PAULI MONTANI ... TRACTATUS NOVUS, DE IURE TUTELARUM ET CURATIONUM, ...

Paulus : van den Berghe

BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE
13
19 B
1

PAULI
MONTANI

Iurisconsulti, & in Senatu Ultrajectino Serenissimi Philippi Hispaniarum Regis quondam Consiliarii dignissimi,

TRACTATUS NOVUS,

DE

IVRE TVTELARVM

ET

CURATIONUM,

In quo

VNIVERSA TVTELARIS MATERIA, cum amplificationibus (ut dicitur) limitationibus, quæstionibusque huic cognatis, novè & plenè, tam theoricè quàm practicè declaratur, & enucleatur.

Opus omnibus Doctoribus, Judicibus, causarum Patronis, aliisque in foro ac scholis versantibus perutile, ac necessarium.

Cum Summariis ac Indice Rerum, ac Materiarum insignium locupletissimo.

HAGÆ-COMITUM

Apud ADRIANUM VLACQ

5 M. DC. LVI.

Illustri, Generoso, ac Præclaro

DOMINO

WALRAVO BREDERODIO,

Liberæ Vianæ Domino, Civitatis Ultrajectinæ Burggravio, Domino in Ameyden, Cloetingen, &c. Patrono suo perpetua observantia colendo,

BALTHASAR MONTANUS S. D.

VEtus hujus Regionis mors fuit, Illustris & Generose Domine, ut quoties aliquis ad sublime dignitatis solium noviter assumatur, eidem à subditis munuscula qualiacumque quisque posset, offerantur: quem morem & mihi observare jucundum fuit. Cum autem in præsentia nulla dona, vel munuscula haberem, quibus vestræ Celsitudini gratificari possim: visum mihi fuit tutorio nomine primogeniti filii fratris mei majoris, Vasalli vestri Domini Vianensis, librum posthumum patris sui Pauli Montani olim Senatoris Regii Provincialis Curiæ Trajectensis (quem de Tutelis conscripsit) ob veterem cum fratre contractam amicitiam, & novitatem materiæ, Amplitudini vestræ dono mittere, maximè ob generis claritatem, vitæ & morum integritatem, singularem erga civitatem Vianensem amorem constantem, sanctam, gratuitam, & incorruptam justitiam, quam æqua lance per vestram Generositatem administrari non dubitamus, tum etiam ob vestram divinam & innatam clementiam, qua nihil laudabilius, nihil magno, præclaro, & nobili viro dignius esse possit, Cicerone patre eloquentiæ teste, quæ & Principem Deo similem procul dubio efficiat. Qui-

bus accedit liber, constans, & sincerus animus, nulli voluptati deditus, incomparabile vestrum in rebus agendis, ac Reipublicæ negotiis administrandis judicium pariter, & eximia humanitas, ac summa mansuetudo in omnes, in tanta rerum ac fortunarum amplitudine: ut aditu nemo facilior, in congressu nemo suavior, nemo deniq; ad benè de rebus promerendum paratior esse poßit, omnesque boni certißimum sibi in te præsidium constitutum, spem capiant non exiguam: ut interim taceam constantiam vestram in adversis, prudentiam in prosperis, in ambiguis & obscuris mirificam ingenii vestri solertiam, singularem benevolentiam erga subditos & exteros, atque etiam animi propensionem singularem erga viros probos, & eruditos. Quibus aliisque immensis virtutib. vestris (quas nec lingua exprimere, vel calamo facile significare possum) nobilißima Herois Gertruda à Bronckhorst mota, vestram Generositatem universalem heredem omnium bonorum suo testamento instituit, quod non solùm civitati Vianensi, verùm etiam subditis omnibus, exterisque nobilibus justitiam amantibus, jucundißimum fuisse, nemo est qui nesciat: ita ut meritò felix sit civitas Vianensis tali tantoque domino decorata, in quo quidquid in vero domino desideretur, facillimè reperiatur. O fœlices subditi: quibus hujus consilio, prudentia, pariter, & ope omnia tuta erunt. Accipe igitur generosißime, & nobilißime Domine, hilari & sereno vultu, æquo atque benigno animo, librum hunc posthumum tutelarem fratris mei charissimi, continentem eam juris partem, qua impuberum infirmitas, & nimia imbecillitas sustentetur, idque munusculi loco, ab eo, qui tuis laudibus ita favet, ut

mne ſuum ſtudium, officium, operam & diligentiam ad virtutem veſtram amplificandam publicè privatimque ſit collocaturus. Nec enim mihi præ cæteris ad omnia te opportunior hoc tempore occurrere potuit, vel in mentē venire, cui hoc quidquid eſt exigui ſcripti dedicarem, quàm Veſtræ Nobilitati, quæ novum & veterem fratris noſtri partum ſovendum ſuſcipiat, & ab invidorum morſibus, ſua authoritate defendat, cum pupillos pia, ac præcipua tutela protegere ſoleas. Nullus enim tam bonus liber in lucem emittitur, qui non inſectatores mox, & multo magis quidem quam æmulatores inveniat. Quare non dubito, quin qua es virtute incomparabili, humanitate, & intelligentia, hæc fratris mei ſcripta, & adjudicandū, & ad defendendum, benignè ſis ſuſcepturus, & patrocinio Amplitudinis Veſtræ amplexurus, ut veſtro Amplitudinis clypeo fultus, in lucem lætus prodiens, æmulorum latratus effugere queat, quos authoris nomine omninò floccifacimus, ut ab illis prope ipſum vituperari, quam probari malumus, quod cæteris magis placiturum putemus ſi iſtis diſpliceat. Poſthumus enim libellus eſt, utpote deſtitutus authore, & parente eo, cujus munere, & ad veſtram Amplitudinem, omniumque manus amplior, ornatiorque pervenire potuiſſet, ni repentina morte, & præcipiti quodam fato, ab hac luce fuiſſet ſubtractus: quem vix dubito, quin æterna & vera Majeſtas, rectiſſimus Iudex, & indulgentiſſimus Pater, in ſumma æternaque gloria vivere permittat. Quā ob cauſam filii patris ſui obitū, etiam inopinatū acerbius, quam par eſt, ferre non debent: ſed ei potius gratulari, cum de ſervitute in libertatem, de ærumnis ad fælicitatem, de caligine in lucem, de periculis in tutum, de morte ad vitam, de morbis ad immortali-

tatem, de tot malis ad ſummum bonum, de caducis ad æterna, de terrenis ad cæleſtia & ab hominum colluvie, ad Angelorum contubernium traductus ſit. Vale vir nobiliſſime, atque omnibus modis laudatiſſime, cui me totum (ut debeo) dedo dicoque. Deus Opt. Max. Dominum cum ſuaviſſima conjuge, diu ſerv.t incolumem, ac omnibus bonis florentem. Ex Vltrajecto Cal. Majis, Anno M. D. XCV.

D. V. addictiſſimus

Balthaſar Montanus.

AD

AD LECTOREM.

Solent Veteres J.C. quoties aliquam Juris partem ex edicto perpetuo auspicarentur, eam ab utilitate & frequenti usu commendare, quod hic mihi minimè præstandum existimavi, cum hæc juris materia, quæ de Tutela & Curatione est, nulla commendatione egeat, ipsa enim se ostendit: nam præterquam, quod latè patet, sive personas pupillorum pupillarumve, sive tutorum & curatorum, & eorum præsertim officium respicias (quamquam alioqui lege 12. Tab. unde originem trahit, paucissimis verbis comprehensa) quotidiana quoque est, adeoque frequens, ac summè utilis, quam ob id primum veteres prudentes, perpetuis suis commentariis, deinde Impp. qui ad curam publicam pertinere tutelam pupillorum optimè norant, suis constitutionibus & rescriptis, tam ex usu fori diffusè tractarunt, atque illustrarunt, quib. postremo posterior ætas decisiones aliquas, quæ paulatim usu increverunt, adjecit: quæ causarum decisionibus satis esse possent, nisi propter multitudinem causarum, negotiorumque, & propter fraudulentam tutorum administrationem, quotidie novi casus emergerent, qui propter varietatem circumstantiarum juris & facti (prout minima circumstantia jus vel mutat, vel variat) ex anterioribus legibus ac decisionibus decidi vix, ac ne vix quidem possunt, adeò ut unus & item alter, sive Commentarius, sive Tractatus, in hac diffusa materia minimè sufficiat, quinimo opus sit aliorum quoque elucubrationibus, ex quibus pro re nata, & & prout quæstiones factique species occurrunt, magis ac magis illustretur, ut minimè mirum videri debeat, quod ego post aliorum doctorum virorum eruditas lucubrationes, hujus Tractatus posthumi fratris mei, quem ille privato, non publico usui destinarat, cudendi laborem susceperim, maximè in his studiis, quæ quotidiè incrementum suscipiunt, & accessione aliqua illustrari possunt. Quis enim esse in his studiis modus potest! Quid autem ille in hoc suo tractatu præstiterit, si nosce cupis,

confer eum cum aliorum, qui illum antecesserunt, vel Commentariis vel Tractatibus. Nihil quidem ille in eo innovavit, aut innovare voluit: quia periculosum, & invidia plenum, ob id, quod communis opinionis nomen apud plerosque adeo sacrosanctum est, propter præjudicatam pragmaticorum opinionem, ut qui contra receptas doctorum authoritates in foro, rationibus & argumentis certare velit, statim errare, furere, ne dicam insanire dicatur, id quod olim Labeoni aliisque J. C. à quibus Proculianorum, Sabinianorum, Pegasianorum & Cassianorum sectæ prodierunt, vitio versum fuit, & patrum memoria Andreæ Siculo, vulgo Barbatias cognominato, æque vitio cessit, qui eo nomine hæreticus in jure appellatus fuit. Sed ambigua tantum interpretari, obscura illustrare, & jus novum, quo hodie passim hac in parte utimur, aliquibus in locis interpretari voluit, quod tam præclarum est, quam innovare periculosum, idque nulla ferè habita juris antiqui ratione, veluti L. Claudiæ, L. Juliæ, aliarumque legum & Senatusconsultorum obsoletorum, & eorum quoque, quæ de Cessitia tutela tradit Ulp. *in fragmentis, tit. de tutelis.* Quotus quisq; enim est, qui velit discere, quod in foro usuq; communi nullum locum sit habiturum. Lege itaque Lector optime, atque hoc nostro fratrisque authoris studio, quod publici commodi juvandi causa hic impensum est, fruere arbitratu tuo. Vale. Ultrajecto 4. Cal. Maij 1595.

AD

Ad librum Pauli Montani J.C. clariss. ut in lucem prodeat, Carmen.

ECquid inornato Liber abditus esse sub antro!
Ecquid adhuc gaudes delituisse domi?
Pone metus, age, pone tuâ de fronte pudorem;
Causa timoris abest, causa pudoris abest.
Scilicet insigni curavit Kempius *arte,*
A Criticis verso ne fodiare stylo:
Ille gravi studio, summoque labore peregit,
Ne queis mendosis inficiare typis:
Iam sine labe nites, jam te formosior ipso es;
Vlla nec in toto corpore menda latet.
Mens nisi me fallat, plaudentibus undique dextris
Iustinianæis excipiêre choris.
Pupillis lumen numenque videberis ipsum
Incustoditis, dum Medicina venis:
Nam modo Tutoris, modo Curatoris avari
Explodis mirâ dexteritate dolos.
Vade Liber, *liberque vola super aera, doctis*
Hospes eris, Plebi sed tamen hostis eris:
Nil refert. stolidi vitia & convitia Vulgi
Non poterunt laudes attenuare tuas:
Nam latus egregium niveis circundata pennis
Fama, sub occiduas te vehet usque plagas:
Tunc, mundi Mundum, tot regna videbis & urbes,
Et venient longæ tædia nulla viæ.
Sic tibi non imber partos abolebit honores,
Non intempestis sæva procella Notis:
Non ferrum, non ignis edax, non fulmen & Iris,
Dira nec ira soli, dira nec ira poli.
Tolle per astra caput. Si garrula desine Cleio,
Annuit, & placido sic sonat ore Liber;
Iam squalor pallorque vale, juvat ire per orbem,
Lux mihi dux, tandem nox diuturna vale.

I. Felis I. B.

In Tractatum

DE TUTELIS

absolutissimum

Maximi & acutissimi I. C.

PAULI MONTANI,

Ab Balthasare Montano JC. in lucem editum,

Pauli G.F.P.N. Merulæ I. C. Carmen.

MOntane, ut vidi, ut stupui tua posthuma scripta,
   Quæ peperit crebro nox vigilata tibi:
Ut mihi acuta cohors Priscorum, ænigmata juris
   Solventum solidè, visa redisse virûm.
Tutorum quæ jura sient, quæ Curatorum,
   Quæ infantum, in cunctos cuncta recludit Amor.
Quæ nobis auro contra, quam serior ætas'st
   Miratura; brevi singula doces methodo.
O Pater, ò verè Tutor, Vir magne, Nefrendum,
   Immortale tuæ grande decus patriæ.
Te colet æternum, cui vernat læta juventa,
   Agnoscetque Patrem te sine voce Puer:
Gestabunt oculis illi tua Scita perenne,
   Quis Tutela pia'st credita, Cura quibus.
Unum quod possunt hoc tempore consternati,
   Manibus effundunt publica vota tuis:
Sit tibi terra levis, mollique tegare sepulchro,
   Ut benè nunc Animæ sic benè sit Cineri.

ELEN-

ELENCHUS CAPITUM HUJUS TRACTATUS DE JURE TUTEL. ET CURAT.

Quis

In Tractatum

DE TUTELIS

absolutissimum

Maximi & acutissimi I. C.

PAULI MONTANI,

Ab Balthasare Montano JC. in lucem editum,

Pauli G.F.P.N. Merulæ I. C. Carmen.

Montane, ut vidi, ut stupui tua posthuma scripta,
Quæ peperit crebro nox vigilata tibi:
Ut mihi acuta cohors Priscorum, ænigmata juris
Solventum solidè, visa redisse virûm.
Tutorum quæ jura sient, quæ Curatorum,
Quæ infantum, in cunctos cuncta recludit Amor.
Quæ nobis auro contra, quam serior ætas'st
Miratura; brevi singula doces methodo.
O Pater, ô verè Tutor, Vir magne, Nefrendum,
Immortale tuæ grande decus patriæ.
Te colet æternum, cui vernat læta juventa,
Agnoscetque Patrem te sine voce Puer:
Gestabunt oculis illi tua Scita perenne,
Quis Tutela pia'st credita, Cura quibus.
Unum quod possunt hoc tempore consternati,
Manibus effundunt publica vota tuis:
Sit tibi terra levis, mollique tegare sepulchro,
Ut benè nunc Animæ sic benè sit Cineri.

ELEN-

ELENCHUS CAPITUM HUJUS TRACTATUS DE JURE TUTEL. Et CURAT.

Quis

nare, & ante interdictionem donare, & filiis suis pupillariter substituere possit. Item an assiduo lusori, & mulieri prodigæ, vel luxuriosè viventi. Item viro luxurioso, hereditati jacenti, ecclesiæ vacanti, bonis debitoris, ejusque qui apud hostes est, absentis vel vagabundi, & quando curator detur. Et qui curatores dari eosque petere possint, quæque sit curatorum potestas. Item an & quando regibus, ducibus & comitibus curatores dentur.

XXIX. *De differentia tutorum & curatorum.*

XXX. *De auctoritate tutorum, & in quibus actibus ea sit necessaria. Et quos actus pupillus vel infans, vel infantiæ proximus cum vel sine tutore gerere vel non gerere: Et quinam tutores vel curatores, & quibus actibus, quando & quomodo auctoritatem suam accommodare validè possint, & quæ verba ad id requirantur. Item an auctoratio actum subsequi possit. Et de acceptilatione vel donatione tutori à pupillo facta, & contractu inter eos celebrato, an valeat. Item an pupillus sine tutore naturaliter obligetur. Et an tutor inscio pupillo, & vice versa pupillus sine tutore hereditatem adire bonorumve possessionem agnoscere, item societatem contrahere, judicium suscipere, accusare & testis in criminalibus esse possit.*

XXXI. *De effectibus tutelæ, curæ & administrationis, quorum primus est, quod tutor domini loco habeatur, & quæ inde sequantur. Secundus, quod bona tutorum & curatorum pupillo & adulto sint tacitè hypothecata. Tertius, quod tutores vectigalia conducere non possint. Quartus, quod ex contractu tutoris, actio utilis detur pupillo. Quintus, quod ex contractu tutoris actio detur contra pupillum, & non contra tutorem. Sextus, quod tutore condemnato actio judicati non detur contra tutorem, sed pupillum. Septimus, quod tutor vel curator non possit pupillum suum arrogare vel adoptare, si minor sit viginti quinque annis. Octavus, quod nec tutor pupillam suam uxorem ducere, vel filiis nuptum dare possit.*

XXXII. *De offic. tutor. & curator. quæ facere debeant, ut rectè*

tutelam gerant. 1. Quod res minoris cum decreto judicis accipere. 2. jurare debeant se utilia pupillo facturos, & inutilia prætermissuros. 3. Se non relicturos pupillum indefensum. 4. Vt cogitent se tutores esse, etiam ante decretam sibi administrationem, si intra tempora statuta se non excusent. 5. Quod teneantur conficere inventarium antequam administrent. 6. Quo non facto potest contra eos jurari in litem. 7. Quod teneantur satisdare rem pupilli salvam fore. 8. Vt librum rationum conficiant, in quo omnia data & accepta, reditus & expensas de die in diem scribant. 9. Vt eandem diligentiam præstent in rebus pupilli, quam bonus paterfamilias in suis rebus non solet, sed debet præstare, ubi agitur, ad quæ tutores & curatores ex negligentia, aut aliis factis vel omissis teneantur.

XXXIII. *De requisitis in alienationibus bonorum minoris, & quibus casibus decreto prætoris opus sit, quibus non, plena declaratio.*

XXXIV. *De eo quod falso tutore auctore gestum esse dicitur.*

XXXV. *De excusationibus tutorum vel curatorum, & an à tutelæ delatione appellari possit; & quomodo sint proponendæ excusationes. Item an falsa excusatio liberet ab administratione.*

XXXVI. *De suspectis tutoribus & curatoribus. Et 1. qui dicantur suspecti. 2. An paupertas suspectum faciat. 3. An suspecti sint removendi. 4. Vnde crimen suspecti tutoris descendat. 5. Cui cognitio de suspectis tutoribus competat. 6. Adversus quos detur. 7. An omnibus licitum sit suspectum tutorem accusare. 8. An remotus à tutela sit infamis, nec ne. 9. An pendente accusatione, quoad cognitio ejus finiatur, interdicta sit administratio, nec ne. 10. An suspecti postulatio extinguatur, si pendente lite mors tutoris interveniat.*

XXXVII. *Quomodo & quando tutela vel cura finiatur. Item an pubes testamentum facere, testimonium perhibere, jurare, in judicio agere, vel se defendere, religionem ingredi, seque*

que à patris potestate eximere, & votum sacri ordinis facere, item torqueri possit. Et an tutela Regis pubertate finiatur. Item an tutor causam an pubertatem cœptam, finito officio prosequi possit & debeat. Item, an prodigi & furiosi si ad sanam mentem & mores revertantur, ipso jure desinant esse sub cura, vel opus sit judicis declaratoria. Et de impetratione veniæ ætatis, ejusque requisitis, & quis eam concedere possit. Item de de adultis, an sine curatore testamenta facere, contrahere, aliosque actus exercere possint. Et de deportatione, capitis diminutione, servitute, captivitate, & morte pupilli vel tutoris. Et quid, si ex pluribus tutoribus unus decedat, an inter superstites sit jus accrescendi, vel ad heredes defuncti tutela transeat. Quid item si furor vel alius morbus tutori superveniat. Item de matre tutrice ad secunda vota transeunte.

XXXVIII. *Quomodo administratores alienarum rerum, item tutores & curatores rationem reddere, qui in reddendis rationibus observare, an semel redditæ rationes item reddere debeant. Et an vel quando remitti possint. Item de errore calculi, plenè tractatur.*

XXXIX. *De actione tutelæ directa & contraria, quando, quibus, & contra quos competant. Et an, quando, & ad quid tutor ante decretam sibi administrationem teneatur. Et quid si tutor cesset gerere vel administrare tutelam, vel pecuniam pupilli in suos usus convertat, vel eam se simpliciter, vel ad alendos pupillos habere neget. Item de protutore, ad quid teneatur, & quando contra eum agi possit. Item, quando tutor de levissima culpa & casu fortuito, de dolo, lata & levi culpa; item heres ejus ad quid teneatur. Quid item si tutor alteri tutelam gerendam mandaverit, vel alium substituerit. Et si cum uno ex tutoribus actum vel transactum sit, an cæteri liberentur. Item an omnes in solidum teneantur. Et quid si administratio inter eos divisa fuerit. Item de beneficiis ei, qui solus convenitur, competentibus, cedendarum videlicet actionum, divisionis, ordinis, quando & quibus competant vel non.*

non. Item coram quo judice tutores conveniri & rationem reddere debeant, & quando. Item quando contra magistratum agi possit tutelæ judicio.

XL. *De actione tutelæ contraria, quando ea tutori, contra quem & ad quid competat. Item an protutori, curatoribus minoris, furiosi, prodigi vel ventris: item heredibus tutoris & tutori suspecto remoto detur, & quamdiu duret. Item quas expensas tutor repetere possit.*

PAULI MONTANI IC.

Et in Senatu Ultrajectino quondam Consiliarii Regii

De Jure Tutelarum & Curationum

Tractatus Novus.

CAPUT PRIMUM.

Tutela in genere sumpta quàm latè pateat.

SUMMARIA.

1 *Tractatus tutelaris frequens, utilis, ac quotidianus.*
2 *ICti proprietatis verborum observantissimi.*
3 *Multiplicem esse significationem verbi* Tueri.
4 *Tueri, id est, defendere.*
5 *Tutanus, Deus Gentium.*
6 *Tutelarius.*
7 *Tutilina Dea.*
8 *Varro togatorum doctissimus.*
9 *Intellectus l. plerique, ff. de in jus vocando, & multarum aliarum legum.*
10 *Tutor à tuendi verbo descendit.*
11 *Tutor pupilli defensor.*
12 *Tutela est defensio.*
13 *De qua Tutela in hoc Tractatu agatur.*
14 *Tutoris appellatione venit curator, & econtra.*
15 *Tutela pro curatione.*
16 *Finium tutores.*
17 *Tutela corporis & pectoris humani.*
18 *Declaratio l. ut vim, ff. de Iustitia & Iure.*

1 TUTELARIS tractatus, utpote qui eſt * frequens, utilis & quotidianus, commentarios ſcripturus, operæ pretium fecero, ſi quàm fieri poteſt, breviſſimè oſtendero, quo ſenſu tuendi & tutelæ verbum, non ſolùm apud idoneos & probatos authores veteres, ſed
2 etiam apud * noſtros ICtos, proprietatis verborum obſervantiſſimos, (ut Fabius dicit) acceptum fuerit; cujus diſcuſſio, licet pleriſque indoctis, qui de nullo dubitant (juxta philoſophum) frivola videbitur; tamen quia ad ſequentium intellectum neceſſaria eſt, non ſunt prætermittenda, neque eadem eſt modici effectus, ut in ſequentibus oſtendemus.

3 Tuendi verbum * generaliter ſumptum latiſſimè pa-

patere, etiam remotis à nostra professione homini-
bus notum est: cujus ea est propria & genuina signi-
ficatio, ut pro defendere * sive protegere accipiatur; 4
id, quod ex Oratoribus, Poetis, aliisq; scriptoribus
omnibus latissimè demonstrarem, sed brevitatis
causa, paucis contentus ero. Cicero pater eloquii,
lib. 2. ad Cælium: Te tamen oramus, inquit, *quibuscum eri-
mus in terris, ut nos liberosque nostros tueare, ut amicitia
nostra & fides postulabit.* Et ingeniosus ille & præ-
ceptor amoris Ovidius, *de Arte amandi, lib. 2.*

Nec minor est virtus quàm quærere parta tueri.

Hos secuti sunt nostri Jurisconsulti, qui sæpissimè
eodem sensu hujus verbi meminerunt, & illud usur-
parunt in passiva significatione, contra Grammati-
corum regulas, ut Papinianus *in l. filio, ff de injust. rupt.
& irrit. fact. testam. Ibi: attamen voluntas testatoris ex
bono & æquo tuebitur.* Et ita quoque Paulus dicit;
*libertatem pro parte tueri debere, in l. duobus, ff. de libe-
ral caus.* Idque etiam Ulpianus ponit *in l. filium, §.
ad ea, ff. de legat. præstand. ibi, usque ad virilem tuean-
tur.* Et Julianus *in l consilio, ff. de curatore furios. Ibi,
consilio & opera curatoris tueri debet, non solum patrimo-
nium, &c.* Denique Alexander Imperator *in l. &
in provinciali, C. de servitut. & & aquæduct.* Ibi, *tueri
enim placita inter contrahentes debent.* Et *in l. si modo,
C. ad Senatusconsultum Vellejanum,* ibi: *authoritate juris
tuetur.* Inde * Tutanus, Deus gentium, quem, 5
teste Varrone, Romæ omnes qui laborabant, invo-
cabant, quod homines tueri putabatur. Plinius
quoque *lib. 14. cap. 7.* appellat * Tutelarium eum, 6
qui tuetur ædes suas, publicasque, Græci ισοχωρόν.
Et Tutilina * Dea, quæ adesse mortalibus crede- 7
batur, & frumentis collectis atque reconditis præ-
esse, ut tutò servarentur, si credimus Varroni,
togatorum * omnium doctissimo, & Blondo Flavio 8

 Foro-

Foroliviensi insigni Historico, *de Roma triumphante, lib.* 1. Huc pertinet, quod Cajus *ad leges* 12. *tabularum* scribit *in l. plerique, ff. de in jus vocando. Domum suam unicuique esse tutissimum refugium & receptaculum.*
9 Licet * enim olim invitus quis adversarium in jus vocantem, & manus injicientem sequi cogebatur ex lege 12. tabularum, ac deinde ex media Iurisprudentia, non autem contemnere prætoris authoritatem, *l. ex quacunque ff. si quis in jus vocat. non ierit, l. si quis ex aliena, ff. de Iudiciis,* tamen ex domo in jus vocare, & nolentem venire in jus rapere, & domo extrahere, non fuit permissum. Et hoc est, quod Paulus dicit *lib. ad edict.* & est inter regulas juris antiqui relatum *in l. nemo, ff. de regul. jur. Neminem de domo sua extrahi debere. Et Cicero, pro domo sua ad Pontifices: Quid est sanctius* (inquit) *quid omni religioni munitius, quàm domus uniuscujusque civium; hîc aræ sunt, hîc foci, hîc dij penates, hîc sacræ religionis ceremoniæ continentur: hoc perfugium est ita sanctum omnibus, ut inde abripi neminem fas sit,* ut idem Cicero, Romanæ eloquentiæ fons, eleganter graviterque in Vatinium ostendit, scribens: *Quid igitur? an qui in jus vocatus est, si domi se contineat, eludere impunè judicium poterit?* edictis evocabitur, si non veniat, mittetur adversarius in possessionem bonorum ejus, tandemq; ea etiam vendentur propter longiorem contumaciam latitantis; & qui jus dicenti non obtemperat, pœnali judicio damnatur, ut præstet quanti res est, quæ petitur, sicque ejus contumacia damno litis coercetur, *l. unic. ff. si quis jus dicenti non obtemp. & l. contumacia, ff. de re jud.* Cui adfine est, quod Ulpianus scribit ad edictum prætoris *in l. dies cautioni,* 4. § *prætor ait.* 5. *ff. de damn. infect.* quo jubetur, ob ædificium ruinosum caveri, & si non caveatur, in possessionem iri jubetur; idque non simpliciter, sed dum ei, qui aberit, prius domum denun-

nuntietur verecundè, siquidem non extractionem solùm de domo, sed etiam omnem inverecundam denuntiationem ad domum veteres prohibuerunt, *l. dies cautioni*, §. *prætor ait*, *ff. de damn. infect.* Ideo Paulus *lib. 4. ad edict.* ex Ofilio refert *in l. qui in domum*, *ff. de Injur. Eum, qui in domum alienam invito Domino, quamvis in jus vocato, introiit, injuriatum teneri.*

Sed ut ad institutum redeamus, superioribus ad-
de, quod à tuendi * verbo descendit tutor, id est, pu- 10
pilli * defensor sive protector. Et tutela, id est, de- 11
fensio * & protectio; de quibus in hoc nostro Tra- 12
ctatu latissimè agemus, quæ verba tamen & alium
habent latiorem * usum, & ex propria significatio- 13
ne, ad multa elegantia referuntur, quæ hîc explica-
re non extra rem videtur.

Non enim tutor, & tutela tantum accipitur pro defensore, vel defensione impuberum; sed quandoque etiam pro defensione puberum, & horum defensoribus & curatoribus.

Nam & * appellatione tutoris venit curator; & 14
econtra curatoris appellatione, tutor, qui & in paucissimis partibus inter se differunt, ut suo plenius dicemus loco.

Eodem quoque modo animadvertimus, alios
auctores Tutelam, pro * curatione accipere. Plinius 15
in Lucullo: cum alienata mente desipere cœpit, Tutela ejus M. Lucullo fratri permissa est, unde Horatius: *Interdicto huic omne adimat jus prætor, & ad sanos abeat Tutela propinquos.*

Similiter in Anastasii Constitutione *in l. ne lucrum*; *C. de curat. furios.* Tutela videtur accipi pro curatione: *ibi, nihil verò de oneribus tutelæ prospexisse videamur*, ubi de fratre curatore furiosi Imperator loquitur, ita quoque *in l. pater Severinam*, §. *conditionum*, *ff. de condit. & demonstr.* ibi: *Si tutelam in annum*

octavum gesserint, quo etiam in loco tutela sumitur pro cura; quem textum multum notabilem dicit Jas. Doctor non minus eruditione integritateque, quàm stemmate clarus, *in l. quod dicitur, num. 12. ff. de verb. oblig.*

16 Proinde* etiam inveniuntur finium tutores, quorum meminit Horatius *lib. 2. Epodon: Et te pater Silvane tutor finium.*

17 Invenitur & * tutela corporis, scribit enim Florentinus *in l. ut vim, ff. de justitia & jure. Quem jure fecisse videri, qui ob tutelam corporis sui quid fecerit*: quod utique intelligendum est, non de ea tutela, sive sui tuitione, de qua loquitur Scevola *in l. penultima & ultima, ff. de in rem vers.* Et Ulpianus *in l. 1. §. sed nonnullos, ff. de tutel. & ration. distrahen.* ibi, *se tueri*, ubi non pro corporis sustentatione, toleratione & alimentis ponitur, sed pro necessaria corporis sui defensione, adversus vim & injuriam ab altero eo illatam, quam unicuique propulsare licet, dummodo id agat, non ulciscendi animo, sed, ut dicunt Imperatores Diocletianus & Maximianus, cum moderamine inculpatæ tutelæ, *l. 1. C. unde vi*, ut quando scilicet aliter se defendere seu tueri non potuit, nisi cum injuria personæ, vel rerum suarum, ut tradit Princeps Legistarum Bartolus *in l. furem, ff. de sicar. & d. l. ut vim, num. 9. & ibid.* Phil. Dec. Mediolanens. excellentissimus Jurisconsultus *n. 12.* Guido Pap. Doctor in juris peritia exercitatissimus, *singulari suo 304. n. 3.* quæ quidem inculpata tutela in tribus partibus constituitur.

18 Primò, ut * inermis cum inerme, armatus cum armato, & pari telorum genere congrediatur. Unde dicit Baldus oculatissimus Doctor, & incomparabilis memoriæ vir; petentem te telo, non licere arcu depellere.

Secundò, ut illicò fiat, & in continenti, non ex in-

ter

tervallo, nam tunc ipsa esset ad vindictam, non autem ad defensam: ut tradit Nicolaus Boerius Gallus, olim Præses Burdegalensis celeberrimus, *decis.* 168. *num.*3. Ferrettus *de bello justo & injusto, num.*148. & hoc nisi sit timor, quod offendens iterum offendat.

Tertiò, quod fiat ad defensionem, & non ad vindictam, quæ est distinctio glossæ *in d.l.ut vim*, ex qua distinctione colligitur, quod proportionata debeat esse defensio, puta pugnus pro pugno, baculus pro baculo; ut tradit Ioannes de Amicis *cons.*77. *n.* 14. nisi aliter pugnum quis evadere potuit; quod si moderamen excesserit, punitur tantum de excessu, ut tradit Alexand. de Imol. uberrimus fons juris, *consilio* 2. *numer.* 14. *lib.*7. *& cons.* 119. *num.* 10. *eodem*, & Decius *consil.* 482. *num.* 15. qui excessus punitur arbitrio judicis: ut optimè tradit Iulius Clarus Alexandrinus, vir consultissimus, *libro* 5. *criminalium*, *in* §. *homicidium, nu.* 34. secundum communem opinionem, de qua per Socinum Iuniorem *cons.* 36. *num.* 10. *lib* 2. & Fredericum Schenck à Tautenberck *in sua triade forensi, part.*1. *cap.* 2. *vers. sexto moderare*, & Zasium *in d. l.ut vim, num* 11.12.13. *& ibi in additione.* Est & tutela pectoris humani, videlicet vestimenti genus, quod de coactili ad mensuram conficitur de mollibus lanis per se coactis & subcoactis, quam timoris sollicitudo solertiæ magistra composuit, ut tradit Barnabas Brissonius *lib.* 3. *de verbor. significat. in verbo, coactilia.*

Quin & Marcus Varro *de re rustic. lib.*1. *cap.* 14. ubi 19
de septis * agit, tutelas appellat ea, quæ scil. tuendi fundi causa aut prati fiunt.

Earumque tutelarum * quatuor esse genera ait; 20
Unum naturale; Alterum agreste; Tertium militare; Quartum fabrile, cujus generis etiam ea sunt, quæ Ulpianus *in l.*1. §. *septa sunt*, 4. *de rivis*, dicit ad in-

incile opponi, aquæ derivandæ compellendæve causa, sive ea lignea sint, sive lapidea, sive qualibet alia materia, ad continendam transmittendamque aquam excogitata, vulgò *een huel, ofte zijlguet.*

Eodem ferè sensu & rerum tutela invenitur apud Horatium, 1. *epistol.* 1. quo loco Mœcenatem vocat rerum suarum tutelam, cujus etiam meminit Neratius *in l. penultima, ff. de impensis in rebus dotalibus factis*, quo loco dicit: *Si quid extra tutelam necessariam in res dotales impensum est, id non in ea causa esse, nam tueri res dotales vir suo sumptu debet.*

21 *Et adium* * *tutela, teste Varrone de re rustica lib.* 6 *invenitur*, ubi dicit, quod majora tecta pluries ædificamus, & majore sumptu tuemur. Sic & gallina dicitur pullos suos tueri.

22 Eodem etiam sensu dicitur * navium tutela Petronio, & Senecæ, signum scilicet in prora, unde navis nomen accipit.

Sicut autem ad personarum, & rerum particularium defensionem, tuendi, & tutelæ verbum invenitur translatum: Pari modo sunt & alii, 23 qui illud * ad civitatum defensionem retulerunt, comparatione deducta ab ægroto humano corpore ad reipublicæ corpus, ex multis partibus constans, malè affectum: ut enim infirmæ & imbecillioris ætatis hominibus, tutore sive custode aliquo opus esse viderunt, eo modo, imo multo magis ægrotæ, malè affectæ, & propè desperatæ reipublicæ, vel civitati.

Quo spectat id, quod Ulpianus *in l.* 1. *de Cloacis* dicit: nempe *refractionem & purgationem cloacarum ad salubritatem & tutelam civitatum pertinere; nam & cœlum* (inquit) *pestilens, & ruinam minantur immunditia cloacarum*, & Callistratus *in l, non tantum, ff. de de-*

cur.

cur. non tantum (inquiens) *qui teneræ ætatis, sed etiam qui grandes natu sunt, Decuriones fieri prohibentur. Illi quasi inhabiles rempublicam tueri ad tempus excusantur, hi verò in perpetuum amoventur.*

Ex quo* etiam videntur processisse tutelares dij, 24
quos Virgilius patrios vocat. Qui * & topici Dei 25
vocantur, utpote qui locorum, Regionum, Urbium peculiarem tutelam gerebant; Nos verò Divos patronos, non aliena voce, nuncupamus peculiares
singulis ferè urbibus. Et * Halicarnasseus perperam 26
cum penatibus confundit, ut observavit in eleganti sua nomenclatura, Adrianus Junius insignis & expertus Medicus; ex eo ita dicti, quod urbium tutelæ præessent, illarumq; Præsides & propugnatores
essent Quos Romani,* ex veteri more, & celebri, in 27
omni obsidione, ubi ad ultimam dimicationẽ ventum esset, certo carmine, & conceptis verbis evocare solebant, templaq; ampliora, & solemnes aras promittere, nefas opinati, eos urbe direpta hostiliter, velut mancipia captivos habere. Ut tradit Alexander Neapolitanus, *Genial. lib.6.c.4.* & post eum
latissimè Lelius Giraldus *de Diis gentium*, ubi, *syntag-* 28
mate primo, de topicis Deis agens, commemorat nonnullos tutelares deos, quos brevitatis causa hîc prætereo, & rursus, *syntagm.3.* agens de Junone, me-
minit ancillæ, quæ vocabatur Tutela * vel Titula 29
(variè enim legitur) cujus historia celebrata est apud Plutarchum, & Ovidium *in Arte*, cum ait:

Porrige & ancillæ qua pœnas luce pependit
Lusa maritali Gallica veste manus.

Et meminit Macrobius *Saturnal. lib.3. cap.* 9. & Livius *lib.5.* quos refert Eguinarius Baro Gallus, homo acerrimi judicii, *in l. Imperator, ff. de rer. divis.* & Blondus, *loca supra allegato, fol.* 28. ad quos lectorem studiosissimum remittimus.

Qua ratione mori, quidam dixerunt, muros sanctos

ctos esse, rejecta ratione Imperatoris in §. *sancta, Institutis, de rerum divisione*, quam putant à Treboniano male confictam: atque ideò ut suspectam, & minus probabilem meritò rejiciendam; sed illud, utpote alterius loci, nihil quicquam ad nos in præsentia pertinet.

30 Cui tamen * adde, eodem fere sensu, causas tutelares appellari illa scilicet, quas adversus tutorem vel ejus hæredem intendimus; vel etiam tutor nomine pupilli, adversus contutorem remotum, fortè suspitionis causa, vel ob causam legitimam excusatum quibus modis finiri tutela solet, ut rectè tradit doctissimus ac magni ingenii vir, Franciscus Duarenus, *in primis verbis Commentariorum, de in litem jurando*, contra alios, qui causam tutelarem eo loco pupillarem interpretabantur, contra mentem Iurisconsulti, & sermonis proprietatem: ex quibus locis jam arbitror satis intelligi, tutelæ appellatione venire omnem protectionem, & defensionem, quod etiam apertius declarat Cicero *libro tertio, de finibus, Cum enim inquit, Iovem Optimum & Maximum, cumque eundem salutarem, hospitalem, statorem dicimus, hoc intelligi volumus, salutem hominum in ejus esse tutela.*

31 Meminit * & Tutelaris Prætoris Capitolinus,
32 quem * Marcum Antoninum, eximiæ doctrinæ, & probitatis principem primum fecisse ait, ut diligentius de tutoribus tractaretur, cum antea tutores à consulibus poscerentur, ut Blondus, *Romæ triumphantis libro quarto*, scriptum reliquit. Et hoc refert quoque Franciscus Balduinus, *Institut. de Attiliano tutore, verbo pratores, & in sua catechesi, nec non in Notis ad pandectas, titul. de Iurisdictio. in verbo pupillus.* Quo loci dicit, Ulpianũ de officio prætoris Tutela-
33 ris librum singularem scripsisse. Quibus * addo Ciceronem narrare, Verrem dicere solitum esse: *Pupilles,*

los, & pupillas esse certissimam prædam Prætoribus, fuit fortasse talium, non tam Prætorum, quam prædonum improbitas, ut adempta sit urbanis Prætoribus datio tutoris. Invenitur quoq; apud Plautum,* 34
in Truculento, tutela Iannæ, & Veneris, * & in *Tri-* 35
nummo, foribus tutelam gerere, item tutela Dei: videmus enim à Deo servari, & defendi bonos Principes, quod etiam animadverterunt gentes, ex eo, quod nitantur Principes Deorum præsidio; nam Homerus Poeta ait, Deum objicere clypeum suum in bello, ut Principes tueatur: fingit etiam quemcunque Principem sui Dei tutela securum esse, quemadmodum Palladem Deum Achilli adfuisse,
&c. Quandoque * etiam coloniæ alicui, vel reipu- 36
blicæ ægri donabantur; & si sylvæ erant ex quibus ligna in reparationem publicorum mœnium distraherentur, vocabatur ager tutelatus, ut tradit Andreas Alciatus *lib. 1. parergon, cap. 38.*

Cap. II.

De definitione Tutelæ

Summaria.

1 *Tutelæ definitio ex Servio Sulpitio.*
2 *Definitio tutelæ ex Paulo Iurisconsulto.*
3 *Variæ lectiones circa definitionem tutelæ.*
4 *Iurisconsulti non tam definitione, quam descriptione uti solent.*
5 *Servius Sulpitius Aquilij Galli auditor, & Marci Ciceronis collega.*
6 *Elogium Servij Sulpitij.*
7 *Doctorum digladiatio circa interpretationem verborum,* vis, ac potestas.
8 *Accursiana & Glossographi interpretatio.*
9 *Copula posita inter duo substantiva idem significantia resolvitur in adjectivum alterius.*

10. An-

ET quoniam superiore capite, varias verbi tutelæ significationes attulimus, & in omni artificiosa disputatione princeps quæstio est circa definitionem, consequens est, ut eandem adferamus; ita enim lectores benevoli, claris verbis intelligent rem de qua tracturi sumus.

1 Est igitur* Tutela, *vis ac potestas, in capite libero, ad tuendum eum, qui se per ætatem defendere nequit, jure civili data, atque permissa, §. est autem, Instit. eod. l. 1. ff. eod.*

2 Quæ * quidem definitio apud Paulum Jurisconsultum *lib. 38. ad edict.* paulò aliter legitur, paucis adjectis verbis, in hunc qui sequitur, modum: *Tutela est vis, atq; potestas, in capite libero, ad tuendum eum, qui propter ætatem suam, sponte se defendere nequit, jure civili*
4 *data, atq; permissa.* Varii * ut sunt Pandectarum Codices, ita variæ hoc loco sunt lectiones, qua de re consulendi sunt notæ Ludovici Rossardi, quas in jus civile, manuscriptorum librorum ope, summa diligentia conscripsit. Quæ * definitio, si Dialecticorum regulas intueri volumus, fortasse minus bona erit. Sed quia Jurisconsulti nostri, legibus & rationibus definitionum superstitiosè non inservierunt, satis illis visum fuit, si ex his, quæ plerumque accidunt, definitionem constituerent, ac quandam demonstrationem, & descriptionem nobis relinque-

querent, ut rectè tradunt Ulricus Zasius, vir longè doctissimus, atq; consultissimus *in l. possessio, num* 11 *&* 12. *ff de acq. possess.* Longovallius *in l. Imperium, num.* 55. *ff. de Jurisdict. omn. jud.* & benè eruditus Johannes Corrasius *in l. qui liberos, in prin. num.* 71. *ff. de rit. nupt.* quos in hac definitione videtur secutus Servius Sulpitius Aquilii Galli auditor, & Marci * Ciceronis collega, qui si voluisset, sine ullo negotio, Dialecticis 5
satisfacere potuisset; licet enim tardè ad jus civile venisset; tamen quia eloquentiæ lumen, * & Dialecticæ Methodum adhibuit, citò se absolvens, eminentiæ palmam omnibus sustulit, non modo ejusdem ætatis, sed etiam qui antea fuissent; teste Cicerone, de datis Oratoribus, adeo quod idem Cicero, 6
Philippica nona apertè dicat, ipsum longo rerum usu exercitatissimum, admirabili quadam, & incredibili, ac penè divina in legibus interpretandis & æquitate explicanda scientia preditum fuisse. Quare nos, omissis inutilibus difficultatibus, quas Doctores movent, singula definitionis verba excutiamus, eisque congruam, ex scriptis Jurisconsultorum, nostrisque (qualescunque sunt) observationibus, interpretationem accommodemus.

Primum * omnium dicitur: *vis, ac potestas*; quæ 7
verba Doctores variè interpretati sunt; & quot capita, tot ferè fuerunt sententiæ. Nam Accursius (scriptor ingenii, judiciiq; dexteritate; si sæculi sui peccata cernimus; non levi honore prosequendus) ea interpretatur, pro violenta, ac necessaria potestate, cum glossa *in l. 1. ff. eod.* At idem * Accursius *princ. Institut. hoc tit.* pro potestate executionem habente eadem exposuit: movetur ea ratione, quod tutor da- 8
tur invitus, & invito; & ea sit longè alia potestas, quam patria, vel dominica, quæ ad commodum datur, hęc verò ad onus; quia tutor tenetur de dolo, & culpa. Bartolus vero, eum post secutus, ejusdem argu-

gumenta confutavit,& bene quidem, meo judicio, aliter ea verba interpretatur, ſcilicet, pro poteſtate non infrugifera;ea ratione motus,quod quando co-
9 pula * invenitur poſita inter duo ſubſtantiva idem ſignificantia, copula debeat rejici, & unum reſolvi in adjectivum alterius, per gloſſam *in leg.prima,ff. de pactis*,quo loci gloſſa, verba:*placitum & cenſenſus*:interpretatur placitus conſenſus; dicens, quod pari ratione verba hæc:*vis & poteſtas*,debeant interpretari,pro viridi,& non ſicca poteſtate; non ut Accurſius putavit; pro violenta poteſtate; cum dictio:*vis*; non à violo, ſed à vinco deſcendat; ut ipſe dicit ex Hugone; quæ interpretatio nunquam placuit, & omnino ridicula videtur (quod pace manium tanti viri dixerim) quibuſcum contendere, aut pugnare nolim,vel in minimo eorum immortali gloriæ derogare,ſed tantum veritatis ſtudio; quamvis non ignorem,pleroſq; hanc Bartoli doctrinam in hoc, & caſu ſimili fuiſſe amplexos, & eandem amplificaſſe; hoc ſcilicet modo: Quod ſi cui data fuerit commiſſio, prout arbitratus fuerit, & voluerit; eam interpretari debere prout voluntarie fuerit arbitratus. Pari modo verba teſtamenti:*lego & dono fundum Titio*;exponi debere,pro legando,dono;ut tradit Marcus Anthonius Baverius,*in repetitione authenticæ, hoc inter liberos,num.*81.*Cod.de teſtamentis*,de quo non ſatis mirari poſſum;cum nemo non videat,hæc planè commentitia eſſe,quæ facile in utramvis partem a-
10 gi poſſent;adeo ſubtilia,ut auditores legum ea nunquam viderint,nec cogitaverint. Quare nobis * dicendum videtur,verba hæc:*vis & poteſtas*;rectius interpretationem recipere debere ex phraſi, uſu & conſuetudine ſermonis, ſive loquendi; vel ſi forte dubia,obſcura,ex totius negotii circumſtantiis,ſive ex legali ęquitate: Siquidē ignotū non eſt, loquen-
11 di * conſuetudinem, quando de verborum ſignifi-

cati-

catione agitur, ante omnia esse inspiciendam, *vulgata l. si servus plurium, §. ultimo, ibi: ante omnia ipsius patris familias consuetudo, ff. de legat. 1. l. supellectile, in fin. ff. de supellectile legata*; ubi de modo loquendi, licet erroneo, Imperatorum dicitur, quod faciat jus *l librorum, §. quod tamen, ibi: in usu, phrasi, libros chartas appellant, de legat. 3. l. in usu juris, de verborum significatione, l. fin. ibi: sed in usu in eodem*. Qua ratione motus Andreas Alciatus, vir certè admirabilis * doctrinæ & ingenii, qui primus horridam, & incultam nostram jurisprudentiam, bonarum literarum luce illustravit, 12
libro suo parergon 1. cap. 8. hæc verba aliter interpretari cœpit, dicens, *vim* pro jure accipi debere, & verbum, *vis ac potestas*; adfinia & ferè eadem esse; quia jure gentium ex viribus jura metiebantur, quem deinde alii quidem secuti sunt, aliis, & pluribus rationibus adductis, quod scilicet Theophilus Græcus paraphrastes * & Hermenopulus hoc loco, juris 13
verbo, nempe δικαίῳ, usi sunt. Et passim videmus hęc duo * verba velut adfinia & idem ferè significantia 14
conjungi, ut *in l. scire leges, ibi, vis atque potestas legis, ff. de legib. l. ibi, quarum actionum vis, ac potestas, ff. de noxal. act. §. seq. ibi; quorum bonorum interdicti vis, ac potestas hæc est, Institut. de Interdict.* Post eum * Petrus Loriotus Salinensis, *de juris arte, titul. 6. qui est de tutelis,* 15
has præcedentes interpretationes reprobans, dicit, vim esse majorem potentiam, quam tutor habet in eo, quod jure non est prohibitum; allegat Theophilum, *in §. summa, versic. vis quidem, Institutis, de jure personarum,* ut cum tanquam Dominus, patris mandatum negligit, si pupillo inutile sit, *l. tutor qui tutelam, ff. de administratio. tutorum, l. quidam decedens, alias l. ita autem, §. Papinianus, eodem tit.* Potestatem vero nihil aliud esse, quam auctoritatem, per *l. sed si pecunia, in principio, versiculo pignori & versiculo, hæ enim, ff. de rebus eorum qui sub tutela.* Hanc Domini

Lo-

Lorioti ſententiam, iis quoq;, veluti pedamentis eriges, atq; ſtabilies, quod tutor habeat mandatum cum libera à lege, id eſt plenam, & liberam adminiſtrationem, per notata Bartoli *in l. inter bonorum, ff. de adminiſt. tut.* Mariani Socini *conſ.* 148. *n.* 23. *l.* 1. & communem eſſe dicit Franciſ. Curtius Junior, olim primarius profeſſor Papienſis, vir magni ingenii, *conſ.* 147. *n.* 13. *ex gloſſa fin. in l. mandato general. ff. de procurat.* quo etiam loci dicit, majorem eſſe tutoris poteſtatem circa bona pupilli, atq; filii circa bona patris,
16 ut qui * non habeat liberam poteſtatē adminiſtrandi, niſi ſi expreſsè concedatur, *l. contra juris regulas*, §.
17 *fin. ff. de pactis*, cùm tamen * filius cenſeatur una &
18 eadem perſona * cum patre, & res unius cenſeatur res alterius. Tutor verò non ſit Dominus rerum pupillarium, ſed quoad earum adminiſtrationem, habetur tantum loco, vel vice domini: Facit etiam in hanc partem, quod lex magis confidit de tutore,
19 quam de patre; quia cum tutore * pupillus obligatur, § *pupillus, Inſtit. de inutili. ſtipul.* ſed cum auctoritate patris minimè, *l. finali*, § *pupillus, ff. de verb. obligat.* Ex quibus ſatis conſtat, horum verborum interpretationem inter Doctores eſſe omnino controverſam: Si tamen in dubiis libera ſententia cuique eſt,
20 Ego his * neque omnino accedo, neq; planè diſſentio, ſed quia Juriſconſulti noſtri, vel Laurentio Valla Latinitatis cenſore, & obſervatore moroſiſſimo teſte fuerunt proprietatis verborum obſervantiſſimi; puto dicendum, ut etiam ſuperius aperui, hæc verba interpretanda eſſe ex eorum phraſi, & conſuetudine loquendi, ut tutela ſit virtus, effectus atque auctoritas quædam, ex lege profecta, tutori data, & competens in perſonam, & patrimononium pupilli; ita enim invenio eadem verba conjunctim poſita plerumque accipi, & loco verbi *vis* poſitum *jus*, uti patet ex legibus ſuperius per nos allatis, ac præterea

terea *in l. ult. C. de patria potest. ibi, jus, ac potestas vitæ, & necis pater in filios habet*, cujus juris & potestatis etiam meminit Cicero *in orat. pro domo sua*: *Credo, inquit, quanquam in illa adoptione legitmè factum est, nihil tamen te esse interrogatum, authórne esses, ut in te P. Fonteus jus vitæ necisq; potestatem haberet*: adeo ut non peccaverit, aut à veritate aberraverit, si quis ea verba interpretetur; pro jure potestatis tutelaris]; ut in simili facit Ulpianus noster *in l. 1. ibi, jure patriæ, in fin. ff. de lib. exhib.*

CAPUT III.

Explicantur verba definitionis, *in capite libero*: & enodatur illud juris Axioma; *Patrem habenti an tutor dari possit?*

SUMMARIA.

1 *Multiplex significatio verbi* Caput.
2 *Caput membrum hominis principale.*
3 *Religio hominis in capite.*
4 *Caput sedes animi.*
5 *Reverentia in capite.*
6 *Caput sanctior pars in homine.*
7 *Percutiens caput hominis occidendi voluntatem habuisse præsumitur.*
8 *Caput pro primaria civitate.*
9 *Capitalis curia quæ dicatur.*
10 *Capitale ingenium.*
11 *Roma caput orbis.*
12 *Ultrajectum caput aliarum civitatum ejusdem provinciæ.*
13 *Caput pro persona.*
14 *Tributum capitis.*
15 *Iumenta antiquitus capita vocata.*
16 *Constitutio Servij Tullij de singulis recens natorum capitibus.*

17 Vetus bonorum liberorumq; profitendorum mos.
18 Servorum nomina in censum non deferebantur.
19 In capita hæreditatem dividere; id est in viriles partes.
20 Pœna capitalis.
21 Appellatione pœnæ capitalis venit pœna mitior in dubio, & non mortis.
22 Mos ferendi sententias in causis capitalibus.
23 Communis opinio.
24 Auth. ingressi, C. de sacrosanctis Ecclesiis, apud Belgas non observatur.
25 Liberum caput multifariam accipi.
26 Numa Pompilius secundus Romanorum Rex.
27 Libera persona, Caio & Vlpiano quæ dicatur.
28 Liberũ caput quomodo accipiatur in hac definitione.
29 Liber populus.
30 Liberum dicitur, quod est liberum omni libertate, & absolutum ab omni servitute.
31 Princeps mundans condemnationes liberè cancellari, intelligitur quoad omnia.
32 Liberè, verbum importat totalitatem.
33 Vis dictionis liberè.
34 Patrem habenti tutorem non dari.
35 Furioso in potestate patris constituto non dari curatorem.
36 Tutorem non dari ei, cujus pater est in hostium potestate.
37 Amor patris in liberos inæstimabilis.
38 Pater præsumitur capere consilium pro liberis.
39 Filijs emancipatis non dari tutorem.
40 Paria dicuntur, nullam ab initio fuisse causam, vel fuisse aliquando, sed eam esse finitam.
41 Emancipatio solet dari in præmium & favorem filio.
42 Multa concedenda ob memoriam, & reliquias præcedentis potestatis, & affectionis, & quando hoc procedat.

43 Tu-

43 *Tutorem non dari servo.*

44 *Datio tutelæ non tenet in dubitante de suo statu.*

45 *Matrifamilias non dari tutorem.*

46 *Nuptæ apud Vltrajectinos nullos actus Iudiciales faciunt, sine marito, vel tutore electo.*

47 *Filio, patre mortuo, non datur tutor, si est in potestate avi.*

48 *Ventri an possit dari tutor.*

49 *Agens actum aliquem, oportet, ut tempore illius actus habeat legitimam personam agendi actum illum, nec sufficit; quod postea efficiatur legitimus.*

50 *Auctoritas Dyni apud Veronenses magna.*

51 *Patre deportato, filio datur alius tutor; quod declara, num. 57.*

52 *Deportatio in locum interdictionis aquæ & ignis successit.*

53 *Severinus Boetius vir consularis, & Christianus Philosophus.*

54 *Tribonianus omnium artium, & memoria præditus.*

55 *Deportatus loco mortuo habetur.*

56 *Deportato patre, nepos admittitur ad avi bonorum possessionem.*

58 *Impossibile censetur quod à voluntate solius Principis dependet.*

59 *Declaratio sublimitationis.*

60 *Patre recusante administrare, vel res filij agnoscere, an ad unum actum dari possit curator, eleganter distinguitur.*

61 *Filius familias, in causis, in quibus patri nihil quæritur, absq; consensu patris in judicio stare potest.*

62 *Minori in causis beneficialibus agenti post annum ætatis 14. datur curator.*

63 *Minori datur curator in castrensibus, vel quasi, si agere velit.*

64 *Confessio facta sine authoritate curatoris, an ei noceat.*

65 *Filio adoptivo potest dari tutor in casibus, in quibus is in potestatem ejus non transit.*

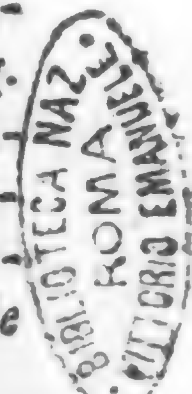
SEquitur in definitione; *In capite libero*: Quæ vox va-
1 ria *significat, & proprie membrũ hominis prin-
2 cipale, quia * eo amputato, frustra jactat quis se habere membra, *cap. illi offerunt, in fine* 1. *quæst*. 1. & so-
3 lum caput * sine aliis membris facit locum religiosum, *l. cum in diversis, ff. de religiosis & sumpt. funer. ibi: quod principale est conditum, id est, caput, l. capitalium, ff. de pœnis*. A quo sensus & nervi initium capiunt. Et* ideo dicitur animi sedes. Unde si quem reverebantur veteres, aut honore dignum putabant, ad omnem
4 occursum caput* revelare, & assurgere, ac de via decedere solebant, scilicet existimantes nudo, & aperto capite, in exhibendis honorib. esse oportere. Unde quoque Regum capita insigni fascia ornari, sicut Imperatorum aurea corona, vel lauro, quoniam ea
5 pars corporis * sanctior in homine, & ideo ibi insigne honorum & diadema esse voluerunt.

Ex quo inferunt Doctores, eum qui aliquem per-
7 cussit & vulneravit *in capite, habuisse animum occidendi; ut rectè tradit utriusq; juris Doctor, & olim Advocatus in suprema Curia Parisiensi, Petrus Rebuffus *in l. licet, de verb. signific*. Quo loci scribit, se vidisse alicujus gratiam periclitari, quod in ea dixerat, se noluisse illum occidere, cujus tamẽ caput percusserat ense. Sed extra hanc propriam significationem ad multa alia eleganter refertur; puta, interdum
8 pro primaria * civitate cujusque provinciæ, quam alias Metropolim, sive matricem civitatum vocamus, ut *in l. observare, §. ingressus, vers. quædam, ff. de Offic. Procons. l. si duas, ff. de Excusat. tut. l. unic. Cod. ut omnes obediant judici, §. fi. Insti. de satisda. tut*. Sic curia
9 suprema * capitalis dicitur, non quod de capite tantùm cognoscat, sed dicitur capitalis, id est principalis, tanquam caput aliarum curiarum; ita Ovidius *libro*

bro Fastorum 3. capitale † ingenium, pro solerte ex-
ponit. Quo sensu Roma † olim dicta quoque fuit 10
caput orbis, & fere fuit. Idque portenderat caput hu- 11
manum repertum à jacientibus fundamenta Capi-
tolii. Quæ visa species (inquit Livius) haud præ-
ter ambages, arcem eam Imperii, caputque rerum
fore portendebat. Instar cujus etiam Ultrajectum † 12
Regia verê civitas, & dulcis patria, & caput cætera-
rum ejusdem provinciæ civitatum dici promeretur,
facit *l. si in aliquam, ff. de offic. Proconf.* Et rectè quo-
que dicta fuit Roma caput orbîs; quia omnes provin-
ciæ debent observantiam ejus sequi, *§. ultim. Instit. de
Satisdat. tut. & l. de quibus, ff. de legibus.*

Aliquando pro * persona sumitur; in qua signifi- 13
catione hîc, capiendo partem pro toto ponitur, &
ita persæpe in jure nostro, *l. Titia, in princip. de Legat.
2. ibi, tot capita servorum, l. liberos, §. emancipato, l. tute-
las, §. injuriarum. ff. de cap. diminut.*

Inde prodiit Axioma illud apud Iurisconsultos
nostros celebre; noxa sequitur caput, de quo *in l. 1.
§. si apud servum, ff.* Depositi, *l. qui ex pluribus, l. ultim.
ff. de noxal. actio. l. 2. ff. si ex noxal. causa agatur. l. rem
mihi commodasti, §. in exercitu, ff. Commod. l.* 1. *in fin. ff.
de privatis delictis, l. quod dicitur, ff. de Furtis* : in qui-
bus legibus vox, *caput*; pro persona capitur, quæ ca-
put habet, cum qua lege agi potest, quam, ut nocen-
tem sequitur : Et hoc est quod Paulus dicit *in dict. leg.
tutelas*, actionum ex delicto obligationem cum ca-
pite ambulare : Sic quoque intelligenda lex; ne Con-
sules in caput civis Romani possent avimadverte-
re, de qua *in leg. secunda, §. iisdem temporibus, 2. ff. de
orig. juris.*

Inde etiam tributum † capitis dicitur, quod in 14
singulas personas confertur, *l. ætatem, l. in Lusitania,
ff. de Censibus, l. cum antea, Cod. de argricolis & censit.
lib. 10.* quod alias capitatio dicitur *l. ultim. C. de capit.*

civium, *lib.* 11. *l. unica*, C. *de colonis Thracens.* *l.* 1. *C. ne rustica ad ullum obsequium*, *eodem lib.* Alias census capitum, & capita, quæ sunt vetustissimæ indictiones, in masculo unus aureus, in fœmina dimidius, ut est glossa *in rubrica Cod. de annonis & tributis, libro decimo*, quas omnes pendere cogebantur, sola Ecclesia Thessalonicensi excepta, quæ exemtionem obtinuit à Iustiniano Imperatore, ut apparet *ex leg. sacrosancta*, *Cod. de sacrosanctis Ecclesiis*. Quamquam non ignorem, capitationes & capita etiam de prædiis dici, & pro jugorum & capitum relevatione, sive collatione accipi, *ut in l. si minor, ff. de action. empti*, *l. ultim.* C. *Theod. sine censu, vel reliquis*, & pluribus aliis locis. Inde est, quod juga & capita, capitationem & jugationem, in eadem oratione, tanquam parem vim habentia, sæpissime inveniamus posita, *l. immunitates*, *Cod. de agricolis & censit. lib.* 10. Sed & junctum jugorum capitationem dici, ut *in Novolla* 17. cujus appellationis diversæ traduntur rationes, quarum duæ sunt præcipuæ; Primò, quod ju-
15 menta * antiquitus capita vocarentur, à jugis animalium, pro quorum numero pensitatio inferebatur Cæsaribus, vel secundó, quia colonorum mancipiorum, quæ in præciis erant, nomine præstabantur. Quod genus indictionis diximus esse vetustissimum cùm ab ipso ferè Romanæ civitatis exordio originem trahat: Siquidem constat quod Servius Tullius, sive ut alii volunt, Tullus Romanorum Rex sextus, & bonorum ultimus, qui incerto patre natus esset, ex Ocrisia, vel ut alii volunt, Ocretia, vel alii denique, Corniculana, ut Plutarchus refert, de fortuna Romanorum apud Græcos doctissimus Philosophus, & Medicus insignis; & latissimè suo more Andræas Tiraquellus, Gallus, sui sæculi Varro, *de nobilitate*, *ca.* 4. *num.* 61. Is inquam fortissimus juxta ac prudentis-
16 simus * Rex, in singula recens natorum capita ali-

quid

quid Junonis Lucinæ templo inferri, patrisque in
censu habendo, nō facultates modò, sed suum quoq;
& uxoris, & liberorum nomen, & ætatem profiteri
instituit: quemadmodum Dionysius Halicarnasseus
lib. 4. auctor est, idque ea (ni fallor) de caussa, ut ex
his tabulis quilibet, & natalium, & ætatis proba-
tionem, quando opus esset, petere posset.

Ex qua Servii constitutione deinde motus vide-
tur populus Romanus, ut singulis * lustris, id est 16
singulo quinquennio, censum fieri voluerit, puta
quod singuli cives Romani comparerent apud Cen-
sores in campo Martio, & nomina sua cum familię
suæ capitibus, & fortunis deferrent & profiterētur,
ut in tabulis censualibus perscriberetur, non tamen
in censum deferebantur * nomina servorum, quia si 17
consentiente vel jubente Domino nomen in cen-
sum servus detulisset, civis Romanus fiebat, & ser-
vitutis vinculo solvebatur, ut tradit Antonius Gu-
bertus Costanus *quæstionum juris, libr.* 1. *capit.* 2. *nu-
mer* 11. quibus etiam adscripta fuit ætas eorum, qui
censebantur, adeo ut ex his tabulis, teste Plinio *libro
septimo*, longissima quorundam vitæ spatia exscripta
fuerint, cujus professionis adhuc vestigia extant in
jure nostro, & aliis idoneis scriptoribus. Quæ quia
adfert Barnabas Brissonius in elegantissimis anti-
quitatum observationibus *libro primo, capit. quinto*,
non repeto, sed tantum addo *l.* 1. *Cod. si minor se ma-
jor. dixerit.*

Hinc manat nomen exactoris pecuniæ pro capi-
tibus: cujus meminit Arcadius Charisius, *in l. ultim.*
§. *qui annonam, de muneribus & honoribus*, & personalis
muneris sollicitudinem sustinere dicitur, ac præte-
rea illud, quod vulgo dicimus, succedere vel divi-
dere * in capita, idem est, quod in viriles partes: 18
ut interpretatur Imperator noster *Novel.* 118. sic vi-
delicet, ut æquales partes quisque ferat, & tot fiant

partes, quot personæ sint. Cui opponitur successio vel divisio in stirpes, *in leg. si libertus præterito, §. ultim. ff. de bonis libertorum, §. penult. Institut. de heredit. quæ ab intest. §. hac etiam, Institut. de Legit. agnat. succes. leg. penult. Cod. de legit. hered. leg. secunda. Cod. de suis & legit.* Paulus *lib. 3. senten. tit. 2. l. 8. de inofficioso testamento*: atque hoc eodem loquendi genere utitur Statutum nostrum Ultrajectinum, *Rubrica* 23. §. 27.

Cui simile est, quod dicimus, servum non posse interrogari vel torqueri in caput Domini, *l. §. si servus, §. cum quæstio, §. cum quidam, l. 2. & sequent l. extraneo, l. si quis viduam, ff. de quæst.* nec libertum in caput patroni, *d. l.* 1. §. *sed nec libertum*, de quo latè Barnabas Brissonius antiquitatum illustrator vigilantissimus, *de adulteriis, cap. 22. & sequent.* Ac pari modo nomen

20 * pœnæ capitalis, quæ ita dicta est, non à capite materiali (ut vocant) principali hominis membro, quod collo confine est, sed quod per eum caput civile, id est, persona in civitate eximitur, morte, vel deportatione, sive aquæ & ignis interdictione. Capitalis enim pœna est, quæ mortis, vel civitatis amissionem continet, *l. licet, ff. de verborum significat.*

21 & in dubio ejus * appellatione venit pœna mitior, ut tradit Alexandr. *consil.* 104. *num.* 2. *lib.* 1. idem 121. *num.* 2. *& ibidem* Carolus Molineus Jurisconsultus Parisiensis, & in eadem Curia olim Advocatus, vir nunquam satis laudatus, *lib.* 7. quæ opinio communis, etiam generali consuetudine approbata est, teste Nicolao Boerio ornatissimo olim Præside senatus Burdegalensis, *Decis.* 254. *num.* 10. 11. qui dicit ideo receptum esse, & ab omnibus judicibus observari, ut in suis sententiis, quibus aliquem condemnant pœna capitis, apponant hæc vel similia verba: *Quod*

22 *anima * separetur à corpore*: cujus etiam receptæ * o-

23 pinionis meminit Franciscus Vivius *commun. opin. lib. 2. opin.* 157.

Neque omnino dissimile est, quod Papinianus docet *in l. qui ex liberis. §. testamento, ff. de bonor. possess. secund. tab.* *Eum, qui se dedit arrogandum cum capite, fortunas quoque suas in alienam domum ac familiam transferre*: id est, cum persona sua, res omnes, bonaque sua, non aliter atque hodie ingredientes monasteria, bonorum capacia, se & sua Deo dicuntur dedicare, ut in *Authen. ingressi*, *C. de sacrosanct. Eccles.* nisi tamen locorum statuta & consuetudines id impediant, quo jure ferè utuntur omnes Belgicæ Provinciæ; ita quod monasteriis ad * acquirendum opus sit 24
Principali rescripto, ac præterea debet impetrari jurium Dominicalium peremptio, & apud nos servatur.

Ex quibus jam puto satis probatum esse, capitis nomen persæpè, ut & hic, pro persona capi, & homine ipso, nec id solum obtinet apud ICtos nostros, sed etiam omnes probatos auctores, ut facilimè ostenderem, nisi me penè hujus tractationis cepisset fastidium; quare ne in hisce interpretationibus longior quibusdam videar, ad alia transeamus.

Et quia hæc definitio loquitur *de capite libero*: videamus, quodnam illud sit. Constat enim * liberum caput diversimode accipi, etiam apud nostros 25
ICtos; & ut incipiamus à primis rei Romanæ temporibus, inter leges Numæ Pompilii secundi Romanorum † Regis una invenitur his verbis concepta: *Si quis hominem liberum dolo morti sciens duit, parricida esto*, ita eum refert Sextus Pompejus Festus 26
lib. 14. quem referunt & sequuntur Andr. Tiraq. variæ & indefessæ lectionis vir, *in tract. de pœn. caus.* 13. *n.* 4. Iacob. Cuiac. clarissimus, & summæ apud literatos authoritatis ICtus, *obser.* 3. *c.* 40. Nicol. Anthon. Gravat. Briacensis, *ad Octav. Vestr. lib.* 2. *cap.* 5. *nu.* 8. & novissimè Guliel. Forner. Aurelianensis *select. lib.* 1 *c.* 10. quo loci Festus dicit, Numam non solum parri-

 cidam

dam vocasse, qui parentem, sed qui qualemcunque hominem occidisset; vim, ut opinor, legemq; naturæ, qua omnes homines pares sive æquales sunt, intuitus; ita enim interpretatur hanc legem Iacobus Reinardus Brugensis *in l. ferè, in fin. ff. de reg. jur.* & facit *l. quod attinet, ff. eodem*

Rursus Cajus *libr. 7. ad edict. Provinciale in l. ex hac lege, ff. si quadrup. pauperiem fec. dicatur*, dicit etiam liberarum personarum nomine agi posse: fortè si patremfamilias vel filiumfamilias vulneraverit quadrupes: ne scilicet deformitatis ratio habeatur, (cùm liberum corpus æstimationem non recipiat) *d. l. ex hac lege, & l. 1. §. sed & quia, & l. cum liberi, ff. de his, qui dejec. vel effud. & l. 2. §. corporum, ad l. Rhod. de jact.* & ibidem optimè Franciscus Balduin. vir diligentissimus atque doctissimus, & *Institut. de obligat. quæ ex quasi delicto nasc. in verbo (Iudex enim)* sed impensarum in curatione factarum, & operarum amiissarum, quasque amissurus quis esset

27 inutilis factus, quo loci Cajus *liberam * personam & ejus liberum corpus* intelligit pro persona ingenua, vel à servitute exempta, non de omnino libera, vel nullius juri subjecta, id quod evidenter ostendunt verba ejusdem legis, ibi: *fortè si patremfamilias vel filiumfamilias vulneravit*; cum enim notum sit filiumfamilias in patris sui esse potestate, non potest aliter intelligi.

Similiter Vlpianus *in l. 2. ff. de acquir. possess.* & Imperatores Severus & Antoninus *in l. 1. C. de acqu. hæredit.* scribunt, per liberam personam nobis etiam ignorantibus acquiri possessionem; quibus & infinitis similibus locis accipitur pro exemta à servitute, subjecta tamen alterius juri, quod ex eisdem textibus apertissimè convincitur, quibus ex locis plerisque videri posset, liberum caput pro persona libera hîc dictum esse, ad differentiam servilis personæ, cu-

jus

jus meminit Vlpianus *in l. in personam servilem, ff. de reg. jur.* vel etiam capitis servilis, de quo *in l. liberos, §. emancipato, ff. de capit. diminut.*

Verum hoc loco *liberum* * *caput* longè aliter accipitur, pro persona scilicet libera, nullius alterius juri, vel potestati, dominicæ, patriæ, vel etiam maritali subjecta, sed ea, quæ propriæ est potestatis, proprii arbitrii, sui juris vel potestatis, quorum tutela propria res omnino inepta & aliena ab his, qui alieno juri subditi sunt, ut aperte tradit Theophilus *hoc tit.* & satis etiam clarè Imperator Justinianus. Ex quo fit, ut nec filiofamilias, qui in patris potestate, sive sacris patris est, nec matrifamilias, quia in manu viri est, nec denique servo, ob dominicam potestatem, tutor dari possit, ut infra latiùs dicemus. 28

Et hanc nostram & communem interpretationem optimè confirmat Proculus *libr. 8. epistolar. in l. non dubito, §. liber autem, ff. de captiv. & postlimin. revers.* cum dicit, *liberum* * *populum* esse, qui nullius alterius populi potestat est subjectus: sive is fœderatus est, sive non fœderatus est, item, sive æquo fœdere in amicitiam obvenit, sive fœdere comprehensum est, ut is populus alterius populi majestatem comiter conservet: hoc enim adjectum esse, ut intelligatur alterum populum superiorem esse, non ut intelligatur alterum non esse liberum; non aliter atque clientes nostros liberos esse dicimus, etiamsi neque authoritate, neque viribus nobis pares sint. 29

Nec huic etiam abhorret dictum Oldradi de Ponte, Landensis, qui fuit Advocatus consistorialis Romæ, *cons. 234. factum tale est, quidam miles, nu.* 2. Id *liberum* * dici, quod est liberum omni libertate & absolutum ab omni onere; quem refert & sequitur doctus & diligens vir Aymo Cravet. *cons. 122. n. 5. &* 6. Ex eo inferens, quod si Princeps faciens alicui 30

gra-

gratiam, mandet condemnationes liberè cancellari, verbum, *liberè*, generaliter debeat intelligi, & quoad
31 omnia contenta * in condemnationibus. Quia (ut inquit Anchoran. conſ. 407. *col. 2. verſ. & certè non*
32 *videtur dubiam*) verbum, *liberè*, importat * totalitatem: quod latius probat And. Tiraq. *in repetit. l. ſi unquam, verbo, revertatur, nu.* 134. *&* 25. *ſeq. C. de rovoc. donat.* Quo loci dicit, hanc dictionem ejus eſſe naturæ, ut non requirat alterius conſenſum, authoritatem, factum, ob omni neceſſitate abhorreat; quod operetur ſine aliqua re extrinſeca, & denique, quod ſit abſtractus ab omni obſervantia neceſſitatis & ſolemnitatis, ideoque eandem dictionem reponi in-
33 ter eas, quæ * faciunt ſubſtitutionem directam, id eſt, quæ nullo alterius miniſterio indiget, ac præterea omnem moram excludat, & denique inducere canonem latæ ſententiæ.

Quod ſi verum eſt, ſicuti eſt veriſſimum, conſequi
34 rectè videtur, * patrem habenti tutorem dari non poſſe, cùm talis caput liberum non habeat, ſed in patris ſui ſit poteſtate, qui ejuſdem poteſtatis ratione ejus legitimus tutor eſt atque curator, *Inſtit. de Tutel. in prin. & ibi communiter Dd.* Philippus Corneus, fidelis conſultor, *conſ.* 129. *n.* 11. *lib.* 1. Maria. Socin. *conſ.* 59. *n.* 30. 31. 32 *lib.* 3. Arius Pinellus, vir abſque dubio cordatus, & juris apprimè doctus, & ſubtilis *in l. ult. n.* 15. 16. *C. de bon. mater. & Deciſ. Pedem.* 89. *n.* 5. tradit rationem de capite libero, & omnium noviſſimè Aſcanius Clementinus *in Tractat. de Patr. poteſt. effectu* 14. *n.* 1. *&* 2.

35 Ideo etiam furioſo in * patris poteſtate conſtituto non datur curator, *l. cum furioſus, C. de Curat. fu-*
36 *rioſi.* Nec ei, cujus * pater eſt in hoſtium poteſtate, ſed tantum curator datut ſubſtantiæ, ne medio tempore pereat, *l. muto, §. ei cujus, ff. de Tutel.*

Cujus Tutelæ ſunt & aliæ rationes non obſcuræ.

Qua-

Quarum prior est: quod pupillis, non aliis datur tutor; Pupillus autem dici non possit, donec in potestate patris est, sed is tantum, qui desiit, vel morte, vel emancipatione, *l. pupillus est, in prin. & ibi notat. de verb. sign.* Sed efficacior est altera ratio ab imis naturæ præcordiis deprompta, scil. amor patris in liberos, cujus* paterni amoris ardor dicitur inæstimabilis. 37 *Quis enim, inquit textus in l. ult. in princ. C. de Curat. furios. talis affectus inveniatur extraneus, ut vincat paternum.* Ex eo inferens, nulli * res filiorum credendas 38 esse, quàm patri, cum is etiam prolem indignam & malè de se meritam amare præsumatur, & pro his capere salubrius consilium; Etiamsi patris actus prima facie videatur minus utilis liberis, ut latè tradit Andr. Tiraqu. *in præfat. d. l. si unquam*, & nos plenè diximus *in tract. nostro Præsumptionum.*

Et hoc est, quod dici solet, naturalem stimulum patrem hortari ad cogitandum pro liberis, de quorum salute semper est sollicitus, *l. cum pater, §. mando, ff. de legat. 2. ibi: mando filiæ meæ, pro salute ipsius sollicitus*, ad quod etiam alludit Virgilius *lib. 1. Æneid.* scribens:

Omnis in Ascanio chari stat cura parentis.

Hæc, quæ de * Patre diximus, & ejus tutela in 39 liberos, ita se habent etiam in filiis emancipatis, licet in iis desiisse videatur patria potestas, atq; ideo cessante causa, videretur cessare effectus. Quæ regula generalis est, & in omnibus dispositionibus locum habet, teste Petro Ancharan. *cons.* 47. Et paria sint, nullam ab initio fuisse causam, vel fuisse aliquam, sed eam esse finitam, per textum *in l. 1. ff. de condict. sine causa, & l. nihil interest, ff. de nautic. fœn.* cum * hoc 40 eis specialiter reservatum sit, ad exemplum Tutelæ patronorum, *Inst. de legit. parent. tutela, & in §. præterea, Inst. quib. mod. jus patr. potest sol.* Idque optimo jure, cum * si aliter diceremus, inducta in favorem 41 ver-

verterentur in odium, contra *cap. odia, de regul. juris, in 6. & l. quod favore. ff. de legibus.* Siquidem certi juris est emancipationem in præmium & favorem filio dari: juxta ea, quæ latè tradit Andreas Tiraquel. *in d.l. si unquam, verb. donatione, nu.* 146. Et pari modo, tutelam ad ejus defensionem, ob ineuntis ætatis imbecillitatem, minoris ætatis lubricum infirmumque hujus ætatis consilium, multorum insidiis & captionibus expositum fuisse inventum, *l. 1. ff. de minoribus, §. 1. Institut. de tutel.* qua ille medio emancipationis privaretur.

42 Superioribus rationibus hanc plerique addunt; eam patri reservari ob memoriam* & reliquias pręcedentis potestatis & affectionis: Licet enim, inquiunt, per emancipationem soluta sint jura civilia, non tamen sublata esse jura naturalia: ita Angelus Aretin. clarus & non contemnendus Doctor *in §. & hi qui, num. 1. Institut. de hæred. qua ab intest.* Et ideo quamvis una earum cesset, non tamen cessare effectum sive dispositionem: vulgata *l. si non lex Ælia Sentia, ff. de hæred. inst.* Quæ tamen ratio me non movet; cùm sciam regulam illam de memoria, vestigiis, sive reliquiis pręcedentis potestatis non procedere, nisi in certis casibus, in quibus lex aliquid statuit ob illas reliquias pristinæ causæ; ut tradunt Ludovicus Romanus, vir summę memoriæ, & Imola, summus veritatis Doctor *in l. 2. §. ult. ff. de don.* quos & refert & sequitur Andr. Tiraquel. *in hac eadem regul. limit. 16. nu. 9.* nisi tamen, inquit, sit eadem ratio in reliquiis, quę hîc non reperitur: Imo ob eam caussam credo editam *l. ult. C. de emancipat.* Qua constitutum, ut sicut olim pater emancipans filium, contracta fiducia, id est, reservato sibi jure succedendi, in consequentiam ejus successionis, ad eundem etiam tutela perveniebat: Ita hodie pater emancipans filium videretur, licet specialiter non expressisset,

sub

ſub eadem fiducia emancipaſſe; qua Conſtitutione neceſſariò opus fuit, cum ex diſpoſitione legis tantum fieri poſſit, ut quis cenſeatur eſſe partim in poteſtate patris, & partim non, nec quidquam in eo valeat hominis diſpoſitio, ut tradit Alex. *conſ. ult. nu.* 5. *&* 5. *lib.* 5. Andr. Barbat. copioſus utriuſque juris Interpres *in tracta. de præſtant. Cardinalium*, 1. *quæſtio.* 1. *quæſtionis principalis.* Quamvis non ignorem eſſe alios, qui putant, hoc non procedere quo ad effecta ex emancipatione reſultantia, quæ exiſtimant expreſſe excipi poſſe, cum communis omnium opinio ſit in contrarium: ut de ea atteſtatur Guliel. Benedict. multæ lectionis homo, & in praxi peritiſſimus, *in repetit. c. Raynuntius, verb. matrem in ſuper cleram, n.* 27. Ita quod nullo modo dubitandum eſt de hac ampliatione.

Exiſtenti ergo in poteſtate, ut hoc reaſſumam, tutor dari non poteſt, quia talis liberum caput non habet. Quæ regula longius producenda eſt, ut nec ſervo dari * poſſit, ob dominicam poteſtatem: is enim ſuæ poteſtatis non eſt, ſed fit demum manumiſſione, 43
teſte Venuleio *in l. ult. ff. de liberal. cauſa.* Quare rectè dicit Iulian. *in l. ſervus, ff. pro emptore*, & Papinian. *in l. eo tempore, §. ſervus alienus, ff. de peculio*, ſervum pro capite pecuniam ſolvere, quoniam pro libertate ſolvit: quam locutionem non ſolum ICti noſtri, ſed & alii uſurparunt, ut Plaut9, qui ſic loquitur in Rudente: *Doctà atq; aſtutè ego illi pauxillatim pollicebar pro capite argentum ut ſim liber, ac me emittat manu*, & alii aliis in locis.

Idem tractatus eſt, ſi quis dubitat de ſuo * ſtatu: 44
putâ, ſi de eo litigat, quæ datio non tenet, ſi liber non eſt, ut tradit Ulpianus *libr.* 9. *ad edict. in l. ei qui, ff. de tut. & curat. dat. ab his, l.* 1. *& utrobique gloſſa*, C. *qui dare tutores.* Simile eſt, quod idem Ulpianus ſcribit *libro duodecimo ad Edictum ex Reſcripto Divi Pii, in l. de ſtatu, ff. de teſtament. fac. poſſ.* Nempe de ſuo

ſtatu

ſtatu dubitantes, vel errantes, teſtamentum facere non poſſe.

45 Idem dicendum * in matreſamilias, cùm ea ſit in manu ſive poteſtate ſui mariti, per in manum conventionem, atque ideo maritus uxori olim non aliter, atque pater filio, teſtamento Tutorem dare poterat, vel etiam Tutoris optionem, ut ipſa ſibi eligat Tutorem, quem velit; Et hic Tutoris eſt quem *pro Murana* Cicero ait poteſtate mulieris contineri: ut rectè annotavit Iacobus Cuiac. ICtorum omnium poſterioris ætatis facilè Princeps, *obſer: 7. c. 11.* Eoque jure maritalis poteſtatis nos utimur, & de Gallis atteſtatur Andr. Tiraquel. *l. 1. connubiali.* Inde fit, quod quotidie videmus, quod nuptæ omnes actus judici-
46 ales faciant authore marito, vel * alio Tutore ad hoc ſpecialiter electo.

Eodemque argumento, patre etiam mortuo, filiofamilias Tutor non poteſt dari, ſi eſt in poteſta-
47 te * avi: ut ex facto reſpondit Philippus Corneus, *conſ. 129. nu. 9. 10. libr. 1. per l. cum filius famil. ff. de milit. teſta.*

Verùm hæc, quæ ſuperius diximus, non in omnibus vera ſunt, ſed quaſdam reſtrictiones recipiunt: Et primò quidem in iis, qui in utero ſunt; cùm hi non niſi abſurdè pupilli dici poſſint, *l. non eſt pupillus, ff. de verb. ſignif.* ſed viſcerum matris quædam portio. Et ideo ancilla prægnante vendita, ſi partus evincatur, non agitur duplo, quia non videtur magis in contractu, ad partum habitus reſpectus, quàm ad quodvis aliud inteſtinum, *l. ſi prægnans, ff. de evict.* Propterea quoque matre prægnante, in exilium acta, filium ibi natum, non videri exulem, dicit Bartolus, luminare juris civilis ardentiſſimum, *in l. in ſervorum, ff. de ſtatu hominum*, quia homo non eſt vel animal, *l. in lege Falcidia, ff. ad l. Falcid. l. 1. ff. de ventre inſpic.* Siquidem pupillus non ſolùm ætatem ſignificat,

cat, ſed & conditionem ejus, qui ante pubertatem deſiit eſſe in poteſtate patris; & cœpit eſſe in poteſtate tutoris: non poſſumus autem dicere eum deſiiſſe eſſe in poteſtate, qui in utero eſt, quia nec antequam naſcatur, dici poteſt in patris poteſtate fuiſſe, *l. ult. ff. de collat. bonor. & l. ult. ff. de aſſignat. libert. §. cum autem, Inſtitut. de tutelis*. Ideo * nec etiam tutor ei dari poteſt, 48
§. ultim. l. ſi nemo tutorem, 2. (Saltem datus tutor non eſt, antequam naſcatur) *ff. de teſtament. tutel. l. ventri, ff. de tut. & cur. datis ab his, l. 1. §. ſi quis quaſi, ff. de eo, qui pro tut.* Sed interim curator datur tantùm bonis, aut ex his, qui tutores dati ſunt poſthumo, aut ex neceſſariis affinibuſque, aut ex ſubſtitutis, aut ex amicis defuncti, aut ex creditoribus: ſed is utique, qui idoneus videbitur: aut ſi de perſonis eorum quæſtio moveatur, vir bonus eligitur, *l. 1. §. eligitur, ff. de vent. in poſſeſſ. mitten.* Si tamen patrem habet, quem nuptiæ demonſtrant, vel patre defuncto, avum, in cujus poteſtate eſſet, ſi naſceretur, hic omnino dandus eſt, cujus jus minui non debet, ex ratione *l. cum filiusfamil. ff. de milit. teſtam.* quia qualiſcumque ſit, ſuo muneri decedet, ſtatim atque infans natus erit, *l. 1. §. tamdiu, ff. de vent, in poſſ, mit.* Angel. *in §. cum autem, Inſt. de tutel.*

Ex qua limitatione multa inferri poſſunt, quæ quia latius ab aliis ſunt tradita, omitto: remittens Lectorem ad Andræam Tiraquellum *in l. ſi unquam, verbo, ſuſceperit liberos, num.* 144. *uſque* 156. C. *de revoc. donat. & de retract. lig. §. 1. gloſſ. 9. num.* 75. *&* 5. *ſequ.* & noviſſimè Iacobum Cuiac. *in l. 2. verſ. altera cauſa, ff. de excuſat. tut.*

Unum ſupereſt, quod ad ſuperiora adjiciendum puto, & ex dicta limitatione infertur. Puta, omnem actum à patre vel avo factum, ut tutorem vel uteri adminiſtratorem, eſſe nullum, nec eum confirmari ex poſtfacto, cùm natus erit poſthumus, quia oportet, quod tempore actus agens * actum habeat legitimam 49

personam, nec sufficit ex post facto supervenire legitimationem personæ, ita Alex. *cons.* 171. *in* 8. *lib.* 2. Baldus omnium nostratium Doctorum oculatissimus *consil.* 126. idem 173. *lib.* 1. allegat Dynum Muxellanum *in cap. non firmatur, de reg. jur. in* 6. cujus tanta fu-
50 it authoritas apud Italos, ut Veronenses * statuto caverint, cessante statuto patriæ, judicandum esse secundum glossam Accursii per Dynum approbatam, tradit Castrensis *cons.* 172. *n.* 1. *lib* 1.

51 Sed nec procedit dicta regula, quando * pater esset deportatus, quo casu filio dandus est alius tutor *l. final. §. minores*, C. *de sentent. pass.* Cujus ratio est in promptu. Quia deportati in insulam, cum sint apolides, *l.* 2. *§. hi quibus, ff. de legat.* 3. *l. quidam. ff. de pœn.* & inter peregrinos numerentur, *l. sed etsi, §. solemus, ff. de hæred instituend.* civitatem amittebant, omniaque Romanæ civitatis jura, hoc est, ea omnia, quæ juris civilis sunt. Ideo deportatio dicitur media, sive minor capitis diminutio, per quam civitas amittitur, libertate retenta omnibusque aliis, quæ meri juris sunt gentium. *dict. l. quidam. ff. de pœnis, l, si deportati. §.* 1. *ff. de legat.* 3. *l. neque, §.* 1. *ff. de milit testamen.* Et Ulpianus *in fragmentis tit.* 11, *de tutelis. vers. media.* Quo loci enumerat inter media exempla aquæ & ignis interdictiones, in cujus locum
52 deportationem * successisse omnes norunt, *l. ejus ff. de testamentis, cum similibus.* Quamvis non ignorem Se-
53 verinum * Boetium, virum consularem & Christianum Philosophum, eam inter maximæ capitis diminutionis exempla reponere, *lib* 1. *commentarior. in locum ab adiunctis*, & ii in eadem hæresi fuisse Callistra-
54 tum, sive potius * Tribonianum, omnium alioqui artium & memoria præditum, *in l. cognitionum, §. ult. ff. de variis & extraord. cognit.* Quos tamen excusare poteris, si dicas, maxima sive magna capitis minutione juris authores non uno in loco mediam comprehendere, ut *in l.* 1. *§. si filius, ff. de suis & legit. l.* 1. *§. capitis, ff. ad Tertul.*

Tertull. & in l. 1. ff. de usufruct. legat. ut annotavit Franciscus Duarenus Biturigum suo tempore Professor primarius, *disputat. anniversar.* 1. *c.* 9. eaque de causa fortè Vlpianum *in d. l.* 1. §. *si filius*, tantùm duas posuisse capitis minutiones, quam tamen excusationem non videtur admittere Barnabas Brissonius *in suo libello de ritu nupt.*

Inde manat, pœnam deportationis inter capitales pœnas referri, authore Paulo *in l,* 2. *ff. de public. judic. Publicorum inquit judiciorum quædam capitalia sunt, quædam non capitalia: Capitalia sunt, ex quibus pœna, mors, aut exilium est, hoc est, aquæ & ignis interdictio. Per has enim pœnas eximitur caput de civitate, cætera non exilia, sed relegationes propriè dicuntur.*

Et hoc est, quod Vlpianus dicit *in l.* 1. §. *qui habebat, ff. de bon. poss. cont. tab. & in l. verum,* §. *societas, pro socio.* Interire homines maxima & media capitis minutione, aut morte. Atq; ideo deportatos * mortuo- 55
rum loco habendos esse, quos sequitur Imperator noster *in* §. *cum autem, Inst. quib. mod. jus pat. potest sol.*

Ex quo & illud proficiscitur, deportato * patre, 56
non secus atque mortuo, nepotem admitti ad avi bonorum possessionem. *l.* 1. §. *quidam filium, ff. de bonor. poss. contra tab.* Et pari modo deportati patroni, filio ejus competit bonorum possessio, in bonis liberti, cui inquit Paulus *in l. si necem,* §. *si deportatus, ff. de bonis liberti,* non erit impedimento pater superstes, ut qui mortui loco habeatur.

Quam tamen limitationem non injusta ratione poteris declarare, nisi pater ex indulgentia * Princi- 57
pis fuerit restitutus, cùm per eam restitutionem pristinum statum recipiat, *d.* §. *cum autem.* & cessante causa depositionis, tutela vires suas recuperat, *l. non solũ,* §. *fin. ff. de excus. tu. si quis sub conditione,* §. *si tutor, ff. de test. tu.* Quæ licet indulgentia Principis non soleat sperari, *vulgata l. apud Vlp. aliàs Africanus.* §. *constat, ff. de legat.*

58 *legat.* 1. & ideo vulgo dici soleat, ea * quæ dependent à voluntate solius Principis impossibilia judicari, ut est communis opinio Doctorum *in l. continuus, §. cum quis, ff. de verbor. obligat. & in d. §. constat.* Tamen quia quis dum spirat, sperare debet: non adimit deportatio cum civitate omnem restitutionis spem, cum ea non rarò à Principibus obtineri soleat, quo casu quoq; non procedit prædictum commune Doctorum axioma, de quo ego semper dubitavi; sed quia non est hujus loci, satius alibi attingam.

Cui consimile est, quod Vlpianus scribit *lib. 13. ad legem Papiam, in l. intercidit, ff. de condit. & demonst.* Intercidere legatum, si ea persona decesserit, cui legatū est sub conditione: si verò non decesserit, sed in civitate esse desierit, puta si consul fuerit; & is in insulā deportatus sit, non interim extingui legatum, quia in civitate restitui potest, cum aliis similibus adductis per Tiraquellum *in l. si unquam, verb. susceperit, num. 162. & seq. C. de revoc. donat.* & idem latè *in suo tract. cessante caus. parte 1.*

59 Hæc autē declaratio * procedit in plena indulgentia, sive in integrum restitutione Principis, quę plenè vel indefinitè concepta est, ut *in l. 1. & l. ult. §. ult. C. de sent. passis*, quæ omnia jura complectitur, ut patriam potestatem, jus agnationis, & alia ejusdem generis, non autem cùm jura tantum quædam nominatim continet, *ut in l. in insulam, C. de sent. passis*, quæ ultra expressa se non extendit: Nec itidem in generali sive communi indulgentia, sive restitutione, cujus fit mentio *in l. si ademptis, & l. generalis, C. de sent. passis*, ea siquidem reditum duntaxat in patriam indulget. Itaque nec bona confiscata restituit, nec ullas actiones, sive pro illo, sive contra illum conceptæ si sint.

Non procedit etiam dicta regula, quando pater re-
60 cusat * administrare, vel res filii agnoscere, quo casu ad unū actū, sive illis rebus datur curator; ut tradit

Iason

Iaſon, Doctor non minus eruditione integritatéque quàm ſtemmate clarus, *in l.bonorum*, C. *qui admit. ad bonor. poſſeß.per l. cum in una,§.tutor,ff.de appel.* & notat Bart.*in l. ſi impuberi,ff.de tut. & curat.dat. ab his, l. fin.§.ſin autem, & ibid.gloſ. verb. hæreditatem,* C. *de bon. quæ lib.& Auth.ut lic. mat.& av.in prin.*

Sed contra hanc limitationem Doctores communiter tenent in pupillo filiofamilias, in ſecunda ętate conſtituto, hoc eſt, pubertatem ingreſſo, quē ſolum dicunt, patre recuſante illi cōſentire, poſſe hęreditatē adire, vel bonorum poſſeſſionum agnoſcere; idq; *ex l.fin.§.ſin autem in 2.ætate, verſ.ſin autem patre recuſante,* C.*de bon.quæ li.* qui textus hoc apertè probat, dicens, patre recuſante adminiſtrare filium poſſe adire competentē judicem, & ab eo petere curatorem hęreditati dari, per quem gubernatio rerum ad eum delatarum procedat. Ex quibus facilè intelligimus, filium ſolùm poſſe adire ſine tutore, ut bene explicat Phil. Dec.*in d.l.bonorū,n.2*. Et iterum ex verbis ſequentib. *in utroq; caſu integrum reſtitutionis auxilio minimè denegando,* quaſi velit dicere textus valere aditionem per ſolum pupillum factam, ne violetur regula noſtra: Et hìc agi de modico pupilli præjudicio, cui læſo Imperator ſpecialiter pollicetur auxiliū reſtitutionis in integrum; & ita quoq; ſalvatur regula, quod aliqñ ad unū actū tutor dari poſſit, ut latiùs infrà dicemus, pariter & de 2da æt. cujus ſuprà meminimus.

Idem juris eſt, quando filius agit in judicio ſuper re, quæ non pertinet ad patrem, ut in actione perſonali, vel criminali; ſive ipſe agat, ſive conveniatur, quo caſu non ſufficit * patris authoritas, ſed datur curator. Ita tenet Angel.*Inſtit. de tutel.in prin. n. 2. verſ. ex his infertur,cum verſ.ſeq.per l.1.* C.*de bon. mater.l.fin.§.ubi autem in unum,* C.*de bon.quæ lib.* Bart. *in l. fin.§.1.ff. de verbor. obligat.* 61

Et pari modo in cauſis beneficialib. vel dependētibus,

62 bus, post annum ætat. 14. datur* minori curator. Vel
63 quando agitur* de castrēsibus, vel quasi: vel latè tradit Seb. Vantius Rever. Ariminensis, *de nullit. processß. tit. 11. nu. 40. 41. 42.* Aufrerius *ad decis. Tholos. 175. Decis. Vmbriæ* 13. *n.* 5. 6. 7. 10. Ascanius *in tractatu de patria potest. effect.* 4. & ex nostris Fredericus Schenck, ex liberis Baronibus à Tautenberck, *in triade forensi, parte*
64 2, *cap.* 2. Quibus in locis dicunt, confessionē* à minore in causis criminalibus, sine consensu & authoritate curatoris emissam, esse nullius momenti, ac proinde minori nō prejudicare, secundum Cynū & alios *in l. clarum, C. de auth. præstand.* saltem adversus eam aliter non probato, facilè debet restitui, Alex. *in l. nam & postea, §. si minor, & ibi Ias. de jureju.* Afflict. *decis. Neapol.* 208. idem *Constitut. Neapol. lib. 2. rubric.* 38. *n.* 10. Thom. Grammat. *cons.* 16. & ex recentioribus. Joh. Maurit. Dolanus *in tract. de restitut. in integr cap.* 150. Iulius Clarus *in practic. crimin. §. 1. quæst. 50. in princ.* Quod quoq; axioma, quo ad beneficium restitutionis, credo verum esse. Sed quod attinet ad dationem curatoris, nunquam vidi observari, nisi ex Constitutione quadam Regia, temporibus Ducis Albani edita, ut etiam attestatur Iulius Clarus *in dicta sua practic. d. §. final. quæst.* 55. *vers. ulterius*, Rebuffus *in procemio Constitut. gloß.* 5. *numer.* 72. Iohannes Imbertus, vir doctissimus, *in suo Enchridio, verbo, authoritas curatoris.*

65 Nec denique procedit regula in filio * adoptivo, in casibus, in quibus is in ejus potestatem non transit, quos annotavit Ascanius *in d. tract. de patria potestat. c.* 5. & ante eum alii *in §. sed hodie, Institut. de adopt. & in l. penult. C. eod.* annotarunt.

CAPUT IV.

Verba: *ad tuendum eum*, in definitione posita explanantur, & exemplis illustratur regula;

Tu-

Tutorem principaliter dari personæ, & secundariò rebus. Et: An tutor à Judice vel testamento datus, censeatur datus omnibus bonis, ubicunque sitis. Item, an Judex laicus clerico tutorem dare possit.

SUMMARIA.

1 *Tutores quasi tuitores, sive defensores.*
2 *Tutela est res minus tuta, incerta, fallax, fragilis & periculosa Papiniano.*
3 *Perfidia Aphobi tutoris Demosthenis.*
4 *Sempronius Rutilius improbus tutor.*
5 *Exempla aliquot perfidorum tutorum.*
6 *Contra tutores affectantes tutelas vehemens oritur præsumptio, velle grassari in bonis pupilli.*
7 *Tutores tollitores dici Alberico.*
8 *Ratio, cur curatores non dantur invitis.*
9 *Tutores fraudantes vel spoliantes pupillos, extra ordinem puniuntur.*
10 *Rufinus Britannus, & Stilico Vandalus, tutores Honorij & Arcadij filiorum Theodosii Imperatoris fiunt hostes & perfidiosi proditores.*
11 *Tutor veneficus à Galba imperatore cruci affixus.*
12 *Lycurgi Lacedæmoniorum Principis integritas.*
13 *Tutelaris materia legislatoribus cura & cordi fuit.*
14 *Inspiciendū non tā quod factū, quam quod fieri debeat.*
15 *Tutor datur moribus pupilli.*
16 *Tutor mercedes præceptoribus pro facultatibus patrimonii & dignitate natalium constituere debet.*
17 *Areta Aristippi filia, post patrem scholas cum laude rexit, & disciplinas docuit.*
18 *Regula*; Tutorem dari principaliter personæ, & secundariò sive per consequentias reb. sive patrimonio pupilli.
19 *Tutores seperatim non dantur, ut unus personæ, alter rebus detur.*

46 *Modestinus Iulij Maximini Alexandri Imperatoris filij institutor.*

47 *Plures Pontifices miserrimè occisi.*

48 *Dissensio auctoris ab Alciato.*

49 *Paulus Iurisconsultus vertex legum quo tempore floruit.*

50 *In dubio juris correctio non est inducenda, & quando hoc procedat.*

51 *Communis opinio.*

IN eadem definitione ascribuntur verba; *Ad tuendum eum:* Quæ hoc significant, quod tutores eos tueri & defendere debeant; quod & nomen indicat, *l.1.ff. de minoribus, l.1.ff. de Tutelis. Pract. Ferrariens. in forma libelli quo agitur ad reddendam rationẽ tutelæ, vers. suos tutores, in princ.* Appellantur enim *tutores* * quasi tuitores atq; defensores. Quare mirum videri posset, cur Papinianus noster *in l. fidei commissi, §. nonunquã, in fine, ff. de usuris,* potuit legitimè dicere, Tutelã * esse rem minus tutã, incertam, fallacem, fragilem, & periculosam, cum in ea lege dicit, mulierem quandã prętulisse lubrico tutelę remedium fidei cõmissi, ne filię tutoribus, sed potius necessitudini res cõmitterentur: Sed mirum videri nulli debet, cùm certũ sit, plerumq; tutores non satis respondere suo nomini, id quod (nempe habere quem tutores aliquando improbos) Demosthenes suo magno malo expertus est; Qui cum septennis Aphobo * tutori esset relictus in opulento patrimonio, puta quindecim talentûm, hoc est novẽ millium aureorũ nostrorum; ita est ab improbo tutore spoliatus, ut vix ei superfuerit unde suis præceptoribus mercedem persolveret. Et ob id coactus fuit ad ulciscendam suorum tutorum perfidiam, ab hac favorabili causa eloquentię suę tyrocinium auspicari. Notum quoq; vetus exemplum & periculum infœlicis pupilli Æbutii, qui tutorem improbum habebat suum vitricum * Sempronium Ru-

Margin numbers beside the text: 1 (at "Appellantur enim tutores *"), 2 (at "Tutelã *"), 3 (at "Aphobo *"), 4 (at "vitricum *").

Rutilium, de quo apud Liviũ in historia Bacchanalium. Cui exemplo convenit cujusdam* helluonis;
5 Qui cum tutor pupillis datus esset, eorumque patrimonium decoxisset, & juberetur rationem reddere, proferreq; libellos, qui acceptum cõtinerent, & expensum ridens: ostendit primùm gulam suã, deinde podicem: indicans, illic recepta esse omnia hîc exposita. Certê meminisse poterant Decemviri, quod de Euripidis fabula narrãt, Is scripserat, Cresphontem quendam perfidum tutorem pupillis suis Messenem fraude surripuisse, hancq; ejus vocem fuisse: Pecuniam summum esse bonum, quod & virtuti, & pietati sit anteferendum. Hanc vocẽ cùm populus Athenis in theatro audiisset, dicitur ita cõmotus fuisse, ut & Actorem & Poëtam scena deturbare voluerit. Sed Euripides oravit, ut finis fabulæ audiretur, & exitus tam nefarii tutoris. Id Athenis accidit, vix annis viginti ante Decẽviros. Deinde si magis Romana quęris exẽpla, producam illum C. Malleolum quęstorẽ, cujus tutor Verres, quod argenti placuit, invasit: quę mancipia voluit, abduxit: de ceteris rebus, quantum libuit, abstulit: nec rationẽ interim dans, nec pecuniam reddens: ut optimè scribit Cic. *Act.3.in Verrem.* Quibus etiam affine est quod scribit Albericus *in l.1. ff. de Tutelis*, olim se excusare tutores solere, & hodie bene multos, ut bona pupilli furentur, & sibi usurpent, petere tutelas pupillorum, & affectare, & ut e-
6 as habeant litigare, contra quos * vehemens oritur præsũptio illos velle grassari in bonis pupilli, & ideo judices hoc animadvertẽtes, debent esse cauti, & providi, ne ejusmodi personis administratio cõmittatur. Cum non sit verisimile, quod velint tueri pupillos, sed tollere eorum bona. Unde tutores (inquit
7 Albericus dicto loco) hodie * non dici tuitores, sed tollitores, ab effectu, quia tollunt & furantur bona pupillorum, Quam etymologiam à se rejiciant, qui Chri-

Christianam cum effectu (uti omnes decet) profiten-tur religionem. Et quia Curatores idem facere solent, ideo justè hodie introductum est, ut adulti * recusare 8
possint curatores, qui illis invitis non datur, *l. nec non, ff. de tut. & curat. datis ab his. §. item inviti, Institut. de curat.* Quam quidem ob causam adversus hujusmodi tutores, qui pupillos suos * fraudant atque spoli- 9
ant, constitutum est, ut si peccaverint, & non sint solvendo, extra ordinem puniantur, etiamsi tantum peccarint in cessatione, veluti propter omissam comparationem fundorum, *l. obsænus, ff. de administrat. tut.* Et hujusmodi spoliationes, & mala, imo furta, non solum patiuntur, supina magistratuum negligentia, mediocris fortunæ homines, sed aliquando etiam Principes viri. Et inter cæteros id contigit filiis & hæredibus Theodosii magni Imperatoris, vix dum puberibus, videlicet Honorio, & Arcadio: nam qui iis à patre erant dati tutores, Rufinus * Britannus, & Stilico 10
Vandalus, perfidiosi proditores, atque adeo prædones fuerunt, ille citius, hic posterius: Vix mortuus erat Theodosius: & ecce Rufinus in Oriente ex Arcadii tutore fit hostis, & ipsos etiam hostes Gothos adversus Arcadium excitat, cumque iis conspirat. Sed perfidiosus proditor in conspectu Arcadii à militibus discerpitur & dilaniatur, testes sunt Claudianus in suo eleganti carmine, & Carolus Sigonius *in principio libro 1. de Occidentali Imperio.* Et Carolus Molineus *de Monarchia Francorum optime, nu. 14. & 15.* Legimus quoque apud Suedonium in Galbæ vita, *ca. 9.* Galbam Imperatorem, * tutorem (quod pupillum, cui substitutus 11
hæres erat, veneno necasset) jussisse, ut cruci affigeretur. Nec absimile est quod legitur apud Iustinum Historicum *lib. 34.* de Antiocho Rege, qui decesserit, relicto parvulo admodum filio; cui cùm tutores dati à populo essent, patruus ejus Demetrius, qui obses Romæ erat, cognita morte Antiochi fatris, senatum

adiit, obsidemq; se vivo fratre venisse; quo mortuo, cujus obses sit, se ignorare, dimitti igitur se ad regnũ petendum, æquum esse, quod sicut jure gentiũ, majori fratri cesserit, ita nunc sibi, qui pupillum ætate antecedat, deberi: cum se non dimitti animadverteret, à senatu, tacito judicio tutius apud pupillum, quam apud eum regnum futurum arbitrante, specie venandi ab urbe profectus, Hostię tacitus cum fugę comitibus navem conscendit; delatus in Syriam, secundo favore omnium excipitur, regnumq; ei, occiso pupillo, à tutoribus traditur, sed quomodo hoc ei cesserit, tradit idem Iustinus. *lib.* 36. & ibidem traditur de Triphone, qui se tutorem Antiocho Demetrii privigno à populo dari laboraverat, quomodo occiso pupillo, regnum Syriæ invaserit. Laudandus est
12 summopere Lycurgus * Lacedæmoniorũ Princeps, qui patre suo, Spartiatorũ Rege mortuo, nec non & ejus fratre, natu majore mortuis, cũ regnare potuisset, certior factus quod fratris defuncti uxor prægnans esset, ut legitimus & pius tutor è vestigio declaravit regnum pueri esse debere, si mas foret. Sed cum mulier verba fecisset de perdendo puero, quò illi nubere posset, & Spartiatis imperaret, ejus opinionem detestatus est. De quo Plutarchus & Val. Maximus *capit. de ingratis.* Et quotidie ea quæ diximus vera esse, magis ac magis experiuntur illi, qui sub tutoribus vivunt. Quæ causa est, quod semper
13 legislatoribus tutelaris * materia tantopere curæ & cordi fuerit. Quin nec Decemviri in suis legibus 12. & Imperatores tantùm, sed etiam JCti multũ in ea sudarunt, ut hanc tutorum improbitatem & perfidiã retunderent & reprimerent, atq; omnem occasionẽ, opportunitatem & ansam mali amputarent, ut ex infra dicendis clarissimè patebit. Sed quia Proculus noster rectè dixit *in l. sed licet. ff. de offic. præsid.* nõ tam
14 * spectandum esse, quid Romę factum sit vel fiat, quã quid

quid fieri debeat. Et auctore Paulo *in l. jus pluribus, ff. de just. & jure*, Prætor quoq; jus reddere dicitur, etiã cum iniquè decernit, relatione ſcilicet facta, non ad id, quod Prætor ita fecit, ſed ad illud, quod Prætorem facere convenit: non malè dici poterit tutor à tuendo, ſive defendendo pupilli perſonam principaliter, & ſecundario res ejus, ſive patrimoniũ. Siquidem lex vetus ſive Decemviralis jubebat tutorẽ ſuper pecunia & tutela dari, teſte Cornificio *l. 1. ad Herennium*, Vlp. *tit. 11.* & Paulo *in l. ſæpe, ff. de ver. ſignific.*

Rurſus idem Paulus *in l. cum plures, §. cum tutor, ff. de adminiſt. tut.* dicit, Tutorem non * rebus duntaxat, 15
ſed & moribus pupilli præpoſitum eſſe, & mercedes
* præceptoribus, non quas minimas poterit, ſed pro 16
facultatibus patrimonii, & dignitate natalium conſtituere debere. Id quod Julianus latius etiam ad fœminas pupillas extendit *in l. qui filium, ff. ubi pupillus educari debeat:* nam & hæ non minus atque maſculi olim liberalibus artibus inſtituebantur, auctore Suetonio, de claris Grammaticis, ubi refert Attici filiam M. Agrippæ uxorem his inſtitutam fuiſſe à Q. Cæcilio Epirota grammatico, Attici Liberto.

Cui conſimile eſt quod de Aræta * Ariſtippi filia 17
innarrat Alexand. *Genial. 6. c. 5.* Nempe eam tanto ingenio valuiſſe, ut poſt patrem ſcholas cum laude rexerit, & diſciplinas docuerit, quæ filium habuit Ariſtippum, qui quod à matre Philoſophiam hauſiſſet, Metrodidactus cognominatus fuit.

Nec admodũ huic abludit quod Modeſtinus ſcribit *in l. pater, ff. de teſt. tu.* patri quidem permiſſum eſſe filio, vel inſtituto, vel exheredato Tutorẽ dare; matri vero non concedi, niſi inſtituto, quaſi inquit in rem potius, quam in perſonam tutorem dare videatur: quod ipſum etiam confirmat Vlp *in l. 1. ff. de legit. tut.* cum dicit: legitimam tutelam deferri his, qui ad legitimam hereditatem admitti poſſent: & hoc ſumma

ma providentia; ut qui sperarent hanc successionem iidem tuerentur bona, ne delapidarentur.

18 Ex quibus Doctores constituunt * axioma; *Tutorem dari principaliter personæ, & secundariò, in consequentiam sive per consequentias, rebus sive patrimonio pupilli.* Prima siquidem ratio dationis tutoris ea est, ut personæ pupilli esset provisum, & quia bona, sive ejus res, personam, veluti digniorem, sequantur, per consequentias fit, ut etiam rebus censeatur datus, si non æquè, saltem minus principaliter. Ita tenet glossa *in §.1. verbo data, Inst de tut. & in §. ad certum, verbo personæ, Inst. qui testam. tut.* Marian. Socin. *cons. 97. nu. 6. idem* 148. *nu. 2. li. 1. idē* 85. *nu. 25. l. 3. Alex. cons. 44. n. 17. l. 5.*

Quæ quidem intelligenda sunt, Tutorem non
19 posse * separatim sine pecunia dari, videlicet ut unus Tutor detur personæ, & alter rebus; quia hoc fieri non potest separatim, sed uterque erit Tutor super pecunia, id est, super patrimonio pupilli, & super tutela personæ, id est tuitione, *l. ut vim, ff. de justit. & jur.* nec debet intelligi, ut quidam intelligebant, quod non detur tutor, nisi pupillus habeat pecuniam; cum personæ detur, ut dictum fuit.

Contra quam tamen Regulam disputat Johannes Crotus *in Rub. de operis novi nuntiat. nu. 7. vers. tenendo.* Sed quia argumenta ejus valde levia sunt, non fuit visum ea referre. Hoc loco attingam tantū pręcipua.

Ex qua Regula infertur primo; tutoris auctori-
20 tatem majorem * esse auctoritate curatoris, cum is principaliter rebus detur, non personæ, *vulgata l. in copulandis, C. de nupt.* & ita tenet in terminis Decius, *in l. infantis, lect. 2. nnm. 10. 11. C. Qui admitti ad bonorum possess.* Bart. *in l. 3. in fine, de bonorum possess. infanti delata,*
21 per *l. cum in una, §. tutor, ff. de appellat.* Quo loco * dicit eam esse communem.

22 Pari ratione inferunt; Tutorem * dari debere pupillo ab eo judice, cujus jurisdictioni persona ejus est

est subdita, licet ejus bona alibi sita sint: ita Alex. *consi.44.num.17.lib. 5. per l.1.in fin. ff. de tut. & curat. datis ab his, l. propter litem.§.licet, ff. de excusat. tut.* & plenè notatur per Doctores *in l.1 C ubi tutor, in l. si curatores, per illum textum, C. de excusat. tut.* Albericus *in rubrica, C. de in litem dando tut.*

Cui consequens est, Tutorem* simpliciter datum à Judice, censeri datum omnibus bonis ubicunque sitis, §.*datus, Instit. de excusat. tut.* Alexand. *consil.128. num.3.4.libr.1.per dictam l. propter litem, §. licet. ff. de excusat. tut. l. magis puto, §. illud, ff. de rebus eorum.* Licet contrarium velit glossa, *in l. non solum, §. qui testamento, ff. de excusat. tut.* quam ibi reprobant Dynus Muxellanus, præceptor Cyni, Jacobus Aretius, Cancellarius olim Franciæ, & Cynus *in l. in locum, Cod. qui petant tutores,* Andreas Tiraquellus *de jure primogenituræ, quæst. 46. num.* 20. 26. ubi plures allegat idem tenentes, & ita respondit Castrensis, *consil.413. numer.1. versi.1. in fine, & versic. 3. in fine,* optimè Ioannes Faber, subtilissimus, & consummatissimus juris Doctor, *de Attil. tut. num. 3.* Quod non tantum in dativo procedit, sed etiam in testamentario tutore locum habet. Et ita ex facto Marianus Socinus *consil. 148. numer. 2. libro primo,* respondit per dicta jura, quæ dicit esse regularia. 23

Cæterùm id non est perpetuum. Si enim tutor simpliciter datur à suo Iudice, censetur datus omnibus bonis, nisi de alio tutore, vel per * testatorem, legem vel statutum sit provisum, quo casu ea datio non se extendit ad ea bona, *per l. pupillo, ff. de tut. & curat. dat. l. si tamen, cum ibi notatis, ff. de testament. tut.* Et ita tenet Marianus Socinus *d. cons. 48. num. 1. 2.* Andr. Tiraq *d. quæst. 46. num. 28.* 24

Similiter de alio tutore providebit alius Judex, si quæ bona sita sint extra provinciam dantis, & quoad ea, datus se excuset, teste eodem Fabro,

Iis-

Iisdem de causis exstimant non incelebres Docto-
25 res, Iudicem * laicum non posse dare Tutorem clerico, sed illum ab Ecclesiastico Iudice omnino dari dedebere : ita Marianus Socinus *in l. quis clericus, num. 23. in fin. de foro compet.* Franciscus Ripa cordatus Doctor, *in cap. 2. num. 10. de judiciis* : & Ruinus *consil. 89. num. 1. libr. 5.* Quia inquiunt, persona clerici, cui principaliter datur, non est laico judici subdita, & in ejus datione tangitur subjectio clericalis. Allegant quoque Bart. *en l. 1. ff. de tut. & curat. dat. ab his*, & Ioannem Andreæ *in c. fin. de judic. in 6.* & Ioan. Fabr. consuetudi-
26 num Gallicarum scientissimum, cujus auctoritas * apud eos sacrosancta fuit, *Instit. de Attil. tut. num. 4. in fin.*

Imo etiamsi esset tutor † clericus datus à Iudice se-
27 culari, is non haberet potestatem in personam pupilli clerici, nec etiam in bonis ecclesiasticis: ut dicunt Anchoranus & Perusinus *in d. cap. fin. de judic. in 6.* Quia non qualitas tutoris dati, sed judicis vel superioris dantis inspicitur, Decius *cons. 150. nu. 9.*

Sed contrarium ex diametro tenet Carolus Molineus, ad Decium *cons. 150.* Quo loco *nu. 8.* dicit prædicta esse fatua. Cùm etiam sacerdos possit dari Tutor clerico. à Iudice seculari, ad quem spectat etiam, generalen Curatorem, vel Tutorem, clericis dare: allegat Stephanum Aufrerium, *in repet. Clement. 1. regul. 2. fall. 28. & reg. 4. fall. 25. de offic. ordinarii* : qui dicit ita observari in Gallia, & pro ea observantia facere *l. consuta, C. de testamentis*, & notata Baldi *in l. repetita, C. de Episcop. & cleric.* Ac præterea, quod datio Tutoris, nedum personam respicit, sed etiam patrimonium pupilli, de quo Iudex temporalis maximè de immobilibus solus se intromittere potest, excluso omnino Iudice ecclesiastico. Fatetur tamen Gulielmus Benedictinus, vir Senatorius, & eruditissimus, *in repet. ca. Raynutius, verbo: & uxorem, Dicis. 2. num. 128. de testament.* tales Tutores à laico Indice clerico datos, non habere

pote-

potestatem in beneficialibus & Ecclesiasticis negotiis: ut dicit omnes tenere *in d.c.fi. de judic. in 6*. cujus opinio etiam apud nos servatur. Puto tamen * priorem 28
de jure veriorem, quod ecclesiasticus dare debeat, quando principaliter datur personæ: Cæterùm si datus tutor se excusat de parte bonorum sitorum extra provinciam tutoris dati, quia tunc rebus datur, posse eo casu tutorem dari per laicum judicem.

Haud absimili ratione sunt, qui inferunt * Laicum 29
non posse esse tutorem clerici: quia laicus non potest habere potestatem in personam clerici, cui principaliter datur, & clericus dicitur res spiritualis, quæ laico subjici non potest: ut notant Abbas, & alii *in ca. at si clerici, col. 8. in prin. de Iudiciis*, Decius *cons. 150. num. 8*. & Franciscus Ripa *d. c. num. 10*. Sed sunt alii, qui contra tenent, ex eo, quod clericus potest esse tutor laici, *cap. pervenit. 86. distin.* ergo idem è contra. Et quia clericatus retorqueretur in odium, contra *l. quod favore, C. de ll.* ita tenet apertè Bald. *cons. 143. in quæstione illa, libr. 1*. Ripa *d.c. 3. n. 10*. dicens, quod eodẽ modo laicus possit esse procuraror clerici, & syndicus ecclesiæ, *cap. 1. de procur. c. 1. de syndic.* Item & hospitalarius, sive rector hospitalis, fundati auctoritate Episcopi, ut tradit idem Ripa, *d.c. num. 66*. Quin etiam Dominicus *in d. c. fin. §. fin. de judiciis in 6*. dicit laicum * tu- 30
torem datum clerico à lege, vel à patre in testamento, debere confirmari. Quare si laicus potest esse tutor legitimus, vel testamentarius, eodem modo poterit esse dativus, cum nulla subsit ratio diversitatis, ut dicit Ripa *dicto loco*.

Quam posteriorem opinionem ego veram puto, quando datus fuit tutor ab Ecclesiastico * Judice, ad 31
quem principaliter ejus datio spectat, nam talis etiam poterit constituere laicum tutorẽ, qui habebit potestatem & auctoritatem ab Ecclesiastico, sicut in simili glossa & communiter Doctores tenent *in cap. 2. de ju-*

 diciis.

dicijs. Quod Episcopus caussas civiles laico delegare, & committere possit: & idem glossa *in c. bene quidem* 96. *dist. in verb. præter*, Archidiaconus *in c. clericum cujuslibet*, 11. *q*. 1. Fredricus Senensis excellentissimus & magnæ scientiæ Doctor *consil*. 125.

Inferunt denique alii ex hoc Axiomate; Quod Ju-
32 dæus * non potest esse tutor Christiani pupilli: quia Christiani prohibentur cum his conversari, ne animi simplicium ipsorum improborum perfidia deducantur in eorum fidem, *cap. Iudæi, cum cap. sequen*. 38. *quæ-*
33 *stio*. 1. Nec * ad invicem cohabitare, seu communicare: nec in balneo simul stare, nec aliquem Judæorum in infirmitatibus suis vocare, aut medicinam ab eis percipere, *cap. nullus* 28. *quæst*. 1. *c. Iudæi*, 2. *de Iudæis*. Quin
34 & eorum secta * est longè pejor secta Saracenorum, quia cum in die Parasceves, ecclesia orat pro omnibus, tamen pro Judæis non flectit genua. Et tradit Oldradus *cons*. 51. *incipiente, Iudæus transeat*. Idem *consil*. 87. *incipiente, quæritur an Princeps, & consi*. 263. *incipiente, illa videtur*. Et Decius *in cap. Canonum, num*. 17. & ibidem Gigas *in addit. de constitut*. Et hanc opinionem tenet Bart. *in Rubrica de justit. & jure*, quem sequitur Joan. de Anania Bononiensis *in Rubr. de Iudæis, & cap. final. eod. tit*. Et Angel. *in §. præterea, Inst. de except*. Zasius *d. Rubrica num*. 6.

35 Ex quo profectum videtur; quod * Judæis prohibitum est habere Christianum mancipium, vel etiam habere nutrices, vel famulos Christianos in domo, vel
36 etiam intrare * scholas. Quod usque adeo procedit, ut nec Episcopus, vel secularis Princeps in contrariũ dispensare, vel statuere possit: ut latè tradit Decius *in cap. consuluit*. 3. *appell*. Jacob. Menoch. utriusque juris prudentissimus, *de mancip*. 9. *remed. recup. q*. 40.

Et illationem hanc mirum in modum confirmat *Auth. minoris debitor, Cod. qui tutores dari possunt*. Qua
37 constitutum est; quod debitor * non possit esse tutor ejus,

ejus, ne in ejus manibus bona periclitentur: Quare multò magis repelli debet Iudæus, ne periclitetur pupilli anima, quæ cunctis * rebus est præferenda, *l. sancimus, C. de sacrosanct. eccles. c. præcipimus* 21. *q.* 1. 38

Alii tamen sunt, qui contrarium sentiunt, & moventur: quod tutela sit quid onerosum, non verò honorificum; ex eo inferentes, quod si Iudæus ob suam perfidiam ad tutelam non admitteretur, ex ea sua malitia consequeretur commodum & immunitatem, contra ea quæ nos latè adduximus, in verbo: *vis, ac potestas*, & in terminis tenet Ioannes Crotus, *ad dict. Rubr. de oper. nov. nuntiat. num.* 9. qui eodem loco, ut supra diximus, disputativè tenet; Tutorem non dari principaliter personæ, sed rebus, & in consequentiam tantùm personæ; & movetur *ex l. cum plures, §. cum tutor, ff. de administ. tut & l.* 2. *§. tractari, ff. ad Treb. l. cum in una, §. tutor, ff. de appel. & l. ult. §. pupillus, ff. de verb. oblig.* cui tu adde meliorem textum *in l.* 1. *ff. de legit. tut. & l. quo tutela, ff. de reg. jur.* Hoc amplius adducunt textum expressum *in leg. spadonem, §. neq; librarios, versi. jam autem, ff. de excusat. tut.* In quo Modestinus dicit; etiam Iudæos, non Iudæorum tutores esse, quemadmodum cætera munera subeunt, nam eos constitutiones solutos esse volunt illis solis rebus, per quas superstitio eorum pollui videatur. Cujus Modestini dictum confirmat Vlpianus *lib.* 3. *de offic. consulis, in l.* 3. *§. eis, ff. de decurionibus.* Vbi sic scribit: *Eis, qui Iudaicam superstitionem sequuntur, Divi Severus & Antoninus honores adipisci permiserunt. Sed & necessitates eis imposuerunt, qui superstitionem eorum non læderent.*

Et hujus posterioris opinionis sunt Raphaël Fulgosius, homo alioquin perquàm tenui memoria, ut dicit Andreas Alciatus *in oratione Avenionensi,* Martinus Laudensis, & Claudius de Seisello, aliàs Aquensis *in dicta Rubrica, de justit. & jure,* & ibidem latissimè Iason, Andreas Barbatia, communium opinionum

oppugnator, *consil.* 15. *Clementissimi*, *in primo dubio*, *libr*. 1.

Verum quidquid dicant posteriores: nos sequimur priorem opinionem, quæ rationem habet & æquitatem:
39 Quomodo enim * posset esse fidelis pupillo, qui Christo infidelis est, ut dicit textus *in cap. non potest*. 2. *quæst*. 7.
40 Quomodo pupillo amici erunt, qui * crucis Christi sunt inimici, *c. licet universis, de testibus*. Et blasphemi nominis Christi, *cap*. 1 *c. cum sit nimis*, *de Iudæis*, fidei nostræ hostes: *cap. in civitate*, & *ibi glossa de Iudæis*, imo peiores Sodomitis, *cap. nonne*, 1. *quæst*. 1. Quare perniciosissimi esset exempli, hoc ad Christianorum tutelam admittere, vel etiam admissos non rejicere, ut scribit Ulpianus *in l. tutor quoque*, *§. si tutor inimicus*, *ff. de suspect. tut*.

Nec ad rem pertinet, quod diximus; non debere quem ex sua malitia commodum, sive immunitatem consequi; cum hic Iudæus nullam immunitatem consequatur, sed ob suam infamiam puniatur, ne possit esse tutor Christiani: & licet relevetur ab onere tutelæ, tum non otiosus erit, sed cogetur portare rudera, lapides, & cæmenta: ut dicit Ulricus Zasius, decus admirabile juris, *in l. nulla*, *in fin. ff. de ll.* Sed hæc quæ diximus de Iudæo, quod non possit esse tutor Christiani, non procedit in Iudæo, quoad tutelam suorum filiorum, cum vivant legibus Romanis, & appellatione Populi Romani veniant: ut optimè tradit Andræas Barbaria *consil*. 15. *num*. 1. & 2. *lib*. 1. per glossam, invito textu *in c. jus quæsitum*, *distinct*. 1.

Argumenta 2. loco adducta per Crotum non magis urgent:
41 siquidem * per eum, & nos, allegata jura, non probant, Tutorem principaliter dari rebus, sed hoc tantum dicunt, eos dari, ut bona pupillorum etiam conservarent: non tamen negant eos principaliter dari personæ. Quinimo Imperator noster apertis verbis dicit; incertum tutorem dari non posse, & hanc adjicit rati-

rationem efficicissimam: quod scilicet quis debeat certo judicio posteritati * suæ providere: Quæ verba non ad res sive bona, sed ad personas pupillorum necessariò referri debent. Quemadmodum eo loco verbum; *Posteritatis*, interpretatur glossa, pro filiis. Quem sequitur Theophilius * antiquus Græcus Paraphrastes, Alex. *consi.* 160. *num.* 4. *lib.* 2. Rubeus *in l. Gallus, §. quidam rectè, num.* 111. *ff. de lib. & posthumis*, novissimè Andr. Tiraq. *de retract. lig.* §. 1, *gloss.* 9. *num.* 239. 42 43

Pariter non obstat, * quod diximus, *ex l. spadonem*, §. *neque librarios, vers. iam autem, ff. excusat. tut.* Quia ad eam legem diversæ dantur solutiones: quia is textus potest intelligi de aliis, quam de Iudæis; quia dicit, quod poterunt esse tutores non Iudæorum. Quæ verba necessariò non inferunt, quod poterunt esse tutores Christianorum. Cum certum sit, * tempore Modestini (cujus ea lex est) plures fuisse ordines hominum, quam Iudæorum, & Christianorum. Vixit enim tempore Alexandri Imperatoris, Anno Christi 221. qui ejus curæ & institutioni filium suum Iulium * Maximinum tradidit, quo tempore nomen Christianorum Romanis vix fuit cognitum, nec admissum, & adeo exosum, ut vix credere possim, eos leges condidisse in favorem Christianorum, quod ex historiis patet: Cum inveniamus à D. Petro omnes sequentes * Pontifices, sive Romanos Episcopos, usque ad Marcellum: qui creatus est anno Christi 302. solo Anaceto excepto miserrimè ab iis fuisse occisos & crudeliter trucidatos: & hanc interpretationem sequitur Iason. *in rubr. de instit. & jure.* 44 45 46 47

Quam nostram solutionem, sive potius Iasonis, haud parum adiuvat, quod Alcitatus scribit. *ad l. quidam ignaviæ, C. de decurionib. lib.* 10. Quo loco dicit, verba Ulpiani *in l. generaliter, in §. eis, de decurionibus, ibi, Iudaicam superstitionem*, accipienda esse, pro Christiana religione: & dicit hoc probari ex Tacito *lib.* 18. Tranquillo

in Tyberio, Plinio & Tertulliano, *in apologetico adversus gentes*. Quod si verum est, ex eo consequitur, Christianos Iudæos fuisse vocatos eo tempore. In quo tamen
48 Alciato, * viro alioqui docto ac diserto, non assentior. Cum inveniamus Iustinianum Imperatorem eadem appellatione usum fuisse *in l. quoniam multi*, C. *de hæreticis*. Et Pontifices, *in cap. auguriis*, 26. *quæst*. 5. quod est consilii Carthaginensis, *& in cap. Iudæi* 28. *quæst*. 1. Quibus in locis Iudæi à Christianis, & Iudaica superstitio, ac religio Christiana, velut seperata ponuntur: ut rectè ante nos observavit doctissimus, ac in Pandectarum emendationibus diligentissimus Antonius Augustinus *libr. sigularium ad Modestinum*. Nec id tantùm ex Iustiniano, & dictis capitulis, per Antonium Augustinum allegatis, sed etiam ex Iulio Paulo Iurisconsulto probatur, quem Modestinus noster verticem legum vocat, *in l. scire oportet*, *§. aliud*, *ff. de excusat. tut*. & Lampridius, juris prudentissimum,
49 qui eodem * tempore ferè scripsit, & floruit sub Septimio Severo, sub quo una cum Domitio Ulpiniano fuit assessor Papiniani, Præfecti Prætorio, ut *Clodius Clodianus*, *ff. de acquir, hæredit*. & dicitur obiisse sub Alexandro Severo, vel paulò post: Is inquam Paulus *sent. lib*, 5. *tit*. 22. sic loquitur: *Cives Romani, qui se Iudaico ritu, vel servos suos circumcidi patiuntur, bonis ademptis in Insulam perpetuò relegantur: Medici capite puniuntur*, rursus idem (*inquit*) *si alienæ nationis comparatos servos circumciderint, aut deportantur, aut capite puniuntur*. Quin & Modestinus ipse *lib*. 6. *regularum*, *in l. circumcidere*, *ff. ad l. Cornel, de sicariis*, scribit: *Iudæis tantum permissum esse filios suos circumcidere, ex rescripto Divi Pii, at in non ejusdem religionis hominem, qui hoc fecerit, castrantis pœnam irrogari*. Quæ leges apertissimè demonstrant, Ulpiani, Modestini, Pauli & Papiniani temporibus Iudæos semper separatos fuisse à Christianis, adeoque Iudaicam superstitionem aliam fuisse atque Christianam
reli-

religionem, Si quis tum sub verbis Modestini: *non Iudaeorum*; velit comprehendere Christianos, (quod non puto verum) rectius dicere poterit, *d. l. spadonem*, quae Modestini est, correctam fuisse per posteriores leges Codicis, & Pontificias sanctiones. Postquam enim fides Christiana per orbem terrarum recepta florere coepit, non fuerunt Iudaei admissi, ad haec, & similia officia, cum posteriora jura abhorreant nimiam conversationem, & eorum familiaritatem cum Christianis, ut suprà diximus: & patet *in l. fi. & per totum tit. C. de Iudeis, & tit. ne Christian. mancip.*

Sed hîc evellendus est scrupulus, qui nonnullos mirũ in modum stimulat & pungit. Is verò est ejusmodi; In * dubio non esse inducendam juris correctionem, *l. sancimus. C. de testamen. l. praecipimus. in fin. C. de appell.* nisi 50
in alia lege expressè dicatur; quia per tacitos & subauditos intellectus non indicitur legum correctio, sed ea semper vitanda est, & potius jura concordanda, juxta ea quae tradit Ripa *in l. si constante, nu. 57. 58. solut. matr.* Zas. *cons. 4. n. 9. 10. lib. 1.* Ideo talis intellectus dicitur vitiosus, ut tradit Alex. *cons. 227. nu. 10. lib. 6.*

Verùm hic scrupulus facilè eximi poterit, si dicamus illud vulgare Axioma non procedere: quando ex verbis posterioris legis, vel statuti, constat de mente, quod voluerint derogare prioribus, quo casu non requiritur hujus derogationis expressè facere mentionem. Ita Salycetus *in l. hac edictali, in 6. q. in fi. C. de secun. nup.* Carol. Ruin. Regiensis; vir certè & doctrina, & judicio celebris, *cons. 59. lib. 3.* Nicol. Boër. Praeses olim ornatissimus, in celebri senatu Burdegalensi, *Decis. 113.* Paulus Paris. *cons. 191. lib. 3.* Augustinus Berous, vir summi & pleni ingenii, *questione familiarium 119.* quo loco dicit eam * esse communem, & novissimè Rolandus à 51
Valle, discipulus Ruini, de lucro dotis *quest 25. n. 3.* De qua mente cùm ex posterioribus legibus clarè appareat, non est quod amplius dubitemus.

CAP. V.

Declarantur plena manu verba definitionis: *Qui per ætatem se defendere nequit*. Ubi agitur de diversis ætatis gradibus. Et an infans, qui fari potest, nihil agere possit, etiam accedente tutoris auctoritate. Item quis dicatur proximus infantiæ, & an is sit doli capax, & ad judicium sine tutore vocari, interpellari, eique notificari, denuntiari, offerri; Item, an sponsalia contrahere, ad beneficia præsentare, & pater in ejus bonis adventitiis agere, defendere, vel procuratorem constituere possit, sine ejus consensu. Quis item dicatur pubertati proximus. An is Judex eligi, & in collegiata, vel cathedrali ecclesia canonicus esse, & ad honores & officia publica admitti, & in delict. suffragio ætatis excusari, in testem admitti, testamentum facere, vel ad id statuto, consuetud. vel Princip. indulgentia vel juramento habilitari & accusare possit. Item de puberi, virili & senili ætate, earumque requisit. & privileg.

SUMMARIA.

1 *Prætor suscepit tutelam impuberum.*
2 *Impuberes in tutela esse naturali juri conveniens est.*
3 *Qui ad officium tutelæ sunt vocandi.*
4 *Tutela pupillaris.*
5 *Tutela muliebris.*
6 *Mulieres olim in perpetua fuisse tutela.*
7 *In tutelam suam pervenire quid sit.*
8 *Ætatis appellatione simpliciter quid veniat, numer. 10. 13.*
9 *Ætas pupillaris, num. 21. 22. 39.*

11 *Ætas ædificiorum.*
12 *Ætas vivorum.*
14 *Diversi ætatum gradus.*
15 *Tres ætatum gradus ex Gellio & Vlpiano.*
16 *Pythagoras Philosophus summæ authoritatis, hominis ætatem quatuor anni temporibus comparabat.*
17 *Quinque gradus ætatum ex Terentio, Varrone.*
18 *Hypocrates Pythagoræ discipulus, Medicorum Deus, ætatem hominis in septem partes recipit.*
19 *Sex hominum ætates, ex opinione glossatoris.*
20 *Authoris opinio.*
23 *Infantia quando incipiat, & quamdiu duret.*
24 *Existens in utero an dicatur infans.*
25 *Vestes infantiles.*
26 *Infans non potest de feudo investiri.*
27 *Infantes apud Ultrajectinos ad investituram non admittuntur, etiam septem annis majores, sed eorum tutor.*
28 *Iohannes Faber, Galliæ consuetudinum peritissimus.*
29 *Explosa quorundam opinio, infantem, qui fari potest, nihil agere posse, ne quidem tutore authore.*
30 *Proximus infantiæ quis dicatur.*
31 *Proximus pubertati.*
32 *Communis opinio.*
33 *Infantes secundi generis.*
34 *Pueri qui dicantur.*
35 *Puerilis ætas.*
36 *Prima ætas.*
37 *Impuberes & admodum impuberes.*
38 *Pupilli.*
40 *Pupillaris substitutio.*
41 *Pupillares tabulæ.*
42 *Pupillare testamentum, & impuberis filij testamentum.*
43 *Secundæ tabulæ.*
44 *Hæredis institutio caput testamenti.*

45 *Tutores in qua parte testamenti scribi soleant.*

46 *Proximus infantiæ non censetur doli capax, & ideo non incidere in pœnam leg. si quis in tantam, C. unde vi.*

47 *Proximus infantiæ non committit causam exhæredatione dignam.*

48 *Proximus infantiæ non committit futurum.*

49 *Infantiæ proximum in judicio sine tutore esse non posse, sed citandus est tutor vel conjuncti.*

50 *Magis communis opinio.*

51 *Proximo infantiæ sine tutore nihil notificari, denuntiari, offerri, vel interpellari posse.*

52 *Explosa est opinio Matthæi de Afflict.*

53 *Proximus infantiæ an possit contrahere sponsalia.*

54 *Septennio major an possit præsentare ad beneficium ecclesiasticum vacans, si est patronus ratione juris patronatus laicalis sine tutore, & an ejus præsentatio debeat præferri præsentationi tutoris.*

55 *Authoris opinio.*

56 *Cura animarum ars artium & salus animarum.*

57 *Ecclesiæ Pastor, Prælatus & parvus Episcopus dicitur.*

58 *Cura patroni in præsentando qualis esse debeat.*

59 *Intra quæ tempora patroni præsentare debeant.*

60 *Bona patroni tacitè ecclesiæ obligata esse pro mala administratione, ut bona tutoris minori.*

61 *Periculum patroni præsentantis indignum.*

62 *Authoris opinio in præsentando.*

63 *Ratio tradita, cur proximè infantiæ sponsalia contrahere & non præsentare queant.*

64 *Laicus an jus patronatus præscribere possit.*

65 *An jus patronatus vendi vel donari possit cum universitate bonorum.*

66 *Episcopus liberatur à patria potestate ob suam dignitatem, quoad suum commodum.*

67 *Pater an in adventitiis possit agere, vel defendere, Pro-*

curatorem constituere sine filij consensu, qui est proximus infantia.

68 Pubertati proximus quis dicatur.

69 Communis opinio de proximo pubertati

70 Mellephebus.

71 Infirma ætas.

72 Proximum pubertati in judicem eligi non posse, nec ordinarium, nec delegatum, etiam ex certa scientia.

73 Impuberes an possint esse canonici in collegiata vel cathedrali ecclesia.

74 Impuberes an vocandi sint ad electionem Episcopi.

75 Impuberes ab omnibus officiis civilibus remoti sunt, declara 76.

77 Proximum pubertati, veluti doli capacem, causam exhæredatione dignam committere, & in delictis non excusari, declara n. 80.

78 Homerus omnis virtutis parens, & justissimus omnium rerum explanator.

79 Puer in alea lusu sodalem occidens exilio punitur.

81 Proximus pubertati an torqueri possit.

82 Proximus pubertati an testis esse possit.

83 Proximus pubertati an possit testari de his, quæ in minore ætate vidit.

84 Communis opinio & ejus interpretatio.

85 Proximus pubertati non potest testamentum facere, ampliatur n. 88. 89. 91. 93. 94.

86 Hodie à sententia nulla, etiam ipso jure ex consuetudine appellatur.

87 Ingrediens religionem ante legitimam ætatem, professio est nulla.

90 Textus in l. ult. C. de milit. test. an possit defendi à vulgari lectione.

92 Dictio. nullo modo, explicatur.

95 Tenera ætas an possit accusare.

96 Pupillus ex consilio tutoris patris mortem exequi potest.

Sur-

SUbsequuntur jam alia verba in eadem definitione: *Qui se per ætatem defendere nequeat.* Quibus indicare voluit Servius, se sub ea definitione velle comprehen-
1 dere impuberes; quorum* Prætor naturalem æquitatem secutus, suscepit tutelam, authore Ulpiano *in l.1. ff.de minorib.* Constat enim fragile & infirmum esse hujusmodi ætatum consilium, & multis captionibus suppositum, multorumque insidiis expositum. Quò pertinet, quod scribit Imperator *Instit. Attil. tut.* nem-
2 pe impuberes * in tutela esse naturali juri conveniens est, seu æquitati, ut hi, qui perfectæ ætatis non sint, alterius tutela regantur. Ad quod officium vocandi sunt non illi, quos amicos mensæ Seneca vocat, sed fi-
3 deliores amici, quorum fidem multis rerum * argumentis testator cognovit, ut inquit textus *in §.cumq́ 3, in proœm. Instit.* Vel ut Paulus ICtus ait *lib. responsor. 9.* amicissimi & fidelissimi, *l. amicissimos, ff. de excus. tut.* Nec lædit Servii definitionem dictum Ulpiani *in suis frag-*
4 *ment. tit. 11. de tutel.* cùm ait, mulierem etiam * post
5 pubertatem esse in tutela: cùm constet olim fuisse * tutelam pupillarem & muliebrem; ut hunc locum interpretemur de pupillari tutela, ne Ulpiano adversetur: At qui est in muliebri tutela, in perpetua tutela
6 esse * dicitur, in qua nulla definitur ætas; simul atq; tamen viripotens esse cœperat filiafamilias, tutela pupillari liberabatur, & tunc ea quodammodo in suam
7 * pervenire tutelam dicebatur, idque respondit Paulus IC. *in l. si famil. ff. de legat. 3.* Qua & simili loquendi formula veteres delectari solebant, cum dicunt: *Et prius moriatur, quàm in suam tutelam venerit:* Id quo alio loco interpretatur Imperator, antequam pubes factus sit, *Inst. de pupil. subst. in prin.* Cæterùm quia ætatis in Servii definitione fit mentio, paulò latius id verbum explicandum duxi, quia ad totius tractatus nostri intellectum confert: Quare videamus, quid significetur appellatione ætatis simpliciter sine adjuncto in legibꝰ

nostris

nostris positæ: & certè invenio ejus*appellatione aliquando pupillarem ætatem significari, ut cùm in pœnalibus judiciis ætati succurri dicitur *in l. ferè, de reg. jur.* Quod etiã ad * publica & criminalia judicia referendum videtur, sic videlicet, ut impuberibus, & infantibus succurratur, puberibus verò minimè, *l. de minore ff. de quæstionib. l. si adulterium,* §. 1. *ff. ad l. Iul. de adult. l. auxilium, ff. de minor. l.* 1. *C. si advers. delict.* 8 9

Aliquando etiam pubertas, sive minor * ætas, ejus appellatione venit; ut cũ suę ętatis aliquẽ factum esse dicimus, Alex. Imperator *in l. si tutores, C. de testa. tute.* Verùm in materia legati putat hãc magis esse facti q̃stionẽ, utrũ de pubertate, an de 25. annis testator senserit, *l. cũ filiofam.* §. 1 *ff. de leg.* 3. & hoc rectè: Cùm inveniamus apud Modest. *lib.* 2. *resp.* fratrem minorem annis, ab eo, qui suæ ætatis est, (quẽ idem Modestin. eodẽ loco majorẽ appellat) separari, *l. ex duob. ff. de negot. gest.* quem secutus est Ulpian, *l.* 4. *ad Sabin.* dicens, minorem suæ ætatis, factũ majorem, venditionem per tutorem suum nulliter factam comprobare posse, *l. pupillus.* §. *item ipse, ff. de auth. tut.* Quod tamen sic intelligendũ est, ut majorẽ 25. annis dicam9, nõ eum, qui est ann. 25. Sed tantũ de eo, qui est major 25. ann. ut probat Iac. Cuiac. *ex l. si minor ff. de verbo. oblig. & l. senatus, ff. ad l. Corn. de fals. obs.* 6. *c.* 3. Quo loco dicit ẽt aliã inveniri in jure nostro ętatis significationẽ, *ut in l. domos, ff. de leg.* 1. Ubi Papinianus dicit restituendas esse post mortem hæredis res hæriditarias exustas, & hæredis nũmis exstructas, fideicõmisso subjectas, viri boni arbitratu sumptuũ rationib9 deductis, & ædificiorũ ætatib9 * examinatis; & ea verba, *ædificiorũ ætatibus*, interpretatur pro amplitudine & magnitudine: sed Guil. Fornerius Aurelianens. *select. l.* 1. *c.* 2. ea verba interpretatur pro vetustate ędium, ætatis senio confectarum, & hoc dicit probari *in l. si quãdo, C. de oper. publ.* Et Aggeno Urbico *in com. ad Iul. Frontin.* qui idem ad sylvas 10 11

&

& arbores tranſtulit; Cujus interpretatio mihi probabilior videtur, quod tamen pace doctiſſimi Cuiacii dixerim. Cum in eodem ſenſu apud Plautum *lib.* 23.
12 etiam vivorum ætas * inveniatur. Et inde manat, quod dicimus, fructus non fugientes ætatem ferre, & ævum pati. Cujus interpretationem confirmare videtur, conſtans omnium ferè opinio & regula, qua traditum eſt, hujuſmodi ſumptuum æſtimationem faciendam eſſe ſecundum tempus reſtitutionis rei, non impenſarum factarum; de quo Antho. Neguſan. Fanenſis *de pign. & hypoth.* 4. *membr.* 5. *partis. n.* 16. & poſt eum Iacob. Menoch. *in* 15. *remed. recup. n.* 557. qui atteſtatur de communi.

Ex quibus puto jam ſatis probari, ætatis verbum variè apud ICtos capi, & interpretari pro ratione ſubje-
13 ctę materię, nunc pro hac nunc pro illa * ætate, & hoc generale & propè perpetuum eſt, verba debere intelligi ſecundum ſubjectam materiam, puta ſecundum qualitatem actus, cui adjiciuntur, vel ſecundum qualitatem perſonæ loquentis, qualitatem perſonæ, ad quam verba dirigantur, & qualitatem ſive conditionem partium contrahentium, ſecundum qualitatem temporis rei ſuppoſitæ adjuncti: juxta ea, quę latè tradit magni Senatus Belgici olim Præſes Nicol. Everard. vir doctiſſimus *in loco à ſubjecta materia.*

Videamus ergo, quam interpretationem hoc loco recipiant dicta verba: *Qui per ætatem ſe defendere ne-*
14 *quit*; Quæ * res prima fronte obſcura videtur, cùm diverſi diverſos cõſtituerint ætatis hominis gradus. Servius quidem Tullius Romanorum Rex, tres tantum gradus cõſtituit, & ita deſcribit, ut qui minores eſſent 17. annis, pueri, qui majores uſq; ad annum 46. junio-
14 res, qui hac ætate grandiores, ſeniores * appellarentur: ut refert Aul. Gell. *lib.* 1. *noct. Attic. c.* 28. Quem apertis verbis ſecutus eſt Ulpianus *libr.* 5. *de omnib. tribunalib.* Quo loco dicit, in tranſactione ſuper alimentis alicui

te-

testamento relictis (quæ fieri non potest inconsulto prætore) eum inter alia arbitrari debere ætatem ejus, qui transigit, & valetudinem: nam aliter inquit cum puero, aliter cum juvene, aliter cum sene transigi palam est. Constat enim alimenta cum vita finiri, *l. cum hi, §. modus, ff. de transact.*

DeindePythagoras(qui ejusdẽServiiRegis & Tarquinii Supetbi temporibus vixit & floruit) Philosophus summæ authoritatis, hominis ætatem *quatuor anni temporibus comparabat, atq; ita in quatuor partes dividebat, quam divisionem probasse videtur Accursius *in gloss. 2. l. hæreditatum, ff. ad l. Falcid.* & Zas. *in l. quidam consulebant, n. 8. ff. de re jud.* atque ejus videtur fuisse quoque sententiæ Xenophon; qui pueritiam usque ad 16. annum producebat; Adolescentiam verò decennem facit, hoc est, usq; ad annum 27. unde virilem ætatem exorditur, quã per 25. annos producit, id est, usq; ad annum 52. à quo senectutem incipit. 16

VerumMarcusTerentiusVarro, rerum antiquarum scriptor, & luculentissimus author (cui adhuc superperstiti Asinius Pollio, qui primus Romæ Bibliothecam dicavit in ea, pro cumulo magnæ gloriæ viventis imaginem posuit.) Is, inquam, Varro ætatis gradus quinq; putavit esse divisos, unumquemq; scilicet prẹter extremum in annos 15. Itaq; primo gradu usq; ad annum 15. pueros dictos, quod sint puri, id est impuberes. Secunda ad 30. annum, adolescentes, ab adolescendo sic nominatos, quod corpus proceritate ac latitudine ad id ætatis adolescat. In terrio gradu, qui erant usq; ad 5. & 40. annos, juvenes appellatos, eo quod rempublicã in rebus bellicis armis tutari & juvare possent. In quarto usque ad 60. annum seniores vocitatos, quod tunc primũ senescere corpus incipiat. Inde usq; ad vitæ *metam uniuscujusq; 5. gradum factum, in quo qui esset, senex appellatur, quod ea ætate corpus senio laboret: ut tradit Censorinus *lib. de die na-* 17

 tali,

tali, c. 14. quem videtur secutus fuisse Constantinus Imperator *in l.1.C. Theodos. de his qui veniam ætatis*, dum itidem 5. enumerat ætates. Pueritiam, Adolescentiã, firmatam ætatem, perfectam ætatem, & senectutem.

Quin & dicto loco Censorinus tradit, Hippocratem Pythagoræ discipulum (quem medicorum Deum ap-
18 pellant) dixisse ætatẽ * hominis 7. partes recipere: Infantiam, Pueritiam, Adolescentiam, Juventutem, Virilitatem, Senectutem & Decrepitatem. Quam partitionem sequitur gloss. *in c.1. de celebrat. missarũ*, & Hieron. Zanetinus *in suo tract. de differ. jur. civil. & can. nu.* 138. & ante eum Alberic. Rosates *in suo diction. verb. ætas*, & post eos, Joan. de Selva Gallus *in tract. de benefi-*
19 *cio, p.1. q.4. nu.* 3. sed* ead. glo. *in proœm. decretal. in verbo, perfectus*, sex tantum hominis ætates constituit. Nos
20 verò quinq; tantum constituemus; hoc modo: Ut *
21 prima ætas sit pupillaris ætas, * quæ à nativitate usq; ad decimum quartum annũ excurrit, & eo terminatur, *l. ait Divus, ff. de jur. fisci, l. si testamento, C. de impub. l.* 3. *C. de præscript.* 30. *ann. l. quæro, §. Lucius, ff. de testamen. tut.*
22 Cujus* ætatis nos cum Theophilo *in § pupillus, Instit.*
23 *de inutil. stipul.* tres facimus gradus. Primus* gradus est infantia, id est, nec dum fandi potens ætas, ex facundo Horatio *libr.* 4. *carmin.* Theophil *in §. pupillus, Instit. de inutil. stipul.* sequitur Baldus *in l. proinde, verbo neq; impuberem, ff. de edilit. edict.* Decius latè *in l. infantis, C. qui admitti.* Quæ incipit à primordio ætatis sive nativitate, & durat usque ad annum 7. tam in mare, quàm fœmina, *l. si infanti C. de jur. delib. & ibi omnes scribentes, l. infantis, C. qui admitti ad bon. possess. l. in sponsalibus, ff. de sponsalib. l.* 1. *§. sufficit, ff. de admin. tut.* Et hanc esse communem, dicit diligens vir Ioan. Corras. *in l. etiam infantem, ff. de adopt.* idem *in l. precib. n.* 26. *C. de impub. & aliis substit* Didac. Covar. à Leyva Hispanus, vir eruditione & virtute insignis, ac perspicacis ingenii, *in epitome, de sponsal. par.* 1. *c.* 2. *nu.* 2. & novissimè Jac. Menochius

chius *de arbit.jud.lib.2.cent.1.casu* 57.*nu*.7. 8. 9. 10. Licet non ignorem Decium eam velle protendere usque ad annum 12.*in l.infantis, C.qui admitti ad bonor. possess.* Quo loco Menochius meminit etiam anniculi infantis,de quo *in l.inter socerum, in prin. ff. de pact.dotal.* Et infantis 8.dierum. Hoc amplius dicit, & illum infantem dici posse, qui in utero est,Lucæ *cap*.1. Quod
* tamen cum Jacobo Menochio impropriè dici cre- 24
do,cùm talis non possit dici homo vel animal,sed tantum spes animalis, *l.cum inter.* C. *de fideicom. libert. & ibid.Bald.l.in l.Falcid.ff.ad l.Falci.l.*1.*ff.de ventre inspic*.& tradit latè Andr. Tiraq.contra Galenum,*de retract.lig. gloss*.6.*nu*.76.Idem *in l. si unquam, verbo susceperit, num*. 147.*& seq.C.de revoc.don*.Novissimè *Iac. Cujac.in l. 2.*
vers.altera caussa, ff.de excusat tut. Inde * vestes infan- 25
tiles,quarum fit mentio *in l. vestis. ff. de auro & argento legato*. Cujus ætatis nullus est sensus, *l. quamvis, ff. de acquir.poss*.id est, ratio & judicium, sed auctoritate tutoris suppletur, non intelligit quod agitur, *l.in sponsalibus, ff.de sponsal.* cum innocentia consilii tueatur, & fati infœlicitas excuset,*l.infans, ff. ad l. Cornel. de sicar.* nec dicitur doli capax.

Ex quo inferunt * Doctores; Infantē non posse de 26
feudo investiri,quia verbis opus est ad eā obtinendā: ut traditPhil.Dec.celeberrimus suæ tempestatis juriū interpres,*in d.l.infantis nu*.8.ex Jac. Alvar.*c*.1.§.*persona quoq; in penul.q.per quos fiat investit*.ubi tū dicit hoc intelligi debere,quando peteret intra 3. annos cū dimidio,quod dicit observari Decius, *d.nu*.4.allegans pro eadem observantia ea,q̄ traduntDoct. de balbutiente. Verū idem Decius *in l.*2.§.*impuberes,n*.5.*&*6.*ff.de reg. jur.* apertè contrarium tenuit:Quia,inquit,juramentū nō est de substantia feudi quod habet magis naturam beneficii,quā contract9.Et ideo potior ratio videtur, quod actus feudales sūt actus seriosi,&prudētū,dedecentes eos, qui nondū stabilem mentem adepti sunt,

 ut

ut fidei præstatio, induciarū petitio, videlicet in quibus sæpè multum periculi versetur, ad quam requiritur ętas idonea: ut in simili dicit text *in l. final. C. de testamen. milit.* Ob quam causam videtur infantes ad hos actus non admitti, cùm in his nullus sit intellectus, & ideò furiosis, absentibus & dormientibus æquiparentur, Zas. *in l. possessio, § adipiscimur, ff. de acq. possess.* latè Sebastianus Vant. *de nullit. sent. tit.* 11. *nu.* 10. 13. 14. 15. Imo jus nostrum in plerisq; casibus plus favet infanti quàm furioso, ut tradit Jacobus Cujac. *in l. sequitur, ff. de usucap.* Idem *in §. pupillus, verb. & qui infantiæ Instit.*
27 *de inutil. stipulat.* Quare * apud nos non admittuntur ad investituram etiam 7. annis majores, nisi tutor eorum, nomine tutorio agat, vel etiam ad legitimam ætatem ipsi pervenerint, quod & in Gallia observari scribit Mol. *ad Decium, d. l. infantis*, & plenius *in consuetud.* §. 21. Licet contrarium suo tempore observatum fuisse dicat Joannes Faber, alioqui Galliæ con-
28 suetudinum * peritissimus *in l* 1. *C ut causa post puber.* & eum refert Benedictinus *ad c. Raynutius, verb. adjectam, n.* 56. *de te testam.* qui tamen de hac Fabri assertione dubitare videtur; quæ Galliæ praxis etiam apud nos recepta est, nec id quidem abs re, cùm aperti juris sit, infantem etiam eum, qui fari potest, nullum actum gerere posse sine tutore, multo minus is, qui fari nō potest, qui furioso comparatur; sed omnia ejus negotia per tutorem gerenda sunt; nisi tamen fari nequeat, nō defectu ætatis, sed aliquo vitio, vel casu, in quem eventum potest, authore tutore, gerere omnes actus, qui ab invitis geri possunt, *l. servo invito, §. si pupillo. ff. ad Trebell.* vel etiam sine tutore acquisitionem naturalem rerum modicarum, suæ notitiæ & affectui congruentium, *l. in negotiis, ff. de reg. juris, l.* 1. §. *furiosum, ff. de act. & obligat.* & dicemus latius infrà.

Cavendum ergo à Doctoribus generaliter dicentibus, infantem minorem septennio, contractus atque judi-

judicii esse subjectum penitus inhabile & incapax, ob defectum, seu fragilitatem & innocentiam consilii natura provenientem, atque ideo eum nec cum tutore quidem, ullum negotium gerere posse, sed per tutorem solum geri debere, *per l.1. §. sufficit, ff. de administr. tut.* sive in judicio, in quo quasi contrahitur, sive etiam extra; cùm in contrarium sit juris regula, eum qui fari potest, etiamsi nihil intelligat, tamen omne negotium, tutore * authore, gerere posse, tam in judicio quàm extra, ut latissimè contra communem probat Mol. *in l.1. n. 4. usque ad n. 26. ff. de verb. oblig.* 29

Secundus gradus pupillaris* ætatis est proxima infantiæ ætas, ejus scilicet, secundum quosdam, qui excessit semestre, ultra 7. annos, sive septennium, non ita dudum egressus, sed rerum adhuc ignarus est, seu non intelligit, quod agitur, Zas. *in tractat suo, de Iudæis, quæst. 2. in princ.* allegat Innocent. *in c. continebatur, de desponsat. impub.* & plures alios Legistas & Canonistas; eo argumento movetur: quod sicut proximus dicitur pubertati, cui * tantum sex menses deficiunt, *l. non tantum, ff. de excusat. tut.* ita putat eodem modo dici proximum infantiæ eum, cui supra septem annos sex menses accesserunt. Sunt enim, inquit, inter sese, accessus & recessus, reciproca, quæ, teste Modestino, sese respiciunt: vel certè, ut duo contraria, quorum (juxta id, quod per manus traditur) alterum ab altero infertur. Adducit præterea aliud argumentum ex Vlpiano *in l. deinde, §. in hoc interdicto, ff. de lib. exhib.* quo loco dicit: *Proximè prætextati ætatem accedere eum, qui puberem ætatem nunc ingressus est.* 30 31

Sed contrarium tenet communis schola, eum dici proximum * infantiæ, qui 10. & dimidiatum annos habet: ita tenet Accurs. *in d. §. pupillus, Institut. de inutil. stipulat.* & ibidem Theoph. *& in l. pupillum, ff. de regul. juris*, quem sequitur Bartol. *in l. 1. in fin. ff. de novat.* Angel. *in §. pupillus*, & Zasius *d. q. 2*, dicit esse communem: 32

quam opinionem etiam novissimè sequitur Franc. Hotoman *lib. de verb. significat, verbo proximus.* In qua ætate constitutos Zasius ideo *in l. possessio, §. adipiscitur,*
33 *ff. de acq. vel amit. poss.* vocat infantes secundi * generis, quia habent aliqualem intellectum, sed non perfectum discursum, sive, ut dicit Iacobus Cuiacius *in d. §. pupillus*, linguæ quidem gnaros, sed rerum adhuc ignaros: Ideo potest omnia quæ naturali consensu explicantur, ex quo oritur obligatio naturalis; ut capere & amittere possessionem, sponsalia contrahere, nec ea solum quæ sunt facti, sed etiam quæ sunt juris: ut stipulari usucapere, & quidquid tendit ad acquirendum sine onere, vel causæ cognitione: Zas. *d. q. 2. vers. & quia, idem d. §. adipiscimur, & l. 1. nu. 27. ff. de verb. oblig.* Soares *de*
34 *sponsal. & minore septennio, S. 159. & 4 seq.* Hos * etiam alii pueros vocant usque ad 14. annum, unde puerilis
35 ætas descendit *per l. pueri, ff. de verb. sign.* & ibidem * Re-
36 buff. quæ in constitutione * Iustiniani dicitur prima ætas, *l. cum quidam, C. de impub. & aliis substit l. ult. C. de bonis quæ lib.* Iac. Cuiac. *in l. 2. ff. de excusat. tut.* Alii im-
37 puberes * appellant, & admodum impuberes, qui in-
38 gressi sunt annum duodecimum. Sunt * & alii, qui hos pupillos appellant usque ad decimum quartum annum. Nicolaus Boerius *in consuetud. Bituricenses, tit. 1. §. 10.*
39 *inprin.* Ioan Coras. * *in l. precibus, verbo ætatis suæ, C. de impub.* Arius Pinellus *in 2. parte l. nu. 66. vers. suadetur C. de bonis quæ lib.* Inde pupillaris ætas, quam diximus finiri anno decimo quarto, & probatur *in l. fi. §. ff. de rebus eorum, l. fi. §. ubi autem 2. C. de bonis quæ liberis.* Inde
40 etiam * pupillaris substitutio, quæ fit liberis impuberibus in potestate constitutis, in eum casum, si intra pubertatem filius decesserit, *l. 2. de vulg, & pupill. &*
41 *Instit. de pupill. substit.* Eodemque * modo pupillares
42 tabulas accipere debemus, * quas etiam pupillare testamentum, & impuberis filii testamentum, juris nostri auctores vocant, *l. plane. §. si coniunctum, ff. de legat*

1. d.

1. *l. Papinianus, §. sed neque impuberis. ff. de inoffic. testam. l. 2. §. interdum, l. patris, l. qui plures, in fi. l. ex facto, ff. de vulg. & pupill.*

Sed & alio *loco, *Secundas tabulas*, vocant has, cujus appelationis ratio ea est, quod patris testamentum, sive tabulæ, in quibus pupillaris substitutio fiebat, primæ & principales tabulæ, diversis in locis vocentur, ut à Paulo *in l. post legatum, §. qui principale, ff. de his quib. ut indign. Qui principale (inquit) testamentum arguit: & à secundis tabulis repellendus est: item à codicillis ad testamentum factis; licèt non confirmatis. Non idem sequendum est, si secundas tabulas, vel codicillos coraguit, quia non utrumque hoc casu improbasse videtur.* Rursus Gajus *in l. duplicibus, ff. ad l. Falcid.* Ulpianus *in l. qui statu liberi, §. si in primis, ff. de statu lib. & in l. 1. ff. si cui plus quam per l. Falcid. l. tabularum, §. testamentum, ff. quemad. testam. aper.* 43

Solebant enim * parentes in priore testamenti parte plerumque ex veteri more, ponere heredis institutionem, sive unus, sive plures essent, qui in universum omnia defuncti bona ex ejus volutate caperent. Deinde in sequenti, sive inferiore testamenti parte, vel capite, sive ima cera, secundos hæredes, legata, tutores & reliqua scribere: * ut rectè annotavit Alexand. Neapolit. *genialium* 1. *c.* 1. & plenius post eum Barn. Brisson. *Antiq.* 3. *c.* 12. Quas dicit aliquando separatim à paternis tabulis, aliquando coniunctim fuisse siguatas, iisque scilicet paternis sæpe cautum fuisse, ne vivo filio, & adhuc impubere aperirentur, ne fortè substitutus vitæ pupilli aliquas insidias moliretur: & ob eandem caussam, si quando seorsim signatæ essent, etiam cessante tali cautione patris, Prætor eas, nisi causa cognita, aperiri patiebatur, *l. pupillaris, ff. quemad. testamen. aperiatur.* 44 45

Ex eo * quod supra diximus; in hac ætate constitutum nondum rerum gnarum esse, & habere qualem qualem intellectum, non tamen perfectum discursum: inferunt 46

ferè omnes, talem non esse doli capacem, & ideo non incidere in pœnam *l. si quis in tantam*, Iacob. Menoch.
47 *9. remed. recup. quæst. 3.* Nec committere posse * causam exhæredatione dignam, Anton. Gomez. *de testament. c. 4. n. 3,* Ioannes Corasi. *in l. si testamento, n. 20. C. de impub. & al. substitut.* Nec furtum committere, *l. impuberem,*
48 *ff. de furtis.* Nec denique * aliquod delictum ei adscribi, *l. infans, ff. ad l. Cornel. de sicar. l. 2. ff. de term. mot. l. 3. §. prima verba, ff. de sepul. viol.* Et Pet. Placa. Hispan. *lib. 1. epit. delict. c. 32. n. 1. 2. & 3.*

Inferunt secundo, hunc sine tutore ad-judicium vocari non posse, sed vel ejus tutorem, si quem habet, vel
49 eo deficiente, coniunctos * citandos esse, alioqui processum contra eum factum esse nullum, Alex. *in l. neque impuberem, nu. 2. 3. ff. de in jus vocan.* Dicit esse communem, & plures alios allegat Arius Pinel. *in 2. part. l. 1. num. 67. in verbis, verior enim & receptior sententia est, C. de bon. mat.* Quo loco latè reprobat contrarium tenentes, & dicit hanc esse magis communem, quam sequi-
50 tur Petr. * Rebuff. *in procem. constit. n. 73.* Andr. Tiraq. *de retract. lig. §. 1. gloss. 13. nu. 16. & 369.* seq. Ioach. Mynsinges. *cent. 2 observat. 35.* Quam tamen declara non procedere, quando tutor comparet pro pupillo citato, ante litem contestatam: ita Arius Pinel. *dict. numer. 67 in fine.* Vel etiam quando citatus est tantum, ut detur curator ad litem, Andr. Tiraquel. *d. gloss. 13. num. 19. in fine.*

51 Pari modo tertiò inferunt, nec huic * soli sine tutore notificari, vel denuntiari, offerri, vel eum interpellari posse, per text. *in l. si ex legati causa, cum l. seq. ff. de verb. obligat.* Sed tutorem adeundum esse, vel si tutore caret, judicem, ut faciat provideri de tutore, *per l. Divus. ff. qui petant tut.* & ea, quæ tradit Soc. *in tract. citatio artic. 20. num. 49.* ita Carol. Mol. *in consuet. §. 13. gloss. 11. nu. 7.* ubi dicit cavendum esse à Matthæo de Afflict. *in tract. de jure protomis. colum. 6. vers. sed quid ille,* contrarium

tratium tenente, *per §. pupillo. l. si dictum, ff. de evict.* perfunctoriè inquit allegatum, & malè intellectum, qui in materia citationis eodem errore lapsus est, *lib. 2. feudorum, titul. de milit. vasall. qui contumax est, num. 35. & in decis. Neapol. 262. num. 2. & 4.* Quam tamen illationem limitat Molineus * non procedere, quando ei tutore carente, fieret denuntiatio litis motæ pro recursu evictionis; idque propter necessitatem talis denuntiationis, qua omissa, denuntians gravi damno afficeretur, & perderet actionem & recursum evictionis, adeoque certat de damno vitando, cujus, inquit, conditio non debet usque adeo deterior fieri ex persona hæredis auctoris sui, quia, inquit, periculum est in mora, *d. n. 7. & seq.* rejecta ratione communiter data per Doctores *in d. l. si ex legati caussa.* Idem Molin. *de usuris, quest. 40 nu. 509.* ubi hanc suam limitationem explicat. 52

Inferunt quartó; * hujus ætatis hominem, imo septennio tantum majorem, sponsalia rectè contrahere, quia id fieri ab utraque parte intelligitur, dicit Modestinus *in l. in sponsalib. ff. de sponsalibus,* & naturali consensu explicatur: Id quod & jus Canonicum passim probat, *ca. literis, ca. accessit, c. ad dissolvendum, de desponsat. impub.* Quod tamen ante septem annos ei non permittur, etiamsi sit maximè discretus, ac doli omnino capax: Quia ubi certa ætas ad intellectum & discretionem requiritur à jure, ea non potest suppleri malitia, nec præcoci judicio: juxta notata Abbatis *in cap. Iuvenis. de sponsalib.* Et Philippi Franci *Rubr. de testam. in 6. vers. 1 prohibetur* Quam esse communem attestatur Didacus Couvarruvias *in 1 par. Decret. cap. 2.* dicens tamen contrariam opinionem esse veriorem, cum Iurisconsultus solum requirat eos intelligere quid agant, & ætatis septem annorum mentionem faciat tantum gratia exempli, ut ex ipso textu apertè colligitur: quæ exempla non solent restringere, ut ibidem latius probat; dicens tamen, septimum annum debere esse completum, nec 53

ſufficere inchoatum, niſi tamen ultimus ejus anni dies fuerit inceptus, licet nondum completus, ex Abbate *in c. atteſtationes, de deſponſat. impub. per l. qua ætate, de teſtamentis.*

Cui illationi affinis eſt quæſtio per Canoniſtas multum agitata; An puer ſeptennio major, poſſet
54 præſentare aliquem clericum, *vel aliàs qualificatum ad beneficium eccleſiaſticum vacans, ſi eſt patronus ratione juriſpatronatus laicalis, ſine tutore: Et an ejus præſentatio debeat præferri præſentationi tutoris ſui; quod illi putant communiter receptum eſſe, & Roch. Curt. *verbo competens, quæſt. 3. n. 12.* Citadinus *in 6. par. 3. art. quæſt.* 40. Idem *part. 7. quæſt.* 13. & poſt eos, Cæſar Lambertinus, 1. *part. 2. lib. articul. 9, 2. quæſtionis principalis,* Gulielmus Benedictinus *in repetit. cap. Raynutius, verb. adjecte, num.* 61. *de teſtam.* Et præcipuè moventur fundamentis, quod major ſeptennio poteſt contrahere ſponſalia; & ſic unum de tribus, quæ ſunt in conjugio; ergo eodem modo unum de tribus in matrimonio ſpirituali, de quibus *in cap. inter corporalia, & cap. ultim. de tranſlat. Epiſcopi,* ſcilicet, præſentare, ducto argumento à matrimonio carnali, ad ſpirituale. De quo latè Præſes Everardus *in ſuis locis legalibus,* vir legalis doctrinæ peritiſſimus.

Alterum eſt, quod Jus patronatus ad ſacerdotia ſit ſpirituale, ſeu ſpirituali annexum, Decius *in Rubrica* 10. *de Iudicijs, num.* 8. *& in cap. quanto, num.* 1. *eod.* & ibidem latè Abbas, poſt Antonium de Butrio: & noviſſimè Franciſ. Ripa *in dict. Rubric. num.* 60. Quin ſunt, qui ſuſtinent, illud eſſe merè ſpirituale de ſui natura; quia laicis eſt tantum ex gratia communicatum, *cap. 3. de jure patronatus,* ſuper quo, inquiunt, non operatur quidquam patria, tutoria, vel curatoria poteſtas: quæ juris civilis eſt, *per cap. ſi annum, de judic. in 6. & ibi latè Doctores,* Dec. *conſ.* 432. *nu.* 8. Jaſon *in l. patre furioſo, nu.* 47. *ff. de his qui ſunt ſui vel alien. juris*

Nos

Nos verò * in contrariam ſententiam deducunt validiores rationes : Quia in præſentatione ad beneficia Eccleſiaſtica onus eſt, præſentanti incumbens, quod teneatur præſentare non ſolum idoneum, ſed idoneiorem, ſaltem foro conſcientiæ : ut dicunt omnes, quos allegat Rochus Curtius *in tract. Iuriſpatronatus, verb. oneroſum, quæſt. 2. nu.5. gloßa pragmatica, de elect. verb. utiliorem*, & latè Didacus Covarr. *in repet. cap. peccatum, part. 2. §. 7. num. 1. verſ. igitur.* Maximè quando fundatio habet, quod debeat aliquis præſentari de familia, & in ea idoneior altero reperitur: ut tradit Covarruvias *d. loco verſ. 5.* 55

Quin & hoc amplius dicunt, quod præſentans inidoneum, vel indignum, graviter peccet: ut tradit gloſſa pragmatica *in ſecundo proœmio. verb. indignorum, & titul. de collat verb. gradus.* Et ſecundum quoſdam, magis quam confirmans, vel inſtituens : Quia fons peccati eſt, & origo, ut in ſimili dicitur, per Hoſtienſem ſupremum Doctorem, & canonicæ cenſuræ Monarcham: *in ſumma, §. final.* Quo loco dicit, eligentem magis peccare, quam confirmantem, & in Evangelio, qui me tibi tradidit, majus peccatum habet. Atque ideo talem etiam in foro contentioſo teneri de mala adminiſtratione præſentati, ad reſtitutionem illati damni. Quia qui cauſ. damni dat, damnum dediſſe videtur, *l. nihil intereſt, ff. ad l. Corneliam, de ſicariis, l. qui occidit, §. in hac ff. ad l. Aquiliam, cap. ſi culpa x. de injurijs, Rubric. Cod. & ff. de Magiſtrat. conveniendis, l. 1. §. nunc tractemus ff. de tutel. & rationib. diſtrah.* & in ſpecie dicta gloſſa prag. *verb. indignorum*, Rebuffus *ſuper concordata, tit. de nominat. facienda, §. 1. verb. ſedes*, Felinus Ferrarienſis *in cap. ſi quando, numer. 7. de reſcriptis*, Ioannes Lupus *in repetit. ca. per veſtras, in 3. notab. §. 26. num. 11.*

Quod tum præcipuè obtinere debet, quoties quis præſentatur ad beneficium habens curam animarum: Si-

56 Siquidem * ea cura ars artium, & ſalus animarum dicitur, cui propterea non rudes, ignari indiſcreti, ſed tales præfici debent, qui ſcientia, ætate, diſcretione præemineant, & morum fulgeant honeſtate: ut habetur *in cap. Iudæorum, cap. cum ſit, de ætate & qualit.* aliàs
57 ſi cæcus cæcum ducit ambo * in foveam cadunt, *d. cap. cum ſit.* Ideo eccleſiæ paſtor dicitur prælatus, *cap. cum ab eccleſiarum, de officio ordinarij, cap. tua, de clerico ægrotante, cap. ut animarum, de conſtit. in 6.* ac quidam parvus Epiſcopus: nam & eum Epiſcopo æquiparat Romanus *conſil. 340. nu. 4.* Non alia ratione, quàm quod ad regimen præficitur animarum, pro quibus Dominus noſter Ieſus Chriſtus mortuus eſt, *c. cum Marthæ, §. ex eo de celebrat. miſſarum, clementinarum, §. & quia in hac, de ſumma tria.* Et ſanguis ejus prætioſus effuſus. In quo non ſimplex ſufficit idoneitas, ſed longè major, quàm in aliis præſentatis ad beneficia merè ſimplicia, ut vocant.

58 In quibus etiam * non minima cura circa præſentationem eſt adhibenda, ut ſcilicet patronus inprimis obſervet, & ſequatur formam, & tenorem fundationis, ſi fortè extat: ſin minus, ut præſentet perſonam idoneam de jure communi; non inhabilem, vel etiam conſanguineum ignarum, *c. grave, de præben. c. ex parte, & ibi Cardin. quæſt. 2. de conſtit. c. ad decorem, de Inſtit. cap. is cui, de præben. in 6. & in extravag. ad regimen. de præb. in communibus.* Sed & honeſtum, ut dicit textus *in cap. poſt electionem, de conceſſ. præbend.* Debit enim patronus in præſentando puro, juſto, & rationabili motu, non carnali, ad eam procedere. Quia non ſanguini, ſed vitæ meritis ſunt eccleſiaſtica beneficia conferenda, *cap. Moyſes 8. quæſt. 1. d. ca. grave, & cap. relatum. de præbendis.*

Hoc amplius etiam, intra certum tempus, fortè in fundatione expreſſum, vel eo ceſſante, ſi ſolus eſt laicus patronus, intra quatuor menſes, à die notitiæ in

loco

loco beneficii: Sin verò cum alio ecclesiastio patrono, intra sex Menses ordinario praesentare aliquem tenetur, alioqui pro ea vice, collatio devolvitur ad superiorem, *c.unic. & ibi gloss. singul. de jure patron. in 6. cum similibus.* 59

Cum autem superius diximus, hos quidem linguae gnaros, rerum tamen adhuc ignaros esse, aliqualem tamen habere intellectum, sed non perfectum discursum, nec doli capaces esse: quis jure poterit dicere, ipsos esse habiles ad praesentandum aliquem superiori ecclesiastico, ad beneficia ecclesiastica, ac ejus praesentationem tutoris praesentationi debere praeferri; cum videamus ex ea non solùm ejus bonis, sed & ejus animae (quae preciosior est corpore, *c.pracipimus 12.quaest. 1.* & omnibus rebus praeferenda est, *l. sancimus, Cod.de sacrosanct.eccles.*) grave periculum imminere: in bonis namque maximum damnum patietur, quia nisi tempori conferat, vel qualificato, juxta tenorem fundationis, ea vice privabitur jure conferendi, quod devolvitur ad superiorem ecclesiasticum; si verò indignum, quod facile fiet, tenebitur ecclesiae, de mala administratione praesentati sui, qui non solùm curare debet, ut acquirat ecclesiae quid, si potest, sed & curare debet, ne jura & bona ecclesiae ejus negligentia pereant, alioqui tenetur * ob negligentiam de proprio patrimonio ecclesiae satisfacere, & eo defuncto, ejus haeres; 60
Suntq; ejus bona tacitè ecclesiae obligata pro eadem mala administratione, ut bona tutoris minori, conductoris vectigalium fisco, & in subsidium his deficientibus, patroni qui eum praesentavit, *glo. pragm. in 2. proœm. verb. jura, & verb. depereunt.*

Pariter ejus anima periclitabitur; quia mortaliter peccat praesentans indignum: grave siquidem est tales Dei servitio applicare, *c.monasteriis 19.quaest.3. gloss. penult. c.ad apostolicam, de regularibus:* & domino suo infidelis est committens indignum suum ministerium,

con-

contra id quod dicitur in Evangelio, *fidelis servus &*
61 *prudens, &c.* & vergit in detrimentum ecclesiæ, * cultus & honoris divini, qui per bonos promovetur, & colitur, dum hi verbo prædicationis (quæ est Dei manifesta commendatio & instructio, & spiritualis animæ cibus) suos pascunt, Rebuff. *de collat.* §.1. *verb. prædicationis, fol.* 271. *& sequent.* residentes in loco beneficii hospitalitatem exęrceant, fructu orationum pascant, horum vita sit innoxia & bona cõversatione, & bonis moribus imbuant, confessiones audiant, sacramenta ministrent, visitent, atq; ita vultus sive vulnera gregis sibi commissi agnoscant: Cõtra, per malos destruitur & attenuatur, dum cultũ divinum negligunt, nec verbo doctrinę, vel etiam vitæ exemplo suos nutriant & poscant, hospitalitatẽ non exercent, ne in suos quidẽ temporali subsidio indigentes, non vigilant super gregem, ne lupus rapax eos invadat, & quod longè deterius est, velut lupi rapaces suos dilaniant, bona ecclesiæ turpiter absumunt, loco orationum & lachrymarum (quæ clericorũ arma dicuntur, *cap. non pila, cap. convenior* 23. *quæst.* 8. *c. final.* 36. *distinct.*) gaudio, crapulationibus & meretricio indulgẽt, & quandoq; bene poti ad arma militaria concurrunt, & aliis nocent; deniq; malo exemplo, & pravis colloquiis suos corrumpunt, quo nomine, quia ipsi quoad populum, sunt quasi signum ad sagittam positi, *c. qualiter* 2. *de accusat.* & normam vivendi dat minoribus majorũ modestia regulata vel irregulata *in extravag. Ioannis* 22. *incipiente, dat vivendi normam*: Tot mortibus digni sunt, quot ad subditos perditionis exempla transmiserunt, *c. præcipuè* 1. *q.* 3. à quo non potest excusari hujus patronus, ut qui fons est, & origo hujus mali.

Sed dicet quispiam, nihil culpæ patrono adscribi posse, sed hoc mali soli ecclesiastico superiori, qui talem pręsentationem admisit, & pręsentatum instituit, imputari debere, cùm is ex injũcto sibi munere, in ipsa colla-

collatione, per se, nō per procuratorem, præsentatum possit & debeat examinare, *cap. veniens, ibi, examinandi Episcopis præsententur. de verb. signific. in* 6. Panor. *in cap. cum autem, de jure patronatus, & gloss. prag. tit. de collatio. verb. gradus, fol.* 120. *verso*, & potuit non admittere, adeoque perficit delictum, & magis tenetur, eo quod incepit. Cui respondebimus, neutrum eorum excusari, sed utrumque teneri, ut latè tradit Rebuffus, *de Regia ad Prælaturam, no. fac.* §. *primo, verbo, sedes, fol.* 144. *& sequen.*

Quare intrepidè dicendum, non solùm esse honestum (ut putant Canonistæ) auctoritatem tutoris obtinere, sed etiam Juridicum magis, ac ex re pupilli, ut eo modo sese liberet ab his periculis, & culpá rejicere possit in tutorem, & contra * eundem (si fortè læsus 62 fuerit) regressum habere; vel etiam, secundum alios, restitutionem petere: juxta tradita per Carolum Ruinum, virum & doctrina & judicio celebrem, *consi.* 1.9. *num.* 8.19.20. *libr.* 5. Et Marianum Socinum, *cons.* 148. *num.* 35. *lib.* 1.

Neque huic nostræ opinioni impedimento est argumentū de matrimonio carnali, ad spirituale; quod quidem fatemur in jure nostro validissimum, quando eadem subest ratio: ut latè tradit Nicolaus Everardi, eximius olim Hollandiæ, & Parlamenti Mechliniensis Præses, *eodem loco*. Sed hîc * diversa omnino ratio: 63 quod enim jura permittunt impuberi septem annis majori, sponsalia contrahere, consensu eorum, quorum in nuptiis desideratur, ea ratione factum est, quod ea naturali consensu explicantur, nec in eis aliquid sit periculi, cùm ea resolvantur, si impubes tandem pubes factus, ea dirimi postulaverit remisso nuntio, *l. potestatem, l. si puellæ, ff. de sponsalibus, l. quarta, Cod. eodem.* Quod genus renuntiationis repudium appellatur, *l. inter stuprum,* §. 1. *l. inter divortium, de verb. signific.* Quod etiam jure Canonico obtinet, *cap. de illis, cap.*

à nobis, de desponsat. impub. Cujus contrarium est in præsentatione ista, ad cujus perfectionem nullius (ex Canonistarum opinione) requirit pupillus consensum, nec ea resolvi poterit adveniente pubertate, ad ejus lubitum, sed firma & rata permanet.

Secundum argumentum non magis adversatur; quod enim dicunt; jus patronatus esse quid spirituale, saltem spirituali annexum: licet enim hoc plerique omnes turmatim sequantur: tamen frivolum & ineptum est: ut latè ostendit diligentissimus Carol. Mol. *in consuet. Paris.* §. 37. *gloss.* 10. *num.* 7. 8. Idem *ad Dec. cons.* 634. & ideo illud in bonis nostris esse respondit Andręas Tiraq. *in l. si unquam. verb. donatione, nu.* 354. Ideo summus Pontifex eadem beneficia vacantia, etiam in mensibus suæ sanctitati specialiter reservatis, ea non confert: ut tradit idem Mol. *ad Dec. consil.* 117. *num.* 1. *vers.* 3. *etiam.* Idem Alex. *cons.* 74. *nu.* 27. *lib.* 4. Quo loco dicit hoc communiter observari in Curia Romana: Licet non ignorem esse aliquos in contraria opinione, maximè quando tale jus patronatus est quæsitum non ex fundatione, sed ex sola præscriptione: ut Decius *dict. cons.* 127. *num.* 3. idem 126. *num.* 3. idem 149. *nu.* 3. Aymo Craverta à Saniliano Illustriss. Ducis Ferrariensis olim Senator dignissimus, *cons.* 64. *nu.* 6.

64 Pari ratione laicus illud* præscribere potest: ut tradit Decius, dicens esse communem, *cons.* 117. ubi solvit contraria. Sed & in feudum potest recognosci à laico, & vendi, & donari liberè, quando est temporali annexum, & cum universitate bonorum transfertur, e-
65 tiamsi per se subsistat: * ut tradit Mol. *d.* §. 37. *gloss.* 10. *nu.* 5. 6. 7. 8. 9. 10.

Sed demus etiam illud esse quid spirituale, adhuc corruere debebit opinio Canonistarum: Cùm plus quàm manifestum sit, bona omnia hujus beneficii à principio fuisse laicalia; quę licet ex post facto per erectionem Iurispatronatus videantur facta spiritualia, vi amor-

amortiſationis ; tamen illa ſuperveniens qualitas non mutat conditionem priorem, licet augeat ſtatum.

Ex quo * inferunt, quod licet Epiſcopus liberetur à patria poteſtate ob ſuam dignitatem, id tamen debere intelligi, quo ad ſuum commodum, non autem incommodum: quare eodem modo dicendum in præſenti caſu, pupillum hoc loco manere ſub tutore, ne ejus reſolutio in ipſius incommodum & perniciem retortqueatur, juxta prædicta. 66

Sextò inferunt, Patrem in adventitiis non poſſe agere, vel etiam defendere, nec ſine hujus conſenſu procuratorem conſtituere ut notavit Innocentius *in cap. accedens, num.* 1. *de procurat. per textum l. finalis*, §. *ubi autem* 1. *ibi, adhibeantur etiam filiorum conſenſus, niſi adhuc in prima ætate ſint conſtituti, vel longe abſint,* C. *de bonis quæ liberis*, quem videntur ſequi communiter Legiſtæ & Canoniſtæ, quam illationem latè diſputat & declarat Arius Pinellus conſumatæ doctrinæ Iuriſconſultus *in* 2. *part. l.* 1. *num.* 66, C. *de bonis mater.* ad quem lectorem remittimus. Qui eo in loco probat, quoad conſtitutiones procuratoris, contrariam ſententiam, quæ Bartolo adſcribitur, eſſe receptiorem, quam & nos ſæpe vidimus obſervari. 67

Tertius gradus pupillaris ætatis eſt, pubertati ſive puberi ætati proxima ætas: In cujus * ætatis deſcriptione, noſtri in diverſas ſententias ierunt, nec veteres tantùm, ſed etiam recentiores. Sunt enim qui annum decimum & dimidiatum requirunt: ut gloſ. *in l. pupillum*, *ff. de reg. jur.* Sunt & alii, qui requirunt, ut propre pubertatem ſit, ita ut ſemeſtre tempus tantùm deficiat. Rurſus alii annale tantùm tempus deficere ſatis putant: Sunt etiam qui dicu nt pubertati proximum dici eum, qui in undecimo anno eſt, ut Evignarius Baro, clariſſimus Iuriſconſultus *in* §. *pupillus, Inſtit. de inutil. ſtipulat.* Alii in ea ſunt opinione, ut ſeptimum annum expletum eſſe ſatis judicent. Quorum omnium opinione 68

latè recenſet Iacobus Menochius, *de arbit. jud. libro ſecundo, cent. 1. caſu 57.* Quo loco dicit, veriorem eſſe &
69 magis * receptam opinionem, quam relinquendam eſſe dicit arbitrio Iudicis, qui inſpecta conditione perſonæ, qualitate actus, & regionis unde quis natus eſt, hæc arbitrabitur, cum ingeniorum, actuum, ſive cauſarum mille ſint formæ & variæ figuræ, hunc veteres,
70 μελλίφηβον vocarunt. Quamquam non * ignorem Cenſorinum, *de die natali, capit. quinto,* eum μελλίφηβον vocare, qui decimo quinto anno primam pueritiam egreſſus
71 eſt, & iam * futurus eſt ephœbus, anno, ſcilicet decimo ſexto. Eadem dicitur infirma ætas, *l. civitatibus, ff. de legatis primo,* Ulpianus *in fragmentis, titul. de tutelis.* Ut ut tamen ſit, ejus nullum eſſe animi judicium, ait Imperator noſter Iuſtinianus, *in §. præterea, Inſtitut. Quibus non eſt permiſſum facere teſtamentum*: Et quod videt, ignorare, *in leg. prima, verſ. Impuberis, Cod. de falſa moneta*, Martianus dicit *in l. excipiuntur, ad Senatuſconſultum Syllanianum*, eum rei intellectum habere poſſe & intelligere ſe delinquere, *§. in ſumma, Inſtit. de oblig. quæ ex delicto*, & intelligere id quod fit, *l. in ſponſalib. ff. de ſponſalib.* Quare Zaſius *in l. quidam conſulebant, num. 8. ff. de re jud.* dicit, eum poſſe gerere facilia, quæ magno diſcurſu non egent: Ex quibus patet hujus ætatis definitionem ad multa pertinere.

72 Primò enim ex prædictis inferunt, hunc * Iudicem eligi non poſſe, vel ordinarium, vel etiam delegatum; cum magna & prægnantia multa ad judicem pertineant, *cap. judicante 30. quæſtio. 5. cap. cum clerici, de ſentent. & re judic. in 6. cap. quoniam contra. de probat.* ſcilicet ſcientia, & maturitas mentis & conſilii, Molin. *in conſuetud. §. 29. num. 6. in fine,* & impubes judicio careat, qui ob id natura impeditur, ne Iudex ſit, *l. cum Prætor, ff. de judiciis.* Hoc amplius ajunt, Principem non poſſe, etiam ex certa ſcientia, impuberem judicem deputare, non quod defectus ſit in Principe, ſed in ſubjecto, in
perſona

persona scilicet impuberis. Quemadmodum dicunt Theologi, Deum non posse ea, quæ implicant contradictionem, quod non est ex defectu potentiæ divinæ, sed ex defectu subjectæ, nempe creaturæ, quæ contradictoriorum non est capax: ut latè Rodericus Suarez, doctissimus Hispanus, *allegatione* 12. *num*. 8. 9. 10. 11. 12. Nisi tamen hoc fiat ex speciali Dei provisione, *ut Danielis cap*. 14. Vel nisi hoc Princeps agat ex justa causa, sive id poscat utilitas publica; exempli gratia: Si illustris aliqua familia civitatem regat, ut Bentivoli Bononiæ, & illa familia ad impuberem unum redigatur, Princeps eo casu talē in magistratum eligere poterit. Suares *ubi suprà latissimè, num*. 28. 30. *&* *aliquot seq*. Vel si Comites, vel Barones habentes jurisdictiones impuberes Herales relinquant, jam magistratus ordinarii in eos jure hæreditario influunt, & rectè propter dignitatem Judices & Magistratus dicentur. Cæterum hujusmodi jurisdictiones reguntur per tutores, donec Herales adolescant, ut rectè tradit Ulricus Zasius, vir inter bonos optimus, & inter doctos doctissimus *in d. l. quidam consulebant, num*. 8. *&* 9. *ff. de re judicata*. Sed & Decius *in l*. 2. §. *impuberes, num*. 4. *ff. de reg. jur*. tradit generaliter, Principem super defectu judicii naturalis dispensare non posse, nisi cum doli capace, qualis est pubertati proximus, ut infra dicemus.

Cui non dissimile est, quod * impubes nedum in 73
collegiata, sed nec in cathedrali ecclesia potest esse Canonicus, ex communi Doctorum sententia: ut latè disputat, & decidit Quintilianus Mandosius *Regula cancell*. 18. *quæst. prima, num*. 3. *post Molin. ad Decium in d. l*. 2. §. *impuberes, num*. 6. & ibidem Cagnolus *nu*. 11. 12. allegat alios contrarium tenentes, post Ludovicum Gomesium doctum Hispanum, Episcopum olim Sarnensem, & Rotæ Romanæ Auditorem *in tractatu suo de gratiis expectativis, num*. 86. Sed quia ejus ætatis homo * nō potest sapienter tractare concernentia consi- 74

lium prudentium & jura, vocem in capitulo non habet, nec ad Episcopi electionem vocatur, ut tradunt Zasius & Mandosius locis præallegatis: pro qua opinione optimè facit textus *in ca. ex eo, de elect. in* 6. & ante eos Dec. *in l.* 2. §. *impuberes, num.* 6. *de reg. juris.*

75 Secundò inferunt, Impuberes* ad honores, & officia publica non esse admittendos, etiamsi necessitas penuriæ hominum cogat, auctore Vlpiano, *in l.* 2. §. *impuberes, ff. de jure immunit. l.* 2. §. *item impuberes, ff. de reg. juris, & ibi Decius num.* 1. Cujus rei causa hæc est, quod civilia officia virilia sint, hic autem non veniat appellatione viri, *l. cum quis*, §. *Codicillis, & ibi Bart. ff. de legat.* 3. Bald. *in l.* 1. *C. de dignit. lib.* 12. Quæ virilia officia ante sumptam virilem togam non subibat juventus Romana: Verebantur enim Romani hanc improvidam & infirmam ætatem, quæ iram colligit, & ponit, temerè mutatur in horas, & nihil posse scire intelligitur, & ideò aliis consulere & præesse non potest, nec debet, cum non habeat nisi semiplenum intellectum, ut dicit subtilissimus Jurisconsultorũ Bald. *in c.* 1. *Quo temp. mil. invest. pet. deb.* Et nullum eorum animi sit judicium, ut dicit Imperator *in* § *præterea, Instit. quib. non est permissum facere testam.* qui etiam hac de causa leges annales seu annonarias scripserunt; de quibus latius infra dicemus. Id quod tamen intelligendum est,
76 quando* dignitas habet administrationem annexam, non si sine administratione sit: ut rectè tradit Decius *in d.* §. *impuberes*, sed nec quando succedit in dignitate jure hereditario, quo casu, secundum quosdam, debet regi per tutorem, Decius *dict.* §. *impuberes, num.* 8. quem ibi sequitur Cagnolus *num.* 18. ex doctrina Oldradi, *consil.* 52. ubi loquitur de filio Regis, qui mortuo patre succedit, vel, secundum alios, per se, & nomine suo, cũ consilio, & de electione prudentum & fidelium Procerum: quæ videtur sanior & humanior opinio, quam latè probat Carolus Molin. *in consuetud.* §. 29. & post

eum

eum Franciſcus Balduinus antiquitatum illuſtrator vigilantiſſimus, *Inſtit. quib. mod. tut. finiatur, in princip.* ad quos Lectorem remitto.

Inferunt tertiò; eum velut* doli capacem committere poſſe cauſam exhæredatione dignam, Accurſius *in §. quacunque, Inſtit. de pupill. ſubſtit.* Oldradus & Bart. *in l. moribus, ff. de vulgari*, quos refert & ſequitur noviſſimè Joannes Coraſius, vir diligens & bene eruditus *in l. ſi teſtamento, nu. 20. C. de impub. & aliis ſubſtitut.* Atque incidere in pœnam *l. ſi quis in tantum, C. unde vi.* Alexand. *conſi. 103. num. 12. lib. 1.* Denique in delictis non excuſari ſuffragio ætatis, cum ea non præbeat impunitatem, *l. impunitas, C. de pœnis*, aut beneficium reſtitutionis *l. ſi ex cauſſa, §. nunc videndum, de minoribus.* Qua ratione apud Cajum, aliàs Mæcianum, *lib. 11. de publicis judiciis:* ita enim habent PandectæFlorentinæ: laudatur Trebatius; alias Trebius Germanus Legatus: quod de impubere qui non multum à pubertate aberat, ſumi juſſerit ſupplicium, *l. excipiuntur, ff. ad Syllanianum.* Et refert ex Homero* omnis virtutis parente & juſtiſſimo omnium rerum explanatore, Claudius Saturninus *lib. ſingul. de pœnis paganorum, in l. aut facta, ff. de pœnis.* Patroclum * puerum cum in aleæ luſu ſodalem ſuum fortè occidiſſet, exilio pùnitum eſſe, rectè, nam talis dolo non caret, & fictione quadam in furtis, injuriis, fraudibuſque cunctis pro pubere habetur, *l. apud Celſum, §. quæ in tutore, ff. de doli except. l. tutor, ff. de furtis, l. hæredibus, §. 1. de dol. mal.* Idque maximè procedit in illis, quibus quis intelligit abſtinendum eſſe, naturali ratione dictante, de quibus licet lex ſcripta non ſit, tamẽ quia orta eſt cum mente divina, pro certiſſima lege naturę omnes ligat, ac in omnes eſt diffuſa: Itaq; ignorari non poteſt, quin in illis numeretur adulterium, *l. probrum, ff. de verborum ſignificatione*, Inceſtus, ſcilicet inter parentes & liberos, vel eos qui parentum inter ſe liberorumque locum obtinent.

77 78 79

l.ult.ff.de rit.nupt.l.ult.ff.de condict sine caus. Vis & violentia, *l. 3.ff.de justit. & jur.* & dicit Petrus Rebuffus *in l.pueri, ff.de verb.significat.* se vidisse puerum non excedentem duodecim annos, propter delictum suspendi, non per collum, sed sub brachiis, erat tamen restis in collo ejus longior; qui postea fuit fustibus cæsus per civitatem.

Quod tamen intelliges non procedere, quando ta-
80 lis*impubes ob justam aliquam causam credere potuit se non peccare, sed rei licitæ operam dare, quo casu, probata illa justa caussa, putāt omnes eum excusari, vel saltem non debere ei negari beneficium restitutionis, juxta *l.1.C.si adversus delictum.* Alexan. *d.consil. 103.n.12.vers.nisi aliquid.* Aymon Cravettam *cons.193. num.2.* quos & alios novissimè refert, & sequitur Jacobus Menochius *in 9. remedio recup. quæst.3.* quo etiam loco idem Menochius dicit, pœnam ordinariam mitigari debere *ex dict.leg.si ex caussa, §.nunc videndum, l. auxilium, §.in delictis, de minoribus*, & ante eum, Marcus Mantua Jurisconsultus Patavinus *Dialog.* 18. Quod tamen non est ita generaliter statuendum, ut semper pœna ordinaria debeat mitigari, sed ita, si hoc Judici sederit, & miseratio ætatis eum ad mediocrem pœnam produxerit, *dict.leg.auxilium, §.in delictis, ff.de minoribus.* Siquidem tota res pendet ex circumstantiis; ita ut impossibile sit, quid certi statuere, ob delictorum & ingeniorum varias, imo mille formas, cujus etiam sententiæ videtur esse Andreas Tiraq. *in libel. suo, de pœnis temper.caus. 7. in fine.*

81 Quartò inferunt, non tantùm*in suppliciis impuberi parcendum esse, sed etiam in quæstione, & hoc usu observari solere, ut habena & ferula cęderentur, ut expressè testatur Vlpianus *in l.1.§.impuberi, ff.ad Syllamanum,* ætas enim hos adversus asperitatem quæstionis tuetur, inquit Callistratus *in l.ex libero, §.de minore, ff.de quæst.* Maximè cum nullis extrinsecis argumētis accu-

accusatio impleatur. *dict.* §. *minore*. Cujus decisionis ea
est ratio, quod in criminibus eruendis, sive scrutandis,
quæstio adhiberi solet, & ita is qui tormentis subjici-
tur, ad testimonium provocari; quæstio siquidem ad-
hibetur ad veritatis indaginem & veritatem illumi-
nandam, *l. cum testamentum*, *l. hoc quod*, C. *de quæst*. *l.* 1. *ff.*
de quæst. Huic autem testimonium denuntiari non pos-
sit, *l. inviti*, *ff. de testibus*, quia quidquid videt, ignorat,
l. fin. circa fin. ff. rem pupilli salvam fore, *l. fin. ff. de juris &*
fact. ignoran. esset enim, ac si cœcus de coloribus judi-
caret, ut dicit Baldus *in l. testium*, *col.* 2. *vers. redeo ad pri-*
mum, C. *de testib.* quem referunt & sequuntur Dec. &
Cagnol. *in l.* 2. § *impuberes*, *ff. de reg. juris*. Et hoc nimi-
rum est, quod Callistratus dicit *in l.* 3. §. *lege*, *ff. de testi-*
bus, apertè impuberem* ad testimonii fidem non esse, 28
admittendum, propter lubricum consilii sui, quem-
admodum alio loco Vlpianus dicit: Impuberem fa-
cile capi lubrico ætatis, *l. verum*, §. *sciendum*, *ff. de minorib.*
Imò nec in criminalibus, pubes ante 20. annum com-
pletum, cogi potest, *l. in testimonium*, *ff. de testibus*, quam
Calean. *cons.* 10. *n.* 8. *vers. nec obest*, communem dicit.

Quæ quanquam ita se habeant, tamen receptum est
utilitatis causa, ut in majestatis crimine, quod ad per-
sonas minorum attinet, si qui ad testimonium pro-
vocentur, omnes omnino, cum res exigit, torquean-
tur: idque ex rescripto D. Pii ad Cæcilium Jubentia-
num, cujus meminit Aurelius Arcadius Charisius,
in l. de minore, *ff. de quæstio*. non ut indicium plenum
faciant, sed tantum quale quale, ad instituendam re-
ligionem judicantis, ut in eo loco tradit Bartolus.

Quin & sunt qui optimis rationibus probant, hos
& similes non admitti in testes, quando agitur tan-
tùm de probando crimine læsæ Majestatis, non facto,
sed verbis commisso; Vel etiam de probandis admi-
niculis ejus delicti, ut Dec. *cons.* 410. *nu.* 5. & Aymon
Cravetta *con.* 6. *nu.* 9. 10. 11.

83 Pariter alii tradunt, hos jam puberes* factos testificari non posse etiam in civilibus caussis, de his quę viderunt, dum prope pubertatem essent, ex quo eorum dictum refertur ad tempus pupillaris ætatis, in quo non habebat judicium. Et quia jam pubes factus non deponit, prout nunc, sed prout tunc, ex ratione textus *in l.3. §.fi.ff.commadati*, ubi major factus non obligatur pro commodato facto in ætate pupillari. Decius *d.l.2.§.impuberes, in fin.ff.de reg. jur.* & post eum alios laudat Tobias Nonius, Italus, vir doctus *in §. testes, nu.21.22. Institut.de testamentis.* Quamvis non me lateat communem esse in contrarium, ut attestatur Nonius *d.loco*, & Didacus Covarruvias *in c.possessor.2. part. §.3.num.8.ff.de reg.juris, in 6.* Quæ tamen intelligenda
84 est, si deponat * de his rebus, quæ eo tempore verisimiliter intelligere potuit, & non aliter: ut optimè tradit Iulius Clarus *in sua Practica criminali, § ult.quæst. 24.vers: vidi quandoque*, & Carolus Mol. *ad Alexand. cons.29.num.12.lib.7.* ubi dicit puberem etiam posse deponere de his, quæ cadunt in notitiam infantis, si quæ fortè infans vidit.

85 Quintò inferunt, hunc * testamentum facere non posse, cujus rationem explanat apertè Imperator, *in l. ult. C. de testamen. milit. Quia,* inquit, *stabilem mentem nondum adeptus est, & indignum videtur in tam tenera ætate sapientum hominum jura pertractare, & fortè parentibus vel alijs propinquis nocere, & propriam substantiam extraneis relinquere.* Idem in §. *præterea, Inst. quib. non est permissum facere testamentum. Quia,* inquit, *nullum est eorum animi judicium*; quare non est opus aliundè arcessere aliam magis claram & evidentem, ut probatur *in l. qua ætate, ff. de testamentis*. Quod usq; adeo verum est, ut sententia, qua Iudex pronunciat, minorē quatuordecim añis posse testari, sit ipso jure nulla, &
86 ideo in ea specie nō sit* appellationis auxilium necessarium, ex rescripto Alexan. *in l.2.C.quando provocare nō*

est

est necesse. Licet nos hodie in praxi aliud obſervemus, ut ab omni ſententia, etiam nulla ipſo jure, appellari debeat, quod & apud Gallos obſervari teſtatur Petrus Rebuffus utriuſque juris Doctor, *in proœm. Conſtitut. gloſ.* 5. *nu.* 87.

Nec diſtinguitur, an alioqui prudens, ſive ſagax & doli capax ſit, cum malitia hac in ſpecie ætatem non ſuppleat, quia ubi certa ætas ad intellectum & diſcretionem requiritur à jure, non poteſt ſuppleri malitia, nec præcoci judicio, l. *qua ætate, ff. de teſtam. & ibi Doct.* ſequitur Philippus Francus *in rubrica de teſtamen. in 6.* Ioan. Dilectus Durant. Gualdenſis, *de arte teſtandi, tit.* 1. *caut.* 5. Benedict. *in cap. Raynutius, verb. adjectæ, nu.* 63. *de teſtamentis.* Decius *in l. ſi frater, num.* 4. *&* 5. *C. qui teſtam. facere poſſunt, & ibidem quoque Caſtrenſis.* Quia, inquiunt, lex figit* pedes taxādo ætatem, unde ſi impubes ante legitimam ætatem religionem ſolemniter profiteatur, profeſſio eſt nulla, *c.* 1. *de regularibus, in* 6. 87
Etiā ſi maximè diſcretus ſit puer, & doli capax: ut eſt gloſſa communiter approbata, *in c. poſtulaſti, de regularibus,* quàm ſequitur Abbas, *in c. ſignificatum, eod titul.* Et Cardinalis, *in Clementini finali, ætate & qualitate, quæſt.* 3. Licet ſecus ſtatutum ſit in matrimonio, in quo præmatura potentia ad generandum ætatis defectum ſupplere dicitur, *ex c. fin. de deſponſat. impub. & notat. in cap. juvenis, de ſponſalibus,* cujus rationem hîc non diſcutio.

Neque refert etiam, quantum ad hoc, * ſi teſtatus 88
ſit ad pias cauſas, ut tradit Bart. *in l. quæſt.* 2. *C. de ſacroſanct. Eccleſ.* Decius *in l. pupillum, num.* 5. *ff. de reg. juris.* Alex. *conſi.* 182. *num.* 2. *lib.* 5. Tiraq: *de jure conſtitut. limit.* 2. *num.* 4. & Benedictin. *d. §. adjunctæ num.* 69. quo loco dicit, eam eſſe cōmuniter receptam. Licet idem Benedictinus quædam in contrarium adferat, ex Richardo de Saliceto, *in repetit. dict. leg.* 1. *C. de ſacroſanct. Eccleſ.* quibus ipſe tamen non inhæret, ſed communi;

89 plus dicens, etiam* ad hoc tutoris auctoritatem nihil prodesse; quia, inquit, effectus ultimæ voluntatis incidit post mortem pupilli, & ita in tempus, quo finita erit tutela, quem sequitur Andr. Tiraq. *d. limit.* 2. *nu.* 4. *&* 5. Idem *late de Privil. piæ cauſ. privil.* 9.

Quibus rationibus Imperator Iustinianus motus, licet olim Vestalibus Romanis, privilegii loco, honoris ac favoris respectu atq; religionis causa, tributum fuisset jus faciendi testamenti ante pubertatem: statim enim exibant patriam potestatem, & quidvis poterant sine Curatore, etiam vivo patre, cum tamen aliæ mulieres essent in perpetua tutela: ut Plutarchus in Numa docet. Eoque exemplo Constantinus Magnus, primus Christianus Imperator, idem Christianis Vestalibus concessisset, ut habet historia tripartita, & auctores sunt Sosomenus & Nicephorus; Atque idem
90 quoq; antiquis * legibus pupillis, quia tribunatum numerorũ meruissent, permissum fuerit: tamen, quia licentia hujusmodi videbatur nimis periculosa, nunquam quoad vestales, fuit recepta: Et, quod ad tribunos numerorum attinet, eam peculiari constitutione sustulit Iustinianus *in ult. C. de milit. testam.* cujus literam Iacobus Revardus, vir certè doctus, *libr.* 4. *variarum, cap.* 8. putat esse vitiosam & corruptam, & potius legendum esse; *in tribunatu numerorũ*: ea nimirum ratione, & forma loquendi, qua, *in officio tui culminis merendi licentiam habere*, præfecto cuidam prætorio rescripsit Imper. Constantinus *in l. fin. C. de cast. pecul. milit.* Nec enim (inquit) verisimile est, hujusmodi dignitatẽ à Romanis Principibus in pupillos unquam collatam fuisse, argutè quidem ille: cæterùm mihi religio est à vulgata lectione recedere, maximè cùm inveniamus apud Alexandrum Neapolitanum *Genial.* 6. *c.* 18. Hadrianum Cæsarem edicto vetuisse, ne imberbis adolescensvè tribunus militum fieret, cujus dictum confirmat Spartianus, qui dicit, quod idem Hadrianus, eos

non

non ſolebat eligere, niſi plena barba, ut eum refert Vlricus Zaſius *in l.2.§. deinde cum post aliquot, ff. de orig. juris.* Ex quorum dictis mihi omnino veriſimile fit, etjam pupillos aliquando Tribunatum militum cohortium, ſive numerorum meruiſſe.

Quin & ſunt qui aſſeveranter affirmant; nec * eum 91
ſtatuto, conſuetudine, vel etiam Principis indulgentia ad hoc habilitari poſſe, maximè ſi populus vel Princeps recognoſcat ſuperiorem: Angel *in l. ſi quæramus, de teſtamentis,* Bald. *in cap. cum vigeſimum, de offic. deleg.* idem *in l.1. verſ. quæro quæ ſunt exempla, col. 2. C. de confeſſis,* Angelus & Romanus *in l. more, ff. de acq. hæred.* Benedictinus *d. verbo, adjectæ, num.* 63. Anchoranus *in c. quia ingreſſa, de teſtam. in* 6. Et latè Rodericus Suares *allegat.* 12. *num.* 14. 16. 17. Quia inquiunt, vitia naturalia ſunt immutabilia, nec poſſunt à Principe ſuppleri per diſpenſationem; tum etiam, quia *lex final. C. de teſtam. milit.* prohibet impuberes, etiam tribunos * militum, 92
de bonis ſuis teſtari, & ultra procedens, dicit, hoc nullo modo concedendum eſſe, ut indignum ſuis temporibus & irrationabile. Per quæ verba tollitur omnis poteſtas diſpenſandi, juxta gloſſam ſingularem, *in verbo, nullo modo, in Clementina, hi qui, §. illi verò, de ætat. & qualit.* Quam gloſſam ſecutus eſt Imola, *in d. l. ſi quæramus,* & prius Bartolus ſibi contrarius *in l. neque, Cod. de teſtamen. milit.* Ioannes Crotus *in l. omnes populi, nu.* 12. *ff. de juſtit. & jure,* & latè in ſimili materia, Andr. Tiraq. *de retract. lig. in præfat. num.* 19.

Hoc amplius etiam juridicè ſuſtineri poſſet, nec Principem * vel civitatem, etiam ſuperiorem non re- 93
cognoſcentem; de quibus juxta communem concluſionem, idem judicari debet: ut notat Bart. *in l.1. §. de qua, de poſtul.* Idem *in l. hoſtes, ff. de capt. & poſtlim. reverſis,* latè Decius cum Mol. *conſ.* 534. *num.* 2. licet regulariter contra jus ſtatuere poſſint; imo etiam limitare, ſive interpretari jus divinũ ex cauſa, & doctrina Inno-

cen-

centii *in cap. quæ in ecclesiarum, de constitut.* quem ibi sequuntur Imola, Abbas, Felyn. *colum.* 2. & Decius *num.*13. Bart.*in* 1.*constit.Digestor.*& Baldus *in l.*2.*in fin. C. de prec. Imperat.offer.* Etiamsi tale jus divinum nunquam fuit limitatum, qui fortè casus non evenit, tamen jam caussa justa subest: ut tradit Decius *dict. c. quæ in Ecclesiarum. num.* 16. *vers.* 2. *in ista.* Tamen in hoc nostro casu dispensare facilè non posse, nec debere. Cujus sententiæ multi quoque sunt ex Doctoribus, superius à nobis laudati. Nisi tamen justa & evidens caussa subesset & de ea constaret, in quo nō puto verbis Principis narrativis credi debere: ut tradit Decius *cons.*576.*nu.*10. idem *cons.*602.*num.*13.15.*&* 16.

Rursus alii dicunt; quod si pupillus doli capax de bonis suis in eventum mortis donando, disponat sub conditione: Si decesserit in pupillari ætate; & eam suā
94 dispositionem*etiam juramento firmaverit, eam non valere nec eum astringi religione juramenti: quia impubes non habet plenum judicium, quod requiritur, ut obliget juramentum: ut notatur *in Auth. quod eis, C. de nupt. & in c. Etsi Christus, de jurejurando.* Et in tali ætate non cadit perjurium, *l. qui jurasse, ff. de jurejurando.* Quam etiam magis communem esse dicit Andræas Alciatus *in cap. cum contingat. num.* 144. *de jurejurand.* Mol. *ad Dec. in l. pupillum, ff. de regul. juris.* Quamvis contra communem esse dicat Decius *in d. l. pupillum.* Castrensis *cons.*213.*l.*1. Abbas *cons.*108.*libr.*2. Alex. *in l. qui jurasse, ff. de jurejur.* Iason, post Bart. *in Auth. sacramenta, C. si adversus vendit.*

95 Pari ratione tradit Macer, hanc teneram*& ætatem nec accusare posse, *in l. qui accusare, ff. de accusat.* Nec enim justus accusator ullus est, qui nōdum exacti cōsilii capax est, cum is accusatoris officium implere minimè possit, & magnis se subjiciat periculis. Cui tamē
96 ex consilio tutorum patris*mortem exequi, nec non de patris testamento agere D. Vespasianus permisit,

*l.*2.

l.2. de accusat. & ita eodem sensu teneram ætatem posuit Imperator *Novel.155.*

Pupillarem * ætatem sequitur pubertas, sive pubes 97
ætas, cujus fit mentio *in l.cohæredi, §. cum pater, ff. de vulg. & pupill. l. deinde, §. item si quis, ff. de lib. exhib. l. excipiuntur, ff. ad Syllan, l. tutor post, C. arbit. tutel.* quam veteres non* solum ex annis, sed etiam ex habitu cor- 98
poris in masculis æstimari volebant, ut refert Imperator, *instit. quib. mod. tutel. finiatur.* Habitum corporis ad obscœnam, sive indecoram quandam indagationem, sive inspectionem referens, *in l. ult. C. quando tit. vel curat. esse desierint.* Per veteres* Platonem, summum Phi- 99
losophum fortè intelligens, qui *lib. de ll.* 11. jubet ad deprehendendam pubertatem, sive ętatem ad nuptias idoneam, fœminas nudas inspici, usque ad pubem: ita quod virginum pudenda non omnino nudarentur; Mares tamen omnino nudos: Ut refert Eusebius *li.3. de præparatione Evangel. cap.12.* vel forte etiam Lycurgum Lacedæmoniorum Legislatorem, qui virgines omnino nudas proponebat oculis omnium, in publicis spectaculis: ut tradit Plutarchus *in vita ipsius Lycurgi, & in Apophthegmatis Laconicis,* & Euripides *in Andromacho,* Alex. *lib.2. cap. 25.*

Quin & sunt, qui hoc ad Romanos referri posse putant, ex eo; quod inveniamus apud eos aliquãdo mulieres* nudas in scenam prodiisse. Refert enim Valer. 100
Maximus, qui Tiberii Cæsaris temporib. floruit *lib.2. cap.241.* Marco Portio Catone ludos * Florales, quos 101
Messius ædilis faciebat, spectante, populum, ut mimæ nudarentur, postulare erubuisse, eumque statim atq; hoc à quibusdam cognovisset, discessisse è Theatro, ne præsentia sua spectaculi consuetudinem impediret: quem abeuntem ingenti plausu populus prosecutus priscum morem jocorum in senam revocavit: cõfessus plus se majestatis illi uni tribuere, quàm universos sibi vendicare. Cujus etiam meminit Lactantius

tius Firmianus *Institut. libro primo, capit. vigesimo.* Sed & propius est, quod scribit Blondus *Romæ triumphantis, libr. 1. in fine,* ad Vallem ægeriæ, (quam dicit fuisse ad sextum decimum ab urbe lapidē; ubi Cinthianum est summi viri Prosperi Cardinalis columnę oppidum, lacus illi subjectus, sicut semper aliàs, nunc Nemorensis est dictus) templum fuisse virilis fortunæ; ad quod virgines viripotentes à parentibus perductæ convenire solebant, quas ejus templi sacerdos omnino nudatas undique inspicere consuevisset, ut corporis vitia apparentia indicaret, & admonitæ virgines, cum Fortunæ thura imolassent, vitium illud maritum, qui cōtingebat, perpetuò celari impetrasse tenebant. A quo non recedit Alexander Neapolitanus, *genial. 1. cap. 13.* dicens, istud templum fuisse extra urbem, ad Tyberis ripam, ad quod, inquit, mulieres, quæ nuptui dabātur, frequentes ventitabant, & corpore invelato singula membra, ne quo morbo vitioque affectæ forent, aut labe aliqua tenerentur, detegebant.

Ex quibus jam satis perspicuum esse puto non solùm in Platonis umbratili republica & Laconica, ex legibus Lycurgi eorum Legislatoris gravissimi: sed & in Romana Republica hanc indecoram & inhonestam indagationem sive inspectionem fuisse toleratam aliquando. Quod malum à Græcis ortum videtur, quorum levitas, instructa dicendi facultate & copia, incredibile est quantas vitiorū nebulas excitarit, ita quod
102 Romani *eos admirati, & alia etiam longè pejora exempla secuti sint, horum vitia susceperint, & universis gentibus tradiderint. E quibus unum exemplū, quod à vitiorum matre Græcia Romani didicerunt, adferam: Apud Spartanos, lege Lycurgi sancitum fuit, ut speciosus puer & forma liberali, publicè educaretur, măcus verò & deformis in loca vasta & prærupta exponeretur, & in ultimas terrarum oras ablegaretur; eundem morem licet efferum & immanem, Romani

tamen secuti sunt, etiam à Romuli temporibus, qui legibus suis permisit, monstrosum sive deformem partum statim in flumen aut mare exponi, ut Alexander *genialum* 2. *cap.* 25. & Halicarnasseus, *lib.* 2. tradiderunt: quem morem multis pòst annis retinuerunt, ut alio loco dicemus.

Quæ licet ita se habeant, non puto tamen verba Iurisconsultorum pubertatem ex habitu corporis æstimantium, eam recipere debere interpretationem,
quam eis dedit Iustinianus, sive potius * eo nomine, Tri- 103
bonianus, & post Accursium, locis superius laudatis: sed per ea verba significari universi corporis dispositioné, formam ac figuram, ex qua facilè quis cognoscere possit, quem ad liberorum procreationem esse idoneum. ita enim invenio hæc verba ubique usurpari apud probatos auctores omnes. Sic enim loquitur Cicero 3. *de Finibus*: *Habitus oris & vultus*. Idem *de Finibus*: *Æquabilis modoratusque corporis habitus*. Ac Plinius *Epistol*. 6. *Habitus corporis quiescenti, quam defuncto similior*.

Quin & hoc idem demonstrari poterit ex scriptis nostrorum Iurisconsultorum, Ulpiani scilicet *in fragmentis*. qui *titul. de tutelis* 12. dicit controversum fuisse inter Cassianos sive Sabinianos & Proculejos, Proculianos sive Pegasianos, quorum principes puta Attejus Capito, & Antistius Labeo, sub Augusto floruerunt, & has sectas excitarunt, aluerunt, & post se reliquerunt: an & quando quis pubes diceretur. Et eodem
loco refert Cassianos, sive scholam * Cassianam (ita e- 104
nim eos vocat Plinius Geminio suo scribens, *libr.* 7. Epistolarum) *Puberem eum dixisse, qui habitu corporis pubes apparet*, id est, inquit, *qui generare potest*. Prôculejos *autem, qui* 14. *an. explevisset*. Verùm Priscum: qui etsi Labeonis partes secutus esset, & inter Proculejos censeretur, eum demum puberem dixisse, in quem utrumque concurreret, & habitus corporis & numerus annorum. Nam hi diversæ sectæ auctores, non ita præceptoribus

addicti

addicti erant, quin ab eorum traditionibus nonnumquam recederent, ut patet *ex l. 2. §. quid si funere, ff. de her. vel act. vend.* ubi Iabolenus, qui Sabinianus, tamen Labeonis sententiam probat.

Hoc eodem sensu accipi debet, quod tradit Paulus *in l. minor, ff. de minor,* ubi de minore 25. annorum ait: adito Preside, ex aspectu corporis probari quandoque perfectam ætatem, per aspectum corporis non aliud intelligens, quam corporis habitum, ut sæpè apud probatos auctores invenitur.

Et licet Ulpianus dicto loco non aperiat, cujus olim sententia obtinuerit, idem tamen Ulpianus id exprimit *in l. 2. ff. de vulg. & pupill. Moribus enim, inquit, introductum est, ut quis liberis suis impuberibus testamentum facere possit, donec masculi ad* 14. *annum pervenint, fœmina ad* 12. *annum.* Rursus idem Ulpianus ostendit annorum numerum solum attendi, non corporis habitum, cum *in l. Mela,* ait, *de aliment. & cib. legat* disputans de alimentis alicui ad pubertatem relictis, dicit Hadrianum constituisse, ut pueri ad 18. Puellæ usque ad 14. annum alantur, & deinde in eadem lege adiicit; *Sed etsi in generaliter pubertas non sic definiatur, tamen pietatis intuitu, in sola specie alimentorum hoc tempus ætatis esse observandum.* Quod & aliis auctoritatibus probat Iacob. Cuiac. *in l. minor. verb. decreto, ff. de minòr.* & post eum Iacob. Revard. *variorum* 4. *cap.* 10. ita quod Proculianorum sententia videtur olim obtinuisse, quæ & adhuc hodie servatur ex constitutione Iustiniani, *in dict. l. ult. in §.* 1. *Instit. quib. mod. tut. finatur.*

Quæ cum ita sint: videamus primò, quibus aliis nominibus pubertas sive pubes ætas appelletur, & apud nostros exaudiatur: Deinde, an perpetuum sit, quod diximus, eam inchoari anno 14. in masculo, & in fœmina 12. Ita enim intelligemus perfectè omnia ferè, quæ ad hujus ætatis tractatum pertinent. Et certè quod
150 ad primum attinet, invenio hanc ætatem * appellari secundam

cundam ætatem, usque ad annum 25. à Iustiniano *Novell. 72. in princ. ibi: vel puberes quidem in secunda tamen adhuc ætate constitutos.* Et rursum *Novell. 155. ibi, secundæ etatis curatorem.* Et iterum *in l. ult. C. de bonis, quæ lib.* & ita interpretatur ea jura doctus, & diligens Hippol. Rimin. *in prin. tit. de donat. num.* 523. & post eum Iacob. Cuiac. *ad l. 2. ff. de excus. tut.* Decius *in l. bonorum, C. qui admitti ad bon. possess.* post glosiam *in l. hæreditatum, ff. ad l. Falcid.* Quæ causa est quod eadem ætas * usque ad annum 25. appelletur minor ætas ab Ulpiano, *in l. 1 ff. de minor.* ubi dicit *hujus minoris ætatis consilium fragile esse, & & infirmum, multis captionibus suppositum, & multorum insidiis expositum*: quem secutus est Imperator Iustinianus, *Novell. 155. circa fin.* 106

Aliquando etiam * hæc ætas vocatur justa, ut à *Neratio, in l. 2, ff. de condict. caus. dat,* aliàs * definita. *ut in l. in sponsalibus, ff. de sponsalib.* quæ nuptiis jure * contrahendis præfinita est. Et ideo etiam sæpe * nubilis ætas vocatur. Et nubiles anni à Virgilio magniloquo omniumque Poëtarum principe, Cicerone & aliis: cujus etiam meminit Ulpianus *in l. hæc conditio, ff. de condit. & demonstrat.* Franciscus Balduin. latè *Instit. de nuptiis, verbo fœminæ.* Quo siquidem anno, in masculis moveri vim generationis, scribit Macrobius, & Aristoteles * Peripateticorum Princeps, maximusque rerum naturæ Professor: semen quidem abundare fatetur, sed non credit satis esse maturum ad generationem ante annum vigesimum: quare idem in Politicis præscribit maribus trigesimum septimum annum, puellis decimumoctavum. Quamvis Plato gravissimus omnium Philosophorum & Princeps, contentus sit annis triginta, & eum qui cælebs mansisset usque ad annum trigesimum quintum, nullo dignum honore, & postremum haberi voluerit, *lib 4. & 6. de legibus.* Sed utcumque sit, semper expediret Republicæ non enervari juventutem præmatura Venere, (non quod velim libertatem nu- 107 108 109 110 111

 ptia-

ptiarum certis cancellis concludi; ita enim facilè fieret, ut ruerent in pejora: puta, nefarias libidines) sed expedire, ut exerceantur in laboribus & corporis patientia; & ut constitutionibus principalibus statuatur, ne quis ante certi temporis ætatem matrimonium contrahat, sine parentum, vel his fortè defunctis, proximorum consensu, quas constitutiones credo esse justas & sanctas, salvo tamen semper judicio sanctæ matris Ecclesiæ, cui me subjicio.

112 Sæpe etiam vocatur* adolescentia, vel adulta ætas, (atque inde adolescentes & adulti) quã ætatem Censorinus, *lib. de die natali*, & Varro putant excurrere usque ad annum trigesimum, & probant jura nostra, quæ adolescentes & adultos semper ab impuberib. separant, ut in tit. *Rem pupilli salvam fore, l. Impuberibus, ff. de suspect. tut. l. §. 1. ff. de contraria & utili act. tutel. l. tutor, ff. de appellat. l. eum qui, §. actori, ff. de constit. pecun.* Et eos adolescentes vel adultos nominant, qui sub curatoribus sunt, *ut in l. 1. §. finali, ff. de minor. l. si judex, eod. l. sine hærede, §. interposito, ff. de administrat. tut. & l. mutus, §. is qui, ff. de procurat. l. 1. §. in causis, ff. de administ. tut. l. ult. ff. de appellat. l. Aurelio, §. 1. ff. de libert. lega.* sequitur Joannes Corasius, *in l. precibus, num.* 20. *C. de impub. & aliis substit.* ex eo, inquit, quod cum sanguine simul perturbationes animi effrænatius crescant & adolescant, videtur tamen adolescentis nomen etiam pro majore viginti quinq; añis à Marcello nostro fuisse positũ, *in l. de atate, ff. de minorib.* Nec me latet, alios aliter accipere adolescentis & adulti nomen, ac existimare, adolescentem dici ab anno duodecimo, usque ad vigesimum primum, quamdiu crescit in longitudinem, postea adultum dici, qui creverit ad justam staturæ suæ altitudinem.

113 Nonnunquam etiam nominatur prætextatorũ* & proximè prætextatorum ætas: *cum scilicet puberem ætatem jam quis ingressus est, l. deinde, §. ult. ff. de lib. exhib.*

bib. Gellius *lib. 1. cap.* 23. Inde anni prætextati. Quod ut intelligatur; sciendum est, in more * celebri fuisse 114
Romanis, ut impuberes non solum pueri, sed etiam puellæ toga uterentur prætexta, & bulla aurea, quæ prætextatorum * puerorum insigne erat, & eis à pe- 115
ctore dependebat: ut tradit Ulpianus, *in l. vestis, §. puerilia, ff. de auro & argento legato*. Idque ad differentiam virilis togæ, quæ Pura appellabatur. Sic enim scribit ad Atticum Cicero *libr. 9. Volo Ciceroni meo togam puram dare*. Dicebaturque toga pura, quod ei nulla * purpu- 119
ra esset prætexta. Et Bulla, Ingenuis scilicet aurea (insigne nobilitatis) libertinis & plebeis, scortea erat, habens figuram cordis, ut signarent eam ætatem alterius consilio regendam esse, auctore Festo, *de verb. signific. libr.* 2. qua primum à Tarquinio Prisco, quinto Romanorum Rege, donatum esse filium tradunt, quem in prætexta ætate hostem occidisse dicunt: sed propius vero est, in fœdere icto cum Sabini & Tacio cautum fuisse, ut bulla, prætextaque, per eas tempestates Sabinorum ornatu, raptarum filii uterentur, de cujus origine ac usu, optime Macrobius *libro quinto Saturnaliorum 1. cap.* 6. ut eum refert Gulielmus Budæus, *in Pandectis, in l. ultim. ff. de senatorib.* Sed quomodocunque hæc res se habeat, illud minime dubium est, quod cum pueri puellæque eam acciperent; ex veteri more Sacrificium perageretur, quod dicebatur sacrum prætextatum, quo infirmas puerilis sacra fieret, & venerabilis: Puerorum enim tanta fuit cura & educatio, ut nulli, ne patri quidem, fuerit permissum quid insolens, perniciosum, vel minus decorum, his præsentibus dicere vel facere; néve vir quispiam mali exempli in eorum convictu esset, qui malis vel servilibus vitiis animos imbueret: magni siquidem interesse putabāt quos quisq; audiret domi, quibusq; cum loqueretur puer, atq; ideo cum de his ad exhibendum ageretur, nō apud quemvis, sed tantum apud matremfamilias, hoc est, ut

 Ulpianus

Vlpianus interpretatur *in d. l. denique. §. ult. nota aucto-ritatis fœminam*, Prætor eos, easve deponi jubebat. Quam togam non temere & è re nata occasione, ac quolibet, prout incidisset, die, deponebant, sed solemni festo Laribus suspendebant; sicut Romanæ puellæ, puellare rudimentum, puppas Veneri Argivæ, & maturæ viris, compositum capillum Palladi con-

117 secrabant. Qua depositione facta, anno ætatis * decimo sexto vel decimo septimo, Virilem togam, quā supra puram diximus, sumebant, festo videlicet solemnique die, amplissimo cultu & apparatu magnifico; præcipuè Bacchanalibus festis & mense Martio, quibus diebus sumere virilem togam in religione fuit, qua signabatur, liberioris vitæ pueris facultas dari, & in forum ad causas audiendas, his permissum fuit descendere. *Quia*, ut dicit Vlpianus noster; *hanc ætatem moderatam Prætor ratus est, ad procedendum in publicum, qua ætate aut paulo majore fertur Nerva filia & publicè de jure responsitasse, l. 1. §. initium, in verbis, quia moderatam, ff. de postul.* Quo etiam exemplo Imperator noster Justinianus, id ætatis hominis judicium satis stabile esse credidit, ut possit, non obstante lege Aelia Sentia, testamento servis suis libertatem dare, §. *fin. Instit. quib. ex caus. manumittere non licet.*

118 Denique hæc * ætas quandoque etiam *Iuventus* sive *Iuventa*, vel etiam *Iuvenilis ætas* appellatur. Nam facundus Horatius, & alii veteres Scriptores, ubique fere *Iuventutem* cum *Adolescentia* confundunt: sic enim loquitur de Arte Poetica:

Imberbis Iuvenis, tandem custode remoto,
Gaudet equis, canibusque & aprici gramine campi.

Quod carmen Terentius in Andria sic posuit:

Quod plerique omnes faciunt adolescentuli,
Ut animum ad aliquod studium adjungant, aut equos
Alere, aut canes ad venandum, aut ad Philosophos.

Per *custodem* non alium intelligens, quā pædagogum, quem

quem Romani pueris ſuis adhibebant, quorum poteſtas deſinebat ſtatim poſt pubertatem: ut patet ex Plauto, in *Bacchide*: ubi Piſtoclerus adultiore jam ætate ad pædagogum * magiſtrum ſuum Lydo ab 119
amore turpide hortantem:

Iam inquit *exeſſit mihi ætas ex magiſterio tuo.*

Quin & ferè omnes hos vocant imbelles: Horatius 3. Carminũ, *quaſi ſine viribus & bello minimè aptos*; & conſtat, Romanos * nunquam ſeptem & decem annis 120
minorem, ſed paulò majorem, militiæ & Tyrocinio adſcribi voluiſſe. Idque à Servio Tullio 6. Romanorum Rege, vetere cenſione primum cautum; deinde ſubſequente ævo à C. Graccho, lege Sacrata ſancitum fuit, auctore Alex. Neapolit. *Genialium* 1. *cap*. 20. & Gellio *lib*. 10. *cap*. 28. Sunt & * qui hos *imberbes* ap- 121
pellant, ut paulo ante. Idem Horatius *de arte Poetica*. *Vel virilem veſtem ſumpſerat*; & Ovidius ad Piſonem:

Quamvis nunc juvenile decus mihi pingere malas cœperit.

Et nondum viceſima venerit ætas.

Haud dubiè accipientes pro *Impubere*. Siquidem veteres *Veſticipem* * illum appellarunt, cujus genæ pri- 122
ma barba veſtirentur, vel qui nondum veſtem virilem ſumpſerat, *Inveſtem*, cui nulla veſtis, id eſt, lanugo obumbrat malas, nam *veſtis* barba eſt, Virgilius:

Aurea cæſaries ollis atque aurea veſtis.

Lucretius lib. 5.

Tum demum pueris ævo florente Iuventus
Occipit, & molli veſtit lanugine malas.

Et iterum:

Nec minus incerto dentes cadere imperat ætas
Tempore, & impubem molli pubſcere veſte,
Et pariter mollem malis dimittere barbam.

Quod imitatus eſt Virgilius 8. *Æneidos*.

Tum mihi prima genas veſtibat flore Iuventas.

Sic etiam Feſtus *Veſticipem puerum* vocat, qui jam veſtitus

ſtitus eſt pubertate. Contrà *Inveſticipem*, qui nondum
123 pubertate* veſtitus eſt, & mirè eleganter expreſſerunt Græci ἥβην, qua & ætas & pili indicantur: etſi inhoneſtiores, ut benè obſervavit Obertus Giſanius *in ſuis doctiſſimis, licet brevibus collectaneis ad Lucretium, verbo, Veſtis*, & in appendice, *verbo, Iuventas*. Quibus omnino conſentire videtur *l. creditor, §. ſubſtituti, ff. de appellat.* ubi ſic ſcribit Scævola: *Subſtituti tutores in locum legitimi tutoris experti cum eo tutelæ judicio, cum arbiter iniquè condemnavit, aliter quam rei æquitas exigebat: à ſententia ejus provocaverunt, pendente cauſa appellationis juvenes adoleverunt: quæſitum eſt, cum omnis executio hujus ad adultos pertineat, & cauſam ad ſe pertinentem, idoneè tueri poſſunt: an poſtulatio eorum contra quos appellatum erat, dicentium illos debuiſſe cauſas appellationis reddere; qui primi ſunt experti, admittenda non ſit? Reſpondit, eos quorum tutela geſta eſſet, ſi vellent cauſam exequi non prohibendos, Idem & iu curatoribus obſervandum eſſe, ſi interim adultus ad legitimam ætatem pervenit.* Ex quo loco
124 ſatis perſpicuum eſſe puto Scævolam * *Iuvenem* pro *Impubere* accepiſſe. Non abſimili ferè ratione Cajus *lib. 4. ad edictum Provinciale, in l. patri, §. 1. ff. de min.* quem in principio minorem viginti quinque annis vocavit, eundem ſtatim poſt appellat *Iuvenem*. Quare mirari ſatis non poſſum, quid cauſſæ ſit, quod Marcellus *lib. ſingul. reſponſ. in l. non aliter, ff. de legat. 3. ſcribit: Eum Iu-*
125 *venem exiſtimari* poſſe, qui adoleſcentis exceſſit ætatem, quoad incipiat inter ſeniores numerari.* Niſi Marcelli verba inrerpretemur de *viridi*, non de *prima juventa*, ut ea rectè interpretatur Cujacius *in l. 2. ff. de excuſat. tut.* Et
126 talem * admodum *Iuvenem*, id eſt, nimium credulum vacat Vlp. *in l. ſi cum dotem, §. nec non illud, ff. ſolut. matr.* Ut ut tamen ſit, Juvenum rudes adhuc, & infirmos eſſe animos, ſcribit Imp. Juſtin. *in §. his, Inſt. de juſt. & jur.* faciles & mobiles, teſte Virg. 3. *Georg. hos plerumq; mereri, ſtultos præteriiſſe dies*, dicit Tibul. *lib. 1. eleg. 4.*

His

His sic explicatis, superest tractare; an semper hæc ætas incipiat ab anno decimo quarto in masculis, & duodecimo in fœminis; quod licet superius diximus regulariter obtinere, ista tamen doctrina non est in omnibus vera. Primo enim non procedit * in causa ali- 127
mentorum alicui testamento relictorum, in qua, pietatis intuitu, puellæ ad decimum quartum, puero usque ad decimum octavum debebuntur. Idque ex D. Hadriani constitutione, quam refert Ulpianus, *in l. Mela, ff. de aliment. & cibariis legat.* rectè, nam & Paulus *in l. civitatibus, ff. de legat.* 1. (quæ desumpta est ex ejus libro regularum) scribit * talia legata, quæ in alimenta infirmæ 128
ætatis, puta senioribus vel pueris puellisque relicta fuerint, ad honorem civitatis pertinere.

Non procedit etiam prædicta * doctrina in spadone, 129
sive castrato, qui pubescit demum anno decimooctavo, Paul. *in sent. lib. 3. tit. 4. de testam. l.* 2. Neque pariter, quando in loco aliquo est statutum, aliquem ante 14. annos, vel post pubescere: ut apud Bituriges, ubi pubescunt anno demum decimooctavo, quam ob id *Spadonum patriam* nominat Cuiac. *lib. 4. feud. c.* 13. quod tamen non invenitur in lib. Statuti Bituricensium comment. à Nicol. Boerio, & ita statutum apud Ultrajectenses *rubrica* 13. §. 1. quod scilicet mares pubescant anno decimooctavo; fœminæ anno 20.

Neque id novum cuiquam videri debet, cum generaliter traditum sit, statutum * vel consuetudinem pos- 130
se inhabilem facere habilem; & ita de filiofamilias ad testandum, tradit Rebuff. *in tract. suo de consuet. nu.* 86. *per notata in c. Raynuntius, x. de testam.* & de minore majorem facere, ut dicit Bald. *consil.* 103. *incip. Quæritur, lib.* 4. Anchoranus *in repet. ca. 1. in 14. quæst. princip. vers. ultim. hic refero quæstionem, de constitut.* Quod tamen intelligit Castrensis, *consi. 106. n. 2. lib. 2. & idem in l. 2. C. de his qui veniam ætatis,* non procedere quantum ad bonorum immobilium alienationem, per text. *in l. 2. vers*

ita autem, & in l. eos, C. de his qui veniam ætatis. Curtius Senior *conſ.* 44. *incip. ſuper contingentia facti, col.* 10. *verſ. minor jurando.* Decius *conſ.* 403. *num.* 10. refert & ſequitur Andr. Tiraq. *de nobilit. c.* 20. *num.* 41. 42.

Sic è diverſo habilem inhabilem facere, ut eligibilem de jure communi facere ineligibilem, *cap. cum olim, & ibi notatur, de clericis conjugat.* habilem ad contrahendum matrimonium inhabilem, *cap. ſuper eo, de cognat. ſpirit.* Oldradus *conſ.* 105. *incipiente, videtur dicendum.* Didacus Covarr. *in epit. decretalium, cap.* 6. §. 10. *num.* 18. per gloſſam, quam dicit communiter receptam, *in c. quod ſuper his, de conſanguin. & affin.*

131 Subſequitur jam plena * pubertas, quæ in maſculo decimo octavo anno, in fœmina decimo quarto anno circumſcribitur: quod ea maximè valeant, & ſint habiles tam corpore quam animo, cujus meminit Modeſtinus *in l. arrogato, ff. de adopt.* & Imperator, *in*
132 *§. debet autem, Inſti. de adopt.* quam Cicero *in Catone, Ineuntem adoleſcentiam vocat.* Et dicitur Longobardorum legitima ætas, uti tradit Cujacius *lib.* 5. *feudorum, tit. de pace componenda & retinenda.* Et Conſtantinus
133 *firmatam ætatem* * vocat *in leg.* 1. *C. Theod. de minor.* Et Virgilius *Ecloga* 4.

Hinc ubi jam firmata virum te fecerit ætas.

Qua ætate plerumque ſolebant Principes fœminis ætatis veniam dare, maſculis tamen non niſi anno vigeſimo, ut patet *ex l.* 2. *C. de his qui veniam ætatis*, quod quia excurrit in annum uſque vigeſimum quintum, *finis pubertatis* dicitur, de quo infra latius.

134 Puberem hanc * ætatem excipit *Juſta ætas*, quæ vigeſimo quinto anno inchoatur, auctore Vlpiano, *in l.*
135 *2. de vacat. mun. l. cum filiofamilias, de legat.* 3. Quæ * & *legitima* appellatur, *in l. quæro, in fin. ff. de teſtam. tut, l.* 1. *ff. de fidejuſſ. tut. l. Aurelio, ff. de liber. leg. l. ex duobus, ff. de negot. geſtis, l. ult. §. Divus, ff. de Publicanis, & aliis innumeris locis,* quam Barnabas Briſſonius, *in ſuis elegantiſſimis*

nis antiquitatum observationibus, lib.3.c.2. ita appellatam existimat, quod olim lege aliqua adolescentibus id spacium ætatis ad res suas recipiendas præscriptum fuerit, lege nẽpe Lætoria, quam de minoribus viginti quinque annis scriptam, totamq; in argumento versatam fuisse, dicit & probat ex Cicerone, Spartiano, Suetonio & Plauto, vir clarissimus, atque in omnium bonarum artium disciplinis egregius. Cujus sententiam probat Jac. Cuiacius primarius Professor Bituricensis, celeberrimus nostræ tempestatis juris interpres, & omnium bonarum artium disciplinis egregius, & cõfirmat *per l.2.C.Theod.de donat.* in qua ita scriptum est: *donec annos Lætoriæ legis egressus legitimã compleverit ætatem.* Et plenius *in l.2. ff. de excusat.tutor.* ubi dicitur: *initium legitimæ ætatis definitum esse lege Lætoria, finem verò, lege Regia,* de qua Gellius *lib.10.cap.28.* Quibus addo, quod ubi fit mentio * de legitima ætate, in- 136
telligitur de ætate naturali 25. annorum, non autem de ætate dispensata per rescriptum Principis, & sic per accidens, *ita Alex.consi.2.in 1. volum.Dec.cons.258.* Quo loci istud ideo esse dicunt; quia licet * Princeps possit 137
dispensare minorem, non potest tamen eum facere verè majorẽ 25. annis: Ideo ubi fit mentio ætatis legitimæ de majore 25. annis verè & non fictè intelligitur, ut verba propriè, & secundũ jus cõmune intelligantur. Non ignoro tamen Theophilum *in §.& deditios, Instit. de libert.* legitimam ætatem eo loco accipere, pro ea * quæ major est triginta annis. 138

Appellatur & perfecta ætas à Paulo *in l. minor vi-* 139
ginti quinq; annis, ff.de minor. l.si reliquero, ff. de legit. tut. l.cum de indebito, §.fin autem, 1.ff.de probat. Caio *l. tutela, ff. de tutel.* Modestino, *l. quo defuncto, ff. de legit.tut.* Vlpiano. *in l.si tutor, §.1.ff. de tut. & rat. distrah. l.si in rem suam, C. si res aliena pignori, §. ult. Institut. de Attil. tut.* & in pluribus aliis locis.

Ex quo fit, ut è converso major * sive pupillaris æ- 140
tas,

tas, quæ justæ opponitur, ab Vlpiano *in l. ait Divus, ff. de jure fisci*, *imperfecta ætas* vocetur, *in l. ult. C. in quibus caus. in integ. restit.*

141 Dicitur & *robusta* * *ætas* ab Vlpiano *in l. si maritus, §. lex Iulia, ff. de adult.* propterea quod tunc virilis vigor completur, eodem Vlpiano auctore, *in l. 1. in fin. ff. de minor.* quæ causa est, quod Paulus *in l. cum de indebito, §. fin. autem, de probat.* perfectæ ætatis hominem, *Virum*

142 appellat, * & eum minori, sive pupillo opponit, ut & facit Vlpianus, *in d. l. ait Divus, ff. de jure fisci.*

143 Eadem quoque *status* * dicitur à Papiniano, *in l. cum pater, §. curatoris, ff. de legat.* 2. & ab Alexandro Imperatore *in l. ex his verbis, C. quando dies legati cedat*, quia eo tempore quis dicitur pervenisse ad suum statum, & fit crescendi finis. Quamobrem & *Perfecta*, (ut supra diximus) & *plena & integra ætas*, sæpe à nostris appellatur, & ea quæ sequitur ætas παρακμή dicitur. Eadem tamen verba, *Status ætatis*, aliquando non pro hac stata ætate viginti quinque annorum, sed pro conditione, sive qualitate ætatis ponitur à Celso, *in l. cum de ætate, ff. de probat.* Non aliter atque *status conjecturalis*, dicitur apud Rhetores, in quo causa maximè vertitur; *Cum de ætate*, inquit, *hominis quæreretur, Cæsar noster in hæc verba rescripsit: Et durum & iniquum est cum de statu ætatis alicujus quæreretur, & diversæ professiones proferuntur, ei potissimum stare, quæ noceat, sed causa cognita, veritatem excuti oportet, & ex eo potissimum annos computari, ex qua præcipuam constare fidem in ea re credibilius videtur.*

144 Nonnunquam etiam *Major* * *ætas* dicitur, *in l. cum mandato, ff. de minor.* Et ideo plerumque *major* opponitur *minori*, qui viginti quinque annos natus est, *ut in l. denique, §. ult. l. quod si minor, ff. de minoribus, & toto tit. ex quib. caus. major. l. qui cum natu major. in prin. ff. de bonis libert.* Quomodo autem probetur talis major aut minor ætas, optimè tradit Borgnin. Cavalc. *de tutor. & curat. n. 294. cum duob. seq.* Sæpe etiam appellatur *Iuven-*

ventus, ut supra retulimus ex Marcello *in l. non aliter, ff. de leg.* Quod tamen * intelligendum est, non de prima 145
juventa, sed viridi: quam Romani ad annum ætatis 50. quod est senectutis initium, producebant: ut auctor est Cicero *in Catone*, ubi loquitur de consulatu primo & sexto M. Valerii Corvin. Licet gloss. *in d. l. non aliter, & in l. hæreditatum, ad leg. Falcid.* ad 70. annos protendat, qui etiam hanc vocant *tertiam* * *ætatem*, 146
& eum sequitur Ioannes Corasius *in l. precibus, nu. 29. 30. C. de impub. & aliis substit.*

Quin & Theophilus vetus paraphrastes Græcus, hanc ætatem triginta annis minorem *naturalem* * vo- 147
cat ætatẽ, licet omnis ætas naturalis & natura omnẽ ætatem agnoscat, *ut in §. & dedititios, Instit. de libert.*

Denique id ætatis homines nostri juris auctores, ubique ferè suæ * ætatis esse dicunt, ut Modestinus *in* 148
leg. ex duobus, ff. de negot. gest. ubi eum quem vocavit *majorem*, eundẽm *suæ ætatis & legitimæ ætatis* appellat, ac minori annis opponit, & ita eodem sensu minorem suæ ætatis factum, emtionem à tutore de rebus pupillaribus factam, comprobare posse respondit Ulpianus *in leg. pupillus, §. item ipse tutor, ff. de auctorit. tut.* Verum idem Ulpianus *libr. 23. ad eundem Sabinum*, in materia legati alicui relicti, *cum suæ ætatis factus erit*, voluntatis seu facti quæstionem esse scribit, utrum de pubertate, an de viginti quinque annis sensum sit: atque ideo rectè de voluntate disputari posse; non minus, quàm si ita asscripsisset: *cum justæ ætatis, vel maturæ ætatis factus fuerit*, vel *cum adoleverit.* Quo exemplo puto Tribonianum in rescripto Alexandri Imperatoris verba hęc: *Si suæ ætatis factus sit*, interpretatũ: si pupillarem ætatẽ excesserit, *l. si tutores, C. de testam. tut.*

Subsequitur juventam sive legitimam ætatem *senectus*, sive *senior ætas, l. non aliter, ff. de leg. 3.* ultima hominis ætas, aliarum ætatum tanquã fabula, ut Cic. dicit *lib. de Senectute*, peractio & terminus * ad 100. usq; an- 149
nos

nos perdurans. Nempe is est finis vitæ lõgævi hominis, *l. an ususfructus, ff. de usufruct. l. ut inter divinum, C. de sacrosanct. eccles.* Et ideo appellatur, *extrema ætas* à
150 docto, & facundo Catullo, in Argon, & *occasus* * *vitæ*, à Cicerone *in Topicis*. Quæ quando incipiat, non conveniunt nostri, neq; etiam alii scriptores; quorum opiniones Iac. Menoch. *de arbit. jud. lib. 2. cent. 1. casu 59.*
151 latè recenset, & tandem resolvit, quod in * casibus, in quibus extat clara juris constitutio, ea sequenda sit, in aliis verò non decisis, hoc relinquendum esse arbitrio Iudicis: cujus opinio menti legum conformior est; licet receptior sit, senem quoque dici eum, qui annum quinquagesimum perfectè attigit, usque ad septuagesimum ex gloss. *in l. non aliter, de legat. 3. & l. hæreditatũ, ff. ad l. Falcid.* quam & ex recentioribus sequitur Co-
152 rasius *in d. l. præcibus, num. 29.* Proinde * dicendum est, militem non cogi post quinquagesimum annum, ut auctor est facundus, prudens & acutus Seneca, *de brevitate vitæ*, in quo tamen qurdraginta sex annos sufficere putat Alexan. Neapolitan. *lib. 1. genalium, cap. 20.* quem sequitur Florianus noster, *in l. inviti ff. de testib.* dicens quod quemadmodum quinquaginta quinque annos natos bello non est idoneus, ideoque vacationem militiæ obtinet: ita non est quis idoneus rei uxoriæ, quem refert & sequitur Tiraq. *l. connub. 5. num. 5.*
153 A muneribus * personalibus quẽ excusari anno quinquagesimo quinto, *leg. 2. §. ultim. l. non tantum, ff. de decurionib. l. ult. C. de decur. l. C. qui ætate se excus. libr. 10.*
154 A civilibus verò, ut est * tutela & cura, non item, sed septuaginta exigi, *l. 3. ff. de jure immunit. l. 3. §. quamvis & §. cura, de muner. & bonor. l. 2. §. numerus, de vacat.* Nec sufficere sexaginta quinque, & tres liberos, cum utraque species excusationis imperfecta sit, cum vel septuaginta anni, vel quinque liberi exigantur, *leg. 1. § ult. de vacat. muner. l. 1. Cod. qui numer. tutel. se excusant.* Ab honoribus sexaginta annos excusare, ut ex Plinio, *lib.*

lib.4. epist. & Varrone *lib.3. de vita populi Romani*, probat Cuiacius *in l.3.C. qui ætate se excus. lib.* 10. & ex Seneca, *de brevitate vitæ, in l.2.ff. de excusat.tut.* qui tamen inquit *lib.2. controversiarum*, sexaginta quinque exigi. Dicens, inde fortè natum esse proverbium: *Sexagenarios de ponte dejici oportere*, id est, ut suffragium non ferant.

Quam ætatem* Jurisconsulti nostri, & alii Scripto- 155
res variis nominibus appellant. Sunt enim qui eam
*infirmam*ætatem* vocant, ut Tibullus *lib.1. Eleg.* Ovi- 156
dius 14. *Metamorph.* vocat *ægram.* Et Paulus noster *in l.
civitatibus, de legat.* 1. quo loco dicit; *Relictum in alimenta * infirmæ ætatis, puta senioribus, vel pueris, puellisque* 157
ad honorẽ civitatis pertinere. Ex quo infert Abbas, Statuta de Infirmis & Valetudinariis in Senibus locum habere; *in c. magna, de voto, per c.1.§. sin autem Episcopus, de clerico ægrotante, in* 6. ubi dispositum in*Episco- 158
po ægrotante, ut possit coadjutorem petere, etiam locum habet in Episcopo sene, sequitur glossa *prag.tit.de collat.§. ita tamen, verb. præmutationis*, quæ dicit, regulam Cancellariæ, de infirmis resignantibus scriptam, etiam locum habere in sene resignante, allegat Joan. Andreæ *in d. c. magna, & in c. quoniam frequenter, §. in alijs*, & ibi quoque Panor. *ut lite non contest.* quos refert latè Lud. Gomes. *in d. reg.cancel. quæst.* 7. quo tamen loco ipse dicit, eam regulam in sene non habere locum, nisi in decrepito, & copulari.

Quorum opinio mihi nullo modo probatur, cum definitio infirmitatis non conveniat senectuti: Est enim morbus habitus cujusque corporis contra naturam, qui usum ejus ad id facit deteriorem, cujus causa natura nobis ejus corporis sanitatem dedit, ut ex Sabino refert Ulpian. *in l.1.§.sed sciendum, ff.de ædilit.edict.* Quam definitionem A. Gellius *lib.4.cap.2.* indicat Sabinum à Labeone accepisse. Qui quidem habitus cõtra naturam non*inest senectuti, cum illa ex natura 159
sit.

ſit, quam ob id ex veteribus aliqui, *priorem ætatis partem*, vocant, ut Lucretius *lib.* 2. & ejus exemplo, Virgil. *in Æneid.* priorem partem *meliorem* vocat. Et Paulus noſter *in l.* 2. *§.* 1. *de verb. ſignif.* dicit, *Majorem diei partem eſſe horarum ſeptem primarum, non ſupremarum.* Alii. *Malam ætatem* vocarunt: ut latè tradit Nonius, *in verbo Senium* & Plautus *in Menæchmis, Act. ut ætas.*

Cui affine eſt, quod Paulus ſcribit valetudine impeditum militem, caſu impeditum cenſeri, adeoque excuſari à pæna emanſionis vel deſertionis, dummodo probet ſe non tardius à loco profectum; quam ut occurrere poſſet intra commeatum, *l. qui commeatus, ff. de re milit.* Quo etiam reſpiciens Ulpianus noſter, *in leg. ſi cui, in fi. ff. ex quib. cauſ. major.* reſpondit; *eum etiam reipublicæ cauſa abeſſe videri, qui finito officio in urbem reverti potuiſſet, ſed infirmitate impeditus, iter continuare non potuit, habebitur ratio humanitatis, ſicuti haberi ſolet & hyemis, & navigationis, & cæterorum, quæ caſu contingunt.* Ex quibus demonſtratur, infirmitatem caſu contingere, contra atq; ſenectus, quæ natura omni homini occurrit, ut omnes res humanæ natura ſeneſcunt, & ad finem temporis veniunt, præter ſolam impudentiam, inquit Theodectus, quæ ſola quanto magis augetur genus mortalium, tanto fit mejor quotidie. Cui convenit, & illud Theognidis: *verecundiam quidem inter homines perire, at impudentiam verò ubique terram peragrare.*

Quin & Paulus noſter, *lib.* 11. *ad eundem Sabinum in l. cui dens, ff. de ædilit. edict.* apertiſſime reſpondit: *Eum cui dens abeſt, non eſſe morboſum. Magna enim pars hominum aliquo dente caret.* Et maximè ſenes; *alioqui,* inquit, *nullus ſenex ſanus eſſet.* Ex quo loco aperte colligitur, ſenes non infirmos, ſed ſanos dici, idque dictat ſenſus communis, & ratio naturalis, quæ legis loco eſſe debet.

Superiora haud debiliter fulcit, quod ubique & ICti noſtri & Imperatores *infirmitatem, valetudinem, morbum & ſenectutem*, ut diverſa & ſeparata ponunt, ut

Ulpi-

Ulpian. *in l. licet*, ibi : *valétudo aut ætas, ff. de recept. arbit.* Et Pomponius *in l. ſolet, ff. de tutel.* ibi : *propter adverſam valetudinem, vel ſenium ætatis.* Ulpian. iterum *in l. ſi ut certe, §. nunc. videndum*, ibi : *ſi ſenectute, vel morbo contingat, ff. commodat.* Et Imperator, *tit. C. Qui ætate. Et tit. qui morbo ſe excuſant.* quibus conſtitutum eſt, non niſi perpetua valetudine tantum à tutela & cura excuſari, nec ſenem quoque tamen 70. annis majorem. {Quare dicendum eſt, ſenes non eſſe infirmos aut valetudinarios propriè loquendo ; & diſpoſitum in infirmo ad ſenem non debere trahi, niſi talis ſit, quem adeo premit ſenectus, ut in materia, de qua loquimur, ab infirmo non differat, qui rebus illis nullo modo ſupreſſe poſſit, ut reſolvit Dec. *in l. ſenium, num. 7. C. qui teſtam. facere poſſ.* exempli gratia : In materia regulæ, de reſignandis beneficiis, non debet ſufficere ſola ſenilis ætas reſignantis, ſed ultra talis valetudo, ſive indiſpoſitio requiritur, quæ viriſimiliter tempore reſignationis non potuiſſet ſupervenire viginti diebus, ſed vicina mors videbatur imminere ; licet enim dicantur ſenes proximi morti, non tamen ſunt ita vicini quin adhuc poſſunt ſperare quinque annorum vitam, ut volunt probare Dd. maximè Caſtr. & Alex. *in l. hæreditatem, ff. ad l. Falcid.* quos refert Roderic. Suares, *in repet. l. quoniam in prioribus, ampl. 3, nu. 12. C. de inoffic. teſtam.* & Gomeſ. *d. quæſt. 7.* & ita in materia ejus tradit, *d. regula, nu. 142.* dicens, ita temperari, & reſtringi debere gloſſam pragmaticam : ſequitur Rebuff. *d. regula.*

Pari modo quando ſumus in materia *l. filium, ff. de his qui ſunt ſui vel alieni juris*, non debet ſufficere * ad 160 tollendam præſumptionem ejus legis, ſcilicet filium quem eſſe ejus, quem nuptiæ demonſtrant, non ſolùm ſenium ætatis in marito, ſed accedere debet infirmitas, ſive mala valetudo mariti, eaque longa, & talis, quod veriſimile ſit uxorem ex eo non potuiſſe concipere, ut optimè tradit contra Paul. Pariſ. Iacobus Menoch.

noch. *de arbit. Iud. lib. 2. cent. 1. casu* 89. Licet enim leges nostræ credant sexagenarium ad generandum minus idoneum esse, ut constat ex lege Papia, cujus meminit Imperator *in l. penult. C. de nup. & patet in l. si pater, §. ult. ff. de adopt.* & ideo eam ætatem *defectam* vocet Ulpi-
161 anus, quasi viribus * carentem, *l. arboribus §. de illo, ff. de usufructu, & l. 3. §. ignoscat, ff. ad Syllan.* Et Valerius Maximus *lib 2. cap. 1. defunctam virium cursu ætatem*; tamen sæpè compertum est, & quotidie experimur sæpè viros idoneos fuisse & esse ad generandum, & ex honestissimis uxoribus liberos suscepisse, quibus certe atrox inferretur injuria, si quis ob solam ætatem mariti dicere vellet tales esse adulterinos, quales esse deberent, stante opinione Parisii, *cons. 29. lib. 2.* In quo tamen is non dicisivè loquitur, sed tantum disputativè. Siquidem eo casu ejus consilii aderant diversæ aliæ circumstantiæ, præter senilem ætatem, in quibus se principaliter fundat.

Nec contra faciunt verba Pauli & aliorum, qui hanc ætatem *infirmam* vocant. Ex quibus inferri posset, eam à pari procedere cum infirmitate, sive adversa valetudine. Iuxta ea quæ tradunt Canonistæ *in c. quoniam frequenter, §. 1. ut lite non contestat.* & ea quæ latè tradit P. Parif. *d. cons. 29. num. 67. & seq.* cum ea verba longè alium habeant intellectum, ut ex eodem textu apparet. In quo Paulus non solum Seniorum, sed etiam Puerorum ætatem *infirmam* appellat. Nec solum Paulus, sed etiam Ulpianus *in fragmentis. tit. 11. qui est de tutelis*, ubi dicit: *Impuberibus dari tutorem ob ætatis infirmitatem, fœminis autem tam puberibus, quam impuberibus, propter sexus imbecillitatem, infirmitatem, & forensium rerum*
162 *ignorantiam.* Quæ verba non possunt * intelligi de adversa valetudine, sive corporis infirmitate, sed sic accipienda sunt, ut infantis ætas, ideo *infirma* dicitur, quod ejus nullus sit sensus, id est, nulla ratio, nullum judicium, lubricum, fragile & infirmum ejus ætatis consilium,

lium multorum insidiis & captionibus expositum, *l. 1. ff. de minorib.* cujus legis mentionem fecimus in principio hujus capitis, & ideo tutoris auctoritate suppleri debeat, ut dicit Paulus *in l. quamvis, ff. de acquir. poss.* ita pariter senilis ætas, cujus ætatis imbecillitas naturæ præsidiis destituta, extrariis rebus fulcienda est, ut rectè dicebat Diogenes Cynicus, contemptor humanarum divitiarum: & hoc sensu sæpè juris nostri auctores meminerunt.

Cap. VI.

Tutela quo jure introducta sit, breviter, sed concinnè agitur.

Summaria.

1 *Origo cujusque rei spectanda.*
2 *Verba definitionis,* Jure civili data atque permissa, *exponuntur, nu. 20.*
3 *Ius Civile quid propriè dicatur.*
4 *Auctoris opinio de jure Tutelæ.*
5 *Tutelare jus esse antiquissimum.*
6 *Lycurgus Legislator Lacedæmoniorum quo tempore vixerit.*
7 *Lycurgus tutor Charilli fratris filij.*
8 *Pupillorum Regum tutores apud Lacedæmonios* πρόδικοι *vocati.*
9 *Solon Legislator Atheniensium, quo tempore floruerit?*
10 *Tutores pupillorum apud Athenienses, qui erant.*
11 *Charondas Thuriorum antiquus Legislator, & quo tempore vixerit.*
12 *Plato gravissimus, & in sanciendis legibus nulli Ethnicorum secundus, & quando floruerit.*
13 *Lex Platonis de pupillorum tutela & pœna non petentium tutores.*
14 *Lege 12. Tabellarum multa piè ac sanctè statuta de tutoribus.*
15 *Munus prudentum in quo consistebat.*

16 *Ius tutelare ex vetustissimo Græcorum jure descendisse.*
17 *Romani multa mutuaverunt à Græcis.*
18 *Civitates Athenarum & Lacedæmoniorum totius Greciæ oculi.*
19 *Tutela equitati naturali conveniens.*
21 *Romani linguæ suæ valde Zelotypi.*
22 *Declaratur lex* decreta, ff. de re jud.
23 *Legata, Testamenta, Tutelæ, & Libertates, qua lingua relinqui, scribi, & dari debuerint.*

NOn videtur ab instituto nostro alienum, ut ex-
1 ponamus quo jure Tutela fuerit * introducta: Origo enim cujusque rei potissimum spectanda est, *leg. prima. ff. de origine juris*, notant interpretes, *in l. 1. ff. de contrahen. empt. & in §. & non ineleganter, Instit. de ju-*
2 *re naturali.* Et ait * hic Textus, *Iure civili data & permissa.* Quæ verba videntur demonstrare Tutelam esse
3 juris civilis, *l. 1. ff. de tutelis.* An ergo ex * prudentum interpretatione Tutelæ descenderunt? Quod videtur, cum ea proprio & speciali nomine *Ius civile* dicatur, *l. 2. § .his legib. ff. de orig. jur.* Paul. *in Sent. lib.* 4. *tit. fœmina, ibi, jure civili, id est Voconia rogatione videtur effectum.* Cæterum lex 12. Tab. nulla discretione sexus cognatos admisit, & verba simpliciter prolata ad specia-
4 lem significationem referre solent. Nos verò in * contrariam sententiam deducunt validiores rationes. Cum
5 inveniamus Tutelare * jus in usu fuisse 140. ferè annis
6 ante vrbem conditam, videlicet Lycurgum * nobilem Spartiatum Polydectæ filium & Lacedæmoniorum legislatorem, (qui circa id tempus vixit) illud regnum administrasse tutorio nomine, 18. ferè annis, donec Cha-
7 rillus * ejus fratris filius posthumus regno maturus esset, ut tradit Plutarchus, *in vita ejusdem Lycurgi.* Nec
8 solum apud Lacedæmonios (apud quos * pupillorum Regum Tutores vocabantur πρόδικοι) id receptum fuit,
9 sed & apud Athenienses, quib. Solon * unus è septem
10 sapientibus, & Legum scriptor solus * leges dedit, & floruit-

floruit tempore Tarquinii Prisci, si credimus A. Gell. *lib.* 17. *c.* 21. Vel potius si fidem habemus Ciceroni ad Brutum, sive de claris Oratoribus, tempore Servii. Et inter alias hanc esse de Tutelis: *Quod Tutores pupillorum essent proximi consanguinei, non tamen illi ad quos post mortem pupilli redundarent, ne qua fraus, neve quis dolus compositus pupillis exitio forent*: referente Alexandro Neapolitano, *Genial. dier. lib.* 6. *cap.* 10. quem secutus est Charondas * Thuriorum antiquus Legislator; qui 11
non multis annis ante Decem-viros vixit; qui Tutelam ita dividebat, ut agnatis proximis bonorum curam, cognatis verò aliis educationem committeret, si credimus Diodoro, *lib.* 12. Sed nec Plato * legum pe- 12
ritissimus, omnium gravissimus, & in sanciendis legib. nulli Ethnicorum secundus (vel Cicerone teste; qui non multis annis post Decem-viros floruit; si credimus Athenæo, *lib.* 5. *cap.* 12. Alexand. Neapolitan. *lib.* 6. *cap.* 5.) pupillorum curam neglexit. Voluit * enim, 13
quod si orphanorum Tutor obiisset, ut Cognati & Affines ex utriusque parentibus, vel ad Consobrinos & Patrueles, qui præsentes essent, alium intra decem dies constitui curarent; alioqui drachma singuli singulis diebus mulctarentur, ut patet ejus *lib.* 6. *de legib.* Hoc amplius & Decem-viri *in suis* 12. *tabulis*, in hac eadem materia, multa piè * ac sanctè statuerunt; non solum 14
de testamentariis, *ut in leg. prima, & l. Tutor incertus, ff. de testam. tut.* sed etiam legitimis, *l. tres Tutelas, ff. de cap. minut. l.* 1. *ff. de legit. tut.* & suspectis, *l. tres Tutores, ff. de administ. tut. l.* 1. *ff. de suspect. tut. & sparsim in infinitis alijs locis juris nostri.* Quare dicendum est, jus * tutelare non 15
ex interpretatione Prudentum (quorum munus consistebat in jure interpretando, non in introducendis novis formis) sed ex vetustissimo * Græcorū jure de- 16
scendisse, & Romanos illud, ut pleraque alia, ad suam Rempublicam * inde traxisse. Quæ caussa est, quod Justinianus Imperator, *in d. §. & non ineliganter, Inst. de jure*

18 *naturali* originem juris civilis repetit & dicit,* fluxisse ab institutis duarum civitatum scilicet Athenarum & Lacedæmoniorum, duobus totius Græciæ oculis, ita enim eas appellat Justinus *lib*.5.& Leptines apud Aristot. *l*.3. *Rhetoric.c*.10. Id si verũ est (ut certe est) nemo dubitare debet originem tutelarum ex jure naturali, sive gentium descendere, cum etiã disertè scribat Vlpian *in l.1.ff de minorib*. Prętorem naturalem* ęquitatem secutum, suscepisse tutelam minorum & opitulatum fragili, infirmoque hujus ætatis consilio, quod multorum insidiis & captionibus est expositum. Cui consentaneum est, quod scribit Imperator, *in §. penult. de Attiliano tut. & ibi Portius*, naturali juri conveniens esse, ut is, qui perfectæ ætatis non sit, alterius, scilicet prudentioris, tutela regatur. Par enim est sapientiores opitulari imperitioribus, præcipuè ætati imbecilliori, cujus etiam hostes misereri solent: eoq; diligentius, quo magis insidiis & captionibus est exposita, *dict leg*.1. non sine magno reipublicæ periculo. Siquidem ejus spes est in recta institutione juventutis, atq; is est naturæ cujusdam melioris instinctus, ut propensiores simus in eos tuendos, qui nondum per ætatem in sese tueri possunt. Neq; his adversum est, quod *in d.*
20 *l.ff.de tut. & in* §.1.*eod.tit.Instit.* dicitur, tutelã jure * civili datam ac permissam esse. Quia hoc ad formam à juris nostri auctoribus excogitatam referendum est, veluti ne quis peregrinus civis Romani tutor sit, ut certæ tutelæ sint legitimæ, fiduciariæ, quasi legitimæ, Attilianæ; ut unius auctoritas satis sit, vel nõ sit: quomodo aliqui se excusare possint à tutela, & qui, quomodo suspecti accusandi & removendi sint: capitis minutione nonnullæ pereant, nonnullę verò amittãtur. Hæc inquam omnia, & alia sexcenta, Romanorum JCtorum inventa esse constat. Nam quoties actibus Juris gentium, vel naturalib9, aliquid jus civile addit, eorum causam & originem non mutat; sed tantum facit

facit, ut ob formæ vel ſolemnium adjectionem de jure civili cenſeantur, ut dicit Vlpian. *in l. jus civile ff. de juſtit. & jure.* Sed dicet quiſpiam, tutelam juris civilis eſſe, non autem Juriſgentium, quia ea quæ ſunt Juriſgentium, quocunq; ſermone, ſive Latino ſive Græco, fieri poſſunt, auctor Vlpian. *in l. an inutilis, in fine, ff. de acceptilat.* ibi: *quia hoc jure utimur, ut Iuriſgentiũ ſit acceptilatio, & ideo puto, & Græcè acceptum fieri poſſe, dummodo ſic fiat, ut latinis verbis ſolet.* Contra atq; ea quæ ſolennis & legitimi & Quiritium proprii juris ſunt, quæ Latina duntaxat lingua olim utiliter explicabantur. Cum enim Romani linguæ * ſuæ valde zelotypi eſſent, & 21
ejus propagandæ deſiderio flagrarent, partim ut ejus honos per omnes gentes venerabilius diffunderetur, partim etiam, ne ulla re Toga Pallio ſubjiceretur, ſtatuerunt ut à Magiſtratibus ſuis, vel in ipſa etiam Græcia non niſi Latinè reſponſa darentur, & ejus ſermonis imperiti albo judicum eraderentur, ut in Claudio refert Sueton *c. 16. & Dion. l. 58.* Atq; ideo Triphonius *in l. decreta, ff. de re judic.* reſpondit, ea à Prætoribus * Latinè interponi debere. Legata quoq; Latinè 22
tantũ relinqui potuiſſe Vlpian⁹ auctor eſt *in fragmentis, tit. de fideicommiſſis, tit. 25.* Eademq; lingua tantum teſtamenta ſcribi, tutelas * & libertates directo dari 23
potuiſſe certum eſt. Vnde non immerito fuit dubitatum *in l. qui teſtamento, §. & veteres, ff. de teſtam.* an teſtes ad teſtamenta adhibiti Latinè ſcire deberent, quod tamen Imperatores Arcadius & Honorius, & immediatè poſt, Theodoſius junior ſolus *ſua Novella, de teſtamentis tit. 7. §. ult.* & poſt idem cum Valentiniano emendarunt, ac tranſlato Conſtantinopolim Imperio, ubi Græca lingua vernacula erat, & decreta Græcè pronuntiari, teſtamenta ſcribi: legata, libertates, tutelas directo Græcè dari permiſerunt, *l. judices. C. de ſent. & interlocut. omnium judic. l. hac conſultiſſima, §. fin. C. de teſtam. l. ult. C. de teſtamen. tutela, l. directas, C. de Manu-*

miss. testam, In quibus etiam legibus, scilicet penultima & ultim, Latina verba, *legitima verba*, ideo appellantur, & Græcis opponuntur.

CAP. VII.

De divisione Tutelæ.

SUMMARIA.

1 *Tutelarum divisio.*

2 *Testamentarius Tutor quis dicatur, & quomodo instrumentum testamentariæ tutelæ concipiatur remissivè:*

3 *Testamentarius Tutor ab Vlpiano* Dativus *nuncupatus.*

4 *Verba legis* 12. *Tabularum*, uti legassit super pecunia, tutelave rei suæ, ita jus esto.

5 Filiusfamilias testamentum facere non potest.

6 *Testamentarios tutores quadruplicis generis esse.*

7 *Tutor generaliter datus, censetur datus omnibus bonis ubicunque sitis.*

8 *Tutor principaliter Personæ, & secundario Reb. datur.*

9 *Glossa reprobatur* in l. non solum, §. qui testamento, ff. de excusat. tut.

10 *Tutores certis rebus dati qui censeantur.*

11 *Pater testamento suo declarans quis Tutorum tutelam geret, ejus declarationi standum esse.*

12 *Honorarii tutores cur ita appellentur.*

13 *Honorarius titulus dicitur sine administratione.*

14 *Honorarii tutores licet non administrent, æquè tamen tenentur, excussis prius facultatibus ejus, qui gessit.*

15 *Lex est Africana, ergo difficilis.*

16 *Azo maximæ & receptissimæ auctoritatis doctor.*

17 *Accursius Azonis discipulus.*

18 *Tutores notitiæ causa dati qui dicantur.*

19 *Liberti solent notitiæ causa tutores dari.*

20 *Tutor datus causa notitiæ ita tenetur ut alius.*

21 *Solutionem fieri tutori notitiæ causa.*

22 *Legitimus tutor quis dicatur, & quomodo instrumentum legitimæ tutelæ concipiatur remissivè.*
23 *Auctores juris nostri facientes mentionem* Legis *absolute, intelligunt de lege* 12. *tabularum*
24 *Legitima hæreditas.*
25 *Legitimi hæredes.*
26 *Legitimi curatores.*
27 *Attiliani & Iuliani Dativi appellantur tutores.*
28 *Administratio licet fuerit per Iudicem decreta, legitimi tutores adhuc dicuntur.*
29 *Legitimos tutores nemo dat, sed Lex facit.*
30 *Testator an possit privare matrem legitima tutela.*
31 *Legitimorum tutorum duæ species jure veteri cognitæ.*
32 *Quintus Mutius Scævola Pontifex Maximus, Præceptor Marci Tullij Ciceronis, & Aquilij Galli.*
33 *Gallus Aquilius in jure civili regulas generales constituit.*
34 *Fœminæ cur prohibitæ esse tutrices.*
35 *Tutela est virile officium.*
36 *Legitima patronorum tutela.*
37 *Fœminæ non defertur legitima patronorum tutela.*
38 *Senatusconsultum Rubrianum quo tempore factum.*
39 *Tutela fiduciaria.*
40 *Fœmina olim à Principe impetrare potuit, ut tutrix esset.*
41 *Mater & avia tutrices esse possunt filiorum suorum.*
42 *Tutela matris, & aviæ legitima dicitur.*
43 *Tutela matris & aviæ nonnunqnam extraordinaria, irregularis, sæpè etiam anomala vocatur.*
44 *Tutela matris & aviæ permissiva tutela vocatur.*
45 *Tutela matris & aviæ legitima voluntaria appellatur.*
46 *Fœminarum tutela quæ fuerit apud Græcos.*
47 *Prisci Romani fœminis tam impuberibus quam puberibus Tutores dare solent.*
48 *Cessicius tutor.*

49 *Cessita tutela.*
50 *Attilianus Tutor.*
51 *Prætorianus Tutor.*
52 *Mulier in multis locis contrahere nequit sine consensu Manualdi.*
53 *Mulieres apud nos in judicio nihil agere poßunt sine tutore electo,*
54 *Dativi tutores.*
55 *Dativus tutor simpliciter datus censetur datis omnibus bonis.*
56 *Magis communis opinio.*
57 *Generi per speciem derogari.*

SUperiori capite tutelæ definitionem adduximus, & ejus verba satis superq; explicavimus; nunc deinceps divisionem transgrediamur, nec enim omnium eadem est natura. Et primum quidem summa, prima sive præcipua earum divisio hæc est: Quod sit
1 *Testamentaria*, vel *Legitima* vel *Dativa.* Unde Testamentarii, Legitimi, & Dativi tutores descendunt. Testa-
2 mentarius sive * testamento datus dicitur, qui testamento justo, sive jure datus est, vel etiam si codicillis testamento confirmatis scriptus, *leg. testamento datos*, *ff. de testament. tut. leg. secunda*, Cod. *eodem titul.* Cujus testamentariæ tutelæ instrumentum quomodo concipiatur, tradit Speculator, *tit. de tutore*, *num.* 3. *rubric.* 3. *de testam. tutel.* quem tutorem Ulpianus *in fragmen.*
3 *tit. de tutel.* 2. *Dativum* * appellat, quod is nominatim testamento datus lege 12. tabularum confirmatur, his verbis; *Uti legassit super pecunia, tutelave rei suæ, ita jus esto.*
4 Quam ita integriorem * legimus auctore Cornificio, *lib.* 1. *ad Heren, Paterfamilias uti legaßit.* Rectè *paterfa-*
5 *milias*, quia filiusfamilias testamentum * facere non potest, etiamsi hoc velit pater, sive consentiat, *l. qui in potestate, ff. de testam. & Instit. quib. permis. est fac. testament. in prin.* Quod tamen eo loco ab Ulpiano minus propriè dictum est, Licet enim Testamentarii, Attilia-

ni,

ni, Iuliani, datione tutores fiant, nullo tamen loca *Dativi* appellantur, sed hi propriè, qui neque lege, neque testamento instituti, sed à magistratu dati sunt; & ideo *Dativi & testamentarii* separantur à Iurisconsulto Modestino, *ut in l. dativus, ff. rem papilli salvam fore.* Pari modo *à Testamentariis,* & *Legitimis* à Iustiniano, *in l. generaliter, C. de Episcop. & Cler. l. ultim. C. de legat. tut.* Sunt autem hi Testamentarii tutores * quadruplicis generis. 6
Quidam simpliciter dantur, id est, generaliter, & ut Græci dicunt, ἁπλῶς, quia non exprimitur, pluribus datis, quorum quisque bonorum administrationem habebit, quis Italicarum, vel Provincialium, Africanarum vel Syriacarum rerum, vel similium, quo casu hi * cen- 7
sentur dati omnibus bonis, ubicumque sitis, *§. datus, Instit. de excusat. tut. l. propter litem, §. licet, ff. de excusat. tut. l. 2. eodem.* Cujus ea est ratio, quod tutor personæ datur principaliter, & secundariò * rebus, ut suprà di- 8
ximus, & tradit Marianus Socinus *consil. 148. nu. 2. lib. 2.* Neque solum rebus præsentibus, sed etiam futuris, si quod postea augmentum accesserit, *l. quoties, §. pe, contrarium, ff. de administrat. tut.* Quod eadem ratione omnes ad Dativos extendunt, Alexand. *consil. 128. num. 4. lib. 1.* Castrens. *cons. 413. n. 1. v. 1. in fin. & v. 3. in fin. lib. 3.* & novissimè Andr. Tiraq. *de Primogen. quæst. 46. nu. 20. 26. 28.* contra * glossam *in l. non solum, §. qui testamento,* 9
ff. de excusat. tut. Nisi tamen de tutore provisum sit, quo ad bona, extra territorium sita, quo casu sequens datio, etiam simplex ad ea bona se non extendit, *per l. si tamen, & quæ ibi notantur, de testam. tutel. & pupillo, ff. de tut. curat. datis ab his.*

Quæ cùm ita sint, facile intelligimus, alterius generis esse eos, qui certis * rebus dantur, puta universitati, 10
ut rebus Italicis, vel provincialibus, vel similibns, quod ferè fit, quando amplum & diffusum est patrimonium, in diversis provinciis situm. Idque ne detur simpliciter, datur occasio sese excusandi, ne ultra centesimum

lapidem tutelam gerat, nisi in eadem provincia patrimonium pupilli sit, quo casu rebus provincialibus à præsidibus earum, alij tutores earum rerum in provincia dari solebant, ut apparet ex Marciano, *in l. propter litem, §. licet, & §. seq. ff. de excusat. tut.*

Aliquando etiam parens, vel pater, qui in potestate habet, testamento suo declarat, quis tutorum tutelam gerat: cujus declarationi, sive destinationi Prætor merito stari debere putat, qui eosdem propterea ita confirmat, atque ita cæteri non administrabunt, sed ille tantum, quem parens destinavit, nisi tamen justa causa Prætorem moveat, qui nonnunquam ab eo, quem pater delegavit, recedere potest: utputa, si
11 pater minus * penso cōsilio hoc fecit, fortè minor viginti quinque annis: vel eo tempore fecit, quo tutor istæ bonæ vitæ, vel frugi videbatur: deinde postea idem cœpit malè conversari, ignorante testatore, vel si contemplatione facultatum ejus res ei commissa est; quibus postea exutus est: atque ideo etiam sæpè uni à patre dato, alij curatores adjunguntur, non servata patris voluntate. Sin autem Prætor simpliciter patris voluntatem sequitur, quod semper fere facit, ne tutela per multos spargatur, sed per unum solum facilius administretur: eo casu is solus, quem pater destinavit, administrat, actiones exercet & excipit: cæteri se non
12 immiscent, sed erunt hi, quos * vulgo *Honorarios* appellamus, *l. si plures 1. ff. de admi. tut. l. 3. §. sed et si quidem, ff. judic. solvi.* Qui ita appellati sunt, quod sine administratione tutores sunt. Eodem sensu quo honora-
13 rius * titulus dicitur sine administratione, *l. ad similitudinem, C. de Episcop. & Cleric. & l. ult. C. ubi Senat. vel. clarissimi.* qui licet non administrent, sibi blandiri non debent, quasi omnino non tenerentur, cùm ad eos periculum æquè redundet. Constat enim eos, excussis prius facultatibus ejus, qui gessit, cōveniri posse. Dati
14 enim * sunt, quasi observatores actus ejus & custodes,

impu-

imputaturque illis, cur, si quando eũ malè versari videbant, eum suspectum non fecerint, rationes ab eo assiduè non exegerint, & sollicitè omnia curaverint, quæ concernunt pupillorum utilitatem, *d. l. si plures.1. ff. de admin. tut. l. si quis tutor, §. 2. ff. de ritu nupt. l. quod si forte, §. 1. ff. de solut.* Quod tamen non est accipiendum de eo, quem voluit pater rationes accipere à cæteris tutoribus, quib9 negotia gerenda mandavit, nec enim is honoris causa datus videtur, ut dicit Papinianus *in l. jure nostro, §. 1. ff. de test. tut.* Quæ ratio est, quod nec horum filii pupillam possunt ducere uxorẽ, *d. l. si quis tutor*, nec etiam pupillus eo auctore possit vendere & tradere: quia requiritur auctoritas gerentis, *l. etsi pluribus, ff. de author. tut. l. 3. §. sed etsi quidem, ff. judicatum solvi. Decius. cons. 47. nu. 2 & communem esse dicit. Curt. Iunior. cons. 29. n. 6.* Verum adversus ea videtur esse subtilis lex Africani (ut ejus ferè sunt omnes) usq; adeo ut in proverbium abierit, *Lex est* * *Africani, ergo difficilis)* qui 15
in l. pupillis, ff. de acq. hæred. pupillum etiam eo auctore, qui tutelam non gerat, hęreditatem adeundo obligari dicit. Et pariter Vlp. *in l. quod si fortè, §. 1. ff. de solut.* dicit, tutori etiam Honorio rectè solvi, quem obicem ut tollant interpretes se mirè torquẽt. Nam Azo, suo
* tempore maximæ & receptissimæ auctoritatis Do- 16
ctor, dicit *in d. l. etsi plurib. de auctorit. tut.* introductam
* à Prætore fuisse eam administrationem tutori, cujus 17
auctoritas ibi negatur sufficere, quem sequitur ejus discipulus Accursius, *ibi in gloss. in verb. concessa non est*, & Bart. quoq; eodem loco, ad quos brevitatis causa
lectorem relegam9. Sæpè etiã parens liberis * suis plu- 18
res dat tutores, quos tamen omnes administrare non vult, sed unũ tamẽ quẽ nominat, quib. alios eodẽ test. adjicit notitię causa, quia diu in familia versati, cognitas atq; perspectas pupilli facultates haberẽt: qui propterea olim dabantur inter alios testam. ut alios contutores suos, & maximè gerentẽ, instruerẽt earũ rerũ no-

19 notitia. Et ideo plerumque † tales erant liberti *l. quæro, §, idem Paulus, ff. de testamen. tutel. l. 1. §. si pupillis, ff. de tutel. & rat. distrah. l. 1. Cod. de peric. tut. l. quod si forte, §. sunt quidam, ff. de solut.* qui si sese exhibere non possent, poterant alii tutores certam summam alimentorum loco statuere, quod non solum in testamento, sed & ex inquisitione datos procedere receptum est, *d. l. 1. §. si pupillis, ff. de tut. & rat. distrah.* Nec id quidem abs re. Nam & hi licet aliquando soli non gererent aut administrarent tutelam propter tenuitatem sui patrimonii, nisi
20 pater hoc voluisset, tamen perinde in † omnibus & administrationis & accessionis jure conveniri poterunt atque cæteri tutores, qui eodem testamento dati essent, *l. quæro, §. 1. de testament. tutel.* sive ea quæ scire debebant, ex utilitate eorum tutores vel curatores dissimulassent, sive fraudem aliquam adhibuissent, vel cum aliis participassent, aut cum suspectos facere deberent, vel in officio muneris, vel debito obsequio cessassent, *d. l. 1. C. de pericul. tut.* Cui ob id licet ad instruendum tantum
21 dato, quia tamen tutor est, & æquè obligatur † cum aliis, rectè solvitur, nisi prohibitum fuerit ei solvi, *d. l. quod si forte, §. 1. ff. de solut.* cujus rei rationem supra explicavimus.

22 Legitimus autem † tutor dicitur, cui tutela à lege est delata: cujus legitimæ tutelæ instrumentum, qua forma concipiatur, tradit Speculator *tit. de tutore, Rubrica, de legitimo tutore, num. 2. Legem* autem excellentiæ sive eminentiæ caussa, Legem 12. Tabularum intelligimus, ut sæpè aliàs juris nostri auctores faciunt, cum
23 absolutè † *Legem* dicunt, *ut in l. 3. ff. de usurpat. & usucap. l. intra dies, ff. de re jud. l. obvenire, ff. de verb. signific. & in aliis infinitis legibus.* Quo sensu & modo etiam *le-*
24 *gitima* † *hæreditas, legitimi hæredes* & *legitimi* † *curatores*
25 dicuntur ab Ulpiano *in Fragmentis, tit. 12.* Et licet *Atti-*
26 *lianis* & † *Iulianis*, etiam ex novis legibus tutela deferatur, hi tamen legitimorum nomine non intelliguntur,

tur, *l. tutelas, de capit minut.* ſed proprie *Dativi* appellantur, ut infra latius dicemus. Qui quidem legitimi tale
* nomen retinent, licet adminiſtratio eis per judicem 27
fuerit decreta, ſecundum * Philippum Cornæum, *conſ.* 28
282. *præmittendum eſt, verſ. item neque, lib.* 3. unde quoque
dicimus, *legitimum tutorem * neminem dare ſeu conſtituere,* 29
ſed eum legem facere, l. legitimos. ff. de legit. tutel. Alex. *conſ.* 161 *nu.* 7. *lib.* 5. qui eam etiam ob cauſam tutores legitimos vocat invitos, poſt Cynum, & Ioannem Andreæ, ſequitur Philippus Cornæus *conſil.* 164. *num.* 23. *lib.* 4. Et ideo teſtator non poſſet privare matrem legitima tutela filii, niſi indirectè providendo pupillo de tutore
teſtamentario. Et eſt ratio, quia teſtator * legitimam 30
tutelam non dat, ergo nec adimere poteſt, ut optime Baldus, *conſ.* 308. *nu.* 2.

Sunt autem legitimorum * duæ ſpecies veteri jure; 31
cognitæ; quarum primaria eſt & vetuſtior Agnatorum. Siquidem Lex 12. tabularum, patrefamilias ab inteſtato mortuo, cui ſuus hæres non extaret, agnatum proximum familiam habere voluit, id eſt, defuncti hæreditatem detulit. Et quia naturaliter æquum videbatur, ut eum, qui ſperaret commodum ſucceſſionis, etiam onus tutelæ ſequeretur: eadem lege (ut inquit Ulpianus noſter) ſumma providentia ſtatutum fuit, ut quo hæreditas, eo etiam tutela rediret; &, ut Ulpianus dicit, per conſequentias hæreditatum, *l.* 1. & 3. *de legit. tutel.* Idque nulla admiſſa ſexus differentia. Cujus poſtea videntur prudentes primi rationem habuiſſe, *ut patet ex l. quo tutela, ff. de reg. juris.* quæ deſumpta eſt ex libro ſingulari ὅρων Q. Mutii Scævolæ Pontificis
Maximi, & Præceptoris M. Tullii * Ciceronis, & Galli 32
Aquilii, qui primum jus civile conſtituit generatim, ſive per generales regulas, quod ante eum nemo * fece- 33
rat, teſte Pomponio *in l.* 2. *§. poſt hos Quintus, ff. de orig. juris,* cujus tempore id ita definitum fuiſſe verſimile eſt, cum antea fœminis omnino adempta non fuiſſet

ad-

administratio tutelæ, sed primus ille inter omnes hanc sexus differentiam constituisse inveniatur, & generalem regulam ex ipsis naturæ præcordiis depromptam restrinxisse, ut eo rediret tutela, quo hereditas perveniret, nisi cum fœminæ heredes intercederent, *d.l. quo tutela*, quem deinde secuti sunt alii, ut Ulpianus *in d. l. 1.* §. *l.* & Hermogenianus *in l. agnato*, *ff. de legit. tut.* Alex. Imperator, *in l. C. quando mulier tutelæ officio.* Cujus rei optima ratio est: cum enim scirent prudentes tutoris officium esse, res pupillares diligenter administrare, eaque in re opus esse, non solum consilio & prudentia;
34 pariter & in exigendis debitoribus, * actionib. exercendis & excipiendis, prædiis idoneis comparandis, vel pecunia bene collocanda, multum periculi versari; mulieres aut ad hoc minus esse idoneas propter sexus infirmitatē, forensium rerum ignorantiam, earumque conditionu mnaturæ & verecundiæ stolam non permittere, ut in foro, judiciis, aut etiam in publico in contumeliam matronalis pudoris sæpè conspicerentur, vel conventibus virorum interesse cogerentur, sed potius esse & è republica, ut sese domi continerent, rei familiari operam darent, atque ibi philosopharentur. Rectè, justè, atque sanctè, iis omnem tutelæ administrationem ademerunt, manente nihilominus apud eas hæreditate, §. *finali*, *Instit. de legit. patr. tut.* & ob eam caussam dictæ
35 regulæ derogarunt, ac generaliter statuerunt * tutelam esse virile officium, *l. fi. ff. de tutel. d. l. 1. C. quando mulier tut. off.* De qua infra latius dicemus.

36 Altera species * est patronorum legitima tutela, Libertorum & Libertarum, quæ & ipsa *legitima* vocatur; non, quia nominatim in lege de hac tutela cavetur, sed quia per interpretationem perinde accepta est, atque si verbis legis introducta esset (ex legibus enim est, tam quod ex verbis, quam quod ex sententiis legum proficiscitur) Nam eo ipso quod hæreditatem Libertorum, Libertarumque, si intestati decessissent, ad Patronos, liberósve

liberósve eorum pertinere voluerunt; eadem ratione voluerunt etiam, horum tutelas ad ipsos, eorúmve liberos pertinere; cum agnatos non habeat libertus: nec sit in potestate patris, à quo testamentarium tutorem accipere posset. *Institut. de legit. patr. tutel. l. nominis, §. 1. ff. de verb. sign.* quam tutelam habent patroni, & eorum liberi, si plures sunt, sive sponte, sive compulsi ex causa fideicommissi manumiserint, vel etiam si hac lege emerint ut manumitterent, sed in ea concurrentibus plurium patronorum filio & nepote, filius præfertur nepoti, qui etiam remoto, vel fortè excusato filio non succedit, sed alius à Iudice datur: *l. tutela legima, §. si duo, & §. sed etsi, & §. proinde, ff. de legit. tut.* Verum hæc tutela nunquam * defertur fœminæ, ut nec agnatorum 37
legitima, *d. §. si duo, & l. 1. §. 1. eod. tit.* Neq; etiam defertur patrono, quando quis pronuntiatus est liber ex SC Rubriano, facto * temporibus Trajani, Rubrio Gallo, & 38
Cælio Hispa. consulibus. Quo casu non habet tutorem eum, qui rogatus est, sed Orcinus libertus effectus ad familiam testatoris pertinebit, in qua specie incipit tutela ad liberos patroni primos pertinere, quæ ad patronos non pertinuit, *l. 1. §. interdum, l. tutela, §. plane, ff. de legit. tut. l. cum viro, §. subventum, ff. de fideicom. libert.*

Hujus patroni tutelæ exemplo recepta est & alia tutela. Si enim parens filium aut filiam, nepotem, aut neptem ex filio, & deinceps inpuberes, quos in potestate habet, emancipasset, vicem legitimi tutoris † sustinebat, 36
id est fiduciarius tutor erat tantum, ideo quia non ex lege 12. Tabularam, sed magis ex jure prætorio descenderet, & eam esse communem dicit Portius, *hic n. 1.* Si tamen eos emancipasset contracta fiducia, id est reservato sibi jure succedendi, jure civili succedere potuit, & ita tutor fieri. Sed cum hodie ex nova Iustiniani constitutione semper intelligatur contracta fiducia emancipare, sine ullo dubio *legitimus* dici debet, *l. final. C. de emancip. lib. §. fin. Instit. de legit. agnat. success.*

Eſt & alia tutela legitima veteribus incognita, & jure novo introducta, quæ *Fiduciaria* vocatur, de qua Alexander ab Alexandro, *lib. 6. Genialium dierum, cap. 10.* Nam ſi pater filium, nepotem vel neptem emancipavit, eo defuncto ſi liberi perfectæ ætatis exiſtant, fiduciarii tutores fratris vel ſororis efficiuntur, & parentum loco ſuccedunt, non ex l. 12. tabularum, vel ejus interpretatione, vel etiam ratione, quia eo jure non vocabatur ad hæreditatem, ſed propter charitatem ſanguinis, cum ejus amor nulli alteri æquandus eſt, cujus tutela, quia lex de eo multum confidit, ob id *Fiduciaria* dicta eſt, quæ multo magis hodie *legitima tutela* dici debet, cum nova lex fratrem ad ſucceſſionem fratris emancipati vocet: & econtra lege 12. Tabularum, *l. Neſennius, l. fratres,* C. *de legit. tut.* Quod tamen intelligendum eſt de liberis virilis ſexus tantùm, *Inſtit. eod. §. quo defuncto,* & majoribus viginti quinque annis, auctore Modeſtino, *in l. quo defuncto, ff. de legit. tut.* quod poſtea nova conſtitutione generaliter ſtatuit, & locum habere voluit in omni tutore & curatore Iuſtinianus *in l. ultim.* C. *de legit. tut. & Inſtit. de fiduc. tutel. in fine.*

Hac eadem ratione fiduciæ & amoris motus Impe-
40 rator Iuſtinianus (licet jure veteri mulieres † ad tutelas & curas non admitterentur, ob ſexus fragilitatem, & alias cauſſas, ſupra à nobis adductas, niſi tamen hoc à Principe ſpecialiter impetraſſent, *ut in l. fin. ff. de tutel.*)
41 ſtatuit generaliter noviſſimo jure Authen. † ut mater & avia ad tutelam filiorum ſuorum vel nepotum, accedere poſſent de jure communi, abſque impetratione Principali, etiam legitimis aliis extantibus, *in authentica, & avia,* C. *quando mulier tut. offic. §. quia vero, in authen, ut ſine prohibit. mat. debit. l. matres,* C. *qui pet. tuto-*
24 *res,* quæ ob id † merito etiam legitima dici poteſt, Decius *in cap. ex parte, 2. num. 6. de appellat.* A cujus tamen regulari natura ea in aliquibus differt, & ideo nonnun-
43 quam *extraordinaria* vel *irregularis*, ſæpe etiam *anomala* vocatur

vocatur à Dd. nostris, ut à Castrens. *in l. omnem, Cod. ad Tertul.* Nam etsi eo statuto propter agnatos successione excludatur, non tamen à tutela excluditur, cum in eis locum non habeat Regula; *Quò tutela redit, eò & hæreditas pervenit*, sed ordine successionis non servato ad tutelam admittuntur, ut notat Salic. *in d. auth. Matri & aviæ, q.* 9. Imbert. *in Enchir. verb. tutela*, Dec. *in l.* 2. *nu.* 19. *ff. de reg. jur. idem cons.* 16. *nu.* 2: quo loco alteram tradit differentiam, dicens, legitimas tutelas regulariter esse † necessarias, sive justas, ad quas suscipiendas agnati vel cognati cogi possunt. 44

Cæterum matris & aviæ tutelam non esse talem, sed tantum permissam, cum eis non jubeatur, sed tantum permittitur, *ut in auth. ut liceat matri & aviæ, ibi: secundum ordinem graduum tutelam subire permittimus, & in auth. Matri & aviæ: ibi, subire permittimus, C. quando mul. tutel. offic.* quare eam * *legitimam voluntariam* dici tradit Decius *d. c. ex parte, n.* 6. *de appell.* 45

Promenda denique est ex antiquitate fœminarum legitima tutela, nam antiquis Græcis jus fuit, ut mulieribus tutores darent, sine quorum arbitrio & auctotate nihil agere possent, ut videre licet ex Cicer. in Orat. pro L. Flacco & Demosth. in orat. adversus Neæram, quam tutelam postea Romani, ut pleraque alia, ad suam Rempublicam transtulerunt. Apud quos fuit hoc in more priscis temporibus positum, ut tutores constituerentur tam masculis quam fœminis. Masculis quidem impuberibus duntaxat, propter ætatis infirmitatem: Fœminis autem * tam impuberibus, quam puberibus, & propter sexus infirmitatem, & propter forensium rerum ignorantiam, ut refert Ulpianus in Fragmen. *tit.* 11. *de tutelis*, & Sever. Boët. libr. 2. in Top. Cicer. dicens, *eas antiquo jure perpetua tutela contineri.* Quarum tutela tripartita fuisse videtur, scilicet *Pupillaris*, quæ durabat ad annum usque duodecimum, sub tutoribus vel testamento datis, vel legitimus, quibus pupillaribus annis finitis, si tutores testamento dati, vel 46 47

legitimi onere tutelæ defungi vellent, poterant in jure alteri ex agnatis, post eum proximo, tutelam cedere:
48 & is, cui tutela cedebatur, *Cessicus* * *tutor* dicebatur. Atque inde manat, *Cessa* vel *Cessitia tutela*, cujus meminit Ulp. *d. tit.* 11. Quam Cessitiam * tutelam postea
49 Divus Claudius Imperator sustulit, & fœminarum legitimas tutelas sustinuit, id est (ut rectè interpretatur Rævard. *Varior.* 1. *c.* 10.) distulit, & ultra pubertatis annos prorogavit. His verò deficientibus, quia, ut superius diximus, eas perpetua tutela continebat, ut ne privatam quidem rem gerere possent sine tutore, teste Liv. *libr.* 44. nec earum promissio valeret, ut ex Cicer. pro Cecin. liquet, nec manumissio, nec in manum conventio; ideo eis, interponendæ auctoritatis gratia, olim dabatur tutor Romæ ex lege Attilia à Prætoribus, &
50 majore parte Tribunorum plebis, quos * *Attilianos* appellamus, & aliquando *Prætorianos tutores*. In Provin-
51 ciis ex lege Iulia & Titia * à Præsidibus earum, ut latè tradit Ulpian. *d. tit.* 11. ubi etiam tradit differentias inter pullorum & pupillarum tutores, quarum ea est præcipua, quod harum tutores auctoritatem tantum interponant, non autem negotia gerant, ut pupillorum tutores, de quorum & singulorum potestate & auctoritate nos infra suis locis agemus latius. Verùm ex his, quæ diximus, satis opinor constat, quomodo intelligi debeat, quod Paulus scripsit *in l. si quis tutor, §. quid ergo, ff. de ritu nupt. Tutoris officium post pubertatem finiri.* Et idem Paulus *in l. si filiæfamilias, ff. de legat.* 3. *legatum filiæfamilias factum, cum in tutelam suam pervenerit, tunc deberi, cum viripotens facta fuerit*; scil. de pupillari tutela, non de alia. Et pari ratione in omnibus locis, in quibus in Pandect. mulieribus curatores tributi inveniuntur, pro curatores esse tutores reponendum, ut rectè observavit Vertranius Maurus, *de Iure lib. cap.* 31. & vir raræ & reconditæ doctrinæ Rævard. Varior. 2. *c.* 10.

52 Hinc mos videtur * inolevisse apud omnes ferè Italos,

los, ut ipsis mulieribus sit potestas contrahendi interdicta sine consensu Manualdi, ita enim loquitur Ang. *cons.* 191. *de Statuto Florent. post prin. Bald. cons.* 407. *lib.* 2. *idem in l.* 2. *q.* 9. *C. de rescin. vend.* Et apud nostros Ultrajectinos, qui non admittunt mulierem, etiam virginem * in judicio quicquam agere sine electo tu- 53
tore ad eum actum.

Sequitur tertio loco * *Dativa* tutela, inde *Dativi* tu- 54
tores. Et propriè sunt, qui neque lege, neque testamento instituti, sed à Magistratu dati sunt *l. Dativus, ff. rem pupilli salvam fore, l. generaliter, Cod. de Episcop. & Cleric. l. ult. C. de legit. tut. ut suprà attigimus.* Ulpian. etiam testamento datos *Dativos* appellat. Quomodo autem instrumentum Dativæ tutelæ conficiatur, tradit Speculator, *tit. de tutore, Rubr. de Dat. tut. nu.* 5. 7. & 8. Quare mirum videtur, quod quidam dicunt; stante statuto, qui etiã extantibus legitimis vel testamentariis, nihilominus defuncto pupilli patre, omnes ejus agnati, cognati, vicini, & affines, ad nominandum & eligendum tutorem pupillo, coram Iudice, in cujus territorium defunctus pupilli pater mortis tempore domicilium habebat, citari debent, iisq; citatis, & auditis, Iudex ex eorum nominatione tutorem decernat, quo jure multi utuntur, tales *Dativos* dici. Hoc enim ita intelligendum est, nisi cum nominatis ab aliis consanguineis concurrant legitimi, vel etiam testamentarii, & contendant, se illis nominatis esse anteponendos, quos si Iudex ut idoneos dederit, ut certè debet, alio non obstante legitimo impedimento, hi non desinunt esse legitimi vel testamentarii, licet à Iudice eis sit decreta tutela, ut notat Bar. *in l. legitimos, ff. de legit. tut.* Barthol. Chassan. Iurium Doctor, & summus Practicus, *tit. des enfans desplusieurs lictz, §.* 6. *glossa, & prendere, idem §.* 7. *glossa* 1. *eod. tit.* ubi loquitur in patre & matre.

Horum autẽ quidam simpliciter dantur, & censentur * omnibus bonis etiam extra territoriũ dantis sitis 55

dati, ut suprà de testamentario diximus; & in *Dativo* tenet expresse Alex. *cons.* 28. *n.* 3. 4. *lib.* 1. Corn. *cons.* 102. *num.* 6. *lib.* 2. Cassan. *in consuet. tit. des confiscations.* §. 1. *in verbo, & appertient. num.* 15. *idem tit. des mainsmorts,* §. 16. *verbo, va demeurer, num.* 9. & novissimè Rebuff. *tit. de*
56 *sent. provision. artic.* 3. *gloss.* 2. *num.* 12. & eam esse * magis communem dicit Salic. *in l.* 1. *num.* 4. *C. ubi petant. tut.* contra gloss. *in l. non solum,* §. *qui testamento, ff. de excusat. tut.* quam nominatim reprehendit Cornæus *dict. cons.* 202.

Et hæc quidem locum habent, si non est alius tutor datus, quo ad bona extra territorium sita, per Iudicem ejus loci; qui, quo ad illa bona, dicitur competens licet pupillus alibi sit oriundus, *l.* 1. *C. ubi pet. tut.* Roman. *cons.* 250. alias sequens datio, etiam simplex ad ea se non extendit, *l. si tamen, & ibi notat. de testam. tutela, l. pupillo, ff. de tut. & curat. datis ab his.* Nam hoc regulare est, ut
57 semper generi * per speciem derogetur, *vulg. cap. generi, de Reg. juris in* 6. *l. servus,* §. *fi. ff. de leg.* 3. *Bart, in l. Sempronio, ff. de usufruct. leg.* Maximè quando pòst datur ad bona, quæ post accesserunt, vel aliud augmentum, *l. quoties,* §. *constat. ff. de administ. tut.* ut supra diximus ad verbum, *ad tuendum eum.*

Alii sunt, qui non simpliciter, sed ad augmentum dantur, vel etiam (si forte est amplum & latè diffusum pupilli patrimonium in diversis disiunctisque locis situm sive constitutum) divisim, vel in partes, vel in regiones. Quo casu ita inter eos à Magistratu divisa tutela sine ejus administratione, unusquisque exceptione submovetur ab ea parte, vel regione, quam non administrat, *l. vel in partes. ff. de administ. tut.* De quo Paulus *in l. quæro, ff. de solutio.* intelligendus est: ubi sic ait: *Quæro, an curatoribus vel tutoribus in provincia datis Romæ pecunia solvi possit, quæ in provincia ita ab his fœnerata esset, ut Romæ solveretur: cum iidem curatores vel tutores rerum Italicarum administrationem non sustinerent? an*

si solve-

si solverit debitor liberetur? Paulus respondit, tutoribus his vel curatoribus rectè pecuniam pupillo debitam solvi, qui negotia ejus administrant; eos autem, qui provincialium rerum curatores vel tutores sunt, Italica negotia administrare non solere nisi specialiter tutores Provincialium rerum, ut res sibi Romæ redderentur, promitti curaverint.

CAP. VIII.

Quis testamento Tutores dare potest, & quibus personis dari possint.

SUMMARIA.

1 *Testamentaria tutela cæteris dignior est.*

2 *Parentes posse dare Tutores testamento suis liberis, sive masculini, sive fœminini sexus; si modo in potestate sint.*

3 *Ancus Martius quo tempore floruerit.*

4 *Amoris intuitu multa introducta contra Iuris regulas.*

5 *Adulti minores 25. annis dant liberis tutorem, modo sapiant pensoq; consilio in eo usi sint.*

6 *Patri permissum filio suo exheredato pupillariter substituere.*

7 *Tutor datus in minus solemni testamento, an egeat confirmatione?*

8 *Communis opinio.*

9 *Datio tutoris facta in rupto, falso vel inofficioso declarato testamento, an valeat sine inquisitione.*

10 *Confirmatus à Iudice non satisdat.*

11 *Parentes dant liberis tutores Codicillis testamento confirmatis.*

12 *Tutor datus Codicillis testamento confirmatis non satisdat.*

13 *Datis alijs tutoribus Codicillis, testamento confirmatis, atque intestamento dati prius, in testamento non censentur revocati in codicillis; sed novi tutores adjuncti, quod tamen declara.*

37 *Fœminæ liberos non habent in potestate.*
38 *Mater liberis tutorem non dat sine confirmatione, & ibi declaratur.*
39 *Mater non potest filio dare tutorem, si pater ei alium testamento tutorem dedit.*
40 *Cautela Dd. pro matre in dando tutore.*
41 *Patruus testamento tutores non dat, sed ab eo datos, jubet Prætor à Magistratibus confirmari.*

EXposita definitione, atque divisione tutelarum, consequens est, ut ordine singula divisionis membra tractemus. Et quia * Testamentaria tutela cæteris dignior est, ejus causa prior & potior; de ea primò agamus, cujus tota quæstio his capitibus continetur. 1

Quis testamento tutores dare possit?
Quibus dari possint?
Qui dari possint?
Quomodo dentur?
Quibus verbis censeantur dari?
Quomodo interpretetur datio?
An datus testamento, aliis præferatur; legitimis & dativis.

Quibus omnes omnino tutelæ testamentariæ causæ explicantur. Quod attinet ad primum & secundum caput, est vulgi ore trita sententia. **Parentes posse testamento tutorem dare suis liberis, sive masculini sive fœminini sexus, si modo in potestate sint*, eamque permissionem ex lege 12. tabularum descendere, auctor est Cajus, *lib. 12. ad edict. Provinciale, in l. 1. ff. de testam. tut.* Paul. *in l. tutor, eodem.* Vlpian. *in Fragm. tit. 11. de tut.* Cujus hæc sunt verba: *Parentibus Tutorem in liberis in potestate dandorum testamento jus esto*, & ante eum Paulus *in l. sæpè, ff. de verbor. signific.* refert verba dictæ legis 12. Tabularum; & plenius Cornific. *lib. 1. ad Heren.* quorum supra meminimus. Neque dubium est, quin apud Romanos eadem etiam in usu fuerit ante 12. Tabulas. Nam legimus * Ancum Marcium IV. Roman. Regem (qui 3 2

 anno

anno Vrbis 113. usq; 137. claruit auctoribus Dionysio, & Solino, adeoq; 170. añ. & quod excurrit, ante Decem-viros) dedisse filiis suis tutorem L. Tarquinium, ut tradunt Carolus Sigon. *de Iure Roma. cap* 13. & Franciscus Balduinus, Atrebatensis, *in* 12. *Tabul. cap.* 38. *& i. ff. de titel. in verb. permissum.* Id quod more majorum comparatum est, ob effectum patriæ potestatis, & ardentem parentum amorem in liberos; de quibus plene confidebant, nec credebant eos quidquam actores vel dispositutos in præjudicium liberorum, sed pro eis salubrius consilium capturos, cujus
4 amoris intuitu & plura alia* contra juris regulas sunt recepta, de quibus latè Andr. Tiraq. Regius ille Senator, *in repet. l. si unquam, C. de revoc. donat. in præfat.* Nec solum id permissum est parentibus majoribus 25.
5 annis, sed & * adultis minoribus 25. annis, modò sapiant, satisq; penso consilio in eo usi sint, ut dicit Angel. Aretin. *in §. furiosus, num* 2 *Instit. Qui testam. tut. dari possunt*, & singulare esse dicit Romanus, *singulari* 70. *incip. Adultus per l. si plures, §. quamvis, ff. de administ. tut.* Quod usque adeo verum est, ut satis sit eo testamento bonorum hæredem scribere etiam alium, quàm filium, nec sit necessé in eo quidquam filio relinquere. Angel *in §. permissum, nu.* 5. *vers. advertas, Instit. de Tut. l. pater hæredi, ff. de Testam. tutel.* & est optima glossa *in l. naturali, ff. de confirm. tut. in gloss.* 1. Neque verò obscura ratio est: quia datio Tutoris est in favorem filij, cui adde aliam, & meliorem, scilicet effectum patriæ potestatis, cujus respectu patri permissum est
6 filio suo pupillo etiam exhæredato pupillariter substituere, *§. non solum, Instit. de pupill. substit.*

Tantundem dicendum est, etsi patris testamentum non fuerit solemne ex causa præteritionis vel exhæredationis, quo casu non indigebit confirmatione sed sufficit sola legis confirmatio, *ut in auth. ex causa, C. de liber. præteritis.*

Idem-

Idemq; est si fuerit voluntas minus solemnis * ex 7
alia causa, puta propter minorem numerum testium,
& datus sit tutor unus ex liberis, *per l. hac consultissima,*
§. *ex imperfecto,* C. *de testam. & ibid. Bald. & Fulg.* Nisi
tamen pater eum dedisset tutorem, qui ab intestato
non fuisset tutor, alia scilicet eum præcedente; quo
casu datio non valeret sine confirmatione, si credimus
Saliceto, * *in d.* §. *ex imperfecto,* & communiter rece- 8
ptum esse, dicit Jul. Clar. *de Testamentis, q.* 10. *num.* 3. 4.
Neque etiam quando in tali minus solemni volunta-
te extraneum dedisset tutorem, ut tradunt omnes *in
d.* §. *ex imperfecto,* & communem esse dicit Corn. *cons.*
238. *n.* 10. *lib.* 4. Clarus *d. q.* 10. *num.* 3.

Eadem Regula * locum habet, non solum in datio- 9
ne facta in minus solemni, sed & in rupto, falso, vel in-
officioso declarato testamento, quo etiam casu leges
nostræ volunt, Iudicem sequi debere voluntatem pa-
tris, *l. pater,* §. *jure civili,* §. *fin. cum l. seq. l. si pater, ff. de test.
tut. l. quia à patre, ff. de confirm. tut.* idque sine alia inqui-
sitione, §. *ult. Instit. de tutel. l.* 1. *& ibi omnes, ff. de confir-
man. tut & late consuluit Corn. cons.* 175. *num.* 13. *lib.* 3. *&
cons.* 38. *num.* 10. *lib.* 4. ubi & hoc extendit ad aliam pa-
tris dispositionem circa filiorum educationem, maxi-
mè si pater in proximo mortis tempore eos tutores
scripsit. Cæterum si ante annos, ut spatio medio cau-
sa, propter quam datus videbatur, in eo mutari potu-
erit, veluti si ex amico inimicus, vel ex divite paupe-
rior effectus sit, vel morum ante celata vel ignorata e-
mersit improbitas, vel cum fisco aliquem damnosum
contractum miscuit, eo casu Prætor potius pupillorũ
utilitatem, quam patris scripturam sequi debet; sed
quia eo casu deberet removeri, multò magis confir-
matio denegari. Corn. *d. cons.* 238. *num.* 12. *lib.* 4. Gratus
consil. 115. *num.* 4. *lib.* 1. *dict. l. pater, ff. de testam. tut. l. in con-
firmando, cum duab. ll. seqq. ff. de confirman. tutor.* Quæ ta-
men suspicio contra tutorem à patre testamento da-

tum facile capienda non est, quando verisimile est patrem tempore dationis hoc non ignorasse: puta, quia eadem ejus patrimonii facies permansit, & nihil post accedit, quod omnino palam faciat mutationem morum, vel diminutionem patrimonii, ut rectè tradit Franciscus Aret. *in l. is cui lege, ff. de testamen. per dict. leg. in confirmando, cum leg. seq. ff. de confirmando tut. leg. tres Tutores, §. ultim. ff. de administrat. tut.* sequitur Alexan. *consi.* 140. *nu.* 8. *lib.* 1. dicens, debere constare evidenter de errore testatoris, quæ causa est, quod confirmatus à Iudice non satisdat, quia quo ad eum censetur testamen-
10 tarius,* auctore Portio, *in d. §. permissum, nu.* 4.

Quæ autem diximus de testamento, non absimili
11 ratione * locum habent in tutoribus datis in codicillis: Nec enim minus hi testamento dati videntur, quàm qui codicillis testamento confirmatis scripti sunt, *l. testamento datos, ff. de testam. tutel. l. 2. C. eodem.* Ideo nec
12 talis confirmatione eget, nec satisdat, ut tradit * Rebuff. *de Sent. provisionali, §. 3. gloss. 2. num.* 3. Port. *dict. §. permissum, num. 4. & ibi additio.* Corn. *cons.* 168. *nu.* 12. *lib.* 2. Sin verò solum facti fuerint codicilli, & eis fuerit datus tutor, datio non valet, *l. 1. ff. de confir. tut.*

Quin etsi alii dati fuerint tutores codicillis testamento confirmatis, atque in testamento, qui prius testamento dati erant, non censentur revocati in codicilis,
13 sed potius * novi tutores adjuncti: nisi tamen Testamentarios vel alterum eorum codicillis reprobaverit, vel solum alterum ex testamentariis approbaverit, *l. 2. C. de testam. tutel.* & ita consuluit Barthol. Soc. *cons.* 283. *nu.* 3. *vers.* 2. *respondeo, & nu. seq. lib.* 2.

Consimilem rationem habet, quod scribit Alexander Imperator *in l. 2. C. de confir. tut. Neque per epistolam, neque ex imperfecto testamento Tutorem rectè dari: Iudicem tamen, cujus de ea re cognitio est, voluntatem parentis in constituendis tutoribus in hujusmodi casibus servare solere.* Nec id quidem mirum est, sed jure optimè funda-

fundatum, cum Constantinus Imperator scribat, *in l. ultim. C. familiæ erciscundæ*, ad validitatem testamenti patris inter liberos, nedum * sufficere codicillum, vel 14
epistolam, sed etiam quodcunque ejus voluntatis indicium; sed talem epistolam sequi Judex non cogitur, nisi ejus veritas per quinque testes probetur, ut tradit Mantic. *lib.* 16. *nu.* 21.

Estque hæc tutoris datio simpliciter facta, nisi in ea dies, vel conditio fuerit apposita, tam favorabilis, ut omnibus aliis debeat præferri, atque etiam matri, ut infra dicemus, * & statim debeat effectum sortiri, 15
per reg. l. in omnibus obligationibus, ff. de reg. jur, l. omnia, ff. de legat. 2. l. 1. in prin. ff. de condit. & demonstrat. Quo * spe- 16
ctat. id quod vulgo dicimus: *Actus morientium purè factos suspensionem non recipere, l. finali, in fin. ff. communia præd.* & * publicè expedire, ut suprema hominum ju- 17
dicia exitum habeant, *l. vel negare, ff. quemad. testamen. aperiantur.* Quod tamen intelligendum est, statim atque aliquis hæres extitit. Nam si nemo hæreditatem adierit, nihil valet ex his quæ testamento scripta sunt, nisi tamen * unus ex pluribus adierit. Quo casu 18
tutelæ statim valent, nec expectandum erit, ut omnes hæreditatem adeant, *l. tutores, l si nemo, ff. de testamen. tutel.* Vel deniq; nisi institutus fuerit suus hæres, per cujus existentiam statim confirmantur tutelæ, ut tradit Bart. *in d. l. si nemo.* Quod licet controvertat Bald. de Ubaldis Perusin. *in repet. l. in suis, n. 60. ff. de lib. & posthum.* fatetur tamen hanc esse veriorem, quam etiam sequitur Dyn. *in d. l. si nemo.*

Neq; solum parens tutorem dat filiis in sacris suis adhuc constitutis, sed & emancipatis, * quos in pote- 19
state non habet, quam Præses sive Prætor omnimodo, id est, sine inquisitione confirmat, *l. 1. & l si filium, ff. de confir. tut. §. ult. Instit. de tutel.*

Quin & his permissum in testamento etiam adultis dare curatores ubicunque is dari posset, à lege, licet regu-

regulariter testamento curator non detur. Præses
20 Everard.* in loco à lege, ad Testatorem, ubi allegat Bald. & Castrens. *in l. curatorem tibi, C. de negot. gestis.*
21 Nec volentibus* tantum, sed etiam invitis, *glossa in d. §. permissum, verbo impuberibus, l. nec non, ff. de tut. & curat. dat. ab his.* Nec enim exigendum est à Pupillo, inquit Pomponius, ut sibi tutorem petat, *l. 2. ff. de tut.* Decius *in l. quo tutela, §. nemo, nu. 3. ff. de reg. juris.* Quod & in dativo tutore receptum est, qui tam præsenti, quã absenti, nec non ignoranti & invito detur, *l. illud, cum*
22 *l. seq. ff. de tut. & curat. dat. ab his*, quibus* suffragatur, quod Diocletianus & Maximianus rescripserunt, *in*
23 *l. 2. C. quando tut. vel curat. esse desinant, tutoris* officium ex sola pupilli voluntate non finiri.*

Cùm autem præcedens permissio parentibus data
24 de liberis loquatur, & *liberorum** appellatione veniant filii, nepotes, pronepotes, cæterique, qui ex his deinceps descendunt, *l. liberorum, ff. de verb. signif. l. quod si nepotes, ff. de testam tutel. l. sed si, §. liberos, ff. de jus vocando, cum similibus*, eadem ratione qua filiis tutorem
25 etiam nepotibus dare permissum* videtur patri, *& est textus in §. permissum, Instit. de tutel.* Non tamen generaliter nepotibus omnibus, sed iis demum, qui post mortem dantis non sunt recasuri in potestatem patris, *de §. permissum, & ibi glossa, verbo non poterunt, cum glossa sequen. l. 1. §. final. l. si hæreditas, §. qui filium, ff. de testam. tutel.*

Etiamsi testator tutorem dans miles esset (quanquam aliter de substitutione pupillari statutum sit) ut à Divis fratribus rescriptum esse tradit Ulpianus, *in l. 2. ff. de testam. tutel. & l. cum filiusfamilias, ff. de milit. testament*, ubi sic scribit: *Cùm filiusfamilias miles decessisset, filio impubere herede instituto, eiq; substituisset in avi potestate manenti, tutoresque dedisset: Divi fratres rescripserunt, substitutionem quidem valere, tutoris autem dationem non valere: quia hæreditati quidem sua miles; qualem velit*

velit substitutionem facere, potest, verum tamen alienum jus minuere non potest.

Sed an id * quod de liberis dicitur, idem in ventre sit, & quibusdam videri posset, quod non, quia non dicitur animal, neque homo, sed spes animantis, ex Stoicorum sententia, qui dicunt ἔμβρυα non esse animalia, quorum sententiam Iurisconsulti nostri sequuntur, ut Marcellus *in l. 2. ff. de mortuo infer. Papinian. in l. Falcidia, ff. ad. l. Falcid.* Ulpian. *in l. 1. ff. de ventre inspiciendo*; sunt enim, cum Peripateticis omnis disciplinæ Principes, teste Lactantio, *lib. 2. cap. 9.* & ab his omnes * fere juris nostri auctores sunt instituti, ut rectè observavit Iacob. Cuiac. *in l. conditio. in præteritum, ff. de verb. obligat. & Novell. 74.* Quare Marcianus *in l. 2. ff. de Legib.* merito laudat Chrysippum, quem vocat summæ Stoicæ sapientiæ * Philosophum: ergo multo minus pupillus dici poterit, qui non tantùm ætatem significat, sed & conditionem ejus, qui ante pubertatem desiit esse in potestate patris, & cœpit esse in potestate tutoris, quod in ventre dici non potest, quia ante quam nascitur, non potest dici in patris morientis potestate fuisse, ut auctor est Paulus *in leg. si prægnantem, ff. de collat. bonorum.* 26 27 28

Verùm, his non obstantibus, contrarium est receptius, ex eo quod in datione tutoris * commodum versatur eorum, quibus dantur, & per manus traditum est eos, qui in utero sunt, quando de eorum commodo agitur, in rem suam haberi pro natis, *l. qui in utero, ff. de statu homin. l. quod dicimus, & ibi Alciat. & in l. intelligendus, ff. de verb. significat.* quod quibusdam exemplis ostendi potest, veluti, si avus centum * relinquat cuilibet nepoti; qui tempore mortis suæ vivet; etiam qui in utero est, admittetur, ut ex Dyno refert Alciatus *in d. l. intelligendus*, sic & liberis annumeretur in constitutione Divi Hadriani, qua pluribus liberis, id est tribus vel quatuor, vel quinque omnia damnatorum bona conce- 29 30

ceduntur, *l. qui in utero ff. de statu homin.* Sic & eis legari, donari, stipulari, directò per fidei commissum relinqui, & è diverso * eorum fidei committi potest, ut latè tradit Tiraq *de retract, lig. §. 1. glossa 9. num. 75. & in l. si unquam, verbo susceperit, nu. 144. Cod. de revoc. donat.* Sed & propius accedit quod scribit idem Tiraq. *d. verbo*
32 *susceperit, n. 146.* hunc * hæredem institui posse, non tamen esse antequam nascatur, atque matrem teneri
33 huic petere * curatorem, non aliter atq; jam nato tutorem, alias puniri: eumque curatorem statim officio
34 decedere, jam nato posthumo. Quare * eadem ratione dicendum patrem quidem testamento tutorē dare posse ei, qui in utero est, sed eum no..dum esse, nisi posthumo edito, atque interea, si opus est, ventri dari curatorem, *ut sunt textus expressi in l. si nemo tutorem, §. 2. ff. de testam. tut. l. 1. § quoties, §. eligitur, & §. tamdiu, ff. de Ventre in poss. mitt.* In quibus legibus Vlpian. tradit, quis petere debeat talem curatorem, quare peti debeat; quis dari debeat, an aliquis ex tutoribus posthumo testamento datis, vel quis alius; & quamdiu ejus officium duret. Eoque spectat illud Tranquilli de Julio Cæsare; C. Octavium etiam in familiam nomenque adoptasse pluresque ex iis, qui eum occiderunt, tutores filii si quis sibi nasceretur, nominasse.

Et in hanc sententiam optimè facit, quod scribit Callistrat. *lib. 3. edicti monitorij, in l. cum pater. ff. de nego. gestis. Cum pater testamento*, inquit, *posthumo tutorem dederit, isq; tutelā interim administraverit, nec posthumus natus fuerit, cum eo non tutelæ, sed negotiorum gestorum agendum erit: quod si natus fuerit posthumus, tutelæ erit actio, & in eam utrumque tempus veniet, & quo antequàm nasceretur infans, gessit; & quo posteaquam natus sit.*

Sed quia supra diximus omnem hanc potestatem dandi filiis Tutorem patri concessam esse intuitu patriæ potestatis, & ardētis amoris in liberos; ideò rectè
35 consequitur, * non procedere regulam in casibus, quibus

bus deficit illa potestas. Ex quo primò infertur ex Hermogeniano, *in l. naturali, ff. de confirm. tut.* patrem filio suo naturali testamento tutorem jure dare non posse, nisi tamen instituat eum, vel aliquid ei relinquat intra præfinitum legibus modum, quasi eo casu potius in rem, quam in personam dare videatur, ut in simili dicit Modestin. *in l. patri, ff. de testam. tutel.* & Imper. Iustin. *in l. fin. C. de confirm. tut.* sed eo casu debet à competente Iudice confirmari, & ita res gerere pupillares, sed non opus est tam diligenti inquisitione, *d. l. fin. l. qui à patre, ff. de confir. tut.*

Qua eadem ratione & Paulus scribit *in l. si patronus, ff. de confir. tut.* patronum, vel quemvis alium etiam extraneum impuberi, quem hæredem instituit, rectè tutorem dare posse, etsi extra ea nihil in bonis pupillus habeat, non malè dici, quod ejus judicium sequendum sit, quippe qui personam ejus, quem tutorem esse voluerit, noverit & impuberem ita dilexerit, ut eum hæredem institueret.

Quin etsi patronus impuberi liberto frustra tutorem det; tamen ejus voluntatem, si fides inquisitionis congruit, Prætor sequitur, ut est auctor Papinianus, *in l. qui tutelam, §. impuberi, ff de testam. tut.* Neque * id 36
mirum cuiquã videri debet, cum notum sit, quo modo Romulus, primus Romanorum Rex clientelas instituerit, ut firmissimum sanctissimumq; Reipublicæ vinculum, dans cuilibet è populo optionem, quẽ vellet, patronum eligendi, statueritq; ut patroni clientibus suis, non secus atque parentes liberis suis consulerent, in judiciis adessent, tam pro præsentibus, quam absentibus, & ut clientes patronos suos colerent, non secùs atq; filij parentes, nevé adversus eos testimoniũ perhiberent, vel accusationem instituerent, si alteruter secùs faceret, is facto esset improbus, intestabilisq;. A quibus institutis operas, obsequia & officia libertorum, aliaque patronorum jura in libertos, (quorum

rum in jure nostro crebra fit mentio) originem & radicem sumpsisse, non est dubium.

37 Inferunt secundo matrem, * quæ liberos in potestate non habet, *§. fœminæ, instit de. adopt.* his testamen-
39 to tutorem dare * non posse, *per l. 1. ibi, si modo in potestate fuit: de testam. tutela, l. 1. ibi: velut mat[illegible] ff. de confir. tut. & §. permissum, Instit. de tutelis*, & ita declarat Angel. Aretin. in tract. suo de testamentis, *vers. Tutores autem*, & post eum Marian. Socin. *consi. 59. num. 29. lib. 3.* Dec. *in l. quo tutela, §. nemo, nu. 2. ff. de reg. juris*, in quem tamen à matre testamẽto datum lex vult inquiri, & ita, ac non aliter, eum confirmari, quia fragile est judicium matris, *l. pater, ff. de testam. tutel. l. mater; C. eodem, l. 1. & 2. ff. de confir. tut.* Quod qualiter fiat, tradit Bald. *consi. 163. in 2. dubio, lib. 5.* Stephan. Bertrand. Gallus, non spernendus IC. *consi. 290. quamvis mater, in princ. lib. 4.* & novissime Tiraq. qui hoc relinquit arbitrio Iudicis *in præfat. l. si unquam, nu. 25.* Quod tamen non procedit, quando filium testamento heredem instituit: quo casu etiam eidem tutorem dare potest. Cum enim hoc culibet extraneo permittitur, ut supra diximus, multo magis concedi debet matri, *d. l. pater, ff. de testamen. tutel.* Decius *in d. §. nemo, num. 1. & 6. l. mater, C*
39 *de testam. tutel.* Nisi filius * patrem habeat, in cujus tutela sit, vel pater ei alium tutorem dederit testamento, quo casu matri non permittitur filio suo alium tutorẽ dare, ne jus alienum minuat, *contra l. cum filiusfamilias, ff. de milit. testam.* & quia obstat juris regula; Quod tutorem habenti, alius dari non potest, vel datus confirmari, si quem dedit, *in §. interdum, Instit. de curat.* & ita in terminis respondit Marian. Socin. *consi. 59. num. 32. 33. lib. 3.* Verum si mater patrem, vel etiam tutorem ab eo filio datum suspectum habet, nec velit ab eo bona filii
40 administrari, cautelam tradunt Dd. * hanc esse adhibendam, ut mater in testamento dicat, se illud facere, ut melius filio consulatur, & quem velit tutorem dare, hæ-

hæredem instituat, & roget, ut filio ipsius testatoris, cum is ad pubertatem venerit, hæreditatem plenè restituat, & interim ex fructibus filio alimenta præstet, ita enim scriptus hæres erit nudo nomine, & administrabit quamdiu filius erit impubes, & facto puberi hæreditatem restituet cum fructibus perceptis, nulla etiam deducta Trebell. *ut est text. sing. in l. in fideicommissi, §. cum Pollidius, ff. de usuris, glo. communiter approbat. in l. in fideicommissi, §. fin. in verb. In fideicommissum cadit, ff. ad Treb. quem sequitur & singulare dicit Imola, in l. cum filio, ff. de legat. 1. & ibi Alex. & alij, & novissimè Gualdensis, in tract. suo Cautel. ultim. volunt. tit. de Tutel. caut. 4. Aymo, in repet. l. cum filium, in 3. part. nu. 32. 33. & 34. ff. de legat. 1. quam cautelam in dictandis aliorum testamentis ego sæpè practicavi.*

Ex eadem ratione consequitur, nec patronum liberto impuberi tutorem dare posse, & ita rescripserunt Divi Sever, & Anton. Imper. *in l. 1. C. de testam. tutel.*

Neque etiam patruus, sed tamen * ab eo datos, 41
jubet Prætor à Magistratibus confirmari, cautioneque ab eis accepta & idoneis declaratis decretum interponit Prætor, non ante, *ut in l. tutores, ff. de confir. tut.*

Cap. IX.

Qui testamento tutores dari possunt.

Summaria.

1 *Quilibet testamento tutor dari potest, sive Prætor, sive Consul sit.*

2 *Filiusfamilias tutor dari potest.*

3 *Patria potestas in his, quæ publici juris sunt, non attenditur.*

4 *Filiusfamilias tanquam publica persona patrem in jus vocare non potest.*

5 *Filiusfamilias tutor quatenus teneatur.*

6 *Communis opinio.*

7 *Filia familias mater potest dari tutrix communibus eorum liberis.*

8 *Mater, quæ in potestate patris est, filiorum suorum tutrix esse potest sine consensu patris.*

9 *Servus an tutor testamento dari possit.*

10 *Complures fuisse servos Philosophiæ & aliarum artium peritissimos.*

11 *Terentius Comicus Afer Terentio Lucano Senatori Romæ servivit.*

12 *Anaxilanus Rheginorum Tyrannus servo suo credidit tutelam librorum suorum, cum universi regni administratione.*

13 *Statius Cæcilius servus.*

14 *Æsopus servus Fabulator laudatissimus.*

15 *Veteres Romani solent è servis deligere pædagogos liberis suis.*

16 *Servo tutor datus liber fiebat. Declara nu. 17.*

18 *Capienda est præsumptio ut actus potius valeat quam pereat.*

19 *Servus alienus an & quando tutor dari possit.*

20 *Error in qualitate, vel conditione personæ tutoris vitiat ipsam dationem.*

21 *Hæres testamento tutor dari potest.*

22 *Civis alterius civitatis tutor dari potest, & quando.*

23 *Inhabilis testamento tutor dari potest.*

24 *Inspici non tempus, quo actus geritur, sed quo effectus consummatur, & ibi exemplificat.*

25 *Inhabilitas an & quando vitiet.*

26 *Qui se à tutela excusat, perdit quod sibi suisque ea contemplatione relictum est. Ampliatur nu. 27. 28. 29. 30. 31. Declaratur nu. 32.*

33 *Communis opinio.*

34 *Mutus tutor esse non potest.*

33 *Reprobatur opinio Iacobi de Aretio quondam Doctoris Tholosani, & Franciæ Cancellarij.*

36 *Pupillus inhabitans domum paternam, sciente & patiente*

te tutore, non censetur ex eo adire hareditatem. Declara nu. 37.

38 Mutus factus ex accidenti an desinat esse tutor ipso jure, ingens Doctorum controversia.

39 Multa prohibentur fieri, quæ facta tenent. Declara num. 42.

40 Multa impediunt ab initio qua non tollunt jam factum.

41 SCto opus fuit, ut in locum furiosi, & muti; & surdi tutoris alius tutor daretur.

43 Surdus tutor esse nequit.

44 Surdus stipulari non potest.

45 Surdus non potest fidejubere, nec postulare in judicio.

46 Exempla mirabilia de naturaliter surdis.

47 Surditas à patrimonialibus oneribus non excusat.

48 Surdus ad negotia constitui potest.

49 Tutor testamento dari nequit, cum quo testamenti factio non est.

50 Fœminæ de jure veteri tutelæ erant incapaces.

51 Causa tutelæ an tutor dari, & quis debeat, compromitti non potest.

52 Iure Authenticorum mater & avia tutrices esse possunt, absque aliqua impetratione.

53 Frustra precibus impetratur, quod jure communi concreditur.

54 Mater in educatione liberorum præfertur agnatis.

55 Tutela matris & aviæ anomala vocatur.

56 Creditorem arceri à tutela, vel cura pupill. debitoris, & an id procedat in reali, vel personali actione, numer. 58.

57 Frater creditor vel debitor pupilli, tutor esse nequit.

59 Creditor vel debitor, an curator dari possit?

60 Habentes communionem cum minoribus ab eorum tutela vel cura arcentur.

61 Iudicis arbitrio relinqui quod magnum vel parvum debitum dicatur, & debitor removetur à tutela, & cura creditoris.

1 SEquitur ut tractemus, * qui testamento tutores dari possunt. Et inprimis Regulam ponit Paulus *in l. tut. ff. de test. tut. Quem libet testamento Tutorem dari posse, sive is Prætor, sive Consul sit; quia* inquit, *lex 12. Tabul. id confirmat.* Neq; * solum patrem familas, sed &
2 filiũfam. *§. 1. Inst. quæ test. tut.* licet is alienę potestati sit subjectus, & ideo videatur eũ non posse alium habere sub tutela, *per l. sic eveniet, ff. ad leg. Iul. de adult. & notat Bart. in l. patre furioso, ff. de his qui sunt sui vel alieni juris.*
3 Quia in his, * quæ sunt publici juris, patria potestas non attenditur, *l. filius familias, & ibi Coras. ff. de his qui sunt sui vel alieni juris, Cornæus cons. 17. num. 14. 15. lib. 2. & novissimè Ioannes Ramus lib. 1. de tutelis, tit. 14. in prin. aliam rationem tradit.* Maximè in quibus quis aliquid agit tanquam publica persona, publica auctoritate electa, ut est Magistratus, Tutor, ut tradunt Angel. & Port. *d. §. 1. num. 1. & 5.* quo casu duplicem personam
4 repręsentant, ex eo inferentes, * filium familias tutorio nomine posse patrem in jus vocare sine venia, ut & po-

potest libertus patronum;*per l. quæsitum, ff. de in jus vocando.* Posse quoque eundem si pupilli nomine legatum petierit ex testamento, nihilominus adhuc suo nomine illud dicere inofficiosum, si queritur se injuria exhæredatum, *§. tutor, Instit. de Inofficioso testament.* Porro ubi * filius familias tutor datus est testamento, 5
si pater pro eo intercessit, & quasi in se periculum recepit (quod facere non tenetur) tenebitur pro filio in solidum. Sin autem tantum consentijt, de peculio tantum, vel de in rem verso, *l. Lucius Titius, ff. de admi. tut.* Et eam esse * communem opinionem asserit 6
Port. *in d. §. 1. nu. 6.* & Angel. *nu. 4. & 5.* licet aliud statutum sit in *dativo*, de quo post dicemus.

Hæc, quæ de filio familias diximus,* etiam in matre filiafamilias procedunt. Quæ licet in patris sit 7
potestate; tamen rectè à marito communibus eorum liberis tutrix dari potest testamento. Neq; patris potestas impedimento est, etiamsi fortè statutum loci dicat, mulierem sese non posse obligare sine præsentia patris, cum illud statutum debeat recipere interpretationem à jure communi, & ideo non videatur habere locum in obligatione * inducta à lege; & ita 8
consuluit Andr. Barbat. *cons. 11. nu. 11. lib. 3.* in quo tamen contrarium tenuit Bart, *in l. 2. ff. de legat. 1.* licet hoc cogitandum relinquat Andr. Alciat. *de præsumt. regula. 1. præsumpt. 52. num. 70.*

Similiter & servus testamento tutor scribi potest, 9
neque id cuiquam mirum videri debet, servos liberis imperare; cum inveniamus multos iniquitate fortunę servientes, qui digni essent, ut etiã quibusvis liberis imperarent, & multos * ad supremum usq; Philoso- 10
phiæ & aliarum nobilissimarũ artium fastigium fuisse evectos, longoq; post se intervallo liberos suę tempestatis homines reliquisse, ut Terentius Comicus Afer quidem ille, *sed qui Romæ Terentio Lucano Se- 11
natori servivit, à quo ob ingenium & formam non

 insti-

institutus modò liberaliter, sed & maturè manumissus est ut à Donato illius interprere scriptum est, unde novum videri non debet id quod historici literis man-
12 darunt, nempe Alaxilanum Rheginorum * Tyrannum cuidam servo suo credidisse tutelam liberorum suorum,
13 cum universi regni administratione. Idem * quoque
14 dicitur de Statio Cæcilio & Æsopo fabulatore * laudatissimo, atque aliis, quorum nomina refert Andr. Tiraq. *de nobilit. c. 31. nu. 524.* Itaque veteres non dubitarunt suis pupillis præficere virtutem in servis deprehensam, & tam Pædagogos quam tutores ex servis de-
15 ligere *, *ut patet ex l. collactaneus, ff. de manumiss. vindict. & ex Iustino lib. 4.*

Verum quia libertas debeat præcedere tutelam, &
16 ea requirat personam habilem, talis * datio statim ipsis servis tribuebat libertatem, etiam antequam tutelam administrarent; puta, si servus minor viginti quinque annis datus erat tutor, is quidem liber fiebat ab adita hæreditate, sed ante legitimam ætatem tutela non onerabatur, auctore Paulo, *in leg. quæro, §. final. ff. de testamen. tutel.* Quod tamen sic intelligen-
17 dum est * ut procedat in servo proprio, non alieno, *d. §. 1. Institut. qui testamen. tutel.* nisi enim ita interprete-
18 mur, actus non valeret, * quam præsumptionem capere non debemus, sed aliam, quod testator voluerit tollere omne impedimentum, ad tutelam, & sic servitutem, quam dare potest proprio servo. Et ideo hanc interpretationem nostri juris auctores vocant aliquando aptiorem & rei gerendæ convenientiorem, *l. quoties, ff. de reg. jur. l. quoties, ff. de verb. oblig. ibi. ut res de qua agitur in tuto sit.* Sæpè etiam benignam interpretationem, *per l. cum in testamento, juncta glo. & Soc. in 2. notabili, ff. de reb. dubiis.* Quin & ferè omnes dicunt, hanc præsumptionem superare omnes alias, *Decius consil. 140. numer. 6.* Idem *in leg. si donatione, Cod. de collat. l. postquam liti, numer. vigesimo tertio, Cod. de pactis, cap. quoniam Abbas,*

bas, num. 5. *de offic. delegat.* quod tamen hoc loco non discutio.

Poterit etiam * alienus servus recte testamento tutor dari sub conditione, *cum liber erit*, non purè, obstante regula juris antiqui, quo alieno servo libertas directa dari non potest, & data non valet, etiamsi detur servo hæredis, *l. servo tuo, Cod. de testamen. manumissis*, quia etiam rei hæredis legatæ dominium rectò non transit, *l. inquilinos. §. cum servum, ff. de legat. primo.* Verum si testator servum dans filiis tutorem, & ita ei libertatem conferens, solvendo non fuerit, non poterit nisi unum ex propriis servis hæredem instituere, filiis tutorem dare, & ita manumittere, *l. si is qui solvendo* 1. *ff. de hæredit. instituendis*, etiam si is testator miles esset, *l. in fraudem ff. de milit. testament.* Et inter plures scriptos vel datos unus tantum, isque primo loco scriptus libertatem consequetur, *leg. si is qui solvendo* 2. *ff. de hæred. instituendis*, quæ omnia plenius tractantur & declarantur *in §. licet, Institut. quibus ex causis manumit. non licet.* 19

Non absimili * ratione dicendum est, si quis ideo scripserit aliquem tutorem, quod putaret eum esse liberum, eo casu neque libertatem peti posse, neque tutelam libertatis præstationi patrocinari, sed manebit inutilis datio, ut ex Marcello refert Ulpianus *in l. generaliter, § si quis tutorem, ff. de fideicommissaris libert.* Paulus *in l. si quis tutorem, ff. de testament. tut.* Cujus decisionis ratio est in promptu, quia error in qualitate, vel conditione personæ tutoris, vitiat ipsam dationem, ut dicit Angelus *in dict. §. primo, numer.* 3. 20

Sed * & hæres ipse testamento tutor dari potest, quia tutores non ab hærede, sed à testatore proficiscuntur simulatque aliquis hæres extiterit, ut auctor est Paul. *in l. tutores, ff. de testamen. tutel.*

Alterius * quoq; civitatis civem tutorē testamento

dari posse Paul.respondit, *in l. quaro, ff. de testamen. tut.* & est glo. notab. *in l. Divus, ff. de tut. & curat. dat. ab his. l. amita, C. qui pet. tutores.* Si tamen is in eo se gravatum senserit, excusare se poterit ab ijs bonis, quę pupillus in alia Provincia, quam unde ipse tutor est, vel ubi moratur, possidet, idq; intra quinquagesimum diem, quod si fecerit, usitatissimum est ei earum administrationem remitti, *l. illud, ff. de excusat. tut.* Quin etsi hoc facere neglexerit, excusatio quidē temporis præscriptione submovetur, sed propter latè diffusum patrimonium, si datum tutorem insufficientem deprehenderit, nihilominus Præses Provincię, vel alius competens Iudex æstimare debet, curatores aliquot ei adjungi, *l. testam. C. de excusat. tut. l. illud, l. propter litem, §. licet, ff. de excusat. tut.* Quod & in legitimo tutore locum habet, cum eum lex det, quæ ubique suam potestatem exercet, *l. legitimos, in prin. ff. de legit. tut. l. fin. C. de præscript. long. temp. & not. in l. ex ea, ff. de. postulat.* Et ita, cū ex facto incidisset species talis, respondit Alex. *cons.* 16. *num.* 7. *lib.* 5. non tamen in Dativo, cum is detur à Iudice inspecta sua jurisdictione, *ut est text. & ibi tradit Salic. in l. 2. C. qui dari tutores, l. naturali, ff. de confir. tut. l. si ut proponas, ibi optima glo. C. de confirm. tut.* Nisi tamen ita datus consentiat, quo casu valebit, *ut notatur in d. l. Divus, ff. de tut. & curat. datis ab his, & tradit Alex. d. cons.* 161. *nu.* 7.

Potest * & inhabilis testamento tutor dari, & intelligitur cum erit habilis, etiamsi hoc non exprimatur, ut docet Paul. *in l. furiosus, ff. de tutel.* & assentitur Vlpianus Pomponium secutus, rejecta Proculi adversantis sententia, *in l. si hareditas, §. si furiosus, ff. de test. tutel.* Imperator, *in §. furiosus, Institut. qui testam. tut.* Cujus ea ratio est, quod inspicitur non tempus, quo actus geritur, sed quo effectus consummatur, ut tradunt Aret. & Port. *Instit qui testamen. tut. dari possunt.*
24 Quo loco Angelus dicit, * idē esse in datione procuratoris:

ratoris, & collatione beneficii, quod ultimum de collatione beneficii non placet Fabro, quia, inquit, collatio non potest esse in pendenti, *per cap. secundum, de elect. in 6.*

Inferunt etiam iidem Angelus, Portius, & ante eos Plateanus, quod statuto prohibitus habere officium infra certum tempus, infra illud non prohibetur eligi ad officium quod inchoari debet post illud tempus: quia sufficit habilitas temporis, quo officium exercetur, quod & placuit Dec *cons. suo* 40. *nu.* 2. In quibus tamen locis in eo omnes conveniunt, id non procedere in institutionibus & legatis, quas inhabilitas tempore mortis* vitiat, § *.in extraneis, Inst. de hæred. qualit. & differ.* quia hi ad sui commodum recipiunt, *l. cogi, §. hi qui. ff. ad Trebell.* contra atq; tutores, qui dantur ad provisionem alterius, non sui. Quare non mirum, si ejus inhabilitas non impedit, quin valeat, ut valere potest. Et ut interim bona conserventur, datur à Judice tutor, idque secluso legitimo, qui desinit statim superveniente habilitate testamento dati, *ut tradunt Aret. d. §. furiosus, num. 1. vers. & advertas. Portius, num. 2.* Sunt enim ex die datis tutoribus similes, in quorum locum ideò non curator, sed tutor datur, *l. si quis sub conditione, ff. de testam. tutel. & §. Instit. de Attil. tut.* 25

Ne autem testamento datis tutoribus facile esset eludere testantium voluntates, & tutelam mandatam excusationis jure effugere, rectè statutum fuit, ut tales non solum legatis sed & omnib. aliis* eo testamento relictis, submoverentur, *l. qui tutelam, ff. de testam. tut. Roman. cons.* 235. *Segur. in rep. l. cum patronus, nu.* 21. *ff. de legat.* 2. *Ang. cons.* 166. *Bart. & Alex. in l. si legatarius, C. de legatis, & novißimè* Tiraq. *de privil. piæ causæ, privil.* 71. *ubi limitat in legato piæ causæ.* 26

Quod procedit * etiamsi talis esset conjunctus testatori, *juxta ea quæ tradit Dec. cons.* 192. *num.* 4. *& cons.* 178. *num.* 1. *&* 2. 27

28 Idque etiam * nulla facta distinctione, an testator reliquerit animo compensandi, & aliàs fuisset relicturus, vel non. Et ita respondit Roman. *consi.* 235. *num.* 1. Bald. *consi.* 356. *lib.* 4. Castrens. *cons.* 337. *lib.* 1. Dec. cum Molin, *d. cons.* 192. *num.* 3. *&* 4.

29 Maximè * in legato liberationis à redditione rationis, quia habet connexitatem cum tutela, etiamsi non administret ut tutor, sed ut coniunctus vel negotiorum gestor, *ut tradit Dec. cons.* 178. *n.* 2. *& cons.* 192. *n.* 4.

30 Et multo * magis is, qui semel suscepit, sed post desiit, vel ut suspectus remotus est. *Rom. cons.* 235. *num.* 1. *per l. quid autem, vers. multo magis ff. de excusat. tut.*

31 Neque * absimili ratione & is, qui etiam si apertè non renuit tutelam suscipere, tamen in notabili mora fuit, & interim pupillus decessit. *Angelus dict. consil.* 166. *vers.* 3. *casus.*

32 Hoc autem ita * intelligendum est, ut procedat jure novo, sive hodierno. Siquidem jure veteri si quid relictum esset coniunctæ personæ, vel aliter constare poterat, quod testator alioquin daturus fuisset, etiam sine tutela ab hujusmodi relictis non cadebant, ut responderunt Romanus, *d. cons,* 235. Decius *consi.* 192. *&* 178. *per l. Nesennius, & Tutor, §. quæ tutoribus, l. amscissimos, ff. de excusat. tut.*

33 Et eam communem * esse post Roman. dicit Plotus *in tract. de in litem jurando,* §. 9. *n.* 3.

Sed & Ruin. *cons.* 38. *lib,* 2. putat, novum jus non procedere in relicto alimentorum, sed quia non loquitur in nostro casu, sed in alio diverso, nihil ad nos in præsentiarum pertinet, quare illud reservamus ad nostrum tractatum alimentorum.

34 Sed hæc Regula * multis modis limitanda est. Et primo quidem in muto, quia auctoritatem præbere non potest, ut dicit Angel. *in dict.* §. 1. & est textus apertus *l.* 1. §. *mutus, ff. de tutel.* Et eam cõmunem esse dicit *Bal. rubr. Instit. de tutel.* & Portius *d.* §. 1. *n.* 4. dicentes contrarium tenuisse glossam, & Iacobum Aretinum

quon-

quondam Doctor. Tholosanum, & Franciæ* Cancellarium, si credimus Benedictino *in repit. c. Raynut. verbo, & uxorem, decis. 2. nu. 194. extr. de test. in l. ubi non voce, ff. de reg. jur.* Sed quia ea opinio communiter est reprobata, ut etiam attestatur Portius *in d.* §. 1. *num.* 4. ulterius non insisto, cum & is legitimus, nec dativus esse possit, *l. penult. ff. de legit. tut.* 35

Quæ tamen intelligenda sunt non de eo muto, qui balbus est, vel lingua hæsitante, vel qui blæsus est, cui lingua est impedita, & inexplanata, sed qui elinguis est, & nihil eloqui potest. Et ideò Vlpian. tractans edictum Ædilium, & docens mutum morbosum esse, veluti explicaturus quis esset mutus, subjicit morbosum eum esse, qui sine voce apparet, sed qui graviter loquitur, morbosus non est, ut neq; qui ἀσαφῶς, planè quique ἀσήμως loquitur, is utique morbosus est, nempe, quia pro muto habeatur, qui sic balbutit, ut non intelligatur, *l. mutum, ff. de ædilit. edict.*

Ex quo inferunt Dd. nempe Portius, *in d. §. 1. nu.* 4. & ante eum Bald. *in rubr. de tutel. nu.* 1. Bart. *in l. gerit, in fin. de acq. hæred.* Quod * etsi pupillus inhabitarat do- 36
mum paternam sciente & patiente tutore, non censeri aditam hæreditatem, quia talis patientia tutoris non operatur auctoritatem, quæ ei necessaria est, *l. pupillus, ff. de acq. hæred. & l. potuit, C. de jure deliber.*

Quod tamen* non procedit, si tutor mandasset pu- 37
pillo, ut aliquid faceret in domo illa, quia talis expressio mandati auctoritatē induceret, vel si pupillus in domo diu mansisset, videlicet per decem annos, nā per hoc aditio probaretur, & omnia fuisse solemniter acta, *l. qui in aliena, §. sed etsi non adierit, ff. de acq. hæred.*

Quin etiamsi * suscepta tutela aliquis ex accidenti 38
mut⁹ fiat, is desinit esse tutor ipso jure, ut tradit gloss. quam sequitur Bart. *in l.* 1. § *ult. ff de tut.* De quo muto refert Bal. *in tit. Episc. & Abb. §. mutus*, se vidisse quendā mutū, cui si quis voce inaudibili loquebatur, in gut-

ture

ture ejus vocem mutus audiebat, sed si vocem exprimeret, non audiebat, ut eum allegat Guilielmus Benidict. *ad c. Raynutius, verbo, in extremis positis, num. 35. de testamen.* Ratio autem hujus est, quia actus devenit ad eum casum, à quo incipere non posset, quo casu vitiatur, *l. existimo, l. pluribus, §. sed etsi placeat, ff. de verb. obligat.* & ibi Bart. Sed glossa

39 * *in d. l. ubi non voce*, contrarium tenet, quæ in eo se fundat, quod multa prohibentur fieri, quæ tamen facta tenent, & facilius conservatur in esse productum, quam si de novo deduceretur, *vulg. l. patre furioso, & ibi latè Iason. ff. de his qui sunt sui, vel alieni juris.* Niconit. rubric. *solut. matrimon. num. 11.* Et quod dicunt Dd. quod multa impediunt quid ab

40 initio, quæ non tollunt jam factum, * *l. in ambiguis, §. non est novum, & ibi Dec. ff. de reg. juris. Gomes. in cap. 1. nu. 76. & seq. de judic. in 6.* Ideo facilius quis repellitur ab obtinendo, quàm ab obtendo, *cap. super his, de accusat.* etiam quando aliquid illegitimè factum est contra juris prohibitionem, vel propter honestatem, aut alias, ut latè tradit Dec. *dict. §. non est novum, num. 5. & 6.* de Guardiano executore testamenti, Prælato suscipiente delegationes à Laicis, notario non admisso, scribendo instrumenta. Maximè quando talis actus legitimè ab initio factus non solum est inchoatus, sed & perfectus & consummatus, *l. si Gaudentius, C. de contr. empt.* Qua ratione tutela (quæ matrimonium cum pupilla impedit, *l. tutor. ff. de Sponsal. l. non est matrimonium, ff. de ritu nupt.*) curatelaque cum adulto, *l. tutor. l. Sc. ff. de ritu nuptiarum*, post contractas legitimè nuptias superveniens, eas non infirmat, *l. 3. C. de interdict. matr.* Sic & furor, qui matrimonium contrahi non sinit, rectè contractum non impedit, *d. l. patre furioso, l. oratione, in fin. ff. de ritu nupt.* Sed hæ rationes non tanti sunt ponderis, nec tam urgent quàm prima fronte videntur, si paulo penitius inspiciantur. Nam quantum attinet ad rationes glossæ, *l. 1. §. ult. ff. de tutel.* ex qua se fundat Bart.

illa

illæ non probant eorum dicta, & tamen idem Bart. dicit, & communiter sequuntur alii, glossæ & Dd. dicta esse intelligenda secundum ea, quæ allegant *in l. non solum, §. si liberationis verba, ff. de liberat. legat.* quem refert & sequitur Alex. *cons.* 218. *num.* 4. *lib.* 2. Inprimis enim *l. post susceptam ff. de excus. tut.* nihil minus probat, imò potius contra, cū dicit, quod post susceptam tutelam cœcus, mutus, aut surdus, aut valetudinarius deponere tutelam potest, quia verba apertè demonstrant, ipsam non desinere ipso jure, cum in ejus potestate relinquat deponere, vel nō deponere. Eodem modo nec *lex* 1. §. *casum, ff. de postul.* quidpiam probat, sed eam opinionem convellit prorsus & jugulat. Dicit enim, quod magistratum cœptum cœcus retinere potest, non tamen ad novum aspirare. Tertium argumentū, quod nos superius ultra glossam adduximus, non magis urget, quia nō procedit in actu perfecto & consummato, ut dixim9, qualis est tutela, statim atq; est semel legitimè suscepta. Licet enim ea tractū temporis habeat, & continuam actionem, nihilominus perfecta dicitur, non solum quo ad obligationem, ne liceat eam relinquere, quam in simili Dd. vocant essentialem perfectionem; sed etiam quo ad obligationes & periculum, ut per totum titulum *de admin. tut.* Cum enim regulę juris utrunq; obstarent, scilicet tutorem habenti alium dari non posse, *de qua in* §. *interdum, Inst. de curat.* & quod actus perfectus & consummatus, eo casu superveniente, non vitiaretur, S C. opus fuit,* & eo statutum, ut in locum furiosi, & mu- 41
ti, & surdi tutoris, alii tutores darentur, cujus meminit Paulus *in l. complura, ff. de tutelis.*

Rursus impedimento non sunt rationes ex altera parte adductæ, quod multa prohibentur fieri, quæ tamen facta tenent. Maximè * quando actus est perfe- 42
ctus & consummatus, quia illa regula non procedit, quando res devenit ad eum casum, quo causa finalis

defi-

deficiat, ut tradit Dec. *d. §. non est novum*; præsertim quando concurrit præsumpta, & virisimilis mens legis, ut hoc casu, quæ causa est dicti SC.

Quare dicendum tutorem, tali casu superveniente, non manere in tutela, neque etiam ob eum casum desinere ipso jure, sed in ejus locum alium sententia cõpetentis Iudicis substitui debere, ut & in locum suspecti, convicti, ac remoti, in locum excusari, vel defuncti, vel relegati, id est, deportati, furiosi & surdi, *l. 4. C. In quibus causis tut. hab. & in d. l. complura, ff. de tutelis*, & ita sæpè vidi practicari.

43 Quæ de muto diximus; in surdo similiter probantur. Nam ut Pomponius dicit, non tantùm loqui, sed & audire tutor debet, *dict. l. 1. §. final. ff. de tutelis*, quare non potest esse legitimus vel dativus, *l. penul. ff. de legit. tut.* Etiamsi talis sit surdus, qui ad motus labiorum loquentis, quid dicatur, intelligit, ut tradit Bald. *dict. §. 1. vers. sed pœna*, & Ioan. de Plat. *in l. 2. nu. 1 C. Qui numero liberronm, lib.* 10. quia lex requirit, quod intelligat per sensũ auditus, & sonũ vocis, non motu labiorum; vel alio nutu; talis enim non audit, vel loquitur naturaliter, sed signis & actibus alienis dijudicat mentè alterius: sicut ille non dicitur legere, qui oculis corporeis non legit & perspicit, huæ sunt scripta, sed tum extrinsecus intelligit, *l. 1. in prin. ff. de his quæ in testam. delent.*

44 Nec dissimile est quod scribunt * Dd. tales etiam non posse stipulari, licet intellectum habentes omnes alios actus facere possunt, quia in stipulatione verba pro forma necessaria sunt, *l. 1. §. final. ff. de actio. & obligat. §. mutum, Instit. de inutil. stipulat*. ut & in fidejussione, *l. Blanditus, C. de fidejuss.* & in autorisatione tutoris, ut dicit Bart. *in d. l. 1. §. fin. ff. de tutel.*

45 Ex quo ibidem infert * Andr. Alciat. *in l. 1. §. eadem, n.* 52. hunc tutorem esse, vel fidejubere non posse, nec etiam postulare pro alio in judicio, quia decretum Prætoris exaudire non poterit

Sed

Sed dicet quiſpiam vix fieri poſſe, ut quis ad motũ labiorum alterius intelligere poſſit, quid ille loquatur, cum experiamur quotidie etiam homines habentes aures acutas, & ſcientes, ſæpè non intelligere ea, quæ dicuntur. Cui reſpondemus hoc quidem verum eſſe, ſed Deum ſua dona ſæpè variè diſtribuere, & ſurdis ac mutis plus ingenii tribuere, quo ad intellectũ; atque aliis, quod uno aut altero exemplo oſtendam. Refert Bartol. *in l. num. 7. ff. de verb. obligat.* ſuo tempore fuiſſe quendam D. Nellum de Gabrielis de Eugubio, qui ob perſpicaciam ingenii, licet * non audiret, 46
omnino tamen ad motum labiorum homines quantumcunque ſecretè loquentes, quatenus viſus ejus protendebatur, intelligebat. Cujuſmodi alium & Senis fuiſſe, & ſe vidiſſe, Joannes de Imola refert dicto loco. Rudolphus quoque Agricola *lib. 3. de Inventione, cap. ultim.* teſtatur ſe vidiſſe ſurdum à primis annis, & (quod eſt conſequens) mutum, qui didicerat, ut quæcunque ſcriberet aliquis, intelligere, & ipſe quoque, tanquam loqui ſciret, omnia mentis ſuæ cogita perſcribere poſſet.

Huc ſpectant quæ ſcribit Plin. *lib. 10. c. 69.* nempe cui homini auditus primo negatus eſt, hunc & ſermonis uſum ablatum, nec ſunt naturaliter ſurdi, ut non ſint & muti. Muti verò naturaliter multi ſunt, qui tamen audiunt, ut meminit de Crœſi filio A. Gell. *lib. 5. cap. 9.* quem elinguem à puero fuiſſe, & tamen articulatè ad hoſtes exclamaſſe, refert.

Si quis tamen non ſurdus fuerit, id eſt, nihil prorſus audiens, ſed tantum ſurdaſter, ſive minus audiens, qualem fuiſſe Marcum Craſſum refert Cicero *lib. 5. Tuſculan.* 16. rectè tutor dari poterit ex Pauli ſententia, *in l. ult. ff. de legit. tutel.* & tradit Portius *in dict.* §. 1. *num.* 4. poſt Joan. Plat. *in l. 2. C. Qui morbo ſe excuſant*, neque enim auditus gravitas, ſive aurium tarditas huic rei impedimento eſt.

Pari

47 Pari modo * nec surditas (licet à personalibus muneribus, ut est tutela vel cura, *l. 1. ff. de munerib. & honoribus*, non tamen patrimonialibus, in quo sumptus maximè postulatur) aliquem excusat, teste eodem Portio, *num*. 4.

Quin & idem surdus (quamvis ad judicia inhabilis sit) & pro alio postulare non possit, quia decretum Prætoris exaudire non potest, & ideo, eo non exaudito, facile ut contumax * plecteretur, *l. 1. ff. de postul. l. mutus, ff. de procur.* tamen ad negotia rectè procurator dari poterit, ut tradit Bald. *d. rubr. §. 1. Instit. de tutel. per l. mutus, ff. de procu.* & ita quoque tenet Ioan. Plati. *d. l. 2. C. qui morbo se excusant.*

49 Frustra quoque * ei testamento tutela mandatur, cum quo testamenti factio non est, id est, cui vel hæreditas, vel legatum relinqui non potest, sive ut nostri Dd. loquuntur, qui non habet testamenti factionem passivam. Et ita accipit hæc verba Accurs. noster semper, *ut in §. legari, Instit. de legat. §. extraneis, Instit. de hered. qualit. & differ.* sic Paulus *in l. testamento*, & ibi gloss. communiter recepta, *ff. de testam. tutel.* loquitur: *Testamento tutores ii dari possunt, cum quibus testamenti factio est.* Multi autem sunt, qui ex testamento capere nequeant, ut deportati, hostes, peregrini, collegium illicitum, in metallum damnatus, incestuosus, & alii, de quib. Accurs. *d. §. legari*, quo loco & hæreticos, apostatas, mulierem intra annum luctus nubentem, & personam incertam inter eos nominat.

Sufficit autem hîc passiva testamenti factio, licet desit activa, nam & furiosi rectè tutores dantur, ut supra diximus, tamen activam testamenti factionem non habent, sed ex testamento capere non prohibentur.

50 Neque etiam admittunt * leges nostræ fœminam testamento tutorem dari, inquit Cajus *in l. tutela, ff. de tutelis*, plerumque virile officium est, & Neratius, id mu-

id munus masculorum esse dicit, *in l. fin. eodem tit.* & ibi glossa communiter approbata. Rationem explanat Imp. Alex. *in l. 1. C. Quando mul. tut. offic.* ne aliam aliunde arcessere sit opus, quia virile munus, & ultra sexũ fœmineæ infirmitatis tale officium. Qua ratione dicunt Dd. officium illud esse differens, ad quod etiam masculi, cæteris paribus, magis idonei, ut tradit Corn. *cons. 284. nu. 6. lib. 3. & cons. 164. n. 2. lib. 4.* Quin etsi pater testamento communium liberorum tutelã mandavit matri, & præses provinciæ imperitia lapsus patris voluntatem sequendam decreverit, successor ejus sententiam (quam leges nostræ non admittunt) sequi non tenetur, auctore Papiniano *in l. jure nostro ff. de test. tut.* Neque etiam poterit filiis testamento tutores relinquere ad dationem uxoris suæ, quia ubicunq; in dispositione ultimę voluntatis electio personæ in alterius arbitrium confertur, adeò ut illo non eligente, nullus esset, qui ad eam dispositionem admitteretur, ea dispositio tanquam captatoria, sive potius ab alieno arbitrio dependens, non valet, *l. illa institutio, & ibi Bart. in ultima quæst. ff. de hæred. instituendis*, quo loco communiter Dd. & maximè Imola dicit, id locũ habere non solum in hæredis institutione, sed etiam in legatis, quod ipsum & alia graviori ratione confirmari potest, quia tutores constituuntur, aut à testatore, aut lege, aut Judice, non autem à privato, adeò quod nec Judex alteri mandare possit, ut is videt, *l. nec mandante, ff. de tut. & curat. dat. ab his.* Cum ergo hoc jus dandi tutorem aliquibus tantum speciatim permissum sit, *§. permissum, & ibi notat gloss. Instit. de tut. l. 3. ff. de tut. & curat. dat. ab his, l, intestato, ff. de legit. hæred.* atque ideo causa * tutelæ, an tutor dari, & quis debeat, 51 compromitti non potest, ut tradit Bart. *in l. Prætor, ff. de tut. & cur. dat. ab his*, qui ab arbitrio & electione alterius pendere non potest, licet Bartolus ibi aliam rationem adferat, longè minus ab arbitrio & electione

alterius pendere non potest, licet Bartolus ibi aliam rationem adferat, longè minus ab arbitrio & electione fœminæ, quæ ab officio tutelæ penitus exclusa est, ob sexus imbecillitatem, infirmitatem & inconstantiam, ut supra dictum est. Si tamen patri visum fuerit testamento tutores dare, eisque mandare, ut consilio matris pupillorum tutelam gerant, neque id non idcirco minus integrum erit tutoris officium, sed viris bonis conveniet, salubre consilium matris admittere, alias contemnere, cum & illis permissum sit etiam quandoque patris præceptum negligere, *l. ita autem, §. Papinianus, ff. de administrat. tut.*

52 Quæ tamen * de matre dicta sunt, licet veteri jure ita obtinuerint, nisi à Principe filiorum tutelam specialiter postulassent, tamen hodie non procedunt novissimo jure Authenticorum, quo generaliter constitutum fuit, ut mater & avia ad filii vel nepotis tutelam admittantur, idque jure communi absque alia impetratio-
53 ne: FRUSTRA quidem precibus postulatur, quod * jure communi conceditur, *l. 1. C. de Thesauris, lib.* 10. quod eis concessum est propter affectionem & pietatem in filios, *ut in Auth. matri & aviæ*, C. *Quando mul. tut. officio fungi potest*, *§. quia vero, in auth. ut sine prohibit. matr. cred. ibi, cum illam namque naturæ amor pius circa filios sine suspicione faciat*, *& l. matris pietas*, C. *qui petunt tut.* & hac etiam
54 ratione jura * antiqua concedebant educationem filii potius matri, quam agnatis, *l. 1. C. ubi pupill. educ. debeat.* Decius latè, *cons.* 16. *num.* 2. de quo infrà, quando de legitimo agemus, latius dicendum erit. Et quamvis hæ testamento dantur, tamen ad tutelam ejus mandatam cogi non possunt; sunt enim testamentariæ volun-
55 tariæ, & harum tutela ob id dicitur * irregularis & anomala, ut notat Bar. *in d. auth. matr. & aviæ, n. 10. & 18.*

Et licet jure veteri potuerit tutor pupillo dari, vel curator adulto, ejusdem creditor, vel etiam debitor, *l. creditorem*, C. *Qui dari tut. possunt*, *l. neque*, C. *de excusat.*

*sat.tut.l.ita autem 1.§.debitor.ff.de admin.tut.*nec is quoque, qui litem habuerit cum pupillo vel adulto, non excusaretur; nisi lis esset de statu, vel omnibus bonis, vel maxima parte eorum, *l.si pupillum, cum l.seq.ff.de excusat.tut.* qui tamen Imper. Justin. experientia didicerat, tales creditores vel debitores multa contra suos moliri in intercipiendis chyrographis, apochis, aliisq; probationibus supprimendis: necesse enim est plerumq; eorum fidem sequi, & res pupillares custodiæ eorum committere, ut hanc delinquendi materiam sive occasionem* tolleret, rectè & sanctè Novella sua 56
constit.72. statuit, ut hi dari tutores non possent, etiã si à lege vocarentur. Imò* etiam si fratres sint, *Bart.in* 57
dict. Auth.minoris, n.3.&4. quia non est tantus amor inter fratres, sicut inter ascendentes & descendentes, & inter eos est sæpè invidia magna. Sed & si quis dissimularit se creditorem esse, & ita factus fuerit tutor, perderet jus suæ contra pupillum actionis. Quod* si 58
debitorem se dissimulaverit, non posse tutelæ tempore sese ullo modo debito liberare, etiamsi esset creditor vel debitor in actione reali, ut est cõstans omnium sententia, *reprob. glo. in d. Auth. minoris,* quia eadem ratio militat in reali, quæ in personali actione, ergo idem jus, *vulg. l. illud, ff. ad leg. Aquil.* Et eadem Novella loquitur de iis, quibus minor tenetur, vel res minoris, *Portius in d.§.si inter, num.17. ff. de auctorit. tut. Corn. consi.238.nu.13.lib.4.Bart.d.Auth.minoris, num. 7. & 8. dicit communem.* Idemque* esse in omnibus curatori- 59
bus, nostri uno ore dicunt, & Novellæ verba demonstrant. Quod licet Angel. *in §.actionum, num.33 Institut. de Action.* controvertat, fatetur tamen eam esse communem, quem sequitur Andreas Barb. *cons. 6. numer. 14. lib.3.*

**Hoc amplius* ajunt, non solum creditores & de- 60
bitores, ab eorũ tutela vel cura arceri, sed & communionem tantum cũ minoribus habentes, ut est gloss.**

communiter approbata *in l. quod res*, C. *de excusat. tut.* quia in communione oritur quidam quasi contract⁹, producens obligationem & actionem communi dividundo, & sic potest dici debitor & creditor, & militat eadem ratio, ut tradit Andr. Barbat. *d. cons.* 61. *n.* 14. dicens communem, & ante eum Barto. *in d. Auth. min. n.* 9. *C. Qui dari tut.* Quo loco tamen idem Bart. dicit id non procedere, quando talis esset communio, quæ nullas posset parere lites, sed facilè explicari: puta, si tantum unum fundum habeat cum minore communem, vel aliàs est modica communio, ita ut cesset omnis maligna suspicio, quod ipsum bonus Judex variè pro personarum & rerum qualitate æstimare de-
61 bet, ut in simili * de parvo sive modico debito, vel credito tradit Angel. *in d.* §. *si inter, vers. & prædicta, & d.* §. *actionum, num.* 33. Barbat. *d. cons.* 6. *num.* 14. Alexan. *cons.* 186. *num.* 1. *lib.* 7. Tiraq. *de judiciis exiguis, vers.* 33. & omnium novissimè Jacob. Menoch. *de arbitr. Iud. libr.* 2. *cent.* 2. *casu.* 196. quo loco alios laudat.

Qua ratione motus idem Imp. eadem Novella, ut si post susceptam tutelam vel curam ipsi acquirunt obligationem adversus minores, fortè adita hæreditate creditoris pupilli, vel etiam alio modo incidant in obligationem, eis tali casu adjungeretur contutor,
62 vel concurator, * quod & olim fiebat litis causa ex constitutione Imperatoris Alexandri, *in l. neque de excusat. tut.* Neq; eo contentus Imperator ulterius contra *legem non sit, ff. de reb. eorum, quæ sub tutel.* statuit, quod si post susceptam tutelam, vel curam tutor vel curator minoris jure cessionis obligationem acquireret contra minorem, fortè donationis, venditionis, vel alio titulo, eadem nulla esset ipso jure, nec eo casu tutor haberet regressum adversus cadentem, & pupillus sive adultus ab utroque esset liberatus, etiamsi talis cessio facta fuisset finita tutela, tamen ante datas sive redditas rationes, *ut patet ex contextu d. Novella* 72.

sive

ſive ex titulo Authenticorum, ut hi qui obligant ſe habere prohib.res minorum, & ita eam conſulendo interpretatus eſt Marian. Socin. *conſ.* 148. *num.* 13. 14. 15. *lib.* 1. Atque hujus Novellæ ratione, vel non abſimili moti fuiſſe videntur Divi fratres, in ſuo reſcripto ad Rutilium Luppeum (cujus meminit Vlpian. *in l. reſcripto, §. debitores, ff. de muner. & honor.*) & poſt eos Imp. Anton. *in l.* 1. *C. de debit. civitatum, lib.* 11. cum reſcribunt debitorem reipublicæ ab honoribus & adminiſtratione honorem habente annexum arcendum tantiſper, donec tale debitum exſolverit, & reipublicæ ſatisfecerit.

Quæ cum ita ſint, * videamus an dicta Authent. *Minoris*, ſemper procedat, & in omnibus vera ſit, atque etiam locum habeat in teſtamentario, de quo inpręſentiarum agimus. Et inprimis Imp. Juſtin. in dd. ſuis novellis conſtitutionibus, puta, novella hac eadē, & 94. ab ea exemit matres, excipit & avias, eodē modo quo de matre conſtitutio Divi Severi trahitur ad aviā, *l.* 2. *§. & quid ſi nepotibus, ff. ad Tertull.* quas non vult ullius obligationis nomine à filiorum vel nepotum tutela arceri, quia cum peculiari pietatis motu agantur, non ſunt extraneis conferendæ, & aliàs ſemper* matris appellatione veniant omnes aſcendētes, ſicut etiam patris, ſecundum Innocent. *in c. ſi vero* 1. *& ibi glo. de ſenten. excom. & eſt text. cum gloſſ. in §. illud quoque, in Auth. ut liceat matri, vel aviæ, Boer conſ.* 17. *num.* 6. 7. qua ratione & ſunt qui ab hac Novella excipiunt patrem & avū, imò & parentes omnes virilis ſexus, ut Jacob. Cujac. *d. Novell,* 72. atq; filius quoq; Curator patris furioſi, *d. Auth. minoris, nu.* 2. propter ſpem ſucceſſionis, cujus ſpei intuitu dicitur quaſi Dominus rerum paternarum, etiam vivo patre, adeoque adminiſtrator bonorum propriorum, quia eo caſu ceſſat omnis ſuſpicio, niſi tamen plures eſſent filii ejuſdem patris furioſi, quo caſu minus ſuſpectus debebit dari.

63 · 64 · 65

L 3 Sunt

Sunt & qui dicunt, d. Anth. non procedere, quando tutor conficeret inventarium cum æstimatione re-
66 rum singularum, * ad quod de jure non tenetur, *l. fin. & ibi Salic. C. de magistrat. convent.* quia, inquiunt, per inventarium recurrimus ad jus antiquum, quo debitor non arcebatur à tutela, *d. l. creditorem.* De quo tamen merito dubitat Sebast. Montic. in tract. suo de Inventario hæredis, *c. 13. num.* 254. quia inventarium non corrigit nec abrogat leges anteriores vel posteriores, nisi quatenus in duabus constitutionibus Iustin. continetur. Et quia militat adhuc eadem ratio, licet in inventario, ad cujus confectionem omnis tutor tenetur, si bona fuerint æstimata.

Sed magis dubium est an d. auth. etiam locum habeat in testamentario? Et quidem glossa *in d. auth. mi-*
67 *noris, & in corpore, unde sumpta est,* apertè * decidit, etiam in eo auth. procedere, quia in eadem tantum excipiuntur mater & avia, ergo nulli alteri videtur permissa. Et licet, inquit, ejus fides videatur à testatore approbata, ea tamen approbatio non se extendit ad alia, quam ad satisdationem, à qua liberatur per testatoris approbationem, ut inferius dicemus, & hanc partem tenuit Dynus judicando & consulendo, *consi. suo* 38. quem deinde secutus est Azo Bonon. *in summa sua tit. Qui dari tut. possunt,* ut eum allegat Portius, *d. §. si inter, n.* 17. quo loco dicit horum opinionem esse veriorem, & ideo sequendam.

Alii tamen, quæ maxima turba est, contrarium sentiunt. Primo ex eo, quod ejus fides est electa & approbata, non generaliter, sed specialiter à testatore, *1. Instit. de satisd. tut.* Qua ratione Ulpian. *in l. testamento, ff. de testamen. tutel.* dicit, eos non esse cogendos satisdare rem pupilli salvam fore, idque certo certius esse, & Iustinianus *in l. ult. §. & siquidem parens, Cod. de curat. furiosi, & l. de creationibus, C. de Episcop. audientia* paternum testimonium pro satisdatione sufficere dicit. Et rursus

rursus Justinian.*in dict.Novell.*72.non loquitur de testamentariis, sed tantum à lege datis, quorum fides licet etiam lege approbata videatur, non tamen specialiter, sed tantum generaliter, inter quæ longa est differentia, juxta ea quæ tradit Portius, *Institut.de satisdat.tut.num.*2.

Hinc videmus*quod probatio specialis est fortior 68
&potentior generali: Aymo *cons.* 143.*nu.*2. Paris.*cons.* 29.*num:*87.*lib.*2.Innocent.Canonist.coriphæus,& alii, *in cap. auditis,de præscript.* & præsumptio in specie tollit aliam generalem. Aymo,*cons.*250. *num.*2. Molin. *in consuetud.*§.46.*num.*13.Gratus,*cons.*2. *num.* 67. *Idem consil.*11.*num.*37.*Idem cons.*43.*nu.*41. *lib* 2. Dec. *in c.quoniam Abbas,de offi. deleg. in l. Divus, de in int. restit. l. cum de indebito,ff.de probat.*

Nec huic etiam * abhorret, quod dicimus, legem 69
specialem debere attendi præ generali,&quando duæ leges sunt generales,illa,quæ est minus generalis,pro specie reputatur,*Dec.consi.*382.*nu.* 4. *per not. Dyn. cap. generi,de reg.jur.in* 6.*ut respondit idem Dec cons.*664.*num.* 89.per regulam quam tradit Angel.*in l. cum Prætor, de judic.*Bart.*in l.*1.§.*hoc interdictum, col.penult. ff. de oper. novi nunc.* Et ideo*quoque mandatum speciale dero- 70
gat generali.*Dec.d cons.*664.*num.*8 9.*Alexand.in l. Titia textores,ff.de legat.*1.

Sed & propius accedit, quod scribit Angel. Aret: *cons.col.*3. quod voluntas in specie sit fortior * & po- 71
tentior,quem refert & sequitur Aymo,*cons.*143. *num.* 2.*per l.sanctio legum,de pœnis, & d. c.generi.*

Sed quamvis * ista utcunque videantur colorata, 72
tamen communis schola hanc controversiam componit,hoc modo; ut si testator,qui dedisset talē tutorē, sciverit ipsum esse creditorem,vel debitorem, eo casu valeret datio,quia ejus fides & diligentia est per testatorem approbata,*per l.tres tutores,§.finali,ff.de administ. tutel. quam sequitur Bart.in d. Auth.minoris, num.*11.12.

& communem dicit Ang. in d. §. si inter, vers. tertio casu, ff. de auctorit. tut. Idem in §. actionum, num. 33. Institut. de actio. Barb. d. consi. 61. num. 15. 16. lib. 3. Socin. Iunior, consil. 5. num. 1. lib. 4. & ex recentioribus Gualdensis in tract. Cautelar, ult. volunt. tit. de tutore, cautel. quæ dicit ideo expedire, ut eam scientiam testator aperiat in suo testamento.

Ex quo inferunt alii etiam tales posse dari per inquisitionem, maximè quando Iudex inquisivit, an esset creditor vel debitor talis debiti, ob quod deberet à tutela repelli, quia, ut supra diximus, hæc ab arbitrio boni Judicis pendent, *Bart. in d. Auth minoris, nu. 12. Angel. in d. §. actionum, num. 33. vers. advertas, allegat text. in l. si nemo tutorum, §. 1. de testam. tut. ibi, quamvis verba edicti ad testamentarios pertineant.* Nec enim horum fides minus specialiter est approbata à Iudice, atque illorum à testatore, *sequitur Barbat. dict. consi. 61. num. 16. libro tertio.*

Sin autem testator ignoravit eum esse creditorem vel debitorem, eo casu dationem non valere, quia non videtur ejus fidem approbasse, quem talem ignorabat *argum. leg. mater, ff. de inoff. testamen.* Et hanc putat esse veram Barbat. *d. Auth. minoris, nu. 12.* ubi hujus opinionis & distinctionis coryphæum laudat Oldrad. sed liber mendosus est, cum sit Odofred. *in d. Authen. minoris* cujus jam etiam meminit Barbat. *d. consi. 61.* Soc. Iun. *d. cons. 5.* Idem consulendo tenuit Barbat. *cons. 148.* quo etiam loco liber ejus æque vitiosus est.

Cujus distinctionis posterior pars confirmatur ex eo, quod dicit Cynus *in l. si quis testibus, in 8. quæstione, C. de testib.* Et Paul. de Leaz. *in c. testimonium, de testib.* quod licet testes instrumentarii non videantur posse repelli aliqua exceptione, quia eorum fides est à partibus approbata. Curtius Senior *l. 2. §. sed quia veremur, C. de juram. propter calum. dand. Idem cons. 55. num. 8.* Iason. *in l. C. de testib.* Alex. *cons. 70. numer. 6. lib. 1.* hoc

tamen

tamen non procedere, quando non apparet de ſcientia partim, quod ſciverunt illorum defectum, quia ignorans non videtur approbare, *l. in repudianda, ff. de acq. hæred. d. l. mater*, & ingnorantia in dubio præſumitur, *vulg. l. verius, ff. de probat.*

Quam rationem * ſic etiam puto temperandam eſſe, ut ſi nova aliqua cauſſa supervenerit, vel etiam antiqua detegatur, quæ veriſimiliter teſtatori fuit ignota, hos eo caſu non eſſe admittendos; idque relinquendum eſſe arbritio boni Iudicis, ſecundum ea quæ ſupra diximus. 73

Repelluntur * præterea à tutela & cura excommunicati; ſecundum Decium, *in cap. Intelleximus, num. 56. de Iudiciis.* Idque hac ratione, quod quia ei non communicemus, interponere auctoritatem nequiret, ſecundum Lanfran. *in repet. cap. quoniam contra, cap. 4. num. 17. de probat.* 74

CAP. X.

Quomodo Tutores Teſtamento dari debeant.

SUMMARIA.

1 *Tutor non ſolùm purè, ſed ſub conditione, & uſque ad conditionem teſtamento dari poteſt. Declara nu. 4.*
2 *A Iudice ſub conditione inutiliter tutor datur. Declara num. 8.*
3 *Ratio cur à Iudice tutor ſub conditione dari nequeat.*
5 *Deficiente conditione, actus habetur, ac ſi nunquam factus fuiſſet. Amplia num. 6.*
7 *Communis opinio.*
9 *Actus legitimi non recipiunt diem nec conditionem.*
10 *Tutoris datio actus legitimus.*
11 *Lex,* actus legitimi, de reg. juris *declaratur.*
12 *Tutor ad certum tempus, vel ex certo tempore dari poteſt.*
13 *Tutor ante, & poſt heredis inſtitutionem dari poteſt.*

 14 Tu-

14 *Tutor Latinis & Græcis verbis dari potest.*

15 *Tutor testamento datus, posteriori testamento vetari potest.*

16 *Posteriori testamento jure perfecto, prius rumpi.*

17 *Tutor codicillis mutari potest.*

18 *Exsecutores testamento datos codicillis posse cassari.*

19 *Tutor codicillis non confirmatus an mutari possit.*

20 *Clausula*, Valeat jure alterius cujuslibet voluntatis, *quid operetur.*

21 *Incertus Tutor dari nequit.*

22 *Incertitudo personæ vitiat rescriptum delegatorium, exsecutoris testamentarij deputationem, legitimationem personæ & libertatis dationem.*

23 *Incertitudinem vitiare omnes actus, non solum inter vivos, sed etiam in ultima voluntate. Declara num.* 24.25.28.30.

26 *Idem judicandum de verisimili, quod de ipsa veritate.*

27 *Verisimilitudo maximè attendenda in materia probationis & præsumptionis.*

29 *Paria censeri quid esse certum, vel postea certificandum.*

31 *Tutoris datio sive electio in alterius arbitrium conferri non potest.*

32 *Legatum non potest conferri in alterius arbitrium.*

33 *Qui sibi asscripsit tutelam in testamento, non erit tutor.*

34 *Pœna illius, qui se testamento scribat hæredem.*

35 *SC. Libonianum & edictum* D. *Claudij, an habeat locum in testamentis nuncupativis.*

36 *Communis opinio, & ea declaratur, num.* 37.

38 *Ipse facere videtur, qui per alium à se solum delectum quid facit.*

39 *Gabriel Mudæus Præceptor auctoris.*

40 *Tutor certæ rei, vel caussæ dari non potest.*

41 *Tutor testamento datus, tutelam sibi mandatam dividere, & ad certum, vel certos actus tantum acceptare non potest.*

42. In-

42 *Intellectus verborum* hoc enim jure utimur, in l. si tamen, ff. de testam. tutel.

43 *Datio tutelæ ad bona existentia in certa villa an valeat.*

44 *Tutor datur impuberi ad adeundam hæreditatem, non curator.*

45 *Deficiente tutore testamentario, locus est legitimo, excluso dativo,* Declaratur 46.

47 *Statutum permittere potest tutorem dari ad certum actum, & quomodo id procedat.*

48 *Tutor ad unum actum dari potest, quando pater administrationemr ecusat.*

49 *Tutor ex lege Iulia de maritandis ordinibus datur à Prætore urbis mulieri, virginive tutorem non habenti.*

SUperest ut quartum caput aggrediamur; *Quomodo scilicet tutores testamento dari possint?* Et ultra ea quæ diximus in definitione, de simpliciter dato,* certis rebus, ad augmentum, honorariis, notitiæ causa datis, & aliis ut gerant, certo certius est, non solum purè, sed etiam sub conditione & usque ad conditionem testamẽto tutores dari posse, auctore Ulpiano, *in l. tutor, §. tutorem, ff. de testam. tut.* Quod * tamen Præsidib. Provinciarum non esse permissum idẽ Ulp. auctor est, *in l. muto §. sub condit. ff. de tutel.* & ita respondit Marian. Soc. *cons. 85. n. 45. lib. 3.* contra regulam, de qua Ioan. Coras. Tholos. *in l. servitutes, nu. 9. ff. de servit.* Et est * ratio differentiæ non obscura; quia pendente tempore vel conditione adjecta testamento, potest provideri pupillo de tutore legitimo, vel dativo, secus si à Iudice, ut tradit Portius, *in §. 1. nu, 9. Instit. Qui testament. tut. dari possunt.* Angel. *in §. ad certum, nu. 2. Instit. eod.* Cyn. *in rubr. C. de testam. tutel.* Tum, quia nullus erit, qui post eum vacantis tutelæ tempora impleat, tum etiam quia videtur absurdum, ut quicquam eorum, quæ magistratus in republica facit, sit inperfectum, *argum. l. actum,*

de

alterius pendere non potest, licet Bartolus ibi aliam rationem adferat, longè minus ab arbitrio & electione fœminæ, quæ ab officio tutelæ penitus exclusa est, ob sexus imbecillitatem, infirmitatem & inconstantiam, ut supra dictum est. Si tamen patri visum fuerit testamento tutores dare, eisque mandare, ut consilio matris pupillorum tutelam gerant, neque id non idcirco minus integrum erit tutoris officium, sed viris bonis conveniet, salubre consilium matris admittere, alias contemnere, cum & illis permissum sit etiam quandoque patris præceptum negligere, *l. ita autem, §. Papinianus, ff. de administrat. tut.*

52 Quæ tamen * de matre dicta sunt, licet veteri jure ita obtinuerint, nisi à Principe filiorum tutelam specialiter postulassent, tamen hodie non procedunt novissimo jure Authenticorum, quo generaliter constitutum fuit, ut mater & avia ad filii vel nepotis tutelam admittantur, idque jure communi absque alia impetratio-
53 ne: FRUSTRA quidem precibus postulatur, quod * jure communi conceditur, *l. 1. C. de Thesauris, lib.* 10. quod eis concessum est propter affectionem & pietatem in filios, *ut in Auth. matri & aviæ, C. Quando mul. tut. officio fungi potest, §. quia vero, in auth. ut sine prohibit. matr. cred. ibi, cum illam namque natura amor pius circa filios sine suspicione faciat, & l. matris pietas, C. qui petunt tut.* & hac etiam
54 ratione jura * antiqua concedebant educationem filii potius matri, quam agnatis, *l. 1. C. ubi pupill. educ. debeat.* Decius latè, *cons.* 16. *num.* 2. de quo infrà, quando de legitimo agemus, latius dicendum erit. Et quamvis hæ testamento dantur, tamen ad tutelam ejus mandatam cogi non possunt; sunt enim testamentariæ volun-
55 tariæ, & harum tutela ob id dicitur * irregularis & anomala, ut notat Bar. *in d. auth. matr. & aviæ, n. 10. & 18.*

Et licet jure veteri potuerit tutor pupillo dari, vel curator adulto, ejusdem creditor, vel etiam debitor, *l. creditorem, C. Qui dari tut. possunt, l. neque, C. de excusat.*

sat.tut.l.ita autem 1.§.*debitor.ff.de admin.tut*.nec is quoque, qui litem habuerit cum pupillo vel adulto, non excusaretur; nisi lis esset de statu; vel omnibus bonis, vel maxima parte eorum, *l.si pupillum, cum l.seq.ff.de excusat.tut.* qui tamen Imper. Justin. experientia didicerat, tales creditores vel debitores multa contra suos moliri in intercipiendis chyrographis, apochis, aliisq; probationibus supprimendis: necesse enim est plerumq; eorum fidem sequi, & res pupillares custodiæ eorum committere, ut hanc delinquendi materiam sive occasionem* tolleret, rectè & sanctè Novella sua 56
constit. 72. statuit, ut hi dari tutores non possent, etiã si à lege vocarentur. Imò* etiam si fratres sint, *Bart. in* 57
dict. Auth. minoris, n. 3. & 4. quia non est tantus amor inter fratres, sicut inter ascendentes & descendentes, & inter eos est sæpè invidia magna. Sed & si quis dissimularit se creditorem esse, & ita factus fuerit tutor, perderet jus suæ contra pupillum actionis. Quod* si 58
debitorem se dissimulaverit, non posse tutelæ tempore sese ullo modo debito liberare, etiamsi esset creditor vel debitor in actione reali, ut est cõstans omnium sententia, *reprob. glo. in d. Auth. minoris*, quia eadem ratio militat in reali, quæ in personali actione, ergo idem jus, *vulg. l. illud, ff. ad leg. Aquil.* Et eadem Novella loquitur de iis, quibus minor tenetur, vel res minoris, *Portius in d. §. si inter, num.* 17. *ff. de auctorit. tut. Corn. consi.* 238. *nu.* 13. *lib.* 4. *Bart. d. Auth. minoris, num.* 7. & 8. *dicit communem.* Idemque* esse in omnibus curatori- 59
bus, nostri uno ore dicunt, & Novellæ verba demonstrant. Quod licet Angel. *in §. actionum, num.* 33 *Institut. de Action.* controvertat, fatetur tamen eam esse communem, quem sequitur Andreas Barb. *cons.* 6. *numer.* 14. *lib.* 3.

**Hoc amplius* ajunt, non solum creditores & de- 60
bitores, ab eorũ tutela vel cura arceri, sed & communionem tantum cũ minoribus habentes, ut est gloss.**

communiter approbata *in l. quod res, C. de excusat. tut.* quia in communione oritur quidam quasi contractus, producens obligationem & actionem communi dividundo, & sic potest dici debitor & creditor, & militat eadem ratio, ut tradit Andr. Barbat. *d. consil. 61. n. 14.* dicens communem, & ante eum Barto. *in d. Auth. min. n. 9. C. Qui dari tut.* Quo loco tamen idem Bart. dicit id non procedere, quando talis esset communio, quæ nullas posset parere lites, sed facilè explicari: puta, si tantum unum fundum habeat cum minore communem, vel aliàs est modica communio, ita ut cesset omnis maligna suspicio, quod ipsum bonus Judex variè pro personarum & rerum qualitate æstimare de-
61 bet, ut in simili * de parvo sive modico debito, vel credito tradit Angel. *in d. §. si inter, vers. & prædicta, & d. §. actionum, num. 33.* Barbat. *d. cons. 6. num. 14.* Alexan. *cons. 186. num. 1. lib. 7.* Tiraq. *de judiciis exiguis, vers. 33.* & omnium novissimè Jacob. Menoch. *de arbitr. Iud. libr. 2. cent. 2. casu. 196.* quo loco alios laudat.

Qua ratione motus idem Imp. eadem Novella, ut si post susceptam tutelam vel curam ipsi acquirunt obligationem adversus minores, fortè adita hæreditate creditoris pupilli, vel etiam alio modo incidant in obligationem, eis tali casu adjungeretur contutor,
62 vel concurator, * quod & olim fiebat litis causa ex constitutione Imperatoris Alexandri, *in l. neque de excusat. tut.* Neq; eo contentus Imperator ulterius contra *legem non fit, ff. de reb. eorum, quæ sub tutel.* statuit, quod si post susceptam tutelam, vel curam tutor vel curator minoris jure cessionis obligationem acquireret contra minorem, fortè donationis, venditionis, vel alio titulo, eadem nulla esset ipso jure, nec eo casu tutor haberet regressum adversus cadentem, & pupillus sive adultus ab utroque esset liberatus, etiamsi talis cessio facta fuisset finita tutela, tamen ante datas sive redditas rationes, *ut patet ex contextu d. Novellæ 72.*

sive

ſive ex titulo Authenticorum, ut hi qui obligant ſe habere prohib. res minorum, & ita eam conſulendo interpretatus eſt Marian. Socin. *conſ.* 148. *num.* 13. 14. 15. *lib.* 1. Atque hujus Novellæ ratione, vel non abſimili moti fuiſſe videntur Divi fratres, in ſuo reſcripto ad Rutilium Luppeum (cujus meminit Vlpian. *in l. reſcripto, §. debitores, ff. de muner. & honor.*) & poſt eos Imp. Anton. *in l. 1. C. de debit. civitatum, lib.* 11. cum reſcribunt debitorem reipublicæ ab honoribus & adminiſtratione honorem habente annexum arcendum tantiſper, donec tale debitum exſolverit, & reipublicæ ſatisfecerit.

Quæ cum ita ſint, * videamus an dicta Authent. *Minoris*, ſemper procedat, & in omnibus vera ſit, atque etiam locum habeat in teſtamentario, de quo inpræſentiarum agimus. Et inprimis Imp. Juſtin. in dd. ſuis novellis conſtitutionibus, puta, novella hac eadẽ, & 94. ab ea exemit matres, excipit & avias, eodẽ modo quo de matre conſtitutio Divi Severi trahitur ad aviã, *l. 2. §. & quid ſi nepotibus, ff. ad Tertull.* quas non vult ullius obligationis nomine à filiorum vel nepotum tutela arceri, quia cum peculiari pietatis motu agantur, non ſunt extraneis conferendæ, & aliàs ſemper* matris appellatione veniant omnes aſcendẽtes, ſicut etiam patris, ſecundum Innocent. *in c. ſi vero* 1. *& ibi glo. de ſenten. excom. & eſt text. cum gloſſ. in §. illud quoque, in Auth. ut liceat matri, vel aviæ, Boer conſ.* 17. *num.* 6. 7. qua ratione & ſunt qui ab hac Novella excipiunt patrem & avũ, imò & parentes omnes virilis ſexus, ut Jacob. Cujac. *d. Novell.* 72. atq; filius quoq; Curator patris furioſi, *d. Auth. minoris, nu.* 2. propter ſpem ſucceſſionis, cujus ſpei intuitu dicitur quaſi Dominus rerum paternarum, etiam vivo patre, adeoque adminiſtrator bonorum propriorum, quia eo caſu ceſſat omnis ſuſpicio, niſi tamen plures eſſent filii ejuſdem patris furioſi, quo caſu minus ſuſpectus debebit dari.

63 · 64 · 65

Sunt & qui dicunt, d. Anth. non procedere, quando tutor conficeret inventarium cum æstimatione re-
66 rum singularum, * ad quod de jure non tenetur, *l. fin. & ibi salic. C. de magistrat. convent.* quia, inquiunt, per inventarium recurrimus ad jus antiquum, quo debitor non arcebatur à tutela, *d. l. creditorem.* De quo tamen merito dubitat Sebast. Montic. in tract. suo de Inventario hæredis, *c.* 13. *num.* 254. quia inventarium non corrigit nec abrogat leges anteriores vel posteriores, nisi quatenus in duabus constitutionibus Iustin. continetur. Et quia militat adhuc eadem ratio, licet in inventario, ad cujus confectionem omnis tutor tenetur, si bona fuerint æstimata.

Sed magis dubium est an d. auth. etiam locum habeat in testamentario? Et quidem glossa *in d. auth. mi-*
67 *noris, & in corpore, unde sumpta est,* apertè * decidit, etiam in eo auth. procedere, quia in eadem tantum excipiuntur mater & avia, ergo nulli alteri videtur permissa. Et licet, inquit, ejus fides videatur à testatore approbata, ea tamen approbatio non se extendit ad alia, quam ad satisdationem, à qua liberatur per testatoris approbationem, ut inferius dicemus, & hanc partem tenuit Dynus judicando & consulendo, *consi. suo* 38. quem deinde secutus est Azo Bonon. *in summa sua tit. Qui dari tut. possunt,* ut eum allegat Portius, *d.* §. *si inter, n.* 17. quo loco dicit horum opinionem esse veriorem, & ideo sequendam.

Alii tamen, quæ maxima turba est, contrarium sentiunt. Primo ex eo, quod ejus fides est electa & approbata, non generaliter, sed specialiter à testatore, 1. *Instit. de satisd. tut.* Qua ratione Ulpian. *in l. testamento, ff. de testamen. tutel.* dicit, eos non esse cogendos satisdare rem pupilli salvam fore, idque certo certius esse, & Iustinianus *in l. ult.* §. *& siquidem parens, Cod. de curat. furiosi, & l. de creationibus, C. de Episcop. audientia* paternum testimonium pro satisdatione sufficere dicit. Et rursus

rursus Justinian. *in dict. Novell.* 72. non loquitur de testamentariis, sed tantum à lege datis, quorum fides licet etiam lege approbata videatur, non tamen specialiter, sed tantum generaliter, inter quæ longa est differentia, juxta ea quæ tradit Portius, *Institut. de satisdat. tut. num.* 2.

Hinc videmus * quod probatio specialis est fortior 68
& potentior generali: Aymo *cons.* 143. *nu.* 2. Paris. *cons.* 29. *num.* 87. *lib.* 2. Innocent. Canonist. coriphæus, & alii, *in cap. auditis, de præscript.* & præsumptio in specie tollit aliam generalem. Aymo, *cons.* 250. *num.* 2. Molin. *in consuetud.* §. 46. *num.* 13. Gratus, *cons.* 2. *num.* 67. *Idem consil.* 11. *num.* 37. *Idem cons.* 43. *nu.* 41. *lib.* 2. Dec. *in c. quoniam Abbas, de offi. deleg. in l. Divus, de in int. restit. l. cum de indebito, ff. de probat.*

Nec huic etiam * abhorret, quod dicimus, legem 69
specialem debere attendi præ generali, & quando duæ leges sunt generales, illa, quæ est minus generalis, pro specie reputatur, *Dec. consi.* 382. *nu.* 4. *per not. Dyn. cap. generi, de reg. jur. in* 6. *ut respondit idem Dec. cons.* 664. *num.* 89. per regulam quam tradit Angel. *in l. cum Prætor, de judic.* Bart. *in l.* 1. §. *hoc interdictum, col. penult. ff. de oper. novi nunc.* Et ideò * quoque mandatum speciale dero- 70
gat generali. *Dec. d cons.* 664. *num.* 89. *Alexand. in l. Titia textores, ff. de legat.* 1.

Sed & propius accedit, quod scribit Angel. Aret: *cons. col.* 3. quod voluntas in specie sit fortior * & po- 71
tentior, quem refert & sequitur Aymo, *cons.* 143. *num.* 2. *per l. sanctio legum, de pœnis, & d. c. generi.*

Sed quamvis * ista utcunque videantur colorata, 72
tamen communis schola hanc controversiam componit, hoc modo; ut si testator, qui dedisset talē tutorē, sciverit ipsum esse creditorem, vel debitorem, eo casu valeret datio, quia ejus fides & diligentia est per testatorem approbata, *per l. tres tutores, §. finali, ff. de administ. tutel. quam sequitur Bart. in d. Auth. minoris, num.* 11. 12.

& communem dicit Ang. in d. §. si inter, vers. tertio casu, ff. de auctorit, tut. Idem in §. actionum, num. 33. Institut. de actio. Barb. d. cons. 61. num. 15. 16. lib. 3. Socin. Iunior, consil. 5. num. 1. lib. 4. & ex recentioribus Gualdensis in tract. Cautelar, ult. volunt. tit. de tutore, cautel. quæ dicit ideo expedire, ut eam scientiam testator aperiat in suo testamento.

Ex quo inferunt alii etiam tales posse dari per inquisitionem, maximè quando Iudex inquisivit, an esset creditor vel debitor talis debiti, ob quod deberet à tutela repelli, quia, ut supra diximus, hæc ab arbitrio boni Judicis pendent, *Bart. in d. Auth minoris, nu. 12. Angel. in d. §. actionum, num. 33. vers. advertas, allegat text. in l. si nemo tutorum, §. 1. de testam. tut. ibi, quamvis verba edicti ad testamentarios pertineant.* Nec enim horum fides minus specialiter est approbata à Iudice, atque illorum à testatore, *sequitur Barbat. dict. consi. 61. num. 16. libro tertio.*

Sin autem testator ignoravit eum esse creditorem vel debitorem, eo casu dationem non valere, quia non videtur ejus fidem approbasse, quem talem ignorabat *argum. leg. mater, ff. de inoff. testamen.* Et hanc putat esse veram Barbat. *d. Auth. minoris, nu. 12.* ubi hujus opinionis & distinctionis coryphæum laudat Oldrad. sed liber mendosus est, cum sit Odofred. *in d. Authen. minoris* cujus jam etiam meminit Barbat. *d. cons.* 61. Soc. Iun. *d. cons.* 5. Idem consulendo tenuit Barbat. *cons.* 148. quo etiam loco liber ejus æque vitiosus est.

Cujus distinctionis posterior pars confirmatur ex eo, quod dicit Cynus *in l. si quis testibus, in 8. quæstione, C. de testib.* Et Paul. de Leaz. *in c. testimonium, de testib.* quod licet testes instrumentarii non videantur posse repelli aliqua exceptione, quia eorum fides est à partibus approbata. Curtius Senior *l. 2. §. sed quia veremur, C. de juram. propter calum. dand. Idem cons. 55. num. 8. Iason. in l. C. de testib. Alex. cons. 70. numer. 6. lib. 1.* hoc

tamen

tamen non procedere, quando non apparet de scientia partim, quod sciverunt illorum defectum, quia ignorans non videtur approbare, *l. in repudianda, ff. de acq. hæred. d. l. mater*, & ingnorantia in dubio præsumitur, *vulg. l. verius, ff. de probat.*

Quam rationem * sic etiam puto temperandam esse, ut si nova aliqua caussa supervenerit, vel etiam antiqua detegatur, quæ verisimiliter testatori fuit ignota, hos eo casu non esse admittendos; idque relinquendum esse arbritio boni Iudicis, secundum ea quæ supra diximus. 73

Repelluntur * præterea à tutela & cura excommunicati; secundum Decium, *in cap. Intelleximus, num.* 56. *de Iudiciis.* Idque hac ratione, quod quia ei non communicemus, interponere auctoritatem nequiret, secundum Lanfran. *in repet. cap. quoniam contra, cap.* 4. *num.* 17. *de probat.* 74

CAP. X.

Quomodo Tutores Testamento dari debeant.

SUMMARIA.

1 *Tutor non solùm purè, sed sub conditione, & usque ad conditionem testamento dari potest. Declara nu.* 4.

2 *A Iudice sub conditione inutiliter tutor datur. Declara num.* 8.

3 *Ratio cur à Iudice tutor sub conditione dari nequeat.*

5 *Deficiente conditione, actus habetur, ac si nunquam factus fuisset. Amplia num.* 6.

7 *Communis opinio.*

9 *Actus legitimi non recipiunt diem nec conditionem.*

10 *Tutoris datio actus legitimus.*

11 *Lex,* actus legitimi, de reg. juris *declaratur.*

12 *Tutor ad certum tempus, vel ex certo tempore dari potest.*

13 *Tutor ante, & post heredis institutionem dari potest.*

 14 Tu-

14 *Tutor Latinis & Græcis verbis dari poteſt.*
15 *Tutor teſtamento datus, poſteriori teſtamento vetari poteſt.*
16 *Poſteriori teſtamento jure perfecto, prius rumpi.*
17 *Tutor codicillis mutari poteſt.*
18 *Exſecutores teſtamento datos codicillis poſſe caſſari.*
19 *Tutor codicillis non confirmatus an mutari poſſit.*
20 *Clauſula*, Valeat jure alterius cujuſlibet voluntatis, *quid operetur.*
21 *Incertus Tutor dari nequit.*
22 *Incertitudo perſonæ vitiat reſcriptum delegatorium, exſecutoris teſtamentarij deputationem, legitimationem perſonæ & libertatis dationem.*
23 *Incertitudinem vitiare omnes actus, non ſolum inter vivos, ſed etiam in ultima voluntate. Declara num.* 24.25.28.30.
26 *Idem judicandum de veriſimili, quod de ipſa veritate.*
27 *Veriſimilitudo maximè attendenda in materia probationis & præſumptionis.*
29 *Paria cenſeri quid eſſe certum, vel poſtea certificandum.*
31 *Tutoris datio ſive electio in alterius arbitrium conferri non poteſt.*
32 *Legatum non poteſt conferri in alterius arbitrium.*
33 *Qui ſibi aſſcripſit tutelam in teſtamento, non erit tutor.*
34 *Pœna illius, qui ſe teſtamento ſcribat hæredem.*
35 *SC. Libonianum & edictum* D. *Claudij, an habeat locum in teſtamentis nuncupativis.*
36 *Communis opinio, & ea declaratur, num.* 37.
38 *Ipſe facere videtur, qui per alium à ſe ſolum delectum quid facit.*
39 *Gabriel Mudæus* Præceptor *auctoris.*
40 *Tutor certæ rei, vel cauſſæ dari non poteſt.*
41 *Tutor teſtamento datus, tutelam ſibi mandatam dividere, & ad certum, vel certos actus tantum acceptare non poteſt.*

42. In-

42 *Intellectus verborum* hoc enim jure utimur, in l. si tamen, ff. de testam. tutel.

43 *Datio tutelæ ad bona existentia in certa villa an valeat.*

44 *Tutor datur impuberi ad adeundam hæreditatem, non curator.*

45 *Deficiente tutore testamentario, locus est legitimo, excluso dativo, Declaratur* 46.

47 *Statutum permittere potest tutorem dari ad certum actum, & quomodo id procedat.*

48 *Tutor ad unum actum dari potest, quando pater administrationemr ecusat.*

49 *Tutor ex lege Iulia de maritandis ordinibus datur à Prætore urbis mulieri, virginive tutorem non habenti.*

SUperest ut quartum caput aggrediamur; *Quomodo scilicet tutores testamento dari possint?* Et ultra ea quæ diximus in definitione, de simpliciter dato,* certis re- 1
bus, ad augmentum, honorariis, notitiæ causa datis, & aliis ut gerant, certo certius est, non solum purè, sed etiam sub conditione & usque ad conditionem testaméto tutores dari posse, auctore Ulpiano, *in l. tutor, §. tutorem, ff. de testam. tut.* Quod * tamen Præsidib. Pro- 2
vinciarum non esse permissum idē Ulp. auctor est, *in l. muto §. sub condit. ff. de tutel.* & ita respondit Marian. Soc. *cons. 85. n. 45. lib. 3.* contra regulam, de qua Ioan. Coras. Tholos. *in l. servitutes, nu. 9. ff. de servit.* Et est * 3
ratio differentiæ non obscura; quia pendente tempore vel conditione adjecta testamento, potest provideri pupillo de tutore legitimo, vel dativo, secus si à Iudicè, ut tradit Portius, *in §. 1. nu. 9. Instit. Qui testament. tut. dari possunt.* Angel. *in §. ad certum, nu. 2. Instit. eod.* Cyn. *in rubr. C. de testam. tutel.* Tum, quia nullus erit, qui post eum vacantis tutelæ tempora impleat, tum etiam quia videtur absurdum, ut quicquam eorum, quæ magistratus in republica facit, sit inperfectum, *argum. l. actus,*

de

de reg. jur. & Baro hîc. Quæ tamen ratio plerisque periculosa videtur, quia etiam quando Iudex dedit tutorem sub conditione, posset alius Iudex supplere defectum ejus, cum multi possunt dare, *Instit. de Attil. tut. in prin.* quem obicem alij tollunt *per l. ubi cœptum, ff. de judicijs, & l. null., C. eod.* Corasius tamen *in d. l. servitutes, num.* 23. aliam rationem commicifcitur, quod in datione tutoris, Iudicis decreto vel sententia opus sit, quod non potest fieri sub conditione. Et hoc quidem locum habet in testatore, quando conditio non est prohibita; cæterum si est prohibita in odium domini, qui noluit servo suo dare libertatem, non tutelæ, secus erit, *Gloss. & ibi notat Ang. in §. servus autem. Instit. Qui dari tut. Riminal. sequitur Instit. per quas personas, §. item vobis, nu.* 69. *ubi optimè explicat, sicut facit Alciat. libr. 3. Parerg. cap.* 8.

4 Idem erit * etiamsi conditio testamento adjecta post defecerit, *l. tut. datus, in prin. l. Tutoribus, ff. de testam. tutel.*

5 Nam * ex commununi Regula, deficiente conditione actus habetur, ac si nunquam factus fuisset, *l. 1. ff. de donat. l. si donaturus, in princ. ff. de condict. causa data, l. hac venditio, ff. de contrah. empt. l. necessario, §. 1. ff. de peric. & commodo rei vendit.æ. Aymo. cons. 15. num. 3. & ante eum Dec. hanc regulam posuit, cons. 377. num. 1.* etiam

6 * ipso jure deficit dispositio, tam inter vivos, quam in ultimis voluntatibus, *l. Mævius, l. qui hæredi, §. ult. ff. de condit. & demonst. l. si rem, §. omnis. ff. de pignorat. act. l. Iulianus, §. offerri, & l. qui pendentem vineam, ff. de contrah. empt. Dec. in materia substitutionis, d. consi. 377. n. 1.* idem *cons. 427. n. 1. & 2. Carol. Ruin. in l. hoc edicto, §. nuntiatio, n. 193. ff. de oper. novi nuntiat. Bart. Bald. & alij post gl. in l. 1. C. de his qui ante apertas tabulas.* Et eam communem esse dicit Socinus Iunior *cons. 43. n. 1. lib. 4.* contra gl. *in*

7 *l. is cui, ff. de act. & obligat.* quam dicit * communiter reprobari; etiamsi deficit conditio mista ob aliquem casum supervenientem, *l. in testamento 2. ff. de cond. & demonstr.*

monstr. Vel etiamsi casualis deficiat, *l*. 1. §. *sin autem aliquid sub conditione*, C. *de caduc. toll. & notat Bart. in l.* 1. C. *de instit. & substit, & post eum Dec. cons.* 485. *nu.* 4.

Sed & quæ de Iudice sive tutore ab eo dato diximus, locum non habent, quando non suspenditur tutoris datio, sed tantum * administratio; puta, si is adjiciat conditiones, quæ tacitè subintelligebantur, quo casu ea non conditionem, sed tantum monitionem inducit, ut auctor est Ulpianus *in l. muto, §. ff. de tutel. Hanc*, inquiens, *adiectionem, quam Præsides Provinciarum faciunt*, Tutorem do, *si satisdederit, non conditionem in se habet, sed admonitionem, non aliter ei tutelam committi, quam si satisdederit*. Et ita interpretatur Ang. Aretin. *in d.* §. *ad certum, num.* 2. *vers. advertas, Instit. qui testam. tut.* Dec. *in cap. significasti, num.* 14. *de elect. Bart. in l.* 1. *num.* 3. *vers. instatur ergo contra prædicta. ff. de cond. & demonstr.* quem sequitur Georg. Nat. *consil. suo* 529. *num.* 26. post Bald. & Abbat. in locis per eum citatis. 8

Cujus rei duas potissimum reperio rationes. Nam licet actus legitimi (inter quos speciatim tutoris * datio numeratur) non recipiant diem, neque conditionem: tamen hæc intelligi de conditionibus extraneis, sive extrinsecis, non autem de intrinsecis, sive * tacitis, quæ sunt de natura actus, ex ejus natura intelliguntur, & ipsam * respiciunt, ut est conditio, Si satis dederit, in hac materia, ut tradit Dec. *in l. actus legitimi, nu.* 8. 9. & ibidem Cagn. *num.* 28. Rip. *in l. is apud, num.* 17. C. *de edendo*. Rimin. *Inst. per quas personas, §. item vobis, num.* 66. *&* 67. Sed hæc ratio dubia redditur ex notatis per eundem Dec. *in dict. l. actus, num.* 10. 13. 14. quæ expressa conditio in actibus legitimis in ea lege enumeratis inducet vitium formæ, & hæc rationem solum habere videtur in aliis actibus legitimis, quem sequitur Decisio Pedemont. 146. *nu.* 7. *vers. nec etiam movet.* 9 10 11

Ideo altera ratio solidior videtur, quod scilicet talis conditio non respiciat substantiam actus, sed tantum ejus

ejus excusationem, quæ nec expressa vitiat, ut tradit Dec.*d.nu.7*. Cagn.*num*.7. decis.Pedemont. 145. *nu*.4. *&* 8. Ludov. Gomes.. *in c. si pater, num*.3. *de testam. in* 6. Georg.Nat.*d.cons*.529.

Ut autem sub conditione, vel usque ad conditio-
12 nem dare permissum est, eadem ratione, & à certo * tempore, id est, ut à certo die, vel tempore incipiat, vel usque ad certum tempus, id est, ut certo die, vel tempore finiatur tutela, dare testator potest, eodem Ulpiano auctore, *in d.l.tutor*, §.*tutorem, ff. de testam.tutel*. sicque ea verba accipienda esse infinitis propè legibus, & aliis auctoritab. probatur. Tantus enim est tum pupillorum, ne sint indefensi, tum affectionis paternæ favor, ut hîc omnis juris communis regulæ cessent & conturbentur.

13 Neque solum * ante hæredis institutionem, §. *ad certum, Inst. qui testam. tut*. sed & post mortem hæredis rectè dari potest, *l.tutores, ff. de testam.tut*. qui tamẽ antiquitus non obtinebat; Siquidem antiquo jure ante hæredis institutionẽ libertas relicta, vel aliud quodcumque relictum, dicebatur nullum, ut tradit Port. *in* § *an servo, nu*.3. *Insti.de legat*. cujus antiquitatis meminit Jul.Paul. *Sent*.3.*tit*.6.*l*.2. & Imperator, *in* §. *ante hæredis, Inst.de legat*. quo loco, *&* §. *seq*. corrigit jus vetus.

14 Neque * etiam verbis tantum Latinis, sed etiam verbis Græcis testamento dari potest, quod supra à nobis satis est declaratum, super verbis definitionis *Iure Civili*, ad quem locum lectorem remittimus, ne bis idem repetamus.

15 Denique * non solum dari, sed etiam datus vetari potuit testamento sequente, *l.tutor datus. ff. de testam. tutel*. quia ultima testatoris voluntas est ambulatoria usque ad mortem, *l.quod si iterum, ff. de adimen. legat. ca.*
16 *cum Marthæ, de celebrat. missarum*. Et posteriore * testamẽto jure perfecto, prius rumpitur. Nam posterius prorsus tollit prius & abolet ipso jure, cum omnibus suis

ſuis partibus, veluti ſubſtitutiones, legata, fideicōmiſſa; etiamſi teſtator principalem ſuam voluntatem non mutaverit, *l. ſi jure ff. de legat. 3. l. 3. §. item ſi ipſe, ff. ſi plus quam per leg. Falcid. l. ſi quis eum, ff. de vulgari, l. ſi mihi & tibi, §. in legatis. ff. de legat. 1. l. clari, C. de fideicom.* Eſtque id generale, noviſſimam ſemper teſtatoris voluntatem eſſe ſervandam, *l. ſancimus, §. ipſo jure, Cod. de teſtamentis.*

Neque* id ſolum fieri poteſt teſtamento, ſed etiam codicillis. *d. l. tutorem, in princip.* quod tamen omnes intelligunt de codicillis teſtamento confirmatis, ſive ad teſtamentum factis, vel pertinentibus: puta, ſi quis in teſtamento ſuo dicat, Codicillos Quos *poſtea fecero, valere volo*: Vel ſic, Si Quid Tabulis *alio ve genere ad hoc teſtamentum pertinens reliquero : vel in his tutorem filijs meis dedero, valere volo.* Bart. *in d. l. tutorem, poſt gloſſ. commun. approbatam.* Baldus *in l. ſi emancipati, num. 10. C. de collat. & in l. 2. C. de teſtam. tutel.* Ex* quo infert Bald. *eodem loco*, exſecutores teſtamento datos, codicillis poſſe caſſari. 17 18

Et licet Dd. textum *d. l. Tutorem*, ita reſtringant, nobis tamen ſemper viſum fuit etiam in codicillis non confirmatis idem eſſe, * ex Oldr. clariſſ. IC. *conſi. 138. num. 7. incip. exiſtimaverit.* Quamvis enim hæreditas, vel ejus pars regulariter nō poſſit directò dari vel adimi codillis, *l. 2. C. de codicill. l. hæreditas C. de his quibus ut indign. l. nō codicillum, C. de teſtam. §. pen. Inſtit. de codic.* Id tamen non procedit in tutela, cujus rationem tradit Bart. *in d. l. tutorem,* neque etiam in codicillis conditis à patre inter liberos, & in eorum favorem. Bart. *in l. multis codicillis, ff. de teſtam. milit.* Alex. *in l. hac conſultiſſima, §. ſi quis autem, C. de teſtam.* Dec. *conſi. 361. nu. 4.* Et licet in hoc aliqui teneāt contrariū, quando ſuā voluntatem vocaret codicillos, ut tradit Alexan. *con. 146. num. 10. l. 2.* quia tñ hodie cōmuniter codicillantes illis apponūt* clauſulas conſuetas, Quod si non 19 20

va-

VALET *jure Coddicillorū, valeat jure cujuslibet alterius ultimæ voluntatis*: cessat disputario, quia propter hæredis institutionem codicilli sustinentur in vim testamenti imperfecti inter liberos, de quo videtur codicillans cogitasse, saltem in genere, non restringendo se tantum ad unam speciem codicillorum. Nam illa verba; SEU ALTERIUS *cujuslibet ultimæ voluntatis*, ad testamentum inperfectum inter liberos referri possunt, cum sit æqualis vel minoris solemnitatis, ut tradit Bart. *in l.* 1. *q.* 17. *ff. de jure Codicill.* Et ita salvari potest opinio Oldr. ab impugnationibus Socin. *cons.* 283. *num.* 3. *vol.* 2.

21 Quamvis autem patris potestas in dandis testamento tutorib. * ex verbis legis 12. Tab. supra relatis, latissima & amplissima videatur: eam tamen juris nostri auctores certis iisque legitimis finibus contineri voluerunt, favore pupillorum. Ac primo quidem non admiserunt veteres tutorem dari nisi certo judicio, rejicientes omnem incertam tutoris dationem, quia de præjudicio filii tractatur, ne malè gubernetur. Unde de certa persona est illi providendum, sive ea incertitudo sit circa personam tutoris dati, ut in *l. Tutor, l. duo sunt Titii, ff. de testam. tutel.* Cornæus *consi.* 46. *lib.* 4. quo loco tradit nec talem à Iudice confirmari debere, maximè, quando tutor est incertus & declarandus ex futuro eventu, puta, si dicit, RELINQUO TUTOREM *eum qui erit consul,* 8 *§. Tutor, Insti. de legat.* sive etiam circa personam ejus, cui datus est, *l. Tutor ita, ff. de testamen. tutela,* & Petrus Rebuff. *in l. subsignatum, in §. incertus, ff. de verb. signific. in verbo, Quarto.*

22 Eademque * ratione incertitudo personæ rescriptum delegatorium, executoris testamentarii deputationem, legitimationem personæ, ac denique libertatis dationem vitiat, ut de Primo tradit Hostiensis, *in summa tit. de officio delegat. §. quibus modis, vers. quid si impetrant,* idem cum Ioan, Andr. & Panormit. *in cap. quoniam Abbas, de officio delegat. contra gloss. ibi in verbo,*

præfixit.

præfixit. De Secundo Baldus, *in l. si quis à filio*, §. 1. *in fin. de legat*. Hippol. de Marsil. *tit de probat. num*. 406. De Tertio Bald. *conſ*. 146. *incip. titulus Principis, lib*. . *& iterum conſ*. 388. *lib*. 5. De Quarto eſt text. *in l. si fuerit ff. de reb. dubijs, l. si quis ex pluribus, (aliàs, cum ex pluribus) eo. tit*. & ibid. bona gloſſa, Alex. *conſ*. 46. *lib*. 4.

Et hoc generale eſt, & propè perpetuum, ut incertitudo vitiet omnes actus, non ſolùm inter vivos, ſed etiam * in ultima voluntate, ut tenet Alex. *d. conſ*. 46. 23
lib. 4. Bart, *in l. 1. nu*. 14 *ff. ſolut. matrimon*. Gomeſ. *in §. ſed iſte, num*. 31. *Inſtit. de act*. Cornel. Bevincaſius Peruſin. *in tract. de paupert. in 3. ſpeciali, ult. volunt. nu*. 1. *uſque* 10. & latè Menoch. *de arbit. Iud. libr*. 2. *caſu* 288. Quintil. Mandoſ. *reg. Cancell*. 3. *q*. 4.

Quod tamen non ſemper locum habet. Si enim talis incerta perſona poteſt certificari ex * verbis per te- 24
ſtatorem prolatis, ante vel poſt conditum teſtamentum, vel etiam tempore conditi teſtamenti, non dicitur incerta, juxta ea quæ ſcribit Paul. Pariſ. *conſ*. . *nu*. 13. 14. 36. 37. 38. 39. 40. 41. *lib* 3. Alexan. *conſ*. 00. *num*. 10. *lib*. 4. *l. hæredes palam*, §. *& quid si poſt, cum ibi notatis per glo. & Dd. de teſtam*. Bart. *in l. cum proponeretur, ff. de legat*. 2. *& in l. si quis in fundi vocabulo, ff. de legat*. 1. latè Ulricus Zaſ. Friburg. IC. ſuæ Germaniæ decus admirabile, *conſil*. 2. *num*. 8. 9. *lib*. 1.

Sed & * Aymo Cravet. *conſ*, 121. *num*. 1. idem putat 25
eſſe, quando talis incertitudo ex aliqua veriſimilitudine poteſt verificari, puta, quia teſtator majorem affectionem habuit ad unum, quam ad alium, vel alia ſimilis datur conjectura, Roman. *conſ*. 408. *nu*. 8. Bald. *in l. voluntatis, num*. 11. *C. de fideicom*. & facit tex. *in l. si quis ita*, §. *si quis cum ignoraret, ff. de teſtam. tutel. l. triticum, ff. de verb obligat*.

Et hoc eſt * quod Dd. dicunt, idem judicari debere 26
de veriſimili, quod de ipſa veritate, neque rem eam cenſendam dubiam, quæ eſt veriſimilis, ſed & veriſi-

& communem dicit Ang. in d. §. si inter , verſ. tertio caſu, ff. de auctorit. tut. Idem in §. actionum , num. 33. Inſtitut. de actio. Barb. d. conſ. 61. num. 15. 16. lib. 3. Socin. Iunior, conſil. 5. num. 1. lib. 4. & ex recentioribus Gualdenſis in tract. Cautelar , ult. volum. tit. de tutore , cautel. quæ dicit ideo expedire , ut eam ſcientiam teſtator aperiat in ſuo teſtamento.

Ex quo inferunt alii etiam tales poſſe dari per inquiſitionem , maximè quando Iudex inquiſivit , an eſſet creditor vel debitor talis debiti, ob quod deberet à tutela repelli, quia, ut ſupra diximus, hæc ab arbitrio boni Judicis pendent , *Bart. in d. Auth minoris, nu. 12. Angel. in d. §. actionum, num. 33. verſ. advertas, allegat text. in l. ſi nemo tutorum , §. 1. de teſtam. tut. ibi , quamvis verba edicti ad teſtamentarios pertineant.* Nec enim horum fides minus ſpecialiter eſt approbata à Iudice , atque illorum à teſtatore, *ſequitur Barbat. dict. conſi. 61. num. 16. libro tertio.*

Sin autem teſtator ignoravit eum eſſe creditorem vel debitorem, eo caſu dationem non valere, quia non videtur ejus fidem approbaſſe , quem talem ignorabat *argum. leg. mater, ff. de inoff. teſtamen.* Et hanc putat eſſe veram Barbat. *d. Auth. minoris, nu.* 12. ubi hujus opinionis & diſtinctionis coryphæum laudat Oldrad. ſed liber mendoſus eſt, cum ſit Odofred. *in d. Authen. minoris* cujus jam etiam meminit Barbat. *d. conſ.* 61. Soc. Iun. *d. conſ.* 5. Idem conſulendo tenuit Barbat. *conſ.* 148. quo etiam loco liber ejus æque vitioſus eſt.

Cujus diſtinctionis poſterior pars confirmatur ex eo , quod dicit Cynus *in l. ſi quis teſtibus , in 8. quæſtione, C. de teſtib.* Et Paul. de Leaz. *in c. teſtimonium , de teſtib.* quod licet teſtes inſtrumentarii non videantur poſſe repelli aliqua exceptione, quia eorum fides eſt à partibus approbata. Curtius Senior *l. 2. §. ſed quia veremur, C. de juram. propter calum. dand. Idem conſ. 55. num. 8. Iaſon. in l. C. de teſtib. Alex. conſ. 70. numer. 6. lib. 1.* hoc

tamen

tamen non procedere, quando non apparet de ſcientia partim, quod ſciverunt illorum defectum, quia ignorans non videtur approbare, *l. in repudiand. 1. ff. de acq. hæred. d. l. mater*, & ingnorantia in dubio præſumitur, *vulg. l. verius, ff. de probat.*

Quam rationem * ſic etiam puto temperandam eſſe, ut ſi nova aliqua cauſſa supervenerit, vel etiam antiqua deregatur, quæ veriſimiliter teſtatori fuit ignota, hos eo caſu non eſſe admittendos; idque relinquendum eſſe arbritio boni Iudicis, ſecundum ea quæ ſupra diximus. 73

Repelluntur * præterea à tutela & cura excommunicati; ſecundum Decium, *in cap. Intelleximus, num. 56. de Iudiciis.* Idque hac ratione, quod quia ei non communicemus, interponere auctoritatem nequiret, ſecundum Lanfran. *in repet. cap. quoniam contra, cap. 4. num. 17. de probat.* 74

CAP. X.

Quomodo Tutores Teſtamento dari debeant.

SUMMARIA.

1 *Tutor non ſolùm purè, ſed ſub conditione, & uſque ad conditionem teſtamento dari poteſt. Declara nu. 4.*
2 *A Iudice ſub conditione inutiliter tutor datur. Declara num. 8.*
3 *Ratio cur à Iudice tutor ſub conditione dari nequeat.*
5 *Deficiente conditione, actus habetur, ac ſi nunquam factus fuiſſet. Amplia num. 6.*
7 *Communis opinio.*
9 *Actus legitimi non recipiunt diem nec conditionem.*
10 *Tutoris datio actus legitimus.*
11 *Lex*, actus legitimi, de reg. juris *declaratur.*
12 *Tutor ad certum tempus, vel ex certo tempore dari poteſt.*
13 *Tutor ante, & poſt heredis inſtitutionem dari poteſt.*

42 *Intellectus verborum* hoc enim jure utimur, in l. si tamen, ff. de testam. tutel.

43 *Datio tutelæ ad bona existentia in certa villa an valeat.*

44 *Tutor datur impuberi ad adeundam hæreditatem, non curator.*

45 *Deficiente tutore testamentario, locus est legitimo, excluso dativo, Declaratur* 46.

47 *Statutum permittere potest tutorem dari ad certum actum, & quomodo id procedat.*

48 *Tutor ad unum actum dari potest, quando pater administrationemr ecusat.*

49 *Tutor ex lege Iulia de maritandis ordinibus datur à Prætore urbis mulieri, virginive tutorem non habenti.*

SUperest ut quartum caput aggrediamur; *Quomodo scilicet tutores testamento dari possint?* Et ultra ea quæ diximus in definitione, de simpliciter dato,* certis rebus, ad augmentum, honorariis, notitiæ causa datis, & aliis ut gerant, certo certius est, non solum purè, sed etiam sub conditione & usque ad conditionem testamẽto tutores dari posse, auctore Ulpiano, *in l. tutor, §. tutorem, ff. de testam. tut.* Quod * tamen Præsidib. Provinciarum non esse permissum idẽ Ulp. auctor est, *in l. muto §. sub condit. ff. de tutel.* & ita respondit Marian. Soc. *cons.* 85. *n.* 45. *lib.* 3. contra regulam, de qua Ioan. Coras. Tholos. *in l. servitutes, nu.* 9. *ff. de servit.* Et est * ratio differentiæ non obscura; quia pendente tempore vel conditione adjecta testamento, potest provideri pupillo de tutore legitimo, vel dativo, secus si à Iudice, ut tradit Portius, *in* §. 1. *nu*, 9. *Instit. Qui testament. tut. dari possunt.* Angel. *in* §. *ad certum, nu.* 2. *Instit. eod.* Cyn. *in rubr.* C. *de testam. tutel.* Tum, quia nullus erit, qui post eum vacantis tutelæ tempora impleat, tum etiam quia videtur absurdum, ut quicquam eorum, quæ magistratus in republica facit, sit inperfectum, *argum. l. actum*, de

de reg. jur. & Baro hîc. Quæ tamen ratio plerisque periculosa videtur, quia etiam quando Iudex dedit tutorem sub conditione, posset alius Iudex supplere defectum ejus, cum multi possunt dare, *Instit. de Attil. tut. in prin.* quem obicem alij tollunt *per l. ubi cœptum, ff. de judicijs, & l. null., C. eod.* Corasius tamen *in d. l. servitutes, num.* 23. aliam rationem commicíscitur, quod in datione tutoris, Iudicis decreto vel sententia opus sit, quod non potest fieri sub conditione. Et hoc quidem locum habet in testatore, quando conditio non est prohibita; cæterum si est prohibita in odium domini, qui noluit servo suo dare libertatem, non tutelæ, secus erit, *Gloss. & ibi notat Ang. in §. servus autem. Instit. Qui dari tut. Riminal. sequitur Instit. per quas personas, §. item vobis, nu. 69. ubi optimè explicat, sicut facit Alciat. libr. 3. Parerg. cap.* 8.

4 Idem erit * etiamsi conditio testamento adjecta pôst defecerit, *l. tut datus, in prin. l. Tutoribus, ff. de testam. tutel.* Nam * ex commununi Regula, deficiente con-
5 ditione actus habetur, ac si nunquam factus fuisset, *l. 1. ff. de donat. l. si donaturus, in princ. ff. de condict. causa dada, l. hac venditio, ff. de contrab. empt. l. necessario, §. 1. ff. de peric. & commodo rei venditæ. Aymo. cons. 15. num. 3. & ante eum Dec. hanc regulam posuit, cons. 377. num.* 1. etiam
6 * ipso jure deficit dispositio, tam inter vivos, quam in ultimis voluntatibus, *l. Mævius, l. qui hæredi, §. ult. ff. de condit. & demonst. l. si rem, §. omnis. ff. de pignorat. act. l. Iulianus, §. offerri, & l. qui pendentem vineam, ff. de contrah. empt. Dec. in materia substitutionis, d. consi. 377. n.* 1. idem *cons. 427. n. 1. & 2. Carol. Ruin. in l. hoc edicto, §. nuntiatio, n. 193. ff. de oper. novi nuntiat. Bart. Bald. & alij post gl. in l. 1. C. de his qui ante apertas tabulas.* Et eam communem esse dicit Socinus Iunior *cons. 43. n. 1. lib.* 4. contra gl. *in*
7 *l. is cui, ff de act. & abligat.* quam dicit * communiter reprobari; etiamsi deficit conditio mista ob aliquem casum supervenientem, *l. in testamento 2. ff. de cond & demonstr.*

monstr. Vel etiamsi casualis deficiat, *l. 1. §. sin autem aliquid sub conditione*, C. *de caduc. toll. & notat Bart. in l. 1. C. de instit. & substit, & post eum Dec. cons. 485. nu. 4.*

Sed & quæ de Iudice sive tutore ab eo dato diximus, locum non habent, quando non suspenditur tutoris datio, sed tantum * administratio; puta, si is adjiciat conditiones, quæ tacitè subintelligebantur, quo casu ea non conditionem, sed tantum monitionem inducit, ut auctor est Ulpianus *in l. muto, §. ff. de tutel. Hanc*, inquiens, *adiectionem, quam Præsides Provinciarum faciunt,* TUTOREM DO, *si satisdederit, non conditionem in se habet, sed admonitionem, non aliter ei tutelam committi, quam si satisdederit.* Et ita interpretatur Ang. Aretin. *in d. §. ad certum, num. 2. vers. advertas, Instit. qui testam. tut.* Dec. *in cap. significasti, num. 14. de elect. Bart. in l. 1. num. 3. vers. instatur ergo contra prædicta. ff. de cond. & demonstr.* quem sequitur Georg. Nat. *consil. suo 529. num. 26.* post Bald. & Abbat. in locis per eum citatis. 8

Cujus rei duas potissimum reperio rationes. Nam licet actus legitimi (inter quos speciatim tutoris * datio numeratur) non recipiant diem, neque conditionem: tamen hæc intelligi de conditionibus extraneis, sive extrinsecis, non autem de intrinsecis, sive * tacitis, quæ sunt de natura actus, ex ejus natura intelliguntur, & ipsam * respiciunt, ut est conditio, SI SATIS DEDERIT, in hac materia, ut tradit Dec. *in l. actus legitimi, nu. 8. 9.* & ibidem Cagn. *num. 28.* Rip. *in l. is apud, num. 17. C. de edendo.* Rimin. *Inst. per quas personas, §. item vobis, num. 66. & 67.* Sed hæc ratio dubia redditur ex notatis per eundem Dec. *in dict. l. actus, num. 10. 13. 14.* quæ expressa conditio in actibus legitimis in ea lege enumeratis inducet vitium formæ, & hæc rationem solum habere videtur in aliis actibus legitimis, quem sequitur Decisio Pedemont. 146. *nu. 7. vers. nec etiam movet.* 9 10 11

Ideo altera ratio solidior videtur, quod scilicet talis conditio non respiciat substantiam actus, sed tantum

ejus

ejus excusationem, quæ nec expressa vitiat, ut tradit Dec.*d.nu.*7. Cagn.*num.*7. decis.Pedemont. 145. *nu.*4. & 8. Ludov. Gomes..*in c. si pater, num.*3. *de testam. in* 6. Georg.Nat.*d.cons.*529.

Ut autem sub conditione, vel usque ad conditio-
12 nem dare permissum est, eadem ratione, & à certo * tempore, id est, ut à certo die, vel tempore incipiat, vel usque ad certum tempus, id est, ut certo die, vel tempore finiatur tutela, dare testator potest, eodem Ulpiano auctore, *in d.l.tutor, §.tutorem, ff.de testam.tutel*, sicque ea verba accipienda esse infinitis propè legibus, & aliis auctoritab. probatur. Tantus enim est tum pupillorum, ne sint indefensi, tum affectionis paternæ favor, ut hîc omnis juris communis regulæ cessent & conturbentur.

13 Neque solum * ante hæredis institutionem, §. *ad certum, Inst. qui testam. tut.* sed & post mortem hæredis rectè dari potest, *l.tutores,ff.de testam.tut.* quî tamē antiquitus non obtinebat; Siquidem antiquo jure ante hęredis institutionē libertas relicta, vel aliud quodcumque relictum, dicebatur nullum, ut tradit Port.*in § an servo, nu.*3. *Insti.de legat.* cujus antiquitatis meminit Jul.Paul.*Sent.*3.*tit.*6.*l.*2. & Imperator, *in § ante hæredis, Inst.de legat.* quo loco, & §.*seq.* corrigit jus vetus.

14 Neque * etiam verbis tantum Latinis, sed etiam verbis Græcis testamento dari potest, quod supra à nobis satis est declaratum, super verbis definitionis *Iure Civili*, ad quem locum lectorem remittimus, ne bis idem repetamus.

15 Denique * non solum dari, sed etiam datus vetari potuit testamento sequente, *l.tutor datus. ff. de testam. tutel.* quia ultima testatoris voluntas est ambulatoria usque ad mortem, *l.quod si iterum, ff. de adimen. legat. c. cum Marthæ, de celebrat. missarum.* Et posteriore * te-
16 stamēto jure perfectō, prius rumpitur. Nam posterius prorsus tollit prius & abolet ipso jure, cum omnibus suis

ſuis partibus, veluti ſubſtitutiones, legata, fideicōmiſſa; etiamſi teſtator principalem ſuam voluntatem non mutaverit, *l. ſi jure ff. de legat. 3. l. 3. §. item ſi ipſe, ff. ſi plus quam per leg. Falcid. l. ſi quis eum, ff. de vulgari, l. ſi mihi & tibi, §. in legatis. ff. de legat. 1. l. clari, C. de fideicom.* Eſtque id generale, noviſſimam ſemper teſtatoris voluntatem eſſe ſervandam, *l. ſancimus, §. ipſo jure, Cod. de teſtamentis.*

Neque* id ſolum fieri poteſt teſtamento, ſed etiam codicillis, *d. l. tutorem, in princip.* quod tamen omnes intelligunt de codicillis teſtamento confirmatis, ſive ad teſtamentum factis, vel pertinentibus: puta, ſi quis in teſtamento ſuo dicat, Codicillos Quos *poſtea fecero, valere volo*: Vel ſic, Si Quid Tabulis *alio ve genere ad hoc teſtamentum pertinens reliquero : vel in his tutorem filijs meis dedero, valere volo.* Bart. *in d. l. tutorem, poſt gloſſ. commun. approbatam.* Baldus *in l. ſi emancipati, num. 10. C. de collat. & in l. 2. C. de teſtam. tutel.* Ex* quo infert Bald. *eodem loco*, exſecutores teſtamento datos, codicillis poſſe caſſari. 17 18

Et licet Dd. textum *d. l. Tutorem*, ita reſtringant, nobis tamen ſemper viſum fuit etiam in codicillis non confirmatis idem eſſe, * ex Oldr. clariſſ. IC. *conſi. 138. num. 7. incip. exiſtimaverit.* Quamvis enim hæreditas, vel ejus pars regulariter nō poſſit directò dari vel adimi codillis, *l. 2. C. de codicill. l. hæreditas C. de his quibus ut indign. l. nō codicillum, C. de teſtam. §. pen. Inſtit. de codic.* Id tamen non procedit in tutela, cujus rationem tradit Bart. *in d. l. tutorem*, neque etiam in codicillis conditis à patre inter liberos, & in eorum favorem. Bart. *in l. multis codicillis, ff. de teſtam. milit.* Alex. *in l. hac conſultiſſima, §. ſi quis autem, C. de teſtam.* Dec. *conſi. 361. nu. 4.* Et licet in hoc aliqui teneāt contrariū, quando ſuā voluntatem vocaret codicillos, ut tradit Alexan. *con. 146. num. 10. l. 2.* quia tn̄ hodie cōmuniter codicillantes illis apponūt* clauſulas conſuetas, Quod si non 19 20

va-

VALET *jure Coddicillorũ, valeat jure cujuslibet alterius ultimæ voluntatis*: cessat disputatio, quia propter hæredis institutionem codicilli sustinentur in vim testamenti imperfecti inter liberos, de quo videtur codicillans cogitasse, saltem in genere, non restringendo se tantum ad unam speciem codicillorum. Nam illa verba; SEU ALTERIUS *cujuslibet ultimæ voluntatis*, ad testamentum imperfectum inter liberos referri possunt, cum sit æqualis vel minoris solemnitatis, ut tradit Bart. *in l.* 1. *q.* 17. *ff. de jure* Codicill. Et ita salvari potest opinio Oldr. ab impugnationibus Socin. *cons.* 283. *num.* 3. *vol.* 2.

21 Quamvis autem patris potestas in dandis testamento tutorib. * ex verbis legis 12. Tab. supra relatis, latissima & amplissima videatur: eam tamen juris nostri auctores certis iisque legitimis finibus contineri voluerunt, favore pupillorum. Ac primo quidem non admiserunt veteres tutorem dari nisi certo judicio, rejicientes omnem incertam tutoris dationem, quia de præjudicio filii tractatur, ne malè gubernetur. Unde de certa persona est illi providendum, sive ea incertitudo sit circa personam tutoris dati, ut *in l. Tutor, l. duo sunt Titii, ff. de testam. tutel.* Cornæus *consi.* 46. *lib.* 4. quo loco tradit nec talem à Iudice confirmari debere, maximè, quando tutor est incertus & declarandus ex futuro eventu, puta, si dicit, RELINQUO TUTOREM *eum qui erit consul*, 8 *§. Tutor, Insti. de legat.* sive etiam circa personam ejus, cui datus est, *l. Tutor ita, ff. de testamen. tutela*, & Petrus Rebuff. *in l. subsignatum, in §. incertus, ff. de verb. signific. in verbo, Quarto.*

22 Eademque * ratione incertitudo personæ rescriptum delegatorium, executoris testamentarii deputationem, legitimationem personæ, ac denique libertatis dationem vitiat, ut de Primo tradit Hostiensis, *in summa tit. de officio delegat. §. quibus modis, vers. quid si impetrant*, idem cum Ioan, Andr. & Panormit. *in cap. quoniam Abbas, de officio delegat. contra gloss. ibi in verbo, præfixit.*

præfixit. De Secundo Baldus, *in l. si quis à filio, §. 1. in fin. de legat*. Hippol. de Marsil. *tit de probat. num*. 406. De Tertio Bald. *conf*. 146. *incip. titulus Principis, lib*. . *& iterum conf*. 388. *lib*. 5. De Quarto est text. *in l. si fuerit ff. de reb. dubijs, l. si quis ex pluribus, (aliàs, cum ex pluribus) eo. tit*. & ibid. bona glossa, Alex. *conf*. 46. *lib*. 4.

Et hoc generale est, & propè perpetuum, ut incertitudo vitiet omnes actus, non solùm inter vivos, sed etiam * in ultima voluntate, ut tenet Alex. *d. conf*. 46. *lib*. 4. Bart, *in l. 1. nu*. 14 *ff. solut. matrimon*. Gomes. *in §. sed iste, num*. 31. *Instit. de act*. Cornel. Bevincasius Perusin. *in tract. de paupert. in 3. speciali, ult. volunt. nu*. 1. *usque* 10. & latè Menoch. *de arbit. Iud. libr. 2. casu* 288. Quintil. Mandos. *reg. Cancell*. 3. *q*. 4. 23

Quod tamen non semper locum habet. Si enim talis incerta persona potest certificari ex * verbis per testatorem prolatis, ante vel post conditum testamentum, vel etiam tempore conditi testamenti, non dicitur incerta, juxta ea quæ scribit Paul. Paris. *conf*. . *nu*. 13. 14. 36. 37. 38. 39. 40. 41. *lib* 3. Alexan. *conf*. 00. *num*. 10. *lib*. 4. *l. hæredes palam, §. & quid si post, cum ibi notatis per glo. & Dd. de testam*. Bart. *in l. cum proponeretur, ff. de legat. 2. & in l. si quis in fundi vocabulo, ff. de legat*. 1. latè Ulricus Zas. Friburg. IC. suæ Germaniæ decus admirabile, *consil. 2. num*. 8. 9. *lib*. 1. 24

Sed & * Aymo Cravet. *conf*, 121. *num*. 1. idem putat esse, quando talis incertitudo ex aliqua verisimilitudine potest verificari, puta, quia testator majorem affectionem habuit ad unum, quam ad alium, vel alia similis datur conjectura, Roman. *conf*. 408. *nu*. 8. Bald. *in l. voluntatis, num*. 11. *C. de fideicom*. & facit tex. *in l. si quis ita, §. si quis cum ignoraret, ff. de testam. tutel. l. triticum, ff. de verb obligat*. 25

Et hoc est * quod Dd. dicunt, idem judicari debere de verisimili, quod de ipsa veritate, neque rem eam censendam dubiam, quæ est verisimilis, sed & verisi- 26

27 militudinem in qualibet materia debere attendi, maximè in materia Probationis & Præsumptionis, juxta ea quæ tenet idem Aymo de antiq. temporum, §. 4. *num.* 43. *idem conſ.* 269. *num.* 4. *idem conſ.* 298. *num.* 16. *& conſ.* 61. *num.* 9. quas conjecturas puto relinquendas eſſe arbitrio boni viri, juxta ea quæ tenet Gomeſ. *reg. cancel.* 7. & poſt eum Andr. Tiraq. *in præfat. l. ſi unquam, num.* 53. *circa fi. C. de revoc. donat.*

Non procedit etiam regula incertitudinis, quoties quidem tempore teſtamenti quis eſt incertus, tamen
28 dubium non eſt poſſe * certificari, *ut in l. quidam relegatus, ff. de reb. dub.* Atque ideo Bald. ait, paria eſſe, quid
29 eſſe * nunc certum, vel poſtea certificandum, *l.* 1. *ff. de legat.* 2. eumque refert & ſequitur Salom. *in l. Gallus, §. & inſtituens, nu.* 15. *ff. de lib. & poſthum.*

30 Neque etiam * præfata regula procedit, quando talis incertitudo poteſt certificari per relationẽ ad aliud, puta, quia cauſſa eſt admixta, & tantum in uno verificari poteſt, *l. ait Prætor, §. ſi Iudex, ff. de re jud. l. ubi autem, §. illud, ff. de verb. oblig.* Bald. *in repet. l.* 1. *nu* 116. 118. 122. *ff. ſolut. matr.* Coraſ. *in l. qui liberos, in* 2. *parte, n.* 173. & poſt eos Aymo *conſ.* 12. *num.* 5. *&* 6.

31 Secundò * limitatur jus patrium dandi tutores liberis, quia non poteſt illam dationem, ſive perſonæ tutoris electionem in alterius arbitrium conferre, ut nec
32 legata conferri poſſunt * in alterius voluntatem meram, *l. ſenatus, §. legatum, & ibi gloſſ. & Dd. ff. de legat.* 1. *& reſpondit Corn. conſ.* 258. *lib.* 1.

Quin & legatum quod ita relinquitur, SI HÆRES ARBITRABITUR; eo cui relinquitur decedente, antequam hæres arbitrandi more argui poſſit, inutile omnino eſt, ut tradit Socin. *in l. arbitratu, nu.* 22. *ff. de verb. obligat.* longe minus in electione ſive nominatione uxoris, vel alterius ſimilis perſonæ prohibitæ, ut diximus *cap. præced.*

33 Non permittit * quoque ſententiæ SCti. Libaniani, ut quis

ut quis se testamento tutorem pupillo scribat, *l. ex sententia, ff. test. tut.* Neq; etiam eum, quem in potestate habet, vel eum, qui in eadem potestate cum eo est, *l. 1. de eo, l. Divus, ff. ad leg. Corn. de falsis.* Etiamsi testator ipse dictaverit tali Scriptori, & hoc generali subscriptione confiteatur, sive recognoscat, nihil valeat ea subscriptio, adversus SC. auctoritatem, *d. l. Divus.* Sed & talis testamentarius sive testamenti Scriptor ultra tenebitur pœna legis Cornel. de falsis, vel quasi falsi pœna, quæ * deportatio est, & omnium bono- 34
rum publicatio in liberis, & in servo ultimum supplicium, *l. in fin. de Falsis.* Cujus SC. & Claud. edicti ratio evidens est. Nam si licet testamentario impunè sibi adscribere, aperta esset via falsi fabricandi, nullo non alieni testamenti Scriptore sibi adscribente aliquid vel inscio testatore.

Sed circa hujus materię cognitionem versatur elegans dubitatio, quæ quotidie in foro occurrit, & ad alia multum * utilis est; An illud edictum D. Claudii 35
& SC. Libonian. etiam locum habeat in testamentis nnncupativis, quæ hodie communiter & ferè semper fiunt, quando testator coram notario, & testibus duobus vel pluribus suam voluntatem declarat, & per notarium in scriptis redigi, & per testes à se rogatos, subscribi facit, ad faciliorem probationem tantum, nõ se arctando ad viam testandi in scriptis, in qua Doctores se adeo involvunt, ut Mæandri alveus nõ sit ita erroneus. Sunt enim qui dicunt, quando quis ritè suam voluntatem ultimã declaraverit coram Notario & testibus, nullo de ea facto instrumẽto, cessat dispositionem SC. cum subjectum nusquam sit cui aliquid asscribi possit, in quo videntur omnes convenire. Bart. *in l. 1. §. ex illa, de falsis.* Baldus *in l. dictante. Cod. de test.* Cynus *in l. 1. C. de his qui sibi asscribunt.* Sin autem desuper scriptum fuerit instrumentum publicum ad rei probationem & memoriam, putat Speculator *tit. de*

 In-

Instrum. edit. in §. *postremo, vers. item excipitur*, SC. locum non esse. Licet enim regulariter dispositio in testamento facta in scriptis trahatur ad nuncupativum, *l. fin. C de bonor. poss. secundum tab. gloss. in l. fin. verbo, depositionibus*, C *de edict. Divi Had. toll.* tamen quia ille, qui sibi ita asscribit, potest suam innocentiam probare per testes, qui audiverunt voluntatem testatoris, excusatur. Cujus etiam opinionis videtur esse Alex. *cons.* 50. *num.* 2, 3, 4, 5. *lib.* 3. QUIA, inquit, EO CASU *testamentum non capit vires à scriptore solo, sed à testibus*. Licet ipse Alex. loquatur in alio casu quàm nostro.

Verùm contraria opinio, quæ communis est, magis
36 placet, * & ita sentit Cyn. *in d. l.* 1. dicens, SC tum procedere in omnibus testamentis, quæ secundum generalem consuetudinem rediguntur in publicam formã, & quibus ex eadem generali consuetudine fides adhibetur, etiamsi testes omnes in eo descripti decesserint, juxta gloss. & Dd. *in l.* 2. C *de testam. l. ult.* C. *de fideicõmiss.* cum & in his adsit eadem facilitas, occasio, & materia falsi fabricandi, ut quotidiana docet experientia. Licet enim testes adsint, tamẽ hi facilè obliviscuntur ea, quæ ad ipsos non pertinẽt, nec multũ attẽti sunt, quando ea testamenta per Notarium testatori prælegũtur. Quin & sæpe sunt homines idiotæ, qui testes adhibentur, qui vix intelligunt quid legatur: quare & hanc sententiam secutus est Dyn. ab eodem Cyn. relatus, quem cõmunis schola sequitur, ut dicit Bellon. *cons.* 80. *num.* 3. *& seq.* & novissimè Ludovicus Boisset, Doctor Dolanus, inter consilia Mol. *cons.* 33.

Quæ opinio communis maximè procedere debet,
37 quando * hujusmodi testamentum nuncupativum clausum fuit, & ab alio scriptum, testator coram Notario & testibus declaravit illud esse suum testamentum & ultimam voluntatem, ut in casu Alexand. *consil.* 176. *libro quinto*, quem morem multi hodie observant, ne eorum suprema judicia publicentur, nam eo casu

casu longè major subest materia & suspitio falsi. Idem puto dicendum, quando quis ignorante testatore, ipse sibi propria manu asscripsit quid testamento, vel alteri scribenti dictavit, etiamsi id ipsum post testatori infirmo, & fortè morti vicino à Notario in præsentia testium à scribente convocatorum fuerit prælectum, & ab eodem Notario cum testibus subscriptum. Neque enim eo casu Notarius poterit dici organum testatoris, à quo nunquam fuit rogatus, neq; adhibitus, sed solius scribentis, vel dictantis, adeoq; personæ sub pœna falsi prohibitæ, quo casu magis augetur falsitatis materia. Dicitur enim * ipse facere verè, qui per 38
alium à se solum delectum facit, ut latè in materia testamenti tradit Carol. Molin, vir omnibus modis laudatissimus, *cons. suo 31. & 34. q. 4.* quamvis Gabriel Mudëus, Præceptor meus, & Joannes Wammesius, Dd. Lovaniens. contra responderint, *consil. inter ejusdem Molin. cons. 32.*

Si tamen testator * in calce testamenti id, quod 39
quis sibi adscripsit sua manu, non tantum generaliter, sed specialiter approbaverit, valebit relictum & excusabitur testamenti scriptor à pœna SC. *l. Divus, §. & quaternis, vers. si tamen, ff. de falsis,* sequitur Gualdensis, *dict. cautel. 1.*

Quia autem * personæ, non rei, vel causæ tutor da- 40
tur, ut autor est Marcianus, *in l. quia personæ, ff. de testamen. tut.* Imperat. *in §. certæ, Instit. Qui test. tut.* ideo non potest dari certæ rei vel causæ, & si datus fuerit, tota datio non valebit, *l. certarum, cum l. seq. ff. de testam. tut.* quia nihil haberet ejus quod est tutelæ. Est enim *Tutela jus ac potestas in capite libero ad tuendum eum, qui se per ætatem defendere nequit:* quam rationem ponit Bar. *in d. l. certarum, num. 1.* Angel. & Port. *in d. §. certa,* idem Port. *Tit. de curatoribus, num. 4.* Et hanc esse veram conclusionem dicit Curt. Jun. *cons. 29. num. 2.* ex eo inferens, non posse datum testamento tutorem tutelam 41

sibi mandatam dividere, & ad certum, vel certos actus tantum acceptare, sequitur novissimè decisio Pedemontana 89. *num*. 3. 4. 5. Dec. *cons*. 479. *nu*. 3.

Si tamen. inquit Vlpian. *in. l. si tamen, ff. de testament. tutel. tutor detur universitati, puta, rei Africanæ vel Syriacæ, Italicis vel provincialibus rebus, vtilis datio erit, d. §. certa, & ibi Angel. num*. 2. *Port. num*. 9. non quidem stricto iure, dicit Angel. *l. obstante ex facto, ff. de hære. instit*. sed ex consuetudine, quia magis vsu quàm stricta

42 ratione probatur. Et hoc est * quod dicit Vlpiam. *in d. l. hoc iure vtimur, & Bart. in l. certarum, nu*. 1. *ff. de testam. tutel*. Ego tamen hæc verba longè alium habere sensum puto, scilicet his verbis significari ius illud, quod disputatione communi quadam Prudentum definitione conclusum erat, & aliâs ius receptum appellari solet, id quod evidenter probatur ex *l. si tibi decem, §. pactum, ff. de pactis*, & bene observavit Iacob. Ræвardus Brugensis, *de auctorit. Prudentum, c*. 15.

Cuius limitationis exemplum tradit Rebuff. in sua Praxi benefic. *titul. de Vicar. Episcopor*. quod licet idem Vicarius debeat esse generalis, *c. constitutus, c. fin & ibi Dd. de concess. præb. c. fin de offic. Vicar. lib. 6. c. deliberatione, §. prohibemus, de offic. legat*. ibidem tamen docet, eum posse constitui in temporalibus & spiritualibus ad conferenda omnia, & quæcunque beneficia vacantia in aliqua Provincia puta Aquitania, & ita post longam disputationem fuisse conclusum.

Idem dicit Angelus, *in d. §. ad certum tempus, nu*. 2. *in gloss. verbo, certa causa*, eadem ratione statuendum esse, quando quis deputatus est tutor ad bona alcuius territorii, vel etiam civitatis: cum, inquit, hodie quælibet

43 civitas habeat suum * territorium, & in eo habetur loco Principis, *ut notat. in l. fin. ubi glo*. & Cyn. C. *de præscr. long. temp*. dicens, ex Iacobo Aretio, secus esse quando datus esset ad bona existentia in certa villa, quem in eo sequitur Port. *tit. Qui testam. tut. num*. 9. allegans Bart.

in

in l. certarum, num. 1. & 2. ff. de testament. tutel. Ex causa quoque permissum esse scribit Martianus impuberi 44
tutorem dari ad hæreditatem adeundam, *l. impuberi, de tut. & curat. dat. ab his*, cujus auctoritas in eo necessaria est: quia curatoris auctoritas ad hoc inutilis esset, auctore Modestino, *in l. cum in una, § tutor, ff. de appellation.* quia cum pupillus infante major non possit adire hæreditatem, etiam lucrosam sine tutoris auctoritate, *§. neque, Institut. de auctorit. tut.* & infra dicemus latius: Tutor autem testamento scriptus tutor non sit ante aditam hæreditatem, per quam ejus datio confirmatur, *l. si nemo, ff. de testamen. tutel.* Ideo necessaria fuit ei dari tutorem Attilianum, ad eam hæreditatem adeundam, cujus officium statim adita hæreditate finitur, & incipit testamentaria tutela, ut rectè tradit Angel. *in d. §. ad certum, num. 2. ff. qui testam. tut. & ibidem additio ad Port. num. 2.*

Sed dicet aliquis, * quomodo poterit dari tutor à 45
Iudice, cùm regulam habeamus; *Deficiente testamentario tutore, locum esse legitimo, excluso dativo: imo ab legitimo superveniente, dativum excludi, l. si tutor Reipublicæ, §. 1. ff. de tut. & rat. distrah. l. non solum, §. si libertus, ff. de excusat. tut. l. sorores, C. Qui dari tut. & probatur ex ordine titul. Digest. & Instit. Alex. latè consil. 161. nu. 1. & 2 lib. 5. de quo nos etiam pòst suo loco agemus.* Cui * respondere fa- 46
cile est, regulam illam non procedere, quando est spes testamentarii, ut probatur *Instit. de Attil. tut. in princ.* quo casu interim locus est dativo, & ita bene solvit Angel. *in §. quod autem, nu. 2. de legit. tut.*

Potest & statutum * permittere tutorem dari ad cer- 47
tum actum, ut respondit Dec. *consil.* 479. *num.* 2. 3. qui tamen id putat procedere in dato à Iudice, non permittens tutori testamento dato tutelæ administrationem ad certum actum restringere, *quia* inquit, *officium tutoris individuum est*, quem sequitur Curt. Jun. *d. consi.* 29. *num.* 2.

48 Sunt qui dicunt, *tutorem dari posse ad unum actum, quando pater legitimus filii administrator recusat administrare, ut tradit Iason *in l. bonorum, C. qui admitti ad bonor.possess.* quem sequitur Bart. *in l. impuberi, ff. de tut. & curat. dat. ab his, per text. in l. cum in una, §. tutor ff. de appellat. & l. finali, §. sin autem patre recusante, C. de bon. quæ lib.* ex eo concludentes, tali casu non esse permissum pupillo soli hæreditatem adire, quia militat eadem ratio, quod obligari non possit sine tutore, *l. more, ff. de acq. hæred.* Sed major pars nostrorum recipit ex *dict. l. finali, §. sin autem patre recusante,* eo casu solum pupillum posse adire, nec impedimento esse dicit, *l. cum in una, §. Tutor, de appell.* quia illa loquitur in pupillo, qui sit sui juris, non in eo, qui in potestate patris est, & ita cum communi concludit Dec. *dict. l. bonorum, in 1. lect. num. 2. & in 2. lect. num. 12.*

49 Postremo * ex lege Julia de maritandis ordinibus tutor dari potest à Prætore urbis, mulieri, virginive tutorem non habenti, & quam ex hac lege nubere oportet ad dotem dandam, dicendam, promittendamve, quod & postea Senatus Præsidibus in Provincia similiter ex eadem causa permisit, ut auctor est Vlp. in Fragm. *tit. de tutel.* Quin & idem Vlpian. *lib. 1. de omnib. tribunal, in l. non tantum, ff. de tutor. & curat. datis ab his,* non tantum ad dotem dandam nupturæ curatorem dari oportere, verum etiam ei quoq;, quæ jam nupta est: sed & ad dotem augendam datur, & mutandæ quoq; dotis gratia dari potest, ubi *tutoris* loco *curatoris* nomen suppositum invenitur in Pandectis nostris, qua de re latè Vertranius Maurus, *de jure lib. cap. 31.*

CAP. XI.

Quibus verbis Tutores testamento dati vel scripti censeantur.

SUMMARIA.

1 *Varia forma dandi tutores.*

2. *Testa-*

2 *Testator relinquendo liberos suos sub potestate alicujus, an faciat eum tutorem?*
3 *Testator relinquens liberos sub manibus alicujus, eum tutorem facere censetur.*
4 *Pater relinquens filium suum vivum & mortuum Titio, quid verba illa operentur.*
5 *Testator relinquens filios sub gubernio, regimine, administratione & cura alicujus, an censeatur tutorem constituisse?*
6 *Quid denotent verba illa*, si pater testamento dixerit, quod voluit liberos suos ali, sive educari, sive gubernari apud aliquem.
7 *Testator relinquens filium sub custodia matris, non censetur per ea verba tutricem constituisse.*
8 *Pater constituens aliquem omnium bonorum suorum administratorem, non videtur per hac verba eum scripsisse tutorem filiis suis. Declara. num. 9.*
10 *Testator relinquens curam filiorum matri, seu quod cum filijs moretur, an censeatur tutricem constituisse.*
11 *Communis opinio.*

EXposito dandi tutoris testamẽtarii modo, consequens est, ut ordine exequamur; *Quibus verbis testamento dati vel scripti censeantur.* Cujus rei investigatio non solum utilis, sed etiam necessaria erit. Nam si quis putans se testamento tutorem datum, tutelam administrare velit, fortè agendo, à judicio repelletur, si tutor non fuerit; neque solutionem recipiendo debitores liberabit, ad extremum omnia per eum acta erunt nulla. Dari autem*consuevisse non semper una 1
eademque verborum forma, sed varia, facilè colligi potest *ex l. si quis ita, l. quaero, l. Tutoribus, ff. de testam. tutel. & infinitis alijs legibus.* Et si, quando verba testamenti clara sunt & aperta, ut in legibus supra citatis, nulla dubitatio erit: sin autem minus clara & aperta, facilè super iis disputari continget. Quid ergo* si te- 2

 stator

ſtator dicat ſe liberos ſuos relinquere ſub poteſtate alicujus, dicemuſne per hæc verba talem ſcriptum eſſe tutorem omnino, & ita reſolvit Decius, *in c. ex parte 2. de appellat.* & ante eum Bald. *ibidem.* & Præpoſitus Mediolan. *in 3. notab.* quos refert & ſequitur Nicolaus Boërius olim Præſes Burdeg. celeberrimus, *Deciſ. 124. num. 6.* Quo loco idem eſſe dicit, ſi teſtator dixerit, *ſe*
3 *liberos relinquere ſub manibus alicujus,* cujus etiam * opinionis eſt Iaſon *in l. manumiſſiones, ff de juſtit. & jure,* ubi dicit, ſe ita conſuluiſſe Mutinæ, & eam eſſe tutiorem & veriorem opinionem.

Quibus jure concinit, quod ſcribit Bartholomæus Socin. *in l. qui duos, ff de reb. dub.* ubi dicit, ſe conſuluiſſe ſuper teſtamento, quo pater reliquerat filium ſuum
4 vivum * & mortuum Titio, quod ſcilicet per verba, quibus relinquebat vivum, cenſebatur illum reliquiſſe tutorem filio; per reliqua verò verba, illum filio impuberi ſubſtituere voluiſſe, *per cap. ſi pater, verb. moriatur, de teſtam. in 6.* & ita conſuluit *conſi. ſuo 83. lib. 1.*

5 Idemque multo magis dicendum erit, * quando teſtator dixit ſe liberos ſuos relinquere *ſub gubernio, regimine, adminiſtratione & cura alicujus,* atque ita ſe ex Socin. in locis præallegatis, conſuluiſſe dicit Carolus Molin. ad Dec *dict. c. ex parte,* quem ſequi videtur Caſtrenſ. *in l. ſi vir uxori, alias l. ſed ſi hoc, §. cum vir, ff. de cond. & demonſtr.*

6 Non idem juris erit, * ſi pater teſtamento ſuo dixerit, quod voluit liberos ſuos ali ſive educari & gubernari apud aliquem. Neq; enim verba æquipollentia ſunt, ac ſi diceret, *Tutorem filiis do.* Licet enim tutela principaliter reſpiciat perſonæ gubernationem, tamē reſpicit etiam nec minus principaliter bonorū adminiſtrationē, ut patet *in C. & ff. de admin. & peric. tut. & nos ſupra diximus,* & notum eſt nomen tutoris & tutelæ omnibus etiam idiotis & ruſticis, quod teſtator facilè expreſſiſſet & exprimere potuiſſet, & ita cū in fa-

ćto

cto incidisset species talis, respondit Corn. *cons.* 280. *num.* 1.6.7. *lib.* 1.

Quo etiam loco* idem Corn. *num.* 6. tradit, quod si 7
pater reliquerit filium sub custodia matris, non censeri eum per hujusmodi verba reliquisse tutricem, per glossam, quam dicit ab omnibus approbari, *in l. qui in aliena, §. quanquam, ff. de procurat.* quam ibidem nominatim approbant Bald. Ang. & Fulg. Idem Bald. *cons.* 438. *lib.* 4. *idem consi.* 294. *incipiente, cujus initium est, data particula libr.* 5. Aretin. *consil.* 76. *viso testamento.* Castrens. *in l. cum ita legatum, ff. de condit. & demonst.* Roman. *sing.* 164. *committo.* Dec. *d. cap. ex parte, de appellat.* & novissimè Boërius *d. Decis.* 124. *num.* 1. Marian. Soc. *consil.* 85. *num.* 26. *lib.* 3. & Chassan. *tit. des enfans,* §. 4. *in verbis, si par lepere, num.* 4. & 5.

Sed si pater aliquem * constituerit omnium bonorum suorum administratorem, non videtur per hæc 8
verba eum & scripsisse tutorem filiis suis, sed solũ Procuratorem, etiamsi talis administratio data fuerit matri, quia & huic potest dari simplex administratio bonorum, ut est textus & ibi Bald. annotavit *in l. matri, C. ad Vellejanum,* Boër. *d. decis.* 124. *nu.* 2. 3. *Neque enim*, inquit, *hæc verba sunt ad tutelam congrua, sed alerius sollicitudinis expressiva, sive declarativa, nisi tamen vel ex communi usu loquendi, ea verba in matre latius interpretentur, vel ex sequentibus, vel præcedentib.* * *verbis testamenti aliisve legitimis conjecturis mens alia testatoris declaretur.* 9

Tantundem * dicendum est, si pater filiarum suarum curam reliquit matri, & voluerit quod ea cum ipsis moraretur, ibique victum haberet & vestitum, nisi alia verba proferantur, quæ sonant eam fieri tutricem, ita Bart. *in d. l. qui aliena, §. quanquam, ff. de negot. gest. & ibi* Odofred. Albericus, Angelus & alii, & inter alios Bald. & Fulgos. in terminis quos refert & sequitur, dicens esse communem, * Marian Socin. *d. cons.* 85. *num.* 26. *lib.* 3. 10 11

CAP. XII.

De datione tutoris, & an ea sit favorabilis vel odiosa.

SUMMARIA.

1 *Datio tutelæ an sit favorabilis, vel odiosa?*
2 *Tutor datus filiis, vel filiabus, an censeatur datus posthumis.*
3 Filii vel filiæ *appellatione posthumus continetur.*
4 *Ratio traditur, cur in datione tutelæ appellatione* filii *veniat posthumus, & non in legatis.*
5 *Legatis relictis filiis, vel filiabus, non procedit in posthumis. Declara num. 6.*
7 *Legatum relictum filiabus, an unicæ posthumæ debeatur?*
8 *Petri Rebuffi consideratio de legatis filiabus relictis.*
9 *Extensio an possit fieri de persona ad personam, & quando?*
10 *Tutor datur tribus fratribus, indivisum patrimonium habenbentibus, unam tutelam suscepisse videtur.*
11 *Lex vel Statutum loquens de filijs, etiam posthumos includit.*
12 *Dispositio nunquam trahitur ad ignorata.*
13 *Tutor datus filijs an datus videatur filiabus?*
14 *Masculinum non concipere fœmininum, & an sit perpetuum?*
15 *Magis communis opinio.*
16 *In testamentis an & quando larga interpretatio facienda, num. 17.*
18 *Tutor datus filio, cum plures haberet, an censeatur datus omnibus?*
19 *Singularis locutio uno contenta est.*
20 *Pomponius IC. 78. annos natus discendi cupiditate tenebatur.*
21 *Pater dans tutorem filijs, & unicum relinquens, ei quoque dedisse censetur.*

22 *Pluraritas quandoque in singularitatem resolvitur.*
23 *Tutorem dans filiis non censetur dedisse ei, quem ignorabat se habere.*
24 *Generalis institutio facta de filiis non extenditur ad filios, quos testator ignorabat se habere.*
25 *Clausula Codicillaris, an sustineat testamentum nullum, ex caussa præteritionis, quando posthumus, vel alius filius est ignoranter præteritus.*
26 *Communis opinio.*
27 *Tutor datus filiis an censeatur datus nepotibus.*
28 Filiorum *appellatione in favorabilibus an nepotes contineantur.*
29 Filiorum *appellatione an nepotes contineantur in materia tutelari? Declara num.* 30. 31.
32 *Tutor datus liberis censetur quoque datus nepotibus.*
33 Liberorum *appellatione veniunt nepotes, pronepotes, cæterique ex his descendentes.*

NUnc ad interpretationem dationis transeamus. Et primum videamus, an ea debeat latè tanquam favorabilis interpretari, an verò ut odiosa strictam interpretationem recipere? Et quia * inferius dicemus, 1 tutelam ex parte pupilli esse favorabilem, respectu verò tutoris onerosam, adeoque odiosam, ideo rectè tradunt Castrensis & Alex. *in l. si quis ita,* §. *si quis cum ignoraret, ff. de testam. tut.* eam debere restringi, ne onus tutoribus impositum accipiat incrementum: & qui modicum fit præjudicium pupillis, quibus, mediante provisione legis, facilimè de legitimo vel dativo provideri poterit, & ita tenet gloss. *in l. Gallus,* §. *instituens. ff. de lib. & posthum.* Alex. *cons.* 9. *num.* 2. *lib.* 1.

Quo constituto, videamus an datus filiis vel filiabus, censeatur etiam datus posthumis? Quod * videtur; quia *filii* vel *filiæ* appellatione * etiam posthumus 2 3 continetur, dicit Imper. *in* §. *si quis filiabus, Instit. qui testam. tut. Vlpian. in l. si quis filiabus, cum l. seq. ff. de testamen. tut. l. qui quartam, l. qui filiabus, ff. de legat.* 1. *l. nomen* fili-

4 *filiarum, ff. de verb. signific.* Et est, * quia in hac dispositione, quæ fit ex officio, & quasi debito patris, cōcurrit par affectio nati & nascituri, quia fit ratione filiationis, ut tradit Zas. *in l. si quis filiabus, nu. 6. ff. de leg.* 1. & eadem est utilis posthumis, nec hæreditati dam-
5 nosa, Alciat. *d. l. nomen.* Qua de caussa* in legatis filiis vel filiabus relictis hæc interpretatio non procedit, quia in illis tantū habetur ratio præsentis affectionis, quæ non æquè in nascituris atque natis procedit. Idē Zas. *d. l. si quis filiabus,* Alex. *consi. 29. nu. 8. l. 3.* Hieronymus Gratus *consi. 5. num. 32. idem consil. 18. nu. 19. l. 2.* & latè probat Tiraq. *in l. si unquam, verbo, filios non habens, n. 1. C. de revocand. donat.* & propterea multum gravant hæredem, quia verisimiliter testator non reliquisset tot legata, si de pluribus liberis cogitasset, quæ rationes in datione tutelæ cessant. Angel. *in d. §. si quis, n. 4.* Port. *num. 6.* Rub. *in d. l. Gallus, §. quidam recte, num. 98.*
6 *ff. de lib. & posthum.* Si * tamen aliquo modo constiterit, quod ventris non fuerit ignarus testator, vel etiam de futuris liberis cogitaverit, ut quia in aliqua parte testamenti eorum mentionem fecerit, etiam in legatis *filiorum* appellatione posthumi cōtinebuntur, *d. l. qui filiabus, de leg.* 1. Ang. & Port. *d. loco,* & Alc. *in d. l. nomen.* Præses, *in loco, à vi numeri.* Quo amplius, legatum reli-
7 ctum filiabus * etiam unicæ posthumæ deberi, quam-
8 vis non ignorem * Petr. Rebuff. *in d. l. nomen,* aliter interpretari; etiam posthumis legata indistinctè deberi, sive eorū mentio facta fuerit in aliqua testamenti parte, sive non: *Quia,* inquit, *licet non veniant ex dispositione testatoris, tamen veniunt ex dispositione legis.* Ex quibus Zas. *in l. si quis filiabus,* infert, quod si pater aliquid assignaverit loco dotis filiabus, vel etiā eas instituerit in legitima, sub eadē assignatione vel institutione, etiam contineri posthumos vel posthumas, quia illa sunt à patre & officio & debito patris, de quorū agitur cōmodo; & testamentū, quod alioqui rūperetur, valebit.

Sed

Sed objiciet fortè aliquis, quod si ita interpretamur in tutela, onus tutori datum incrementum accipiet, contra ea quæ supra diximus: quia facilius erit paucorum habere tutelam, quàm pluriũ, & ita magis gravabitur tutor, si cogi possit ad suscipiendam quoque posthumorum tutelam, non aliter atque diximus, hęredem magis gravatum esse, si legatum filiis relictum traheretur ad posthumos: atque tale incrementum (si tamen ita appellari potest) non debet venire in considerationem, cum veniat ex verisimili mente testatoris, quod si de posthumo cogitasset, vel de eo interrogatus fuisset, haud dubiè idem statuisset, quare hic casus haberi debet pro expresso, ut est textus quem ita summat Bart. *in l. Titius, §. Lucius, ff. de lib. & posth.* & est gloss. singularis *in l. tale pactum, §. fin. de pactis*, quam omnes Dd. approbant, teste Afflicto, *decis.* 141. *num.* 1. Alex. *cons.* 130. *num.* 4. *lib.* 2. *idem consi.* 17. *nu.* 1. *lib.* 7. Bellon. *consi.* 9. *nu.* 15. quæ verisimilis mens testatoris non concurrit in legato, juxta ea quæ supra diximus.

Nec ad rem pertinet, si dixerit aliquis hanc extensionem ex verisimili mente fieri non debere, quando fieret extensio de persona* ad personam; ut in proposito fieret, ut pro regula tradit Aretin. *l. Gallus, §. & quid si tantum, collat.* 3. *vers.* 2. *adverte, ff. de liberis & posthumis*, quem communiter sequuntur alii præter unicum Jasonem, *consil. centisimo quinquagesimo quarto, libro secundo*. Nam ea Aretini & communis regula non procedit, quando late sumpto vocabulo, comprehenditur alia persona, ut in casu præsenti, etiamsi sumus in materia odiosa, per textum *in l. filium habeo, ff. ad Macedonianum*. Neque etiam quando persona, ad quam fit extensio, non est omnino omissa, sed in ea reperitur qualitas in persona expressa, *dict. leg. tale pactum, §. finali, ff. de pactis*. Et ita hanc regulam limitat Hieronymus Gratus, *consil.* 5. *num.* 44. *& sequentibus, libro secundo.* 9

Præ-

Præterea, si in hac materia tutor simpliciter datus, etiam datus censetur omnibus bonis ubicunque sitis, atque etiam ad augmentum, si quod postea accesserit, auctore Ulpiano, *in l. quoties*, §. *per contrarium*, *ff. de administ. tut.* non video quod excusationis tutor adferrè possit, quo se excuset à tutela personarum testatori pòst accedentium, & ejus familiam augentium. Neque enim fratres consortes plurium loco habendi sunt, neque non fratres, si idem patrimonium possideant; & ratio administrationis pariter reddenda sit: & ex diverso fratres diviso patrimonio duæ tutelæ sunt, non enim, ut dixi, numerus pupillorum, sed patrimoniorum separatio & difficultas rationum conficiendarum & reddendarum consideranda est. Et ideo, qui tribus fratribus tutor datus est, qui indivisum patrimonium
10 habent, unam tutelam * suscepisse videtur, testibus Ulpiano, *in l. tria onera*, & Paulo, *in l. si is qui tres*, §. *cæterum*, *ff. de excusat. tutor*. de quo pòst suo loco latius dicemus.

Pari ratione, quia statuta comparantur ultimis voluntatibus, eorumque naturam sequantur, & ab illis interpretationem quoque mutuantur, *ut not. in l. 1. per gloss. & Dd. C. de his quib. ut indig. Tiraq. latè ad fin. tit. retract. lig. num. 13.* Iason. *cons. 149. num. 4. vers. 1. dubitatio, lib. 2.* respondit, quod si lex vel statutum aliquo casu providerit liberis in alicujus potestate constitutis,
11 etiam provisum censeri posthumis, qui * tamen non possunt dici unquam in potestate fuisse, *per l. final. C. de collat. bonorum*, ut quibus verba legis, vel statuti nullo modo conveniunt: *Quia*, inquit, *licet verba non conveniant; tamen mens & causa finalis conveniunt, & verisimiliter statuentes idem statuissent, si de eo interrogati fuissent.* Ergo haberi debet pro statuto, *per dict. gloss. l. tale pactum, ff de pact.* quo loco & alia allegat ad ejus suæ sententiæ confirmationem. Idemque putat Baldus, *consil. 472. illa verba, libr. 5.* dicendum, si dederit filiis,

qui

qui tutoribus indigent. De quo tamen dubitat Rebuff. *d. l. nomen*. Si tamen certum ſit, teſtatorem de poſthumo non cogitaſſe, quia forte putabat uxorem ſterilem eſſe, ceſſabit in ejus perſona non tantum legatum, ſed etiam tutoris datio, quia cum is ſit patri, re & ſpe incognitus, non poterit patris diſpoſitio eum complecti, ut tradit Angel. *in d. §. ſi quis, nu. 4. per l. ſi quis ita, §. penult. ff. de teſtam. tutel.* & Zaſius *in dict. l. ſi quis filiabus, num. 10. 11. ff. de legat. 1.* & hoc generale eſt, * & propè 12
perpetuum, ut diſpoſitio nunquam trahatur ad ignorata, *l. cum Aquiliana, ff. de tranſact. l. tres fratres, ff. de pactis, l. mater, ff. de inofficioſo teſtamen. l. legitimum, ff. de petit. heredit.*

Rurſus * videamus, ſi pater filiis providerit de tu- 13
tore, an continebuntur filiæ? de quo dubitari poſſet, quia cum ſit verbum Maſculinum non commune, Fœminam non * comprehendit ex vi verborum, *l. juſta* 14
interpretatione, l. pronuntiatio, verb. porrigitur, ff. de verb. ſignific. & tradit Alber. in 2. part. ſtatut. q. 107. Alex. conſ. 61. nu. 1. lib. 1. Dec. *conſ. 171. num. 4.* & ſi dubium eſſet, adhuc contra eas eſſet datio interpretanda, per regulam *l. veteribus, ff. de pactis,* Decius *conſ. 41. in prin. & in cap. in præſentia, nu. 46. ff. de probat.* Iaſon *conſ. 39. lib. 1.* quam regulam receptiſſimam eſſe dicit Zaſius, *conſ. 14. nu. 36. 37. lib. 1.* Sed contrarium verius eſt, cùm habeamus textum expreſſum *in l. ſi quis ita, ff. de teſtam. tutel.* Ergo nulla dubitatio. Neque cuiquam ſcrupulum injicere debent ſuperius objecta argumenta: Prius enim argumentum valde leve eſt. Demus enim eam regulam communiter eſſe receptam, & regulariter veram, ut affirmat Tiraq. *de retract. lig. §. 1. gloſſ. 9. num. 178. & ſeq.* & ante eum Mol. §. 12. *nu. 2.* & noviſſimè Mantica, *de conject. ult. volunt. lib. 6. cap. 7. num. 18.* hi tamen fatentur eam eſſe multum controverſam, adeo ut non deſint, qui intrepidè aſſerant, contrariam eſſe veriorem & magis communem, * ut Molin. *d. §. 12.* Arius Pinel. 15

d. l. 3. num. 33. & alii per eum allegati, quod & plerique alii faciunt, qui & uno ore resolvunt, priorem communem non procedere in ultima voluntate, adeoque in hac testamentaria tutela. Alex. *conf.* 61. *num.* 2. *vers. non obstat. lib.* 1. Tiraq. *d. gloss.* 9. *num.* 219. & Molin. *d.* §. 12. *nu.* 4. Decius *conf.* 236. *num* 5. Iason *conf.* 140. *libr.* 2. *per d. l. si quis ita. ff. de testam. tutel. l. si ita scriptum sit. ff. de legat.* 2. Id quod ea ratione factum interpretandum, quod
19 in testamentis larga sit interpretatio, facienda, *l. in testamentis, ff. de reg. jur. l. plenum,* §. *sed si pecoris, ff. de usu & habit. Quia,* inquit Ulpianus, *in l. si sponsus,* § *si quis rogatus, ff. de donat. inter vir. & uxor. sæpe credimus defunctum aliquid voluisse, & tamen non rogasse,* quod tamen non placet Molin. *d.* §. 12. Siquidem is putat, eam regulam non procedere, nisi in institutione hæredis, quādo agitur de conservando, vel rumpendo testamento, quia tunc agitur de interesse publico, & ideo in dubio pro eo est judicandum, neque contra illud admittenda aliqua subtilitas; non verò in legatis particularibus, in quibus stricta interpretatio est facienda, ut minimum debeatur, & ut minus gravetur hæres. Quod quidem regulariter verum est, ut latè tradit Dec. *conf.* 289. *nu.* 2. *idem Dec. d. l. in testamentis.* Soc. Iun. *conf.* 9. *nu.* 4. *lib.* 1. & novissimè Aymo *conf.* 297. *in princ. vers.* 3. *videtur.* non tamen procedit, * quando qualitas personæ testatoris aliam interpretationem suadet: Dec. *conf.* 289 *nu.* 2. *vers.* 9. maximè si concurrat qualitas legati & legatarii, puta conjunctæ personæ, ut est filius, vel filia, quo casu lata interpretatio facienda est, *ut est text. in l. Aurelius,* §. *Titius testamento, ff. de liber. leg.* Dec. *conf.* 69. *nu.* 4. *vers. confirmatur hoc idem, conf.* 289. *num.* 2. *vers.* 8. *& conf.* 92. *circa fi.* Quo loco licet id controvertat & dicat, *d. l. Aurelius,* tantum loqui in patre cui liberatio relicta erat à filio, tamen idem Decius in aliis consiliis superius allegatis tradit, hoc procedere in omni legato, relicto conjunctæ personæ, quē sequitur Aym. *conf.* 279. *numer.*

mer. 1. etiam testamento gravati sint æquè conjuncti testatori: tamen probatur, quod ad legatarios majorem habuerit affectionẽ, vel ex priore nominatione, prælegatis eis factis, vel alio modo, Aym. *d. conf.* 297. *n.* 2. 3. 6. *&* 7. *verf. postremo.* Quare ratio communis per Alexand adducta, *d. conf.* 61. *lib.* 1. non omninò impertinens videtur; licet in hac materia non plenè concludat, nisi communem sequamur, quæ tamen & mihi erronea videtur in materia indifferenti, etiam in contractibus, ut bene declaravit Molin. *d.* §. 12. Tiraq. *d. gl.* 9. Arius Pinel. *in dict. leg.* 3. & alii per eos laudati. Si tamen patris dispositio de filiis tantùm loqueretur, ad filias non deberet porrigi, juxta ea quæ tradit Dec. *consi.* 318. *in prin. & nu.* 1. Guald. *de substitut. cautel.* 17. *n.* 3. neque etiam quando sumus in materia differenti quo ad tutelas, vel ex statuto, vel ex mente testatoris. Decius in simili, *conf.* 15. *nu.* 4. *&* 5. *verf. secus videtur*, Alex. *consil.* 32. *nu.* 7. 8. 9. 35. 36. *lib.* 4. *Idem* 38. *lib.* 6. Tiraq. *d. glo.* 9. *num.* 195.

Nunc explorandũ an datio facta filio, cùm plures quis habeat, etiã omnes alios cõprehendat. Et prima
*facie quilibet diceret alios non contineri, cũ singu- 18
laris locutio regulariter uno sit contẽta, & plures abhorreat: *& est ratio, quia verba sunt intelligenda, ut 19
salvetur ratio recti sermonis, quę non servabitur si dationem tutoris à patre filio factã volumus porrigere etiam ad alios filios, quos idem pater habebat ejusdẽ dationis tempore, juxta ea, quę tradit Nicol. Ever Pręses meritissimus, in loc. suis legalibus, *loco, à vi numeri.*
Quare*non sine caussa Pomponius unus ex præcipu- 20
is nostris JCtis (qui adeò studiosus fuit, ut annos octo & septuaginta natus diceret, se adhuc discendi cupiditate teneri, ut ipse refert *in l. apud Iulianum, C. de fideicom. libert.*) dubitasse dicitur, ut idem sæpè aliàs. Sed quia naturalis ratio dictat, patrem omnibus liberis suis providere debere, idq; etiam certo judicio, §. *Tu-*

 tor

tot autem, Inſtit. de legat. hac naturali ratione attenta, potius quam ſingulari locutione & ſubtili juris regula, magis eſſe viſum fuit, ut omnibus datus videretur, auctore Ulpiano *lib.39.ad Sabinum, in l. ſi quis ita, ff. de teſtam.tutel.* quia mens arguit & verba patiuntur, diſpoſitum in uno ad alios extendi, ut eſt in ſimili text. *in l. ſi ita ſcriptum, ff. de lib. & poſthum. l. ab omnibus, in princ. ff. de legat.*1. & alioqui æquitas ſuggerit, conſulitur poſteritati teſtatoris, & ejus veriſimili menti.

21 Idemque * è diverſo deciſum eſt, quando pater tutorem dedit filiis, & unicum tantum reliquit, ut eo caſu ſcilicet pluralis * locutio reſolvatur in ſingularitatem, licet proprietas verborum (à qua tamen in dubio recedendum non eſt, *l. non aliter ff.de legat.*3.) repugnet. Quia eadem ratio naturalis eſt in uno, quæ eſt in pluribus: ac propterea ea pluralitas diverſos reſpicit effectus, quibus traditum eſt, pluralitatem reſolvi in ſingularitatem, etiam in his, quæ ſunt ſtricti juris, atque etiam pœnalibus; nedum in diſpoſitione patris inter liberos, & in eorum favorem, ut latè tradit Decius, *conſi.* 47. *num.* 9. Idem *in terminis noſtris, conſ.* 50. *per totum, idem conſ.* 484. *nu.* 4. *in materia ſtatuti, & de eodem ſtatuto, conſ.* 627. *num.* 6, 7. Tiraq. *in l. ſi unquam, verbo, ſuſceperit liberos, nu.*247. *& ſeq. uſque ad num.* 261. quo loco adducit multa ſimilia exempla, poſt Alex. *conſ.* 109. *num.*6. *uſque* 14. *lib.* 7. Tiraq. *de retract. lig.* §. 1. *glo.* 21. *num.*8. Hippolytus Riminaldus, *Rubr. Inſtitut. Quibus alienare licet, num.*14. *& ſeq.* Rolandus à Valle, *de lucro dotis, q.*55. *num. &* 10.

23 Quid item, ſi quis filiis ſuis * dedit, ignorabat autem ſe habere filium Titium, vel certus fuit eum deceſſiſſe, qui tamen ſupererat, an & huic dediſſe cenſeatur? Quod non puto, ſed ceſſare in eo dationem, licet nomen *filiorum*, tales admittat. Nec enim veriſimile eſt, patrem ei dare voluiſſe, quem ignorabat, quem obiiſſe credebat, dicit Vlpianus, *in d. l. ſi quis ita ff. de teſtam.*

testam. tutel. de qua ne in genere quidem testator potuit cogitare, & facit vulgaris Theorica: quod generalis dispositio nunquam referatur ad ignorata, *l. tres fratres, ff. de pactis, l. qui cum tutorib. in fi. l. cum Aquiliana, ff. de transactio, & tradunt omnes, in l. si de certa, Cod. de transactionibus.*

Cui adfine est, quod scribit Alexan. & communiter sequuntur alii, *in l. sicut certi, C. de test. milit.* quod licet jura multum faveant testamentis militũ, *l. 1. ff. de test. milit.* adeo ut præteritio ipsorum habeatur pro exhæredatione, & eorum ultimæ voluntates, sive suprema judicia sustineantur, tamen præteritionem militis non comprehendere filium, quem ipse ignorabat se habere, ut ille videatur exhæres factus, *d. l. sicut certi, & l. si cum vel in utero, C. de testam. milit.* quo loco glossa communiter approbata dicit, quod generalis institutio facta de filiis non extendatur * ad filios, quos testator ignorabat se habere, quem sequuntur communiter Dd. *in l. Titius, C. de lib. & posthum.* 24

Sed & huc commodè * referri potest, quod tradit Bart. *in l. 1. ff. de Iure Codicill.* clausulam Codicillarem non sustinere testamentum nullum ex causa præteritionis, ita ut hęres, qui succedit ab intestato, censeatur rogatus restituere hæreditatem per fideicommissum hæredi scripto, quando posthumus, vel alius filius est ignoranter præteritus. Quo casu hæc clausula nihil operabitur, & eam hodie esse communem fatetur Carolus Molinæus ad Alexand. *consi. 26. num. 5. lib. 1. idem consi. 41. num. 6. vers. non obstat, eodem libro,* & novissimè Julius Clarus, *de test. quæst.* 46. ubi * & hujus & alterius opiniones multas recenset, & nos in tractatu nostro testamentorum latius discussimus. 25 26

Illud etiam * dubitationem recipit, an tutor datus filiis censeatur etiam datus nepotibus? Quod videtur dicendum, quia filius ab amore dictus est, qua ratione multi existimant nepotes filios vocari, cum plerum- 27

que videamus, avum non minus hos, atque proprios
28 filios amare, & certum * sit, appellatione *filiorum* in ultimis voluntatibus favorabilibus contineri nepotes, ex præsumpta mente testatoris. Bart. *in l. liberorum, ff. de verb. significat.* quem referunt & sequuntur Alexand. *consil. 1. num. 4. lib. 1. Idem cons. 5. num. 26. & 7. lib. 3.* Dec. *cons. 95. nu. 5. & 7.* Socin. Iun. *cons. 43 nu. 8 lib 4.* Verùm satis constanter decreverunt veteres cessare hanc dationem in personis nepotum, cum regulam habeamus, *filiorum* appellatione nepotes non contineri, sed tan-
29 tum primi gradus * filios ex ejus propria significatione, idque etiam in hac materia tutelari, *in l. quid si nepotes, ff. de testam. tutel. & §. fin. Instit. qui testamen. tut.* Et eam communem esse in omni ferè materia, tradit Curtius Iunior, *cons. 57 nu. 6.* Alex. *cons. 125. nu. 12. lib. 5.* Andr. Alc. *in l. filii, de verb. significat.* Zas. *consi. 7. num. 4. & 5. lib. 1.* Nec quidquam contra faciunt ea, quæ supra diximus, quod in favorabilibus, ultimis voluntatibus, *filiorum* appellatio porrigatur ad nepotes. Hoc enim verum est, quoties principaliter agitur de favore nepotum, & ea dispositio non est alteri onerosa, ut est tutela, quæ licet pupillis favorabilis sit, tamen respectu tutorum onerosa est omnino: quare ejus datio latè interpretari non debet, ut *filiorum* appellatione contineantur nepotes, quibus nec per hoc multum incommodi oritur, cum his facilè per Iudicem de alio tutore provideri possit. Alex. *consi. 9. num. 2. vers. nec obstat, lib. 1. idem cons. 5. nu. 10. lib. 3. idem cons. 26. num. 6. & 7. lib. 3.* Dec. *cons. 97. nu. 7. & 9.* Dicit communem *idem consil. 545. nu. 10. & cons. 593. num. 5.* Curt. Iun. *cons. 111. num. 2.* communem dicit Alciat. *l. liberorum, ff. de verb. signific.*
30 Et hæc quidem * regulariter procedunt & locum habent, etiamsi filiis non fuerint dati nominatim, sive propriis eorum nominibus expressis, aut alio simili modo, puta, per verba, ut nostri dicunt, arctativa, non convenientia nepotibus, de quib. Alex. *cons. 204. n. 4. lib. 2.* idem

idem consf.4.n 7.lib.4. Bald. *consf. 302.lib. 4.* Dec. *consf. 355. n.5.* Zaf. *consi.7.lib.1. ferè per totum* Aymo, *consf. 98.* Hieron. Zanch. *in repet. §, cum ita, l. hæredes mei, n. 237. ff. ad Treb.* & novissimè Rol. à Vall. *in tract. de lucro dotis, q. 56.* Cæterum si talis sit nepos, quem testator solebat tractare ut filium, & ita nominare: ad eum, non dubito, quin * talis datio extendi debeat, juxta notata Bart. *in l. alimenta, ff. de aliment. legat.* quem refert & sequitur Zaf. *consi. 7. circa fin. lib. 1.* & ante eum Romanus *in repetit. l. si vero, §. de viro, ff. solut. matr.* & novissimè Andr. Tiraq. *in tract. de pœnis, causa 22. nu. 22.* 31

Quæ * cum ita se habeant, jam facile intelligimus dationem liberis factam, multo magis ad nepotes extendi debere: latior enim est liberorum significatio quam filiorum, ut quæ comprehendat nepotes, pronepotes, cæterosque, qui * ex his deinceps descendunt, *l. liberorum, ff. de verb. signifi.* & *ibidem* Alex. *idem* Alex. *consf. 1. num. 36. lib. 1.* Bald. *in l. 1. C. de conditionib. incertis,* ut nos latius dicemus aliquando, Deo dante, *in tract. de verb. signific.* & est text. *in terminis nostris, in §. si quis filiabus, Instit. Qui testam. tut. l. quid si nepotes, ff. de testamen. tutela.* 32 33

CAP. XIII.

Quo ordine Tutela deferatur.

SUMMARIA.

1. *Tutor testamentarius legitimo & dativo præfertur.*
2. *Causa testati facit cessare causam intestati.*
3. *Testamentaria tutela cæteris dignior.*
4. *Tutor testamentarius non satisdat, secùs in legitimo atque dativo.*
5. *Tutor datus in testamento minus solemni, à Prætore confirmatus, præfertur legitimo & dativo.*
6. *Tutor testamentarius præfertur fratri puberi impuberis.*

7 *Tutor testamentarius præfertur matri.*

8 *Mater non admittitur donec spes est tutelæ testamentariæ.*

9 *Datis pluribus tutoribus testamentariis, si unus decedat, vel se excuset, vel ex causa remotus sit, quamdiu unus superest, non admittitur legitimus.*

10 *Declaratio regulæ.*

11 *Pendente aditione hæreditatis, potest dari pupillo tutor temporarius.*

12 *Tutor testamentarius licet excludat tutorem legitimum, non tamen legitimum administratorem, ut est pater.*

1 NUnc explorandum * an testamentarius aliis, tam legitimis, quam dativis præferatur, de quo habemus regulam: Eum his præferri, *l. si tutor, §. si duobus, ff. de tutelis, & rat. distrah. l. intestato, ff. de legit. tutel. & Instit. tit. de legit. agnat. tutel. in princ.* Nec id quidem abs re: quia tutela legitima non defertur, donec locus est testamentariæ, vel ea speratur, *l. si quis sub conditione, ff. de testam. tutel.* & regulatur ad instar hæreditatis, quæ ab intestato non defertur, donec est locus, vel es-
2 se potest ex testamento, * quod facit cessare causam intestati, *l. antequam, C. communia de success. l. quamdiu, ff.*
3 *de acquir. hæred.* Qua de causa * eadem testamentaria tutela cæteris dignior, & ita datus satisdationi non est subjiciendus, contra atque dativus, vel legi-
4 timus, * qui satisdare tenentur, *l. si nemo, ff. de testamen. tutel. & ibi latè gloss. & Dd. & Instit. eod. in princip.* ubi glossa etiam extendit ad testamento datum, & à Iudice confirmatum, de qua infrà latius. Cujus regulæ non obscura est ratio, quod fides eorum & diligentia à testatore approbata est, idque in specie, cum legitimi fides tantum à lege sit in genere probata, *ut dicit Port. Instit. de legit. agnat. tutel. in princip. & ibidem Apostilla ad eundem Angel. num. 1.* Marian. Socin. *cons. 85. numer. 13. 31. lib. 3.*

Id-

Idque adeo obtinet, etiamsi datus est in testamento minus solemni, tamen à Prætore confirmatus est, ut 5
tenet Bart. *in l, neque, per illum text. C. de confirm. tut.* & ibidem quoque Salic. quos & plures alios refert & sequitur Alex. *consi. 140. num. 4. lib. 1.* dicens, eam esse receptissimam, sequitur Port. *in §. permißum, num. 5. Instit. de tutel.* reprobata glossa *in l. 2. C. de confir. tut.* Idem 6
& fratrem puberem impuberis excludit ex rescripto Imper. Alexand. *l. si tutores. C. de testamen. tut.* quod novum videri non debet, * cum & is matri præferatur. 7
Philip. Corn. *cons. 168. n. 12. lib. 3.* etiamsi datus sit in testamento minus solemni, tamen à Iudice confirmatus, quia, ut inquit Alex. *cons. 140. num. 4. & 6. lib. 1.* ea nunquam admittitur contra voluntatem patris; quem sequitur Marian. *d. cons. 85. nu. 13. libr. 3.*

Quin * nec eadem admittitur, donec spes est tute- 8
læ testamentariæ, *d. l. si quis sub conditione, ff. de testam. tutel.* ut tradit Port. *Instit. de tutel. num. 7. vers. dicunt aliqui, & tit. Qui testam. tutores dari poßunt, in princ. num. 9. Mar. Socin. d. cons. 85. num. 31.*

Hoc amplius, si unus ex pluribus testamentariis decesserit, vel sese excusarit, vel ex causa remotus fuerit, quamdiu unus superest, non admittitur in locum defuncti excusati, vel remoti legitimus, nisi omnibus defunctis: sed alius * à Iudice datur, *per d. l. si quis sub con-* 9
ditione, §. final. ff. de testam. tutel. sive tales decedant vivo testatore, uel eo mortuo, *l. intestato, ff. de legit. tut. §. quid autem, Instit. eodem.*

Hæc tamen regula non in omnibus vera est. Si enim nullus ex eo testamento, quo tutor datus est, hæres extiterit vel hæreditas nondum adita fuerit, ex quo tutor speratur, verius est, * inquit Ulpianus, alium tuto- 10
rem dari posse, quasi nondum sit, * nec speretur, *l. si hæ-* 11
reditas, ff. de testam. tutel. sed is temporarius tutor erit, quia statim atque hæres scriptus extiterit, desinit esse tutor, *§. sed etsi, Instit. de Attil. tut.*

12 Neque etiam * testamentarius, licet legitimum tutorem excludat, administratori legitimo præfertur, ut est pater, *l. 1. C. de bon. mater. & tradit Port. in d. §. permissum, & ib: Apostilla, nu. 4.*

CAP. XIIII.

Quis faciat legitimum tutorem.

SUMMARIA.

1 *Legitimum tutorem nemo constituit, sed eum lex facit.*

2 *Tutor non potest dari à Iudice, qui habitat extra jurisdictionem dantis.*

3 *Iudex secularis an possit cogere clericum ad suscipiendam legitimam tutelam.*

4 *Intestatus decedens an censeatur tacite vocare venientes ab intestato ad legitimam ejus hæreditatem.*

5 *Communis opinio.*

6 *Legitima tutela licet à lege deferatur, tamen ejus exercitium sive administrandi facultas legitimo tutori non competit, nisi ei à Iudice decernatur.*

7 *Mater vel avia tutrix legitima, non habet exercitium, nisi tutela fuerit decreta.*

8 *Decretum Iudicis non requiritur in tempore perituris, vel dilationem non admittentibus.*

9 *De jure veteri, proximioribus inidoneis existentibus, dabant Consules alium tutorem ex agnatis idoneum, ex lege Claudia.*

10 Extra ordinem fieri *verba quid denotent.*

11 *Apud Gallos omnis tutela est Dativa.*

12 *Minor septennio in jus vocari non potest, ut legitime compareat, sed vel tutor, si quem habet, citari debet, vel eo deficiente, citandi sunt proximiores agnati, & cognati infantis.*

13 *Proximiores ad legitimam tutelam non admittuntur, nisi cum decreto Iudicis.*

Hactenus

HActenus de testamentaria tutela, nunc de legitima agamus. Et quia supra diximus summatim, quare ita dicta sit, & quibus ea deferatur, * statuenda 1
est hoc loco inprimis regula; *Legitimum tutorem neminem dare, sive constit. sed eum legem facere*, auct. Vlpian. *in l. legitimos, ff. de legit. tut. Cornaus cons.* 164. *num.* 2. & 3. *lib.* 4. *Alex. cons.* 161. *num.* 7. *lib.* 5. Ex eo inferens * à Iu- 2
dice non posse dari tutorem habitantem extra jurisdictionem Iudicis dantis, sed legitimum ubiq; à lege dari: *Quia*, inquit, *lex ubiq; potestatem suam exerçet, per l. finalem, C. de præscript. long. temp. & ea quæ notant. in l. ex ea, ff. de postulando.* Ex quo infert Steph. Aufrer. Gallus Senator olim Tholosanus, & inter Gallos pragmaticos facilè Princeps, *in repet. Clement.* 1. *de Offic. ord. reg.* 2. *fall.* 38. *num.* 28. Iudicem secularem * posse cogere 3
clericos ad eam suscipiendam, quo tamen jure non utimur.

Sed adversus hanc regulam acerrimè urget alia juris Theorica, quod intestatus decedens videatur tacitè vocare venientes ab intestato ad legitimam * ejus hæ- 4
reditatem: ergo & per consequentias ad tutelam, *l. si quis, l. conficiuntur, ff. de jur codicill.* quam * communem 5
esse dicit Curt. Iun. *cons.* 4. *num.* 8. Aymo *consi.* 176. *in fin.* & novissimè Arius Pinel. supremi prætorij olim Senator, *in* 1. *par. l.* 1. *nu.* 73. *C. de bonis mater.* cum & talis credatur sponte sua de bonis suis disponere, *d. l. consi. Cagnol. rubrica, C. quando non petent. part. n.* 16. *& post eum Hieron. Zanch. d. §. cum ita, legis hæredes mei, nu.* 709. *ff. ad Treb.* Verùm hoc difficiles explicatus non habet, quia licet talis intestatus decedens censeatur velle vocare hæredes suos proximiores ab intestato: ea voluntas non est dispositiva, sed tantum permissiva, atque ideo talis succedens non dicitur habere tit. à defuncto, sed à lege, *ut rectè resp. Alex. cons.* 44. *in fin. lib.* 5. *per not. gloss. in l. Lacius* 2. *ff. de hæred. instit. sequit. Ioan. de Garon. in Authen. ex testamento, nu.* 7. *&* 8. *C. de secund. nupt.*

6 Et licet * tutela ipsa à lege deferatur, tamen ejus exercitium, sive administrandi facultas, legitimo tutori non competit, nisi ei à Judice illa decernatur? Corn. *d. consi. 164. num. 3. libr. 4. per l. fin. C. arbit. tutel.* Etiamsi mater vel avia tutrix fuerit, teste eodem Corn. *d. consi.*
7 164. *num.* 4. Quod * tamen decretum non exigimus, quo ad tempore peritura, & dilationem non admit-
8 tentia, * ut respondit idem Corn. *d. consi.* 164. *num.* 4. & nos infrà latius.

9 Non procedit etiam dicta regula * jure veteri, quo proximioribus inidoneis existentibus, ex Lege Claudia, Consules alium ex agnatis idoneum subrogabant,
10 quod dicebatur fieri extra ordinem, ut benè * declarat Rævard. *Varior.* 1. *c.* 10. quamvis alii aliter interpretentur eadem verba. Verum hodie manente inidoneo, relinquitur administratio apud alium idoneum, ut est apud Caium *lib.* 3. *ad edictum provinciale in l. sæpe, ff. de curat. furiosi.*

11 Neque etiam * locum habet eadem regula ex consuetudine Galliæ, qua omnis omnino tutela est dativa potius, quam legitima. Nam, ut legitimi, aut testamentarii tutores etiam sint, debent postulante jurisdictionis (in cujus territorio defunctus pupilli pater mortis tempore domiciliū habebat) procuratore, vel alio quopiam impulsore, in jus vocari ad ejusdem jurisdictionis Judicem agnati & cognati, vicini, vel affines pupilli, ut ad nominandum & eligendum pupillo tutorem accedant, qui ea nominatione & electione facta decernet, & pronuntiabit eum, ad quem ea res pertinebit, satisdationemque ab eo exiget, una cum jurejurando rectè benéque res pupilli administratum iri, ita tamen: ut si agnati, quibus defertur hæreditas, cum aliis nominatis concurrant, seque illis anteponi contendant, sint omnino, si idonei fuerint, præferendi aliis nominatis, quoniam non ideo consanguinei tutores desinunt esse legitimi, quod à Judice dentur, siquidem legitimis

etiam

etiam debet à Judice decerni tutela, ut tradit Bart. *in l. legitimos, ff. de legit. tutel.* Et de ea consuetudine latè Joannes Imbertus in suo Enchirid. *in verb. tutela in princ. & vers. sanè dativa*, quare hæc tertia limitatio propriè limitatio non est. NEQUE ENIM, inquit idem Imbertus, *tam late accipienda est legum abrogatio, ut statim ob usum quendam, qui etiam ex legibus proficiscitur, ab illis omnino desciscere oporteat*, cum & jura nostra eandem convocationem ferè requirant, & Judici suadeant convocatorum judicium in deligendo tutore sequi, ut est videre apud Corn. *consi. 163. num. 8. & 9. libr. 4.*

Cui non absimile est, quod Ulpian. scribit *in leg. hac autem, §. non defendi, ff. ex quib. causis in possess.* Prætorem non debere permittere bonorum possessionem contra pupillum, nisi ei liqueat pupillum non defendi. Hoc autem constare debere sic, ut evocentur ad Prætorem tutores pupilli, ut defendant: sin autem eos non habeat, requirendos esse cognatos, & adfines, omnesque alios, quos verisimile est defensionem ejus non omissuros, vel propter necessitudinem, vel propter charitatem, vel qua alia ratione.

Ex qua * lege inferunt omnes, minorem septennio 12
in jus vocari non posse, ut legitimè compareat, sed vel tutorem, si quem habet, citari debere, vel, eo deficiente, citandos esse proximiores agnatos & cognatos infantis, ut notat Alex. *in l. neque impuberes, ff. de in jus vocand. & in l. contra pupillum, ff. de re jud. Bald. consil. 340. cujus exordium est, Tria sunt, in fine, lib. 2.* quos refert & sequitur Matth. de Afflict. *decis. Neapolitan. 262. num. 1. & 2.* & Aym. *consi. 225. num. 1. & 2.* quo loco dicit simile observari, quando curator datur bonis absentis, per notata Alex. *cons. 107. lib. 5.* de quo nos infra latius.

Quæ cum ita se habeant, jam facilè convincitur error non parvus, multorum tutores legitimos ad judicium adducentium in ea sola qualitate, quod proximiores sint pupilli (vulgo *geboren Mombers*) qui error

inde

inde manavit, quod falsò crediderint, & imperitè putarint satis esse eos à lege datos esse ; neque ad ejus exercitium vel administrationem aliquo Judicis decreto, ac aliis requisitis opus esse.

CAP. XV.

Cui deferatur legitima tutela, & quæ sint pœnæ secundò nubentium & non petentium tutores.

SUMMARIA.

1 *Regula est*: ei deferri onus tutelæ, cui defertur hæreditas ab intestato. *Limitatur* 16. 17. 132. 133. 134. 135. 136.
2 *Communis opinio.*
3 *Plures legitimi in eodem gradu concurrunt in tutela, sublata differentia juris agnatici & cognatici.*
4 *Statuto Prælatus in successione præfertur & in tutela.*
5 *Mater & Avia licet excludantur ab hæreditate, non tamen a tutela.*
6 *Avia postponitur matri in tutela.*
7 *Legitima tutela defertur etiam invitis proximioribus.*
8 *Mater & avia invitæ non fiunt tutrices.*
9 *Dispositio* Auth. Matris & Aviæ, *an habeat locum in proavia?*
10 *Origo legitimæ tutelæ demonstratur.*
11 *Pater dicitur intestatus, respectu tutelæ, etiam qui condidit testamentum, si in eo tutores liberis nō dederit.*
12 *Patrono defertur tutela libertorum & libertarum.*
13 *Patronorum tutela legitima vocatur.*
14 *Pater legitimus tutor filij emancipati.*
15 *Fiduciarij tutores qui dicantur.*
16 *Minor 25. annis, licet proximus, tutor esse non potest.*
17 *Minor 25. annis ante Iustinianum non potuit esse fiduciarius tutor.*

18 *Ma-*

18 *Mater minor 25. annis non potest esse tutrix. Declara 19.*

20 *Tutelam virile munus sive masculorum officium esse, recepta est sententia.*

21 *Livius quo tempore vixerit.*

22 *Fœmina an ex Principis habilitatione admissa excludat testamentarium & legitimum tutorem.*

23 *Fœmina hodie tutrix esse potest.*

24 *Mater præfertur in tutela avo & avia.*

25 *Mater filij spurij potest esse tutrix.*

26 *Mater semper certa est.*

27 *Spurij succedunt matri alijsque conjunctis per lineam maternam.*

28 *Mater succedit filijs spurijs.*

29 *Filij spurij possunt dicere testamentum matris in officiosum & legitimam petere.*

30 *Spurij quo ad matrem pro legitimis habentur.*

31 *Communis opinio.*

32 *Mater etiam in potestate patris filiorum suorum tutrix esse potest.*

33 *Tutela jus publicum.*

34 *Mater creditrix, vel debitrix pupilli, tutrix esse potest.*

35 *Mater etiam pauper, dato idoneo fidejussore, tutrix esse potest.*

36 *Mater & avia omnibus agnatis, & sic legitimis & dativis præferendæ sunt.*

37 *Mater in tutela præfertur fratribus, cum quibus pariter succedit.*

38 *Mater præfertur patruo, licet à filij successione excludatur.*

39 *Avia sive materna sive paterna præfertur legitimis & dativis.*

40 *Mater, etiam dato alio tutore intra tempora & ante moram, volens præfertur & datus removetur.*

41 *Mater testamentario tutori non præfertur.*

42 Ma-

42 *Mater testamentario tutori non præfertur etiam dato in testamento minus solemni, tamen confirmato.*

43 *Quamdiu spes est testamentariæ tutelæ, non admittitur mater, sed interim locus est dativæ.*

44 *Paria sunt*, non dare, vel malè dare tutorem.

45 *Pater non potest privare matrem, vel aviam tutela, sed tantum indirecto providendo de alio.*

46 *Mater an præferatur legitimis ascendentibus vel descendentibus.*

47 *Avus maternus in tutela vincit aviam & patruum.*

48 *Requisita, ut mater vel avia, legitimos vel dativos tutores excludat.*

49 *Mater intra quatuor menses, vel aliud tempus à statuto præfixum, debet assumere tutuelam.*

50 *Communis opinio.*

51 *Mater tutrix solet apud acta jurato promittere, quod ad secundas nuptias non convolaret; secùs hodie.*

52 *Mater tutrix secundis nuptiis apud acta renuntiare, eamque renuntiationem in testatum sive testationem redigere debet.*

53 *Renuntiatio secundarum nuptiarum an sit de substantia?*

54 *Mater tutrix testamentaria secundis nuptÿs an renuntiare debeat?*

55 *Magis communis opinio.*

56 *Tutela defendi potest à nullitate, si mater tempore assumptionis ea promittat omnia observare, ad quæ de jure tenetur.*

57 *Renuntiatio secundarum nuptiarum, an morib.* Galliæ *sit sublata?*

58 *Auctoris opinio de renuntiatione secundarum nuptiarum.*

59 *Mater & avia non admittuntur ad tutelam, nisi renuntiaverint SC. Vellejano.*

60 *Mater & avia an tempore renuntiationis SC. Vellejani debeant certiori de ejus beneficio?*

61 Con-

61 Conditio solemnitatem continet.

62 Mater & avia fidejussores ut tutrices dantes illi non obligantur, si non renuntiaverint Senatusconsulto Vellejano.

63 Renuntiatio SC. Vellejani an exigatur in matre, vel avia ex moribus Galliæ?

64 Mulieres in multis melioris sunt conditionis, quam viri.

65 Mater vel avia tutrix renuntiat Vellejano, & omni alio legis auxilio.

66 Mater an pro debito contracto ratione tutelæ carcerari possit?

67 Bona tutoris tacitè sunt pupillis pro ejus administratione obligata.

68 Par effectus tacitæ & expressæ hypothecæ.

69 Mater & avia tutrices expreßè tenentur obligare bona pro defensione pupilli.

70 Effectus plures expressæ, quam tacitæ hypothecæ.

71 Mater vel avia, an liberetur dando fidejussores pro assumptione tutelæ tales quales potest.

72 Renuntiationes in matre & avia an & quando præsumantur intervenisse?

73 Matris vel aviæ gesta ante renuntiationem quatenus valeant.

74 Mater vel avia convolans ad secundas nuptias tutrix esse desinit. Ratio ibid.

75 Mater vel avia tutrix testamento data an amittat tutelam, convolando ad secundas nuptias?

76 Magis communis opinio.

77 Mater an reassumat tutelam ob mortem secundi mariti.

78 Quid in matre sponsalia contrahente de præsenti, non tamen cognita.

79 Solus Princeps matrem secundò nubentem ad tutelam admittit.

80 Matre transeunte ad secunda vota, tutela in solidum re-

remanet apud tutorem testamentarium, nec potest iudex alium adjungere, si testamentarius solus sit sufficiens.

81 *Argumentum bonum à tutela ad educationem, & è contra.*

82 *Pupillus vel pupilla educari non debet apud matrem, quæ vitricum induxit. Declara ut nu.83.*

84 *Mater transiens ad secunda vota, antequam filijs impuberibus alium tutorem ordinari fecerit, rationem reddiderit, & reliqua persolverit; privatur successione eorundem.*

85 *An idem in matre inhonestè vivente?*

86 *Matri non sufficit petere tutorem, sed instare debet, ut datus ad administrandum compellatur, & an illa duo requisita copulativè concurrere debeant?*

87 *Ignorantia an excuset matrem in petendo tutorem.*

88 *Mater in dubio docere debet se prius implevisse, ut non repellatur à successione filij defuncti.*

89 *Mater tutrix filiorum non jurans, sed tantum renuntians secundis nuptiis, incidit in easdem pœnas, in quas incideret, si jurasset.*

90 *Mater volens ad secundas nuptias transire, an teneatur petere tutorem filio, si is habeat agnatos, ad quos spectat legitima tutela.*

91 *Mater non petendo tutorem filijs an privetur omnibus legatis & fideicommissis sibi obvenientibus à viro & patre pupilli relictis.*

92 *Quid in donationibus causa mortis.*

93 *Pœna constitutæ adversus mulieres secundò nubentes an habeant locum in muliere vidua inhonestè vivente.*

94 *Communis opinio.*

95 *Quando mulier inhonestè vivere dicatur.*

96 *Bona secundi mariti sunt tacitè obligata pro muliere, convolante ad secundas nuptias, suscepta legitima tutela liberorum, non petito tutore, nec redditis rationibus.*

97 Bo-

97 *Bona ejus; qui accipit in concubinam viduam, quæ gerebat tutelam filiorum, nec curaverit alium tutorem in locum ejus substitui, an sint tacitè hypothecata pro administratione talis tutelæ.*

98 *Matre de facto administrante absque susceptione legitimæ tutelæ, an secundi mariti bona sint obligata?*

99 *Mater non incurrit pœnas secundò nubentis, finita tutela pubertate liberorum.*

100 *Mater, quæ acceptavit & gessit tutelam filij impuberis, an si eo mortuo, transierit ad secundas nuptias, non reddita ratione fratribus impuberis defuncti, incidat in pœnas, de quibus* in Auth. eisdem pœnis, C. de secundis nuptiis.

101 *Quid in matre ingrediente monasterium.*

102 *Mater, quæ petito tutore filijs, & reddita rattione administrationis, transit ad secundas nuptias, an patiatur pœnas, ob id quod per errorem calculi minus solverit de reliquis quam debuerit, & quid si in parva quantitate fuerit erratum.*

103 *Mater excusatur, si reddat rationem secundum juris dispositionem, non tamen statuti, requirentis fortè præsentiam alicuius, qui non fuit adhibitus.*

104 *Mater an filijs egenis tutorem petere teneatur, ut non incidat in pœnas.*

105 *Mater, quæ, petito tutore filijs, & reddita ratione, transit ad secundas nuptias, an incidat in pœnam, si propter paupertatem reliqua restituere non potuit?*

106 *Mater an excusetur à pœna, si non habet de quo rationem reddat.*

107 *Mater minor 25. annis an teneatur pœnis* auth. eisdem pœnis, C. de secun. nupt.

108 *Mater executrix testamenti non privatur officio exsecutionis, convolando ad secunda vota.*

109 *Pater convolans ad secunda vota an privetur liberorum tutela.*

110 *Actus non potest incipere à casu, quo finiri debet.*

111 *Pœnæ secundò nubentium communes sunt viro & uxori.*
112 *Communis opinio.*
113 *Vir & uxor ad imparia non judicantur, sed statutum in uno militat & in alio.*
114 *Exemplum patris, qui in gratiam impiæ novercæ filium necavit.*
115 *Lex magis confidit de patre quam de matre.*
116 *Matri non est permissum exemplariter substituere, si liberis vitricum inducat, secus est in patre.*
117 *Pupilla apud vitricum non educanda.*
118 *Viduæ difficiles abstinent ab actu venereo.*
119 *Statuta Italiæ pro refrenanda libidine viduarum.*
120 *Mater binuba non revocat collata per donationem in liberos primi matrimonij prætextu ingratitudinis: secus est in patre.*
121 *Fœminæ inconstantes, leves, minus credulæ, & decipi faciles.*
122 *Mater licet vehementius amare dicatur, pater tamen constantius.*
123 *Fœmina præsumiter magis amare fœminam, quam masculum, propter sexus similitudinem.*
124 *Major licentia maribus, quam fœminis de jure concessa.*
125 *Viro olim fuit permissum uxorem adulterantem impunè occidere, sed non ècontra.*
126 *Auctoris opinio.*
127 *Varia epitheta Novercarum.*
128 *Habens regulam generalem pro se dicitur habere intentionem fundatam.*
129 *In pœnalibus an & quando fiat extensio?*
130 *Dictio*, plerumque, *frequentiam denotat.*
131 Erubescimus sine lege loqui, *verba quomodo intelligenda sint?*

CUm superiori capite diximus, à lege dari tutorē legitimum, hic locus poscere videtur, ut aperiamus

mus, cui lex eam deferat tutelam, & est firma omniũ sententia;* *Ei deferri onus tutelæ, cui defertur hæreditas ab intestato.* Et hoc est, quod Vlpian. dicit, *in l. tutela legitima, ff. de legit. tut.* tutelas deferri per consequentias hæreditatum. Quintus Mutius Scævola, *in l. quo tutela, ff. de reg. juris.* Quò tutela redit, eo & hæreditas pervenit. Idque summa providentia factum esse, dicit idem Vlpian. *in l. 1. ff. de leget. tut.* Vt qui sperarent hanc successionem, iidem & bona tuerentur, ne dilapidarentur. Ideo & Iacob. Menoch. *de arbit. jud. lib. 2. cent. 3. casu 150. num. 32. & 35.* dicit, hanc * regulam 2
communi omnium calculo esse receptam post Dec. *cons. 6. num. 1. & cons. 188. num. 1.*

Sed etsi plures sint in eodem gradu, hi concurrunt auctore. Caio, *lib. 2. rerum quotidianarum, in l. si plures, ff. de legit. tut.* & imperatore, *in §. cum autem, Instit. de capit diminut.* Cornæo *cons. 175. num. 2. lib. 3. & cons. 274. nu. 1. eodem lib.* Verùm idem Imperator *Novella sua* 118. jubet omnes tam agnatos, quam cognatos, qui proximi sint, & idonei ad tutelam, ut hæredes, ita & tutores esse, sublata differentia juris agnatici & cognatici in successionibus ab intestato, & per consequentias in tutelis. Et ita quoq; * cum ex facto incidisset quæstio 3
talis, respondit Corn. *d. cons. 274. num. 1. & plenius cons. 101. num. 1. & 2. eodem lib. 3.* & novissimè Plot. *in tract. de in lit jur. §. 9. nu. 10. 11.* ubi plures laudat.

Et ita quidem hæc obtinent, ut etiam statuto Prælatus * in successione præferatur in tutela. Dec. *in l. quo* 4
tutela, num. 1. & l. 2. num. 19. eod. tit. de reg. jur. Idem dict. cons. 16. num. 2. Andr. Barbat. *cons. 11. nu. 7. lib. 3.* Boër. *in consuetud. Bituric. tit. 1. §. 6. in verbo, à son pere.* & novissimè Menoch. *d. casu 150. nu. 32. 33.* Corn. *cons. 101. nu. 1. 2. & 3. lib. 3.* Iason *consi. 149. num. 2. vers. 2. persisto, lib. 2.*

Hanc tamen ampliationem non injusta ratione declarant omnes, non procedere in matre, quæ licet per statutum à successione filiæ excludatur, si tamen velit

tutelam filii suscipere, non prohibetur. Quod* enim dicimus eo pervenire tutelam, quo hæreditas redit, locum habet in tutelis jussis, quæ jure agnationis vel cognationis deferuntur; non autē in tutelis permissis, qualis est tutela matris, neq; enim ei jubetur, sed permittitur: *ut in Auth. ut liceat matri & aviæ*, ibi, *secundum ordinem, scilicet graduum, tutelam subire permittimus, & in Auth. matri & aviæ, C. quando mulier tutelæ officio.* Quæ tutela ideò non regulatur ab hæreditate, quod & probatur ex eo. Nam licet mulier tutelam subire non posset, quia virile officium est, *l. fi. ff. de tutelis.* tamen jure Digest. & Cod. mater potuit habilitari à Principe, ut filii tutelam suscipere posset, sed neque tamen eo casu admittebatur, extantibus legitimis, quibus nihilominus omnibus per SC. Tertull. fuit in successione prælata jure veteri: sed novissimo jure Authenticorum ea admittitur absq; ulla impetratione, idq; propter affectionem matris, & ejus in liberos pietatem, ut rectè consuluit Dec *d. cons. 16. nu. 1. 2. & 3. Idem d. l. 2. nu.* 19. Alex. *cons.* 109. *n. 2. v. & posito, & num. seq. lib.* 3. Corn. *d. cons.* 101 *lib.* 3. *Idem cons. 7. n. 7. lib. 2.* Barbat. *d. cons.* 11. *n.* 8. *lib.* 13. Boër. *d.* §. 6. & novissimè Imbert. *in Enchirid. in verb. tutela.*

Eademq; ratione & in avia locum habet dicta ampliatio: quia jura in ista materia pariter loquuntur de matre & avia, *ut patet in d. Novell.* 18. *& tradit* Dec. *in d. l. quo tutela, & cons.* 16. *n.* 5. quæ tamen matri postponitur. Corn. optime, *d. cons.* 274. *n.* 1. *lib.* 3. Menoch.
6 *d. casu* 150. *n.* 38. Neque solum volentibus, sed etiam
7 *invitis proximioribus, lex hanc tutelam defert, quia jussa est, inquiunt Dd. hæc tutela, non permissa, ut est matris & aviæ, ut supra probavimus, sive pupillus masculus sit, sive fœmina, sublata lege Claudia, *l. constitutione, Cod. de legit. tutel. l. 2. C. Theodos. de tutor. & curator. creandis*, de quo nos supra.

8 Quæ tamen ampliatio similiter, *nec in matre, nec in

in avia procedit, quarum tutela, ut supra diximus, dicitur Anomala, Extraordinaria, sive irregularis, ut tradit Decius *d.cons.* 16.*n.*2.3.4.*&* 5. Marian. *cons.* 16. *nu.*19.*lib.*2. Corn. *d.cons.* 101.*nu.* 8 *lib.*3. *Idem cons.* 164. *num.*2.*lib.*4. Boer. §.6. *verbo, à son pere.*

Quod & Corn. extendit * ad proaviam, *cons.*20. *l.* 9
2. de quo non sine causa dubitat Dec. *d.cons.* 16.*n.*4.

Estq; hæc legitima tutela * non solùm juris Ro- 10
mani inventum, & descendens ex legibus 12. tabularum, *l.*1.*ff.de legit.tut.* §.1.*Instit.eodem*, sed & originem trahit ab institutis Lacedæmoniorum 140. ferè annis ante urbem conditam, ac deinde quoque Atheniensium, uti expressè testatus est Plutarchus, dicens, quod mortuo Clinia Alcibiadis patre, tutores legitimi Alcibiadis impuberis fuerint Pericles & Ariphon: quanquam constat, Solonem aliquando vetuisse ad eos tutelam deferri, ad quos pertineret pupilli hæreditas, ut supra probavimus. Cui periculo leges nostræ occurrerunt, jubentes ut præsentibus cæteris propinquis Prætor provideret, ubi pupillus tutò moretur, & sine suspitione alatur, *l.*1.*l.si disceptetur, ff.ubi pupillus educ.debeat, & C.eod.tit.*

Quod autem lex vocat ad tutelá agnatos, non hanc
habet significationem, si omnino non fecerit testa- 11
mentum is, qui poterat tutores dare, sed si, quantum ad tutelam pertinet, intestatus decesserit, id est, testamentum quidem fecerit, sed in eo nullos liberis suis tutores dederit, quod & tunc quoque accidere intelligitur, cùm is, qui datus est testamento tutor, vivo testatore decesserit, *l.intest.ff de leg.tut.* §. *quod autẽ, Inst. eod.* Ex ejusdem legis interpretatione etiam patrono
defertur tutela libertorum & libertarũ, *l.*1.*l.tut.leg.ff.de* 12
leg.tut. quæ & ideo legitima dicitur, quia ex interpretatione, i.e. mẽte legis provenit, de quo nos sup. latius.

Ejusdemque legis exemplo & patri ab eadem le-
ge defertur, qui filium aut filiam, nepotẽ, aut neptem 13

34 ex filio, & deinceps impuberes,* quos in potestate habebat, emancipasset: maximè cùm hodie semper censeatur hoc facere, contracta fiducia, ut nos supra probavimus, *ex l. fin. C. de emancip. liber. & §. fin. Instit. de legit. agnat. success.*

Haud dispari ratione eadem lex propter sanguinis charitatem, in locum defuncti parentis, qui filium filiamve, nepotem neptèmve, ex filio videlicet, eman-
35 cipaverit, perfectæ * ætatis fratri fiduciariam tutelam fratris vel sororis impuberis defert, quæ novissimo jure longè magis *legitima* dici debet, cum novissima lege frater ad defuncti fratris successionem vocetur, ut supra diximus.

Neque absimili ratione charitatis & pietatis in liberos motus Imperator Iustinianus matri & aviæ eandem tutelam permisit, sublata juris veteris austeritate, ut à nobis satis superque ostensum est.

Hæc tamen, quæ secundum regulam supradicta sūt, locum non habent in agnato, vel alio proximiore minore 25. annis. Qui licet olim excusabantur, tamen hodierno jure ad tutelam vel curam aspirare prohiben-
36 tur, * adeo ut nec excusatione opus sit: Siquidem incivile putavit Imperator Iustinianus, eos, qui alieno auxilio in rebus suis administrandis egere noscuntur, & sub aliis reguntur, aliorum tutelam vel curam subire, *§. minores, Instit. de excusat. tut. & ibi optima glossa, in verbo, subire, l. final. C. de legit. tutel.* Corneus *consil. 274. num. 1. lib. 3.*

37 Quin * & jure veteri ante Iustinianam talis non poterat esse fiduciarius tutor, *§. fi. & ibi gloss. in verbo, perfectæ, de fiduciaria tutel. quam ibi quoque sequitur* Bald. *verbo, nostra constitutio, Idem tit. de excusat. tutel. verbo, olim, l. quo defuncto, ff. de legit. tut.* Nec admittebatur ad alia munera, quæ non patrimonii sunt, *l. ad rempublicam, ff. de muneribus & honoribus, l. 2. §. 1. ff. de vacat. munerum.*

Ne-

Neque etiam hodie * admittitur mater minor 25. 18
annis, *l.* 2. C. *quando mul. tut. offic.* Marian. *cons.* 8 *nu.* 7. 9. & 10. *lib.* 1. Quo loco dicit; nec matri minori jus petendæ tutelæ fuisse datum ante majorem ætatem : & quod Iudex decernens eam tutricem sive expresso errore, sive tacito, nulliter dicitur procedere, ex crebra Doctorum traditione, quos sequitur Boër. *decis.* 124. *nu.* 7. *Idem. in consuetud. tit.* 1. §. 6. *verbo, à son pere.* Chassan *in consuetud. tit. Des enfans des plusieurs lictz*, §. 9. *in princ.* nisi ex consuetudine maritata habeatur pro * majore, 16
vel statutum matrem minorem expressè admittat, ut in Gallia observari dicit Boërius *d.* §. 9. & *decis.* 124. *num.* 7.

Et quia * tutela virile munus, sive masculorum officium est, *l. si quis ita*, & *l. fin. ff. de tutel.* Et eam communem esse regulam dicit Corn. *cons.* 164. *nu.* 2. *lib.* 4. Dec. *in l.* 2. *num.* 18. *ff. de reg. jur.* Boër. *d.* §. 6. *in verbo, à son pere.* Non procedit dicta regula, quoties fœminæ hæredes intercedant, quæ quidem hæredes manent, tamen alibi est tutela, *l.* 1. §. *si duo*, *l. penult. ff. de legit. tut.* 20

Quod tamen in matre non obtinuit ante tempora Scævolæ, quo ea indistinctè admittebatur. Quod ex eo suspicari licet, quod scripserit in hunc modum Livius, qui sub Augusto vixit, *libr.* 39. *P. Æbutius, cujus pater publico equo stipendia fecerat, pupillus relictus, mortuis deinde tutoribus, sub tutela Du. eniæ matris, & vitrici, T. Sempronii Rutili educatus fuerat*, ut observavit Reivardus *in l. quo tutela, ff. de reg. jur.* 21

Quin * & ipsa Iure Digest. & Cod. fuit ad eam admissa, obtenta habilitatione à Principe, *l. fin. ff. de tutel.* Dec. *d. cons.* 16. *num.* 2. ubi tamen dicit, eam habilitationem neque testamentariis, neque legitimis obfuisse, quem sequitur Marian. *d. cons.* 8. *nu.* 7. *lib.* 1. 22

Verùm * ut supra annotavimus, eadem hodie ratione præsumptæ charitatis & pietatis, indistinctè admittitur patre mortuo, ut tradit Dec. *d. cons.* 16. *num.* 2. 23

verſ. poſtea vero, & regulam eſſe dicit Hieron. Grat. *conſil.* 115. *num.* 12. *libr.* 1. Angelus *de legit. patro. tutel. num.*
24 5. & præfertur * avo & aviæ, Afflictus, *deciſ.* 231. *n.* 1. & 3. ſed matre mortua, eadem avia matris locum ſubintrat, *l. ubi, l. nepotes*, C. *de ſuis & legit.* Angel. *d. num.* 5. diciturque earum tutela legitima voluntaria tantùm. Dec. *in cap. ex parte, nu.* 6. *de apell.* Corn. *conſi.* 136. *num.* 3. *lib.* 3. Bart. *in Auth. matri & aviæ, nu.* 9. C. *quando mulier tut. offic.* Quod licet Corn. *conſi* 20. *lib.* 2. ad proaviam extendat, id tum Decio, *d. conſ.* 16. & Angelo, *d. tit. de legit. patronorum tutela*, non probatur, neque nobis placet: quamvis idem Angelus dicat, quod durum eſſet contrarium in practica obtinere, contra opinionem Bartoli, quam nunquam vidimus obſervari; eſt enim caſus rariſſimè contingens.

25 Quod * adeò verum eſt, ut etiamſi ſit mater naturalis tantum, vel etiam filius ſpurius ſit, eadem ad tutelam filii admittatur, excluſo etiam patre naturali, nõ aliter atque ſi is filius eſſet legitimus, *l. ult.* Cod. *quando mul. tut. offic. l. ult.* C. *de confir. tut.* Ang. *de legit. patronor. tutel. nu.* 6. Bart. *in d. Auth. matri, n.* 3. quia mater ſemper
26 certa & cognationis * jura cum illis retinet, & ideo nõ ſolum matri, ſed & aviæ maternæ aliiſque coniunctis
27 per lineam * maternam ſuccedunt, *l. Modeſtinus, l. hac parte, l. ſpurius, ff. unde cognati.* Alberic. *in l. parentes, in*
28 *fi. ff. de in jus vocando*, & ècontra * mater his, *d. l. hac parte, & l. ſi ſpurius, ff. unde cognati. Guid. Pap. quæſt.* 280.
29 quare velut * legitimi poſſunt dicere de inofficioſo teſtamento matris, quia ipſis legitima debetur jure ſanguinis, & quoad matrem pro legitimis habentur, *l. ſi*
30 *ſuſpecta, §. de inofficioſo, ff. de inoffic. teſtam. §. tam autem, & ibi* Aret. *Inſtit. eod.* Alex. *in l. ex facto, §. ſi quis rogatus,*
31 *num.* 4. *ff. ad Trebell.* ubi dicit * eam eſſe communem, quem ſequitur Boër, *deciſ. Burdegalenſi* 240. *nu.* 14. Benedictinus *in repet. cap. Raynuntius, in verbo teſtamentum prima, nu.* 84. *de teſtam.* & ex recentiorib. Paleottus, *in* ele-

eleganti suo tract. de Nothis *& spuriis, cap.* 36. *num.* 4. Tiraq. *in l. si unquam, verbo susceperit, num.* 62. *idem de retract. lig. §.1. gloss.* 8. *nu.* 9. Didac. Covar. *in 2. part. decret. cap.* 8. §. 4. *num.* 5. Ascan. *de Patria potest, cap.* 5. *nu.* 41. *&* 43. qui tamen omnes fatentur supra relata procedere tantum secundum distinctionem *l. si qua illustris*, *C. ad Orphit.* ut tenet Bart. *in l. si quis sub conditione, num.* 7. *ff. de testam. tutel.* Angel. *in tit. de legit patron. tutel. nu.* 6.

Quin etsi mater sit* in potestate patris filiorum suo- 32
rum, tutrix esse poterit. Quia cum tutela sit jus publi- 33
cum, non curatur jus patriæ potestatis, & ideo non solum paterfamilias, sed etiam filiusfamilias tutor dari potest, *l. si filiusfamilias, ff. de tutel. & in prin. tit. Instit. qui tutores dari possunt*, & ita in terminis nostris respondit Barbat. *cons.* 11. *nu.* 11. *libr.* 3.

Idem dicendum * etiamsi mater sit debitrix vel cre- 34
ditrix filii pupilli, ut supra de testamentario diximus, & ita Alex. respondit *cons.* 190. *n.* 16. *lib.* 2. Corn. *cons.* 17. *nu.* 16. *lib.* 2. & Boër. *in consuet.* Bituricens. *d. §.* 6. *in verbis, à son pere.*

Idemque etiam si mater est pauper, * saltem dato 35
idoneo fidejussore, Corn. *d. cons.* 17. *nu.* 16.

Hoc amplius * mater & avia omnibus agnatis, & 36
sic legitimis, & multo magis dativis præferuntur, *ut not. in d. Auth. Matri & Aviæ*, & ita respondit Corn. *cons.* 101. *lib.* 3. ubi dicit, matrem * quoque præferri fratri- 37
bus, cum quibus pariter succedit, atque etiam patruo, licet * à filii successione excludatur, sequitur Decius 38
in cap. ex parte, de appellat. Idem cons. 16. Boër. *d.* §. 6. *verbo, à son pere*, & Guald. *de cautel. ultim. volunt. tit. de tutore, cautel.* 1. Idque etiam obtinet, * sive avia sit materna 39
sive paterna, ut in terminis respondit Alexan. *cons.* 109. *lib.* 3. Quod adeo verum est, ut si intra quatuor menses, & sic ante moram aliis fuerit datus, * is removeri de- 40
beat, ea volente. Dec. *cons.* 16. *nu.* 6. 7.

Non tamen semper & indistinctè omnibus aliis

agna-

agnatis præferuntur. Nam si pater testamento agnatos, vel alios liberis suis tutores dederit, hi eas excludunt,
41 dunt,*quia data testamentaria tutela cessat legitima, Corn. *cons.* 129. *nu.* 10. *lib.* 1. *Idem cons.* 175. *num.* 9. *l.* 3. Alexand. *cons.* 140. *nu.* 4. *lib.* 1. Marian. Socin. *cons.* 85. *nu.* 17. *lib.* 3. Dec. *in l.* 2. *nu.* 18. *& ibi additio, de reg. juris*. Boër. *d.* §. 6. & Guald. *d. cautela* 1.
42 Etiamsi * pater eos dederit in testamento minus solemni, tamen confirmati fuerint, Alexand. *d. consil.* 140. *nu.* 4. *lib.* 1. *vers. etiamsi tantum spes est testamentariæ*
43 *tutelæ*, quo casu* hæ non admittuntur, sed interim locus est Dativæ, Corn. *d. cons.* 175. *nu.* 2. *lib.* 3. Marian. *d. cons.* 85. *nu.* 31. *lib.* 3. *per l. si quis sub conditione, ff. de test. tut.* Si tamen testamentarii datio effectum sortita non
44 fuerit, admitti debent: quia * talis datio non dationi æquiparatur, Iason *consi.* 149. *in fin. lib.* 2.
45 Non poterit etiam*pater eas expresse privare hac tutela, sed tantum indirectè providendo de alio, quia testator legitimam tutelam non dat, ergo nec adimit. Bald. *consi.* 308. *n.* 2. *lib.* 2. quo loco miratur Bartolum de eo dubitasse, *in l. miles*, §. *sexaginta, ff. ad leg. Iul. de adult.* sequitur Dec. *in l.* 2. *nu.* 18. *ff. de reg. juris.* ubi tamē Mol. in apostillis dicit, hoc ex causa fieri posse, quod & nobis placet, si causa fuerit evidens & legitima.

Nec similiter hæ præferuntur legitimis ascendentibus, vel descendentibus, quia in ascendentibus jus antiquum manet incorrectum, nisi secundum ordinem
46 hæreditatis, sive successionis. Ideo mater præfertur aviæ & avo saltem paterno, ut respondit Corn. *d. cons.* 101. *nu.* 6. *l.* 3. Afflict. *decis.* 281. licet, inquit, gloss. *in dict. Auth. matri, C. quando mul. tut. offic.* velit avum præferri, & eam sequitur Jac. de Belvis. *in Auth. ut liceat matri & avia*, quod non nisi deficiente sexu masculino, fœmineus non sit admittendus: quæ opinio Bartolo non placet, cum hodie in successionibus, & consequenter in materia tutelari, sublata sit differētia juris agnatici, & co-

& cognatici, *l. maximum vitium*, C. *de liber. prator. & in Auth. de hæred. ab intest.*

Ideo etiam avus maternus * vincit aviam, & multo 47
magis patruum, quia proximior, etiam stante statuto, quod mater ad tutelam non admittatur, nisi cum uno ex cognatis, quæ ratio statuti in persona avi cessat, ut latè defendit Dec. *consi*. 188. *nu*. 1. & 2. nisi tamen ex statuto patruus eum in successione præcedat, ut in casu, in quo consuluit Ludovic. Gozad. *consi*. 54.

Ut tamen * mater, vel ea fortè defuncta, avia alios 48
legitimos, vel etiam dativos excludat, multa debent intervenire: ac inprimis intra quatuor menses, vel aliud tempus à statuto præfixum debet assumere tutelam,
ut patet * ex notat. per Dyn. Bart. *in l. tutor si petitus, ff.* 49
de tutel. & curat. dat. ab his, & eundem Bart. & alios, *in d. Auth. matri, ad fin.* quos refert & sequitur Alexand. *consi*. 140. *num*. 5. *lib*. 1. *Idem consi*. 109. *num*. 2. *lib*. 3. ubi di-
cit eam esse * communem. Dec. *consi* 16. *num*. 7. Maria- 50
nus *consi*. 85. *num*. 16. 17. *lib*. 3. ubi pariter hanc dicit esse communiter receptam.

Debebat & ipsa olim in assumptione tutelæ apud a- 51
cta jurato promittere, quod ad secundas nuptias non convolaret, Novella 22. & tradit Bart. *in Auth. matri, & aviæ, num*. 11. *per l*. 2. & *final*. C. *quando mulier tutel. offic.* ubi tradit rationes, quod juramentum post idem Imperator Iustinianus eis remiserit, *Novell*. 94. volens ta-
men * ut secundis nuptiis apud acta renuntiarent, ea- 52
que renuntiatio in testatum, sive testationem redigeretur, Boer. *d. decis*. 124. *num*. 9. & 10. *Alexand. consil*. 103. *num*. 13. *lib*. 2. *Molin. in consuet*. §. 56. *gloss*. 1. *nu*. 30. & hanc
esse * de substantia, dicit Capyt. *decis*. 50. *vers*. 8. adeo, 53
ut non sufficiat uno die suscipere tutelam, & alio renuntiare, velècontra. Boërius, *d. decis*. 124. *nu*. 124. *num*. 10. Tiraq. *de jud. in reb. exiguis, vers*. 15. *per not. Bart. in d. Auth. matri, col*. 2. *vers. quid si mater*, C. *quando mul. tut.*
Quod * & in matre turtice testamentaria procedere 54
magis

magis communiter receptum est, quamvis aliqui
55 contradicant, ut latè * Ioan. de Garonibus, *in Auth. eisdem, nu. 41. 42. C. de secund. nupt.*

Verùm ad defendendam hanc tutelam à nullitate satis esse putat Capytius *d. decis.* 50. si tempore assumptionis ea promittat omnia observare, ad quæ de jure tenetur: maximè si pars nō opponit, & ea fuerit in lo-
56 co remoto, in quo nō * potuit facile consulere peritiores, & ita per eam non stetit. Boër. *d. decis.* 124. *nu.* 20.
57 Quamvis etiam * Ioannes Imbert. *in suo Enchirid. verbo, tutela,* scribat, hanc renuntiationem moribus Galliæ non esse receptam ex Boërio, *in consuetud. Bituricens. tit.* 1. §. 6 *in verbo, a son pere, in fi.* atq; id vulgo observari dicat: invenio tamen quod Petrus Iacobi antiquus Galliæ practicus *in libello, de Actione tutelæ directa, in fin.* hanc renuntiationem exigat etiam à matre tutrice testamentaria, & quod ex recentioribus eximius. practicus, Carolus Molin. *in cons.* §. 56. *gloss.* 1. *nu.* 30. super omissione hujus renuntiationis se fundat, nulla vel minima mentione facta contrariæ consuetudinis, Quo etiam loco allegat Specul. Gallum Narbonens. idem tenentem. Quare versimile est, hanc renuntiationem magis per errorem, & ex imperitia quorundam Practicorum contraria observantium, esse abrogatam, quam satius esset rursus in usum revocari, cum
58 alijs * renuntiationibus jure requisitis, de quibus statim dicemus, quas semel vidimus observari in hac curia nostra Vltrajectensi.
59 Cum autem * tutela species quædam sit intercessionis, teste Bart. *in d. Auth. matri, nu.* 12. & Iac. Cuiac. *Novell.* 22. rectè quoq; Imperator Iustinianus voluit, ut ad tutelam non admitteretur mater vel avia, nisi renuntiet beneficio SC. Velleiani, ut patet *in d. Auth. matri, & in corpore, unde sumpta est, & l. fin. Cod. quando mul. tut. offic.* Quam renuntiationem licet Cyn. *in dict. Auth. matri,* & post eum Federicus Senensis excellentissimus,

tissimus, & magnæ scientiæ Doctor, in quodam suo consilio, dicat esse modici præjudicij, atque ideo ejus omissione tutelam non vitiari: Bart. tamen *in eadem Auth. matri*, dicit & probat, eã esse magni præjudicij & se quatuor vicibus contrarium, cum ex facto incidisset species talis, consuluisse. Sequitur Signorolus de Hondodeis acutissimus Legista, & contemporaneus Bart. *cons.* 216. *cujus init. est, Mulier, num.* 1. 2. 3. *&* 4. Quo
loco dicit, eam * renuntiationem esse nullam, si mater 60
tempore renuntiationis de eo beneficio non fuerit certiorata, Capyt. *d. decis.* 50. *vers.* 7. Dec. *in c. ex parte, num.* 4. *de appell.* & novissimè Mol. *d.* §. 56. *glo.* 1. *nu.* 30. quo loco dicit, quod cùm mater speciali beneficio Novellarum ad tutelam admittatur, debeat prius omnia legibus requisita facere, ita ut omissio modicæ solemnitatis vitiet: & plures alios allegat, cum & hęc renuntiatio cum præcedente & sequente non possit
dici levis solemnitatis, * quam lex conditionaliter re- 61
quirit, & vulgò notum sit, conditionem continere non levem solemnitatem, *l. Prat. ff. de collation. bonor.* latè Abbas, Præpositus, Franciscus & Decius, *in cap. ex parte, de appellat.*

Neque * solùm tutela ipsa vitiatur, & nulla est, sed 62
etsi mater vigore illius tutelæ inventarium confecerit, tutelamque gesserit, ut vera tutrix, ac in eam rem fidejussores dederit, neque hi erunt obligati, ut in terminis dicidit Signor. *d. cons.* 216. *nu.* 6. 7. *&* 8. *per l. si ante, ff. judicat. solvi.*

Hanc tamen * renuntiationem ex moribus Galliæ 63
non exigi, tradit idem Imbertus, *d. verbo, tutela*, ex Boër *d.* §. 6. qui *decis.* 124. *nu.* 11. 12. *&* 13. amplius dicit, etiam matrem tutricem testamentariam ad hoc de jure teneri: sed magis communem esse in contrarium, supra probavimus ex Ioan. de Garonibus.

Quia verò * mulierib. multa specialiter jure nostro 64
indulta sunt, in quibus sint melioris conditionis, quã viri;

viri; de quibus latè Dec. *in l. fœminæ, nu. 70. usque 83. ff. de reg. juris*, & omnium latissimè Commentator *in consuet. Alverniæ, tit. des donations, cap. 13. artic. 11.* Eadẽ ratione statutum fuit, ut ea volens accedere ad tutelã, non solũ Vellejano, sed & omni alio legis auxilio renuntiare teneatur, *l. ult. C. quando mulier tut. offic.* per quã
65 *renuntiationem ea privilegia amittit, quæ aliàs ei competerent. Et ideò licet mater tutrix retineat beneficium, ne conveniatur ultra quam facere potest; tamen pro omni debito contracto ratione tutelæ incarcerari poterit, non obstante privilegio mulieribus
66 competente, quod * pro civili debito capi non possit, Dec. *in d. l. fœmina, n. 74.* post Bart. *in d. auth. matri, num. 13. & in l. si quis sub conditione, ff. de testam. tutel.*

Sed contrarium ex professo tenet Didacus Covarruvias *variarum resolut. lib. 2. cap. 1. n. 3.* Nam si, inquit, privilegium habet, ne teneatur ultra quam facere potest, ut omnes fatẽtur, ejus bona capienda sunt, si quę inveniantur, antequam ad carceres ducatur, si verò bonis caret, hoc privilegio tuta erit. Deinde hoc privilegium, ait, introductum est favore honestatis conservandæ, & ad bonos mores conservãdos; Nimis siquidem incivile esset, parentes, quibus honor & reverentia à liberis debetur, ob civile debitum in carcerẽ cõjici, quare ei renuntiari non posse omnes tradunt *in l. jus publicum, ff. de pact. & cap. si diligenti, Extra de foro, compet. & est text. in l. alia, §. eleganter, ff. solut. matrimon.* Sed & melius facit, quod tradit Bald. *in l. liber captus, in fin. C. de capt. & postl. reversis*, & Aretin. *in l. maritum, §. eleganter, ff. solut. matr.* non posse capi eum personaliter, qui nõ potest conveniri ultra quam facere potest: ubi dicit se hoc sic vidisse practicari Ferrariæ. Verũ quidquid dicant Didacus Covar. & alii ejusdem opinionis in eo conflictu Interpretum, non puto recedendum esse à communi, & hactenus recepta sententia. Nec me movent ea, quæ supra retulimus, quæ locũ habere pos-

sunt

ſunt in ſecundo capite obligationis Tutelaris, quod in datione, ſive reliquorum ſolutione conſiſtit. Non in primo, quod in faciendo conſiſtit, cujus implementum mater ſine aperto dolo negare non poteſt. Quid enim prohiberet, quo minus eæ rationes, volumina, cautiones, inſtrumentaque actus ſui exhibeat legendas, percunctandas, diſpungendas, atque excutiendas offerat, doceat, quantum fieri poteſt, fidem conſtare his, quæ ab eo geſta ſunt: codices rationum reſtituat, & filium ſuum iam majorem notitia rationum inſtruat. Quare ſi mater in eo capite, quod in exſecutione prius eſt, tergiverſatur, non video quid obſtet, quin illa ad hoc faciendum in carcerem duci non poſſit, maximè cum dicat Ulpianus, eum facere poſſe, qui dolo facit quo minus poſſit, nec æquum eſſe dolum ſuum quemquam relevare. Qui licet loquatur in materia ſocietatis, voluit tamen & in cæteris, qui in id, quod facere poſſunt, conveniantur, id accipiendum eſſe, *l. verùm, §. tempus, ff. pro ſocio, l. penult. ff. de jure dotium.* Idemque putarem dicendum eſſe de ſecũdo capite, ſi fortè caſus contingeret, in quo detegeretur evidens matris dolus, ut ſæpè fieri poteſt: Et hoc eſt, quod videtur mihi dicere voluiſſe Andr. Barbat. *in c. 2. de pignorib.* matrem tutricem pro magna ſumma poſſe incarcerari, licet non ita declaret.

Non trahit me quoque in contrarium, quod ſecundo loco adducitur, huic privilegio renuntiari non poſſe, quia introductum eſt propter honeſtatem perſonæ & ſexus, cum hæc renuntiatio fiat de conſcientia juris iam admittentis, ut dicit Bald. *in l. 1. in 1. lectura, ante fi. ff. ſi quis in jus vocatus non ierit*, quem ſequitur Bartol. & Salicet. *in d. Auth. matri*, Roman. *in l. ſi vero, §. de viro, in 2. principali fallentia, ff. ſolut. matr. & in l. plerique, ubi Alex. col. ult.* Socin. *col. 6. verſ. Secundus caſus.* & Iaſon *col. ult. ff. de in jus vocando*, Matheſilan. *notab.* 109. & noviſſimè Andr. Tiraq. *in præfat.*

67 Et licet * bona tutoris tacitè ſint pupillis pro ejus adminiſtratione obligata, *l. pro officio*, C. *de adminiſtrat.*
68 *tut.* de quo nos infra latius dicemus, & regulariter tacita hypotheca tantundem operetur atque expreſſa, ut notat Dyn. *in regula. Qui prior, ff. de reg. juris.* & Bart. *in l. ſi is qui, ff. de jure fiſci*, latè Neguſan Fanenſ. *in ſuo elegantiſſimo tract. de pignoribus & hypothecis, in* 4. *membrò* 2. *partis, num.* 1. *&* 166. *& in* 1. *membro*, 5. *patris, num.* 14. *&* 18. & noviſſimè Iacob. Menoch. *in* 3. *remedio adipiſcendæ, num.* 105. voluit tamen Imperator Iuſtinianus, ut mater & avia in aſſumptione tutelæ omnem ſuam ſubſtantiam pro tutelari adminiſtratione expreſſè ob-
69 ligarent, ſive ſupponerent * pro defenſione pupilli, ut Bart. ſcribit *in d. Auth. matri, num.* 15. Mol. *d.* §. 56. *glo.* 1. *num.* 3. Capyt. *d. deciſ.* 50. Boerius *deciſ.* 23. *num.* 100. *& eſt textus, in l. ult.* C. *quando mulier tutelæ offic. & in Auth. ut ſine prohibitione*, quia * multi ſunt effectus expreſſæ ul-
70 tra quam tacitæ, maximè in caſu *l. aſsiduis.* C. *qui pot. in pign.* ut dicit Bart. *d. loco*, volens tutelam aliter aſſumptam eſſe nullam, quem ſequuntur alii. Dicit tamen Imbertus *d. loco*, ex Boer. *in conſuetud. Bituricenſ.* § 8. ma-
71 trem * non ſatiſdare ex moribus Galliæ. Et plus Andr. Barbat. eo caſu ſufficere, quod mater det fidejuſſores tales, quales poteſt, etiam ſtante ſtatuto vel conſuetudine fidejuſſores requirente, ex notatis Raph. Fulgoſ. *in l. de creationibus*, C. *de Epiſc. audient. per illum text. verſ. in quantum poſſibile*, ubi refert, Ubert. de Bobio, dum legeret in ſtudio Vercellenſi, ita conſuluiſſe, ad requiſitionem & in favorem Reginæ Franciæ Blancæ, quæ tutelã filii impuberis patri in regno ſuccedentis aſſũpſerat, & quoſdam nobiles fidejuſſores dederat, quorum facultates videbantur minus ſufficientes.

Si tamen mater * vel avia duobus vel pluribus an-
72 nis adminiſtraverint, & ejus geſta longo tempore tenuerint, præſumere debemus, omnes renuntiationes interveniſſe, omniaque ſolemniter acta eſſe, nec ipſa per

per judicem admissa decepta sit, ac etiam illi, qui cum ea contraxerunt, argumento, *l. fin. §. filius, ff. de petit. hæred. l. 1. & ibi Bald.* C. *de patria potest.* & ita in terminis nostris consuluit Socin. *cons. 1. l. 2.* quem & plures alios refert & sequitur Boër *decis.* 124. *num.* 13. 14. Quin & ab ea nullitate excusabantur gesta matris vel aviæ, si quid ante has renuntiationes ad usq; requisita egissent circa bona pupillaria, quæ tẽpore peritura* fuis- 73
sent, vel etiam ea, quæ concernunt utilitatem pupilli, *ut est text. in l. fin. & ibi Dd.* C. *si tutor satisd. non dederit, l. quidam decedens, § usque adeo, ff. de administ. tut. & l. non ideo minus, & ibi omnes,* C. *de Procurat. cum alijs multis allegatis per Boer. d. decis.* 124. *num.* 19.

Hæc cum ita sint, non est jam obscurum, quod mater vel avia, quæ ad secundas nuptias convolavit, hanc tutelam administrare non debeat. Cujus rei aperta causa est, quam explanat Imperator Constantinus, ne aliam aliundè arcessere sit opus, *in l. lex quæ tutores, §. lex enim,* C. *de administr. tut.* quia tales immoderatæ fœminæ plerumq; *novis maritis non solum res 74
filiorum, sed etiam vitam addicunt, Cornæus *cons.* 113. *nu.* 6. *lib.* 4. Dec. *cap. ex parte, num.* 2. *de appellat.* Boër. *decis.* 266. *num.* 1. & 2. Paul. Paris. *cons.* 56. *num.* 3. *libr.* 1. Aym. *cons.* 8. *nu.* 1. & novissimè Ascan. *de patria potestate, cap.* 4. *num.* 34.

Quod* obtinet, etiamsi ea testamento tutrix * da- 75
ta fuerit, idq; magis communiter receptum esse dicit Boër. *decis.* 124. *num.* 12. *decis.* 266. *num.* 4. *idem in consuetud. tit.* 1. §. 6. *verbo, à son pere.* Ioan. de Garonib. *in auth. eisdem, nu.* 43. C. *de secund. nupt.* ubi postquam allegavit quosdam alios contrarium tenentes, dicit hanc esse magis communem, * sequitur vir prudens Ioach. 76
Mynsing. *cent.* 3. *observ.* 83.

Quam nec * reassumit, si post matrimonium sol- 77
vatur morte secundi mariti. Boër. *d. decis.* 266. *n.* 4. Robert. Marant. Venus. *in l. is potest, nu.* 203. *ff. de acq. hæred.*

P 2 Myn-

Mynsing. *d. observat.*83.& novissimè Tiraq· *ad regulam, cessante causa, limit.* 12. *num.* 8. *&* 9. quia effectus privationis fuit statim consummatus, quum ad secundas nuptias convolaret, nisi tamen eis liberis de alio tutore nondum fuerit provisum, vel alium habere non possunt, ut tradit Marant, *d. l. is potest.* & Boër. *d. decis.*266. *circa finem,* quamvis aliter sentiat Mynsing. *d. observat.* 83. vel nisi ex eo tantum privata fuit tutela, quod declarasset se velle nubere, nec tamen nupserit, quibus casibus tutelam reassumere poterit, secundum magis æquam opinionem. Boër. *d. decis.* 266. *num.* 5. Afflict. *decis.*357.*num.*3.*&*4. Mynsing. *d. observ.*83. licet sunt, qui & in hoc articulo dissentiant, quos referunt Boër. & Afflict. *loco præalleg.* August. Berous *quæst.*66. & Tiraq. *in d. reg. cessante causa, limit.* 12. *num.* 10.

78 Idemque * dicendum est, etiamsi sponsalia contraxerit de præsenti, nec tamen cognita fuerit, secundum Boër. *d. decis.* 266. & Afflict. *decis.*

Et est ea legis suspicio contra matrem binubam tam

79 vehemens, ut non permittatur inferiori, * à Principe eam in tutela defendere, sed hoc soli Principi permissum sit, Aym. *cons.* 18. *nu.* 2. Menoch. *de arbit. jud. lib.* 2. *cent.* 2. *casu* 151. *in fin.*

80 Imo nec potest * in locum matris contutricis testamentariæ remotæ alium adiungere alteri testamentario contutori, si is solus est sufficiens administrationi tutelæ. Aymo *d. cons.* 8. *nu.* 5.

81 Quo fit (quia bonum * est argumentum à tutela ad educationem, & è contra, ut tradit Iacob. Cuiacius, *observ.* 6. *cap.* 24. *per l.* 1. *§. ult. ff. ubi pupill. educari debeat*)

82 ut etiam * apud eam filius educari non debeat, *l. si. C. ubi pupill. educari,* Castrens. *cons.* 127. *lib.* 1. Ioannes de Garonib. *d. rub.* C. *de secund. nupt. nu.* 19. novissimè Aymo, *d. cons.* 18. *nu.* 3.

Maximè quando mater filio ab intestato esset successura Bald. *cons.* 487. *lib.* 5. Curt. Iunior, *cons.* 94. *n.* 9. &

Aym.

Aym. *d.consf.* 18.*nu.* 3. Si tamen mater aliàs est honestæ vitæ & conversationis, & filio tantum ab intestato succederet in modico, puta, in tertia parte bonorum, vel etiam * commodè apud alium educari non potest, pu- 83
tat Curtius *d.loco*, bonum judicem huic permittere posse educationem filii, si aliud non obstet, quod & mihi placet omnino, ut infrà latius dicam.

Quin etsi mater* suscepta filiorum tutela ad secun- 84
das nuptias convolarit, antequam filiis impuberibus fecerit alium tutorem ordinari, rationem reddiderit, & reliqua persolverit, eorundem successione privatur, *l. omnem, C. ad Tertull.* Robert. Marant. *in repet. l. is potest, nu.* 202. *ff. de aeq. hered.* Ioan. de Garon. *in d. rubric. C. de secund. nupt. num.* 69. *& in auth. eisdem, num.* 7. 15. *&* 31. *eod. tit.* dicens,* idem esse in matre inhoneste vi- 85
vente. Marian. Socin. *consi.* 8. *nu.* 1. *&* 2. *libr.* 1. Philippus Port. *commun. regul. & conclus. lib.* 5. *cap.* 5.

A qua pœna eam non excusat petitio sola, sed ea instare debet, ut det, & datus compellatur ad administrandum, *arg. l.* 2. §. *sed quid dixerim, ff. ad Tertull.* Lex enim * à matre plenum officium desiderat, non im- 86
perfectum, *gloss. Bald. & alii in l. matris pietas, C. Qui pet. tut.* Salicet. & Raph. Fulgos. *in l. sciant, C. de legit. hæred.* & ita in terminis respondit Corneus, *cons.* 132. *num.* 11. *lib.* 2.

Neque etiam sufficit, si alterum ex his impleverit, sed hæc omnia copulatione requiruntur, ut scribit Ioannes de Garon. *in d. Auth. eisdem, num.* 7. 15. 29. 30. 31. & ibid. Bald. tradit optimam cautelam & practicam, pro securitate matris. Marian. Socin. *d. cons.* 8. *nu.* 2. Alberic. Castrens. & alii *in d. l. omnem, argumentum l. si hæredi plures, ff. de condit. instit.*

Neque item * proderit matri ad excusationem, si 87
dicat se ignorantia lapsam, licet agat de damno vitando, quando potuit facilè consulere peritiores, quia talis ignorantia dicitur quasi juris naturalis: Plotus latè,

de in lit. jurand. §.5.*num.*27. Quare si fuerit in loco remoto, ubi peritorum copia non aderat, quos consulere potuit, putarem eam in hanc pænam non incidere, saltem in integrum restitui debere, si alium tutorem petierit, vel alias bona administraverit, per ea quę notabiliter vult Bald. *in l. matres, ad Tertull.* quem & alios multos refert & sequitur Ioan. de Garon. *in d. auth. eisdem, num.* 33.

88 Quo loco * idem Ioan. de Garon. *nu.* 28. dicit, stante dubio, an mater prius impleverit, vel ad secunda vota transierit, eam gravari onerę probandi, quod prius impleverit, alioqui repelli à successione filij defuncti, quem sequitur Corn. *cons.* 132. *nu.* 12. *lib.* 2.

Quod dicit obtinere, etiamsi mater non juravit, ut

89 hodie non facit, * sed tantum renuntiavit secundis nuptijs, Ioan. de Garon. *in d. auth. eisdem, n.* 27. dicit communem Corn. *d. cons.* 132. *nu.* 5. 6. 7.

Etiamsi filius habeat agnatos, qui matre præsente,

90 ejus sunt legitimi tutores, * nisi mater in eorum manibus renuntiet tutelæ, ipsi eam acceptent cum decreto judicis, & rationem eis reddat cum effectu solutionis, & inde ad omnem & majorem securitatem confectum fuerit instrumentum refutationis, ut dicit Alber. summus Practicus, *in l. omnem, quæst. si C. ad Tertull.* Bald. *in d. auth. eisdem,* & ibidem latè Ioan. de Garon. *nu.* 29. *& duob. seq.* C. *de secund. nupt.* & novissimè Plotus, *de in litem jur.* §. *fin. num.* 27.

91 Pari ratione * eadem privatur omnib. legatis & fideicommissis sibi obvenientibus à viro & patre pupilli relictis, Maran. *d. l. is potest, nu.* 202. Plot. *d.* §.5. *nu.* 27.

92 Atque pariter * donationibus causa mortis, quę vadunt ad hęredes mariti, ut est tex *in l.* 1. §. *omn. juncta auth. eisdem, in fin.* C. *de secund. nupt.* per quem text. ita tenet Soc. *cons.* 39. *col.* 6. *lib.* 1. Marant. *d. l. is potest, n.* 202.

93 Quod multo magis * procedit in matre inhonestè vivente, quę non solum privatur tutela, sed & patitur

omnes

omnes pœnas secundò nubentium, & alias, Boërius *in consuetud. tit.* §. 6. Ioan. de Garon. *in d. rub. C. de secund. nupt. nu.* 58. 59. 60. 61. idem *in auth. eisdem, n.* 23. 25. 26. & eam communem * esse dicit Arius Pinellus, *in l. ult. numer.* 18. *C. de bonis maternis.* 94

Sive id egerit parte vivo, & ignorante, sive eo mortuo, ut respondit Hieron. Grat. *cons.* 115. *nu.* 4. 5. 6. *lib.* 1.

Ad cujus probationem non est necessarium probare stuprum, vel concubitum, sed sufficit probare actum aliquem inhonestum, ut tradit idem Gratus, *d. cons.* 115. *num.* 7. 8. 9. 10. 11. 12. 95

Hoc amplius * bona secundi mariti sunt obligata pro muliere, quæ convolavit ad secundas nuptias, suscepta legitima tutela, non petito tutore, nec redditis rationibus, *per tex. in l. pen. C. in quib. causis pign. vel hypoth.* Aym. *cons.* 230. *nu.* 4. Socin. *consi.* 126. *nu.* 3. *vers. imo quod fortius, lib.* 1. Dec. *cons.* 591. Ioan. de Garon. *d. rubrica Codicis, de secun. nupt. nu.* 54. 55. *& in auth. eisdem, nu.* 32. *eod. tit.* quo loco, *scilicet d. Rubrica, nu.* 57. dicit idem obtinere in bonis retinentis * matrem in concubinam, quæ, inquit, est magna ampliatio *ad d. l. pen.* si vera est, per rationem *l. bis solis, C. de revoc. don.* & allegat Barthol. Belenzinum, quondam egregium Rotæ Romanæ auditorem, *in additione, ad Anton. de Butr. & Panorm. in cap. ex parte, de appellat.* 96 97

Sed hanc ampliationem * non procedere in matre, quæ tantùm de facto administravit, absque susceptione legitimæ tutelæ, post longam disputationem concludit Dec. *d. cons.* 591. *per totum,* ubi Molin. optimè solvit argumenta in contrarium per Dec. adducta: sequitur Ioan. de Garon. *in d. auth. eisdem, nu.* 9. 98

Neque etiam * quando mater convolavit ad secunda vota, finita, per liberorum pubertatem, tutela, *nu.* 2. *vers.* 2. *&* 3. 99

Neq; item in bonis mulieris, cujus bona sunt obligata pro præcedente administratione tutelæ viri, ut tra-

dit Bald. *d. Auth. eiſdem*, & poſt eum Ioan. de Garonib *d. rubr. nu.* 56.

Hæc autem, quæ ſupra diximus, multis modis ſunt declaranda, & limitanda. Primò, quod nõ procedant,
100 quando * mater, filijs impuberibus mortuis, convolavit ad ſecundas nuptias, non redditis rationibus fratribus impuberibus pupillariter ſubſtitutis, ut latè tradit Ioan. de Garon. *in Auth. eiſdem, nu.* 11. *uſque ad* 17.

101 Neque etiam * ſecundò; quando mater ante notabilem moram vel incurſam pœnam intravit monaſterium, juxta notata Baldi, *in l. omnem, C. ad Tertull. & in c. ex parte, de appellat.* quem refert & ſequitur Ioannes de Garonib. *in d. Auth. eiſdem, nu.* 17. *verſ. ulterius,* Idem dicendum putat Bald *in d. auth. eiſdem, Cod. de ſecundis nuptijs, & in l. omnem, C. ad Tertull.* quando mater reddi-
102 dit quidem rationem, ſed non omnia* reliqua perſolvit ob errorem calculi. Nam ritè, inquit, dicitur factum, quod bona fide factum eſt, *per not. in l. eum qui, §. in popularibus, ff. de jureiur.* & mediocris error matri non obeſt in redditione rationum, *l. quamvis, ff. de condit. & demonſtr.* poterit tamen is errror corrigi, & ab ea exigi ratio ad unguem, ut dicit Ioan. de Garon. *in dict. auth. eiſdem, nu.* 35,

Non abſimili ratione ea excuſatur, ſi reddidit rationem ſecundum juris diſpoſitionem, non tamẽ ſecun-
103 dum diſpoſitionem ſtatuti, * requirentis fortè præſentiam alicujus, qui non fuit adhibitus, niſi ſtatutum ulterius procedat: & ita in facti contingentia reſpondit Bald. *conſi.* 8. *cujus exordium eſt. factum tale eſt: Quidam Franciſcus, lib.* 2. *& eſt repetitum conſil.* 59. *lib.* 4. ubi poſt longam diſputationem ita concludit.

104 Iiſdem ferè * de cauſis ſcribit Vlpianus matri ignoſcendum, quando filiis penitus egenis non petiit tutorem dari *l.* 2. *§. ſi mater, ff. ad Tertull.* vel etiam ea ob paupertatem reliqua ſolvere non potuit. Si tamen in eam paupertatem incidit non per adverſam fortunã,

ſed

ſed ſua culpa, non excuſabitur, per notata Bart. *in l. fin. §. non, ff. quæ in fraudem credit.* & ita reſolvit Ioan. de Garonib. *in d. auth. eiſdem. num.* 37. 38. ubi adducit aliquot ſimilia. 105

Sunt & qui exiſtimant matrem excuſari, quando ea non habet de quo rationem reddat, puta, quia brevi tempore fuit in tutela, vel ita benè adminiſtravit, ut 106
nulla * ſint reliqua, ut paul. de Caſt. *conſi.* 264. *incip. pro iſta quod eſt,* 155. *in* 1 *vol.* Corn *conſi* 132. *lib.* 2. *per l. Thais, §. Spendeph. ff. de fideicom. libert.* Iulius Paulus, *ff. d. condit. & demonſt. l. qui libertatis, § ſervus, de evict.* Sed ſunt multi & numero, & ætate & auctoritate (pace aliorum dixerim) ſuperiores, & in contraria ſententia, quorum coryphæus eſt Baldus, *in d. auth. eiſdem, & in l. omnem, ad Tertull.* quem & alios refert & ſequitur Ioan. de Garon. *in d. auth. eiſdem, nu.* 39.

Non procedit * etiam dicta regula in matre minore 107
25. annis, quamvis ea etiam de facto tutrix decreta fuerit, quamvis ea pòſt major facta fuerit: quia lex loquitur de matre tutrice, ut ſupra attigimus, & in terminis tradit Marian. *conſi.* 8. *nu.* 9. *& quatuor ſeqq. & conſi. ſeq.* Neque enim erroneum judicis decretum hanc dationem juſtificat.

Nec ſimiliter * in matre exſecutrice teſtamenti, quæ 108
per ſecunda vota non privatur officio executionis, juxta notata Bart. *in l. à filio, ff. de aliment. & cibariјs legat.* & Bald. *in d. auth. eiſdem pœnis, in fi.* quos ſequitur Dec. *in d. c. ex parte, de appellat.*

Sed hic ſeſe offert difficilis quæſtio, an idem dicendum * ſit in patre, qui convolavit ad ſecunda vota? In 109
qua Angelus *in Auth. de non eligendo ſecundò nuben. §. quia vero, num.* 16 *& in Auth. de nuptiјs, §. ſi vero exſpectet, num.* 28. reſpondet negativè, ſcilicet patrem, qui nuptias iteravit, atq; ita liberis novercam ſuperinduxit, liberorum tutela privandum eſſe, ergo multo minus ab initio admitti debet, quia actus nunquam poteſt

test incipere à casu, quo finiri deberet, & *Turpius ejicitur, quam non admittitur hospes, cap. quemadmodum, de jurejurando*, & multa impediunt contrahenda, quæ non tollunt iam contracta, *vulg. l. patre furioso, ff. de his, qui sunt sui vel alieni juris*, & ibi latè Iason. Quam suam sententiam Angelus fundat in communi illa Theorica, quæ
111 dicit; * Pœnas secundò nubentium esse communes viro & uxori; præter eam, quæ imponitur uxori nubenti intra annum luctus, qui tamen nullos laudat auctores.
112 Sed * adde Decium, *consi.* 87. *nu.* 3. *& cons.* 230. *num.* 2. quo loco dicit, eam esse communem, sequitur Ioan. Dilect. Durand. *in tract. suo de cautelis ult. volunt. tit. de legat.* 6. *cautela* 18. *num.* 5. Barthol. Chassan. *in consuet. Burgund. tit. Des infans de plusiuers, lictz* §. 1. *nu.* 5. & omnino latissimè, ut prope semper aliàs Andr. Tiraquel. *ad l. boves, §. hoc sermone, nu.* 157. *&* 160. ubi etiam probat hanc esse communem. Fatetur tamen Angelus patrem manere administratorem legitimum filiorum suorum, *per l. generaliter, circa principium*, C. *de secundis nuptiis*, cui adde vulgare Axioma: Virum & uxorem non de-
113 bere * ad imparia judicari, sed statutum in viro, æqua lance in mulieres persona servari debere & econtra, æquitatis ratione suggerente, *l. non tantum, ff. de re judic. Zas. cons.* 15. *lib.* 1.

Neque solus Angelus ejus est opinionis, sed & alii non contemnendæ auctoritatis, nec parvi nominis, nempe Barthol. Chassan. commentator consuetud. Burgund. qui *tit.* 6. §. 8. *nu.* 2. *in fin. & nu.* 7. *&* 8. dicit, idem esse in patre, quod in matre: idque ex natura Correlativorum, & ut æqualitas servaretur, quam in omnibus hominum actionibus atque negotiis juris prudentes servari volverit, Emanuel Costa latè *de Dote, cap.* 6. *num.* 4. ubi amplius dicit statutum corrigens jus scriptum in matre, quæ violavit defunctæ cõjugis thorũ, multo magis corrigere in patre, qui defuncta uxore cepit secundam: quia, inquit, ratio correctionis juris est

ma-

major in matre, quàm in patre, argumento, eorũ, quæ tradit Franciſcus Curtius Junior magni ingenii vir, *conſi.6.num.1.&2.* & ante eum Franciſcus Aretius, *conſ.* 130. Nec præterea quidquam adducit pro confirmatione ejus ſuæ opinionis, nec ullam facit mentionem Angeli, quem generaliter ſequitur, citato Angelo, cordatus Doctor Ioannes Franciſcus Ripa de ſancto Naſario, *in leg.final.quæſtio.26.num.96.Cod.de revoc.donat.* ubi tamen de tutela non loquitur, ſed tantum ſe fundat in generali regula per non ſuperius adducta, quod pœna binuborum ſit communis, & quod pater ſecundò nubens plus injurietur liberis ſuis primi matrimonii, quam mater.

Et in hanc ſententiam optimè facit, quod Charondas Thuriorum legumlator prudentiſſimus, nec viris quidem ſecundas nuptias permiſerit; *Qui liberis*, inquit, *ſuis novercam ſuperduxit, eum neq; ullo dignitatis loco precÿvé virum habeto, neque ulla civium conſuetudine communicare fruivé ſinito: quippe qui malum alienum rebus ipſe ſuis intulerit.* Quod à Diod.Sicul.*lib.12.Bibliothec es* relatum eſt, quem referunt & ſequuntur duo præclara Galliæ lumina, videlicet Arnold.Feronus, ſcientiſſimus olim Conſiliarius Regius *in conſuet.Burdeg.tit.de Dote,* §.8. & Andr.Tiraq.*ad l.boves,* §.*hoc ſermone,n.*157. Videbat enim optimus legiſlator, quod licet vir conſtantior eſſe videretur muliere, illos tamen plerumq; novercalibus delinimentis & inſtigationibus corruptos, circa ſanguinem ſuum malignè judicium inferre, quod nec ignoravit Cajus noſter, *libr.ſingularium, ad l.Gliciam, in l.non eſt enim, ff.de inoffic.teſtam.*

Sed mittamus gentilia & externa. Legimus * Sigiſ- 114
mundum ſcil. Burgundionum Regem Chriſtianum in gratiam novercæ Sugerium filium, ex filia Theodorici Oſtrogothorum Regis procreatũ necaviſſe, intromiſſis duobus ad quieſcentem filium, qui, laqueo cervici injecto, ſpiritum interclu derent; quod is impro-

providè matrem defunctam laudaret nimis, generosioremque eam fuisse contenderet, quam cujus mundo ornamentisque illam excoli conveniret, ut refert Paulus Æmilius Veronensis Historicus, *in Childelberto* 1. *Rege* 6.

Contra ex diametro tenet Arius Pinel. *in l. ult. num.* 15. *&* 16. *Cod. de bonis mater.* quo loco citat ejusdem suæ opinionis assertores, Raphael. Fulgos. *in l. jubemus, nu.* 6. & Corn. *ibidem, num.* 4. *C. ad Trebell.* Ioan. de Imol. *in l. ex facto, num.* 16. *ff. de vulg. & pupill.* & ex recentioribus, Anton. Gomes. Hispanum. *ad l.* 40. *Tauri, nu.* 15. quam dicit omnino tenendam contra Angel. Chassan. & Ripam: quorum sententia primò fundatur ex eo; quod non inveniamus jure cautum, patrem ob secundas nuptias tutela filiorum privari; sed hoc tantum inveniatur, statutum in matre, ideoque ad patrem extendi non debere, cum pœnales casus sint stricti juris, nec recipiant interpretationem extensivam. Dec. *consi.* 380. *in fin. idem consi.* 406. *nu.* 6. *idem consi.* 531. *num.* 1. Nicol. Bellon. Albensis, olim Professor Dolanus, & Patricius Casalensis ex Monteferrato, *consi.* 42. *num.* 6. *in fin. & num.* 7. Rochus Curt. *de consuetud. sect.* 4. *nu.* 20. quo loco attestatur, eam esse communem cum similibus, etiam data rationis identitate, & omnimoda similitudine, Aym. Crav. *de antiq. tempor. §. transeo, nu.* 147. *vers. contrarium*, Molin. *in consuetud.* §. 52. *num.* 3. Hippolyt. Rimin. *in §.* 1. *num.* 544. *Instit. de donat.* & eam communem esse dicit Petr. Duen. Hispanus, Doctor Salmanticensis, *reg.* 287. quia, inquiunt, pœna non imponitur, nisi lex expressè dicat, ut tradit Alex. *cons.* 105. *nu.* 15. *lib.* 1. & ibid. Molin. Herculanus, *de negativa, num.* 9. Franciscus Nicon. *ad Rubr. Cod. de edendo, num.* 51. Aym. *d. §. transeo, num.* 148. *& duob. seqq.* Rimin. *d.* §. 1. *num.* 544. Mol. *consilio suo* 38. *num.* 15. & eam communem esse fatetur Soares, *lib. communium opinionum, sub litera P. nu.* 126. Quod dicunt potissimum obtinere in hac materia

secun-

ſecundarum nuptiarum, in qua erubeſcimus ſine lege loqui, ut eſt text. *in §. cum igitur, verſ. ſicut enim patres, ibi, nec enim lex aliquid tale dicens, in auth. de non elig. ſecundò nubentes*, ita hoc axioma ampliat Joan. Nicolaus *in repet. l. generaliter, num. 21. C. de ſecund. nupt.*

Et ad argumenta aliorum reſpondent, ea non debere quemquam movere, cum longè diverſa ſit ratio in patre, atq; matre: quia lex magis confidit de patre in providendo liberis,* quam de matre. Nam ſi pater 115
dat tutorem filio, non eſt neceſſaria alia judicis inquiſitio: Sin verò à matre datus eſt, non antè tutor erit, quàm per Judicem cauſa cognita fuerit confirmatus, *l. 4. ff. de teſtam. tutel. & l. 4. C. eodem. l. 2. ff. de confirm. tut.* Cornæus optimè *conſi* 175. *num.* 13. *lib.* 3. ubi hoc etiam extendit ad aliam patris diſpoſitionem, circa filiorum educationem: ſequitur Zaſ. *in tract. Subſtitutionum, cap. de exemplari, verſ.* 2. *particula.*

Ex eo deniq; profectum videtur, quod communiter receptum eſt, matri, quæ liberis induxit vitricum, jus non permittere eiſdem* exemplariter ſubſtituere, 116
quin etiam ſubſtitutionem jam factam irritari, ſeu evaneſcere per tranſitum ad ſecundas nuptias, patri tamen hoc permitti, ut tradunt omnes *in l. ex facto, ff. de vulg. & pupill.* Jo. de Garon. *in rubr. Cod. de ſecundis nuptÿs, pœna* 22. *nu.* 46, *& ſeq.* Zaſius *in ſuo Subſtit. tract. cap. de Exemplari, in prin. d. verſ.* 2 *particula.*

Haud abſimili ratione ſtatutum eſt ab Alex. Imp. pupillum apud matrem, quæ ad ſecunda vota convolavit,* non debere educari, cui non ignota fuit perfidia 117
matrum, etiã in proprios liberos, propter novos maritos, utq; plerumq;, teſte Conſtantino Imperatore, novis maritis non ſolùm res filiorum, ſed etiam vitam addicunt. *l. lex quæ tutores § lex, C. de adminiſt. tut.* Quo ſpectat quod latiſſimè tradit Andræas Tiraquell. *l. connubiali* 8. *n.* 85, 86, 87, 88, multas fuiſſe mulieres, quæ ut libidini ſuæ indulgerent, * nec liberis, nec pa- 118
ren-

rentibus, nec patriæ pepercerunt, eoque vitio maximè laborare viduas; quibus difficilius est sese cohibere, quod illicitum Veneris expertæ sint. Qua de causa Italicorum statutorum conditores considerantes, quod viduæ Italicæ difficulter admodum repirirent secundum maritum, extantibus ex earum priore matrimonio liberis, impediente hoc ipsum constitutione Divorum Leonis & Anthonii Imperatorum, *in l. hac edictali*, C. *de secun. nupt.* ac metuentes ne filiorum vitæ, ut facilius renubere possent, insidiarentur, abrogarunt *d. l. hac edictali, & similib.* eaque statuta eo nomine ab Italicis Doctoribus laudantur, ut refert solemnis Doctor, ac acutissimus Legista Signorol. de Hondod. *consi.* 37. de
119 Statuto * civitatis Astensis; & de Statuto Florentino, Dec. *consi.* 19. *num.* 2. & ante eum Paul. Castrens. optimus legum Doctor, *in l. 1. ff. de inoffic. testam.* quo loco dicit se fuisse tutorem hujus statuti tempore compilationis (sic enim loquitur) eorundem. De statuto civitatis Alexandriæ, idem Decius *consi.* 195. & de Mediolanensi, idem *consi.* 283. *& ibidem latè* Molin. Idem de Pistoriensi, *consil.* 19. *&* 353. de Vicentino, Fulgos. *consi.* 63. de Mutinensi, Romanus *consil.* 44.

Ex hac legis de matre binuba diffidentia etiam il-
120 lud proficiscitur * quod ea non potest revocare collata per donationem in liberos primi matrimonii, prætextu ingratitudinis, nisi in tribus tantum casibus, expressis *in l. quod mater*, C. *de revoc. donat.* quia præsumitur minus sincero animo ingraditudinem inducere in favorem secundi matrimonii, ut est text. *in §. mater, in auth. de nupt.* sive *constitutio.* 22. quo loco clarè scribit Cuiac. id in patre binubo non esse * constitutum: quia,
121 inquit, gravius coërcentur mulieres ob earum facilitatem, varietatem, & inconstantiam: viri non adeo sunt faciles, & inconsiderati, ut etiam rectè dicit Andr. Alciat. *in suo libell. præsumptionum, regul. 1. præsumpt.* 47. quamobrem nec ullo modo mulctabantur olim, *ut*

patet

patet ex l.2.§.ult.C.Theodos.de secund.nupt. Nam suadet tantum Theodosius Magnus, ut mares abstinerent secundis nuptiis,extantibus liberis,vel ut eadem subeant quæ mulieres,quæ suasio non est conjuncta necessitati:nulla siquidem legis virtus est in suadendo, sed tantum in imperando, permittendo, puniendo, vetando,ideoque quod suaserat TheodosiusMagnus, ei Theodosius Iunior necessitatem injecit, *l. generaliter,C.de secund.nupt.*

Ejusdem notæ est, quod licet olim mulieres ad filiorum tutelam admittebantur,nec ullam sexus, quo ad tutelas, veteres fecerint differentiam: tamen prudentes ejus rationem habuerunt,easq; à tutelis removerunt,quod videntur præ se ferre verba Scævolæ, *in L.quo tutela,ff.de regul.juris.Quo tutela*,inquit,*redit eo,& hæreditas pervenit, nisi cùm fœminæ intercedant:* poterant enim esse hæredes non tamen tutrices,*l.1.§.1.pen.ff. de testam.tut.* nisi tamen matres specialiter à Principe postulassent & impetrassent,*l.fin.ff.de tutelis.* Quæ postulationes sive desideria matrum non sine delectu passim apud Principes admittebantur, nisi faterentur actis,sacramento præstito,ad alias se nuptias nō venturas:& ne facilis esset in eas,post tutelam susceptam irruptio,bona ejus,qui tutelam gerentis nuptias affectaverit,pro rationibus parvulorum in obligationem venire,& obnoxia teneri,Imperatores Valent.Theod. & Arcad.statuerunt,*in l.2.quando mulier tutelæ offic.* ne quid (inquiunt) incuria, ne quid fraude deperiret, quam cum vitrico mater participasse videtur,id quod in patre constitutum non est neque receptum, Joannes de Garonibus,*d.Rubr.de secund.nupt. nu.* 56. Quin nec hodie adhuc admittitur ad tutelam,nisi renuntiet secundis nuptiis, & Senatusconsulto Vellejano, licet jusjurandum non exigatur, sed sufficiat testatio apud acta,*ex Novell.*94.

Quibus accedit, quod licet ardor paterni materni-

que

varietate? Ego arbitror posteriorem opinionē in puncto juris veriorem, sed priorem ęquiorem, & fortè etjam veriorē, ex argumentis primo loco adductis, quæ prorsus meo judicio convellunt & jugulant argumenta posteriora, quod apertum fiet, si semota parumper ratione disputandi (quam subtilem rationem appellat Julian. *rationem naturalem*, quæ legis loco est: optimus dicitur legis clypeus; & in omni re dominatur; qua nec est major nec certior in mundo) si inquam æquitatem vivā & naturalem justitiam, hnmanitatem sive humaniorem & benigniorem interpretationem intueri & sequi, ac majori iniquitati & fraudi occurrere volumus, & ad publicam pupillorum utilitatē respicere, ut debemus ex præcepto Imp. Severi, *de quo in l.2. cum l. seq. ff. qui petant tut*. Quis enim quotidie non videt, majus periculum pupillis obvenire ex patris matrimonio per Novercas, quàm econtra ex secundis nuptiis matris per vitricum. Equidem longo usu & experientia didici, inter vitricum & novercam longā esse differentiam, si ad pupillorum commodum spectare volumus, nec dubito quin idem mecum asserent omnes illi, quorum parentes alteras nuptias aggressi sunt: quæ caussa est, quod non vitricis, sed novercis diversa egregia epitheta sint peculiariter attributa, quod scil. sunt malæ, injustæ, sævæ, crudeles & pertinaces in privignos, diræ, *funestæ, sceleratę, terribiles, 127
Inde etiam odia novercalia pro inexplebilibus, capitalibus, & vehementer acerbis. Inde manus novercales pro avidis, rapinis intentis, imò rapacissimis, inde deniq; delinimenta & instigationes novercales, apud probatos auctores exaudiuntur, ut partim tradit Tiraq *leg. connubiali 9. n.* 149. Quare licet nulla lege nominatim cautū sit, patrem ob secundas nuptias à tutela liberorum removendum, tamen quia jura sunt aperta, ac generaliter definientia pœnas secundò nubentium esse communes inter virum & uxorem, excepta

pta pœna nubentis intra annum luctus, & eam definitionem Doctores communiter sequantur: non tamen puta facilè recedendum esse ab hac generali regula, seu definitione, nisi quis alia lege, vel ratione, legis vim habente, exceptionem à regula proferat: habens enim regulam communem, sive generalem definitionem pro se, dicitur habere intentionem fundatam, & trans-
128 fert onus probandi * eam exceptionem in adversarium, Alex. cum Mol. *consi.* 79 *num.* 5. *libr.* 7. Tiraq. *de retract. lig.* §. 1. *gloss.* 9. *num.* 209. Zas. *cons.* 12. *num.* 8. *lib.* 1. *idem consi.* 9. *num.* 46. *lib.* 2. & novissimè Arius Pinel. *in* 3. *par. l.* 1. *num.* 23. C. *de bonis mater. per text. in l. suus quoque, §. puto, ibi, ad generalem definitionem recurrendum est. ff. de hæred. instit. cum simil. alleg. in dd. locis.*

129 Nec huic nostræ opinioni facit * aliquod præjudicium, quod supra adduximus, in pœnalibus non debere fieri extensionem: quia pœna non imponitur, nisi expresse dicatur, etiam data rationis identitate & omnimoda similitudine, maximè in hac materia secundarum nuptiarum, in qua specialiter statutum est, quod sine lege loqui non debeamus, cum hæc res non omnino certa sit, sed in ea mirè variant scribentes. Dec. *in l.* 1. *num.* 15. *in fin.* C. *de edendo*, & latè Aym. *de antiq. temporum*, §. *transeo*, *num.* 146. *& seq.* licet fateatur alteram communem esse, in eo tamen omnes conveniunt, etiam in pœnalibus fieri extensionem ex rationis identitate & verisimili mente, quando agitur de favore publico, ut occasio delinquendi tollatur, & præsumptis fraudibus occurratur, per ea quæ tradit Aym. *de antiq. temporum*, §. *ordinarii*, *num.* 6. Ludovic. Gomes. doctus, multæque lectionis & experientiæ vir, *regul. de Infirmis, quæst.* 3. *vers.* 2. *pro hac parte* Idque maximè, quando ratio est expressa in lege pœnali, quo casu fit extensio ad omnes alios casus, in quibus viget eadem ratio, quia ex ratione colligitur mens potius, quã ex verbis, Aym. *de antiq.* §. *videamus*, *num.* 18. 19. 20. Francisc. Niconius

rubr.

rubr. C. *de edendo, n.* 50. & novissimè Hippolyt. Rimin. §. 1. *num.* 546. *Instit. de donat.* Quo casu dicitur magis comprehensio, seu dispositio legis immediata, quàm extensio, *l. his solis*, C. *de revoc. donat.* Rimin. *de donat. in prin. num.* 273. *& aliquot seqq.* quo loco dixit ex Baldo, quod quando multa habeant eandem rationem, licet de uno fiat mentio, videri factam exemplariter, non restrictivè: & quod tali casu lex non dicatur extendi, sed enucleari; nec novum jus addi, sed quod in ratione legis includebatur, secundum æquitatem detegi: & ante eum latè Aym. *d.* §. *videamus, & cons.* 183. *num.* 3. & eo quidem magis, quando dispositio pœnalis loquitur in uno causa majoris frequentiæ, Ias. *cons.* 112. *num.* 2. *vers.* 4. *principaliter lib.* 1. Aym. *d.* §. *videamus, num.* 37. Quin & generale est, dictum causa majoris frequentiæ non restringere, sed comprehendere casus etiam non adeo usitatos, Curtius Iunior *consi.* 107. *num.* 8. dicit communem. Alex. *consi.* 119. *num.* 45. *lib.* 6. Tiraq. *de retract. lig.* §. 26. *num.* 4. *usque* 12. Molin. *ad reg.* Cancellariæ, *de public. resign. num.* 61. *Idem in consuetud.* §. 13. *gloss.* 3. *nu.* 7. *&* §. 28. *num.* 3. *&* 6. Zas. *in l.* 2. §. *mutui, nu.* 43. *&* 44. *ff. si cert. pet.* & novissimè Arius Pinell. *in* 2. *part. l.* 2. *cap.* 1. *num.* 13. C. *de rescind. vendit.* Quibus in locis tradunt, id obtinere etiam in pœnalibus, sive dictum sit in legibus, sive in statutis, præcipuè quando agitur de fraude vitanda, & quando ille rarior usus est similis expresso, & in utroque est eadem ratio. Cum ergo ex præcedentibus appareat evidenter, in patre secundò nubente, & novercam liberis superinducente, longè majorem saltem eandem subesse prohibitionis rationem, & rationem prohibitionis, quo ad matrē in lege, scilicet *l. quæ tutores*, §. *lex enim*, C. *de administ. tut. & in* Novell. 118. §. *ex his expressam*, pariter & tres alias rationes à Dd. allatas, ut Boër. *decis.* 266. *nu.* 1. Aym. *consi.* 18. *num.* 1. itidem urgere in hoc casu, & ex dicto textu *l. quæ tutores*, §. *lex enim*, hoc dictum esse in matre causa majoris frequen-

tiæ tantùm: quia utitur verbo plerunque novis maritis, quæ denotat*casus frequentiam, ut in casu ferè simili respondit Iacob Menoch. *in. 8. remed. recup. poss. q.* 8. consequens est etiam, hunc casum sub expresso de matre comprehendi debere, ac prorsus rejiciendam esse ampliationem Ioannis Nicolai, quam facit *in d. l.*
130 *generaliter num.* 21. C. *de secund. nupt.* ad vulgare * illud Axioma, erubescimus cùm sine lege loquimur, quasi id maximè locum habere deberet in materia secundarum nuptiarum. Siquidem ea verba à Iustin. ibi prolata, *nec est lex aliquid tale dicens*, non eo animo dicta
131 sunt, ut putat Ioan. Nicolai, sed sunt enuntiatura tantum *j.* τῆς περισσολογίας solitæ Iustin. quæ nullã vim legis habent: ut in simili ferè respondit ad alia similia, Molin. *in l.* 1. §. *eadem, nu.* 36. *ff. de verb. obligat.*

Alia argumenta non magis urgent, & non nisi quadam subtilitatis specie non animadvertentibus imponunt. Non enim hîc quærimus, uter conjugum honestius convolare possit ad secundas nuptias, utius amor sit major vel cõstantior, nec an alter altero levius puñiatur ob peccata venerea, sed hoc tantùm, an patris, qui secundas nuptias aggressus est, fides æquè bona, integra & sincera permanserit erga liberos prioris matrimonij, ut ei tuto persona & res pupilli committi & credi debeant, aliter atque matri binubæ, cui ea tutela sive fides adimitur? De quo recensui supra casus aliquot, in quibus jura plus confidunt de patre, quàm de matre, sed ea partim loquuntur de patre testante, non tamen binubo, & qui binubi meminerunt, non sunt expedita, sed controversa, ut illud de exemplari substitutione apud Ripam, *in l. ex facto, num.* 66. 67. *&* 68. *ff. de vulg & pupill.* & ibidem Bald. & Salicetus. Quo etiam loco Alexander fatetur hunc articulum esse dubium, & alterum de educatione, cùm lex non simpliciter prohibeat, sed hoc relinquat arbitrio judicis, cõsiderata qualitate matris & vitrici, cui vitrico lex sępè confidit,

confidit, ut dicit Gordianus *in l. si paterno, C. de negot. gest. & ibid. gloss.* cùm & olim apud matrem etiam binubam educabantur, auctore Livio, *lib.* 39. hunc in modum loquente: *P. Æbutius, cujus pater publico equo stipendia fecerat, pupillus relictus, mortuis deinde tutoribus, sub tutela Duroniæ matris & vitrici Tib. Sempronij educatus fuerat.*

Pari modo controversum est, quod diximus de revocanda donatione & renuntiatione, quo ad secundas nuptias. Nam in primo contrarium tenet Ripa, *d. l. generaliter*, quo loco laudat plures ejus opinionis, & secundum non observatur de consuetudine apud nostros, nec etiam in Gallia, ut attestatur Joan. Imber. vir doctissimus *in suo Enchiridio, verbo, tutela,* allegans Boërium, *in consuetud. Bituricenses, tit. de estatz, des personnes, §. 6. in verbo, à son pere,* qui tamē seipsum declarans, *decis.* 124. *num.* 10. 11. 12. dicit hoc tantum obtinere in matre testamentaria tutrice. Ex quibus jam puto satis probatam esse priorem opinionem, quam existimo æquiorem: nolo tamen inficias ire, alteram quoque opinionem optimè defendi posse.

Quare necessum non est hîc ulterius discutere quęstionem, an idem dicendum sit in patre inhonestè vivente, quam puto per præcedentia satis esse decisam: ne plus habeat luxuria quàm castitas, ut dicit tex. *in d. l. fin. & in §. fi. in auth. de restitut.*

Sed ut ad id, unde paululum digressi sumus, tandem revertamur, tertiò limitant regulam nostram, in principio hujus capitis positam, videlicet, *Ei deferri onus tutelæ, &c.* Ulpianus *in l. legitimos, §. fin. ff. de legit. tut.* Imperatores, Diocletianus & Maximinianus *in l. 2. Cod. eod.* & Imperator noster Justinianus *in §. quod autem, Instit. de capitis diminution.* quando proximior est 132
capite minutus.

Idque adeo procedit, etiamsi ea delata fuerit ante capitis minutionem, quia tractum habet temporis, &

 con-

continuam actionem, aliter atq; hæreditas, quæ uno momento statim acquiritur, simulque amittit nomen hæreditatis, & ideo ei abesse non potest casus superveniens, *l. ult. C. unde liberi, l. Paulus, ff. de acq. hæred.*

133 Imò etiam * si is post manumissus fuerit: *dict. §. quod autem, & ibi gloss. in verbo si manumissus*, quia manumissio delet tantum nubeculam servitutis, *l. manumissiones, ff. de justitia & jure.*

134 Adque ideo * aliud dicendum est in restituto: quia restitutio fit pleno jure. Quam differentiam inter manumissionem & restitutionem tradit Portius *in d. §. quod autem.* Idemq; dicendum est in omni tutela, in qua agnationis non habetur ratio, sive quæ non nititur jure agnationis, etiamsi ab aliqua alia lege, quam 12. Tab. deferatur, ut in fratre emancipato, *l. frater emancipatus, C. de legit. tut. l. ne lucrum, C. de curat. furiosi.*

135 Eadē ratione, quia per deportationem in Insulam sive hodie perpetuum bannum, cum bonorum * confiscatione (ita enim interpretatur Alex. *cons. 26. num. 1. lib. 1. & cons. 116. num. 2. lib. 3. & ibidem* Mol.) cognatio solvitur: agnatus vel cognatus alioqui proximus in Insulam deportatus ex lege tutor non est, *d. §. quod autem, Instit. de capitis diminut.*

136 Sed & antiquo jure * proximiori capite minuto, qui proximior erat, in tutelæ administratione succedebat, non tamen in hæreditate, *l. tut. §. quæri potest, ff. de legit. tut.* Proximiore verò inidoneo existēte, alius dabatur extra ordinem, illæsa manente successionis causa, vel, ut alii volunt, manente tutore inidoneo, penes alium relinquebatur administratio, ut annotavit Ræyard. *Variorum 1. c. 10. per l. sæpe ad alium, ff. de cur. fur.*

CAP. XVI.

Quando locus sit legitimo tutori?

SUMMARIA.

1 *Deficiente testamentario tutore, locus est legitimo, exclu-*

exclusio dativo. Fallit num.18. Declara ut num.19.

2 *Tutor legitimus donec extat, ad dativum non perveni- tur.*

3 *Legitimus tutor superveniens excludit dativum.*

4 *Legitimus tutor per annum expectans, licet privetur suc- cessione, non tamen tutela.*

5 *Alius tutor dari non potest in prajudicium matris negli- gentis, nisi ad hoc citata, & quando.*

6 *Non subditus potest esse tutor legitimus, si velit.*

7 *Mater, contactis secundis nuptiis, ipso jure tutrix esse de- finit, & est locus legitimo.*

8 *Tutore testamentario non existente, nisi spe, locus est dativo, non legitimo.*

9 *Mater acceptans tutelam filia, si transeat ad secunda vota, accedens judicis officium pro tutoris provisione, dat locũ tutori dativo, non legitimo, & quãdo, 11.12.*

10 *Communis opinio.*

13 *Tutor ad matris petitionem datus, qui dari non debuit; excludit dativum, Declara num.14.*

15 *Statuti forma pracisè debet servari. Amplia num.16.*

17 *Quomodo tutor cum inquisitione dari debeat?*

20 *In tutela matris & avia receditur à regulis juris com- munis.*

21 *Cautela Cornai.*

22 *Testator si dederit testamento tutores liberis suis, hoc adjecto, quod unus non possit gerere sine alio, mortuo uno ex eis, ad quos pertineat tutela.*

23 *Tutore capto ab hostibus, an locus sit dativo?*

24 *Quid in deportato, excusato, vel remoto?*

SEquitur videre, Quando locus sit legitimo tutori? In quo tractatu * Regulam constituunt omnes: 1
*Quod, deficiente tutore testamentario, locus sit legitimo, ex- cluso dativo, & quod existente legitimo tutore, cesset dati- 2
vus.* Cujus ratio differentiæ patet ex ordine titulorũ *in ff. C. & Instit. §.1. & ibi glo. verbo tutor, Instit. de Attil. tut. Alexan. cons. 161. num. 2. lib. 5.* Corn. *cons. 274. nu. 1. lib.*

*lib.*3. Aret.*in* §.*quod autem,nu.*2.*Instit.de legit,agnat.succes.* & Curt.Iun.*cons.*94.*nu.*4,

3 Imò legitimus superveniens excludit dativum,*l.si tutor reipublicæ,*§.1.*ff.de tut.& rat.distrah. non solum,* §.*si libertus,ff.de excusat.tut.*quod tamen intelligitur,dummodo alius non sit proximior, ut dicit Alexand. *d. cons.*61.*num.* 2. Etiamsi legitimus ultra annum exspe-
4 ctavit. Licet enim * successione privetur, non tamen tutela, si in datione alterius tutoris non fuit judici narratum, legitimum extare,eum fuisse admonitum, & coram eo probata fuerit ejus negligentia, ut latè probat Alex.*d.cons.*161.*nu.*3.8.9.*lib.* 5.

Quinimò plus volunt Cynus,*in auth. matri & aviæ, Cod.quando mulier tutelæ offic.&ibi* Odofredus, quos refert & sequiturBart.eodem loco,quod si mater extat, quæ non jure communi, sed speciali jure admittitur,
5 ut legitima voluntaria, * & Judex procedat ad dationem alterius tutoris, ignorante matre. Quamvis etiam revera mater fuerit in mora assumendi tutelã, vel petendi tutores:tamen non valebit datio tutoris, nisi appareat, quod Iudex in datione tutoris cognoverit de negligentia matris ; & eam citari fecerit ad videndum dari alium tutorem. Et licet hæc opinio ab aliquibus controvertatur, quo ad citationem, in eo tamẽ omnes conveniunt, judici narrari debere legitimum extare, eumque esse in notabili mora, ut respondit Alex.*d cons.*161. *num.*4.5.6.8.9.*lib.*5.

6 Nec refert,*an talis legitimus tutor sit alterius jurisdictionis,quàm pupillus,vel ejus bona essent in alia provincia : tunc legitimum tutorem lex dat, ut diximus,& probat *l.legitimos,ff. de legit. tut.* quæ ubique potestatem suam exercet,*vulg.l.fin.*C.*do præscript.long. temp.*& tradit Alex.*d.cons.*161.*num.*7.

Quin etsi legitimus desierit esse ipso jure, judice
7 hoc non agente,* & nullis reliquiis tutelæ remanentibus (quod fit matre cõvolante ad secunda vota,quę de-

desinit ipso jure tutrix esse, adeo ut nullæ reliquiæ remaneant, judice etiam hoc non agente, *ut in authen. sacramentum*, C.*quando mulier tut. offic.*) locus est legitimo & non dativo, per ea quæ notantur per gloss. magnam *in l. si quis sub conditione, ff. de testam. tutel.*

Sanè quando * testamentarius tutor nunquam fuit, 8
sed ejus tamen spes est, tunc locus est dativo, non legitimo, *per l. si quis sub conditione, in prin. ff. de test. tut.*

Idemq; est dicendum, quando is desinit esse tutor, judice hoc principaliter agente, ut tradit Angelus *in d. §. quod autem, nu. 2. de legit, agnat. tut.* puta, si mater, quæ tutelam cepit & administravit, antequam transiret ad secundas nuptias, judici exposuit, se velle experiri secundum matrimonium, * ideoq; petiit tuto- 9
rem idoneum dari filiis suis, quo casu Judex ad matris petitionem alium dabit, fortè etiam nominatũ à matre, & secundo marito, si hoc judici sederit, quia fortè proximior est inidoneus & vitricus est bonæ vitæ, famæ & conversationis, & is qui hoc casu à judice datus est, omnibus legitimis præferetur, ita gloss. *in d. anthẽ. sacramentum*, quam sequuntur Bart Bald. Salicet. & alii, & eam * communem esse dicit Berous, *quæstione* 10
familiari 66. Curt. Jun. *cons.* 94. *num.* 5. Jason *cons.* 149. *num.* 2. *vers. secundo principali, lib.* 2. Etiamsi mater minor sit, licet Bart. *in d. auth. sacramentum*, hoc * decisivẽ 11
non tradat, ut respondit Curt. *d. cons.* 94. *num.* 5. *&* 6. non tamen semper ad matris nominationem datus legitimum excludit. Sed hoc distinctionem recipit; nam si mater nunquam tutelam suscepit, quia noluit, vel mora temporis fuit exclusa, legitimo locus erit, non dativo, *d. cap. ex parte, num.* 6. *de appellat.* August. Ber. latè *quæst.* 66 *num.* 5. *&* 7. *per text. in l.* 2. C. *qui pet. tut. & not. in authen. matri & avia.* C. *quando mul. tutel. offic.* ubi tradit hujus rei rationem.

Pari modo, si mater secundas contraxit * nuptias, 12
non prius adito judice, & tutore petito, dativus repellitur,

litur, Bero, *d.q.600.nu.5.vers, secundus casus, num. 7. vers. 2. respondeo.* Menoch. *de arbit. jud. lib. 2. cent. 2. casu* 151.

13 Atqui non absimili ratione, * quando ad matris pe-
14 tionem quis datus est, qui dari non debuit, * ut de patre, vel fratre matris, præsertim quando datus est perfunctoriè & sine debita inquisitione, id est, non vocatis vocandis, ut respondit Dec. *consi.* 674. *num.* 5. 6. & 7. Iason *d. consi.* 149. Menoch. *d. casu* 151. *num.* 4. Plot. *de in*
15 *litem juran.* §. 9. *num.* 12. vel non observata * forma statuti, cujus omissio etiam in minima parte vitat actum, etiam pium & favorabilem, & debet præcisè servari,
16 adeo ut non sufficiat implere per æquipollens, *ut probatur in l. qui Romæ*, §. *Flavius Hermes, ff. de verb. oblig.* & notat Bald. * *in l. testamentum non ideo, in secundo notabili*, C. *de testam. cum allegatis per Iasonem, d. consil.* 149. *nu.* 2. *lib.* 2. Etiamsi decretum non procedat ulterius annullando, ut in specie similis statuti Mediolanensis consuluit Curtius Senior *consi.* 46. *incip. super, num.* 14. *vers, confirmo.* Iason *d. consi.* 149. quos refert & sequitur novissimè
17 Plotus, *de in litem juran.* §. 9. *num.* 12. 13. Quinimo * nec eo casu sufficit, si Iudex dicat se dedisse tutorem idoneum, nisi de ipsa inquisitione constet per alia acta præcedentia, eodem Curt. teste *d. consi.* 46. junctis notatis Bart. *in l. scire*, §. *fin. ff. de tut. & curat. datis ab his.* Bald. *in l. omnem, vers. quæro an dativus*, C. *ad Tertull.* Inquisitione autem dari confirmarique tutor curatorve dicitur, qui causa cognita & moribus, fide, facultatibus ejus æstimatis, Magistratus decreto datur, vel confirmatur, *l. mulier, & l. naturali*, §. *ult. ff. de confirmand. tut, l.* 1. §. *si pupillus, ff. de tutel. & rationib. distrah. & l.* 4. C. *qui satisdar. cog.* Idem multo magis dicendum stante statuto, quod non admittetur dativus, nisi deficientibus omnibus legitimis, ut est Mediolani, super quo ita consuluit Iason *d. consi.* 149.

18 Limitatur quoque * Regula, quando desinit ex causa civili, vel naturali, judice hoc principaliter non agente, in

te,in personam unius tantùm,aliis remanentibus, ut tradit Ang.*in d.§.quod autem,nu.2.per l. si quis sub conditione in fin.*Bald.*cons.*38.*num.*2 *lib.*2. Corn *cons.*275. *num.*3.*&* 8.*lib.*3. Ubi idem Corn.*num.*9. dicit hoc nō obtinere in matre & avia, quia aliquando concurrere potest,inquit, ex postfacto testamentaria successio & 19
successio ab intestato *per l.circa,ff.de inoffic.test. l.in substitutione,ff.de vulg.& pupill.* & in harum tutela recedimus à regulis juris communis, quæ & propterea vocatur anomala & irregularis: * quod tamen nobis 20
non placet, non solum ob differentiam, quam facit Bortol.post Dyn.inter tutelam & hæreditatem,*in l.si quis sub conditione,2.col.vers.oppono.* Verùm etiam ex eo, quod non temerè recedendum sit à regula *d.§.plane,l. si quis sub conditione,*nisi probetur exceptio à regula,secundum not. Bart. & Iason. *in l.2 ff. de in jus vocand.* Dec.*in l.1.num.8 ff.de reg.juris,cons.*498.*num.*5.*l.suus, §.puto,ibi,ad generalem definitionem recurrendum est, ff.de hæred.instit.* quæ hoc casu non invenitur, sed hoc tantùm,ut & matris & aviæ tutela permissiva, atq; voluntaria sit, contra atque alia legitima, quæ jussa & necessaria est, ut diximus. Quamobrem * idem Cor- 21
næus nolens inhærere huic opinioni,cautelam tradit, ut Iudex matri & aviæ tutelam decerneret, & si opus sit,eam daret tutricem.

Planè, si testator dederit testamento tutores liberis suis cum clausula, QUOS UNUS *non posset gerere sine alio*, uno defuncto, nullæ manent reliquiæ testamentariæ tutelæ, & ideo eo casu locum esse legitimo *Baldus respondit *d cons.*308. *num.* 1. & eum sequitur 22
Ang. §. *quod autem,num* 2.

Cæterum* si unus ex testamentariis superest, & est 23
spes de jure communi, quod reassumet tutelam aliquando,ut in capto ab hostibus,eo casu locus erit dativo. Angel. *in d.§.quod autem,per l.1. §.si apud hostes, ff. de legit.tut.* sequitur Corn.*d.cons.*284.*n.*3.4.5.*l.* 3. adducto

ducto exemplo de matre, quæ licet minor testamento data impediatur esse tutrix, tamen dato interim temporario tutore, ubi major facta fuerit, tutelam assumit: Sin verò spes tantum superest, quod aliquando assumet jure speciali, puta deportatus, per in integrũ restitutionem, ea spe minimè attenta, locus erit legitimo, Ang. *d. §, quod autem, num.* 2. Corn. *dict. cons.* 284. *nu.* 2. *vers. si verò, lib.* 3. per not. Bart. *in dict. l. si quis sub conditione, in fin.* 1. *quæst. num.* 1.

24 Quo ad excusatos verò, * & remotos, itidem regula non procedit, sed in eorum locum alius à Prætore datur, secluso legitimo, *d. l. si quis sub conditione.*

CAP. XVII.

Qui petant tutores, sive petere possint.

SUMMARIA.

1 *Omnes necessarij vel necessariæ personæ pupillis tutores petere possunt.*
2 *Necessariæ personæ quæ dicantur.*
3 *Necessarij qui dicantur ex opinione Baldi.*
4 *Necessarij qui sententia Zasij.*
5 *Necessariæ personæ Iacobo Ravardo.*
6 *Auctoris opinio.*
7 *Necessariorum appellatio capienda pro subjecta materia ampliativè vel restrictivè.*
8 Necessitudinis *verbum quam latè pateat.*
9 *Volens litigare cum pupillo ad validandum judicium, vocatis conjunctis, affinibus & amicis patris pupilli, tutorem à Iudice pupillo dari petere poterit.*
10 *Iudex, nemine petente, ex officio pupillis tutorem dat vel curatorem, si viderit bona perire, vel æs alienum imminere, dummodo id faciat de consilio conjunctorum.*
11 *Discessio ab opinione Decij.*
12 *Adulto datur curator, nemine petente, ex officio Iudicis, cum consilio conjunctorum.*

De

DE principiis testamentariæ & legitimæ tutelæ satis dictũ esse arbitror: deinceps de dativa, quæ ordine sequitur disseramus, cujus tractatus his capitibus continetur. *I. Qui petant Tutores sive petere possunt. II. Qui petere teneantur, & pœna non petentis. III. Qui dederint olim, qui hodie. IV. Quis dari potest. V. Quando detur. VI. Quomodo detur. VII. Cui detur.*

Primo loco * videamus, quibus hoc permissum sit? 1
Et constat, apud veteres necessarios sive necessarias personas, sua sponte, seu libera voluntate pupillis tutores petere potuisse: sic enim rescribit Antonius A. Domino, *in l. si filiis, C. Qui pet. tut. Si filiis debitoris tui non sunt necessarij, qui tutores petant, potes & ipse curare, ut accipiant per quos legitimè defendantur.* In qua lege duo colligimus, necessarios pupilli petere posse, vel illis non petentibus, creditorem patris pupilli rogare posse eos, qui petere possunt, ut petant, & si hi neglexerint, curare posse, ut Præses det, quod & probatur *in l. 1. Divus Severus, §. siquidem, ff. qui pet. tut.* & planius *in l. 1. § ult. ff. de eo qui pro tutore.* Qua de causa * hîc in dubium venit, qui dicantur necessarii sive necessariæ personæ, de cujus vera definitione non satis convenit inter nostros juris Professores. Siquidem * Bald. dicit *in cap. si pater, de testamentis,* eos esse agnatos & consanguineos ex latere patris, *per l. ult. ff. de justit. & jure, l. impuberibus, ff. de suspectis tut. l. in fideicommissi, §. cum Pellidius, ff. de usuris.* Qui textus nihil minus probant, quam id quod dicit Bald. quamvis eũ etiam sequantur Andr. Barbat. *in l. cum acutissimi, num. 37. & 139. C. de fideicommiss.* Ulric. verò Zas. *in l. hac verba, num. 6. ff. quibus ex causis in possess.* dicit * necessarios differre à cognatis, & adfinibus, quia textus ibi primo dicit evocandos esse ad pupilli defensionem tutores, quos si non habet, requirendos esse cognatos, adfines, & si qui alii forte sint, quos verisimile est defensionem non omissuros, vel propter necessitudinẽ, vel propter charita-

ritatem, vel qua alia ratione, putans eos esse necessarios, vel necessitudine junctos (si Latinis inquit hominibus credendum est) qui sunt extra gradum successibilem, id est, decimum, nec tamen aliquem laudat suæ opinionis assertorem. Ex recentioribus * autem Iacob. Revardus *ad leg. hæredem ff. de reg. juris.* dicit Festum ex Ælio Gallo referre, eos esse necessarios, qui aut cognati, aut affines sunt, in quos necessaria officia conferantur, præter cæteros, dicẽs hãc Galli definitionẽ vehemẽter confirmari à Valerio Maximo *lib. 2. cap.* 1. ubi de Sacello Deæ Viriplacæ agit his verbis: *Convivium,* inquit *solemne majores instituerunt, idq́; Charistiam appellaverunt, cui præter cognatos & affines, nemo interponebatur, ut si qua inter necessarias personas querela esset orta, apud sacra mensæ & inter hilaritatem animorum, fautoribus concordiæ adhibitis, tolleretur.* Quam etiam opinionem confirmat Martianus noster, *in l. ult. ff. de justit. & jure. Nonnunquam,* inquiens, *etiam pro necessitudine jus dicimus, veluti, est mihi jus cognationis, vel adfinitatis.*

6 Nobis * vero dicendum videtur, non semper necessariorum unam & eandem significationẽ esse, sed quan-

7 doque latius, * aliquãdo strictius capi pro ratione subjectæ materiæ. Nam *in l. Iul. de adulteriis, ex Constitutione Constant. in l. quamvis, C. de adulteriis,* horum appellatione veniunt tantum pater, frater, patruus & avunculus, quibus solis permissum est adulteram accusare. Rursus *in edicto, in jus vocati ut eant, l.* 1. 2. *&* 3. veniunt tantum parens, patronus, patrona, liberi, uxor & nurus Sic & quando agitur de imponenda lucrativa descriptione, tantũ veniunt pater, avus, proavus, nepos, pronepos, filia, neptis, proneptis, ex constitutione Divorum Tdeodos. & Valent. *in l.* 1. *Cod. de imponenda lucrativa descript lib.* 10. Scribit etiã Callistratus noster *in l. capitalium, §. omnia, ff de pœnis,* omnia admissa in patronum, patronive filium, patrem propinquũ, maritum, uxorem, cætarasq; necessitudines gravius vindicandæ

cãda esse. Scribit & Ulp. ex rescripto D. Pii, *in l. icongruit, §. furiosi, ff. de offic. Præsid. Si furiosi per necessarios contineri non possunt, eo remedio per præsidem obviam eundũ esse, scil. ut carcere contineantur.* Denique scribit Modestin. *in l. 2. ff. qui pet. tut. Si minores non habent eos, qui ex legibus sunt defensores, siquidem tutoribus indigent propter ætatem, possunt petere eis tutores constitui cognati, & qui secundum affinitatem sunt, familiares parentum masculorum & fœminarum, possunt & amici parentum, & educatores ipsorũ puerorum hoc petere.* Ex quib. satis superque probatum esse puto, necessariorũ appellationem aliquando ampliari, & quãdoq; restringi. Quare si in hac, vel simili materia favorabili significationẽ latissimè quis capiat, ut & facit Modestinus, non malè fecerit, meo judicio. Siquidem, *necessitudinis*, verbũ latissimè patere, nemo est, qui nesciat, cum illud comprehendat non solùm liberos, fratres, propinquos, aliosque sanguine junctos, sed & contubernales, *l. Iulius, ff. de cond. & demonstr.* omnesque alios, vel hospitii, vel alterius amicitiæ necessitudinisque vinculo nobis junctos, quibus omnibus jus nostrum hoc permisit, quod crederet, eos pietate necessitudinis ductos ad hoc sua sponte procedere, debere & ita naturale debitum persolvere, ut in simili dicit Imp. Theod. ad Valent. *in dict. l. 1. C. de imponẽda lucrativa descript. lib.* 10. Qui si in eo negligentes fuerint, & quis *forte sit, qui cũ pupillo judicio contendere velit, is ad validandũ judicium, vocatis conjunctis, adfinibus & amicis patris pupilli, tutorẽ à Judice pupillo dari petere poterit, *d. l. si filiis, C. qui petãt tut.* & est decisio Pedemõt. 89. *num.* 7. Decisio Neapolit. 262. *num.* 2. quas sequitur Robertus Maranta *in suo speculo,* 4. *parte, distinct.* 16. *num.* 36. Quin & Judex nemine petẽte, ex officio his tutorem dat, vel curatorem, si vidit quod bona aliàs perirent, vel æs alienum immineat, dũmodo id faciat de cõsilio coniunctorũ, ut ex Bart. & Bald. tenet d. decisio * Pedemont. quam licet

Margin numbers: 8 (beside "judicio. Siquidem..."), 9 (beside "gentes fuerint..."), 10 (beside "ut ex Bart...").

licet controvertat Dec. *in l. 1. num. 6. ff. de jurisdict. omn. jud.* nos tamen * putamus eam esse veram, quam & videmus sæpè observari in judiciis, & comprobatur ex sacra scriptura, *Psalm. 12. Tibi derelictus est pauper; orphano tu eris adjutor:* ut latè in simili tradit Covar. *practica: quæstionum, cap. 6.*

11

12 Idemque * dicendum, quando adulto dandus est curator, *l. 1. & l. matris pietas, C. qui pet. tut. l. Divus Severus, §. Curatores, eodem l. 1. §. si pupillus, ff. de tutelis.*

CAP XVIII.

Qui tutores petere teneantur?

SUMMARIA.

1 *Mater intra annum petere debet idoneum tutorem liberis, si ipsa non velit esse, alioqui privatur successione liberorum. Declara nu. 7. amplia nu. 9.*

2 *Communis opinio.*

3 *Avia non petens tutorem nepotibus indigna judicatur eorum successione. Declara nu. 4.*

5 *Magis communis opino.*

6 *Qui sperant legitimam successionem pupillorum, vel ab intestato, vel jure substitutionis, tenentur illis petere tutores.*

8 *Annus petendi tutorem non currit sequentibus, proximiore superstite, & quomodo hoc sit intelligendum, pulchrè traditur.*

10 *Mater & reliqui ascendentes non petendo tutorem intra annum, an sint privandi legitima sua?*

11 *Mater non petens curatorem filio suo pupillo, in casib. in quibus est necessarius curator pupillo, privatur successione filij.*

12 *Mater prægnans, ventri curatorem non petens, privatur successione, si posthumus nascatur, & post moriatur.*

13 *Mater non solum tenetur petere, nominare & curare, ut de-*

ut detur tutor; sed necesse est eos compellere, ut sese immisceant tutelæ, & eam legitimè administrent.

14 *Communis opinio.*

15 *Declaratio communis opinionis.*

16 *Mater petens malum vel inidoneum tutorem filijs, expellitur legitima eorum hæreditate, & quomodo hoc sit intelligendum.*

17 *Mater in locum rejecti, remoti, excusati, vel etiam defuncti, alium tutorem petere debet, ut non privetur successione.*

18 *Mater naturalis tenetur petere tutorem liberis intra annum, ad instar matris justæ & legitimæ.*

19 *Mater rustica an excusetur non petendo filijs intra annum tutorem.*

20 *Clericus ob non petitum tutorem pupillo excluditur à successione pupilli.*

21 *Mora purgari potest, quando dies & pœna à lege est apposita.*

22 *Purgatio moræ non admittitur, quando exsecutio facta est à lege.*

23 *Mater vel alia persona non acceptata tutela, etiamsi benè & legaliter administrasset negotia pupilli, privatur successione, ob id quod non petierit tutorem.*

24 *Libertus filiis patroni sub pœna deserti officij sive obsequij tutorem petere tenetur.*

25 *Protutor abstinere volens à tutela pupilli, certiorare necessarios pupilli debet, ut ei petant tutorem.*

26 *Tutor post pubertatem pupillum admonere debet, ut sibi curatores petat; alioqui non est liberatus periculo tutelæ.*

27 *Tutor curare debet, ut pupillo pubere facto administratio transferatur in curatorem, & ut is caussas nondum cœptas prosequatur.*

28 *Magistratus moniti, ut darent curatorem, si non dederint, tenentur non habenti.*

29 *Apud Gallos mater non petendo tutorem intra annum*

non privatur successione filii, sed mulctatur pecunia pro judicantis arbitrio.

30 *Cessat privatio successionis in matre, si post pubertatem filius decedat, cui impuberi mater tutorem non petiit.*

31 *Explicatur statutum Vltrajectinum titulo 28. artic. 6.*

32 *Annus ad petendum tutorem an debeat esse finitus, ut sit locus pœnæ.*

33 *Mater justè impedita excusatur in non petendo tutorem liberis. Declara nu. 34. 35.*

36 *Mater & alii excusantur in non petendo tutorem, si id differant, ut pupillus à creditoribus non possit conveniri.*

37 *Legitimus tutor non privatur successione, si non petierit tutorem.*

38 *Excusatur mater in non petendo tutorem existente testamentario, Declara num 39.*

40 *Extante legitimo tutore, non est locus dativo, & an eo casu sit locus pœnæ constitutionis, controversa quæstio est.*

41 *Mater excusatur in non petendo tutorem, si intra annum ab alio fuit præventa.*

42 *Pupillus habens pupillarem substitutum, an excludatur mater à successione, si tutorem non petiit intra annum.*

43 *Mater minor annis, non petendo tutorem intra annum, an excusetur.*

44 *Magis communis opinio.*

45 *Mater prodiga excusatur in non petendo tutorem filiis, ut non privetur successione.*

46 *Mater ingrediens monasterium intra annum, & non petens tutorem, an privetur successione.*

47 *Non excluditur à successione pupilli, qui negligentem excludere potuit & tacuit.*

48 *Ius revocandi donationes ex caussa ingratitudinis non transmittur ad hæredem.*

49 *Mater ob non petitum tutorem, licet privetur successione: non tamen legato particulari sibi facto.*
50 *Mater, non petendo tutorem, non privatur successione fideicommissaria.*
51 *Idem in substitutione vulgari observatur.*

IAm qui petere teneantur videamus: Et quidem mater nisi ipsa velit suscipere liberorum suorum tutelā, intra annum petere debet idoneum tutorem illis, alioqui jus non habet vindicandorum sibi bonorum intestatorum filiorum, *l. 2. §. si mater, ff. ad Tertull.* § *sed quemadmodum, Inst. eod. tit.* Et hanc communem esse regulā tradit Dec. *in c. ex parte, nu. 6. de appell.* Ioan. Bern. Diaz. de Luco Hispanus, vir moribus & doctrina excellens, *reg. 458. Ang. in §. actionum, nu. 44. Instit. de act. Idem in d. §. sed quemadmodum n 9.* dicit communem Ang. Perus. *cons. 118. n. 3. & cons. 166. vers. sup. 2.* Marian. *cons. 8. n. 13. vers. remanet, lib. 1. Idem cons. 16. n. 1. lib. 2.* Corn. *cons. 87. nu. 2. lib. 1.* Marant. *ad rep. l. is potest, n. 179. ff. de acq. hæred.* Paris. *cons. 84. nu. 21. 28. lib. 2.* Rub. *cons. 81. n. 1.* omnium novissimè Iac. Phil. Port. *commun. reg. & conclus. lib. 5. c. 4.* 1 2

Quod & ad aviam extensum est, ut si nepotib. non petierit tutorem, indigna judicetur eorum successione, *d. l. 2. & quid, ff. ad Tertull.* Ang. *d. cons. 118. nu. 2.* Marian. *d. cons. 16. n. 1. 3. & 4.* & Paris. *cons. 84. n. 22. lib. 2.* nisi mater* superstit, quæ eam præcedit in petendo tutorem, & in spe succedendi, ut benè respondit Marian. dicens eam esse magis communem, *cons 16. n. 3. & 4. lib. 2.* 3 4 5

Idque in universum * pòst constitutum fuit à Divis Theodosio & Valentiniano, de iis omnibus, qui pupilli legitimam successionem sperarent, vel ab intestato, vel jure substitutionis, *l. sciant, C. de legit. hæred.* Marian. *d. consi, 16. num. 2.* Marant. *in repet. l. is potest. num. 179.* latè Port. *dict. conclus. 4. ampliat. 2.* & novissimè Ioach. Mynsingerus, Academiæ Friburg. olim Professor ordinarius, *consi. 54. nu. 2.* cujus ea ratio est, quia lex voluit, quod sicut dedit illis successionis pupillaris 6

ſpem, ideo ipſi deberent illis conſulere petendo tuto-
7 rem, *d.* § *ſed quemadmodum,* quod tamen in matre non procedit, quæ ad hoc tenetur, etiãſi ſtatuto ſit excluſa ſucceſſione, Dec. *conſi.* 16. Pariſ. *conſi.* 41. *nu.* 50. *libr.* 2.
8 Angel. *conſi.* 118. Verùm is annus* qui eſt datus primo in gradu, non excludit, eo ſuperſtite, ſequẽtes, ex cõmuni omnium ſententia, ut ex Marco Mantua, *conſi.* 262. atteſtatur Port. *d. concluſ.* 4. Neque etiam poſt eum annum, primo excluſo, ſecundus deinde annus currit ſequentibus, ut latè probat Tirap. *de retract. convent.* §. 2. *glo.* 1. *& unica, nu.* 79. *&* 82. & communem eſſe dicunt Bened. Capra *conſi.* 67. Corn. *cõſ.* 113. *lib.* 4. &, qui hos, & plures alios laudat, Portius *dict. concluſ.* 4. Quamvis idem Portius eodem loco quoſdã alios non levis etiam auctoritatis citat contrariæ opinionis. Etiamſi tales contingant pupillum ex parte perſonæ excluſæ, ut reſpondit Corn. *conſ.* 34. *lib.* 4. exceptis matre & avia: nã avia excluditur, quãvis alii non excluderentur, qui matrẽ ſequuntur, ut tradit Port. *dict cõcluſ.* 4. *verſ. ſublimita* 1. *& ſeq.* ubi multos citat in utrãque partem. Pari modo defuncto priore in gradu, incipit currere annus ſequenti, ut ex Mariano, *d. conſ.* 16. *n.* 3. 4. *lib.* 2. & multis aliis tradit Portius *concluſ.* 4. *verſ. ſublimatat.* 2. Similiter excluſa matre, excluſus etiam videtur avus, qui eam habet poteſtate, ex doctrina Bartoli, *in l. quid ergo,* §. *ſi quis alieno, ff. de his qui not. infamia,* quamvis Baldus ibi contrarium ſentiat, ut eum allegat Portius, qui tamen in meo libro ne minimam quidem hujus rei facit mentionẽ, & eum ſequitur Benedict. Capra *conſi.* 14.

9 Non ſolùm autem privatur ſucceſſione, quæ eis defertur jure communi, ſed & ea, quæ obvenit jure ſtatutario, & hoc quidem optima ratione. Nam quoties lex privat aliquẽ hæreditate, propter aliquod extrinſecum, procedit, etiamſi per ſtatutũ alicui hæreditas deferatur, Marian. *d. conſ.* 16. *num.* 2. *lib.* 2. Pariſ. *conſi.*

consi. 84. *num.* 26. *lib.* 2. ubi allegat Capram, *consi.* 148. *&* 152. & novissimè Portius, *d. conclus.* 4. *ampliat.* 17.

Sed & mater* ac reliqui ascendentes ex eadem cau- 10
sa privatur legitima sua, omnique alio commodo, si credimus Baldo *consi.* 140. *libr.* 1. quem sequitur Andr. Barbat. *consi.* 67. *circa fin. lib.* 3. Maranta *in repet. d. l. is potest. num.* 188. quem Portius non allegat.

Ut autem * tutorem petere tenentur pupillo, ea- 12
dem ratione & curatorem in casibus, quibus is curator impuberi necessarius est, ut quando tutor legitimus non est idoneus: quamvis verba rescripti deficiant, quia eadem ratio est, *l.* 1. *ff. qui pet. tut. l.* 2. §, *quid si curatores, ff. ad Tertull.* Quæ tamen cura, & sollicitudo his non incumbit, quando est adultus, cum ipse sibi, si res ita exigat, petere debet, *l.* 1. *& l. matres,* C. *qui petant tut.* & ita tradit Maranta *in d. repet. l. is potest, nu.* 226.

Idem dicendum, * si muliere prægnante, ventri cu- 12
ratorem non petierit. Nam si posthumus nascatur, & pòst moriatur, in sententiam SC. incidet; nisi mulier peperisset intra 30. dies post mortem mariti Bart. *in l.* 1. §. *eleganter, ff. de lib. agnosc.* quem refert & sequentur Marant. *in d. repet. l. is potest. num.* 184. Amplius putat Bald. *consi.* 288. *lib.* 2. eo casu sufficere, curatorem fuisse petitum intra annum, & si posthumus antè moriatur, excusari matrem, & alios à pœna SCti.

Sed &, inquit Ulpianus, *l.* 2. §. *si mater* 2. *vers.* quid si curatores furioso tutorem vel curatorem non petierint, magis est ut incidant.

Tantundem* dicendum erit, etsi petiit, nominavit, 13
& dari curavit, non tamen compulit eos se miscere tutelæ, & eam legitimè administrare: nam plenum officium in matre desideramus, & hæc omnia ei curanda sunt, ne in hæreditate ei obstent, inquit Ulpian. *in l.* 2. §. *quid ergo, vers. quid si non compulit, ff. ad SC. Tertull.* & ita respondit Bald. *consi.* 489. *proponitur, lib.* 5. & Marianus *d. cons.* 16. *nu.* 28. *usque* 34. ubi dicit * eam esse com- 14

munem, sequitur Marant. *in d. repet. l. is potest, num.* 180, *&* 187. & Ang. *in d §. actionum, nu.* 33. *vers. quaro quando, de actionibus*. Quam tamen * communem putant proce-
15 dere omnes in matre & avia, quo ad tutorem ab eis petitum tantum, non verò quoad testamentarium, vel legitimum, ut scribit idem Marian. *d. cons.* 16. *num.* 28. & Ang. *in d. §. sed quemadmodum, num.* 7. qui tamen dicit se contrarium consuluisse.

Expellitur quoque mater legitima liberorum hæ-
16 reditate, * quasi indigna existens hæreditatem eorum accipere, si petierit quidem liberis tutorem, sed inidoneum, puta talem, qui pravitatis gratia dimitti poterat, auctore Modestino, *in l.* 2. *§. sunt autem, cum l. seq. ff. qui pet. tut.* Angel. *in d. §. sed quemadmodum, num.* 8. Marant. *in repet. l. is potest, num.* 168 Rubeus *consil.* 66. & novissimè Portius *d. conclus.* 4. *ampl.* 8. *&* 15. Quod tamen intellige, si probetur, eam perfunctoriè non præmissa ulla diligentia, & quasi studiosè malos petiisse, quod in dubio non est præsumendum, ut rectè tradit Ang. *in d. §. sed quemadmodum, per d. l.* 2. *§. sunt autem, ibi: studiosè malos petierit*, Port. *d. ampl.* 8 *&* 15.

17 Idem tractatus erit, * si in locum rejecti, remoti, excusati, vel etiam defunct (quamvis verba SC. deficiant) alium continuò dari non petierit, *dict. l.* 2 §. *sunt autem*, quia inquit Ulp. *in l.* 2 §. *quid ergo, vers. quid si decesserint, ff. ad Tertull.* sententia constitutionis locum habet.

Cum autem hujus tutoris petitio fundata sit in stimulo naturalis pietatis, & mater naturalis vocetur quoque ex lege ad hæreditatem filii defuncti, non absimili ratione Zeno Imper. *in l. matres*, C. *qui pet. tutor.* hanc necessitatem petendorum tutorum huic imposuit atque matri justæ & legitimæ, dicens non ferен-
18 dum esse * in ea juris ignorantiam, cum id ignorari pietas materna, & rationabilis animi ratio, quæ eam cogit sollicitam esse pro salute liberorũ, non patiatur. Plotus *de in litem jurando*, §. 5. *nu.* 27. quam nec excusat ætas 70. annorum,

annorum, si credimus Baldo, *in l. matres, C. ad Tertull.* & Portio, *ampl.* 3. licet aliàs senectus dicatur domus oblivionis, ut latè Gomesius *in c. 1. num. 97. de constit. in 6.* & ea, quæ per oblivionem fiant, venia digna videantur.

Neque etiam * rusticitas, quando potuit consulere peritiores, vel etiam quando non potuit consulere, nisi ipsa bene administraverit, Port. *d. conclus.* 4. *ampl.* 10. *in fin. &* 12. 19

Nec distinguitur, * an successurus pupillo sit laicus, vel clericus, vel lapsò anno monasterium ingrediatur: quia leges æquè ligant clericos atque laicos, & ita in terminis tradit Felinus *in capit. Ecclesia Sanctæ Mariæ, nu. 67. de constitut.* Baldus *in cap. ex parte, vers. sed quid si mater,* & ibi Præpositus, *de appella.* & novissimè Port. *ampl.* 6. *&* 7. 20

Et licet regulariter, * quando dies & pœna à lege apponitur, mora purgari possit, ut notant Bart. & alii, *in l. si Insulam, ff. de verborum obligat.* hæc tamen mora purgari non poterit, *per l. 2, §. confestim, ad Tertull.* quia jam * exsecutio facta est à lege, quo casu purgatio moræ nõ admittitur, ut tradunt omnes *in d. l. si Insulam,* & ita in terminis decidit ibi Alexand. *fol.* 11. *num* 35. Angelus *in d. §. sed quomadmodum, num.* 6. Salic. *in l. sciant, C. de legit. hæred.* & novissimè Port. *ampliat.* 9. Sunt tamen, qui putant purgationem admitti debere re integra, puta non dato alio tutore, quos laudat Port. *d. loco,* quod non adderem, nisi data justa causa. 21 22

Plus arbitror, quod licet tutela sit adinventa, ut pupillis (qui per ætatem se defendere nequeunt) esset consultius, adeóque videretur matrem excusari debere à pœna non petiti tutoris, quando vel mater, vel alius tutelã benè & legaliter administrasset, nostri tamen juris auctores etiam eo casu * voluerunt, matrem vel aliũ peræquè privari debere, quia per talẽm administrationem non est pupillo satis consultum; ideoq; 23

R 4 pu-

putant matrem excuſari, ſi adminiſtrationem ſuſcepit cũ decreto Judicis, licet alia ſolemnia omiſſa fuerint, Salicet. *in d. l. ſciant, verſ. quaro mater*, Abbas *conſi*.90. *lib*.2. Marant.*in d.repet.l. poteſt*, *nu*.197. Pariſ. *conſi*. 86. *num*. 19, *lib*. 1. *idem conſi*. 84. *num*. 7. *lib*.2. & noviſſimè Port, *ampl*.10. dicens, hoc caſu etiam excuſari mulierem ruſticam, quæ peritiores conſulere non potuit, ut etiam ſupra diximus: neque etiam hoc caſu puniri matrem vel alium, quando alius, puta teſtamento datus tutor, tutelam adminiſtravit, licet minus ſolemniter, ut reſpondit Abbas *d, conſ*.90. & Port. *d. amplia*.10, ubi allegat Ang. *conſ*. 107. ſed corruptè.

Non ſolùm autem mater, avia & alii quicumq; pupilli ſucceſſionem ſperantes, ipſis tutore carentibus,
24 tutorem petere tenentur, * ſed etiam libertus filiis patroni, ſub pœna deſerti officii ſive obſequii, *l.* §. *liberti*, *ff. qui pet. tut. l.* 2. *C. eodem*, *l. ſancimus*, §. *perſonas*, *C. de adminiſtrat. tut.* Maximè quando conſtat, eos non petiiſſe per nimiam negligentiam, vel malitiam, quo caſu ex his cauſis accuſati apud Præſidem puniuntur, ut emendentur, *d. l.* 2, §. *liberti*, & ibi gloſſa optima, *d. l.* 2. *verbo, ſubeas*, *C. eodem*.

Quin etiam is, qui ſe pro tutore geſſit compulſus
25 fortè, ſi pòſt, comperto errore, vult abſtinere, * tenetur certiorare neceſſarios pupilli, ut ei tutorem petant, *l.* 1. §. *ſed ſi cognito*, *ff. de eo qui pro tut.*

Idem dicendum in eo, qui per errorem inutiliter teſtamento datus, comperto errore, vult abſtinere, quia alium tutorem à Prætore conſtitui petere debet, ne fortè ſi rem cœptam deſeruerit, fraudis vel culpæ cauſa condemnetur, *l. tutores*, §. *qui ſe negotiis*, *ff. de adminiſt. tut.*

26 Debet & tutor * pupillum ſuum puberem factum admonere, ut ſibi curatores petat: qui ſacris conſtitutionib. hoc facere jubetur is, qui tutelam adminiſtravit, quaſi connexum hoc ſit tutelæ officio, *l. ita autem*, §. *ſi*

§. *si tutor, ff. de administ. tut. l. admone, C: qui pet. tut.* qui si admonitus petere differat, ad hoc per Prætorem cogi potest, ut cum eo agi possit, *l. 3. §. pupillus, ff. de tutel.* maximè, instante tutore, *d. l. admone*, alioqui idem tutor nõ est liberatus periculo tutelæ, sed curare debet, ut in curatorẽ * administratio transferatur, & is causas nondũ cœptas sive inchoatas prosequatur, ut tradit Dec. *in cap. ex parte 2, in 3. notab. de appellat.* Boer. *in consuet. tit.* 1. §. 8. & novissimè Mol. *in tract. usurarum, q. 39. n.* 298. ex eo singulariter tradens, tutorẽ, finita tutela pubertate pupilli sui, si usuras evitari velit, & morã irregularẽ, non solùm admonere, sed etiam curare debere, cõvocatis pupilli proximioribus, ut ei curator detur cum effectu, eisdemque non solum debere offerre se paratum esse rationes reddere, & reliqua solvere, sed etiam denuntiationibus frequenter interpositis, puberem ad Iudicium provocare, eóque exsistente contumace & tempus extrahente, debere apud acta in judicio protestari, per se non stare, quo minus tutelam restituat, eumque tum demum ea solemni, seria & judiciali protestatione, oblatione & interpellatione facta, securum esse ab usuris, per text. *in l. fin. C. de usur. pupil.* quam dicit ita planè & simpliciter debere intelligi, quamvis eam Accursius aliter interpretetur, scilicet solemni consignatione opus esse. Quin & Magistratus * moniti ut darent, si non dederint, tenentur nõ habenti, *l. 1. §. magistratib. ff. de magistrat. conven.* & ita respondit novissimè Myn. *cons. 54. n. 3.* quæ tamen apud nos cessant: quia non facimus differentiã inter tutelam, vel curam, sed durat tutela semel suscepta in masculo, usque ad annum 18. in fœmina verò usque ad 20. neuter tamen poterit bona alienare, aut immobilia vendere ante annum 20. nisi interveniente consensu tutorum vel proximorum, ut nos latius infrà suo loco dicemus.

27 28

Hæc etiam, quæ diximus, locum non habent apud

Gallos, apud quos hujus segnitiei nomine mater tantum
29 mulctatur pecunia * pro judicantis arbitrio, si credimus Masnerio *in sua practic. tit. de tutel. numer. decimoquinto*, & Joannes Imbert. *in suo Enchiridio, verbo, tutela.*

Neque etiam in locis, ubi ista dispositio rigorosa & pœnalis nunquam fuit observata, sive practicata: minimè enim mutanda sunt, quæ diu certam interpretationem habuerunt, *vulg. l. minimè, ff. de legib.* & ita in terminis nostris respondit Mar. *cons. 34. lib. 2.* In quo tamen ego secùs arbitror, nisi probaretur nō usus implicans contrarium usum; neque enim per simplicem non usum lex tolli poterit, ut notat Alex. *cons. 132. n. 4. lib. 1.* & novissimè Molin, *in consuetud. §. 1. glo. 4. nu. 12.* Hoc amplius idem Alexan. *d. cons. 132. nu. 4.* exigit, ut talis non usus sit in judicio contradictorio obtentus, & eam suam opinionem frequentius receptam esse existimat, quod nos alio loco commodius excutiemus.

Cessat quoq; hujus pœnæ metus & periculum (lo-
30 quor jam in terminis juris cōmunis)* pubertate filii: puta si post pubertatē decedat filius, cui impuberi mater tutorem non petiit, ut Imper. Constantin. Aug. Catul. Proconsuli Africæ rescripsit *in l. matres, Cod. ad SC. Tertul.* Theodos. & Valent. *in l. sciant, ibi, si impubes moriatur, Cod. de legit. hæred.* id quod ea ratione factum interepretantur Bald. & Salic. quod non debeat quis puniri in alio tēpore, quàm quo deliquit, & quia mora, ætate contracta superveniente, damnosa ætate purgatur, *per l. Titia 2. §. usuris ff. de legat. 2.* & præcipuè, quia post pubertatem filius potuit testari, & non testando, tacitè videtur relinquere matri suę *l. si quis, & l. conficiuntur, ff. de jure codic.* sive is pubes sit jure communi sive ex statuto, fortè minori tempore, Port. *am-
31 plia. 5.* Sic è diverso,* quando ex statuto durat tutela usq; ad an. 18. ut si in hac nostra civit. Vltrajectensi, si pupil-

pupillus decedat ante eum annum, eo casu pœna locum habebit, ut in terminis tradit Anch. *in c. canonum statuta, charta antepen. de constit.* & post eum Io. Crot. *in rep. l. omnes populi, n. 196. ff. de justit. & jur.* quia, inquit, statuta recipiunt interpretationem passivam à jure communi, & ideo videtur facta extensio pubertatis cum omnibus suis qualitatibus, ubi adducit plura similia, latissimè in simili Tiraq. *de retract. lig. §. 9. gl. 2. num. 55.* & ante eum Gomes, *in c. 1. nu. 216. de constit. in 6.* & novissimè in terminis nostris idem tenet contra Bald. *in d. l. matres*, Robertus Marant. *in repet. l. is potest, num. 192. de acqui. hared.*

Non excludetur etiam à filii luctuosa successione mater, quando is decessit intra annum à die mortis patris, adeoque * annus ad tutorem petendum datus nondum præteriit, ut respondit ex communi resolutione Alexand. *cons. 185. nu. 10 11. lib. 6.* & sequitur Marant. *in rep. l. is potest, num 189.* & novissimè Port. *dict. conclus. 4. ampliat. 14. & fall. 4.* ubi plures alios citat, dicens tamen hanc esse æquiorem & humaniorem, quamvis non ignorem contrarium à multis teneri, & in puncto juris fortè veriorem esse, quos idem Port. *d. loco* laudat. Quam communem tamen ita temperabis, nisi Iudex tempus anni restrinxerit, vel aliud à statuto sit præfixum: quo casu si filius moritur intra annum, tamen post tempus, vel à Iudice, vel etiam statuto præfixum, mater haud dubiè exclusa manebit, ut tradit Nicolaus de Ubaldis *in tractatu, de successione ab intestato, parte secunda, limit. 3.* Carolus Ruinus *consil. 8. lib. 3.* quo refert Portius *dict. loco.* Vel etiam, nisi mater citata fuit intra annum, ut filio periclitante, tutorem peteret, nec tamen fecerit, & ille inter moras anni decesserit, ut tradit Marant. & Port. *loco prædicto.* Vel denique quando exspectavit usque ad finem anni, & ita se arctavit, quod non potuisset peti & decerni tutela, Marant. & Port. *ubi supra.*

Pari

Pari ratione excusata erit mater, si justam & probabilem causam adducat, & ita probet, quod per se non
33 steterit, quo minus filio * curarit provideri de tutore: puta, quia fuit absens, ignorans, infirmitate, vel aliàs legitimè impedita. Et ita ignorantem matrem & alium excusant illi, quos citat Port. *fall.* 5. Marant. absentem, ignorantem, infirmam, 198. Idem bannitum, *num.* 200. Idem, quando misit procuratorem, qui in itinere obiit, *nu.* 190. Port. *de peste & turbatione civitatis*, *fall.* 8. Gratus *de infirmitate sua vel suorum, cons.* 83. *num.* 10. 11. 12. 13. *lib.* 2. Rubeus *cons.* 81. & est optimus text. *in l. cum à matribus*, C. *qui pet. tut.* Quod tamen * intelliges, si modò
34 vel alius, qui tutorem petere debuisset, probet quod id fecisset, si impedimentum non fuisset, textus est vulgaris, & ibi notat Bart. *in l. qui commeatus*, *ff. de re milit.* *Idem in d. l.* 2. §. *Quod diximus*, *ff. si quis caut.* & ibidem Iason, Felin. *in cap. ex transmissa*, *in princ. ff. de præscript.* Dec. *consil.* 454. *num.* 6. Ruin. *consi.* 15. *lib.* 4. & novissimé Boër. *decis.* 40. *num.* 4. & 5. dicit communem Legistarum & Canonistarum, contra Castrensem & Fulgo-
35 sium, per eum allegatos. Intellige secundò, * quando tale fuit impedimentum, quod impeditus non potuisset removere, aliàs secus esset, *per text. in l. fin.* §. *illud*, C. *de temp. appell.* Nec enim dicitur quis impeditus, qui de facili potest removere impedimentum, ut notat Bald. *in l. quibus diebus*, *per illum text. ff. de condit. & demonst.* ubi post Iacob. de Aret. dicit, quod si impeditus non curet, ut removeatur, dicitur volens illud pati, & ideo non excusatur, sequitur Dec. *in l.* 1. *ff. de offic. ejus, cui mandata est jurisd.* Alex. *consi.* 72. *nu.* 13. 14. 17. *lib.* 3. maximè in casibus, quibus jus aliquem arctat, ut summam ope niti debeat, Decius *cons.* 677. *num.* 1. 2. & 3. Alex. *d. cons.* 72. *nu.* 7. prout est præsens materia, in qua juris nostri auctores nunc sedulum tutoris petendi officium (*ut in l. cum à matribus*, C. *qui pet. tut.*) & alio loco plenum officium desiderant, *ut l.* 2. §. *quid ergo*, *in fin. ff. ad SCtum*

Ter-

Tertull. & omnes arctant ad petendum tutorem confestim à die mortis patris pupilli, saltem intra primi anni spacium, sub pœna privationis spei successionis pupillaris.

Non imputetur etiam matri, vel aliis, si suo pupillo consuluerint, ut tenentur, in non petendo tutorem, veluti si id faciant, ut ad tempus aliquod retundat, differatque vim ingruentium creditorũ, qui adversus indefensum pupillum non possunt agere. Et hoc est * quod 36
Ulpianus dicit, *in l. 2. §. ergo, ff. ad SC. Tertull. Ergo, etiamsi mater non petiit tutorem filio, qui solvendo non erit, puto ignoscendum: consuluit enim ei, ut minus inquietetur, quasi indefensus.* Eodem spectat, quod *in eadem l. 2. §. tractari*, ab eodem Ulpiano bellè tractatur: *Si amplum pupillo legatum sub conditione sit relictum, si tutores non habuerit, & propterea ei mater non petiit: ne conditione deficeretur, cessare constitutionem & pœnam: si damnum minus sit cumulo legati.* Et ita tenent in terminis nostris Bald. & Salic. *in d. l. matres*, cum aliis citatis per Portium, *limit. 7.* Marant. *in d. repet. l. is potest, nu. 195. & 199.* contra Anchor. *cons.* 40. qui solus contrarium tenet, & adversus cæteros omnes non potest contendere.

Sed & cessat constitutio, quando is, qui petere debet, * est legitimus tutor, qui non tenetur alium petere, nec privatur successione, si non administravit, ut 37
respondit Angel. *consi.* 37. quia, cum ipse tutor esse ex lege, quæ eum tutorem fecerat, nec ille intra tempora constituta excusaverat, non potuit petere alium ordinari, inquit Angel. *per l. si tutor, §. 1. ff. de tutel. & rat. distrah. l. si impuberi, ff. de tut. & curat. datis ab his.* Et licet ipse non administraverit, non ob id privatur successione, sed cessans suo periculo cessat, cum per eum stet, quæ pœna sufficere debet, qui & cogi potest officio Iudicis extra ordinem, ut gerat, ut tradit Corsetus, *singulari, incip. tutor, per l. 1. & ibi gloss. verbo, extra ordinem, ff. de administrat. tut.* Scio tamen alios esse in con-

traria

traria opinione, quos laudat Portius, *fallat*. 9. quorum sententia non est sine ratione.

38 Non erit etiam, quod imputetur matri, quando extat Testamentarius, * quia eo casu non est locus dativo, nisi ille datus fuerit in testamento minus legitimè, ita ut indigeat confirmatione, quam petere debet, Marian. *d. cons.* 16. *num.* 6. *usque* 14. Dicit communem Ang. *cons.* 166. *vers.* 1. & novissime Marant. *in d. l. is potest, nu.* 182. *&* 201. *vers.* 16. Port. *fall.* 13. *vers. contrarium.* Si tamen is testamento datus se excusavit, vel remotus

39 est, vel denique ab hac luce migravit, statim * curare debet, alium in ejus locum dari, ut supra diximus, *amplia* 10. & tradit Marant. loco præallegato, *nu.* 182.

40 Id in omnino * dicendum erit, extante legitimo, ita ut pariter locus non sit dativo, ut tradit Alexand. *cons.* 185. *num.* 12. *libr* 6. & communem esse dicit Marian. *d. cons.* 16. *num.* 6. *usque* 14. sequitur Plotus, *de in litem jurando*, §. 5. *num.* 27. *vers. sed mater*, & Port. *fall.* 13. quamvis non me lateat, contrarium tenere Bart. Bald. & Alberic. *in l. matres*, C. *ad SC. Tertull.* contra glossam communiter approbatam ibidem, Guid. Papæ, *consil.* 279. Quæ communis maximè procedit, quando legitimus præcedit matrem in tutela, Port. *d. fall.* 13. Marian. *d. cons.* 16. *num.* 16. 19. 20. 21. 22. & Marant. *num* 133. *& seq.* Et est talis, qui potest invitus compelli ad tutelam, Port. & Marian. *ubi supra.* Etiamsi mater non curavit, ut legitimè administraret, tamen tutelam gessit, licet sine solemnitate; quam opinionem veriorem esse dicit Angelus *in §. sed quemadmodum*, *num.* 70. *Instit. ad SC. Tertull.* & communem esse fatetur Marian. *dict. cons.* 16. *num.* 14. *&* 15. 28. *usque* 34. ubi solvit contraria adducta, *num.* 17. *&* 18. & Angel. *d. num* 7. quos sequitur Marant. *nu.* 180. Multo magis quando servatis servandis administravit, licet male & inutiliter, neque enim matri necessitas imposita fuit eos suspectos faciendi, *l.* 2. §. *Quid ergo, ff. ad SC. Tertull. l. fin. personis*,

& ibi

& ibi notat. Cod. de administrat. tut. & ita facti contingentia respondit Raph. Fulg. *cons. 52. nu. 4.*

Non prohibetur quoque mater * jus suum vindicare, etiamsi tutorem filio impuberi non petierit intra annum, quando ea intra eundem annum ab alio fuit præventa in petendo tutorem, quo casu excusatur, ex quo non fuit in mora, ut est gloss. *in d. l. matres*, quam sequitur Angel. *consi*, 166. *in fin.* Marant. *in d. l. is potest, num.* 196. *per l. sororem*, & ibi est optima glossa, C. *de his quibus ut indign.* 41

Eodemque ferè argumento scribit Bald. *in Authen. eisdem; colum. 3. in princip. de secundis nuptiis*, matrem excusari, si pupillo petenti & consentienti curatorem petierit, cui tamen tutorem petere debuisset, & ita eum refert & sequitur Marant. *in repet. dict. l. is potest. num.* 190.

Cum autem hæc necessitas tutorem petendi imposita sit matri, partim ob spem successionis, & præcipuè quoque ob respectum pietatis maternæ, & rationis naturalis animi, quæ eam cogit maximè sollicitam esse pro salute liberorum, *l. cum pater, §. mundo, ff. de legat. secundo, l. propter insidias, C. qui accusare non possunt, l. si mater, C. de inofficio testamento*, dubitare quis posset de dicto, Baldi, *consi. 317. libro quinto, & cons. 140. lib. 1.* dicentis, * matrem non incidere in hanc constitutionem, quando pupillus haberet substitutum pupillarem, ad quem dicit id onus spectare, ob spem sive per consequentias successiones, Angelus *cons.* 118. quem sequitur Marant. *num.* 201. & novissimè Port. *fallat.* 10. Quare sunt tamen qui existimant, matrem hoc casu quoque incidere, ut Angel. *d. cons.* 118. Qui putat hoc non procedere in avia, quod ea uno gradu remotior sit, & lege cautum non inveniatur, eam necessitudine pietatis adstringi ad petendum tutorem, atque mater tenetur, & licet dulciora nomina quam filiorum & nepotum appellare non possumus, *l. liberorum, ff. de verb.* 42

signi-

signific. tamen non tanta dulcedo versatur in nepotibus, atque in filiis nobis appropinquantibus, dicit Angelus.

Non denegabitur quoque matri successio filii, si ea ætatis lubrico lapsa, ei tutorem non petiit, cum hoc in
43 majoribus* matribus tantùm obtineat, ex rescripto Divorum Dioclet. & Maxim. *in l.2.C.si adversus delict.* & ita tenet Fulgos. *cons.52.* Dec. *in cap. ex parte, in fin. de appellat.* communem dicit, & eum sequitur Maranta, *in d.l. is potest, num.* 191. Quo loco Fulgos. dicit, id quoque obtinere in omni alio, qui debet petere tutorem, sive masculo, sive fœmina, quem sequitur Speculator Gallus, maximus practicus, *tit. de integ. restit. §. 1. vers. sed & si mater*, licet Salic. contrariũ sentiat *in d.l. sciant, in prin.* existimans eos non quidem ipso jure excusari, sed iis per restitutionem in integrum succurri posse: Neque ad rem pertinet, si pòst efficiatur major, sed sufficit minorem fuisse tempore mortis patris pupilli, ex magis communi omnium traditione, Marian. *cons.* 8. *num.* 14. 15. *&* 16. *l.* 1. Marant. *n.* 191. *&* Portius, qui plures alios laudat, & dicit esse magis communem,
44 *fall.6.* allegans Angelum & Castrensem,* qui existimavit hanc opinionem non procedere, nisi quando totus annus esset præteritus ante majorem ætatem. Quare cõmuniter traditum est, eam quoque excusari, si pòst major facta adhuc non petierit tutorem intra annum, ut novissimè respondit Hieron. Gratus *consil.* 83. *num.* 7. *lib.* 2. ubi solvit contraria *num. seq.* post Port. *d. fall.6.* Si tamen ex forma statuti quis major fiat ante annos juris, puta octodecim, & eo casu quis post completum annum decimumoctavuum tutorem non petierit intra annum, is in constitutionem incidet, ut tradit Dec. *in c. ex parte, circa fi. de appellat.* & Marant. *in d. repet. l. is potest. nu.* 191.

45 Idem multo magis * constitutum in matre prodiga, quæ etsi non petat filio impuberi tutorem, tamen excu-

excusatur, ut omnis prodigus à delictis consistentibus in omittendo, *l. Fulcinius, § adeo, ff. ex quib. causis in possess. eatur*, ita tenent in terminis Alex. & Angelus *in d. l. is cui bonis, ff. de verb. obligat.* quos refert & sequitur Marant. *in d. l. is potest, nu.* 200. & novissimè Port. *fall.* 14.

Scribit quoque Bald. *in c. ex parte, nu.* 9. *de appellat.* quid si mater * intra annum à die mortis mariti monasterium ingrediatur, illud non privari successione; 46
quia monasterium non tenetur petere tutorem, de qua Baldi traditione non parum dubito, sed quia in regionibus monasteria non succedunt, non discutio, sed in aliud tempus reservo.

Cessabit & hujus constitutionis pœna, * si is, qui 47
negligentem excludere potuisset, tacuit: quia eo defuncto, ejus hæres illum excludere minimè poterit, ut in facti contingentia respondit Anchor. *cons.* 440. *num.* 3. quemadmodum nec jus revocandi donationes ex causa ingratitudinis ad hæredē * transmittitur, *l. his* 48
solis, & l. final. C. de revoc. donat. Mol. *latè in consuetud.* §. 30. *nu.* 38. & post eum Hippol. Riminal. *in* §. 1. *num.* 550. *Instit. de Donat.* dicens, eam esse communem.

Non prohibetur * etiam mater ob non petitum tu- 49
torem legata petere particularia sibi relicta, quamvis à filii successione arceatur, ut tradunt gloss. *in d. l. sciant*, & ibi Bald. *in* 1. *quæst.* Corn. Castrens. & Salicet. *in l. omnem, C. ad Tertull.* quos & alios refert Port. *fall.* 1. quod Salicetus putat tum demum obtinere, quando est quæstio de legatis de bonis patris, non si de bonis impuberis, cujus opinio non caret sua ratione.

Nō absimili * ratione nec repellitur mater hoc no- 50
mine à jure substitutionis fideicommissariæ, ne universali quidē, *l. ult. §. si vero maritus, ff. qui pet. tut.* quia tū non pupillo, sed potius ipsi testatori patri succeditur, *l. cohæredi, §. cum filio, ff. de vulg. & pupill.* & ita tenet Marant. *in d. l is potest, num.* 181. Port. *fall* 2. ubi plures alios adducit, idē tenentes, & inter alios Bald. *in d. l. omnē*,

qui dicit hoc procedere, quando relictum est in primis tabulis, secùs si in secundis, quæ quales sint, optimè explicat Barnabas Brissonius, *lib. 3 antiq. select. c. 12.*

5 Ex quo sequitur idem omnino dicendum esse in vulgari substitutione, quia per eam similiter succeditur testatori non pupillo, ut rectè scribit Anchor. *d. consil.* 440. Angel. *in d. l. sciant*, & novissimè Paris. *consi.* 41. *lib.* 1. quem sequitur Port. *fall.* 2.

CAP XIX.

Qui olim Tutores dederint & hodie dant.

SUMMARIA.

1 *Atiliani Tutores.*
2 *Lex Attilia quo tempore lata fuerit, & nu. 4.*
2 *Attiliorum familia apud Romanos ingentium virorum ferax.*
5 *Prætores urbani auctoritas & potestas.*
6 *Pratores Romæ complures fuisse, & quo tempore creati.*
7 *Lex Iulia & Titia.*
8 *Lex Claudia.*
9 *Extra ordinem tutores dare.*
10 *Consulis officium in dando tutore.*
11 *Prætor tutelaris à M. Antonino Philosopho institutus.*
12 *Cautio rem pupilli salvam fore à quibus inventa.*
13 *Præfecti urbis jurisdictio quàm latè protendebatur.*
15 *Tutoris datio mandari nequit, nu. 14.*
16 *Magnæ facultates impuberis quæ dicebantur.*
17 *Magistratus collegam tutorem dare potest.*
18 *Decuriones quomodo tutores dare potuerint.*
19 *Proconsul an in procusularibus Provinciis tutorem dare potuit.*
20 *Proconsulis dignitas apud Romanos maxima.*
21 *Iuridici in quorum locum surrogati.*
22 *Legati proconsulum potestas, & an tutores dare potuerint.*
23 *Præfectus Augustalis.*

24 An-

24 *Augustalis jus dandi tutorem habuit ad exemplum proconsulis.*

25 *Ex constitutione Iustiniani defensoribus civitatum una cum ejusdem civitatis religiosissimo antistite jus creandi tutores datum, & quando.*

26 *Defensores civitatum qui fuere.*

27 *Defensores locorum.*

28 *Loci Iudices.*

29 *Patres civitatum.*

30 *Intellectus* §. nos autem, Institution. de Attiliano Tutor.

31 *Publicæ personæ quæ dicebantur.*

32 *Tabularij qui.*

33 *Officium tabulariorum in rebus privatorum cujusmodi fuerit.*

34 *Tabularij olim servi publici.*

35 *Servus civitatis.*

36 *Servus communis civitatis.*

37 *Arcadii & Honorii generali lege prohibitum. ne servi in posterum tabulario præficerentur.*

SEquitur ut tractemus, qui olim tutores dederint, quam rem explicaturi, ab initiis urbis eam repetēdam existimavi. Primum igitur se offert lex Attilia, quæ jubebat mulieribus pupillisve non habentibus tutores dari à Prætore & majore parte Tribunorum plebis, quos Attilianos * tutores appellabant, ut habet Ulpian. *in fragmentis tit.* 11. & Iustinian. *Inst. de Attiliano tutore, in prin.* Livius *l.* 39. ubi de Hispala libertina loquitur. A quo autē quóve tempore lata fuerit, mihi nō constat, licet doctissimus Franc. Bald. *Inst. de Attil. tut.* existimaverit * eam fuisse latā an. urbis 443. à L. Attilio Tribuno plebis, cum C. Mario suo collega, Cōsulibus M. Valerio, & P. Decio, qui nullam adfert auctoritatē, nec probat etiā conjecturaliter. Scio enim apud Romanos fuisse Attiliorum familiā, quāquā plebeiā, tamen ingentium * virorum feracem, in

1 (beside "plebis, quos Attilianos * tutores appellabant, ut ha-")
2 (beside "Attil. tut. existimaverit * eam fuisse latā an. urbis 443.")
3 (beside "quā plebeiā, tamen ingentium * virorum feracem, in")

qua principem locum videtur habuisse M. Attilius Regulus & post eum Sext. Attilius, A. Attilius, C. Attilius atque L. Attillius, sive, ut est apud Pomponium P. qui Sapiens primum à populo Romano appellatus est, quod prudens esse in jure civili videretur, quem tamen Cicero Acilium nominat *in Lelio*. Ut ut tamen sit, ex
4 Livio temporum ratio suadet,* eam latã fuisse ante annum Urbis conditæ 668. Vertranius Maurus *de jure li-*
5 *berorum, lib.* 1. *c.* 31. Ex qua * lege Prætor urbanus (cujus Romæ summa fuit auctoritas & tanta potestas, ut solus jura condere & abrogare posset) cum majore parte Tribunorum plebis, hoc est, sex tribunis tutores dabant. L. enim Minutio, & M. Horatio Pulvillo consulibus, decem creati sunt, anno Urbis 296. ut tradit Alex. Ne-
6 apolitanus, * *Genialt dier. lib.* 5. *cap.* 6. *& lib.* 6. *cap.* 24. ac
7 novissimè Iac. Cuiac. *Instit. de Attiliano tut.* Sed * quia lex Attilia tantùm Romæ locum habebat, lege Iulia Titia prospectum est, ut in Provinciis quoque similiter à Præsidibus earum tutores darentur, Ulpianus *d. tit.* 11. & Imperator *Instit. de Attiliano tutore.*

8 Secutis deinde temporibus D. Claudius, quia in supradictis legibus neque de cautione à tutoribus exigenda, *Rem pupilli salvam fore*, cavebatur, neq; de compellendis tutoribus ad tutelæ administrationem constitutum erat, has leges sustulit, manente tamen eadem conditione dandi & ratione, ac sanxit, ut pupillis tutores à consulibus darentur extra ordinem ex inquisitione, § *sed ex his, Instit. de Attil. tut.* ut est testis Tranquillus, * *in vita ejusdem Claudii cap.* 23. id est, non ser-
9 vato ordine agnatorum proximorum, Rævardus, *Variorum* 1. *Cap.* 10. Cujus etiam consularis potestatis meminit Modest. *in l. ff. de confirm. tut.* Inquirebant enim
10 Consules, an hi, * qui tutores erant dandi, locupletes essent, ac honestam frugemque vitam ducerent, ad denique alienis bonis administrandis sufficerent, idque longo tempore, antequam proprius Prætor tutelaris

à M.

à M. Antonino Philoſopho * inſtitutus eſſet, Spartia- 11
nus *in vita ejuſdem Antonini*.

Poſt hos autem & Prætores, ex conſtitutionibus Principum, tutores dare cœperunt, intellige tutelares, cujuſmodi primus ex Senatorio ordine creavit M. Antoninus Philoſophus, & Imperator Alexan. Neapolitanus *Genialium dierum*, 2. *cap*. 15. Ræyardus *Variorum* 1. *cap*. 16. Balduinus *Inſtit. de Attiliano tut. verb. Prætores. Idem in Catecheſi juris civilis*, *cap*. 2. quem vix alia, quàm Divi Marci appellatione à reliquis Antoninis diſcerni invenies apud juris noſtri auctores, qui Prætores invenerunt dictam cautionem, *rem pupilli ſalvam fore*, ut
patet *ex l*. 1. *ff. de Prætoriis ſtipulat*. Sanè Cicero narrat,* 12
Verrem dicere ſolitum eſſe, pupillos & pupillas certiſſimam eſſe prædam Prætoribus: fecit fortaſſe talium, non tam Prætorum, quam prædonum improbitas, ut adempta ſit urbanis Prætoribus datio tutoris.

Poſt Prætores verò in urbe quidem Roma, aut Præfectus Urbi, aut Prætor ſecundum ſuam juriſdictionem tutores dederunt, §. *ſed hoc jure, Inſtit. de Attil. tut*. *l. Titius*, §. *Romæ*, *ff. de excuſat. tut*. quæ verba ſecundum ſuam juriſdictionem ita accipienda ſunt, ut hi dare poſſint pro modo ſuæ juriſdictionis, ſive intra locum, ſive territorium, in quo poteſt jus dicere, cujuſque limites
non poteſt tranſilire. Latior ſiquidem * fuit Præfecti, 13
quàm Prætoris juriſdictio, quæ protendebatur ad centeſimum ab Urbe lapidem, *l*. 1. §. *quicquid igitur*, *ff. de officio Præfecti Urbi*, notat Alciat. *in l. mille paſſus*, *ff. de verb. ſignificat*. Adque ideo etiam Illuſtribus perſonis, nec Præfectus ſolus, nec ſolus Prætor Tutelaris, ſed hi conjunctim adhibitis decem Senatoriis viris, tutores dari reſcriptum eſt à Valentiniano, Theodoſio & Arcadio, *l*. 1. *C. de tut. vel curat. illuſtrium perſonarum*. Quod tamen poſtea Imperator Iuſtinianus ſoli Præfecto cum Senatu dedit, *l. cum furioſus*, §. *ſin autem teſtamentum*, *C. de cur. furioſi*. In Provinciis verò Præſides earum ex in-

inquisitione, *d.* §. *sed hoc jure, l.* 1 *l. pupillo, ff. de tut. & curat. datis ab his,* ut omnes quoque alii magistratus, ut
14 tradit* Modest. *in l. scire, §. cum reliquis, ff. de tut. & curat. datis ab his,* ut scillicet mores creandorum investigent, & semper hoc observent, ne eos creent, qui se ipsos volunt ingerere, ut creentur, quique pecuniam dant, cum & eos pœnæ obnoxios esse, lege promulgatum sit. Dederunt & in Provinciis Magistratus, quia suo tempore Prætor Tutelaris ex suo ordine creabatur, *Nov.* 13. jussu tñ Præsidũ hoc est præceptũ, ut Paulus dicit *in l. Lucius, § . cum testamento, ff. de admin. tut.* neq; enim mandari potest tutoris datio, quæ nec imperii est, nec jurisdictionis, *l. muto, § . tutoris, ff. de tute-*
15 *lis,* sed meræ nudæque potestatis,* quæ à lege datur, nec cuiquam aliter competit, quàm ei, cui lex permisit. Et hoc est, quod Ulpianus *in l. nec mandante, ff. de tut. & curat. dat. ab his,* inquit, *Nec mandante Præside, alius tutorem dare poterit.* Quare hic adjicit magistratum dare posse ex præcepto Præsidis, non quidem generaliter, sed unum fortè, vel alterum, quando necessitas desiderat, & res est levior, quia non amplæ, nec mag-
16 næ sint facultates impuberis, * non excedentes 50. aureos, *l. nonnulli, ff. de accusat.* Cuiac. *Nov.* 15. quod tamen ante Justiniani tẽpora indifferenter omnib. Magistratibus Municipalibus loci, unde pupillus per cõditionẽ patris originem ducebat, vel ejus erant facultates, datũ erat, *l.* 1. *C. ubi pet. tut. vel curat. l. jus dandi, ff. de tut. & curat. dat. ab his.* dum tamen eum darent, qui ab eodem municipio vel agro ejus municipii esset, *d. l. jus dandi.* Servandus est enim modus jurisdictionis. Quia etsi tutoris datio jurisdictionis non sit, ut supra diximus, tamẽ tutoris dati cogendi ratio Iurisdictionis est. Nam ut quis, captis pignoribus aliisve juris remediis tutelam delatam agnoscere compellatur, sine jurisdictionis officio fieri nõ potest: quo in loco si fortè deessent, qui idonei viderentur tutores, officiũ horum

rum magiſtratuum fuit, inquirere, ex vicinis civitatibus, honeſtiſſimum quemq; & nomina Præſidi provinciæ mittere, non autem ipſos arbitrium dandi ſibi vindicare, *l. Divus, ff. de tutor. & curat. dat. ab his. l. 1. §. ſi quando deſint, ff. de magiſtrat. conveniend.* Quin & hi Magiſtratus collegam ſuum * tutorem dare potuiſſe, non 17
eſt dubium, *l. ubi abſunt, ff. de tut. & curat. dat. ab his.* qui tamen cogi non poteſt, ut minus injunctum agnoſcat, cum jure Magiſtratus ſe excuſare poſſet. Iubentur &
Decuriones, ubi abſunt hi, qui tutores dare poſſunt, 18
tutores dare, dummodo major pars, id eſt, quæ partes conveniant, nec enim aliter habetur ordo, quam duabus partib. adhibitis, *d. l. ubi abſunt, l. 3. ff. de decret. ab ord. faciend. l. 3. ff. quod cujuſque univerſit. nomine, l. nominationum, C. de decurionib. lib. 10.* qui & unum ex ſe, id eſt, ſuo ordine, collegio, curia dare poſſunt, *d. l. ubi abſunt.* Vel etiam ipſum Magiſtratum, id eſt, Duumvirum, *l. decreto, ff. qui pet. tut.* Separantur enim ubique Magiſtratus Municipales ab ordine, ex quo ſcilicet Magiſtratus municipiorum ſumebantur. Quare eadē curia, ſive Decurionum ordo, dicitur ſeminarium honorum & munerum, & à Magiſtratibus municipalib. tutor datus non videtur, qui per ordinem datus vel electus eſt, *l. 1. ff. de Magiſtrat. conveniendis.*

Eadem quoque ratione, * & in Provincijs id non 19
ſolum Præſidi, ſed & Proconſuli datum fuit in Procōſularibus Provinciis, ut eſt Africa, *l. ult. C. Theod. de Tyronibus,* Betica, Creta, Macedonia, Achaia, *l. ſi dominus, ff. de his qui ſunt ſui vel alieni juris, l. 3. §. idem Hadrianus, ff. de teſtibus, l. meminiſſe, §. legatum, ff. de offic. Proconſ. l. Divus Hadrianus, ff. ad SC. Turpil.* Syria, Babylon, Perſia, Theſſalia, omniſq; Græcia, ex lege Clodia de Provincijs, ſive is proconſulatum obtineret, vel temporis cauſa Præſide defuncto, vel quia ipſi Provincia regenda commiſſa fuerat, ut ſcribit Vlpian. *in l. 1. ff. de tutor. & curat. dat. ab his.* fuitque ea dignitas apud Roma-

20 nos in usu frequens, maximiq; splendoris, donec temporis intervallo post Hadrianum Imperatorem, & ordo & honor desiêre, in quorum locum Divus Marcus
21 Iuridicos dedit, teste Alex. *Genial. dierum. 2. cap. 27.* & novissimè Iacobo Cuiacio *observat. 7. cap. 21.*

Cùm autem singulæ provinciæ in varia municipia solerent dividi, eaque proprium haberent Magistratum, Curiamq; municipalem, & omnium unius provinciæ municipiorum negotijs non posset commodè uno eodemq; tempore, & simul uno in loco Proconsul jure dicendo præesse; ea ratione factum est, ut ei
22 adesset legatus, à crebris de uno * in aliud municipiũ legationibus nomen sortitus, qui ei dabatur quasi adjutor, cui Provinciam ingressus Proconsul jurisdictionem mandare cogebatur, eoque facto, eum per singula municipia mittebat, provincialium querelas & desideria auditurum, ac de ijs non Principem, sed ipsum consulturum, cui propterea ex D. Marci oratione tutores dare posse datum fuit, *d. l. 1. §. legatus, ff. de tut. & curat. dat. ab his, l. muto, §. tutoris, ff. de tutel.*

Ad proconsulis similitudinem post Actiacum bellum, victis Antonio & Cleopatra, Augustus Præfectum constituit in Ægypto Proconsulari potestate,
23 qui ideo Augustalis dictus est, ut auctor est Strabo, * *lib. 7. & in rubr. de offic. Præfecti August. l. ult. C. de modo mulct. l. 3. C. de Navicul. libr. 11.* & Augustalis absolutè. *l. præcipimus, C. de appellat. & Novell. 23. & 26.* cui summum imperium & Proconsulari par dedit, neque ausus fuit ob gentis levitatem & regionis, frugumque omnium ubertatem & copiam eam Provinciam ulli Senatori cõmittere, ut habet Suetonius *in eodem*; Tacitus *lib. 2. & 12.* Dion. *lib. 51.* Ammianus Marcellinus, *lib. 22.* sub quo fuerunt sex Provinciæ; Lybia superior, inferior, Thebais, Ægyptus, Arcadia & Augustánica, quibus Alciatus, *C. de numerarijs arctuarijs, lib. 12.* adijcit Pentapol. in qua est urbs Cyrene, patria Callimachi,

chi, prius Calliste, deinde Thera dicta, cui etiam ob 24
id lex dandi tutoris potestatem dedit, ad exemplum Proconsulis, *d.l.1.ff.de tut. & curat. datis ab his.*

Novissimè verò Imperator Iustinianus,*volens re- 25
secare has difficultates hominum, per suam constitutionem (quam tamen desideramus) disposuit, ut non exspectata jussione Præsidum, Defensores civitatum, una cum ejusdem civitatis religiosissimo antistite tutores crearent, si facultates impuberis vel adulti usq; ad quingentos solidos sive aureos valerent, *§.nos autẽ, Instit.de Attil.tut*, per defensores civitatum intelligens non eos,quorum nostri Iuriscõsulti meminere, & alio nomine Syndicos appellarunt, *l.ult.§.defensores, ff. de muner. & honor.* sed illos, * quos ad exemplum vete- 26
rum municipalium Magistratuum posteriores Cæsares curarunt in singulis civitatib. creari ex Christianis sive Orthodoxis, *l.defensores, C.de defens.civit.* & aliàs vocantur defensores* locum, *l.orphanotrophos, C.de e- 27
piscop. & cler. l.ult.C.de Iudicijs.* Loci* Judices, *l.2.C.de 28
exhib.reis.* Patres * civitatum, *Novell.17. in fin.Novell. 29
85.l.3.C.de his, qui sponte mun. suscipiunt*, vice tribunorum plebis, *l.in hac, C.de donat.* & de quibus est titulus 53.*libr.1.Codicis*: & tractatur Novella 8. 15,18.75.85. *& in pluribus aliis locis.* Cur autem loco jussionis Præsi- 30
dum requisierit auctoritatem Episcopi sive Antistitis, non aperit,sed invenio, quod idem Iustinianus hunc voluit esse speculatorem,qui aliis observandis & custodiendis præfectus esset, ut patet Novella 86. ubi voluit, Episcopum de tarditate Præsidis in expediendis advenarum & peregrinorũ litibus ad eum referre, neque sine ejus relatione, se à provincialibus interpellari debere. Quin & Præsidi suspecto in causæ cognitione, Episcopum adjungendum esse pariter, *Novell.* 128. statuit, hunc cum primoribus civitatis creare Curatorem reipublicæ, & eorum rationes discutere, nec alium posse mitti discussorem.

31 Idem quoque dedit publicis personis, id est, Magistratibus, ut ipse interpretatur, quā loquendi phrasim eo sensu non memini me legisse ullo alio in loco juris nostri. Quin etiam Divi Leo & Anthemius, *in l. Orphanotrophos, C. de episc. & cler.* publicas personas interpretantur tabularios, quales duo solebant esse in singulis provinciis, *l. duos tabularios, C. de suscept. præposit. &*
32 *arcariis. l.* 10. qui civitatum * aut provinciarum chartas & rationes tractabant, atque supputabant, & præerant tabulario civitatis, in quo plerumque publica & privata recondebantur, veluti debitorum obsignatæ pecuniæ, *l. 2. C. de jure fisci, l.* 10. *l.* 1. & 3. *de tabulariis, scri-*
33 *bis.* In rebus tamen * privatorum plerumq; adhibebātur, ut vel pro imperitis literarum scriberent aut subscriberent, vel pro stipulari nequeuntibus stipularen-
34 tur, quasi personæ publicæ, * & fuerunt olim servi publici, *l. non aliter, ff. de adopt. l. si pupillus, ff. rem pupilli salvam forem, l.* 1. §. *exigere, ff. de Magistratibus conveniendis,*
35 & aliàs vocatur servus civitatis, *l. ult. ff. quod cujusque*
36 *univers. nom.* aliàs servus cōmunis civitatis, *l. in tantū,* §. 1. *ff. de rer. divis.* vel etiam conditionalis, *l. defensionis,*
37 *C. de jure fisci, lib.* 10. Quod tamen * postea ab Arcadio & Honorio generali lege fuit prohibitum, ne servi scilicet in posterum tabulario præficerentur; sed liberi tantùm, adjecta pœna, *ut in l. generali, C. de tabul. lib.* 10. de quo alio loco commodiore dicemus. Rectè ergo Imper. Iustin. hic fecit, quod nobis mētem suam aperuerit, alioquin non immeritò potuissemus dubitare, præsertim cùm idem Imperat. Iustin. scribat *Novella sua* 94. clarissimum Scribam in provinciis esse quasi Prætorem quendam tutelarem, ut rectè annotavit Iac. Cuiac. *tit. de tabulariis, in prin. lib.* 10. *Codicis.*

CAP. XX.

Quis Iudex Tutorem det.

SUMMARIA.

1 Omnis Iudex habens jurisdictionem in personam pupilli,

pilli, eidem dat tutorem, non alius.

2 *Extende, sive sit Iudex ratione originis paternæ sive domicilij, sive bonorum; & multo magis, quando in loco originis vel domicilii habet facultates, vel aliquam earum partem.*

3 *Communis opinio.*

4 *Iudex originis vel domicilii tutorem dat, etiamsi in loco nulla possideat bona.*

5 *Apud Gallos a quibus dantur tutores nobilibus.*

6 *In dubio prævalet datio originis.*

7 *Causa originis fortior domicilii.*

8 *Iudex domicilii hodie communiter tutorem dat, & ejus tutoris administratio ad omnia pupilli bona etiam alibi sita, porrigitur.*

9 *Remissivè quis Iudex dat tutorem.*

VIdeamus nunc quis Iudex tutorem det pupillo. Et hodie hoc jure utimur: ut omnis Iudex habēs jurisdictionem* in personam pupilli, eidem det tuto- 1 rem, nō alius, ut tradit Angelus *in §. sed hoc jure num. 2. Instit. de Attil. tut.* Alex. *consi. 44. num. 17. lib. 5. per l. 1. in fi. ff. de tut. & curat. dat. ab his,* & plenè notatur *in l. 1. C. ubi tut. & in l. si Curatores, per illum textum. C. de excusat. tut.* & ita in terminis quoque tenet Alberic *in rub. C. de in lit. dando tut,* & ita practicatur apud nos, ut & de Gallis attestatur Rebuff. *tit. de sent. provis. art. 3. glos. 2. num. 12. & 13.* Practica Ferrariensis* *in forma libelli, quo agitur ad reddendam rationem tutelæ, in verbo, eidem Iacobo, num. 3.*

Idq;* procedit, sive is sit Iudex ratione originis pa- 2 ternę sive domicilii, sive bonorū, & multo magis qñ in loco originis vel domicilii habet facultates, vel aliquam* earum partem, *l. unica C. ubi pet. tut. l. pupillo. ff.* 3 *de tut. & cur.* & communem esset dicit Barbat. *cons. 61. nu. 1. vers. quoad secundū, dubiū lib. 3. l. 2. C. de excus. tut.*

Imo etsi* in loco originis vel domicilii nulla bona 4 possideat, nihilominus rectè ab eo judice tutor dabitur

satis

ſatis eſt enim ſubjici juriſdictioni Iudicis perſonam pupilli, quam bona ſequuntur, etiamſi Iudex ſit tantum magiſtratus municipalis, ut ſupra diximus, *cap. præced.*
5 & tradit Rebuff. *d. num.*12. Limitans,* quoad nobiles, quibus dicit apud Gallos tutores dari à Senechallo, Ballivo, vel aliis judicibus, à quibus immediatè ad Senatum appellatur. Si tamen dubitatur de prioritate
6 dationis * vel judicis, originis vel domicilii, prævalet originis, Angel. *in d. §. ſed hoc jure, num.*2. Ferrarienſ. *d.*
7 *num.*3. quia cauſſa * originis fortior eſt cauſa domicilii, *l. libertus, §. præſcriptio, ff. ad municipalem.* Alexan. *conſil.* 100. *num.*1. *lib.*3. & noviſſimè Roland. à Val. *de lucro do-*
8 *tis. quæſt.* 22, *num.* 5. & 6. Communiter tamen * Iudex domicilii dat tutorem, & ejus tutoris adminiſtratio porrigitur ad omnia pupilli bona, etiam alibi ſita, Rebuff. *d. gloſſ.* 2. *num.*12. Alexan. cum Mol. *conſi.* 128. *num.* 3. & 4. *lib.* 1. de quo nos latius diximus *ſupra cap.* 4. quo
9 lectorem * remittimus, eadem enim repetere non placuit.

CAP. XXI.

Quando à Iudice dari poſſit Tutor?

SUMMARIA.

1 *Iudex non dat tutorem, niſi deficiente teſtamentario, & legitimo.*

2 *Tutor teſtamento datus, non adita hæreditate, non eſt tutor, ſed alius datur, qui deſinit poſtea, hærede adeunte.*

3 *Tutori teſtamento dato ſi lis moveatur, alius non dabitur tutor, ſed ſcriptus tutor confirmabitur ſine præjuditio litis.*

4 *Plures tutores teſtamentarii ſi fuerint dati, non ſuccedit legitima tutela, niſi omnes deceſſerint, vel in civitate eſſe deſierint.*

5 *Tutore abſente vel appellante, datur tutor temporarius.*

6 Pen-

6 *Pendente conditione, vel die, datur alius tutor, quamvis pupillus legitimum habeat.*
7 *Pendente excusatione, interim actor vel curator datur, non tutor.*
8 *Tutor si furere cœperit, vel relegatus fuerit ad tempus, Curator datur.*
9 *Absens reipublicæ causa, susceptam antea tutelam deponere non potest.*
10 *Reipublicæ caussa abesse qui dicantur:*
11 *In locum furiosi, muti, cæci, surdi, & qui perpetuo excusantur, alius tutor datur.*
12 *Tutor alius datur in locum eorum, qui in consilium Principis assumuntur, vel Reipublicæ causa trans mare absunt.*
13 *Tutore suspecto, convicto ac remoto, alius datur tutor, & quando.*
14 *Tutor captus ab hostibus manet tutor, sed interim à Præsidibus alius tutor dabitur.*
15 *Tutore movente pupillo controversiam status, datur alius tutor.*
16 *Tutore administrationi non sufficiente propter adversam valetudinem, periculo illius actor constituitur.*

SEquitur ut de eo disseramus, *Quando à judice dari possit?* Et regulariter *traditum est, non dari nisi de- 1
ficiente testamentario & legitimo, *Instit. de Attil. tut. in prin.* & ibi Port. *num.* 1. Ang. *in* §. *quod autem num.* 2. *vers.* 2. *casu*, sequitur Marian. *consi.* 16. *num.* 6. *lin.* 2. Ferrar. *in forma libelli, quo agit ad reddendam rationem tutelæ, in verbis, coram, num.* 4. eam tamen regulam multis modis intelliges. Primo, *ut non procedat, quan- 2
do ex testamento, quo datus est, hæreditas non est adita, quo casu alius datur qui desinit, hærede postea adeunte, *l. si nemo, cum l. seq. ff. de testam. tutel.* §. *item si jure instit. de Attil. tut.*

Sic etsi impuberi servo libertas & hæreditas per fidei cōmissum data sit, & institutus adire nolit, Senatus

tus censuit eum, si impuberis nomine desideretur, adire cogendum, ut tamen pupillo, pupillæve tutor ab eo, cui jus dandi erit, detur, qui tutelam retineat, quoad restituatur hæreditas, & rem salvam fore ab hærede caveatur, *l. si impuberi, ff. de tut. & curat. dat. abhis.*

Si tamen super testamento, quo datus est, lis tantùm moveatur, alius non dabitur, sed ea lite pendente, sine
3 ullo illius litis præjudicio, * scriptus tutor confirmabitur, & eventus rei judicatæ declarabit, utrum ex testamento patris, an ex decreto Prætoris auctoritatem acceperit, *l jure nostro, in fin. cum l. seq. ff. de testam. tut.*

Pari modo, si duo pluresve tutores testamentarii fuerint, in locum ejus, qui decessit, vel in civitate esse
4 desiit, alius dabitur, neque * succedet legitima tutela, nisi omnes decesserint, vel in civitate esse desierint, *l. si quis sub conditione, ff. de testam. tutel.*

5 Sed & quando * tutor scriptus appellat, vel abest, alius interim datur temporarius tutor, *l. 2. ff. de tut. & curat. datis ab his, l. cum in una §. 1. de appell. l. curatorem, C. qui dare tut.* Bartol. optimè *in l. solet, ff. de tutel.*

6 Sic & datur * medio tempore alius, quamvis legitimũ tutorẽ pupillus habeat, quando testamento quis tutor datus est sub conditione, vel ex die, *d. l. si quis sub conditione, in prin. §. sed etsi, Instit. de Attil. tut.*

Similiter & in locum eorum, qui ad tempus excu-
7 santur, * interim Actor, vel Curator datur, non tutor; quia non desinunt esse tutores: nec enim in totum excusantur, ut etiam in locum minoris ad tempus excusati interim Curator datur, *l. non solũ, §. qui primipilum,*
8 *cum §. si libertus, ff. de excusat. tut.* Item in locum * furiosi ad tempus, *l. idem Vlpianus, ff. de excus. tut.* & in locum relegati ad tempus, *l. si sine, §. ult. ff. de administ. tut. l. tutor petitus, §. fin. ff. de excusat. tut.*

Denique in locum absentis caussa reipublicæ, vel comitũ ejus post susceptam tutelam Tutor, aliàs Curator,

rator, datur, *l. in omnem rem*, *cum l. seq. ff. de tut. & curat. datis ab his*, *l. si tutor, ff. de tut. & rationib. distrah.* quamquam * hi susceptam antea tutelam deponere non possint, *l. administrantes, §. eorum, ff. de excusat. tut.* Porrò 9
abesse reipublicæ caussa dicuntur, qui bona fide non dolo absunt, & publici commodi, non privati * causa, 10
id quod multis prudentum responsis tractatū est, *l. item ij, l. & qui data, l. reipublicæ, l. non verè dicitur, ff. ex quib. causis majores.*

In locum autem eorum, qui perpetuò excusantur, ut furiosi, cœci, muti, surdi: quia desinunt esse tutores per excusationem in perpetuum, in eorum locum alius * Tutor datur, *l. complura, ff. de tutel, l. si quis sub conditione, ff. de nestam. tutel.* 11

Qua ratione * & in locum eorum, qui in consilium 12
Principis assumuntur (quia in perpetuum excusantur, *l. jurisperitor, ff. de excusat. tut.* alius tutor datur. Quibus similes sunt hi, qui reipublicæ causa trans mare absunt, *l. verum, §. ex facto, ff. de minoribus.*

Sed & in locum * suspecti, qui convictus ac remotus 13
est, alius datus, *l. licet tutorem, C. in quib. caus. tut. habenti, l. Curatores, l. Præses l. pietatis, C. de suspect. tut.* Nisi tamen is, qui suspectus postulatus est, legitimus fuerit, cui, ne notetur, alius adiungitur, ut infra latius dicemus. Pariter & in locum relegati, id est deportati, *d. l. licet Tutorem, & l. 3. C. qui pet. tut.* & in locum defuncti, *d. l. licet Tutorem, l. ult. §. pen. C de curat. furiosi.*

Haud absimili * ratione, si quis tutor nō sit captus ab 14
hostib. sed missus ad eos quasi legatus, aut ēt receptus ab eis, aut transfugerit, quia servus non efficitur, Tutor manet, sed interim à Præsidibus alius tutor dabitur, *l. si quis Tutor, ff. de tutel.* Longè * magis alius dandus erit, 15
qn̄ legitimus tutor moveret pupillo status controversiam, dicens, eum non esse filium defuncti, eumq; subjectum criminaretur, & ad se legitimam hæreditatem pertinere contenderet, *l. idem fiet, §. cum aūt, ff. de test. tut.*

Idem-

Idemque omnio dicendum, si alia tantum lis moveatur inter tutorem & pupillum, de quo nos infra latius agemus. Uude & Cajus scribit, sæpe ad alium curationem furiosi vel prodigi ex lege 12. tabularum pertinere, alii Prætorem administratorem dare, scilicet, cùm ille legitimis inhabilis ad eam rem videatur, *l. sæpe, ff. de curat. furios.*

Solet etiam Prætor, quando datus tutor administrationi non sufficeret, propter adversam fortè valatudinẽ, senium ætatis; vel quia diffusum est patrimonium pupilli,
16 pilli, * vel quia alia necessitate impeditur, quem velit actorem periculo ipsius tutoris decreto constituere, quem adiutorem vocant, & magis administrator rerũ, quàm Curator intelligitur, *l. solet, ff. de tutelis, l. decreto, ff. de administrat. tut. l. non solum, §. final. l. & non, & l. idem, ff. de excusat. tutel. l. testamento tutor,* Cod. eodem, *l. 3.* C. *In quibus casibus tutorem habenti.* Farrariens. *in d. verbo, coram, num. 4. §. quod si tutor, Instit. de curat.*

Sicque intelligendum est, quod Imperator Alexander rescripsit, Tutores non posse ex sua persona in re pupilli Procuratorem facere, sed Actorem constituere debere, *l. neque tutores,* C. *de Procurat.*

CAP. XXII.

Quomodo detur Tutor.

SUMMARIA.

1 *Iudex non dat Tutorem, nisi cum legitima inquisitione.*
2 *Legitima inquisitio quando dicatur fieri.*
3 *Mos dandi Tutores apud Gallos.*
4 *Matris judicium an sufficiat in facienda inquisitione, & num. 5.*
6 *In inquisitione facienda non sufficere Iudicis assertionem, dicentis se dedisse cum causa cognitione.*
7 *Quatuor consideranda in inquisitione, ut rectè datus tutor dicatur.*

8 In-

8 *Inquisitio an sit observanda in datione Curatoris furiosi.*
9 *Adversus furentes Vlisses opus est Palamedis prudentia.*
10 *Exempla eorum, qui se furiosos simularunt.*

SEd jam, *Quomodo detur*, videamus. Et quidem receptum est, Iudicem tutorem dare non posse, nisi cum legitima inquisitione, id est, caussa cognita, judice inquirente, an sit idoneus, an patiatur aliquam juris exceptionem, & si idoneus repertus fuerit, super illius idoneitate dictus Iudex pronuntiare debet secundum Baldum, *in l. tutores, in prin. ff. de confir. tut. & facit l. 2. in fin. C. quando mulier tutel. offic. l, ult. C. de auctorit. praestanda, §. sed hoc jure, Instit. de Attil. tut.* hoc est, convocatis consanguines & amicis pupilli, ut dicit Bart. *in l. scire, §. fin. ff. de tut. & curat. dat. ab his*, & notabiliter Baldus *in l. omnem*, C. *ad SC. Tertull.* Iason. *consi. 149. num. 2. vers. item Decretum, lib. 2.* & novissimè Rebuff. *de sent. provis. art. 3. gloss. 2. nu. 6* dicit,* evocandos esse proximiores ex parte patris quatuor, vel sex ad summum, & totalem ex parte matris, si sint, *per text. juncta gloss. in l. pietatis, verbo, parentibus, C. de suspect. tut.* Sin verò duo, vel tres tantùm fuerint, citandos esse amicos vel vicinos pupilli ad eum numerum: è quibus sic convocatis, Iudex recipit juramentum, ut declarent, quem credant pupillo utiliorem, quod ubi, præhabita aliqua deliberatione, fecerint, ab eis electum pupillo tutorem dat, & ita dicit observari apud Gallos secundum practicam Masverii Galli, * *tit. de tutore, §. item si nullus*, quam practicam utinam nos sequeremur.

1 2 3 (margin numbers beside lines: 1 at "receptum", 2 at "proximiores", 3 at "practicam")

4 Nec sufficit * ad eam inquisitionem sustinendam matris judicium, etiamsi maximè in bona propria liberis suis testamento tutores dederit, quod personarum qualitatem, earum facta, & mores dijudicare & æstimare potius virilis animi sit, ut Auctor est Triphoninus, *in l. credendum, circa fin. qui petant tut.*

5 Maximè,* quando ea declaravit se velle convolare ad secundas nuptias, Jason *d.cons.*149.Bald *in l.precib. C.de impub.& alijs substitut.*

Neque etiam in eo statur assertioni judicis dicen-
6 tis, se dedisse * cum causæ cognitione, Iason *dict. cons.* 149. Bald. *in l. omnem,* C.*ad SC. Tertull.* Menoch. *latè de arbitrarijs Iud.lib.*1. *quæst.* 76.

Maximè, quia in ea inquisitione cum reliquis oportet Magistratum & mores creandorum investigare: neq; facultates enim, neq; dignitas ita sufficiens est ad fidem, ut bona electio, vel voluntas, & benigni mores, uti tradit Modestin.*in l.scire,* §.*cum reliquis,ff.de tut.& curat.datis ab his.*

7 Et hoc amplius, * si quæratur, an ex inquisitione rectè datus sit tutor, quatuor consideranda sunt, an hic dederit, qui dare potest, & ille acceperit, cui erat dandus, & is detur, cujus dandi facultas erat, & pro tribunali decretum sit interpositum, *l.naturali,* §.*si quæratur,ff.de confir.tut.l scire,* §. *qui non justè, ff. de excusat. tut.* Zasius *in l.justè possidet,n.*13.*ff.de acq. vel amit. poss.*

Atque ideo rectè Martianus dicit *in l.tutor si petitus, ff.de tut.&curat.datis ab his,* quod si tutor petitus fuerit, habenti, sed absente eo, quasi nõ habenti datus fuerit, dationem nullam esse: hac generali ratione adjecta; Nam etsi quoquo modo in petitione tutoris erratum fuerit in facti causâ, maximè post constitutionem Divorum fratrum, non valet tutoris datio.

8 Quod non solùm*in datione tutoris, sed & datione curatoris furiosi observandum est, ut scilicet idoneus detur, & ut inquiratur de vero furore. Unde Ulpianus scribit *in l.observare,ff.de cura.furiosi.* Prætorem observare debere, ne cui temerè citra causæ cognitio-
9 nem plenissimam curatorem * det, quoniam plerique vel furorem vel dementiam fingunt, quo magis cura-
10 tore accepto, onera civilia detrectent. Ergò *adversus ejusmodi Ulysses opus est Palamedis prudẽtia. Ulysses

ses siquidem Rex Ithace & Dulichii Insularum, filius Laertæ & Anticleæ, fingitur ab Homero vir multa prędirus facundia, nec minore experientia, vafer cōsilio, egregius bello, laborum patientissimus. Vxorem habuit Penelopen Icari filiam, ex qua Telemachum filium suscepit, eamq; tantopere adamavit, ut reliquis Græcorum Principibus, ad bellum Troianum proficiscentibus, ipse insaniam simulaverit, futurum sperans, ut tanquam bello inutilis domi relinqueretur. Junctis itaq; duobus diversi generis animalibus, littus proscindebat, & frugum loco salem serebat. Palamedem tamen virum prudentissimum latere non potuit: qui ut technam illius detegeret, aranti illi Telemachum filiū in sulco objecit, quod Vlysses conspicatus, ne filium lęderet, aratrum sublevavit. Quo argumento facilè deprehensum est, non veram illam, sed simulatam esse insaniam. Pertractus itaq; ad Troiam, strenuam utilissimamq;, eo in bello, Græcis operam navavit. Nam & Achillē inter Lycomedis Regis filias, virginali habitu latitantē, ad bellum perduxit, & sagittas Herculis à Philoctete impetratas, ad Troiam pertulit. Cū Palamede frumentationis causa gravissimas inimicitias exercuit, eumq; tandē per calumniam circūventum lapidibus obruendū curavit. Deniq; plures alii prudentes viri furiosos se atq; iesanos esse simularunt, ut sibi commissorum aut committendorum impunitatem compararent, ut de Moyse Iudæorum legislatore legitur, & de Solone altero Atheniēsium legum conditore, tradunt Plutarchus & Laertius, uterque in vita illius: qui quo & tutior vita ejus esset, & plus aliquanto Reipublicæ prodesset, furere se simulavit, ut tradunt Cicer. *lib.* 1. *Officior*. & Justinus Historicus *lib.* 2. *Historiarū*, & de Junio Bruto scriptū reliquit Livius *l.* 1. qui cum à Rege Tarquinio avunculo suo omnē nobilitatis indolem discerpi, interq; cęteros etiam fratrē suū, quod vegetioris ingenii erat,

interfectum animadverteret; obtusi se cordis esse simulavit, eaq; fallacia maximas virtutes suas texit. Profectus etiam Delphos cum Tarquinii filiis, quos idem ad Apollinem Pythium muneribus sacrificiisq; honorandum miserat; aurũ Deo, nomine doni, clam cavato baculo inclusum tulit: quia timebat, ne sibi cœleste numen aperta liberalitate, venerari tutum nõ esset. Peractis deinde mandatis patris, Apollinem juvenes consuluerunt, quisnam ex ipsis Romæ regnaturus videretur? At is penes eum summam urbis Romæ potestatem futuram respondit, qui ante omnes matri osculum dedisset. Tunc perinde atq; casu prolapsus de industria se abjecit; terramque cõmunem omnium matrem existimans, osculatus est, quod tam vafre telluri impressum osculum Urbi libertatem, Bruto primum in Fastis locum tribuit.

CAP. XXIII.

Qui à Judice Tutores dari possint.

SUMMARIA.

1 *Argumentum à testamentis ad judicia, sive à testatore ad Iudicem in jure frequens.*

2 *Regula,* Quemlibet dari posse à judice tutorem.

3 *Iudex potest dare tutorem testamento patris inutiliter datum.*

4 *Plures à judice simul dari posse tutores.*

5 *Absens tutor dari potest à judice, & quando.*

6 *Curator absens dari non potest, ut agat adversus tutorem.*

7 *Furiosus à Iudice tutor dari nequit.*

8 *Spadones an à udice tutores dari possint.*

9 *Spadones idonei sunt tutelæ puellarum, & ratio traditur.*

10 *Spado an possit esse Papa?*

11 *Fidejussorem tutoris contutorem dari, & manere tutorem.*

46 C. *Livius Drusus, licet oculis captus, summæ auctoritatis Iurisconsultus fuit.*

47 Celsus in l. si venditor, §. 1. de act. empt. *laudat justissimam Drusi sententiam.*

48 *Drusus licet à Pomponio præteritus, tamen à Valerio Maximo celebratur.*

49 C. *Cassius Longuinus natus est ex filia Tuberonis, quæ fuit neptis Ser. Sulpitii.*

50 *Cassius Longinus licet luminibus orbatus sub Tiberio consul fuit cum Quartino.*

51 C. *Cassius Longinus sub Claudio Cæsare donatus est Syriæ Præfectura, legum peritia excelluit, militarem disciplinam ad priscum morem revocavit, legiones exercuit, ac si hostis ingrueret.*

52 *Nero infensus Cassio.*

53 *Neronis crudelitate Cassius exilio mulctatus, & in Sardiniam Insulam deportatus est.*

54 *Cassius Cassianæ scholæ Princeps & parens fuit.*

55 *Cassius sub Caligula jussus erat interfici, sed Cassium servavit fatalis necessitas in ipsum Caligulam irruens.*

56 *Cassius licet deportatus fuerit à Nerone in Insulam, postea tamen restitutus fuit à Vespasiano.*

57 *Cassii mors.*

SUbsequitur ordine caput, *Qui à Iudice Tutores dari possint.* Ad cujus explicationem licet nemo, quem viderim, regulam ponat: quia tamen in testamentario regulam fecit Paulus *in l. tutor, ff. de testam. tutel.* *Quem-*
1 *libet dari posse*, & à testamentis * ad judicia, sive à testatore ad Iudicem argumentum apud nostros sit valde frequens, & eo sæpe utatur Ulpianus, dicens non mirum esse per Magistratum fieri posse, quod testamento fieri potest, *l. non est mirum, ff. de pign. act. l. solet, ff. de aliment. & cibar. legat.* Paulus, *libro singulari regularium, l. servus, ff. de manumissio.* Titulo generali Præses in locis
2 suis, *loco à testamento ad judicia.* Ideo * nos similem hoc loco regulam collegimus, *Quemlibet dari posse*; etiam testa-

testamento patris inutiliter datum, si è re pupilli videtur, *l. 3. ff. confir. tutel.* 3

Atque eum quoque, qui se testamento tutorem asscripsit, si idoneus est, licet suspectus sit, neq; ejus admitti excusationem, *per l. uxori, ff. ad l.* Cor. *de falsis, l. scire, § fin. & ibid. gloss. verbo, ingerere, ff. de tut. & curat. datis ab his.*

Atque etiam plures simul tam à judice, lege vel testatore, *l. simul, ff. de tut. & curat. dat. ab his, l. si plures, ff. de legit. tut. l. si quis sub conditione, §. plane, ff. de test. tutel.* 4

Neque solum * præsentem, sed etiam absentem, *l. illud ff. de tut. & curat. dat. ab his,* dum tamen, si peregrè agant, qui tutores vel curatores dati sunt, intra diem trigesimũ id notum his fiat à Magistratibus ex rescripto Divi Marci, vel in facie, vel ad domum, extra quos alios triginta dies habebunt ad excusationem, *l. si peregrè, ff. de tut. & curat. dat. ab his, l. scire, § qui autem supra, ff. de excusat. tut.* Quod tamen non obtinet in curatore, qui datur pupillo agere vel se defendere volenti adversus tutorem suum: neque enim talis nisi præsens dari potest, *l. qui habet, §. si pupill. vers. deniq; ff. de tutel.* de quo tamen infra latius dicemus ex Molin. §. 6. *gl.* 6. *nu.* 9. 10. 11. Neq; item obtinet in furioso, qui licet absentis loco sit, *l. in negotijs, ff. de reg. juris,* tamen rectè * tutor datur, sed intelligitur ita dari, cùm suæ mentis esse cœperit. Ideoque interim alius tutor datur, *l. furiosus, & l. pen. ff. de tutelis.* 5 6 7

Non est etiam huic rei impedimento sterilitas naturæ, quo vitio laborant Spadones: * quia tales morbosi, aut vitiosi non sunt, nec eis hoc vitij impedimẽto est, quo minus suis & alienis superesse possint, *l. Spadonem, ff. de excus. tut.* Quo loco tamen Iac. Cujac. Spadonem putat accipi debere pro castrato: in quo, inquit, minor dubitatio erat, nam castratio sola propriè vitium est, & locum redhibitioni facit. 8

Maximè enim Spadones idonei sunt tutelæ puellarum.

9 rum, cum in his * omnis mala corrumpendi suspicio cesset, & magis sint avari quàm integri, ut tradit Rebuff. *in l. Spadonum, ff. de verb. signific. in fin.* ex eo concludens per Alciatum ibidem, hujusmodi Spadones ad quamcunq; dignitatem admitti posse, etiam Papalem. Nam quamvis, inquit, ante coronationem soleat
10 inquiri * de electo in Summum Pontificem, & conclamari (ut fertur) dignum esse papari, quia testiculos habet: sufficit tamen eum habere mentulam, virque ea ratione dici potest.

11 Potest & fidejussor * tutori ei dari contutor, licet in una tutela duplex periculum sustineat. Ideoq; Romanius Appulus, qui cum Magistratis esset, aliquem nominasset suo periculo, pòst ei contutor datus, cùm se eo nomine excusare vellet, rejecta appellatione ab eo interposita detentus fuit in tutela, *l. Romanius, ff. de tut. & curat. datis ab his, facit l. Spadonem, §. si civitatis, ff. de excusat. tut.*

Divus Marcus & Commodus quoq; rescripserunt,
12 superioris ordinis aliquē * posse dari tutorem pupillo inferioris ordinis, & è converso minoris ordinem aliquem posse dari pupillo majoris ordinis, *d. l. Spadonē, §. scire, & l. & qui non ff. de tut. & curat. datis ab his.*

13 Eadem ratione * & ingnuus libertino dari poterit, tutorque perseverabit, nisi se excuset, *l. pupillo, §. libertino, ff. de tut. & curat. datis ab his gloss. optima in l. patronus, ff. de tut. l. 3. C. de excusat. tut.* nisi tamē patronus sit, qui liberto suo datus excusationem non habet, *d. l. patronus, ff. de tut.* vel etiam in loco libertinorum omnino sit penuria, l. 1. §. *libertinis, ff. de excusat. tut.*

14 Et quia * liberti impetrato à Principe jure aureorum annulorum, quod non modici beneficij loco æstimabatur, omnia ingenuitatis munia consequebantur, quod ex Novella Iustiniani, *ut liberti de cætero.* omnibus ad libertatem venientibus absque principali concessione competere cœpit: ideo & hi rectè dari possunt

possunt & perseverabunt, nisi se intra tempora constituta excusaverint, ut ex rescripto Imperatoris sui cum patre Severo refert Claudius Tryphoninus, *in l. cum ex oratione, ff. de excusat. tut. & ibi bona glossa, in verbo. rescripsit.*

Sed & neque * volens tantùm, verùm etiamsi invi- 15
tus datur, cujus rei in aperto causa est, * quia tutela est 16
publicum munus, *§. 1. Instit. de excus. tut.* Quod licet aliqui controvertant, ut novissimè Vertranius Maurus, *de jure liberorum, cap.* 18. tamē communios & receptior
opinio est, * utilitatis publicæ respectu eam publicum 17
munus dici, sive civile, non reipublicæ, aut etiam provinciale, licet utilitate privatum, Ioan. Crot. *rubr. de nov. operis nuntiat. num.* 10. Mol. *in consuetud. §. 6. gloss. 6. nu.* 9. 10. 11. Cuiac. *d. §. 1. & plenius in l. si duas, §. Grammaticos, super verbo tutela, de excusat. tut.* & post eum Re-
vardus *in l, 2. ff de reg, juris.* Ex eo * inferentes, etiam fi- 18
liumfamilias tutorem dari posse: qui, inquiunt, in his quæ sunt publici juris, patriæ potestatis non habetur ratio, *vulg. l filiusfamilias, ff. de his qui sunt sui vel alieni juris, l. si filiusfamilias, ff. de tutelis,* quo casu pater pro filio tenetur, ut ibidem explicat Vlpianus & Angelus, *in §. 1. num.* 5. *Instit. qui testam. tutores.*

Ex quo * & illud proficiscitur, tutorem ratione offi- 19
cii salarium petere non posse nec debere; quia sponte suscipere tenetur, & gratuitum esse debet, *ex gloss. in l. 1. & in l. in eos, ff. de tutelis* Guido Papæ, *quæst.* 68. maximè ubi ex affectione & amicitia per testatorē fuerit testamento electus, Andr. Barbat. *consi. 62 num. 10. lib. 2.* Imò
punitur * extra ordinem, si data sibi pecunia tutelam 20
suscepit: * ut respondit Corn. *consi. 62. num. 910. libr.* 4. 21
Port. *Instit. qui testam. tut. num.* 10. Boër. *in consuet. tit.* 1.
§. 11. Poterit tamen * Iudex ex causa remunerationis, 22
vel alia justa causa, salarium constituere, quod ejus arbitrio relinquitur, nisi in loco administratos vigeat contraria consuetudo, nihil scilicet deberi, vel etiam,

 si de-

l. absentia, ff. de reg. juris. ideoque in ejus locum alius tutor, vel potius curator datur, *l. in omnem, ff. de tut. & curat. datis ab his.*

36 Eripit etiam * sacramenti religio militem ab administratione tutelæ, ex rescripto Divi Antonini, *l. ab administratione, C. de legatis.* Non enim debet militiæ armatæ muneribus occupatus, neque si legitimus sit, neque si ex testamento datus fuerit, nec alio modo (etsi voluerit) tutor vel curator fieri: si tamen errore ductus res administraverit, negotiorum gestorũ actione conveniri poterit, ex rescripto Imperatoris Philippi, *in l. militiæ, C. qui dari tut.* Cujus rei in promptu causa est, quod miles non debet avocari à signis suis, & numeris, sed eis jugiter inhærere, propriæ muniis insudare militiæ, ut armorum quotidiano exercitio ad bella sit paratus, non sibi vacare, aut aliena obsequia peragere, *l. tribuni, l. nemo miles, l. milites, de re militari, lib. 12.* Qua ratione etiam prohibetur esse conductor rerum alienarum, hujus fidejussor, mandator vel procurator, *l. milites. C. locati.* Negotiator vel mercator, *d. l. milites, & l. unica, C. Negotiatores ne militent, libr. 2.* vel etiam procurator ad lites, *l. militem, C. de procurat. l. filiusfamilias, §. veterani, eodem tit.*

Porrò autem ut non sunt milites avocandi à suis signis & castris, ita nec ministri ecclesiarum à suis ecclesiis;
37 ne ecclesiasticis * ministeriis addicti occupentur negotiis prophanis, *c. generaliter, causa 16. quæst. 1.* quod maximè procedit, quando ad sacrosanctas ecclesias permanent, non divagantes, neque circa ministeria divina desides, *d. c. generaliter*, vel nisi Episcopus civitatis ecclesiasticarum rerum commiserit gubernacula & orphanorum ac viduarum, quæ indefensæ sunt, aut earum personarum, quæ ecclesiastico indigent adminiculo, propter Dei timorem. *cap. pervenit, distinct. 86.* Et ideo Imperator Iustin. cùm aliquando Episcopis permisisset sese à tutela excusare, *l. generaliter, C. de Episcop.*

scop. & cler. pòst *Novella sua constitutione* 124. statuit, ut nec volentes admitterentur; Presbyteris tamen & Diaconis & Subdiaconis permisit tutelam legitimâ jure, sive lege cognationis administrare, quod videtur hausisse ex decretis Synodi Chalcedonensis 41. quam Martianus Imperator congregavit an. 437. vel secundum Onuphrii supputationem an. 451 Sanè D. Cyprianus in quadam epistola ad Diaconos & Presbyteros Furnenses, succenset cuidam Geminio Victori, qui testamento suo nominasset tutorẽ Geminianum Faustinum Presbyterũ: & testator olim in cõsilio Episcoporum fuisse statutum, ne quis decedens clericum nominaret ad tutelam vel curam: ac ejus, qui hoc fecisset, memoriã damnatam; idq; ratione superius adducta. Interim tamen nemo negat, admodum pium esse opus procurationem & tutelam pupillorum, quos Deus tam sollicitè nobis commendat, & legumlatoribus quoq; semper curæ & cordi fuit. Severus quoque Imperator Ulpio Rufino scribens gloriatur, omnibusq; liquere desiderat *in l. 2 ff. qui pet. tut.* sese omnem rationem adhibere subveniendis pupillis, cum etiam id pertineat ad curam publicam. Certè quidem olim existimarunt utilitati publicæ repugnare hanc conditionem, *Si pupillus tutores non habuerit, l. 2. §. tractari, ff. ad SC. Tertull.* quod etiam apertè tradit Plato *lib. 11. de legibus,* diligenter admonens præcipuè curam esse habendam pupillaris ætatis.

Est & generali lege prospectum, ne Curiales ad Illustrium*tutelam vocari possint *l 2. C. de tut. vel curat.* 38
illustr. siquidem cum eorum bona fisco sint obligata, non satis*esset prospectum, *ut tradit gloss. ibidem.* 39

Cæcus etiam, qui utriusq; oculi aciem prorsus amisit, quem propriè cæcum appellamus, ut rectè tradit Natta *in repet. l. hac consultissima, §. ex imperfecto, nu.* 34. *C. de testamen.* tutor dari non poterit, *l. luminibus,* C *qui* 40
dari tutor. & ibi notat. l. etiam. 2. de auctorit. tut, l. post susce-

5 Maximè,* quando ea declaravit se velle convolare ad secundas nuptias, Jason *d.cons.*149.Bald *in l.precib. C.de impub.& alijs substitut.*

Neque etiam in eo statur assertioni judicis dicen-
6 tis, se dedisse * cum causæ cognitione, Iason *dict cons.* 149. Bald. *in l. omnem,* C. *ad SC. Tertull.* Menoch. *latè de arbitrarijs Iud.lib.*1. *quæst.* 76.

Maximè, quia in ea inquisitione cum reliquis oportet Magistratum & mores creandorum investigare: neq; facultates enim, neq; dignitas ita sufficiens est ad fidem, ut bona electio, vel voluntas, & benigni mores, uti tradit Modestin. *in l. scire, §. cum reliquis, ff. de tut. & curat. datis ab his.*

7 Et hoc amplius, * si quæratur, an ex inquisitione rectè datus sit tutor, quatuor consideranda sunt, an hic dederit, qui dare potest, & ille acceperit, cui erat dandus, & is detur, cujus dandi facultas erat, & pro tribunali decretum sit interpositum, *l. naturali, §. si quæratur, ff. de confir. tut. l scire, §. qui non justè, ff. de excusat. tut.* Zasius *in l. justè possidet, n.* 13. *ff. de acq. vel amit. poss.*

Atque ideo rectè Martianus dicit *in l. tutor si petitus, ff. de tut. & curat. datis ab his,* quod si tutor petitus fuerit, habenti, sed absente eo, quasi nō habenti datus fuerit, dationem nullam esse: hac generali ratione adjecta; Nam etsi quoquo modo in petitione tutoris erratum fuerit in facti causa, maximè post constitutionem Divorum fratrum, non valet tutoris datio.

8 Quod non solùm* in datione tutoris, sed & datione curatoris furiosi observandum est, ut scilicet idoneus detur, & ut inquiratur de vero furore. Unde Ulpianus scribit *in l. observare, ff. de cura. furiosi.* Prætorem observare debere, ne cui temerè citra causæ cognitio-
9 nem plenissimam curatorem * det, quoniam plerique vel furorem vel dementiam fingunt, uo magis cura-
10 tore accepto, onera civilia detrectent. Ergò * adversus ejusmodi Ulysses opus est Palamedis prudētia. Ulys-

ses

ſes ſiquidem Rex Ithace & Dulichii Inſularum, filius Laertæ & Anticleæ, fingitur ab Homero vir multa prȩditus facundia, nec minore experientia, vafer cõſilio, egregius bello, laborum patientiſſimus. Vxorem habuit Penelopen Icari filiam, ex qua Telemachum filium ſuſcepit, eamq́; tantopere adamavit, ut reliquis Græcorum Principibus, ad bellum Troianum proficiſcentibus, ipſe inſaniam ſimulaverit, futurum ſperans, ut tanquam bello inutilis domi relinqueretur. Junctis itaq; duobus diverſi generis animalibus, littus proſcindebat, & frugum loco ſalem ſerebat. Palamedem tamen virum prudentiſſimum latere non potuit: qui ut technam illius detegeret, aranti illi Telemachum filiũ in ſulco objecit, quod Vlyſſes conſpicatus, ne filium lȩderet, aratrum ſublevavit. Quo argumento facilè deprehenſum eſt, non veram illam, ſed ſimulatam eſſe inſaniam. Pertractus itaq; ad Troiam, ſtrenuam utiliſſimamq́;, eo in bello, Græcis operam navavit. Nam & Achillẽ inter Lycomedis Regis filias, virginali habitu latitantẽ, ad bellum perduxit, & ſagittas Herculis à Philoctete impetratas, ad Troiam pertulit. Cũ Palamede frumentationis cauſa graviſſimas inimicitias exercuit, eumq́; tandẽ per calumniam circũventum lapidibus obruendũ curavit. Deniq; plures alii prudentes viri furioſos ſe atq; ieſanos eſſe ſimularunt, ut ſibi commiſſorum aut committendorum impunitatem compararent, ut de Moyſe Iudæorum legiſlatore legitur, & de Solone altero Atheniẽſium legum conditore, tradunt Plutarchus & Laertius, uterque in vita illius: qui quo & tutior vita ejus eſſet, & plus aliquanto Reipublicæ prodeſſet, furere ſe ſimulavit, ut tradunt Cicer. *lib.* 1. *Officior*. & Juſtinus Hiſtoricus *lib.* 2. *Hiſtoriarũ*, & de Junio Bruto ſcriptũ reliquit Livius *l.* 1. qui cum à Rege Tarquinio avunculo ſuo omnẽ nobilitatis indolem diſcerpi, interq́; cȩteros etiam fratrẽ ſuũ, quod vegetioris ingenii erat,

interfectum animadverteret; obtusi se cordis esse simulavit, eaq; fallacia maximas virtutes suas texit. Profectus etiam Delphos cum Tarquinii filiis, quos idem ad Apollinem Pythium muneribus sacrificiisq; honorandum miserat; aurũ Deo, nomine doni, clam cavato baculo inclusum tulit: quia timebat, ne sibi cœleste numen aperta liberalitate, venerari tutum nõ esset. Peractis deinde mandatis patris, Apollinem juvenes consuluerunt, quisnam ex ipsis Romæ regnaturus videretur? At is penes eum summam urbis Romæ potestatem futuram respondit, qui ante omnes matri osculum dedisset. Tunc perinde atq; casu prolapsus de industria se abjecit; terramque cõmunem omnium matrem existimans, osculatus est, quod tam vafre telluri impressum osculum Urbi libertatem, Bruto primum in Fastis locum tribuit.

CAP. XXIII.

Qui à Judice Tutores dari possint.

SUMMARIA.

1 *Argumentum à testamentis ad judicia, sive à testatore ad Iudicem in jure frequens.*

2 *Regula,* Quemlibet dari posse à judice tutorem.

3 *Iudex potest dare tutorem testamento patris inutiliter datum.*

4 *Plures à judice simul dari posse tutores.*

5 *Absens tutor dari potest à judice, & quando.*

6 *Curator absens dari non potest, ut agat adversus tutorem.*

7 *Furiosus à Iudice tutor dari nequit.*

8 *Spadones an à udice tutores dari possint.*

9 *Spadones idonei sunt tutelæ puellarum, & ratio traditur.*

10 *Spado an possit esse Papa?*

11 *Fidejussorem tutoris contutorem dari, & manere tutorem.*

12 *Superioris ordinis tutorem pupillo dari inferioris ordinis & è contra.*
13 *Ingènuus libertino an tutor dari poterit?*
14 *Liberti an tutores esse possint.*
15 *Tutor à judice invitus datur.*
16 *Tutela an sit munus publicum?*
17 *Communis opinio.*
18 *Filiusfamilias à judice tutor dari potest.*
19 *Tutor an salarium petere possit Declara nu. 20. 21. 22.*
23 *Consuetudo apud Gallos tutores immobilium bonorum pupillarium fructus, durante tutela, suos facere, modò pupillum alant, æs alienum solvant, & possessiones sartas tectas tueantur.*
24 *Mutus & surdus à Iudice tutores dari nequeunt.*
25 *Servus à judice tutor dari non potest.*
26 *Creditor vel debitor an tutor à judice dari possit?*
27 *Fæmina à judice tutrix dari nequit.*
28 *Minor 25. annis à judice non datur tutor.*
29 *Adversa valetudo an faciat, ut quis à judice tutor dari possit.*
30 *Pauper suo vitio, inimicus pupilli, vel patris, ejus tutor à judice non datur.*
31 *Prohibitus à parentibus tutor à judice non datur.*
32 *Contra prohibitionem matris non datur tutor à judice.*
33 *Iurisdictioni judicis dantis non subjectus, tutor ab eo dari non potest. Delara nu. 34.*
35 *Absens Reipublicæ causa tutor à judice non datur.*
36 *Miles à judice non datur tutor.*
37 *Ministri ecclesiæ an possint à judice dari tutores?*
38 *Curiales an admittantur ad Illustrium tutelam per judicem?*
39 *Cæcus à judice tutor dari non potest.*
40 *Cæcus propriè quis dicatur. Declara nu. 41. 42.*
43 *Ap. Claudius Cæcus Senator fuit.*
44 *Ap. Claudius legis actiones redegit in formam certam.*
45 *Aufidius vir Prætorius Cæcus sententiam dixit.*

46 C. *Livius Drusus, licet oculis captus, summæ auctoritatis Iurisconsultus fuit.*

47 *Celsus* in l. si venditor, §. 1. de act. empt. *laudat justissimam Drusi sententiam.*

48 *Drusus licet à Pomponio præteritus, tamen à Valerio Maximo celebratur.*

49 C. *Caßius Longuinus natus est ex filia Tuberonis, quæ fuit neptis Ser. Sulpitii.*

50 *Caßius Longinus licet luminibus orbatus sub Tiberio consul fuit cum Quartino.*

51 C. *Caßius Longinus sub Claudio Cæsare donatus est Syriæ Præfectura, legum peritia excelluit, militarem disciplinam ad priscum morem revocavit, legiones exercuit, ac si hostis ingrueret.*

52 *Nero infensus Caßio.*

53 *Neronis crudelitate Caßius exilio mulctatus, & in Sardiniam Insulam deportatus est.*

54 *Caßius Caßianæ scholæ Princeps & parens fuit.*

55 *Caßius sub Caligula jussus erat interfici, sed Caßium servavit fatalis necessitas in ipsum Caligulam irruens.*

56 *Caßius licet deportatus fuerit à Nerone in Insulam, postea tamen restitutus fuit à Vespasiano.*

57 *Caßii mors.*

SUbsequitur ordine caput, *Qui à Iudice Tutores dari poßint.* Ad cujus explicationem licet nemo, quem viderim, regulam ponat: quia tamen in testamentario regulam fecit Paulus *in l. tutor, ff. de testam. tutel. Quem-*
1 *libet dari posse*, & à testamentis * ad judicia, sive à testatore ad Iudicem argumentum apud nostros sit valde frequens, & eo sæpe utatur Ulpianus, dicens non mirum esse per Magistratum fieri posse, quod testamento fieri potest, *l. non est mirum, ff. de pign. act. l. solet, ff. de aliment. & cibar. legat.* Paulus, *libro singulari regularium, l. servus, ff. de manumissio.* Titulo generali Præses in locis
2 suis, *loco à testamento ad judicia.* Ideo * nos similem hoc loco regulam collegimus, *Quemlibet dari posse*; etiam testa-

testamento patris inutiliter datum, si è re pupilli videtur, *l. 3. ff. confir. tutel.* 3

Atque eum quoque, qui se testamento tutorem asscripsit, si idoneus est, licet suspectus sit, neq; ejus admitti excusationem, *per l. uxori, ff. ad l.* Cor. *de falsis, l. scire, §. fin. & ibid. gloss. verbo, ingerere, ff. de tut. & curat. datis ab his.*

Atque etiam plures simul tam à judice, lege vel testatore, *l. simul, ff. de tut. & curat. dat. ab his, l. si plures, ff. de legit. tut. l. si quis sub conditione, §. plane, ff. de test. tutel.* 4

Neque solum * præsentem, sed etiam absentem, *l.* 5 *illud ff. de tut. & curat. dat. ab his,* dum tamen, si peregrè agant, qui tutores vel curatores dati sunt, intra diem trigesimũ id notum his fiat à Magistratibus ex rescripto Divi Marci, vel in facie, vel ad domum, extra quos alios triginta dies habebunt ad excusationem, *l. si peregrè, ff. de tut. & curat. dat. ab his, l. scire, §. qui autem supra, ff. de excusat. tut.* Quod tamen non obtinet in curatore, qui datur pupillo agere vel se defendere volenti adversus tutorem suum: neque enim talis nisi præsens dari potest, *l. qui habet, §. si pupill. vers. deniq; ff. de tutel.* de quo tamen infra latius dicemus ex Molin. §. 6. *gl.* 6. *nu.* 9. 10. 11. Neq; item obtinet in furioso, qui licet absentis loco sit, *l. in negotijs, ff. de reg. juris,* tamen rectè * tutor datur, sed intelligitur ita dari, cùm suæ mentis esse cœperit. Ideoque interim alius tutor datur, *l. furiosus, & l. pen. ff. de tutelis.* 6 7

Non est etiam huic rei impedimento sterilitas naturæ, quo vitio laborant Spadones: * quia tales morbosi, aut vitiosi non sunt, nec eis hoc vitij impedimẽto est, quo minus suis & alienis superesse possint, *l. Spadonem, ff. de excus. tut.* Quo loco tamen Iac. Cujac. Spadonem putat accipi debere pro castrato: in quo, inquit, minor dubitatio erat, nam castratio sola propriè vitium est, & locum redhibitioni facit. 8

Maximè enim Spadones idonei sunt tutelæ puellarum,

9 rum, cum in his * omnis mala corrumpendi suspicio cesset, & magis sint avari quàm integri, ut tradit Rebuff. *in l. Spadonum, ff. de verb. signific. in fin.* ex eo concludens per Alciatum ibidem, hujusmodi Spadones ad quamcunq; dignitatem admitti posse, etiam Papalem. Nam quamvis, inquit, ante coronationem soleat

10 inquiri * de electo in Summum Pontificem, & conclamari (ut fertur) dignum esse papari, quia testiculos habet: sufficit tamen eum habere mentulam, virque ea ratione dici potest.

11 Potest & fidejussor * tutori ei dari contutor, licet in una tutela duplex periculum sustineat. Ideoq; Romanius Appulus, qui cum Magistratis esset, aliquem nominasset suo periculo, pòst ei contutor datus, cùm se eo nomine excusare vellet, rejecta appellatione ab eo interposita detentus fuit in tutela, *l. Remanius, ff. de tut. & curat. datis ab his, facit l. Spadonem, §. si civitatis, ff. de excusat. tut.*

Divus Marcus & Commodus quoq; rescripserunt,

12 superioris ordinis aliquē * posse dari tutorem pupillo inferioris ordinis, & è converso minoris ordinem aliquem posse dari pupillo majoris ordinis, *d. l. Spadonē, §. scire, & l. & qui non ff. de tut. & curat. datis ab his.*

13 Eadem ratione * & ingnuus libertino dari poterit, tutorque perseverabit, nisi se excuset, *l. pupillo, §. libertino, ff. de tut. & curat. datis ab his gloss. optima in l. patronus, ff. de tut. l. 3. C. de excusat. tut.* nisi tamē patronus sit, qui liberto suo datus excusationem non habet, *d. l. patronus, ff. de tut.* vel etiam in loco libertinorum omnino sit penuria, l. 1. §. *libertinis, ff. de excusat. tut.*

14 Et quia * liberti impetrato à Principe jure aureorum annulorum, quod non modici beneficij loco æstimabatur, omnia ingenuitatis munia consequebantur, quod ex Novella Justiniani, *ut liberti de cætero.* omnibus ad libertatem venientibus absque principali concessione competere cœpit: ideo & hi rectè dari possunt

possunt & perseverabunt, nisi se intra tempora constituta excusaverint, ut ex rescripto Imperatoris sui cum patre Severo refert Claudius Tryphoninus, *in l. cum exoratione, ff. de excusat. tut. & ibi bona glossa, in verbo. rescripsit.*

Sed & neque * volens tantùm, verùm etiamsi invitus datur, cujus rei in aperto causa est, * quia tutela est publicum munus, *§. 1. Instit. de excus. tut.* Quod licet aliqui controvertant, ut novissimè Vertranius Maurus, *de jure liberorum, cap.* 18. tamẽ communios & receptior opinio est, * utilitatis publicæ respectu eam publicum munus dici, sive civile, non reipublicæ, aut etiam provinciale, licet utilitate privatum, Ioan. Crot. *rubr. de nov. operis nuntiat. num.* 10. Mol. *in consuetud. §. 6. gloss.* 6. *nu.* 9. 10. 11. Cuiac. *d. §. 1. & plenius in l. si duas, §. Grammaticos, super verbo tutela, de excusat. tut.* & post eum Revardus *in l, 2. ff de reg, juris.* Ex eo * inferentes, etiam filiumfamilias tutorem dari posse: qui, inquiunt, in his quæ sunt publici juris, patriæ potestatis non habetur ratio, *vulg. l filiusfamilias, ff. de his qui sunt sui vel alieni juris, l. si filiusfamilias, ff. de tutelis,* quo casu pater pro filio tenetur, ut ibidem explicat Vlpianus & Angelus, *in §. 1. num. 5. Instit. qui testam. tutores.* 15 16 17 18

Ex quo * & illud proficiscitur, tutorem ratione officii salarium petere non posse nec debere; quia sponte suscipere tenetur, & gratuitum esse debet, *ex gloss. in l. 1. & in l. in eos, ff. de tutelis* Guido Papæ, *quæst.* 68. maximè ubi ex affectione & amicitia per testatorẽ fuerit testamento electus, Andr. Barbat. *consi. 62. num. 10. lib. 2.* Imò punitur * extra ordinem, si data sibi pecunia tutelam suscepit: * ut respondit Corn. *consi. 62. num. 9 10. libr. 4.* Port. *Instit. qui testam. tut. num.* 10. Boer. *in consuet. tit. 1. §. 11.* Poterit tamen * Iudex ex causa remunerationis, vel alia justa causa, salarium constituere, quod ejus arbitrio relinquitur, nisi in loco administratos vigeat contraria consuetudo, nihil scilicet deberi, vel etiam, 19 20 21 22

si de-

si detectum fuerit, eum non bona fide in administratione fuisse versatum, Corn. & Port. *loc. praalleg.* Guido Papæ, *d. quæst.* 68. Barbat. *d. conf.* 62. *nu.* 10. *lib.* 2. Sic è diverso extante consuetudine, quod tutor durante tutela omnes immobilium bonorum pupillarium fructus suos faciat, modò pupillum alat, æs alienum solvat, & possessiones sartas tectas tueatur, ea tan-
23 quam * valida omnino servanda erit, quam & receptam esse apud Gallos dicit Franciscus Balduinus *ad rubr. tit. de tutel* Boër §. 11.

24 Hæc autem, * quæ diximus, non ita simpliciter intelligenda. Neque enim mutus & surdus legitimi tutores esse possunt, cùm nec testamento, nec alio modo utiliter dari possint, *l. agnato*, §. *surdus & mutus, cum l. seq. ff. de legit. tut.* cujus rationem in materia tutoris testamentarij diximus *cap.* 9. *num.* 34. & 43. Solent enim hi quasi curatore omnino egentes, in jure nostro conferri prodigis adolescentibus debilibus, *l. dabimus*, §. *ult. cum l. seq. ff. de privileg. creditorum.*

25 Neque etiam * servus, licet testamento dari possit, quia Iudex servo libertatem, non tacitè, nec expressè dare potest, *l. in servili*, C. *qui testam. tut. dari possunt.*

26 Neque item * creditor, vel debitor pupilli, jure novo. *Novell.* 72.

Non etiã fœmina, quia tutela virile officiũ sive mu-
27 nus * est, & ultra sexũ fœmineę infirmitatis tale officium est, *l. fin. ff. de tut.* & diximus supra latè, *c.* 9. *n.* 50.

28 Nec etiam * minor viginti quinque annis, ut supra quoque latissimè à nobis declaratum est.

29 Adversa quoq; * valetudine laborans, tali scilicet, ut quis suis ipse rebus superesse non possit, facit quem inhabilem ipso jure, ut etiam volens dari non possit, licet superveniens adversa valetudo perpetua excusationes det à suscepta, ut est gl. *in l.* 1. C. *qui morbo se excus.* & ibi clarè Salicet. & Aret. *in* §. *item propter adversam, Instit. de excusat. tut.* quos refert & sequitur Marianus

nus Socin. *consf. 59 n 35. lib. 3.* ego tamen ſecùs arbitror,
cùm habeamus textum expreſſum *in l. non ſolùm*, §. *ſi
quis*, *cum l. ſeq. ff. de excuſat. tut.* eum excuſare non tan-
tum, ne incipiant, ſed & à cœpta excuſari debent: qui
textus manifeſtè proſternit contrariam ſententiam.

Idemque * dicendum in paupere ſuo vitio, & ini- 30
mico pupilli, vel patris ejus, quos tamen Iudex, etſi ſe
non excuſaverint, etiam rejicere debet, ut reſpon-
dit Marian. Socin. *d. conſil. 59. num. 39. & quatuor ſeq.
lib. 3.* facit optimè *l. in confirmando, ff. de confir. tut. l. 3. §.
ſi tutor, ff. de ſuſpect. tut.* §. *ſed etſi propter paupertatem*, §.
inimicitiæ, Inſtit. de excuſat. tut.

Sed etſi quis * prohibitus eſt à parentibus tutor eſ- 31
ſe, hunc neque creari oportet, & ſi creatus fuerit, nec
recuſaverit, prohiberi poterit eum eſſe tutorem, ma-
nente ἐπιτιμία, id eſt, ſtatu ejus integro manente, ac ho-
nore illæſo ſervato: neque enim prohibetur gerere, ut
ſuſpectus, ſed ob patris voluntatem, *l. ſcire*, §. *ſed etſi, ff.
de tut. & curat. datis ab his.*

Etiamſi mater * tantùm prohibuerit, *l. unica, Cod. ſi* 32
contra matr. volunt. tut. datus ſit. Si tamen de fraude con-
victus fuerit, non manebit ſine nota, *d. l. unica.*

Is quoque, qui juriſdictioni dantis ſubjectus non eſt,
ab eo dari non poteſt, * nec ceſſatio invicti perperam 33
officii ad ejus periculum ſpectat, *l. neque à Præſide*, &
ibi bona gloſſ. Cod. qui dari tut. l. etiam. ff. de tutelis, & *ibi
quoque gl. l. 3. & l. Divus, ff. de tut. & cur. dat. ab his, l.* §.
ſi quando, ff. de Magiſtrat. conven. l. 3. C. qui petant tut. ſi
tamen is * conſentiat, datio valebit, ut ex Alex. *conſi.* 34
161. num. 7. libr. 5. Andr. Barbat. *conſil. 61. num. 5. lib. 3.*

Eos etiam, qui in legatione ſunt, Magiſtratus creari
non poſſe vel debere, nec periculum per idem tempus,
quo in legatione ſunt, ad eos pertinere Modeſtinus
ſcribet *in dict. l. ſcire*, §. *eos, ff. de tut. & curat. datis ab his.*
Nam & Ulpianus ſcribit, abſentiam ejus, qui Reipub. 35
cauſa ab eſt, neq; ei, neque alii damnoſam eſſe debere,
l. ab-

l. absentia, ff. de reg. juris. ideoque in ejus locum alius tutor, vel potius curator datur, *l. in omnem, ff. de tut. & curat. datis ab his.*

36 Eripit etiam * sacramenti religio militem ab administratione tutelæ, ex rescripto Divi Antonini, *l. ab administratione*, C. *de legatis.* Non enim debet militiæ armatæ muneribus occupatus, neque si legitimus sit, neque si ex testamento datus fuerit, nec alio modo (etsi voluerit) tutor vel curator fieri: si tamen errore ductus res administraverit, negotiorum gestorũ actione conveniri poterit, ex rescripto Imperatoris Philippi, *in l. militiæ*, C. *qui dari tut.* Cujus rei in promptu causa est, quod miles non debet avocari à signis suis, & numeris, sed eis jugiter inhærere, propriæ muniis insudare militiæ, ut armorum quotidiano exercitio ad bella sit paratus, non sibi vacare, aut aliena obsequia peragere, *l. tribuni, l. nemo miles, l. milites, de re militari, lib. 12.* Qua ratione etiam prohibetur esse conductor rerum alienarum, hujus fidejussor, mandator vel procurator, *l. milites.* C. *locati.* Negotiator vel mercator, *d. l. milites, & l. unica*, C. *Negotiatores ne militent*, *libr.* 2. vel etiam procurator ad lites, *l. militem*, C. *de procurat. l. filiusfamilias, §. veterani, eodem tit.*

Porrò autem ut non sunt milites avocandi à suis signis & castris, ita nec ministri ecclesiarum à suis eccle-
37 siis; ne ecclesiasticis * ministeriis addicti occupentur negotiis prophanis, *c. generaliter, causa* 16. *quæst.* 1. quod maximè procedit, quando ad sacrosanctas ecclesias permanent, non divagantes, neque circa ministeria divina desides, *d. c. generaliter*, vel nisi Episcopus civitatis ecclesiasticarum rerum commiserit gubernacula & orphanorum ac viduarum, quæ indefensæ sunt, aut earum personarum, quæ ecclesiastico indigent adminiculo, propter Dei timorem. *cap. pervenit, distinct.* 86. Et ideo Imperator Iustin. cum aliquando Episcopis permisisset sese à tutela excusare, *l. generaliter*, C. *de Episcop.*

scop. & cler. pòst *Novella sua constitutione* 124. statuit, ut nec volentes admitterentur; Presbyteris tamen & Diaconis & Subdiaconis permisit tutelam legitimâ jure, sive lege cognationis administrare, quod videtur hausisse ex decretis Synodi Chalcedonensis 41. quam Martianus Imperator congregavit an. 437. vel secundum Onuphrii supputationem an. 451. Sanè D. Cyprianus in quadam epistola ad Diaconos & Presbyteros Furnenses, succenset cuidam Geminio Victori, qui testamento suo nominasset tutorē Geminianum Faustinum Presbyterū: & testator olim in cōsilio Episcoporum fuisse statutum, ne quis decedens clericum nominaret ad tutelam vel curam: ac ejus, qui hoc fecisset, memoriā damnatam; idq; ratione superius adducta. Interim tamen nemo negat, admodum pium esse opus procurationem & tutelam pupillorum, quos Deus tam sollicitè nobis commendat, & legumlatoribus quoq; semper curæ & cordi fuit. Severus quoque Imperator Ulpio Rufino scribens gloriatur, omnibusq; liquere desiderat *in l. 2 ff. qui pet. tut.* sese omnem rationem adhibere subveniendis pupillis, cum etiam id pertineat ad curam publicam. Certè quidem olim existimarunt utilitati publicæ repugnare hanc conditionem, *Si pupillus tutores non habuerit, l. 2. §. tractari, ff. ad SC. Tertull.* quod etiam apertè tradit Plato *lib. 11. de legibus,* diligenter admonens præcipuè curam esse habendam pupillaris ætatis.

Est & generali lege prospectum, ne Curiales ad Illustrium* tutelam vocari possint *l 2. C. de tut. vel curat.* 38
illustr. siquidem cum eorum bona fisco sint obligata, non satis* esset prospectum, *ut tradit gloss. ibidem.* 39

Cæcus etiam, qui utriusq; oculi aciem prorsus amisit, quem propriè cæcum appellamus, ut rectè tradit Natta *in repet. l. hac consultissima, §. ex imperfecto, nu. 34. C. de testamen.* tutor dari non poterit, *l. luminibus, C qui* 40
dari tutor. & ibi notat. l. etiam. 2. de auctorit. tut, l. post sus-

sce-

sceptam, & utrobiq; gloss. ff. de excusat. tit. Quin etsi post
41 cæcus fiat, *etiam à suscepta tutela excusare se poterit, *d. l. post susceptam & d. l. etiam, l. 1. & ibi Platea. C. qui morbo se excusant, lib.* 10. Quod tamen non est intelligendum de eo, qui alterum tantum oculum amisit,
42 *l. frater C. de excusat. tut.* Neque etiam de eo, *cui visus tantum est debilitatus, vel habet pupillam oculi obscuratam, juxta ea, quę tradit Nat. *d. loc.* Nec est ignotum quod Cic. scribit, Ap. Claudium cæcum optimè
43 præfuisse rei suæ familiari, atque adeo *senatoris munia eum obiisse, testatur noster Ulpian. *in l. 1. §. quamvis autem, ff. de postul.* severissimamq; in senatu dixisse
44 sententiam *de Pyrrhi captivis, qui centum annis post Decemviros legis actiones ad certam aliquam redegit formam, & peculiari est complexus libro, ut tradit Franciſc. Balduinus *in suis Prolegomenis juris civilis ante primum librum Instit. fol. mihi* 1. *verso, numer.* 8. sicuti et-
45 iam *sententiam dixit Aufidius, vir Prætorius cæcus, Idemque ostendunt multi Romani prudentes, qui cum oculis capti essent, perspicatissimi fuerunt sum-
46 mæque auctoritatis Jurisconsulti, ut *Livius Drusus, cujus fit mentio *in l. si venditor, §. 1. ff. de act. empt.* & a-
47 lio nomine vocatur C. Liv. Drusus, ubi *Celsus laudat justissimam Drusi sententiam, emptorem, per quē steterit quo minus venditus servus traderetur, præstare debere cibariorum sumptus. Et licet hic Drusus à
48 Pomponio *præteritus fuerit, tamen à Valerio Maximo *lib.* 8. *c.* 7. celebratur. Qui & ætatis viribus, & acie oculorū defectus, jus civile populo benignissimè interpretatus est, utilissimáq; discere cupientibus monimenta composuit. Nam & senem illum natura & cæcum fortuna facere potuit: ita natura interpellare non valuit, ne non animo & videret & vigeret. Caius
49 quoque Cassius Longinus ex filia Tuberonis natus,
50 quæ neptis fuerit Ser. Sulpitii, licet luminibus orbatus, ut tradit Suetonius *in vita Neronis cap.* 37. is tamen

con-

consul fuit cum Quartino, temporibus Tiberii, plurimumque auctoritatis habuit, *sub Claudio Cæsare 51
Præfectus Syriæ legũ peritia cæteris præeminuisse legitur, & qui militarem disciplinam ad priscum morem revocabat, exercebat legiones, ac si hostis ingrueret, dignum id majoribus & familia Cassia ratus, ut Auctor 52
est Cornelius Tacitus *lib. 12. ad prin.* Huic tamen Nero cum infensus esset, quod opibus vetustis, & gravitate morum præcellebat, missa ad Senatum oratione, crimini objectavit, quod is Cassius inter Imagines majorum etiam C. Cassii interfectos Iulii Cæsaris coluisset, ita inscriptam, *Duci partium*, quasi per hoc semina belli civilis * meditaretur. Itaque Senatusconsulto ex- 53
ilio mulctatus, & in Sardiniã deportatus est, ut est auctor Cornelius Tacitus *lib. 5. & 16. post prim.* Plinius *lib. 7. Epistol.* Cassium * Cassianæ scholæ principem & pa- 54
rentem fuisse scribit, cujus domum ideo commendat, quod eam Quadratus habitaret, qui non minor foret Orator, quàm fuerit ille Cassius Iureconsultus, quorum fit mentio * *in l. 35. ff. de mort. causa donat. & l. 18.* 55
ff. de furtis, hic sub. Caligula jussus erat interfici, sed Cassium servavit fatalis necessitas in ipsum irruens Caligulam. Et licet hic Cassius Neronis crudelitate deportatus fuerit in Sardiniam, * Insulam pestilentem: 56
tandem tamen revocatus fuit, & in pristinum statum restitutus à Vespasiano: quem tamen Suetonius in vita Neronis *luminibus orbatum inter eos ponit, quia à 57
Nerone mortem sustinuerint.

CAP. XXIIII.

Cui dari possit Tutor à Iudice.

SUMMARIA.

1 *Regula*, omni Impuberi à Iudice Tutorem dari. *Declara nu. 2. & 3.*

4 *Ventri non datur tutor à Iudice.*

5 *Curator testamento non datur.*

Tuto-

6 Tutorem habenti à Iudice non datur alius tutor *Limita nu.* 11. 16. 17. 18. 19.

7 *Pupillo habenti diffusum patrimonium non datur tutor, sed tantum curator. Declara num.* 8.

9 *Tutor non jure datus an valeat alterius datio, priore non remoto, & ejus tutela non cassata, controvertitur.*

10 *Auctoris opinio.*

12 *Tutor Prætorius.*

13 *Declarantur* Novellæ *Iustiniani* 72. *&* 94.

14 *Tutore appellante vel absente, datur temporarius.*

15 *In locum suspecti, remoti vel excusati alius idoneus substituitur tutor.*

16 *Statuo permitti potest, ut tutorem habenti alius tutor detur.*

HActenus qui tutores dederint, hodie dent, & quis dari posset, superioribus aliquot capitibus diximus; deinceps cui dari possit, videndum est. Est autem 1 receptissima * regula, *omni impuberi propter ætatis infir-* 2 *mitatem & lubricum consilium tutorem dari*, etiam * absenti, invito & ignoranti, *l. illud*, *& l. nec non, ff. de tut. & curat. datis ab his.* Dec. *in l. quo tutela, § .nemo, ff. de regul. juris, per l. 2. ff. de tutelis.* Rip. *in l. 1. §, fuit quæsitum, num.* 26. *ff. ad* Trebell. Quarè rectè Impp. Dioclet. & Maximianus rescripserunt *in l. 2. C. quando tut vel curat.* tutoris officium ex sola voluntate pupilli non finiri. Et- 3 iam * surdo, muto, mutæ, furioso, furiosæ, impuberib. *l. muto, § .surdo, ff. de tut. & curat. datis ab his.* Deniq; etiã iis, de quorum statu dubitatur, etiam lite pendente, sed ita demum tenet datio, si liber est, ut scribit Ulpian. *in l. ei qui, ff. de tut. & curat. dat. ab his.* Sed hæc licet regulariter vera sint, non tamen in omnibus vera sunt. Videamus igitur in quib. speciebus locũ habere non possint. Sanè, quoties lex de Curatore loquitur non de 4 tutore, tutor dari non potest: Et ideo * ventri tutor dari non potest, *l. ventri. ff. de tut. & curat. datis ab his.*

Eadem

Eademq; ratione & Curatorem testamento dari non constat, *l. 1. ff. de confirm. tut.* quia lex 12. Tab. de tutela loquitur, non de cura, *Super pecunia*, inquit, *tutelavé rei suæ*. Sed etsi * quis tutor detur quasi minori, qui tñ nõ 5
erat, non valebit datio; & ideò non erit excusatio necessaria, neq; obligabitur sic datus, ex eo quod nõ gesserit, *l. Seiæ, ff. de tut. & curat. datis ab his*. Quoniam autẽ tutor simpliciter datus ad universum patrimonium intelligitur datus, ut nihil supersit, in quo alteri tutori locus sit, & is habeat jus in caput liberum, à qua potestate si velis separare bonorũ administrationem, nõ alio tutore, sed potius curatore opus sit, qui rebus datur, certæ rei dari potest, ut supra latè diximus. Rectè igitur * diversis tam JCtorum responsis quàm Impe- 6
ratorum rescriptis statutum est, tutorem habenti aliũ non posse nec debere dari, *§. interdum*, *& ibi* Port. & post eum optimè Franciscus Balduinus, *Instit. de curat.* Corn. *cons.* 281. *num.* 6. *lib.* 1. Castrens. *cons.* 413. *num.* 1. *v.* 3. *lib* 2. Andr. Barb. *latè cons.* 61. *num.* 5. *vers.* 11. *lib.* 3. & ex recentioribus Paris. *cons.* 85. *num.* 1. *libr.* 3. Quare & ita datum falsum appellat Paulus *in l. Paulus, ff. de verb. significat.* quia quoties actus juris civilis (ut est tutelæ datio) est nullus vel inutilis, ejus actus nomen proprium non habet, & ideo illa adjectione falsi à vero sive proprio distinguitur, quod & in similibus obtinet, ut de testamento nullo, stipulatione, sententia, electione, cessione & compromisso, tradit Andr. Alciat. *in d. l. Paulus*, ubi id benè declarat, dicens, secùs esse in nominib. facti. Sed etsi * pupillus diffusum habeat 7
patrimonium in diversis locis; ita ut solus tutor administrationi non sufficiat, non poterit dari tutor, sed tantũ curator, * etiamsi mater vel avia hoc petierint. 8
Ita respondit Andr. Barbat. *d. cons* 61. *nu.* 9. *lib.* 3. additio ad Port. *tit qui testamento tut. num.* 3. Hoc amplius, si detur causa specialis, in quo dari posset, si tamen alia causa minus legitima fuerit expressa, per quam

9 rum,cum in his * omnis mala corrumpendi suspicio cesset, & magis sint avari quàm integri, ut tradit Rebuff. *in l. Spadonum,ff. de verb.signific.in fin.* ex eo concludens per Alciatum ibidem, hujusmodi Spadones ad quamcunq; dignitatem admitti posse, etiam Papalem. Nam quamvis, inquit, ante coronationem soleat
10 inquiri * de electo in Summum Pontificem, & conclamari (ut fertur) dignum esse papari, quia testiculos habet: sufficit tamen eum habere mentulam, virque ea ratione dici potest.

11 Potest & fidejussor * tutori ei dari contutor, licet in una tutela duplex periculum sustineat. Ideoq; Romanius Appulus, qui cum Magistratis esset, aliquem nominasset suo periculo, pòst ei contutor datus, cùm se eo nomine excusare vellet, rejecta appellatione ab eo interposita detentus fuit in tutela, *l. Remanius, ff. de tut. & curat. datis ab his, facit l. Spadonem, §. si civitatis, ff. de excusat.tut.*

Divus Marcus & Commodus quoq; rescripserunt,
12 superioris ordinis aliquē * posse dari tutorem pupillo inferioris ordinis, & è converso minoris ordinem aliquem posse dari pupillo majoris ordinis, *d.l. Spadonē, §. scire, & l. & qui non ff. de tut. & curat. datis ab his.*

13 Eadem ratione * & ingnuus libertino dari poterit, tutorque perseverabit, nisi se excuset, *l. pupillo, §. libertino, ff. de tut. & curat. datis ab his gloss. optima in l. patronus, ff. de tut. l. 3. C. de excusat.tut.* nisi tamē patronus sit, qui liberto suo datus excusationem non habet, *d.l. patronus, ff. de tut.* vel etiam in loco libertinorum omnino sit penuria, l. 1. §. *libertinis, ff. de excusat.tut.*

14 Et quia * liberti impetrato à Principe jure aureorum annulorum, quod non modici beneficij loco æstimabatur, omnia ingenuitatis munia consequebantur, quod ex Novella Iustiniani, *ut liberti de cætero.* omnibus ad libertatem venientibus absque principali concessione competere cœpit: ideo & hi rectè dari possunt

possunt & perseverabunt, nisi se intra tempora constituta excusaverint, ut ex rescripto Imperatoris sui cum patre Severo refert Claudius Tryphoninus, *in l. cum ex oratione, ff. de excusat. tut. & ibi bona glossa*, *in verbo. rescripsit*.

Sed & neque * volens tantùm, verùm etiamsi invitus datur, cujus rei in aperto causa est, * quia tutela est publicum munus, *§. 1. Instit. de excus. tut.* Quod licet aliqui controvertant, ut novissimè Vertranius Maurus, *de jure liberorum*, *cap.* 18. tamē communios & receptior opinio est, * utilitatis publicæ respectu eam publicum munus dici, sive civile, non reipublicæ, aut etiam provinciale, licet utilitate privatum, Ioan. Crot. *rubr. de nov. operis nuntiat. num.* 10. Mol. *in consuetud. §. 6. gloss.* 6. *nu.* 9. 10. 11. Cuiac. *d. §. 1. & plenius in l. si duas, §. Grammaticos, super verbo tutela, de excusat. tut.* & post eum Revardus *in l. 2. ff de reg. juris.* Ex eo * inferentes, etiam filiumfamilias tutorem dari posse: qui, inquiunt, in his quæ sunt publici juris, patriæ potestatis non habetur ratio, *vulg. l filiusfamilias, ff. de his qui sunt sui vel alieni juris, l. si filiusfamilias, ff. de tutelis,* quo casu pater pro filio tenetur, ut ibidem explicat Vlpianus & Angelus, *in §. 1. num. 5. Instit. qui testam. tutores.* 15 16 17 18

Ex quo * & illud proficiscitur, tutorem ratione officii salarium petere non posse nec debere; quia sponte suscipere tenetur, & gratuitum esse debet, *ex gloss. in l. 1. & in l. in eos, ff. de tutelis* Guido Papæ, *quæst.* 68. maximè ubi ex affectione & amicitia per testatorē fuerit testamento electus, Andr. Barbat. *consi. 62. num. 10. lib. 2.* Imò punitur * extra ordinem, si data sibi pecunia tutelam suscepit: * ut respondit Corn. *consi. 62. num. 910. libr. 4.* Port. *Instit. qui testam. tut. num.* 10. Boer. *in consuet. tit. 1. §. 11.* Poterit tamen * Iudex ex causa remunerationis, vel alia justa causa, salarium constituere, quod ejus arbitrio relinquitur, nisi in loco administratos vigeat contraria consuetudo, nihil scilicet deberi, vel etiam, 19 20 21 22

 si de-

si detectum fuerit, eum non bona fide in administratione fuisse versatum, Corn. & Port. *loc. praalleg.* Guido Papæ, *d. quæst.* 68. Barbat. *d. cons.* 62. *nu.* 10. *lib.* 2. Sic è diverso extante consuetudine, quod tutor durante tutela omnes immobilium bonorum pupillarium fructus suos faciat, modò pupillum alat, æs alienum solvat, & possessiones sartas tectas tueatur, ea tan-
23 quam * valida omnino servanda erit, quam & receptam esse apud Gallos dicit Franciscus Balduinus *ad rubr. tit. de tutel* Boër §. 11.

24 Hæc autem,* quæ diximus, non ita simpliciter intelligenda. Neque enim mutus & surdus legitimi tutores esse possunt, cùm nec testamento, nec alio modo utiliter dari possint, *l. agnato,* §. *surdus & mutus, cum l. seq. ff. de legit. tut.* cujus rationem in materia tutoris testamentarij diximus *cap.* 9. *num.* 34. *&.* 43. Solent enim hi quasi curatore omnino egentes, in jure nostro conferri prodigis adolescentibus debilibus, *l. dabimus*, §. *ult. cum l. seq. ff. de privileg. creditorum.*

25 Neque etiam * servus, licet testamento dari possit, quia Iudex servo libertatem, non tacitè, nec expressè dare potest, *l. in servili,* C. *qui testam. tut. dari possunt.*

26 Neque item * creditor, vel debitor pupilli, jure novo. *Novell.* 72.

Non etiã fœmina, quia tutela virile officiũ sive mu-
27 nus* est, & ultra sexũ fœmineę infirmitatis tale officium est, *l. fin. ff. de tut.* & diximus supra latè, *c.* 9. *n.* 50.

28 Nec etiam * minor viginti quinque annis, ut supra quoque latissimè à nobis declaratum est.

29 Adversa quoq; * valetudine laborans, tali scilicet, ut quis suis ipse rebus superesse non possit, facit quem inhabilem ipso jure, ut etiam volens dari non possit, licet superveniens adversa valetudo perpetua excusationes det à suscepta, ut est gl. *in l.* 1. C. *qui morbo se excus.* & ibi clarè Salicet. & Aret. *in* §. *item propter adversam, Instit. de excusat. tut.* quos refert & sequitur Maria-

nus

nus Socin. *consl. 59 n 35. lib. 3.* ego tamen secùs arbitror, cùm habeamus textum expressum *in l. non solùm, §. si quis, cum l. seq. ff. de excusat. tut.* eum excusare non tantum, ne incipiant, sed & à cœpta excusari debent: qui textus manifestè prosternit contrariam sententiam.

Idemque * dicendum in paupere suo vitio, & ini- 30
mico pupilli, vel patris ejus, quos tamen Iudex, etsi se non excusaverint, etiam rejicere debet, ut respondit Marian. Socin. *d. consil. 59. num. 39. & quatuor seq. lib. 3.* facit optimè *l. in confirmando, ff. de confir. tut. l. 3. §. si tutor, ff. de suspect. tut. §. sed etsi propter paupertatem, §. inimicitiæ, Instit. de excusat. tut.*

Sed etsi quis * prohibitus est à parentibus tutor es- 31
se, hunc neque creari oportet, & si creatus fuerit, nec recusaverit, prohiberi poterit eum esse tutorem, manente ἐπιτιμία, id est, statu ejus integro manente, ac honore illæso servato: neque enim prohibetur gerere, ut suspectus, sed ob patris voluntatem, *l. scire, §. sed etsi, ff. de tut. & curat. datis ab his.*

Etiamsi mater * tantùm prohibuerit, *l. unica, Cod. si.* 32
contra matr. volunt. tut. datus sit. Si tamen de fraude convictus fuerit, non manebit sine nota, *d. l. unica.*

Is quoque, qui jurisdictioni dantis subjectus non est,
ab eo dari non potest, * nec cessatio invicti perperam 33
officii ad ejus periculum spectat, *l. neque à Præside, & ibi bona gloss. Cod. qui dari tut. l. etiam. ff. de tutelis, & ibi quoque gl. l. 3. & l. Divus, ff. de tut. & cur. dat. ab his, l. §. si quando, ff. de Magistrat. conven. l. 3. C. qui petant tut.* si
tamen is * consentiat, datio valebit, ut ex Alex. *consi.* 34
161. num. 7 libr. 5. Andr. Barbat. *consil. 61. num. 5. lib. 3.*

Eos etiam, qui in legatione sunt, Magistratus creari non posse vel debere, nec periculum per idem tempus, quo in legatione sunt, ad eos pertinere Modestinus scribet *in dict. l. scire, §. eos, ff. de tut. & curat. datis ab his.*
Nam & Ulpianus scribit, absentiam ejus, qui Reipub. 35
causa ab est, neq; ei, neque alii damnosam esse debere,

l. ab-

l. absentia, ff. de reg. juris. ideoque in ejus locum alius tutor, vel potius curator datur, *l. in omnem, ff. de tut. & curat. datis ab his.*

36 Eripit etiam * sacramenti religio militem ab administratione tutelæ, ex rescripto Divi Antonini, *l. ab administratione, C. de legatis.* Non enim debet militiæ armatæ muneribus occupatus, neque si legitimus sit, neque si ex testamento datus fuerit, nec alio modo (etsi voluerit) tutor vel curator fieri: si tamen errore ductus res administraverit, negotiorum gestorũ actione conveniri poterit, ex rescripto Imperatoris Philippi, *in l. militiæ, C. qui dari tut.* Cujus rei in promptu causa est, quod miles non debet avocari à signis suis, & numeris, sed eis jugiter inhærere, propriæ muniis insudare militiæ, ut armorum quotidiano exercitio ad bella sit paratus, non sibi vacare, aut aliena obsequia peragere, *l. tribuni, l. nemo miles, l. milites, de re militari, lib. 12.* Qua ratione etiam prohibetur esse conductor rerum alienarum, hujus fidejussor, mandator vel procurator, *l. milites. C. locati.* Negotiator vel mercator, *d. l. milites, & l. unica, C. Negotiatores ne militent, libr. 2.* vel etiam procurator ad lites, *l. militem, C. de procurat. l. filiusfamilias, §. veterani, eodem tit.*

Porrò autem ut non sunt milites avocandi à suis signis & castris, ita nec ministri ecclesiarum à suis ecclesiis; ne ecclesiasticis * ministeriis addicti occupentur negotiis prophanis, *c. generaliter, causa* 16. *quæst.* 1. quod maximè procedit, quando ad sacrosanctas ecclesias permanent, non divagantes, neque circa ministeria divina desides, *d. c. generaliter*, vel nisi Episcopus civitatis ecclesiasticarum rerum commiserit gubernacula & orphanorum ac viduarum, quæ indefensæ sunt, aut earum personarum, quæ ecclesiastico indigent adminiculo, propter Dei timorem. *cap. pervenit, distinct.* 86. Et ideo Imperator Iustin. cùm aliquando Episcopis permisisset sese à tutela excusare, *l. generaliter, C. de Episcop.*

scop. & cler. pòst *Novella sua constitutione* 124. statuit, ut nec volentes admitterentur; Presbyteris tamen & Diaconis & Subdiaconis permisit tutelam legitimâ jure, sive lege cognationis administrare, quod videtur hausisse ex decretis Synodi Chalcedonensis 41. quam Martianus Imperator congregavit an. 437. vel secundum Onuphrii supputationem an. 451 Sanè D. Cyprianus in quadam epistola ad Diaconos & Presbyteros Furnenses, succenset cuidam Geminio Victori, qui testamento suo nominasset tutorẽ Geminianum Faustinum Presbyterũ: & testator olim in cõsilio Episcoporum fuisse statutum, ne quis decedens clericum nominaret ad tutelam vel curam: ac ejus, qui hoc fecisset, memoriã damnatam; idq; ratione superius adducta. Interim tamen nemo negat, admodum pium esse opus procurationem & tutelam pupillorum, quos Deus tam sollicitè nobis commendat, & legumlatoribus quoq; semper curæ & cordi fuit. Severus quoque Imperator Ulpio Rufino scribens gloriatur, omnibusq; liquere desiderat *in l. 2 ff. qui pet. tut.* sese omnem rationem adhibere subveniendis pupillis, cum etiam id pertineat ad curam publicam. Certè quidem olim existimarunt utilitati publicæ repugnare hanc conditionem, *Si pupillus tutores non habuerit, l. 2. §. tractari, ff. ad SC. Tertull.* quod etiam apertè tradit Plato *lib.* 11. *de legibus*, diligenter admonens præcipuè curam esse habendam pupillaris ætatis.

Est & generali lege prospectum, ne Curiales ad Illustrium* tutelam vocari possint *l 2. C. de tut. vel curat.* 38
illustr. siquidem cum eorum bona fisco sint obligata, non satis* esset prospectum, *ut tradit gloss. ibidem.* 39

Cæcus etiam, qui utriusq; oculi aciem prorsus amisit, quem propriè cæcum appellamus, ut rectè tradit Natta *in repet. l. hac consultissima, §. ex imperfecto, nu.* 34. *C. de testamen.* tutor dari non poterit, *l. luminibus, C qui* 40
dari tutor. & ibi notat. l. etiam. 2. de auctorit. tut, l. post susce-

sceptam,& utrobiq; gloss. ff. de excusat. tit. Quin etsi post
41 cæcus fiat,*etiam à suscepta tutela excusare se poterit, *d. l. post susceptam & d. l. etiam, l.1. & ibi Platea. C. qui morbo se excusant, lib.* 10. Quod tamen non est intelligendum de eo, qui alterum tantum oculum amisit,
42 *l. frater C. de excusat. tut.* Neque etiam de eo,*cui visus tantum est debilitatus, vel habet pupillam oculi obscuratam, juxta ea, quę tradit Nat. *d. loc.* Nec est ignotum quod Cic. scribit, Ap. Claudium cæcum optimè
43 præfuisse rei suæ familiari, atque adeo*senatoris munia eum obiisse, testatur noster Ulpian. *in l. 1. §. quamvis autem, ff. de postul.* severissimamq; in senatu dixisse
44 sententiam*de Pyrrhi captivis, qui centum annis post Decemviros legis actiones ad certam aliquam redegit formam, & peculiari est complexus libro, ut tradit Francisc. Balduinus *in suis Prolegomenis juris civilis ante primum librum Instit. fol. mihi 1. verso, numer.* 8. sicuti et-
45 iam*sententiam dixit Aufidius, vir Prætorius cæcus, Idemque ostendunt multi Romani prudentes, qui cum oculis capti essent, perspicatissimi fuerunt summæque
46 auctoritatis Jurisconsulti, ut* Livius Drusus, cujus fit mentio *in l. si venditor, §. 1. ff. de act. empt.* & a-
47 lio nomine vocatur C. Liv. Drusus, ubi* Celsus laudat justissimam Drusi sententiam, emptorem, per quē steterit quo minus venditus servus traderetur, præstare debere cibariorum sumptus. Et licet hic Drusus à
48 Pomponio* præteritus fuerit, tamen à Valerio Maximo *lib. 8. c. 7.* celebratur. Qui & ætatis viribus, & acie oculorū defectus, jus civile populo benignissimè interpretatus est, utilissimáq; discere cupientibus monimenta composuit. Nam & senem illum natura & cæcum fortuna facere potuit: ita natura interpellare non valuit, ne non animo & videret & vigeret. Caius
49 quoque Cassius Longinus ex filia Tuberonis natus,
50 quæ neptis fuerit Ser. Sulpitii, licet luminibus orbatus, ut tradit Suetonius *in vita Neronis cap. 37.* is tamen con-

consul fuit cum Quartino, temporibus Tiberii, plurimumque auctoritatis habuit, *sub Claudio Cæsare 51
Præfectus Syriæ legũ peritia cæteris præeminuisse legitur, & qui militarem disciplinam ad priscum morem revocabat, exercebat legiones, ac si hostis ingrueret, dignum id majoribus & familia Cassia ratus, ut Auctor 52
est Cornelius Tacitus *lib. 12. ad prin.* Huic tamen Nero cum infensus esset, quod opibus vetustis, & gravitate morum præcellebat, missa ad Senatum oratione, crimini objectavit, quod is Cassius inter Imagines majorum etiam C. Cassii interfectos Iulii Cæsaris coluisset, ita inscriptam, *Duci partium*, quasi per hoc semina belli civilis * meditaretur. Itaque Senatusconsulto ex- 53
ilio mulctatus, & in Sardiniã deportatus est, ut est auctor Cornelius Tacitus *lib. 5. & 16. post prim.* Plinius *lib. 7. Epistol.* Cassium * Cassianæ scholæ principem & pa- 54
rentem fuisse scribit, cujus domum ideo commendat, quod eam Quadratus habitaret, qui non minor foret Orator, quàm fuerit ille Cassius Iureconsultus, quorum fit mentio * *in l. 35. ff. de mort. causa donat. & l. 18.* 55
ff. de furtis, hic sub. Caligula jussus erat interfici, sed Cassium servavit fatalis necessitas in ipsum irruens Caligulam. Et licet hic Cassius Neronis crudelitate deportatus fuerit in Sardiniam, * Insulam pestilentem: 56
tandem tamen revocatus fuit, & in pristinum statum restitutus à Vespasiano: quem tamen Suetonius in vita Neronis *luminibus orbatum inter eos ponit, quia à 57
Nerone mortem sustinuerint.

Cap. XXIIII.

Cui dari possit Tutor à Iudice.

Summaria.

1 *Regula*, omni Impuberi à Iudice Tutorem dari. *Declara nu. 2. & 3.*

4 *Ventri non datur tutor à Iudice.*

5 *Curator testamento non datur.*

Tuto-

6 Tutorem habenti à Iudice non datur alius tutor *Limita nu.* 11. 16. 17. 18. 19.

7 *Pupillo habenti diffusum patrimonium non datur tutor, sed tantum curator. Declara num.* 8.

9 *Tutor non jure datus an valeat alterius datio, priore non remoto, & ejus tutela non cassata, controvertitur.*

10 *Auctoris opinio.*

12 *Tutor Prætorius.*

13 *Declarantur Novellæ Iustiniani* 72. *&* 94.

14 *Tutore appellante vel absente, datur temporarius.*

15 *In locum suspecti, remoti vel excusati alius idoneus substituitur tutor.*

16 *Statuo permitti potest, ut tutorem habenti alius tutor detur.*

HActenus qui tutores dederint, hodie dent, & quis dari posset, superioribus aliquot capitibus diximus; deinceps cui dari possit, videndum est. Est autem
1 receptissima * regula, *omni impuberi propter ætatis infir-*
2 *mitatem & lubricum consilium tutorem dari*, etiam * absenti, invito & ignoranti, *l. illud*, *& l. nec non, ff. de tut. & curat. datis ab his.* Dec. *in l. quo tutela, § .nemo, ff. de regul. juris, per l. 2. ff. de tutelis.* Rip. *in l. 1. §, fuit quæsitum, num.* 26. *ff. ad* Trebell. Quarè rectè Impp. Dioclet. & Maximianus rescripserunt *in l. 2. C. quando tut vel curat.* tutoris officium ex sola voluntate pupilli non finiri. Et-
3 iam * surdo, muto, mutæ, furioso, furiosæ, impuberib. *l. muto, § .surdo, ff. de tut. & curat. datis ab his.* Deniq; etiã iis, de quorum statu dubitatur, etiam lite pendente, sed ita *l* demum tenet datio, si liber est, ut scribit Ulpian. *in l. ei qui, ff. de tut. & curat. dat. ab his.* Sed hæc licet regulariter vera sint, non tamen in omnibus vera sunt. Videamus igitur in quib. speciebus locũ habere non possint. Sanè, quoties lex de Curatore loquitur non de
4 tutore, tutor dari non potest: Et ideo * ventri tutor dari non potest, *l. ventri. ff. de tut. & curat. datis ab his.*

Eadem

Eademq; ratione & Curatorem testamento dari non constat, *l. 1. ff. de confirm. tut.* quia lex 12. Tab. de tutela loquitur, non de cura, *Super pecunia*, inquit, *tutelavé rei suæ*. Sed etsi * quis tutor detur quasi minori, qui tñ nō 5
erat, non valebit datio; & ideò non erit excusatio necessaria, neq; obligabitur sic datus, ex eo quod nō gesserit, *l. Seia, ff. de tut. & curat. datis ab his*. Quoniam autẽ tutor simpliciter datus ad universum patrimonium intelligitur datus, ut nihil supersit, in quo alteri tutori locus sit, & is habeat jus in caput liberum, à qua potestate si velis separare bonorũ administrationem, nō alio tutore, sed potius curatore opus sit, qui rebus datur, certæ rei dari potest, ut supra latè diximus. Rectè igitur * diversis tam JCtorum responsis quàm Impe- 6
ratorum rescriptis statutum est, tutorem habenti aliũ non posse nec debere dari, *§. interdum, & ibi* Port. & post eum optimè Franciscus Balduinus, *Instit. de curat.* Corn. *cons.* 281. *num.* 6. *lib.* 1. Castrens. *cons.* 413. *num.* 1. *v.* 3. *lib* 2. Andr. Barb *latè cons.* 61. *num.* 5. *vers.* 11. *lib.* 3. & ex recentioribus Paris. *cons.* 85. *num.* 1. *libr.* 3. Quare & ita datum falsum appellat Paulus *in l. Paulus, ff. de verb. significat.* quia quoties actus juris civilis (ut est tutelæ datio) est nullus vel inutilis, ejus actus nomen proprium non habet, & ideo illa adjectione falsi à vero sive proprio distinguitur, quod & in similibus obtinet, ut de testamento nullo, stipulatione, sententia, electione, cessione & compromisso, tradit Andr. Alciat. *in d. l. Paulus*, ubi id benè declarat, dicens, secùs esse in nominib. facti. Sed etsi * pupillus diffusum habeat 7
patrimonium in diversis locis; ita ut solus tutor administrationi non sufficiat, non poterit dari tutor, sed tantũ curator, * etiamsi mater vel avia hoc petierint. 8
Ita respondit Andr. Barbat. *d. cons* 61. *nu.* 9. *lib.* 3. additio ad Port. *tit qui testamento tut. num.* 3. Hoc amplius, si detur causa specialis, in quo dari posset, si tamen alia causa minus legitima fuerit expressa, per quam

dari non debuisset, non valebit datio, etiam interveniente Iudicis decreto, *per l. tutor si petitus.* & ibi Bartol. *ff. de tut. & curat. dat. ab his*, quem refert & sequitur Corn. *d. consil 28. num. 7. lib. 1.* Castr. *consil. 411. numer. 1. vers. 3. ratio. lib. 2.* & novissimè Paris. *d. cons. 85. nu. 2 & 3. lib. 3.* In quibus locis etiam concludunt; idem esse quando Iudex in datione erravit. Denique scribit Angelus, *in d. §. interdum, num. 2. Instit. de curat.* quod
9 si prior * non jure datus fuerit, non valere dationem alterius, nisi illo prius remoto, & ejusdem tutela cassata, ad instar, inquit, electionis, quæ non potest secundo fieri, nisi priore cassata, *cap. consideravimus, & cap. auditis, extra. de elect.* Dicit tamen in contrarium esse textum satis, ut videtur, expressum, *in l. si ut proponis, C. de*
10 *confir. tut.* & ideo* relinquit cogitandum, cujus posterioris opinionis ego quoque sum. Hoc autem quod diximus, tutorem habenti non posse dari alium: multis modis venit declarandum, & limitandum. Primùm enim locum non habet jure veteri, quo jure debitorem, vel
11 creditorem pupilli * tutorem potuisse dari *supra cap. 9.* diximus. Neque propterea impeditæ fuerunt actiones inter eum & pupillum, saltem eæ, quarum causa & origo fuisset ante tutelam, licet aliæ, quæ post tutelam oriebantur, interim cessarent, *l. nec non dantur, ff. de tutelis & rat. distrah.* de quo paulo pòst dicemus plenius. Quo casu judicio existente inter tutorem & pupillum, si non erat alius tutor (plures enim dari possunt) cujus autoritate niteretur pupillus, quia ipse tutor in rem suam autor esse non poterat, unus aliquis dabatur in
12 litem, quem Iustinian.* Prætorium appellat, *in §. si inter, Instit. de authorit. tut.* Verùm hodie hujus rei ratio
13 multum est imminuta, quia Iustin.* *Novella constitutione 72.* prohibitum est regulariter, ne dibitor, vel creditor tutor fiat, sed quia idem Iustinian. *Novella 94.* hac lege postea exemit matres, & d. Novella etiam quosdam alios minimè complectatur, ut supra annotavi-

tavimus. Rectè ergo Iustin. *in d. §. si inter*, statuit, ut deficiente contutore, in locum illius Prętorii tutoris curator daretur, quo interveniente, judicium perageretur, eoque peracto is desineret, *l. si plures, ff. de test. tut.* Idq; sive pupillus agat, sive conveniatur, *l. qui habet, §. si pupillus, ff. de tutelis.* Quoties etiam aliqua pupilli bona sunt ultra centesimũ urbis lapidem, id est, centum milliaria, sive mille passus, se excusare poterit tutor: neq; enim tenetur ultra tutelam gerere, nisi in eadem Provincia pupilli patrimonium sit, & ideo illarũ rerum dabunt tutores in Provincia Præsides ejus, non earundem, *l. propter litem, §. licet, cum §. seq. ff. de excusat. tut.* Tutor quoq; datus, si provocet, sive appellet, vel absit, interim, referente Ulpiano ex rescripto Divi Pii, * datur temporarius tutor, qui tutelam gerat. *l. cum* 14
quidam, ff. de tut. & curat. datis ab his, quod & probat Modestinus eo casu, quo tutoris auctoritas necessaria fuerit, veluti ad adeundam hæreditatem, quoniam ad hoc curatoris auctoritas inutilis esset, *l. cum in una, §. 1. ff. de appell.* Pari modo & in locum suspecti & remoti, & in locum excusati, alius idoneus substituitur sententia competentis judicis. Et hoc quidem Senatus- 15
consulto introductum est, cum ex pluribus tutoribus unus ex pluribus aut removetur, ut excusatur in perpetuum, *l. si quis sub conditione, ff. de testament. tut. dict. §. interdum*, & ibi Angelus *in princip. vers. nota quod si tutor*, & post eum Jacob. Cujac. *super verbo, interdum, Instit. de curat.* quod * à Divis Valeriano & Galieno 16
extenditur ad defunctos, vel etiam relegatos, id est, deportatos tutores, *l. 4. ff. In quib. caus. tutor. habenti. & dict. l. si quis sub conditione.* Corn. *consil.* 175. *num.* 3 *lib.* 3. Angel. *de Bannito d. §. interdum num.* 1. Nam in ejus locum, qui relegatus est, salva civitate, curator datur, non tutor. Cujacius loco quo supra, *per l. quod si fortè §. quid ergo. ff. de solut.* Datur & in locũ furiosi, surdi, muti, tutoris legitimi alius tutor, ex Senatus- 17

consulto, *l. cum plura ff. de tutelis.* Sæpè etiam ad alium ex lege 12. tabularum curatio prodigi, aut furiosi pertinet, alii Prætor administrationem dat, scilicet, cum ipse legitimus inhabilis ad eam rem videatur, *l. sæpe ff. de curat. furiosi.* Sed etsi tutor missus est ad hostes quasi legatus, aut ab eis receptus, aut transfugerit, quia servus non efficitur, & tutor manet, alius interim da-
18 tur, *l. si quis, ff. de tutel.* Non absimili ratione, * quando ex testamento hæreditas non est adita, ex quo tutor speratur, vel is datur est sub conditione, vel die; pendente conditione, vel die, alius dandus est, qui definit, quando conditio exiterit, dies advenerit, vel hæres pòst adierit, *l. si nemo, l. si hæreditas, l. si quis, ff. de testam. tutel. §. sed etsi, Instit. de Attil. tutor.* Potest & mater, si nolit bona filiis suis relinquenda administrari per tutorem eisdem suis filiis patris testamento datum, aliquem ex necessariis suis hęredem instituere, eundemq; rogare, ut filiis suis, cùm ad pubertatem venerint, plenè restituat: ita enim scriptus hæres erit nudo nomine, & administrabit quamdiu erit impubes, & facto puberi hæreditatem restituet cum fructibus perceptis, nulla čt quarta Trebellianica deducta, *ut est text. in l. fideicom-*
19 *missi, §. cum Pollidius, ff. de usuris.* Imola *in l. cum filio, de legat.* & novissimè Gualdensis *in tract. suo cautel. ult. volunt. tit. de tutore*, ubi plures laudat ejusdem opinionis.
20 Postremò potest & statutum permittere tutorem habenti alium dari ex causa, puta, si petant consanguinei aliquem adiungi, allegata causa suspitionis, vel alia legitima vel verisimili, ut tradit Francisc. Curt. *consi.* 46. *incip. super controversia.* Thomas Feratius *cautel. ult.* & novissimè Paris. *consi.* 85. *nu.* 3. *lib.* 3. Sed eo statuto stante, si uno die petitus, & eodem quoque datus fuerit, nullius erit momenti datio, quia propter tēporis brevitatem non est verisimile Iudicem discussisse utilitatem pupilli, ut consuluit Paris. *d. loco,* & ante eum plenius Anchor. *consi.* 36. *incip. visa quadam petitione,*

CAP.

Cap. XXV.

Quando dentur Tutores.

Summaria.

1 *Tutorem omni tempore; sive die dari posse.*
2 *Feriatis diebus tutor dari potest.*
3 *Datio tutoris actus favorabilis & opus pium.*
4 *Constantinus Imperator primus Christianus.*
5 *Die dominico acta fieri posse.*
6 *Theodosius Imperator concessit diebus Dominicis emancipare, atq; manumittere.*
7 *Opera ruralia die Dominico ex necessitate explicari possunt.*

NUnc ad extremũ, *quãdo dentur Tutores*, videamus. & sanè Ulp. *lib. 8. de omnibus tribunalibus*, scribit, *in l. nec mandante, §. dari, ff. de tut. & curat. datis ab his*, eum * omni tempore, sive die dari posse. Refert & i- 1
dem Ulpianus *l. 5. ad edictum*, orationem D. Marci, qua in Senata recitata dicit effectum fuisse de aliis speciebus Prętorem adiri, etiam dieb. feriatis, * ut puta ut 2
tutores vel curatores dentur, ut officia admoveantur, cessantis excusationes allegentur, alimenta cõstituantur, ætates probentur, *l. eadem oratione, ff. de feriis*, cujus 3
rei non alia cõmodior ratio reddi potest, quàm quod actus sit multum favorabilis, & opus valde pium, datio tutoris: cùm Deus nobis tã sollicitè pupillos cõmendaverit, *cap. defensionis, distinct. 87.* adeo ut Pagani olim Principes voluerint tutelam etiam geri à Iudæis & Christianis, indicantes, eorum religionem minimè pollui hoc civili munere. Qua ratione * Constantinus 4
Imperator, primus Christianus, *in l. 1. ff. de feriis*, dicit, gratum & jucundum esse die etiam Dominico maximè votiva compleri, & super his rebus acta fieri. Cujus etiam * exemplo ductus Theodosius Imperator, 5
emancipandi atque manumittendi * licentiam dieb. 6
Dominicis, cæteris causis quiescentibus, tribuit, *l. 2. C. de*

de Feriis. Sicuti etiam die Dominico * opera rustica ex necessitate explicari poterunt: quoniam frequenter evenit, ut non aptius alio die frumenta sulcis, aut vineæ scrobibus mandentur, ne occasione momenti pereat commoditas cœlesti provisione concessa.

CAP. XXVI.

Tutela an sit honor vel onus?

SUMMARIA.

1 *Variæ interpretum sententiæ, tutela an sit honor, vel onus, nu. 21.*
2 *Baldus doctor oculatissimus, & omnium sui temporis celeberrimus.*
3 *Testamentaria tutela honor appellatur.*
4 *Honorificum ut fuit ex testamento amicorum, vel parentum quid capere, ita turpe ab iis præteriri.*
5 *Legata & hæreditates plerumque dantur ob merita.*
6 *Legatarii amici vocantur.*
7 *Personæ honoratæ quæ dicantur.*
8 *Cicero parens eloquentiæ.*
9 *Usurpans indebitè nomen tutoris, an teneatur pœna sacrilegij vel falsi?*
10 *Tutorem ratione officii & dignitatis non prius in carcerem ponendum esse, quàm esset convictus.*
11 *Numerus liberorum an excuset ab honoribus?*
12 *Iudæus dignitatum & officiorum publicorum incapax.*
13 *Reprobatur opinio eorum existimantium tutelam honorem esse.*
14 *Ratio naturalis legis loco est.*
15 *Tutela an sit munus publicum, & quatenus.*
16 *Publicum alias civile dicitur.*
17 *Tutela quid onerosum, grave & molestum appellatur.*
18 *Tutela quare onus appelletur.*
19 *Statutum dictans agnatos cognatis præferri in hæredita-*

tate, intelligitur etiam ut præferantur in onere tutelæ quod declaratur nu. 20.

22 *Intellectus* legis, testamento, ff. de manumissis testamento.

23 *Servus omnium hominum abjectissimus, & honoris incapax.*

24 *Servorum variæ qualitates.*

25 *Ordinarij servi alios vicarios habuerunt in peculio, cum suis peculiis.*

26 *Vicarij servi peculiares servi nuncupati.*

27 *Servorum dignitates, respectu aliorum servorum.*

28 *Servi nobiles.*

29 *Honor pro cultura, fide & integritate aliquando accipitur.*

30 *Nonius Marcellus doctissimus Grammaticus.*

31 *Reprobatur opinio Baldi.*

32 *Magistratus onus.*

33 *Episcopatus magis nomen oneris, quàm honoris esse.*

34 *Reservatio dignitatum simpliciter facta non comprehendit dignitatem Episcopalem.*

35 *Iudæi à tutela non sunt immunes.*

36 *Dolus & malitia nemini debet patrocinari.*

37 *Contractus factus contra legem tenet, licet sit nullus quantum ad commodum contrahentis, non tamen ad ipsius incommodum.*

38 *Nemo ex sua culpa, dolo, vel improbitate, vel delicto, debet consequi præmium.*

39 *An nobiles, qui sceleribus nobilitatem amiserunt, sint immunes ab oneribus nobilitatis.*

40 *Contumax in non respondendo habetur pro confesso in eo, quod tendit in damnum.*

41 *Bannitus perdit jura civitatis in ijs, quæ tendunt ad ipsius commodum, non autem incommodum.*

42 *Dei memoriam habentes non præsumuntur ad tutelas & curas libenter accedere.*

sceptam, & utrobiq; gloß. ff. de excusat. tit. Quin etsi post
41 cæcus fiat, *etiam à suscepta tutela excusare se poterit, *d. l. post susceptam & d. l. etiam, l.1. & ibi Platea. C. qui morbo se excusant, lib.* 10. Quod tamen non est intelligendum de eo, qui alterum tantum oculum amisit,
42 *l. frater C. de excusat. tut.* Neque etiam de eo, *cui visus tantum est debilitatus, vel habet pupillam oculi obscuratam, juxta ea, quę tradit Nat. *d. loc.* Nec est ignotum quod Cic. scribit, Ap. Claudium cæcum optimè
43 præfuisse rei suæ familiari, atque adeo *senatoris munia eum obiisse, testatur noster Ulpian. *in l. 1. §. quamvis autem, ff. de postul.* severissimamq; in senatu dixisse
44 sententiam *de Pyrrhi captivis, qui centum annis post Decemviros legis actiones ad certam aliquam redegit formam, & peculiari est complexus libro, ut tradit Francisc. Balduinus *in suis Prolegomenis juris civilis ante primum librum Instit. fol. mihi 1. verso, numer. 8.* sicuti et-
45 iam *sententiam dixit Aufidius, vir Prætorius cæcus, Idemque ostendunt multi Romani prudentes, qui cum oculis capti essent, perspicatissimi fuerunt sum-
46 mæque auctoritatis Jurisconsulti, ut *Livius Drusus, cujus fit mentio *in l. si venditor, §. 1. ff. de act. empt.* & a-
47 lio nomine vocatur C. Liv. Drusus, ubi *Celsus laudat justissimam Drusi sententiam, emptorem, per quē steterit quo minus venditus servus traderetur, præstare debere cibariorum sumptus. Et licet hic Drusus à
48 Pomponio *præteritus fuerit, tamen à Valerio Maximo *lib. 8. c. 7.* celebratur. Qui & ætatis viribus, & acie oculorū defectus, jus civile populo benignissimè interpretatus est, utilissimáq; discere cupientibus monimenta composuit. Nam & senem illum natura & cæcum fortuna facere potuit: ita natura interpellare non valuit, ne non animo & videret & vigeret. Caius
49 quoque Cassius Longinus ex filia Tuberonis natus,
50 quæ neptis fuerit Ser. Sulpitii, licet luminibus orbatus, ut tradit Suetonius *in vita Neronis cap. 37.* is tamen
con-

consul fuit cum Quartino, temporibus Tiberii, plurimumque auctoritatis habuit, *sub Claudio Cæsare 51
Præfectus Syriæ legũ peritia cæteris præeminuisse legitur, & qui militarem disciplinam ad priscum morem revocabat, exercebat legiones, ac si hostis ingrueret, dignum id majoribus & familia Cassia ratus, ut Auctor 52
est Cornelius Tacitus *lib. 12. ad prin.* Huic tamen Nero cum infensus esset, quod opibus vetustis, & gravitate morum præcellebat, missa ad Senatum oratione, crimini objectavit, quod is Cassius inter Imagines majorum etiam C. Cassii interfectos Iulii Cæsaris coluisset, ita inscriptam, *Duci partium*, quasi per hoc semina belli civilis * meditaretur. Itaque Senatusconsulto ex- 53
ilio mulctatus, & in Sardiniã deportatus est, ut est auctor Cornelius Tacitus *lib. 5. & 16. post prin.* Plinius *lib. 7. Epistol.* Cassium * Cassianæ scholæ principem & pa- 54
rentem fuisse scribit, cujus domum ideo commendat, quod eam Quadratus habitaret, qui non minor foret Orator, quàm fuerit ille Cassius Iureconsultus, quorum fit mentio * *in l. 35. ff. de mort. causa donat. & l. 18.* 55
ff. de furtis, hic sub. Caligula jussus erat interfici, sed Cassium servavit fatalis necessitas in ipsum irruens Caligulam. Et licet hic Cassius Neronis crudelitate deportatus fuerit in Sardiniam, * Insulam pestilentem: 56
tandem tamen revocatus fuit, & in pristinum statum restitutus à Vespasiano: quem tamen Suetonius in vita Neronis *luminibus orbatum inter eos ponit, quia à 57
Nerone mortem sustinuerint.

Cap. XXIIII.

Cui dari possit Tutor à Iudice.

Summaria.

1 *Regula*, omni Impuberi à Iudice Tutorem dari. *Declara nu. 2. & 3.*

4 *Ventri non datur tutor à Iudice.*

5 *Curator testamento non datur.*

Tuto-

Eademq; ratione & Curatorem testamento dari non constat, *l. 1. ff. de confirm. tut.* quia lex 12. Tab. de tutela loquitur, non de cura, *Super pecunia,* inquit, *tutelavé rei sua.* Sed etsi * quis tutor detur quasi minori, qui tñ nõ erat, non valebit datio, & ideò non erit excusatio necessaria, neq; obligabitur sic datus, ex eo quod nõ gesserit, *l. Seia, ff. de tut. & curat. datis ab his.* Quoniam autẽ tutor simpliciter datus ad universum patrimonium intelligitur datus, ut nihil supersit, in quo alteri tutori locus sit, & is habeat jus in caput liberum, à qua potestate si velis separare bonorũ administrationem, nõ alio tutore, sed potius curatore opus sit, qui rebus datur, certæ rei dari potest, ut supra latè diximus. Rectè igitur * diversis tam JCtorum responsis quàm Imperatorum rescriptis statutum est, tutorem habenti aliũ non posse nec debere dari, *§. interdum, & ibi* Port. & post eum optimè Franciscus Balduinus, *Instit. de curat.* Corn. *cons. 281. num. 6. lib. 1.* Castrens. *cons. 413. num. 1. v. 3. lib 2.* Andr. Barb. *latè cons. 61. num. 5. vers. 11. lib. 3.* & ex recentioribus Paris. *cons. 85. num. 1. libr. 3.* Quare & ita datum falsum appellat Paulus *in l. Paulus, ff. de verb. significat.* quia quoties actus juris civilis (ut est tutelæ datio) est nullus vel inutilis, ejus actus nomen proprium non habet, & ideo illa adjectione falsi à vero sive proprio distinguitur, quod & in similibus obtinet, ut de testamento nullo, stipulatione, sententia, electione, cessione & compromisso, tradit Andr. Alciat. *in d. l. Paulus,* ubi id benè declarat, dicens, secùs esse in nominib. facti. Sed etsi * pupillus diffusum habeat patrimonium in diversis locis; ita ut solus tutor administrationi non sufficiat, non poterit dari tutor, sed tantũ curator, * etiamsi mater vel avia hoc petierint. Ita respondit Andr. Barbat. *d. cons. 61. nu. 9. lib. 3.* additio ad Port. *tit. qui testamento tut. num. 3.* Hoc amplius, si detur causa specialis, in quo dari posset, si tamen alia causa minus legitima fuerit expressa, per quam

Margin numbers: 5 (beside "suæ. Sed etsi * quis tutor..."), 6 (beside "igitur * diversis..."), 7 (beside "patrimonium in diversis locis..."), 8 (beside "tantũ curator, * etiamsi...").

dari non debuisset, non valebit datio, etiam interveniente Iudicis decreto, *per l. tutor si petitus.* & ibi Bartol. *ff. de tut. & curat. dat. ab his*, quem refert & sequitur Corn. *d. consil 28. num. 7. lib. 1.* Castr. *consil. 411. numer. 1. vers. 3. ratio. lib. 2.* & novissimè Paris. *d. cons. 85. nu. 2 & 3. lib. 3.* In quibus locis etiam concludunt; idem esse quando Iudex in datione erravit. Denique scribit Angelus, *in d. §. interdum, num. 2. Instit. de curat.* quod
9 si prior * non jure datus fuerit, non valere dationem alterius, nisi illo prius remoto, & ejusdem tutela cassata, ad instar, inquit, electionis, quæ non potest secundo fieri, nisi priore cassata, *cap. consideravimus, & cap. auditis, extra. de elect.* Dicit tamen in contrarium esse textum satis, ut videtur, expressum, *in l. si ut proponis, C. de*
10 *confir. tut.* & ideo* relinquit cogitandum, cujus posterioris opinionis ego quoque sum. Hoc autem quod diximus, tutorem habenti non posse dari alium: multis modis venit declarandum, & limitandum. Primùm enim locum non habet jure veteri, quo jure debitorem, vel
11 creditorem pupilli * tutorem potuisse dari *supra cap. 9.* diximus. Neque propterea impeditæ fuerunt actiones inter eum & pupillum, saltem eæ, quarum causa & origo fuisset ante tutelam, licet aliæ, quæ post tutelam oriebantur, interim cessarent, *l. nec non dantur, ff. de tutelis & rat. distrah.* de quo paulo pòst dicemus plenius. Quo casu judicio existente inter tutorem & pupillum, si non erat alius tutor (plures enim dari possunt) cujus autoritate niteretur pupillus, quia ipse tutor in rem suam autor esse non poterat, unus aliquis dabatur in
12 litem, quem Iustinian.* Prætorium appellat, *in §. si inter, Instit. de authorit. tut.* Verùm hodie hujus rei ratio
13 multum est imminuta, quia Iustin. * *Novella constitutione 72.* prohibitum est regulariter, ne dibitor, vel creditor tutor fiat, sed quia idem Iustinian. *Novella 94.* hac lege postea exemit matres, & d. Novella etiam quosdam alios minimè complectatur, ut supra annotavi-

tavimus. Rectè ergo Iustin. *in d. §. si inter*, statuit, ut deficiente contutore, in locum illius Prętorii tutoris curator daretur, quo interveniente, judicium perageretur, eoque peracto is desineret, *l. si plures, ff. de test. tut.* Idq; sive pupillus agat, sive conveniatur, *l. qui habet, §. si pupillus, ff. de tutelis.* Quoties etiam aliqua pupilli bona sunt ultra centesimũ urbis lapidem, id est, centum milliaria, sive mille passus, se excusare poterit tutor: neq; enim tenetur ultra tutelam gerere, nisi in eadem Provincia pupilli patrimonium sit, & ideo illarũ rerum dabunt tutores in Provincia Præsides ejus, non earundem, *l. propter litem, §. licet, cum §. seq. ff. de excusat. tut.* Tutor quoq; datus, si provocet, sive appellet, vel absit, interim, referente Ulpiano ex rescripto Divi Pii, * datur temporarius tutor, qui tutelam gerat, *l. cum* 14
quidam, ff. de tut. & curat. datis ab his, quod & probat Modestinus eo casu, quo tutoris auctoritas necessaria fuerit, veluti ad adeundam hæreditatem, quoniam ad hoc curatoris auctoritas inutilis esset, *l. cum in una, §. 1. ff. de appell.* Pari modo & in locum suspecti & remoti, & in locum excusati, alius idoneus substituitur sententia competentis judicis. Et hoc quidem Senatus- 15
consulto introductum est, cum ex pluribus tutoribus unus ex pluribus aut removetur, ut excusatur in perpetuum, *l. si quis sub conditione, ff. de testament. tut. dict. §. interdum*, & ibi Angelus *in princip. vers. nota quod si tutor*, & post eum Jacob. Cujac. *super verbo, interdum, Instit. de curat.* quod * à Divis Valeriano & Galieno 16
extenditur ad defunctos, vel etiam relegatos, id est, deportatos tutores, *l. 4. ff. In quib. caus. tutor. habenti. & dict. l. si quis sub conditione.* Corn. *consil.* 175. *num.* 3 *lib.* 3. Angel. *de Bannito d. §. interdum num.* 1. Nam in ejus locum, qui relegatus est, salva civitate, curator datur, non tutor. Cujacius loco quo supra, *per l. quod si fortè §. quid ergo. ff. de solut.* Datur & in locũ furiosi, surdi, muti, tutoris legitimi alius tutor, ex Senatus- 17

 con-

Cap. XXV.

Quando dentur Tutores.

Summaria.

1 *Tutorem omni tempore; sive die dari posse.*
2 *Feriatis diebus tutor dari potest.*
3 *Datio tutoris actus favorabilis & opus pium.*
4 *Constantinus Imperator primus Christianus.*
5 *Die dominico acta fieri posse.*
6 *Theodosius Imperator concessit diebus Dominicis emancipare, atq; manumittere.*
7 *Opera ruralia die Dominico ex necessitate explicari possunt.*

NUnc ad extremũ, *quãdo dentur Tutores*, videamus. & sanè Ulp. *lib. 8. de omnibus tribunalibus*, scribit, *in l. nec mandante, §. dari, ff. de tut. & curat datis ab his*, eum * omni tempore, sive die dari posse. Refert & i- 1
dem Ulpianus *l. 5. ad edictum*, orationem D Marci, qua in Senata recitata dicit effectum fuisse de aliis speciebus Prętorem adiri, etiam dieb. feriatis, * ut puta ut 2
tutores vel curatores dentur, ut officia admoveantur, cessantis excusationes allegentur, alimenta cõstituantur, ætates probentur, *l. eadem oratione, ff. de feriis*, cujus 3
rei non alia cõmodior ratio reddi potest, quàm quod actus sit multum favorabilis, & opus valde pium, datio tutoris: cùm Deus nobis tã sollicitè pupillos cõmendaverit, *cap. defensionis, distinct. 87.* adeo ut Pagani olim Principes voluerint tutelam etiam geri à Iudæis & Christianis, indicantes, eorum religionem minimè pollui hoc civili munere. Qua ratione * Constantinus 4
Imperator, primus Christianus, *in l. 1. ff. de feriis*, dicit, gratum & jucundum esse die etiam Dominico maximè votiva compleri, & super his rebus acta fieri. Cujus etiam * exemplo ductus Theodosius Imperator, 5
emancipandi atque manumittendi * licentiam dieb. 6
Dominicis, cæteris causis quiescentibus, tribuit, *l. 2. C. de*

de Feriis. Sicuti etiam die Dominico * opera rustica ex necessitate explicari poterunt: quoniam frequenter evenit, ut non aptius alio die frumenta sulcis, aut vineæ scrobibus mandentur, ne occasione momenti pereat commoditas cœlesti provisione concessa.

CAP. XXVI.

Tutela an sit honor vel onus?

SUMMARIA.

1 *Variæ interpretum sententiæ, tutela an sit honor, vel onus, nu.21.*

2 *Baldus doctor oculatissimus, & omnium sui temporis celeberrimus.*

3 *Testamentaria tutela honor appellatur.*

4 *Honorificum ut fuit ex testamento amicorum, vel parentum quid capere, ita turpe ab iis præteriri.*

5 *Legata & hæreditates plerumque dantur ob merita.*

6 *Legatarii amici vocantur.*

7 *Personæ honoratæ quæ dicantur.*

8 *Cicero parens eloquentiæ.*

9 *Usurpans indebitè nomen tutoris, an teneatur pœna sacrilegij vel falsi?*

10 *Tutorem ratione officii & dignitatis non prius in carcerem ponendum esse, quàm esset convictus.*

11 *Numerus liberorum an excuset ab honoribus?*

12 *Iudæus dignitatum & officiorum publicorum incapax.*

13 *Reprobatur opinio eorum existimantium tutelam honorem esse.*

14 *Ratio naturalis legis loco est.*

15 *Tutela an sit munus publicum, & quatenus.*

16 *Publicum alias civile dicitur.*

17 *Tutela quid onerosum, grave & molestum appellatur.*

18 *Tutela quare onus appelletur.*

19 *Statutum dictans agnatos cognatis præferri in hæredita-*

tate, intelligitur etiam ut præferantur in onere tutelæ quod declaratur nu. 20.

22 *Intellectus* legis, testamento, ff. de manumissis testamento.

23 *Servus omnium hominum abjectissimus, & honoris incapax.*

24 *Servorum variæ qualitates.*

25 *Ordinarij servi alios vicarios habuerunt in peculio, cum suis peculiis.*

26 *Vicarij servi peculiares servi nuncupati.*

27 *Servorum dignitates, respectu aliorum servorum.*

28 *Servi nobiles.*

29 *Honor pro cultura, fide & integritate aliquando accipitur.*

30 *Nonius Marcellus doctissimus Grammaticus.*

31 *Reprobatur opinio Baldi.*

32 *Magistratus onus.*

33 *Episcopatus magis nomen oneris, quàm honoris esse.*

34 *Reservatio dignitatum simpliciter facta non comprehendit dignitatem Episcopalem.*

35 *Iudæi à tutela non sunt immunes.*

36 *Dolus & malitia nemini debet patrocinari.*

37 *Contractus factus contra legem tenet, licet sit nullus quantum ad commodum contrahentis, non tamen ad ipsius incommodum.*

38 *Nemo ex sua culpa, dolo, vel improbitate, vel delicto, debet consequi præmium.*

39 *An nobiles, qui sceleribus nobilitatem amiserunt, sint immunes ab oneribus nobilitatis.*

40 *Contumax in non respondendo habetur pro confesso in eo, quod tendit in damnum.*

41 *Bannitus perdit jura civitatis in ijs, quæ tendunt ad ipsius commodum, non autem incommodum.*

42 *Dei memoriam habentes non præsumuntur ad tutelas & curas libenter accedere.*

43 *Præsumitur quilibet potius res proprias curare, quàm alienas.*
44 Charitas *prima incipit à seipso.*
45 *Tutorum non est par similisq; causa.*
46 *Affectatis negotiis nihil indulgetur.*
47 *Ignorantia affectata non excusat, sed pro sciente habetur.*
48 *Ignorantia affectata habetur pro scientia, etiam in pœnalibus.*
49 *Impedito regulariter tempus non currit, nisi sit affectatum.* Declara *num.* 50.
51 *Conditio absentis causa* Reipublicæ *in nullo deterior fieri potest, aut debet, & quomodo hoc procedat.*
52 *Legatus, qui procuravit sibi legationem, non gaudet privilegijs legatorum.*
53 *Tutelam affectasse quis dicatur.*
45 *Interpretatio* legis, Spadonum, §. finali, ff. de excusat. tut.
55 *Tutela affectata non censetur onus.*
56 *Modica non sunt curanda.*
57 *Modicum & nihil æquiparantur.*
58 *Immunitas concessa à muneribus personalibus non comprehendit minima.*
59 *Defunctoriè, vel dicis causa tutelam suscipere quando quis dicatur.*
60 *Textus* legis 1. C. Qui numero tutelarum, *pristinæ suæ integritati restituitur.*
61 *Gregorius* Haloander *diligentissimus & verus juris instaurator.*
62 *Franciscus* Duarenus *defenditur* in l. Iurisgentium, §. doli, ff. de pactis.
63 *Honorarij tutores qui dicantur.*
64 *Tutor honorarius conveniri non potest, nisi excussis facultatibus ejus qui gessit.*
65 *Tutela an respectu personæ pupilli dicatur onus.*
66 *Tutela ex parte pupilli est favorabilis.*

De

DE illo nunc * videndum est, *An tutela sit honor, an potius onus?* qua in re variatum est sententiis. Nam 1
Baldus, Doctor * oculatissimus, & omnium sui tem- 2
poris celeberrimus, ingenio feraci & fœcũdo, *in l. cum quidam, C. de verb. signific.* eam ratione administrationis bonorum & rei tutelaris honorẽ appellat, motus ex *l. testamento centurio, ff. de manumiss. testam. ibi, ab honore administrandi removit.* Ex qua lege colligunt Doctores, quod, ut est à tutela infame reiici, ita administrare honorificum, sequitur Socinus filius, *in l. utrum ita. §. cum quidam, in ult. notab. ff. de rebus dubiis*, quam opinionem confirmat Papinianus *lib. 4. responsorum, in l. qui tutelam, in prin. ff. de testamen. tutela. Qui tutelam*, inquit, *mandatam excusationis jure suscipere noluit, ab his quoque legatis submovendus erit, quæ filiis ejus relicta sunt, modò si legata filii non affectione propria, sed ob honorem patris, id est, ut interpretari possumus, tutelam patri testamento mandatam meruerunt.* Ex qua lege * aper- 3
tissimè colligitur, testamentariam tutelam honorem appellari, nec id abs re. Veteres enim honori duxisse, si morientis testamẽto hæredes instituerẽtur, vel quantum libet etiam modicum sibi supremo morientium judicio relinqueretur, notũ est; eo quod hoc ipso eorum fides, probitas & integritas ultimo morientis judicio, probata munificentia ejus, ac liberalite digna videretur. Sic item è cõtra * injuriosum ac turpe puta- 4
batur amicorum parentumve testamento præteriri. Atque hinc prodit, quod passim dicunt IC. testatorẽ aliquem honorasse, quem scilicet instituit, vel legato providit, ut Callistr. *in l. Divus, ff. ad leg. Cornel. de Falsis, ibi, legato honoratur*, Ulpian. *in l. sed & si mortis, §. hoc autem, ibi, nec enim quærimus cui acquiratur legatum, sed cui honor habitus sit, ff. de lgat. præstand* Idem Ulpianus *in l. sed et si suscepit, §. sed et si proponas, ibi, honorem habitum voluit, quibus reliquit fideicommissum, ff. de Iudiciis*, Idem *l. fideicommissa, §. plerumque, ibi: licet multorum*

 inter-

interſit uni voluiſſe honorem habitum, ff. de legat. 3. Paulus *in l. amiciſſimos, ibi: ad ſuſcipiendum onus tutelæ, etiam*
5 *honore legati eos proſequi, ff. de excuſat. tut.* Et hoc * nimirum illud eſt, quod, cum plerumq; hæreditates &
6 legata * ob meritum dantur, teſte Vlpiano, *libr.* 30. *ad*
7 *Sabinum, l. nec adjecit ff. pro ſocio,* legatarij * amici vocantur, *l. quidam, ff. de reb. dubiis,* & quandoque perſonæ honoratæ, *ut in l. unica, §. ſin autem, C. de caduc. toll.* Sed ut ex alijs Scriptoribus aliquid etiam in rem noſtrã mutuemur, etiã huic ſententiæ non deſunt Scriptores celeberrimi. Dicit inprimis Cicero, eloquen-
8 tiæ parens, *pro Cecinna, uſum fructum omnium bonorum Ceſenniæ legavit, ut frueretur una cum filio: magnus honos viri, jucundus mulieri fuiſſet, ſi diuturnum eſſe licuiſſet. Rurſus Symmachus ad Theod. *lib.* 1. *epiſt.* 41. agens de ſignatoribus, qui legatum ex teſtamento acceperant, aut ſubſcripſerant. Adducuntur etiam ſcripta Divalia, inquit, quibus adſtipulatio cujuſdam remota eſt; qui ſuam juviſſe cauſam teſtimonio diceretur, quaſi veriſimile eſſet exemplum, ut tenuis honos, quo defunctus ob amicitiam ſubſcriptores aſperſerat, legitimum poſſit abolere judicium.

Ex quibus videretur ſatis ſuperq; probatum eſſe, tutelam, ſaltem teſtamentariam, honoris nomen eſſe, non oneris, quod & placuit mirum in modum Marco Anton. Nat. Aſtenſi, *in rep. l. hac conſultiſſima, §. ex imperfecto, q. 24 C. de teſtam.* Cyno *in l. cum quidam. C. de verb. ſignific.* & Imolæ. *in l. ſi ex toto, §. 1. in fin. ff. de legat.* 1. & noviſſimè Zuchard *in rep. l. poſt humo, nu. 7. C de bonor. poſſ. contra tab.* Quod certè placitũ pulchrũ eſt & egregium, ſi verum eſſet, de quo nõ parum dubito. Nam ſi illud verũ eſſet, ex eo inferri poſſet, uſurpantẽ indebitè nomen tutoris teneri pœna ſacrilegij, vel falſi, juxta
9 notata Bart. * *in l. 1. per illum text. ut dign. ordo ſervetur,* & quæ amplè ſuo more tradit And. Tyraq. mirè diligens, & multæ lectionis vir, *de Nobilit. cap.* 13.

Poſſet

Posset & secundò inferri, tutorem velut honestam personam ratione * officii, & dignitatis non prius in carcerem poni debere, quam esset convictus, juxta ea, 10
quæ tradit Aretius *in l. si post accusationem, col. fi. de testam.*

Pariter * & tertiò inferri posset, non jure trium, sed neque sedecim liberorum jure quem à tutela excusari, quod Alex. Imper. placitum, *in l.* 1. *C. de his qui num. liber. lib.* 10. quum Inquit, *Numerus liberorum ab honoribus non excusat.* 11

Denique * ut semel finiam, sequeretur, quod Iudæus non posset esse tutor, quia est dignitatum & officiorum 12
publicorum incapax, ut tradit Zas. *in rubr. de justitia & jure, nu.* 4. 6 *&* 7. in doctore, advocato, *per l. laudabile, C. de advocat. diversorum Iudic. l. fin. C. de postul.* maximè ex eo, quia sunt infideles, & non Christiani, *cap. cum sit, cap. penult. de Iudæis. cap. cum sit. cap. constituit* 17. *q.* 4. ubi sub interminatione anathematis & excommunicationis vetat concilium, ne Iudæi ad ulla officia publica admittantur: &, si qui eos admitterent, tanquam sacrilegi haberentur, quod etiam constituerunt Impp. Theod. & Valentin. *in l. fin. C. de Iudæis.*

Videamus ergo vera sit, necne, ista opinio? & certè si verum fateri licet, puto hanc opinionē omnino erroneam esse, atq; ideo tutelam non Honoris nomen, sed 13
Oneris esse. Ad quod dicendū primò me movet, quod honor sit administratio Reipublicæ, cū dignitatis gradu, sive cum sumptu, sive sine erogatione contingens, *l. honor, ff. de munerib. & honorib.* tutela verò non sit Reipublicæ munus, sed principaliter privatū, ut probatur *l. non tantum, §. is qui, ff. de excusat. tut.* dum ædilē plebis tutorem dari posse eo comprobat, qui excusetur à privatis muneribus: excusatio aūt est argumentū jure tutoris dati, *l. Spadonem, §. pen. ff. de excus. tut.* qui etiam ratio * naturalis, quo legis loco est demōstrat. Satis n. tutela de re privata & familiari pupillorū & domo corū- 14
dem concluditur, & quot sunt domus, tot sunt tutelæ.

Non

Non inficior tamen, eam esse pro utilitate publi-
cum, quod publicè, omnium intersit, orbos ac pupil-
los (in quorum recta institutione tanquam in herba
sita est tota spes, & salus Reipublicæ pendet) tueri ac
defendere, & in singulis civitatibus publicam tutelam
minoribus deberi, ut ait Constantinus, *in l. 19. de decu-
rioribus, Codic. Theodos.* eorumque subventionem &
protectionem ad curam publica pertinere, ex Epistola
15 Divi Severi, *l. Divus l. qui pet. tut.* sed * principaliter pri-
vatum munus esse, & per consequentias publicum, si-
ve civile, quæ appellatio latior est, quàm Reipublicæ.
Nam munus Reipublicæ est, quod principaliter & di-
rectò ad Rempublicam, sive civitatis utilitatem spe-
16 ctat; publicũ verò, quod aliàs * civile dicitur, est, quod
tam ex consequentia, quam principaliter ad utilitatẽ
publicam pertineat, ut latè tradit acutissimus interpres
Iacobus Cuiac. *ad l. 6. super verbo, tutela non est Reipubli-
cæ munus, ff. de excusat. tut.* & nos latius suprà dixi-
mus.

Et hoc est, quod dicunt veteres interpretes tutelam
esse munus auctoritate publicum, sed utilitate priva-
tum, ut Angel. *in §. 1. num. 5. Instit. de excusat. tut.* & ibi-
dem Accurs. *in glo. verbo, publicum munus, & l. si hæredi-
tas, §. servus, in fin. ff. de testamen. tut.* Ioan. Crot. *in repet.
rubr. de oper. novi nunciat. num.* 10. Bartol. *in l. si filius, ff.
de tutelis.*

17 Quæ sententia * ex eo etiam fulciri potest, quod
passim inveniamus tutelam, ut quid onerosum, grave &
molestum appellari ab Ulpian. *in l. 3. & 5.* & Paulo, *in
l. Nesennius, §. final. & l. amicissimos, ff. de excusat. tut.*
Modestino, *in l. si quis duas, §. Grammatici, ibi, requiem
habent, eodem, l. 4. C. de excusat. munerum, ibi, tutelæ sol-
licitudo.* Neratio, *l. cujus bonis, ff. de curat. furiosi.* à Seve-
ro & Antonino, *l. 1. C. quod cum eo qui in aliena, ibi, cum
id onus exemplo cæterorum munerum civilium.* Imperat.
in §. tria onera, Instit. de excusat. tut. Paulo, *l. si is qui, ibi,
sube-*

subeundum est onus illius, eodem. Et id quidem optima ratione, * propter onus administrationis & periculum tutelæ, difficultatem rationum conficiendarum, & reddendarum, ut dicit Paulus, *in d.l.si is qui.* Est enim, inquit Paulus, aliquando una tutela tam diffusa & negotiosa, ut ea pro pluribus cedat, & totum hominem occupet. 18

Cui congruit, quod tradit Q.Mutius *libro singularium* Ορῶν, *l. quo tutela, ff.de reg. juris,* & Ulpian. 14.*&* 38. *ad Sabinum in l.1. in prin. & l.3.ff.de legit. tut.* Imperator *in* §.1.*Instit. de leg. patronor. tutel.* Quo tutela legitima, quæ onus est, redit, eo & hæreditatem ab intestato per consequentias quasi lucrum & commodum pervenire, cujus rationem expressit Paulus, *libr ad Sabinum* 3. *de tutelis,* incidenter differens; secundum naturam esse, inquiens, commoda cujusque rei eum sequi, quem sequuntur incommoda, per hoc inferens, quemadmodũ tutor rectè institui potest hęres; quia qui sentit incommodum, iniquum non est, ut etiam aliquod commodum sentiat: sic quoq; hæredem tutorem rectè testamento dari. Commodum enim hæreditatis, etiam incertum, tutelam quodam onere pensari, & æquitas & ratio non dissuadent, *l. secundum naturam, ff. de reg. jur. l. tutores, ff. de testam. tutel.**

A quo nihil omnino* abest, quod tradit Bart. *in l.1. in prin. ff. de legit. tut.* quod si agnati à statuto cognatis præferantur in hæreditate, eodem modo intelligi debet, quod habeant onus tutelæ, idem Bart. *cons. incip. civitas Mediolani,* quem & plures alios ejus sententiæ refert & sequitur Decius *dict. l. quo tutela,* quod tamen ipse declarat, non procedere in matre & avia, idq; ea ratione præcipuè, quod harum tutela non sit jussa, sive necessaria, sed permissiva tantùm, irregularis & extraordinaria, quæ ab hæreditate non regulatur, * ut tradit idem Dec. *dict. l. quo tutela, nu.* 2. *& plenius consil. suo* 16. Alex. de Imola, *cons.* 109. *lib.*3. 19 20

Quare

Quare non mirum cuiquam videri debet, si alii sint
21 qui contra Baldum* & alios supra allegatos Doctores confidenter & palàm tenent expressè, tutelā onus esse, sive Oneris nomen, non Honoris, ut Mar. Socin. *cons.* 100.*n.*30.*l.*2. quo loco is alios allegat. Idem Marian. *in rep.l. cum filiofamilias, num.*41. *de legat.* habent enim juris rotundos textus pro se, qui sunt testimonia irrefragabilia, ex quibus fundari viam esse sigillatam, Bald. dicit *cons.* 97. *lib.*2. quem sequitur Zasius *consil.* 2. *in fin. lib* 2.

Neq; quenquam movere debent argumenta à Baldo, & aliis ejusdem factionis adducta. Nam in primis
22 quod dicunt, vim & potestatē* administrandi res pupillares honorem appellari à Pap. *lib.*14. *responsorū. in l. testamento, ff. de manumis. testam.* argumentum valde
23 leve est: cùm enim * ea verba referantur ad homines servos omnium hominum objectissimos, administrationi dominicę prępositos, vel ab ea remotos, nō pōt intelligi de honore publico, de quo hic loquimur, cujus servus est omnino incapax, ut qui pro nullo habetur, & quod ad jus civile attinet, pro mortuo comparatur, nec velle habet, & obsequitur imperio domini; sed debet necessariò accipi, sive interpretari pro qualitate servi, qui apud dominum in honore est, & in pretio prę cęteris, & ut talis à domino alicui rei, vel administrationi prępositus est, quē eo ipso idem dominus in honore habere, sine honore ornare dicitur, quales a-
24 pud Romanos fuerūt servi ordinarii, vicarius* oppositi, quos alii Actores, alii Atriēses, alii deniq; Dispēsatores appellant, quorum summa fuit auctoritas apud dominum, in alios servos imperium, quibus rerum omnium sūma imminebat, & earum administratio cōmissa fuit, ut latè probat Andr. Alciat. *in l. urbana, & l. in leg. Censoria, ff. de verb. sign.* Iac. Rævard. *Variorum* 5. *c. ult.* Idem *l. non vult hæres, ff. de reg. jur.* & Barn. Briss. *in suo eleg. tract. de solut.* §. *quib. solvi potest, verbo, servis.*

Quo

Quo loco * etiam scribit item Rævardus *d. cap. ult.* 25
quod iidem ordinarii servi habuerint alios vicarios in peculio, cum suis peculiis iisq; velut dominis imperarint, indeq; * vicarios peculiares servos passim ferè 26
nuncupari, quod etiam probat Andr. Tiraquel. *de Nobilit. cap. 8. num. 4.*

Non abs re igitur Papinianus servilem administrationem circa res dominicas honorem appellavit, & eam dignationis paululum quiddam secum adferre dicere voluit, cum Ulpianus *l. 21. ad Sabinum, l. generaliter, ff. de legat. 1.* servum Actorem, Dispensatorem, sive Atriensem, (ita enim eum Plautus vocat) ponat pro optimo & præstantissimo: *Legato generaliter relicto,* inquiens, *veluti homine, nec optimus, nec pessimus accipitur, itaque actorem non posse eligi.*

Nec est novus & infrequens hic loquendi modus apud nostros IC. cùm & hi dignitatis servorũ meminerint, * ut Paulus *in l. habitatio ff. de ventre in poss. mit.* 27
ibi, servis secundum dignitatem cibaria præstanda sunt, & Ulpian. *in l. sed et si quid, §. sufficiẽtes, ff. de usufruct.* ubi ita scribit, *Sufficienter autẽ alere debet, & vestire secundum ordinẽ, & dignitatem mancipiorũ.* Sed & Poetæ frequentes sunt in eodem ferè genere loquendi, qui servum respectu alterius servi nobilem & generosum appellant, quod Euripides apertè declarat in Helena; *Ego,* inquit, * *sum & existo tamen servus, inter generosos nu-* 28
meratus servos nomẽ non habens liberum. Rursus eadem fabula, *Ante dominos generosis servis gloriosissimum mori,* ut refert Andr. Tiraq. *de Nobilit. cap. 8. num. 4.*

Neque etiam huic sententiæ desunt aliorum celeberrimorum Scriptorum testimonia, qui propius ad eam confirmandam faciunt: sic enim scribit Cicero pro Sex Roscio, Servos apud eum esse in honore, & in precio.

Secundũ argumentũ nõ magis urget, quod ex Papiniano, & aliis adfertur, quod honor dicitur deferri his,

his, quibus teſtamento aliquid relinquitur, atque ideo tutela ſaltem teſtamentaria honor dici debeat, non onus:
26 * non enim loquuntur de honore publico, ſive dignitate, ſed de fide, diligentia, integritate & dilecto amore, cultura, magnificentia amici, cui aliquid relinquitur. Cum enim vel teſtandæ, vel remunerandæ fidei cauſa, neceſſariis, notis, ac familiaribus ferè legamus, *d. l. nec adiecit, ff. pro ſocio*; eos honorare dicimur, in honore & precio habere, honore ornare, fidem & eorum diligentiam adprobare.

Et ne quis putet nobis ad hoc dicendum deeſſe auctoritatem, inprimis adduco Ulpian. *libr.* 3. *ad edict. in l. ſi remunerandi*, *juncta l. ſalarium, ff. mandati. Si remunerandi*, inquit, *gratia honor intervenit, mandati erit actio.*

Rurſus Papinianus ait *lib.* 1. *Reſponſorum, in l. tutor*, §. 1. *ff. de excuſat. tut. Quæ tutoribus remunerandæ fidei cauſa teſtamento parentes relinquuntur, poſt excuſationem ab hæredibus extraneis quoque retineri placuit.*

30 Scribit præterea* Imperator noſter *in §. Inſtit. de ſatiſdat. tut.* tutores teſtamentarios non eſſe cogendos ſatiſdare: *quia*, inquit, *fides eorum & diligentia à teſtatore adprobata eſt.*

Denique hanc noſtram ſententiam confirmat Nonius Marcellus doctiſſimus extra omnem aleam Grammaticus, cujus lectionem plurimum antiquitatis elegantiorisque literaturæ cognitioni conducere, inficias ire nemo poteſt, qui honorem pro cultura, obſervantia, dilecto amore, fide & integritate, idoneorum exemplorum ſylva docet.

Et ita quidem ex his locis omnibus perſpicuum eſſe puto, tutelam non honoris, ſed oneris nomen eſſe, ac
31 proinde priorem ſententiam, * cujus Baldus coryphæus eſt, meritò eſſe rejiciendam, conſideratio fine, ad quem fiunt, ſive dantur tutores, ſcilicet, ut pupillis præſint, & eorum curam habeant ſeu gerant.

Quia

Qua ratione motus Abb. *in cap. ut debitur, de appellat.* dicit Magistratum (quem tamen ubique IC. & Imperatores nostri honorem appellant, *l. cui muneris, l. honor. l. quod ad honores pertinet, in prin. l. ut gradatim, de muner. & honor. §. Prætorum, Instit. de jur. nat. gent. & civili, l. 1. C. si quacumque præditus potest. l. 1. C. Rector Provinciæ, l. continet. ff. de eo quod metus causa*) principaliter onus esse, quod cum honore * in Magistratu concurrit, *ut est gloss. in cap. si contra unum, verbo, probari, de offic. de leg. in Sexto.* 32

Hoc Amplius Archidiaconus *in cap. qui episcopatum desiderat,* 8. *q.* 1. scribit ex Divis Augustin. & Hieron. * 33
in d. cap. qui Episcopatum, & cap. illud, eadem causa, quæst, 1. Episcopatum magis nomen oneris quam honoris esse: cum tamen aliis in locis Episcopatus non solùm dicatur dignitas, sed culmen dignitatum, *cap. Quia Pontificali, de offic. de leg. lib. 6. cap. fin. de sent. & re jud. eod. libr.* & latè tradit Rebuff. *super concord. tit. de collat. §, Præfatique ordinarii, verbo, omnium dignitatum, fol.* 294. *in par-* 34
vis, & ante eum glo. prag. *tit, de pacific. poss. verbo,* * *prælaturam, fol.* 69. *vers. ex eo inserens*, in reservatione dignitatum simpliciter facta non comprehendi dignitatem Episcopalem, ut nec in dispensatione cum illegitimo, ut possit promoveri ad ordines & dignitates, nec etiam in gratia concessa alicui de fructibus beneficiorum vacantium ad tempus certum percipiendis.

Rectè ergo infer Ioannes Crotus *in repet. rubr. de o-* 35
per. novi nunc. num. 9. Judæos non debere esse immunes à tutelis, ne, inquit, ex sua malitia immunitatem consequantur, *per l. Spadonem, §. librarios, ff. de excusatio. tut.* Sed Ulricus Zasius *in præfat. de justit. & jure num.* 8. ex Bart. & Iohan. de Anan. *in rubr. de Iudæis,* contrariam opinionem, tanquam veram & indubitatam tenet, ex eo quod etiam communio Christianis cum Iudæis sit prohibita, *cap. ad hæc, de judiciis.*

Cui simile est, quod tradunt Doctores actum nul-

lum, qui regulariter nullum operatur juris positivi effectum, tamen operari quatenus concernit favorem, & commodum gerentis, qui ex eo actu licet nullo, detecta tamen ejus culpa, vel dolo, æquè benè puniè-
36 tur, ne ex improbitate sua * gaudeat, vel locupletur, ac dolus & culpa sua sibi patrocinetur, ut voluit Bald. *in l. fin. C. de peric. & commod. rei vend.* Bart. *in l. bona fides, ff. de act. empt.* & latissimè Sebast. Vantius. *tract. de nullit. sentent. tit. 8. quoties, & intra quod tempus, num. 53. usque fin.* ubi diversa exempla adducit.

At similius est quod alij scribunt, contractum factum contra legem, vel statutum, quantumvis nullum, quoad commodum & favorem eorum, qui sic
37 contraxerunt, * eundem tamen valere, quantum ad damnum & odium eorum, ut Bartol. *in l. non dubium,* & ibi Fulgosius, *Cod. de legibus,* & latissimè Andreas Tiraq. *de retract. lig. §. 1. glossa 2. nu. 8. & §. 26. gloss. ff. 2. num. 7. & seqq.*

Sed & quod proprius est, quod generaliler traditur ex sua culpa, dolo, improbitate, vel delicto, quem nō debere consequi pœnam & præmium, quia pœna non præstat immunitatem, *l. sive hæredit. ff. de negot. gest. l.*
38 *relegatorum, §. fin. de interd. & relegat.* Et * inducta in odium, nō debent verti seu retorqueri in favorē, & ob delictum non debet quis esse melioris conditionis, nec eum dignitas, sed pæna comitari, *l. ne quis officialium, C. de decurionibus lib. 10. c. audivimus, de collus. deteg.*
39 Ex quo inferunt * Doctores eum, qui sceleribus nobilitatem amisit, perdere quidem privilegia nobilitatis honorifica, non tamen onerosa, quib. nobiles magis gravantur, quam ignobiles, ut tradit Andr. Tiraq. *de Nobilit. c. 24. nu. 7. 8. 9. 10. 11. 12.* & post eum Carol. Mol. *in consuet. § 37. glo. 6. num. 5. & 6.* Zas. *in l. nulla, in fin. ff. de legib.* & ante eos glossa prag. *tit. de excommun. vit. verbo, revelare.* quibus in locis adducunt diversa similia exēpla, & inter alia valdè quotidiana, & in pra-
ctica

ctica utilia, quod scilicet contumax *in respondendo 40
habetur pro confesso, in eo duntaxat, quòd tendit in damnum. Item* quod bannitus perdit jura civitatis, 41
in iis solùm, quæ tendunt ad ipsius commodum, non autem ad suum incõmodum. Item quod disponens, usurarum mercatorem nõ haberi pro mercatore, non intelligitur quoad onera, quibus subsunt Mercatores.

Secundò inferunt *ex eo Dd. quod præsumere de- 42
bemus eos, qui Dei memoriam habent, non facile ad tutelas & curas accedere, ut dicit Imperator, *in §. quoniam, ut qui obligat se habere prohibent res minorum* : & Alciat. *de præsum. regula 3. præsumpt.* 18. eò, quod tutela res sit molesta, negotiosa, & periculi plena, & quilibet præsumatur * potius res proprias curare velle, 43
quàm alienas, ut dicit idem Alciat. *reg. 1. præs.* 52. quia prima charitas incipit* à seipso, *l. Præses, C. de servit. & aquæ duct. c. si non licet 23. q. 5.* 44

Quod tamen * diximus, tutelam Oneris nomen 45
esse, non Honoris, non est perpetuum. Siquidem non omnium tutorum par similisque causa est, cùm quorundam tutela sit jussa sive necessaria, aliorum permissiva tantùm, qualis est matris, aviæ & proaviæ, quę ob id anamola, irregularis, & extraordinaria vocatur, quod eis speciali quodam jure permissum sit tutelam filiorum gerere, si velint, nec ad eam cogi possint. Quare eadem onerosa dici nõ potest, ut quæ eas gravare nõ possit, nisi ultrò velint eam acceptare, sed potius affectata, *arg. l. spadonem, §. fin. ff. de excus. tut.* & ita ex facti specie consultus respondit Corn. *cons. 20. l. 2.*

Nec id quidem * tantùm obtinet in matris, aviæ, & 46
proaviæ tutela, sed & in omni alia affectata tutela: nõ enim potest quis dicere sibi grave & molestum esse, quod ipse cupidè ambivit, vel oneri esse, quod ultrò captatum est, *d. l. spadonem, §. fin.*

Et hoc generale est, & propè perpetuum, ut non faveatur, nec quidquam indulgeatur negotiis affecta-

tis, ut longè lateque probat Felinus, *in cap. non debet? num. 3. usque ad fin. de testibus.* Hippol. de Marsil. *in l. 1. §. cum quis latrones, de quaest.* Tiraq. *de retract. lig. §. 35. glo. 4. num. 27. 28. idem de poenis, causa 13. nu. 22 usque ad fin.* quibus in locis ipsi adducunt multa exempla practica & quotidiana.

47 E quibus hoc est, quod ignorantia affectata non excusat, sed talis ignorans pro sciente habetur, *l. qui contra, ibi, errore non affectato. C. de incest. nupt.* & ibi Bald. *cap. cum inhibitio. §. si quis vero, ibi, affectatores ignorantes, de clandest. desponsat. cum similib. per* Tiraq. *alleg. & ante eum* Robertus Marant. *in repet. l. is potest, num. 242. ff. de acq. vel amitt. hæred.* ex eo inferens, quod licet regulariter tempus non currat ignoranti, aut restituatur, id tamen currere taliter ignoranti, ut tradit idem

48 Tyraq. *ibid. num. 33.* & quod * magis est, dicit eum haberi pro sciente etiam in poenalibus.

49 Secundum est, quod * licet regulariter impedito tempus non currat, juxta ea, quę tradit Dec. *consi. 445. num. 48. Idem cons. 468. nu. 32. in fin. & seq. idem consil. 498. num. 23. gloss. prag. tit. de poss. pacific. verbo, impedimenti*, & dicit esse regulare Arius Pinel. *in autent. nisi triennale, num. 42. C. de bonis mater. cum similib. per nos adductis in tract. nostro Praescriptionum.* Id tamen intel-

50 ligendum est, * quando tale impedimentum non est affectatū, puta, quod impeditus non potuit removere impedimentum, quod si potuit, & in eo removendo fuit negligens, tempus ei curret non aliter, atque non impedito, idque praesertim in casibus, in quibus jus aliquem arctat, ut summa ope niti debeat, Dec. *cons. l. 677. num. 3. 4. 5. & ibid.* Mol. *in materia appellationis*, Ludovic. Gomes. *reg. cancell. de annali possessore, quaest. 71.* Alexan. *cons. 42. nu. 11. 12. 13. idem. cons. 72. nu. 17. lib. 3. in materia peremptionis instantiae.* Pinellus *d. Auth. nisi trienale, nu. 48.* Iacob. Menoch. *de arbit. jud. libr. 2. casu 118. num. 67.* & novissimè Francif. Vinius *in casu notabi-*

li

li communium opinionum, *lib.* 2. *opinione* 234. Postremo & illud * adjicito, quod licet conditio absentis 51
causa Reipublicæ in nullo deterior fieri possit aut debeat, *l. absentia*, *ff. de reg. juris*, idque generaliter lege Meminia (quam alii Remmiam vocant, ut Papinianus *in l. quæsitum*, *ff. de testibus*, & Martianus *in leg.* 1. §. 1. *ad SC. Turpill.* olim vetitum fuisse prodiderit Valer. Maximus *lib.* 3. *cap.* 7. ac Suetonius *in Iulio cap.* 23 tradit, eo prætextu Iulium Cæsarem à Senatu impetrasse, ne, dum Reipublicæ caussa abesset, reus perageretur. Atque ideo Cicero etiam 4. *in Verrem*, eundem Verrem acerbissimè insectatur, quod absentis Stenii nomen deferri passus est, atque ideo eo nomine, tali absenti detur restitutio adversus fiscum, vel etiam alium absentem causa Reipublicæ, nedum pro damno, sed etiam pro lucro quod cessavit, ut tradit Decius *in d. l. absentia*. Hoc tamen non procedit in eo, qui litis, vel dicis causa abest; puta, qui alterius grandis commodi causa egit, ut Reipublicæ causa abesset, *l.* 4. *cum l. seq. C. quibus ex causis majores*.

Ex quo inferunt omnes, Legatum, quem vulgo Ambasiatorem vocant, qui legationem sibi procuravit, non gaudere privilegio * Legatorum, ut eleganter tradit Zasius *in* §. *rursus*, *num.* 24. *Instit. de act.* & *consil.* *suo* 20. *per totum*, *lib.* 1. 52

Sed hic * quæri potest, quando quis dicatur affectasse tutelam? Et certè Paulus, *lib* 3. *sent. in l. uxori*, *ff. ad leg. Cornel. de falsis.* scribit eum videri affectasse, qui se filio testatoris impuberi tutorem adscripsit, eoque nomine merito suspectum esse: si tamen, inquit, idoneus adprobetur, non ex testamento, sed ex decreto dandum esse, nec ejus excusationes esse admittendas. 53

Simile est, quod Ulpianus scribit *in l. quæ omnia*, *ff. de Procurat.* non ferendum esse procuratorem, qui sibi asserit procurationem, eumque hoc ipso suspectum esse, qui operam suam ingerit invito, & idem Ulpian. *lib.* 1.

de omnibus tribunalibus, *in l. Prætor, ff. de officio Prætoris, & l. Prætor, ff. de tut. & cur. datis ab his.* Prætorem neque tutorem, neque specialem Judicem seipsum dare posse, quod hoc ipsum magna suspitione non careat.

Quid ergò, si sibi non adscripsit, nec seipsum dedit tutorem, sed per interpositam personam procuravit, se tutorem scribi testamento, vel dari à Prætore, fortè aliquo dato, promisso vel remisso, censebiturne hic affectasse? & est verum. Hoc amplius scribunt Ulpianus, & Imper. noster Justinianus, quod is non solùm affectasse dicetur, sed quia improbè tutelam nundinatus est, vel corrupta fide inquisitionis vel corruptis ministeriis Prætoris, aliovè simili modo, non solùm ut suspectus removebitur, sed remittetur ad præfectum Urbi puniendus, *l 3. §. tutor qui, ff. de suspect. tut.* & Imperator *in §. sed etsi quis præsens, Instit. cod.*

Hujus efficacissima ratio depromitur ex saluberrima constitutione Imperatorum Leonis & Anthemii; *in l. si quemquam, C. de episc. & cler.* & novella sanctissima Justiniani Imp. 8. ut Præsides sine ulla datione pecuniæ ad officia mittantur, cujus auctor est Alexander Severus, necessarium scil. esse, ut qui emit, vendat, nec sine rubore puniri posse eum, qui quod emit, vendit. Quis enim verebitur in suos usus convertere, quod suo emit impendio: quando quæ emeris, vendere gentium jus est, ut testis est Seneca 1. *de beneficiis*? Quis locus tutus est & quæ causa esse poterit excusata, si veneranda Dei templa pecuniis expugnentur, quem murum integritatis, aut vallum fidei providebimus, si auri sacra fames in veneranda penetralia proserpat? Quid deniq- sanctum esse poterit, si sanctitas incorrupta corrumpatur, cesset altaribus imminere prophanus ardor avaritiæ, & à sacris adytis repellatur piaculare flagitium?

Quas leges si benè observari fecissent Principes, nunquam incidissemus in ista tam infœlicia, & plusquam ferrea tempora, in quæ hodiè incidimus, quibus

audacia pro ſapientia uti licet, & inter multos improbos, ut Euripides dicit, unus ſapiens pereat. Unde eleganter Ennius *in 8. Annali.*

Pellitur è medio ſapientia, vi geritur res,
Spernitur orator bonus, horridus miles amatur,
Haud doctis dictis certantes, ſed maledictis
Miſcent inter ſeſe inimicitias agitantes:
Non ex jure manu conſertum, ſed mage ferro
Rem repetunt, regnum repetunt, vadunt ſolida vi.

Cui optimè etiam convenit illud Menandri.

Homini, ſi bonus ſit, ſi nobilis, valdeque generoſus,
Hoc tempore, ei profuerit nihil. Valet nunc omnium
Optimè aſſentator, deinde calumniator, Poſtremò
Nequiſſimus.

Verùm enimverò, ut è diverticulo tandem in viam redeamus, ſuperioribus adde, eum quoq; videri affectaſſe tutelam, qui leviſſimam & tenuiſſimam ſuſcepit, quales ambiri & affectari plerumq; ſolent dicis cauſa, ut eo artificio trium tutelarum numerum explerent, & ſeſe poſſent numero tutelarũ commodius excuſare, quæ eſt ſententia *l. ſpadonem, §. final ff. de excuſat. tut.* in qua hæc verba ſunt: * nam & tutor, qui modici 54
vel mediocris patrimonii factus eſt, affectaſſe videtur. Sic enim potius legendum eſſe, quàm pauper tutor, rectè arbitratur Iac. Cujac. *ad l. 2. verſ 3. cauſa ff. de excuſat. tut.* vel etiam mediocris pupilli tutor, cùm utroque legendi genere noſtri auctores utantur, ut Vlp. *in l. 4. ibi, homini mediocri, ff. de uſu & habit.* & Iulian. *in l. patronus, ibi, mediocris patrimonij ſit, de operis libertor.* Et hæc erit tertia limitatio, cùm talis tutela pro nulla computetur, atque ideo onus * dici non poſſit, ut quæ 55
nullum aut ſanè exiguum onus habeat.

Pro qua limitatione optimè facit, * quod generali- 56
ter & vulgò traditur, modica ſive minima non eſſe Legumlatoribus curæ, *vulgata l. ſcio, de reſtitut. in integrum,* modicum & nihil æquiparari, Alexand. *conſ. 9.* 57

58 *num.1. lib 7.* Ex quo Ludovicus Romanus * infert unum ad hunc tractatum omnino pertinens, & memoratu dignum, quod immunitas concessa alicui à muneribus personalibus non comprehendat minima, vel quæ brevi tempore expediri possunt, Roman. *singulari 17. incip si alicui.* Alexan. *in l. Senatus, §. Marcellus, ff. de legat. 1. per l. Decurio fortunam, & ibi* Bart. *C de decurionibus, lib. 10.* quos refert & sequitur Thomas Parpalia, *in repet. l. placet, num. 11. C. de Sacrosanct. eccles.* & omnium novissimè Andr. Tiraq. *in suo tract. de Iud. in rebus exig. vers. 79.*

59 Cui adde quartam limitationem, * quando scilicet quis defunctoriè, seu dicis causa tutelam suscipit, puta, data opera quis se alicujus tutorem simulat, cum tutor non sit, eamque dicis causa ad hoc administrat, ut hac simulatione à nova tutela excusetur: is enim dicere non poterit se gravatum, qui hoc artificio se excusare nititur, nisi propriam allegare velit turpitudinem, in quo non esset audiendus, *juribus vulgatis.*

Ab eo non longè abest, quod Ulpianus scribit *in l. 2. §. non solum. ff. ad S.C. Tertull.* Non solùm matrē coerceri, quæ filiis suis impuberibus tutorem non petiit, sed & eam, quæ petiit quidem, sed defunctoriè, & idē Ulpian. *l 1. circa fin ff. ad Syllan.* excusari servum, qui auxilium tulerit domino sine dolo malo, non si finxerit se auxilium ferre, vel etiam dicis gratia tulit, id est, si non animo defendendi, sed tantum propter dicem, id est, eum qui aderat, & dicere poterat servum conatum esse, dominum defendere tulit, cui tale commentum nihil proderit, ut rectè declarat politissimus IC. Franciscus Hotomannus *de verb. significat.*

60 Et hoc sensu etiam accipi debet, quod Imperatores Severus & Antoninus Pompejano rescripserunt, *in l. 1. Cod. qui numero tut. excus.* Qui tres tutelas, vel curas, eodem tempore non defunctoriè susceptas administras, onere quartæ tutelæ non * gravaberis: qui locus

cus me submovet, ut suæ integritati restituere debeam ejusdem legis inscriptionem. Quidam enim impressi codices habent Pontiano, quod erroneum est, sed legendum est Pompejano, ut habent Pandectæ Florentinæ. Siquidem in ejus temporis historiis nullibi mentio fit Pontiani, sed benè Pompejani, ut patet ex catalogo consulum collecto per diligentissimum & verum Iuris Romani *instauratorem Gregorium Haloandrum, ac præterea ex inscriptione omnium aliarum legum, nisi me fallit memoria, ut ex *l. 1. C. qui ætate se excusant*, quæ est anni præcedentis, Chilone & Libone consulibus. 61

Sed & huc commodè etiam referri potest quod scribit Cajus *in l. 4. ff. commod. Sæpè etiam*, inquit, *ad hoc commodantur pecuniæ, ut dicis gratia munerationis loco intercedant, ut fit in imaginarijs venditionibus, in quibus nummus unus, aut item alter intervenit*. Quæ exempla me movent, ut * certò credam cum Duar. *in l. jurisgentium, § doli, ff. de pactis, & disputat. lib. 1. cap.* 47. pro *litis causa*, legendum esse *in l. 5. ff. ex quib. causis majores*, dicis causa. 62

Declara quintò, non procedere præcedentem nostram opinionem in honorario tutore, cum is non habeat onus administrationis, ut dicit Ulp. *in l 3. §. 1. ff. de administ. tut.* Si parens, inquit, declaravit quem velit tutelam administrare, ille solus administret: cæteri igitur tutores non administrabunt, sed erunt hi, quos vulgò Honorarios appellanr. Dati sunt enim 63 *quasi observatores actus ejus & custodes. Nec movere debet quod etiam ad hos periculum pertineat, ut auctor est Vlp. ad Sabinũ *l. 30. in l. quod si fortè, §. 1. ff. de solut.* & Paulus, *lib. singul ad orationem Divi Antonini & Commodi, in l. si quis, §. 2. ff. de ritu nupt. & d. l. 3. §. 1. ff. de admin. tut.* quia tale periculum non ex eorum persona propria, sed propter alterius, scil. administrantis personam, ad eos pervenit: quapropter conveniri eo

 no-

nomine non possunt, nisi prius excussis facultatibus ejus, qui gesserit, testibus Paul. & Ulp. *locis praeallegatis.*

64 Ex quo fit, ut nec ipsi Honorarii, * nec Magistratus, qui tutorem dederunt, nec fidejussores tutoris, vel curatoris, qui in periculum incidunt, & in subsidium tenentur, *l. 1. §. si curatores ff. de Magistr. conveniend. §. penult. Instit. de satisdat. tut.* tale periculum imputare possint in numerum trium tutelarum, ut dicit Paul. *in d. l. si quis, §. 1. ff. de ritu nupt.* & Modestin. *in l. Spadonem. §. si civitatis, ff. de excusat. tutel.*

65 Denique non procedit opinio nostra * quo ad personam pupilli, cujus respectu non potest dici onus, vel ex ipsa tutelae definitione patet, quae habet, tutorem dari ad tuendum pupillum, *§. est autem, Instit. de tutel.* Et ideò licet datio tutelae ex parte tutoris sit restringenda, tanquam onerosa tamen ex parte pupilli est favorabilis, & amplianda, * per id, quod aliàs notat gl.

66 *in l. unica, C. de in jus vocando, per l. si hac, §. fin. & l. quaesitum, ff. eod. tit.* & ita in terminis nostris tradit Alex. *cons. 9. n. 2. vers. nec obstat, lib. 1.* & Corn. *cons. 132. nu. 13. lib. 1.* ex eo inferens, quod licet in legatis conjunctae personae relictis, fiat ampla interpretatio, *l. in testamentis, ff. de regul. juris,* tamen latiorem fieri in datione tutelae facta filiis, quàm in legatis relictis filiis, *per l. si quis filiabus, ff. de testam. tut. juncta l. qui filiabus, ff. de legat. 1.* quem sequitur Dec. *cons. 545. n. 10. Idem cons. 95. nu. 6.*

CAP. XXVII.
De Curatoribus.

SUMMARIA.

1 *Curatores unde dicti.*
2 *Cura.*
3 *Curatio.*
4 *Curationis indicium.*
5 *Curationem restituere.*
6 *Tutelam restituere.*

7 Serum

42 *Curator ad colligendas collectas & impositiones Regis.*
43 Curatores aquarum.

SUperioribus capitibus satis superque tractavimus omnia, quæ ad definitionem tutoris, ejusque dationem concernant: cui materiæ cum proxima sit curatorum materia, & eisdem ferè juris regulis constet, ordo
1 postulare videtur, ut de his agamus. Eos autem * à cura dictos esse, nemo est qui nesciat, qui curent, custodiant, & tunantur res minorum, eo enim sensu sæpè apud nostros invenitur verbum Curare, *ut in* §. *si quis à non domino, ibi, pro cultura & cura*, *Instit. de rerum divisione, l. fructus, §. non solum. ff. soluto matrimon. l. cum quæreretur, in fin. ff. de legat.* 3. Qua ratione factum est, ut munus ipsum, quo curator fungitur ab Ulpian. cura appelle-
2 tur, *in l. hæres absens*, §. 1. *ff. de judiciis*. Paulò *. *in l. curatorem. ff. de tut. & cur. datis ab his*. Alex. Imperatore *in l. age, & in l. actione*, C. *de transact.*

3 Quandoque * etiam curatio, *l. 1. ff. de curat. furiosi, l. furiosæ, & l. sæpè, eodem*. Inde Cajus *libr. 15. ad Edictum Provinciale, in l. si ad pupillum, ff. de auctorit. tut.* curationis
4 Judicium vocat, * administrationem, actionem curæ. Et Paulus curationem restituere dixit *in l. minor, ff. de*
5 *minor.* Eadem * forma, qua Ulpianus *in l. tutor*, 1. §. *ult. de administrat. tut.* Marcellus *in l. tutor*, §. 1. *eodem tit.* Papinianus *in l. 1. §. 1. ff. de usuris.* Scævola *in l. liberto, in fin. ff. de annuis legatis.* Martian. *in l. 1. §. ex ea. ff. ad leg. Cor-*
6 *nel. de falsis.* Tutelam restituere *. dixerunt pro eo, quod dicimus, tutelæ vel curæ actiones reddere. Indè
7 quoque * manat, quod Cajus *in l. si quid venditor, ff. de ædilit. edict.* servum curacem ponit, pro diligenti & sollicito. Sunt & qui idem munus *Curatelam* appellant, quo vocabulo & adhuc hodiè, omnes ferè Practici eodem sensu utuntur.

8 Ex quibus locis * satis intelligimus, curatorem generali nomine eum dici, qui præpositus est allicui negotio: hîc verò eum esse, qui potestatem habet admi-

nistran-

nistrandi bona ejus, qui vel ob ætatem, vel ob mentis corporisve vitium suis rebus non potest superesse, qui tutori in officio post pubertatem pupilli vel pupillæ succedit, ex naturali erga minorem ætatem pietate.

Multiplicis autem generis * Curatores libris nostris memorantur. Ac primò quidem legitimi eodem sensu, quo legitimi tutores, qui dantur iis, * quibus lex duodecim tabularum dari jubet, nimirum furiosis & prodigis, *ut est textus in l. prima ff. de curat. furiosi*, & idem Ulp. scribit, *tit.* 12. Paulus *senten.* 3. *tit.* 5. Sunt & Honorarii sive Dativi, * qui à Prætore dantur iis, qui nuper puberes facti idoneè sua negotia gerere non possunt. Item surdis, mutis, perpetuo morbo affectis, Ulpian. *d. tit.* 12. Longè alio sensu atq; honorarii Tutores, qui honoris gratia dantur, de quibus suprà diximus. Inter quos * numeratur Curator bonorum, quem Prætor dat ad distrahenda vel gerenda negotia absentis, vel ejus, cui hæres non existit, vel qui apud hostes est, vel cum scripti hæredes deliberant, *l. inter bonorum, ff. de administrat. tut. l. sed etsi is, §. cum autem, ff. de Carboniano Edicto. l. cujus bonis, ff. de curat. furiosi*, quem Pomponius *in l. si quis instituatur. ff. de hæred. instituendis*, Procuratorem appellat, & alii Magistrum, Theophilus *tit. de success. bonorum*. Cicero epistola ad Atticum 1. Rævard. *in l. si quis prægnantem, ff. de reg. jur.* 9 10 11 12

Dat & ventri * curatorem Prætor, qui viduæ mulieri gravidæ relictæ, cibum, potum, vestitū, tectum pro facultatibus defuncti & pro dignitate ejus atque mulieris ex defuncti bonis præbeat, cujus fit mentio *in l. penult. §. sed etsi, ff. de ritu nupt. l. inter bonorum, ff. de administrat. tut. l. 1. § quotiens autem, & seq. ff. de ventre in bonorum, l. bonorum, ff. de curat. furiosi*. Rebuff. *in l. 57. ff. de verb. signific. per leg. 1. §. æque, ff. de muneribus. l. si ventri, ff. de Privileg. credit.* 13

Ad lites quoque * Curatores dantur, quoties tutor contra pupillum, vel etiam è contra pupillus contra tu- 14

tutorem, non extante alio contutore, judicio experiri vult: ut supra diximus, *c.3.nu.6.* quomodo autem detur, facit optimus textus *in l. qui habent, §. si pupillus ff. de tutelis.* Afflict. optimè, *decis.256. nu.1.2.3.*

15 His annumerari * poterit portionis curator, cujus meminit Ulpian. *in l. 1. §. si frater, & §. si cũ duobus, ff. de collat. bonor.* nam si is, qui conferre tenetur, si non potest per satisdationem, vel pignoribus cavere de conferendo, idq; per inopiam, etiamsi is frater sit, constituitur Curator portionis ejus, apud quem refecta, sive reducta pecunia collocetur, ut tunc demum recipiat, quod reductum est, cum bona propria contulerit.

Præter hos & Romani, quia videbant respublicas, municipia corpora, denique Principem ipsum suis rebus non satis, neque semper superesse posse, salubriter alios quoq; Curatores adinvenerunt, & cõstitui curarunt, inter quos principem locum obtinere videtur

16 Curator Cæsaris, sive Principis, quem alio nomine Procuratorem Cæsaris invenio appellari *in l. 1. & ult. ff. de off. proc. Cæsaris, l.5. de jure fisci,* qui initio ex equestri ordine legi consuevit, cujus non aliæ partes erant, quàm ut vectigalia colligeret, fisci jura tueretur, ex æquo cum privatis judicio prosequeretur: lecti deinde fiscalium rationum causa, in provincias mittebantur,

17 vel rerum * omnium provinciæ, vel certarum procuratione mandata, sed & paulatim ejus jurisdictio tributa est, ut de fiscalibus causis cognoscerent inter fiscum & privatos. In provinciis siquidem in lite privatorum inidoneus erat & incompetens, nisi partibus vel vice Præsidis fungeretur: quo casu de omnib. causis in provincia incidentibus cognoscebat, non tamen eo cessante de criminũ quęstionibus. Cujus cognitio ad Proconsulẽ vel Præsidẽ pertinuit, quia tamen pœnæ quæstione finita, vel crimine morte extincto, apud eum reliqua de bonis disceptatio peragebatur. Quare nec jus deportandi, relegandi, vel alterius pœnæ inferendæ

rendæ

rendæ, vel etiam mulctæ dicendæ habuit, nisi tamen pœnam infligat legibus definitam, sed nec, cum res inæstimabilis sit libertas, *l. libertas, ff. de reg. jur. l. non est singulis, §. infinita, eodem tit. l. liber homo, ff. de verb. oblig.* quæ pecunia lui aut præstari nequeat, *l. 9. §. penult. ff. de statu liber.* & ideo summum pretium à Terentio appellatur, de causa status: in qua de ingenuitate quæritur, cognoscere potuit; sed ea majores judices requirebat, *l. non distinguemus. § de liberali, ff. de recept. arbit.* locare tamen atque addicere fisci prædia, debita fiscalia exigere, jubere servos fisci delatas hæreditates adire, potuit: quæ ut commodius expedire posset, suos habuit Apparitores, * qui Catholitiani dicti sunt, ab eo, quod 18
Procurator ipse aliquando vocetur Catolicus; vel etiam * Cæsariani, sive Cæsarienses, qui procuratoris 18
Cæsaris officiales essent, quorum fit mentio *in l. 5. C. de jure fisci, lib. 10. in l. penult. §. ult. de bonis proscriptis.* Ejusdem minus fuit diligenter incumbere exactioni tributorum, bona fisco delata occupare: quia tamen hi Apparitores fraudibus & rapinis infames erant, *l. 7. C. de jure fisci, lib.* 10. ideo eis non fuit permissum, lite pendente, bona, de quibus agebatur, temerè occupare, *l. 2. Codicis Thedos. de bonis vacantibus.* Neque etiam aliàs suo arbitrio, sine auctoritate Principali, & forma à Principe data: alioqui permittitur omnibus, quorum interest, eos propulsare impunè, *l. 5. C. de jure fisci, lib.* 10. & ibi optimè Cuiac. Quin nec ipsi Catholico, sive procuratori Cæsaris permissum fuit sine Principis auctoritate, & eo inconsulto transigere, uti hæc latè majore ex parte tractavit Barnab. Brisson. Antiq. 3. *c.* 18.

Sequitur, ut de curatore divinæ & Dominicæ domus aliquid dicamus & tractemus, quis ille fuerit? Et sanè * existimare quis posset, hunc eundem fuisse cum 20
eo, quem alij Procuratorem * rerum privatarum Prin- 21
cipis appellant, qui habuit procurationem proprij patrimonij Principis, & * alio loco Procurator patrimo- 22
nij

nii Principis exauditur, *in l. cum servus*, §. *ult. ff. de legat.* 1. ex eo, quod * idem Procurat aliquando Procurator
23 rei dominicæ appellatur, *ut in l. penult.* C. *de convenien-dis fisci debit.* Ità enim eum textum allegavit Barnabas Brissonius *Antiq.3. cap.20. & de verb. signific. verb. Procurator*, qui tamen textus hoc non dicit, sed falsa esset ista persuasio. Constat enim sub posteribus Imperatoribus in locum Pocuratoris rerum privatarum constitutum fuisse Comitem earundem rerum, eumque multum differre à Comite domorum. Quod enim domui Dominicæ seu divinæ (nam ita domus Principis designatur) deputat, cellario deputatur & cubiculo, res autem privatæ aliis necessitatibus serviunt. Quare ego existimo, eum fuisse curatorem divinæ & dominicæ, quem alio loco appellamus domorum sive Præpositum sacri cubiculi, licet non ignorem, domum sæpe etiam ad rem privatam referri.

24 Fuerunt etiam * apud Romanos Reipublicæ Cu-
25 ratores, quos * Papirius Iustus *l. ult. ff. de administrat. rerum ad civit. pertinentium*, Curatores civitatis appellat. Paulus administratorem rerum civitatis, *in l. ult. ff. quod cujusque universit. nomine.* Iustinianus *Novell.* 128.
26 Patres * civitatum. Alciat. *in l. Præses*, C. *de transact.* de-
27 fensores, Syndicos sive * sedicos ex Ulpiano, *in l. jusjurandum & ad pecunias*, §. 1. *ff. de jurejur. & in l.* 1. §. *tutores*, *ff. quando appellandum sit.* Paulo *in l. Lucius*, 2. §. 1. *ff. de administ. tut.* Sunt & qui eundem esse putant, quem Procuratorem Reipublicæ alii vocant, & ex decurionibus sumi solebat, qui Iudex fuit, & censor rerum ad civitatem pertinentium, & ideo eppellatur λογιστὴς *in l.* 3. C. *de modo mulct.* quare & Assessores * dicitur ha-
28 buisse, qui ei in consilio assiderent: ut auctor est Papinianus *in l. ultim. ff. de offic. assess.* de cujus officio librum singularem scripsit Ulpianus, ex quo libro non supersunt, nisi quinque leges, que tanquam scalmus ex naufragio servatæ sunt: ex quibus legibus nihil aut parum

tum colligi potest, quodnam fuerit ejus officium. Constat tamen ex aliis legibus, ad ejus officium spectasse, prædia publica & vectigalia locare, *l.2.& 3.ff.de admin. rer.ad civit.pertinent.* ut annona undiq; in civitatem inferreretur curare, pecuniam publicam tractari. Quare exactores tributorum collectas pecunias tenentur statim his præstare sine ulla diminutione, vel sportulatum vel descriptionum specie; atque opera & loca publica curare, neque solùm publica, sed etiam privata, si qua diruta essent, ne publicus deformaretur aspectus, *l. ad curatoris, ff. de damn. infect.* denique omnem ferè rerum publicarum procurationem habuisse, *l.3.§.planè.ff.quod vi aut clam.* Ideòq; aliquid in publico facere volenti satis fuisse id huic denuntiare, *l.5 §.item ait.ff. quod vi aut clam.* Qui licet ab initio videantur ab ordine fuisse creati, inventio tamen, secutis temporibus eos decreto Episcopi & primorum, id est locupletiorum civitatis fuisse creatos, ac coram eisdem & nullis aliis discussoribus administrationis rationem reddere potuisse cogi: de quibus Joan. Coras. Tholos. *lib.3.Miscel.cap.6.num.13.&14.*

Calendarii quoq; * curatores diversis in locis memorantur, de quo invenitur titulus in Cod. Theodosiano, quorum officium sive munus in aliqua civitate in fœnerandis & exigendis pecuniis fuit, non inter honores, sed personalia munera recensetur ab Arcad. Charisco lib. singul. *de muneribus civilibus, in l.ult. de Muner.& honor.* ac plerumque servis mandari solebat, *l.penult.ff.de rebus creditis*, quem cum Præses eligere solebat ex inquisitione, ab eo cautio non exigebatur, *l.ult. §. item rescripserunt, ff.de administrat.rerum ad civit.pertinentium*, verùm posterioribus temporibus creatus fuit ab his, à quibus curator Reipublicæ. 29

Operum Curatores * quibus extruendorum & reficiendorum ædificiorum, aliorumque operum publicorum cura mandabatur, Romanos habuisse, omnibus constat *ex l. ultim. §. qui annonam, ff. de muner. & honor.* 30

nor. quo loco etiam dicitur, horum munus personale fuisse, ad quod munus ordinem eos vocasse & elegisse Ulpianus testatur *in l. 2. §. sed etsi primo. ff. ad municipal.* id quod posterioribus temporibus mutatum est, quibus creati fuerunt decreto Episcopi & primorum civitatis. Idem tamen Ulpianus *in l. 7. ff. de offic. proconsul.* tradit, Proconsulem quoque Curatores operum diligentes solemniter præposuisse, ut sarta tectaque essent, quæ aliqua refectione indigerent, & cœpta consummarentur, prout vires Reipubl. permitterent: ministeria quoque militaria eundem Proconsulem, si opus esset, dedisse ad curatores adjuvandos. Olim tamen hujusmodi munus nulli deferri potuit ex D Marci rescripto, nisi prius adito Præside provinciæ per Principem consuleret ea de re quid fieri placeret, *l. 6. ff. de oper. publicis.* neque enim licebat publico sumptu opus novum sine Principis auctoritate facere, cum ob sanctitatis speciem, tum ne publicæ pecuniæ interciperentur, *l. 3. de operis publicis.* Hoc amplius nec muros municipales reficere sine Principis vel Præsidis auctoritate, nec aliquid eis conjungere vel supponere, ut scribit Ulpianus *in l. sacra, §. muros. ff. de rerum divis.* quod tamen & ipsum pòst ordinibus civitatis, & municipiorum permissum fuit à Divis Arcadio & Honorio, *in l. omnes, & l. si quando, C. de operis publicis, l. 11. 19, 17. 19. 27. 31. 34. 37. Codicis Theodosiani eodem,* fuit ergò cura hæc non levis, sed magni momenti: nam præter molestiam hi, quibus hæc cura mandata erat, eorumque hæredes ad quindecim annos usque tenebantur, si opera vitium fecerint aliter
31 quàm fortuito, *l. 7. C. de oper. publicis, l. ult. §. 2. ff. de administ. rer. ad civit. pertinentium.*

32 Habuerunt & municipia, * quæ in singulis provinciis fuerunt diversi, præter proprium Magistratum curiamque municipalem, suos curatores: quorum meminit Ulpianus *in l. 5. §. hæc verba. ff. quod vi aut clam,* qui jura municipiorum procurabant: & Hermogenianus

nus *in l.1.ff.de muner.& honor.* videtur appellare defensores, sive syndicos, dicens, eorum munus esse personale, quod & Arcadius Chariscus probat *in l.ult.§.defensores, ff.de muner. & honor.*

Viarum etiam * curatores in eadem republica Romana exstitisse Paulus, *lib.5.sent.tit.* 6. aperit, dicens, ne quis via publica aliquē prohibeat, ejus rei sollicitudinem ad viarum curatores pertinere, & ab earum munitione neminem exceptum esse, eosq; composito nomine viocuros * dictos fuisse plerique putant; quod vocabulum apud Varronem *lib.* 4. *de lingua Latina* reperitur, nec tamē aperit, de quibus viis senserit: Verùm Ædiles urbicarum viarum curam habuisse diversis Pandectarum locis comprobatur. Nam Paulus scribit, Ædiles lectos emptos in via positos cōcidisse, *in l.lectos, ff.de periculo & commodo rei vendita*, eosdemq; edixisse, ne quis animal aliquod, quò vulgò iter fieret, ita haberet, ut nocere cuiquam damnumve dare posset, *l.qua vulgo, ff.de Ædilit.edicto.* Clarius verò & plenius Papin. *in l. Græca tit.de via publica*, quæ desumpta est ex ejus libro singulari de Officio Ædiliū. Pari modo intelligendum est, quod de earū cura viarum, quæ aliquando Quatuor-viris data est, scribit Pomponius *in l.2.§.deinde cum essent, ff.de orig.juris*, & de quæstoribus Tranquill. in Claudio, *c.* 24. Denique * idem de Magistris viciniarum è plebe in Augusto, *c.*30. *& ult.* & inscriptio, quæ Romæ est ante portam Palatii: quos uno vocabulo Vico-magistros Publius Victor appellat: & rectè observavit Barnabas Brissonius, *lib.4.antiquitatum, cap.*12. Nec minorem diligentiam & curam eos ad rusticas vias adhibuisse, constat. Primo siquidem * manifestum est, Duumviros fuisse constitutos, qui viarum extra urbem curam haberent: deinde Magistros pagorum, qui operas ad eas tuendas à possessoribus exigere solebant, * aut unicuique possessori per singulos agros certa spatia assignare, quæ suis ini-

33 34 35 36 37

impensis tueretur, uti scriptum reliquit Siculus Flaccus *in libro de conditione agrorum*, & apparet ex fragmento ei conjuncto ex libro Magonis & Vegoie: de quib. Lazius de Republica Romana, *lib.* 3. *c.* 16.

38 Reperiuntur* & in libris nostris Curatores frumēti & olei emendi, quos Græci σιτώνας καὶ ἐλαιώνας vocāt, *l. ult. ff. de mun. & honor.* qui non creabantur, nisi ut olim Præfectus annonæ extra ordinē, utilitatis causa, tempore necessitatis, veluti exercitus vel urbis inopiæ sublevandæ causa, à quo munere quod inter personalia refertur, *in l.* 1. *de muner. & honor.* nemo tum excusatur, non tamen oportet ad id vocari sextum decimum ætatis annum agentem, *l. de vacat. mun.* Ab eadē quoq;

39 * cura excusat ætas septuaginta annorum, vel numerus quinq; liberorum incolumium, *l.* 3. *§. cura, de mun. & honor.* vacant & ab ea liberalium artium Professores, Auctore Anton. August. ad Modest. neq; solum in urbis, sed & in civitatum, muncipiorum alimentaria ratione frumentatio publica & pecunia frumentaria fuit, *l.* 2. *§. frumentariæ, ff. de administrat. rerum ad civit. pertinentium, l.* 3. *C. de compensat.* qui sitonis & frumentatoribus dabatur, ut necessitati & tenuiorib. subvenirent. Quæ subventio, ut debitè fieret, constitutum fuit, ut hi crearentur arbitrio possessorum, sive primorum civitatis, idq; non ex quibuslibet, sed ex cohortibus tantum, *l.* 3. *C. ut nemini liceat in coemptione specierum se excusare, lib.* 10. quam nobis *ex lib.* 57. *Basilicon* dedit Jacobus Cujacius *illo eod. tit.* quibus etiam solis rationem reddunt, in tantum, ut non possit mitti alius discussor rationum, *Novella* 128. Quorum tanta fuit potestas, ut indicto Synoveto omnes species annonarias habentes ad earundem distractionem cogere possent, etiam Actores & Procuratores divinarum domuum, *l.* 1. *ut nemini liceat in coempt. l.* 10. idque forensibus preciis, ut scribit Cujacius, *observat.* 1. *cap.* 35. non tamen ea, quę quis usus sui causa comparasset, sed

super-

superflua tantùm, quod & in Præfecto annonæ statutum fuisse tradit Zasius, *in l. 2. §. deinde Cornelius Sylla, verbo, Præfectus, ff. de orig. Iuris.* Et ne illud munus eis damnosum esset, rectè à D. Hadriano statutum eos indemnes servari, & ab omni damno liberari debere, si non segniter officio suo functi essent: negligentes verò in sumptum tantum, fraudulentos tamen in duplum teneri, nec ad hæredes eorum pœnam descendere, *l. ult. §. item rescripserunt, ff. de administr. rerum ad civit. pertinent. l. 3. C. ut in coempt. specier. lib. 10.*

Denique & corpora, id est collegia sive universitates, suos habuerunt curatores, quorum fit mentio *in l. penult. in fin. de Collegiis*, quos * eosdem esse puto, quo- 40
rum meminit Lampridius *in Alexandro*, à quo omnium artium corpora fuisse instituta, hisq; ex seipsis defensores datos narrat, Defensores appellans eos, quos Syndicos dicimus, per quos, quod communiter agi oportet, agitur & fit: quales hodiè sunt Decani corporum
sive * confraternitatum: fuerunt & olim curatores 41
Regionum urbis, sub Præfecto Urbis constituti: in quorum locum succedunt nunc Cardinales, Episcopi & Præsides, ut docet Lazius, *lib. 2. de Republica, c. 2.*

Est & curator * ad colligendas Angarias, id est, ad 42
colligendas collectas Regis & impositiones, *l. 1. C. quemadmodum civilia munera jud. lib. 10.* & ad colligendos civitatum publicos reditus, *l. finali, §. qui annonam, ff. de muneribus.*

Inveniuntur * & curatores aquarum, ad quos epi- 43
stolam adferre debebant, qui aquam à Principe impetrarant: ut tradit Franciscus Bald. *ad §. 1. in verbo, Ducendæ, Instit. de servitutibus.*

CAP. XXVIII.
Quibus detur Curator.

SUMMARIA.

1 *Regula, Curatores accipere eos, qui rebus suis superesse nequeunt.*

2 *Curator datur captivo.*
3 *Surdo & muto curatorem dari.*
4 *Ventri curator datur.*
5 *Furioso majori etiam 25. annis curatorem dari.*
6 *In datione curatoris furiosi, an requiratur citatio.*
7 *Communi opinio.*
8 *Pœna Magistratus differentis dare curatorem furioso.*
9 *Curator furioso non datur sine inquisitione.*
10 *Furioso in pupillari ætate constituto, curatorem non dari.*
11 *Furiosus patrem habens non accipit curatorem, sed ejus pater est legitimus administrator.*
12 *Curator à Iudice non datur, nisi deficientibus agnatis. Sublimita 13.*
14 *Furiosus ex lege 12. Tab. in agnatorum & gentilium curatione fuit.*
15 *Gentiles qui remissivè.*
16 *Lex Platonis de furioso.*
17 *Officium custodis furiosi.*
18 *Furioso an interdicatur administratio à lege, vel per judicem: quæstio controversissima.*
19 *Furiosos absentibus & ignorantibus comparari.*
20 *Cum furioso crimen committente dissimulandum esse.*
21 *Actu furiosos non posse acquirere possessionem.*
22 *Habitu furiosi communi sensu carere dicuntur.*
23 *Furiosus omnibus prærogativus fruitur, quibus minor ob ætatis imbecillitatem potitur.*
24 *Statu furiosos testamenta condere & possessionem apprehendere posse.*
25 *Seni deliro curatorem dari.*
26 *Prodigus etiam minor 25. annis curatorem accipit.*
27 *Prodigo curatorem dari non petenti.*
28 *Prodigum furioso æquiparari.*
29 *Prodigum vel furiosum esse, quomodo probetur.*
30 *Filius an possit esse curator patris prodigi.*

31 *In dando curatore prodigo, an sit necessaria citatio. Declara 33.*

32 *Communis opinio.*

34 *Citatio in prodigo quando præsumatur.*

35 *Prodigi quomodo puniri soleant apud Rom. & Græcos.*

36 *Effectus interdictionis in prodigo quis sit.*

37 *Prodigum mente carere.*

38 *Prodigus an contrahere possit.*

39 *Communis opinio.*

40 *Prodigus declaratus apud unum tribunal, an possit bona alibi sita alienare.*

41 *Datio curatoris in prodigo an valeat, si is, cui curator fuit datus, non fuisset prodigus.*

42 *Alienatio honorum, lite pendente, super interdictione facta, an valeat.*

43 *Prodigus palam, & apertè bona profundens, ante interdictionem potest alienare bona.*

44 *Magis communis opinio.*

45 *Prodigus ante interdictionem læsus, an possit restitui, si non fuerit minor.*

46 *Prodigus ante interdictionem donare potest, cessante fraude.*

47 *Prodigus ante curatoris assignationem filijs suis pupillariter substituit.*

48 *Prodigus delinquendo instar cujusvis plectitur, & quomodo hoc intelligatur.*

49 *Assiduo lusori datur curator.*

50 *Mulieri prodigæ an detur curator.*

51 *Natabilis cautela Thomæ Ferratij.*

52 *Intellectus* legis & mulieri, ff. de curat. furiosi.

53 *Luxuriosè vivere fœmina quando dicatur.*

54 *Viro luxurioso an curator detur.*

55 *Recepta sententia viro incontinenti, & venereo, nisi prodigus sit, curatorem non dari.*

56 *Hæreditati jacenti curatorem dari. Amplia* 57. 58. 59. *Declara nn.* 64. 65.

86 Cæco

86 *Cæco non datur* Curator,*nec impuberi.*
87 *Curatores cur dentur* Regibus, Ducibus, Baronibus.

COmmode sequitur ut explicetur, *Quibus Curator detur?* Et quidem constat curatorem dari his, qui suis rebus superesse nequeunt, *l.* 2. *ff. de curat. furiosi, l. his qui, ff. de tut. & curat. datis ab his*, §. *sed & mente captis, Instit. de curat.* quo loci * Franciscus Balduinus dicit, esse regulam generalem; *ut quicunq; non possunt rebus suis superesse, accipiant curatores, l. & qui negotiis, ff. de postulando, l. quod si forte, §. item curatori, ff. de solut.* Unde meritò * præfata regula locum sibi vendicat in captivo, *l. muto, §. ultim. ff. de tutel.* Id quod etiam * ea de causa locum habet in surdo & muto, *ut in præfato §. sed & mente captis, leg. nec mandante, §. finali, ff. de tut. & curat. datis ab his, l. cui eorum, §. in curatoribus, ff. de postulando, l. vel surdo, ff. de privileg. cred.* Et * ventri quoque dari curatorem constat ex *l. ventri, ff. de tut. & curat. datis ab his*: uti *in præcedenti capite* dictum est, *nu.* 13. quo lectorũ remitto. Sed & * furiosum, majorem etiam 25. annis, curatorem accipere docet Iustinianus *in §. furiosi, Instit. de curat.* sed antè providetur eis jure cõmuni de tutore vel curatore, habita ratione ętatis, *l. de creationibus*, C. *de Episcop audientia, l.* 1. *ff. de curat. furiosi*, sive sint perpetuò furiosi, sive ad tempus, *l. penult.* C. *de curat. furiosi* In cujus datione * citationem non requiri, tradidit Decius *cons.* 247. *num.* 5. *in fin.* ubi dicit, eam esse cõmunem opinionem, cujus quoque * meminit Fredericus Schenck, ex liberis Baronibus à Tautenborch, Iurisconsultus nequaquam pœnitendus, sacræ Cęsareæ Majestatis olim consiliarius, & liberorũ Magister in senatu curiæ supra modum meritissimus, atque Archiepiscopus hujus civitatis Vltrajectinæ, *in Triade sua forensi. cap.* 5. & 6. *part.* 2. Quin imo * Magistratus differens vel denegans ei curatorem dare, tenetur ad damnũ interim passum: ut pulchre respondit Hieron. Gratus, *cons.* 105. *nu.* 8. *lib.* 2. *per. l.* 1. §. *sciendum,*

1 2 3 4 5 6 7 8

dum, & per totum titulum Digestor. de Magistratib. conveniendis, ubi notatur per Doctores, & maximè probatur in d. l. 1. §.
9 *Magistratus, vers. ideò.* Non tamen * datur Curator furioso sine inquisitione & plenissima cognitione, cum plerique furorem fingunt, ut onera civilia detrectent. Unde Ulpian. ait *in l. observare, ff. de curat. furiosi. Observare Prætorem oportet, ne cui temerè citra causæ cognitionem plenissimam curatorem det, facit l. 1. C. eod. l. nec mandante, §. fin. ff. de tut. & cur. datis ab his.*

Declaratur tamen supradicta regula, nempe furioso majori 25. annis curatorem dari, non procedere in pupillo furioso: ut tradit Ulpian. *in l. 3 ff. de tutelis*, quia,
10 inquit, * in pupillorum furiosorum persona agnatos curatores non admittimus; idcircò putamus, si minor 25. annis furiosus sit, curatorem ei, non ut furioso, sed ut adolescenti dari, quasi ætatis sit impedimentum, & ita definiemus, ei, quem ætas curæ vel tutelæ subjicit, non esse necesse quasi dementi curatorem quæri: ut Imperat. Antonin. August. rescripsit, cum magis ætati quàm dementiæ tantisper sit consulendum.

Declaratur secundò non procedere, quando furio-
11 sus habet patrem, * eo siquidem casu ei Curator non datur, sed ejus pater est legitimus administrator, ut probatur *in l. cum furiosus: ibi, quis enim talis affectus extraneus inveniatur, ut vincat paternum, vel cui alij credendum est res liberorum gubernandas? parentibus derelictis, C. de Curat. furiosi.*

Declaratur tertiò locum non habere extantibus agnatis vel gentilibus: quia à judice non datur curator
12 nisi his, * vel idoneis deficientibus, id quod Paulus I C. apertè docet *in l. sæpè, ff. de curat. furiosi.* Quod tamen sublimitandum existimo in filio, qui licet proximior esset agnatus patris, curator olim esse non potuit, li-
13 cet hodiè * secus, ut observavit Francisc. Bald. *in comment. ad leges 12. tab. c. 39. sub finem.* Veteres siquidem erubescebant filium patri præficere, licet D. Pius tandem

dem reſcripſit rectè hoc fieri poſſe, vel etiam probat Dec. *conſi.* 274 *nu.* 2. *per l.* 1. *§ fin. cum l. ſeq. ff. de curat furioſi.* Id quod confirmat Arius Pinel. Luſitan. *in* 1. *part legis* 1, *n.* 64. *C. de bonis mater.* Qua quoque de cauſa hujus tutela dicitur legitima, ut & prodiga, ſed aliorum omnium dativa, teſte Angelo *in d.* §. *furioſi, in princ. verſ. nota quod licet*, ubi ſcribit id menti tenendum eſſe in practica, & quod vidit aliquos in eo errare. Nec cuiquam mirum id videri debet,*cum etiam ex legibus 12, Tab. 14
in agnatorum & gentilium curatione erant, unde natum quoq; eſt proverbium: *Ad agnatos & gentiles quem eſſe deducendum,* cum ſignificarent aliquem furere, ut plenè tradit Andr. Tiraq. *in ſuo tract. de pœnis, cauſa* 2. *in fin.* poſt Andræam Alciat. *in l. ſæpè, ff. de verb. ſignific.* ubi lex ait, *agnatorum gentiliumque in eo pecuniaque ejus poteſtas eſto.* Quæ quidem verba, *agnatorum gentiliumque*, pro ſeparatis ibi ſunt accipienda, ut primùm agnatos, deindè ſi hi non ſunt, gentiles eſſe curatores legitimos intelligamus, id quod veriſſimum eſſe teſtatur doctiſſimus Jac. Rævard. *ad leges* 12. *Tab. c.* 13. *& varior. c.* 5. quò loci pulchrè explicat, * qui gentiles ſint, poſt Alciatum, *in d. l.* 15
ſæpè, ad quos brevitatis cauſa lectorem relegamus. Unde quoq; ſi eos oſcitanter cuſtodiant & deliquerint, agnati puniuntur, ut eſt textus *in l. Divus, ff. de offic. Præſidis.* ubi Marcus & Commodus Imperatores reſcribunt, mente captos & furioſos ad ſecuritatem proximorum pertinere, quæ lex ſumpta fuiſſe videtur ex legibus * 16
Platonis, qui *lib.* 11. *de leg.* in hanc ſententiam ſcribit: *Nemo furioſus palàm in urbe, ſed furioſum propinqui domi, quomodocunque poſſunt, cuſtodiant, quod niſi fecerint, mulctantur*, & ita quoque in terminis reſpondit Hieron. Grat. *in d. conſ.* 105. *num.* 9. *libr.* 2. ubi ſcriptum reliquit ad cuſtodem furioſi pertinere, * non ſolùm ipſum cuſto- 17
dire, ne ſibi ipſi aliquid pernicioſius moliatur, ſed etiam providere, ut aliis exitio non ſit, & præſertim habitantibus in domo; allegans præfatam legem, *Divus*

Cæte-

Cæterùm quia ex lege duodecim Tab. non erant rerum ſuarum domini,& removebantur à re familiari, dubitari cõtigit an ſtatim ei ſit interdicta adminiſtratio à lege,ſed an requiratur, ut interdicatur adminiſtratio per judicem. Et receptum fuit,ut hodie ſtatim
18 ſit eis interdicta adminiſtratio*à lege ſecundum gloſſam *in l. 1 .ff. de curat.furioſi*, & ita tenent Bart. Ang.& Paul.de Caſtr.*in l. is cui bonis,ff. de verb.obligat*.Dynus, Bartol.Bald.Angel.& Imol.*in l.is qui,ff.de teſtam.* ubi Moderni teſtantur de communi opinione, ut refert Franciſcus Vivius *lib. 1.commun.opin. in verbo,Prodigus*, licet non ſim neſcius,alios aliter ſentire, puta requiri probationem furoris & judicis decretũ, ut tradit Petrus Rebuf.*ad conſtitutiones Regias de ſententia proviſionali,gloſſ.5.n.9.* Et ſimilem fuiſſe legem apud Græcos, vel ex eo conjici licet, quod vocatus eſt à ſuis filiis Sophocles in judicium,ut tanquam furioſus abs re familiari removeretur,& acciperet curatorẽ, cùm propter ſtudium Tragœdiarum in ſumma ſenectute deſipere videretur,negligendo rem familiarẽ,quamquam abſolutus fuerit cùm carmen protuliſſet,ut mirũ non ſit, Græcorum exemplo Decemviros Romanos furioſis interdixiſſe bonis,curatoremq; dediſſe. Vnde non malè à juris noſtri auctoribus dictum fuit,cùm mentis
19 compotes* non ſint, nihil velle, vel ſcire intelligere, ideóq; abſentibus & ignorantibus comparari, *l.2. §. ult.ff. de jure codicill.l.ſed ſi unius,§. filiofamilias,ff. de injuriis,l.ſi tibi,§. unius, verſ.quod ſi ante, ff. de opt.legat. l. furioſi, & l.ubi non voce, §.furioſus,ff.de reg.jur.* Quare ſi furore percitus crimen committat,de pœna illius diſſimulandum eſt;ſatis enim ſuo furore punitur, & illũ
20 fati infœlicitas excuſat, *ut ferè ſunt verba IC. *in dict. l. Divus*,& conſonat *l.infans ff.ad l. Cornel. de ſicariis, & l.illud,§.ſane,ff.de injuriis.* Quibus ſuffragatur,quod legitur *in l. ult.ff.de adminiſtrat. tut.in fine.* *Proinde habendum eſſe, quod à furioſo factum eſt, ac ſi caſu aliquo ſine facto*

cto personæ id accidisset. Et alibi dicitur; *aquè æstimandum esse damnum, quod furiosus dederit, ac si quadrupes fecerit, aut si tegula ceciderit, l. sed etsi, §. 1. ff. ad leg. Aquil.* Qua quoq; *de caussa, qui actu furiosi sint, utpote qui jam insaniunt, & sunt in impetu emotæ mentis, tales non possunt acquirere possessionem, ut habetur *in l. is qui ff. de acquir. vel amit. poss.* & meminit* Zasius *in l. quod meo, in §. si furioso, num. 4. & 5. ff. de acq. vel amitt. poss.* quo loco tradit etiam habitu furiosos, puta, qui aliquando sapiunt, sed mox in furorem recidunt, sicut sunt amentes homines, in quib. furor aliquando quiescit, & dicuntur esse inumbratæ* quietis, dicuntur carere sensu communi: hinc rectè scriptum est, furiosum omnibus iis prærogativis frui, quibus minor ob ætatis imbecillitatem potitur, ut frequenter placitum testantur Alex. & Iason *in l. impuberes ff. de re judic.* Fel. *in cap. pastoralis, de judiciis*. 21 22 23

Verùm excipiuntur * à præcedenti doctrina statu furiosi, qui habent dilucida intervalla: insaniunt aliquando, & cessat in eis furor multo tempore, qui in dilucidis intervallis condere testamenta, & possessionem apprehendere possunt, ita Zasius, *dict. loco*, & meminit de testamento Hieronymus Gratus *consil. 30. n. 32. lib. 2*. 24

Extende * regulam præcedentem etiam locum obtinere in sene deliro, cui quoq; curatorem dari constat, ut tradit Petrus Rebuff. *in constitut. regias, de senten. provis. glo. 5. n. 3.* qui ita decisum fuisse scribit in Rota, *decis. 866. incip. Titius & Mævius, in antiq.* 25

Idem dicendum est in prodigo etiam majore 25. annis, *l. dabimusq́;, §. sed æquissimum ff. de privilegiis creditorum,* quia interest Reipublicæ, ne quis re sua malè utatur, *dict. l. contra, §. si curator. ff. de pactis furiosi, & l. 12 ff. de curat. furiosi*. Ex qua quidem lege quoque constat, eos esse in curatione agnatorum, cùm Ulpianus scribat, *leg. 12. Tabul. prodigo interdici bonorum suorum* 26

ad-

administrationem : quod moribus quidem ab initio introductum est, sed solent hodie Prætores vel Præsides, si talem hominem invenerint, qui neque tempus, neque finem expensarum habet, sed bona sua dilapidando profundit, curatorem ei dare, exemplo furiosi: & tamdiu erunt ambo in curatione, quamdiu vel furiosus sanitatem, vel ille sanos mores receperit.
27 Qui quidem * Curator etiam prodigo datur non petenti, ut notat Bartol. *in l. hoc autem, ff quib. ex causis in poss. eatur,* & idem tenet Bald. *in l. qui habet, in vers.*
28 *quid in prodigo, ff. de tutel.* ubi rationem * adducit, quia furioso æquiparatur, *l. Fulcinius, §. adeò, ff. quibus ex causis in poss. eatur, l. is cui, ff de verb. obligat.* Et sufficit, quod conjuncti petant, utpote qui præsumuntur habere notitiam de qualitate & conditione ipsius *l. de tutela,*
29 *C. de in integ. resti. minor.* Unde * probatur quis furiosus vel prodigus, si conjuncti habeant illum pro furioso, vel prodigo, ex doctrina Baldi, *in d. §. item furiosi. Instit. Quibus non est permiss. facere testam.* Et talis cura-
30 tio * etiam filio probo committi potest, si patrem habeat furiosum, vel prodigum, *l. 1. §. final. cum l. seq. ff. de curat. furiosi, l. his qui, ff de tut. & curat. datis ab his.* Et ideò Decius rectè respondit, *cons. 274. n. 2.* nempe filium posse dari curatorem patri prodigo. Similiter & furiosæ matris curatio ad filium pertinebit, *l. furiosa, ff. de cur. furiosi.* de cujus officio, & quando finiatur, optimè tradit Frederic. Schenck. *in sua Triade, par. 3. c. 2.* Ve-
31 rùm * an prodigus citandus sit ad videndum dari curatorem, ingens est apud jurium interpretes digladiatio. Et sunt, qui existimant eũ citari debere in tali datione curatoris, ex doctrina Angeli, *in d. l. is cui, vers an autem.* Quia, inquit, agitur de ejus præjudicio, cùm administratio ei auferatur, & ideò citatio requiritur *juxta l. nam ita Divus, ff. de adopt.* Hieron. Cagnol. *in l. fu-*
32 *riosi, ff. de reg. juris,* ubi dicit * eam esse communem opinionem, & ibi Decius cum Mol. *n. 6.* latè Carolus Ruin. *cons. 89. lib. 5.* idem placuit Angelo, Castrensi,

Alexan-

Alexandro, Imolæ & Modernis, *in d. l. is cui*, ubi Claudius Aquinensis audacter asserit, istam opinionem communiter recipi, & eam in praxi observari asseverat Carol. Mol. *in d. l. furiosi*. Quæ tamen communis opinio de citatione * facienda locum non habet, quando est 33
notoriè prodigus, ut tenent Dec. *consi. 274. & in d. l. furiosi*, & Hieronymus Cucalon, *ibi: in additione*. Ruin. *consi 89. num. 3. vol. 5*. Baro à Taudenborch, *dict. cap. 6*. Quæ quidem * citatio præsumitur, quando intervenit decretum judicis, quo casu præsumuntur omnia ritè & rectè facta, vt notat Baldus *in l. cum hi. §. si Prætor, ff. de transact.* & est dictum Speculat. *in titul. de empt. & vendit. §. nunc dicendum, vers. & breviter scias*, & ita respondit Decius *d. consil. 274. num. 5.* quo loci idem esse tradit, quando secuta est ratificatio, ut in simili casu probatur *in cap. quod sicut, de elect.* Nec solum ex leg. 12. Tab. fuit in legitima agnatorum tutela prodigus, sed & ante leges 12. Tab. his bonorum administratio interdicebatur moribus Romanis, ut pulchrè ostendit Franciscus Balduinus *in commentariis ad Leges 12. Tab. c. 39.* & Jacobus Rævardus *ad easdem leges cap. 13.* & Jacobus Cujacius, *ad leg. moribus, titul. de testamentis*, qui etiam aliter apud Romanos solebant puniri. Ælius siquidem Spartianus ait, * Hadrianum Imperatorem (cujus 35
rescripta sæpius à nostris Jurisconsultis citantur) Senatoribus, qui non suo vitio decoxerant patrimonium, pro liberorum modo senatoriæ professionis explevisse: & paulo post eundem, decoctores bonorum suorum jussisse catamidari in Amphitheatro, & dimitti, id est, ut omnes intelligant, deridendos exsibilandosque omnibus in Amphitheatro exhiberi. Apud Græcos verò observatum, ut arcerentur concionibus, foro, & aliàs punirentur, sicut ex Demosthen. oratione contra Tymarchum * intelligi potest, cujus interdictionis effectus est, ut non possit testamenta condere, 36
nisi tamen prudenter posteritati suæ & cognatis, &
egenis

egenis consuluerit, ita declarat Jacob. Cujac. *in dict. l. is cui bonis, sub finem.* Nec testis esse in testamento, *l. is cui, ff. de testamentis*, ac ne naturaliter quidem obligari: cum
37 videatur mente carere. Luxus * siquidem ille amentia est, *l. his qui, ff. de tut. & curat. datis, l. contra, §. si curator, ff. de pactis, l. furiosi, ff. de reg. juris.* Nec quidem fidejussor pro eo, *l. 1. § si quis ita, & l. is cui bonis, ff. de verb. ob-*
38 *ligat.* Nec contrahere, vel bona sua obligare, * id quod tamen interpretationem recipit, si ex re ejus sit, ut si inutile prædium magno vendiderit, & pretium in rem utilem converterit, quo casu valere alienationem rectè annotavit Cujacius *in d. l. is cui bonis*, adeò quidem ut nec talis contractus juramento firmetur, ita Alciatus *in cap. cum contingat, num. 138. de jurejurand.* Baro à Tautenborch, *in d. c. 6.* ubi dicit eam esse communem
39 opinionem, licet non ignorem, alios de eo * dubitare; quos refert Franciscus Tutzanus *in suis communibus opinionibus, conclus. 183.* ubi in utramque partem disputat. Amplius interdictus bonis apud quoddam tribunal, si interdictio ritè promulgata sit, & præconis vo-
40 ce nundinarum die & loco * inclamata; non potest bona sua alibi sita alienare, *l. relegatorum, §. interdicere, ff. de interdictis & relegatis*, & ita respondit Alex. Imolens. *in consi. 69. volum. 3.* Et manet ea interdictio, etiamsi revera prodigus non est, donec per appellationem sit revocata: quia sententia pro veritate habetur, *l. ingenium, ff. de statu hominum, & gloss. in §. item prodigus, Institut. Quibus non est permißum facere testamentum, & l. si ab eo, ff. de usucap. facit l. penult. C. de cur. furiosi*, & optimè Rebuff. *in tractat. de sentent. provision. articul. 3. gloß. 4. num. 5.* ubi tamrn adjicit, si error esset in sententia expressus, utpotè si Judex diceret, *Quamvis talis non sit prodigus, illi curatorem damus*: tunc illi sententia non valeret, *allegans l. 1. §. item, ff. quæ sentent. sine appell. rescind.* in qua quoque opinione videtur fuisse Bart. *in l. is cui*, ubi dicit dationem curatoris valere, etiamsi is, cui da-
tus

tur fuit Curator,*non fuisset prodigus, ut dicit Bald. 41
in *l.* 1. *C. de curat. furiosi*, & quod ista est communis opinio Advocatorum, quam etiam sequitur Angel. Aret. in §. 1. *Instit. de tutel.* & meminit Ioan. Imbert. *in Enchirid. juris Galliæ, in verbo, interdictus.* quo loco interdictionis sententiam latam in prodigum absentem & ignorantem, eum ligare tradit ex Felin. *in c. cæterum, nu.* 24. *de rescript.* Id quod tamē intelligendum existimat, modò legitimo edictorū numero in jus vocatus fuerit contumax. Sed quæstionis est,*an alienatio, lite pendente, super interductione bonorū facta valeat, 42
cùm interdictus bonis à judice non possit alienare, *l. Iulianus, ff. de curat. furiosi*, & constat alienationem, lite super interdictione pendente, factam nullius esse roboris, *l. chirographis*, §. 1. *ff. de administrat. tut.* quia res immobiles ejus, qui postulatur interdici, efficiuntur litigiosæ, *l. ult. C. de litigiosis.* Quod tamen intelligendum venit, si postea in principis litis definitione vincatur interdictione pulsatus, ut plenè declarat idem Imbert. *in d. verbo, interdictus bonis.* quod remitto. Fortius prodigus interdictione facta, etiā durante appellatione, non alienat, ut probat textus notabilis *in l. Iulianus, ff. de curat. furiosi.* sic dicens; *Iulianus scribit eos, quibus per Prætorem bonis interdictum est, nihil transferre posse ad aliquem: quia in bonis nihil habent, cum eis diminutio sit interdicta*: Licet ante interdictionem & curatoris dationem omnia pro animi arbitratu gerere poterit* etiā liquidò, palàm & apertè bona profundens, 43
ut notant Alex. & Aretin. *in d. l. is cui bonis*, ubi ut frequenter placitum * affirmant, & magis communē po- 44
nit Vigilus *in* §. *item prodigus, num.* 3. *Instit. quibus non est permissum facere testamentum*, & Boerius *in consuet. Biturigum*, §. 8. *in fine.* Quare non immerito reprehenditur Anton. Nicel. *in gloss. concordat.* 70. qui malè contrariam opinionem asserit esse communem. Et, si alienando*ante interdictionem læsus fuerit, facilè resti- 45

 tuen-

tuendus venit, ut tenet glo. *in l.patri,ff.de minoribus in verbo, interdici*. Etiamsi non fuerit minor, quia prodigus minori æquiparatur, *d. l.Fulcinius, §. plenè*. Unde Romanus *singulari 223.incip.fuit interrogatus*, scriptum reliquit, prodigalitatem esse justam causam restitutionis, qui allegat textum *in l.1.& l.nec nō,ff ex quibus causis majores*, ut eum refert Rebuffus, *in d.gl.4.num.7*. ubi istud notandum existimat, dicens se sæpius in praxi vidisse, ut restituatur prodigus in integrum, quando est lęsus, etiamsi sit major, dummodo in regno impetret literas Regias, ut fieri solet. Quibus addendum censeo etiam prodigum ante interdictionē omnia bo-
46 na donare posse, eamq; * donationem valere, cessante tamen fraude, ut tradit Baro à Tautenborch, *dict. c. 6*. ut mirum esse non debeat, etiam ante curatoris assignationem filiis suis pupillariter substituere posse, ut
47 commune * pronuntiat Segui. *in l.Imperator num.10*. Et quamvis prodigus tum remediis, tum prærogativis, tum privilegiis omnibus fruatur, quæ vel in furiosos, vel in minores 25. annis conferuntur, ut tradunt Alex. & Jac. de Sancto Georgio, *in l. si curatorem habens, C.de restitut.in integrum*, Iason *in l.Imperatores ff. de re jud*. Fel.*in c.pastoralis, de judic*. pœnas tamen nihilo-
48 minus ob delecta instar cujusvis luet, ita Cagnolus *in l, furiosi,n.13.de reg jur*. ubi cōmune pronuntiat, & sequitur Jul. Clar. *in Practica,§. ultim. quæst.60. vers. ulterius quæro*, intelligens tamē hoc procedere in delictis, quæ fiunt committendo, non in iis, quæ fiunt omittendo. Juxta omnium Doctorum traditionem. Id quod adeo verum est, ut prodigus ipse etiam ad mortem condemnari posset, ut voluerunt Bald. *in l. furiosum, circa finem, C. qui testamenta facere possunt*. Angelus *in l.Fulcinius,§ adeo, ff. ex quibus causis majores*. Aretin. *in dict. l. is cui bonis, in fin*. & Cagnol. *in dict. l. furiosi*, ut commune axioma ponit.

49 Rursus * extenditur præfata regula etiam in assiduo

duo lusore, cui quoq; curatorem dari tradit Decius *in cap. ult in fin. de judiciis*, & ibi Carol. Mol. *in suis eruditissimis annotationibus* id comprobat. Quo loci idem Dec. *n.* 9. *&* 10. producendam existimat ad mulierem prodigam * & luxuriosam, quem secutus est Baro à 50
Tautenborch, *in sua Triade forensi, cap.* 6. Arius Pinel. Lusitan. *in doctiss. & amplissimis suis commentarijs ad l.* 4. *& ult. C. de bonis mater, nu.* 20. 21. 22. allegans textum *in l. & mulieri, ff. de curat. furiosi*, in qua JC. Paul. loquitur in hæc verba: *Et mulieri, quæ luxuriosè vivit; bonis interdici potest*, ubi glo. *in* 1. *exposit.* intelligit de fæmina libidinosa, ut ei curator dari possit, & ita Cumanus ibi. Ex qua interpretatione quidam inferunt notabilē cautelam, nempe meretrici interdici bonis posse, *cū 51
sit persona prodiga, quam notat Thomas Ferrat. *cautela* 6. Vnde si mulieri luxuriosè viventi ad petitionē mariti, vel consanguineorum interdicatur bonis, & ipsa appellet, non obstante appellatione, interim curatorem habebit, nec alienare bona sua poterit, & est bona cautela, ut dicunt pro consanguineis mulieris impudicę, ut illi faciant sic interdicere bonis patrimonialibus. Cæterùm * illa lex hoc non probat, quæ hoc 52
habet; *Et mulieri, quæ luxuriosè vivit, bonis interdi potest.* Luxuriosè * vivere dicitur, cum nimis pretiosis vesti- 53
bus, & aliis rebus utitur, & sic dicitur prodiga, nec vult ille textus intelligere de coitu, quamvis illa Doctorum sententia possit fortè servari, si peteretur, sed ego tamen hoc non vidi servari. Unde non malè Iacobus Cujac. *in l. 6. ff. de verb. oblig.* interpretans illam legem, *& mulieri*, dicit, eam intelligendam esse de muliere dirupta dirutaque profusę libidinis, profusi sumptus. Et licet * in dubium revocetur, an idem locum 54
habeat in viro luxurioso, ut existimant Segura, *in leg. Imperator, ff. ad Trebellian.* qui ex dicta lege scripsit, viro incontinenti & libidinoso curatorem dandum: arguens ex dictione (Et) quasi Iurisconsultus impli-

care velit, ut non solùm masculo luxurioso, sed & fœminæ Curator detur: Verius tamen & receptius est, viro incontinenti & venereo (nisi prodigus sit) cura-
55 torem non dari, *ita Specul. *in tit. de actore*, §. 1. & melius Alberic. & Cuman. *in d. l. is cui bonis*, Felin. & Dec. *in c. pastoralis, de jud.* Ias. *in l. 4. §. sed & quod meretrici, ff. de condict. ob turpem causam* ubi plus de muliere dicit, quod fiscus potest auferre datum mulieri luxuriosæ ab amasio, etsi non sit meretrix, *per l. Lucius, ff. de jure fisci, & in l. in hæredem, ff. de calumniat.* quod utinam servaremus ad fugandas tot meretrices.

56 Constat *insuper, dari curatorem hæreditati jacenti, dum hæredes deliberant, cùm aliàs contra hæreditatem jacentem processus sit nullus, ut notat Angelus *in l. 3. §. toties, ff. de damno infecto*, ubi propter hoc dicit, se plures processus destruxisse factos contra hæreditatem jacentem. Unde Alexan. *cons.* 100. *n.* 10. *lib.* 5. respondit, quod contra hæreditatem jacentem non potest procedi ad diffinitivam sententiã, vel ad id quod habeat vim diffinitivæ, nisi dato curatore hæreditati jacenti. Alexan. *si quis instituatur hæres in diem, cum ibi notat. per Bar. ff. de hæred. instit.* & notat expresse Angel. & Joan. de Imol. *in l. 4. §. Prætor, ff. de damno infecto.* Id
57 quod *intelligendum quoq; est, si exstaret filius defuncti propter beneficium abstinendi, ut scribunt Salicetus, & alii, *in leg. cum hæreditas, Cod. depositi*, pulchrè Decius *cons.* 344. qui interpretatur statutum Florentiæ de bonis jacentib. intelligi, etiamsi defuncti existat filius. Nam etsi is suus hæres esse dicatur, & in eum dominium continuari videatur; nihilominus ob abstinendi beneficium fit, ut hæreditas nondum adita jacens dici possit, id quod multum convenit ad statuta & eorum interpretationem, de hæreditate jacente
58 loquentia. Nec refert, * si ambigitur ne diu hæreditas iaceat, cum ea dubitatio non proveniat ab eo, qui hæres institutus est, sed aliúdè, utpote quia institutus est sub

ſub conditione, ita Angel. conſuluit, *conſ.* 193. *mortuo.* Decius *conſi.* 509. Etiamſi * hæres præſumptus tantum 59
patitur labi terminum ſibi datum, *ut habetur in dict. l. ſi quis hæres inſtituatur, & ibi* notatur per Bartol. Bald. & Angel. & meminerunt Bart. & Bald. *in l.* 1. *§. fin. ff. de jure delib.* Decius *d. conſi.* 509. *nu.* 2. *&* 3. In quo loco etiam * dari, nemine petente, ex arbitrio & officio judi- 60
cis ſcribit, id quod Alexander reſpondit, *conſil.* 100. *nu.* 16. *lib.* 5. Addens idem Decius judicem debere tali curatori adminiſtrationem bonorum cum decreto decernere ex doctrina Angel. *in dict. conſ.* 103. *in verſ. nunc videmus.* Et poteſt * talis curator petere miſſionem in 61
bona defuncti, intendando remedium legis finalis, C. *de edicto D. Hadr. toll.* ut reſpondit Alex. *conſi.* 4. *libr.* 2. Qui quidem * curator poteſt movere actiones, etiam 62
tempore non perituras, ita Angel. *d. conſi.* 103. *incipiente, datus fuit Curator. & d. conſi.* 193. Dec. *conſ.* 22. *num.* 2. optime Marcus Anton. Blancus *in tractat. de compromiſ. quæſt.* 3. *num.* 55. ubi etiam talem curatorem poſſe movere actiones tempore perituras & diſtrahere tempore peritura, ſi neceſſitas urget, tradit, allegans *l.* 2 *ff. de curat. furioſi.* Amplius * voluit Decius, *conſi.* 401. *num.* 2. 63
nempe talem curatorem poſſe facere ea, quæ ſunt neceſſaria, ex traditione Angel. *dict. conſi.* 193. ubi propter hoc concludit, quod poſſit facere compromiſſum neceſſarium ex forma ſtatuti, licet ſecùs dicat in voluntario. In qua opinione quoque fuit Marcus Anton. *in d. quæſt.* 3. quia, inquit, arbitri Judices ſunt, & in locum primi judicis ſunt. *l. apertiſſimi*, C. *de Iudiciis.* Idem placuit Decio *conſ.* 22. *num.* 2. ubi de voluntario compromiſſo dubitatum aliquando ſcribit, ſed de compromiſſo neceſſario ex forma ſtatuti figit pedes; & expreſsè concludit, quod curator tale compromiſſum facere poteſt, *tum formaliter* (inquit) *illud ſine dubio credo, quod ſi eſſet compromiſſum neceſſarium ex forma ſtatuti, ad quod, etiamſi nollet, compelleretur per judicem, quod hoc poteſt*

facere ex tali curationis natura, qui est ad actus necessarios provocatus, & non provocans.

64 Declara tamen prædictam ampliationem * vitiari, quando de proximo speratur successor, cui datur terminus ad instantiam eorum, quorum interest ad adeundam vel repudiandam hæreditatem, *d. l. si quis instituatur.* Angel. & Dec. *locis citatis*, & quando satisfaciendum est creditoribus, non datur, nisi citatis illis, quorum interest, & prima causa successionis tangit, idq; nominatim, *l. 1. §. denuntiari, ff. de ventre inspiciendo*, & est doctrina Bartol. *in l. si diu, ff. quibus ex causis in poss. eatur. & in d. l. si quis instituatur, §. ita si conditioni*, & ibi Bald. & Angel. notant, & ita respondit Alex. *cons.* 137. *num.* 11. 12. 13. *lib.* 2.

65 Declaratur secundò non procedere * quo ad ea, quæ non sunt magni præjudicii, quo casu contra hæreditatem jacentem proceditur sine curatore, *l. si diu, ff. quibus ex causis in poss. eatur, l. cum debitoris*, & ibi Bald. notat, *C. de judic. l. si bona*, & ibi Bart. *C. de bonis auctorit. Iud. poss. l. 4. §. Prætor, vers. toties, & ibi moderni, ff. de damno infecto*, optimè Alex. *cons.* 100. *n.* 3. *lib.* 5. ubi exemplificat de excussione, licet non ignorem eundem Alex. *num.* 10. *vers. & quod debuerit*, alios referre, qui expresse tradunt, quod in processu excussionis debeat dari Curator.

66 Ex eadem * ratione constat, Ecclesiæ vacanti dari curatorem, cum quo judicium agatur, si vacatio diutina esset, *l.* 1. & 2. *ff. de cur. bonis dando*, & notat Abbas *in c. fi. ne sede vacante*, ubi dixit, quod solus Papa curatorem dare poterit Ecclesiæ Cathedrali, & ejus bonis
67 quoad effectum agendi, adducit * textum in argumentum *in c. is cui, de elect. in 6. & text. in ca. pastoralis, de offic. ord.* Si autē sumus in Ecclesia inferiori, Episcopus poterit curatorem deputare; quia Episcopus in Ecclesiis non collegiatis, quarum vacatio est diutina, agere & defendere potest, *c. fin. de success. ab intestato.*

Simi-

Similiter constat bonis debitoris dari curatorem, cujus bona distrahi debent, quando debitor est persona egregia & clari nominis, ut Senator, *l. curator, ff. de curat. furiosi*, & ita responderunt Angelus, *dict. consil.* 193. *vers. datur etiam curator*, Baldus *consil.* 172. *libro secundo*, Aymo Cravetta, *consi.* 2.3. *num.* 1. quo honestius, inquit textus, *in dict. l. curator*, ex bonis ejus satisfaciat creditoribus, curator distrahendorum bonorum gratia constituitur. 86

Datur quoque * curator bonis ejus, qui suis bonis cessit, *l. actor. ff. rem ratam haberi*, cum creditorum intersit ei satisfieri, qui quidem Curator diligenter animadvertet, ut bona rectè distrahantur, & æquè creditoribus satisfiat, & nullam actionem movere poterit, cum hac de causa datus non sit, sed solùm ad bonorum distractionem: ut respondit Ang. *cons.* 193. *vers, dari etiam potest*, & Bald *cons.* 327. *visa seriè. lib.* 5. 69

Quinimò * datur curator substantiæ ejus, cujus pater est apud hostes, *l. muto, §. ei cujus, ff. de tutel. l. ab hostibus, §. ego autem, ff. ex quibus causa majores*, & etiam de cujus statu dubitatur, *l. prima, & ibi gloss. Cod. qui dari tutor.* 70

Præterea * liti dari curatorem patet ex *l.* 3. *§. si pupillus, ff. de tutelis.* De quo meminit Angelus, *tit. de curator. nu.* 6. *vers. quæro.* Quo loco dicit Angel. & Bartol. *in d. §. si pupillus*, observandum esse in practica, ut semper scribatur, talem curatorem esse datum præsentem, tali adulto præsenti, & quod talis curator satisdare debeat rem pupilli salvam fore, utilia facere, & inutilia prætermittere, & pupillum indefensum non relinquere, Fred. Schenck, *in sua Triade, part.* 2. *c.* 7. inter alia tradens, an talis curator adulto datus constituere possit procuratorem? ad quem lectorem remitto. 71

Cæterum * quamvis ambigitur, an etiam curator dari debeat bonis absentis, vel vagabundi, de cujus morte ignoratur, quia tñ illius hæreditas adiri non possit, 72

ſit, dandum eſſe curatorem, voluit Bart. *in l. cognatos. C. de capt. & poſt liminio reverſus.* Alexan. *conſil. 4. nu. 4. lib. 2.* Dec. *conſil. 575. nu. 1.* & idem Alex. *conſ. 221. nu. 5. lib. 6.* quo loci eum dari ex arbitrio Iudicis poſt alios reſpondit, maximè diſſentientib. creditoribus, ut tradunt Angel *conſ. 103, verſ. 2. ex defectu.* Alex. *d. conſi. 4. lib. 2.* Anton, Capyt. *deciſ. 87. num. 1.* id quod tamen intelligendũ eſt, quando Iudex eſt competens, ita Baldus *conſ. 173. quidam Bartholomeus, lib. 2.* Roland. à Valle, *conſ. 48. num. 18. lib. 1.* & quando abſens nõ reliquit procuratorem ad omnia ejus negotia. Nam ubi procuratorem reliquiſſet, fruſtra de dando curatore ageretur. Ita reſpõdit Socin. Iunior *conſ. 26. lib. 2*, qui quidem procurator efficit, ut ſuccedentes ab inteſtato illi abſenti rejiciantur, & ſi quid conſequi volunt, abſẽtis mortem probare debent, juxta doctrinam Baldi *in l. 1. C. qui admitt.* Nec locus eſt dationi ejuſmodi curatoris, niſi apud acta Iudici conſtiterit de abſentia iſtius, de cujus bonis agitur, *l. hæc autem, §. non defendi, ff. quibus ex cauſis in poſſeſſ. eatur.* Angel. *d. conſ. 103.* Nec po-
73 teſt * fœmina à Iudice ad talem curã deputari, utpote quæ non ſunt capaces hujus adminiſtrationis, ſed requiritur, ut ſit maſculus, quem Iudex curatorem decernere vult, ut voluit Alex. *conſ. 221. nu. 7. lib. 6.* Decius *d. conſ. 575. nu. 4. ex l. cujus bonis, ff. de curat. furioſi*, ni-
74 ſi tamen * fuerit mater, quæ ad curam horum bonorum admittitur, juxta gloſſ. *in Auth. Matri & Avia, C. quando mulier tutel. officio.* ubi gloſſator diſpoſitionem illam extendit etiam ad curã. Hinc non malè reſpondit Alex. *d. conſ. 221.* ſubſtitxtum illius abſentis matrẽ impedire nõ poſſe, cùm adhuc de illius abſentis morte non conſtet, ut pulchrè declarat Boër. *quæſt. 88. nu. 1.* Et licet ad illius dationem maſculus deputari debeat: id tamen non ita ſimpliciter intelligendum eſt, cum
75 non poteſt dari alius, quàm * qui daretur furioſis, vel prodigis, ut dixit Alex. *in conſ. 221. num. 5. libr. 6.* unde minor

minor 25. annis (ut scribit eodem loco) dari non posset, *per glo in l.2.verbo,curatorem, ff de curat. bonis dando*, id quod & Decio placuit, *d.consi.* 575. *nu.* 4. Nec esse potest is,* qui curam affectat, vel aliàs esset suspectus, 76
l.scire, §.*fin.ff. de tut. & curat. datis ab his*, quam allegat Alex.*consi.*86.*nu* 6 *in fin lib.* 2. modò non sit diligens & probus, ita gloss. *in d.l.scire oportet*, §. *ult.* unde Decius *d. cons.*575.*nu.*5. dicit, suspicionem non levem sed probabilem esse debere. Et quod in hujusmodi cura* præferendi sint ij; qui in successione * præferũtur, vo- 77
lunt Bartol. *l.* 1.*ff.de legit. tut.* Salicet. *in l.ult.C. eodem.* Augulus *in* §.*actionum,num* 32. *Instit. de act.* Cagnol. *in l. quo tutela,ff. de reg. juris,* ubi dicit se ita aliquando obtinuisse, & ut verius ac receptius profitetur Dec.*consi.* 16. *numer.* 3. Id tamen temperandum censent jurium interpretes in matre & avia, quæ quamquã per agnatos excludantur à successione ob statuti dispositionẽ, non tamen excluduntur à tutela filij, ut supra latè diximus, & ideo mater habet tutelam ob fiduciam, non ob successionis cõmodum, ut pulchrè tradit Decius, *dict. cons.* 16. Et potest * hunc curatorem petere qui- 78
cunque conjunctus bonis * absentis, Alexand. *dict.* 79
cons. 4.*num.*4. *lib.*2. *idem cons.*221.*num.*5. *lib.* 6. Decius *d.cons.*575.*num.*3. quorum petitio est justa causa dandi, ut scribit Angel.*d.cons.*103. qui etiam datur, nemine petente, juxta Decium *cons.*575. *nu.*3. Et mitti potest in quasi possessionem administrationis bonorum absentis judicis decreto, id quod * multis prabat Angel. 80
*d.cons.*103. qui in hoc obligatur & inventarium facere, juxta doctrinam Bart. *in l.*1.*nu.*5. *ff. de curat. bonis dando.* & Capyt.*decis.*87.*num.* 1. & * satisdare debeat, *l.cognatis. C de captivis & postlim. reversis*, & eundem Ca- 81
pyt. *d.decis.*87. saltem quando est datus sine inquisitione, ut tradit Alex.*dict.cons.*221.*num.*8. post Speculat. quem citat. In qua quoque opinione fuerunt Angel. *d.con.*103. & Dec. *d.cons.*575. cujus potestas precipuè

puè versatur in conservatione bonorum, ne dissipentur, ita Angel. *dict. consi. 193. mortuo debitore*, affirmans eum alienare posse res tempore perituras, & etiam non perituras, si grave æs alienum urgeat, maximè si debitum sit liquidum, ut respondit Barbatius *consi. 28. libr. 1.* idem Alexandro placuit, *dict. consi. 4.* quo loci eum in-
82 tentare * posse actiones tempore perituras tradit: imo etiam non perituras, si hoc faciendo conservat bona absentis, puta, si absens est ære alieno pressus, nec potest aliunde satisfieri creditoribus, aliàs non. Quod li-
83 cet controversum * sit apud jurium Interpretes, illa tamen magis recepta est opinio, nisi tamen datus fuerit tantum ad conservandum, non ad solvendum, ut tradit Ang. *in d. l. 2. C. de curat. furiosi*, quem refert Alexand. *d. consi. 4. num. 5.*

84 Declaratur id, * quod dictum est de curatore, qui datur bonis absentis, non procedere in eo, qui abest sua culpa, vel qui latitat: quia bonis viventis & non latitantis curator datur, ut dicit Ang. *d. cons. 103.* Et requiritur, ut magis vivus, quàm mortuus esse credatur is, cujus bonis curator datur, *juxta l. nec nos, C. de capt. & postli-*
85 *minio reversis*, quod in pulchro casu exemplificat Gozad. *consil. 68. num. 5.* ubi dicit, quod ille, qui petit curam sibi decerni, probare debeat absentem vivere, cum sit fundamentum suæ intentionis: quemadmodum è contra qui petit hæreditatem illius sibi decerni, debet probare eum esse.

86 Cæterum * præfata regula principalis, nempè curatores dari iis, qui rebus suis superesse non possunt, non habet locum in cœco: cum etiam tutor aliis maneat, *l. etiamsi, ff. de auctorit. tut.* nec in impubere, ut suo plenius dicemus loco.

87 Huc pertinent ea, * quæ comminiscuntur Doctores *in cap. grandi, de supplenda negli. Prælat. libr. 6.* & Speculator de feudis, *§. 2. in fin.* videlicet quod causæ dandi curatores Regibus, Ducibus, Comitibus & Baronibus

bus sunt imperandi impotentia, negligentia circa regnum, subditorum oppressio, prodigalitas, & dissipatio regni, *dict. cap. grandi.* Quod intelligitur, si ex accidenti, Dux, Marchio vel Comes, fiat inhabilis: tunc potest per curatorem regere, si verò à principio est inhabilis, tunc imperium transmittitur ad successorem proximum, ut tradit Bald. *in cap. 1. §. hoc quoque de succes. feudi, & in auth. hoc amplius, C. de fidejuss.* verum si Princeps sit major 14. annis, potest administrare jurisdictionalia, absque curatore, ut tradit Bartol. *in l. qui consulebat, ff. de re judicata,* & Dominicus *in d. cap. grandi.*

CAP. XXIX.

De differentia Tutorum & Curatorum.

SUMMARIA.

1 *Tutores & curatores in quibus differant.*

2 *Appellatione,* Curatoris, *in dispositione legis venit tutor; secus in dispositione hominis.*

3 *Tutoris appellatione curatorem venire, & quando.*

4 *Tutela pro curatione.*

5 *Statutum loquens de tutoribus & de curatoribus intelligendum.*

6 *Differentia tutorum & curatorum traduntur.*

7 *Tutor personæ, curator bonis tantum datur.*

8 *Decij opinio damnatur.*

9 *Curator personæ furiosi datur principaliter.*

10 *Curatores licet dentur rebus, non tamen negligere debent institutionem & gubernationem minorum.*

11 *Ventri curator datur, non tutor.*

12 *Is, qui est in utero, pro nato habetur, & quomodo hoc sit intelligendum?*

13 *Tutor testamento dari potest, non curator.*

14 *Miles curatorem testamento dare nequit.*

15 *Pater in testamento liberis suis curatorem scribere potest, & quando.*

16 *Curator invito adolescenti dari nequit, secùs in tutore.*

17 *Infanti curatorem non dari, & ejus traditur ratio.*

18 *Infans præsens pro absente habetur, & dormienti similis est.*

19 *De curatore ad litem pupillo convento dando.*

20 *Curator invitus non datur, secus in tutore.*

21 *Sequestri officium voluntarium esse, & non necessarium.*

22 *Curator invitus quando dari poßit, nu. 23.*

24 *Curator non potest cogi per merum executorem, ut curam suscipiat. Declaratur nu. 25.*

26 *Neceßitas ratione licitum est privato capere debitorem fugientem, etiam die feriata, nu. 27.*

28 *Curator invitus dari potest de consuetudine.*

29 *Curator ad litem inventarium conficere non tenetur.*

30 *Curatoris ad litem bona tacitè sunt hypothecata pro administratione sicut tutoris.*

31 *Tutor datur impuberi, curator verò impuberi.*

32 *Tutorem habenti non datur tutor, secùs in curatore.*

33 *Tutor certæ rei vel causæ dari non potest, secùs verò in curatore.*

34 *Tutor alius testamentarius, alius legitimus, alius dativus: Curator verò dativus tantum.*

35 *Tutela finitur anno ætatis pupilli 14. curatio verò anno demum 25.*

36 *Curator tenetur solemnia facere, prout tutor.*

I Am quomodo, & in quibus inter se differant tutores & curatores oportunè hoc loco quæritur: In qua
2 re * Modestinus scribit, *in l. scire, ff. de excusat. tut.* curatores in paucissimis distare à tutoribus; & ideò in di-
3 spositione legis * appellatione, *curatoris*, venit tutor, ut tradit gloss. *in auth. minoris debitor, C. qui dari tut. possunt*, licet aliud sit in dispositione hominis. Quia si testator

ſtator dicit ſe curatorem dare impuberi, nihil agit; adeo, ut per hæc verba non intelligatur datus tutor, *per textum in l.tutores*, §. & ibi Bart.*ff.de adminiſt.tut.* ſequitur Nicol. Ever. *in loco à lege ad teſtatorem, in fine.* Et è contra * *tutoris* appellatione curator, tutela pro 3
curatione * accipitur, maximè quando eadem eſt ratio, non ſolùm apud noſtri juris auctores, *l.pater*, § *conditionum, ff.de condit.& demonſt.l.2.§.ſi mater, ff. ad Tertull.* ſed & alios, ut apud Horatium: 4

Interdictoq huic omne adimat jus
Prætor, Et ad ſanos abeat tutela propinquos.

Quæ cùm ita ſe habeant, * ex eo inferunt omnes, 5
ſtatutum ſive dictum de tutoribus & de curatoribus intelligi debere, *l.qui neque*, §.1.*ff. de rebus minorum, d.l. ſcire, in prin.ff.de excuſat.tut.l.ſi in emptione, §. fin. ff. de contrab empt.* gloſſ. & ibi Bart. dicit communem, *in authen.matri, & in verbo, tutelam, C.quando mulier tut.offic.* idem Bart. *in l.ſi quis ſub conditione, de teſtam.tut.* Abb. *in c.ex parte 2. & ibi quoque* Dec. *de appellat.* Boer. *in conſuet. Bitur.tit.1.§.6.verbo, à ſon pere,* Rebuff. *in conſtit. tit. de ſent.proviſ.artic.2.gloſſ. 2.num.15.* Quo loco dicit conſtitutionem Regiam, quæ ſententiam dati tutoris, non obſtante aliqua appellatione, exſequi mandat, etiam ad dati curatoris ſententiam eſſe porrigendam. Quia tamen * Modeſtinus noſter (ut diximus) 6
dicit unum ab altero in pauciſſimis diſtare, videamus, in quibus differant. Et ſanè primò * in eo differunt, 7
quod tutor perſonæ datur, *ut ſupra diximus, cap.4.n.18.* curator bonis tantùm, *l. in copulandis. C. de nupt.* Marian. Socin. *conſ.97.num.6.lib.1.* Et ideo datur à Iudice adulti, ſub cujus juriſdictione bona ſita ſunt. Alexand. *conſ.44.num.17.lib.5.* Aym. *conſ.271.in prin.verſ.2.poſito*, etiã ſi perſona non ſit ei ſubjecta, ut eſt perſona clerici Alexan. *d.conſ.44.num.17.* Cui etiam coram ſe litigandi curatorem dat., quia non perſonæ, ſed cauſæ ſine bonis datur. Mol. ad Alex. *d.conſ.44.n.17.* Mar.

in

8 *in cap. si quis clericus, num. 23. de foro competen.* * Ripa *in cap. 2. num. 10. de judic.* Decius *cons.* 150. *num. 3. & 7.* Qui licet eo loco tradat, id tantum procedere in curatore speciali, non in generali, tamen ab aliis reprehenditur, quos refert Mol. *d. loco*, & benè: quod tamen in furiosi curatore locum non habet, cum is æque principaliter
9 detur personæ, *l. consilio, ff. de curat. furiosi*, Dec. *in l. quo tutela, § nemo, n. 4. ff. de reg. jur.* & additio ad Portium, *tit. generali, de tutel. n.* 12. idque non propter imbecilliorem ætatem, sed quod propter furorem & prodigalitatem sibi rebusque suis, vel interesse vel superesse nequeat, ut dicit Ioachimus Mynsing. Cameræ Spirensis olim consiliarius, *in § est autem, n. 8. Inst. de tut.* Neque etiam in aliis curatoribus, qui licet principaliter dentur rebus & negotiis: non tamen debent
10 negligere institutionem * & gubernationem minorum & morum, qua pubes minor revera maximè indiget, utpote qui post pubertatis annos humorum & corporis perpetua agitatione & perturbatione gravioribus affectionum motibus perturbatur, & in præceps agatur, donec hæ cupiditates deferbuerint. Notum siquidem est illud Flacci.

Imberbis juvenis, tandem custode remoto,
Gaudet equis, canibusque & aprici gramine campi:
Cereus in vitium flecti,

Itaq; tũ præcipuè debet ejus temeritas gubernari consilio majorum, nisi adolescens ipse cum virili toga virilem sumat prudentiam, & pro curatore utatur certo rationis suæ judicio. Quam ob causam Aristoteles scribit eos non esse moralis philosophiæ idoneos auditores. Imper. Iustin. *in §. his igitur, ff. de justit. & jure*, eos habere rudes & infirmos animos. Solomon stultitiam agnatam esse cordi eorum, virgam verò castigatricem eximere eum, ut optimè tradit Iac. Cujacius *in rubrica de minoribus*, ex Galeno & Aristotele.

11 Secundam differentiam * adfert Modestinus *in l. ven-*

ventri, ff. de tut. & curat. datis ab his, dicens, ventri curatorem dari non tutorem Tiraq. *de retract. lig.* §. 1. *gl.* 9. *nu.* 75. 76. *& in l. si unquam, verbo, susceperit, num.* 147. *de revoc. donat.* cum tamen hæc datio ventri favorabilis sit, & apertissimi juris sit, eum qui in ventre sive in utero est, * hactenus pro nato haberi, quatenus ejus commodum concernit, *vulg. l. qui in utero, ff. de statu hominum, cum concord. in glo. alleg.* quod tñ accipiendum est, quoties agitur de ventre in possessioné mittendo, quia edictum illud non de tutore, sed de curatore loquitur, de quo nos supra latè diximus, *cap.* 8. 12

Tertiam * differentiam tradit idem Modestin. *in l.* 1. *in fine, ff. de confir. tut.* tutorem quidem testamento dari posse, curatorem minimè, cujus ei ratio traditur per Dec. *in l. quo tutela*, §. *nemo. ff. de regul. jur.* quia curator non datur invito sed petenti, §. *item inviti, Instit. de curat.* & tradit Socin. Iun. *consi.* 97. pro resolutione, *nu.* 15. *lib.* 1. Preterea etiam lex 12. Tab. de tutela loquitur, non de cura: *super pecunia*, inquit, *tutelave suæ rei.* Tutoris autem vel curatoris datio juris est, non patriæ potestatis, vel jurisdictionis, ut tradit Cujacius *libr.* 7. *observat cap.* 6. nam pubes judicium habens sibi providere potest, & pater ratione patriæ potestatis majorem habet potestatem in datione tutoris, quæ datur principaliter personæ, Portius *in* §. *sed curator, num.* 4. & ibidem Angulus *in prin. vers. nota quod licet, Instit. de curat.* Alex. *cons.* 3. *nu.* 9. *lib.* 2. Nicol. Ever. *in loco à lege ad testatorem.* Practica Ferrariens. *in forma libelli, quo agitur ad reddendam rationem tulelæ, in verbo, curatores, nu.* 3. quod usque adeo verum est, * ut nec militi quidem id concedatur, ut tradit Decius *in d.* §. *nemo, num.* 4. Si tamen testaméto datus fuerit à patre, eum Iudex omnino confirmare debet, etiam citra inquisitionem, *l. si filio, ff. de confirmat. tut.* Angelus *dict. vers. nota*, quod licet verum ei non currit tempus proponendæ exceptionis ante confirmationem, Practica Ferrariens. *d. loco*, 13 14

co, l.libertum,ff.de excusat. tut. l. 2. C. de confirm. tut. nisi prius ultrò cœperit gerere, *l. tutores, §. curatores testamento, ff. de administrat. tut.* Pari modo si puberi filio simpliciter datus fuerit testamento, non confirmabitur, nisi eo petente & consentiente omnino; is enim invitus curatorem non accipit. Poterit etiam curato-
15 rem pater * liberis suis testamento scribere, in omni casu, quo à lege datur. Bald. & Castrens. *in l. curatorem tibi, C. de negot. gest.* sequitur Nicol. Evard *d. loco, à lege ad testatorem.* Quare pater filio furioso, vel mente capto curatorem rectè testamento dat, *l. fin. §. etsi quidē, C. de curat. furiosi,* quia principaliter personæ datur, & regula solùm in dativo procedit. Baldus & Castrēs. *d. l. curatorem,* Dec. *d. §. nemo, nu.* 4. addito ad Portium, *tit. generali, de tutel. num.* 10. Eademque ferè ratione valere dationem curatoris ad instar tutoris, quando is datus est filio, vel alteri instituto, ratione rerū ei relictarum, ut tradit Dec. *in d. §. nemo, num.* 6. & Bald. *in d. §. sed curator, per l. si patronus, de confirm. tut.*

Ex hac tertia sic declarata differentia resultat quar-
16 ta. Quod licet tutor possit invito & ignorāti dari, non tamen curator * invito adolescenti, cujus rationē supra attulimus, nempe qui nō sit Reipublicæ, sed munus publicum, §. 1. *Instit. de excusat. tut. verbo, tutela non est Reipublicæ munus ff. de excusat. tut.* Dec. *in d. §. nemo, nu.* 3. *per §. item multi, Instit. de curat.* Ripa *in l. 1. §. fuit quæsitum, num.* 28. *ff. ad* Trebell. Et regulam ponit doctissimus Præses, Octavianus Cacheranus Osasc. *decis. Pedemontan.* 89. *num.* 1. quo loco tradunt eum non dari, nisi præsenti & petenti, *per l. qui habet, §. si pupillus, ff. de tutel.* Rævard. *varior.* 1. *cap.* 7. Angel. *Instit. de curat. nu.* 6. *vers. quid è contra,* Afflict. *decis.* 262. *num.* 5. & ante eos Angel. *in §. permissum, num.* 6. *Instit. de tutelis.* Mynsing. novissimè *cent.* 2. *observat.* 31. declarat Alexan. *cons.* 122.
17 *in fi. lib.* 1. ex eo bene * inferentes, infanti dari non posse, quia non loquitur ordinatè, neque intelligit quæ

agit,

agit, *l. quod diximus, Instit. de inutilib. stipulat.* & quicquid videt, ignorat, *l. fin. C. de falsa moneta, l. fin. C de juris & facti ignorantia, l. fin. ff. Rem pupilli salvam fore*; qui 18
etsi præsens sit, pro absente habetur, *l. si pupillus, ff. quibus ex causis in possessionem eatur*, vel saltem sit dormienti similis, *l. 1. §. adipiscimur, ff. de acq. poss.* optimè Sebastian. Vant. *de nullit. sent. ex defectu mandati, nu. 9. & trib. seq.* Osasc. *d. decis. 89. num. 2.* Afflict. *decis. 262. nu. 4. vers. Secundo dicitur, & num. 5.* Alex. *d. cons. 122. in fine, lib. 1.* Atque ideo puberibus, si volunt, integrum est, sua bona saltem extra judicium alienationem & hypothecam suo arbitrio administrare, salvo etiam eis manente restitutionis beneficio, si fortè læsi fuerint. Quin etsi pater puberi testamento curatorem dederit, is à Prætore non confirmabitur, nisi eo petente & consentiente, nisi dederit furioso, aut prodigo, cujus voluntatem Prætor omnino sequi debet, *l. si furioso, ff. de curat. furiosi.* Quæ tamen differentia non usquequaque vera est. Si enim tutor contra pupillum judicio contendere velit, & is tutorem non exhibeat, vel differat petere
curatorem, * eo casu Iudex curatorem dabit non pe- 19
tenti. Idemque tutorem habenti, quando is differt producere solemnia ad validitatem judicii, etiamsi talis tutor fuerit testamento scriptus, ut benè & practicè tradit Afflictus, *decis. 256. n. 2. & decis. 262. n. 1. & 6. vers. in contrarium*, & Alex. *cons. 22. lib. 1.* Mynsi. *Obser. 31. cent. 2.* vel etiam, si pupillus agat, vel conveniatur: quo casu invito datur ad eam litem, vel causam, quia non habet legitimam personam standi in judicio pubes, sed pupillis comparatur, *l. acta, §. ult. ff. de re jud. l. penult. C. de auctorit. præstanda, l. 2. C. qui legitimam personam standi in judicio habet*, cum, ut inquit Iustinianus, *in d. l. penult.* cautius & melius sit cum suasione perfectissima, & responsa facere minores, litemque inferre, ne ex sua imperitia, vel juvenili calore aliquid vel dicant, vel taceant, quod si fuisset prolatum, vel non expressum,

prodesse eis poterat, & à deteriore calculo eos liberare; nisi tamen ageret tantum interdicto momentaneæ possessionis, *l.ultima*, C. *qui legit. person. vel veniam ætatis impetraverit*, quibus casibus liberatur omni necessitate curatoris accipiendi.

20 Subsequitur quinta differentia,* quod licet tutor detur invitus, quia est munus publicum, non tamen curator: quia inviti etiam à suo judice non debent assumi, sed voluntarii sunt quærendi, Angel. *in §. permissum, num. 6. Instit. de tutel. l. 2. §. quæritur, ff. de curat. bonis dando*, Bald. Salicet. *in l. tutor*, C. *de negot. gestis*, & notat Bald. *in l. fin. §. sed etsi quis, collat.* 3 *per textum ibi*, *in verbo, noluerit*, C. *commun. de legatis*, quod Commissarius non tenetur acceptare commissariam, qua ratione Bartol. *in l. litibus, circa fin. C. de agricolis & censitis, lib.* 11. dicit, sequestri officium voluntarium esse & non necessarium, quem sequuntur Angel. Castrens. & Ia-
21 son* *in l. fidejussor, §. si satisdatum, ff. qui satisdat cog.* Curt. *in tractatu suo, de sequestrat. quæst.* 2. & latis probatur *in d. §. quæritur*.

Declaratur primò non procedere, quod dictum est, nempe curatorem invitum non dari, ex necessitate, quando res sunt in periculo; nec potest aliter cõmodè
22 provideri,* quàm per deputationem curatoris, & nullus voluntarius invenitur: eo siquidem casu cogitur curator etiã invitus, de quo est textus pulcher *in dict. §. quæritur*, & ibi Glossator & Angelus meminêre.

23 Declaratur secundò* non procedere propter commoditatem, ut quia nõ reperitur idoneus magis vicino Titio, habente notitiã de omnibus, maximè quando non habet aliquam rationabilem excusationem, eo quoque casu Iudex posset ex officio, si velit, Titiũ etiam invitum deputare ad hujusmodi curam, ita tamen, ut ponat solùm operam, & non impensam aliquam de suo, ita hoc videtur voluisse oculatissimus Bald *in l. 1. ff. ubi pupillus educari debeat*, quem refert & se-

sequitur Franciscus Curtius *in suo tractat. de sequestrat. quæst. 2.* Id quod tamen intelligendum censeo, non posse cogi per alium, quàm per Judicem, & causa cognita, & sic non per merum executorem, ut est * apparitor, ita Bald. & aliis *in l. etsi non cognito, C. contra jus vel utilit. public.* Secus tamen, si fuerit executor mistus, ut est Judex delegatus, *clementina unica de offic. & potest. Iud. delegat.* Cæterum quod dictum est, non posse cogi per merum executorem, * non habet locum quando periculum non esset in mora, vel non possit pati dilationem, & ageretur de periculo magnæ rei, quo quidem casu parendum est necessitati, *arg: l. 1. ff. de officio proconsulis*, ubi necessitas facit, quod efficaciter jurisdictio & potestas competat non habenti, vel habenti ligatam, *l. ait Prætor, §. si debitorem, ff. quæ in fraudem credit.* ubi propter necessitatem & moræ periculum licitum est privato capere debitorem fugientem, vel fugam adornantem, etiam die feriata in honorem Dei, *gloss. 2. in l. fin. C. de ferijs*, etiamsi * feriæ sint solemnissimæ, puta, Nativitatis, vel Paschæ Domini, Bald. *in cap. fin. de Fer.* ut plenè & doctè scripsit Carol. Molin. *in §. 6. gloss. 6. in verbis, rendre compte, num: 6 7. & 8.* quo loco tradit etiam non procedere, quando fit ex speciali mandato Principis; cui omnes subditi obedire tenentur, *cap. secundo, de majorit. & obed.* & quod detrectans graviter delinquat.

42 (line "gnita, & sic non per merum executorem, ut est * ap-") · 25 (line "gi per merum executorem, * non habet locum quan-") · 26 (line "l. fin. C. de ferijs, etiamsi * feriæ sint solemnissimæ, puta,")

Declaratur tertiò * non procedere in curatoribus, qui dantur pupillis, furiosis vel prodigis ad legitimationem, seu integrationem personarum, qui aliàs non haberent legitimam personam standi in judicio, vel extra: quo casu cura est munus publicum, & quia publico munere funguntur, etiam inviti (nisi habeant excusationem legitimam) constituuntur, *textus est in l. 1. ibi, nam & tutelam, & curam placuit publicum munus esse, l. 2. l. satis oportet, ff. de excusat. tut.* 27

Declaratur quarto non procedere in curatore dato

fortè adulto, actori, vel reo ad lites, vel ad litem, juxta ea quæ tradunt Joan. Faber, *in §. item inviti, Institut. de curat.* Bart. *in l. eandem, ff. de duob. reis.* Angel. *in l. 2. §. quæritur, ff. de curat. bonis dando.* Et licet Dd. hoc controvertant, ut Ang. *Instit. de curat. in princ. in verf. quid econtra.* ubi * cum aliis tenet non dari invitum, *per l.*
28 *qui habet, §. si pupillus, ff. de tutelis*, eo quod in ea lege dicatur talem curatorem neminem dari posse, nisi præsentem, verior tamen est opinio eorum, qui existimãt invitum curatorem dari posse, & ita quotidiè in judiciis practicari, scribit Molin. *in d. gl. 6. n. 11.* post Neviz. *conf. 17. num 55*, & post Joachim. Mynsing. *observ. 31. cent. 2.* ubi explicat quomodo ex stylo Cameræ intelligendum sit illud dogma, curatorem ad litem non dari, nisi pupillo petenti, & meminerunt Marcus Mantua,
29 *sing. 682.* quo loco scribit, * istum curatorem ad litem non teneri facere inventarium post Aretin *Inst. de curat.* ubi etiam ponit, quæ teneatur facere, & quod ejus bona sint tacitè hypothecata pro administratio-
30 ne, sicut tutoris, * ut per Anton. Negus. *in tract suo de pignorib. in 4. membro 2. partis, nu. 8.*

31 Sexta differentia * est, tutorem dari impuberi, ut plenè dictum est supra, *cap. 24.* curatorem regulariter puberi, Dec. *in l. quo tutela, §. nemo. ff. de reg. juris, l. curator, ff. de tut. & curat. datis ab his.*

32 Septima differentia est, quod habenti tutorem, non detur * tutor, ubi alibi quoque dictum est, *puta d. cap. 24.* cum tamen habenti curatorem curator dari possit, causa cognita, *l. curatorem habenti, Cod. qui dari tut. possunt, l. ventri tutor, §. curatorem, ff. de tut. & curat. datis ab his*, quia tutor, qui prius dabatur, plenam habebat potestatem, nec potest alius in eadem potestate secum admitti. Curator autem rebus tantùm datur, *leg. in copulandis, C. de nupt.* & tutor auctorizatur hæreditati adeundæ; Curator autem pupilli secus, *l. cum in una, §. tutor. ff. de appellat.*

Octava

Octava differentia est, * nempe tutorem certæ rei & caussæ dari non posse, curatorem verò econtra, ita Port. *in tit. de curat. num.* 4. Angel. *in* §. *certæ, & ibi gloss. Instit. de curat.* 33

Nona differentia in eo est, * quod tutor alius est testamentarius, alius legitimus, alius Dativus. Curator verò tantum est dativus: lex enim non vocat curatores, nisi ad prodigum & furiosum, & hoc, deficientibus agnatis, secundum Speculatorem *in tit. de curat.* §. *cum autem, num.* 19. Et si testamento fuerit relictus, talis datio ipso jure non sustinebitur, nisi judicis fuerit subsecuta confirmatio, *l. curatorem, C de negot. gestis, l. penul. in fin. C. de test. tut.* & tradit Alex. *cons.* 3. *in causa, & lite vertente, num.* 8. *lib.* 2. Si autem confirmatus administrationi se ingesserit, negotiorum gestoris, non curatoris nomen merebitur, secundum Socin. Iuniorem *cons.* 79. *num* 21. *lib.* 2. 34

Ultimò differunt in eo, quod tutela finitur anno ætatis pupilli 14. aliàs pubertate, 12. in fœminis, & 14. in masculis, * *l. 1. C. quando tut. vel curat. esse desinant, Instit. quibus modis tutela finitur in prin.* qua de re ex professo suo disseremus loco. Curatio verò non finitur nisi anno demum 25. §. 1. *Inst. de curat. l.* 1. *ff. de minoribus,* de qua etiam post plenius agetur. 35

Sunt deniq; & aliæ differentiæ, quæ passim apud jurium interpretes reperiuntur, quas brevitatis causa non refero: * satis est, quod curator tenetur solemnia facere, prout tutor, & curam bonorum minoris habere, uti bonus paterfamilias, aliàs teneretur ad damna, expensas, & interesse, & contra eum poterit jurare in litem, secundum ea, quæ inferius dicentur. 36

CAP. XXX.

De Auctoritate Tutorum, & in quibus actibus ea sit necessaria.

SUMMARIA.

1 *Tutoris auctoritas pupillis maximè necessaria.*

2 *Gestum à pupillo, tutore auctore, valet: & quomodo hoc procedat? Amplia. nu. 5.*
3 *Pupillus tutore auctore debitorem suum alteri delegare potest.*
4 *Intellectus legis,* quod decimus, §. si duo, ff. de auctorit. tut.
6 *Minor procuratorem constituit, auctore tutore, in causa grui.*
7 *Infans tam parvæ ætatis, ut nondum fari possit, nullum negotium rectè gerit.*
8 *Infans, qui fari non potest, non defectu ætatis, sed aliquo vitio, vel casu, tutore auctore, actus potest gerere.*
9 *Infanti, qui fari nequit, hæreditas restituitur.*
10 *Infans sine tutore vel curatore acquirit possessionem naturalem rerum modicarum, ad quas aliquem intellectum & affectionem habet.*
11 *Infans, si fari potest, omne negotium tutore auctore gerit. Amplia nu. 12.*
13 *Infans qui fari potest, an possit esse in judicio cum tutore.*
14 *Infans stipulari potest tutore auctore.*
15 *Infans quis dicatur.*
16 *Infantiæ proximus an stipulari possit.*
17 *Intellectum legis,* Servum, ff. rem pupilli salvam fore.
18 *Pupillus manumittendo præter tutoris auctoritatem, causam probare debet apud consiliū.*
19 *Pendente lite super testamento, quo datus est tutor, tutor auctorari non potest, sed alius datur sine ullo litis præjudicio.*
20 *Tutor non potest esse auctor in rem suam.*
21 *Auctoritas tutoris non gerentis tutelam non validat actum.*
22 *Tutor testamento datus inutiliter non potest esse auctor in negotio pupilli.*

23 *Tutor non satisdans an possit auctor esse in negotio pupilli?*

24 *Gestum à pupillo pro tutore auctore non valet.*

25 *Tutor mutus auctoritatem præbere non potest.*

26 *Surdus auctoritatem interponere nequit.*

27 *Curator impuberi auctor esse non potest in ijs, quæ juris solemnitatem desiderant.*

28 *Auctoritas tutoris in ipso actu sive negotio interponi dedebet.*

29 *Auctoritas per epistolam, vel tutore absente interposita, non valet.*

30 *Tutoris auctoritas purè debet interponi.*

31 *Tutoris actoritas expressis verbis interponenda n. 40.*

32 *Auctoritas interposita ab eo, qui ignoravit se esse tutorem, non valet.*

33 *Tutor per vim retentus, & auctor factus, nihil agit.*

34 *Auctoritas mala fide interposita nihil operatur.*

35 *Paria sunt auctoritatem non interponere, vel inutiliter, & illegitimè interponere.*

36 *Differentia inter mandatum & jussum, auctoritatem & consensum, sive ratihabitionem, remissivè.*

37 *Aucttoritas tutoris est actus legitimus.*

38 *Tutor interponens auctoritatem præsens esse debet ipsi pupillo.*

39 *Præsentia animi requiritur, non corporis, ut tutor auctoritatem præbeat.*

41 *Formalia verba an sint necessaria in præstando auctoritatem, vel sufficiant æquipollentia.*

42 *Auctoris opinio.*

43 *Communis opinio.*

44 *In actibus tacitis sufficit tacita tutoris auctoritas sine verbis.*

45 *Stante statuto, quod filius familias non possit se obligare sine patris licentia, vel consensu, si pater & filiusfamilias se simul in eodem instrumento obligent, satisfactum est statuto. Declara nu. 46.*

47 *In actibus judicialibus sufficit præsentia tutoris, modò non contradicat.*

48 *Si post actum intervenit factū consentire debentis diuturnum, præsumitur auctoritas.*

49 *Communis opinio.*

50 *Auctoritas interposita in continenti post actum valet.*

51 *Quæ in continenti fiunt videntur inesse.*

52 *Communis opinio.*

53 *Re integra potest auctoritas subsequi etiam ex intervallo, si agitur de commodo pupilli.*

54 *Intellectus §.* tutor autem, Institut. de auctoritate tutorum.

55 *Quando utraque pars post actum petit confirmationem, non requiritur auctoritas in ipso actu.*

56 *Donatio ex intervallo insinuata valet à tempore insinuationis, non donationis.*

57 *Tutor in rem suam auctor esse non potest.*

58 *Accommodare non potest quis auctoritatem ei actui, ex quo principaliter sibi aliquid quæritur.*

59 *Regula juris antiqui,* in rem suam auctorem tutorem fieri non posse.

60 *Administrator non potest emere bona illius, cujus adminiministrat.*

61 *Tutor non potest emere bona pupilli.*

62 *Officiales justitiæ in officio existentes cum subditis non possunt contrahere.* Declara nu. 64. 65.

63 *Officiales administrantes Provincias, milites in hybernis vel æstivis degentes, an possint contrahere matrimonium cum eorum subditis provincialibus, vel incolis.*

66 *Conciliatur rescriptum Gratiani, Valentiniani, & Theodosij* Imperatorum, sub titulo Codicis, Si Rector Provinciæ, cum l. si quis officium, ff. de titu nupt.

67 *Officialis ad arbitrium superioris deputatus æquiparatur officiali perpetuo.*

68 Offi-

68 *Officialis justitiæ equos & mulas emere potest.*

69 *Officialis justitiæ palam, bona de, vel cum auctoritate alterius officialis, contrahere potest.*

70 *Officialis durante officio hæres institui & legatum accipere potest.*

71 *Stante statuto ne nobilis recipiat cessionem adversus popularem, poterit tamen succedere in actione adversus eum.*

72 *Officialis ante ingressum officij, pignus pro observantia contractus celebrati capere potest.*

73 *Contractus ab officiali celebratus durante officio, silentio 30. annorum confirmatur.*

74 *Officialis per universitatem, cui praest, contrahere potest.*

75 *Pupillus hæres institutus & gravatus hæreditatem restituere tutori non potest sine judice.*

76 *Acceptilatio facta tutori vel curatori per pupillum, durante tutela, an & quando valeat?*

77 *Pupillus tutori donare non potest etiam res mobiles, & quomodo hoc procedat?*

78 *Donare est perdere.*

79 *Cessio à pupillo tutori facta non valet.*

80 *Tutor hæres institui à pupillo non potest.*

81 *Contractus inter tutorem & pupillum factus in præsentia amicorum, vel Iudicis, non valet, nisi Iudex ex magna causa approbaverit.*

82 *Tutor an emere possit rem pupilli, altero tutore auctorante.*

83 *Tutor in consequentiam auctoritatem sibi præstare potest.*

84 *Contractus inter tutorem & pupillum celebratus potest à pupillo majore facto approbari.*

85 *Contractus pupilli cum tutore celebratus valet, si ex eo contractu resultet commodum pupillo.*

86 *Tutor in sequendo bona fide præceptum testatoris potest auctor esse in causa sua.*

132 *Reprobatur glossa*, in l. de pupillo, ff. de operis novi nuntiat.

133 *Pupillus suus hæres potest se immiscere hæreditati paternæ sine tutore.*

134 *Pupillus sine tutore auctore societatem contrahere non potest. Ampliatur num.* 135, 136.

137 *Societas à pupillo post ætatem pupillarem ratificari potest.*

138 *Societas contracta à pupillo valet, si auctoritas patris, ejusdemque tutoris post accedat.*

139 *Societas contracta in pupillari ætate valet, quando major factus simul vixerunt per plures annos.*

140 *Pupilli si patre mortuo utuntur eisdem ministris, tutore tacente, societas in pupillari ætate contracta, censetur renovata.*

141 *Societas per scientiam & taciturnitatem tutorum censetur renovata sub eisdem qualitatibus, quibus ab initio fuit ordinata.*

142 *Pupillus hæres debet adimplere inchoata per defunctum.*

143 *Pupillus in judicio esse non potest sine tutore.*

144 *Sententia contra pupillum lata sine tutore nulla est.*

145 *Pupillus à judice vel arbitro non potest damnari. Ampliatur num.* 146.

147 *Pupillus accusare non potest regulariter.*

148 *Communis opinio.*

149 *Pupillus ad testimonium non admittitur.*

150 *Pupillus an testis esse possit in causa criminali, & quando?*

151 *Testimonium pupilli in criminalibus admittitur in subsidium, & quando?*

152 *Testimonium pupilli an admittatur in crimine læsæ Majestatis.*

153 *Dictum impuberis ipso jure nullum est, licet non opponatur.*

154 Te-

154 *Testimonium majoris facti valet de his, quæ proximus pubertati vidit, & quando?*
155 *Communis opinio.*
156 *Proximus pubertati quis dicatur?*
157 *Sententia pro pupillo lata absque tutore, valet. Amplia nu.158. & 159.*
160 *Pupillus non potest remittere, quod sibi debetur.*
161 *Pupillus promittendo se obligare non potest.*
162 *Pupillus conditionem suam meliorem facere potest sine tutore.*
163 *Pupillus legatum agnoscere potest sine tutore.*
164 *Pupillus hæres factus, quodam facto interveniente, se immiscere sine tutore potest.*
165 *Pupillus ab exraneo sub conditione institutus, sine tutore conditionem adimplere potest.*
166 *Pupillus laudare potest sine tutore.*
167 *Intellectus legis,* Julianus, §. si quis à pupillo, ff. de actio. empt.
168 *Pupillus si alterius nomine contrahit, obligatur dominus.*
169 *Minor contrahens procuratorio nomine dominum obligat.*

POstulat hic locus, * ut videamus de tutorum au- 1
ctoritate, quæ maxima est, maximèque pupillis necessaria, cum sine ea nihil intelligantur, vel agere, vel intelligere, *l. ultim. ff. de jur. & facti ignor.* adeò ut tutores si benè suo officio utantur, domini loco habeantur, *l. qui fundum, §. si tutor, ff. pro empt. l. tutor, qui tutelam, ff. de administr. tut. l. interdum fur, §. qui tutelam, ff. de furtis,* cujus tractatio, quia perelegans est, & insignis, ideò in eo constituam aliquot juris conclusiones. Quarum
prima est: * Gestum à pupillo, tutore auctore, valere, 2
l. Imperatores, ff. de auctor. tut. Idque maximè procedit, etiamsi non interrogatus tutor auctor fiat, valet enim auctoritas ejus, cum se probare dicat id, quod agitur, hoc eum auctorem fieri, *l. etiam, ff. de auctorit. tut.* Et potest

3 test eo auctore pupillus * debitorem suum etiam alteri delegare, *l. potest. ff. eodem*, nisi tamen delegaverit ipsi tutori: Quia inquit IC. futurum sit, ut auctoritate sua liberetur, *d. l. potest.* Pari ratione, nec diversitas tutoris
4 auctorantium * impedit constitutionem duorum reorum, *l. quod dicimus, §. si duo, ff. de auctoritat. tut.* Id quod tamen locum non habere existimatur, in casibus, quibus unius auctoritas non sufficit, *ut in dict. §. si duo, & ibi glossographus annotat in verbo, sufficiat.*

5 Quin etiam etsi mutus sit, * & taceat pupillus, gestum ab eo tutore auctore valet & obligatur, *l. Impuberis, eodem tit. l. muto, ff. de tutelis*, maximè si quando à tutore bona fide quid gestum est, valet, *l. cum plures, §. qua bona fide, ff. de administrat. tut.* Et eo magis valet quoque ejus auctoritas, licet tutor instrumenro non subscripserit, ut in *l. inter pupillos, ff. auctorit. tut.* Vel etiamsi is, qui cum pupillo contrahit, non exaudiat tutoris auctoritatem, puta, quia absens est, *l. obligari, §. fi-*
6 *nal. ff. eodem.* Amplius minor * constituit procuratorem auctore tutore in causa gravi, ut declaravit Petrus Stella Doctor Aurelianensis, *in leg. nec quicquam, §. ubi decretum, num. 3. ff. de offic. Procons.* ubi allegat *l. neque tutore*, C. *de procurat.* Cæterum, an infans omne negotium tutore auctore gerere possit, dubitari contingit: & putarem, ea in re hac posse quem uti distinctione. Nem-
7 pe * infantem tam parvæ ætatis, ut nondum fari possit, nullum negotium rectè gerere posse, sed per tutorem ipsum gerendum esse, eo quod furioso comparetur,
8 nisi talis infans sit, * qui fari nequeat, non defectu ætatis, sed aliquo vitio, vel casu, quo casu talis infans, tutore auctore, potest gerere actus, qui à mutis geri possunt, *l. servo invito, §. si pupillo, ff. ad Trebell.* ubi infanti, etiam qui fari nequit, potest quoq; tutore auctore hæreditas restitui, cum verba non requirantur. Quem-
9 admodum * etiam talis infans solus, sine auctoritate tutoris vel curatoris, potest acquirere possessionem natura-

naturalem rerum modicarum, ad quas aliquem intellectum * & affectionem habet, *l. donatarum*, & ibi Cy- 10
nus, Baldus, & Ioannes Faber, *C. de acqu. vel retinen. poss.*
At infans, qui nihil intelligit, si tamen * fari potest, o- 11
mne negotium tutore auctore gerit, per text. *in l. negotiis, ff. de regul. jur.* qui textus generali & communi regula juris, apertum discrimen facit inter furiosos & pupillos, etiam tam parvæ ætatis, ut quid agatur non intelligant, dummodo fari possunt, est & textus *in l. 1. §. furiosum, ff. de act. & obligat.* & rursus *in l. pupillus, ff. de acquir. vel omitt. hæred.* qui quidem tres textus non requirunt, ut sint majores infante, sed tantùm requirunt, ut fari possunt. Idque * procedit, etiamsi sit tan- 12
tùm trimus vel quadrimus, de quo est text. *in l. quamvis, §. Infans, ff. de acquirend. vel omit. possess. ibi, nam judicium infantis suppletur auctoritate tutoris: & ibi, nullus sensus infantis, ubi infans,* & sic minor septennio potest per se acquirere, & retinere possessionem, tutore auctore, etsi nullum sensum possidendi habeat, de quo tamen aliter sentit Dec. *in d. l. in negotiis.* Amplius etiam talis potest esse * in judicio cum tutore, & ita quoque pra- 13
cticari scribit Caro. Molin. *in l. 1. ff. de verb. oblig. num. 9.* allegat. *l. 1. §. sufficit, ff. de administrat. tut.* addens in electione tutoris esse, ut vel pupillum per se solus defendat, vel ut pupillo defendenti auctoretur. Stipulatio-
nes quoque * Judiciales & Prætorias, & multo magis 14
stipulationes extrajudiciales tutore auctore facere potest, *d. §. sufficit, & l. 1. §. furiosum, de act. & oblig.* Licet infantem regulariter stipulari non posse constet, *l. 1. & l. mulier, ff. de verb. oblig.* quia loqui non potest. In-
fantem * vocamus eum, qui septem annorum non 15
est, *dict. §. sufficit, & l. si infanti, Cod. de jure delib.* Infantiæ verò proximus, cujusmodi est septem vel octo annorum puer, quamvis intellectum non habeat, tamen utilitatis causa receptum est, * ut sibi stipuletur, idque 16
non de stipulatione rem pupilli salvam fore tantùm,

enim, Vel ad aliam regionem datus fuerit, *dict. §. quid enim*.

Declaratur septimò, * vitiari conclusionem in muto, utpote qui auctoritatem præbere non potest. Idem & in surdo, cum non tantùm loqui, sed & audiri tutor debeat, *l. 1. §. fin. ff. de tutelis*. 25 26

Declaratur octavò, si quando curatori impuberi auctor fiat, ad ea siquidem * explicanda, quæ juris sole mnitatem desiderant, tutore auctore opus est, *l. curatorem, ff. hoc tit.* 27

Declaratur nonò, * non esse locum conclusioni prædictæ, quando auctoritas non interponitur in ipso actu sive negotio, sed post tempus: quo casu interposita auctoritas, nihil agit. Idem si per Epistolam, *l. obligari, §. si tutor, ff. hoc tit.* Vel * quando non est præsens. Neque, * quando auctoritas non est purè interposita, *l. etsi conditionalis, ff. hoc tit.* Sed * neque etiam quando non expressis verbis, sive formaliter est interposita. Nec similiter, * quando tutor tempore auctorisationis ignoravit se esse tutorem, *l. quæro, ff. de eo qui pro tutore negot. gessit*, & voluit Bart. *in l. multum, ff. de condit. & demonstrat.* Neque item, * quando per vim retentus auctor factus fuit, *l. 1. §. fin. ff. hoc tit.* Neque * denique, quando mala fide factum est & interposita auctoritas, *l. pupillus, §. item ipse, ff. hoc tit. l. cum plures, ff. de administrat. tut.* Unde succedit secunda conclusio; Auctoritatem tutoris in ipso actu sive negotio intervenire, vel interponi debere, alioqui nihil agi, *l. obligari, §. tutor, ff. hoc tit.* Paria enim sunt, * auctoritatem non interponere, vel inutiliter & illegitimè interponere, *leg. quoties*, ubi latè, more suo Jason, *ff. qui satisdat. cog.* Sicut paria sunt etiam, aliquid non fieri, vel minus legitimè fieri, §. 1. *Institut. de hæred. quæ ab intestato defer.* pulchrè Christoph. Port. *Instit. de auctorit. tut. num. 63.* ubi dicit, * differentiam esse inter mandatum & jussum ex una parte, & auctoritatem & consensum, sive 28 29 30 31 32 33 34 35 36

ratihabitionem ex altera, *& tradit glossa, in cap. edoceri, de rescriptis*. Et ratio est, tum quia est fundamentum, sine quo corruit ædificium, *l. egi, ff. de except. rei jud. cap. cum Paulus, 1. q. 1.* tum solemnitas Bald. *in c. cum consuetudinis, de consuet.* Et quia est * actus legitimus, qui non
37 potest pendere, *l. actus, ff. de reg. jur.* Ideòque pure debet præstari etiam in actu conditionali, *d. l. etsi conditionalis*. Quæ auctoritatis præstatio nihil aliud est, quam approbatio ejus, quod agitur, *l. etiam, ff. hac tit.* Et hæc
38 quidem conclusio usque adeò vera est, * ut tutor debeat esse præsens saltem ipsi pupillo, *§. tutor, Instit. hoc tit.* & ibidem Ang. *n. 1.* licet alteri contrahenti præsens esse non debeat. Unde etiamsi non exaudiat tutoris auctoritatem is, qui cum pupillo contrahit, si scriptis tamen hoc approbetur, rectè negotium geritur. Veluti, si absenti pupillo per epistolam vendam aliquid, aut locem, & is tutoris auctoritate consentiat, *d. l. obligari, §. ult.* idque non corpore modò, sed animo, ut intelligat
39 quod agitur. Neque enim * alioquin præsentia corporis sufficit ad auctoritatem, ut si somno, aut morbo comitiali occupatus tacuisset, *d. §. ult.* Hinc pro absente habetur, qui amico præsens non est, *l. diem proferre, §. coram, vers. item coram, ff. de recept. arbit. l. coram, ff. de verb. sign.* Neq; sufficit simpliciter consentire, sed sicut verba sonant, debet expresse, sive expressis verbis formaliter præstari: ita hanc regulam probat textus, *in l. 1.*
40 *§. mutus, ff. de tut.* ubi mutus * tutor dari non potest; rationem reddit ibi textus, quia auctoritatē præbere non potest. Idem probat glo. *in l. 3.* & ibi Bar. & alii, *ff. hoc tit.* Et hanc opinionem regulæ dicit esse communem Francis. Aret. *in l. gerit, nu. 7. ff. de acq. hæred.* Unde non sufficeret, si tutor esset præsens, & taceret; quia expresse per verba consentire debet, ut notat Bart. *in l. etiam, ff. hoc tit. & l. ubi non voce, ff. de reg. jur.* & Dyn. *in l. qui tacet, ff. de reg. juris, in 6.* Et adeò hoc strictè in auctoritate observatur, ut dixerit Innoc. Canonist. coriphæus, *in d. c. consuetu-*

ſuetudinis, quod ex neceſſitate ille, qui præſtat auctoritatem, debeat formaliter exprimere hæc verba: *Ego ſum auctor huic negotio*, vel *auctoritatem meam præſto*. quá ſententiam * alii quoque ſequuntur, licet multi hanc 41
ſententiam tanquam nimis rigoroſam reprobent, exiſtimantes non omnino requiri iſta verba: *Auctoritatem præſto*, ſeu æquipollentia, l. *Præſes, ubi gl*. C. *de ſent. & interloc. omn. jud*. & iſta ſententia in forenſi judicio ſervatur, quamvis multi contrarium teneant, quos referunt Dd. *in* l. *ſi quis mihi*, § *juſſum ff. de acq. hæredit*. Et ea ſententia * mihi videtur quoq; probabilior, maxmè 42
quia leges non ſunt impoſitæ verbis, ſed ſententiæ, l. 2. *cum ſimilib*. C. *com. de leg*. & pro confirmatione adduci poteſt l. 3. *cum ſua gl. ff. de adminiſtrat. tut*. l. *quid tamen*, §. *ſi arbiter, l. item arbitris, juncta l*. 4. *ff. de re jud*. In quibus dicitur, quod Judex in judicando debet abſolvere vel condemnare, & tamen ſufficit, ſi per verba æquipollentia fiat. De quo eſt textus expreſſus *in* l. 3. *cum gl. ff. hoc tit*. apertè probans ſatis eſſe, ſi tutor verbo probãdi utatur, ſine mentione auctoritatis. Et hãc etiam partem expreſsè tenet Iaſon ſibi contrarius *in d*. §. *juſſum*, ubi etiam eſt bonus text *in verſ. ſed quid ſi mandavit*, loquens in juſſu, qui vim habet auctoritatis & meminit Corſet. *in ſuis ſingularibus, in verbo, minor, ſi ex diſpoſitione ſtatuti*. Et quanquam gloſſa aliquando fuit in ea opinione, ut auctoritas tacitè præſtari poſſet, *ut in d*. l. *ubi non voce*, & videtur eſſe bonus tex. *in* l. §. 1. *ult. ff. hoc tit*. per quẽ probatur à cõtrario ſenſu, quod præſentia tutoris, & ejus quidẽ intelligentis, inducat auctoritatem: tamen contraria opinio verior eſt, requirens auctoritatem verbis exprimi, ut notant Bart. & alii *in* l. 1. *ff. hoc. tit. & in* l. *gerit. ff. de acquir. hæred*. ubi Francis. Aret. hanc dicit * eſſe communem opinionẽ, 43
& confirmatur per text. *in* l. 1. §. *mutus. ff. de tut*. ubi mutus dari tutor non poteſt, quia ut ibi dicitur, auctoritatẽ præſtare nõ poteſt. Ex quo liquet manifeſtè, au-

ctoritatem non nisi verbis posse accommodari, alias enim mutus quoq; id ipsum facere potuisset nutu, & signis, *per* l. *mutum, ff. de acq. hæred.* & ad hoc, illum textum §. *mutus*, exclamat elegantem & solemnẽ Andr. Barbat. *cons.* 12. *lib.* 1. & meliorem de jure. Quo spectare videtur id, quod scribit Tull. *in* 1. *oratione in Catil.* cum ait: *Quid expectas auctoritatem loquentium quorum voluntatem tacitorum perspicis?* Quibus verbis videre licet auctoritatem in verbis esse, voluntatem in mente tantùm. Cæterùm prædicta, nempe auctoritatem expressè præstari debere & non tacitè, declaranda sunt, ut non habeant locum: Primò quando is, cujus consensus exigitur, loqui non potest, eo siquidem casu sufficit nutu vel signis fieri. Angel. *in* l. *si pater naturalis, ff. de adopt.* ubi per illum textum dicit, quod si pater non possit expressè consentire filio agenti, quia loqui non possit, satis est, ut nutu & signis consentiat, quia tunc lex fingit verba per textum, quem dicit notabilem, *in leg. cum ostendimus*, §. *ult. de fidejuss. tut.* & idem dicit Angelus de auctoritate tutoris, ut videlicet satis sit, si loqui non possit, ut auctoritatem nutu & signis interponat, quod videtur esse contra textum *in d* §. *mutus*, nisi dixerimus id non procedere, ubi expressè esset de forma: quo casu non satis esset, ut fieret per signa etiam indubitabilia, attestante Angel *in* l. *quoties*, §. *si quis nomen. ff. de hæred. instit.* Neque enim forma adimpleri potest per æquipollens, ut omnes notant *in* l. 1. *ff. de liber. & posthumis.*

Secundò declaratur, ut auctoritas debeat expressè adhiberi in actibus expressis, secus in actibus tacitis, quo casu sufficit tacita etiam tutoris auctoritas, sine
44 verbis: ita * voluit Baldus, loquens de auctoritate præstita ad continuandam societatem, quæ tacitè per actus scilicet sociales contrahitur, *in* l. *si patruus*, C. *commun. utriusque judicij*, & Bart. *in* l. *sciendum, ff. de verbor. obligat.* ubi dicit, hanc distinctionem esse mirabilem.

Idem

Idem voluit Bald. *in l. 2. C. de jure fisci lib.* 10. ubi etiam loquitur de auctoritate tutoris, & *in l. potuit, C. de jure delib.* cum dicit: Quod si pupillus major infante, unâ cum tutore possessionem hæreditariam est ingressus, videtur per hoc hęreditas legitimè, & cum auctoritate tutoris apprehensa, licet tutor nihil sit locutus, quia hic actus aditionis sive apprehensionis est tacitus, & circa actus tacitos tacitè loquimur reb. ipsis & factis *arg. legis cum ostendemus, §. ult. ff. hoc tit.* licet de eo dicto Baldi alii dubitent, existimantes, *l. fistulas, §. fundum, ff. de contrah. empt.* per Bald. citatam non loqui in actu per pupillum faciendo, in quo requiratur auctoritas, sed de exsecutione prioris contractus, facti cum patre pupilli, quam tutor ipse exsequi potest etiam ad commodum suum, ut scribit Francis. Aret. *in d. l. gerit.*

Declaratur tertiò, ut non procedat, quando ultra præsentiam aliquid intervenit ante actum vel etiam in ipso actu, quod auctoritati astipulatur; puta, consilium datum ab eo, qui auctorari debebat, de quo est textus notabilis, *in cap. dilecti, extr. de arbitris*, ubi consilium prius datum ab eo, cujus in actu auctoritas requirebatur, deinde illius præsentia in ipso actu pro auctoritate habetur. Quem textum ad hoc commendat Ludov. Rom. *in l. quæ dotis ff. solut. matr.* & dicit singularem & unicum Corset. *in d. sing. minor. si ex dispositione statuti.* Idem placuit Bart. *in l. cum pater, §. libertis, ff. de legat.* 2. Si pater & filius simul agant, videtur pater præstare consensum filio. Unde* Salicetus *in l. ult. C. ad* 45
SC. Maced. per hoc dicit, quod stante statuto, quod filiusfamilias non possit se obligare sine patris licentia vel consensu, si pater & filiusfamilias se simul in eodem instrumento obligent, satisfactum est statuto, *per text. in l. is qui hæres, §. ult. ff. de acquir. hæred.* nisi tamen statutum* requirat licentiam vel consensum expres- 46
sum, quo quidem casu requiri verba, hanc licentiam vel consensum exprimentia, ut voluit copiosissimus

simul & subtilissimus omnium scriptorum Bald. *in addit. Speculat. in tit. de actore, vers. sed quid si statutum.* quod tamen adeò est cõtroversum, ut nihil certi de ea re statui possit, ut attestantur Dd. *in d. l. gerit. & in d. l. is qui hæres, §. ult. ff. hoc tit.*

Declaratur quartò, ut locum non habeat in actibus judicialibus, * in quibus sufficit ejus præsentia, qui de-
47 bet consentire, vel auctoritatem præstare, modò non contradicat, *text. in l. minorum, C. si tutor vel curator.* In judiciis siquidem loqui videtur, qui tacet, *l. 1. C. de errore advocati.* & ita expressè voluerunt Bald. & Angel. in auctoritate tutoris, *in d. l. pater naturalis.*

Declaratur quintò, non procedere in Principe, qui ipse id potest facere peræq; ac expressè, attestante Innocentio, *in c. cum P. tabellio*, & ibi Bald. *extr. de fide instrum. per text. in l. 1. §. omnia, C. de vet. jur. enucl.*

Declaratur sextò, ut non habeat locum, quando post actum intervenit factum consentire debentis diutur-
48 num, scilicet decem annorum, * scientia & patientia: quia habet vim expressi consensus vel auctoritatis quæ saltem præsumitur, ita Bald. Ang. & Jason, *in l. qui in aliena, ff. de acq. hæred. & in l. sciendum, ff. de verb. obligat.* Et licet id apud omnes non sit expeditum propter pugnantia, quæ per Doctores adducuntur; prima tamen opi-
49 nio * verior & etiam est communior, teste Alex. *cons. 9. viso themate, lib. 3. & cons. 218. lib. 6.*

Porrò: quod superius dictum est, Auctoritatem in-
50 terponi debere in ipso negotio, alioqui nihil agi, * intelligendum non est procedere, nisi fiat in continenti pòst, ut est text. *in §. tutor, Inst. eod. & in d. l. obligari, §. tutor.* Ang. *in §. 1. nu. 2. vers. in gl. post tempus.* & ibi Port. *num.*
51 *12. & 13. Instit. eod.* Ratio est, * quia, quæ in continenti fiunt, videntur inesse, *l. lecta, ff. si cert. pet.* & sic declaratur non posse tutoris auctoritatem interponi post tem-
52 pus immodicum * & longum, & hæc est communis opinio, dummodo fiat unico contextu, ut notant

Dd. in

Dd. *in d. §. jussum*, & meminit Andr. Tiraq. vir omni prædicatione superior, *in tract. de retract. convent. glos. 5. num. 7. & seq.* ubi multas concordantias allegat.

Declaratur secundò, *non habere locum, quando agitur de commodo & non incommodo pupilli, quo casu re integra potest auctoritas subsequi, etiam ex intervallo, & ratum haberi per tutorem potest, non obstante *§. tutor autem, Instit. de auctor. tut.* quia ille §. non est factus* ad incommodum, sed ad commodum pupillorum, ut probatur per Panormitanum Pontificiæ censuræ Præsidem, *in d. c. edoceri*, quem sequuntur Andr. Barbatius, copiosus utriusq; juris interpres, & Felin. Ferrariensis, ibi, *de qua re*, puta, quando actus est utilis ei, cui debet auctoritas accommodari, quod tunc potest præstari post actum, omnino nihil dubitandum, quia etiam sine auctoritate tutoris valet contractus hoc casu. 53 54

Declaratur tertio, *non habere locum, quando utraq; pars post actum petit confirmationem: quia videtur contractus de novo renovari, juxta *l. pacta conventa, §. Paulus ff de contrah. empt.* Id quod tamen exemplificant Dd. de donatione, quæ ultra summam legitimam non valet, nisi insinuata fuerit coram judice præsente, & auctoritatem interponente, & tamen si præcedat donatio & utraq; pars eam præsentat judici, ea reconvalescit, ut ex nunc, quia retrofactum trahitur ad præsens, l. *observare, §. ult. ff. de offic. pro cons.* & hoc expresse tenuit Bart. *in l. Modestinus. ff. de donat.* & sic donatio ex intervallo insinuata, valet à tempore insinuationis, non donationis, *ut voluit Bald. *in d. cap. edoceri*, cũ dicit hujusmodi auctoritatem postea interpositam actum validare, non quidem ut retrahatur ad tempus ipsius actus, sed ut valeat ex hoc tantũ tẽpore auctoritatis præstitæ. Idem placuit Salic. *in l. ult. C. ad SC. Maced.* ubi id intelligit, modò is, qui priorem actũ fecit, in consensu permaneat tẽpore auctoritatis, 55 56

aliàs nullo modo valeret, Dec. *in l. semper qui non prohibet, de reg. jur. & in cons. 367. viso puncto.*

57 Tertia conclusio est,* tutorem non posse auctorari in rem suam, textus est in §. *si inter tutorem, ibi quia ipse tutor in rem auctor esse non potest, Institut. de auctorit. tut.* Unde Ulpian. *in l. 1. ff. hoc tit.* testatur, regulã esse juris civilis; In rem suam auctorem tutorem fieri non posse: quia sibi quodammodo jus diceret, & ministraret; & adjicit, idem esse, etsi in rem sui filijfamilias auctor fieret. Sed addit hanc regulam ita intelligi, ut directè & principaliter in rem suam esse non possit, per consequentiam verò alterius negotij esse posse. Potest enim tutor auctoritatem accõmodare pupillo adeunti hæreditatem ejus, qui tutori debitor est, quamvis per hoc debitor tutoris efficiatur pupillus. Nam, inquit, Vlpia. *in d. l.* 1. prima ratio auctoritatis ea est, ut hæres fiat, per consequentias autem contingit, ut debitum subeat; ut pulchrè quoque declarat Dec *in l. singularia, num.* 15. *ff. si cert. pet.* Quo loco etiam dicit esse regulam, cujus opinioni quoque subscribit ibi Andr. Alciat. *num.* 30. Idem placuit Philip. Corn. *cons. 77. num. 5. lib.* 3. ubi loquitur in materia interpellationis, & moræ, & declarat latè Francis. Ripa *in l. 1. §. fuit quæsitum, num* 1. *usque* 11. *ff. ad Trebell.* & Andr. Tiraq. *post leges connubiales. glo.* 6. *num.* 111. Idq; etiamsi fiat jussu testatoris: nam & eo casu nunciatim loquitur *d. §. quæsitum.*

58 Quæ quidem conclusio * tertia primò extenditur, quod nec potest quis accommodare auctoritatem ei actui, ex quo principaliter sibi aliquid quęritur, ut respondit Alex. *cons. 106. in pr. lib.* 1. & declarat latè Tiraq *d. num.* 111. *usque* 123. Hoc amplius etiamsi esset tale quid, per quod tutor liberaretur, *l. ult. ff. eodem.* Id quod procedit quoque, quando fit per interpositam personam, *l. pupillus, §. sed si, & l. quod dicimus, in prin. & l. si prædia, ff. de rebus eorum qui sub tutela.*

Secundò extenditur præfata conclusio in quovis

alio in judicio in rem ſuam quid agere volente, *l. ſi conſul. & ibi notat. ff. de adopt.* niſi tamen fuerint volunta- 59
tiæ juriſdictionis, ut emancipatio, adoptio, *d. l. ſi conſul.* & ibi Eguinarius Baro, Port. *in §. neque, in addit. F. Inſtit. hoc tit.* Eaque eſt Regula juris antiqui, deſumpta *ex d. l. 1. ff. hoc tit.* quamvis non poſita ſub titulo *de regulis juris*.

Tertio, * extenditur concluſio in omni adminiſtra- 60
tore, qui non poteſt pro ſe emere bona illius, cujus adminiſtrat, Ita Alex. *conſ 4. nu. 6.* & ibidem Carol. Molin. in ſuis eruditiſſimis annotationibus *lib. 3.* & tradit Iaſon *in l. ſi mihi & tibi, § regula, num. 5. de legat 1.* cum
dicit, regulariter * tutorem non poſſe emere bona pu- 61
pilli, nec ejus filij, aut alia perſona ei ſubjecta. Nec quidem per interpoſitam perſonam, de quo eſt textus *in l. pupillus, § ſed ſi per interpoſitam, ff. hoc tit.* ubi Bartolus & Dd. notant, & ita conſuluit Baldus *in conſ. 347. libr. 4.* Rip. *reſponſo 15. num. 11. lib. 3.*

Vnde etiam * officiales juſtitiæ, dum ſunt in officio, 62
cum ſubditis contrahere regulariter nõ poſſunt, *l. principalibus, cum gloſſ. ff. ſi cert. pet. l. qui officij, ff. de contrah. empt.* *Qui* (inquit Modeſt.) *officij cauſa in provincia agit, vel militat, prædia comparare in eadem provincia non poteſt.* Et ſcribit Martianus, *in l. non licet, eodem tit.* eum, qui quid ex officio, quod adminiſtrat, emit, vel per ſe, vel per aliam perſonam, non tantùm rem admittere, ſed & in quadruplum conveniri, ſecundum conſtitutionem Divi Severi & Antonini Imperatorum. Et cur hæc tam diſertè cauta & ſancita fuerint, elegans eſt à M. Cicer. *in Verrina 6.* prodita ratio. *Quæ fuit cauſa,* inquit Cicero, *cur tam diligenter nos in Provinciis ab emptione removerent? Hæc,* Iudices, *quod putabant ereptionem eſſe, non emptionem; cum venditori ſuo arbitratu vendere non liceret.* In Provinciis, intelligebãt, ſi is, qui eſſet cum Imperio ac poteſtate, quod apud quemque eſſet, emere vellet, idque ei liceret, fore uti quod quiſque

vellet, ſive eſſet venale, ſive non eſſet, quanti vellet, auferret. Et officiales juſtitiæ contrahere non poſſe cum ſuis ſubditis, tradidit quoq; Ulricus Zaſius, *in d.l.principalibus.* Quo loco ſcribit, hoc non ſolum procedere in Rectoribus Provinciarum, aut aliis, qui adminiſtrant provincias, vel civitates, ſed etiam in eorum familiaribus & liberis, ſicut ſunt domeſtici, ſuperiorum Conſiliarii, Cancellarii, Scribæ, ut eos nominat Bald.*in l.1.C.de contract.Iud. & §. hæc autem,* l.1.C*od.ſi Rector Provinciæ,* nec quidem Cæſaris Procurator, l.*non licet, ff.de contrah. empt.*

Quinimo extendit hoc & ad milites, qui in exercitu hybernant, vel æſtiva tenent in aliqua civitate, vel provincia. Nam hi, inquit, non poſſunt negotiari, vel bona immobilia; puta agros, rura & ſimilia emere, vel navem ædificare exceptis domibus, ut eſt text. *in* l.*milites agrum, ff.de re milit.*

63 Addens amplius, *quod hi officiales, qui vel adminiſtrant provincias, vel milites, qui in exercitu ſunt, in hybernis vel æſtivis, non poſſunt matrimonia contrahere cum eorum ſubditis provincialibus vel incolis, vel in loco officii; de quo textus eſt notabilis, *in l.ſi quis officium, ff.de rit.nupt.* Nec pater poſſet conſentire filio ut tale matrimonium contraheretur, *l.qui in provincia, ff.de rit.nupt.* licet benè filiæ maritum dare, *dict. l.ſi quis officium.* Ne videlicet quoquo pacto protrahantur filiarum nuptiæ, in quibus timor eſt infamiæ & turpitudinis, in ſe genuſq; ſuum, & amicos magis, quàm in maſculis, & hanc rationem aſſignat Cynus de eo, qui in provincia adminiſtrat, *in l unica, C.ſi Rector Provinciæ.* Cæterùm quod dictum eſt, malè ſervatum fuit apud nos, dum Hiſpani & Angli hîc hybernarent: quia equites, nobiles, & ignobiles fœlicia matrimonia cõtraxerũt. Et ratio prohibitionis, cur qui in aliqua Provincia officium adminiſtrat, inde oriundã, vel ibi domicilium habentem uxorem ducere non potuit, prodita

dita quoque fuit à Cicer. *in Verrina* 6. ne videlicet eripere magis, quàm consensu parentum amicorumque liberrimo, uxorem ducere videatur sensisse IC. *in d. l. si quis officium*.

Declarantur * quæ dicta sunt de officialibus justitiæ, ut non procedant, primò; quando paterna eorum à fisco distrahuntur, *l. qui officii, ff. de contrah. empt. l. milites, ff. de re milit.* Et hoc est, quod alii dicunt non habere locum supradictam regulam, nisi officialis emat rem, quæ fuit patris vel antecessoris sui, ut notatur *in d. l. principalibus*. Et ratio est, quia nihil magis proprium est filio, quàm patris successio, *ut in §. igitur, in auth. quibus modis naturales efficiantur legitimi*. 64

Declarantur secundò, * quoad sponsalia, quæ sic contrahi possunt, ut si post depositum officium mulier nuptias contrahere noluerit, liceat ei hoc facere arrhis tantummodo redditis, quas acceperat, *d. l. si quis officium, ff. de ritu nupt.* Nec pugnare * videtur rescriptum Gratiani, Valentiniani & Theodosii Imperatorum, quod extat sub titulo Codicis, *Si Rector Provinciæ*, ubi expressè traditum est, ne arrhas quidem invitam sponsam, quas acceperat, cogendam reddere. Existimo enim Constitutionem Gratiani, Valentiniani & Theodosii, hac in parte juri veteri derogare, licet non sim nescius acriter ea de re digladiari Interpretes. 65 66

Declarantur tertiò, * non habere locum in officialibus perpetuis, & in deputatis ad arbitrium superioris, Jason *in d. l. principalibus, gloss.* & Cyn. *in l. quisquis, ff. si cert. pet.* & dicit Bald. quod de officiali ad arbitrium superioris disponitur, idem quod de perpetuo, quia ejus officium, quo ad tempus, non est certo modo definitum, *l. Iurisperitos, ff. de excus. tut.* latè Gulielmus Benedict. vir senatorius, in copiosissima repet. *c. Raynutius, verbo, duas habens filias, n. 47. & 6. seq. extr. de testam.* & meminit Soc. *reg. 278. fall. 7. per l. Præsidis, ff. si cert. pet.* 67

Declarantur quartò, * eum posse emere equos & mu- 68

vellet, sive esset venale, sive non esset, quanti vellet, auferret. Et officiales justitiæ contrahere non posse cum suis subditis, tradidit quoq; Ulricus Zasius, *in d.l.principalibus*. Quo loco scribit, hoc non solum procedere in Rectoribus Provinciarum, aut aliis, qui administrant provincias, vel civitates, sed etiam in eorum familiaribus & liberis, sicut sunt domestici, superiorum Consiliarii, Cancellarii, Scribæ, ut eos nominat Bald.*in l.1.C.de contract.Iud. & §.hæc autem*, l.1.C*od.si Rector Provinciæ*, nec quidem Cæsaris Procurator, l.*non licet, ff.de contrah.empt*.

Quinimo extendit hoc & ad milites, qui in exercitu hybernant, vel æstiva tenent in aliqua civitate, vel provincia. Nam hi, inquit, non possunt negotiari, vel bona immobilia; puta agros, rura & similia emere, vel navem ædificare exceptis domibus, ut est text. *in* l.*milites agrum, ff.de re milit*.

63 Addens amplius, *quod hi officiales, qui vel administrant provincias, vel milites, qui in exercitu sunt, in hybernis vel æstivis, non possunt matrimonia contrahere cum eorum subditis provincialibus vel incolis, vel in loco officii; de quo textus est notabilis, *in l.si quis officium, ff.de rit.nupt*. Nec pater posset consentire filio ut tale matrimonium contraheretur, *l.qui in provincia, ff.de rit.nupt.* licet benè filiæ maritum dare, *dict.l.si quis officium*. Ne videlicet quoquo pacto protrahantur filiarum nuptiæ, in quibus timor est infamiæ & turpitudinis, in se genusq; suum, & amicos magis, quàm in masculis, & hanc rationem assignat Cynus de eo, qui in provincia administrat, *in l unica, C.si Rector Provinciæ*. Cæterùm quod dictum est, malè servatum fuit apud nos dum Hispani & Angli hîc hybernarent: quia equites, nobiles, & ignobiles fœlicia matrimonia cõtraxerũt. Et ratio prohibitionis, cur qui in aliqua Provincia officium administrat, inde oriundã, vel ibi domicilium habentem uxorem ducere non potuit, prodita

dita quoque fuit à Cicer. *in Verrina 6.* ne videlicet eripere magis, quàm consensu parentum amicorumque liberrimo, uxorem ducere videatur sensisse IC. *in d. l. si quis officium.*

Declarantur * quæ dicta sunt de officialibus justitiæ, ut non procedant, primò; quando paterna eorum à fisco distrahuntur, *l. qui officii, ff. de contrah. empt. l. milites, ff. de re milit.* Et hoc est, quod alii dicunt non habere locum supradictam regulam, nisi officialis emat rem, quæ fuit patris vel antecessoris sui, ut notatur *in d. l. principalibus.* Et ratio est, quia nihil magis proprium est filio, quàm patris successio, *ut in §. igitur, in auth. quibus modis naturales efficiantur legitimi.* 64

Declarantur secundò, * quoad sponsalia, quæ sic contrahi possunt, ut si post depositum officium mulier nuptias contrahere noluerit, liceat ei hoc facere arrhis tantummodo redditis, quas acceperat, *d. l. si quis officium, ff. de ritu nupt.* Nec pugnare * videtur rescriptum Gratiani, Valentiniani & Theodosii Imperatorum, quod extat sub titulo Codicis, *Si Rector Provinciæ*, ubi expressè traditum est, ne arrhas quidem invitam sponsam, quas acceperat, cogendam reddere. Existimo enim Constitutionem Gratiani, Valentiniani & Theodosii, hac in parte juri veteri derogare, licet non sim nescius acriter ea de re digladiari Interpretes. 65 66

Declarantur tertiò, * non habere locum in officialibus perpetuis, & in deputatis ad arbitrium superioris, Jason *in d. l. principalibus, gloss.* & Cyn. *in l. quisquis, ff. si cert. pet.* & dicit Bald. quod de officiali ad arbitrium superioris disponitur, idem quod de perpetuo, quia ejus officium, quo ad tempus, non est certo modo definitum, *l. Jurisperitos, ff. de excus. tut.* latè Gulielmus Benedict. vir senatorius, in copiosissima repet. *c. Raynutius, verbo, duas habens filias, n. 47. & 6. seq. extr. de testam.* & meminit Soc. *reg. 278. fall. 7. per l. Præsidis, ff. si cert. pet.* 67

Declarantur quartò, * eum posse emere equos & mu- 68

vellet, sive esset venale, sive non esset, quanti vellet, auferret. Et officiales justitiæ contrahere non posse cum suis subditis, tradidit quoq; Ulricus Zasiuc, *in d.*l.*principalibus*. Quo loco scribit, hoc non solum procedere in Rectoribus Provinciarum, aut aliis, qui administrant provincias, vel civitates, sed etiam in eorum familiaribus & liberis, sicut sunt domestici, superiorum Consiliarii, Cancellarii, Scribæ, ut eos nominat Bald. *in l.*1.C. *de contract. Iud. &* §. *hæc autem*, l. 1. C*od. si Rector Provinciæ*, nec quidem Cæsaris Procurator, l. *non licet, ff. de contrah. empt.*

Quinimo extendit hoc & ad milites, qui in exercitu hybernant, vel æstiva tenent in aliqua civitate, vel provincia. Nam hi, inquit, non possunt negotiari, vel bona immobilia; puta agros, rura & similia emere, vel navem ædificare exceptis domibus, ut est text. *in* l. *milites agrum, ff. de re milit.*

63 Addens amplius, *quod hi officiales, qui vel administrant provincias, vel milites, qui in exercitu sunt, in hybernis vel æstivis, non possunt matrimonia contrahere cum eorum subditis provincialibus vel incolis, vel in loco officii; de quo textus est notabilis, *in l. si quis officium, ff. de rit. nupt.* Nec pater posset consentire filio ut tale matrimonium contraheretur, *l. qui in provincia, ff. de rit. nupt.* licet benè filiæ maritum dare, *dict. l. si quis officium.* Ne videlicet quoquo pacto protrahantur filiarum nuptiæ, in quibus timor est infamiæ & turpitudinis, in se genusq; suum, & amicos magis, quàm in masculis, & hanc rationem assignat Cynus de eo, qui in provincia administrat, *in l unica, C. si Rector Provinciæ.* Cæterùm quod dictum est, malè servatum fuit apud nos dum Hispani & Angli hîc hybernarent: quia equites, nobiles, & ignobiles fœlicia matrimonia cõtraxerũt. Et ratio prohibitionis, cur qui in aliqua Provincia officium administrat, inde oriundã, vel ibi domicilium habentem uxorem ducere non potuit, prodita

dita quoque fuit à Cicer. *in Verrina 6.* ne videlicet eripere magis, quàm consensu parentum amicorumque liberrimo, uxorem ducere videatur sensisse IC. *in d. l. si quis officium.*

Declarantur * quæ dicta sunt de officialibus justitiæ, ut non procedant, primò; quando paterna eorum à fisco distrahuntur, *l. qui officii, ff. de contrah. empt. l. milites, ff. de re milit.* Et hoc est, quod alii dicunt non habere locum supradictam regulam, nisi officialis emat rem, quæ fuit patris vel antecessoris sui, ut notatur *in d. l. principalibus.* Et ratio est, quia nihil magis proprium est filio, quàm patris successio, *ut in §. igitur, in auth. quibus modis naturales efficiantur legitimi.* 64

Declarantur secundò, * quoad sponsalia, quæ sic contrahi possunt, ut si post depositum officium mulier nuptias contrahere noluerit, liceat ei hoc facere arrhis tantummodo redditis, quas acceperat, *d. l. si quis officium, ff. de ritu nupt.* Nec pugnare * videtur rescriptum Gratiani, Valentiniani & Theodosii Imperatorum, quod extat sub titulo Codicis, *Si Rector Provinciæ*, ubi expressè traditum est, ne arrhas quidem invitam sponsam, quas acceperat, cogendam reddere. Existimo enim Constitutionem Gratiani, Valentiniani & Theodosii, hac in parte juri veteri derogare, licet non sim nescius acriter ea de re digladiari Interpretes. 65 66

Declarantur tertiò, * non habere locum in officialibus perpetuis, & in deputatis ad arbitrium superioris, Jason *in d. l. principalibus, gloss.* & Cyn. *in l. quisquis, ff. si cert. pet.* & dicit Bald. quod de officiali ad arbitrium superioris disponitur, idem quod de perpetuo, quia ejus officium, quo ad tempus, non est certo modo definitum, *l. Iurisperitos, ff. de excus. tut.* latè Gulielmus Benedict. vir senatorius, in copiosissima repet. *c. Raynutius, verbo, duas habens filias, n. 47. & 6. seq. extr. de testam.* & meminit Soc. *reg. 278. fall. 7. per l. Præsidis, ff. si cert. pet.* 67

Declarantur quartò, * eum posse emere equos & mu- 68

mulas, non tamen causa commercii, quia non debet ire pedes, & sunt similes alimentis, imò sunt pars alimentorum, ut notat Paris de Puteo, *in suo tractatu, de Syndicatu, in verbo contrahere, num.* 3. *per l. denique*, §. *idem Labeo, ff. mandati*. Quo loci etiam non procedere ait in eo, qui non habet Jurisdictionem, id, quod sentit Jason, *limit.*
69 9. Nec etiam, * quando contrahit palàm bona fide, vel cum auctoritate alterius officialis, glossa *in d. l. non licet, de contrah. empt.* licet ibidem Jason dicat apud se id esse dubium, Vel etiam in emptionibus vel donationibus, quæ ad alimoniam vel vestes pertineat, *d. l.* 1. *C. de contract. Iud.* Jason *in d. l. principalibus.*

70 Declarantur quintò, * in ultima voluntate, & ideò Officialis, durante officio, potest hæres institui, & sibi fieri legatum, *ut in l. non dubium, vers. potestate*, *C. de testament. & ibi* Bart. & Dd. quam opinionem sequitur Jason *in d. l. principalibus, num.* 2. & est textus *in l. milites*, §. *ult. ff. de re milit.* cujus hæc verba sunt: *Milites si hæredes extiterint, poßidere ibi prædia non prohibentur*, & *in l.* 1. §. *penult. vers. etsi jure, ff. de falsis.* Ubi licet tutor & curator, nondum reddita ratione, non possunt contrahere cum fisco, tamen jure hæreditario possunt succedere in fiscalem contractum. Ex quo notat Bart. quod si sit statutum, ne Nobilis recipiat cessionem adversus
71 popularem, * poterit tamen succedere in actione adversus eum, nec incidet in pœnam statuti. Idem sentit Andr. Barb. *in l. si ex legati causa, ff. de verb. obligat.* ubi illum textum dicit singularem, & est pulcher textus *in l. decurio qui, ff. de decur.* cujus etiam hæc verba sunt: *Decurio, qui prohibetur conducere quædam, si jure succeßerit in conductionem, remanet in ea: quod & in omnibus similibus servandum est.*

72 Declarantur sextò, * non procedere in officiali, qui recipit pignus pro observantia & securitate contractus celebrati ante ingressum officii, ita tenet Bart. *in l. in quorum, ff. de pignorib.* cujus doctrinam sequitur Jason

*in d.l.principalibus,num.*3.Francis. Aret. *in* l. *Gallus, in* §. *& quid si tantum, num.* 19. *ff. de lib. & posthum.* Vel nisi contractus fuisset confirmatus silentio 30. annorum, juxta conclusionem* Azonis, *in summa*, C. *de contract. Iud.* quem sequitur Matth. de Afflict. *capit.* 1. §. *si vero, num.* 18. *de feudis.* 73

Declarantur septimò, * quando contraheret non per se, sed per universitatem, cui præest, l. *cujus ff. de usuris.* Vel quando ei concessum est ex rescripto Principis, *d.* l. 1. C. *de contract. jud.* 74

Sed ut unde digressi sumus tandem revertamur, non temerè statutum fuit, tutores non posse emere rem pupilli, & per consequentiam non valere donationẽ, vel aliam dispositionem à minore factam ad utilitatẽ tutoris vel curatoris, vel alterius administratoris, ut est tex. *in l. si in emptione*, §. *fi. ff. de contrah. empt.* & est gloss. *in l. cum ipse, eod. tit.* quia tutores hoc casu auctoritatem pupillis præbere debent, & tanquam in re sua non possunt, ut relatum est ex *d. l.* 1. *ff. de auctorit. tut.* Tutor enim datus est pupillo, ut eum tueatur, non ut eum spoliet, §. *tutores, Instit. de tutel.*

Quartò, extenditur supradicta tertia conclusio, qua dictum est, tutorem non posse auctorari in rem suam, ut procedat, etiamsi pupillus esset hæres institutus, & gravatus hæreditatem restituere tutori, utiq; non posset* sine judice, quia non põt esse auctor in re sua, *ut in* 75 *l.* 1. §. *fuit quæsitum, ff. ad Trebell.* cum prædicta restitutio sit ad utilitatem tutoris, & in eum transeant actiones, *ut in d. l.* 1. & per totum *Instit. de fideicom. hæred.* & ita tenere Dd. *in l. singularia, ff. si cert. pet.* refert Nicolaus Bellonus optimus olim Senator Mediolanensis, & Lotharingiæ gubernator, patricius Casalensis ex Monteferrato, *l.* 3. *Supputationum, l.* 14. & 15. Et quia in hac restitution e posset esse donatio, quia pupillus posset, non retenta quarta, suo tutori restituere, ob id prohibetur *in d. l.* 1. Imo si restitueret etiam cum judicis

ff. de administrat. tut. & notant Dd. *in l. fraus, ff. de legib.* & *in l. quæ in fraudem, de reg. jur. in* 6. optime Rebuff. *in dict. tractat. de donat. gloss.* 3. Quo loco scribit, quod licet testamentum factum ab adolescente post 14. annum in masculo, post 12. in fœmina, sit validum, *l. qua ætate, ff. de testament.* tamen si in illo est institutus tutor, vel curator, non valebit institutio: quia non libere * videtur factum, ut decet, ut *in l.* 1. *C. de sacrosanct. eccles.* Et ideò ratione ejusmodi testamenti tutor non poterit obtinere hæreditatem, nam per impressionem & metum factum censetur, *leg. prima, ff. quarum rerum actio non detur.* 80

Septimò extenditur, *ut etiam locum habeat, si contractus inter tutorem & pupillum fieret in præsentia amicorum vel judicis: nisi Judex ex magna causa approbaverit supradictum contractum, *ut in l. si hominem, ff. mandat.* de quo inferius plenius differetur. 81

Declaratur * supradicta tertia conclusio, primò non habere locum, quando tutor vel curator emit rem pupilli, altero tutore auctorante, *ut in l.* 4. & 5. *in princ.* & *in* § *item ipse, ff. de auctorit. tut.* Ratio est, quia isti tutores habent auctoritatem dividuam: quod quidem verum est, quando subest magna causa, vel quando divisa est administratio pro regionibus vel substantiæ partibus, quo casu singuli pro suis regionibus vel partibus auctoritatem præstant, *l. veterem, C. de auctorit. præst.* 82

Declaratur secundò non procedere, quando tutor prius emit à patre pupilli, quo casu potest ipse, venditionem exsequendo fundum emptum sibi ipsi tradere, *l. fistulas,* § 1. *ff. de contrah. empt.* Andr. Alciat. *in dict. l. singularia,* & facit textus *in l. tutor rerum, ff. de administrat. tut.* quem dicit * Bart. singularem & notabilem ad hoc, 83
quod tutor se auctore potest, veluti in consequentiam, & ut ita loquar, sequelam venditionis rei minoris alteri factæ, sibi rem ipsam retinere, si emptor pretium non solvit, & tutor de suo in utilitatem pupilli convertit: quem etiam textum ad hoc ponderat Roman.

in d. l. singularia. Nec enim videtur hîc ulla nova emptio, sed tantùm prioris, quæ ritè contracta erat, translatio, ut in rem suam non videatur auctor esse, cum agatur de exsecutione alterius contractus, & vacuæ possessionis, in quibus non requiratur auctoritas Præsidis, *ut in l. 1. C. quando decreto opus non est*, ut optimè tradit Franc. Bald. *Instit. de auctorit. tut. in verbis, quia ipse*, sibique ipsis poterunt tutores vel curatores propria auctoritate satisfacere, *l. quoties, §. sicut autem, ff. de administ. tut.* & hoc faciet de rebus, quæ servando servari non possunt. De pecunia namque ad prædiorum emptionem destinata, sibi solvere non possunt: quia inter immobilia computantur, juxta Doctrinam Ludovici Romani *sing.* 10[illegible]. *Tu habes*. Et quando volunt in immobilibus sibi solvere, facere hoc non debent propria auctoritate, sed judicis adhibendum est decretum, gloss. *in l. tutor, in fin. ff. de fideicom.* & notant Dd. *in d. l. singularia*, de qua quæstione suo plenius dicemus loco.

84 Declaratur tertiò, quando * pupillus major factus contractum approbaverit, ut *in l. Pupillus. & in §. item ipse, ff. de administrat. tut. l. fin. C. si major factus.* Quo quidem casu valet contractus ex tempore approbationis, & non ante. Cum enim à principio fuit nullus, ob id non potest convalescere, *ut in l. quod initio, ff. de reg. juris*. Vel quando * ex contractu resultaret commodum pupillo, quia cum fuit introducta regula, favore pupillorum, ne decipiantur, & bonis suis priventur, igitur in favorem ipsorum valebit, *ut in §. 1. Instit. de auctorit. tutor.* Unde etiam non habet locum in substitutionibus pupillaribus, utpotè, quæ non fiunt à pupillis tutoribus, sed magis ex provisione patris, quàm filii, *l. patris & filii, ff. de vulg. & pupill.* & ideò substitutio pupillaris censetur potius esse dispositio testatoris, quàm filii pupilli, *l. Papinianus, §. sed neque impuberis, C. de inoffic. testamento.*

85

86 Declaratur quartò, ut locum * non obtineat, quando

do autoratur bona fide insequendo præceptum testa 86
toris, quia per præceptum sive dispositionem testatoris, videtur tutor fecisse bona fide quicquid fecit, ut in materia continuatę societatis pulchrè respondit Dec. *cons.441.n.6.a* g.l.*qui à patre, ff. de conf.tut.* & *in* l. *utilitatem, ff. eod. tit.* & ita in terminis in simili casu scribit Soc. *in cons.87, in præsenti consultatione*, & quando quid bona fide factum sit à tutore, etiam in facto proprio potuit auctoritatem præstare, l. *cum ipse*, C. *de contrah. emt.* l. *non existimo, ff. de administ. tut.*

Declaratur quintò, ut etiam non procedat, quando 87
tutor se facit debitorem pupilli, accipiendo pecuniam pupilli mutuo, per text. *in* l. *quoties*, §. *non tantum, ff. de admin.tut.* ubi dicitur, quod tutor scribere potest se debitorem pupilli, & per scripturam de mutua pecunia obligari potest. Cum enim in hoc non tractetur de præjudicio pupilli, ideo obligatio pupillo acquiri potest, *Inst. de auctor. tut. in princ.* & hoc non videtur speciale in scriptura ex causa mutui, ut quidam existimant. Quia idē esset in alia scriptura ex alia causa facta, quia hoc respicit favorem & utilitatem pupilli, ut optimè explicant Dec. *in d.l.singularia, n.8.* & *ibi* Alcia. *n.30.* ubi gloss. expressè dicit; Tutorem qui confitetur se habuisse & recepisse pecuniam pupilli ante biennium; non posse exceptionem non numeratæ pecuniæ opponere, quod & ibi Ias. & Dd. notant: quia non videtur ipse fecisse scripturam spe futurę numerationis, prout in aliis creditoribus, & sic in scriptura ex caussa mutui tutor videtur obligari efficaciter, remota exceptione non numeratæ pecuniæ, Ludov. Rom. *in l. sub specie, num.8. ff. de postul.* Quod tamen intelligendum 88
est, quando tutor caperet pecuniam palàm, & bona fide, *ut in l. non existimo*, & *ibi glos. in verb.* & *cavit. ff. de administ. tut.* alioquin incideret in pœnam, ut ibi dicit gloss. & *in l. si tutor, ff. de tutel.* & *ration. distrah.* & sic potest tutor accipere pecuniam pupilli mutuò à contuto-

tore, vel à seipso palàm & bona fide, & non clam, & hoc est quod Jurisconsultus ait *in d.* l. *non existimo*, multum referre palàm apertèq; debitorem se, ut extraneum, & quemlibet, faceret pupillo, an sub administratione tutelæ, pupillique utilitate latenter sua commoda pupilli inhiaret, quia qui malè agit, odit lucem, *ut in c. consuluit, cum glossa super verbo, odit lucem, Extr. de officio delegati*, & qui fugit lucem, hunc tenet suspicio delinquendi.

89 Declaratur sextò, *ut non habeat locum, quando tutor contraxit cum pupillo palàm & bona fide, juxta *d.* l. *non existimo*. Cæterũ apud juriũ Interpretes contingit dubitari, utrum tutor possit interponere auctoritatem in sui beneficiũ in contractu ultro citroq; obligatorio, celebrando palàm & bona fide, qualis est Transactio. Et licet videatur dicendũ magis commu-

90 nem opinionem * esse, quod talis contractus valeat: tamen veriorem puto contrariam opinionem, quam tenent Ioannes Imola, optimus legum interpres, Ludovicus Rom. Socinus & Iason *in* l. 1. §. *fuit quæsitum, ff. ad Trebell.* pro qua opinione est fortissimus textus, *in* l. *pupillus*, §. *item ipse tutor, ff. de auctorit. tut.* ubi dicitur, quod tutor non potest emptoris & tutoris officio fungi: unde emere potest, si contutorem habeat, cujus auctoritas interveniat, subdit tamen quod si mala fide fiat, non valeat. Igitur, ut dicit Socin. *in d.* §. *fuit quæsitum*, duo requiruntur copulativè, quod fiat auctore contutore, & bona fide, & sic non sufficere bonam fidem. Unde pulchrè & subtiliter subdit Socinus, quod tutori eminenti à pupillo tria obstant. Primò prohibitio generalis, ne possit emere à pupillo, obstante l. *si in emptione*, § *fin. ff. de contrah. empt.* Secundò, quando interveniret fraus, *ut in d.* §. *item ipse tutor*. Tertiò, quãdo deficeret auctoritas contutoris, & sic solemnitas, ut in eo textu, sed quando contractus fit bona fide, licet tollatur primus & secundus defectus, non tamen

men tollitur tertius, scilicet auctoritatis & solemnitatis, quia sua auctoritas non operatur, ex quo non potest & emptoris & tutoris munere fungi.

Ex quibus*infertur, quod text. *in l. cum ipse, Cod. de contrah. empt.* necessario debeat intelligi, quando intervenit auctoritas contutoris, licet aliqui dicant alternativè vel judicis, sed malè. Et quod ista opinio sit vera, comprobatur inevitabili fundamento, cui non potest responderi, nempe quando pupillus alienat aliqua bona immobilia in extraneum cum auctoritate tutoris, requiritur etiam decretum judicis, *ut in l. magis puto, ff de rebus eorum, qui sub tutela.* Quomodo ergò tutor possit emere à pupillo cum solo judicis decreto. Cum enim extraneus non potest emere eum judicis decreto sine tutore, multò minus poterit tutor sine contutore, quãdo nulla prohibitio generalis sit, quod ipse tutor non possit emere à pupillo, prout est, quod ipse tutor non possit emere à pupillo, ut clarè dicit textus, *in dict l. si in emptione, §. final.* Quare fatendum est, quod textus *in d. l. cum ipse*, dum vult tutorem posse emere à pupillo palàm, & bona fide, quod debet intelligi, quando intervenit auctoritas tutoris, ut dicit textus *dict. l. cum ipse tutor*, ne melioris sit conditionis tutor emens à pupillo, quàm aliquis extraneus, & pro ista opinione est textus inevitabilis, *in dict. §. fuit quæsitum*, ubi restitutio hæreditatis, cum auctoritate judicis non potest fieri tutori in præjudicium pupilli, nisi interveniat alius contutor. Sed an tutum sit à magis communi opinione recedere, doctioribus cogitandum relinquo. 91

Et quia de contractu palàm & bona fide à tutore cum pupillo celebrato, facta est mentio, non inutile visum est investigare, quando dicatur tutor contrahere cum pupillo palàm, & bona fide, maximè ob contrarias scribentium opiniones. Sunt enim qui existimant communem esse sententiã, quod sola judicis au-

ctoritas faciat, quod dicatur contractus factus palàm, & bona fide, ita Bart. *in l frater à fratre, ff. de condiction. indeb.* Imola *in d.§.fuit quaesitum,* & Alex. *in l.transactione, C de transact* Verùm glossa, cujus maxima est auctoritas, *in l. Polla, C. de his, quib. ut indign.* requirit, ut contractus * dicatur fieri palàm, & bona fide, consensu
92 matris & agnatorum pupilli. Et sic magis in eo credendum est Glossæ, quàm Bartolo, cum qua Glossa transeunt communiter scribentes, maximè data ali-
93 quali læsione * rerum pupillarium, quas tutor melius debet curare, quàm suas, *l.tutor, qui in dignitate, §. 1. ff. de administrat. tut.* nisi res sua sit preciosior vel par, quo
94 casu est locus gratificationi. juxta gloss.& Bartol.*in l. si ut certo, vers, quod verò, ff.commodati.*
95 Declaratur ultimò, * quod si tutor nobilis palàm per interpositam personam, seipso auctoritatem præstante, rem pupilli emat, non præsumitur fraus, & valet emptio; secus si alius tutor idipsum faceret; tunc enim, ut supra dictum est, fraus præsumeretur, nec valet emtio, per text. *in l. pupillus, §. sed etsi per interpositam personam, vers. sanè si quidam emit, ff. de auctorit. tut.* quam sic intelligit Cæpol. *in tract. de Imper. milit. delig. in materia nobilitatis, in 17 privileg.* & Joan. Lup. *in repetit. rubricæ, de donat. inter virum & uxorem, charta* 4. quod est singularissimum, si est verum.
96 Quarta conclusio succedit: * nempè pupillum sine tutore conditionem suam meliorem facere posse sibi stipulando, accipiendo; deteriorem verò non, nisi cum tutoris auctoritate, ut est text. *Institut. de auctorit. tut. in princ. l. obligari, §. pupillus, ff. eodem.* Unde colligi potest, quod ipsis quidem pupillis omnia utiliter dantur, ipsi autem aliis dando, non obligantur absque tutoris auctoritate.
97 Et hinc primò infertur, quod pupillus, * qui sine tutore aliquid vendidit, fidem emptori servare non teneatur, *l. Iulianus, §. si quid à pupillo, ff. de act. empt.* Sed

tamen

tamen rem illam recuperans non debet pretium lucrari cum emptoris injuria, *l. ult.* C. *de usucap. pro empt.* hoc est quatenus locupletior apparet.

Quò etiam pertinet, * pupillum sine tutore com- 98
modato * non obligari, *l. in commodato*, §. *sicut autem*, 99
ff. commodati. Nec novum opus nuntiare, *l. de pupillo*, *ff. de operis novi nuntiat.* Nec alienare vel manumittere etiam tutore auctore, *l. obligari, de auctorit. tut.* Plus dico, sine tutoris auctoritate non obligari eum naturaliter, *l. pupillus, ff. de act. & oblig. l. quod pupillus, ff. de condict. indebiti*, licet alii textus ostendant, pupillum sine
tutore * obligari naturaliter, *l. 1. ff. de novat. l. si ejus pu-* 100
pilli, ff. ad Trebell. l. si pupillus, ff. ad leg. Falcid. Ad qua-
rum legum * conciliationem sic dici posse existimo, ut 101
si non fiat locupletiorr, non obligetur naturaliter; sin
verò * fiat locupletior, obligetur naturaliter, *l. natura-* 102
liter, §. *ult. ff. de condict. indebiti.* Idque maximè procedit in infante, vel proximo infantiæ, cum in eo deficiat materia, ex qua causatur obligatio, id est consensus, ita in additionibus ad Portium, *num. 5. litera D. Institut. de auctorit. tut.* pulchrè Decius, *in l. pupillus, nu. 3. ff. de reg. juris*, Angel. *in §. 1. num. 6.* ubi subdit, etiamsi ad eum aliquid pervenit. Quo loco tamen scribit eum teneri condictione sine causa, vel ad exhibendum, licet non teneatur actione ex contractu. Amplius, etiamsi proximus pubertati promittat tutori suo, cum lex resistat, ut dicit Port. *d. num. 5.* & Angel. *d. num. 6.* nisi tamen locupletior fuisset factus. Ex rescripto tamen Divi Pii, ex naturali obligatione utilem actionem in pupillum liberum hominem dari constat, *l. pupillus, ff. de auctor. tut. l. 3. ff. commodati.* Opus siquidem fuit rescripto: quia ex naturali obligatione non datur actio, & ob id illa
etiam non directa, sed utilis dicitur. Cæterùm * pupil- 103
lus major, minor tamen 25. annis, non habens curatorem, obligatur naturaliter & civiliter, sed læsus restituitur, ut dicit Portius, *dict. n. 5.* Addens ibidem, habentem

curatorem se obligantem, sine eodem obligari naturaliter, eamque esse communem opinionem, * & pro-
104 mittentem auctore tutore super re, quæ non potest alienari sine decreto, non obligari civiliter, nec naturaliter. Id quod & Angelus *in* §. 1. *num.* 6. sentit. Porrò non potest quoque contrahendo se obligare alteri, §.
105 *pupillus, Instit. de inutilib. stipulat.* Et cum eo contrahens * dicitur esse in mala fide. Dec. *in l. non omnis, §. si pupillus, num. 1. ff. si cert. pet. per l. si à quolibet, ff. pro empt.* ubi dicit hoc esse regulare.

Etiam impubes in potestate, patre auctore, non obligatur, qui tamen tutore auctore obligaretur, §. *pupillus, vers. sed qui in potestate constitutus, Institut. de inutil. stipulat. l. ultim. §. primo, de verborum obligat.* ubi Cajus ait; Pupillus, licet ex quo fari cœperit, rectè stipulari potest, tamen si in parentis potestate est, perinde ac paterfamilias obligari solet. Quod autem in pupillo dicimus, idem & in filiofamilias impubere dicendum est, *dict.* §. 1. nec obscura discriminis ratio est inter patrem & tutorem. Nempe quod non pertineat ad obligationes contrahendas patris potestas, sicut tutoris auctoritas.

Amplius impubes non solvit nec restituit, *l. 1. §. fuit, ad Treb.* de quo latius suo differemus loco, & si solvit, potest repetere, *l. quod pupillus, ff. de condict. indeb.* Nec ei impuberi solvitur, Cujac. *in l. puberes, de verb. obl.*

106 Nec ejus * interpellatione perpetuatur obligatio, nisi interpelletur tutore auctore, Cujacius *dict. loco*, & per talem interpellationem moram non faciat, nisi fiat tutore auctore, *l. si dictum, §. ult. de evict. l. si ex stipulatu, ff. de verb. oblig.*

Nec navem exercere potest, *l. 1. §. exercitorem, ff. de exercit. act.* quo loci IC. ait, si pupillus navem exerceat, exigi tutoris auctoritatem.

107 Secundò infertur, * pupillum sine tutoris auctoritate hæreditatem adire non posse: quia non potest facere

cere

cere actum, ex quo damnoſæ obligationis periculum reſultare poteſt, etiamſi ſpes aliqua commodi affulgeret, ut adire hæreditatem, §. 1. *Inſtit. de auctorit. tut.* & ibi Franciſ. Balduin. *in verbis, neque tamen*, pulcher textus *in l. cum in una, de appellat.* & ita reſpondit Nicol. Bellon. de majore infante, *conſ.* 24. *num.* 16. ubi dicit
eam * opinionem eſſe communem ex Socino, *conſ.* 89. 108
& Bartolo *in l. infanti, C. de jure delib.* & Dd. *in l. bonorum, C. qui admitti*, quos refert. Ioan Bapt. à Villalobos *in ſuis communibus opin. ſub lit.* H. *num.* 38. Et hoc ideo diſpoſitum eſt, ne pupillus aliquod damnum ſentiat, *dict.* §. *neque tamen.* Nam etſi quandoque hæreditas lucroſa videatur, apparet nihilominus tractu temporis damnoſa, propter grande æs alienum emergens, ne occaſione lucroſæ hæreditatis damnoſam adeat. Unde contingit hæredes plerumque ambiguos eſſe, utrum adeant hæreditatem nec ne, cùm manifeſti juris ſit, hæredem ſuccedere in univerſum jus, hoc eſt in onere & in honore, *l. hæreditas, ff. de reg. juris.* Nec minus dicitur hæreditas illa, quæ nullum corpus habet, vel quæ jurgia, ablationeſque expaveſcit, quàm quę locuples, pecunioſa, divitiarumque plena eſt, *l. hæreditas, ff. de petit. hæred.* Unde fit, quod ille, qui ſi non in actu, ſaltem in potentia habet in bonis, & ille cujus bona exhauſta ſunt ære alieno, & ille qui undique liti-
bus * & judiciis vexatur, poſſit facere teſtamentum, 109
teſte Baldo, *in authen. ſed cum teſtator, C. ad leg. Falcid.* & voluerunt Bart. & alij, *in rubr. de acq. hæred.* cùm nec inopia, nec contractus, nec lis huic rei eſt impedimento, *l. ſi quæramus, cum ibi notatis, ff. de teſtamentis.* Nec per hoc exonerabitur hæres, tametſi mille ſint onera hæreditaria, ſi temerè & imprudenter adiret hæreditatem, *l. mora, & ibi communis ſchola ſcribentium, ff. de acquir. hæred. & in l. quæ dotis, ff. ſolut. matrim.* Qua quo-
que * de cauſa Innocentius Canoniſtarum Princeps, 110
in c. cum P. tabellio, verè dixit, quod hæreditatis ſucceſ-

ſio eſt monſtrum & portentum juris civilis, quippe cum unum repente bonis facultatibuſque augeat, & beatum reddat, alium contra bonis exuat inopinâter, atque ad extremam paupertatem rerumque omnium indigentiam, ut lippis & tonſoribus notum eſt. Nam ſicut defunctus teneretur ſatisfacere: ita & hæres ejus tenetur, qualiſcumque ſit ætatis, ſexus, conditionis, *l. postulante, ff. ad Trebell.* Hæres ſiquidem & defunctus ſunt una & eadem perſona, & in omnib. hæres repræſentat perſonam defuncti, qui ſimulatque adivit hæreditatem, ſe ſponte ſua, quaſi contraxerit, obligavit irrevocabiliter, *l. 4. §. hæres, ff. de act. & obligat. l. 3. §. fin. cum l. seq. ff. Quibus ex causis in possessionem eatur.* Plus
111 dico,* quod hæres adeundo non tantùm dicitur contrahere cum creditoribus & legatarijs, verùm etiam cum defuncto: cujus voluntatem & actum pleniſſimè confirmavit ſua aditione, gloſſ. *in l. his consequenter, §. 1. ff famil. erciſc.* Angel. *in tit. de test. gloss. ult.* Adde quod pupillus non intelligit cauſam ſuæ aditionis, quam intelligere debet, *l. is potest, ff. eodem*, & ab eo ipſo cognoſci non poteſt: quia pupillaris ætas, quicquid videt, ignorat; ut dicit Imperator Iuſtinian. *in §. præterea, Instit. quibus non est permissum facere testamentum, & facit l. pupillus, ff. de acquir. hæred. & l. 1. C. de falsæ monata.* Intereſt etiam, ne pupillus incommodo litium & ſumptuum afficeretur in exigendis nominibus, *l. minoribus, ff. de minoribus*, ut tradit Portius diligens interpres, *in d. §. neque, nu. 7.* ubi plures rationes adducit, quas brevitatis amans omitto.

112 Qua etiam de cauſa non poteſt capere pignus, propter merum * pignoratitiæ actionis *l. pupillo de pignor. actio.* quamvis pupillus contrahendo conditionē ſuam meliorem facere poſſit ſine tutore: non poteſt tamen hæreditatem delatam conſequi: cujus rei rationem non addit Iuſtinianus, ſed eam puto hanc eſſe; Quod contractuum cauſa commodè dividi poſſit, hæreditatis

tis verò non possit, quia refert personam defuncti, & tam onera, quàm commodum contineat. Quam rationem tradit Port. *num.* . & ibi Apostill. *in additionibus, sub lit.* E. *idem nu.* 7. *Insit. de auctorit. tut.* utpote, quia non intellexit causam adeundæ hæreditatis, ut dicit Dec. *in l. bonorum.* 7. *lectione* 2. *num.* 7. 8. 9. *C. qui admitti,* Vel, ut inquit Angel. *in d.* §. . *nu.* 7. quia non habet discretionem, nec agnoscit causas.

Hinc etiam * non obligatur ex constituta pecunia, licet hac ratione non faciat conditionem suam deteriorem, *l.* 1, §. *de pupillo, ff. de constit. pecun.* 113

Unde quoq; filiusfamilias non potest adire hæreditatem * acquirendo patri ignoranti, ne pater ignorans simul obligetur ære alieno, quod non potest separari ab hæreditate, *l. acquiritur, ff. de acquir. hæredit.* Et debet esse talis tutor, qui gerit vel gerere potest, etiamsi non gerat, *l. pupillum, ff. de acquir. hæred.* 114

Et procedunt etiam prædicta, ut pupillus eam non possit adire, etiamsi locuples videatur, lucrosa sit, vel opulenta. Quia * semper subest periculum vel negotiorum, vel vexationis, vel æris alieni, & plerumque plus damni adfert, quam lucri, *l. si hæreditate, ff. mandati,* ita Port. *d. num.* 7. ubi dicit * eam esse communem opinionem post Cyn. Bald. & Salicet. *in l. quod favore, C. de legibus,* tenent Bald. & Ias. *in l. potuit, C. de jure delib.* & Dd. *in d.* §. *neque,* ubi est bonus textus, uti quoq; est optimus textus *in l. obligari,* § *pupillus, ff. de auctorit. tut.* Quamvis non sim nescius alios esse, qui existimant pupillum sine tutore adire opulentam hæreditatem posse; ut Angel. Castrens. & Alex. *in l. si quis mihi bona,* §. *si servus, ff. de acquir. hæred.* Iason *in d. l. potuit,* ubi dicit hoc procedere in pupillo proximo pubertati, & intelligit quod ipse facit. Vbi similiter * dicit interesse inter hæreditatem locupletem & opulentam, quæ sine vexatione adfert opes, ut illam non possit pupillus sine tutore adire, hanc possit. 115 116 117

118 Quò spectat * quod respondit Angelus, *cons.* 317. nempè quod stante statuto, quod milier non possit contrahere vel se obligare sine consensu propinquorum, poterit tamen non observata tali solemnitate, adire hæreditatem opulentam, nullis debitis obnoxiã, & ita tradit *in l. mutum, ff. de acquir. hæred.* ubi illum sequuntur Imola, Raphael Cuman. & Castrens. qui ita dicit se consuluisse Florentiæ.

119 Id quoque * filiofamilias prohibito contrahere, vel se obligare sine consensu patris, ut possit tamen adire hæreditatem opulentam, respondit Fulgos. *cons.* 75. & Alex. *cons.* 234. *lib.* 6. Idem placuit Castrens. *cons.* 91. *lib.* 1. Roman *cons.* 394. Dec. *cons.* 331. *& cons.* 532. Alciat. *in l. Labeo, ff. de verborum significat.* & Socin. *consil.* 7. *num.* 10. *lib.* 4.

120 Adde * quod nec tutor potest adire per se, absque scientia pupilli majoris infante, ut dicit Port. *in dict.* §. 1. *num.* 7. *& ibi in addit. lit. D. per l. potuit,* C. *de jure delib.* & ita respondit Nicolaus Bellon. *cons.* 24. *num.* 16. Quo loco attestatur eam esse communem opinionem. Ratio est, * quia cum intelligit in ejus personam, fundari debet aditio, & tutor tantum auctorari, ut tradit Ioan. Baptista Villalob. *in suis communib. opin. sub. lit. H. num.* 38. cùm ait, hæreditatem adire hæres non potest, sed solùm pater aut tutor: Aut est major infante, & tunc minor sine tutore, nec tutor sine minore adire potest, ubi eam quoque communem dicit ex Socino *consi.* 89. & Bart. *in l. infanti, Cod. de jure deliber.* ut & suprà diximus.

121

122 Tertiò infertur, * nec pupillum solum posse agnoscere bonorum possessionem; quia solus obligari non potest, ut est text. *in l. mora ff. de acquir. hæred. & in* §. *neque, Instit. de auctorit. tut.* ubi dicitur, quod pupillus non potest hæreditatem adire, neque bonorum possessionem petere; quamvis lucrosa sit, & nullum damnum habeat. Angel, *d.* §. 1. *num.* 7. at tutorem solum

pro

pro pupillo posse agnoscere bonorum possessionem, ut tenet Alex. *per text. in l. servus, §. impubes, ff. de bonor. poss.* ubi tutor & pater æquiparari videntur. Unde sicut pater solus agnoscere potest, *ut in l. si infanti, ff. de jure delib.* ita pater & tutor, ut tenet Jason, *in l. bonorum 7. C. qui admitti.* & ea est * communis opinio, pro qua facit etiam textus *in d. l. bonorum*, dum dicit, *pupilli nomine*. Et ratio est, quia tales habent plenam & liberam administrationem in rebus minorum: & idcircò dicuntur habere à lege mandatum cum libera, secundum gloss. *in l. mandato generali, de Procurat.* 123 124

Declaratur tamen * hæc tertia illatio, quod ad pupillum attinet non procedere primò, quando non remaneret obligatus; ut quia alteri debet restituere, quo casu solus pupillus adire potest, ut dicunt Angel. & Castrens. *in l. 2. ff de except.* & ita respondit Alex. *cons.* 234. *lib.* 6. Anton. Corset. *in singul. verbo, pupillus,* Dec. *consil.* 331. Socin *cons.* 80. *num.* 10. *lib.* 4. 125

Declaratur secundò, * quando pupillus esset filiusfamilias major infante, aliàs major 14. annis, si pater illi recusat consentire: eo siquidem casu solus potest adire, vel bonorum possessionem agnoscere, ut est casus singularis, de quo miratur subtilis Baldus *in l. finali, §. sin autem in secunda ætate, Cod. de bonis, quæ lib.* & ratio traditur ibi per glossam. Quia existenti in potestate patris tutor dari non potest, *l. final. Cod. de curat. furiosi*, licet ea ratio aliis non placeat, eo quòd quando pater non vult administrare, tutor ad unum actum dari potest, *l. cum in una, § tutor, ff. de appellat.* ita Jason *in d. l. bonorum 7.* Et eam esse * receptam Doctorum sententiam, attestatur Dec. cum Mol. *in d. l. bonorum 7.* 126 127

Declaratur verò, * non procedere stante statuto, quod solus pupillus adire potest, ita Angel. *in d. l. more.* quem refert Alexander *in d. l. bonorum.* 128

Quod tamen limitatur * dupliciter secundum Dd. *in d. l. bonorum*, puta primò, dummodo sit pupillus doli capax, 291

Quartò infertur, pupillum sine tutoris auctoritate infra 14. annum non posse contrahere societatem, ut habetur *in l. 1 pro socio*. Quia quicquid videt, & quicquid audit, ignorat, *l. fin. rem pupilli salvam fore*. Pulchrè Alex. *cons. 49. nu. 1. lib. 1.* ubi hanc tradit rationem, nempe quod contractus societatis ultro citròque sit obligatorius, *l. societates contrahuntur, §. fin. ff. pro socio*, Dec. *cons. 21. num. 1.* 134

Et hoc procedit, non solùm in societate expressa, sed etiam tacita, ut illa non possint intelligi * contracta cum pupillo ex promiscuis & socialibus actibus, ut firmat Bartolus *in l. Titium & Mævium. §. alterum, ff. de administrat. tut. & in l. si patruus*, & ibi etiam Bald. *Cod. communia utriusque Iudicii*, & Angel. *cons. 93. incipiente, quod autem si fratres*, & Baldus *in l. cum oportet, C. de bonis, quæ lib.* ubi inquit: *Quod si unus ex pluribus fratribus est pupillus, non præsumitur inter fratres contractam esse societatem, ex quo unus erat pupillus, qui negotiari non poterat*, optimè Corn. *consil. 213. lib. 3.* Dec. *cons. 556.* Angelus *cons. 60. morte dicti filii*, Aymo Cravet. *consil. 286. numer. 1.* 135

Maximè inter pupillum * & tutorem, ut respondit Dec. *cons. 442. num. 33.* & meminit Alex. *d. cons. 49.* ubi dicit hoc esse verum, etiamsi de utilitate pupilli tractetur, quod videtur fortius, *per l. obligari, ff. de auctoritat. tut.* licet id aliis displiceat, quos refert Socin. *cons. 160. num. 12. lib. 1.* 136

Declaratur hæc quarta * illatio non procedere, quando pupillus post finitam ætatem pupillarem ratificavit talem societatem; eo siquidem casu validatur societas ista, interveniente ratihabitione, ita Alex. *dict. cons. 49.* & Socin. *d. cons. 160. num 13. lib. 1.* & Aym. Cravet. *d. cons. 286.* quos refert Francisc. Viv. *in suo tractat. comm. opin. in verbo, pupillus.* 137

Declaratur secundò, * quando accessit auctoritas patris ejusdemque tutoris, qui renovare potest societatem, 138

tatem, ut notat Bald. *in addit. ad tract. Bart. de duob. fratrib.* & Alexan. *in conf. 49. maturè ponderatis, lib. 1. & in conf. 132. perlectis, lib. 5.* post Bald. *in l. mandatum, C. mand.* ut eos refert Dec. *dict. conf.* 441. ubi sublimat, quando auctoraretur in facto proprio per regulam, quę habetur *in* l. 1. *ff. de auctor. tut.* Nisi tamen auctoraretur in facto proprio bona fide, in sequendo scilicet dispositionem testatoris, *argum.* l. *qui à patre, ff. de confirm. tut. & in* l. *utilitatem, eodem tit.* vel palàm & bona fide, ut respondit Socinus, *conf.* 160. *num.* 15. *lib.* 2. ubi hoc dicit esse receptissimum.

139 Declaratur tertiò, quando majores facti adhuc simul vixerunt per plures annos, Dec. *conf.* 21. *num.* 1. per ea, quæ * tradit Bart. *in* l. *Titium & Mævium, §. altero, ff. de administ. tut.*

140 Declaratur quartò * non procedere, quando patre mortuo, utuntur eisdem ministris, tutore tacente: quo casu societas per mortem patris finita censetur renovata, ut notat Baldus, *in d.* l. *mandatum,* Cod. *Mandati,* quem refert Decius, *conf.* 548. *n.* 2. Idem placuit Soc. *conf.* 87. *n.* 16. *lib.* 1. ubi loquitur, quando palàm & per institores patris continuata fuerit societas.

141 Declaratur quintò, * quando tutores vel curatores sciunt & tacent, censeturq; eadem renovatio facta sub eisdem qualitatibus, quibus fuit ab initio ordinata, secundum Dec. *dict. conf.* 548. *num.* 4. & ita consuluisse novissimè Socinum scribit, *in conf.* 87. *in præsenti consultatione,* ubi concludit, quod illi actus inducant tacitam societatem, qui non possunt fieri citra jus & nomen societatis, allegat Bart. *in d.* l. *Titium & Mævium,* §. *in altero.*

142 Declaratur sextò, * quãdo pupillus est hæres, qui debet explicare inchoata per defunctũ, l. *hæres, ff. pro soc.*

143 Quintò infertur, * nec pupillum in judicio esse posse, sive judicium suscipere, sine tutore, l. 1. *Cod. qui leg.*
144 *personam, l. accipientis, ff. de auctorit. tut.* Aliàs * sententia

late

lata contr eos nulla est, *l. cum minores*, C. *si adversus rem jud. l. acta*, §. *contra indefensos*, & *l. contra pupillum*, *ff. de re judic.* quia etiam in judicio contrahimus, *l. 3. §. idem scribit*, *ff. de pecul.* Et in judicio non minores, sed ipsi conveniuntur, ut tradit subtilissimus & consummatissimus juris Doct. Joan. Fuber, *Instit. per quos agere possumus.*

Multo minus * damnari à Judice, vel arbitris pos- 145
sunt, *d. l. acta*, §. *fin. l. si pupillus*, *ff. de recept. arbitr.* Angel. Aret. clarus & non contemnendus Doctor, *in* §. 1. *nu.* 5. *Instit. de auctor. tut.* ubi idem esse ait, si cum illegitimo administratore in judicio fuerit. Nec referre * sive ju- 146
dicium sit civile, sive criminale, secundum Christoph. Port. *in d.* §. 1. *nu.* 8. ubi hoc dicit esse regulare, *l. cum in minores*, C. *si adversus rem jud. l. clarum*, C. *de auctoritat praest.* & *d. l. acta*, §. *fin.* & *l. contra*, *ff. de re jud.*

Pari quoque * modo non admittitur etiam ad accu- 147
sandum propter ætatis defectum, nisi suam suorumvè injuriam prosequatur, *l. 2. §. pupillus*, *ubi Dd. ff. de accusat.* qu æ est communis opinio, * teste Jul. Claro Alexan- 148
drino, viro consultissimo, *in pract. crimin.* §. *fin. q.* 14. *nu.* 8. Tutor tamen adolescentis nomine accusationem instituere potest, quod non facit sua simultate aut malitia, sed ex officio plerunq; cogente pupilli matre, *l. tutorem*, *ff. de his quib. ut indignis*, atq; adeò sic accusat pupillus verius, quàm tutor. Quo fit ut nomine pupilli falsum testamentum, accusante tutore, hæreditatem aut legatum pupillus amittat: quæ tamen conservantur interdum, maximè si tutor falsum dixerit nomine pupilli, sua sponte non coactè, *l. post legatum*, §. *ætati*, *ff. de his quib. ut indign.* Poterit quidem tutor nomine suo accusare, ad utilitatem tamen pupilli, sed tenebitur nomine proprio se inscribere, secundum communem opinionem, ut dicit Joan. de Anan. *in c. 2, num. 20. de calumn.*

Nec testis * esse potest pupillus, seu impubes, nec 149
ad testimonium aliquo pacto admittitur, *cap. testes 4. q. 3. l. 3. §. lex Iulia*, & *l. inviti*, *ff. de testibus*, §. *testes autem*, *Instit.*

Instit. de testam. Quia quicquid vident, quicquid audiunt, ignorant, *d. l. fin. ff. rem pupilli salvam fore.*

Unde Baldus scribit *in l. testium, C. de testibus*, quod ejus testimonium est in effectu, sicut si cæcus testificaretur de coloribus.

150 Et hoc procedit * in causa civili, nam in criminali etiam pubes ante 20. annos completos non admittitur, nisi quantum ad præsumptionem faciendam, quia jurare non possunt, *cap. pueri, 22. quæst. 5.* & propter lubricum consilium, ut dicit text. *in l. 3. §. lege, ff. de testibus*, optimè vir longè doctissimus atq; consultissimus Ulricus Zasius *cons. 3. num. 26. lib. 2.* Paul. Paris. de sodomia, *cons. 136 num. 67. lib. 4.* Hieron. Gigas Italus Forosemproniensis *in tract. de crimine læsæ Majest. titul. quomodo & per quos, quæst. 12.* Aymo Cravet. doctus & diligens vir, de minore 25. annis, *cons. 28. num 6.* Thomas Grammat. *decis. 40. num. 5.* Pupillus tamen quandoq; facit indicium ad probandum dominum occisum à familia, *l. 1. §. impuberes, ff. ad Syllan.* Et quando Iudex minorē 20. annis examinat proprio motu, prout in defectum aliarum probationum, ut respondit Alex. *cons. 64. n. 2. lib. 1.* rursus *cons. 119. n. 8. lib. 7.* & ibi
151 * diligentissimus Carolus Molinæus. Sicut etiam pro-
152 bat in subsidium, quando crimen per alios probari nō potest, vel quando sumus in crimine læsæ majestatis, Bernard. Diaz. *reg. 465.* & rursus *reg. 759.* ubi hoc declarat, post Dec. *in l. fœminæ, §. item si impuberes, nu. 9. ff. de regul. jur.* Quo loco idem Dec. dicit, quod dictum impuberis est ipso jure nullum, licet non opponatur.
153 Si tamē major factus testificatur de his jam proximus
154 pubertati, utlq; valet testificatio, ut tradit Hieronym. Cagn. *in l. fœminæ, §. fin. nu. 23. ff. de reg. jur.* Eaq; est receptissima scribentium opinio, ut attestantur Iul. Clar. *in suis communibus opinionib. sub. lit. P. num. 69. lib. 5.* Ba-
155 ptista Villal. *sub. lit. P. nu. 386.* Emanuel Soares, * *in Thesauro receptar. sent. sub. lit. T. num. 121.* maximè si ferat testimo-

ſtimonium de his rebus, quas eo tempore intelligere patuit, aliàs ſecùs declarat Jul. Clar. *d. num. 69.* & noviſſimé Viglius Zuichemus Friſius, vir doctiſſimus, & ſacri Imperialis conſilii Præſes æquiſſimus & meritiſſimus, *ad §. teſtes, num.* 10. *Inſtit. de teſtam. ordin.* quo loci etiam * declarat, quando quis dicatur proximus pubertati, & relinquendum hoc eſſe arbitrio Judicis exiſtimat, & rectè. Siquidem hoc Judex debet arbitrari ex pueri diſcretione, & ex aliis circumſtantiis contingentibus, & ita tenet quoque maximus ille practicus Joannes Faber, *in §. pupillus, Inſtit. de inutil. ſtipulat.* Dec. & Cagnol. *in l. pupillum, ff. de reg. juris.* Quod intellige procedere, ut declarat Didac. Covar. vir eruditione & virtute inſignis, *in ſua epitome, de ſponſalibus, in 2. parte, cap. 5. num. 5.* 156

Declaratur tamen * quinta illatio non procedere, quando ſententia fertur pro eo, ita Angelus, *d. num. 5. per l. acta, & ibi gloſſ. §. fin. ff. de re jud. & per text. in leg. non minus, & ibi omnes Dd. C. de Procurat.* Nec id ſolùm in minore adulto, ſed etiam pupillo, ut voluit gloſſ. *in l. neque tutores, C. eod. tit.* & Angel. Aret. *in d. §. neque, ff. de auctorit. tut.* in quo loco etiam dicit ipſe Angelus, quod habeat locum in infante, de quo tamen alii dubitant, quos refert Tiraq. *poſt leges connubiales, gloſſ. 6. n. 68.* Sebaſt. Vant. Ariminenſis. *in ſuo tract. nullit. tit. 11. num. 16.* ubi extendit ad omnes, qui curatoris, aut tutoris auxilio juvantur. 157

Nec ſolùm procedit * quando minor ipſe litigavit per procuratorem, quem conſtituit ſine tutoris aut curatoris auctoritate, ſed etiam, ſi ipſemet ſine tutoris, aut curatoris auctoritate litigavit, ut voluit gloſſ. *in l. 1. Cod. qui legitim. perſon.* quam ponderat, & ſequitur Panorm. *in cap. cauſam, extr. de judic.* & Alex. *conſ. 59. viſo proceſſu.* 158

Nec rurſus procedit in adulto, * curatore carente, utpote qui poteſt eſſe in judicio civili, ſive criminali, 159

etiamsi sit minor 25. annis, secundum Port. *d.num.* 8. ubi inquit, id non habere locum in casu accusationis adulterii.

160 Sextò infertur, pupillum remittere non posse id, quod sibi debetur, *l.contra juris,ff.de pactis,l.2. ff. de acceptilat*. Est enim omninò pupillo consultum, ne possit rem suam imminuere, non modò verborum obligatione, sed nec ea, quæ consensu contrahitur, & desiderat aliquod judicium, *l.pupillus,ff.de reg.jur.*

161 Hinc etiam * non potest promittere aliis, ut se obliget, *§.pupillus,Instit. de inutil.stip.* nisi promissio tenderet ad liberationem.

162 Et quia supradictum est, pupillum * sine tutore conditionem suam meliorem facere posse, ex eo primò infertur pupillum legatum agnoscere posse, etiam sine
163 tutore, cum in ea re nihil possit esse captionis.

164 Sed & ubi * non ipso jure, sed quodam facto interveniente, hic pupillus hæres fieret, æquè poterit se immiscere sine tutore. Uti quoq; poterit * solus pupillus parere conditioni, sub qua hæres à patre scriptus fuerit, *l.conditionibus,ff.de condit.& demonstrat.* Alexand. *d. l. bonorum.*

Sed etsi ab extraneo sub conditione institueretur,
165 solus quoque * & sine tutore poterit conditionem adimplere, *l.si pupillus, de condit. instit.* quia nec eo statim nomine hæres fit, sed tantùm reddit institutionem puram, quæ conditionalis erat, & sternit sibi aditum faciliorem ad eam acquirendam, si id tutori videatur.

166 Secundò infertur, * pupillum laudare posse sine tutore, sive tutor non appareat, idque benignè receptum est, ne in fraudem emptores incidant, *l. si actum, §. fin. ff de evict.* per quam legem hæc declarat Jacob. Cujac. acutissimus juris interpres. Unde etiam secum contrahentem sibi obligat, licet ipse non obligetur, & ideò contractus dicitur claudicare, ut tradit Port. *in dict. §. namque, & ibi gloss. in verbo, non obligantur, num. 1. & ibi*

in

in addit. sub lit. D. Et hoc favore pupillorum, vel filiorum, vel Ecclesiæ, vel Principis, *cap.* 1. & ibi Canonistæ, *extra de probat.* & in odium dolosi, *l. transactione finita*, C *de transact.* Non potest tamen pupillus ex eo contractu agere, nisi is ipse eum observet, sed tantum potest liberè statuere de vi contractus & obligationis, ut ejus arbitrio, vel in universum rata sit, vel irrita.

Hinc si rem emerit,* non poterit eam consequi, nisi 167
pretium solvat: nam alioqui, eo agente, retentio conceditur *l. si id quod purè, ff. de rescind. vendit.* Et sic intelligendus est locus Vlpiani, *in l. Iulianus*, §. *si quis à pupillo, ff. de act. empt.* Si quis à pupillo, inquit textus, sine tutoris auctoritate emerit, ex uno latere constat contractus: nam qui emit, obligatus est pupillo, pupillum autem sibi non obligat.

Hinc quoque,* si pupillus alterius nomine contra- 168
xerit: puta, ut institor, vel procurator, omnino ratum est, quod agit: & obligatur dominus, qui eum tabernę præfecit, *l. sed etsi quis*, §. *pupillus, ff. de contrah. empt.* Sic
& minor * procuratorio nomine contrahens domi- 169
num obligat, nec ulla datur restitutio, etiamsi fuerit circumscriptus, *l. cum mandato, ff. de minoribus.*

CAPUT XXXV.

De Effectibus Tutelæ, Curæ, & Administrationis.

Summaria.

1 *Tutor fidelis habetur loco domini, & quæ sit ratio.*
2 *Olim apud Athenienses tutor mulieris dicebatur* Κύριος τῆς ἀνθρώπου.
3 *Curatur furiosi domini loco habetur.*
4 *Dominorum appellatione veniunt tutores & curatores, etiam apud Græcos.*
5 *Tutores & curatores quando domini loco habeantur, & num. 21.*

6 *Tutor vel curator, non debet cavere de rato, nisi de ejus potestate dubitetur.*

7 *Procurator, qui alium defendit in actione reali, si de mandato dubitetur, de rato cavere debet.*

8 *Tutor non potest esse testis in causa pupilli pro pupillo.*

9 *Tutor & curator non poßunt esse testes in causa per eos agitata, durante tutela.*

10 *Tutores & curatores testimonium non ferunt in causa, qua commodum aut incommodum sentire possunt.*

11 *Testis tractans de se exonerando rejicitur.*

12 *Tutor aut curator testificari non potest super his, quæ ab eis gesta fuerint, cùm videantur habere affectionem, non secùs ac Advocatus, aut Proxeneta.*

13 *Tutor ad hoc ut pro pupillo testificari possit, cautela est quod detur curator liti.*

14 *Tutor absque speciali & expressa concessione testatoris dicitur habere plenam & liberam administrationem à lege.*

15 *Tutor potestas circa bona pupilli major est, quàm potestas filij circa bona patris.*

16 *Communis opinio.*

17 *Tutor in litem jurat in causa pupilli.*

18 *Lex de tutore magis confidit quàm de patre.*

19 *Pupilli sub tutoribus agentes, dicuntur servi, saltem parum à servis differunt.*

20 *Antiquitus patres morituri solebant determinare certum tempus filijs sub tutorum, & actorum dominio existentibus.*

22 *Tutor procuratorem constituere non potest ante litem contestatam, sed actorem.*

23 *Communis opinio.*

24 *Tutor debet constituere actorem cum decreto & auctoritate Iudicis, aliàs non valet constitutio.*

25 *Pupillus potest constituere procuratorem, etiam ante*

te litem contestatam cum auctoritate tutoris.

26 *Procurator constitutus à tutore non dicitur procurator pupilli, sed ipsius tutoris.*

27 *Tutor ante litem contestatam procuratorem quando possit constituere.*

EFFECTUS I.

QVoniam superiore capite abundè satis explicavimus de auctoritate tutorum, & in quibus actibus ea sit necessaria; agendum nunc erit, qui sint effectus tutelæ, curæ & administrationis. De quibus separatim, & de unoquoque per se videndum esse censeo, ne confusè procedamus, & veniamus ad primum. Effectus itaque primus, qui ex tutela, * cura & administratione 1
oritur, est, quod tutor, si suo officio rectè utatur, domini loco, vel vi domini habeatur, *l. tutor, ff. de administrat. tut. l. interdum, §. qui tutelam, ff. de furtis, l. qui fundum, §. si tutor, ff. pro empt. l. ad ea, ff. de reg. jur.* & Philip. Decius, *in l. bonorum 7. num. 1. C. qui admit. ad bonorum possess.* Idque * hac ratione, quod illi, qui in tutela 2
vel in curatione sunt, speciem quandam servientis præ se ferant. Quemadmodum & olim apud Athenienses tutor mulieris dicebatur Κύριος τῆς ἀνθρώπου. Sed * & cir- 3
ca curatorem furiosi eadem dicenda sunt, qui adeo personam domini sustinet, ut etiam tradendo rem adolescentis, vel furiosi, & cæterorum, qui sub cura sunt, alienare existimetur, *dict. l. interdum, §. qui tutelam.* Hi ergo dominorum * loco sunt, & dominorum appella- 4
tione comprehenduntur, non apud nostros modò, sed etiam apud Græcos, qui patrem, fratrem, patruum, tutorem, præxeptorem Κυρίους vocant: Denique * in re 5
pupilli tunc domini loco tutores habentur, cum tutelam administrant, non verò cum pupillum spoliant, *d. l. qui fundum, §. si tutor, ff. pro emptore.* Porrò autem adeò domini loco * uterque est, cum administrant, ut non 6
modò ipsis auctoribus pupilli vel adulti, sed & sine his

illi, sive agant, sive defendant, omnino rem in judiciũ deducant, nec de rato, aut judicatum solvi(ut Defensores solent) cavere teneantur, idque vulgò observari Ulpian. scribit *in l. vulgo, ff. de admin. tut.* & facit *l. tutores*, 1. *C. eod. tit.* nisi dubitetur, an tutor sit, vel an duret tutor, vel an gestus illi commissus sit, quo casu cautionem admittimus. Idemq; & in curatore ex Iuliani auctoritate statuendum tradit, hac ratione addita:
7 Æquum esse adversarium non decipi. Interdum & à procuratore(si de mandato dubitetur) cautionem de rato exigi, ex *l. Pomponius*, §. 1. *& l. qui absentem, ff. de Procurat.* constat maximè in actione reali.

8 Ex prædictis * inferunt Dd. primò, tutorem non posse esse testem in caussa pupilli, pro pupillo, cùm loco domini haberi videatur, ut tradit Bartolus *in l.*
9 *qui testamento, in prin. ff. de testam.* Id quod maximè procedit, durante eorum tutela, & cura, & quando causa, in qua expostulatur, eorum testimonium per eos agitetur, ut tenet Baldus, *per l. finalem, ff. de testibus*, ne animosè testificari videantur, ut tradit Iacobus Ægidius, *in tractatu testium, num.* 13. *in fin.* & ne dum utrumq; festinent, neutrum bene peragant, *l. final. C. de Assess.* item & ne rerum mixtura turbentur officio, *l. consulto, C. de testibus.*

10 Et hæc quidem illatio* maximè procedit, quando ex hujusmodi testimonio, tutores vel curatores commodum vel incommodum sentirent, utputa, sit tutor aut curator diceret, se solvisse creditori minoris debitam pecuniæ quantitatem, cujus rei causa creditor minorem, majorem effectum, molestaverit, ut solveret quod sibi deberet; & minor major factus ex adverso tutorem, vel curatorem induxerit, ut dicerent
11 creditori solvisse. Quo* siquidem casu, quia talis tutor vel curator tractat de se exonerando, non admittitur in testem, secundum Bart. *in l deferre*, §. *idem decreverunt, ff. de jure fisci, l. nullus ff. de testibus, & l. omnibus, C. eodem.*

Simili quoq; modo dicendum erit, *licet non spe- 12
ctet emolumentum, vel detrimentum ad tutorem, vel curatorem, modò inducantur ad testimonium super eo, quod ab illis gestum fuerit, idq; ratione affectionis, quam habuerunt, & adhuc præsumantur habere ad rem, ad instar Advocati, & Proxenetæ, secundum Innoc. *in c. super, de testibus*.

Verùm hæc illatio non procedit * secundum An- 13
gelum Aretinum, *in §. pater, num. 5. versiculo, quid de tutore, Instit. de testamentis*, quando datus fuerit curator liti periculo ipsius pupilli, non verò tutoris: quo siquidem casu absq; ullo dubio tutores vel curatores pro actore testes esse poterunt, argumento legis, *qui habet, §. si pupillus, ff. de tutel.*

Secundò *infertur ex prædicto effectu, quod tutor 14
absq; aliqua speciali, & expressa concessione, à lege dicatur habere plenam & liberam administrationem, secundum notata Bart. *in l. omnium, ff. de administratio. tut.* & Marin. Socin. *cons. 148. n. 23. 244. 1. & 43. lib. 1.* Id-
que *hac tatione, quod major sit potestas tutoris cir- 15
ca bona pupilli, quàm filii circa bona patris, ut est gl.
communiter *approbata, *in l. mandato generali, in glo. 16
final. ff. de Procurat.* & ita in specie dicit Iason, post cæteros, *in l. pactum curatoris, C. de pactis*, filius verò circa bona patris non dicitur habere liberam potestatem administrandi, nisi ei expressè concedatur, l. *contra juris civilis regulas, §. fin. ff. de pactis*.

Tertiò infertur, * quod etiam tutor in litem jura- 17
re poterit in causa pupilli, si velit, cùm sit quasi dominus, *l. videamus, & ibi gl. in verb refragabitur, ff. de in litem jurando*. Non enim, inquit textus, ad suam utilitatem jurisjurandi referenda æstimatio est, sed ad domini, cujus nomine tutelæ ratio postulatur, adolescens verò, si velit, jurare potest.

Quartò infertur, *quod etiã lex de tutore magis cõ- 18
fidat, quam de patre: quia tutore auctore põt alienare

& obligare, non autem patre auctore, §. *pupillus, Instit. de inutil. stipulat. l. fin. §. pupillus, ff. de verb. oblig.* quod quidem procedit non propter majorem confidentiam, quam lex habet de tutore, sed quia patria potestas non sit ita ordinata ad hoc, *d. l. fin. §. pupillus.*

19 Amplius prædicta procedunt, *quod econtra etiam pupilli, & alii sub tutoribus, vel curatoribus agentes, dicantur servi, saltem parum à servis differant juxta illud Pauli *ad Galat. cap. 4.* cujus verba hæc sunt: *Quanto tempore hæres parvulus est, nihil differt à servo, cum sit Dominus omnium, sed sub tutoribus & actoribus est, usque ad tempus præfixum, quod pater præscripsit*, id est, quamdiu hæres parvulus est, infra annos discretionis nihil differt à servo, quantum ad liberum usum hæreditatis sibi relictę, sed cogitur disciplinari rigore, nec aliquid facere, aut propria dispensare permittitur, nisi juxta voluntatem eorum, quibus à parentibus est commissus, quamvis tota hæreditas ad eum pertineat, videlicet quod sit dominus omnium, sed sub defensoribus, qui eum ab adversariis protegant, & curatoribus, qui causas ejus expediant, eumque in moribus instruant, usq; ad annos discretionis, vel amplius, prout patri
20 placuerit. Solebant enim *antiquitus patres morituri determinare, ut usq; ad illud, vel illud tempus filii sub tutorum & actorum dominio essent.

21 Quæ autem *supradicta sunt, non procedunt, primò quando tutor non administrasset tutelam juxta negotiorum exigentiam, vel pupillo providerit, sed eum spoliaverit, ut & supra diximus, & facit *l. ab agnato, & l. ultima, ff. de curat. furiosi.* Nec enim tutores dicuntur domini veri, seu directi, sed quatenus minori utilia fecerint, ut tradit Bart. *in l. neque tutores, in* 1. *oppos.* C. *de Procurat.*

22 Secundò non procedunt, quando ageretur de constituendo procuratore, quem tutor constituere non potest ante litem contestatam; quia non est verus domi-

minus ante litem contestatam, sed debet constituere actorem, *d. l. neque tutores*, & ibi* Bart. Bald. & communiter Dd. *Cod. de Procurat.* quem actorem * consti- 23
tuere debet cum decreto & auctoritate Iudicis. Nam 24
si aliter constitutus fuerit actor, non valebit constitutio actoris, & processus vitiabitur, ut tradit gl. & Bart. *in d. l. neq; tutores, & glo. in l. si actor, C. de appell.* & est text. *in §. fin. Instit. de cur.* Verùm dictam legem, *neque tutores*, Carolus Molin. *in prin. legis* 1. *num.* 10. *ff. de verb. obligat.* dicit, multis jam seculis exolevisse, & in desuetudinem abiisse, contrariumq; usurpari cœptum, nec
locum habere, * quando pupillus procuratorem con- 25
stitueret cum auctoritate tutoris, cùm talis constitutio valeat etiam ante litem contestatam, *d. l. neq; tutores.* Ex quibus colligenda est optima practica repellendi procuratorem, & annulandi processum per eum fabricatum, quando esset constitutus per tutorem sine decreto Iudicis ante litem contestatam. Maxi-
meque advertendum est, * quod quando tutor con- 26
stituat procuratorem in casu permisso, quod talis procurator non dicatur procurator pupilli, sed ipsius tutoris, unde in libello suo eum debere comparere tanquam procuratorem tutoris, non autem pupilli, alioqui enim non procederet processus, ut tenet Paul. de Castr. *consil.* 16. *lib.* 1.

Deniq; procedit* etiam *d. l. neq; tutôres*, quando tu- 27
tori testamento concessa fuisset administratio libera, quo casu poterit ante litem contestatam constituere procuratorem, sive fecerit inventarium, vel non, vel remissa fuerit ejus inventarii confectio, *l. fin,* & ibi Bart. *C. arbit. tut.* ut eum allegat Afflict. *decis.* 262. *n.* 6. & 7. ubi hoc etiam locum habere dicit in curatore, qui solemnia non adimpleverit, modò sibi concessa fuerit in testamento libera administratio.

SUMMARIA.

1 *Bona tutorum & curatorum pupilli, & adulto tacitè sunt*

sunt hypothecata pro mala administratione tutelæ, vel curæ.

2 *Communis opinio.*

3 *Tacita hypotheca inducitur, non solùm pro mala administratione, sed etiam pro neglectis.*

4 *Tutor testamentarius, etiam sine promißione obligatur adulto, si quid malè gesserit.*

5 *Tutor malè administrans punitur extra ordinem.*

6 *Mater tutrix ex testamento si administrat, licet inventarium non fecerit, & tutelam confirmari petierit, tutrix est, sed quo ad onera tantùm, & quæ sit ratio.*

7 *Nobilis propter delictum desinens esse nobilis ex dispositione statuti, intelligitur quo ad honores, & commoda, non autem incommoda vel damna.*

8 *Mater tutrix mandans contutori, vel alteri, ut gereret: censetur fecisse suo periculo, contra quem ei competit actio eo nomine, etiam finita tutela.*

9 *Tutor, qui tutelam alii gerendam commisit, ipse gerere videtur, & quæ sit ratio.*

10 *Mandans gerere vel patiens alium gerere, cum ipse facere debuerit, sine illius discußione, recta conveniri potest, nec excusabitur mandans.*

11 *Contumacia procuratoris nocet domino.*

12 *Hypotheca tacita non solùm inducitur in bonis tutorum, sed etiam protutorum, & qui se gerunt pro tutore.*

13 *Communis opinio.*

14 *Hypotheca tacita locum habet in bonis curatorum ad lites datorum, & eorum fidejussorum.*

15 *Tacita hypotheca etiam locum habet in bonis tutoris & curatoris generalis.*

16 *Hypotheca tacita procedit etiam in bonis actorum à tutoribus vel curatoribus constitutorum. Ampliatur num. 17.*

18 *Tacita hypotheca an procedat in bonis actoris, loco Tutorum & Curatorum à Iudice dati?*

19 Ta-

19 *Tacita hypotheca quo jure fuerit introducta?*

20 *Tacita hypotheca in bonis tutoris vel curatoris, à quo tempore incipiat?*

21 *Communis opinio, quod tacita hypotheca incipiat à tempore, quo quis inceperit esse Tutor.*

22 *Senatusconsultum Parisiense de privilegio pupilli in bonis tutoris.*

23 *Tacita hypotheca est inducta in privilegium pupilli.*

24 *Pupillus habens tacitam hypothecam in bonis tutoris præfertur expressæ posteriori fisci.*

25 *Tacita hypotheca competit etiam in bonis patris, malè & fraudulenter bona filij administrantis.*

26 *Bona patris pro administratione bonorum filij, in quibus non habet usumfructum, censentur hypothecata, si gessit se pro legitimo administratore.*

27 *Pro culpabili administratione patris non datur tacita hypotheca in bonis patris.*

28 *Magis communis opinio.*

29 *Tacita hypotheca inducitur in bonis administratorum civitatum.*

30 *Civitati non datur tacita hypotheca in bonis sui debitoris, qui bona civitatis non administraverit.*

31 *Civitas, quæ non habet fiscum, privilegium tacitæ hypothecæ non habet.*

32 *Tacita hypotheca habet locum in bonis Prælati Ecclesiæ, pro mala administratione bonorum ipsius Ecclesiæ. Limitatur num. 33. 34.*

35 *Bona vitrici pro mala administratione matris, tutricis convolantis ad secundas nuptias, sunt tacitè obligata filijs primi matrimonij.*

36 *Tacita hypotheca locum non habet in bonis hæredis tutoris, vel curatoris ad litem, vel etiam aliorum.*

37 *In obligatione bonorum generali, & expressa per defunctum facta, veniunt bona hæredum.*

38 *Pupillorum & minorum bona non sunt tacitè hypotheca*

thecata tutoribus & curatoribus pro alimentis & impensis factis ipsis minoribus.

39 *Contraria tutela actio non idem jus habet ac directa, ut tacita hypotheca procedat in bonis minoris.*

40 *Arrestum* Parisiense *circa interpretationem* l.pro officio, C.de administr.tut.

41 *Privilegium tacita hypocheca pupillus non habet in bonis Magistratus, sed cum cateris creditoribus partem habiturus est.*

EFFECTUS II.

1 SEcundus effectus, qui ex tutela, cura, & administratione oritur, est, quod bona tutorum & curatorum pupillo & adulto sint tacitè hypothecata pro mala administratione tutelæ vel Curæ, l.*pro officio*, ubi Bart. C.*de administrat.tut.* & Iason.*in leg.si constante,n.* 222. *ff.solut.matrim.*Dec.*cons.*349.*n.*3.*vers.in* 3.*dubio*, Paris. *cons.*80.*n.*34.*& seq.lib.*1.Aymo Cravet.*cons.*230.*n.*4. Zas.*in* §.*item Serviana, nu.*26.*Instit. de act.* & Ripa de
2 curatore muti, surdi, prodigi & similium, dicit * communem, *in l.dabimus, nu.*7.*de privileg.cred.*
3 Ampliatur primò, *ut procedat non solùm pro administratione, sed etiam pro neglectis, eo quod non gesserit, ut tenent Cynus, Bart. Bald. & Salicet.*in dict.* l.*pro officio*, & Andr. Barb. Siculus, *cons.*92.*n.*2.*l.*3 adeo
4 *ut etiam tutor testamentarius sine promissione defensionis, si quid malè gesserit vel administraverit, teneatur, & obligetur adulto, *toto tit.ff.de tut. & rat. distrah. & toto tit.C.arbitrium tutela, & C.de admin.& tut.*
5 Et quod *amplius est, tutor malè administrans punitur etiam extra ordinem, *l. in eos, ff. de tut.* Præterea
6 quoq; * bona matris tutricis testamentariæ administrantis (licet ejus tutela non sit confirmata, nec Inventarium confecerit) obligantur, licet tutrix non sit quoad commoda, sed quoad onera tantùm, l.1.§.*si mater, in vers.quid si pater, ibi, nec tutelam administrat, conjun-*

juncta glo. ibi, quæ est finalis, ff. ad Tertull. & est doctrina Baldi, *in l. matres, C. ad Tertull. & in l. precibus, C. de impub. & aliis substitut.* Idque hac ratione, quod mater tenebatur assignare diligentem rationem, ut tutrix: nec stultitia sua debuit sibi prodesse in non conficiendo inventarium, nec petendo sibi tutelam confirmari: quia mater tenebatur conficere inventarium, tanquam tutrix filiorum, ut voluit Speculator *in tutel. de Tutor. §. Nunc dicendum, in vers. hodie verum est,* & notatur per omnes *in l. tutor qui repertorium, ff. de administ. tut.* Nec est absurdum, quod isto casu, quoad onera & damna sit tutrix, & quoad commoda non; quia textus est in simili *in l. in actione, §. Item qui societatem. ff. pro socio,* ubi quis remanet socius, quoad damna & non quoad utilia. Ad quod etiam facit,* quod voluit Bartolus, *in L. 1. C. de dignit. lib. 10.* ubi dicit, quod si propter delictum nobilis desinat esse nobilis, ex dispositione Statuti, quod intelligatur quoad honores & commoda, sed quoad incommoda & damna remaneat nobilis. 7

Ex quo infertur, quod bona ipsius matris tutricis in tantum sint obligata ipsi pupillo pro mala administratione (juxta textum formalem *in auth. sicut hereditas, in vers. periculo omnibus imminente, qui ad tutelam vocantur: & substantiis eorum in omnibus tacitè subjacentibus pro hujusmodi administratione, Cod. de legit. tutel.*) etiamsi mater tutrix *, mandaverit contutori, vel alteri, 8
ut gereret: censetur enim id fecisse suo periculo, contra quem ei competit actio eo nomine, etiam finita tutela, ut voluit Anchor. *in cap. 1. de procurat. libr. 6.* & facit *l. solet, ad fin. ff. de tutelis. §. fin. Instit. de curat. in verbis, actorem periculo ipsius tutoris, l. ita autem gessisse, ff. de administrat. tut.* Et ideo dicit * textus, & ibi Bart. *in l. tres* 9
tutores, §. non solum, ff. de administ. tut. quod sive quis gerat per se, sive mandat alteri tutelam gerendam, sive committat contutori suo, ipse gerere videatur, nec posse defendi tanquam non gerentem. Vel etiamsi

man-

mandaverit alicui communi reputatione diligenti, bono & legali, idque hac ratione, quod negligentia mandatarii non excuset tutricem, ut tradit Bart. *in* l. *si procuratorem*, §. *si tutores*, *ff. Mand.* ubi Bart. refert se ad dicta per eum *in* l. 1. §. *si quis jus dicenti non obtemper.*
10 ubi dicit, *quod quando aliquis teneatur aliquid facere, & alii mandat: si mandatarius non faciat, non excusetur mandans, de quo plenè secundum eum habetur, *in* l. *cum filius ff. de verb. oblig.* Unde per hoc di-
11 cit, quod si dominus sit *citatus, & miserit procuratorem, nec procurator compareat, quod non dicatur contumax procurator, sed Dominus.

12 Secundò ampliatur secundus effectus, *ut procedat etiam in bonis tutoris, videlicet illius, qui non est tutor, sed gerit se pro tutore, vel munere tutoris fungitur in re impuberis, sive se putat tutorem, sive scit non esse, fingit tamen, ut tenet gloss. *in d.* l. *pro officio*, *in glos.*
13 *final.* quam ibi Baldus *dicit non esse alibi, & glo. *in* l. *Dabimus, in verbo, privilegio*, ubi Ripa, *num.* 9. dicit communem, *ff. de Privileg. credit.* Socin. *cons.* 85. *lib.* 1. Aym. *cons.* 20. *num.* 37. & Petrus Vanderanus, *De Privileg. credit.* Nec enim debet esse melioris conditionis hic protutor, qui nulliter administravit, & qui non est tutor, quam ille, qui verè est, *cap. eum qui, de præbend.* & Aret. *cons.* 29. Imputandum siquidem tutori minus legitimo est, cur tutelam minus legitimè & solemniter administraverit. Esset enim plusquam absurdum, quod plus tribueretur tutori putativo, quàm vero. Nam licet quis nullo modo sit tutor, nec verè, nec putativè, tamen si administrat bona alterius, tenetur pro administratis, ut patet toto titul. *ff. & Cod. de negotiis gestis.*

14 Tertiò *ampliatur, ut procedat etiam in bonis curatoris ad lites, & eorum fidejussorum, quorum bona tacitè quoque sunt hypothecata pro eorum administratione, sicuti bona tutoris & curatoris generalis, ut

est

est textus, & ibi notatur per Dd. *in l. properandum*, C. *de Judiciis.*

Quartò ampliatur, * ut procedat etiam in bonis a- 16
ctorum datorum à tutoribus vel curatoribus: quia etiam illorum bona sunt tacitè obligata, sicut bona tutorum & curatorum, ut tradit Bart. *in leg. Actor. ff. rem ratam haberi.* Id quod * usque adeò procedit, etiam- 17
si is qui dederit actorem, non impleverit solemnia, scilicet petendo confirmationem, & conficiendo inventarium, quia actores constituti à tutoribus, æquiparantur ipsis tutoribus, ut tradit Andræas Barbatias *consil. nonagesimo secundo, numer. sexto, libro tertio*, allegans Angelum, *in lege secunda, ff. de curatorib. bonis dando.*

Quæ tamen * ampliatio non procedit in actore da- 18
to à Judice loco tutoris vel curatoris, cujus bona non sunt tacitè hypothecata, ut tradit Bartol. *in dict. leg. actor.* & meminit Jason *in l. properandum, ff. de judic.* licet Angelus Aretinus *in § quod si tutor, num. 6. Institut. de curat.* dicat, eo casu ejus bona pupillo esse obligata & hypothecata.

Et hæc quidem * hypotheca introducta fuit jure di- 19
gestorum, ut tradunt Franciscus Balduinus *in tractat. de pignoribus & hypothecis*, & Petrus Vanderanus, *de Privileg. credit. cap. 6.* Qui eodem loco alios contrarium tenentes allegant, ad quos lectorem, brevitatis causa remittimus.

Sed dubitari contingit, à quo tempore tacita ista 20
hypotheca in bonis tutorum, curatorum, protutorum & eorum fidejussorum incipiat. Et glossa quidem *in dict. leg. pro officio*, ponit duas opiniones. Quarum prima hæc est, videlicet, quod hypotheca incipiat demùm à tempore, quo inceperit esse tutor, argumento legis, *cum oportet, §. finali, Cod. de bonis, quæ liber.* Secunda opinio est, quod incipiat demùm tempore, quo inceperit malè administrare, argument. legis *hac edictali,*

21 *li*, §. *pen.* C. *de nupt.* Sed primam * opinionem tanquam communem tenent Barthol. Socin. *conſ.62. num.1. verſ. ſed primam opinionem, lib.1.* Aym. *conſ.230.num.4.* & noviſſimè Villalob. *commun.opin.lit.H.num.54.* pro qua opinione adducunt text. *in d. l. pro officio*, ubi probatur, quod pro neglectis, & non geſtis, bona ſint obligata: ergò non à tempore geſtionis, ſed à principio decretæ adminiſtrationis. Id quod confirmatur ex eo, quia quando lex mandat tutori vel curatori, ut obliget expreſſim bona, quod talem obligationem velit à principio fieri, *l.fin.C.quando mulier tutel.offic.fungi poteſt,* & *l. de creationibus, in fine, C.de epiſcop.audient.* Et hoc ita in ſu-
22 prema * Curia Pariſienſi Arreſtis liberalibus 8 Idus Aprilis, Anno 1574. judicatum fuit, ut refert Renat. Choppinus, *de privileg.ruſtic.lib.1. cap.5. num.2.* Unde idem dicere debemus, quando lex ipſa tacitam hypo-
23 thecam inducat, & tanto fortius, cum hoc inductum *
24 ſit in privileginm pupilli, *arg l. beneficium, ff.de conſt. Princip.* adeò ut etiam ratione hujus tacitæ hypothecæ pupillus præferatur expreſſæ poſteriori fiſci, *l.1.C.rem alien.gerentibus.*

25 Quinto ampliatur, * ut etiam procedat in bonis patris adminiſtrantis bona filii fraudulenter, vel malè alienantis, tanquam legitimus adminiſtrator, quo caſu pro bonis filii alienantis per patrem datur hypothecaria tacita in bonis ipſius patris, *l.cum oportet*, §. *fin.* C. *de bonis, quæ liber, l.ſi duo, ff. depoſiti,* & facit *l.Imperator, ff.ad Trebell.*

26 Quæ ampliatio * etiam locum habet, licet pater adminiſtraverit bona, in quibus non habeat uſumfructum, ſeu non eſt legitimus adminiſtrator, modò ſe in adminiſtrandis bonis filii geſſerit pro legitimo adminiſtratore, cum tamen non eſſet, juxta notata Bartoli *in l.fin.§.1.ff.de verb.obligat.* & facit *d.l. pro officio,* & *ibi gl.* & ita hoc firmat Bald. Novel. *in tract. dotis, in 9. parte, in 8. privil.*

Quod tamen non procedit, * quando non probatur dolus patris, sed tantùm culpa, atque ita bona filii administraverit, ut habetur in *l. Imperator, ff. ad Trebell.* quo quidem casu non tenetur. Et hanc esse magis communem opinionem, tradit Bartholom. Socin. *conf. 34.* 28
num. 17. lib. 1.

Sextò ampliatur, * ut etiam procedat in bonis ad- 29
ministratorum civitatis, cujus gesta fuerit administratio, ut bona Consulum, Scabinorum & aliorum administratorum; qua scilicet eorum bona pro dicta administratione sunt tacitè hypothecata civitatibus, quarum gesta est administratio, *l. fin. Cod. quo quis ord. conveniatur, lib. 11. & l. 2. de debit. civit.* & ibidem * Alexand. & Ja- 30
son, *in l. 1. § si hæres, ff. ad Trebell.* licet civitas non habeat tacitam hypothecam in bonis sui debitoris, qui bona civitatis non administravit, *l. 2. C. de jure Reipubl. eodem lib.* Nec etiam * civitas, quæ non habeat fiscum, pri- 31
vilegium habet tacitæ hypothecæ, ut *l. simile, & ibi gloss. ff. ad municip.* & notant gloss. & Dd. *in l. 2. C. in quibus causis pig. tacitè contrah.* & Roman. *conf.* 408. *incip. præsens consultatio,* & firmat Alex. post Jacobum de Aretio, *in l. 1. § si hæres, ad fin. ff. ad Trebell.*

Septimò ampliatur, * ut procedat etiam in bonis 32
Prælati, pro mala administratione Ecclesiæ, quæ tacitè quoque sunt Ecclesiæ obligata, ad instar tutoris, ut est gloss. *in cap. ex literis, de pignor.* Panorm. *in cap. Episcopus, de præbend.* Felin. *in cap. cum deputati, de judic.* & Alexand. *conf.* 104. *in fin. libr. 6. & in l. si filiosfamilias, §. fi. col. 3. ff. de solut. matr.* & latè glossa pragmatica, *in proœmio, verbo, jura, & seq fol. 14. verso.*

Verùm hæc locum * non habent in casibus, quibus 33
Prælatus non æquiparatur tutori, quia Ecclesia æquiparatur civitati & non fisco. Et sicut civitas non habet tacitam hypothecam, ita nec Ecclesia, nisi in casu præmisso, ut per Bald. *in l. fin. in vers. quæro hîc an civitas, C. de sacrosanct. Eccles.* & Bart. Bald. *in l. 2. C. in quibus causis*

34 *sis pignus tacitè contrah.* Id quod * etiam procedit in Camera Episcopali, in qua privilegium tacitæ hypothecæ cessat. Undè si quis contrahat cum Episcopo, bona illius non erunt tacitè hypothecata Episcopo, nec Episcopatui, ut tradit Baldus *in rubrica, Cod. de privileg. fisci, in fin.*

35 Octavò ampliatur, * ut etiam procedat quo ad bona vitrici, pro mala administratione matris tutricis, quæ convolaverit ad secundas nuptias, non restituta tutela, cujus vitrici, id est, secundi mariti bona, pro tutelæ redditione, & restitutione reliquorum sunt tacitè obligata filiis primi matrimonii suis privignis, *l. penultim. Cod. in quibus causis pign. vel hypotheca*, & tradit Bartholomæus Socinus *cons.* 180. *libr.* 2. de qua re *supra cap.* 15. satis amplè diximus.

36 Declarantur autem * prædicta non procedere, primò in bonis hæredis tutoris vel curatoris ad litem, vel etiam aliorum secundum Raphaëlem Cumanum *consil.* 58. dicens, eorum bona tacitè non esse obligata, pro administratione tutorum vel curatorum, cum in
37 obligatione * generali, & expressa bonorum facta per defunctum, non veniant bona hæredum, *l. Paulus, in princip. ff. de pignor.* & habetur per glossam & Doctores *in l. assiduis, Cod. qui potiores in pignore habeantur, & l. 1. in fin. C. commun. de legat.* Si ergò in generali, & expressa obligatione non veniant bona hæredis, non etiam debent venire in tacita, argum. *l. cum quid, ff. si cert. petat.* Nec obstare videtur *l. properandum, §. final. C. de judiciis*, dicens, *Hæredesque & res eorum.* Debet enim iste §. intelligi secundum prædictum Raphaëlem de rebus hæredum, quæ fuerunt tutoris & curatoris, non autem de rebus propriis dictorum hæredum: vel, ut dicit Jason ibidem, debent dicta verba referri, *Res eorum* ad tutores & curatores.

38 Secundò declarantur prædicta * non procedere in tutoribus vel curatoribus pro alimentis & impensis factis

ctis ipsis minoribus: quia tutor vel curator non habet hypothecam in bonis pupillorum vel adultorũ, ut tenet Albericus *in dict. leg. pro officio*, & facit *l. ultim. C. de legit. tutel.* cum non reperiatur jure cautum, quod & placuit Francisco à Ripa, *in l. dabimus, num. 13. de Privileg. credit.* dicenti, * tutores & curatores non esse in 39
eadem causa, in qua essent ipsi minores, scilicet, ut nõ competat tutoribus privilegium tacitæ hypothecæ in bonis impuberis, ex contrario judicio tutelæ. Ita quoq; * in Curia Parisiensi judicatum fuit pridie Ca- 40
lendar. Februarii, Anno 1572. ut dicit Renatus Choppinus, *de Privileg. Rusticorum, lib. 1. c. 5. num. 2.* quo loco etiam tradit, tutorem licitè retinere non posse fundos pupillares ex caussa reliquorum tutelę, cujus rationes nondum discussæ fuerint, salvo jure hypothecæ ipsi tutori; nulla interim cautione ab eo in rem tutoris interposita, idque Arresto Curiæ Parisiensis decimo nono Calend. Septemb. Anno 1538. confirmatum fuisse, dicit Renatus, *d. loco.*

Tertiò prædicta * non procedunt in bonis Magi- 41
stratus, qui tutorem dederit, sed cum cæteris creditoribus partem habiturus sit, *l. 1. §. privilegium, ff. de Magistrat. conveniend.*

Summaria.

1 *Tutores vectigalia conducere non possunt, & quæ sit ratio, num. 2.*

3 *Tutor vel Curator prohibetur vectigalia conducere, tàm durante, quàm finitâ tutelâ.*

4 *Tutores conducentes vectigalia videntur fraudare fiscum, cùm asserant se nulli teneri conducendo, & ideo tenentur crimine falsi.*

5 *Tutor pupillo & fisco satisfaciens potest conducere vectigalia.*

6 *Tutor cum fisco contrahere potest, si decesserit is, cujus tutelam administraverit.*

7 *Privilegium, qnod datur pupillo in actione personali contra tutorem, ut præferatur omnibus, non transit ad hæredes.*

8 *Tutor vel Curator, ante rationem redditam, incidens in contractum fiscalem, non habet locum pœna legis Corneliæ de falsis, licet unitatis, cujus tutela vel cura fuerit administrata.*

EFFECTUS III.

1 TErtius effectus est, * quod tutores vectigalia conducere non possunt, *l.unica, C.ne tutor vel curator vectigalia conducat, l.1.§.tutores, ff. ad leg. Cornel. de falsis*, quas leges Baldus dicit esse periculosas contra tutores & curatores, *in d. l. unica*. Ratio autem hujus
2 effectus* est, ne fisci conditio gravi periculo objiceretur, & ad inopiam vergente tutore, fiscus, donec pupillo satisfactum fuerit, morari cogatur, ut tradit Petrus Vanderanus *de Privil.credit.c.8.* vel ne extenuentur facultates eorum, quæ fisco fuerint subsignatæ, *l. semper, §.conductores, ff. de jure immun.* tum etiam, quia videntur bona sua pluribus in solidum obligare.

3 Amplia prædicta, * ut procedant tam durante, quàm finita tutela, sine deposito officio, nondum tamen ratione reddita, *d.l.unica, & d l.1.§.tutores*, & ibi
4 glossa, Bart. & Dd. Adeò * ut etiam conducentes videantur asserere se non esse tutores, nec se ea causa teneri, ideoq; teneantur crimine falsi, *d.l.1.§. tutores, & ibi gloss. verbo, non possunt.*

5 Verùm hæc ampliatio* non procedit primò quando sponte utrique idoneè satisfecisset, *dict. leg. unica*, & ibi Bartolus.

6 Secundò * non procedit, quando is, cujus tutela, vel cura gesta fuerit, decesserit, licet ejus hæredi nondum rationem reddiderit, *dict.§.tutores*, cùm privile-
7 gium * non transmittatur, *l.ex pluribus, ff. de administ. tut.* Nec enim causæ, sed personæ succurritur, quæ meruerit præcipuum favorem.

Ter-

Tertiò locum sibi non vendicat, quando ante rationem redditam inciderint in contractum fiscalem jure hæreditario tutor vel curator: quo quidem casu prædicta pœna locum non habebit, licet adhuc vivat is, cujus tutela vel cura administrata fuerit, *d.* §. *tutores, vers. sed etsi*, & ibi Bart. 8

SUMMARIA.

1 *Ex contractu tutoris actio datur pupillo. Ampliatur nu. 2.*
3 *Regula juris communis, quod ex facto procuratoris nobis non quæratur actio directa, vel utilis sine cessione.*
4 *Tutor tutorio nomine pupillo stipulari potest, alteri verò minimè.*
5 *Tutor ipso jure semper acquirit actionem pupillo sine cessione.*
6 *Curator adulti acquirit adulto actionem sine cessione.*
7 *Res empta pecunia minoris efficitur minoris, licet emens emerit nomine proprio.*
8 *Extraneus non tutor acquirens ex re pupilli, ipsi pupillo acquirit in subsidium.*
9 *Tutor quando dicatur contrahere, ut tutor.*

EFFECTUS IIII.

QUartus effectus est, *quod ex contractu tutoris actio utilis detur pupillo, *leg.* 2. *ff. quando ex facto tutoris, & l. etsi, cum l. si ij, & l. per tutorem, C. eodem.* 1

Amplia, *ut procedat etiam in milite, juxta *l. si ut proponis, C. de rei vendicat.* in uxore & viro, *l. uxor marito, vers. nihil prohibet, ff. de donat. inter vir. & uxor.* & in Ecclesia, quæ vicem pupilli habeat, ut tradit gloss. *in d. l. 2. ff. quando ex facto tut. per l. final. C. de sacrosanct. Eccles.* Sed contrà * prædicta regula juris est, quod ex facto Procuratoris nobis non quæratur actio directa, vel utilis, sine cessione vel ratihabitione *l. si ego*, §. 1. *ff. de negot. gest. & l. bonorum, ff. rem ratam haberi.* 2 3

4 Secundò ampliatur * quartus effectus, ut maximè procedat quando intervenerit stipulatio, de qua *in l. quoties, in prin. ff. de administ. tut. & in l. stipulatio ista. §. si stipuler. ff. de verb. obligat.* quia tutor potest stipulari pupillo nomine tutorio, *l. eum qui, §. si actori, ff. de constitut. pecunia,* & ibi gl. quam sequitur Philippus Cornæus, *cons. 327. num. 3. lib. 1. & cons. 289. nu. 6. lib. 3.* Dicens, *d. n. 3.* hoc etiam procedere de jure Canonico, in quo non agatur de tanta subtilitate, prout de jure civili, *cap. dilecti, de judiciis,* & gloss. *in cap. sciscitata, de rescript. & in cap. querelam, de elect.* licet regulariter nemo alteri stipulari possit, *l. stipulatio ista, §. alteri, ff. de verb. obl. & §. si quis aliis, & § alteri, Inst. de inutil. stip.*

5 Tertiò ampliatur, * quod tutor ipso jure, & semper acquirat pupillo actionem sine cessione, *l. quoties, & ibi gloss. in prin. ff. de administ. tut. l. 1. ff de stipulat. servorũ,* Bart. *in l. stipulatio ista, §. si stipuler, in 2. ff. de ver-*
6 *bor. obligat.* Id quod etiam * obtinet in curatore adulti, qui etiam acquirat adulto actionem sine cessione, juxta not *in l. si pecuniam, ff. si cert. petat. & in l. stipulatio, §. si stipuler ff. de verb. obligat.* cum curator censeatur habere mandatum plenum & liberum, ut tradit Bartol. *in l. neq; tutores, ad fin. C. de Procurat. & notatur in l. pactum curatoris,* ubi Jason, *C. de pact.* & optimè tradit Aymo Cravet. *in materia acceptationis, confessionis, cons. 261.*

7 Quartò ampliatur, * quod etiam res empta pecunia minoris efficiatur minoris, scilicet emens emerit nomine proprio, *l. 2. ff. quando ex facto tutoris, l. curator, C. arbitrium tutelæ,* sequitur Nicol. Ever. *in loco à minoribus, vers. 4. & in loco à milite ad Ecclesiam, vers. 9. & in in loco à pupillo ad ecclesiam, circa fin.*

8 Quod tamen nõ procedit, * quando res empta fuisset ab extraneo, non autem tutore vel curatore, quo quidem casu tantùm vindicari poterit in subsidium; *l. si la 1. ff. de sol.* & ibi Bart. *in fin idem in l. 2. ff. quando ex*

facto

facto tutoris. Sequitur Roman. singul. 164. *incip. tu scis*, & Alexand. *cons.* 36. *lib.* 4.

Dicitur autem tutor contrahere * ut tutor, licet non exprimat, quando simpliciter contrahit super re spectante ad pupillum, cum eo, qui de hoc habeat notitiam, licet se non nominet tutorem, ut voluit Bart *in l.* 1. §. *nuntiatio, ff. de oper. novi nuntiat. & in l. post. mortem*, § 1. *ff. quando ex facto tut.* & per Dd. *in dd. juribus, & in l. ei qui, C. qui cum eo*, & tradit Philip. Corn. *cons.* 1. *num.* 1. *& consil.* 327. *numer.* 6. 7. *&* 12. *lib.* 1. quam quæstionem late tractant Borg. Cavalc. *de tutor. & curat. num.* 243. *& trib. seq. idem num.* 252. *& trib. seq.* Zas. *cons.* 4. *num.* 24. *lib.* 1. *& cons.* [illegible] *num.* 6. *eodem*, & novissimè Ioseph. Mascard. *conclus.* 38. *de probat. in verbis. actus quod præsumatur nomine proprio factus*, ubi limitat septem modis, ad quos benevolum lectorem brevitatis causa relegamus.

SUMMARIA.

1 *Ex contractu tutoris actio datur in seu contra pupillum, non vero tutorem, & quæ sit ratio, nu.* 2.

3 *Tutores & curatores, finito officio, non conveniuntur ex administratione pupillorum vel adolescentum.*

4 *Tutor, finito officio, non tenetur de evictione quando jure vendidit.*

5 *Tutor emens rem nomine minoris tenetur minor acceptare acquisitionem, & tutor vel curator liberatur reddendo rem acquisitam cum fructibus, etiamsi valor rei decreverit, modò acquisitio tempore suo rectè prudenterque pro minore facta fuerit.*

6 *Tutor in emendis rebus non tenetur circa subsecutam nominis deteriorationem, nisi de dolo & lata culpa, non autem levi.*

7 *Tutor propriam fidem astringens pro minore, seu se suo nomine obligans tenetur, & ididem in procuratore & institore remissivè.*

8 *Minor impetrans literas regias ad obligationem annullandam, si annullata fuerit, non tenebitur is, qui pro eo se obligavit.*

9 *Fatuus tutor est, qui se obligat tam nomine tutoris, quàm suo.*

10 *Dolus tutoris vel curatoris pupillo nocere, vel prodesse non debet, sive solvenda est, sive non.*

11 *Delictum tutoris vel curatoris pupillo non nocet, sed tutor vel curator punitur.*

12 *Intellectus* l. 2. C. de his, quib. ut indign.

13 *Ex dolo tutoris convenitur pupillus in quantum factus est locupletior, num 16.*

14 *Pupillus quando dicatur factus locupletior, & ex dolo tutoris teneatur, num. 15.*

EFFECTUS. V.

1 QUintus effectus est, quod ex contractu tutoris actio detur in seu contra pupillum, non verò tutorem, *l. 1. & 3. vers. quare merito, & l. post mortem. §. tutor, ff. quando ex facto tui. l. 3. C. eodem, l. cum quadam, §. invenimus, C. de administ. tut. l. illud, §. fin. ff. de evict.* Præses Everard. *in loco suo legali à min. ad eccles. vers. 9. & loco à pupillo, ad ecclesiam, vers. hinc etiam est*: quia officij

2 * necessitas, & tutoris fides ei in damnum esse non debet, cogitur enim omnino facere, quæ sunt ex re pupilli sui. Quare hæc necessitas merito eum excusare debet, ne in damno sit, cum bona fide suo fungatur officio, ut dicit Francisc Balduin. *instit. de in offic. testamento, in verbis, si tutor, per l. sed si quis, ff. quemad. testament. aper. & d. l. cum quadam.*

3 Amplia, * ut procedat maximè, finita tutela, *d. l. post mortem ff. quando ex facto tut. & l. 1.* & ibi Bald. & Salicet. *C. eodem tit. & in d. l. cum quadam mulier, C. de ad-*

4 *ministr. tut.* adeo etiam * ut tutor finito officio non teneatur de evictione, quando in casu concesso & permisso vendiderit, cum sit officium necessarium, publicum

eum auctoritate, & utilitate privatum, *l. si non subscripsisti*, & ibi Salicet. C. *de administr. tut.* & glo. *in cap. sicut.* 46. *distinct.* ut tradit Boerius, *decis.* 80. *num.* 1. & 3.

Amplius etiam procedit, licet valor * rei emptæ 5
nomine tutorio, pòst decrevit, modò tamen acquisitio suo tempore rectè prudenterque facta fuerit pro minore. Eo siquidem casu minor regulariter non habebit electionem, sed tenebitur acceptare acquisitionem, liberabiturque tutor vel curator, reddendo rem acquisitam cum fructibus, non inspecto quod postea casu contigerit, *l. verum*, §. *sciendum*, *ff. de minorib.* *l. sed an ultro*, §. 1. *ff. de negot. gest.*

Idem quoque * dicendum erit, si nominis deterio- 6
ratio supervenerit citra latam culpam tutoris, ut eleganter tradit Carolus Molin. in Tractatu usurarum, *quæst.* 76. *n.* 593. *& seq.* etiamsi tutor comparaverit prædia minus idonea, cessante lata culpa: cùm tutor solùm teneatur de lata culpa, non de levi, ut est text. *in l. tutor*, §. *competit*, ubi gloss. & Bart. *ff. de administ. tut.*

Declarantur * prædicta non procedere, quando tu- 7
tor propriam fidem astrinxisset, seu se suo nomine obligasset, & ita condemnatus fuisset, *l. si is quem*, Cod. *de Præd. minorum*, & est text. notab. secundum verum intellectum, *in l. Procurator, qui pro evictione*, *ff. de procurat.* & *l.* 4. §. *in eum, in prin.* *ff. de administ*, *rerum ad civitatem pertinentium*, & tradit Everard. Præses *in loco legali à tanquam seu respectivis*, *vers. nonò. facit*, & *in loco à nomine dignitatis, in prin.* Dec. *in procuratione & institore*, *consi.* 510. *num.* 4. 5. & 6. & novissimè Carol. Molin. *in rub. de verb. oblig. num.* 78.

Verùm hæc declaratio * locum non habet, quando 8
minor impetrasset literas ad annullandam obligationem, quæ annullata fuisset: quo siquidem casu etiam non tenebitur is, qui pro minore vel pupillo se obligaverit, ut tradit Petrus Rebuff. *in Tract. suo de literarum obligat, artic.* 2. *gloss.* 1. *num.* 98. dicens * inter alia, fa-

tuum esse eum, qui se obligaverit tam nomine tutoris vel procuratoris, quàm suo: quia dum non si tutor, suo nomine exigi illa pecunia ratione obligationis poterit.

10 Secundò * prædictus Effectus declaratur ut nõ procedat, quando intervenerit dolus tutoris, quem pupillo nocere, vel prodesse non oportet, sive solvendo sit, sive non, si nihil citra rem pupilli gestum fuerit, *l. neque cum interdicto*, *l. alterius*, *de reg. jur.* Æquum enim est, ipsum tutorem ex delicto suo teneri, nõ pupillum, *l. neque infantes*, *§. sed nec si hi*, *ff. de fideicom. libert.* maximè quando agatur de exhibendis tabulis, quæ apud pupillum sunt, & dolo tutoris desierint esse.

11 Et hæc maximè * procedunt in delictis, vel quasi delictis, in quib. multo minus pupillo tutoris dolus nocere debet. Exempli causa, quod Imperatores voluerint eum cadere causa, qui rei, quam petebat, quieto possessori vim intulisset, id sic in persona pupillorum adultorumve moderati sunt, *in l. meminerint*, §. *ult.* C. *unde vi*, ut si tutores aut curatores vim intulerint possessori, pupillos tamen aut adultos non atterat damno culpa temeritatis alienæ, sed illico quidẽ possessio ei, à quo ablata est, reddatur: Tutores autem vel curatores deportentur, & salva sit rerum suarum persecutio pupillis & adultis, *l.2.* C. *Theod. unde vi*, *tit.* 20. *lib.4.*

12 Nec obstare * quod in contrarium adferri soleat, ex quod à Severi & Anton, rescripto, *in l. 2.* C. *de his, quib. ut indign.* quasi dolus ac delictum tutoris pupillo noceat; propterea quod ejus rescripti hæc ferè verba sunt: *Si pupilli nomine falsum vis dicere testamentum, de quo per Pollam transactum est, potes experiri, dum memineris, si in causa non obtinueris, & portionem, quam ex eo testamento pupillus habet, te ei salvam facturum (quam adimi pupillo necesse erit, secundum juris formam) & de calumnia tua Præsidem deliberaturum, &c.* Nam cum pupilli nomine accusatio mota sit à tutore, hujus factum ita de-

num

mum pupillo nocet, si tutor solvendo sit, à quo pupillus recuperare possit, quod præstiterit. Quod autē eo rescripto de calumnia tutoris, qui sub nomine pupilli cuipiam litem intenderit, punienda continetur, id melius explicari non potest, quàm adhibito altero Alexandri Principis rescripto, *in l. non est, C. de administr. tut.* cujus hæc verba sunt: *Non est ignotum tutores, vel curatores adolescentum, si nomine pupillorum vel adultorum scientes calumniosas instituant actiones, eo nomine condemnari oportere ne sub prætextu nominis eorum propter suas simultates securè lites suas exercere posse existiment.*

Sed hæc * secunda declaratio locum non habet, 13
quando tutor per dolum acquisivisset aliquam obligationē pupillo, & pupillus ex ista obligatione postea major factus egisset. Quo quidem casu contra eum excipi poterit de dolo tutoris; maximè si pupillus factus fuerit locupletior: quia nemo locuples fieri debet cum aliena jactura, secundum ea, quæ traduntur in *l. Iulianus, §. sed cum in facto, ff. de act. empt.* & facit *l. 3. ff. quando ex facto tutoris.*

Locupletior autem * factus præsumitur, si pergat a- 14
gere ex contractu. Exempli causa, si tutor emerit aliquam rem à Caio circumvento per dolū, & pupillus ex isto cōtractu postea agat, tunc nocebit ei dolus tutoris. Ideoque si tutor dolo fecerit, quo minus quis permissu Prætoris, ejusve cujus ea jurisdictio est, in possessione bonorum sit, in pupillum dabimus in factum actionem, si modò solvendus sit tutor, *leg. prima, §. Etsi tutor, ff. Ne vis fiat ei, qui in possessione.* Itemque si tutor in contrahendo dolo quicquam fecerit, & solvendo sit, præstabit in solidum pupillus ex dolo ejus; maximè, id est, ita demum, si quid ad eum pervenerit, vel locupletior factus fuerit, tutor autem in residuū, *l. summa, §. si de dolo, ff. de peculio,* etiam post depositum tutelæ officium condemnandum, *l. Iulianus, § sed cum in facto, ff. de actio. empti. juncta l. si dolo, ff. si quis omissa causa*

causa testament. Nam ut pupillus præstare cogatur, duo sunt necessaria. Primum, ut rem à tutore servare possit, *l. 1. ff. quando ex facto tut.* Alterum, ut ex illius fraude locupletior pupillus factus sit, *dict. l 3. ff. quando ex fact. tutoris.*

Denique etiam* si tutores per iniquam distributio-
15 nem puppilli rationibus faverint, atque adeò aliquid ad pupillum pervenerit ex eorum dolo, pupillus convenietur actione tributoria. Sed etsi nihil ad eum pervenerit, attamen si solvendo sint tutores, ex eorum dolo tenebitur pupillus, ut actionem præstet vel cedat, quam contra tutores habeat. Quod & in aliis actionibus obtinet, si ab his modò rem servare possit, ut probatur *in l. 3. §. si servus pupilli, ff. de tribut. action.* Præterea
16 quoque * dabitur actio de dolo in pupillum, qui ex dolo tutoris factus fuerit locupletior, *l. sed & ex dolo, ff. de dolo*, adeò ut ipse agere volens ob contractum cum tutore (qui dolo fecit in rem pupilli) habitum, exceptione doli mali repellatur, *l. 4. §. illa etiam quæstio, juncta l. si procurator, ff. de doli except.* Cum enim alterius circumventio alteri actionem non præbeat, eo fit, uti tutores aliquem cum ipsis in rem pupilli contrahentem circumveniendo, actionem impuberi quærere non potuerit. Licet enim in favorem pupilli inventi sint tutores: non tamen usque adeò hoc tam latè patet, ut prætextu hujus favoris liceat dolum subsuere. Quod
17 etiam* procedit in curatore, si fortè curator minoris furiosi dolum nectat in administratione personarum ei subjectarum.

Summaria.

1 *Tutore condemnato, actio judicati datur, non contra tutorem, sed pupillum.*

2 *Tutor prosequens causam iniquam sine consilio peritorum, si succumbat, ad expensas litis suo nomine tenebitur.*

3 *Cautela pro tutore & curatore, ut eligat Advocatum peritum.*

4 *Consules Civitatum, Scabini, & alij administratores, injustam litem prosequentes, tenentur judicati.*

5 *Tutor salaria Advocatis præstita imputare pupillo prohibetur, si supervacaneam litem instituerit.*

6 *Rectores piorum locorum, non habentes justam causam litigandi, si litigaverint, tenentur proprio nomine in expensis, nec eas pupillo computare poterunt.*

7 *Procurator generalis, non habens speciale mandatum ad intendendam certam actionem, tenetur proprio nomine in expensis.*

8 *In generali mandato non venit delictum.*

9 *Tutor putativus non citatus, liti se offerens, tenetur, si condemnatus fuerit.*

EFFECTUS VI.

SExtus effectus est, * quod tutore condemnato, actio judicati non detur contra tutorem, sed pupillum: maximè quando fuerit condematus tutorio nomine, ut est textus & ibi Bald. & Dd. *in l. 1. Cod. quando fiscus vel privatus, l. 2. l. tutores, § adversus, ff. de administ. tut. l. 5. ff. quando ex facto tut. & l. 4. Cod. in quibus causis in integrum restit.* & Faber *semestrium lib. 1. cap. 13.* 1

Declarantur prædicta non procedere, quando tutor se suo nomine obligasset pro pupillo, & ita condemnatus fuisset, ut diximus *effectu præcedent. declarat. 1.* & tradit Ioannes Imbertus, *Institut. Forensium, libr. 1. cap 50. lit. B.*

Secundò * declarantur non procedere, quando tutor fuisset prosecutus causam evidenter injustam sine consilio peritorum, & ita condemnatus fuisset in expensas. Quo quidem casu quoad expensas fiet exsecutio contra tutorem, *l. non est ignotum, & l. si bona, C. de administr. tut.* Bart. & alii, *in l. 4. ff. de re jud. & in l. edita, C. de edendo, & in l. qui solidum, §. etiam, ff. de legat. 2.* 2

Aufrer.

Aufrer *in decis. Tholos. quæst.* 40. Unde * cauti debent esse tutores & curatores, ut eligant Advocatum peritum. Si enim libellus malè conceptus foret emendandus, quanquam minoris nomine hoc fieret; tutores tamen & curatores expensas luent, secundum Iasonem *in d. l. edita, num.* 40. C. *de edendo.*

4 Quæ quidem declaratio * etiam locum habet in consulibus civitatum, Scabinis & aliis administratoribus, idque hac ratione: ne sub prætextu nominis civitatum vel Collegiorum, propter suas simultates, securè lites suas exercere posse existiment, *d. l. non est ignotum*, & tradit Boër. *in consuet Butric. & 12. de consuetud. jur. status persona.*

5 Hinc etiam hoc casu * tutor honoraria imputare pupillo probibetur, *l. quoties, §. sicut, vers. denique, ff. de administrat. tut.* Nec enim, inquit textus, *in d. vers denique*, prohibetur bonam fidem agnoscere, aut supervacuas lites instruere.

6 * Amplius etiam hæc declaratio procedit in Rectoribus piorum locorum, videlicet Hospitalium, Fabricæ & similium. Imò etiam, quod fortius est, idem
7 dicendum erit in Procuratore generali * non habente speciale mandatum ad intentandam certam actionem calumniosam, ut tradit Nicol. Ever. *in loco à pupillo ad ecclesiam in princ.* allegans Saliget. *in d. l. non est ignotum,*
8 addita * hac ratione, quod in generali mandato non veniat delictum, *l. si procurator, circa fin. ff. de condict. indebit.*

9 Tertiò declarantur prædicta * non procedere in eo, qui se liti obtulisset: quia se pro tutore gessisset, cùm non esset, *l. novissimè, ff. quod falso tutore,* Aut, vel quando non citatus, liti spontè occurrisset, ut tradit Francis. Ripa *l. si se non obtulit, nu.* 18. *ff. de re judic.*

SUMMARIA.

1 *Tutor vel curator non potest pupillum suum arrogare vel adoptare, & quæ sit ratio.*

2. *Ar-*

2 *Arrogatio pupillorum quibus sit permissa, & quæ sint consideranda. num 4.*

3 *Tutor potest adoptare privignum suum.*

5 *Ciceronis locus de adoptione.*

6 *Tutoribus non licet liberum caput ditioni alienæ subjicere.*

EFFECTUS VII.

SEptimus effectus est; * quod tutor vel etiam cura- 1
tor non posset pupillum suum arrogare vel adoptare, si minor 25. annis sit, qui arrogatur: ne fortè eum ideò arroget, ne rationes reddat, & sit in potestate tutoris, qui rationes gestæ tutelæ reddere pupillo compellatur, eum in re familiari hoc adoptionis colore circumscribere, *l. nec ei, ff. de adopt.* qua lege cautum est, iis 2
duntaxat pupillorum arrogationem permittendam esse, qui vel naturali cognatione, vel sanctissima affectione ducti, adoptarent, * ut non injuria T. Antoni- 3
nus rescripserit privignum suum tutori adoptare permittendum, *l. nonnunquam, ff. de adopt.* quoniam verisimile est vitricum affectione sancta moveri ad privignum, eundemque pupillum suum arrogandum, *l. ult. C. de confirmat. tut. & l. lex Cornelia, in princip. ff. de injuriis.* Cæterorum autem prohibendam esse, ne sit in potestate tutorum, & finire tutelam & substitutionem à parente factam, extinguere. Primum * itaque excu- 4
tiendum est, quæ facultates pupilli sint, & quæ ejus, qui adoptare eum velit, ut æstimetur ex comparatione earum, an salubris adoptio possit pupillo intelligi. Deinde cujus vitæ sit is, qui velit pupillum redigere in familiam suam. Tertiò, cujus demum ætatis sit, ut æstimetur, an melius sit de liberis procreandis cogitare eum, quàm ex aliena familia quenquam redigere in potestatem suam. Præterea videndum erit, an non debeat permitti ei, qui vel unum habebit, vel plures liberos, adoptare alium, ne aut illorum, quos ex justis nuptiis procreavit, diminuatur spes, quam unusquisq; libero-

berorum obsequio parat sibi, aut ne, qui adoptatus sit, minus percipiat, quàm dignum sit eum consequi. Interdum & ditiorem permittitur adoptare pauperiori, si vitæ ejus sobrietas clara sit, vel affectio honesta, nec incognita.

5 Similia sunt, * quæ & Tullius in oratione pro domo sua ad Pontifices tradit, inquiens: *Quod est Pontificis jus adoptionis? Nempè ut is adoptet, qui neque procreare jam liberos possit, & cum potuerit, sit expertus, quæ denique causa cuique sit adoptionis, quæ ratio generum, ac dignitatis, quæ sacrorum: quæri à Pontificum collegio solet.* Ideò autem tu-
6 tores * pupillos suos arrogandos, vel in adoptionem alteri dari non poterant, quod tantam esse tutoribus in pupillos auctoritatem, potestatemque fas veteres non ducerent, ut caput liberum fidei suæ commissum, alienæ dationi subjicerent, quemadmodum ex Gellio *lib. 5. noct. Atticarum* constat. Verùm mulieri in manum convenienti tutores utiliter auctoritatem præstabant, licet ex conventione in manum eadem propè quæ ex arrogatione effecta sequerentur.

SUMMARIA.

1 *Tutor pupillam suam ducere, vel filiis suis nuptum dare prohibetur. Et quæ sit ratio.*

2 *Rationibus reddendis obnoxii à pupillarum nuptiis arcentur, licet tutores non sint.*

3 *Hæres extraneus tutoris non potest pupillum ducere in uxorem, modò rationes reddere debeat.*

4 *Tutor pupillam despondere non potest.*

5 *Tutor, nec filiis suis, sive sui juris sint, sive non, nepotibus pupillam in uxorem dare potest.*

6 *Filiorum appellatione de propria significatione verborum non veniunt nepotes.*

7 *Naturales liberi tutoris non possunt pupillam in uxorem ducere, licet in adoptionem dati fuerint: Ad-*

optiv-

ptivi verò tandiu quoad de potestate dimittantur.

8 *Inter filium liberti & pupillam, cujus ipse libertus est tutor, prohibetur matrimonium.*

9 *Filius prohibetur eam in uxorem ducere, cujus tutelæ rationi pater obstrictus fuerit, sive hæres extiterit, sive abstinuerit, sive exhæres scriptus fuerit.*

10 *Avus gerens tutelam neptis ex filio emancipato natæ, potest eam nepoti ex altero filio in uxorem dare.*

11 *Affectionis causa suspitionem fraudis removet.*

12 *Filiusfamilias tutor vel curator non potest pupillam nuptum dare patri, vel etiam fratri, qui in ejusdem patris potestate est.*

13 *In arbitrio dato intelligitur, ne egligatur persona prohibita, licet concedens arbitrium eam eligere potuisset.*

14 *Dos sine matrimonio esse non intelligitur.*

15 *Inter eos, inter quos non fuit matrimonium verè, non habet locum actio rerum amotarum.*

16 *Donatio facta inter personas, inter quas matrimonium non subsistit, non valet.*

17 *Tutor vetitas nuptias copulans fit infamis, & punitur alias pœna corporali, pecuniarum vel extra ordinem pro dignitate pupillæ.*

18 *Tutor pupillam carnaliter cognoscens punitur pœnæ deportationis, confiscationis omnium bonorum, & lege Iulia de adulterijs.*

19 *Libertus idemque tutor pupillæ eam in uxorem ducens, vel filio tradens, relegatur.*

20 *Rusticitati quando succurratur, vel non.*

21 *Tutor vel ejus filius matrimonium contrahere potest cum pupilla, si pater hoc disposuerit testamento.*

22 *Tutor curatorve cum pupilla matrimonium contrahere potest, si rationes reddiderit, & id tempus effluxerit, quo in integrum restitutionem pupilla impetrare possit.*

23 *Filiam pupillæ ante redditam tutelam defunctæ tu-*

tor in matrimonium collocare potest filio suo.

24 *Mater pupillæ cum tutore filiæ suæ, vel filio tutoris rectè contrahit.*

25 *Tutores pupillis, vel curatores adultis, filias suas neptesve nuptum dare non prohibentur. Et quæ sit ratio.*

26 *Maritus ignorans, si detur curator uxori, excusatur à pœna Senatusconsulti, dum tamen alium petat substitui.*

27 *De jure canonico potest tutor accipere in uxorem pupillam majorem 12. annorum, & quæ sit ratio.*

EFFECTUS VIII.

1 VLtimus effectus est,* quod tutor pupillam suam uxorem ducere, vel filiis nuptum dare prohibeatur, *l. 1. C. de interdict. matr. inter pupill. & tutorem, l. Senatusconsulto, ff. de ritu nupt.* Roland. à Valle, *de lucro dotis, quæst. 101.* Ratio autem hujus præcipua est, ne pupillæ in re familiari circumscriberentur ab iis, qui rationes ejus gestæ tutelæ reddere necesse habebant, neve fraudes in tutelę administratione commissę, hujusmodi domestici matrimonij velamento, quo tutelæ reddendæ ratio inhibebatur, regerentur, quas palàm proferri Reipublicæ expediebat, *l. libertum, §. 1. ff. de ritu nupt. l. si tutor, C. de interdict. matr.* quæ quidem causa hujus prohibitionis principum oratione quoq; continetur, *in l. solum, §. 1. ff. de ritu nupt.* quam & Paul. *lib. singulari* prosecutus est, & tradit Iacob Menoch. *de arbit. jud. lib. 2. cent. 2. casu 194. nu. 12.*

2 Ampliatur autem primò,* ut procedat in omnibus, qui rationibus reddendis sunt obnoxij. Licet enim hi non sint tutores, periculo tamen tutelæ suo nomine obstringuntur, & à pupillarum nuptiis arcentur: quales sunt qui falsis allegationib. à tutela se excusaverint *l. si quis tutor, in prin. ff. de ritu nupt. l. 1. 2. & 3. C. si ex falsis alleg. §. ult. Instit. de excusat. tut.*

Amplia-

Ampliatur secundò; ut procedat etiam in hæredibus tutorũ, licet extranei sint, modo rationes reddere debeant. Nam & hi quoq; Senatusconsulti prohibitione concluduntur, *d.* l. *libertum*, §. 1. *ff. de ritu nupt.* 3

Ampliatur tertiò, *ut ne tutor quidem despondere pupillam posset, l. *si quis tutor*, §. *quamvis*, *ff. de ritu nupt.* Nam cum qua nuptiæ contrahi non possunt, hanc plerunque ne quidem despondere potest tutor. 4

Ampliatur quartò, *ut nec filiis suis modò, verùm etiam nepotibus nuptum dare pupillas suas tutores prohibiti intelligantur. Quanquã enim de filiis duntaxat oratio loqueretur, ad nepotes tamen interpretatione producta est, quod prohibitionis eadem circa illos, quæ circa filios ratio* versetur, licet si propriam verborum significationem spectemus, filiorum appellatio nepotes non complectatur, nec interesse, filii sui juris, an in patris potestate tutorisve vel curatoris essent, l. *non est matrimonium*, *ff. de ritu nupt.* 5 6

Ampliatur quintò, *quod etiam naturales liberi licet in adoptionem dati, & in alienam familiã translati sint Senatusconsulto comprehendantur, *leg. si quis tutor*, §. *naturales*, *ff. de ritu nupt.* adoptivi verò tamdiu, quoad de potestate dimittãtur: emancipatione enim adoptionis jura in totum perimuntur atque evanescunt, scilicet quia per emancipationem extraneus intelligatur, l. *quin etiam, in fin. ff. de ritu nupt.* 7

Ampliatur sextò, *quod Senatusconsulto quoque contineatur libertus, qui filio suo naturali, quẽ in servitute susceperat, & postea manumiserat, pupillam suam in matrimonio collocare non possit, l. *libertinum*, *Cod. de interdict. matr.* nec vivo solùm* tutore, verum etiam post mortem ejus filius prohibetur eam uxorem ducere, cujus tutelæ rationi pater obstrictus fuerit, sive hęres ei extiterit, sive abstinuerit, sive exhęres scriptus sit: nam & fieri potest, ut per fraudem in eum collata bona * patris propter tutelam revocari 8 9 10

 opor-

oporteat, *l. non solum, §. 1. ff. de ritis nupt.* quod si avus tutelam gesserit neptis, ex filio emancipato natæ, ne-
11 poti * ex altero filio eam rectè collocabit, quod paris affectionis causa suspitionem fraudis amoveat.
12 Ampliatur septimò, * quod etiã filiusfamilias tutor puellæ vel curator non possit pupillam nuptum dare patri ejus, fratrive, qui in ejusdem patris potestate est, *l. non solum, §. sed et si filiusfamilias, ff. de ritu nupt. l. si filiusfamilias, 2. ff. de tutel. & rationibus distrah, l. tutorem, ff de admin. tut.* Patrię namq; potestatis vinculo unius propè ejusdemq; loco, hæ inter se personæ habentur, *§. ei vero. Inst. de inutil. stipul. l. frater à fratre, ff. de condict.*
13 *indeb.* Et * quanquam in matris arbitrio pater esse voluerit, cui filia communis nuptum collocaretur, non tamen ea poterit eligere tutorem ejus filium, vel nepotem, cùm contra voluntatẽ patris hoc ea facere videatur, qui ideo eã maximè prætulit, ne filiæ nuptias tutori committeret, *l. quanquam, ff. de ritu nupt.*
14 Ex quibus sequitur, * quod, cùm cesset matrimonium inter personas supradictas, nec dos esse intelli-
15 gatur, *l. 2. ff. de jur. dot.* & quod * etiã ob res constante hujusmodi quali quali conjunctione, discidii consi-
16 lio subreptas * rerum amotarum actio denegetur, *l. si concubina ff, de act. rer. amot.* nec inter hujusmodi personas factas donationes, matrimonii impedimento deficiente, valeant, *l. cum hic status, §. ult. ff. de donatio. inter*
17 *vir. & uxor.* Tutor quoq; , * qui hujusmodi vetitas nuptias copulaverit, fit infamis, *l. amplissimi, C. de excusat. tut. & l. non est matrimonium, ff. de ritu nupt.* Et aliàs
18 pœna * corporali, pecuniarum, vel extra ordinem puniatur, pro dignitate pupillæ, *l. si tutor, C. de interdict. matrimonio,* eandemq; cognoscens carnaliter puniatur pœna deportationis, vel confiscatione omnium bonorum, *l. unica, C. si quis eam, cujus tutor fuerit,* ut refert Julius Clarus *l. 5. sententiarum, §. Fornicatio, vers. cum*
19 *pupilla.* Item si; * teneatur lege Iulia de adulteriis, *l. qui pu-*

pupillam, ff. ad leg. Iuliam, de adult. & libertum eundemque tutorem pupillæ, patronæ suæ, eo quod in matrimonium collocata ipsa tutori suo vel filio ejus esset, Senatus relegandum censuit, *l. libertum, ff. de ritu nupt.* Adeò * ut nec rusticitas vel imperitia ab his pœnis excuset, *l. 1. C. de interdict. matrim.* In his enim, quæ malo more nefarièque geruntur, rusticitatis excusatio non accipitur, *l. 2. Cod. de in jus vocando*, cui in his demum, quæ ex meris civilis juris præceptis pendent; parci soleat, *l. si quis id quod, ff. de jurisdict. omn. jud. l. 2. ff. si quis in jus vocat. non ierit, l. ultim. C. de testam.* & optimè Jacob. Menoch. *lib. 2. de arbit. jud. cent. 2. casu* 194. *num.* 11, 12. & passim per totum. 20

Declarantur prædicta, * ut non procedant. Primò, quando filia à patre esset desponsata, vel testamento destinata tutori, vel ejus filio. Hanc enim patris voluntatem, quem hujusmodi conditionem filiæ quæsiisse, spectata prius planèque perspecta ac cognita futuri generi integritate, atque fide, verisimile est, ad exitum perduci Senatusconsultum non impedit, *l. si patris, in fine, C. de interdict. matr. l. non est matrimonium, ff. de ritu nupt. & l. qui pupillam, ff. ad leg. Iul. de adult.* 21

Secundò * declarantur non procedere, quando tutor Curatorvè rationes reddiderit, & id tempus effluxerit, quo in integrum restitutionem pupilla impetrare posset, id est quadriennium continuum, *l. quanquam, §. tutor, ff. de ritu nupt. l. ult. C. de temp. in integr. restitut.* & optimè Jacob. Cujac. *de præscript. cap. 29.* & Jason *in l. venia, C. de in jus vocan.* & facit *l. si patris, C. de interdict. matrimon.* 22

Tertiò declarantur * non procedere in filia pupillæ ante redditam sibi tutelam defunctæ, quam tutor in matrimonium filio suo collocare non vetatur, quoniam rationum reddendarum obligatio æris alieni hæreditarii vicem similitudinemque repræsentat, ac sustinet, proindèque non minus cum tutoris, quàm cum 23

causa testament. Nam ut pupillus præstare cogatur, duo sunt necessaria. Primum, ut rem à tutore servare possit, *l. 1. ff. quando ex facto tut.* Alterum, ut ex illius fraude locupletior pupillus factus sit, *dict. l 3. ff. quando ex fact. tutoris.*

Denique etiam* si tutores per iniquam distributio-
15 nem puppilli rationibus faverint, atque adeò aliquid ad pupillum pervenerit ex eorum dolo, pupillus convenietur actione tributoria. Sed etsi nihil ad eum pervenerit, attamen si solvendo sint tutores, ex eorum dolo tenebitur pupillus, ut actionem præstet vel cedat, quam contra tutores habeat. Quod & in aliis actionibus obtinet, si ab his modò rem servare possit, ut probatur *in l. 3. §. si servus pupilli, ff. de tribut. action.* Præterea
16 quoque * dabitur actio de dolo in pupillum, qui ex dolo tutoris factus fuerit locupletior, *l. sed & ex dolo, ff. de dolo*, adeò ut ipse agere volens ob contractum cum tutore (qui dolo fecit in rem pupilli) habitum, exceptione doli mali repellatur, *l. 4. §. illa etiam quæstio, juncta l. si procurator, ff. de doli except.* Cum enim alterius circumventio alteri actionem non præbeat, eo fit, uti tutores aliquem cum ipsis in rem pupilli contrahentem circumveniendo, actionem impuberi quærere non potuerit. Licet enim in favorem pupilli inventi sint tutores: non tamen usque adeò hoc tam latè patet, ut prætextu hujus favoris liceat dolum subsuere. Quod
17 etiam * procedit in curatore, si fortè curator minoris furiosi dolum nectat in administratione personarum ei subjectarum.

SUMMARIA.

1 *Tutore condemnato, actio judicati datur, non contra tutorem, sed pupillum.*

2 *Tutor prosequens causam iniquam sine consilio peritorum, si succumbat, ad expensas litis suo nomine tenebitur.*

3 Cau-

3 *Cautela pro tutore & curatore, ut eligat Advocatum peritum.*

4 *Consules Civitatum, Scabini, & alij administratores, injustam litem prosequentes, tenentur judicati.*

5 *Tutor salaria Advocatis præstita imputare pupillo prohibetur, si supervacaneam litem instituerit.*

6 *Rectores piorum locorum, non habentes justam causam litigandi, si litigaverint, tenentur proprio nomine in expensis, nec eas pupillo computare poterunt.*

7 *Procurator generalis, non habens speciale mandatum ad intendendam certam actionem, tenetur proprio nomine in expensis.*

8 *In generali mandato non venit delictum.*

9 *Tutor putativus non citatus, liti se offerens, tenetur, si condemnatus fuerit.*

EFFECTUS VI.

Sextus effectus est, * quod tutore condemnato, actio judicati non detur contra tutorem, sed pupillum: maximè quando fuerit condematus tutorio nomine, ut est textus & ibi Bald. & Dd. *in l. 1. Cod. quando fiscus vel privatus, l. 2. l. tutores, § . adversus, ff. de administ. tut. l. 5. ff. quando ex facto tut. & l. 4. Cod. in quibus causis in integrum restit.* & Faber *semestrium lib. 1. cap. 13.* 1

Declarantur prædicta non procedere, quando tutor se suo nomine obligasset pro pupillo, & ita condemnatus fuisset, ut diximus *effectu præcedent. declarat. 1.* & tradit Joannes Imbertus, *Institut. Forensium, libr. 1. cap 50. lit. B.*

Secundò * declarantur non procedere, quando tutor fuisset prosecutus causam evidenter injustam sine consilio peritorum, & ita condemnatus fuisset in expensas. Quo quidem casu quoad expensas fiet exsecutio contra tutorem, *l. non est ignotum, & l. si bona, C. de administr. tut.* Bart. & alii, *in l. 4. ff. de re jud. & in l. edita, C. de edendo, & in l. qui solidum, §. etiam, ff. de legat. 2.* 2

Aufrer.

Aufrer *in decis. Tholos. quæst.* 40. Unde * cauti debent esse tutores & curatores, ut eligant Advocatum peritum. Si enim libellus malè conceptus foret emendandus, quanquam minoris nomine hoc fieret; tutores tamen & curatores expensas luent, secundum Iasonem *in d. l. edita, num.* 40. *C. de edendo.*

4 Quæ quidem declaratio * etiam locum habet in consulibus civitatum, Scabinis & aliis administratoribus, idque hac ratione: ne sub prætextu nominis civitatum vel Collegiorum, propter suas simultates, securè lites suas exercere posse existiment, *d. l. non est ignotum*, & tradit Boër. *in consuet Butric. & 12. de consuetud. jur. status personæ.*

5 Hinc etiam hoc casu * tutor honoraria imputare pupillo probibetur, *l. quoties*, §. *sicut, vers. denique, ff. de administrat. tut.* Nec enim, inquit textus, *in d. vers denique*, prohibetur bonam fidem agnoscere, aut supervacuas lites instruere.

6 * Amplius etiam hæc declaratio procedit in Rectoribus piorum locorum, videlicet Hospitalium, Fabricæ & similium. Imò etiam, quod fortius est, idem
7 dicendum erit in Procuratore generali * non habente speciale mandatum ad intentandam certam actionem calumniosam, ut tradit Nicol. Ever. *in loco à pupillo ad ecclesiam in princ.* allegans Salicet. *in d. l. non est ignotum,*
8 addita * hac ratione, quod in generali mandato non veniat delictum, *l. si procurator, circa fin. ff. de condict. indebit.*

9 Tertiò declarantur prædicta * non procedere in eo, qui se liti obtulisset: quia se pro tutore gessisset, cùm non esset, *l. novissimè, ff. quod falso tutore*, Aut, vel quando non citatus, liti spontè occurrisset, ut tradit Francis. Ripa *l. si se non obtulit, nu.* 18. *ff. de re judic.*

SUMMARIA.

1 *Tutor vel curator non potest pupillum suum arrogare vel adoptare, & quæ sit ratio.*

2. Ar-

2 *Arrogatio pupillorum quibus sit permissa, & quæ sint consideranda. num 4.*
3 *Tutor potest adoptare privignum suum.*
5 *Ciceronis locus de adoptione.*
6 *Tutoribus non licet liberum caput ditioni alienæ subjicere.*

EFFECTUS VII.

SEptimus effectus est; * quod tutor vel etiam curator non posset pupillum suum arrogare vel adoptare, si minor 25. annis sit, qui arrogatur: ne fortè eum ideò arroget, ne rationes reddat, & sit in potestate tutoris, qui rationes gestæ tutelæ reddere pupillo compellatur, eum in re familiari hoc adoptionis colore circumscribere, *l. nec ei, ff. de adopt.* qua lege cautum est, iis duntaxat pupillorum arrogationem permittendam esse, qui vel naturali cognatione, vel sanctissima affectione ducti, adoptarent, * ut non injuria T. Antoninus rescripserit privignum suum tutori adoptare permittendum, *l. nonnunquam, ff. de adopt.* quoniam verisimile est vitricum affectione sancta moveri ad privignum, eundemque pupillum suum arrogandum, *l. ult. C. de confirmat. tut. & l. lex Cornelia, in princip. ff. de injuriis.* Cæterorum autem prohibendam esse, ne sit in potestate tutorum, & finire tutelam & substitutionem à parente factam, extinguere. Primum * itaque excutiendum est, quæ facultates pupilli sint, & quæ ejus, qui adoptare eum velit, ut æstimetur ex comparatione earum, an salubris adoptio possit pupillo intelligi. Deinde cujus vitæ sit is, qui velit pupillum redigere in familiam suam. Tertiò, cujus demum ætatis sit, ut æstimetur, an melius sit de liberis procreandis cogitare eum, quàm ex aliena familia quenquam redigere in potestatem suam. Præterea videndum erit, an non debeat permitti ei, qui vel unum habebit, vel plures liberos, adoptare alium, ne aut illorum, quos ex justis nuptiis procreavit, diminuatur spes, quam unusquisq; libero-

berorum obsequio parat sibi, aut ne, qui adoptatus sit, minus percipiat, quàm dignum sit eum consequi. Interdum & ditiorem permittitur adoptare pauperiori, si vitæ ejus sobrietas clara sit, vel affectio honesta, nec incognita.

Similia sunt, * quæ & Tullius in oratione pro do-
5 mo sua ad Pontifices tradit, inquiens: *Quod est Pontificis jus adoptionis? Nempè ut is adoptet, qui neque procreare jam liberos possit, & cum potuerit, sit expertus, quæ denique causa cuique sit adoptionis, quæ ratio generum, ac dignitatis, quæ sacrorum: quæri à Pontificum collegio solet.* Ideò autem tu-
6 tores * pupillos suos arrogandos, vel in adoptionem alteri dari non poterant, quod tantam esse tutoribus in pupillos auctoritatem, potestatemque fas veteres non ducerent, ut caput liberum fidei suæ commissum, alienæ dationi subjicerent, quemadmodum ex Gellio *lib. 5. noct. Atticarum* constat. Verùm mulieri in manum convenienti tutores utiliter auctoritatem præstabant, licet ex conventione in manum eadem propè quæ ex arrogatione effecta sequerentur.

SUMMARIA.

1 *Tutor pupillam suam ducere, vel filijs suis nuptum dare prohibetur. Et quæ sit ratio.*

2 *Rationibus reddendis obnoxij à pupillarum nuptijs arcentur, licet tutores non sint.*

3 *Hæres extraneus tutoris non potest pupillum ducere in uxorem, modò rationes reddere debeat.*

4 *Tutor pupillam despondere non potest.*

5 *Tutor, nec filijs suis, sive sui juris sint, sive non, nepotibus pupillam in uxorem dare potest.*

6 *Filiorum appellatione de propria significatione verborum non veniunt nepotes.*

7 *Naturales liberi tutoris non possunt pupillam in uxorem ducere, licet in adoptionem dati fuerint: Adoptivi*

ptivi verò tandiu quoad de potestate dimittantur.

8 *Inter filium liberti & pupillam, cujus ipse libertus est tutor, probibetur matrimonium.*

9 *Filius prohibetur eam in uxorem ducere, cujus tutelæ rationi pater obstrictus fuerit, sive hæres extiterit, sive abstinuerit, sive exhæres scriptus fuerit.*

10 *Avus gerens tutelam neptis ex filio emancipato natæ, potest eam nepoti ex altero filio in uxorem dare.*

11 *Affectionis causa suspitionem fraudis removet.*

12 *Filiusfamilias tutor vel curator non potest pupillam nuptum dare patri, vel etiam fratri, qui in ejusdem patris potestate est.*

13 *In arbitrio dato intelligitur, ne egligatur persona prohibita, licet concedens arbitrium eam eligere potuisset.*

14 *Dos sine matrimonio esse non intelligitur.*

15 *Inter eos, inter quos non fuit matrimonium verè, non habet locum actio rerum amotarum.*

16 *Donatio facta inter personas, inter quas matrimonium non subsistit, non valet.*

17 *Tutor vetitas nuptias copulans fit infamis, & punitur alias pœna corporali, pecuniarum vel extra ordinem pro dignitate pupillæ.*

18 *Tutor pupillam carnaliter cognoscens punitur pœnæ deportationis, confiscationis omnium bonorum, & lege Julia de adulterijs.*

19 *Libertus idemque tutor pupillæ eam in uxorem ducens, vel filio tradens, relegatur.*

20 *Rusticitati quando succurratur, vel non.*

21 *Tutor vel ejus filius matrimonium contrahere potest cum pupilla, si pater hoc disposuerit testamento.*

22 *Tutor curatorve cum pupilla matrimonium contrahere potest, si rationes reddiderit, & id tempus effluxerit, quo in integrum restitutionem pupilla impetrare possit.*

23 *Filiam pupillæ ante redditam tutelam defunctæ tu-*

tor in matrimonium collocare potest filio suo.

24 *Mater pupillæ cum tutore filiæ suæ, vel filio tutoris recte contrahit.*

25 *Tutores pupillis, vel curatores adultis, filias suas neptesve nuptum dare non prohibentur. Et quæ sit ratio.*

26 *Maritus ignorans, si detur curator uxori, excusatur à pœna Senatusconsulti, dum tamen alium petat substitui.*

27 *De jure canonico potest tutor accipere in uxorem pupillam majorem 12. annorum, & quæ sit ratio.*

EFFECTUS VIII.

1 VLtimus effectus est,* quod tutor pupillam suam uxorem ducere, vel filiis nuptum dare prohibeatur, *l. 1. C. de interdict. matr. inter pupill. & tutorem, l. Senatusconsulto, ff. de ritu nupt.* Roland. à Valle, *de lucro dotis, quæst.* 101. Ratio autem hujus præcipua est, ne pupillæ in re familiari circumscriberentur ab iis, qui rationes ejus gestæ tutelæ reddere necesse habebant, neve fraudes in tutelę administratione commissę, hujusmodi domestici matrimonij velamento, quo tutelæ reddendæ ratio inhibebatur, regerentur, quas palàm proferri Reipublicæ expediebat, *l. libertum, §. 1. ff. de ritu nupt. l. si tutor, C. de interdict. matr.* quæ quidem causa hujus prohibitionis principum oratione quoq; continetur, *in l. solum, §. 1. ff. de ritu nupt.* quam & Paul. *lib. singulari* prosecutus est, & tradit Iacob Menoch. *de arbit. jud. lib. 2. cent. 2. casu* 194. *nu.* 12.

2 Ampliatur autem primò,* ut procedat in omnibus, qui rationibus reddendis sunt obnoxij. Licet enim hi non sint tutores, periculo tamen tutelæ suo nomine obstringuntur, & à pupillarum nuptiis arcentur: quales sunt qui falsis allegationib. à tutela se excusaverint *l. si quis tutor, in prin. ff. de ritu nupt. l. 1. 2. & 3. C. si ex falsis alleg. §. ult. Instit. de excusat. tut.*

Amplia-

Ampliatur ſecundò;ut procedat etiam in hæredi- 3
bus tutorũ, licet extranei ſint, modo rationes redde-
re debeant. Nam & hi quoq; Senatuſconſulti prohi-
bitione concluduntur, *d.l.libertum,§.1.ff. de ritu nupt.*

Ampliatur tertiò,*ut ne tutor quidem deſponde- 4
re pupillam poſſet, l. *ſi quis tutor,* §. *quamvis, ff. de ritu
nupt.* Nam cum qua nuptiæ contrahi non poſſunt,
hanc plerunque ne quidem deſpondere poteſt tutor.

Ampliatur quartò,*ut nec filiis ſuis modò, verùm 5
etiam nepotibus nuptum dare pupillas ſuas tutores
prohibiti intelligantur. Quanquã enim de filiis dun-
taxat oratio loqueretur, ad nepotes tamen interpre-
tatione producta eſt, quod prohibitionis eadem circa
illos, quæ circa filios ratio*verſetur, licet ſi propriam 6
verborum ſignificationem ſpectemus, filiorum ap-
pellatio nepotes non complectatur, nec intereſſe, fi-
lii ſui juris, an in patris poteſtate tutoriſve vel cura-
toris eſſent, l. *non eſt matrimonium, ff. de ritu nupt.*

Ampliatur quintò, *quod etiam naturales liberi 7
licet in adoptionem dati, & in alienam familiã tranſ-
lati ſint Senatuſconſulto comprehendantur, *leg. ſi quis
tutor,§. naturales, ff. de ritu nupt.* adoptivi verò tamdiu,
quoad de poteſtate dimittãtur: emancipatione enim
adoptionis jura in totum perimuntur atque evane-
ſcunt, ſcilicet quia per emancipationem extraneus
intelligatur, l. *quin etiam, in fin. ff. de ritu nupt.*

Ampliatur ſextò,*quod Senatuſconſulto quoque 8
contineatur libertus, qui filio ſuo naturali, quẽ in ſer-
vitute ſuſceperat, & poſtea manumiſerat, pupillam
ſuam in matrimonio collocare non poſſit, l. *libertinum,
Cod. de interdict. matr.* nec vivo ſolùm*tutore, verum 9
etiam poſt mortem ejus filius prohibetur eam uxo-
rem ducere, cujus tutelæ rationi pater obſtrictus fue-
rit, ſive hęres ei extiterit, ſive abſtinuerit, ſive exhęres
ſcriptus ſit: nam & fieri poteſt, ut per fraudem in
eum collata bona * patris propter tutelam revocari 10

 opor-

pupillam, ff. ad leg. Iuliam, de adult. & libertum eundemque tutorem pupillæ, patronæ suæ, eo quod in matrimonium collocata ipsa tutori suo vel filio ejus esset, Senatus relegandum censuit, *l. libertum, ff. de ritu nupt.* Adeò * ut nec rusticitas vel imperitia ab his pœnis ex- 20
cuset, *l.1. C. de interdict. matrim.* In his enim, quæ malo more nefarièque geruntur, rusticitatis excusatio non accipitur, *l.2. Cod. de in jus vocando*, cui in his demum, quæ ex meris civilis juris præceptis pendent; parci soleat, *l. si quis id quod, ff. de jurisdict. omn. jud. l.2. ff. si quis in jus vocat. non ierit, l. ultim. C. de testam.* & optimè Jacob. Menoch. *lib.2. de arbit. jud. cent.2. casu 194. num. 11, 12.* & passim per totum.

Declarantur prædicta, * ut non procedant. Primò, 21
quando filia à patre esset desponsata, vel testamento destinata tutori, vel ejus filio. Hanc enim patris voluntatem, quem hujusmodi conditionem filiæ quæsiisse, spectata prius planèque perspecta ac cognita futuri generi integritate, atque fide, verisimile est, ad exitum perduci Senatusconsultum non impedit, *l. si patris, in fine, C. de interdict. matr. l. non est matrimonium, ff. de ritu nupt. & l. qui pupillam, ff. ad leg. Iul. de adult.*

Secundò * declarantur non procedere, quando tu- 22
tor Curatorvè rationes reddiderit, & id tempus effluxerit, quo in integrum restitutionem pupilla impetrare posset, id est quadriennium continuum, *l. quanquam, §. tutor, ff. de ritu nupt. l. ult. C. de temp. in integr. restitut.* & optimè Jacob. Cujac. *de præscript. cap.29.* & Jason *in l. venia, C. de in jus vocan.* & facit *l. si patris, C. de interdict. matrimon.*

Tertiò declarantur * non procedere in filia pupillæ 23
ante redditam sibi tutelam defunctæ, quam tutor in matrimonium filio suo collocare non vetatur, quoniam rationum reddendarum obligatio æris alieni hæreditarii vicem similitudinemque repræsentat, ac sustinet, proindèque non minus cum tutoris, quàm cum

cujuslibet alterius debitoris filio nuptias ea rectè contrahit.

24 Quartò declarantur prædicta * non procedere in matre pupillæ, quæ cum tutore filiæ suæ, vel filio tutoris nuptias contrahere non prohibetur, *l.2.* C. *de interdict. matrim.*

25 Quintò declarantur * non procedere prædicta, quod etiam tutores pupillis suis, vel curatores adultis, filias suas, neptesvè nuptum dare non prohibeantur, *l. libertum, in fin. ff. de ritu nupt. l. curatorem,* Cod. *de interdict. matrim.* Idque hac ratione, ne quoquo pacto protrahantur filiarum nuptiæ, in quibus timor est infamiæ, & turpitudinis in se genusque suum, & amicos, magis quàm in masculis, ut tradit Andr. Tiraq. *l.1. connubiali, num.43. circa fin.* Nulla enim ex hoc matrimonio pupillarium rationum interversio contingere poterit, cui præcipuè periculo prospicere Senatus voluit.

26 Sextò declarantur * prædicta non procedere, nec in Senatusconsulti pœnam incidere, qui ei, quam in matrimonio habebat, absens & ignorans curator constitutus fuerit, dum tamen alius in ejus locum substituatur, ne maritorum ignorantia fraus amplissimi ordinis consulto quæratur, *l. amplissimi,* C. *de excus. tut.*

27 Septimò declarantur * prædicta non procedere de jure Canonico, quo jure tutor potest accipere in uxorem pupillam majorem 12. annis, ut tradit Alexander *in l. filius à patre, §. si quis eo,* & ibi Jason *num.1. ff. de libr. & posthum.* & pulchrè Angel. *consil.92.* quod jus Canonicum isto casu attendi debet, cum circa spiritualia disponat, ut tradit Rolandus à Valle, *in tractatu de lucro dotis, quæst.* 101. Ratio autem, quamobrem lex Canonica hæc permittat, non illa est, quod tutores & curatores in persona minorum potestatem habeant, sed quoniam matrimonia debeant esse libera, secundum jus Canonicum, ut tradit Carolus Ruinus *consil.98. num.5, lib.4.* quod quidem jus in tali materia attendendum

dum est, secundum Fredericum de Senis, *cons.* 36. Anton. Butr. *cons.* 35. Abbat. *cons.* 65 *lib.* 2. & Philip. Dec. *consi.* 35. *num.* 9.

CAP. XXXII.

De Officiis tutorum & curatorum, nempe quæ facere tutores vel curatores debeant, ut rectè tutelam gerant, & primùm

De Decreto Iudicis.

Summaria.

1 *Iudicis decretum requiritur, quando tutor accipit administrationem rerum minorum.*

2 *Verbi,* publicæ, *significatio.*

3 *Tutelæ administratio per Iudicem decerni debet.*

4 *Tutor in testamento datus à judice confirmari debet.*

5 *Decretum Iudicis interponitur à Iudice, cujus jurisdictioni subditus fuerit pupillus, & extenditur ad omnes res pupilli, sive intra, sive extra territorium existentes, dummodo non sit conttadictor, aliàs secus.*

6 *In matre tutrice non requiritur Iudicis decretum.*

7 *Communis opinio.*

8 *Testatoris voluntas pro lege habetur.*

9 *Testator potest legatario concedere licentiam capiendi legatum propria auctoritate.*

HActenus copiosè satis diximus de effectibus tutelæ & curæ: nunc autem hoc capite videamus, quæ facere tutores debeant, ut rectè tutelam gerant. Quod ut commodè fiat omnia ordinatè reassumendo novem sequentibus regulis, cum suis illationibus inde dependentibus, expediemus. Quarum * prima 1
hæc est, quod omnis tutor, antequam tutelam administrat, res minoris cum judicis decreto accipere teneatur, *l. fin. verbo, publica*, *C. de arbit. tut.* quæ quidem 2
dictio, *publica*, judicis decretum præsupponit, *l. final.*

ff. ut in poss. legat. & tradit Bald. *in l. Orphanotrophos, C. de Episcop. & cler. & in l. facultas,* C. *de jure fisci, lib. 10.* ubi
3 asserit, quod * ultra judicis decretum requiratur, ut per ipsum decernatur administratio, non enim debet administrationem propria auctoritate occupare, *l. 3. in princ. ff. de administr. tut. l. naturali, in fin. ff. de confirmat.*
4 *tut.* & facit *l. cui eorum, in princ. ff. de postul.* etiamsi * datus fuisset in testamento, quod nullum invaliditatis pateretur defectum, *l. 4. ff. de auctorit. tut. l. fin. illo procul dubio, C. de arbit. tut.* Paul. Castrens. *cons. 355. num. 4. libr. 1. & in testamentario,* Capitius *decis. 129. num. 1.* Quod
5 quidem * decretum interponitur à judice, cujus jurisdictioni subditus fuerit pupillus, & extenditur ad omnes pupilli res, sive intra, sive extra territorium existentes, *l. magis puto, §. illud, ff. de rebus eorum,* ut tradit Angel. Aretin. *Instit. de legit. agnat. tutel. num. 3. vers. quæro si tale.* Bald. *de satisdat. tut. num. 1. vers. sed quæro.* dummodo non adsit contradictor, aliàs autem secùs esset, *l. cum unus, §. penult. ff. de bonis auctorit. jud. possid.* Nam apparente contradictore, scribi debet ad judicem alterius loci, ut eum mittat in possessionem bonorum pupilli, ut tradit Angelus *d. num. 3. vers. quæro si tale,* allegans Bart. *in l. pupillo, ff. de tutel. & curat. datis ab his,* & citari, eo apparente, omnes debent, qui possunt esse tutores, ut tradit Angel. *d. num. 3.*

6 Verùm * hæc regula non procedit in matre, cui ipso jure à lege tutela defertur, nec Judicis decretum requiritur, secundum Philip. Corn. *cons. 164. in pr. lib. 4.* alle-
7 gantem glossam communiter approbatam, *in authen. matri & aviæ, C. quando mulier tutel.* & Bart. *in l. si quis sub conditione, ff. de testam. tut.*

8 Secundò non procedit, * quando per testatorem fuisset dispositum, ut tutor propria auctoritate administrationem assumeret, si vellet. Hoc siquidem casu, quia testantis voluntas pro lege habetur, *ca. ultima voluntas 13. quæst. 2. & §. disponat, in auth. de nupt.* assume-

re poterit tutelæ & curæ administrationem, absque eo, quod per judicem decernatur, ut tradit Baldus *Inst. de satisdat. tut. n. 1. vers. sed quæro*, Carol. Ruin. *cons.* 126. *n.* 2. *lib.* 5. Rip. *in l. nemo potest, num.* 80 *ff. de leg.* 1.
Quemadmodum *potest etiam licentiam concedere legatario, ut sua auctoritate possessionem rei legatæ accipiat, *l. Titia*, §. 1. & quod ibi notatur, *ff. de legat.* 2. & tradit Carol. Ruin. *d. cons.* 126. *num.* 2. *lib.* 5. 9

SUMMARIA.

1 *Tutor ante decretum debet jurare utilia pupillo se facturum & inutilia prætermissurum. Idem in curatore & actore num.* 2. 3.

4 *Tutor defensionem pupilli non suscipiens, nec utilia faciens, contra eum juratur in litem.*

5 *Tutor pupillos defendere, & filijs suis propriis præferre debet, cùm filij accusant pupillos.*

6 *Tutor videns res suas & res pupilli in periculo esse, debet præferre res pupilli suis rebus.*

7 *Tutor si absens decernatur, dicitur ei dies, quo veniat hoc juramentum præstiturus.*

REGULA II.

SEcunda Regula est, *Quod tutor ante decretũ jurare debeat, utilia pupillo facturum se, & inutilia prætermissurum, §. *fin. in auth. ut hi qui obligat. se habere res minorum, l. fin.* §. *omnem autem dubitationem, ubi* Dd. C. *de administ. tut. l. fin.* §. *sed cum antiquitas*, C. *de curat. furiosi, l. tutoris præcipuum, ff. de administr. tut. l. de creationibus, in fin.* C. *de Episcop. audient. l. final.* §. *illo procul dubio*, C. *arbit. tut.* Capit. *decis.* 50. Sebastianus Vantius *de nullit. sent. tit.* 11. *num.* 146. & 148. Iason. *cons.* 4. *lib.* 4. & novissimè Iodocus Damhouderius *in suo patrocinio pupillorum, cap.* 7. *num.* 1. & Guid. Pap. *decis.* 330. dicens, ita servari: & Chassan. in matre tutrice, *tit. des enfans,* §. 6. *vers. par Inventaire, nu.* 16. 17. & 18. 1

Ampliatur primò, *ut procedat etiam in curatore, 2

d. l. de creationibus, C. *de Episcop. audient. & l. fin. §. sed cum antiquitas*, C *de curat. furiosi.*

3 Secundò etiam * procedit in actore, secundum Sobast. Vant. *tit. de nullit. sent. tit.* 11. *num.* 148.

4 Tertiò procedit, quod si tutor defensionem pupilli non susceperit, utilia non fecerit, quod contra eum aliter administrantem, quàm oportuit, jurari poterit in litem, juxta tradita per Bart. & alios *in l. legitimos, ff. de legit. tut.* Angel. *cons.* 103. *in fin.* Signorol. de Homodeis *cons.* 214. & plenè per Corn. *cons.* 164. *lib.* 1. Marian. Socin. *cons.* 148. *num* 8. *lib.* 1.

5 Quartò ampliatur, * quod si tutor habeat filios, qui accusarent pupillos, quod parentes tutores pupillorum contra suos filios stare, pupillos defendere, & propriis filiis præferre debeant, ut pulchrè tradit A. Gellius, *lib.* 5. *Noct. Atticar. cap.* 13. & ibi Petrus Mosellanus *in suis*
6 *eruditissimis annotationibus in verbis, in eadem causa*, & si tutor videat res suas & res pupilli in periculo esse, debebit præferre res pupilli suis rebus, ut tradit Chassan. *ad consuet. Burgundiæ, tit. Des enfans des plusieurs lictz.* §. 5. *in verbis, mainctenir en bon souffisant estat.* Sed etsi quis tu-
7 tor * decernatur, nec fuerit præsens, imperat Judex, ut ei denuntietur diesque dicatur, quia jusjurandum hac in re solitum accedat præstiturus: ut probatur ex notatis *in l. penult. C. de pericul. tut. & l. quinquaginta*, C. *de excusat. tut.*

SUMMARIA.

1 *Tutor ante decretum tenetur jurare se non relicturum pupillum indefensum.*

2 *Tutor an debeat defensionem pupilli promittere expressè, & specialiter, etiam sub expressa obligatione rerum suarum.* num. 3.

4 *Tutor non defendens pupillum, & ejus bona, sed ea alienans absque utilitate & necessitate, nec vendens mobilia; quæ servando servari non possunt, non solùm*

lùm mortaliter peccat, sed tenetur ad restitutionem damni.

5 *Omnis curator sive generalis, sive ad certum actum tantùm, tenetur ad hanc defensionem.*

6 *Tutor ante hoc juramentum præstitum non potest administrare, & administrans nihil agit.*

7 *Contra tutorem juratur in litem, qui pupillum indefensum reliquerit.*

8 *Tutor, qui non legitimè accepit administrationem tutelæ, ejus acta non nocent pupillo.*

9 *Testamentarius tutor etiam sine promissione, si quid malè gesserit, obligatur adulto. Ampliatur numer.* 10. *&* 11.

12 *Tutor potest administrare ante promissionem defensionis, quo ad tempore peritura, & utilitatem pupilli concernentia.*

REGULA III.

TErtia regula est, * quod tutor ante decretum teneatur jurare se non relicturum pupillum indefensum, *l. fin.* §. *defensionem*, C. *de administr. tut.* Aymo Cravet. latè, *cons.* 230. & Guido Papa *decis.* 330. dicens, ita in Gallia servari. Nec sufficere, si promitteret utilia facturum se, & inutilia prætermissurum, nisi pariter defensionem pupilli, videlicet ipsum indefensum non relicturum, * expresè & specialiter polliceretur, quod à lege requiritur, ut dicit Bart. ad intellectum illius §. *Defensionem*, *in l. Prætor ait*, §. 1. *ff. de oper. novi nuntiat.* quem sequitur Alexand. *consi.* 80. *num.* 14. *lib.* 5. *& consil.* 129. *num.* 3. *lib.* 1. Philippus Cornæus *cons.* 164. *n.* 4. *lib.* 4. dicens, per hos vidisse multas annulari tutelas, & Angel. Aretin. *in tit. Institut. de legis agnat. tut. num.* 4. *& ibi additio in litera A.* & inter neotericos Andr. Tiraq. *post leges connubial. gloss.* 5. *num.* 94. *& seq.* & novissimè Villalob. *communionum opinionum lit*, T. *n.* 129. Verùm Carol. Molin. ad Alex. *d. cons.* 129. *num.* 3. *lit.* C. *libr.* 1. *& d. consil.* 80. *num.* 14. *lit.* F. *libr.* 5. contrarium tenet dicens, hoc

(Margin numbers beside the Regula text: 1 at line 1, 2 at line 8.)

tor in matrimonium collocare potest filio suo.

24 *Mater pupillæ cum tutore filiæ suæ, vel filio tutoris recte contrahit.*

25 *Tutores pupillis, vel curatores adultis, filias suas neptesve nuptum dare non prohibentur. Et quæ sit ratio.*

26 *Maritus ignorans, si detur curator uxori, excusatur à pœna Senatusconsulti, dum tamen alium petat substitui.*

27 *De jure canonico potest tutor accipere in uxorem pupillam majorem 12. annorum, & quæ sit ratio.*

EFFECTUS VIII.

1 VLtimus effectus est,* quod tutor pupillam suam uxorem ducere, vel filiis nuptum dare prohibeatur, *l. 1. C. de interdict. matr. inter pupill. & tutorem, l. Senatusconsulto, ff. de ritu nupt.* Roland. à Valle, *de lucro dotis, quæst. 101.* Ratio autem hujus præcipua est, ne pupillæ in re familiari circumscriberentur ab iis, qui rationes ejus gestæ tutelæ reddere necesse habebant, neve fraudes in tutelę administratione commissę, hujusmodi domestici matrimonij velamento, quo tutelæ reddendæ ratio inhibebatur, regerentur, quas palàm proferri Reipublicæ expediebat, *l. libertum, §. 1. ff. de ritu nupt. l. si tutor, C. de interdict. matr.* quæ quidem causa hujus prohibitionis principum oratione quoq; continetur, *in l. solum, §. 1. ff. de ritu nupt.* quam & Paul. *lib. singulari* prosecutus est, & tradit Iacob Menoch. *de arbit. jud. lib. 2. cent. 2. casu 194. nu. 12.*

2 Ampliatur autem primò,* ut procedat in omnibus, qui rationibus reddendis sunt obnoxij. Licet enim hi non sint tutores, periculo tamen tutelæ suo nomine obstringuntur, & à pupillarum nuptiis arcentur: quales sunt qui falsis allegationib. à tutela se excusaverint *l. si quis tutor, in prin. ff. de ritu nupt. l. 1. 2. & 3. C. si ex falsis alleg. §. ult. Instit. de excusat. tut.*

Amplia-

Ampliatur secundò; ut procedat etiam in hæredibus tutorũ, licet extranei sint, modo rationes reddere debeant. Nam & hi quoq; Senatusconsulti prohibitione concluduntur, *d.l. libertum, §. 1. ff. de ritu nupt.* 3

Ampliatur tertiò, *ut ne tutor quidem despondere pupillam posset, l. *si quis tutor, §. quamvis, ff. de ritu nupt.* Nam cum qua nuptiæ contrahi non possunt, hanc plerunque ne quidem despondere potest tutor. 4

Ampliatur quartò, *ut nec filiis suis modò, verùm etiam nepotibus nuptum dare pupillas suas tutores prohibiti intelligantur. Quanquã enim de filiis duntaxat oratio loqueretur, ad nepotes tamen interpretatione producta est, quod prohibitionis eadem circa illos, quæ circa filios ratio* versetur, licet si propriam verborum significationem spectemus, filiorum appellatio nepotes non complectatur, nec interesse, filii sui juris, an in patris potestate tutorisve vel curatoris essent, l. *non est matrimonium, ff. de ritu nupt.* 5 6

Ampliatur quintò, *quod etiam naturales liberi licet in adoptionem dati, & in alienam familiã translati sint Senatusconsulto comprehendantur, *leg. si quis tutor, §. naturales, ff. de ritu nupt.* adoptivi verò tamdiu, quoad de potestate dimittãtur: emancipatione enim adoptionis jura in totum perimuntur atque evanescunt, scilicet quia per emancipationem extraneus intelligatur, l. *quin etiam, in fin. ff. de ritu nupt.* 7

Ampliatur sextò, *quod Senatusconsulto quoque contineatur libertus, qui filio suo naturali, quẽ in servitute susceperat, & postea manumiserat, pupillam suam in matrimonio collocare non possit, l. *libertinum, Cod. de interdict. matr.* nec vivo solùm* tutore, verum etiam post mortem ejus filius prohibetur eam uxorem ducere, cujus tutelæ rationi pater obstrictus fuerit, sive hęres ei extiterit, sive abstinuerit, sive exhęres scriptus sit: nam & fieri potest, ut per fraudem in eum collata bona * patris propter tutelam revocari 8 9 10

 opor-

pupillam, ff. ad leg. Iuliam, de adult. & libertum eundemque tutorem pupillæ, patronæ suæ, eo quod in matrimonium collocata ipsa tutori suo vel filio ejus esset, Senatus relegandum censuit, *l. libertum, ff. de ritu nupt.* Adeò * ut nec rusticitas vel imperitia ab his pœnis ex- 20
cuset, *l. 1. C. de interdict. matrim.* In his enim, quæ malo more nefarièque geruntur, rusticitatis excusatio non accipitur, *l. 2. Cod. de in jus vocando*, cui in his demum, quæ ex meris civilis juris præceptis pendent; parci soleat, *l. si quis id quod, ff. de jurisdict. omn. jud. l. 2. ff. si quis in jus vocat. non ierit, l. ultim. C. de testam.* & optimè Jacob. Menoch. *lib. 2. de arbit. jud. cent. 2. casu 194. num. 11, 12.* & passim per totum.

Declarantur prædicta, * ut non procedant. Primò, 21
quando filia à patre esset desponsata, vel testamento destinata tutori, vel ejus filio. Hanc enim patris voluntatem, quem hujusmodi conditionem filiæ quæsiisse, spectata prius planèque perspecta ac cognita futuri generi integritate, atque fide, verisimile est, ad exitum perduci Senatusconsultum non impedit, *l. si patris, in fine, C. de interdict. matr. l. non est matrimonium, ff. de ritu nupt. & l. qui pupillam, ff. ad leg. Iul. de adult.*

Secundò * declarantur non procedere, quando tu- 22
tor Curatorvè rationes reddiderit, & id tempus effluxerit, quo in integrum restitutionem pupilla impetrare posset, id est quadriennium continuum, *l. quanquam, §. tutor, ff. de ritu nupt. l. ult. C. de temp. in integr. restitut.* & optimè Jacob. Cujac. *de præscript. cap. 29.* & Jason *in l. venia, C. de in jus vocan.* & facit *l. si patris, C. de interdict. matrimon.*

Tertiò declarantur * non procedere in filia pupillæ 23
ante redditam sibi tutelam defunctæ, quam tutor in matrimonium filio suo collocare non vetatur, quoniam rationum reddendarum obligatio æris alieni hæreditarii vicem similitudinemque repræsentat, ac sustinet, proindèque non minus cum tutoris, quàm cum

cujuslibet alterius debitoris filio nuptias ea rectè contrahit.

24 Quartò declarantur prædicta * non procedere in matre pupillæ, quæ cum tutore filiæ suæ, vel filio tutoris nuptias contrahere non prohibetur, *l.2.* C. *de interdict. matrim.*

25 Quintò declarantur * non procedere prædicta, quod etiam tutores pupillis suis, vel curatores adultis, filias suas, neptesvè nuptum dare non prohibeantur, *l. libertum, in fin. ff. de ritu nupt. l. curatorem,* Cod. *de interdict. matrim.* Idque hac ratione, ne quoquo pacto protrahantur filiarum nuptiæ, in quibus timor est infamiæ, & turpitudinis in se genusque suum, & amicos, magis quàm in masculis, ut tradit Andr. Tiraq. *l.1. connubiali, num.43. circa fin.* Nulla enim ex hoc matrimonio pupillarium rationum interversio contingere poterit, cui præcipuè periculo prospicere Senatus voluit.

26 Sextò declarantur * prædicta non procedere, nec in Senatusconsulti pœnam incidere, qui ei, quam in matrimonio habebat, absens & ignorans curator constitutus fuerit, dum tamen alius in ejus locum substituatur, ne maritorum ignorantia fraus amplissimi ordinis consulto quæratur, *l. amplissimi,* C. *de excus. tut.*

27 Septimò declarantur * prædicta non procedere de jure Canonico, quo jure tutor potest accipere in uxorem pupillam majorem 12. annis, ut tradit Alexander *in l. filius à patre, §. si quis eo,* & ibi Jason *num.1. ff. de libr. & posthum.* & pulchrè Angel. *consil.92.* quod jus Canonicum isto casu attendi debet, cum circa spiritualia disponat, ut tradit Rolandus à Valle, *in tractatu de lucro dotis, quæst.* 101. Ratio autem, quamobrem lex Canonica hæc permittat, non illa est, quod tutores & curatores in persona minorum potestatem habeant, sed quoniam matrimonia debeant esse libera, secundum jus Canonicum, ut tradit Carolus Ruinus *consil.98. num.5, lib.4.* quod quidem jus in tali materia attendendum

dum est, secundum Fredericum de Senis, *cons.* 36. Anton. Butr. *cons.* 35. Abbat. *cons.* 65 *lib.* 2. & Philip. Dec. *consi.* 35. *num.* 9.

CAP. XXXII.

De Officiis tutorum & curatorum, nempe quæ facere tutores vel curatores debeant, ut rectè tutelam gerant, & primùm

De Decreto Iudicis.

SUMMARIA.

1 *Iudicis decretum requiritur, quando tutor accipit administrationem rerum minorum.*

2 *Verbi*, publicæ, *significatio.*

3 *Tutelæ administratio per Iudicem decerni debet.*

4 *Tutor in testamento datus à judice confirmari debet.*

5 *Decretum Iudicis interponitur à Iudice, cujus jurisdictioni subditus fuerit pupillus, & extenditur ad omnes res pupilli, sive intra, sive extra territorium existentes, dummodo non sit contradictor, aliàs secus.*

6 *In matre tutrice non requiritur Iudicis decretum.*

7 *Communis opinio.*

8 *Testatoris voluntas pro lege habetur.*

9 *Testator potest legatario concedere licentiam capiendi legatum propria auctoritate.*

HActenus copiosè satis diximus de effectibus tutelæ & curæ: nunc autem hoc capite videamus, quæ facere tutores debeant, ut rectè tutelam gerant. Quod ut commodè fiat omnia ordinatè reassumendo novem sequentibus regulis, cum suis illationibus inde dependentibus, expediemus. Quarum * prima 1
hæc est, quod omnis tutor, antequam tutelam administrat, res minoris cum judicis decreto accipere teneatur, *l. fin. verbo, publica*, C. *de arbit. tut.* quæ quidem 2
dictio, *publica*, judicis decretum præsupponit, *l. final.* *ff. ut*

ff. ut in poss. legat. & tradit Bald. *in l. Orphanotrophos, C. de Episcop. & cler. & in l. facultas, C. de jure fisci, lib. 10.* ubi
3 asserit, quod * ultra judicis decretum requiratur, ut per ipsum decernatur administratio, non enim debet administrationem propria auctoritate occupare, *l. 3. in princ. ff. de administr. tut. l. naturali, in fin. ff. de confirmat.*
4 *tut.* & facit *l. cui eorum, in princ. ff. de postul.* etiamsi * datus fuisset in testamento, quod nullum invaliditatis pateretur defectum, *l. 4. ff. de auctorit. tut. l. fin. . illo procul dubio, C. de arbit. tut.* Paul. Castrens. *cons. 355. num. 4. libr. 1. & in testamentario,* Capitius *decis. 129. num. 1.* Quod
5 quidem * decretum interponitur à judice, cujus jurisdictioni subditus fuerit pupillus, & extenditur ad omnes pupilli res, sive intra, sive extra territorium existentes, *l. magis puto, §. illud, ff. de rebus eorum*, ut tradit Angel. Aretin. *Instit. de legit. agnat. tutel. num. 3. vers. quæro si tale.* Bald. *de satisdat. tut. num. 1. vers. sed quæro.* dummodo non adsit contradictor, aliàs autem secùs esset, *l. cum unus, §. penult. ff. de bonis auctorit. jud. possid.* Nam apparente contradictore, scribi debet ad judicem alterius loci, ut eum mittat in possessionem bonorum pupilli, ut tradit Angelus *d. num. 3. vers. quæro si tale*, allegans Bart. *in l. pupillo, ff. de tutel. & curat. datis ab his*, & citari, eo apparente, omnes debent, qui possunt esse tutores, ut tradit Angel. *d. num. 3.*

6 Verùm * hæc regula non procedit in matre, cui ipso jure à lege tutela defertur, nec Judicis decretum requiritur, secundum Philip. Corn. *cons. 164. in pr. lib. 4.* alle-
7 gantem glossam communiter approbatam, *in authen. matri & aviæ, C. quando mulier tutel.* & Bart. *in l. si quis sub conditione, ff. de testam. tut.*

8 Secundò non procedit, * quando per testatorem fuisset dispositum, ut tutor propria auctoritate administrationem assumeret, si vellet. Hoc siquidem casu, quia testantis voluntas pro lege habetur, *ca. ultima voluntas 13. quæst. 2. & §. disponat, in auth. de nupt.* assume-

re poterit tutelæ & curæ administrationem, absque eo, quod per judicem decernatur, ut tradit Baldus *Inst. de satisdat. tut. n. 1. vers. sed quæro*, Carol. Ruin. *cons. 126. n. 2. lib. 5.* Rip. *in l. nemo potest, num. 80. ff. de leg. 1.* Quemadmodum * potest etiam licentiam concedere 9
legatario, ut sua auctoritate possessionem rei legatæ accipiat, *l. Titia*, §. 1. & quod ibi notatur, *ff. de legat. 2.* & tradit Carol. Ruin. *d. cons. 126. num. 2. lib. 5.*

SUMMARIA.

1 *Tutor ante decretum debet jurare utilia pupillo se facturum & inutilia prætermissurum. Idem in curatore & actore num. 2. 3.*

4 *Tutor defensionem pupilli non suscipiens, nec utilia faciens, contra eum juratur in litem.*

5 *Tutor pupillos defendere, & filijs suis propriis præferre debet, cùm filij accusant pupillos.*

6 *Tutor videns res suas & res pupilli in periculo esse, debet præferre res pupilli suis rebus.*

7 *Tutor si absens decernatur, dicitur ei dies, quo veniat hoc juramentum præstiturus.*

REGULA II.

SEcunda Regula est, * Quod tutor ante decretũ ju- 1
rare debeat, utilia pupillo facturum se, & inutilia prætermissurum, §. *fin. in auth. ut hi qui obligat. se habere res minorum, l. fin. §. omnem autem dubitationem, ubi Dd. C. de administ. tut. l. fin. §. sed cum antiquitas, C. de curat. furiosi, l. tutoris præcipuum, ff. de administr. tut. l. de creationibus, in fin. C. de Episcop. audient. l. final. §. illo procul dubio, C. arbit. tut.* Capit. *decis.* 50. Sebastianus Vantius *de nullit. sent. tit. 11. num. 146. & 148.* Iason. *cons. 4. lib. 4.* & novissimè Iodocus Damhouderius *in suo patrocinio pupillorum, cap. 7. num. 1.* & Guid. Pap. *decis.* 330. dicens, ita servari: & Chassan. in matre tutrice, *tit. des enfans, § 6. vers. par Inventaire, nu. 16. 17. & 18.*

Ampliatur primò, * ut procedat etiam in curatore, 2

d. l. de creationibus, C. *de Episcop. audient. & l. fin. §. sed cum antiquitas*, C *de curat. furiosi.*

3 Secundò etiam * procedit in actore, secundum Sobast. Vant. *tit. de nullit. sent. tit.* 11. *num.* 148.

4 Tertiò procedit, quod si tutor defensionem pupilli non susceperit, utilia non fecerit, quod contra eum aliter administrantem, quàm oportuit, jurari poterit in litem, juxta tradita per Bart. & alios *in l. legitimos, ff. de legit. tut.* Angel. *consf.* 103. *in fin.* Signorol. de Homodeis *consf.* 214. & plenè per Corn. *consf.* 164. *lib.* 1. Marian. Socin. *consf.* 148. *num* 8. *lib.* 1.

5 Quartò ampliatur, * quod si tutor habeat filios, qui accusarent pupillos, quod parentes tutores pupillorum contra suos filios stare, pupillos defendere, & propriis filiis præferre debeant, ut pulchrè tradit A. Gellius, *lib.* 5. *Noct. Atticar. cap.* 13. & ibi Petrus Mosellanus *in suis*
6 *eruditissimis annotationibus in verbis, in eadem causa*, & si tutor videat res suas & res pupilli in periculo esse, debebit præferre res pupilli suis rebus, ut tradit Chassan. *ad consuet. Burgundia, tit. Des enfans des plusieurs lictz.* §. 5. *in verbis, mainctenir en bon souffisant estat.* Sed etsi quis tu-
7 tor * decernatur, nec fuerit præsens, imperat Judex, ut ei denuntietur diesque dicatur, quia jusjurandum hac in re solitum accedat præstiturus: ut probatur ex notatis *in l. penult.* C. *de pericul. tut. & l. quinquaginta*, C. *de excusat. tut.*

SUMMARIA.

1 *Tutor ante decretum tenetur jurare se non relicturum pupillum indefensum.*

2 *Tutor an debeat defensionem pupilli promittere expresse, & specialiter, etiam sub expressa obligatione rerum suarum. num.* 3.

4 *Tutor non defendens pupillum, & ejus bona, sed ea alienans absque utilitate & necessitate, nec vendens mobilia; quæ servando servari non possunt, non solum*

lùm mortaliter peccat, sed tenetur ad restitutionem damni.

5 *Omnis curator sive generalis, sive ad certum actum tantùm, tenetur ad hanc defensionem.*

6 *Tutor ante hoc juramentum præstitum non potest administrare, & administrans nihil agit.*

7 *Contra tutorem juratur in litem, qui pupillum indefensum reliquerit.*

8 *Tutor, qui non legitimè accepit administrationem tutelæ, ejus acta non nocent pupillo.*

9 *Testamentarius tutor etiam sine promissione, si quid malè gesserit, obligatur adulto. Ampliatur numer. 10. & 11.*

12 *Tutor potest administrare ante promissionem defensionis, quo ad tempore peritura, & utilitatem pupilli concernentia.*

REGULA III.

TErtia regula est, * quod tutor ante decretum teneatur jurare se non relicturum pupillum indefensum, *l. fin. §. defensionem, C. de administr. tut.* Aymo Cravet. latè, *cons.* 230. & Guido Papa *decis.* 330. dicens, ita in Gallia servari. Nec sufficere, si promitteret utilia facturum se, & inutilia prætermissurum, nisi pariter defensionem pupilli, videlicet ipsum indefensum non relicturum, * expresse & specialiter polliceretur, quod à lege requiritur, ut dicit Bart. ad intellectum illius §. *Defensionem, in l. Prætor ait, §. 1. ff. de oper. novi nuntiat.* quem sequitur Alexand. *consi.* 80. *num.* 14. *lib.* 5. *& consil.* 129. *num.* 3. *lib.* 1. Philippus Cornæus *cons.* 164. *n.* 4. *lib.* 4. dicens, per hos vidisse multas annulari tutelas, & Angel. Aretin. *in tit. Institut. de legis agnat. tut. num.* 4. *& ibi additio in litera A.* & inter neotericos Andr. Tiraq. *post leges connubial. gloss.* 5. *num.* 94. *& seq.* & novissimè Villalob. *communionum opinionum lit. T. n.* 129. Verùm Carol. Molin. ad Alex. *d. cons.* 129. *num.* 3. *lit. C. libr.* 1. *& d. consil.* 80. *num.* 14. *lit. F. libr.* 5. contrarium tenet dicens, 1 2

hoc

tor in matrimonium collocare potest filio suo.

24 *Mater pupillæ cum tutore filiæ suæ, vel filio tutoris recte contrahit.*

25 *Tutores pupillis, vel curatores adultis, filias suas neptesve nuptum dare non prohibentur. Et quæ sit ratio.*

26 *Maritus ignorans, si detur curator uxori, excusatur à pœna Senatusconsulti, dum tamen alium petat substitui.*

27 *De jure canonico potest tutor accipere in uxorem pupillam majorem 12. annorum, & quæ sit ratio.*

EFFECTUS VIII.

1 VLtimus effectus est, * quod tutor pupillam suam uxorem ducere, vel filiis nuptum dare prohibeatur, *l. 1. C. de interdict. matr. inter pupill. & tutorem, l. Senatusconsulto, ff. de ritu nupt.* Roland. à Valle, *de lucro dotis, quæst.* 101. Ratio autem hujus præcipua est, ne pupillæ in re familiari circumscriberentur ab iis, qui rationes ejus gestæ tutelæ reddere necesse habebant, neve fraudes in tutelę administratione commissę, hujusmodi domestici matrimonij velamento, quo tutelæ reddendæ ratio inhibebatur, regerentur, quas palàm proferri Reipublicæ expediebat, *l. libertum, §. 1. ff. de ritu nupt. l. si tutor, C. de interdict. matr.* quæ quidem causa hujus prohibitionis principum oratione quoq; continetur, *in l. solum, §. 1. ff. de ritu nupt.* quam & Paul. *lib. singulari* prosecutus est, & tradit Iacob Menoch. *de arbit. jud. lib. 2. cent. 2. casu* 194. *nu.* 12.

2 Ampliatur autem primò, * ut procedat in omnibus, qui rationibus reddendis sunt obnoxij. Licet enim hi non sint tutores, periculo tamen tutelæ suo nomine obstringuntur, & à pupillarum nuptiis arcentur: quales sunt qui falsis allegationib. à tutela se excusaverint *l. si quis tutor, in prin. ff. de ritu nupt. l. 1. 2. & 3. C. si ex falsis alleg. §. ult. Instit. de excusat. tut.*

Amplia-

Ampliatur secundò;ut procedat etiam in hæredibus tutorũ, licet extranei sint, modo rationes reddere debeant. Nam & hi quoq; Senatusconsulti prohibitione concluduntur, *d.l. libertum,* §.1.*ff. de ritu nupt.* 3

Ampliatur tertiò,*ut ne tutor quidem despondere pupillam posset, l. *si quis tutor,* §. *quamvis, ff. de ritu nupt.* Nam cum qua nuptiæ contrahi non possunt, hanc plerunque ne quidem despondere potest tutor. 4

Ampliatur quartò,*ut nec filiis suis modò, verùm etiam nepotibus nuptum dare pupillas suas tutores prohibiti intelligantur. Quanquã enim de filiis duntaxat oratio loqueretur, ad nepotes tamen interpretatione producta est, quod prohibitionis eadem circa illos, quæ circa filios ratio*versetur, licet si propriam verborum significationem spectemus, filiorum appellatio nepotes non complectatur, nec interesse, filii sui juris, an in patris potestate tutorisve vel curatoris essent, l. *non est matrimonium, ff. de ritu nupt.* 5 6

Ampliatur quintò, *quod etiam naturales liberi licet in adoptionem dati, & in alienam familiã translati sint Senatusconsulto comprehendantur, *leg. si quis tutor,* §.*naturales, ff. de ritu nupt.* adoptivi verò tamdiu, quoad de potestate dimittãtur: emancipatione enim adoptionis jura in totum perimuntur atque evanescunt, scilicet quia per emancipationem extraneus intelligatur, l. *quin etiam, in fin. ff. de ritu nupt.* 7

Ampliatur sextò,*quod Senatusconsulto quoque contineatur libertus, qui filio suo naturali, quẽ in servitute susceperat, & postea manumiserat, pupillam suam in matrimonio collocare non possit, l. *libertinum, Cod. de interdict. matr.* nec vivo solùm*tutore, verum etiam post mortem ejus filius prohibetur eam uxorem ducere, cujus tutelæ rationi pater obstrictus fuerit, sive hęres ei extiterit, sive abstinuerit, sive exhęres scriptus sit: nam & fieri potest, ut per fraudem in eum collata bona * patris propter tutelam revocari 8 9 10

 opor-

pupillam, ff. ad leg. Iuliam, de adult. & libertum eundemque tutorem pupillæ, patronæ suæ, eo quod in matrimonium collocata ipsa tutori suo vel filio ejus esset, Senatus relegandum censuit, *l. libertum, ff. de ritu nupt.* Adeò * ut nec rusticitas vel imperitia ab his pœnis ex- 20 cuset, *l.* 1. *C. de interdict. matrim.* In his enim, quæ malo more nefarièque geruntur, rusticitatis excusatio non accipitur, *l.* 2. *Cod. de in jus vocando*, cui in his demum, quæ ex meris civilis juris præceptis pendent; parci soleat, *l. si quis id quod, ff. de jurisdict. omn. jud. l.* 2. *ff. si quis in jus vocat. non ierit, l. ultim. C. de testam.* & optimè Jacob. Menoch. *lib.* 2. *de arbit. jud. cent.* 2. *casu* 194. *num.* 11, 12. & passim per totum.

Declarantur prædicta, * ut non procedant. Primò, 21 quando filia à patre esset desponsata, vel testamento destinata tutori, vel ejus filio. Hanc enim patris voluntatem, quem hujusmodi conditionem filiæ quæsiisse, spectata prius planèque perspecta ac cognita futuri generi integritate, atque fide, verisimile est, ad exitum perduci Senatusconsultum non impedit, *l. si patris, in fine, C. de interdict. matr. l. non est matrimonium, ff. de ritu nupt. & l. qui pupillam, ff. ad leg. Iul. de adult.*

Secundò * declarantur non procedere, quando tu- 22 tor Curatorvè rationes reddiderit, & id tempus effluxerit, quo in integrum restitutionem pupilla impetrare posset, id est quadriennium continuum, *l. quanquam, §. tutor, ff. de ritu nupt. l. ult. C. de temp. in integr. restitut.* & optimè Jacob. Cujac. *de præscript. cap.* 29. & Jason *in l. venia, C. de in jus vocan.* & facit *l. si patris, C. de interdict. matrimon.*

Tertiò declarantur * non procedere in filia pupillæ 23 ante redditam sibi tutelam defunctæ, quam tutor in matrimonium filio suo collocare non vetatur, quoniam rationum reddendarum obligatio æris alieni hæreditarii vicem similitudinemque repræsentat, ac sustinet, proindèque non minus cum tutoris, quàm cum

cujuslibet alterius debitoris filio nuptias ea rectè contrahit.

24 Quartò declarantur prædicta * non procedere in matre pupillæ, quæ cum tutore filiæ suæ, vel filio tutoris nuptias contrahere non prohibetur, *l.2.* C. *de interdict. matrim.*

25 Quintò declarantur * non procedere prædicta, quod etiam tutores pupillis suis, vel curatores adultis, filias suas, neptesvè nuptum darè non prohibeantur, *l. libertum, in fin. ff. de ritu nupt. l. curatorem,* Cod. *de interdict. matrim.* Idque hac ratione, ne quoquo pacto protrahantur filiarum nuptiæ, in quibus timor est infamiæ, & turpitudinis in se genusque suum, & amicos, magis quàm in masculis, ut tradit Andr. Tiraq. *l.1. connubiali, num.43. circa fin.* Nulla enim ex hoc matrimonio pupillarium rationum interversio contingere poterit, cui præcipuè periculo prospicere Senatus voluit.

26 Sextò declarantur * prædicta non procedere, nec in Senatusconsulti pœnam incidere, qui ei, quam in matrimonio habebat, absens & ignorans curator constitutus fuerit, dum tamen alius in ejus locum substituatur, ne maritorum ignorantia fraus amplissimi ordinis consulto quæratur, *l. amplissimi,* C. *de excus. tut.*

27 Septimó declarantur * prædicta non procedere de jure Canonico, quo jure tutor potest accipere in uxorem pupillam majorem 12. annis, ut tradit Alexander *in l. filius à patre, §. si quis eo,* & ibi Jason *num. 1. ff. de libr. & posthum.* & pulchrè Angel. *consil. 92.* quod jus Canonicum isto casu attendi debet, cum circa spiritualia disponat, ut tradit Rolandus à Valle, *in tractatu de lucro dotis, quæst. 101.* Ratio autem, quamobrem lex Canonica hæc permittat, non illa est, quod tutores & curatores in persona minorum potestatem habeant, sed quoniam matrimonia debeant esse libera, secundum jus Canonicum, ut tradit Carolus Ruinus *consil. 98. num.5. lib.4.* quod quidem jus in tali materia attendendum

dum

dum est, secundum Fredericum de Senis, *conſ.* 36. Anton. Butr. *conſ.* 35. Abbat. *conſ.* 65 *lib.* 2. & Philip. Dec. *conſi.* 35. *num.* 9.

CAP. XXXII.

De Officiis tutorum & curatorum, nempe quæ facere tutores vel curatores debeant, ut rectè tutelam gerant, & primùm

De Decreto Iudicis.

SUMMARIA.

1 *Iudicis decretum requiritur, quando tutor accipit administrationem rerum minorum.*
2 *Verbi,* publicæ, *ſignificatio.*
3 *Tutelæ adminiſtratio per Iudicem decerni debet.*
4 *Tutor in teſtamento datus à judice confirmari debet.*
5 *Decretum Iudicis interponitur à Iudice, cujus juriſdictioni ſubditus fuerit pupillus, & extenditur ad omnes res pupilli, ſive intra, ſive extra territorium exiſtentes, dummodo non ſit contradictor, aliàs ſecus.*
6 *In matre tutrice non requiritur Iudicis decretum.*
7 *Communis opinio.*
8 *Teſtatoris voluntas pro lege habetur.*
9 *Teſtator poteſt legatario concedere licentiam capiendi legatum propria auctoritate.*

HActenus copioſè ſatis diximus de effectibus tutelæ & curæ: nunc autem hoc capite videamus, quæ facere tutores debeant, ut rectè tutelam gerant. Quod ut commodè fiat omnia ordinatè reaſſumendo novem ſequentibus regulis, cum ſuis illationibus inde dependentibus, expediemus. Quarum * prima 1
hæc eſt, quod omnis tutor, antequam tutelam adminiſtrat, res minoris cum judicis decreto accipere teneatur, *l. fin. verbo, publica*, *C. de arbit. tut.* quæ quidem 2
dictio, *publica*, judicis decretum præſupponit, *l. final.*

 ff. ut

re poterit tutelæ & curæ administrationem, absque eo, quod per judicem decernatur, ut tradit Baldus *Inst. de satisdat. tut. n.1. vers. sed quæro,* Carol. Ruin. *cons.* 126. *n.2. lib.5.* Rip. *in l. nemo potest, num.* 80 *ff. de leg.* 1. Quemadmodum *potest etiam licentiam concedere 9
legatario, ut sua auctoritate possessionem rei legatæ accipiat, *l. Titia,* §. 1. & quod ibi notatur, *ff. de legat.* 2. & tradit Carol. Ruin. *d. cons.* 126. *num.* 2. *lib.* 5.

SUMMARIA.

1 *Tutor ante decretum debet jurare utilia pupillo se facturum & inutilia prætermissurum. Idem in curatore & actore num.* 2. 3.

4 *Tutor defensionem pupilli non suscipiens, nec utilia faciens, contra eum juratur in litem.*

5 *Tutor pupillos defendere, & filijs suis propriis præferre debet, cùm filij accusant pupillos.*

6 *Tutor videns res suas & res pupilli in periculo esse, debet præferre res pupilli suis rebus.*

7 *Tutor si absens decernatur, dicitur ei dies, quo veniat hoc juramentum præstiturus.*

REGULA II.

Secunda Regula est, *Quod tutor ante decretũ ju- 1
rare debeat, utilia pupillo facturum se, & inutilia prætermissurum, §. *fin. in auth. ut hi qui obligat. se habere res minorum, l. fin. §. omnem autem dubitationem,* ubi Dd. C. *de administ. tut. l. fin. §. sed cum antiquitas,* C. *de curat. furiosi, l. tutoris præcipuum, ff. de administr. tut. l. de creationibus, in fin.* C. *de Episcop. audient. l. final.* §. *illo procul dubio,* C. *arbit. tut.* Capit. *decis.* 50. Sebastianus Vantius *de nullit. sent. tit.* 11. *num.* 146. *&* 148. Iason. *cons.* 4. *lib.* 4. & novissimè Iodocus Damhouderius *in suo patrocinio pupillorum, cap.* 7. *num.* 1. & Guid. Pap. *decis.* 330. dicens, ita servari: & Chassan. in matre tutrice, *tit. des enfans,* §. 6. *vers. par Inventaire, nu.* 16. 17. *&* 18.

Ampliatur primò, *ut procedat etiam in curatore, 2

d. l. de creationibus, C. *de Episcop. audient. & l. fin. §. sed cum antiquitas*, C *de curat. furiosi.*

3 Secundò etiam * procedit in actore, secundum Sobast. Vant. *tit. de nullit. sent. tit.* 11. *num.* 148.

4 Tertiò procedit, quod si tutor defensionem pupilli non susceperit, utilia non fecerit, quod contra eum aliter administrantem, quàm oportuit, jurari poterit in litem, juxta tradita per Bart. & alios *in l. legitimos, ff. de legit. tut.* Angel. *cons.* 103. *in fin.* Signorol. de Homodeis *cons.* 214. & plenè per Corn. *cons.* 164. *lib.* 1. Marian. Socin. *cons.* 148. *num* 8. *lib.* 1.

5 Quartò ampliatur, * quod si tutor habeat filios, qui accusarent pupillos, quod parentes tutores pupillorum contra suos filios stare, pupillos defendere, & propriis filiis præferre debeant, ut pulchrè tradit A. Gellius, *lib.* 5. *Noct. Atticar. cap.* 13. & ibi Petrus Mosellanus *in suis*
6 *eruditissimis annotationibus in verbis, in eadem causa*, & si tutor videat res suas & res pupilli in periculo esse, debebit præferre res pupilli suis rebus, ut tradit Chassan. *ad consuet. Burgundiæ, tit. Des enfans des plusieurs lictz.* §. 5. *in verbis, mainctenir en bon souffisant estat.* Sed etsi quis tu-
7 tor * decernatur, nec fuerit præsens, imperat Judex, ut ei denuntietur diesque dicatur, quia jusjurandum hac in re solitum accedat præstiturus: ut probatur ex notatis *in l. penult. C. de pericul. tut. & l. quinquaginta*, C. *de excusat. tut.*

SUMMARIA.

1 *Tutor ante decretum tenetur jurare se non relicturum pupillum indefensum.*

2 *Tutor an debeat defensionem pupilli promittere expressè, & specialiter, etiam sub expressa obligatione rerum suarum. num.* 3.

4 *Tutor non defendens pupillum, & ejus bona, sed ea alienans absque utilitate & necessitate, nec vendens mobilia; quæ servando servari non possunt, non solùm*

lum mortaliter peccat, sed tenetur ad restitutionem damni.

5 *Omnis curator sive generalis, sive ad certum actum tantùm, tenetur ad hanc defensionem.*

6 *Tutor ante hoc juramentum præstitum non potest administrare, & administrans nihil agit.*

7 *Contra tutorem juratur in litem, qui pupillum indefensum reliquerit.*

8 *Tutor, qui non legitimè accepit administrationem tutelæ, ejus acta non nocent pupillo.*

9 *Testamentarius tutor etiam sine promissione, si quid malè gesserit, obligatur adulto. Ampliatur numer. 10: & 11.*

12 *Tutor potest administrare ante promissionem defensionis, quo ad tempore peritura, & utilitatem pupilli concernentia.*

REGULA III.

TErtia regula est, * quod tutor ante decretum teneatur jurare se non relicturum pupillum indefensum, *l. fin. §. defensionem, C. de administr. tut.* Aymo Cravet. latè, *cons.* 230. & Guido Papa *decis.* 330. dicens, ita in Gallia servari. Nec sufficere, si promitteret utilia facturum se, & inutilia prætermissurum, nisi pariter defensionem pupilli, videlicet ipsum indefensum non relicturum, * expresse & specialiter polliceretur, quod à lege requiritur, ut dicit Bart. ad intellectum illius §. *Defensionem, in l. Prætor ait, §. 1. ff. de oper. novi nuntiat.* quem sequitur Alexand. *consi. 80. num. 14. lib. 5. & consil. 129. num. 3. lib. 1.* Philippus Cornæus *cons. 164. n. 4. lib. 4.* dicens, per hos vidisse multas annulari tutelas, & Angel. Aretin. *in tit. Institut. de legis agnat. tut. num. 4. & ibi additio in litera A.* & inter neotericos Andr. Tiraq. *post leges connubial. gloss. 5. num. 94. & seq.* & novissimè Villalob. *communionum opinionum lit. T. n. 129.* Verùm Carol. Molin. ad Alex. *d. cons. 129. num. 3. lit. C. libr. 1. & d. consil. 80. num. 14. lit. F. libr. 5.* contrarium tenet dicens, hoc

(margin numbers: 1 beside first line of Regula III; 2 beside "expressè")

hoc solummodo requiri ex parte Judicis, non autem ex parte tutorum vel curatorum, quin legitimam habeant potestatem, ex quo petitum juramentum præstiterint, & ita in Gallia quoq; servari dicit, allegans Baldum, *in l. legitimos, ff. de legit. tut.* & ea quæ notantur ab Alex. *d. cons.* 80. *n.* 14. licet ipsemet cum aliis ibidem in additione allegatis sit contrariæ opinionis, propter verba, *subire defensionem*, quæ sunt verba præcisa, quæ communis est, ut supra diximus.

3 Ampliatur communis opinio, * quod etiam tutor teneatur talem promissionem facere sub expressa obligatione rerum suarum, ut tradit Bart. *in leg. Prætor, in princ. ff. de oper. novi nuntiat.* & facit *l. de creationibus, C. de E-*
4 *piscop. audient.* Adeò etiam, * quod si tutor non defenderit pupillum, vel ejus bona, sed ea alienet absque utilitate & necessitate, vel sit in culpa, ut actionem amittat, vel non vendat bona mobilia, quæ servando servari non possunt, neç convertat pretium in bona immobilia (dummodo emptor inveniatur) non solùm mortaliter peccet, sed etiam teneatur ad restitutionem damni, ut tenet insignis Doctor Martinus Navarrus, *in manuali confess. cap.* 23. *in tit. de peccatis exsecut.*

5 Sepundò ampliatur, * quod ad hanc defensionem quoque teneatur omnis curator, sive generalis, sive ad certum actum tantùm, *l. fin. §. omnem, C. de administr. tut.* quia per eam universalem dictionem, *omnes*, apparet, quod nullus curator fuerit exceptus, *l. in fraudem, §. fin. ff. de testam. milit. l.* 1. *§. generaliter, ff. de legat. præst.*

6 Tertiò ampliatur, * quod etiam tutor vel curator, ante hoc juramentum præstitum, non possit administrare; & si admiuistraverit, quod nihil agat; ut tradit Marian. Socin. de matre, *cons.* 22. *n.* 4. *lib.* 2.

7 Quartò ampliatur, * quod contra tutorem, qui contra præmissa aliter administraverit, jurari possit in litem, juxta tradita per Bart. & alios, *in l. legitimos, ff. de legit. tut.* & tradit Angel. *cons.* 103. *incip. præmitto, in fin.* &

Jason

Iason. *in l. non est dubium*, C. *de legat.* & in terminis Paul 8
Castr. *cons.* 355. *incip. postquam.* quo loco * dicit, quod tutor qui prædicta non servaverit, non possit in aliquo pupillis præjudicare, & quod consequenter actus præjudicialis pupillo non valeat.

Declarantur tamen prædicta, * ut non procedant 9
in testamentario tutore, qui etiam sine permissione, si
quid malè gesserit, * adulto obligatur, *ut toto tit. de tut.* 10
& rat. distrah. maximè quando non indigeat confirmatione, vel decreto, ut tradit Bart. *in l. legitimos, vers. quæro utrum, ff. de legit. tu.* quem sequitur Aym. Crave. *cons.* 23 *n.* 4. dicens, * hoc maximè procedere quando 11
testator dedisset tutori plenissimam potestatem, videlicet accedendi ad administrationem sive confirmationem decreto, vel alio actu judiciali.

Secundò prædicta non procedunt, * quoad eorum 12
administrationem, quæ non modicam admittant dilationem, ut in tempore perituris, vel quæ concernant meram utilitatem pupilli: quæ quidem gesta per tutorem valent, etiam si prædicta non intervenerint, ut tradit Alexander *cons.* 163 *n.* 4. *lib.* 5. & facit *l. fin.* C. *de tut. qui satis non dederunt*, & est optimus textus, *in l. quidam decedens*, §. *usque adeo, ff de administ. tut.* quæ maximè notanda sunt in practica, & conducunt ad declarationem regulæ præcedentis.

SUMMARIA.

1 *Tutor antequam sibi sit decreta administratio, tutor est, si intra tempora constituta se non excusaverit.*

2 *Tutorem, qui scit se tutorem datum, non interpellari ulterius necesse est.*

3 *Interpellans ab interpellato diversa persona esse debet.*

4 *Notarius conficiens instrumentum de eo, quod ipse facit, ut procuratorem constituens, non est rogatus necessarius.*

5 *Mora contrahitur in judice reipsa & sine interpellatione.*

6 *A tempore scientiæ periculum est tutoris.*
7 *Tutor cessans gerere extra ordinem ad hoc cogi potest, officio judicis, prævia satisdatione, juramento, & confectione inventarij.*
8 *Tutor cessans petere decretum, suo periculo cessat.*
9 *Tutor ante decretum non habet administrationem sive auctorisationem, ejusque auctoritas nihil operatur. Ampliatur n.10.11. Limitatur n.12.13.14.15.*
16 *Gesta à curatore vel tutore dato per provisionem, valent.*

REGULA IV.

1 QUarta regula est, * quod tutor, antequam sibi sit decreta administratio, tutor sit, si intra tempora constituta se non excusaverit, *l. . ff. de admin. tut.* Bart. *in* l. *tutor, qui repertorium,* C. *de administ. tut.* quia potest ut suspectus removeri, l.3.§. *tutoris, ff. de suspect. tut.* & l *fin.* C. *arbit. tut.* Dec. *cons.* 274. *num.* 4.

2 Ampliatur * ut procedat, quod etiam non requiratur interpellatio, ex quo scivit se tutorem datũ: quia tutor, ad quẽ pertinet talis exactio, seipsum non po-
3 test interpellare: quia * inter interpellantem & interpellatum debet esse differentia, l.2. *ff. de stipul servorum.*
4 Et ideò * dicit ibi Bart. quod licet Notarius debeat esse rogatus à partibus, tamen ubi conficit instrumentum de eo, quod ipse facit, ut quia Procuratorem cõstituat, quod non esset rogatus necessarius. Et idẽ di-
5 cit de Iudice, * moram etiam isto casu reipsa, & sine interpellatione contrahi, eo quod minori teneatur ad factum, l. *in minorum,* C. *in quibus causis in integrum restit. non est necessaria,* & l. Titia, §. *usuras, ff. de legat.* 2. & est casus in terminis nostris *in* l. *quidam decedens,* §. *fin. ff. de administ. tut.* ubi dicitur, quod ad tutorem statim
6 spectet * periculum tutelæ, ex quo sciverit se esse tutorem, etiam nulla præcedente interpellatione.
7 Hinc quoq; * tutor cessans gerere, etiam extra ordi-

dinem ad hoc cogi possit officio judicis, scilicet prævia satisdatione, juramento, & confectone inventarii, *l.1.* & ibi gloss. *verbo, extra ordinem, & l. ita autem, §. gessisse, & §. si quis, ff. de administr. tut.*

Insuper quoque * tutor cessans petere decretum, & administrare, dicitur cessare suo periculo, cum per eum steterit, *l.1. §. 1. ff. de administr. tut. l. cum quis decedens, § fin. eodem tit. l. qui facere potest, ff. de reg. jur.* ut eleganter tradit Dec. *cons.* 297. 8

Declaratur prædicta regula, * ut non procedat, quoad administrationem sive auctorisationem, quam non habet tutor ante decretum, cujus auctoritas aliàs nihil operatur, ut tradit Angel. *cons.* 50. *de matre, num.* 1. Capit. *decis.* 50. Carol. Ruin. *in additione, cons.* 95. *n.* 11. *lib.* 2. Curt. *de alienatione, cons.* 29. *num.* 8. *vers. sed quod fortius, & num. seq.* & novissimè Joan. Imbert. *in Enchiridio juris Galliæ, verbo, tutela.* Quod * procedit tam jure Digest. quàm jure Cod. ut tradit Bald. *Instit. de satisdat. tut. n.* 1. *vers. & primo.* Atque etiam * intervenientibus aliis solemnibus, quia non potuerit tutor auctoritatem suam interponere, *leg.* 1. *ff. de rebus eorum*, ut tradit Carolus Ruinus, *consil.* 63. *num.* 12. dicens communem opinionem, *lib.* 1. 9 10 11

Verùm hoc locum non habet, * quoad tempore peritura, nec etiam in matre vel patre, secundum Capit. *decis.* 50. & Corn. *cons.* 164. *n.* 1. & 2. *lib.* 4. sed *num.* 4. contrarium tenet, tradens quatuor requisita, & communiter teneri dicit Socin. *cons.* 1. *aliàs* 153. *nu.* 1. & 2. *lib.* 2. & Ang. *cons.* 50. tradens requisita in matre. 12

Nec etiam * locum obtinet; quando quis diu se gessisset pro tutore, & ejus actus sortiti fuissent effectum, ut tradunt Socin. *d. cons.* 1. *aliàs* 153. *nu.* 3. 4. & 5. & Aym. Cravet. *de antiq. temp. par.* 3. §. *vidimus, n.* 37. 13

Sicut etiam * non procedit in testamentario, cui testator potuerit concedere administrationem sine judice, secundum Carolum Ruinum. *cons.* 126. *num.* 2. *lib.* 5. 14

Bald.

Bald. *Instit. de satisdat. tu. num. 1. vers. sed quæro primo*, Ripam *in l. nemo potest, num. 80. de legat. 1.*

15 Nec denique * quando talis actus non præjudicaret pupillo, sed prodesset, quo etiam casu valent gesta per tutorem, etiam solemnitatibus de jure requisitis non intervenientibus, ut tradit Corn. *de senten. & processu, cons. 164. num. 1. 2. & 4. lib. 4.* Carol. Ruin. *cons. 108. nu. 13. 14. & 15. lib. 1. & d. cons. 63. num. 9. lib. 1.* Angel. *consil. 50. num. 1. l. tutor, qui repertorium, ff. de administr. tut. l. fin. C. de tut. & curat. qui satis non dederunt.* Bart. *in l. Prætor, ff. de oper. novi nuntiat.* Marian. Socin. *cons. 148. nu. 9. lib. 1.* & idem de Inventario, *cons. 22. nu 3. lib. 2.* & ante eum Guido Pap. *dec. 330.* & novissimè Berous *q. 69.* nisi ea, quæ gesta fuissent à tutore, tenderent in damnum pupilli, quæ non valent, ut tradit Cornæus *dict. cons. 164. num. 4.*

16 Hoc tamen * notandum est, quod gesta ab administratore coacto, & dato per provisionem, pendente appellatione, valeant, donec alius constituatur, ne illusoria sit judicis sententia, *l. si Prætor, ff. de judiciis*, & ne quis decipiatur judicis seu Principis beneficio, *l. 1. C. de his qui ven. ætatis impetraverunt*, & est bonus text. *in l. 1. §. Idem Pomponius, ff quod falso tut.* ad quod facit *l. Barbarius Philippus, de offic. Prætor.* quæ sententia fuit quoque arresto confirmata apud Gallos 13. Decembris, anno 46. ut dicit Petrus Rebuff. *de senten. provisionali, artic. 3. glo. 5. num. 21.*

De confectione inventarij tutoris vel curatoris.

SUMMARIA.

1 *Omnis tutor vel curator tenetur conficere inventarium, antequam administret. Ampliatur nu. 3.*

2 *Tutor inventarium facere debet expensis pupilli.*

4 *Tutor ante confectionem inventarij nihil agere potest, & gesta sint invalida.*

5 Com-

5 *Communis opinio.*

6 *Parte non opponente, acta facta per tutorem ante confectionem inventarij valent: idem si judex mandat procedi ad ulteriora.*

7 *Tutor etiam ante confectionem inventarij omnia, quæ dilatationem non recipiunt, facere potest, & debet, alias pupillo tenetur.*

8 *Tutor quoad res tempore perituras vendendas, & dilationem non recipientes potest contemnere voluntatem patris pupilli.*

9 *Tutor cessans distrahere res tempore perituras, suo periculo cessat.*

10 *Tutor nec conveniri, nec alios convenire potest, non confecto inventario. Limitatur nu. 12. 13. 14. 15, 16. 17.*

11 *Iudicium agitatum cum tutore, qui non fecerit inventarium, est nullum.*

18 *Inventarium debet esse caput rationum, sine quo non potest confici primum & principale caput libri rationum, quod est de receptis.*

19 *Appellatione, legitimæ administrationis, venit confessio inventarij.*

20 *Tutor differens confectionem inventarii potest ut suspectus removeri. Ampliatur nu. 22.*

21 *Tutor quando minus distulisse dicatur confectionem inventarij, relinquitur arbitrio Iudicis.*

23 *Tutor non solemniter datus, si per errorem gerat tutelam, non videtur ut tutor gessisse, sed ut negotiorum gestor, & negotiorum actione convenietur.*

24 *Mater tutrix tenetur conficere inventarium.*

25 *Communis opinio.*

26 *Mater tutrix testamentaria inventarium conficere tenetur, etiamsi testator ei confectionem inventarij remiserit.*

27 *Mater non conficiens inventarium, mox cum facere potest, & creata fuerit, privatur successione filiorum, usufructu donationis propter nuptias, & juratur in litem*

tem contra eandem. numero 118.

28 Communis opinio.

29 Inventarium quando fieri & incipi debeat. num. 31. 33.

30 Dictionis, mox, significatio quæsit.

32 Communis opinio, quod inventarium inchoari & perfici debeat, infra tres menses à die obitus.

34 Magis communis opinio recensetur circa confectionem inventarii.

35 Statutum præfigens certum tempus circa confectionem inventarii, servandum est.

36 Coram quo debeat fieri inventarium.

37 Tutor non conficiens inventarium magis delinquit, quam is, qui non petit tutorem. Idem si incepit, sed non perfecit. num. 38.

39 Paria sunt actum non fieri, vel fieri minus solemniter.

40 Tutor in inventario omittens ponere preciosa, præsumitur esse in dolo.

41 Tutor omittens ponere in inventario omnia pupilli bona extra ordinem punitur.

42 Tutor nihil in inventario omittere debet.

43 Tutor non conficiens inventarium dicitur esse in dolo, & bonorum usurpator, teneturque ad interesse, & contra eum in litem juratur.

44 Tutor non conficiens inventarium, à munere tutelæ removendus est, tanquam suspectus.

45 Tutor torturæ subjici potest, si res hereditariæ, in quibus minor institutus fuerit, non reperiantur, carceribus detinebitur, & infamiæ nota afficietur.

46 Tutor excusatur, si ex justa causa aliqua inventarium non confecerit, & eam probaverit.

47 Tutor excusatur, si ob rusticitatem, vel simplicitatem inventarium non fecerit.

48 Modicus defectus non consideratur in jure.

49 Doli præsumptio in re modica cessat.

50 In modicis, seu minimis, statur privatæ scripturæ & simplici juramento tutorum, & curatorum.

51 Com-

51 Communis opinio.

52 Tutor, vel curator, debet jurare contenta in inventario esse vera.

53 Forma data à lege, vel statuto, ubi non servatur, actus est nullus.

54 Iuramentum à Statuto requisitum debet à tutoribus sub eisdem verbis praestari, alias tutela non valet.

55 Communis opinio.

56 Tutor describens in inventario rem aliquam, fatetur eam esse pupilli. Ampliatur nu. 57. 58. & 59. ratio traditur. Limitatur num. 67.

60 Describens rem suam in aestimo sive catastropho alterius, in praejudicium describentis, probatur dominium in favorem alterius.

61 Bona donata descripta in inventario minorum praesumuntur esse minoris.

62 Disponens de re legata censetur legatum adnoscere.

63 Debitor, si hypothecaverit creditori rem alienam, & dominus rei fidejubeat pro debitore apud illum creditorem, censetur hypothecam approbare.

64 Petens terminum ad solvendum videtur approbare contractum praecedentem.

65 Petens dilationem ad solvendum id, in quo fuerat condemnatus, approbare sententiam censetur, ut amplius appellare non possit.

66 Voluntas hominis talis praesumitur, qualis ex factis colligi potest.

68 Res in inventario positae, si semel in ejus administratione fuerint, extare adhuc praesumuntur.

69 Consumptio verisimilis rerum corruptibilium relinquitur arbitrio judicis.

70 Bona quomodo probantur consumpta sine culpa.

71 Frater tenetur conficere inventarium.

72 Curatores particulares, vel privatum gerentes officium, tenentur conficere inventarium.

73 Administrator, vel negotiorum gestor, tenetur conficere inventarium.

74 *Coadiutor tutoris, & quilibet alius, qui gerit per se, & non periculo alterius, tenetur conficere inventarium.*

75 *Inventarium tutoris quomodo confici debeat.*

76 *Bona immobilia in inventario per tutorem qua forma debeant describi, ne ad interesse teneatur, & qua forma item mobilia. nu. 77.*

78 *Paria sunt; Inventarium non facere, vel facere, & non omnes res ponere, vel obscure ponere.*

79 *Iura & actiones à tutore inseri debent inventario, cum nominibus debitorum, non vero creditorum nomina. nu. 80.*

81 *Tutor tenetur instrumenta ad pupillum pertinentia ponere in inventario, tam præsentia, quam ea, quæ post invenenit. nu. 82.*

83 *Tutor tenetur etiam ea, quæ acquisita fuerint ex hæreditate, successione, legato, vel alio titulo, addere inventario.*

84 *Tutor datus ad unum actum, sive articulum tantum, an teneatur conficere inventarium?*

85 *Curator ad rem certam, vel res certas, non habentes reditus vel expensas, non tenetur conficere inventariũ.*

86 *Inventarium an conficere debeat tutor vel curator ad litem datus?*

87 *Constitutus ad autorandum divisioni, vel alij actui, non tenetur facere inventarium.*

88 *Pater legitimus administrator non tenetur conficere inventarium.*

89 *Communis opinio.*

90 *Pater tutor filiorum tenetur conficere inventarium, & quæ sit ratio.*

91 *Actor gerens nomine tutoris, & ejus periculo constitutus, non tenetur conficere inventarium, sed sufficit tutorem confecisse.*

92 *Mora in non conficiendo inventario purgari per tutorem potest infra breve tempus, si se administrationi non ingesserit.*

93 Con-

93 *Consuetudo excusat tutores à non confectione inventarij.*

94 *Tutores, qui ob morbum, vel aliam justam causam non fecerint inventarium, excusantur. Idem si tantum in ea expenderent, quantum valerent bona. nu. 95.*

96 *Protestatio tutoris*, pupillum nihil in bonis habere, *loco inventarii habetur, & coram quo talis protestatio fieri debeat.*

97 *Iudex ex causa potest remittere confectionem inventarii.*

98 *Testator an possit tutori remittere confectionem inventarii, controversa quæstio est apud jurium interpretes. num. 99.*

100 *Testator potest remittere confectionem inventarii in præjudicium legatariorum. Ampliatur* 101.

102 *Paria sunt, remittere inventarium, vel fieri vetare.*

103 *Tutot aut curator, quibus prohibita fuisset confectio inventarii à testatore, si illud fecerit, non obstante prohibitione, sive jussu judicis, dicitur esse in dolo.*

104 *Testator non potest remittere confectionem inventarii, in præjudicium creditorum.*

105 Communis opinio.

106 *Voluntatem testatoris Iudex ea causa sequi non tenetur, maximè quando pupillo damnosa esset.*

107 Communis opinio.

108 *Iudex ex causa potest venire contra dispositionem testatoris, & consulere utilitati impuberis. Ampliatur n. 109.*

110 *In dominio Mediolan. tutor tenetur conficere inventarium, non obstante remissione, vel prohibitione testatoris.*

111 *Remisso onere rationis reddendæ, etiam inventarium remissum censetur: & quæ sit ratio. num. 112. Ampliatur num. 113.*

114 *Tutor vel curator sciens liberationem redditionis rationis sibi à testatore factam nullam esse, tenetur conficere inventarium, secus si ignoraverit. num. 115.*

116 *In dubio ignorantia facti præsumitur.*

117 *Tutor, vel curator, cui est relicta liberatio à confectione inventarii, tenetur de dolo in faciendo commisso: & quæ sit ratio.*

118 *Tutor, se excusans à tutela, privatur indistinctè legato.*

119 *Tutor licet debeat conficere inventarium antequam administratio à Iudice decernatur, tamen si ei non fuerit oppositum de non confectione inventarii, non vitiat, licet talis ordo non fuerit servatus.*

REGULA V.

1 QUinta * regula est, quod omnis tutor vel curator, teneatur conficere inventarium antequam administret, ut tradunt Dec. *de curatore prodigi, cons.* 274. *num.* 4. *Idem consil.* 278. *num.* 1. *Idem consil.* 192. *n.* 2. *& in c. ex parte, n.* 5. *de appellat.* Guid. Papæ, *decis.* 130. Capit. *decis.* 50. Marian. Socin. *consil.* 148. *num.* 5. *lib.* 1. Ruin. *consil.* 89. *num.* 8. *lib.* 5. & Practica Papiens. *in forma libelli, quo agitur ad reddendam rationem tutelæ, vers. & curatores erant. num.* 5. & Ludov. Roman. *consil.* 425. facit *l. tutor. qui repertorium, in princ. ff. de administr. tut. l. tutores, & ibi gloss. verb. mox,* C. *eod.*

2 Quod * quidem inventarium tutor faciet expensis pupilli, ut tradit Borgn. Cavalc. Finiranens. *de tutore & curatore, num.* 62. allegans Andr. de Isern. *sing.* 5. *vers. utrum,* ubi dicit hanc quæstionem fuisse de facto Neapoli, & ita fuisse judicatum.

3 Prædicta * autem regula, primò procedit, sive sit tutor testamentarius, legitimus, dativus, vel honorarius, ut tradit gl. *in d. l. tutor, qui repertorium, in gloss.* 2. & ibi Bart. *num.* 3. *de honorario & notitiæ causa, de tutore,* quia ei solvi potest, Andr. Barb. *in tutore testamentario, consil.* 62. *in princ. lib.* 2. Dec. *consil.* 178 *in princ.* Paul. Paris. *consil.* 84. *num.* 19. *lib.* 1. Socin. jun. *consil.* 148. *num.* 5. *lib.* 1. & novissimè Gualdens. *de arte testandi.* Adeò, ut * tutor

4 etiam nihil possit agere ante confectionem inventarii, *l. fin.* §. *illo,* C. *arbitr. tutelæ,* atque etiam omnia gesta per tutorem ante confectum inventarium sint invalida,

valida, *l. legitimus*, ubi Bart. *ff. de legit. tut.* & plenius tradit idem Bart. *in d. l. tutor, qui repertorium*, ubi per illum textum dicit, quod antequam tutor confecerit inventarium, nihil pro pupillis gerere possit, nec tutelam administrare, cum quo transeunt communiter * Dd. 5
in locis prædictis, ut tradit Affiict. *decis. 285. num. 22. & decis. 360. num. 1.* & Marian. Socin. *consil. 22. num. 3. lib. 3.*

Verum hæc * ampliatio non procedit, quando pars 6
non opponeret, vel Judex mandaret procedi ad ulteriora, ut tradit Philip. Corn. *cons. 136. n. 35. & 7. lib. 3.* Nec etiam, quo ad ea, quæ non * modicam dilationem 7
expectare possunt, ut quia res esset peritura, vel pupillo expediret, ut sunt fructus, quos tutor ante confectionẽ vendere potest, ut tradunt Dd. *in l. procuratorem, C. de procurat.* & facit *d. l. tutor, qui repertorium.* Boer. *quæst. 69.* Carol. Ruin. *consil. 108. num. 13. lib. 1.* Corn. *cons. 164. num. 4. lib. 4.* Dec. *in cap. ex parte. num. 5. de appellat.* Alex. optimè declarat *consil. 163. num. 3. vers. nec etiam obstat, & num. 4. lib. 5.* & facit *l. fin. § illo, C. arbit. tutelæ, & l. tutores.* & ibi gl. *in verbo, non mutatur, C. de administrat. tut.* Quod procedit etiam in fructibus, qui biennio non corrumperentur, secundum Dd. *in l. fin. ff. de tut. & curat. qui satis non deder.* in quibus vendendis non requiritur judicis decretum, secundum Bald. *in l. sancimus, § omnem, in princ. C. de administr. tut.* Imo * etiam quo ad tales res, licet tutori- 8
bus præceptum, vel voluntatem patris negligere vel contemnere, ut si pater caveret, ne quid rei suæ distraheretur, vel ne mancipia distraherentur, vel vestis, vel domus, vel aliæ res periculo subjectæ, *l. ita autem, § usque adeo, ff. de administr. tut.*

Imò * quod magis est, si cessaverit tutor in distra- 9
ctione talium rerum, quæ tempore deperirent, tutorem suo periculo id facere. Debuit enim confestim officio suo fungi, *d. l. tutor, qui repertorium, § si tutor, ff. de administr. tut.* & tradit Carol. Ruin. *cons. 89. n. 8. lib. 5.* Ex quo

 enim

enim innotuit tutori, se tutorem esse, scire debuit periculum tutelæ ad eum pertinere. Innotescere autem qualiter qualiter sufficit, non utique testato eum conveniri. Nam etsi citra testationem, scilicet undecumque cognoverit, nulla dubitatio est, quin debeat periculum ad ipsum respicere, *d. l. ita autem, §. ex quo innotuit.* Nec excusabitur tutor, si contutores, vel differentes, vel se excusare volentes expectaverit: debuit enim partibus suis fungi, non quidem præcipiti festinatione, sed nec moratoria cunctatione, *d. l. tutor, qui repertorium, §. si tutor, vers. quid si contutores.* De qua sententia multa graviter & copiose tractat magnus noster Erasmus Roterodamus C*hiliade* 2. *Proverb.* 1.

10 Secundo ampliatur regula, * quod idem tutor non possit convenire, vel convenire in judicio, vel extra, in præjudicium pupilli, *l. ult.* C *arbit. tutelæ.* Bart. *in l. quod plerumque,* C *de aliment. pupill præst.* Carol. Ruin. *consil.* 29. *num.* 10. *lib.* 5. Boër. *decis.* 53. *num.* 5. Corn *consil.* 217. *nu.* 4. *lib.* 3. & novissime Ioan. Imbert. *in Enchrid. juris*
11 *Galliæ, verbo, tutela.* Adeo * quidem, ut si aliter factum fuerit, judiciũ erit nullum, ut tradit idem Corn. *consil.* 164. *lib.* 4. Alex. *consil.* 119. *nu.* 36. *lib.* 6. Robert Mar. *de ordin. jud. distinct.* 16. *num.* 33. & novissime Iacob. Novel. *reg.* 10. *incip. heres, nu.* 2. & Ioachimus Mynsing. *cent.* 3. *observat.* 37. ubi dicit hoc notandum.

12 Sed hæc * ampliatio non procedit in his, quæ dilationem non recipiunt, ut supra proxime diximus.
13 Nec * etiam in matre, cui decreta fuisset administratio ante ejus confectionem, ut tradit Corn. *d. cons.* 136.
14 *nu.* 3 *&* 4 *lib.* 3 Nec * etiam in his, quæ oportet de necessitate præcedere confectionem inventarii, ut est deliberare, an expediat, pupillo adire hereditatem, *l. A-*
15 *risto* 1. *ff de acq. hered.* Vel * quando tutor ageret in his, propter quod nullum damnum consequeretur pupillus, ut notat gl. *in l. fin.* C. *de tut. & curat. qui non satisded.* & ita tenet Bartol. *in allegat. l. tutor.* & Cyn. *in l. final.* C. de

C. de administr. tut. & Specul. *tit. de tutore, §. generaliter, vers. hoc autem notandum.* Vel * quando Iudex ea proposita mandasset procedi ad ulteriora, ut supra quoque diximus. 16

Nec * denique ex moribus Galliæ, quibus tutor administrare poterit ante confectum invētarium, nec ab agendo, vel defendendo propterea repellitur, licet de jure contrarium sit proditum, ut tradit Ioann. Imbert. *in suo Enchri. juris Galliæ, in verbo, tutela. per l. ult.* C. *arbit. tutel.* 17

Tertio * ampliatur, quod inventarium debeat esse caput rationum, sine quo non possit confici primum & principale caput libri rationum, quod est de receptis, *l. cum servus, l. cum tale, in princ. ff. de condit. & demonstrat.* Gemin. *in cap. generali, col. 2. de elect. in* 6. *d. l. tutor, qui repertorium.* Francisc. de Curte antiquior. *cons.* 66. *in* 8. *colum. vers. secundum articulum,* Bald. *in d. l. cum tale* §. 1. Angel. *cons.* 144. *ad finem,* & novissime Zas. *cons.* 18. *num.* 24. *lib.* 2. 18

Quarto * ampliatur, quod confectio inventarii veniat legitimæ administrationis appellatione, ut habetur *in decis. Pedemont.* 58. *num.* 9. 19

Quinto * ampliatur, quod licet forte valeat administratio decreta, poterit tamen tutor, si distulerit nimis inventarium conficere, ut suspectus removeri, *l. si. §. illo, C. arbit, tutel. l tutor, qui repertorium, in prin. ff. de administr. tut.* Dec. *in cap. ex parte, num.* 5. *de appellat.* Corn. *cons.* 136. *num.* 3. 4. 5. *libr.* 3. *idem de testamentario, consil.* 228. *num.* 12. *lib.* 4. *& consil.* 198. *nu.* 1. *lib.* 1. *idem cons.* 275. *n.* 4. *lib.* 3. Decisio Pedemont. 58. *nu.* 22. Andr. Barb. *cons.* 61. *num.* 2. *&* 3 *lib.* 3. gloss. *in l.* 2. §. *si mater, ff. ad Tert.* quam allegat pro singulari Bald. *in l. precib.* C. *de impub. & aliis subst it & in l. matres,* C *ad Tertull.* Quando * autem Tutor dicatur nimis distulisse, Afflict. *in cap.* 1. *nu.* 21. *vers. item habet arbitrium æstimandi, ex quibus causis feudum amitt.* dicit esse arbitrium judici. 20 21

22 Et hæc * ampliatio maximè procedit, si tutor est extraneus, *l. tutor, qui repertorium, in verb. dolo malo fecisse videtur, ff. de administr. tut.* & tradit Andr. Bart. *d. cons. 61. num. 1. vers. & hoc multo fortius.* nisi tutor * non solemni-
23 ter datus administrasset, sed per errorem gessisset tutelam. Quo quidem casu censetur gessisse, non ut tutor, sed ut negotiorum gestor, *l. militiæ armatæ, C. qui dar. tut. in verb. res administraverit,* & negotiorum gestorum actione convenietur, *l. 1. C. de testam. tut.* ubi habetur, quod si tutor datus non solemniter administraverit, ut tutor, cum non esset, qui videatur administrasse, ut negotiorum gestor, ut tradit And. Barb. *d. cons. 61. n. 27.*

24 Sextò * ampliatur, quod etiam mater tutrix teneatur conficere inventarium, ut voluerunt Bald. & alii *in l. fin. §. sin autem, C. arbit. tutel.* & facit §. *fin. junct. gl. in verb. descriptiones, in auth. ut sine prohibitione matres*, alias
25 enim non eo confecto, mater * non poterit administrare, *l. fin. §. fin. C. arbit. tut. & ibi com. Dd.* Specul. *tit. de tutore, §. fin. in princ.* Corn. *cons. 207. n. 4. lib. 3. in materia venditionis. Idem consil. 219. nu. 7. lib. 4. Idem de agente, consil. 236. n. 1. lib. 3. & ibidem limitat, n. 3. 4. & 5.* Marian. Soc. *in materia alienationis, consil. 22. num. 3. lib. 2.* dicit communem.

26 Et hæc procedit etiam, si esset * testamentaria, & à testatore fuisset ei remissa confectio inventarii, ut tradunt Alex. *cons. 62. lib. 4.* Bartholom. Socin. *cons. 2. lib. 1.* Joan. Andr. *in addition. Speculator. in tit. de tutore, §. fin. n. 1. in fin.* Ripa *in l. nemo potest, n. 85. de legat. 1.* Socin. jun. *cons. 115. n. 21. & seq. & cons. 148. n. 5. & seq. lib. 1.*

27 Amplius etiam * mater non conficiens inventarium, mox cum facere potest, & cum creata fuerit tutrix, privatur successione filiorum, usufructu, & donatione propter nuptias, jurariq; poterit in litem contra eandem, tanquam inventarium de dictis bonis non fecerit, ut tradit Bart. *cons. 150.* & gl. communiter * appro-
28 bata *in l. in litib. in verb. non etiam, ff. de in litem jurando.* &

Bald.

Bald. *in auth. eisdē pœnis*, C. *de secund. nup.* ubi dicit, quod mater incidat in pœnas dictæ Authenticæ, si deficiat in uno ex tribus requisitis, id est, petere tutorem, rationem non reddere, vel reliqua non restituere, ut tra- Bald. *in l.* 1. *in princ.* C. *si adversus solut.*

Quando autem * hæc inventarii confectio fieri de- 29
beat, controverti invenio. Sunt n. qui dicunt istud cōfici debere, id est, incipi infra triduū, & perfici una vice, si possibile sit, alias quā primū poterit, ut tradit Alberic. *in l. tutores, n.* 7. C. *de administ. tut.* facit *l. tutores, & ibi gl. ver. mox*, C. *de adm. tut.* quæ * dictio, *Mox* cōmuni- 30
ter intelligitur, cum primum facere possunt, ut ibi gl. & Bart. *in d. l. tutor, qui repertorium.* Sunt * & alii, qui di- 31
cant inchoari & perfici debere infra tres menses à die obitus, ut tradit Cujac. *Nov.* 1. *ex Harmenopul. lib.* 5. Pau. de Castr. *cons.* 268. *n.* 6. *lib.* 2. ubi dicit * communē, quod 32
etiā tenent Bart. *in l. fin.* §. *si vero postquā, n.* 4. C. *de jur. delib.* Cornel. Bovincas. *in suo tract. de paupertate, q.* 9. *speciali* 10. *n.* 18. *& seq.* ubi dicit tale tēpus esse utile, & nō continuum, allegans Soc. jun. *cons.* 19. *lib.* 3. Alii * vero 33
hoc relinquendum esse ajunt arbitrio Iudicis, ut tradit Menoch. *lib.* 2. *de arb. jud. cas.* 174. Alii deniq; * inventa- 34
riū inchoari dicunt, quādo hereditas esset adeunda cū beneficio legis, & inventarii infra 30. dies, à die sciētię vel aditæ hereditatis, & finiri infra tres mēses si bona sint in eodē loco, vel parū distanti, alias infra annum à die mortis defuncti, etiam simpliciter à principio dictam hereditatē adivisset, & absq; aliqua pretestatione: quę quidem opinio videtur magis cōmunis, & tenenda, ut tradit Cœpol. *Cautel.* 24. Ber. *quæst.* 62. Boer. *decis.* 168. & novissime Eman. Soares, *Commun. opinio. in verb. inventarij, num.* 175. & alii passim Dd. qui subjungendo, dicunt judicem non posse tale tempus alterare, ut refert Roland. à Valle, *con.* 18. *n.* 15. *lib.* 5. Capit. *decis.* 87. *n.* 3. Et hæc * procedunt, nisi statutum præfigeret cer- 35
tum tēpus, quod esset variū pro cujusq; regionis more,

re, quod majus aut minus tempus desideraret, quod tunc deberet observari & attendi, ut tradunt Bald. *in tract. statutorum, in verb. statuere. num.* 12. Soc. *cons.* 20 *nu.* 11. *lib.* 1. Dec. *in c. ex part. num.* 9. *de appell.* & novissimè Ioannes Imbert. *in Enchri. juris Galliæ verb. tutela.*

36 Septimò * ampliatur regula, inventarium confici debere coram judice, per manus publicas, l. *tutores*, C. *de administrat. tut. l. fin.* C. *arbitr. tutelæ.* ibi sub præsentia publicarum personarum, *Novella* 94. *ibi, præsente clarissimo scriba*, & ibi Iacob. Cujac. *in fine*, & facit *l. ult.* C. *de magistrat. conven. ibi, scribæ vitium, l. de creationibus*, C. *de Episcopali audient*, optimè Bartol. *in l. tutor, num.* 8. 9. *ff. de administrat. tut.* Verum Ioann. Faber & Salycet. dicunt sufficere, quod fiat coram Graphiario de consuetudine, *in l. tutores*, C. *de administ. tut.* ut dicit Chassan. *tit. Des enfans de plusieurs lictz, in verbo, par inventaire, num.* 1. *&* 2.

37 Octavo * ampliatur, quod non conficiens inventarium, magis delinquat, quam is, qui non petit tutorem, prout expresse dicit Sylva Nuptialis *in rubr. vidua*
38 *non nubendum.* Gozad. *cons.* 17. *n.* 5. *&* 8. Et * idem quoque esse in eo, qui inceperit quidem, sed non perfecerit, quo quidem casu nihil dicitur actum esse, cum aliquid restat agendum, l. *fin.* C. *de his quib. ut indign.* Unde Bald. *in d. l. tutor, qui repertorium, vers. venio ad tertiam particulam*, & ibi Bart. dicunt, quod tutor non debeat aliquid agere ante confectum inventatium, quia dicit factum, quod rem certam significat, ut in l. 1. *in fin. ff. Quod quisque juris.* Est enim participium præteriti temporis, nec enim sufficit esse cœptum, ut dicit Speculator, *in tit. de tut*, §. *generaliter, vers. fiet autem, cum vers. seq.*
39 Paria n. * sunt; Actum non fieri, vel fieri minus sole-
40 mniter, l. *quoties, ff. qui satisd. cog.* Idē * multo magis dicendum erit, si tutor aliqua omiserit, maximè pretiosa: eo siquidem casu præsumitur esse in dolo, & subtrahere voluisse rem pupilli, eaq; de causa potuisse removeri

veri ut suspectus, *d. l. tutor, qui repertorium, in prin.* & Aretin, *in §. actionum, Instit. de act.* dicens, quod * is, qui in 41
inventario omittat ponere omnia pupilli bona, quod extra ordinem puniatur, quem sequitur Grat. *cons.* 25. *nu.* 6. *lib.* 2. Nihil * enim ex his, quæ opponenda sunt in 42
inventario, ommittere tutor debet, secundum Bart. *in l.* 1. *ff. de offic. præfect. urb.*

Nono * ampliatur, quod non conficiens inventa- 43
rium dicatur esse in dolo, & bonorum usurpator, teneaturque ad interesse, & contra eum juretur in litem, ut voluit Dec. *in can. ex parte, nu.* 5 *de appell. Decis. Pedemont.* 58. *n.* 19. *&* 22. quia præsumitur subtractio, quod est dolus præsumptus, Dec. *cons.* 178. *nu.* 3. Anchor. *con.* 316. Ruin. *cons.* 29 *vers. super quarto, in fin. lib.* 5. Afflictus, *dec.* 13. *n.* 17. *idem decis.* 44. *nu.* 33. *&* *dec.* 360. *nu,* 2. ubi dicit eum à munere tutelæ removendũ esse, ex eo quod censeatur * suspectus, Corn. *cons.* 216. *nu.* 6. *lib.* 1. Iason 44
cons. 219. *lib.* 2. Hieron. Grat. *cons.* 25. *num.* 6. *lib.* 2. & Roland. à Valle, *cons.* 49. *nu.* 18. *libr.* 1. & facit. *l. tutor, qui repertorium, in princ. ff. de administr. tut.* Et quod ibi dicitur de tutore, Bart. dicit idem obtinere & in curatore, *l. fin. C. de cur. furiosi, & in l. de creation. C. de episc. & cler.* & facit text. *in l.* 2. *§. si mater, in v. quod si curatores, ff. ad Tert.* & in herede, *§. sancimus, §. si vero nõ fecerit, in auth. de hered. & Falc.* & Corn. *cons.* 39. *lib.* 4. Amplius * etiam isti 45
tutores & curatores torturæ subjicientur, si res hereditariæ, in quibus institutus fuerit minor, non reperiantur, secundum Ludov. Roman. *cons.* 118. *nu.* 3. Item carceribus quoque detinebuntur, *l.* 3. *§. tutores, ff. de suspect. tut.* quam pœnam etiam subibit mulier favore tutelæ & curæ, secundum Bart. *in auth. matri, & avia, C. quando mulier tutelæ officio,* & ultimo perpetuæ infamiæ nota afficientur, *l. fin. C. arbit. tut.*

Verum * hæc ampliatio non procedit, quando tu- 46
tores aliquam necessariam, & justissimam causã allegaverint, quare inventarium nõ fecerint, & eam proba-

baverint, quo quidem casu contra eos in litem jurari non poterit, nec pro suspectis recusari debebunt, ut est text. *in d.*l. *tutor, qui repertorium, in princ.* & ibi Bart. & Dd. *ff. de in lit. jur. l. fin. C. arbit. tut.* Veluti quando velint probare parentes pupilli non habuisse alia bona, nisi talia & talia, ex quibus tantum, & non ultra perceperint, & de quibus rectè disposuerint, de quo etiam Judex ex officio sese informare poterit. Et ub compertum fuerit, istud, verum esse, ipsum juramentum nullo modo in litem deferre debebit contra eos, ut tradit Laur. Calcan. *cons. 93. incip. In Christi nomine, amen.* Iason. *cons. 3. lib. 1. per text. in l. si quando, C. unde vi, in vers. qualitatis personarum.*

47 Secundò* non procedit, quando attenta qualitate personarum appareat, quod ob rusticitatem vel simplicitatem, & non ex malitia inventarium confectum non fuerit, l. *si quis id quod, ubi text. & Modern. ff. de jurisd. omn. jud.* Socin. *cons. 37. lib. 3.* Rip. *in tract. de peste, tit. de præservat. remed. contra pestem, num. 232. vers. secundo rusticitas, & num. 340.*

48 Tertiò* non procedit, quando tantum intervenisset modicus defectus, qui in jure non consideratur, se-
49 cundum Bald. in l. 1. C. *si adversus solut.* In* re enim modica cessat præsumptio doli, ac falsitatis, ut tradit Aym. Cravet. *cons. 75. vers. fortius facit*, & Alex. *cons. 74. lib. 1.* Oldrad. *cons. 162. per* l. *scio, ff. de in integrum restit. & l. si oleum, in fin. cum l. seq. ff. de dolo.* Nam & in modi-
50 cis seu* minimis statur privatæ scripturæ, & simplici juramento tutorum & curatorum, ut est communis
51 opinio, * secundum glos. & Dd. *in* l. *fin.* § *in computatione, C. de jur. delib.* Bart. *in l. comperimus, C. de navicul. l. 10.*

52 Decimo* ampliatur, quod etiam tutor vel curator debeat jurare contenta in inventario esse vera, maximè si statutum requirat dictum juramentum, ut tradit Feli. *in cap. cum dilecta, vers. decimum & ultimum signum, de rescript.* Adeo quidem, ut si formaliter à tutore vel cura-

curatore non fuerit juratum, prout dicit statutum, quod tutela ac cura, & inventarium non valebit, nec etiam gesta per talem tutorem ac curatorem valebunt tanquam gesta, forma statuti nõ servata, ut est textus, & ibi notat Felin. *in d.cap. cum dilecta, vers. gesta contra formam sunt nulla*, ubi * enim non servatur forma à le- 53
ge, vel rescripto vel statuto, actus non valet, ut est tex. & ibi Felin. *in d.cap. cum dilecta, & in cap. Pisianis, de restit. spoliat. & in cap. venerabili, de offic. deleg. & in l. cum Prætor, §. cum hi, & l. de his, ubi Dd. ff. de transact.* Nec * suf- 54
ficere, si per verba æquipollentia juraretur, vel etiam quod juratum fuisset per verba dicti decreti, & deinde dictum fuisset quod juraretur in omnibus, & per omnia, prout requirebatur ex forma dicti decreti: quia si aliquod verbum etiam minium ex verbis dicti decreti deficeret, non valeret actus, & sic inventarium, tutela ac cura, nullius esset valoris.

Etiamsi dictum fuisset quod juraretur in omnibus & per omnia, & de verbo ad verbum formaliter, prout decretum requirit, quæ est communis * opinio, ut 55
dicit Marian. Socin. sen. *cons.* 24. *nu.* 20. *vers. verum, lib.* 1. Bald. *cons.* 110. *lib.* 1. Hippol. *singul.* 415. & Aret. *Instit. ad legit. agnat. tut. vers. tertio principaliter.*

Vndecimo * ampliatur, quod tutor describens in 56
inventario rem aliquam, quod præsumptione juris, & de jure fateatur esse pupilli, *l. fin.* ubi Cyn. Bartol. Bald. & alii, C. *arbit. tutel.* idque in odium & damnum ipsius tutoris, ut consuluerunt Alexand. *consil.* 45. *num.* 1. *lib.* 1. & Andr. Barb. *cons.* 59. *nu.* 21. 22. *lib.* 2. Aym. Cravet. *consil.* 293. *vers. nono*, ubi * ampliat in eo, qui patitur re- 57
gistrari, quam ampliationem etiam tenet Dec. *consil.* 638. *unm.* 9. Et hoc adeo procedit, ut etiam * probatio in contrarium non admittatur, ut tradit Socin. *cons.* 61. *lib.* 1. *cons.* 159. 190. *in pr. lib.* 2. Corn. *cons.* 60. *circa fin.* & *con.* 63. *lib.* 3. Constr. *con.* 17. Bart. *in l. tut. qui repertorium, in verb. quæro nunquid, ff. de adm. tut.* Sal. *in l. tutores, C de ad-*

administr.tut. Ang. *in l.1.§.haec stipulatio,ff. si cui plus, quam per leg. Falcid.* & novissime Andr. Alciat. *de praesumpt.*
59 *reg.1.in.2.parte,praesumpt.*13. Nec enim * sic homo simplex est,imo magis stultus invenitur,ut in publico inventario scribi contra se aliquid patiatur, *d. l.fin.C.arbit.tutel.*

60 Simile * videmus in eo, qui rem suam describit in aestimo alterius, quod in praejudicium describentis probetur dominium in favorem alterius, *l. rura,*& ibi Bartol *C.de omni agro deserto,lib.*11.& idem Bartol.*in l. qua quisquam,ff de acq re.dominio,* Bald.*in l.censualis,C.de donat.*

61 Idem * quoque obtinet in bonis donatis, descriptis in inventario minorum,juxt. *l. Paulus respondit non tantum verbis, ff. rem ratam haberi, cap. dilecti* 2. ubi Dec. *de*
62 *appellat.* Ideoque * disponens de re legata, censetur legatum agnoscere,*l.si avia,C.de jure delib.* Dec. *cons.* 45.

63 Similiter * si debitor hypothecaverit creditori rem alienam, deinde dominus rei fidejusserit pro debitore apud illum creditorem, quod censeatur hypothecam approbare,*l.Pomponius,§.fin.ff.ex quibus caus.pign, vel hypoth. tacite contrah.*

64 Hinc * etiam petens terminum ad solvendum, videtur approbare contractum praecedentem, secundum Angel. *in l.cum te, C.quod.metus causa.*

65 Simili * quoque modo petens dilationem ad solvendum id, in quo fuerat condemnatus censetur approbare sententiam, ut amplius appellare non possit, *l.ad solutionem,C.de re judic.*& facit textus,*in cap.quo ad*
66 *consultationem,extra eod.* Talis * enim praesumitur voluntas hominum, qualis ex factis collegi possit, *l. duo fratres,ff.de acq.her.l.reprehendenda,C. de instit.& substit.*

67 Verum * haec ampliatio non procedit quatenus faciat pro tutore aut contra alium, *l.exemplo,cum sim.C.de prob.*& *C.res inter alios acta,per tot.*Bart. *in l.tutor,qui repertoriũ,in pr.in vers.quaro an instrumenta,ff. de admin.tut.*

Duo-

Duodecimo * ampliatur, quod etiam res in inven- 68
tario positæ, si semel in ejus administratione fuerunt, extare adhuc præsumantur, *l. si creditor, C. de pignor act. l. non ignorabat, C. ad exhibend.* & plene *in l. sive possidetis, C. de probat. cap. cum ad sedem, extra. de restit. spoliat.*

Sed * declaratur hæc ampliatio, ut non procedat in 69
rebus consumptis, & corruptibilibus, quæ consumptio verisimilis relinquitur arbitrio judicis, ut tradunt Bartol. *in l. non ignorat, C. de fruct. & litium expensis, & in l. cum servus ff. de verb. obligat.* Freder. de Sen. *cons. 114. incip. nulli dubium.* Quæ * quidem consumptio alias pro- 70
babitur per tutorem, & alios officiales habentes reddere rationem, secundum Bartol. *in l. quod ad præsens, C. de Murilegulis lib. 11.* Quo loco dicit, quod officialibus publicis & tutoribus, qui habeant reddere rationem de aliquibus supellectilibus, & aliis rebus, quæ consumuntur, sufficiat ut probent, quod in tanto tempore debuerunt posse esse corruptæ vel consumptæ, tot ex illis supellectilibus vel rebus, allegans *legem finalem. C. de aliment. pupillo præst.* Et quod posset etiam prabarī talis consumptio per librum rationum, & juramentum, secundum notata *in l. Divus, ff si cui plus, quam per leg. Falcid & in l. fin §. in computatione, C de jure delib. & in l. si qui pro redemptione, C. de donat.*

Decimo tertio * ampliatur, quod etiam frater tenea- 71
tur conficere inventarium, ut tradit Abbas *cons. 12. in sexto dubio, lib.* . & facit text. *in l. adversus, C. de administ. tut. l. 2 ff. de negot gest.* Dec. *cons, 52. num.* . & novissime Vlricus Zas. *cons 5. num. 13 lib. 1.*

Decimoquarto * ampliatur, quod etiam teneantur 72
conficere inventarium mere privatum gerentes officium, habentes administrationem plurium rerum, quæ occultari possent, ut est text. *in l. fin. in princ. ff. de bonis authorit jud possid.* & tradit Bald. *in auth. sed cum testator, in fin. C. ad leg. Falc.* & ita debet intelligi & modificari quod indistincte voluit Baldus, *in cons. 137, in fine*

73 *ne lib.*5.ubi dicit,quod * omnis adminiſtrator, vel negotiorum geſtor teneatur facere inventarium.

74 Decimo quinto * ampliatur, ut procedat etiam in coadiutore tutoris, vel quocunq;alio,qui gerit per ſe, & non periculo alterius,*l.tutor* 2. *cum l.ſeq.ff. de adminiſtr.tut.*

75 Decimo ſexto * ampliatur, quod inventarium debeat eſſe candide,clare,liquido,& ſigillatim ac diſtincte confectum,adeo ut ex eo , absq; alia probatione, poſſint ipſi tutores & curatores conveniri: & illi quorum negotia adminiſtrata fuerint , relevari ab onere probandi,bona,jura,quantitates, qualitates , fructus, & pretium,ut ex tali inventario, tutores & curatores, & omnes adminiſtratores convinci poſſint: alioqui ſi ita ſcriptum non fuerit inventarium , jurari in litem poſſit contra tutores & curatores , & omnes adminiſtratores, perinde ac ſi nullum confeciſſent inventarium,juxta text.final.ubi Dd *C.arbit.tutel.& in l.tutor, qui repertorium,ff.de adminiſtr.tut.*

76 Iu hoc inventario * ſcribi debent etiam omnia bona immobilia per ſitum, cohærentias , quantitates ac qualitates,ſicut & in alio inſtrumento& libello,*l.forma, ff. de cenſib. l. ſi rem , ff. de rei vendicat. l. libellorum, ff. de accuſat.* alioqui ſi ipſa bona ita non deſcribantur, & ubi ſint bona neſciatur , vel de eorum identitate, quantitate ac qualitate non conſtiterit : quod tunc perinde habebitur, ac ſi inventarium factum non fuiſſet, & quod contra conficientem tale inventarium in litem jurari poſſet,ſecundum Bartol. *conſil.*150. & facit *d.l.tutor,qui repertorium,*& conſuluerunt Caſtr.*conſil.*124.*lib.*1.Socin.*conſ.*159.*& conſ.*190. *lib.*2. & noviſſime in uſu fructuario Borgn.de Caval. *in tract. ſuo de uſu fructu mulieri relicto,num.*143.

77 Debent quoque in inventario deſcribi * bona mobilia,vel ſe moventia, per ſigna , & eorum quantitatam,ac æſtimationem,pretium & valorem,ne una res mino-

minoris pretii pro alia reddatur, aut exhibeatur, juxta text. *in* l. *fin. verb. in æstimanda adultis substantia*, & ibi Bartol. Bald. & Salicet. C. *de Magistrat. conveniend.* & Salicet. *in l. tutores, vers. Quæro octavo*, C. *de administ. tut.* Castren. *cons.* 124. *lib.* 1. Decis. Pedemont. 58. *num.* 19. & Alexand. *cons.* 74. *num.* 4. *lib.* 7. Paria enim * sunt in- 78
ventarium non facere vel facere, & non omnes res ponere, vel obscurè ponere, ita ut de earum pretio non constet.

Jura * quoq; & actiones, super quibus bonis exer- 79
centur, debent etiam inseri inventario, cum nominibus debitorum, pro quanta summa, ac etiam cum tenore, seu effectu instrumentorum, ita ut de ipsorum omnium valore, bonitate & quantitate, ac effectu cõstare possit, juxta text. & ibi Bartol. *in d. l. tutor. qui repertorium*, ubi alii Dd. *ff. de administ. tut.* & *in l. fin.* C. *arbit. tut. l. Chirographis*, ubi text. Bartol. & Dd. *ff. de administ. tut.* adeo quidem, ut, si præmissa non ponantur, vel obscurè ponantur, ita ut de eis, vel de ipsorũ quantitate, ac summa & valore, non constiterit, in litem contra, tali modo, conficientes inventarinm jurari poterit, & quod respectu quantitatis, qualitatis, ac summæ & pretii, & damni rerum & interesse probatio fiet contra eos, ex ipso juramento, secundum Paul. de Castr. *cons.* 124. & Ruin. *cons.* 29. *n.* 11. *l.* 5. Verum tamen * non tenetur tutor necessario in suo inventa- 80
rio ponere nomina creditorum, quibus pupillus fuerit obligatus, secundum Francisc. Aretin. *cons.* 148. *arg. l. fin* C. *de aliment. pupill. præst.* quem sequitur Pract. Papiens. *in forma libelli, quo agitur ad reddendam rationem tutelæ, in verbis, in suo ultimo testamento, num.* 13.

Instrumenta * quoq; ad pupillum pertinentia à tu- 81
tore in inventario poni debent, *l. tutores*, C. *de admin. tut.* Chass. *titul. des enfans*, §. 6. *verbo, par inventaire. n.* 3. Nec * solum præsentia, sed etiam ea, quæ post invene- 82
rit, addere debet inventario, *l. fin.* §. *tali*, C. *de cur. furiosi.*

 &

& notat gloss. *in d.l.tutores, in verbo, instrumentorum*, & ibi
83 Bald. & gloss. 1. *in l.tutor. qui repertorium, in princ. ff. de administ.tut.* Imò * etiam ea tutor ponere debet, quæ post acquisita fuerint, ex hæreditate, successione, legato, vel alio quocunq; titulo, *d.l.fin.§.tali.*

84 D[e]claratur * supradicta quinta regula, ut non procedat primò in tutore dato ad unum actum, sive articulum tantum, veluti ad adeundum, vel quid aliud, qui non tenetur conficere inventarium, ut tradit Bart. *in l. tutor. qui repertorium, num. 4. & ibi additio. ff. de administr. tut.* Angel. Aret. *in §. ad certum tempus, in fin. Instit. Qui testament. tut. dari possunt.* quamvis cautius esse dicat idem Bartolus, ut conficiatur inventarium.

85 Secundò * declaratur non procedere in curatore, vel administratore ad rem certam, vel res certas, mobiles vel immobiles, quæ non habent reditus, vel expensas, ut tradit Specul. *in titulo de instrument. edit. §.*
86 *Nunc verò reliqua, vers. 46.* Nec similiter * quoque in tutore & curatore ad litem, vel etiam generaliter ad lites, cum talis nihil recipiat, nec ei solvi possit, *l. hoc jure, ff. de solut. & argum. leg. ad protegendum*, C. *de in litem dando tut. vel curat. gloss. in l. de creationib. in verb. conscripto.* & ibi Cyn. Alber. & Joan. Faber, C. *de Episc. audient.* Pract. Papiens. *tit. quo agitur ad reddendam rationem tutelæ, verbo, & curatores.* Stephan. Aufr. *in additione ad* Capell. *Tholos. decis. 72.* & Marc. Mant. *singul. 582.* licet Angel. Aretin. *in §. 1. n. 6. Instit. de curat.* & Bart. *in l. Etsi species, num. 1. ff. Rem pupilli salvam fore*, & Bald. *in l. nulli, num. 11.* C. *de Episcop. audient.* contrairum teneant, saltem de iis rebus, quæ ad se pervenerint.

87 Similiter * quoque dicendum erit de constitutis ad auctorandum divisioni, vel alii actui. Quia ex quo hi non habeant administrationem, nec bonorum detentionem, nec se intromittant, nisi de actu, verbi, non tenentur facere inventarium, secundum Bald. *consil. 146. libr. 12.* dicentem ita servari, & facit

cit l. *ad protegendam*, Cod. *de in litem dando tutore*.

Tertiò * declaratur prædicta regula, ut non proce- 88
dat in patre legitimo administratore, qui non tenetur inventarium conficere, secundum scribentes communiter, ut * notant Bald. & Corn. *in* l. *cum oportet*, §. *non* 89
autem, per text. in verbo, ratiocinia, C. *de bonis, quæ lib.* quo loco dicunt Scribentes, quod confectio inventarii eos solum tangat, qui rationem reddere teneantur, & ita Albericus tradit, *in* l. 1. C. *de bon. matern. num.* 2. dicens, se ita vidisse servari, & Cynus, *in d. l. cum oportet, quæst.* 4. *ad fin.* & Bald. *in l. Orphonotrophos, num.* 7. C. *de Episc. & cleric.* Et hoc ut receptum tradit Boer. *decis.* 61. *num.* 5. & novissimè Joachimus Mynsing *Cent.* 2. *Observat.* 93. quo loco tradit rationem, & arrestum allegat. De quo tamen articulo dubitant Speculator, *in titulo de instrument. edit.* §. *viso, num.* 14. Cuman. *cons.* 89. *num.* 3. dicens, honestius facturum parentem, si inventarium conficiat, licet non facile recedendum sit à communi opinione, quæ tamen non procedit in patre * tutore, 90
ut notant Bald. & Corn. *in d.* l. *cum oportet*, §. *sed cum tacitas*, C. *de bonis, quæ lib.* Bald. *in d. l. Orphanotrophos, num.* 7. C. *de Episc. & cleric.* Et ratio differentiæ in eo est, quod pater legitimus administrator totum commodum habeat, solaq; proprietas sit filiorum, qui in ejus potestate sunt. Pater autem Tutor est non filiorum in potestate, sed emancipatorum, ut per Iason. *in* l. *infanti, num.* 8. C. *de jur. delib.* & probatur *Instit. de legit. parent. tut.*

Quarto * declaratur non procedere in actore, qui 91
gerit non nomine suo, sed nomine tutoris, & ejus periculo constituitur, l. *solet, ff. de tutel.* qui non tenetur facere inventarium, sed sufficit à tutore esse confectum, cum tutor per eum gerat, l. *ita autem.* §. *gessisse, ff. de administr. tut.*

Quintò * regula non procedit, quia tutores vel cu- 92
ratores poterunt purgare moram, antequam se inge-

rant administrationi, conficiendo inventarium, ut tradit Andr. Barb. *consil.60 libr.3.* Bald. *in l.1. §. item solet, ff. de offic. praefect. urb.* & Dd. *in l. si insulam ff. de verb. oblig.* verum si ingesserint se administrationi, tunc propter timorem subornationis rerum non poterunt purgare moram.

93 Sextò * declaratur non procedere stante consuetudine non conficiendi inventarium, tradit Bartol. *in d. l. tutor, qui repertorium, vers. Item si consuetudo.* Aymo Cravet. *in 1. part. 1. de antiq. temporum, in 4. limit. incip. quarto limitatur, num.29. vers. nam dico,* & faciunt notata per gl. & Dd. *in cap. cum venerabilis, de consuetud.* Roman. *singul.* 19. & ita in Gallia observari dicit Guido Pap. *quaest.* 330.

94 Septimò * declaratur non procedere, quando tutor fuisset impeditus gravi morbo, vel alia justa & necessaria causa, *l. quaesitum, ff. de re jud.* Bartol. *in d. l. tutor, qui repertorium, ff. de administr. tut.*

95 Octavo * declaratur non procedere, quando in bonis administrandis nihil aut parùm fuisset, adeò ut tantum, vel plus expendisset in ejus confectione inventarii, quam valerent bona, ut est text. *in l. mediterranea,* & ibi Bart. & Angel. *C. de annon. & tribut. lib.10.* Socin. *reg.* 214. *incip. heres inventarium,* & novissimè Petrus Rebuff.
96 *de verb. significat. fol.527. & seq. num.3. & 4.* Et hoc * quidem casu ipse tutor debet coram judice protestari, nihil in bonis pupilli esse, quia talis protestatio tutoris habebitur loco inventarii, *l. ut perfectius, C. de annali except.* & tradit Bald. *in l. fin. num 8. vers. extra quaero, C. qui bonis cedere possunt.*

97 Nonò * declaratur non procedere, quando judex remisisset confectionem inventarii ex causa, ut quia non expediebat non habere tutorem, vel eorum bona non manifestari, ut tradit Bartol. *in d. l. tutor, qui repertorium, num.19. vers. Item puto, argum. l. 2. §. tractari, ff. ad Tertull. & l. fin. C. de aliment. pupill. praestand. &*

l. 2.

l.2.C.quando,& quibus quarta pars debeatur,lib.10.l.in confirmando, & l.utilitatem.ff.de confirm.tut.

Decimo * declaratur non procedere, quando testator remisisset tutori confectionem inventarii, *l. fin. C. arbitr. tutel.* ubi Bartol. & alii, Bald. *in l. cum tale, §. Titius, ff. de condit. & demonstrat.* facit *l. quidam decedens, ff. de administrat. tut.* Jason *in l. nemo potest, in 2. lectura, num. 65. & seq.* & ibidem Bartol. *num.12.* dicunt communem esse opinionem. Decisio Pedemont. *post num.66 num.28.* Alexand. optimè *consil. 62. num.1.& 2.* declarat *lib.4.* Soar. *commun. opinion. litera I.* dicit communem, quem sequitur Jul. Clar. *lib.3.sent.§. testamentum, quæst. 66. num. 4. & ibidem de hærede & usufructuario*, & Sebastian. Montic. *de inventario, cap. 3. num. 44.* Ratio autem hujus decisionis est utilitas filii, *l. nec in ea, in fin. ff. de adulteriis*, & ne forte secreta patrimonii sui proderentur, *l. fin. C. de aliment. pupillo præst. l.2. C. quando & quibus quarta pars*, & novissimè Jul. Clar. *d. num. 4.* 98

Verum Ripa *in l. nemo potest, numero 85. ff. de legat. 1.* 99
hanc quæstionem latè discutiens, dicit contrariam magis communem, quem sequitur Gualdensis, *titul. de tutore, cautela 3.* Borgn. *in tractat. de usufructu & mulieri relicto, num.148.* & ante eum Andr. Barbat. *consil. 62. num.2.lib.2.* ad quos lectorem brevitatis causa remittimus.

Verum * prima opinio communis procedit non 100
solùm in testamentario, sed etiam legitimo, & dativo tutore, secundum gloss. *in l. 3. §. tutores, ff. de suspect. tut. & in l. tutores, 2. in verbo, publicarum personarum, Cod. de administrat. tut.* Adeò * ut etiam possit remittere testator istud inventarium in præjudicium legatariorum, quibus non potuerit legare, vel fideicommissum relinquere, secundum Paulum Castrens. *in d. l. nemo potest.* Alexand. *consil. 82. num. 15. lib. 2. & consil. 40. libr. 3.* & Didac. Covar. *cap. 1. num. 17. de testament.*

101 Quod * multo magis procedit, quando non tantum remisisset, sed expressisse vetuisset, *l. fin. C. arbitr. tutel.* & Bartol. *in d. l. tutor, qui repertorium, num* 18 *vers. Quæro quæ dicatur*, quia quando testator prohibet, conjectura
102 est quod favore pupilli prohibuit. Paria* enim sunt dicere, *Remitto Inventarium*, vel, *fieri veto*, *l. si heres vetitus*, *juncta l. cum tale*, § *Titius*, *ff. de condit. & demonstrat.* tum quia nihil interest quibus verbis utatur testator, si de voluntate appareat, cum hodiè formula verborum
103 ab aula recesserit, *l.* 2. C. *de formul.* Imò * tutor ac curator, quibus prohibita esset confectio inventarii à testatore, seu quibus testator vetuit, ne inventarium facerent, si illud fecerint, non obstante prohibitione, sive jussu Judicis, quod talis censeatur esse in dolo, secundum Raphael. Fulgos. *consil.* 25. *vers. quinimò potius.*

104 Sed * hoc tamen non procedit, quoad præjudicium creditorum, secundum Bald. *in d. l. fin. C. arbit. tutel. & in l. fin.* § *cum igitur*, C. *de jure delib.* Alexand. *consil.*
105 82. *num.* 15. *lib.* 2. ut * commune affirmant Joan. Hannibal, *in l. nemo potest, num.* 406. *de legat.* 1. & Jul. Clar. *lib.* 3.
106 *sent. in* §. *testamentum, d. quæst.* 66. *num.* 2. Et quod Judex possit recedere à tali voluntate, ex causa de novo supervenienti, vel etiam antiqua testatori incognita, secundum Angel. *consil.* 144. Dec. *consil.* 319. *circa fin.* Vel quando Judex viderit hoc pupillo non expedire, poterit tutorem cogere, ad confectionem inventarii, non obstante remissione testatoris, ut tradit Jason *in l. cum necessitatem*, C. *de fideicommiss.* & Bartol. *in d. l. nemo potest, in fin. ff. de legat.* 1. *argum. leg. in confirmando, ff. de*
107 *confirm. tut.* Dec. *consil.* 349. & commune asseverant* Didac. Covarr. *lib.* 2. *variar. resolut. cap.* 14. *num.* 4. Jul. Clar. *libr.* 3. *sent. quæst.* 66. *num.* 4. dicens, potuisse testatorem putare è re pupilli futurum, ut inventarium non conficeretur, & in hoc falli, vel tale quid forte testamentum conditum, aut mortem testatoris emersisse, quod nova provi-

provisione indigere videretur: quæ sententia & opinio tanquam verior & æquior tenenda est secundum omnes superius allegatos, & Alexand. *consil.* 62. *num.* 1. *&* 2. *lib.* 4.

Poterit * etiam Judex ex causa venire contra dispositionem testatoris, & consulere utilitati impuberis, 108
l. 1 *ff. ubi pupill. educ. l facultas*, C. *de jure fisci, lib.* 10. Bald. *consil.* 229. *lib.* 4. Quod * etiam procedit in tutore testamentario, quando apparet hanc remissionem esse 109
contra utiltatem pupilli, ut tradit Chass. *tit. des enfans de plusieurs lictz*, §. 6. *in verbo, par inventaire, num.* 26. Sicuti etiam * prædicta locum non habent in dominio Mediolani, non obstante remissione, vel etiam prohibitione ex decreto ducali, cui inferior derogare non potest, ut tradit Joan. Plot. §. 9. *num.* 21. *&* 22. *de in lit. jurand.* 110

Undecimo * non procedit supradicta quinta regula, quando esset relicta liberatio à redditione rationum, cum caput rationis reddendæ sit inventarium, ut dicit Bald. *in l. cum tale*, §. 1. *ff. de condit. & demonstr.* Angel. *consil.* 144. *ad fin. allegans l. tutor, qui repertorium, ff. de administration, tutor.* & inventarium principaliter propter rationes sit introductum, ut dicit Benedict. de Peruf. *in* 6. *dubio*, cum * dicit, quod is, qui ad rationem reddendam non obligetur, per consequens etiam non teneatur ad inventarium, allegans *l. Orphanotrophos*, C. *de episcop. & cler.* & idem docet Specul. *in tit. de instrumen. edit.* §. *nunc aliqua, vers. sed an simplex*, ubi dicit frustra fieri inventaria, ubi ratio non reddatur, quem sequitur Jason *in d. l. nemo potest, vers. adde bonum simile.* Quod * quidem multo magis procedit, quando ultra relictum liberationis à ratione reddenda factum esset legatum de omni eo, in quo eos condemnari contigerit, secundum Dec. *consil.* 178. *vers. sed tamen.* Angel. *cons.* 185. *&* *consil.* 312. 111 112 113

Sed * hæc undecima declaratio regulæ, non proce- 114

dit primo, quando tutor vel curator sciebat, vel scire debebat, talem liberationem esse nullam, & ita testatorem non potuisse disponere: puta, quia bona essent libellaria seu livellaria, emphyteutica, feudalia vel fideicommissaria, ut tradit Hieron. Gratus *consil.* 23. *num.* 18. *vers. nam tenentes. lib.* 1. *argum. d. l. nemo potest, ff. de legat.* 1.
115 *& l.* 4. *§. condemnatum, ff. de re judic.* Sed si tutor * ac curator, ignoraverat liberationem rationis reddendæ facto non valere: quia forte ignorabant factum, id est, bona esse feudalia vel livellaria, & sic ignorarent testatorem de eis non potuisse disponere, relinquendo dictam liberationem. Certè si non fecerint inventarium, ac librum rationum, ob ipsam facti ignorantiam excusantur à dolo, & à lata culpa, cum hoc procedat ex ignorantia non juris, sed facti, unde nullitas resultat, *l. qui in alterius*, ubi text. Dec. & Cagn. *ff. de reg. jur. l. fin. ff. pro suo*, cum in dubio ignorantia facti * præsumitur, *l.*
116 *verius, ff. de probat.*

117 Secundo * non procedit, quando apparet de dolo in faciendo commisso, quo casu non valet talis liberatio, ut quia non fecerit illud, ad quod tenebatur vigore ejus officii, stante dicta liberatione. Idq; hac ratione, ne detur materia delinquendi, & ne quis fiat locupletior cum aliena jactura, ut pulchrè tradit Socin. *consil.* 72. *lib.* 3. & Aymo Cravet. *consil.* 193. *num.* 9. Dec. *consil* 178. *num.* 1. & ibi Carol. Molin. *l. si servus vetitus, ff. de legat.* 1. *l. si quis rationes, ff. de liberat. legat. l. quidam decedens, in princ. ff. de administr. tut.*

118 Tertio * non procedit, quando se excusaverit à tutela, quo casu indistinctè privatur legato, *l. tutor, §. qua tutoribus, & l. Nesennius, §. fin. ff. de excusat. tut. l. qui tutelam, ff. de testam. tut. l. etiam, ff. de legat.* 1. & eleganter Dec. *consil.* 178. *numero* 1. *&* 2. *vers. secundo responderi potest.*

119 Duodecimo, non * procedit supradicta quinta conclusio, seu regula, quando tutori non fuisset oppositum

ſitum de non confecto inventario, quo caſu non vitiat, ſi hic ordo non fuerit ſervatus, ut dicit Vant. *de nullitat tit.* 11. *num.* 150. *per text.* & ibi Bald. *in l. fin. C. de Magiſtrat. conven.*

SUMMARIA.

1 *Contra tutorem, vel curatorē, qui non confecerit inventarium juratur in litem. Ampliatur num.* 2. 4.

3 *Communis opinio.*

5 *Tutor non exhibens cum effectu computationis librum rationum, contra eum juratur in litem.*

6 *Tutor, vel curator, tenetur parti exhibere inventarium, ac librum rationum, & pati ut copia omnium per partem extrahatur.*

7 *Contra eum, qui profert obſcurum & intricatum librum rationum, juratur in litem.*

8 *Tutores, vel curatores, qui tenentur inventarium & librum rationum facere, ſi jurent perdidiſſe, eis non creditur, niſi hoc probent, ſed contra eos in litem juratur.*

9 *Tutores non excuſantur, ſi dicant ſe confeciſſe inventarium, ſed eſſe ſub actoribus, vel negotiorum geſtoribus, qui iſtud exhibere noluit.*

10 *Tutor licet reddiderit rationes, & inſtrumenta liberationis, nihilominus tenetur reexhibere, ſi arguatur dolus vel error.*

11 *Tutor licet quadam rite & recte poſuerit in inventario, ſed non omnia, poterit quo ad omiſſa contra eum jurari in litem.*

12 *Tutor deſcribens in libris rationum qua omiſſa ſunt in inventario, non praſumitur habuiſſe animum defraudandi pupillos.*

13 *Dolus praſumptus tutoris quando purgetur.*

14 *Tutores, vel curatores, non reſtituendo reliqua ac bona minorum, ſunt in dolo.*

15 *Heres pupilli jurat in litem contra tutorem, quo non confecerit, vel non rite fecerit inventarium.*

16 Tu-

16 *Tutores excusantur, si ex justa aliqua causa Inventarium non confecerint, si probent quod parentes pupillorum non habuerint alia bona, quam talia.*

17 *Iuramentum in litem non datur contra tutorem, qui non confecerit Inventarium ob simplicitatem, & rusticitatem.*

18 *Iuramentum in litem non datur contra tutorem, non conficientem librum rationum, si liberatus fuerit ab onere reddendi rationes, & in aliis casibus remissivè in contextu relatis.*

1 SExta regula est, quod* contra tutorem vel curatorem, qui non confecerit inventarium, juretur in litem, l.1.§.*officio, ff. de tutel. & rat. distrah.* l. *tutor, qui repertorium, in princ ff. de administ. tut.* Marian. Socin. *cons.*
2 148. *num.* 1. *lib.* 1. Quod dictum etiam * locum habet in quolibet administratore, qui bona vel jura alterius administrat, secundum Baldum *cons.* 350. *lib.* 1. &
3 Anchor. *cons.* 317. quæ* vera & communis opinio est omnium Dd. teste Carol. Molin. *in addit. ad Alexand. cons.* 214. *lib.* 7.. Id quod Iacob. Menoch. *de arbitr. judic. lib.* 2. *casu* 208. *num.* 16. 17. & 18. etiam extendit ad
4 *Thesaurarios, Usufructuarios, & alios similes ex Carol. Molin. *ad consuetud. Parisiens. tit.* 1. §. 6. *gl.* 6. *num.* 30. & Rom. *cons.* 518. *in fin.*

5 Ampliatur * ut procedat primò etiam in eo, qui non exhibeat cum effectu computationis, & plenæ examinationis librum rationum, secundum Bartol. *cons.* 150. Angelum, *cons.* 277. *ad fin.* ubi loquitur de voluntario negotiorum gestore, & Ludovic. Ro-
6 man. *cons.* 518. ubi * loquitur in matre relicta domina & usufructuaria. Nam tutor & curator, qui tenetur reddere rationes, tenetur etiam parti exhibere inventarium ac librum rationum, & pati ut copia omnium extrahatur per partem sibi contrariam, ut est text. *in l. cum servus,* ubi Bart. per illum text. *ff. de condit. & demonstrat.*

Se-

Secundò*ampliatur,ut nedum procedat in eo, qui 7
nullum penitus inventarium fecerit, sed etiam in eo quoq;, qui obscurum confecerit,ita ut non possit apparere de rerum quidditate & valore, & quantitate reditus & impensæ, nec ratio dispungi aut concludi possit, ut in inventario tradit Bartol. *in d. l. tutor, qui repertorium,num.*18. & in rationibus, Petr. Anchoran. *cons.*316. ubi concludit standum juramento filii, de reditibus possessionum suarum contra matrem, quæ eas administraverit, sed rationes redituum passim & perfunctoriè reddiderit, ut non possit apparere accepta, an data, probè an improbè referantur, de qua re diximus supra regula præcedente: nempe paria esse, inventarium non facere, vel obscurum facere, ita ut de earum pretio constare non possit.

Tertiò *ampliatur, quod tutores vel curatores, 8
non excusentur, licet dicant etiam cum juramento se confecisse inventarium, sed perdidisse, nisi probaverint casum vel amissionem. Tenentur enim ea diligenter custodire, nec creditur eorum juramento, quod ea perdiderint, secundum Anchor *cons.* 316. *in fin. vers. non obstat.* Socin. *cons.* 159. *vers. idem tenet. & cons.*190.*vers. sed præmissis,lib.* 2. & est tex.*in* l. *si quis ex argentariis,§.fin. ibi, perdidisse se probet,ff.de edend.*

Quarto *ampliatur, quod etiam non excusentur 9
tutores vel curatores sub prætextu, quod dicere velint, se quidem confecisse, sed esse sub actoribus, vel negotiorum gestoribus, qui nolint exhibere: sibi enim imputare debent, quod tales elegerint, ut tradit Socin.*cons.* 190 *lib* 2.

Quintò*ampliatur, quod licet semel reddiderint 10
rationes, & instrumenta liberationis produxerint, quod nihilominus teneantur re exhibere, si dolus arguatur, vel error,ut tradit Socin.*d.consil.*190.& Alex. *cons.*74.& ibi Mol.*lib.*7. etiamsi tutor analogistes esse jussus esset, ut tradit Alex.*d.cons.*74.

Sextò

11 Sexto * ampliatur, quod etiamsi tutor in inventario quædam recte & rite posuerit, non tamen res omnes; quod tamen quo ad omissa vel respectu omissorum, jurare poterit in litem, secundum Bart. *in d.l. tutor, qui repertorium, n. 21. vers. item quod dicitur, ff. de ad-*
12 *minist. tut.* nisi * omissa in inventario posita essent &
13 descripta in libro rationum, per quam * descriptionem purgatur dolus præsumptus, ut tradit Aym. Cravet. *cons. 175. n. 12. vers. & in terminis*, quo loco dicit, quod dolus præsumptus ex eo, quod tutor inventarium non fecerit, purgetur, quando probetur quantitas bonorum pupilli, quæ ad manus tutoris pervenerunt, vel quando dicatur processisse de industria talem omissionem ad commodum pupillorum, propter eorum creditores.

14 Septimo* ampliatur, quod etiamsi tutor vel curator, librum rationum confecerit, sed reliqua, vel alia bona & jura minorum non exhibuerit ac restituerit; quod tamen contra eos ex hoc solo capite in litem jurari possit, secundum Bart. & Dd. *in d. §. officio.* videntur enim tutores & curatores esse in dolo, non restituendo reliqua ac bona minorum, secundum Corn. *cons. 318. l. 4.* & est text. *in l. si tutor, ff. de in litem jurand.*

15 Octavo * ampliatur, quod etiam heres pupilli poterit jurare in litem contra tutorem, qui non confecerit, vel non recte fecerit inventarium, ut tradunt Castr. & Socin. *in l. pen. §. fin. ff. ne quis eum qui in jus.*

16 Declaratur* prædicta regula non procedere, quando tutores volunt probare, quod parentes pupillorũ non habuerunt alia bona, quam talia, ex quibus tantum, & non ultra perceperint, de quibus etiam judex sese
17 potest ex officio informare. Vel quando* ex qualitate personæ apparet ob simplicitatem & rusticitatem inventarium fuisse omissum, ut tradit Iacob Menoch. *de arbit. jud. lib. 2. cent. 3. casu 208. n. 22. 23.* dicens, iu hoc
18 versari judicis arbitrium. Vel quando* eis prælegata essent

esset liberatio à reddenda ratione, vel testator remisisset, vel fieri vetuisset inventarii confectionem. Vel aliqua justa causa fuerint impediti, nisi omiserint res occultas. Nec hoc denique procedit, quando vigeret consuetudo, ut non conficeretur inventarium, secundum Panorm. *in c. ex parte, n. 6. de appellat.* ubi hoc ponit pro admodum singulari. Vel quando tutor plus expendisset in confectione inventarii, quam bona pupilli valerent: vel, non expediret minoribus eorum bona manifestari, maxime si Iudex ob eam causam remiserit. Vel quando in eo tantum inveniretur modicus defectus, secundum Andr. Tiraq. *de judic. in reb. exig. vers.* 46. de quibus omnib. late diximus regula proxima præcedente, quibus quidem casibus adversus tutorem non poterit jurari in litem.

De satisdatione Tutorum vel Curatorum.

Summaria.

1 *Omnis tutor, vel curator, tenetur satisdare rē pupilli salvam fore. Idem ex statuto Vltrajectino,* rubr. 31. art. 3. 7.

2 *Satisdatum dicitur, datis idoneis fidejussoribus.*

3 *Tutores in suo officio ut plurimum aut infideles, aut negligentes sunt.*

4 *Experientia rerum magistra.*

5 *Satisdatio tutoris præstanda est ante decretum administrationis.*

6 *Tutor ante satisdationem repellitur ab administratione.*

8 *Tutor sine satisdatione officium suum exercere potest circa tempore peritura.*

9 *Tutor vel curator, ante emissam hanc satisdationem, non est tutor, nec habet administrandi potestatem.*

10 *Contra gesta per tutorem, qui non satisdederit in judicio, in præjudicium pupilli, non est opus restitutione, tanquam ipso jure nulla.*

12 *Tutor, qui fidejussores non invenit, non admittitur ad tutelam, præstita juratoria cautione.*

13 *Iuratoria cautio non sufficit in administrandis officijs.*

14 Tutores

14 *Tutores Principum possunt tales fidejussores constituere, quales reperire possunt.*

15 *Tutor cavere nolens, vel differens, pignoribus captis, coerceri potest.*

16 *Fraude satisdare nolens removetur à tutela, cum infamiæ nota, secus vero si inopia hoc fecerit.*

17 *Fidejussores tutoris obligati pupillo non habet beneficium divisionis.*

18 *Si necessaria satisdatio fuerit, & non facile possit tutor eam præstare in loco dationis tutelæ, potest audiri si in alia ejusdem provinciæ civitate satisdationem præstare paratus sit. Declaratur num. 19. 20.*

21 *Legitimi tutores, vel curatores satisdare debent.*

22 *Mater quoque satisdare tenetur.*

23 *Patronus ejusque liberi satisdare tenentur.*

24 *Patronus honestus tutor sui liberti non tenetur satisdare.*

25 *Pater legitimus administrator non satisdat.*

26 *Agnatus locuples satisdatione non oneratur.*

27 *Intellectus* legis 2. 3. & l. Servum, ff. Rem pupilli salvam fore.

28 *Curatores omnes satisdare tenentur, Ampliatur nu. 29. Limitatur nu 30.*

31 *Curator furiosi habens sufficientem substantiam ad fidem gubernationis non satisdat.*

32 *Discrimen notabile inter curatorem, & tutorem.*

33 *Magistratus non exigens hanc satisdationem tenetur pupillo, vel adulto, in subsidium.*

34 *Subsidiariæ actiones quæ.*

35 *Subsidiaria actio pupllo, vel adulto, quando competat.*

36 *Subsidiaria actio unde introducta.*

37 *Magistratus præstare tenetur periculum tutoris parum idonei, nu. 38.*

39 *Paria sunt aliquid non facere, vel minus idoneè facere.*

40 *Magistratus non tenetur pupillo de futuris casibus.*

41 *Probatio idoneitatis satisdationis cui incumbat.*

42 *Actio*

42 *Actio Subsidiaria datur adversus quemlibet in solidum nisi omnes fuerint solvendo, quo casu datur beneficium divisionis.*

43 *Qui solus periculum in se recipicit, is prius est excutiendus.*

44 *Si dolo, vel lata culpa, Magistratus non exegerint cautionem, tenentur in solidum pupillo.*

45 *Actio subsidiaria etiam datur contra heredes Magistratus, qui omnino omisit petere cautionem.*

46 *Magistratus cautionem a tutoribus non exigens ipse habetur loco fidejussoris.*

47 *Non tenentur Magistratuum heredes, ut ipse Magistratus.*

48 *Heres Magistratus tantum succedaneus est culpa dolo proxime.*

49 *Filiusfamilias Magistratus factus, si pupillo caveri non curaverit ejus culpa, actio dabitur in patrem filijfamilias Magistratus peculiotenus, si ejus voluntate Magistratum admistraverit.*

50 *Actio Subsidiaria datur heredibus pupillorum in Magistratus.*

51 *Eadem actio in Magistratus datur, quæ competit in Tutores tam ad sortem, quam ad usuras.*

52 *Privilegium in bonis Magistratus pupillus non habet, sed cum cæteris creditoribus partem habiturus est.*

53 *Magistratus moniti, si non dederint tutores, vel curatores, tenentur ad damnum, quod medio tempore passi sunt impuberes.*

54 *Magistratus municipalis, data opera, tutelam differens in successores suos, vel satisdationem data opera trahens, quoad successores accipiant, tenentur ad damnum, quod pupillus medio tempore pati posset.*

55 *Actio Subsidiaria datur etiam in eum, qui electus fuerit ad æstimandas tutorum satisdationes.*

56 *Actio Subsidiaria datur contra scribam, vel alium notarium, qui minoris quam debuit res minoris, vel veram substantiæ taxationem passus fuerit occultari dolo, vel negligentia.*

 57 *Ad*

57 *Ad Magistratus qui tutores confirmant sine inquisitione & fidejussores non recipiunt, pertinet periculum administrationis.*

58 *Falsa de tutorum facultatibus præsidi renunciantes tenentur Subsidiaria.*

59 *Magistratus tenentur, si præses provinciæ eos satis exigere jusserit à tutoribus, & non exegerint.*

60 *Si præses provinciæ tutorem, vel curatorem minus idoneum dederit ex suggestu Magistratuum, qui nomina Præsidi dederint, Magistratus tenebitur quatenus dolo, vel lata culpa, versati fuerint.*

61 *Præses provinciæ si nomina & facultates tutorum ab alio acceperit, & ad Magistratus municipales remiserit, ut se de nominatorum facultatibus, & moribus instruerent, & exinde instructus tutorem dederit, Magistratus tenebitur, quatenus dolo vel lata culpa versati sunt.*

62 *Præses provinciæ, si nomina ab alijs accepta ad Magistratus remiserit, ut ipsi darent, vel ut post dationem exigerent satisdationem, nec exegerint, periculum ad Magistratus pertinebit.*

63 *Ad Magistratum non pertinet periculum tutoris, qui satis non dedit, si tempore finitæ tutelæ tutor reperiatur solvendo.*

64 *Quod Magistratus, qui tutores minus idoneos constituerunt, conveniantur, in usu non est.*

65 *Contutor ob inopiam alterius non habet actionem adversus Magistratum.*

66 *Cur in Magistratus minores tantum competat pupillis Subsidiaria, non in Magistratus majores.*

67 *In provincijs tutores vel curatores clarissimarum personarum nominantur per Curiales, & in subsidium ex nominatione tenentur.*

68 *Magistratus non tenetur pupillo, nisi in subsidium, in eo, quod de bonis tutoris servari non possit.*

69 *Si tutor testamentarius & dativus gerunt divisim, pro dativo*

dativo prius pervenitur ad Magistratum, quam ad contutorem.

70 *Fidejussores Magistratuum non tenentur actione subsidiaria.*

71 *Nominatores Magistratuum actione subsidiaria non tenentur.*

72 *Ordo decurionum non tenetur actione subsidiaria, nisi in se receperit periculum, num. 75.*

73 *Ordo quid.*

74 *Ordo quot partibus constet.*

76 *Testamentarius tutor non satisdat, & quæ sit ratio.*

77 *Testimonium paternum pro satisdatione sufficit.*

78 *Tutor testamentarius, an de consuetudine etiam satisdet.*

79 *Executor testamenti non satisdat, nisi post testamentum cœperit esse solvendo.*

80 *Curator testamento datus non satisdat in casibus permissis.*

81 *Tutores codicillis dati non satisdant.*

82 *Tutores dati in testamento invalido, tamen confirmati, satisdationi subjiciendi non sunt.*

83 *Tutores in testamento invalido dati tenentur satisdare, quando confirmati fuerint sine inquisitione.*

84 *Plures testamento dati tutores, uno offerente satisdationem, alio nolente satisdare, præfertur satisdans.*

85 *Tutelam geri per unum interest pupilli.*

86 *Livius cur judicet complurium imperium inutile esse.*

87 *Nemo cogitur succedaneus esse alieni periculi.*

88 *Non omnino qui sati dat, contutoribus est præferendus.*

89 *Causæ cognitio in recipiendis tutoribus, duplex est.*

90 *Inter plures satis offerens magis idoneus præfertur.*

91 *Patroni non possunt se invicem provocare ad satisdationem, nisi ex magna causa.*

92 *Extraneus volens satisdare, non repellit tutores ab administratione.*

93 *Si testatoris fallatur opinio, quid juris?*

94 *Tutor post testamentum factus non solvendo cautionem præstare debet.*

95 *Tutor à matre testamento datus tenetur satisdare, & confirmatur ex inquisitione, secus in patre. Et quæ sit diversitatis ratio. num.* 96.

97 *Tutor ex inquisitione non satisdat, limitatur de consuetudine Galliæ num.* 98.

99 *A minoribus Magistratibus dati tutores satisdare debent.*

100 *Satisdatio tutoris per errorem facta, qui satisdare non cogebatur, non valet.*

101 *Tutor defendens pupillum non satisdat de judicato solvendo.*

102 *Officium suum nemini debet esse damnosum.*

REGULA VII.

1 Septima regula est, quod * omnis tutor vel curator teneatur satisdare rem pupilli vel adulti salvam fore, *l.*1. & ibi Bal. *ff. rem rat. haberi,* Gl. & Bart. *in l. legitimos, ff. de legit. tutor. & toto tit. C. de tutorib. qui non satisd. l. de creationibus, C. de Episcop. audient.* Capyt. *decis.* 50. Et
2 hoc intelligitur, datis * idoneis fidejussoribus, *d. l.* 1. *ff. rem rat. haberi. juncta l. prætoria, ff. de prætor. stipulat. l.* 4. §. 1. *ff. rem pupilli salv. fore. & l.* 1. *ff. qui satisd. cogant.* idque favore pupilli & adulti ita receptum est præsertim, quia tuto-
3 res * in suo officio ut plurimum aut infideles, aut negligentes sunt, §. *quoniam autem, in Auth. ut ii, qui obligat se*
4 *hab. perhibent res minorum,* ut experientia, quæ est * rerum magistra, docet, *cap. quam sit. de elect. in* 6.

5 Quæ quidem regula ampliatur primò, ut * procedat, quod etiam hæc satisdatio à tutore præstanda sit ante omnia, id est, ante decretum administrationis, qua præstita, interponit judex suum decretum, quo decernit administrationem ad ipsum tunc pertinere, ut tradit Christoph. Port. *Instit. de legit. agnat. tutel. num.* 3. *versic. quarto debet.* & Angel. Aretin. *Instit. de satisdat. tutor. num.* 3. *in versic. in eadem gl. per l. fin.* §. *pen.* & ibi notat C. *de administrat. tutor.* & facit *l.* 1. *C. de tut. qui non satisd.*

Secun.

Secundò * ampliatur, quod etiam tutor ante talem 6
satisdationem prohibeatur ab administratione, quia tutela sine vinculo cautionis non committitur, l. *si impuberi*, §. *quamvis, vers. tutela vero, ff. de tutor. & curator. datis ab his*. cum * qua ampliatione concordat etiam 7
statutum nostrum Ultrajectinum, *Rubric.* 13. *art.* 3.
Verum * hæc ampliatio locum non habet quo ad 8
tempore peritura, juxta l. *ult.* C. *de tut. qui non satisd.*

Tertiò * ampliatur regula, quod etiam tutor, vel 9
curator, ante emissam satisdationem non sit tutor, nec habeat administrandi potestatem, l. *si impuberi*, §. *quamvis, vers. quid ergo si non caveat, ff. de tutor, vel curat. datis ab his*, & l. 3. & *ult.* C. *de tutor, qui non satisd.*

Quartò * ampliatur, quod contra gesta per talem 10
tutorem in judicio, qui non satisdederit rem pupilli salvam fore in prejudicium pupilli, non sit opus restitutione, ut quæ sint ipso jure nulla, & non noceant pupillo, ut est text. *in* l. *si tutor*, & ibi Bart. & Bald. C. *in quibus caus. in integr. restit. non est necessar.* quod dicit perpetuo menti tenendum esse Robert. Marant. *de ord. judicior. part.* 4. *num. mihi* 3. & Ioach. Mynsing. *cent.* 2. *observ.* 32. & Vant. *in tract. de nullit. processuum, in rubric. de nullit. sentẽtia ex defectu inhabilitatis seu mãdati, n.* 128.

Quintò * ampliatur, ut etiam non sufficiat jurato- 12
ria cautio, cum tutor nomine alieno veniat, & ideo si fidejussorem non reperit, non censeatur idoneus, l. *fin.* C. *arbitrium tutelæ*, id quod etiam confirmatur, per regulam, quam tradit Bald. *in* l. 1. *circa medium, ff. de usu & usufruct. legat.* ubi inquit, quod * in officiis admini- 13
strandis, & quando quis electus fuerit in tutorem vel curatorem, si non posset dare fidejussorem, quod non sufficiat juratoria cautio. l. 2. C. *de tutor. & curat. datis ab his*, Iason *in l.* 1 *col fin.* C. *de procurat.*

Sed * hæc ampliatio locum non habet in tutore 14
principis, quibus sufficit fidejussores tales constituere, quales reperiri possunt, ut tradit Barthol. Chassan.

tit. Des enfans des plusieurs li. 2, §. 5. in verbo, caution souffisante, num. 4. allegans Alberic. de Rosat. *in l. de creationib. C. de Episc audient.*

15 Sextò * ampliatur regula, quod tutor cavere nolens vel differens, pignoribus captis, coerceri possit, *§. subsidiaria, Instit. de satisdat. tutor. l. dies cautionum, §. si intra, ff. de dam. infect. l. si quis à liberis, §. si quis ex his, ff. de lib. agnos. l. 3. C. de suspect. tutor. & l. 1. §. qui ergò, ff. de ventre inspic.* Sed & exstat constitutio Imperat. Valeriani &
16 Gallieni, *in l. 2. C. de tutor qui non satisdeder.* quod * tutor, si secundum Præsidis præceptum, & juris formam satis non dederit, removeatur à tutela sine infamia, siquidem inopia hoc faciat, sed si fraude, cum infamiæ nota.
17 Eòque * nomine etiam teneantur dare fidejussores, *l. 1. ff. qui satisdare cogantur,* qui quidem fidejussores omninò in solidum obligantur, nec beneficium divisionis habent, *l. ult. ff. rem pupilli salv. fore, l. si plures, ff. de administ.*
18 *tut.* ita tamen, ut * sufficiat eam satisdationem, vel fidejussionem præstare alio loco quàm dationis tutelæ, ex eo quod necessaria sit, ad quam quis à lege astringatur, licet causa sit voluntatis, *l. si fidejussor, §. non necessaria, ibi, non facile, & l. de die, §. tutor, & §. jubetur, ibi, mittendi sunt in municipium, & ibi, posse quo postulat remitti, ff. qui*
19 *satisd. cog.* Quod * tamen intelligitur, dummodo non peteret dare fidejussorem in loco multum distanti, quo casu non audiretur, ut dicit Bart. *in d. §. jubetur,* & probat text. singularis *in d. l. fidejussor. in §. si necessaria, ibi, si in alia ejusdem provincia.*

20 Ex quo * infert idem Bart. *in d. §. jubetur,* quod ubicumque in loco judicii quis non potest præstare dictam satisdationem, sed reus peteret se remitti ad dandam talem satisdationem ad talem locum, quem ipse reus elegerit, si reus ibidem vellit dare fidejussorem, nec consultum esset actori propter conveniendi difficltatem, non audiretur *per l. 2. ff. qui satisd. cogant.* Ideò secundum eum eligi debet locus actori conveniens, quem sequitur

tur Alex. *in d. §. tutor*, & est de mente Bart. *in l. sciendum, §. 1. ff. eod. tit.*

Septimo * ampliatur regula, ut etiam procedat in legitimis tutoribus vel curatoribus, qui etiam satisdare debeant, *l. legitimos, ff. de legit. tutor.* & ibi Bart. & facit *l. ult. §. defensionem, C. de administrat. tutor.* 21

Octavo * ampliatur, quod etiam mater, cui singulari quodam jure permisit Iustinian. gerere tutelam filiorum suorum, omnino satisdare teneatur, *per novellam constitutionem 118. ad fin.* 22

Nono ampliatur, quod * etiam patronus, & ejus liberi ad hanc satisdationem teneantur, *d. l. legitimus*, & ibi gl. declarat, *l. si impuberi, §. quamvis, ff. de tutor. & curat. datis ab his.* 23

Sed hæc tres * præcedentes ampliationes non procedunt in patrono tutore sui liberti, saltem ubi est persona patroni honesta, quæ satisdare non cogitur, maxime quando substantia pupilli est modica, ut tradit Tiraquel. *de pœnis, causa 51. num. 41.* Bald. *in l. tutores, ff. de legit. tut.* & Iason *in l. jubemus, num. 13. C. de judiciis, d. l. legitimo, ff. de legit. tutor.* 24

Nec etiam * procedunt in patre legitimo administratore, ut tradit Arius Pinell. Lusitan. *in 2. parte l. 1. n. 20. C. de bon. matern.* & Boer. *ad consuetud. Bituricens. tit. des coustumes, §. 3. per l. cum oportet. §. non autem.* & ibi gl. *C. de bonis, quæ liber.* Nec etiam * in agnato locuplete, *l. ult. §. & si quidem curator, C. de curator furios. l. de creationibus, §. penult. C. de Episc. audient.* 25 26

Decimo * ampliatur, quod etiã hæc cautio præstari debeat à tutore, & fidejussoribus, exigente Magistratu, stipulante ipso pupillo, si fari potest, *l. 1. §. exigere, ff. de Magistrat. conven.* ut tradit Carol. Molin. *in princ. l. 1. num. 19. de verb. oblig.* Vel si pupillus absens sit, vel fari non possit, servus ejus stipuletur, vel si servum non habeat, servum ei emat, si non sit unde ematur, aut non sit aliaqua emtio: profecto dicemus servum publicum 27

 apud

apud Prętorem stipulari debere, aut quo dare aliquem Prætor debeat, cui caveatur, *l.2.3.& l.servum, ff. rem pupilli salvam fore.*

28 Undecimo * ampliatur, quod etiam hæc satisdatio pertineat non ad tutores tantum, sed etiam ad omnes curatores datos, sive puberibus, impuberib. prodigis vel furiosis, l. ; .§. *pertinet, l. de creationibus, §. sin autem,*
29 *C. de Episc. audien.* etiam si ad species * curator datus sit, l. *& si ad species, ff. rem pupil. salvam fore.* nisi fuerit curator
30 tor ventri datus, ex inquisitione, qui satisdare * non debet, *l. bonorum, ff. rem pupilli salvam fore.* Quemadmo-
31 dum * etiam non tenetur satisdare curator furiosi, quando habet sufficientem & idoneam substantiam ad fidem gubernationis, l *de creationibus, §. sin autem, C. de Episc. audient.* l. *cum furiosus, §. sed si quidem nobilis, cum*
32 *duob. §§. seqq. C. de curat. furiosi,* quæ quidem * stipulatio in curatore committitur statim, atq; res salva esse desierit, sed in tutore non committitur, nisi finita demum tutela & fidejussoribus, tunc exinde incipiet cedere dies, l. *non quasi, §. hanc stipulationem, ff. rem pupilli salvam fore.*

33 Duodecimo * ampliatur, quod non solum ipsi tutores teneantur ex administratione rerum pupilli, verum etiam quod Magistratus non exigens hanc satisdationem teneatur pupillo, vel adulto in subsidium,
34 *§. sciendum, Instit. de satisd. tut.* & *ideo dicitur Subsidiaria, §. *nos autem, in fin & §. impuberes, Instit. de Attil. tutor.* l. *tutores, in fin. ff. de confirmand. tutor.* nempe quod reliquis deficientibus veluti succenturietur.

35 Continet * autem hæc actio ultimum præsidium, quia tum demum exercetur, ubi non est indemnitati pupilli satisfactum, excussis bonis tutoris, itemq; fidejussoris ejus, nec non collegarum, qui etiam periculũ propter consortium administrationis subeunt, ut rescripsit Gordian. *in l. adversus, C. de Magistra. conven.* quę alias dicitur actio in factum, alias actio utilis, l. 5. *& ibi Glossa,*

Glossa, verb utilem, C. *eod*. Quæ * introducta fuit ex Se- 36
natusc. facto auctore Trajano *d.* § *sciendum*, & *l. Magistratus*, C. *de Magist. conven.* Vel etiam ex prudentum responsis, *d.* §. *sciendum*. Ac ne novum * esse putemus, 37
quod Magistratus præstet periculum tutoris parum idonei, cum similis lex etiam inveniatur apud Platonem, quæ apud eum extat, *lib.* 12. ut dicit Francisc. Balduin. *Instit. de satisdat. tutor. in verbis, sed etiam in eos.*

Et hæc ampliatio * etiam procedit primo, ut Magi- 38
stratus teneatur, si non idoneè passi sint cavere, idque culpa eorum Magistratuum factum inveniatur, *l.* 1. §. *ult.* & *l. quod ad heredem, ff. de Magistr. conven.* Corn. *cons.* 163. *n.* 6. *lib.* 4. quia paria * sunt aliquid non facere, vel 39
minus idoneè facere, *l. quoties, ff. qui satisd. cogant.* Verum hoc * non procedit, si ab initio curarunt idoneè satis- 40
dari, & si postea forte lapsi fuerint facultatib. fidejussores: quo quidem casu non tenebitur Magistratus, cui nihil est quod imputetur. Neq; enim habet Magistratus futuros casus, & fortunam pupillo præstare, *l.* 1. §. *si Magistratus ff. de Magistrat. conveniend.*

Probatio * tamen idoneitatis satisdationis non pu- 41
pillo incumbit, ut doceat fidejussores solvendo non fuisse tempore, quo acciperentur, sed Magistratib. ut doceant eos solvendo fuisse, quæ omnia continentur Ulp. responso, *in d. l.* 1. §. *probatio, ff. de Magistrat. conven.*

Secundo * procedit hæc ampliatio, quod eadem a- 42
ctio etiam detur adversus quemlibet in solidum, *l.* 3. C. *de Magistrat. conven.* nisi omnes fuerint solvēdo, quo casu dabitur convento beneficium divisionis, *d. l.* 3. C. *de Magistr. conven. l. in Magistr ff. eod.* vel quando Magistratus inter se convenissent, ut unius * tantum peri- 43
culo tutores darentur: quo casu primus excutiendus erit, qui hoc susceperit, *l.* 1. §. *si inter, ff. de Magistr. conven.* Si vero dolo fecerunt Magistratus, vel lata culpa, quo minus * idoneè curarunt satisdari pupillo, in solidum 44
tenentur, *d. l. in Magistratus, ff. de Magistrat. conven.*

45 Tertio procedit* hæc ampliatio, quod etiam detur
hæc actio Subsidiaria contra heredes Magistratus, qui
omnino omiserunt petere cautionem, quia est lata
culpa Magistratus, de qua teneatur heres, *l. quod ad heredem*, & ibi gl. *verb. omitteret, l. non similiter, ff. de Magi-*
46 *strat. conven. l. 2. C. eod.* Nam si* Magistratus tanta fuit
negligentia, ut omnem cautionem omitteret, æquum
est haberi eum loco fidejussoris, ut & heres ejus teneatur, *d. l. quod in heredem.* Vnde recte constat, quod idem
47 Vlpian. ait, *in l. non similiter, ff. eod.* Non* similiter teneri
heredes Magistratuum, ut ipsi Magistratus tenentur:
48 quia Magistratus * in omne periculum succedit, heres
vero tantum succedaneus sit culpæ dolo proximæ, nec
teneatur tutoris negligentiæ nomine. Hinc quoque si
49 filiusfamilias* fuerit Magistratus, & caveri pupillo nõ
curaverit, aut non idonee cautum fuerit, ejus culpa, ait
Iulian. in patrem filiifamilias Magistratus peculiotenus dandam esse actionem, si voluntate patris Magistratum administraverit, quasi Rempubl. salvam fore
promiserit, qui dederit voluntatem, ut filius Decurio
crearetur, *l. 1. §. si filiusfamilias, ff. de Magistr. conven.* Porro
50 autem ut in heredes Magistratuum * datur hæc actio
subsidiaria, ita etiam datur heredib. pupillorum, *l. 1. § 1.*
51 *non tantum, ff. de Magist. conven.* Proinde * etiam eadem
actio datur contra Magistratum, quæ cõpetit in tuto-
52 res, *l. ult. §. ult. ff. de Magistr. conven.* Idq; non * solũ quo
ad sortem, sed etiam usuras, *d. l. ult.* Sed hoc non procedit, quo ad privilégium personale vel hypothecæ in
bonis Magistratus, in quibus pupillus privilegiũ non
habet, sed cum cæteris creditoribus partem habiturus
est, *l. 1. §. privilegium, ff. eod.*

53 Quarto procedit * ampliatio, quod etiam Magistratus si moniti non dederint tutores vel curatores,
teneantur ad damnũ, quod impuberes vel etiam adolescentes medio tempore passi fuerunt, quia munere
mandato non paruerunt, *l. 1. §. Magistratib. ff. de Magistr. conven.*

conven. Idem quoq; * dicendum, si data opera tutelam distulerint in successores suos, vel si satisdationem data opera traxerint quo ad successores, quo quidem casu nihil eis proderit, *d. l. 1. §. sciendum.* 45

Quintò procedit * ampliatio, quod actio quoque subsidiaria sit danda in eum, qui electus sit ad æstimandas tutorum satisdationes, *d. l. 1. §. Hadrianus.* Vel etiam contra * Scribam vel alium, qui minoris, quam debuit, res minoris, vel veram substantiæ taxationem passus fuerit, occultarit, dolo vel negligentia, *l. ult. C. eod.* 55 56

Sextò, ampliatio * procedit, quod etiam teneatur Magistratus, qui non dedit, sed testamento à patruo datos tutores confirmavit sine inquisitione, cautione non exacta, nec enim voluntas ejus, qui tutorem dare non potuit, negligentiam Magistratuum excusat, *l. tutores, ff. de confirm. tut.* Idem etiam * Magistratus tenetur, si Præses provinciæ dederit tutores, sed ejus Præsidibus renunciantes falsa, deceperint, gratia forte aut pecunia, *l. 1. §. si Præses 1. ff. de Magist. conven.* Et multo magis, quando * Præses eos satis exigere jusserit, quo casu eos teneri etiam si si Præses dederit, dubitandum non est, *d. l. 1. §. neq. vers. planè.* Similiter * quoq; dicendum erit, si Præsidi provinciæ dāti nomina dederunt, vel ex eorum suggestu dati fuerint, quatenus dolo vel lata culpa versati sunt, *d. l. 1. §. si Præses, 2. & §. si curatores.* Vel si Præses nominibus ab * alio acceptis ad Magistratus municipales remiserit, ut se de eis instruerent, & exinde instructus dederit quatenus dolo, vel lata culpa id factum fuerit, *d. l. 1. §. si Præses.* Sed si ad eos * remiserit, ut ipsi darent, vel post dationem ut exigerent satisdationem, periculum ad eos pertinebit, *d. l. 1. §. sed ad eos.* 57 58 59 60 61 62

Sed hæc * duodecima ampliatio non procedit primo, quando tutor, à quo non fuerit exacta satisdatio, fuerit idoneus, eo tempore quo tutelæ agi potuerit, id est, finita tutela, quod sufficit, *d. l. 1. §. sed si satis, l. Æmilius Dexter. §. ex diverso, vers. pronunciavi, ff. de admin. tut. l. in Magistratus, C. de Magistr. conven.* 63

Se-

64 Secundò declaratur, non*procedere de consuetudine, qua receptum est, ut ejus rei nomine actio non detur adversus hujusmodi Magistratus, qui tutores creaverunt, ut tradunt Ioan. Ronchegal. Giold. *in* l. 9. *n.* 125. *ff. de duob. reis*. allegans Aretin. *cons.* 29. l. *tres tutores*, §. *fin.* & *l. tutores*, *ff. de administrat. tutor.*

65 Tertiò declaratur*non procedere in contutore, qui ob inopiam alterius non habet actionem adversus Magistratum. Unde cum proponeretur duos tutores à Magistratibus municipalibus datos, cautione non exacta, quorum alter inops decesserit, alter in solidum conventus satis pupillo fecerit, & quæreretur, an Tutor iste adversus Magistratus municipales habere posset aliquam actionem, cum sciret à contutore suo satis non esse exactum? Ulp. respondit *in* l. 2. *cum l. seq. ff. de Magist. conven.* tutorem ad Magistratus redire non posse; cum nunquam tutor adversus Magistratus habeat actionem, dicens, Senatusconsultum pupillo tantum subvenire, non autem aliis, præsertim cum scit, quod tutori imputetur, scil. quod satis à contutore non exegerit, vel suspectum non fecerit.

66 Quartò * declaratur non procedere in majoribus Magistratibus, ut Præfecto urbium, Prætore, Præside provinciæ, vel aliis, quibus tutores dandi jus est, §. *fin. Instit. de satisd. tutor.* tantum enim tributum est prudentiæ horum Magistratuum, ut creditum sit non esse necessariam satisdationẽ. Nec dubitat princeps eos, qui ob singularem industriam, explorata eorũ fide, & gravitate ad horum officiorũ magnitudinem adhiberentur, non aliter judicaturos esse pro sapientia, & luce dignitatis suæ, quam ipse foret judicaturus, ut inquit quodam loco noster Aurelius *in* l. *unica*, C. *de offic. Praf. Prat.* l. 1. & ibi gloss. *verbo, expertes*, C. *de tutor illust.* Sed

67 hoc*locum non habet, quo ad illustres in provinciis, ubi Curiales nominant tutores & curatores, & ultra nominatos & datos tenentur clarissimarum persona-

rum

rum exhibere debitam cautionem, *d.l.1.§. in provinciis, C. de tutor. illustr.*

Quintò declaratur * non procedere, quod Magistratus non teneantur, nisi in subsidium in eo, quod de bonis tutoris servari non possit, *l. tutores, ff. de confirm. tut. l. Lucius, §. cum in testamento, vers. alios, ff. de administr. tut.* Nisi testamentarius & * dativus tutor gesserit divisim, quo casu pro dativo prius pervenitur ad Magistratum, quam contutorem, *d. l. Lucius, §. cum in testamento, l. 1. §. usque adeo,* & ibi gl. *verb. accipiendum, ff. de tutel. & ration. distrah.* ubi hoc optimè declaratur. 68 69

Sextò declaratur non * procedere, quo ad fidejussores Magistratuum: hi enim Reipublicæ rem salvam fore promiserunt, non pupilli, *l. 1. in princ. ff. de Magistr. conven.* Proinde quoque * nec nominatores Magistratuum ex hac causa tenebuntur, sed soli Magistratus, *d. l. 1. in princ.* Idem quoq; quo ad * ordinem decurionum, dicendum erit, *d. l. in princ.* & ibi gloss. *verb. in ordinem.* Ordo * autem decurionum civitatisve collegium ipsum decurionum & curiam significat, *l. ordine, ff. ad municip. l. 1. C. de omni agro desert. lib. 11.* Nec verò * aliter habetur ordo, quam duabus partibus adhibitis, *l. 3. ff. de decret. ab ordine faciend. l. 3. ff. quod cujusque univers. nomine.* Planè si Decuriones decreverint actionem per eum movendã, quem Duumviri elegerint, is videtur ab ordine electus: parvi enim refert, an ipse ordo elegerit, an is, cui ordo negotium dederit, *l. item eorum, §. 1. ff. quod cujusq. univers. nomine.* Sed si ordo decurionum * receperit in se periculum, dici debet teneri eos decuriones, qui præsentes fuerunt, *d. l. 1. §. sed si ordo,* & ibi gl. *ff. de Magistrat. conven.* 70 71 72 73 74 75

Sed * hæc septima regula satis superq; ampliata declaratur, primò non procedere in tutore testamentario, §. 1. *Instit. de satisd. tutor. l. testamento datus, ff. de testam. tutel.* Idq; hac ratione, quod ejus fides & diligentia specialiter à testatore sit approbata, *d. §. 1.* paternumq; testimonium pro satisdatione sufficiat, *l. ult. §. & si quidem* 76 77

pa-

parens, C. de curat. furiosi, & l. de creationibus. C. de Episcop. audient. Nam cum semel approbatus fuerit pro idoneo & sufficienti à testatore, non est amplius, ut suspectus, cogendus satisdare, secundum Socin. Jun. *cons.* 2. *num.* 2. *lib.* 4. Aymon. Cravet. *part.* 1. *in* 4. *limitat. num.* 26. 27. 33. *vers. nec obstat, & num.* 31. *de antiq. temporum.* & ita Pe-
78 trus Rebuff. * dicit servatum esse Parisiis, ubi nullus satisdat, sed se tantum obligat, *in l. satisdationis, ff. de verb. signif.* licet ibidem dicat de consuetudine servari, ut etiam tutor testamentarius satisdet, teste Masuerio, *in Rubric. de tutore, in princ.* eamque consuetudinem non esse contemnendam, cum tendat ad tuitionem rerum pupillarium.

79 Quæ quidem * declaratio etiam procedit in executore testamentario, *l. firmo, §. 1. ff. quando dies legat. ced. l. nulli. C. de Episc. & cleric.* nisi post testamentum ceperit esse non solvendo, *l. liberto, §. largius, ff. de ann. legat.* per Bart. *in l. Divus, ff. Si cui plus quam per leg. Falcid.* Similiter
80 quoque * dicendum erit in curatore testamento dato, in casibus permissis. *l. cum furiosus, §. & si quidem, C. de curator. furiosi. l. de creationibus, in princ. C. de Episcop. audien.*
81 & idem quoque * si in codicillis, per gloss. *in §. 1. Instit. de satisdat. tut. verbo, approbata, l. 3. ff. de testam. tutel. & d. l.*
82 *de creationib.* Vel si etiam * in testamento invalido à patre tutor scriptus fuerit, modò confirmatus ad tutelam gerendam, qui perinde est, ac si ex testamento tutor esset, id est, ut satisdatio ei remittatur, *l. qui à patre, ff. de confirm. tutor.*

83 Verum hæc * declaratio, sive fallentia prima hujus regulæ locum non habet: primò, quando tutor confirmatus fuisset sine inquisitione, *l. tutores,* & ibi gloss. *verb. debuerunt; ff. de confirm. tutor.*

84 Secundò * non procedit, quando duo pluresve dati essent in testamento, quo casu unus offerens satisdare, alteri licet à testatore electo ad administrationem, nolenti satisdare præfertur, ut solus administret, §. *sed si*

ex testament. Instit. de satisdat. tutor. l. testamento, ff. de testament. tut. l. dativus, ff. rem pupill. salvam fore, & hoc ea ratione: quod * utilius sit pupillo tutelam ipsius per u- 85
num potius, quam per plures administrari, vel per varias tutorum manus aspergi, *d. l. legitimos, §. 1. ff. de legit. tutor. l. 3. §. apparet, ff. de administrat. tut.* Nam vulgò dicitur:

Segnius expediunt commissa negotia plures.

Quod enim multorum commune est, id nemini curæ esse solet, ut dicit Aristot. *lib. 2. Polit.* Facilius enim unus tutor & actiones exercebit & excipiet, incommodumq; erit per multos tutelam spargi. Unde * Livius 86
ait: *Cumplurium imperium inutile esse, quia tendendo quisque ad sua consilia aperiunt mille incommodorum occasiones*, ut tradit Christoph. Port. *de satisdat. tutor. num. 3.* Et ideò quoque Prætor vel Magistratus eos convocat ad consentiendum in unum solum, vel alterum, qui ad gubernationem sufficiant, *l. si plures, 3. §. si non erit, ff. de admin. tutor. & novel. 118. §. sed si multi.* Et si convenire nolint, vel congregati dissentiant, tunc Prætor statuit causa cognita quis gerere debeat, *d. l. Si plures, §. Si non erit, §. Si autem, Inst. de satisd. tutor.* Ang. *in §. sed si ex testamento, in gl. partes suas, n. 1.* ubi ampliat ad electionem consultoris in formando punctum, super quo deberent habere consilium sapientis, *Instit. de satisdat. tutor. l. in venditione, §. fin.* & ibi gl. *verbo, vendat, ff. de bonis auctorit. judic. possid.* nisi Prætori tutores non consentiant, nec fidem habeant electo, sed * omnes gerere malunt: nec velint 87
esse succedanei alieni periculi, quo casu dicendum est Prætorem permittere eis omnibus gerere, *d. l. si plures, §. fin.*

Sed hæc * secunda declaratio primò non procedit, 88
quando volens satisdare, persona esset suspecta, vel turpis, cui tutela committi, nec cum satisdatione debeat, ut si multa jam flagitia in tutela admisisset, *l. tutores, §. Si autem ipse*, & ibi gloss. *verbo, versatus, ff. de suspect. tutor. & l.*

& l.testament o datos,ff.de testament. tutel. Nec satis non dantes temere repelluntur, quia plerumque bene probati & idonei atque honesti tutores, etiam si satis non dent, non tamen debent rejici, nec jubendi satisdare.
89 Duplex * igitur causæ cognitio est, una ex persona ejus, qui obtulerit satisdationem, quis, & qualis est, alia contutorum, quales sunt, num forte ejus existimationis, vel ejus honestatis sunt, ut non debeant hanc contumeliam satisdationis subire, *d. l.testam. datos, §. non*
90 *omnino,& § duplex,ff de testam.tut.* & si plures * satisdare parati sint, tunc idoneus magis præferendus erit, ut & tutorum persona inter se & fidejussorum comparentur, *l. quod si plures,ff. de testament.tutel.*
91 Secundo * non procedit prædicta secunda declaratio in pluribus patronis, nisi ex magna causa, ne quis spem successionis diminuat. Nam si patrono tutela non fuerit commissa, poterit per compatronum damno affici, qui solus rem pupilli male administrat, *l legitimos, §.in legitimis, vers. an ergo.* & ibi Bald. *ff. de legit. tutor.* quia magis, inquit, debetur hereditas patrono, quam legitimis heredibus, ut est gl. *in l. testamento datos, verb. cavetur, ff. de testament. tutel.*
92 Tertio * non procedit, quando non tutor, sed extraneus licet pupillo consanguineus offerret satisdare, qui non esset audiendus ad aliorum non satisdantium exclusionem, *l. si nemo, 9. ff. de testam. tutel.*
93 Sed ut * unde digressi sumus, rursus in viam redeamus, sciendũ est ea, quæ supra dicta sunt de testamentario tutore in prima fallentia hujus regulæ, videlicet testamentarium tutorem satisdatione non onerari. Tertio non procedere, quando post testamentum emersisset ante celata, & ignorata morum improbitas, quo casu si tutor datus fefellerit opinionem testatoris, non erit tantum tribuẽdum parentis errori, ut pupilli utilitas negligatur, *l. in confirmando, l. utilitatem, ff. de con-*
4 *firm. tut.* Vel * si post testamentum tutor factus fuerit non

non solvendo, *l. liberto, §. largius, ff. de ann. legat.* Vel si datus * fuerit tutor à matre testamento, licet secus sit 95
in relictis à patre, *l. 3. in fin. ff. de confirm. tut. l. 1. C. eod. tit.* Nam ipsi tutores à matre dati tenentur satisdare, & confirmantur etiam ex inquisitione, quod secus est in datis à patre, qui sine inquisitione simpliciter tantum confirmantur. Et ratio diversitatis est, quia patris consilium firmum * reputatur, matris autem infirmum est 96
judicium, ut est gl. *in verb. approbata, §. 1. Instit. de satisdat. tutor.* ad quod facit *l. 2. §. verba, ff. ad Senatuscons. Trebell.* & text. *in §. 1. Instit. quib. alien. licet. & in §. 3. Instit. de injur.*

Secundò * non procedit prædicta septima declara- 97
tio in tutore dato ex inquisitione, qui non satisdat, *§. item ex inquisitione, Instit. de satisdat. tutor, l. bonorum, ff. de curat. furios. l. 2. C. de tutor. qui non satisdedit.* Bart. *in §. fi. nu. 9. in authent. ut hi qui obligatas:* quia * fides eorum à ju- 89
dice est approbata. Sed contrarium observatur ex moribus Galliæ, cum hæc inquisitio summatim expediatur, ut tradit Imbert. *in Enchiridio juris Galliæ, in verb. tutela.* allegans Joan Fabrum, *in l. 2. C. de tutor. qui non satisded.* quæ quidem praxis approbatur per Gloss. *in l. 1. C. de tutor. & cur. qui non satisded.* & per text. *§. nos autem. Institut. de Attilian. tut.* de qua praxi testatur Pract. Papiens, *in forma libelli,* quo agitur ad reddendam rationem tutelæ, *vers. venio ad quartum, in fin.* Chassan. *titul. des enfans, §. 4. in verbis, si par le pere, n. 7.* quæ forma inquisitionis traditur, *in l. naturali, §. fin. ff. de confirmando tutore.* Sed hæc intelligi debent, quæ de tutore dato ex inquisitione diximus, quando tutor datus fuerit ex inquisitione à majoribus, scil. Magistratibus, veluti Prætore, Præfecto urbis, & Præside provinciæ, quibus plenum jus fuerit dandi tutores, qui satisdare non tenentur, ut supra diximus, sed si dati * fuerint à minoribus Magi- 69
stratibus licet cum inquisitione, veluti à defensoribus civitatum, satisdationem subire debent, *§. fin. Instit. de satisdat. tut. l. 1. § si curatores, ff. de Magistrat. conven. l. pen. C.*

100 *de tut. qui satis non dederunt.* Et si tutor, qui * non tenebatur satisdare, satisdederit per errorem, talis satisdatio non tenet, secundum Ang. Aretin. *in* §. 1. *n.* 3. *in fin. vers. quaero quid si tutor, Instit. de satisdat. tut.*

101 Ultimo non * procedit praedicta regula in tutore defendente pupillum, qui non satisdat de judicato solvendo *l. ult.* §. *defensionem*, C. *de administr. tut.* Nam nec ultro se ingerit, sed eo adigitur necessitate officii, si modo justa videatur causa pupilli, *l. quoties*, §. *idcirco*, *ff. de administr. tutor.* & dum sedulo incumbit suo officio, pro domino habeatur, *l. qui fundum*, §. *si tutor*, *ff. pro empt.*
102 Neque enim * cuiquam damnosum esse debet suum officium, *l. cum quaedam mulier*, C. *de administr. tutor. l. si quis ex signatoribus*, §. 1. *ff. quemad. testament. aper.* eaque de causa non in eum, sed in pupillum datur judicati actio, *l.* 4. *ff. de re judic. l.* 2. *ff. de administr tutor.* de qua supra satis diximus.

De confectione libri rationum.

SUMMARIA.

1 *Omnis tutor librum rationum conscribere debet, & qualem, vel quid continere debeat, ne contra eum juretur in litem, declaratur num.* 2.

3 *Libro rationum quando stetur circa expensas.*

4 *Modicae impensae juramento probantur.*

5 *Quae dicantur parva sive minuta expensa.*

6 *Modicae impensae juramento non probantur, quando non fuerint specificatae, rationabiles, nec verisimiles. numero* 7.

8 *Tutor in libro rationum debet nominare, & scribere reditus & fructus, quos ex bonis, quorum administratio commissa fuerit, perceperit.*

9 *Tutori dicenti & juranti, se rationes amisisse, non creditur, nisi probet casum.*

10 *Tutor tenetur librum rationum, cum ipsius tutelae & curae administratione reddere, etiam non requisitus.*

11 *Com-*

11 *Communis opinio.*

12 *Tutor, reddita ratione, quod de datis & receptis remanserit penes eum, restituere tenetur.*

13 *Tutor si sufficientem rationem non reddiderit, ad iterum reddendum cogi poterit.*

14 *A consanguineis non exigitur scrupulosa ratio. Declaratur num. 15. 16.*

17 *Quando constat de opere facto, fit æstimatio, licet rationarius non possit impensam minutatim declarare.*

18 *Præsumitur opus factum ab eo, & ejus impensa qui tenebatur facere.*

19 *Analogistes solùm à levi culpa, & scrupulosa inquisitione relevatur.*

REGULA VIII.

Octava regula est, quod omnis * tutor librum rationum conscribere debeat, in quo omnia data & accepta, reditus, exitus, & expensas, & quæcunque administravit, clarè, & sigillatim describere teneatur; ita ut omnia in eo singulariter, de die in diem, tam respectu ejus, quod recipitur, quàm ejus quod expenditur, inserantur, ut tantum ex tali fundo, tantùm à tali colono, tantum à tali debitore, tantum tali die, mense, & anno receptum à tali, & tantum tali die, anno & mense expensum in tali re, *juxta l. apparitores,* C. *de exact. tribut. l. 1. §. officio, ff. de tutel. & ration. distrah. l. si quis, ff. de condit. & demonstrat. l. si statuliber, § fin. de statuliber.* Bald. *consil.* 353. *lib.* 1. Ludov. Roman. *cons.* 118. Francisc. Aretin. *cons.* 31. *sub num.* 6. *vers. nam per librum.* Hieron. Grat. *cons.* 23. *num.* 18. *& cons.* 105. optimè Dec. *cons.* 110. *num.* 8. 9. *idem cons.* 178. *n.* 1. *& cons.* 192. *n.* 2. Idq; hoc ideò statutum est, ut ex eo veritas vel falsitas probari posset, vel ut contra eum probari possit contrarium, *juxta l. neminem,* C. *de suscept. præposit. & arcar. lib.* 10. Et hæc in genere poni non debent, adeò ut si omnia non ponantur ita clarè, vel ponantur omnia, vel quædam tantum in genere: ta-

tamen, respectu eorum quæ non sunt posita, vel sunt posita in genere, absq; tempore, causa, die, mense, & anno, & personarum, & locorum nominatione, seu aliter obscurè sunt posita, jurari poterit in litem contra illum, qui talem librum confecerit. Ita ut ex ipso juramento, res, & rerum quantitas, pretium, æstimatio fructus & reditus probentur recepti, contra tutorem vel curatorem, seu administratorem quemlibet, qui ad confectionem libri rationum tenentur: & demum, & generaliter contra talem in litem jurari poterit, perindè ac si nullum librum confecisset, prævia tamen semper judicis taxatione, ut tradit Bart. *cons.150. in fin.* Cast. *cons.124. lib.1.* Ruin. *cons.29. lib.5.* Paril. *cons.75. libr.1. & cons.25. lib.2.* Aym. Cravet. *de antiq. temp. part.1. vers. quarto*
2 *limitatur, n.44. & seq.* Quod * autem dictum est de die, intelligi debet quando sine expressione diei non potest intelligi illud, quid sit, quod datum referatur vel acceptum, sed esset omnimodo incertitudo, ut navicularii continuè species transferentes, vel inferentes. Nisi enim diem illationis edoceant, non poterit illatio, nec quid illatum fuerit, verificari, *l. comperimus, de navic. lib.11.* quæ diei expressionem requirit. Secus tamen esset, si omissione diei non emergeret incertitudo, nec ambiguitas: quia tunc sufficeret designare annum, mensem, vel aliud tempus accepti, vel dati, puta tempus vindemiarum, vel messium, & sufficeret, quod ratio æquè possit dispungi, ut tradit Bart. *consil.* 150. & Anchor. *consil.*316. Socin. *consil.*46. *lib.*1. & Jason *consil.* 414.
3 *lib.*3. Cui quoq; libro * tutoris stabitur de expensis factis pro minore, quando sint verisimiles, ac etiam major pars illarum verificatur, secundum Philip. Corn. *cons.18. n.9. lib.4.* maximè accedente juramento scribentis, *argum. l. si quis pro redemptione, C. de donat. & l. per hanc, C. de erogat. milit. annon. lib.12.* sequitur Bald. *in l.1. ante fin. C. de edendo.* Alexand. *consil.54. lib.2.* & Dec. *in l.1. C. de edendo.* Et hæc * quidem adeò vera sunt, sive producantur
4

ab

ab eo, qui librum confecerit, sive ab ejus heredibus, modo sint parvæ, & non magni momenti expensæ, ut tradit Andr. Alciat. *reg.3.præsump.4.n.6.* & tenet Specul. *in tit. de instrum. edit. §. nunc verò aliqua, vers. 20.* Bart. *in l. Divus, in fin. ff. si cui plus quam per leg. Falcid.* Dicuntur * au- 5
tem parvæ sive minutæ expensæ, de quib. commodè nō possunt parari instrumenta & probationes, puta, quod hæc essent majores sumptus, unde propter modicitatē præjudicii, & difficultatem & majorem sumptum, probationis, statur juramento. Quod* tamen non procedit, 6
quando impensæ minutæ in scriptura rationum non fuissent specificatæ, scil. cui, quam ob causam, & quantum singulariter datum esset, ut voluit Joan. Andr. *in addit.* Speculat. *de instrum. edit. §. nunc vero aliqua, vers. 21. quid si executor,* & Bart. *in l. qui sub conditione, in fin. ff. de cond. & demonstr.* Periculosum siquidem esset, & falsitatis occasio, dicere simpliciter sine specificatione stari juramento, ut dicit Joan. Andr. *d. loco*, referens de quodam, qui volebat sibi credi expendisse duo millia in minutis distributionibus, aliter non declarando. Nec * etiam pro- 7
cedit, quando hæ impensæ minutæ & specificatæ non essent rationabiles & verisimiles, ut quia non debuerant fieri, quæ etiam probatæ non debent approbari, ut tradit Jason *in l. fin. § in computatione, C. de jure deliberandi*, saltem si simul unitæ ascendant ad magnam vel notabilem quantitatem, secundum Bald. *cons. 3. lib. 2.*

Præterea * tutor scribere debet in tali libro ratio- 8
num, quos exposuerit reditus, & fructus pro minore in ejus bonis, secundum Bart. *consil. 150. ad fin.* & Petrum de Anchorano, *consil. 317.* idq; specialiter & non generaliter facere debet, dicendo à quibus fructus perceperit, quod, quo loco, & loci loco, ut tradit Dec. *d. consil. 110. num. 8.* Ratio autem cur ista specificatio sit necessaria, illa est, scilicet, nd ad rationem pupilli aliquid indebitè poneret, secundum Bald. *in l. Stichus, §. tutor, ff. de condict. indeb.* hujusmodi autem librum taliter confectum

 dili-

diligenter custodire debet tutor, & ideo dicenti, se
9 confecisse, postea* perdidisse, non crederetur, etiam cum juramento, secundum Hieron. Grat. *cons.* 23. *n.* 20. sed præsumptionem esse contra ipsum malitiosè occultasse, ut notatur *in* l. *si quis ex argentariis*, §. *penult.* *ff.* *de edend.* l. *cum ita legatur*, §. *species*, *ff.* *de legat.* 2. Anchoran. *cons.* 316. & Corn. *cons.* 196. *in fin. lib.* 3. Nisi probaretur quando amiserit, & quomodo, secundum Socin. senior *cons.* 159. *num.* 59

10 Quinimo, quod* fortius est tutor istum librum rationum, cum ipsius tutelæ & curæ administtatione,
11 reddere tenetur etiam* non requisitus, secundum Dd. com. *in clem. quia contingit, de religios. dom.* Philip. Dec.
12 *cons.* 178. *in princ.* Paris. *cons.* 21. *n.* 55. *lib.* 2. Sicuti* etiam reddere tenetur, si quid reddita ratione de datis & receptis remanserit penes eum, secundum Philip. Corn.
13 *cons.* 62. *n.* 4. *lib.* 4. Rationem* autem si tutor non sufficienter reddiderit, ad iterum reddendum cogi poterit, l. *quoties*, *ff.* *qui satisd. cogant.* l. *qui per salutem*, *ff.* *de jurejur.* De qua relatius dicemus ad regulam; *Actus sui rationem reddere tenetur tutor, finita tutela, actione tutelæ.*

Hæc autem quæ dicta sunt de libro rationum, quo ad recepta & impensa, quod clarè & sigillatim poni debent, & quod de illis ratio reddi debeat, non proce-
14 dunt* primo, in consanguineis, maximè inter nobiles & egregias personas. Unde si frater vel soror administraverit bona communia, quamvis teneantur reddere rationem claram, & distinctam: non tamen ita strictè, nec ita scrupulosè est exigenda ab eis ratio. Unde sufficiet si exprimant quantum verisimiliter in anno expendissent pro familia, pro cultura agrorum, aut custodia territorii, nec adigendi sunt ad minutam specificationem, ut pulchrè decidit Panor. *cons.* 12. *in* 6. *dubio, versic. tertius casus, lib.* 1. Socin. *cons.* 73. *lib.* 1. *& cons.* 40. *num.* 2. *lib.* 4.

15 Dummodo* illud generale capitulum sit verisimile,
&

& non sit aliqua sinistra præsumptio in contrarium, sive ex qualitate rei & impensæ, sive ex qualitate personæ, aut aliunde, vel nisi ad onus strictæ redditionis rationum suscepta fuerit administratio. Socinus tamen *in consil.46.lib.1.* intelligit * procedere, quando 16
consanguineus, puta frater administrasset tantum jure fraternitatis, secus si ut tutor vel curator: quo quidem casu vult eum diligentem, & exactam reddere rationem, quod verum puto hactenus, ut exactius & strictius teneatur, quoniam expressa & solemnis obligatio, forma, & vis publici officii magis obligant, & plus operantur, quàm privatim suscepta negotiorum gestio. Quod intelligo, nisi illi, quorum bona administraverit, essent minores, quorum tutelam, vel curam suscipere, vel providere tenebatur, tunc enim puto non debere eum in aliquo relevari, nec melioris conditionis esse, pro eo quod neglecta contra jus qualitate tutelari, & autoritate judicis administrationi se immiscuit privatim ratione consanguinitatis tantum.

Secundo * non procedit regula, quando apparet à 17
tutore certum opus, & impensam factam esse, quam rationarius commode non potuerit minutatim declarare. Quo quidem casu sufficiet, si dicat tantũ impensum in tali re, modo vel per verisimilitudinem inspectionem, vel peritorũ æstimationem id probet, secundum Bald. *in l. qui sub conditione, ff. de condit. & demonstr.*

Probato * autem quod factum fuerit, semper præ- 18
sumitur ejus impẽsa, & pecunia factum, ut tradit Bald. *in l. restituenda, C. de petit. hered. l fin. §. si in computatione, C. de jure delib. l. cum proponas, C. pro socio, & l. fin. C. de pignor.* Et quamvis de quantitate impensæ ad liquidum. & per minuta nõ appareat, & fortassis, nec rationarius minutatim per singula ea exprimere possit, nõ tamen rejicietur articulus hujusmodi impensæ, ex quo dubium non est, nisi de sola qnantitate. Unde satis erit

probare, quod in ea re bonus parterfamilias tantũ expendisset, vel fiet ęstimatio per duos in tali opere peritos, secundum Bart. *in l. id quod pauperibus, in fin. C. de Episcop. & cleric.* & ad hoc optime facit quod vult Bart. *in l. quod ex Pamphila, ff. de legat.* 2. Et licet valor rei, vel quantitas interesse non sit probata; tamen judex ex officio debebit æstimare, *l. semper, §. officio, in fin. ff. quod vi, aut clam,* & ita tenetur per omnes scribentes *in l. unic. C. de sent, quæ pro eo quod interest.*

19 Tertio non procedit * regula in eo, cui testamento, vel alias esset prælegata liberatio rationum reddendarum: quia ab eo non exigitur hæc scrupulosa specificatio, nec poterit condemnari ratione negligentiæ, sive levis culpæ, ut est pulcher text. *in l. si servus vetitus, ff. de leg.* 1. & ibi Bart. & pulchre Salic. *in l. cum necessitatẽ, C, de fideicom.* ubi Philip. Corn. expressim vult, latam culpam non esse remissam, ut tradit Dias *regula* 768. & optime Alex. *consil. 62. num. 9. lib. 4.*

De diligentia & negligentia tutorum & curatorum, & ad quid teneantur.

SUMMARIA.

1 *Tutor tenetur pro minore facere, quod diligens paterfamilias faceret, alioquin tenetur de suo.*

2 *Tutor negligens dicitur esse in dolo, saltem culpa, & contra eum in litem juratur.*

3 *Tutor tenetur de omni damno, ac interesse minoris.*

4 *Tutor recepta scribere omittens dicitur esse in dolo.*

5 *Tutor repertus in mendacio circa actus suæ administrationis præsumitur esse in dolo, & contra eum juratur in litem, & tanquam suspectus removetur ab administratione.*

6 *Tutor melius curare debet res pupilli, quam suas.*

7 *Tutori incumbit probatio, dicenti res pupilli non potuiße custodiri.*

8 Tutor

8 *Tutor videns res suas & pupilli in periculo esse, debet præferre res pupilli. Limitatur num. 9. 10.*

11 *Protutor eandem diligentiam rebus pupilli præstare debet, quam tutor.*

12 *Tutor vel curator potest, & debet nomine pupilli agere contra debitores pupillares.*

13 *Tutor pupillis, vel adultis agentibus, potest accommodare suum consensum.*

14 *Minor non potest esse in judicio criminali, sine tutoris, vel curatoris autoritate, & quæ sit ratio.*

15 *Nominum debitorum exactio ad periculum tutorum pertinet.*

16 *Si mortuo pupillo, res ejus cœperint perire, liberatur tutor à periculo pereundarum rerum.*

17 *Tutor exigere debet à seipso, quod patri pupilli debet, vel in quo pro eo fidejusserit.*

18 *Compensatio regulariter non fit ipso jure, quando unus est creditor creditoris sui, sed requiritur quod à parte opponatur compensatio. Limitatur num. 19.*

20 *Tutor permittens expirare actionem temporalem, quam pupillus contra ipsum habet, efficitur perpetua actio tutelæ.*

21 *Debitum tutoris ex alia causa quam tutelæ, devolvitur in tutelæ judicium.*

22 *Debitum in diem, cujus dies venit post finitam tutelam, non imputatur tutori, ut tutori qui non solvit.*

23 *Tutor & curator tenetur ad tempus credita exigere, & debita solvere, alias, si fuerint effecti debitores non solvēdo, vel debita præscripta, tenebitur de suo resarcire.*

24 *Prælatus si patiatur rem Ecclesiæ præscribi, ipse ejusque heredes tenentur damnum resarcire.*

25 *Tutor, vel curator, tenetur minoribus ad damna, & interesse, ob ejus negligentiam passa.*

26 *Debitor patris, qui tutelam administraverit filij, tutelæ judicio tenebitur, etiam ob id quod patri debuit tantum naturaliter.*

27 *Tutor debitor patris pupilli, pecuniam non solvens, cogendus est agnoscere usuras, quas à se exigere debuisset.*

28 *Libertus tutor à seipso non exigens, quod debuit, removetur ut suspectus, & venit puniendus.*

29 *Unus ex pluribus tutoribus agere potest.*

30 *Tutor agens non debet cavere de rato. Ampliatur num.31. Limitatur num.32.*

33 *Tutores, vel curatores tenentur de judicato solvendo, & judicio sisti.*

34 *Tutor nomine proprio agere non debet.*

35 *Exceptio tutoris illegitimi potest opponi in quacunque parte judicij.*

36 *Durante administratione, non tenetur quis reddere rationem collegæ, sed eum ad administrationem admittere:*

37 *Relegatione non finitur tutela, ideo tutor conveniri non potest.*

38 *Tutor tenetur si contutorem suspectum facere neglexerit.*

39 *Tutori imputatur negligentia, si hæredem contutoris non convenerit, & damni vicarius substitutur.*

40 *Tutor non faciens suspectum contutorem male gerentem, in usuras ejus nomine tenetur.*

41 *Tutor datus patrimonio supervenienti, non tenetur de anteriori, sed prior tenetur ad augmentum obvenienti. num.42.*

43 *Vbi administratio est divisa à testatore, vel à judice, non tenetur unus pro alterius gestione, maxime in casibus expressis.*

44 *Contutor à contutore potest & debet ex causa satisdationem petere, alias ipso jure tenetur. Limitatur num. 45.46.47.48.*

49 *Suspecti accusatio per procuratorem fieri non potest, quia est causa quasi criminalis, & ardua,*

50 *Non sufficit quod quis defendere possit per procuratorem, nisi idoneum & commode.*

51 *Publica negotia per alium subiri non debent, nisi valde idoneum, pleneque instructum.*

52 Com-

52 *Communis opinio.*

53 *Paria sunt non invenire procuratorem, aut invenire, sed non idoneum.*

54 *In causis arduis nemo tenetur procuratorem mittere. Ampliatur num.* 55.56.

57 *In causa ardua locus debet esse tutus tam domino, quam procuratori.*

58 *In arduis non præsumitur procurator idoneus, nec facilis inventu.*

59 *Libertus, qui non potest patronum de suspecto accusare, non prohibetur judicis officium implorare.*

60 *Tutoris & curatoris præcipuum officium est defendere pupillum, vel adultum, & judicium ejus nomine suscipere. Ampliatur num.* 62.

61 *Curator furiosi debet custodire patrimonium furiosi, personam, & ejus salutem.*

63 *Confessio minoris rei facta in judicio criminali, sine curatore, ei non nocet, & læsus restituitur. Ampliatur num.* 65.66.67.68.69.70.71. *Limit. nu.* 72.75.76.77.78.

64 *Intellectus legis,* Si ex causa, § nunc videndum, ff. de minoribus.

65 *Minor in judicio criminali negans sine curatore, licet crimen crescat propter suam negationem, & beneficium confitentis perdat, tamen restituitur.*

66 *Confessio facta à minore vigintiquinque annis sine curatore, non nocet, etiamsi intervenerit juramentum.*

67 *Minor si delictum in tormentis confiteatur sine curatore, talis confessio ei non nocet.*

71 *Ad validandum confessionem minoris, non sufficit datio curatoris, sed ejusdem curatoris informatio, & causæ cognitio.*

72 *Autoritas curatoris in judicio criminali, adversus minorem moto, non requiritur de generali consuetudine.*

73 *Communis praxis.*

74 *Lex* clarum, C. de autorit. præst. *non servatur in parlamentis.*

75 Minor

75 *Minor sine curatore potest extrajudicialiter confiteri.*

76 *Minor punitur ex confessione facta in judicio, in delictis atrocissimis, ut in crimine læsa Majestatis.*

77 *Confessio minoris absque autoritate curatoris facta contra alium, ut testis valet.*

79 *Tutor differens, vel recusans defensionem suscipere pro minore, tenetur eis omne damnum propter moram, vel malitiam illatum, refundere. Limitatur num.*80.

81 *Tutores recusantes vel defferentes suscipere defensionem pupilli, removeri poterunt, ut suspecti.*

82 *Vnus ex pluribus tutoribus, vel curatoribus causam minorum defendere potest. Ampliatur num.*83, 84.

85 *Quod omnes tangit, ab omnibus debet comprobari.*

86 *Quando administratio est divisa à testatore, vel judice, non debet unus pro rebus ad administrationem spectantibus conveniri. Ampliatur num.*87.

88 *Tutor pro pupillo in judicium vocatus, si solemniter caverit de judicio sisti, & intra moras pupillus ad pubertatem pervenerit, non est cogendus accipere judicium.*

89 *Tutor potest defendere pupillum per se, vel ei defendenti autorari. Limitatur num.*90.91.92.

93 *Tutor pupillum defendere non tenetur, quo ad lites supervacaneas, injustas, vel calumniosas.*

94 *Tutor an possit constituere procuratorem ante litem contestatam, absque autoritate judicis.*

95 *Non cogitur tutor autoritatem præstare pupillo in contractibus, si non expediat pupillo.*

96 *Tutor in judiciis cogitur pupillo autoritatem præstare, alioqui removetur tanquam suspectus.*

97 *Tutor potest, & debet creditoribus minorum solvere, alioqui tenetur pupillo ad interesse. Ampliatur nu.*98.99. 100. *Limitatur num.*109.110.

101 *Imputatur tutori, si res emphyteutica propter canonem non solutum redierit ad dominum.*

102 *Tutor salaria Advocatis præstita, pupillo imputare prohibetur, si supervacaneam litem instituerit vel sustinuerit*

nuerit, cum à vero creditore conveniretur.

103 *Tutor alimenta minori præstita, non potest reputare, & in rationem impensarum inferre.*

104 *Tutor unius regionis potest solvere creditori alterius regionis.*

105 *Tutor sibi solvere potest, si pecunia fuerit, unde solvere possit. Ampliatur num.* 106. 107.

108 *Communis opinio.*

109 *Tutor non potest solvere de pecunia destinata ad emptionem prædiorum, qui inter immobilia computatur.*

110 *Solutio, & restitutio hereditatis tutori fieri non potest, ipso tutore auctoritatem præstante.*

111 *Solutio facta tutori, liberat ipso jure debitores. Ampliatur num.* 112. *Limitatur num.* 124. 125. 129. 130. 132.

113 *Honorarius tutor licet non gerat, tamen administrationis periculo obligatur.*

114 P*luribus simul datis tutoribus, sive testamentaris, legitimis, ex inquisitione datis, sive honorariis, uni ex his rectè solvitur. Limitatur num.* 115. 116.

116 *Si à prætore divisa fuerit administratio inter tutores, & alius urbicarum, alius provincialium rerum tutor datus fuerit, non rectè solvitur urbico tutori, quod ex nominibus provincialibus debetur. Limitatur num.* 117.

118 *Tutori capitis postulato, perseveranti in tutela administratione, rectè solvitur.*

119 *Tutori relegato in perpetuum, vel ad tempus, antequam ei curator substitutus fuerit, rectè solvi poterit.*

120 *Tutori absuturo causa* R*eipublicæ, vel absenti, rectè solvitur, si modo alius in ejus locũ non fuerit substitutus.*

121 *Delegatio tutoris, liberat debitorem pupilli, ita demum si fuerit facta bona fide.*

122 *Tutores pupillorum solventes quod debent eorum curatoribus liberantur.*

123 *Confessio tutoris de recepto, sive ejusdem apocha, an obsit pupillo.*

124 *Sol-*

152 *Tutor matri, & sorori pupilli, ad victum necessaria præstare potest, cum seipsas sustinere non possunt, etiam citra Magistratuum decretum.*

153 *Tutor si prætermiserit alimenta præstare matri, & sorori pupilli, poterit cum autore agere tutelæ judicio. Limitatur num.* 154.

155 *Tutor potest contutori testamentario statuere salarium, quando aliter se exhibere non potest.*

156 *Tutor contutori ex inquisitione dato alimenta statuere potest propter rei notitiam.*

157 *Tutor sumptus litis pupillo reputabit.*

158 *Tutor non tenetur subministrare pupillo sumptus litis contra seipsum.*

159 *Tutor viatica reputabit pupillo, si ex officio necesse habuit aliquo excurrere, vel proficisci.*

160 *Tutor non potest dare dotem sorori pupilli, ex alio patre natæ, etiam si ea aliter nubere non possit.*

161 *Non potest tutor propter existimationem pupilli plus ex bonis ejus erogare, quàm ex suis bonis honestissimè esset erogaturus.*

162 *Tutor, nec matri, vel sorori pupilli, mittere potest munus nuptiale. Ampliatur num.* 163. *Limitatur num.* 164.

165 *Tutor non reputabit sumptus in alimentis ac disciplinis pupilli factos, nisi arbitrio judicis.*

166 *Tutor non reputat sumptus factos in alimentis pupilli, ultra modum à Prætore statutum.*

167 *Idem quando Prætor statuit ultra modum non suggerente tutore, & num.* 170.

168 *Idem si pater ultra vires statuat, quo casu imputatur tutori, cur non adito prætore, desideraverit minui alimenta.*

169 *Idem si sine prætore aluit tutor pupillus, sed minus sumptuose.*

170 *Tutor à suscepta administratione post sex menses tenetur necessario pecuniam pupillarem collocare fœnori, aliàs tenetur in usuras ejus pecuniæ. Ampliatur num.* 171. 172. 173. *Limitatur num.* 187. 189, 190. 191.

172 Tu-

172 *Tutor negans se habere pecuniam pupillarem, ad alendos pupillos, convictus de mendacio, perdit gravissimas usuras.*

173 *Tutor non idoneus ad damnum resarciendum ob fœnus pupillaris pecuniæ per contumaciam non exercitum, extra ordinem coërcetur.*

174 *Tutor tenetur ad usuras etiam ejus, quod à contutore debetur, vel pro contutore debet.*

175 *Tutor debet agnoscere tales usuras, quas à se exigere debuit, licet sint graviores pupillaribus.*

176 *Tutor tenetur agnoscere tales usuras, quas ipsi stipulati sunt, licet testator eis sub levioribus usuris permiserit.*

177 *Tutor tenetur ad usuras usurarum sortis pupillo auctæ, quas consecutus esset ab hæredibus defuncti contutoris.*

178 *Finita tutela ante solutionem, currunt usuræ, quæ prius currebant.*

179 *Ille per quem non stat quo minus reliqua solvat, ad usuras non tenetur.*

180 *Heres tutoris ad usuras non tenetur.*

181 *Minoris est electio utrum petat rem emptam ex pecunia sua, licet non nomine suo, an pecuniam ipsam cum usuris centesimis.*

182 *Fundus emptus pupillo, & traditus pecunia alterius pupilli, obligatus ipsi pupillo, cujus pecunia fundus est emptus.*

183 *Tutor si plures res acquisierit, non potest pupillus bonas acquisitiones, sive rerum, sive nominum acceptare malis repudiatis, sed tenetur omnia bona fide acquisita in totum acceptare, vel tutori in totum relinquere, secus verò si tutor dolose acquisierit.*

184 *Tutori utilius est aliquid acquirere nomine minoris, quàm nomine suo proprio.*

185 *Tutor non tenetur circa subsecutam nominis deteriorationem, nisi lata ejus culpa contigerit.*

186 *Socius communi nomine quidquam faciens, neque damnum,*

neque lucrum sentire debet solus, sed tantum pro parte societatis participare, alias secus.

187 *Tutor excusatur si pecuniam pupillarem collocare fœnori non potuerit. Limitatur num. 188,*

189 *Tutor habet laxamentum duorum mensium ad exigendum, & collocandum pecuniam pupillarem fœnori.*

191 *Rustico tutori indulgendum pupillares nummos non fœnerranti.*

192 *Tutor tenetur pecuniam pupilli convertere in emptionem prædiorum.*

193 *Tutor negligens in comparandis prædiis pro pupillo, tenetur ad interesse, de fructibus quos percipere potuisset.*

194 *Negligentia tutoris quomodo probetur.*

195 *Tutor pecuniam pupillarem non convertens in comparandis prædiis tenetur pupillo ad interesse.*

196 *Tutor non collocans pecuniam pupilli in comparandis prædiis dicitur esse in dolo, & contra eum in litem juratur.*

197 *Tutor non minorem in rebus minoris, quam in propriis diligentiam adhibere debet.*

198 *Tutor tenetur, si prædia minus idonea comparaverit per sordes, aut gratiam.*

199 *Tutor emens ab eo, quem sciebat suspectum, tenetur.*

200 *In emendis rebus tutor non tenetur, nisi de dolo, & lata culpa.*

201 *Tutor tenetur redimere bona pupilli aliis obligata, si pupillo expediat.*

202 *Tutori culpa, vel negligentia non ascribitur, qui non converterit pecuniam pupillarem in emptionem prædiorum, nisi ostendatur quod prædia erant venalia, quæ emi potuissent.*

203 *Adversus tutorem ad interesse agi non potest, nec pro pupillo in litem jurari, quando non probatur per testes vel instrumenta tot pecuniæ ad manus tutoris pervenisse, exactis debitis, ex quibus prædia emi potuerunt.*

204 Tutor, cui in testamento relicta fuerit liberatio, de neglectis & omissis non tenebitur.

205 Adulto, vel minori agenti ad interesse lucri cessantis, non debetur interesse, vel pro eo agi potest, aut jurari in litem. Limitatur num. 206.

207 Tutor pecuniam pupillarem in usus suos convertens propria autoritate, maximis usuris subjicitur, sine ullo laxamento duorum mensium. Ampliatur num. 208. limitatur num. 216.

209 Iudex potest tutorem, qui pecuniam pupillarem in usus suos converterit, condemnare ultra centesimas usuras, etiam si duplum excedant, quando constat pupillum tantum damni passum fuisse.

210 Quando constat de aperto dolo tutoris, licet non de certo & specifico damno pupilli, non debet judex minus adjudicare pupillo, quam centesimas, nisi justa causa aliud suadeat.

211 Non est major & gravior in jure usura, quam centesima.

212 Tutor convertens pecuniam pupillarem in suos usus, ultra centesimas usuras, extra ordinem à Præside mulctatur.

213 Tutor, quando dicatur pecuniam pupillarem in usus suos convertisse, ut usuris maximis subjiciatur.

214 Tutor in usus suos pecuniam pupillarem convertens, & inde aliquid in rem pupillarem impendens, quantum impenderit, vertisse desinit. Limitatur num. 215.

217 Tutor potest accipere pecuniam pupilli mutuo à contutore, vel à seipso palam, & bona fide, non clam.

218 Tutor judicis officio cogitur alimenta præstare pupillo. Ampliatur num. 219. 220.

221 Iudicis arbitrio relinquitur quantitas & qualitas alimentorum præstandorum pupillo.

222 Alimenta augentur, aucta persona.

223 Alimenta pro quantitate patrimonii pupilli sunt præstanda.

224 Ali-

224 *Alimenta ex reditibus, non ex proprietate præstari debent.*

225 *Prætor modum alimentorum tam moderate arbitrari debet, ne universum reditum patrimonij in alimenta decernat, sed ut aliquid ex reditu supersit.*

226 *Alimenta augentur aucto patrimonio, & econtra.*

227 *In alimentis decernendis pupillo, consideratur consuetudo regionis.*

228 *Tutor servare debet modum à Prætore statutum. Limitatur num. 229.*

230 *Iudicis arbitrio relinquitur, penes quem educari pupillus debeat.*

231 *Iudex potest arbitrari puellam esse reponendam in monasterio.*

232 *Prætor potest præcise cogere proximiores, recusantes suscipere educationem pupilli.*

233 *Heres, vel legatarius educationem pupilli testamento sibi injunctam recusans, privatur commodo ei competente.*

234 *In educatione pupilli judex regulariter sequi debet votum patris erga filium.*

235 *Iudex voluntatem testatoris servare debet, nec ab ea recedere, nisi ex causa.*

236 *Pupillus non debet ali apud matrem vilem, turpem, vel alias suspectā de vita, moribus & religione, n. 250.*

237 *Noverca juvenis non tenetur stare cum privignis, etiamsi testator mandaverit.*

238 *Filius non tenetur stare cum patre, si habeat uxorem juvenem aut pulchram, & habeat filios primi & secundi matrimonij juvenes.*

239 *Iudex debet arbitrari, ut pupillus, educetur apud matrem honestam.*

240 *Mater debitrix filiorum à tutela non repellitur.*

241 *Mater in dubio præfertur fratri adulto, ipsius pupilli.*

242 *Lex* Possessionem, C. communia utriusque judicii, *declaratur.*

243 *Educari apud fratrem pupillus debet ratione sui majoris commodi.*

244 *Pupillus educari non debet apud matrem, quæ transiverit ad secunda vota, vel suspicio est transituram. Limit. num. 245.*

246 *Educari penes fratrem debet puella ex conjecturata voluntate testatoris. Ampliat. num. 248.*

247 *Quod tibi non nocet, & alteri prodest de facili concedendum est.*

249 *Pupillus apud substitutum suum educari non debet.*

251 *Pupillus apud aviam maternam educandus est, post matrem. Ampliat. num 252.*

253 *Per ascendentes perpetuatur nomen descendentium.*

254 *Pupillus regulariter educari debet apud tutorem.*

255 *Iudex non debet facile pupillos trahere ab illis, qui eum multis annis fideliter educarunt.*

256 *Ex præterito præsumitur in futurum. Ampliatur num. 258.*

257 *Iudex non debet pupillam committere ei qui male se gesserit erga pupillam.*

259 *Pupillus educari non debet apud eum, qui proximus ei futurus est heres, & quæ sit ratio.*

260 *Mulier Milesia, accepta à substituto pecunia, partum suum medicamentis abegit, & necavit.*

261 *Tutor sceleratus cruci affixus à Sergio Galba Imperatore, quod pupillum, cui substitutus erat, veneno sustulisset.*

262 *Tutor reficere cogitur ædificium deformatum, alias tenetur pupillo ad omne damnum, & interesse.*

263 *Tutor non potest vendere domum, in qua pater defecit, minor crevit.*

264 *Administrator reipublicæ debet diligenter inspicere horrea, & sartorum tectorum curam habere, alioqui si neglexerit, damnum ejus resarcire tenebitur.*

265 *Vsufructuarius tenetur sarta tecta servare, quando impensa est modica.*

266 *Ad Iudicis officium spectat, facere ædificia refici.*

267 *Dominus ædium detrectans dirutam domum reficere, curator reipublicæ reficit illius sumptu.*

268 *Reipublicæ interest, ut ædes reficiantur.*

269 *Mutuans ad refectionem ædium, præfertur aliis anterioribus creditoribus.*

270 *Donatio facta ad refectionem domus non indiget insinuatione, quãdo ea est necessaria, secus si sit utilis*

271 *Socius faciens necessarios sumptus in refectionem domus cõmunis, cõsequitur cetesimas usuras, usq; ad 4. mẽses ĩmediate seq. post vero semisses duntaxat,*

272 *Socio ad refectionem ædium requisito, elapsis 4. mensibus reficienti non restituente partem pecuniæ, dominium in totum transfertur in reficientem.*

273 *Tutor tenetur inquirere, an expediat pupillo hereditatem adire.*

274 *Tutor dãnosã hereditatẽ adiens dicitur suspectus.*

275 *Tutor ex officio suo in administratione sua tenetur diligenter considerare, & discernere, quid ipsi pupillo sit utilius, & magis expediat.*

276 *Tutor, si sumptus non expedientes pro pupillo fecerit, ipsi non pupillo imputantur.*

277 *Tutor tenetur nomine pupilli fideicommissarie substituti cogere heredem, ut agat & restituat. Ampliatur num.* 278.

279 *Ea, quæ sunt agenda cum persona, pertinent ad tutorem ejus regionis, unde est persona, & ea quæ sunt agenda in rebus, pertinent ad tutorem ejus regionis, ubi sunt res.*

280 *Tutor non implens conditionem utilem pupillo tenetur ad interesse. Limitatur num.* 283. 284.

281 *Minorum bona, si ob non solutum Canonem, incidant in commissum, tutores, seu curatores, tenentur ad interesse.*

REGULA IX.

1 NOna Regula est, quod * tutor teneatur præstare eandem diligentiam in rebus pupilli, quam bonus paterfamilias in suis rebus non solet, sed debet facere, alioqui tenetur de suo erga minores, *l.* 1, *in princ. ff. de tutel. & rat. distrah. l. à tutoribus*, & ibi gloss. *verb. debet, l. generaliter, ff. de administrat. tutor.* Bart. *in l.* 1. C. *de condit. in public. horreis, l. jubemus*, 1. C. *de erog. milit. annon. lib.* 12. Rom. *consil.* 425. Dec. *consil.* 110. Castrens. *consil.* 301. *num.* 5. *lib.* 1. Et ideo * si tutor fuerit negligens, & præ-
2 missa non fecerit, dicitur esse in dolo, saltem culpa, & contra eum in litem jurari poterit, ut consuluit Socin. *consil.* 2. *in fin. lib.* 1. & facit *l. alio jure*, C. *de in litem jurand. l. tutor, secundùm dignitatem*, §. 1. *ff. de administr. tut. l. quic-
3 quid*, C. *arbitr. tutel.* ubi dicitur, quod * tutor ac curator teneatur de omni damno ac interesse minoris.
4 Quod etiam obtinet * in eo, qui quædam recepta omiserit scribere, qui dicitur esse in dolo, secundum Jason. *consil.* 3. *vers. quarto moveor, lib.* 2. Bartol. *in d. l. tutor, qui repertorium. ff. de administr. tut.* Socin. *consil.* 46. *lib.* 2. & *consil.* 190. *lib.* 2. Sicuti * etiam tenetur is, qui re-
5 pertus fuerit in mendacio circa actus suæ administrationis, cum leges odio habeant mendaces: & ideò tutor vel curator deprehensus in mendacio, puta, quia dixerit se non habuisse talia bona, vel negaverit esse bona suorum minorum, & de prædictis convictus fuerit de mendacio, ex hoc solo probatur, quod semper fuerit in dolo, & contra talem mendacem convictum etiam in litem jurari poterit. Imò etiam talis tanquam dolosus & suspectus removebitur ab administra-

nistratione, secundum Socin. *consil.* 213. *in verb. convincitut, lib.* 2. *argum. leg. fin.* ubi Dd. *de rei vendic.* & *l. rem non novam*, §. *fin.* C. *de jud.* & facit *lex excellentia*, C. *de erogat. milit. annon. lib.* 12. Amplius * etiam tutor vel curator, 6
debet melius curare res pupilli, quam suas, *l. tutor, qui in dignitate*, §. 1. *ff. de administrat. tut.* Et si * dixerit res 7
pupilli non potuisse custodiri, quod ei incumbat probatio, *d. l. tutor secundum dignitatem*, §. 1. *ff. de administr. tut.* vel quod amplius est, si * videat tutor res suas, & 8
res pupilli in periculo esse, quod debeat præferre res pupilli suis rebus, ut tradit Chassan. *tit. des enfans, des plusieurs licts*, §. 4. *in verb. maintenir en bon & souffisant estat, num.* 1. & 2. Sed hoc * non habet locum, quando non 9
ageretur solum de periculo rerum, sed ètiam animæ secundum Bald. *in l. videamus, ff. de in lit. jur.* Vel * 10
quando res tutoris esset preciosior, vel par, quo casu locus esset gratificationi, ut tradit Francisc. Curt. jun. *cons.* 29. *num.* 19. Et hæc regula * non solum procedit in 11
tutore vel curatore, sed etiam in eo, qui pro tutore negotia gerit, qui eandem fidem & diligentiam præstare debet, quam tutor præstare tenetur, *l. qui pro tutore, ff. de eo, qui pro tut.*

Ex quibus infertur primo, quod * tutores & cura- 12
tores possint & debeant debitores pupillorum vel adultorum, respectu officii in jus vocare, *l.* 1. §. *non denegari, & l. tutor, ad utilitatem, ff. de administr. tut.* vel etiam pupillis, vel * adultis agentibus suum accommodare 13
consensum, *d.* §. *non denegari.* Imo tutores * vel curato- 14
res, minoribus 25. annis agentibus, & pulsatis in criminalibus causis, omninò adesse debent. In quibus casibus adultos & pupillos accusari concedunt, aliàs non valebit judicium, cum cautius & melius sit cum suasione perfectissima, & responsa facere minores, litemque inferre, ne ex sua imperitia, vel juvenili calore aliquid, vel dicant, vel taceant: quod si fuisset probatum, vel non expressum, prodesse eis poterat, & à

deteriore calculo eos eripere, *l. clarum*, C. *de autorit. præstand.*

15 Secundo infertur, quod etiam * officii ratione ad tutorem periculum pertineat nominũ, *l. tutores*, *l. debitoribus*, C. *de administr. tut. l.* 2. C. *arb. tut. l. si tutor petitus*, *ff. de admin. tut.* Rom. *cons.* 425. & Fulgos. *cons.* 25. *in fin.* cum qua illatione etiam concordat statutum VI-
16 trajectinum, *rubric.* 31. *artic.* 5. nisi post * mortem pupilli, post finem tutelæ desinant esse omnia idonea, quo casu tutor periculo eximitur, *l. cum post mortem*, *ff de*
17 *adm. tutor.* Amplius etiam ille, qui * tenetur pro aliquo ab aliis exigere, tenetur etiam à seipso exigere, quod patri pupilli debeat, vel in quo pro eo fidejusserit, *l. tutor ff de fidejuss. l. si pupilli*, §. *fin. ff. de neg. gest. l. si negotia, ff.* [illegible] *l. quoties*, §. *item si temporali*, *vers. & generaliter, &* § *si sub usuris*, *ff. de admin. tut. l. ita autem*, §. *debitor*, *ff.*
18 *eod.* Ratio est, quia * licet regulariter, quando unus est creditor creditoris sui, non fiat ipso jure compensatio, sed requiratur quod à parte opponatur compensatio, *l. verum*, §. *male peto*, & ibi not. *l. Labeo*, *ff de compensat.* & plene notatur *in l. si constat*, C. *eod.* tamen
19 * quando unus est debitor ipsiusmet, & sic unus est debitor & creditor, tunc ipso jure fit compensatio, seu extinguitur actio; quia est impossibile debitum & creditum esse in eodem subjecto, *l. heres à debitore*, §. *quod si stipulator*, & ibi gloss. *verb. perinde & l. Vranius, in princ. ff. de fidejuss. l. Stichum*, §. *aditio*, *ff. de solut.* & hæc
20 * adeo procedunt, ut si tutor exegerit nomina, facit, ut actio alioqui temporalis perpetua fiat tutelæ judicio, *d. l. quoties*, §. *item si temporali.*

21 Amplius etiam debitum * tutoris, ex alia causa quã tutelæ, devolvitur in tutelæ judicium, *d. l. quoties*, §. *nequaquam*, (*alias, si paterfamilias*) *l. ita autem*, §. *si debitor*, *ff. de admin. tut l. divortio*, *ff. de neg. gest. l. si tutor*, *ff. de tut. & rat. distr. & de depos. & com mod.* facit *l. tutor da-*
22 *tus*, *ff. de fidejuss.* nisi debitum * esset in diẽ, cujus dies vene-

venerit post finitam tutelam; quo casu non est quod imputetur tutori, ut tutori, qui non solvit, *d.l.quoties, §.si filiusfamilias, vers. quod si dies, ff. de adm.tut.* Similiter etiam tutor pecuniam, & * credita à debitoribus in 23
tempore exigere, & in utilitatem minoris convertere tenetur, alias si fuerint præscripta, vel debitores falliti remaneant, & non fuerint solvendo, tutor tenebitur de neglectis, & sic de suo proprio solvere, ut tradit Alex.*consil.*108.*n.*6.*lib.*1.& Cagn.*in l.contractus,n.*82. *vers.secundus casus est ff.de reg.jur.*id quod etiam corroboratur per ea, quæ tradit Bern.Diaz.*reg.*219. *in verb. Ecclesia,* 4.& Corset.*in singul. verb.præscriptio,*4.qui dicunt, quod * si Prælatus passus fuerit rem Ecclesiæ 24
præscribi, quod ipse, & ejus heredes teneantur damnum resarcire. Negligentia * siquidem tutoris di- 25
citur lata culpa, & peccatum mortale, sive fuerit in non exigendo nomina debitorum, tam respectu extraneorum, quam ejus fratrum, vel etiam sui ipsius; pro qua negligentia tutor etiam tenetur erga minores, qui contra eos quoque in litem jurare poterunt, eorum damna ac interesse proprio juramento probando, ut tradit Soc.*cons.*2.*lib.*1.& Dd. *in c. quoque, de offic. Archid.*

Præterea tutor * etiam à seipso exigere debet, licet 26
patri pupilli tantum naturaliter debeat, *l. ita tamen, §. debitor,* & ibi gl. *verb.debuit, ff. de adm. tut.* Adeo etiam, ut si non * exegerit, quod cogi possit usuras agnoscere, 27
quas à se exigere debuisset, *d.l.quoties, §. sed si sub usuris, vers.si vero non solvit, ff. de adm.tut.* Sicuti * etiam liber- 28
tus tutor à seipso non exigens, ut suspectus removetur, & remittitur ad Præfectum urbis puniendus arbitrio judicis, *l.nisi, C.de adm.tut.*

Denique * etiam unus tutor agere potest, etiam si 29
duobus simul tutela gerenda permissa sit, vel à parente, vel à contutoribus, vel à Magistratibus; quia duo simul agere non possunt, *l. decreto, §. si duobus, ff. de administ.*

30 *minist.tut.* Adeò ut * etiam agens, sive reposcens debita pupillaria, seu deposita, ad satisdationem non compellatur, nec de rato caveat ratum pupillum habiturum, *l,decreto,§.si duobus, l.vulgo. ff. de admin.tut. l.tutores,*
31 *C.eod.* quia * rem in judicium deducit. Id quod etiam locum habet in curatore, ut Julian. scribit *in d. l. vulgo,*
32 nisi dubitetur, an * sit tutor, vel an gestus ei commissus fuerit, ne adversarius decipiatur, vel nisi actor à tutore fuerit constitutus, *l.actor.ff.rem pupill.rat.hab.* qui cavere debet, secundum gl. *in l.1.§.sufficit, verb. tutores cavere, ff. de adm.tut.*

33 Tenentur * tamen tutores vel curatores præstare cautionem de judicato solvendo, quo etiam respectu permittitur eis res minorum pro cautela litis subsignare, etiam sine decreto, *l.ult.§.defensionem, C. de adm.tut. l.1.§.sufficit,ff.eod.* Sicut etiam tenentur cavere de judicio sisti, *l.fin.ff.si quis caution.*

34 Verum hæc * prima & secunda illatio in multis casibus non procedunt: & primo quidem, quando quis non egerit tutorio nomine, quo casu aliàs sine actione experiretur, *l.1.§.non denegari,ff.de adm.tut, l.si quis, §.sed & si quidem,ff.judic.sol.*

35 Secundo * non procedit, quando tutor inutiliter sive nulliter datus fuisset, quæ exceptio opponi poterit in quacunque parte litis, *l.non utiliter, Cod. de eo qui pro tut.*

36 Tertio * non procedit adversus contutorem, ut scilicet rationem reddat, tutela durante, *l.actus, l. sine herede, §.tutores, ff. de adm.tut. l.2.C.eod. l. si non, C. de susp.*
37 *tut.* etiam * si contutor conventus fuerit relegatus: quia manet tutor, licet ejus loco detur actor vel curator, *d.l.sine herede, §.tutores,* & ibi gloss. *verb. non posse,*
38 potest tamen, & * debet contutorem suspectum facere, aliàs ipso jure teneretur, *l. etiam, l. tutores, qui post §. tutor qui, l.Æmilius, ff. de admin.tut. l.1. C.si tut. vel cur.non*
39 *gess.* Quod & * in tutoris herede dicendum est, quem conve-

convenire poterit, & si nolit, damni vicarius substituitur, *d. l. tutores, qui, § tutor, & l. 2. §. tutores, C. de tut. & curat. qui sat. non ded.* Adeò * etiam, ut non faciens su- 40
spectum contutorem teneatur in usuras ejus nomine, *d. l. etiam*, & ibi gl. *verb. imputatur:* Ad quod ut * etiam 41
teneatur tutor ad augmentum datus, contra priorem tutorem, *l. quoties, 10. §. constat, ff. de administrat. tutor.* sicuti quoque ècontra * in priore dicendum erit, contra 42
datum ad augmentum, *d. §. constat, in fin. & l. cum ad augmentum*, Cod. *in quib. caus. tut. hab.* Et hæc, quæ * de 43
contutore suspecto dicimus, procedunt, etiam si tutela fuisset divisa per judicem, vel testatorem, maximè in casibus expressis, *l. 2. C. de divid. tutel.* Amplius etiam * contutor à contutore potest, & debet petere 44
satisdationem ex causis, alias enim ipso jure teneretur, *d. l. etiam*, & ibi gl. *verb. satis petere.* nisi * contutor subi- 45
to lapsus fuisset facultatibus, quo casu nihil posset imputari Collegæ, *d. l. etiam*, & ibi gl. *verb. subito.* Vel quando * tutor datus fuisset per inquisitionem, vel 46
testamento, qui non tenetur satisdare pupillo; sed quod possit eis offerre, utrum satis accipere, an satisdare velint, *l. dativus, ff. rem pup. sal. for.* Vel quando contutor * adhuc fuisset idoneus tempore finitæ 47
tutelæ, *d. l. Æmilius, ff. de administrat. tutor. l. 1. C. de divid. tutel.* Vel etiam * quando tutor fuisset in exilium 48
missus, qui veniam facilè obtinet: quia facere non potuit contutorem suum suspectum, *l. planè, ff. de excusat. tutor.* etiamsi habuisset * procuratorem in lo- 49
co, qui eum defendere potuisset; quia est causa quasi criminalis sive ardua, quæ per procuratorem expediri non potest, *d. l. plane*, & ibi gl. *verb. facilius.* Nec enim * sufficit, quod quis defendere possit per procu- 50
ratorem, nisi talis defensio fiat per procuratorem idoneum, & commodè, etiam in casibus, in quibus quis fuisset missus in exilium, vel morbo sontico, aut carcere detentus, tenebatur mittere procuratorem, ut in

non

non arduis; ita decidit Bart. *in l. idemque, per illum text. ff. pro soc.* Angel. & Imol. *in l. si quis ita instituatur, ff. de hered. instit.* Castr. *in l. 2. §. si quis in judicio, vers. item tutellige hoc, si commodo, ff. si quis caution.* Non enim tenetur quis expedire privata negotia per alium, etiam ex cōtractu præcedenti, nisi valde sit idoneus, & æque commode, *l. idemque erit, in princ. ibi, sed hoc non alias, nisi fuerit valde idoneus socius, aut facilis sit absfuturo, etiam societatis administratio, ff. pro soc.* Unde multo minus tenetur quis publica negotia, & judicia experire & subi-
51 re per alium, nisi * valde idoneum, pleneque instru-
52 ctum, & æque commode, ut * omnes Dd. ubique tenent, *l. Nepos Proculo, ff. de verb. sig.* ubi non dicimur aliquid posse facere, nisi quatenus commode possimus, *c. faciat, 22. q. gl. fin. in c. si vere. ext. de sent. excom.* Paria
53 enim sunt, non * invenire procuratorem, aut invenire, sed non idoneum: & tunc is, qui fuerit in exilium missus, carceratus, vel etiam bannitus excusatur, ut decidit Angel. Peruf. *in disput. Bonon. in quarto quæsito.*
54 Omnes * enim & canonum, & legum Professores ubique tenent; quod in causis arduis nemo teneatur Procuratorem mittere, ut tradit Bald. *in l. 1. §. usus autem, ff. de procurat. & in l. 2. §. si quis in judicio, ff. si quis caut. & in l. ab eo, versic. quæro utrum absens, C. quom. & quan. jud.*
55 text. *in l. ult. C. de procur.* etiam * si lis esset cœpta, ut
56 tradit Ias. *in d. §. si quis in judicio.* etiam * ne ad unum quidem articulum, ut ibi Iason ad finem, per text. *in cap. querelam, extr. de procur.* Soc. *in tract. de citat. artic. 18.*
57 *quæst. 5. n. 6.* ubi infert, quod * in causa ardua locus debeat esse tutus utrique, videlicet tam domino, quam procuratori; præsertim cum procuratores ad lites non possint nec debeant in causa procedere, nisi plene, prout qualitas causæ poscat, instructi: qua instructione deficente, mandatum hujusmodi sui natura cessat, nec debent, aut possunt Procuratores cogi anceps subire periculum, *l. videamus, ff. de in lit. jur.* Tum etiam

etiam * in dubio non præſumitur Procurator idoneus, & inſtructus in gravi cauſa; nec etiam prædicta procedunt in liberto, habente patronum contutorem, quem * accuſare non poteſt, ſed quod debeat ſibi aliter providere, videlicet implorando officium judicis, alias enim teneretur, *l* 1. *C, ſi tut. vel cur. non. geſſ.* 58 59

Tertio infertur, quod * tutoris & curatoris præcipuum officium ſit defendere pupillum, vel adultum, & judicium ejus nomine ſuſcipere, l. *generaliter, &* l. *tutoris præcipuum, ff. de adminiſtr. tut. l. fin.* §. *omnem*, C. *eod.* Nec ſolum * debet tueri ejus patrimonium, ſed & corpus, ac ſalutem furioſi, l. *conſilio, ff. de curat. fur.* Maxime enim * defendere debet in cauſa criminali, alias judicium eſſet nullum, l. *clarum*, C. *de autor. præſt.* 60 61 62

Etiam * confeſſio minoris rei facta in judicio criminali, ſine curatore, ei non nocet, ſed dicens ſe læſum, adverſus eam facile reſtituitur; pro quo facit notabile verbum Ioan. Andr. *in c.* 2. *de in integr. reſt. lib.* 6. quod dictum tanquam notabile, & quotidianum ſequitur Angel. de Peruſ. *in* l. *certum*, §. *in pupillum, n.* 2. *ff. de confeſſ*, dicens, ita * debere intelligi text. *in* l. *ſi ex cauſa*, §. *nunc videndum, ff. de minor.* quod ſequitur Dec. *in* l. *ſemper*, §. *jus publicum, n.* 4. *ff. de reg. jur.* Hip. de Marſ. *in.* l. 1. *nu.* 9. *& ſeq. ff. de quæſt. & in ſing.* 445. Maur. *in tract. de reſtit. in integr. c.* 150. Gram. *conſ. crim.* 16. Iul. Clar. optime *lit.* C. *n.* 76. *lib.* 5. *id. lit.* P. *n.* 58. & Gomeſ. *in c. ſi annum*, §. *ſi vero, de judic. lib.* 6. Quod procedit * etiam, ſi minor negaverit. Nam licet propter ſuam negationem crimen creſcat, & perdat beneficium confitentis, tamen reſtituitur, ut eſt text. & ibi Bart. *in* l. *ſi ex cauſa*, §. *nunc videndum, ff. de minor.* etiamſi * ea confeſſio eſſet jurata, ut tradit Bald. *in* l. 1. C. *de confeſſ. verſ. ſed pone*, ne inducatur per indirectum renunciatio jurium, & defenſionis, ſecundum Angel. *in lib. malefic. in verb. comparent dicti inquiſiti, & confitentur totum*, quem ſequitur Hier. Grat. *conſ.* 52. *n.* 10. *lib.* 2. Vel etiam * ſi ea 63 64 65 66 67

con-

confessio facta fuisset in tormentis, ut tradit Matth. de Afflict. *decis.* 208. *n.* 4. allegans Alber. de Ros. *in l. clarum*, C. *de autor. præst.* dicens, se sæpe impugnasse cōfessiones minorum, etiam in tormentis factas, & id obtinuisse per *d. l. clarum*, licet etiam ea confessio facta fuisset cum curatore; modo aliter non constaret; verum eo tamen casu læsus restitui debet, nec per talem confessionem puniri, secund. Angel. *in l. certi*, §. *pupillo*, *ff. de conf.* Alex. *conf.* 120. *lib.* 5. Marsil. *conf.* 130. Thom. Gram. *d. conf. suo crim.* 16. & Ias. *in* l. *nam & postea*, §. *si*
68 *minor, ff. de jurejur.* Quod procedit, etiam* si minor nō probaverit eam confessionem esse erroneam; ut probatur *in c.* 2. *cum gl.* 2. *de restit. in integr. lib.* 6. *& in l. certum*, §. *penult. vers. minorem*, *ff. de confess.* quia agitur de gravissimo & irreparabili præjudicio, secundum Alex. & ibidem Mol. *conf.* 80. *n.* 2. *lib.* 7. licet alias sufficeret semiplene probare de errore, quando confessio esset verisimilis, ut Molin. dicit, *d. loco*, *& conf.* 55. *lib.*
69 5. *in fin. & conf.* 172. *ad fin. lib.* 6. Quod etiam* locum habet non solum in confessione vera, sed etiam ficta, vigore statuti, dictantis, quod contumax habeatur pro confesso: nam eo quoq; casu minor contumax, non dato curatore, non poterit puniri virtute illius fictæ confessionis, secundum Cæpol. *conf.* 30. *&* 31. & Bald. *in* l. *clarum*, C. *de autor. præst.* quem sequitur Mars.
70 *in* l. *de minore, ff. de quæst.* Nec etiam solum* procedunt prædicta de confessione minoris, in minore accusante, sed etiam accusato. Nam & eo etiam casu requiritur autoritas curatoris; secundum Bald. *conf.* 60. *incip. factum sic proponitur, lib.* 5. & sequitur Hip. de Mars. *in* l. 1. *n.* 18. *ff. de quæst.*

71 Adeo ut etiam* non sufficiat datio curatoris ad validandam confessionem, sed ejusdem curatoris aliqua informatio, & causæ cognitio requiritur, secundum Petr. de Anch. *conf.* 82. & plene per Hippol. de Mars. *in pract. crim.* §. *nunc videndum*, *num.* 32. Et ideo semper

ante

ante præstationem autoritatis faciendus est aliquis actus, in quo appareat fuisse informatum curatorem de facto, juribus & defensionibus pupilli, & minoris, & de meritis processus; & quod adhibita fuerit causæ cognitio; quo facto, securê poterit præstari autoritas.

Sed hæc, quæ*de confessione minoris rei diximus, 72
non procedunt, primò de generali consuetudine, qua autoritas curatoris nō est necessaria, si minor ex causa criminali conveniatur, ut eleganter tradit Ioan. Imbert, *in Enchir. juris Galliæ, in verb. autoritas curatoris*. Et ita communiter*practicari dicit Bald. *in l.1.n.59.C. de* 73
confes. quem refert Paris de Put. *de Synd. fol.* 457. *num.* 7. Angel. *de malef. in verbo, comparuerunt, & confitentur totum, nu.* 8. dicens, ridiculum esse servare contrarium, quem sequitur Petr. Rebuff. *in proœm. constitut. num.* 72. dicens, *l. clarum, C. de autor. præst.* non servari in *Parlamentis. Ideoq; processum non esse nullum ob 74
defectum aut consensum curatoris, tam in civilibus, quam criminalibus, allegans Guid. Pap. *in decis. Delph. q.* 35. *& q.* 50. *&* 410. licet vix consentiat in civilibus, sed in criminalibus sic.

Secundò * non procedit, quando minor extraju- 75
dicialiter confessus fuisset, quo casu valet talis confessio, quo ad torturam, licet facta fuerit absque curatore, secundum Bald. *in l. clarum, C. de autor. præst.* Hipp. de Marsil. *in l. de minore, in princ. vers. an hoc habeat locum, ff. de quæst.*

Tertiò non procedit*in delictis atrocissimis, ut in 76
crimine læsæ Majestatis, secundum Bart. *in l. auxilium, vers. nota ex hac lege, ff. de minor.* Hip. de Mars. *in d. l. de minore, n.* 35. *de quæst.* Et ita fuisse decisum in sac. reg. cons. Neapolitano refert Affl. *in d. decis.* 208.

Quartò non procedit, quando * minor confitere- 77
tur contra alium ut testis; eo siquidē casu, etiamsi nō intervenerit autoritas curatoris, valet, & tenet ejus con-

confessio; ut pulchre tenet Bald. *in d.l.clarum,* C.*de aut. præst.* Bertr. *cons.*94.*n.* 1.*lib.*3.

78 Quinto non procedit, quando * ei legitime datus fuisset procurator, ut tradit Bald. *in l. cum & minores,* per illum text. C. *si adver. rem. jud.* ubi dicit, quod idem operatur procurator legitime constitutus, seu ordinatus minori, quod operatur tutor & curator: & propter hoc dicit, quod sicut tutor & curator possunt autoritatem præstare minori in judicio, ita procurator minoris legitime ordinatus.

79 Verum ut ad id, unde degressi sumus, revertamur, ad tertiam præcedentem illationem, sciendum est, illam tantum procedere, si tutores differant, vel recusent suscipere defensionem pro minore, quod eis teneantur eo nomine omne damnum, ex earum malitia, vel mora illatum, refundere, *l. qui solidum,* §. *etiam,*
80 *ff. de legat.* 2. l. *fin. in pr.* C. *de adm. tut.* nisi tutor, vel * curator, ante litem, vel lite contestata, fuisset demens, vel furiosus: quo casu datur ei curator à judice, coram quo lis vertatur, auditis tamen propinquis, & actore, si voluerit, *d.* l. *fin.* §. *sed etsi quis.*

81 Amplius etiam * prædicta tertia illatio procedit, quod recusantes vel differentes suscipere defensionem, removeantur ut suspecti, amissa eorum existimatione, *d.* l. *fin.* & ibi gl. *verb. amoveantur.*

82 Denique * etiam procedit, quod unus ex pluribus tutorib. vel curatoribus possit causam minorum defendere, *l.* 1. C *si ex plurib. tut vel cur.* l. *fin.* C. *de autor. præst.*
83 sive * sint testamentarii plures, & olim, & hodie; sive inquisitione dati, & olim, & hodie; sive legitimi; sed olim contra; sive simpliciter dati; sed olim contra, *d, l. fin.* & ibi gl. *verb. sufficere,* C. *de autor. præst.*

84 Maxime si alii * tutores vel curatores defendere nolint, vel non potuerunt, *d.* l. 1. & ibi gl. *verb. noluerunt,* C. *si ex plur. tut. vel cur.* nisi tale factum esset, quod ipsam tutelam dissolveret, ut puta, si pupillus in arrogatio-

gationem se dare desideraret: quo casu non sufficeret unius autoritas. Absurdum enim esset, solvi tutelam non consentiente, sed forsan ignorante eo, qui tutor fuerat ordinatus; cum quod omnes similiter tangit, ab omnibus debeat comprobari, *d.l.fin.* §.*sed hæc omnia*, C. *de autor. præst.* Vel quando * non ab ipsis, sed à testa- 85
tore, vel judice esset divisa administratio, quo casu non 86
poterat convenire, vel conveniri pro rebus ad alterius administrationem spectantibus, *l.2.C.si ex plur. tutor. & cur. & d. l. fin. C de autor. præst. l. tutores qui, ff. de admin. tut*,
Idque maximè * procedit, quando vocaretur ad judicia 87
alterius provinciæ, *d.l.2.* & ibi gl. *verb. ad judicia, C. si ex plur. tut. vel curat.*

Sed hæc * tertia illatio non procedit. Primo, quan- 88
do tutore in judicium vocato, intra moras pupillus ad pubertatem pervenerit, ante acceptum judicium, id est, litis contestationem, quo casu non erit cogendus accipere judicium, *l. tutorib. ff. de admin. tut. l. fin. ff. si quis caut.* veluti si obierit, aut aliter tutor conveniri posse desierit. Quod procedit, etiamsi tutor solemniter caverit de judicio sisti, & stipulationi non obtemperaverit, eo etiam modo denegabitur ex stipulatu actio. Nam & ipsius rei quæ petebatur, si tutor judicatus fuisset, & eorum quid accedisset, non est danda in eum actio judicati, ut dicit Ulp. *in d.l. fin.*

Secundo non procedit, quod * non sit necesse, ut i- 89
pse tutor vel curator suscipiant judicium, & per se defendant, sed sufficit, si pupillus suscipiat, ipsis autoribus, *l. 1. §. sufficit*, & ibi gl. *verb. suscipiant, ff. de admin. tut.*
Quod tamen * locum non habet, quo ad eos, qui fari 90
non possunt, scilicet minores septem annis, *d. §. sufficit*, & ibi gl. *verb. non possunt*. Nec etiam, * quo ad eos, qui 91
absunt, *d.l.1. §. sufficit, & in §. absentibus.* Vel etiam * in 92
causa criminali, ibi enim pupillo adesse debet, *l. clarum, C. de autor. præst.*

Tertio non * procedit illatio tertia, quo ad lites su- 93

pervacaneas, injustas, vel calumniosas, in quibus tutor debet agnoscere bonam fidem, ut supra quoque diximus.

94 Quartò non procedit, quod tutor * non possit constituere Procuratorem ante litem contestatam, *l. neque tutores, C. de Procurat.* quod jam multis sæculis exolevit, ut dicit Carol. Molin. *ad princ. tit. de verb. oblig. n* 10. nisi fiat autoritate judicis, ut tradit Hieron. Grat. *cons. 37. n. 19. & seq.*

95 Quintò non procedit in contractibus, quando dubium esset an expediret pupillo, nec ne, *l. si tutor*, & ibi gl. *verb. non debet, ff. de autor. & cons. tut.* Ideo non removetur ob id, quod nolit pupillo autor fieri; quia iniquum esset, ubi non expediret pupillo autotitatem suam præstare, licet in judiciis tutor cogatur pupillo
96 autoritatem * suam præstare, alioqui tanquam suspectus removetur, quia in judiciis certum est ab initio lædi pupillum, nisi defendatur, propter missionem in possessionem, quæ alias fieret.

97 Infertur quartò, quod * etiam tutores solvere creditoribus minorum possint & debeant, *l. quoties §. sic-*
98 *ut, ff. de admin. tut.* maxime * interpellati tenentur solvere de bonis pupilli minus damnosis, vendendo bona pupilli, si apud pupillum non sit pecunia, juxta *l.*
99 *ob æs, C. de præd. min.* Vel dando * in solutum creditori,
100 juxta *auth. hoc si debitor, C, de solut.* Vel adversus * moram contractam cursu temporis petere restitutionẽ pendente judicio, alioqui pupillo teneretur ad interesse, *l. quicquid, C. arbit. tut. & l. contractus, ff. de regul. jur.*

101 Hinc etiam * tutor non interpellatus; si culpa, vel dolo vectigal prædio emphyteutico impositum, vel canonem non solverit, & ideo minoris prædium fuisset amissum, resque emphyteutica in commissum ceciderit, ei imputatur: & damnum, quod pupillo contigerit, ex substantia tutorum resarciendum erit, *l. si tutoris, C. de admin. tut.*

Am-

Amplius* etiam honoraria Advocatis solvere tenetur, quæ tamen pupillo imputare non poterit, si conventus supervacaneam, injustam vel calumniosam litem sustinuerit, vel instituerit, *d.l. quoties, §. sicut, vers. denique, ff. de admin. tut.* 102

Nec etiam * alimenta minori præstita poterit reputare, & in rationem impensarum inferre, *l. Nesennius, ff. de neg. gest.* 103

Sicuti* etiam tutor unius regionis poterit solvere creditori alterius regionis, *l. Titium, § . fin. ff. de adm. tut.* 104

Denique* etiam tutor sibi solvere potest & debet, si modo fuerit pecunia unde solvere possit, *d.l. quoties, §. sicut, ff. de admin. tut. l. creditorem, C. qui dari tut.* ut tradit Angel. Aretin. *in §. tutor autem, n. 2. vers. & advertes, Instit. de autor. tut.* maximè si usuræ * suut graviores, quæ ei debebantur, quibus relevaretur pupillus; quia tutor se potuit liberare, sicut aliis quoque solvere, & potuit & debuit, *d. l. quoties, §. sicut autem.* 105 106

Etiamsi sit quid immobile, quod * sibi debeatur, poterit tamen sibi solvere & tradere, sine contutore, vel judice, ut dicit Angel. *d. loco,* & Dec. *in l. singularia, n. 15. ff. si cert. pet.* dicens, Dd. hoc* communiter ita tenere per text. *in l. fistulas, §. 1. ff. de contrah. empt.* qui textus ponit singularem practicam, qualiter tutor rem immobilem pupilli possit sibi tradere, de qua practica videndus est Bart. qui illum textum declarat *in l. 2. ff. de stipul. servor.* & Bald. *in l. si patruus, C. com. utri. jud.* 107 108

Verum hæc illatio* quarta non procedit: Primò, quando pecunia fuisset destinata ad emptionem prædiorum, quo casu tutor sibi ipsi de ea solvere nō poterit, quia talis pecunia inter immobilia computatur, per text. singul. *in l. 3. §. usuras ff. de cont. & utili act. tut.* quem singularem appellat Lud. Rom. *sing.* 14. ut eum allegat Ripa *in l. 1. §. fuit quæsitum, n. 9. ff. ad Trebell.* 109

Secūdo non procedit in solutione, vel* restitut. hereditatis, & aliis periculosis negotiis, ubi magnę sunt 110

faciendæ deductiones, propter multas & occultas occasiones circumventionis. In quo negotio merito non poterit tutor sibi autorari, quia hoc esset pupillo nimis captiosum & periculosum, licet secus sit in aliis, ubi executio fuerit certa, liquida, & periculum cessaret, ut tradit optimè Carol. Molin. ad Dec. *in l. singularia, n. 15. lit. F. si cert. pet.*

111 Amplius etiam * solutio facta tutori liberat ipso jure debitores, *l. Lucius, §. tutelæ, & l. fin. ff. de admin. tut. l. Stichum, §. usumfructum, ff. de solut.* & notatur *in l. pactum*
112 *curatoris, C. de pact.* Quod procedit, sive * sit testamentarius, sive legitimus, sive ex inquisitione datus, sive honorarius, *l. quod si forte, §. sunt quidem, vers. sive au-*
113 *tem, ff. de solut.* tam enim * honorarii, quam qui notitiæ causa dantur, licet non gerant, tutores tamen sunt, & administrationis periculo obligantur, *l. 3. ff. de admin.*
114 *tut. & l. 1. C. de peric. tut.* Nec tantum * omnibus simul tutoribus, si plures dati sunt, sed vel uni ex his rectè solvitur, *d. l. quod si forte, §. sunt quidam. vers. sive autem,*
115 nisi testator, duobus * tutoribus datis, vetuerit unum sine alterius consilio quicquam gerere, *l. Titium, in*
116 *princ. ff. de admin. tut.* Vel inter eos * esset divisa administratio à Prætore, & alius urbicarum, alius provincialium rerum tutor datus fuerit: quo quidem casu non rectè solvitur urbico tutori, quod ex nominibus
117 provincialibus debetur; nisi provincialis * Romæ reddi, quod in provincia fœnerabatur, stipulatus fuisset, *d. l. quæro, ff. de solut.*

118 Præterea quoq; tutori * perseveranti in tutelæ administratione, rectè solvi poterit, *l. quamvis, §. ult. ff. de*
119 *solut.* etiamsi * fuisset relegatus in perpetuum, vel ad tempus, antequam ei curator substitueretur, nihilominus ei rectè solvi poterit, *d. l. quod si forte, §. sunt qui-*
120 *dem, vers. quid ergo si ei solvit, ff. de solut.* Adeo * ut etiam abfuturo causa Reipublicæ, vel absenti rectè solvatur, si modo non alius in locum ejus substitutus fuerit,

rit *d.l. quod si forte, §. sunt quidem, vers. quinimo etsi absente.* Nec tantum tutores * solutionem recipiunt, sed etiam 121
aliis solvi mandant. Cujus causa etiam liberatio contingit, si non malo consilio cum tutore habito, hoc factum esse probetur, *l. pupilli, ff. de solut.*

Deniq; etiam * tutores, quod debent ex administratione tutelæ, curatoribus rectè solvunt, *l. 1. C. si advers. solut. l. frustra. C de admin. tut.* 122

Insuper * etiam confessio tutoris de solutione debiti 121
pupillaris, sive ejusdem apocha, obest pupillo, ut tradit Molin. ad Alex. *cons. 90. num. 3 lib. 3. idem cons. 97. num. 3. lib. 7.* Viv. *lib. 2. opinione 68.* dicit æquam, & in practica servari, sed contrariam opinionem magis communem esse, quam etiam sequitur Soarez *in thes. com. opin. lit. C. num. 251.* Verum communis opinio procedit, etiamsi ea apocha produceretur finita tutela, quæ obest, nisi probabilis esset suspicio fraudis, *l. Lucius, § tutelæ* & ibi gl. *in verb. apochæ, ff. de administr. tut.* Idque maximè, quando ea confessio non esset nuda, liberalis, lucrativa, sed cum actu dispositivo conjuncta, ut tradit Molin. ad Alex. *cons. 37. n. 2. lib. 3.*

Verum hæc, quæ * diximus de solutione facta tuto- 124
ri, non procedunt primo, quando quis sciens solverit remoto, qui tutor esse desierat, quo casu talis solutio non liberat eum, *d. l. quod si forte, §. 1. vers. quod si remoto, ff. de solut.* Vel sciens solverit suspectis postulatis; quia interim eis interdicta quoq; est administratio, *d. l. quod si forte, §. 1. vers. idem dico.*

Secundo * non procedunt, quando pupillus esset 125
captus, quo casu adversus solutionem, quam tutore autore accepit, restituitur, *l. 1. C. si advers. solut.* maximè quando * solveretur sors principalis cautionis fœne- 126
ratitiæ, vel similis causæ, *l. sancimus, § non autem, vers. sed si extraneus debitor, C. de adm. tut.* nisi solutio * facta esset, præcedente judicio & sententia judiciali, quo casu 127
plenissima liberatio quæritur, ut nemo in posterum

 in-

inquietare possit. Nec enim debet, qnod ritè & secundum leges ab initio actum est, ex alio eventu resuscitari, *d.l.sancimus,C.de adm.tut.* & Theophil. *in* §. *ex contrario, Instit. qnib. alien. lic.*

128 Similiter quoq; dicendum erit in solvente annum reditum, vel alicujus rei pensionem, & in usuris, vel quoad usuras, *d.l.sancimus,* §.*non autem,&* l.*constitutionem, C.de adm.tut.* nisi excesserint metam biennii, & centum solidorum quantitatem, ut tradit gl.ibidem, *in verbis, & centum,* requirit conjunctim.

129 Tertio non procedunt * in protutore, nisi pecunia in rem pnpilli versa fuisset. l. *debit.res, ff. de solut.* l. *apud Celsum,* §.*si quis non tutor, ff. de doli except.&* l.2.*ff.de eo qui pro tut.*

130 Quarto non procedunt, quia *tutor non potest debitori pupilli, vel minoris prorogare terminum solutionis, *l.qui Romæ,* §.*Callimachus, ff.de verb.oblig.l.instar,* C. *de jur.fisci, lib.*10. *&* l.*penult.* C. *de erogat.milit.anno.libr.*11. Alex. *in* l.*pactum curatoris,n.*6. C.*de pact.* dicit magis con-
131 munem, ut * eum allegat Tiraq. *de retract. lig.ad fin.tit. n.*18. ubi alios contrarium tenentes allegat.

132 Quinto non procedunt, quia licet * habeat jus exigendi & recipiendi solutionem tutor, non tamen potest debitori minoris facere pactum de non petendo, quia est species alienationis, l.*pactum curatoris,* & ibi Alex. & Jason. C. *de pact.* nisi esset debitum usurarium, vel simile, cujus exactio posset afferre periculum animæ, quo casu poterit tutor remittere, ut est gl. *in* l. *Præses,* C.*de transact.*

133 Infertur quinto, quod tutor donare * non possit; quia donare est perdere, l. *tutor ad utilitatem*, l. *Lucius,* §.*tutoribus, ff. de adm.tut.* l. *non omni,* §. *cum itaque,* C.*eod.*
134 Adeò * ut etiam tutor non possit autorari pupillo donanti causa mortis, quin tutelæ judicio teneatur. Nam sicuti testamenti factio pupillis concessa non est, ita nec mortis quidem causæ donationes permittendæ sunt,

ſunt, *l.1. ff. de tut. & rat. diſtr.* Et ideo * ſi donandi cauſa 135
alienaverit, traditio nihil quicquam valebit, *l. ult. in fi. ff. de curat. fur.* & etiam * ea non obſtante, poterit pupil- 136
lus vendicare dominium à poſſidente, & ſi quid invicem ab eis ex eodem pacto conſecutus fuerit, id mutuo reſtituere debet, *d. l. non omni*, C. *de adm. tut. & l. non ſolum*, C. *de præd. & al. reb. min.* Qui * etiam confiteri non 137
poterit ſe recepiſſe mutuum nomine pupilli, vel quid ſimile, ut tradit Molin. ad Alex. *c.37. n.2. lib.3.* & Cur. *in l. obſervari, n.7.9. & 12. C. de jur. calum.* maxime ſtante ſtatuto, quod * requirit novam ſolemnitatem, ut con- 138
tractus fiat in minoris utilitatem, ut tradit Caſtrenſ. *conſil. 432. part. 1.* ubi late interpretatur ejuſdem ſtatuti verba.

Declaratur hæc * quinta illatio, ut non procedat, 139
primo, quando tutor quid facit ex magna utilitate pupilli, idque cognitione judicis, *d. l. fin. ff. de cur. furioſ.* & gl. *in d. l. tutor, ff. de admin. tut.*

Secundo non procedit, quando * minor major fa- 140
ctus, donationem ſine decreto factam, poſtea ratificaverit expreſſe, vel tacite, tacendo per decem annos inter preſentes, & viginti inter abſentes, *l. 2. C. ſi major fact. rat. hab.* De qua donatione infra plura dicemus ad regulam: *Alienatio rei immobilis.*

Tertio non procedit, quando * donatio fieret ob 141
benemerita, quæ magna dicitur remuneratio, & verti poſſit in utilitatem minorum: quia ex ea provocatur donatarius ad alia merita, *l. Aquilius Regulus, ff. de donat*, l. *cum plures*, §. *cum tutor*, & ibi gl. *ff. de adm. tut. & l. qui filium, ff. ubi pupill. educ. deb.* & ita quoq; reſpondit Raph. Cum. *conſ.101.* & Rom. *conſ.50. verſ. rurſus videtur*, & ante eos Alberic. *in l. ambitioſa, n.2. ff. d. decret. ab ord. fac.*

Ex quibus illud etiam * procedit, quod tutor circa 142
perſonam pupilli poterit erogare, quod moribus, honeſtati, & conditioni pupilli conveniat, *l. cum plures*, §. *cum tutor, ff. de admin. tut.*

143 Et licet hoc faciat sine * decreto, suo arbitrio: tamen non aliter, quam bonus vir arbitrabitur, idque ne secreta patrimonii, & suspectum æs alienum pandatur, *l.2. C. de alim. pupil. præst. l. sumptus, C. de admin. tut.* quod melius est interdum tacere, quam, cum de modo bonorum quæritur, ultro proferre, & apud acta jus dicentis contra utilitatem pupillorum designare.

144 Amplius etiam, si minor * non habeat magistrum, qui gratis eum docere velit, poterit tutor constituere mercedes præceptoribus, non quam minimam poterit, sed pro facultate patrimonii, & pro dignitate natalium: & ratio est, quia non tantum rebus, verum etiam moribus dantur tutores & curatores, *d. l. cum plures, §. cum tutor, l. in copulandis, C. de nupt. & §. certe, Instit. qui dari*

145 *tut. poss.* Quam mercedem * sive impensam in salariis præceptorum factam judex admittet, si qualitas pupilli fuit, ut alicui disciplinæ operam daret, *l. 2. C. de alim. pup. præst.* ut tradit Rom. *cons.* 425.

146 Nec solum * mercedem constituet tutor præceptoribus pupilli, sed etiam præceptoribus sororis pupilli, etiam citra magistratuum decretum, *l. qui filium, circa fin. ff. ubi pupil. educ. vel morari debeat, l. tutor secundum dignitatem, §. fin. de adm. tut. l. 1. §. sed nonnullos, ff. de tutel. & rat. distrah.*

147 Poterit quoque * tutor præstare alimenta servis & libertis, *l. 1. §. sed etsi, ff. de tutel. & rat. distrah. l. cum plures, §. cum tutor, ff. de admin. tut.*

148 Nonnunquam * etiam tutor extraneis quoque præstat alimenta, si hoc pupillo expediat, *d. §. cum tutor.*

149 Solemnia * quoque munera parentibus cognatisque mittere poterit, *d. l. cum plures, §. cum tutor.* Dicuntur

150 autem * solemnia, secundum Varronem, Festum & Servium, anniversaria, eaque munera, quæ quotannis more recepto, sibi invicem cognati, natali cujusque die, missitabant, ut tradunt Zas. *de orig. jur. verb. & solemnis,*

mnis, & Iacob. Revard. Brugensis, *in l. 27. ff. de reg. jur.* unde illud Martialis *lib. 9. Epigram.*

Chara daret solemne tibi cognatio munus.

Et alias:

Luce propinquorum, qua plurima mittitur ales,
Dum Stellæ turdos, dum tibi, Flacce paro.

Tertull. *in lib. de Idololatria*: Etiam strenæ captandæ, & septimontium, & bruma, & charæ cognationis honoraria exigenda omnia. Atque hoc nomine à Martiale Clytus * quidam notatur, qui sæpius uno in 151
anno natalem suum, munera à cognatis, amicisque captans, celebrabat.

Amplius etiam * tutor matri & sorori pupilli, ad 152
victum necessaria præstare poterit, cum semetipsas sustinere non possunt; etiamsi hoc faciat citra Magistratuum decretum, *l. 1. §. sed etsi, ff. de tut. & rat. distrah. & l. qui filium, ff. ubi pupil. educ. vel mor. deb.* Nam cum bonæ fidei judicium sit, nemo feret inique, aut pupillum, aut substitutum ejus quærentes, quod tam conjunctæ personæ alitæ sint; adeo ut etiam * con- 153
tra tutorem agi possit judicio tutelæ, si tale officium prætermiserit, *l. 1. §. sed etsi, ff. de tut. & rat. distr.* nisi
* mater non esset perquam egena, & filius in faculta- 154
tibus positus: quia utrumque concurrere debet, *d. l. 1. §. præterea, ff. de tut. & rat distr.*

Præterea * etiam tutor poterit contutori testamen- 155
tario statuere salarium, quando aliter se exhibere non potest *d. l. 1. §. si pupillus.* Sicut * etiam poterit con- 156
tutori ex inquisitione dato alimēta statuere, propter rei notitiam, *d. l. 1. §. sed etsi servus, ff. de tut. & rat. distr.*
Adeo * ut etiam sumptus litis tutor pupillo reputet, 157
d. l. 1. §. item sumptus, & l. officio, ff. ubi pupil. educ. quos tamen * non tenetur ministrare pupillo contra seipsum, 158
l. Imperatores, ff. de tut. & rat. distr. Denique * etiam tu- 159
tor viatica reputabit, si ex officio necesse habuit vel debuit aliquo excurrere vel proficisci, *d. l. 1. §. item sumptus, ff. de tut. & rat. distr.*

Hæc autem quæ diximus de ſumptibus factis, & erogatione à tutore circa perſonam pupilli, non procedunt:
160 dunt: primo, quod * tutor non poſſit dare dotem ſorori pupilli ex alio patre natæ, etiamſi ea aliter nubere non poſſit; quia liberalitas eſt, quæ licet honeſte fiat, tamen ſervanda eſt arbitrio pupilli, *l. cum plures*, §. *cum tutor.* & ibi gl. *verbo pupilli, ff. de adm. tut.*

161 Secundo non procedunt, quia * non poteſt tutor reſpectu æſtimationis pupilli, ex bonis ejus ſuo nomine plus expendere, *d. l. cum plures*, §. *nimium.* maxime quando ex ſuis propriis, non honeſtiſſime eſſet erogaturus, *d.* §. *nimium.*

162 Tertio non procedunt, quod * tutor nec matri poterit mittere munus nuptiale, nec etiam ſorori pupilli, *l. tutor ſecundum dignitatem*, §. *in ſolvendis, ff. de admin. tut.*
163 *& l. 1.* §. *præterea, ff. de tutel. & rat. diſtr.* Nec * id quidem
164 poterit prætextu conſuetudinis, niſi id * pupillus ſi rem ſuam adminiſtraſſet, erogare compelleretur, *l. ſine herede*, §. *Lucius, ff. de adminiſtr. tut.*

Quarto non procedunt, quando ſumptus per tu-
165 torem * facti non fuiſſent arbitrio boni viri; *l. Titium*, §. 1. *verſ. quæro an contenti, ff. de adm. tut.* Officio ſiquidem judicis, qui de tutela cognoſcit, congruit, reputationes tutoris non improbas admittere, ut puta ſi dicat impendiſſe in alimenta pupilli, vel diſciplinas. Modus autem, ſiquidem Prætor arbitratus eſt, ſervari debet, quem Prætor ſtatuerit, ſi vero Prætor non fuerit aditus, pro modo facultatum pupilli debet arbitrio judicis æſtimari. Nec enim permittendum eſt tutori tantum reputare, quantum dederit, ſi plus æquo dederit, *l. officio judicis, in princ. ff. ubi pupil. educ vel mor. deb.*

166 Quinto non procedunt, quando * tutor in alimenta pupilli, vel diſciplinam, ultra modum à Prætore
167 ſtatutum, impendiſſet, vel * quando Prætor ſtatuiſſet ultra modum, non ſuggerente tutore, qui ſi ſuggeſſiſſet, aut diminuiſſet jam decreta, aut non tanta decreviſſet,

visset, vel si pater ultra vires facultatum statuisset, quo casu imputabitur * tutori, cur non adito Prætore desi- 168
deraverit alimenta minui, *d. l. officio*, §. *hoc amplius*. & §. *quod si pater*. Idem quoq; * dicendum erit, si tutor sine 169
Prætore aluerit pupillos, sed minus sumptuose, *l. 2. C. de alim, pup. præst*.

Infertur sexto, quod * tutor à suscepta administratione post sex menses necessario teneatur pecuniam 170
pupillarem collocare fœnori, *l. tutor*, *l. qui negotiationem*, §. *pupillo*, *ff. de adm. tut. l. tutores*, C. *eod*. Dec. *cons*. 192. *num*. 2. *vers. tertio tenetur*. Idem *cons*. 178. *n*. 1. *v. tertio tenetur*. Roman. *cons*. 425. *v. decimo*. Did. Couvar. *resol. lib*. 3. *c*. 2. *n*. 1. quoad honestum lucrum, secundum morem regionis, & Castr. *cons*. 301. *n*. 6. *lib*. 1.

Ampliatur hæc sexta illatio: primo, ut * maximè 171
procedat in locis, ubi mercatura exercetur; aliàs enim tutor teneretur de suo reddere tantundem, pro usuris ejus pecuniæ, quas non fœneraverit, ut tradit Bart. *in l. tutor, qui repertorium*, §. *si post depositionem*, & *l. qui negotiationem*, §. *pupillum*, *ff. de adm. tut*. Rom. *sing*. 179. Paris. *cons*. 96. *n*. 35. 36. *lib*. 1.

Secundo ampliatur; quod * etiam negans se habere 172
pecuniam pupillarem ad alendos pupillos, convictus de mendacio, pendet gravissimas usuras, *d. l. tutor, qui repertorium*, §. *idem solent*, *ff. de adm. tut*.

Tertio ampliatur, quod etiam * si talis tutor non 173
inveniatur idoneus, ad damnum resarciendum, ob fœnus pupillaris pecuniæ per contumaciam non exercitum, extra ordinem coërceatur, *l. ob fœnus*, *ff. de adm. tut*.

Quarto ampliatur, quod etiam tutor * condemna- 174
tus, pro contutore usuras solvat, si fortè eum suspectum facere supersederit, *l. tutor, qui repertorium*, §. *si tutor*, 2. *ff. de adm. tut. l*. 2. & ibi gl. C. *de usur. pupill*.

Quinto ampliatur, quod * etiam tutor debeat a- 175
gnoscere tales usuras, quas à se exigere debuit, licet sint graviores pupillaribus, *l. quoties*, §. *sed etsi*, *ff. de adm. tut*. Imo * etiam tenebitur tutor tales agnoscere usuras, 176
quas

quas ipsi stipulati sunt, licet testator eis sub levioribus usuris permiserit, *l. Titium & Mævium, §. præfectus, ff. de admin. tut.*

177 Sextò ampliatur, quod*etiam teneatur tutor ad usuras usurarum sortis pupillo auctæ, quas consecutus esset ab heredibus defuncti contutoris; quia quo ad eum vice sortis funguntur. *d. l. qui negotiationem, §. ex duobus, ff. de adm. tut. & d. l. tutor. §. si quas usuras, eod. tit.*

178 Septimò ampliatur, quod*etiam finita tutela, ante solutionem currant tales usuræ, ut prius currebant. *l. Lucius, §. quæsitum, l. tutor qui §. si. ff. de adm. tut.* ubi dicitur etiam post officium finitum usuras deberi in diem, qua tutelam restituit, *l. 1. in fin. ff. de usur. & l. fin.*
179 *C. de usur. pupil.* Quod * tamen non procedit, quando tutor obtulisset pecuniam, & deposuisset obsignatam tuto in loco, qui usuras præstare non debet, cum per eum non steterit, *l. tutor pro pupillo, §. tutor, ff. de ad-*
180 *min. tut.* Et maximè * has usuras præstare non debet heres tutoris; nam periniquum esset eum, cui fortè post viginti annos, vel amplius in mentem venit tutelam reposcere, etiam usuras postulare, *l. maxime que, ff. de administrat. tutor.*

181 Octavo ampliatur, quod*etiam si tutor ex pecunia pupilli fundum, vel quid aliud emerit suo nomine, in electione pupilli sit petere fundum, vel pecuniam cū usuris, *l. si curator, C. arb. tut. l. si tutor, ff. quand. ex fact.*
182 *tut. l. si ut proponis, C. de rei vendic.* Adeò*ut etiā eo casu, si pupillus nolit rem acquisitā extantē, habeat tamē eam pro pretio, & usuris legitimis hypothecatā, *l. 3.*
183 *in princ. ff. de reb. eor.* Nisi*plures res fuerint acquisitæ per eundem tutorem, quo casu non poterit pupillus bonas acquisitiones rerum, sive nominum acceptare, malis repudiatis, vel in aliquibus rem acquisitam cū fructibus, vel nomen cum usuris conventis eligere, aliis verò pretium cum usuris legitimis petere, sed tenetur omnia, bona tamen fide acquisita, in totum accepta-

ceptare, cum omni commodo & incommodo, vel in totum tutori relinquere, ut est text. *in d.l. tutor qui, §. si tutor pecuniam & in l. cum quæreretur, ff. de admi. tut.* nisi constaret tutorem certam acquisitionem dolose fecisse, vel in fraudem pupilli: quia tunc licebit hanc repudiare, & pretium cum usuris non solum legitimis, sed etiam centesimis petere, si tutor damno pupillum afficere voluerit, manente nihilominus in reliquis acquisitis, præfata electione. Quod enim pupillus omnia acquisita eligere, vel omnia omittere compellatur, ex æquitate inductum est, ne tutor damno afficiatur, qua æquitate indignus est, & privatur, quatenus ex suo dolo conveniri poterit, *argum. l. si plures, in fin. ff. de admin. tut.* Quare tutori* vel curato- 184
ri utilius est nomine minoris acquirere, quam nomine proprio: quia si nomine proprio, nihil potius agit, quoniam nihilominus minoris erit electio, *d. l. si curator. C. arbitr. tutel.* Sed si nomine minoris, tunc regulariter minor non habebit electionem, sed tenebitur acceptare acquisitionem, & liberabitur tutor vel curator reddendo rem acquisitam cum fructibus, etiamsi valor rei decreverit, dummodo acquisitio tempore suo rectè prudenterque facta fuerit pro minore, cui taliter expediebat emi. Tenebitur enim minor acceptare, non inspecto, quod postea casu contigit, *l. vero, §. sciendum, ff. de minor. l. sed an ultro, §. 1. ff de neg. gest.* Quin etiam* circa subsecutam nominis deterio- 185
rationem non tenebitur tutor, nisi de lata culpa, *l. 2. C. arbit. tut. l. si quis putans, §. sive autem, ff. com. divid.* qua
lege clarè hæc distinctio probatur, ubi si quid* socius 186
communi nomine fecerit, non debet neq; damnum, neque lucrum sentire, scilicet solus, sed tantum pro parte societatis participare. Si verò non communi nomine, sed ut lucretur solus, tunc damnum ad eum solum solum spectabit.

Verum hæc sexta illatio* non procedit: primo, 187
quan-

quando tutor non potuit collocare pecuniam pupillarem fœnori, quia non erat cui crederet: quo casu pupillo vacabit, *l. cum plures*, §. *si tutor*. & ibi gl. *l. tutor secundum dignitatem*, § *non est audiendus*, ibi; *quod idonea no-*
188 *mina non inveniret, ff. de adm. tut*. Nisi * probatum fuerit, tutorem eo tempore suam pecuniam bene collocasse, quo casu non erit audiendus tutor, *d.* §. *non est audiendus, in verbis; si arguatur eo tempore suam pecuniam bene collocasse.* quia est præsumptio, quod etiam pro minorib. potuisset invenire; & ideo dicitur in dolo, seu saltem in culpa, & contra eum in litem jurari posset, ut tradit Rom. *cons*. 425, *l. quicquid*, C. *arbit. tut*.

189 Secundo non procedit, quia * tutor habet laxamentum temporis duorum mensium; ad exigendam & collocandam pecuniam fœnori, *l. tutor*, §. *usura, ff. de admin. tut*.

190 Tertio non procedit, quando * pupillus habuisset tantum modicam peeuniam, *l. ita autem, ff. de adm. tut.* vel saltem eam deberet mutuare sine decreto, secundum Bart. *in l. si ex legati, n*. 5. *ff. de verb. oblig*.

191 Quarto non procedit in rustico, qui * rusticitatis nomine ab usurarum petitione venit absolvendus, ut tradit Renat. Chopin. *de privil. rustic. lib*. 1. *c*. 5. dicens, Placito Senatus Pariensis, 13. Cal. Majas, Anno 1574. ita fuisse decisum.

192 Infertur septimo, quod * tutor teneatur pecuniam pupilli convertere in emptionem prædiorum, *l. tutor, qui repertorium*, §. *si post*. ubi Bart. *l. quoties, ff. de adm. tut. l. tutores, C. eod. l. Divus, ff. ad leg. Falcid*. Rom. *cons*. 28. & *consil*. 139.

193 Ampliatur primo, quod * tutor pupilli pecuniam non ponens in prædiis, ut aliquos fructus ex his perciperet, teneatur pupillo de fructibus, quos percipere potuisset, deductis laboribus & expensis, dummodo tamẽ potuerit emere, vel alio modo ex emptione prędiorum lucrari, alias autem non teneretur; quia tutor

solum

ſolum conveniri poteſt,quod tanquam negligens pupilli pecuniam otioſam in arca retinuerit,cum prædia & reditus pupillo acquirere potuiſſet. Probabitur autem* ejus negligentia,ſi eo tempore prædia & reditus 194
venales extiterunt, qui tanta ſumma emi potuiſſent, ſecundum Bartol.*in d. l. tutor, qui repertorium, §. qui poſt depoſitionem.*

Secundo ampliatur, quod * prædicta non faciens, 195
tutor teneatur pupillo ad intereſſe,& uſuras illius pecuniæ,ut tradit Rebuf. *in l. pecuniæ appellatione,ff. de v. ſing.* ubi allegat arreſtum,*& in l.uſura pecuniæ, in fin.eod.* ubi dicit hoc etiam de Iure Canonico locum habere, allegans Panor. *in cap. conqueſtus, in fin. de uſuris.* & hoc arreſto fuiſſe comprobatum Anno 1530. Novembris 22.

Tertio ampliatur,quod * etiam talis tutor dicatur 196
eſſe in dolo, & contra eum jurari poſſit in litem,*d. l. tutor, qui repertorium,in prin.* Nec audiendus erit aliquo pacto tutor, ſi allegaverit ei datum non eſſe modum prudentis collocationis, maxime ſi res ſuæ melius geſtæ reperiantur *l. tutor ſecundum dignitatem, §. non eſt audiendus, ff. de adm. tut.* quia non * minorem in rebus 197
minoris, quam in propriis adhibere debet diligentiam, *l. à tutorib. ff. eod.*

Quarto ampliatur, quod * etiam tutor teneatur, 198
ſi prædia minus idonea comparaverit per ſordes, aut per gratiam, *l.tutor, qui repertorium,* § *competit. ff. de administr.tut.* Vel * ab eo quem ſciebat ſuſpectum,l.*Chi-* 199
rographis, in fin. ff. eod. Niſi ceſſante tutoris lata culpa, ſive negligentia, quam * ſolam hac in parte præſtat, 200
d. §. competit, & tradit Cagnol. *in l. contractus. nu. 63. ff. de reg. jur.* Et multo magis tenebitur tutor redimere bona pupilli aliis obligata, ſi pupillo hoc expediat,ut optime tradit Philip. Corn.*conſ.243.nu. 9. lib.3.*

Declaratur tamen hæc 7. * illatio, ut non procedat 201
primo, quando pupillus non poteſt probare prædia

fuiſſe

fuisse venalia, quæ emere potuisset tutor, ut tradunt Dec. *cons*. 178. *circa fin*. & ante eum Bart. *in d. l. tutor, qui repertorium, §. si post dispositionem, in fin. ff. de administ. tut*. ubi dicit, quod culpa & negligentia tutoris, qui non converterit pecuniam in emptionem prædiorum, non probetur, nisi ostendatur & probetur in specie, quod prædia fuerint venalia, quæ tutor emere potuisset, per text. *in §. penult. in auth. ut hi, qui obligat. se hab. perhib. res min*. quem sequuntur Alex. *cons*. 74. *in fin. lib*. 6. Soc. sen. *cons*. 149. *in pr. lib*. 1. *& cons*. 92. *num*. 3. *lib*. 5. & novissimè Menoch. *in 7. remed. recup. poss. nu*. 23. *& de arbit. jud. lib*. 2. *cent*. 1. *cas*. 49. *n*. 66.

203 Secundo * declaratur non procedere, quando non probatur per testes, vel instrumenta, quod tantum pecuniæ ad manus tutoris pervenerit, vel pervenire potuerit exactis debitis, quod prædia venalia emere potuisset, ut tradit Paul. de Castr. *cons*. 140. *alias cons*. 301. *incip. ad benè examinandum, n*. 6. *vers. super quinto, ibi, deberet, lib*. 1. *argum. l*. 2. *§. pervenisse, ff. de hered. vel act. vendit*. ut eum allegat Dec. *cons*. 178. *circa fin*. Quo quidem casu tutor ad interesse non tenebitur, nec adversus eum in litem jurari poterit, ubi tamen idem Castren. hoc sublimitat, quando tantum pecuniæ pervenerit, sed non permanserit.

204 Tertio declaratur non * procedere, quando tutor haberet liberationem in testamento sibi relictam ab inventario, & reddenda ratione, & omni eo, in quo eum condemnari contingeret. Quo quidem casu non tenebitur, ex quo prædia non emerit, nec contra eum in litem jurare poterit, sed solùm tenebitur tutor eatenus, quatenus locupletior factus reperiatur, ut tradit Dec. *d. cons*. 178. *vers. postremo, l. si quis ratione, ff. de liberat. leg*. Angel. *cons*. 144. & Corn. *cons*. 313. *lib*. 1.

205 Quarto declaratur non * procedere, quando adultus, vel minor ageret ad interesse lucri cessantis; tunc enim non debetur, nec pro eo agi poterit, nec jurari

in

in litem, nisi prius * probetur per testes, vel aliter, 206
quod tales res mercantiles venales erant præ manibus & lucrum certum: tunc enim hoc probato, & non aliter jurari posset in litem super quantitate contra tutorem, ut tradit Paul. de Castr. *in l. non utique*, § *nunc de officio, ff. de eo quod certo loco.* ubi etiam Jas. & Affl. *decis.* 20. & Dec. *cons.* 3.

Infertur octavo, quod * si tutor pecuniam pupilla- 207
rem in se, vel suos usus converterit, propria autoritate, maximis usuris subjiciatur, *l. qui negotiationem*, § *ex duobus*, & ibi gloss. *verbo, usuras, ff. de admin. tut. l. qui sine, ff. de neg. gest. l. curator, C. arbit. tut. l. 1. C. de usur. pupill.* Amplia-
tur, ut * procedat primo, etiam sine ullo laxamento 208
duorum mensium, *l. tutor*, § *usuræ, ff. de adm. tut.* & optimè declarat Cujac. *lib. 5. obs. cap. 12.*

Secundo ampliatur, quod * etiam judex debet eum 209
condemnare ultra centesimas usuras: imò etiam si duplum recedant, quando constat pupillum tantum damni passum fuisse ex hac fraudatione, & interceptione pecuniæ. Spectat enim hic casus ad interesse casuale,
etiamsi * non constat de certo & specifico damno, sed 210
de aperto dolo tutoris, non debet minus adjudicare pupillo, quam centesimas, nisi justa causa aliud suadeat, *d. l. qui sine, ff. de negot. gest. & l. tutor, qui repertorium, l. non existimo, ff. de adm. tut.* quæ nominatim loquuntur de maxi-
mis & gravissimis usuris; & * sic de centesima, cum 211
non sit major nec gravior in jure.

Tertio ampliatur, quod * etiam tutor ultra centesi- 212
mas usuras debeat mulctari à Præside extra ordinem, & criminaliter puniri, tanquam bonorum usurpator & prædo, ut tradit Cravet. *cons.* 286. *num.* 1. Bart. *in* §. *quoniam, in auth. ut hi qui obligat, n.* 6. Dec. *cons.* 192. *in fin.* & Rol. à Valle, *cons.* 49. *n.* 26. *lib.* 1. Bellon. *cons.* 32. *n.* 13. & 14. in administratore Universitatis & Reipublicæ. Dec. *cons.* C, 73. & novissimè Pinel. *l.* 2. *part.* 3. *c.* 1. *n.* 29. & *seq. C. de rescind. vend.*

Nn Ver-

213 Vertisse * autem in usus suos pupillarem pecuniam, ut usuris maximis subjiciatur, tutor videtur, quando sibi sumpsit ex administratione nummos, vel clam, vel quasi sua pecunia licenter abusus fuerit, *l. tutor, §. pecuniæ,* cum *§. vertisse, l. Lucius §. tutorum, ff. de adm. tut. l. qui sine, ff. de negot. gest.*

214 Declaratur hæc * octava illatio, ut non procedat primo, quando tutor in usus suos pecuniam converterit, & inde aliquid impenderit in rem pupillarem; quantum impenderit, desinit vertisse, & exinde usuras non præstabit; *l. 3 §. planè, ff. de contrar. & util. act. tut.*
215 nisi aliquid* impenderit ante in rem pupillarem, & post in usus suos verterit: quo casu non videbitur vertisse quantitatem, quæ concurrit cum quantitate sibi debita, ut ejus summæ non præstet usuras, *d. l. 3 § planè, vers. etsi ante impendit. ff. de contrar. & util. tut. act.*

216 Secundo * declaratur non procedere, quando tutor suo nomine pecuniam pupillarem fœneraverit, *l. Lucius. §. tutorem, l. tutorem, §. pecuniæ, ff. de adm. tut. l.* Cajus, *in fin. ff. de usur.*

217 Tertio non procedit * in eo, qui à contutoribus suis mutuo pecuniam pupilli acceperit palam, apertè, certasque usuras promiserit, quas & alii debitores solverint pupillo, pecunia non indigente, sed ociosa: quia hic sibi non consumpsit; nec clam, nec quasi sua pecunia abutitur, & nisi his usuris à contutore mutuum ei daretur, aliundè accepisset, *d. l. non existimo, l. quoties, §. non tantum, ff. de admin. tut.*

218 Infertur nono, quod * tutor cogatur alimenta sub-
219 ministrare pupillare, idque officio judicis; etiamsi * de statu pupilli vel adulti, vel ejus bonis controversia sit,
220 *l. 1. C. de alim. pupill. præst.* Adeo * ut tutor, negans se habere pecuniam pupillarem ad alendos pupillos, convictus de mendacio, pendat gravissimas usuras, *l. tutor,*
221 *qui repertorium, §. idem solent, ff. de adm. tut.* modus * autem, sive qualitas, & quantitas alimentorum pupilli, arbitrio judicis

judicis relinquitur, *l. 2. ff. ubi pupill. educ. vel mor. deb.* In qua cognitione primo considerari debet qualitas personæ pupilli, l. 3 §. *ante oculos. ff. ubi pupill. educ. vel mor. deb.* Augentur * enim alimenta, ut ipsa persona augetur, *l. cum unus. §. ultim. ff. de am & cib. legat.* Paris. *cons.* 98 *in fin. lib. 2.* Secundo modus * sive quantitas patrimonii pupillaris, *d. l. 3. in princ. vers. modum autem*, quem modum omninò tutor servare debet, qui Prætorem non adiit, ut modum statueret, *d. l. 3. & l. 2. C. de alim. pup. præst.* Idq; ex * reditibus pupilli; non enim alienanda proprietas est ob alimenta, secund. Bart: *in l. pen. ff. de alim. & cib. leg.* Cravet. *cons.* 199, *n.* 11. & *cons.* 219 *in fin.* Dec. *in l. Divus Pius, in fin. de reg. jur.* & Alex. *cons.* 100 *in fin. lib. 1.* Amplius etiam Prætor * debet arbitrari tam moderatè, ut non universum reditum patrimonii in alimenta decernat, sed ut aliquid semper ex reditu supersit, *d. l. 3. in princ.* Quæ alimenta *, etiam augentur, aucto patrimonio, & econtra diminuuntur, eo diminuto, *d. l. 3. §. sed si egeni, ff. eod.* Tertio * consideratur consuetudo regionis, ut respondit Anchor. *consil.* 363 *in fin.* quem secutus est Cravet. *cons.* 189 *in fin.* allegans Roman. *cons.* 189. Modus quoque, si per * Prætorem diffinitus est, servari debet, l. 2. §. *modus, ff. ubi pupill. educ. vel mor. deb.* nisi * Prætor statuisset modum alimentis ultra vires facultatum: quia si tutor suggessisset Prætori, non tanta decrevisset, vel decreta diminuisset, *d. l. 2. §. hoc amplius, ff. eod.* etiamsi pater statuisset ultra vires, *d. l. 2. § sed si pater.*

222 223 224 225 226 227 228 229

Sed hic illud quæri poterit, penes * quem educari pupillus debeat? Et verè hoc in arbitrio judicis esse positum, satis intelligitur *ex l. si disceptetur, ff. ubi pup. educ. & l. 1. & 2. C. eod.* quod clarius affirmarunt Paris. *cons.* 56. *n.* 3 & 4. *lib.* 1. Soc. sen. *cons.* 193 *lib. 2.* Jas. *cons.* 53. *lib. 3.* & Alex. *cons.* 161. *n.* 11. *lib.* 5. Qui * quidem judex poterit arbitrari, ut puella reponatur * in monasterio; vel potest cogere proximiores, recusantes educationē, l. 1. §. *quamvis, ff. ubi pupill. educ. vel mor. deb. l. 1. in fin. C. eod.* 230 231 232

 adeò

233 adeo ut * etiam hæres vel legatarius recusans educationem testamento injunctam, privetur commodo ei
234 competente, *d. l. 1. §. certe non male.* In * qua educatione judex regulariter sequi debet votum patris erga filium: quia lex multum confidit de judicio patris, erga negotia filii, *l. fin.* C. *de curat. fur.* & *l. si furioso, ff. eod. tit,* Gualdensis *de arte testandi, tit. de tut cautel.* 5. dicens, vo-
235 luntatem testatoris * servandam esse, & ab ea judicem recedere non debere, nisi ex causa, idque probat, *ex d. l.* 1 *ff. ibi pupil. educ.* & *l.* 1. C. *eod.* allegans Soc. *cons.* 193. *lib.* 2. quem sequitur Cravet. *cons.* 190. 9. veluti quan-
236 do pupillus * habet matrem vilem ac turpem, quæ vitæ, religioni, moribus vel bonis pupilli insidiari præsumeretur, apud quem judex non arbitrabitur pupillum esse educandum, etiamsi pro illis extaret patris voluntas, ut tradunt Corn. *cons.* 175. *num.* 13. *vers. secundo concurrit, lib.* 3. Bald. *cons.* 487. *lib.* 5 *per d. l.* 1. *in fin. ff. ubi pu-*
237 *pil. educt.* Nec etiam * propter violandam pudicitiam,
238 noverca juvenis tenebitur stare cum * privignis, etiamsi testator mandasset, nec filius tenebitur stare cum patre, si habeat uxorem juvenem, aut pulchram, & pater habeat filios primi & secundi matrimonii juvenes, ut tradit Bart. *in* l. *Cajo.* §. *Imperator, ff. de alim.* & *cib. legat.* Boer. *decis.* 195. *n.* 6. & Bellon. *consil.* 31. *num.* 14. facit text. *in* l. 2. & ibi gl. & Dd. C. *ubi pupil. educ. deb.* l. *lex quæ tutoris, vers. lex enim,* C. *de admin. tut.* Aretin *in* §.
239 *actionũ, n.* 73. *Inst. de act.* Amplius etiã * idem judex debet arbitrari ex multis, ut educetur pupillus apud matrem honestam, l. 1. & ibi Dd. C. *eod.* Novell. 22. §. *porro.* quandoquidem de matre lex multum confidit; quis enim amor parentum superare potest, l. *ult.* C. *de curat. furios.*
240 Et ideo quoque * videmus matrem debitricem filiorum, ab administratione tutelæ non repelli, *authent. ut si prohib. deb. & credit. tutel. gerat.* licet extranei debitores non admittantur, ut tradit Signorol. *consil.* 43. *num.* 2. Ias. *consil.* 53. *lib.* 3. Paris. *consil.* 56. *num.* 24. 25.
lib. 1.

*lib.*1. Sicuti* etiam mater præfertur fratri adulto ipsi- 241
us pupilli; quia verè nullus amor vincit paternum.
Licet* enim text. *in l. possessionem, C. commun. utriusq. jud.* 242
velle videatur, matrem & fratrem esse pares in amore, ibi; *quis enim ferat liberos à parentibus, sorores à fratribus, uxores à matris segregari?* ut text. illum perpendit Grammat. *decis.* 55. *in fin.* attamen literæ ordo ostendit, matrem esse primam in amore. Quod tamen
*non procedit primo, quando pupillus magis com- 243
modè apud fratrem educari posset, & hoc videat judex ex æquitate pupillo expedire, ut tradit Soc. sen. *cons.* 193. *lib.* 2. quam æquitatem summopere judex spectare debet, ut respondit Paris. *cons.* 56. *n.* 5. *lib.* 1. nec ut aliter faciat, moveri debet lachrymis maternis, sed omninò facere debet, quæ utilia magis sūt pupillo, ut tradit Bald. *cons.* 487. *in fin. l.* 5. & Ias. *cons.* 37. *l.* 2.

Secundò non procedit, quando* mater transivisset 244
ad secunda vota, vel supicio esset transituram, *l.* 1. *ff. ubi pupill. educ. deb. ibi; si non vitricum ejus induxerat*: ut latè tradit Curt. jun. *cons.* 94. *num.* 9. Cravet. *cons.* 18. *n.* 3. Ratio est, quia lex plus de ea non confidit, imò præsumit, quod vitæ liberorum insidiabitur, *l. lex quæ tutores, §. fin. C. de admin. tut.* Et in judiciis servari dicit Guid. Pap. *decis.* 539. ubi optimè de hac materia, nisi
mater* non successerit filio, nisi in tertia parte heredi- 245
tatis, & duæ partes spectarent ad agnatos proximiores, & valdè honesta esset: quo casu cessat omnis suspicio, cum nō sit verisimile, quod mater, quæ successura est solum in tertia parte hereditatis, insidiatura sit vitæ filiæ, ad cujus successionē admittuntur agnati proximiores in duabus partibus, ut tradit Curt. jun. *d. cons.* 94. *n.* 9. *per l. fin. C. ubi pupill. educ. deb.* dum dicit; *utrum nepos tuus ex filia apud patruum suum morari debeat, ex singulorum affectione, & quod magis ad successionem ex spe successionis proximior sit, æstimabitur.*

Tertiò non procedit, quando pro* fratre extaret 246

247 conjecturata patris voluntas; quia* quod tibi nõ nocet,& alteri prodest, facile concedi debet, *l.2.§.itẽ Varus ff. de aq.plu.arc.* Sed fratri prodest alimenta in domo propria sorori prestare, nec hoc nocet matri; apud
248 fratrem ergo soror educanda erit; quod * procedit etiam si is frater esset alteri fratri substitutus, vel sorori; nam adhuc ex ratione relata educari apud eũ debet.
249 Et licet pupillus non * sit educandus penes substitutũ, cum suspicio insidiarum subesse præsumatur, *l.1.ff.ubi pupil.educ.deb.& ult. C. eod.* attamen hæc suspicio non consideratur in fratre, sed solũ in extraneo substituto.

250 Quartò non procedit, quando * mater esset vilis, turpis, vel alias suspecta de vita, moribus, & religione, ut tradit Cravet. *cons.*18. *n.*3. *&* 11. de qua re supra proximè diximus.

251 Præterea quoque * judex debet arbitrari in avia materna, ut non existente patre vel matre, vel alio ascendente, admittatur ad pupilli educationem, ut tradit Bal. *cons.* 367. *lib.*5. referente Thom. Gram. *decis.*55. *n.*4. sequitur Corn. in matre, *cons.*175. *n.* 13. *lib.*3. Idq;
252 non obstante * successione aliqua ab intestato, per ea, quæ tradit Corn. *cons.*292. *n.*14. *lib.*1. propter immen-
253 sum amorem, quẽ portant ascendentes * descendentibus suis, quibus perpetuatur eorum nomen & successio, & nullus sit amor, qui vincat parentum, & ascendentium, *d.l.fin C.de decur.l.nec in ea, ff.de adult.l. isti quidem, ff. quod met.caus.*

254 Idem quoq; * pupillus regulariter educari debet apud tutorem, ut tradit Philip. Corn. *cons.*198. *n.*20. *l.*1. allegans Salicet. *in l.*1. *C ubi pupil.educ.deb.* dicens, judi-
255 cem * non debere facile pupillos trahere ab his, qui
256 eos multis annis fideliter educarunt, cum * ex preterito præsumatur in futurum, per ea quæ habentur *in c. scribam, de præsump.* Sicut è contrario judex moveri nõ
257 debet, ut * educetur pupilla apud eũ, qui malè se gesserit erga pupillam, inducendo eam ad immaturũ conjugi-

jugium, cum juvene, cujus in futurum forte pœnitere possit, in cujus persona nulla eligendi ratio considerari potest. Nam sicut in præteritum male se gessit, ita in futurum præsumendum est, eum facturum esse, l. *non omnes, §. à Barbaris, ff. de re mil. c. mand. & d. c. scribam, de præsumpt.* Bart. *in l. si cui, §. eisdem, ff. de acc.* Quæ regula * sine dubio procedit in his, quæ de facili non mu- 258
tantur, ut tradit Bald, *con. 52. lib.* . Nec apud eum quoque pupillus educari debet, qui * proximus ei futurus 259
est heres: debet enim curare, ut sine ulla maligna suspicione alatur, *l. 1. ff. eod.* & tradit Corn. contra substitutum *d. cons. 175. n. 13. vers. quinto quia, lib. 3. idem cons. 198. n. 20. lib. 1.* & facit l. 2. *C. ubi pupil. educ. deb.* Guid. Pap *de substituto, qu. 539.* & Chass. *tit. des enfans, § 8. n. 11.* Legimus enim olim à substitutis structas frequenter fuisse pupillis insidias, ut indicant impia illa vulgi vota, apud Persium *Satyra 2.*

------ *Pupillumve utinam, quem proximus heres.*

Impello, expungam------

Notaq; est * illa mulier Milesia, quæ accepta à sub- 260
stituto pecunia, partum suum medicamentis abegit, necavitque, *l. Cicero, ff. de pœn.* & sceleratus ille * tutor 261
cruci olim affixus ab Imperatore Sergio Galba, quod pupillũ, cui substitutus erat, veneno sustulisset. Quare & hæc pericula pupillaris ætatis omnium insidiis expositæ, moverunt olim veteres, ut noluerint pupillum educari apud eos, ad quos proxime pertineret legitima ejus successio, *l. 1. ff. ubi pupil. educ.*

Infertur decimo, quod * tutor reficere cogatur æ- 262
dificium deformatum: alias enim tenebitur pupillo ad omne interesse & damnum, l. *lex quæ tutores, §. ergo & domus, C. de adm. tut.* Nec * etiam domum vendere li- 263
cet, maxime in qua defecit pater, minor crevit, in qua majorũ imagines, aut non videre fixas, aut revulsas satis est lugubre *d. l. quæ tut. §. nec vero.* Id quod etiã procedit * in administratore Reipublicæ, qui debet dili- 264
gentet

genter inſpicere horrea, & ſi ſartorum tectorum curam neglexerit, & ibi aliqua perirent, ad damnum ejus referetur, *l. 2. C. de condit. in publ. horr. l.* 10. & ibi Io-
265 an. de Plat. *l. ſi in aliquam, ff. de offic. Proconſ.* Quod * etiã locum habet in uſu fructuario, quando impenſa eſſet modica, *l. hactenus, ff. de uſufruct. & l. eum ad quem, C. eod.*
266 Adeo ut * etiam Præſes provinciæ, vel Proconſul in provinciis, Romæ verò Cenſores, vel Ædiles dominum ædium, cauſa cognita, compellere potuerint ad refectionem, vel ut venderet refecturo, vel etiam ut deponeret, ob periculum quod immineret tranſeuntibus, *l. Præſes provinciæ inſpectis, ff. de offic Præſ.* Cæpoll. *in tract. de ſervit. urb. cap.* 50. *in Rubr. de refectione.* Marſil. *ſing.* 470. & Iac. Novell. *reg.* 140. *de paupere nobili habente domum ruinoſam, argum. l. fin. C. quib. ex cauſ. ſervi pro præm. libert. accip.* allegans Felin. *in c. nonnulli, de reſcript.*
267 & Rom *ſing.* 718. *& ſing.* 784. Præterea * etiam domino ædium detrectante dirutam domum reficere, curator Reipubl. reficiet ſumptu publico, quem ſumptum niſi Dominus reſtituat intra quadrimeſtre cum uſuris ſemiſſibus, eas reſpublica diſtrahit, *l. ad curatoris, ff. de dam. infect.* Ioan. de Plat. *in d. l. 2. C. de condit. in*
268 *publ. horr.* Ideo dicitur * Reipubl. intereſſe ut ædes reficiantur, *l. 2. C. de ædif. privat, l. 2. § ſi quis à nemine & l. fin. C. ne quid in loc. publ.* & quod mutuans ad refectio-
269 nem * ædium habeat privilegium, ut aliis anterioribus creditoribus præferatur, *l. 1. C. de ceſſ. bon. l. inter-*
270 *dum, C. qui pot. in pig.* & quod * donatio facta ad refectionem domus, non indigeat inſinuatione, quando ea neceſſaria eſſet, ut quia domus eſſet corrupta collapſave incendio, vel ruina, ſecus tamen quando talis impenſa eſſet utili, puta, quia pariter domus erant debiles ad ſuſtinenda onera graviora, veluti lapideos arcus conſtruendos, cum tamen ſufficerent ad ſtatum domus præſentem.

271 Ea quoque * de cauſa ſocius faciens neceſſarios ſum-

ſumptus in refectionem domus communis, cõſequitur centeſimas uſuras, uſq; ad quatuor menſes immediatè ſequentes, poſt vero ſemiſſes duntaxat, *l. ſi ut proponas*, C. *de ædif. privat. l. cum duobus*, §. *idem reſpondi*, *ff. pro ſoc.* de qua re Molin. optimè *de uſuris*, *n.* 58. Cujac. *tit. de præſcript. c.* 16. ubi dicit, quod * poſt quatuor menſes dominium ædium ei addicatur in ſolidum, idque probat, *d. l. ut proponas*. C. *de ædif. privat.* & *d. l. cum duobus*, §. *idem reſpondi*, optime Hipp. Riminald. *in tit. de donat.* §. 1. *num.* 443. & *duob. ſeq.* ubi hoc limitat in utili refectione tantum. 272

Infertur undecimo, quod * tutor diligenter inquirere teneatur, an expediat nomine pupilli hereditatẽ adire? Nam ſi damnoſam adierit, vel lucroſam repudiaverit, damnum temere aditæ vel contemptæ hereditatis ſarcire debet, *l. ſi ad pupillum*, *ff. de autor. tut. l. cum tutor*, *ff. de tutel.* & *rat. diſtrah. l. tutelæ*, *cum l. ſeq. ff. locat. l. eum qui*, C. *arbit. tut*, Roman. *conſ.* 25. *n.* 44. & *ſeq. lib.* 2. & hoc ne culpæ obnoxius judicio tutelæ vel curæ teneatur, *l. quicquid*, C. *arbitr. tut.* Et quod * etiam talis tutor ſuſpectus dicatur, *l.* 3. §. *tutores*, *ff. de ſuſpect. tut.* Nec etiam eo caſu pupillus conſequendo damnum à tutore, tenetur creditoribus quaſi adiiſſet, *d. l. eum qui* C. *arbit. tut. l. cum tutor*, *ff. de tutel.* & *rat. diſtrah.* Et generaliter tenetur tutor ex officio in ſua adminiſtratione diligenter conſiderare, & diſcernere, quid ipſi pupillo ſit utilius, & magis expediat, & illud, omnibus poſthabitis, facere & exequi, *l. tutor, qui repertorium*, *ff. de adm. tut. l. lex quæ tutores*, C. *eod. l. magis puto*, §. *non paſſim*, *ff. de reb. eorum.* Rom. *conſ.* 413. ubi etiam * dicit, quod ſumptus pupillo non expedientes, qui per tutorem facti fuiſſent, ei non pupillo imputentur, *l.* 1. §. *præterea*, *ff. de tut.* & *rat. diſtrah.* 273 274 275 276

Infertur duodecimo, quod * tutor teneatur nomine pupilli fidei commiſſariæ ſubſtituti cogere hæredem, ut adeat, & reſtituat, ne ſi per mortem gravati dece- 277

dentis ante aditionem contingat extingui fidei com-
278 missum, ipse tanquã desertor utilitatis * impuberis te-
neatur, maxime si causam testamenti probabiliter non
ignoravit, *l. tut.* §. *heres, ff. de adm. tut.* Id quod maxime
procedit, quando tutor est regionis ejus, ubi habitat
279 persona instituta; quia ea quæ * sunt agenda cum per-
sona, pertinent ad tutorem ejus regionis, unde est per-
sona, ea vero quæ agenda sunt in rebus ad tutorẽ ejus
regionis, ubi res sita est, ut tradit Bart. *in d.* §. *heres*, de
qua re late Alex. *conf.* 31. *lib.* 1. *per tot.*

280 Infertur decimo tertio, quod * conditionis vel mo-
di complementum contractui lucrativo minoris, te-
neatur facere tutor, & bona alienata in termino redi-
mendi concesso recuperare si potest, alioquin tenetur
ad interesse minoris, l. *pupillorum*, C. *de adm. tut.* Qui etiã
pecunias pro onerib. publicis seu canone emphyteu-
tico, vel censu debitas, solvere debet: alioqui si ob non
281 solutionem * minorum bona cadant in cõmissum, seu
amittantur, vel subhastentur, quod tenebitur de omni
interesse, & contra eum in litem jurari poterit: & quod
damna ac interesse eorum minorum proprio juramẽ-
to in litem probari poterunt; quia dicitur fuisse in do-
lo vel culpa, l. *si tut.* C. *de adm. tut.* Id quod etiam * obti-
net, si scienter indebitum solverit, *l. cum post*, §. 1. ubi
Bart. *ff. de adm. tut.* & generaliter si aliquid fecerit con-
tra utilitatem pupilli, vel data occasione non acqui-
rendo, vel omittendo.

282 Infertur decimo quarto, quod * quando tutor con-
trahendo damnum infert aliquo modo pupillo, in
pupilli electione sit, contra tutorem agere ad interesse,
vel in integrum restitui, *l. etiam*, ubi omnes Dd. C. *si tut.
vel curat.* & tradit Abb. *in c. cum venissent. de in integr. rest.*
283 nisi plene * consultum esset pupillo contra tutorem,
quo quidem casu dicit Ruin, *conf.* 119. *n.* 18. 19. *&* 20.
284 *lib.* 5. contra Aretinum restitutionem * non dari; quam
dicit esse communem opinionem.

Infer-

Infertur decimo quinto,* quod tutor negotia minoris celeriter expedire debeat, & si ipse solus non possit, ea diligentibus personis, non autem desidiosis, & negligentibus committere debeat, *l. si procuratorem, §. si tutores, ff. mandati & l. nam & Servius, §. fin. ff. de neg. gest.* 285

Postremo infertur, quod * tutor summoperè animadvertere debeat, ut vita minoris à criminibus, & res ejus, ab injuria impiorum servētur. *c. 1. 12. q. 1. gl. in clem. quia contingit, &c. duo ista, 23. q. 4.* quales hodiè multi inveniuntur, qui cum proximis suis amice quidem loquuntur, sed malum meditantur in cordibus suis, id est, qui verbis apud socios amicitiam simulant, & venenum pestilens in pectore gestant, de quibus loquitur Psalm. 28. qui, quod nec vi, nec fraude possint, tandem juris specie, nituntur obtinere. 286

Cap. XXXIII.

Minorum bona qua solemnitate alienentur, vel alio quovis modo distrahantur, & in quibus casibus decreto Prætoris opus sit, vel non, plenè declaratur.

Summaria.

1 *Rerum minorum immobilium alienatio, sine causæ cognitione, & judiciali decreto facta, non valet.*

2 *Communis opinio.*

3 *Causæ cognitio, quæ requiritur in alienatione bonorum immobilium minoris, est de substantia alienationis.*

4 *In alienatione rei immobilis minoris sola tutoris autoritas non sufficit.*

5 *In alienatione rei immobilis minoris duo copulativè requiruntur; Forma, id est solemnitas, & justa causa, nec unum sine altero sufficit.*

6 *Bona immobilia minoris alienari nō possunt sine causa necessaria æris alieni.*

7 *Prætor non potest permittere tutori vendere prædia minoris, si æs alienum non immineat, licet tutor alleget vendi-*

venditionem utilem fore pupillo, & si permiserit, venditio nulla erit.

8 *Rolandus à Vall. vir de legali scientia benè meritus.*

9 *Iudicis arbitrio relinquitur, quando æs alienum urgere dicatur, ut bona minorum alienari poßint.*

10 *Tutori, vel curatori, asserenti de ære alieno, non creditur, sed veritatem ulterius Iudex perscrutari debet ab illis, qui notitiam habeant de statu minoris. num. 16.*

11 *Minorum prædia non sunt alienanda cum extant pecuniæ. Limitatur num. 12.*

13 *Iudicis arbitrio relinquitur, quæ res minorum præter prædia commodius alienari possunt.*

14 *Vt stabilia minoris cum minori dispendio alienari poßint necesßaria est judicis interlocutoria, bona alia non extare.*

15 *Alienatio fieri debet de rebus minus damnosis, & de reditu magis, quam de prædiis minoris.*

16 *Iudex debet se instruere de bonis minorum, convocando amicos, & necessarios pupilli.*

17 *Synopsis quid?*

18 *Alienatio facta sine prævia solemnitate est nulla.*

19 *Causæ cognitio adhibenda est an creditor instet, vel non, ut bona minoris alienari poßint.*

20 *Vrgere quid sit.*

21 *Iusta causa alienandi bona immobilia minoris apparere debet per instrumentum, & acta.*

22 *Iudex inquirere debet, an potius vendere bona immobilia minoris expediat, quam obligare.*

23 *Decretum alternativè interponi non potest, nisi ad excusandum tutorem. & num. 24.*

25 *Tutor vendere non potest, si Prætor obligare permiserit, aut econtra.*

26 *Prætor debet observare, ne plus accipiatur sub obligatione prædiorum fœnoris, quam opus sit ad solvendum æs alienum.*

27 *Præ-*

27 *Prætor curare debet, ut pecunia mutuo accepta à tutoribus solvatur creditoribus.*

28 *Permissa contra regulas juris communis, pro aliqua necessitate, eatenus permissa intelligitur, quatenus illa necessitas urgeat.*

29 *Ut minoris prædium alienari possit, tutoris, vel curatoris autoritas intervenire debet.*

30 *Ut valeat alienatio rei stabilis pupilli, debet constare de tutela, & inventario tutoris.*

31 *Non sufficit quem tutorem esse, ut alienatio fieri possit, sed talem qui legitime administret, & in administratione sit.*

32 *Protutor, qui vere non est legitimus tutor, si alienet, vel obliget bona pupilli, etiam omnibus aliis solemnitatibus requisitis intervenientibus in alienatione bonorum immobilium minoris, nihilominus talis contractus, vel alienatio non valet.*

33 *Communis opinio.*

34 *Minoris bona cũ ex causa alienantur probari debet causa.*

35 *Iudici asserenti causam alienationis bonorum minoris esse justam, non creditur.*

36 *In alienatione rei minoris requiritur decreti interpositio, quæ est de forma, nec sufficit constitui procuratorem.*

37 *Statutum requirens alias solemnitates à jure non requisitas, illæ quoque intervenire debent ultra requisitas à jure communi.*

38 *Intellectus Statuti Vltrajectini, Rubrica 28. articulo 6.*

39 *In derogationem aliorum statutorum non sumitur argumentum à contrario sensu.*

40 *Solemnitas Statuti ultra jus commune copulative requiritur, & statutum repletur à jure communi.*

41 *Statutum præsumitur potius velle conservare alia statuta, quæ ab eodem fonte processerunt, quam jus commune.*

42 *Per dictionum,* tantum, *non corrigitur aliud statutum.*

43 *Statutum loquens de minore alienante habet etiam locum in alienatione facta per tutorem vel curatorem.*

44 Qui

44 *Qui per alium facit, interpretativè dicitur facere.*

45 *Omissio solemnitatis statutariæ vitiat actum, nec potest adimpleri in æquipollenti, sed debet ad ungue servari.*

46 *Statutum loquens de alienationibus rerum minorum favorabile judicatur.*

47 *Extensio fit data rationis identitate in favorabilibus, & exorbitantibus.*

48 *Statutum loquens de persona vera extenditur ad fictam, veram repræsentantem.*

49 *Consuetudo contra statutum an sit attendenda?*

50 *Statutum concernens favorem minorum ipsos ligat quocumque loco contrahant.*

51 *Et quid si non contrahant cum subdito statuentium, sed cum alio.*

52 *Statutum locum habet quocumq; celebretur contractus, si rem ipsam respiciat.*

53 *Ratione rei sitæ in aliquo loco multa conceduntur, quæ alias non concederentur.*

54 *Decretum necessarium in alienanda re minoris immobili, alioqui ejus omissio vitiat venditionem.*

55 *In alienatione bonorum immobilium minoris, quis Iudex decretum interponere debeat.*

56 *Iudex interponendo decretum in actibus, ad suam jurisdictionem spectantibus, omnino sedere debet.*

57 *Consuetudo & stylus fori loci, habet vim specialis privilegij Principis.*

58 *Iudex delegatus ad unam causam, in sua camera decretum interponere potest.*

59 *Arbiter ad suum arbitrium potest eligere locum honestum ad decretum interponendum.*

60 *In alienatione rei immobilis minoris post decretum requiritur subhastatio, & num. 64.*

61 *Communis opinio.*

62 *Pro decreto Iudicis præsumitur.*

63 *Communis opinio.*

65 *Tutor vel curator sine solemnitatibus requisitis, bona mino-*

minorũ alienans, dicitur esse in dolo, contra eum juratur in litem, ac etiã extra ordinem punitur, n. 66. 67.

68 *Prælatus alienans bona immobilia Ecclesiæ dicitur perjurus.*

69 *Pater tutor filij non potest prædia filij sine decreto alienare. Ampliatur num. 70.*

71 Pater *legitimus administrator bonorum filij, potest bona filij sine decreto alienare. Limitatur num. 72.*

73 *Minor non potest sine decreto alienare prædia etiam inter affines, & sanguine conjunctos.*

74 *Minor se majorem jurans, licet beneficium restitutionis tollat, non tamen nullitatis allegationem.*

75 *Communis opinio.*

76 *Minor etiam obtenta venia, non potest sine decreto alienare immobilia.*

77 *Venia ætatis licet tollat restitutionem in integrum, tamen non tollit nullitatem actus, ubi de alienatione, vel hypotheca rerum immobilium agitur, vel quæ immobili æquiparetur. num. 26. Ampliatur num. 78.*

79 *An tutor sine decreto bona minoris immobilia possit alienare, vel transferre in eum, à quo minor ea habuerit, vel provenerint.*

80 *Emens rem minoris, sine requisitis solemnitatibus, dicitur in dolo præsumpto, mala fide, & pretium perdit. Limitatur num. 82. 83. 84.*

81 *Præsumptio juris, & de jure, probationem in oppositum non admittit.*

85 *Bonæ fidei possessor, licet non teneatur ad damni æstimationem, tamen tenetur in quantũ factus est locupletior.*

86 *Heres ex delicto defuncti tenetur, quatenus est factus locupletior.*

87 *Ecclesia tenetur, quatenus est facta locupletior.*

88 *Ecclesia est cultrix, & auctrix Iustitiæ, quæ nihil patiatur contra justitiam fieri.*

89 *Alienans rem minoris sine requisitis solemnitatibus potest rem cum fructibus revocare.*

90 Vir

90 *Vir alienans rẽ dotalẽ cõtra juris prohibitionẽ, poterit avocari etiã constante matrimonio. Ampliatur num. 92. 93 94.*

91 *Communis opinio.*

95 *Quando contractus non tenet ipso jure, nõ debet peti in integrũ restitutio. Limitatur nu. 96.*

97 *Res alienata non servata solemnitate, perit emptori, non obstante contractus nullitate.*

98 *Communis opinio.*

99 *Tutor an teneatur de evictione suo nomine, si rem pupilli immobilem vẽdiderit, & pro evictione obligaverit omnia pupilli bona.*

100 *Officium tutoris est publicum autoritate, & utilitate privatum.*

101 *Vẽdẽs ex officio non tenetur de evictione. Ampliatur n.* 102. 106. 108. *Limitatur num.* 107.

103 *Qui cum alio contrahit, scire debet conditionẽ ejus, cum quo contrahat.*

104 *Emptor emens rem alienam scienter à non domino non agit de evictione contra venditorem, sed solum ad pretii restitutionem.*

105 *Scire, & scire debere, æquiparantur.*

109 *Tut. vẽdere nõ potest rem pupilli sine necess. & Iudicis decreto, alioqui tenetur ad restit. pretii.*

110 *Curator rem furiosi non alienat sine decreto. Ampliatur num.* 111. *Limitatur num.* 112.

113 *Minor non potest sine decreto Prætoris alienare bona, quæ alias ejus pater habebat venalia.*

114 *Minor non potest sine decreto alienare fundũ emphyteuticum.*

115 *Minor non potest sine decreto alienare argẽti fodinas, salinas, & his similia.*

116 *Minor non potest sine decreto alienare fundũ à se bona fide possessum.*

117 *Idem si possideat ex causa damni infecti jussu Prætoris.*

118 *Minor fundum sterilem sine decreto alienare non potest.*

119 *Minor non alienat bona communia sine decreto.*

120 *Communia prædia quæ dicantur.*

121 *Servitus imponi non potest fundo pupilli, vel adolescentis, nec remitti.*

122 *Minorum prædia alienari non possunt sine decreto, etiam ob debitum fiscale.*

123 *Tutor non potest vendere reditum minori debitum sine decreto.*

124 *Tutor non potest nomine minoris sine decreto reditum annuum super se, vel bonis suis, de novo constituere, vel alteri vendere. Ampliatur num. 126.*

125 *Communis Pragmaticorum opinio.*

127 *Quomodo probetur pecuniam esse versam in utilitatem minoris.*

128 *Locupletior quando quis dicatur factus. num. 133. 134.*

129 *Vt quis dicatur locupletior factus, inspicitur tempus, quo judicium accipitur, id est tempus litis contestationis.*

130 *Bonæ fidei possessor quando dicatur locupletior, inspicitur tempus rei judicatæ.*

131 *Cui incumbat probatio locupletem aliquem factum esse, si contractus teneat, & minor petat restitutionem, & quid si contractus fuerit nullus. num. 137.*

132 *Vnusquisque debet probare fundamentum suæ intentionis.*

134 *Locupletior præsumitur factus, qui receperit pretium, nec appareat consumptum.*

135 *Communis opinio.*

136 *Nemo præsumitur suum velle jactare.*

138 *In contractu mutui utiliter versum probari debet per agentem.*

139 *Alienatio mobilium minoris, quæ servando servari possunt sine decreto, non valet. Ampliatur num. 140.*

141 *Quando dicatur res servando servari posse.*

142 *Minor jure Digest. sine decreto Iudicis alienare potest res mobiles, quæ servando servari possunt.*

166 *Quæ res dicantur servando servari nō posse.*

167 *Fructus alienari poterunt sine decreto. Ampliatur num.* 172. 173.

168 *Communis opinio.*

169 *Si quis agat ad fundum, & ad fructus perceptos ex fundo, si anni decem pluresve fuerint transacti, non debet petere adversarium condemnari ad ipsos fructus, sed ad æstimationem, quia non est verisimile quod extent.*

170 *Minor adversus fructuum venditionem non restituitur.*

171 *Minor apud suos perinde ac major liberam habet fructuum administrationem.*

174 *Tutor potest actiones competentes ad res, quæ servando servari non possunt, cedere.*

175 *Tutor potest cedere actiones competentes ad fructus pecuniæ.*

176 *Tutor potest alienare molendina, cum sint in continuo periculo.*

177 *Pecunia numerata est res, quæ servando servari non potest.*

178 *Communis opinio.*

179 *Pecunia deposita ad emptionem prædiorum an poßit alienari sine decreto?*

180 *An pecunia deposita apud Campsorem, vel ad banchum pro emptione prædiorum, alienari decreto poßit?*

181 *Pecunia deposita pro tutione, & conservatione patrimonii, ut loco non moveretur, alienari sine decreto non potest.*

182 *Minorum bona pignori dari non possunt. Limitatur nu.* 184. 185.

211 Mi-

211 *Minoris bona ex causa dividi possunt, quando provocaretur ad divisionem à majore.*

212 *Minor sine decreto judicis dividere potest hereditatem, in qua tantum sunt bona mobilia.*

213 *Divisio nulliter facta per minorem, censetur de novo facta, quando post majorem ætatem longo tempore tacuerit, possidendo bona juxta formam ipsius divisionis.*

214 *Tutor alium provocare potest ad divisionem, quando esset aperta via per unum ex sociis pupilli, qui provocaverit ad divisionem.*

215 *Instituto filio datur contra tabulas beneficium præterito.*

216 *Divisio fieri potest causa commodioris culturæ.*

217 *Tutor non potest compromittere de rebus minorum. Ampliatur num.220.221.222.223.224.225.226.227. Limitatur num.228.231.232.234.235.*

218 *Communis opinio.*

219 *Qui non potest alienare, non potest compromittere.*

228 *Tutor compromittere potest ex necessitate legis, vel statuti. Ampliatur num.230.*

229 *Communis opinio.*

232 *Tutor quando provocatur ad divisionem, potest compromittere, si de provocatione liquido constet. Ampliatur num.233.*

236 *Prælatus habens liberam administrationem, non potest compromittere cum potestate procedendi de jure, & facto, & sententiandi de jure tantum.*

237 *Prælatus non potest jura Ecclesiastica in aliquo remittere. Ampliatur num.238.*

239 *Tutor sine Prætoris decreto de bonis pupilli transigere non potest. Ampliatur num.240.241.242.243.244.245.246. Limitatur num. 247.289.290.291.*

247 *Tutor potest transigere rem retinendo, & actori aliquid dando ut minorem ab eventu litis liberet. Ampliatur num. 249.251.*

248 Communis opinio.

249 Pater legitimus administrator filij in adventitiis potest transigere, etiam sine solennitate decreti.

250 Communis opinio.

252 Tutor transigere non potest, quando jus minoris est clarũ.

253 Tutor transigere non potest, quando retinendo bona minoris obligantur, & capiuntur in emphyteusim.

254 Fratres inter se, sine ullo judicio, hæreditatem dividentes dicuntur pietatis officio functi.

255 Lites maximè sunt fugiendæ.

256 Nihil ita simile dæmonum moribus, quam litigare.

257 Litigiosi sive litibus addicti mali appellantur.

258 Non debet quis facilis esse ad litigandum, sed debet ante bene deliberare.

259 Lis causa multorum malorum.

260 Lites inter cives sunt damnosæ Reipublicæ.

261 Propter lites multi deducti sunt ad egestatem, & propriam patriam reliquerunt.

262 Miraculi species est, quod litigans nomine suo ditaretur.

263 Reipublicæ convenit habere subjectos locupletes.

264 Reipublicæ interest lites citò expediri.

265 Admonitio Isocratis ad Regem Nicoclem circa leges ferendas ad sopiendas lites.

266 Prosecutio litis sumptuosa, laboriosa, & molesta.

267 Occasio litis amputanda est, quoad fieri potest,

268 Servius Sulpitius maluit semper litium controversias tollere, quam actiones instituere.

269 Olim Athenienses non nisi inviti & coacti litigabant.

270 Gens Sicula natura controversa.

271 Ægyptiorum genus controversum, & assuetudine litigandi lætissimum.

272 Metus litis est justus metus.

273 Timor futuræ litis non vanus idem operatur quod ipsa lis.

274 Cato Censorius forum Roman. muricibus sternendum esse censuit, ne populus ad litigandũ temere accederet.

275 Forum aliquando insanum & improbum appellari.

276 *Leges optimæ utilissimaque sunt, quæ paucissimas lites gignant.*

277 *Ob lites evitandas sæpe non concedenda conceduntur.*

278 *Imperator heres esse prohibetur in testam. timore litis.*

279 *Transactio legitima, quod à lite discedatur, non rescinditur prætextu enormis læsionis.*

280 *Indebitum solutum per transactionem non reperitur.*

281 *Transactio non rescinditur prætextu instrumentorum, de novo repertorum, quantacumque fuerit læsio.*

282 *Litibus finem imponere, est favorabile.*

283 *Iura in quantum possunt, conantur arctare prorogationem litium.*

284 *Boni judicis est componere lites, pacemque inter omnes quærere, nec litibus favere.*

285 *Iudex curare debet, ne lites ex litibus oriantur.*

286 *Iudex conare debet, ne lites fiant immortales.*

287 *Iudex in causis dubiis potest quandoque partes cogere ad concordiam.*

288 *Iurgia forensia à Iurisconsultis alenda non sunt.*

289 *Tutor an transigere possit, quando causa est dubia, & intricata, remittendo litem, & rem controversam dimittendo possessori sine decreto.*

292 *Religiosi reprehensione digni sunt, qui contractui ab eis solemniter celebrato, & longo tempore observato, contravenire non verentur.*

293 *Propter antiquitatem temporis omnia requisita intervenisse præsumuntur.*

294 *Ex cursu triginta annorum tollitur omne vitium, & omnis defectus, qui allegari possit in contractu Ecclesiæ.*

295 *In transactione* l. 2. C de resc. vend. *locum non habet.*

296 *Magis communis opinio.*

297 *Transactio introducta est, ut sit litium finis.*

298 *Transactio facta, licet instrumenta appareant, quibus transigentem deceptum fuiße constet, etiamsi gravis deceptio fuerit, lis propter hoc suscitari non debet.*

299 *Magnum commodum consequitur, qui à lite recedit.*

425 *Mu-*

sit. Ampliatur in Prælato civitatis.num. 351.

352 Minor infans heres venditoris non potest restitui adversus hujusmodi tacitam remissionem.

353 Tutor non potest etiam non liquidum remittere, modo tamen facile liquidari possit.

354 Tutor remittere non potest exceptionem peremptoriam. limitatur num. 355.

357 Debitum illiquidum an remitti possit, controversa quæstio est.

359 Ubi subest necessitas, ibi nulla est liberalitas.

360 Tutor in arbitratorem compromittere potest, si lege municipij id mandetur.

361 Debitum liquidum an remittere possint tutores, propter paupertatem debitoris.

362 Tutor potest remittere debitum pupilli liquidum, quando ageretur de utilitate animæ, vel corporiss pupilli.

363 Pacem potest facere tutor de morte patris pupilli, quando pupillo expedit.

364 Pacem potest facere tutor de injuria, minori, aut ejus patri illata. Declaratur num. 365. Limitatur num. 370. 371. 372. 373.

367 Tutoribus omnia jure admiuistrationis competunt, quæ minori expediunt.

368 Remissio actionis injuriarum heredibus non competit.

369 Reconciliatio & remissio injuriarum non patrimonij eversionem, sed virtutis opinionem inducit.

374 An tutor dilationem debitori concedere possit.

375 Tutor potest impedire debitum, & actionem oriri.

376 Tutor potest præjudicare pupillo, jure commissi nondum acceptati.

377 Minor non potest renunciare sine decreto.

378 Minor juri suo renuncians, ope restitutionis in integrum juvatur.

379 Filius non censetur renunciare legitimæ, etiam si simpliciter agnoscat legatum factum, ne plus petere possit.

380 Mi-

380 *Minor quatuordecim annis sine curatore potest renunciare beneficio Ecclesiastico.*

381 *Minor non potest repudiare delata bona sine Pratoris decreto. Declaratur num. 382.*

383 *Repudiatio dicitur alienatio.*

384 *Pupillus potest repudiare hereditatem, cum autoritate tutoris.*

385 *Tutor solus sine pupillo non potest hereditatem adire, sed pupillus cum autoritate tutoris potest.*

386 *Tutor non potest æstimare litem nomine pupilli.*

387 *Mora non contrahitur per interpellationem factam adulto, super re immobili, sine autoritate judicis.*

388 *Adultus in mora non constituitur per interpellationem, quæ fit de re, quæ servando servatur, sine Iudicis decreto.*

389 *Minor non potest in solutum dare bona sua sine decreto Prætoris.*

390 *In solutum datio emptioni & venditioni æquiparatur.*

391 *Solemnitas, quæ requiritur in contractu, eadem in distractu requiritur.*

392 *Tutor solus non potest deferre juramentum adversario pupilli, nisi deficientibus omnibus.*

393 *Pupillus cum autoritate tutoris potest indistincte deferre juramentum, sed, si lædatur, in integrum restituitur.*

394 *Qui non potest alienare, non potest immediate facere actum, per quem alienatio sequatur.*

395 *Qui non potest alienare, non potest pati quod præscriptio sequatur in præjudicium alterius.*

396 *Tutor non potest locare ad longum tempus. Ampliatur num. 399. 403. Limitatur num. 417.*

397 *Communis opinio.*

398 *Conductor longi temporis turbatus in naturali sua possessione habet interdictum,* uti possideris, *nec expelli potest.*

399 *Tutor non potest etiam locare pro uno, vel duobus annis,*

cum

cum pacto, quod finitis illis, tenebitur eidem, vel ejus successioribus locare pro eodem pretio.

400 *Communis opinio.*

401 *Longum tempus in locatione dicitur tempus decem annorum, & quod excurrit. num. 412.*

402 Communis opinio.

403 *Locatio rei minoris non valet etiam ad novem annos.*

404 *Locatio ad longum tempus æquiparatur emphyteusi.*

405 Communis opinio.

406 *Ius perpetuarium quid.*

407 Perpetuarij *conductores.*

408 *Locatio ad novem annos æquipollet venditioni, eisdemq; regulis constat.*

409 *Quid de locatione ad longum tempus, cujus unicum est pretium.*

410 *Quid de locatione ad vitam locantis, vel conducentis. num. 411.*

413 *Locatio ad longum tempus non valet ad novem annos, cum pacto de renovanda locatione. Ampliatur. num. 414.*

415 *Potestas locandi ad longum tempus, non venit in generali mandato.*

416 *Locatio etiam ad modicum tempus non valet, quando fieret in potentiorem, à quo non posset nisi difficulter recuperari.*

417 *Locatio quando fit sine expressione certi temporis, intelligitur de uno anno tantum.*

418 *Dos data per mulierem minorem viro in bonis immobilibus sine decreto, non cedit lucro mariti, stante statuto de lucro dotis.*

419 *Emphyteusis perpetua dicitur alienatio.*

420 *Immobilia minorum nullo titulo alienantur.*

423 *Alienatio rei minoris licet cum decreto facta sit, vili tamen pretio, rescinditur per in integrum restitutionem.*

424 *Minor restituitur adversus alienationem ab alio factam,*

ctam, in re, quæ majorum ejus fuerit licet justo pretio facta.

425 *Nostra interest rem majorum comparare, & pupilli interest redimere fundum, qui majorum fuerit, pluris quam valeat.*

426 *Lex agraria cur repudiata.*

427 *Minorum prædia sine decreto alienari possunt ex testatoris dispositione. Ampliatur num.* 428. 430. 431. 432. 433.

429 *Voluntas testatoris ex actu nullo declaratur.*

434 *Contrahens ex necessitate præcedentis obligationis, proprie non contrahit. Ampliatur num.* 435.

436 *Minoris bona tacite obligantur pro dote, sine alia solemnitate.*

437 *Communis opinio.*

438 *Minoris bona invecta sunt domino tacite obligata, licet non intervenerit decretum.*

439 *Minoris bona intrantis religionem transferuntur in Monasterium, sine aliqua solemnitate.*

440 *Minor sine decreto vendit, quod testator vendi jussit.*

441 *Mulier sine solemnitate statuti potest secundo viro in dotem dare, quæ dederat primo.*

442 *Pactum de futura successione valet, cum sit ex necessitate præcedentis contractus.*

443 *Minor sine solemnitate statuti potest hereditatem patris retinere, nec objici poterit, quod hereditas non fuerit legitimata.*

444 *Filius vivente patre, dicitur habere naturalem possessionem.*

445 *Statutum dictans solvi gabellam de hereditate, non habet locum in filio.*

446 *Filius non tenetur solvere decimam de hereditate paterna.*

447 *Probibita alienatione, non censetur probibita ex causa necessaria præcedentis contractus ejus, cui minor successit. Ampliatur num.* 448. 449.

450 *Alio-*

482 Venire

482 *Venire an possit quis contra factum proprium, quod de jure non valet?*

483 *In alienatione facta per patrem bonorum filij decretum judicis non requiritur. Limitatur num. 486.*

484 *Quid si minor cum patre contrahat, vel ei donet.*

485 *Magis communis opinio.*

486 *Pater tutor filij non potest alienare bona minoris sine decreto. Ampliatur num. 489. Limitatur num. 490.*

487 *Pater legitimus administrator bonorum filiorum non potest opulentam hareditatem, quam ex successione matris acceperunt, inter filios minores dividere, sine decreto.*

488 *Pater an sine decreto judicis possit transigere super bonis, in quibus habeat usum fructum, in prajudicium filij?*

491 *Alienatio rei minoris valet, quo ad obligationem accessoriam, modo nullitas non sit, nisi ex defectu solemnitatis. Ampliatur num. 493. Limitatur num. 494.*

492 *Tutor & Curator valide obligare potest bona propria pro evictione bonorum minoris, sine solemnitate alienatorum.*

495 *Pupillus an possit alienare possessionem rerum immobilium alienarum cum tutore, sine decreto Iudicis.*

496 *Quando solemnitas & forma intervenerit in contractu praambulo, sufficit in consequentiam ejusdem actus, Limitatur num. 505. 506.*

497 *Mulier, si rem prius vendiderit cum autoritate viri, consensus trahitur ad consequentia.*

498 *Pater consentiens filio agenti, vel defendenti in judicio, talis consensus non est necesse prastari in executione sententia.*

499 *Pater consentiens filio contrahenti in instrumento guarentigionato, quod habeat paratam executionem; hujusmodi instrumentum pro filio, aut contra ipsum executioni mitti poterit, sine consensu patris.*

500 Pater-

521 *Dolus præsumptus quis.*

522 *Minor, qui factus major dolum in contractu ab adversario adhibitum scivit, si non contradixit, dolum remisisse dicitur.*

523 *Dolus de præterito potest remitti.*

524 *Contractum nullum ipso jure minor major factus ratificare potest expressis verbis, & facto. Ampliatur num. 525. 526. 530. 531. Limitatur num. 550. 556.*

527 *Rescripti natura est, non præjudicare alicui.*

528 *Rescripta dicuntur esse modici præjudicii.*

529 *Verba rescripti debent reduci ad jus commune, licet natura verborum non patiatur.*

532 *Quis dicatur expresse ratificare.*

533 *Animus ita factis, ut verbis declaratur.*

535 *Plus est facto, quam verbis mentem declarare.*

536 *Ex non facto voluntas, & animus declaratur.*

537 *Solvens, vel recipiens solutionem ob causam celebrati contractus, an illum contractum ratificare dicatur?*

538 *An ratificet contractum minor, si ob eam causam annuos fructus percipiat.*

539 *Dilationem ad solvendum petens contractum ratum habere dicitur.*

540 *Ratam habere venditionem dicitur, qui rei pretium sibi solvi postulat.*

541 *Idem in eo, qui agit ut rem ex celebrato contractu consequatur.*

542 *Idem in eo qui fructus colligit.*

543 *Idem in eo, qui agit ad pensionem ex locatione ad longum tempus.*

544 *Mandans solvi de pretio emptionis, & se ex ipso contractu emptionis juvans, & illo utens, censetur ipsam emptionem approbare.*

545 *Quando quis accipit bona sibi per laudum adjudicata, censetur ipsum laudum ratificare.*

546 *Recipiens pensionem pro contractu locationis censetur ipsam locationem approbare.*

300 Transactio & res judicata æquiparantur.

301 Restitutio in integrum ut concedatur, læsio non parva probari debet.

302 Magisterium restituitur, quando apparet enorme dispendium incurrisse.

303 Restitutio in integrum post quinquennium Ecclesiæ non datur.

304 Restitutio in integrum non datur, nisi ignorantia probabilis sit.

305 Tutor potest transigere, quando pupillo expedit, super injuria patri pupilli illata.

306 Communis opinio.

307 Quæ dicatur causa dubia, & intricata. num. 308.

309 Per negationem res clara redditur dubia. Limitatur num. 310. 311. 312. 313. 314.

315 Tutor donare non potest sine solemnitatibus. Ampliatur num. 317. 318. 319. 421. Limitatur num. 331. 333. 338. 340.

316 Donare est perdere.

320 Minor viginti quinque annis potest ingredi monasterium, cujus bona acquiruntur monasterio, etiam sine curatore.

321 Minor in ultima voluntate integram habet personam.

322 Autoritas tutoris in testamento non requiritur.

323 Minor potest pro executione ultimæ voluntatis in testamento permittere alienationem bonorum immobilium.

324 In alienatione juris minor ætas non attenditur.

325 *Mulier minor dotem sine decreto constituere non potest de rebus immobilibus.*

326 *Donatio regulariter nec cum decreto à minore celebrari potest.*

327 *In donatione non potest dari curator ad autorandum.*

328 *Curator justa causa dandus est.*

329 *Minor juri suo renuncians ope restitutionis in integrum juvatur. num.* 330.

331 *Tutor principis donare potest.*

332 Communis *opinio.*

333 *Tutor potest donare causa remunerationis.*

334 *Communis opinio.*

335 *Tutor potest magistro pupilli donare.*

336 *Minor sine decreto potest causa remunerationis donare.*

337 *Iasonis opinio reprobatur.*

338 *Donatio propter nuptias sub dispositione* legis ultimæ, C. si major factus alien. sine decreto, ratum habuerit, *non comprehenditur.*

339 *Communis opinio.*

340 *Tutor potest diminuere patrimonium minoris, pro salute ipsius.*

341 *Tutor non potest remittere debitum pupilli liquidum. Ampliatur num.* 344. 347. *Limitatur num.* 356. 358. 375. 376.

342 *Remittere, donare est. num.* 345.

343 *Donare qui non potest, nec gratis remittere.*

346 *Tutor, Curator, Administrator publicus, Gubernator, Coadiutor, Commissarius, Prælatus, & Commendator debitum liquidum remittere non possunt.*

348 *Debitum pupilli liquidum remittens tutor de suo solvere tenetur.*

349 *Tutor non potest remittere jus redimendi, sive retractus conventionalis.*

350 *Tutor sinens ociose labi tempus, sine redemptione rei venditæ, præjudicat iis, quorum administrationem gessit.*

380 *Minor quatuordecim annis sine curatore potest renunciare beneficio Eclesiastico.*

381 *Minor non potest repudiare delata bona sine Pratoris decreto. Declaratur num. 382.*

383 *Repudiatio dicitur alienatio.*

384 *Pupillus potest repudiare hereditatem, cum autoritate tutoris.*

385 *Tutor solus sine pupillo non potest hereditatem adire, sed pupillus cum autoritate tutoris potest.*

386 *Tutor non potest æstimare litem nomine pupilli.*

387 *Mora non contrahitur per interpellationem factam adulto, super re immobili, sine autoritate judicis.*

388 *Adultus in mora non constituitur per interpellationem, quæ fit de re, quæ servando servatur, sine Iudicis decreto.*

389 *Minor non potest in solutum dare bona sua sine decreto Prætoris.*

390 *In solutum datio emptioni & venditioni æquiparatur.*

391 *Solemnitas, quæ requiritur in contractu, eadem in distractu requiritur.*

392 *Tutor solus non potest deferre juramentum adversario pupilli, nisi deficientibus omnibus.*

393 *Pupillus cum autoritate tutoris potest indistincte deferre juramentum, sed, si lædatur, in integrum restituitur.*

394 *Qui non potest alienare, non potest immediate facere actum, per quem alienatio sequatur.*

395 *Qui non potest alienare, non potest pati quod præscriptio sequatur in præjudicium alterius.*

396 *Tutor non potest locare ad longum tempus. Ampliatur num. 399. 403. Limitatur num. 417.*

397 *Communis opinio.*

398 *Conductor longi temporis turbatus in naturali sua possessione habet interdictum,* uti possidetis, *nec expelli potest.*

399 *Tutor non potest etiam locare pro uno, vel duobus annis, cum*

cum pacto, quod finitis illis, tenebitur eidem, vel ejus successioribus locare pro eodem pretio.
400 *Communis opinio.*
401 *Longum tempus in locatione dicitur tempus decem annorum, & quod excurrit. num. 412.*
402 *Communis opinio.*
403 *Locatio rei minoris non valet etiam ad novem annos.*
404 *Locatio ad longum tempus æquiparatur emphyteusi.*
405 *Communis opinio.*
406 *Ius perpetuarium quid.*
407 *Perpetuarij conductores.*
408 *Locatio ad novem annos æquipollet venditioni, eisdemq; regulis constat.*
409 *Quid de locatione ad longum tempus, cujus unicum est pretium.*
410 *Quid de locatione ad vitam locantis, vel conducentis. num. 411.*
413 *Locatio ad longum tempus non valet ad novem annos, cum pacto de renovanda locatione. Ampliatur. num. 414.*
415 *Potestas locandi ad longum tempus, non venit in generali mandato.*
416 *Locatio etiam ad modicum tempus non valet, quando fieret in potentiorem, à quo non posset nisi difficulter recuperari.*
417 *Locatio quando fit sine expressione certi temporis, intelligitur de uno anno tantum.*
418 *Dos data per mulierem minorem viro in bonis immobilibus sine decreto, non cedit lucro mariti, stante statuto de lucro dotis.*
419 *Emphyteusis perpetua dicitur alienatio.*
420 *Immobilia minorum nullo titulo alienantur.*
423 *Alienatio rei minoris licet cum decreto facta sit, vili tamen pretio, rescinditur per in integrum restitutionem.*
424 *Minor restituitur adversus alienationem ab alio factam,*

ctam, in re, quæ majorum ejus fuerit licet justo pretio facta.

425 *Nostra interest rem majorum comparare, & pupilli interest redimere fundum, qui majorum fuerit, pluris quam valeat.*

426 *Lex agraria cur repudiata.*

427 *Minorum prædia sine decreto alienari possunt ex testatoris dispositione. Ampliatur num.* 428. 430. 431. 432. 433.

429 *Voluntas testatoris ex actu nullo declaratur.*

434 *Contrahens ex necessitate præcedentis obligationis, proprie non contrahit. Ampliatur num.* 435.

436 *Minoris bona tacite obligantur pro dote, sine alia solemnitate.*

437 *Communis opinio.*

438 *Minoris bona in vecta sunt domino tacite obligata, licet non intervenerit decretum.*

439 *Minoris bona intrantis religionem transferuntur in Monasterium, sine aliqua solemnitate.*

440 *Minor sine decreto vendit, quod testator vendi jussit.*

441 *Mulier sine solemnitate statuti potest secundo viro in dotem dare, quæ dederat primo.*

442 *Pactum de futura successione valet, cum sit ex necessitate præcedentis contractus.*

443 *Minor sine solemnitate statuti potest hereditatem patris retinere, nec objici poterit, quod hereditas non fuerit legitimata.*

444 *Filius vivente patre, dicitur habere naturalem possessionem.*

445 *Statutum dictans solvi gabellam de hereditate, non habet locum in filio.*

446 *Filius non tenetur solvere decimam de hereditate paterna.*

447 *Prohibita alienatione, non censetur prohibita ex causa necessaria præcedentis contractus ejus, cui minor successit. Ampliatur num.* 448. 449.

450 *Alio-*

450 *Alienatio rei immobilis valet, quando ea minori non sit damnosa, sed utilis. Ampliatur num.* 452.453.455.

451 *Communis opinio.*

454 *Alienatio an valeat rei Ecclesiæ, si utilis sit ipsi Ecclesiæ? Declaratur num.* 456.457.458.459.460.461.

462 *Alienatio facta per adultum, in ultima voluntate, valet.*

463 *Adultus Curatorem habens potest libere causa mortis donare inscio curatore, & licet contradicat. num.* 464.

465 *Donatio causa mortis non requirit aditionem hereditatis, quæ in legatis exigitur. Limitatur num.* 466.

467 *Pro donatione causa mortis non competit hypothecaria, ut pro legatis.*

468 *Restitutio minori non datur adversus testamentum.*

469 *Minor potest actum facere nomine & periculo alterius, ut procurator, vel aliter. Limitatur num.* 473.474. 475.

470 *Pupillus non restituitur contra id, quod alterius mandato gessit.*

471 *Pupillus potest adire hereditatem, periculo alterius, cui venit restituenda.*

472 *Minor & mulier possunt contrahere alieno nomine, sine solemnitate statutorum.*

474 *Minor non potest esse tutor legitimus.*

475 *Minor ad eligendum Prælatum, vel quid simile faciendum suo nomine, est inhabilis.*

476 *Minor promittens, vel alienans rem alienam domino consentiente, cui postea succedat, non potest hujusmodi promissionem infringere. Limitatur num.* 477.

478 *Contractus factus à minore communi opinione reputato suo juris, valet. Limitatur num.* 479.

480 *Tutor licet possit venire contra alienationem nulliter factam in vita minoris, mortuo minore, & ei succedens, non potest venire contra eam.*

481 *Curator distrahens prædium minoris nulliter, si obligaverit bona propria prædiumque evincatur emptor, competit emptori actio hypothecaria in bonis curatoris.*

482 *Venire*

482 *Venire an possit quis contra factum proprium, quod de jure non valet?*

483 *In alienatione facta per patrem bonorum filij decretum judicis non requiritur. Limitatur num. 486.*

484 *Quid si minor cum patre contrahat, vel ei donet.*

485 *Magis communis opinio.*

486 *Pater tutor filij non potest alienare bona minoris sine decreto. Ampliatur num. 489. Limitatur num. 490.*

487 *Pater legitimus administrator bonorum filiorum non potest opulentam hæreditatem, quam ex successione matris acceperunt, inter filios minores dividere, sine decreto.*

488 *Pater an sine decreto judicis possit transigere super bonis, in quibus habeat usum fructum, in præjudicium filij?*

491 *Alienatio rei minoris valet, quo ad obligationem accessoriam, modo nullitas non sit, nisi ex defectu solemnitatis. Ampliatur num. 493. Limitatur num. 494.*

492 *Tutor & Curator valide obligare potest bona propria pro evictione bonorum minoris, sine solemnitate alienatorum.*

495 *Pupillus an possit alienare possessionem rerum immobilium alienarum cum tutore, sine decreto Iudicis.*

496 *Quando solemnitas & forma intervenerit in contractu præambulo, sufficit in consequentiam ejusdem actus, Limitatur num. 505. 506.*

497 *Mulier, si rem prius vendiderit cum autoritate viri, consensus trahitur ad consequentia.*

498 *Pater consentiens filio agenti, vel defendenti in judicio, talis consensus non est necesse præstari in executione sententiæ.*

499 *Pater consentiens filio contrahenti in instrumento guarentigionato, quod habeat paratam executionem; hujusmodi instrumentum pro filio, aut contra ipsum executioni mitti poterit, sine consensu patris.*

500 Pater-

521 *Dolus præsumptus quis.*

522 *Minor, qui factus major dolum in contractu ab adversario adhibitum scivit, si non contradixit, dolum remisisse dicitur.*

523 *Dolus de præterito potest remitti.*

524 *Contractum nullum ipso jure minor major factus ratificare potest expressis verbis, & facto. Ampliatur num. 525. 526. 530. 531. Limitatur num. 550. 556.*

527 *Rescripti natura est, non præjudicare alicui.*

528 *Rescripta dicuntur esse modici præjudicii.*

529 *Verba rescripti debent reduci ad jus commune, licet natura verborum non patiatur.*

532 *Quis dicatur expresse ratificare.*

533 *Animus ita factis, ut verbis declaratur.*

535 *Plus est facto, quam verbis mentem declarare.*

536 *Ex non facto voluntas, & animus declaratur.*

537 *Solvens, vel recipiens solutionem ob causam celebrati contractus, an illum contractum ratificare dicatur?*

538 *An ratificet contractum minor, si ob eam causam annuos fructus percipiat.*

539 *Dilationem ad solvendum petens contractum ratum habere dicitur.*

540 *Ratam habere venditionem dicitur, qui rei pretium sibi solvi postulat.*

541 *Idem in eo, qui agit ut rem ex celebrato contractu consequatur.*

542 *Idem in eo qui fructus colligit.*

543 *Idem in eo, qui agit ad pensionem ex locatione ad longum tempus.*

544 *Mandans solvi de pretio emptionis, & se ex ipso contractu emptionis juvans, & illo utens, censetur ipsam emptionem approbare.*

545 *Quando quis accipit bona sibi per laudum adjudicata, censetur ipsum laudum ratificare.*

546 *Recipiens pensionem pro contractu locationis censetur ipsam locationem approbare.*

570 *Alienatio bonorum minoris, si duplici vitio laborat nullitatis, scilicet, & læsionis, non convalidatur ex ratificatione, juxta titulum* C. si major factus alienat. sine decreto ratam habuerit.

571 *Minor si effectus major ignoravit, vel dubitavit, sub qua forma olim à se fuerit celebratus contractus, non dicitur eum ratum habuisse ex lapsu temporis.*

572 *Dubitans ignoranti æquiparatur.*

573 *Fundus, qui jure pignoris est apud minorem, alienare sine decreto potest.*

574 *Rescriptum Principis tantum valet, quantum decretum Iudicis solemniter emanatum.*

575 *Alienatio omissa autoritate tutoris vel curatoris, & solemnitate decreti à jure requisita, firmatur & validatur, si interveniat juramentum præstitum per puberem. Limitatur num.* 587. 597. 598. 599.

576 *Communis opinio.*

577 *Authent.* Sacramenta puberum, *non observatur in regno Franciæ.*

578 *Minor licet juraverit, data tamen enormi læsione, contravenire potest, petens ad cautelam absolutionem à juramento. Ampliatur num.* 584.

579 *Authent.* Sacramento puberum, *locum non habet, si dolo reipsa contractus arguatur.*

580 *Deceptiones enormes à juramento sunt exceptæ.*

581 *Simplicitas præsumitur in minore & muliere, & si juret juramentum, captiosum est, & per Episcopum relaxari debet. Ampliatur num.* 582. 583.

585 *Renunciare quis non dicitur juri, quod habere ignorat.*

586 *Iuramentum minori non obest, nisi fuerit prius certioratus de beneficio suo.*

588 *Statutum simpliciter annullans contractum comprehendit etiam juratum.*

589 *Iuramentum vere, vel præsumptive dolo præstitum, non præjudicat minori.*

590 *Communis opinio.*

591 *Iuramentum super conrractu simulato interpositum est nullum, & tali casu non est petenda absolutio à juramento.*

592 *Authent.* Sacramenta puberum, *non habet locum, quando narrata Iudici non sunt vera.*

593 *Iuramentum assertorium, quo juravit omnia & singula contractus esse vera, non valet, tanquam appositum in fraudem.*

594 *Iuramentum minoris, asserentis se majorem, excludit à beneficio ætatis, non etiam nullitatis.*

595 *Iuramentum minoris corporaliter præstitum, excludit omne auxilium.*

596 *Iuramentum quando dicatur corporaliter præstitum.*

600 *Renunciatio jurata non ligat eum, qui prius non renunciare juraverit.*

601 *Iuramentum primum, quando præjudicet secundo.*

602 *Contractus factus cum juramento ex intervallo præstito, non valet.*

603 *Iuramentum non firmat contractum, in quo desint solemnitates probatoriæ, requisitæ ad actum, quia dicuntur inductæ ad publicam utilitatem.*

604 *Prohibitio legis accedens prohibitioni hominis, fortius operatur.*

605 *Instrumentum Imperatoris contra testamentum non valet.*

606 *Minor alienans contra prohibitionem testatoris, qui in causa alienationis voluit bona ad alium devenire, non restituitur.*

607 *Dolus verus arguitur in eo, qui scienter facit rem prohibitam.*

608 *Dolus præsumitur in tutore, alienante rem pupilli sine causa.*

609 *Dolus præsumitur in eo, qui aliquid facit spreta denunciatione, aut prohibitione sibi facta.*

610 *Minor anno decimo quarto ætatis potest resignare beneficia, & pro eis agere, sed læsus facile restituitur.*

611 Mi-

611 *Minor in beneficialibus, reputatur major.*

612 *Minor viginti quinque annis, major tamen quatuordecim annis, in beneficialibus potest in judicio agere, se defendere per se, vel per alium, sine solemnitate & beneficio renunciare.*

613 *A pari procedunt, actiones movere, & alienare seu renunciare.*

614 *Minor legitimam personam habet standi in judicio, in causa matrimonij.*

615 *Tutor errore lapsus, vendens prædium sine decreto, & & pecuniam inde redactam creditoribus solvens, si fundum vendicare velit, repelletur exceptione doli, nisi offerat restituere eum medij temporis usuris, & sumptus meliorati prædij, & num.* 616.

617 *Minor non potest vendicare prædium, sine decreto venditum, quando æstimationem consecutus fuerit actione tutelæ.*

618 *Statutum potest aliquem facere majorem ante vigesimum quintum annum, & dare potestatem se obligandi, contrahendi, & immobilia alienandi. Limitatur num.* 619. 620. 621.

622 *Donatio facta à minore ei, à quo quis prius eandem rem ex donatione acceperat, an valeat.*

623 *Major viginti quinque annis suum corpus vendere potest, & quæ sit ratio, num.* 624. *Limitatur num.* 625.

SUperiore cap. diximus, quæ tutores vel curatores, ut rectè tutelam administrent, facere teneātur, cōsequens nunc est, ut videamus, quomodo minorum bona alienari, vel distrahi debeant, quæ solemnitates circa hanc alienationim requirantur, & quib. casib. sine decreto Prętoris bona immobilia alienari nō possint, & quib. possint. Quod caput, ut rectius intelligatur, una regula absolvemus, & hæc est q̄ sequitur: Alienatio *rei immobilis minoris, quæ sine justa causa, 1
& prævia legitima causæ cognitione, & interposito

decreto facta est, inutilis est, & nulla, *l.1. & l. magis puto, §. non passim, ff. de reb. eor. qui sub tut.* quem textum in hanc sententiam annotavit Bald. *in l.1.n.12.in fin. C: de fide instr. & jur. hastæ fisc. lib.10,* facit, *l. quæ tutores, C. de admin. tut.* Zas. *cons.21.n.2.lib.1.* Ever. *in loc. legal. loco, à minore, ad Ecclesiam, vers.12.* quæ communis est, secundum
2 Roderic. * Soar. doctissimum Hispanum, *allegat.2.n.7* & tradit Dec. pro ære alieno tantum, eam alienationem fieri posse, *in l. mandata, num.6 ff. de offic. ejus, cui mand. est jurisd. per d. l. magis puto, §. si quis alienum, & l. ob*
3 *æs alienum tantum, C. de præd. minorum.* Et hæc * quidem causæ cognitio, quæ requiritur in alienatione bonorum immobilium minoris, juxta *d. l. magis puto, §. non passim.* est de substantia alienationis, & necessario requiritur, ut tradit Imol. *cons.98. incip. In causa quæ vertitur.*
4 In qua * etiam tali casu non sufficit sola autoritas
5 tutoris, *l. non est, l. etsi is, C. de præd. minor.* Nec etiam * unum sine altero sufficit, *d. l. magis puto, §. non passim, & d. l. ob æs, C. de præd. minor.* sed quod duo copulativè requirantur, scilicet forma, id est solemnitas, & justa causa, secundum Dec. & ibi Mol. *cons.282.n.6.* Debet igi-
6 tur Judex * inprimis excutere, an sit causa necessitatis, puta, æs alienum, juxta *d.l. magis puto, §. non passim, & d.*
7 *l. quæ tutores, & d.l. ob æs.* Et si æs alienum * non interveniat, tutores tamen allegent expedire hæc prædia vendere, vel alia comparare, vel certè istis carere, videndũ erit, an Prætor debeat eis permittere, & magis est, ne possit. Prætori enim non liberum arbitrium est datum distrahendi res pupillares, sed ita demum, si æs alienum immineat. Proinde si amiserit ære alieno non allegato, consequenter dicemus nullam esse venditionem, nullumq; decretum: non enim passim distrahi jubere Prætori tributum esse, sed ita demum, ut proximè diximus, si urgeat æs alienum, *d.l. magis puto, §. si æs alienum.* Afflict. *decis.294.n.2.* Paris. *cons.89.n.2. & cons.99.nu.2.*
8 *lib.2.* Rol. à Vall. vir (mea sententia) de * legali scientia

benè

benè meritus, & ab omnibus suspiciendus, *in Delphico ejus cons. 33. n. 2. lib. 1*. In qua etiam alienatione * multum 9
versari debet judicis arbitrium, ut diligenter videat, an tantum urgeat æs alienum, ut hæc prædiorum alienatio in tempus differri non possit. Et ideò circa * hanc 10
alienationem credendum non erit desuper tutori, vel curatori, asserenti de ære alieno, non sæpissimè lucri sui gratia nonnunquam asseverare Prætori soleant necesse esse distrahi possessionem, vel obligari, sed veritas ulterius per Iudicem perscrutanda erit ab illis, qui notitiam habeant de statu, & fortunis minoris, quod apparere debet per instrumentum publicũ præcedens, ut tradit Dec. *cons. 403. n. 12* & Corn. *cons. 71. n. 4. lib. 3*.

Secundo debet * Iudex excutere, an aliunde possit 11
pecunia expediri ad extenuandum æs alienum, vel ex pecunia, quam pupillus habet forte numeratam, vel in nominibus, vel fructibus conditis, vel in redituum vel obventionum spe, *d. §. non passim, vers. quærere*. & Dec. *d. cons. 403. n. 12*. Ni si * ex pecunia majus lucrum sperare 12
probabiliter possit tutor, quo casu Iudex æstimare poterit, creditoribus non esse satisfaciendum ex istis pecuniis, ut tradit doctiss. Jac. Menoch. *de arbit. Iud. lib. 3. cent. 2. cas. 171. n. 12*.

Tertio debet * inquirere Judex, num aliæ res sint, 13
præter prædia, quæ distrahi commodius possint, & ex quorum pretio æri alieno satiefieri possit, *d. l. magis puto, §. non passim*, ut sunt bona mobilia, & præsertim illa, quæ facile indies consumi parva cum utilitate possunt, *d. l. magis puto, §. non passim, vers. Item requirat*. Afflict. *d. decis. 249. n. 2*. & Paris. *d. cons. 98. n. 9. lib. 1*. Imò * etiam ut 14
vendantur res stabiles minoris, & alienentur, secundum Angel. *in auth. de eccles. rer. immob. alien.* quem sequitur Corn. *cons. 92. lib. 4*. necessarium erit, ut intercedat interlocutoria judicis, per quam declaretur, non extare bona immobilia ipsorum minorum, & quod illa, quæ alienantur, sint minus damnosa, *d. §. non passim*. Adeò

15 ut etiam reditus, quem * habeat pupillus, ante Prædia vendi debeat, *dict.* §. *non passim*, ubi * prædia minoris
16 ære alieno laborantis prohibentur alienari, si minor habeat reditus, & obventiones, quæ tanquam viliora prius distrahi jubentur. Ad quem quoq; finem Iudex convocat pupilli necessarios, vel alios probos, qui eum instruant de fortunis minoris, ut supra proxime diximus, & his deficientibus, vel suspectis, jubet edi rationes, itemq; synopsim, id est, brevem descriptio-
17 nem bonorum * pupillorum, *d. l. magnis puto*, §. *imprimis*. Cujac. *obs*. 8. *c*. 1. & ante eum Afflict *decis*. 249. Ad-
18 eo * ut alienatio facta sine prævia solemnitate, sit nulla, secundum Andr. Barbat. *cons*. 6. *in fin. lib*. 4. & Paul. Paris. *cons*. 98. *n*. 11. *lib*. 4. *&* *cons*. 85. *n*. 16. *lib*. 3.

19 Quarto inquirere Iudex debet, an * urgeat æs alienum, vel instet creditor pupillum, vel ejus tutorem ad solvendum, ne scilicet possit differri in aliud tempus prædiorum alienatio, *l. tutor urgentibus, ff. de minor. & d.*
20 *l. magis puto*, §. *non passim, vers. si modo*. Constare * equidem debet, creditores assidue instare, id quod satis ostendunt verba illa, *d*. §. *non passim, ibi; si modo urgeat creditor*. Est enim urgere cogere, premere, atque impellere, teste Cicerone, *in Hortensio, & pro Rabirio Posthumo,*
21 *& pro Plancio*. Nec etiam * sufficit, quod hoc in instrumento afferatur, sed quod debeat in actis, & reipsa cōstare, secundum Paris. *cons*. 98. *n*. 9. *&* 11. *lib*. 1. & Rol. à Vall. *cons*. 33. *n*. 3. *lib*. 1. & ante eum tenuit Dec. *cons*. 60. *n*. 2. *per l. si forte*, ubi Bartol. *ff. de castr. pecul* gloss. & Dd. *in l. si donatione*, C *de collat*.

22 Quinto debet inquirere Iudex, an * potius vendere, vel obligare expediat nec ne, *d. l. magis puto*, §. *item*
23 *Prætor*. Quo facto ipse Prætor * debet statuere & eligere, nec alternative permittere, alioqui non diceretur bene functus suis partibus, *l. si pupillorum*, §. *si prætor, ff.*
24 *de reb. eor*. Alex. cum Mol. *cons*. 189. *n*. 4. *lib*. 7. si * tamen alternative concessum fuerit, valebit ad excusandum tutorem

tutorem, ne male administrasse videatur, subsecuta alienatione vel obligatione; sed tutor tamen non poterit vendere si Prætor * obligare permiserit, aut contra, secundum Ruin, *cons.* 159. *n.* 3. *lib.* 5. 25

Sexto, vigilanter * observare ac æstimare debet Prætor, ne plus accipiatur, sub obligatione prædiorũ, fœnoris, quam quod opus sit ad solvendum æs alienũ, ne propter modicum æs alienum, magna possessio distrahatur: sed si sit alia possessio minor vel minus utilis pupillo, ex cujus pretio æs alienum solvi possit, magis jubere debet eam distrahi, quam majorem & utilioré, *d. l. magis puto*, §. *item Prætor*, *ff. de reb. eor.* Afflict. *decis.* 49. Dec. *consil.* 403. *num.* 18. *l. et si sive*, §. 1. *de minor.* Bald. *cons.* 75. *lib.* 1. 26

Septimo Prætor curare debet, ut pecunia * mutuo accepta, solvatur creditoribus; quia alioqui non dicitur urgere necessitas, ut est optimus textus, *in d. l. magis puto*, §. *ne tamen.* Dec. *d. cons.* 403. *n.* 12. *in fin.* & 18. allegans Bart. *in l.* 1. §. *nunciatio*, *ff. de nov. op. nunc.* ubi inquit, quod * quando aliquid permittitur contra regulam juris communis pro aliqua necessitate, eatenus permittatur, quatenus illa necessitas instet, & urgeat, & non ultra, *l.* 1. *in fin. ff. de feriis*, *l. Senatus*, *ff. de offic. Præsid.* & facit text. *in c. qui pro necessitate*, 1. *quæst.* 1. & *c. qui pro remedio*, 1. *quæst.* 7. 27 28

Octavo requiritur, ut * interveniat tutoris autoritas, *l. neq;*, & *l. eum*, C. *de autorit. tut.* & *Instit. de autor. tut. per tot.* gloss. *in l.* 1. *in princ. in verbo, alienum*, *ff. de reb. eor.* de qua re latissime diximus *cap.* 30. *regula, Gestum à pupillo.* 29

Nono debet * constare de tutela, juxta notata per Bartol. *in l. legitimos*, *ff. de legit. tut.* & de inventario tutoris, de quo *in l. tutor, qui repertorium*, *ff. de admin. tut.* Nec etiam sufficit eum * esse tutorem, sed talem, qui legitime administrat, & in administratione est, ut tradit Dec. *cons.* 476. *n.* 2. *vers.* & *quia.* Curt. jun. *cons.* 29. *n.* 6. & 7. 30 31

32 & 7. qui hoc ampliat, etiam * aliis omnibus solemnibus intervenientibus, ut non valeat contractus, vel alienatio, dicens, eam communem, secundum scribentes, *in l. etsi plurib ff. de autor. tut.*

33 Decimo, quod ante decretum * debeant causæ dis-
34 cuti & probari, nec causas allegare sufficiat, quibus omninò facienda est alienatio, *l minorum, C. de præd. minor.* Paris. *cons 98. num. 8. lib 1.* quanquam Rol. à Vall. *consil. 33. n. 10. lib. 1.* sentiat, post decretum fieri posse. Ampli-
35 us etiam * desuper credendum non est judici, asserenti causam alienationis esse justam, sed quod debeat constare per scripturam separatam, secundum Paul. de Cast. *cons. 39.* quem sequitur Jas. *in l. sciendum, ff. de verb. sig.* & Alex. *consil, 17 lib. 4.*

36 Undecimo requiritur decreti * interpositio, secundum Lud. Gomez. *reg. de annali, quæst. 65. per l. minorum, C. de præd & aliis reb. min.* quia est de forma, quæ peti debet ab ipso tutore, nec sufficit ad hoc Procurator, *d. l. in minorum,* ubi gloss. Bald. & Jason. *in l. 1. §. idem acquirimus, ff. de acq poss.* & Angel. *in l. post mortem, §. neque adoptare, ff. de adopt.* gloss. & Bart. *in l. neque, C. de procurat.* licet Dec. *in l. mandata, n. 1. & 2. de offic. ejus: cui mand. est jurisdict.* contrarium tenere velle videatur.

37 Duodecimo requiritur, quod * si statutum requirat alias solemnitates à jure non requisitas, quod illæ quoque intervenire debeant, ultra requisitas à jure
38 communi, ut est * in statuto nostro Ultrajectino *rubr. 28. artic. 6.* dictante pupillum non posse vendere prædia ante viginti annos, nisi cum consensu propinquorum, ut tradit Castr. *cons. 106. lib. 2.* ut eum allegat Tiraq. *post leges connubiales, gl. 6. n. 49.* & quod per tale statutum aliis statutis derogatum non videatur, & ideo
39 non * sumi argumentum à contrario sensu in derogationem juris communis: quia cum veniat statutum addendo ad jus commune, inductum ad unum finem, non debeat contrarium operari, *arg. l. legata inutiliter,*

ff. de

ff. de admin. legat. l. cum tale, §. falsam, ff. de cond. & demonstr. Quare etiam * solemnitas ultra jus commune cumulativè requiritur, & statutum suppletur à jure communi, *arg. l. 4. §. si quis condemnatus, ff. de re jud.* Paul. de Castr. *consl. 273. alias* 271. Qui licet loquatur de statuto respectu juris communis: idem tamen dicendum erit respectu aliorum statutorum. Nam si statutum debeat suppleri à jure communi, à fortiori per alia statuta, ut dicit Pet, de Anchor. *cons. 93. in verb. non obstat, & in consil. 423.* & Roman. *cons. 399.* dicens, quod * statutum præsumatur potius velle conservare alia statuta, quæ ab eodem fonte, & ab eisdem statuentibus processerunt, quam jus commune, *arg. l. si hominem, ff. mand. & in l. formam, C. de offic. Præf. Prat.* Ad quod benè facit, quod in fortioribus terminis voluit Bart. *in l. 3. §. cum Titio, ff. de alim. legat.* quod si statutum pro maleficio imponat pœnam mille, & pro eodem maleficio aliud statutum imponat pœnam quinquaginta tantum, quod per istam dictionem taxativam * *tantum*, non videatur corrigi aliud statutum de majori pœna. Hinc * etiam statutum prohibens minorem alienare non servare solemnitate statuti, etiam locum habet in alienatione facta per tutorem vel curatorem, forma statuti non servata. Nam licet edictum de minoribus, & ejus verba loquantur de gestis per minores, *l. 1. §. 1. ff. de minor.* tamen comprehendunt etiam actum gestum per tutorem & curatorem administratorio nomine minoris, *l. etiam, & l. fin. C. si tut. vel curat.* Et interpretativè * qui per alium facit, ipse facere dicatur, & interveniente curatore seu tutore persona sagace, minor facilé decipi non potest, quæ sententia tanquam verior amplectenda est, rationibus adductis per Paris. *cons. 28. n. 34. usque ad 40. lib. 1.* qui satis superq; argumenta contraria, *n. 25. usque ad* 34. per eum adducta, dissolvit, sicuti etiam facit, *consil. proxime seq. n. 31, usque ad* 54. ad quē lectorem relegamus, dicens pręterea idē Paris. *cons. 98. n. 74. usq; ad cons. 81, & cons. seq.* num.

40 41 42 43 44

45 *num.25.& 26.* omissionẽ* solemnitatis statutariæ vitiare actum, nec posse impleri per æquipollens, sed debere ad unguem servari, per not. *in l. siquidem, C. de præd.minor.* Alex*cons.*138.*lib.*2. Mar. Soc *cons.* 24.*lib*.1. cum nec levis censeri debeat, sed gravis, ut plenè ha-
46 betur *in l.non dubium, C.de leg.* dicaturq; tale* statutum favorabile, secundum Bart. *in l.qui exceptionẽ, ff.de con-*
47 *dict.indeb.* quo casu * etiam in exorbitantibus fieri debet extensio de casu verò ad fictum, quando in utroque eadem est ratio, & sumus in favorabilibus, secundum Bart. & alios, *in l.si constante, in princ. ff. sol.matr.*
48 & ideo* statutum nostrum loquens in minore, cũ sit favorabile, extendi debet, quando minor fictè cõtra-
49 hit per curatorem, & hoc * statutum in tantum procedit, etiamsi aliquando inter aliquos non fuisset observatum, ut dicit Paris. *d, cons.*98.*n*.81.82. dicit ampli-
50 us *cons.* 99. *n*.54. *usq; ad fin.* hoc* statutum procedere, etiamsi contractus fuisset celebratus extra territoriũ, res tamen sita esset in territorio, & minor subditus, quia statutum concernit favorem minorum, quo casu ligat minorem ubicumq; contrahentem, allegans ad hoc Bartol. *in l.cunctos, C.de sum.Trinit.in 6.q.princip.* & Pet. de Anchor. *in cap.* 1. *de constit, in* 12. *quæst. princip.*
51 Maximè * quando talis minor contraheret extra territorium cum alio subdito ipsius territorii, secus verò si contraheret, cum non subdito extra territorium;
52 nisi statutum * loqueretur, nedum in personam, sed rem, seu inhabilitaret actum ratione personæ, quo quidem casu sit, ut ratione rei sitæ statutum prædictum locum habeat, ubicumque contractus fuerit celebratus, dummodo respiciat rem sitam in territorio statuentium, ut videtur sentire Bart. *in d. l. cunctos populos, in 7. quæst.princ.vers sed posset dubitari de tali quæstione,* & quæ habentur *in c.*1.*de privileg. lib. 6. & c. fin.*
53 *& c. dilecti, extr. de for. compet.* ubi * ratione rei sitæ multa conceduntur, quæ alias non concederentur.

De-

Decimo tertio requiritur, quod his omnibus per- 54
actis, intervenire debeat decretum judicis, in quo judex dicat venditionem esse faciendam, & quod ideò interponat suum decretum, *l.1 & l.si pupillorum,§.si Prætor,ff.de reb.eor.* alias eis omissis tanquam pro substantia & forma requisitis, non valebit venditio, *l.cum hi, §.causa, & §.si Prætor, ff. de transact.* Specul. *in tit.de Procurat.§.1. vers. sed quid si solum per libellum.* Affl.*decis.249.* & optimè Zas. *cons.21.num.2.vers.sed demus,lib.1.* Quod quidem * decretum judex ubi prædium situm est in- 55
terponere debet, ut tradit Pet. Rebuff. *in Compend. alienat. rer. ecclesiast. fol mihi 97. n.22.& ad concordata tit. de collat. §. si quis verò, fol.329. per l. si prædium, ubi Dd. C. de præd. minor.* Pragmatica Sanctio *de Annatis,fol.mihi 157 in verb. locorum, l.magis,§ illud, ff. de reb.eor.* Cravet. *cons. 271. in princ. vers.2. posito, & optime consil.30. num.1. vers. quarto videmus.* Dicit tamen Rebuffus, *d. num.22.* cautius & tutius esse, ut utriusque consensus interveniat, *arg. l. Iurisperitos, §.1. ff.de excus.tut.* id quod ante eum quoque tenuit Lambert. *de jure patron. 8. artic. 2. part. princ. 1.part.lib 1.*

56
Decimo quarto requiritur, quod * judex tempore interpositionis decreti omninò sedere debeat, *l. naturali, §. si quæratur, ibi, & pro tribunali decretum interpositum sit. ff. de confirm. tut.* Corn. *cons.98.num.4.lib.1.* & facit *l. 3.§ penult.ff.de bon possess. ibi; causa cognita pro tribunali,* nisi ex vi * consuetudinis, & ex stilo fori aliter provide- 57
retur; quia consuetudo & stilus fori loci habet vim specialis privilegii Principis, ut tradit Abbas *in c. super quibusdam, §. præterea,ff.de verb.sig.* Vel si esset judex delegatus; qui * cum non habeat locum certum, poterit 58
in Camera jus dicere, vel decretum interponere, ut tradit Bald. *in l cum sententiam, C. de sent. n.2.* quod tamen intelligendum est de delegato ad unam causam, & non ad universitatem causarum, ut tradunt Dd. *in l. si locus ff. de judic.* Idem quoque dicendum erit in arbitrio, qui

pote-

59 poterit sibi * ad suum arbitrium eligere locum honestum, secundum Bald. *in l. pen. n. 6. de just. & jur.*

60 Decimo quinto* requiritur, antequam bona minorum alienentur, ut prius fiat subhastatio, & in locis publicis præfigantur schedulæ notificando, quod dabuntur plus offerenti, ut tradit Bald. *in l. ordo, vers. sed tu, C. de execut. rei jud. & in auth. hoc jus porrectum, C. de sacros. eccles.* Bart. *in l. ait Prætor, §. sed hodie, & ibi etiam* Bald. *ff. de minor. l. 1. C. de fide instr. & jur. hast. fisc. lib.* 10. Bart. *in l. alio, ff. de alim. & cib. leg.* Matth. de Afflict. *in decis. Neap. quæst.* 249. Paris. *cons.* 98. *& seq. lib.* 1. & novissime Eman. Soar. *l. com. opin. lit. D. n.* 20. dicens commu-
61 nem, &* ulterius Menoch. *de arbit. jud. lib. 2. cent.* 8. *cas.* 129. *num. 2. &* 3. dicit, quod debeat fieri licitatio per viginti dies, allegans Bartolum *in l. licitatio, in princ. ff. de Public.* atque ita intelligendam esse authent. *hoc jus porrectum, C. de sacros. Eccles.* quæ viginti dies in bonis ecclesiæ distrahendis præstituerit, & similiter dicendum esse in distractione bonorum fisci & civitatis, ut tradit gl. *in l. 1. C. de vendit. bonis civit. & in l. 1. C. de fide instrument. & jur. hast. fiscal. lib.* 10. id quod & Bald. quoque placuit *in l. 1. num. 5. C. de præscript. 30. annor.* Et
62 quod pro * decreto judicis interposito præsumendũ etiam sit, teste Alciato, *in tractat de præsumpt. reg 3. præ-*
63 *sumpt.* 10. communẽ* dicens, & ante eum tradit Dec. *in c. quoniam, n.* 42. & ibidem Molin. *de probat.* & Pet. Duen. *reg.* 189. quam regulam latissimè exornavimus cum ampliationibus & limitationibus, in tractatu
64 nostro præsumptionum. Verum hæc, quæ* diximus de subhastatione, maximè procedunt, quando consuetudo loci hoc exigeret, quo casu omitti non debet, licet alias de jure talis subhastatio non requiratur, teste Molin. ad Decium *cons.* 403. *n.* 12. *lit. A.*

65 Ampliatur autem prædicta reg. Primo, quod* tutor bona minorum absq; præmissis, & aliis juris solemnitatibus alienans dicatur esse in dolo, ex quo contra

tra legum interdicta contraxerit, *l. quemadmodum, in fi. C. de agric. & censit. lib. 10. l. non dubium, C. de legib. l. jubemus nulli, C. de sacros. Ecclesf.* Dec. *cons.* 178. Ruin. *cons.* 29. *vers. super quarto, in fin lib.* 5. & quod * contra eum ju- 66
rari in litem possit, eorumq; juramento probari, eorum res, rerum quantitas, fructus, æstimatio, ac interesse, in quibus tutor alienans debeat condemnari erga minores, ut tradunt Dec. & Ruin. *in locis supr. al-*
leg. Et quod talis * etiam tutor extra ordinem puniri 67
possit, *l. in eos*, ubi text. Bart. & Dd. *ff. de tutel.* Cravet.
cons. 286. Id quod * etiam obtinet in Prælato alienan- 68
te, qui dicitur perjurus, & alias pœnas incurrit: quas tradunt Rebuff. *in suo tract, alienat. n.* 102. *usque* 114. & novissime Nicol. Ever. *cons.* 74.

Secundò ampliatur ut * procedat, etiamsi pater vel 69
parens tutor sit alicui ex liberis, debet tamen eo casu judex pronior esse ad consentiendū patri, *l. si pupilloru, ff. de reb. eor. l. 3. C. de præd. & aliis reb. min.* Maximè, &
multo * magis, si tanquam suum esset, non tanquam 70
pupillare vendiderit, *d. l. 3. l. Julianus, §. curator, ff. de cur. furios.* quia non furiosi negotium gerens, tradit. Nisi
* pater hoc faceret ut legitimus administrator bono- 71
rum filii, qui potest bona filii sine decreto alienare, ut tradunt Tiraq. *in l. si unquam, in præfat. n.* 28. 32. 33. C. *de revoc. donat.* & acutissimus Didac. Couvar. *lib.* 1.
var. resol. c. 8. *n.* 6. Sed si non subesset * justa caussa alie- 72
nandi, utpote æs alienum urgens, non poterit pater illa bona alienare, eo quod patris autoritas non suppleat justam causam, sed judicis loco sit, atq; ita decretum tantum suppleat, ut tradunt Cravet. *cons.* 74. *num.* 1. & novissimè Alciat. *in tractat. præsumpt. reg.* 1. *præsumpt.* 2 *num.* 6. 7.

Tertio ampliatur * ut procedat, etiamsi alienatio 73
fieret inter affines, & fratres, adhuc enim sine decreto fieri non poterit alienatio, *l.* 4. & ibi Dd. notant C. *de præd. minor.*

Quar-

74 Quartò ampliatur, ut * procedat, etiamsi minor juraverit se majorem annis. Quia licet beneficium restitutionis tollat, tamen contractum non ideo minus nullum dicet, si consensus propinquorum statuti loci requisitus, non intervenerit, ut tradit Soar. *lib.*
75 *com.opin.lit.M.n*, 167. dicens, * communem.
76 Quintò ampliatur ut * procedat, etiamsi minor veniam ætatis impetraverit, *l.2.& 3 C. de his, qui veni-*
77 *am ætat. & l.1.C. qui & advers. quos.* Quia * licet venia tollat restitutionem in integrum, tamen non tollit nullitatem actus, ubi de alienatione, vel hypotheca rerum immobilium agitur, vel quæ immobili æqui-
78 paretur, *d.l. 2. & 3.* Etiamsi * constaret pecuniam versam in rem minoris, quia hoc non validat alienationem prædii, vel similis juris, *l. non solum, l. utere, l. si prædium, C. de præd. min. sin. dec. non alien.*

79 Sextò ampliatur, ut * procedat etiamsi tutor velit alienare, vel transferre rem in eum, à quo minor eam habuit, vel à quo provenit, ut tradit Ias. *in l. cum filio, n.* 170. quem sequitur Tiraq. *in l. si unquam, verbo, donatione largitus, n.* 158. licet hac in re dubitasse videatur. Sicuti etiam idem Tiraq. dubitans *lib. de jure mariti, gl. 5. n.* 54. in simili consuetudine citat consilium Paul. de Castr. sed tandem *nu.* 56. *in fin.* magis probat hanc sententiam, ad quam facit *l. 2. C. si adv. don. & l. si ad resolvenda, C. de præd. minor. l. 1. §. ult. ff. de reb. eor.* & hanc opinionem tanquam veriorem tenet Pinel. *in 3. part. leg. 1. n. 58. C. de bon. mater. in vers. sed contrarium puto.*

80 Septimò ampliatur, quod * etiam acquirens à minore, vel tutore, dicatur esse in dolo præsumpto, sine mala fide, ut probat text. *in c. qui contra jura,* ubi Dyn. *de reg. jur. in 6.* glossa notab. ubi Bart. *in l. 1. C de fid. inst. & jure hast. fisc. lib.* 10. & pulchrè Bald. *cons.* 347. optimè Cravet. *de antiq. temp. §. materia ista, n. 5.* in Prælato sine juris solemnitate contrahente, & quod ideò etiam perdat, vel amittat pretium, ubi solemnitates

juris

Juris prædictæ non fuerint adhibitæ, & justa causa non erat alienandi, *l. jubemus, §. sane*, & ibi notat Bald. & Dd. *C. de sacros. eccl.* Dec. *in l. non omnis, §. si pupillus, ff. si cert. pet.* idem *cons. 60. nu. 2.* Alex. *cons. 4. lib. 3.* Rebuff. *de alien. re. eccles. n. 115.* Eaq; * etiam præsumptio sit 81
juris, & de jure, quæ in oppositum probationem non admittat, ut tradunt Socin. jun. *cons. 69. n. 45. lib. 1.* Paris. *in c. si diligenti, n. 26. de præscript.*

Verum * hæc ampliatio non procedit, primo, quan- 82
do acquirens erat in bona fide, vel quia talis erat persona, cui permittebatur jus ignorare, puta miles, *l. fin. C. de jure delib.*

Secundo non procedit, quando * potest se excusa- 83
re à dolo, quo casu non poterit contra eum in litem jurari, ut tradit Bald. *in authent. qui res, vers. sed contra*, & ibi alij Dd. *C. de sacros. eccles.* gloss. & Dd. *in c. ad audientiam, extr. de reb. eccles. non alien.*

Tertio * non procedit, quatenus pupillus factus es- 84
set locupletior, ut tradunt Hip. Rim. *in §. fin. n. 61. Inst. quib. alien. lic.* Dec. *cons. 60. nu. 2.* Rod. Suares Hispan. *tit. de las deudas, n. 12.* & facit *l. 1. ff. de autor. tut. l. fin. C. de usucap. pro empt. & §. sin autem, Instit. quib. alien. lic.* Quod etiam procedit * in bonæ fidei possessore, qui licet nō 85
teneatur ad æstimationem damni, tenetur tamen in eo, quo fuerit factus locupletior, *l. item veniunt, §. eos autem, l. sed etsi lege, §. consuluit ff. de petit. hered.* Et idem quoq; * dicendum erit in herede, qui licet ex delicto 86
defuncti non obligetur, tamen tenetur in eo, quod ad eum pervenerit, *l. in hered. ff. de dolo, l. 1. § . fin. ff. de vi & vi arm. l. pulsos, C. unde vi, & in reg. sicut pœna, ff. de reg. jur.* Simili * quoq; modo dicendum erit in ecclesia, qua- 87
tenus reperiatur facta locupletior, de pensionib. perceptis, cū ecclesia * sit cultrix & austrix justititiæ, quæ 88
nihil patiatur contra justitiam fieri, *c. 1. §. 1. ff. de alienat. feud.* atque ideo ipsa etiam merito teneri debet, quatenus facta fuerit locupletior, juxta notata per gloss. &

Bart. *in authent. qui res, in verb. enim,* C. *de sacrosf. eccles.* & Bald. *in l. jubemus, §. sane, in prin.* C. *eod. & in l. si prædi-tum, in princ.* C. *de præd. min.* Abbat. *in c. si quis præsbyterorum, de reb. eccles. non alien.*

89 Octavo ampliatur, quod * etiam alienans possit rem revocare cum fructibus, secundum gloss. expressam, Bald. Salicet. & alios, *in l. cum à matre.* C. *de rei vendic. argum. l. quemadmodum,* C. *de agric. & censit. lib.* 11. *l.* 3. C. *de præd. min. l. si contra,* C. *si quis ignorans* Quia habet actionem in rem, & in personam, *l. magis, § manet, ff. de*
90 *reb. eorum.* Quæ * ampliatio procedit etiam quo ad virum alienantem rem dotalem contra juris prohibitionem, quæ poterit revocari etiam constante matrimonio, ut tradit glos. *in l. un. §. & cum lex,* C. *de rei uxor. act.*
91 *in verb. alienare.* quæ recepta opinio * est, ut tradit Bald. Novel. *de dote, in 7. parte. privil.* 1. *limit.* 12. Bart. *in l. cum vir, num.* 13. *ff. de usu cap.* & ratio præcipua Dd. est, quia quando factum proprium est à jure prohibitum propter publicam utilitatem, quod quis admittatur, contra illud veniens, *l. quemadmodum,* C. *de agric. & censit. lib.* 10. & notatur *in c. nosti. de elect.* sed hæc alienatio dotis est interdicta propter publicam utilitatem, *l.* 1. *ff.*
92 *solut. matr.* ergo contra * illam venire potest, dato quod maritus jurasset non contravenire: quia talis alienatio non est prohibita in sui favorem, sed tertii, id est, mulieris & Reipublicæ, *d. l.* 1. *ff. solut. matr.* & ideo merito tale juramentum non ligat, quod redundat in præjudicium tertii, *c. cum contingat, in fin. à contr. sensu. de jure-jur.* & tradit Bart. *in l. Titia, §. Imperator, verb. quæro, ff. de legat.* 2. & Bald. *in l.* 1. C. *de inoffic. donat.* de qua re vide late Pinel. *in d.* 3. *parte, legis* 1. *n.* 73. 74. C. *de bon ma-*
92 *ter.* ubi ampliat * hoc etiam procedere in Prælato, vel alio alienante contra legem, *idem in* 2. *part. l.* 2. *c.* 4. *n.*
94 30. *usque ad fin. ejusdem cap.* & in * ecclesia. Nic. Ever. Præses, *cons.* 74. *per tot.*

95 Amplius procedit hæc * ampliatio, quod etiamsi tuto-

tutores vel curatores possessionem licet pignori nexam vendiderint sine decreto, non opus sit restitutione in integrum, *l. non est vobis*, C. *de praed. & al. reb. min.*
Nisi * emptor fuisset bonae fidei, quo casu lucrabitur 96
fructus: ut latissime declarat idem Pinel. *in d. 2. parte, legis 2. c. 4. n. 30. usque ad fin. cap.* C. *de rescind. vend.* ad quem lectorem remittimus.

Nono ampliatur, quod * etiam res alienata, non ser- 97
vata solemnitate, pereat emptori, non obstante contractus nullitate, ut est gloss. singularis *in l. non omni*, §. 1. *in gloss.* 1. *ff. si cert. pet.* Iason. *in l.* 1. *n.* 16. C. *de jur. emphyteut.* Quod notandum est ad limitationem leg. *pignus*, C. *de pignorat. act.* & Carol. Molin. ad Dec. *in l. non omnis*,
§. *si pupillus n.* 4. *ff. si cert. pet.* dicit * communem, licet De- 98
cius contrariũ dicat, *d. n.* 4. distinguendo quod aut fuisset res aeque peritura, apud minorem, vel non.

Ex quibus & illud procedit, an * tutor vel curator, 99
qui vendiderit sui pupilli rem immobilem, & pro evictione obligaverit omnia ejusdem pupilli bona, post decessum pupilli, si ejus heres illam rem revendicaverit, & processu per emptorem eidem tutori denunciato, evictionem capere renuerit, de evictione talis tutor nomine suo proprio teneatur. In qua quaestione primo dicendum videtur, quod tutor sive legitimus, & juridicus, sive illegitimus & falsus sit, non teneatur de evictione, maxime finita tutela, *l. post mortem*, *ff. quand. ex facto tut. l.* 1. & ibi Bald. & Salic. C. *eod. tit. & l. cum quaedam mulier*, C. *de admin. tut.* dummodo vendiderit in
casu concesso & permisso, cum ejus * officium sit necef- 100
sarium, publicum autoritate, & utilit te privatum, *l. si non subscripsisti*. & ibi Salic. C. *de admin. tut.* & gloss. *in c. sicut*, 46. *distinct.* & idem quoq; dicendũ est, quando est publicum autoritate & utilitate, secundum gloss. Alberic. & Dd. *in l. fin. ff. si quis caut.* Quod * etiam maxi- 101
me procedit, quando vendiderit rem tanquam tutor; quo quidem casu non tenetur de evictione nomine suo

 pro-

proprio, sed tantum docere debet, & ostendere se fuisse tutorem legitimum, & juridicum, ut dicunt Bart. & Dd. *in l.1. C. cred. evict. pig. non deb.* ubi Bartol. dicit se millies allegasse tutorem in sui specie non teneri pro venditione facta nomine pupilli, & illud mēti tenendum esse commendat Jac. de S. Georg. *in l. fin. n.13. C. de furt.* & Corn. *cons. 72. l. 4.* quem sequitur Iac. Novel. *reg. 230. in verbo, venditor, fall. 1. per text in l. illicita, ff. de reb. eor.* secundum Bartol. *in l. cum vir, ff. de usucap.* cum
102 *nomine officii solum vendiderit: quod maximè procedit, quando emptor sciverit tutorem vendere bona, tutorio nomine, & sic nomine alieno. Debebat enim perscrutari, an esset tutor legitimus & an poterat alienare dicto nomine, & si non poterat, debebat facere sibi obligare se, & ejus bona, alias dicitur in dolo, & non potest contra tutorem, idemq; venditorem agere ad interesse, ut pulchrè notat Lanfranc. *in c. quoniam contra, de probat. tit. de expensis, n. 4. vers. notate sin-*
103 *gulariter*, ubi inter alia dicit, quod * emptor debeat ante emptionem considerare omnia, quæ eum impediunt agere, & sic videre an venditor sit talis, qualem se faciat, ut tradit Marc. Mant. *decis. 99. n. 5. per text. in l. fin. C. com. de legat.* & Aretin. *in l. si in aliquam rem, num.*
104 *5. ff. de acq. poss.* ubi * emptor qui scienter emit rem alienam à non domino, non potest agere de evictione contra venditorem, sed solum ad pretii restitutionem, ut latè tradit Couvar. *var. resol. lib. 3. c. 17. num. 1. & seq.*
105 Scire * enim, & scire debere, æquiparantur, nec excusatur prætextu ignorātiæ qui scire potuit, quod igno-
106 rat, *l. regula, ff. de jur. & fact. ignor.* Etiamsi * venditor pretium non convertisset in utilitatem domini, sed in usum proprium, postquam emptor ab eo emerit, uti tutore, vel administratore, & sic ei, uti alienæ personæ, adhibendo ei fidem, solverit pretium, de cujus exitu scire, haud spectat emptori, postquam rei emptæ acceperit possessionem, & quoad eum liberas
ha-

habeat ædes venditor, ut tradit Aretin *in §. retinendæ, n.6. Instit. de interdict.* Dec *cons. 330. n. 3.* Verum prædicta* non procedunt, primò, si tutor se & bona sua obligasset, quo quidem casu tenetur de evictione propter pactum & conventionem, cum alias emptor non emisset dicta bona minoris, *l. etsi is quem, C. de præd. minor.* & ibi Bald. & Dd. pulchrè Socin. *cons. 2. lib. 2.* Salic. *in l. & qui, C. quod cum eo*, ubi loquuntur * etiam de procuratore, & alio administratore, nedum necessario, sed etiam voluntario. 107 108

Secundo non procedunt * in venditione non necessaria, videlicet quando tutor vendidit rem pupilli immobilem sine necessitate, & sine judicis decreto, sine quibus talis venditio non valet, *l. non omni, & l. lex quæ tutores, C. de adm. tut.* quo quidem casu tutor tenetur ad restitutionem pretii, nisi doceat in utilitatem & commodum pupilli pretium conversum fuisse, ut dicit textus in terminis *in l. prædiorum*, & ibi glos. & Dd. *C. de præd. minor. & l. 3. ff. quand. ex fact. tut.* & glos. & Dd. *in d. l. fin. ff. si quis caut.* Talis enim tutor censetur esse in dolo, qui ad evictionem capiendam vocatus, non allegaverit tutelam finitam, nec venditionẽ per eum factam, ob necessitatẽ pupilli fuisse factam, nec per consequens pretium in facultates pupilli conversum, & expositum. 109

Decimo ampliatur regula, ut * etiam procedat in bonis furiosi, prodigi, & similium, *l. qui neque, §. sed etsi curator, l. si prædia, vers. idem servari, ff. de reb. eor. l. 2. C. de curat. furios.* Maximè * quando talis curator non satisdedisset, nisi curator * convertisset pretium in utilitatem eorum, quo casu agens repelletur exceptione, *l. consilio, § curator, ff. de curat. fur.* 110 111 112

Undecimo ampliatur, ut procedat, enim si * pater pupilli illa prædia venalia habuisset, modo testamento non caverit, uti distraherentur: non enim utiq; qui ipse voluit vendere, idem etiam postea distrahenda 113

putavit, *l.1.§.si defunctus, ff.de reb. eor.* nec enim voluit pater post mortem suam alienari à filio, quæ alienare ipse noluit.

114 Duodecimo ampliatur quod * etiam vectigale, vel patrimoniale, sive emphyteuticum prædium, vel fructus emphyteuticus, vel vectigalis, sine decreto distrahi non liceat, quamvis jus prædii potius sit, *l.sed si pecunia, §.si jus emphyteuticum, ff. de reb. eor. l.etiam vectigale, C.de præd. minor.*

115 Decimo tertio ampliatur, ut* procedat etiam in lapidicinis, cretifodinis, argentifodinis, salinis, & similibus, *l.sed etsi, §. fin. & l. magis puto, in princ.ff.de reb. eorum.*

116 Decimo quarto ampliatur, ut * procedat etiam in fundo bona fide possesso, *d.l.magis, §.si pupillus,* 1. nam,
117 donec evincatur, pupilli fundus dicitur. Et * idem quoque dicendum erit, si possideat ex causa damni infecti jussu Prætoris, *d.l.magis, §.idemque.*

118 Decimo quinto * ampliatur, ut procedat, etiamsi fundus esset sterilis, vel saxosus, vel pestilens: nam movere hoc non debet, cum utique pro fructuum modo pretium inventurus sit, *l.si fundus, ff.de reb. eor.* atque ita nullum erit pupillo commodum, ut alienetur, ut tradunt Dec *in l.2.n.6.C.de offic.ejus, cui mand.est jurisd.* Cujac. optimè in ecclesia Novell. 7. & novissimè Nicol. Ever. *in loc. à minore ad ecclesiam,* limitat in ecclesia, *in fine.*

119 Decimo sexto ampliatur, ut * procedat quod etiã communia prædia obligari, vel alienari sine decreto non possint, *l.qui neque, §. an obligari ff. de reb. eor. l. inter omnes, C.de præd.minor,* ut tradit Ias. *in l.qui Romæ, §. co-*
120 *hærede, num.28.de verb.oblig.* Communia * autem prædia accipere debemus, si pro indiviso communia sint: Cæterum si pro diviso communia sint, cessante oratione, decreto locus erit, *l.magis, §. communia, ff. de reb. eor.*

Deci-

Decimoseptimo ampliatur, quod * etiam servitus non 121
possit imponi fundo pupilli, vel adolescentis, vel remitti, *l. 3. §. simili modo, ff. de reb. eor.* Pinell. *in 3. part. legis 1. n. 69. & seq.* C. *de bon. mater.* & Tiraq. in materia ususfructus, *tit. de retract. lingu.* §. 1. *gloss. 7. num. 55 & duab. seq.* Sed contrarium tenet in usufructu, *num.* 58. 59. 60. & 61.

Decimo octavo ampliatur ut procedat, etiamsi ali- 122
enatio fieret ob debitum fiscale, *l. ult c. de præd. min.* Cuiac. limitat in ecclesia, *Novell.* 7.

Decimo nono ampliatur, ut * procedat, quod eti-
am non liceat vendere reditum minori debitum, *l. lex* 123
quæ tutores, C. *de admin. tut. l. non solum,* C. *de pred. min.* Quia tales annui reditus inter immobilia computantur, *l. jubemus nulli, in princ.* C. *de sacros. eccles. &* §. *hoc nos, in verb. civiles annonas, in authent. de non alienando.* Bald. *in l. etiam,* C. *de except. rei jud. l. hac edictali, §. his illud,* C. *de secund. nupt. l. unica, in fin.* C. *uti possid. c. 1. §. sciendum, de feud, cognit. in usib. feud.* Alex. *in l. si constante, ff. sol. matr.* Tiraq. *de retract. lig. §. 1. gl. 6.*

Vigesimo ampliatur, quod * nec reditum annuum 124
super se, vel bonis suis constituere, vel alteri vendere
potest, id quod * communiter tenent Pragmatici, & 125
pro indubitato habent, ut tradit Præses Everardi, in
ecclesia, *cons.* 74. quod * procedit, etiamsi minor ven- 126
didisset sub leniori usura; vel etiamsi minor veniam ætatis impetrasset, vel alias industrius esset, juxta not. *in l. 1.* C. *qui & advers. quos.* Quia licet venia ætatis tollat restitutionem in integrum, & industriositas illam difficulter (quia facit præsumi non esse læsum per ætatem) tamen non tollunt nullitatem actus, ubi de alienatione, vel hypotheca rei immobilis agitur, vel quo immobili æquiparatur, *l. 2. & 3.* C. *de his qui ven. et. impet.* Vel etiamsi cōstaret pecuniā versam esse in rem minoris; quia hoc non valet ad alienationē prædii, vel similis juris, *l. non solum, l. utere, l. si prædium,* C. *de præd. minor.* Zas. *in l. certi, §. quoniam. n. 12. & seq. ff. si cert. pet.*

127 Sed hic quæstionis * est, quomodo probabitur pecuniam esse versam in utilitatem, seu pupillum locupletiorem factum? Et dicendum est, tunc demum in rem pupilli versam esse pecuniam, quando est utiliter impensa ad commodum minoris, ita ut minor non solum habuerit æs alienum, sed etiam fruitionem & commodum æris alieni, & sic locupletior factus fuerit non solum in sorte, sed etiam in interusurio, seu commodo sortis; ut quando inde graviores usuras dissolverit, vel commissum emphyteusis evitaverit, vel fundum avitum tempore forte redemptionis expirante redemerit, vel res perutiles aut necessarias comparaverit, vel utiliter per se negotiatus fuerit, aut in societatem negotiantium contulerit. Locupletiorem
128 autem * factum dicimus eum, tam qui penes se rem habet, quam qui in corpus patrimonii quoquo modo convertit, aut cujus in rem versum est, licet malo eventu perierit, *l. si ipsa res, ff. quod met. caus. l. in pupillo, ff. de solut.* Vel qui debito liberatus est, *l. si pupilli, ff. de solut. arg. l. 2, ff. de calumniat. l. si cum mulier, ff. de donat. int. vir. & ux.* Vel si ex pecunia aliam rem comparatam habuerit, *l. in pupillo, ff. de except.* unde pro declaratione hujus rei, quando quis dicatur locupletior, recurrendum est ad notata, per gloss. *in l. fin. C. de usucap. pro empt.* ubi Baldus dicit eum factum locupletiorem, quando constiterit de utilitate, quæ in actu permanserit, vel provisum fuerit necessitati, sequitur Dec. *in l. ex pœnalibus, n. 5. de reg.*
129 *jur.* allegans *l. sed an ultro, §. fin. ff. de neg. gest.* Et hoc * eo tempore inspiciendum est, quo judicium accipitur, id est, tempus litis contestationis, ut tradunt Bart. Bald. & Castr. *in l. pupillo, per illum text. ff. de solut. l. si minor, ff. de minor. l. quid autem, in princ. ff. de donat. int. vir. & ux. l. litis contestatæ, ff. de neg. gest.* excepto bonæ fidei posses-
130 sore, in cujus * causa rei judicatæ tempus spectatur, *l. si à patre, vel domino, §. quo tempore, ff. de petit. hered.*

131 Sed & hic in quæstionem vertitur, cui * incumbat proba-

probatio, quod quis præsumatur factus locupletior, si contractus teneat, & minor petat restitutionem? In qua quæstione dicendum erit minorem amissionem probare debere, & ipsum non fuisse locupletatum, petitumque non fuisse versum in suam utilitatem, *l. 1. C. si advers. creditor.* Iason *in l. nam & postea, §. sed minor, ff. de jurejur.* Et ratio est, quia * unusquisque probare de- 132
bet id, quod est fundamentum suæ intentionis, juxta notata per Bartol. *in l. illa, ff. de verb. oblig. & in l. 1. C. de edend.* Unde si minor agens petat restitui adversus contractum, vigore læsionis, probare debet, quod non fuerit locupletatus, nec versum in suum commodum: nam * ex quo constiterit pecunias ad ejus manus per- 133
venisse, ex hoc præsumitur factus locupletior, non probato per eum, quod eas in malam partem consumpserit, ut voluit gloss. quam commendat Angel. *in l: utrum ff. de petit. hered.* Anchor. *consil. 5.* volens, quem præsumi * factum locupletiorem eo ipso, quod rece- 134
perit pretium, nec apparuerit consumptum, *per l. in pupillorum, ff. de solut.* & hæc * communis dicitur opi- 135
nio, secundum Hip. Riminald. *d. loco, n. 59. in fin.* quia non * præsumitur quis suum consumpsisse, & jactasse, 136
l. cum de indebito, ff. de probat. Imo præsumitur locupletatus, *l. si defunctus, C. arbit. tut.* subditque Ruin. *cons. 29. lib. 2.* non facile ab opinione glossæ, expresse approbatæ per Angelum, recedendum esse, maxime quia pro ea sit juris præsumptio, atque ideo relevare actorem ab onere probandi, & transferri in illum, qui dicat contrarium; non probando ergo pupillus consumptionem, dicitur factus locupletior, adeo ut minor debeat probare se non esse factum locupletiorem. Si vero * con- 137
tractus fuerit nullus, debebit creditor probare minorem locupletatum ex pretio, ut illud repetat, etiam excipiendo, ut tenet Salic. *in l. prædiorum, C. de præd. minor.* & gloss. *in l. 1. C. si advers. credit.* Socin. *cons. 115.* Nec sufficiet, illum probare simpliciter rem, vel pecuniam

ad eum perveniſſe, ſed in ejus utilitatem fuiſſe converſam, oſtendere debet, *d.l.prædiorum*. Et hanc diſtinctionem communem eſſe dicunt Iac. Port. *lib.* 3. *com. opin. concl.* 12. Car. Molin. *de uſur. n.* 284. *& ſeq.* licet idē Molin. *num.* 273. *uſque ad* 287. maximè *num.* 285. *& ſeq.* contra hanc diſtinctionem multa adducat in contrarium, uti etiam facit Pinel. *in* 2. *part. l.* 2. *c.* 4. *n.* 64. *uſque*
138 *ad fin.* C. *de reſcin. vend.* dicit * tamen idem Portius communem hanc diſtinctionem non procedere in contractu mutui, in quo verſum debeat ſemper probari per agentem, allegans Bald. *in d.l. prædiorum*.

139 Vigeſimo primo * ampliatur regula, quod etiā non valeat alienatio mobilium, quæ ſervando ſervari poſſunt, *l. lex quæ tutores, l. fin.* & ibi Dd. C. *de admin. tut.* Iaſ. *in l.* 1. *n.* 30. *uſque ad* 37. *ff. ad Trebel.* *idem in l. ſingularia, n.* 14. *ff. ſi cert. pet.* & *in l. mandata, n.* 3. *ff. de offic. ejus.* Alex. *in l. reſtituta, §. pupillus, num.* 3. *&* 4. *ff. ad Trebel.* Roland à
140 Valle, *in tract. de luc. dot. quæſt.* 45. maximè * ſtante ſimili ſtatuto, ut tradit Alex. *conſ.* 27. *n.* 6. *lib.* 3. Imo verò etiam quando res mobilis pretioſa eſſet, vel quæ ſervari poteſt, ut probatur *in d. l. lex quæ tutores*, poſt principium, *ibi, ut hæc omnia*, de quibus plenius Corn. *conſ.* 92. *& conſ.* 185. *l.* 4. Rub. *conſ.* 239. Soc. jun. *conſ.* 148. *n.* 32. *l.* 1. & deciſ. Neap. 249. Idq; hac ratione, quod hujuſmodi mobilia immmobilib[9] comparentur, maximè cum agitur de prohibitione alienationis, ut eſt gl. *in c. tua, extr. de his, quæ fiunt à prælat.* & eſt gloſſ. *in c.* 1. *in verb. abſtinentes*, quæ eſt gloſſa ult. *de cler. ægrot. l.* 6. Panor. *in c. contingit. verbo, concluderem ſic. extr. de tranſact.*

141 Dicitur autem res ſervando ſervari * poſſe, quando ex ea fructus percipitur, & nihilominus ſervatur, ſeu dominium retinetur, ut tradit Alex. *in l.* 1. §. *fuit quæſitum, n.* 31. *&* 36. *in fin. ff. ad Trebel.* ut ſunt annuli, gemmæ, torques, & id genus.

142 Declaratur hæc ampliatio, ut * non procedat primò de jure Digeſt. quo jure poterit minor ſine decre-

creto judicis alienare, ex sententia glossæ & Bartoli. *l. inter pupillos, ff. de autorit. tut.* & tradit Franciſc. Aret. *conſil.* 22.

Secundo non * procedit in regno Galliæ, in quo *l. quæ tutores*, C. *de adminiſtr. tut.* (quæ eſt Conſtantini Magni, de qua compilatores Cod. deſumpſerunt *l. final.* C. *quand. decr. op. non eſt*, quam etiam Iuſtinianus imitatus eſt *in d. l. fin. in fin. ff. de adminiſt. tut.*) nunquam fuit recepta, & jam dudum ubique exolevit, & manſit prohibito tantum in rebus immobilibus, vel quæ illis exequantur, ſecundum jus antiquum Pandectarum. 143

Tertio non procedit * in veſtibus detritis & animalibus ſupervacuis, quæ oneri & ſumptui ſint, *l. 4. C. quand. decret. opus non eſt*, *& d. l. quæ tutores*, C. *de adminiſt. tut.* 144

Quarto non * procedit in adulto curatore carente, qui poterit alienare mobilia omnia ſine decreto, *l. ſi curatorem habens*, C. *de in integr. reſtit.* Nam adultus curatore * carens habetur pro majore, quantum ad hoc, ut geſta per eum valeant, ut notat Alex. *in d. l. ſi curatorem*, *in 2. notab.* & fuit de mente *gl. penult.* ibi, dum dicit, quod videatur quaſi paterfamilias, & ideo quod facit valere. 145 146

Quinto non procedit, multo magis * ex communi Dd. reſolutione in pecunia minoris, ubi neceſſarium non eſt decretum, ut tradit Bart. *conſ. 70. nu. 2.* & probat Dec *in l. filiusfamilias, n. 5. ff. ſi cert. pet.* idque etiam uſus obſervat, ut ſæpe ſolus tutor vel curator ex pecunia minoris emat, vel eam fœnori tradat, & plane ad uſus neceſſarios minorum eam expendat, *ut in l. 3.* C. *de uſur. pup. & l. 4.* C. *de adm. tut.* ſalva deciſione juris novi, *de qua in auth. ante l. 1.* C. *eod. tit.* Sic ex * pecunia abſque decreto ſolvitur creditoribus minorum, *l. ait. Prætor, §. 1. ff. de minor.* ſolutio autem juris neceſſitatem habet, *ut in Princ. Inſtit. de verb. obligat.* 147 148

Sexto

149 Sexo non procedit * in rebus, quæ pondere, numero, vel mensura constant, ut tradunt Faber *in tit. Instit. quib. alien. lic.* Angel. *in l.* 1. *num.* 6. *ff. solut. matrim.* Bald. Novel. *in tract. dotis* 7. *part. privileg.* 1. ad quod facit *l. res data in dotem, ff. de jur. dot. l. fin. in fin.* C. *de administ. tut.*

150 Vigesimo secundo ampliatur regula, quod * minor sine decreto & autoritate tutoris non possit cedere actiones, vel jura sua, secundum Specul. *in tit. de ceß. act.*
151 *§. 1. vers. nunquid minor*, eamque veram & * communem esse conclusionem, dicit Ripa *in l.* 1. *§. fuit quæsitum, num.* 34. *ff. ad Treb.* idque *l.* 1. *& per tot. ff. de reb. cor.*
152 *& l. lex quæ tutores*, C. *de administ. tut.* Maxime * jus vel actionem competentem ad rem immobilem, secundum gloss. *in l.* 1. C. *si advers. transact, & gloss. in authent. de non alien. reb. eccles. §.* 1. *in verbo, numeranda.* & Ias. *in l. fin. num.* 122. *de jure emphyt.* Roder. Soar. *de ceß. heredit. pater alleg.* 20. *num.* 7. qui dicit * esse communem con-
153 clusionem. Alex. *de pacto retrovendendi, cons.* 27. *num.* 6. *lib.* 3. *& consil.* 125. *num.* 1. *vers. modo hic*, dicentem communem. *& num.* 4. *de actione ad supplementum legitimæ, lib.* 1. Bart. *in l. neque tutores, num.* 18. *de procurat. & in l. restituta, §. pupillus, ff. ad SC. Trebell.* Ludov. Roman. *consil.* 386. Soar. *lib. com. opin. lit. M. num.* 185. *& seq.* qui dicit * cō-
154 munem: quia qui actionem habet ad rem, eam ipsam rem habere videatur, tanquam scilicet venditor, qui actionem habet ad rem revocandam, videatur & eam rem habere: id quod optime declarat Tiraq. *de retract. convent. §.* 2. *gloss.* 1. *num.* 48. 49. 50. Et maxime * hoc
155 quoque procedit, quando actio illa competeret ad rem, quæ servando servari possit, ut tradit Alex. *cons.* 126. *n.* 4. *vers. sed ubi, lib.* 1.

156 Declaratur hæc ampliatio, ut * non procedat primo, quando talis cessio fieret ex necessitate contractus initi cum defuncto, *l. magisputo*, §. 2. *ff. de reb. eorum.*

Secun-

Secundo non procedit, quando * fieret ex causa transactionis, quo casu valebit absque decreto, secundum 157
gloss. *in l. præses*, C. *de transact.*

Tertio non procedit, quando * illa actio competeret ad rem immobilem, vel mobilem, scilicet centum 158
alternative, ad electionem debitoris, cui cessit: quo casu cessio actionis ad centum, tanquam ad rem mobilem facta, tenebit, ut tradit Alex. *d. cons.* 125. *n.* 14. *lib.* 1. & Francisc. Turzan. *conclus.* 22. allegans Bart. *in l. si sic legatum*, §. *si quis ita. vers. ultimo*, *ff. de legat.* 1 Qui * di- 159
cit actionem ex natura rei, in qua ipsa actio contineatur, vel ad quam competat, judicari mobilem aut immobilem, juxta gloss. *in l.* 1. C. *si advers. transact.* & §. 1. *in authent. de non alien. reb.* & *in l. ad rem resolvendam*, C. *de præd. minor.* Id quod * multo magis locum habet, quan- 160
do actio daretur ad rem mobilem, scilicet ad quantitatem: quia computatur inter mobilia, & non inter immobilia; *d. l.* 1. C. *si advers. transact.* ut tradunt Oldrad. *consil.* 219. Specul. *in tit. de instrum. edit.* §. *nunc vero aliqua*, *in addit. quæ incip. Scire debes*, & *in tit. de fructib. & interesse*, §. 1. *vers. quid si debeo.* & Angel. *in l.* 1. §. *fuit. quæsitum*, *ff. ad. Trebell.*

Quarto non procedit, quo * ad actionem persona- 161
lem, quæ competat pro rebus immobilibus ex statuto, quia censetur mobilis, ut tradit Tiraq. *de retract. lign.* §. 1. *gloss.* 7. *num.* 31. Dec. cum Molin. *cons.* 300. *n.* 5. & 6. allegans Bart. *in l. Gallus*, §. *videndum*, *ff. de lib. & posthu.* & *in l. nemo*, *ff. de in integr. restit. per l. sciendum*, §. *si fundus*, *ff. qui satisd. cog.* quia non * proprie dicitur meum quod est mihi debitum, ut tradit gloss. *Instit. de act.* 162
in verbo debetur.

Quinto non procedit, quando * fieret talis cessio 163
ex necessitate fideicommissi, quo casu adultus potest, pupillus vero non potest sine tutore, *l. restituta*, §. *fin. ff. ad Trebell.*

Sexto non procedit, quando * illa actio compete- 164
ret

ret ad rem, quæ servando servari non potest, per not. *in l.* 1. *C. si advers. transact.* ut tradit Alex. *d. cons.* 135. *n.* 4.
165 *vers. ecce si pupillus, lib.* 1. Similiquoque * modo dicendum erit de actione ad fructus, vel pecuniam, quia idem judicamus pro ipsa actione, prout judicamus de ipso, ad quod dicitur dari actio, ut notant Dd. *in l.* 1. *C. si advers. transact.* Cyn. & Bart. *in l. potest pupillus, ff. de autor. tut. & in l. moventium, ff. de verb. sig.*

166 Dicuntur autem * res servando servari non posse, quæ non possunt durare ultra triennium, secundum gloss. *in l.* 1. *C. si adv. ers. usuc. & in l. divortio,* §. *interdum, ff. sol. matr.* quales dicuntur res mobiles, juxta gloss. notabil. *in d. l.* 1. *C. si adv. usuc.* & gloss. penult. *in l. fin. C. in quib. caus. in integr. restit. non est necess.* vestes, & id genus quæ usu consumuntur, ut tradit Hippol. Riminald. *Instit. quib. alien. lic. vel non tit.* 8. *num.* 114. *& seq.* & facit *l. quæ tutores, in fin. C. de admin. tut.* Deniq; pecunia destinata ad expendendum, vinum, oleum, poma, & frumentum, in quibus bonis potest se intromittere, & illa alienare, in dotem, & extra, sine decreto, ut tradit Boër. *decis.* 209. *num.* 4. & Roder. Soar. *in tit. de las arras, num.* 61. *& seq. vers. sed utrum minor.* Alex. *cons.* 92. *num.* 3. *lib.* 6. *allegans gloss. in l.* 1. §. *fuit quæsitum, ff. ad Trebell.*
167 Pari * modo etiam fructus numerantur, quia ultra triennium durare non præsumuntur, qui etiam alie-
168 nari poterunt sine decreto, ut * commune ait Corn. *cons.* 104. *num.* 25. *lib.* 2. ut eum allegat Soar. *in thes. recept. sentent. lit. F. num.* 346. Alexand. *cons.* 149. *num.* 4. *lib.* 1. *& cons.* 92. *num.* 3. 4. *&* 5. *lib.* 6. & facit gloss. *in d. l.* 1. *C. si advers. usuc.* cum qua sentiunt omnes Dd. ibi.
169 Unde * si quis ageret ad fundum, & fructus perceptos ex eo fundo, annis decem pluribusve transactis, non debebit petere suum adversarium condemnari ad ipsos fructus, verum petere tenebitur condemnari ad æstimationem: quia non est verisimile, quod extent, secundum gloss. *in d. l.* 1. quæ ad hoc allegatur

gatur per omnes Dd. teste Paul. Castrens. ibi *num.* 4. Amplius etiam * minori adversus venditionem fru- 170
ctuum, earumve rerum, quæ fortuitis casibus subjectę sunt, non succurritur, nisi evidens gratia tutoris vel curatoris suadeat, *l. etsi sine, §. & districta, ff. de minor.* & ibi gloss. ut tradit Joan. Imbert. *lib.* 1. *Instit. forens. cap.* 34. *lit.* I. Inter alia quoque * dicens minori apud suos, 171
perinde atq; majori, fructuum liberã permitti administrationem, quod etiam jure communi procedere confirmat rationibus multis Alexand. Imol. *cons.* 49. *lib.* 1. Et tales * fructus vendi poterunt sine decreto, si- 172
ve consumpti sint, sive extent, ut tradit Alexand. *d. cons.* 92. *n.* 3. 4. *lib.* 6. quia dicuntur de rebus, quæ servando servari non possunt, & quæ usu consumuntur, *l. si cui, & quasi per totum tit. ff. de usuf. ear. rer. quæ us. consum. & §. constituitur. Instit. de usufruct.* adeo, ut * tutor 173
etiam possit eos vendere ante confectum inventarium & satisdationem præstitam, quia dicuntur esse res, in quibus dilatio est periculum allatura, ut tradit Alexand. *d. cons.* 92. *num.* 5. *& in l. Procuratorem, num.* 4. *C. de procurat.* Roman. *cons.* 415. & facit text. *in l. pro herede, §. 1. ff. de acq. hæred.* Pari * quoque modo actiones 174
competentes ad hujusmodi res cedi possunt, ut declarat Alex. *in l. restituta, §. pupillus, num.* 3. *ff. ad Treb.* Idem quoque * dicendum erit de actione ad fructus 175
pecuniæ, Alex. *d. cons.* 92. *num.* 2. *lib.* 6. Hinc eiam * mo- 176
lendina possunt alienari, cum sint in continuo periculo, & æquiparentur rebus, quæ servando servari non possunt, ut tradit Angel. *in l. non solum, ff. de petit. hered.* & sequitur Rub. *cons.* 138. *in fin.* Quibus etiam accedit * pecunia numerata; dicuntur enim esse de 177
rebus, quæ servando servari non possunt, quia destinatæ sunt ad usum & distractionem, ut est gloss. quam ibi ad hoc ponderant Bart. Angel. Alex. Iason & alii *in l. 1. §. fuit quæsitum, ff. ad Treb.* Bald. *in l. si curatorem, C. de integr. restitut. minor.* Bart. *in l. interdum,*

ff. de

ff.de condit. indeb. & facit §.*constituitur*, ubi Balduin. *Instit.de usu fruct.c.fin.de pign.ibi; pecuniam, & alia, quæ usu consumuntur.* Quam sententiam tenent etiam Corn: *cons.49.lib.3.* Alex. *cons.92.n.3.lib.6.* Dec. cum Molin. *cons.409.n.15.* Molin. *in termin.de usur.quæst.13.nu.167.* Paris. *cons.52.n.73.lib.2.* Diaz. *reg.537.* Ias. *in l.1.§.fuit*
178 *quæsit.n.29.* & ibi Rip. *n.17.18.* dicens* communem, *ff. ad Treb.* Villalob. *lib.com.opin.post num.60.* & novissime Tiraq. *de retract. lig. §.1.gloss.7.n.103.104.& duob.seq.* dicens cummuné, licet non ignorem aliquos esse contrariæ opinionis, ut Soar. *lib.com.opin. lit.P. n.83.* allegans Pinell *in.2.part.l.1.n.42.C.de bon.matern.* Verum
179 communis * opinio, secundum quosdam, non procedit primo, quãdo ea pecunia esset deposita ad emptionem prędiorum, quo casu dicunt eam alienari sine decreto non posse, secundum Iason. *in d.l.1.§.fuit quæsitum, n.37.* & ibidem Rip. *num 9.* & 16. per text. *in l.3.§. quid ergo, ff.de cont.judic.tutel.* quem extollunt Roman. & quam plures alii, asserentes tunc immodilibus accedere, in quo tamen Dd. mire variant, ut copiose refert Tiraq. *de retr.lign.§.1.gloss.7.num.105.106.&* latissime Boër. *decis.119.* asserens tamen contrarium receptius, quam partem dicit receptiorem Iason *in l.cætera, §.sed si paraverit, num.21.& seq.ff.de legat.1.* quos sequitur Pinell. *in 2.part.l.1.num.44. vers.& hanc posset*, & communem esse dicit Soar. *in thes.recept. sent. lit.P.n.*
180 83.84.85.86. allegans Boër. *decis.109.* dicens * idẽ esse, quando pecunia deposita esset apud campsorem, vel ad banchum pro emptione prædiorum; nam non ideo desinit res mobilis censeri, nec inter immobilia numerabitur, ut cõmune aiunt prædicti Dd. licet Bald. *in c. cum caus. ad fin de re jud.* contrarium teneat, quem sequitur Tiraq. *in §.1.gloss.7.num.117.* & Rol. à Valle late *quæst.91.n.4.& quatuor seq. de lucr.dot.* Secundo
181 non * procedit communis opinio, quando pecunia esset deposita pro tuitione & conservatione patrimonij,

nii, ut loco non moveretur, ut tradit Iason *in d. l. 1. §. fuit quæsitum, n. 38. ff. ad Trebell* satis enim fructuum facit, si ad conservationem patrimonii parata fuerit, *l. si chorus, §. verbis, ff. de legat. 2. l. fin. C. de aliment. pupil. præst.* ut dicit Ripa *in d. §. fuit quæsitum, num.* 18.

Vigesimo tertio ampliatur, quod * nec pignoris suppositio valeat sine decreto, quia est species alienationis, *l. magis puto, §. si pupillus, & l. si pupillorum, §. si pupillus, & l. penult. §. quamquam, ff. de reb. eor. & l. si ad resolvendam, C. de præd. minor.* quoniam si huic obligationi locus absolutè esset, verè adinventa foret alienandi ratio, siquidem ære alieno causato, necessario esset ad ipsam venditionem deveniendum, *d. l. magis puto, §. pupillus.* & tradit Alex. *in l. sive apud acta, n. 2. C. de transact.* Dec. *cons.* 479. *n.* 4. Imo, quod * fortius est, non potest minor prædium à se emptum pignori dare, ut inde residuum pretii venditori solvat, *l. 1. §. ult & l. 2. ff. de reb. eor.* etiam si incontinenti adjectum esset pactum, ut tradunt Alciat. *resp.* 121. *n.* 2 & Tiraq. *de retract. convent. ad fin. num* 13. Pinell. *in 3. part leg. 1. nu.* 52. 53. ubi etiam multos contrarium tenentes allegat, sed reprehendit, & maximè Curt. jun. *cons.* 146. *& eq. C. de bon. matern.* Nec differentiam constituo sive contrahat minor, vel ejus nomine tutor, vel curator, ut rectè respondet Gozad. *cons.* 15. *&* 16. & Alciat. *de resp.* 121. contra prædictum Curt. jun. 182 183

Declaratur hæc ampliatio, ut * non procedat, primo, quando Princeps eam approbasset, ut tradit Pinell. *in d. l. 1. part. 3. num.* 52. *in verbis, & inde inferendo, per l. 2. ff. de reb. eor.* 184

Secundo non * procedit in pignore necessario, ut Prætorio, *l. 3. §. pignori, ff. de reb. eor.* ut tradit Balduin. *de pign. & hyp. cap.* 12. 185

Vigesimo quarto ampliatur, quod * etiam in contractibus permissis non possit constitui hypotheca formalis pro securitate creditoris, sed quod solũ possit 186

illi constituere legitimum jus retentionis, & sic quoddam pignus per viam exceptionis, *l. si pupillorum, §. si obligaverit, l. si fundus, §. quamquam, ff. de reb. eor. l. utere, l. si prædium, C. de præd. minor. l. Consul. §. 1. ff. de curat. furios. l.*
187 *patri, §. prædium, de minor.* Sicuti * etiam poterit res prius hypothecatas à patre solvendo à primo liberare, & secundo hypothecare, sub levioribus usuris, vel similibus usuris, & jus hypothecæ prioris creditoris ad sequentem transferre, *d. l. si pupillorum, in fin. ff. de reb. eor. l. 1. C. de his, qui in prior. cred. loc. suc. l. Aristo, ff. quæ res pign. oblig. poss. l. si prior, §. à Titio, ff. qui pot. in pign. hab.* Qui textus licet non loquantur, quando minor esset debitor, tamen eadem est ratio in minore, qui etiam non læditur, sed jure communi utitur, & sic non est opus decreto, l. *fin. C. de in integr. restit.*

188 An autem * valeat venditio cum pacto de revendendo etiam in continenti, in utramque partem luculenter disputat Pinell. *in 3. part. l. 1. n. 51. & 5. seq.* C. *de bon. matern.* ad quem avidum lectorem relegamus.

189 Vigesimo quinto ampliatur, quod * nec potest etiam procedere ad divisionem bonorum communium cum altero, vel fratre, vel socio, *l. 1. §. 1. & l. si pupillorum, in princ. ff. de reb. eor. l. penult.* C. *de præd. min.* Bart. *in l. si res pignori, num. 7. ff. famil. ercisc. & l. jubemus, in prim.* C. *de sacros. eccles.* Cravet. (quod regulariter non potest procedere) *consil. 268. in fin.* Hip. Rimin. *de re Ecclesiæ, in rubr. quib. alien. lic. num. 139. usque ad 155.* & novissi-
190 me Ioach. Myns. *consil. 45. num. 3.* Idque * hac ratione, quod divisio alienationis species sit, *l. 1. C. si advers. transact.* Paris. *consil. 34. num. 37. lib. 2.* & Cravet. *d. consil. 268.*
191 *num. 4.* Imo * divisio emptio & venditio appellatur, *l. cum pater, §. hereditatem, ff. de legat. 2. & l. 1. C. com. utriusq.*
192 *jud.* Et hæc * maxime procedunt, quando accessisset prohibitio testatoris, qui prohibuit ad tempus, quæ valet, ut tradit Bald. *per l. 4. in princ. ff. de condit. instit.* Bart. *in l. Quintus, ff. de ann. legat.* & Socin. *cons. 48. n. 3. 6. lib. 1.*

lib.1.idem consil.79.num.1. & 2. eodem. & Ruin. *cons.212.* *num.1.2.& 3.lib.1.*dicens,*num.3. 4. & 5. d.lib.1.* hoc etiam procedere, etiamsi * talis prohibitio esset nuda; 193
adeo ut * etiam accedente prohibitione testatoris, non 194
possit facere actum, per quem divisio sequatur, juxta gloss.*in l. si ita quis, §. ea lege, ff. de verb. oblig.* & facit text. *in l. codicillis, §. penult. ff. de legat. 2.* & hoc modo arguit Bald. *in l. hac edictali, in princ. C. de secund. nupt.* post alios, quos ibi refert, & facit tex. *in l. quoties, in prin. C. de fideic.* & ibi Bald. Amplius * etiam, stante tali prohibi- 195
tione, ea divisio non potest fieri ex causa alias permissa: quia concurrit * prohibitio legis & testatoris: quo casu 196
prohibitio testatoris auget prohibitionem legis, adeo, ut licet prohibitio legis in aliquibus casib. remissa fuisset, accedente dispositione testatoris, illa prohibitio præcisa reddatur, ita ut in casibus, alias permissis, fieri non possit, ut concludit Imol. *in l. filiusfamilias, §. divi. versic. extra gloss. ff. de legat. 1.* & notatur per gloss. final. *in c. verum, de condit. appos.* quæ allegat text. *in §. sanctissimas, in authent. de alien. emphyt.* Verum * tamen non 197
procedit hæc ampliatio, quando apparet de causa necessaria, vel evidenter utili; quia quando receditur à communi regula ex causa, opus est, ut causa exprimatur & probetur, ut notat Oldrad. *consil. 326. incip. quod articuli, vers. item non sufficit*, quæ * communis est 198
doctrina, quam tradit Innocent. *in cap. præterea, de dilat.* Bartol. *in l. 2. ff. si quis in jus vocat.* Nec etiam locum habet, quando * minor juraverit observa- 199
re, quod juramentum confirmat divisionem factam contra præceptum testatoris, & contra dispositionem legis. Licet enim absque juramento non possit minor renunciare præcepto, sibi facto in favorem suum, propter imbecillitatem ætatis, secundum Bartol. *in l. filiusfamilias, §. divi. ff. de legat. 1.* tamen interveniente juramento, convalidatur talis renunciatio: quia de jure civili juramentum re-

præsenta illum majorem, *auth. sacramenta puberum*, C. *si advers. vendit.* & de iure canonico iuramentum confirmat renuntiationem, quæ impeditur de iure ciuili propter imbecillitatem, *c. cum contingat, de iureiur. c. licet mulieres, de iureiur. in 6.* Quod maxime procedit, quando iuramentum fuerit interpositum cum verbis prægnantibus, quia promisit non contravenire ratione minoris ætatis, vel quacunq; alia ratione, vel causa. Similiter quoque * iudex potest recedere à tali præ-
200 cepto testatoris, si videat minori expedire ex noua causa, de qua testator notitiam non habuerit, *arg. cap. cum cessante, de appell. l. adigere, §. quamuis, ff. de iur. patr.* Oldrad. *cons.* 241. Bart. *in l. nemo potest, col. 3. vers. quærit Dynus, de legat.* 1. Hinc * etiam minor provocans ad di-
201 visionem, si postea transigat in præsentia amicorum, potest restitui, si aliud gravamen non habet, iuxta *l. transactionem*, C. *de transact.* vt tradit Rubuff. *tit. de restit. artic.* 1. *gloss.* 3. *num.* 22. nisi * ad divisionem provocaue-
202 rit, quod facere non potest, *l. si pupillorum, ff. de reb. cor. & l. penult.* C, *de præd. min.* Corn. *cons.* 108. *lib.* 3. An autem minor * possit provocare ad divisionem fructuum, & redituum annuorum, controverti invenio.
203 Et sunt qui dicant minorem non posse dividere, nec fructus, nec reditus annos sine causa, inter quos reperiuntur, Bald. *in l. vlt.* C. *com. divid.* Soc. *reg* 329. *fall.* 1, Mar. Soc. *cons.* 79. *num.* 6. *lib.* 1. Verum Bart. *in l. iubemus*, C. *de sacros. eccl.* & Bald. sibi contrarius *in l.* 1. *ff. de reb. eor.* indistincte tenent dividere posse, & id quoque com-
204 muniter * teneri refert Capra, *lib. commun. opin. lit.* M. *num.* 7.

205 Declaratur hæc * vigesima quinta ampliatio, vt non procedat primo, quando minori ea facere expediret, quia habet socium rixosum, vel contumeliosum ob timorem scandali, vel ob aliam causam, vt tradunt Bald. *in l.* 1. C. *si advers. l. iubemus* 2. & ibidem
205 Bart. C. *de sacros. eccles.* & ita communiter teneri refert

fert Capra *lib. com. opin. lit. M. num. 7.* Alex. *conf. 7.* & ibi Molin. *lib. 5.* Ruin. *conf. 2 2. lib. 1.* Dec. *conf. 349. num. 4. & extr. de pact. n. 421. de re ecclesia.* Imò * etiam tali ca- 207
su poterit ipse minor provocare, secundum gloss. *in l. inter pupillos, ff. de aut. tut.* quam Bart. Dyn. & Alberic: sequuntur, & singularem dicit Bald. *in l. 1. §. si communis, ff. de reb. eor.* & notat Alex. *in addit. Bartoli, in d. l. jubemus,* etiam non obstante * probibitione, ut dicit Ma- 208
rian. Socin. *conf. 79. num. 3. lib. 1.* allegans Salic. *in l. jubemus nulli, in princ. C. de sacros. eccles.* & Joan. de Plat. *in l. 2. in 5. notab. C. quand. & quib. quarta pars.*

Secundo * declaratur non procedere; quando res 209
communis esset minori damnosa, ut quia socius bona dilapidaret, ut tradunt Cyn. Bart. & Bald. *in d. l. jubemus, C. de sacros. eccles.* & * communem esse dicit Ca- 210
pra *in d. lit. M. num. 7. l. penult. ubi Dd. C. de præd. minor.* Socin. *reg. 228. fall. 2.*

Tertiò * declaratur non procedere, quando pro- 211
vocaretur ad divisionem à majore, *d. l. penult.* ubi gl. & Dd. *C. de præd. minor.* Socin. sen. *conf. 67. in fin. lib. 1. l. 1. §. si communis, ff. de reb. eor. qui sub tut.* & Hip. Rimin. *ad rubr. quib. alien. lic. n. 139. usque 157.*

Quartò declaratur * non procedere in hereditate, 212
in qua essent tantum bona mobilia, quæ minor sine decreto judicis dividere, aut alienare potest, ex sententia glossæ & Bart. *in l. inter pupillos, ff. de autor. tut.* quam sequitur de jure Digest. Francisc. Aretin. *conf. 22.* licet secus dicat de jure Cod. ut tradit Tiraq. *de retract. lign. §. gloss. 7. num. 87.*

Quinto declaratur * non procedere, quando mi- 213
nor post majorem ætatem longo tempore tacuisset, possidendo bona juxta formam divisionis; quia tunc divisio nulliter facta censetur per majorem de novo facta, ut tradit Bald. *conf. 45. & conf. 282. lib. 2.* & faciunt quæ scribunt Dd. *in l. & quia, ff. de jurisd. om. jud.* de confirmatione actus invalidi, quod videatur nova

datio, quæ incipit valere, ut ex tunc, ex tempore cō-firmationis.

214 Sexto * declaratur non procedere, quando esset aperta via per unum ex sociis pupilli, qui provocarunt ad divisionem, quo casu tutor alium provocare poterit, juxta gloss. *in d. l. inter pupillos*. Socin. *cons*. 165. *nu.*
215 27. *lib*. 2. Sicut * in simili videmus in filio instituto, qui licet contratabulare non possit testamentum, commisso tamen per alium præteritum edicto, ad illud admittitur, *l. 3. §. si quis ex liberis, l. si post mortem, §. fin. ff. de bon. poss. cont. tab.*

216 Septimo * declaratur non precedere, quando fieret tantum divisio facti, non juris, scilicet causa commodioris culturæ, *l. cum jus, §. 1. ff. de legat*. 2. & hoc probatur per gloss. & ibi Paul. de Castr. in terminis *in l. jubemus, C. de sacros. eccles.*

217 Vigesimo sexto * ampliatur regula, quod etiam
218 non * liceat compromittere, ut commune dicunt Dec. *cons. 39. n. 4. & cons. 44. idem cons. 282 in ecclesia, & cons.* 300. *num 2. idem cons.* 475. Blancus *de compromiss. part*. 4. *num*. 28. Paris. *cons*. 85. *lib*. 3. Alciat. *in l. cum te, num*. 4. C.
219 *de transact*. quia, qui * non potest alienare, non potest compromittere. Pinel. *in l. 1. part. 3. num. 44. in fin*. C. *de bon. mater*. Iason. *in l. ult. num*. 119. C. *de jure emphyt*. Dec. cum Molin. *cons. 479. num*. 4. Francisc. Turzan. *de reb. eccles. conclus. 77. & 161*, Ruin. *cons. 11. n. 24. lib*. 4. & Afflict. *decis. 285. num*. 15.

220 Adeo * ut etiam non possit compromittere causam, sive quæstionem incidentem; quia ista quæstio incidens assumit naturam caussæ principalis, *clem. dispendiosam, de judic*. & ibi Anchor. *in 6. notab*. per illum textum, ubi dicit, quod causa incidens in ordine procedendi assumat naturam causæ principalis, Dec. *in l. penult. num. 33. & seq. C. de pact. c. Pastoralis, in princ. nu. 4.*
221 *de appellat*. Idq; * maximè procedit, quando jura pupilli sunt clara, quo etiã casu tenetur ad damna & inter-

teresse tutor, si compromissum fecerit pro minore: quia non potest præjudicare pupillo, cum juraverit rem pupilli salvam fore, ut tradunt Dec. *cons.* 298. *n.* 5. Rol. à Val. *quæst.* 76. *n.* 3. & 4. *lib.* 1. ubi dicunt etiam in casu * claro non posse compromittere, si non fece- 222
rit prius solemnia. Amplius * prædicta procedunt, 223
etiamsi non agatur de rebus immobilibus pupilli, ut concludit Bart. *cons.* 47. & *in l. præses, C. de transact.* Et maximè * quando compromitteret de jure & facto, 224
quod per tutorem nullo modo fieri potest, ut in terminis dicit Angel. *in l. Imperatores, ff. de pact.* & Ant. Blanc. in Ecclesiæ Prælato, *in tract. de compromiss. q.* 1. *n.* 27. ex eo quod videretur data potestas gratis auferendi de re ecclesiæ, allegans Barbat. *in c. gravis, de deposit.* Idem * quoque maximè, quando minor possideret 225
res, super quibus compromitteretur, vel quæ in compromissum cadere possunt, secundum not. per gloss. & Bart. *in l. nulli, ff. de transact.* & apertius probatur, *in c. cum tempore, de arbit.* ubi pro regula traditur: Quod ille, qui non potest alienare, vel de re liberè disponere, non possit etiam de illa compromittere, & probatur *in c. pervenit, cum glos. de arbit.* Et multo * fortius 226
prædicta procedunt, quando fieret super testamento non inspectis cognitisque verbis testamenti, quod omnino necessarium est, *l. de his*, & ibi Angel. *ff. de transact.* & *l.* 1. § 1. *ff. quem ad test. ap.* adeo etiam, ut * mi- 227
nor semper restituatur, licet validè & solemniter compromiserit, etiam læsione aliter non probata, *l. minor 25. annis, l. filiofamilias*, § 1. *ff. de minor.* Iaffr. Lanfranc. *cent.* 4. *decis.* 82. & Ruin. *cons.* 129. *num.* 18. *lib* 5.

Verum * declaratur hæc ampliatio, ut non proce- 228
dat primo in cōpromisso necessario vigore legis, vel statuti, ut tradunt Angel. Castr. Alexand. & Ias. *in l. si plures, ff. de pact.* & hoc idem firmarunt optimis quidem rationibus Bald. Salic. Castrens. Alexand. & Ias. *in l. final. Cod. de in integrum restitut.* ubi istam opi-

229 nionem * veram asseverant, & sequitur Blanc. *in tract. de compromiss. quæst.3.n.39. & quæst.* 4 *.nu.2* . Dec. *in l. pactum curatoris, n.* 4 . C. *de pact. & consil.* 255 .num 1. & pro hac parte communi consuluit pariter doctissime Alex. *cons.* 254. *lib.*6. *de stat.* Iaffred. *d. cent.* 1 *.decis.* 382. quod
230 procedit, etiamsi * alias ratione rei vel personæ esset prohibita alienatio, & compromissum, ut tradit Pinel. *in* 3 *.part. legis.* 1 *.num.* 45. C. *de bon. mater.* contra Dec. in rebus statuto alienari prohibitis, *cons.* 44. *num.* 6. allegans Marant. *de ord. jud.* 6 *.part. in tract. de compromiss. n.* 8. *cum duob. seq.*

231 Secundo * declaratur non procedere, quando ea esset dubia & intricata, quo casu potest etiam solus tutor causam compromittere, ut tradunt Alex. *cons.* 254, *num.* 14. *lib.* 6. Dec. quando causa est obscura, *cons.* 297. *n.* 5. Abb. *consil.* 39. *lib* 1.

232 Tertio declaratur * non procedere, quando provocatur ad divisionem, quo casu potest compromittere, quando de provocatione liquido constat, adeo ut e-
233 tiam non stetur dicto * tutoris asserentis provocatum fuisse pupillum, ut tradit Dec. *cons.* 39. *n* 4.

234 Quarto * declaratur non procedere de jure Digest. quo jure sufficiebat solius tutoris autoritas, *l.* 1. *& per tot. ff. de reb. eor.*

235 Quinto * non procedit, quando ageretur de rebus, quæ servando servari non possunt, etiam si interesse versetur circa res, inter quas est etiam pecunia, § *constituitur, Instit. de usufructu,* & per Dd. *in l.* 1. §. *fuit quæsitum, ff. ad Treb.* nisi daret arbitratori potestatem auferendi uni, vel alteri in parva, magna & maxima quantitate, quod fieri non potest, ut voluit Lapus *alleg.* 102. ubi
236 * concludit, quod non potest Prælatus habens etiam liberam administrationem; ut notatur *in l. Præses, C. de transact,* compromittere, cum potestate procedendi
237 de jure & de facto, & sententiandi de * jure tantum; quia non potest Prælatus remittere jure Ecclesiæ,

& per

& per processum de facto fiendum posset arbiter lædere Ecclesiam, non admittendo probationem legitimam, & repellendo idoneam, ut tradit Abb. *in c. constitutus, de transact.* Et hoc * procedit, etiamsi habuisset 278
licentiam compromittendi, & compromissum faciendi, tamen sub concessione generali non continetur quod possit compromittere, *contra juris, §. fin. & l. filius familias, in princ. de donat.*

Vigesimo septimo * ampliatur, quod nec etiam po- 239
test transigere tutor, sine causa, & justo decreto de bonis pupilli, ut tradunt Ias. *in l. ult. n. 122. quæst. 10. C. de jur. emphyt.* Tiraq. *de retract. lig. gloss. 14. num. 60.* & facit *l. si Præses, C. de transact. l. 1. ubi omnes, C. si advers. transact.* & clarius probat *l. 4. C. de præd. minor.* Paris. *consil. 12. n. 39. lib. 2. & cons. 85. num. 34. lib. 3.* Myns. *cons. 45. num. 4. & 8.* & novissime Soar. *in thes. recept. sent. lit. A. num. 147.* & ratio est, quia per transactionem sequitur alienatio.
Quod * maxime procedit, quando ea fieret causa di- 240
minuendi, *l. Lucius Titius, §. fin. ff. de administ. tut.* Idem,
maxime * tutor non administrans, *l. si ex pluribus, ff. de* 241
autor. tut. l. 3. §. sed etsi quidem tutor ff. judic. sol. Nec etiam
tutor * datus certæ rei, vel causæ, ab alio quam judice; 242
quia * tutoris officium individuum est, etiam stante sta- 243
tuto, quod tutor ad certum actum dari possit, quia intelligitur à judice. Et * idem maxime, quando talis 244
transactio non valuisset, quia præjudicialis & valde damnosa fuisset pupillo, quo quidem casu transactio facta à tutore non valet, *l. pactum curatoris, C. de pact. l. qui filium, §. itaque, ff. de manumiss. test. & l. qui fundum, §. si tutor, ff pro empt. & l. tutor, in princ. ff. de furt.* Bartol. *in transactione, consil 47. in fin.* & Roman. *consil. 28. in fin.* et-
iamsi intervenerit * decretum judicis, maxime quan- 245
do constat de veritate in contrarium, ut tradit Castr. *consil. 48 alias 50. vers. etsi dicatur, & consil. 81. lib. 2. in novis*, & Imola *in consil. 110. vers. non obstat*, Bartol. *in l. 2. C. de error. advoc.* Amplius * etiam procedit, si interve- 246

 nerit

nerit præsentia propinquorum, cum ea solum operetur ut requirantur clariores probationes ad impugnandum contractum, ut not. Bald. *in l. transactionem, C. de transact.*

247 Declaratur tamen * hæc ampliatio, ut non procedat primo, quando tutor transigeret rem retinendo, & aliquid dando actori, ut minorem ab eventu litis liberaret, quod sæpe faciunt prudentes viri, ob dubium litis eventum, & alia litium mala, *l. 4. §. non tamen, ff. de alienat. judic. ibi, non est vituperanda cogitatio ejus, qui lites*
248 *execratur*, Molin. *ad consuet. §. 55. gl. 3. n. 16.* & * communem esse dicit Soar. *lit. A. n. 76.* Alex in Ecclesia, *cons. 95. alias 41. num. 3. lib. 6.* Panorm. *in c. contingit, de transact.* quia reddit conditionem Ecclesiæ meliorem, ut est gloss. notab. *in l. nulli, ff. de transact.* quam dicit Bart. ibi
249 perpetuo menti tenendam. Et maxime * procedit in patre legitimo administratore filii in adventitiis, ut tutor in rebus pupilli, *l. præses, C. de transact.* etiam
250 sine * solemnitate decreti, ut commune dicit Pinell. *in 3. part. l. 1. num. 45. C. de bon. matern.* multoque ma-
251 gis * recuperando possessionem aliquo dato, nisi jus
252 minoris * esset clarum, quo casu non admitteretur
253 transactio, ut tradit Panorm. *in d. c. contingit*, vel * nisi retinendo bona minoris obligarentur, & caperentur in emphyteusin, Paris. *cons. 85. n. 16. lib. 3.*

254 Hinc etiam * fratres, qui inter se sine ullo judicio hereditatem dividunt, dicuntur pietatis officio functi,
255 teste Papin. *in l. ult. ff. famil. ercisc.* Nec * immerito, cum lites sint maxime fugiendæ, ut eleganter tradit Gravatius ad Vestrium *lib. 3. c. 1. num. 13.* ex sacra Scriptura, dicens, litis controversias maximum nobis damnum adferre, magnasque expensas, labores, atque molestias litigantes sequi, etiamsi victores evaserint, ita ut satius sit semel vinci, quam sæpius vincere, & diutius litigare. Unde Cicero *lib. 2. Offic.* admonet à litibus, quantum licet, abhorrere nos debere, esseque non modo liberale nonnunquam de suo jure decedere,

sed

ſed interdum etiam fructuoſum, ut tradunt Imbert. *lib. 1. Inſtit. forenſ. cap. 33. lit. I. in fin.* Felinus optime *in c. nihil, num. 1. de præſcript.* in materia recuſationis, non appellationis à ſententia ſolutionis decimarum. Nihil * enim ita ſimile dæmonum moribus eſt, quam li- 256
tigare, de qua re multa cumulat Bernardin. de Baſtis *in 1. parte Roſarii ſermone 9.* Quod magis eſt, litigioſi, ſi-
ve litibus * addicti, mali appellantur. Ex quo boni vi- 257
ri lites execrantur, ut dicit Iaſon *in l. filio pater, in primo notab. ff. de legat. 1.* & tradit Corn. *conſil. 283. lib. 4.* Nec
etiam * quis debet eſſe facilis ad litigandum, ſed quod 258
debeat ante bene deliberare, ut tradit Rebuff. *in proœm. conſtit. gloſſ. 5. num. 154.* & optime Duaren. *in l. Iuriſgentium, §. quinimo, verſ. nec citra rationem, ff. de pact.*
cum * lis ſit cauſa multorum malorum, ut tradit Luc. 259
de Pen. *in l. litibus, C. de agric. & cenſit. lib. 11.* Rebuff. *in d. proœmio, d. gloſſ. 5. num. 154.* & ſocietatem humanam
maxime * turbant, & Reipublicæ detrimenta præ- 260
bent, *l. ſi quis, §. in civilibus, ff. de appellat.* Nam * propter 261
lites multi deducti ſunt ad egeſtatem, & propriam patriam reliquerunt, *ut in authent. de defenſ. civit. in princ.*
ſpecies * enim miraculi eſt, quod litigans nomine ſuo 262
ditaretur, ut tradit Rebuff. *tit. de expenſ. & dam. tom. 3. artic. 5. gloſſ. unic. num. 24.* Et Reipublicæ * quoque 263
convenit ſubjectos habere locupletes, qui per lites extenuantur, *ut in authen. ut jud. ſine quoq. ſuffrag. §. cogitatio*, & gloſſ. *in §. ſed etiam, Inſtit. de his qui ſunt ſui jur.* &
propterea Reipublicæ * quoque intereſt, lites cito ex- 264
pediri, ut dicit text. *in 1. conſtit. C. ad fin.* & ibi Bartol. & Bald. *& in l. fratris, C. de tranſact.* Alexan. *conſ. 50. num. 8. lib. 2.* Dec. *conſil. 385. in fin.* quia in his velut civilium bellorum fomentis, ſumma Reipublicæ verſatur utilitas, ut tradit gloſſ. 5. *ad edict. jud. præſid.* quod ſane omnibus rerum publicarum gubernatoribus imprimis
ſummopere cordi & curæ eſſe debet. Vnde * Iſocra- 265
tes admonet regem ſuum Nicoclem, eas ut leges ferat,

ferat, quæ vel nullius litis habeant semiarium, vel exor-
266 tas controversias statim dirimant. Est enim * litis
prosecutio, ut & supra diximus, sumptuosa, laboriosa,
& molesta, ut tradit Rebuff. *in procem. concordat. verbo, sumptib. fol.* 30. & late Tiraq. *de retract. lig. §. gloss.* 7.
267 *num.* 20. Ideo * etiam occasio litis amputanda est, quo
ad fieri potest, ut tradit Adrian. Pulveus, *ad edict. de a-*
268 *lienat. judicii, c.* 1. *fol.* 10. Quo nomine * Cicero laudat Servium Sulpitium, non tam ob admirabilem, & pene divinam juris scientiam, quam quod semper maluerit litium controversias tollere, quam actiones institue-
269 re. Et * Isocrates *in suo Areopagitico*, laudat priscos Athenienses, quod forum fugerint, nec eo descenderint unquam, nisi coacti & magno pudore; erubescant videri litigiosi. Et apud Thucydidem Legati Atheniensium sollicite rejiciunt notam litigiosorum, quasi admodum probrosam & infamem. Et Causidicus ille Demosthenes inquit, oportet non nihil cedere, ac remittere, ne videantur cupidi litium esse. Unde Ci-
270 cero * damnat gentem Siculam, quod esset natura con-
271 troversa. Et Marcellinus vituperat * Ægiptiorum genus (ut ait) controversum, & assuetudine perplexius litigandi lætissimum. Et Martialis indicat miserum esse, & dementem quendam Gargilianum, qui diutius litigaret, cum posset cedere, & vinci. Apud eundem:

Lis nulla, toga rara, mens quieta.

272 Litis quoque * metus dicitur justus metus, ut tradit
273 Ripa *in l.* 1. *§. sublata, n.* 19. *ff. ad Treb.* Unde * etiam timor futuræ litis non vanus idem operatur, quod ipsa lis, ut tradit Cagnol. *in l. si quis major, num.* 56. *C. de transact.* Nec solum * Romani lites fugiendas esse suase-
274 runt, sed Cato Censorius, ne temere populus ad litigãdum accederet, neve litibus assuesceret, forũ Romanũ juxta Comitium muricibus, sive acutis lapidibus sternendum esse putavit, ut tradunt Pulveus *de privil. fori fol.* 64. Duaren. *in princ. tit. de verb. oblig.* Alex. *genial. dier.*

lib.

lib.2.cap.12. licet postea Marcellus, Octavia Augusti sorore genitus, quo salubrius disceptantes operam forensi labori darent, velis inumbraverit, ut tradit Alex. *d. cap.12* ut salubrius litigantes consisterent, ut tradit Tiraq. *de nobilit. cap. 29 de num. 7.* licet Iulius Cæsar, & Augustus, ob hominum judiciorũque multitudinem, duo alia adiecerint, ut tradit Alex. *d.c.12.* Imo *forum 275
aliquando insanum, aliquando improbum dixerunt, ut tradunt Mantua *dialogo 62.* & Tiraq. explicat *d.n.7.* Atque * ideo eas leges optimas utilissimasq; esse, quæ, 276
teste Isocrate, quam paucissimas lites gignerent, ut tradunt Duaren. *in prin. de verb. oblig.* & Pulveus *de alienat. jud. fol.10. in princ.* Hinc * etiam est quod propter 277
evitandas lites sæpe non concedenda concedantur, ut tradit Felin. *in c. in nostra, de rescript.* Quinimo timore* litis, & in ejus execrationem inductum est, quod 278
Imperator heres esse in testamento prohibeatur, ut dicit textus *in l. penult ff. de hered. instit.* Adeo * ut etiam 279
ob eam causam inductum sit, quod transactio, per quam à lite receditur, non rescindatur prætextu enormis læsionis, ut tradit Alex. *cons.42. lib.1.* quia magnum commodum consequitur, qui à lite recedit, *l. Lucius §. fin. ad Treb.* Et * ideo indebitum solutum per transa- 280
ctionem non repetitur, *l. in summa, ff. de cond. indeb. l.2. C. de transact.* Nec * prætextu instrumentorum de no- 281
vo repertorum, quantacumque fuerit læsio, transactio rescinditur, *l. sub prætextu, C. de transact.* Tiraq. *de retract. lig. §. 8. gl.7. n.21.* Imo litibus * finem imponere, 282
est favorabile, quia pertinet ad conservationem congregationis humanæ, ut tradit Gomes. *reg. non tollendo, quæst. 7.* & facit optime gloss. 5. *ad edictum præsidialium* cum & leges * nostræ quantum possint, conan- 283
tur tollere lites, & earum prorogationem, ut tradit Duaren. *in princ. tit. de pact.* Ideo boni * judicis est o- 284
mni cura componere lites, pacemq; inter omnes querere, nec litibus favere, ut sibi paret, ut tradit Gravat.

ad

ad Vestrium, lib. 3. cap. 1. num. 11. idem lib. 4. cap. 5. num.
285 *28. in fin.* & multo * magis curare, ne lites ex litibus oriantur, & quasi ferantur, *l. 4. §. ait Prætor, ff. de re jud. l. terminato, in fi. C. de fruct. & lit. expens.* quemadmodũ idem
286 curare * debet, ne lites fiant immortales, ut tradit Rebuff. *de sent. excu. art. 1. gl. 2.* Luc. de Pen. *in d. l. de litib. ubi*
287 *declarat.* & novis. Everar. *cons. 7. in fin.* Atque * ideo etiam in causis multum dubiis potest quandoque partes cogere ad concordiãm, ut tradit Gravatius *de cap. 1. num. 12. lib. 3.* Et hæc quidem eo diligentius congessi, quo magis velim modum aliquem esse nostris forensib. jurgiis, quibus & Respublicæ concutiuntur, & familiæ pessum eunt, & mores corrumpuntur. Absit
288 autem * ut Iurisconsulti alant dissidia, quæ debent extinguere, aut sanctissimam æqui & boni artem professi, doceant sordidam quandam artem litigandi. Sed
189 ut * rursus in viam redeamus, unde paululum digressi sumus, secundo declaratur non procedere vigesimam septimam ampliationem regulæ, quando causa esset dubia & intricata, quo casu poterit transigendo, remittere litem, rem controversam dimittendo possessori, *arg. d. l. Præses,* & hanc resolutionem probat Alex. *cons. 161. ad fin. lib. 2.* Pinell. *in 3. part. l. 1. num. 45. vers. in transactione.* Alex. *de alienat. feudi, sine consensu domini, cons. 141. num. 2. 3. lib. 6.* Dec. *cons. 474. num. 8. 9. idem consil. 564. num. 16. 17.* Molin. *ad consue. §. 55. gloss. 3. num. 15. & eod. §. gl. 1. num. 125. de solut. laudem.* Quando pupillijus obscurum, Dec. *consil. 97. num. 4. vers. sed his, & simil. & num. 5.* idem de dubio, *l. pactum curatoris, n. 3. C. de pact.* Tiraq. §. *1. gloss. 14. num. 62. 63. 64. 65. 66. 73. 75.* declarat distinguendo, *& decis. Umbriæ 35. num. 8.*

Contrarium tamen tenuerunt Tiraq. *d. num. 25. vers. sed dum.* Dec. cum Molin. *cons. 474. num. 1.* & Tiraq. *d. §. 1. gl. 14. num. 66. vers. tamen ex illis, usque ad 75.* dicentes, opus esse decreto.

190 Tertio declaratur * non procedere, quando non relax-

relaxaretur res immobilis, quam possideret, sed tantum ageretur de remissione actionis personalis. Secus vero quando res immobilis deberet relaxari, ut concludit Bart. *in l. nulli*, & ibi Ias. *ff. de trans.* Abb. *cons.* 56. *lib.* 1. *& cons.* 62. *lib.* 1. *& in c. veniens, & in c. contingit. de transact.* Panorm. *in c. cum tempore, de arbitr.* Et * hoc in 291
tantum procedit, etiamsi adhuc lis nen esset mota, cum sufficiat quod superesset timor, & suspicio futuræ litis, *l.* 2. C. *de transact.* ut tradit Dec. *consil.* 479. *n.* 12. 13. 14. & declarat idem cum Molin. optime *cons.* 351. *n.* 3. *&* 4. Quod maxime locum habet in religiosis, ut tradit. Pet. de Anchor. *consil.* 135. & facit *c. fin. de pact. in* 6. & * contra religiosos arguit Mar. Soc. *cons.* 15. ubi di- 292
cit, quod reprehensione digni sunt nonnulli religiosi, qui contractui ab eis solemniter celebrato, & longo tempore observato, contravenire non verentur. Et cõtrahentes admonet, ut ab eorum contractibus, tanquam à re pestifera abstineant, ut eum allegat Dec. *cons.* 564. *num.* 15. Idem maxime procedit, quando illa transactio longo tempore observata fuisset, ut dicit Pet. de Anchor. *in d. cons.* 135. & facit text. *in c. contingit, de transact. ibi, si fuerit aliquot annis servatum.* Propter antiquitatem * enim temporis omnia requisita inter- 293
venisse præsumuntur, *c. pervenit*, ubi gloss. *extr. de empt. & vend.* Grat. *cons.* 142. *lib.* 2. & in terminis in alienatione bonorum Ecclesiæ tradit Petr. de Anchor. *in d. cons.* 294
135. ubi inquit, quod ex * cursu 30. annorum tollatur omne vitium, & omnis defectus, qui allegari possit in contractu Ecclesiæ, & idem Alex. *in cons.* 79. *lib.* 1. *& cons.* 45. *in fin. lib.* 3. Adeo * ut etiam hoc casu non possit 295
impugnari transactio, respectu læsionis, quia secundum communem opinionem, dispositio *l.* 2. C. *de rescin. vend.* non habet locum juxta gloss. *in c. cum causa, in verb. restitueret, de empt. & vendit.* facit. *l. Lucius*, §. *fin. ff. ad Trebell.* & ibi gloss. Specul. *in tit. de empt. & vend.* §. *nunc videndum, in vers. quid de transactione.* Alexan. *in l. si*
quis,

quis, cum aliter, de verb. obligat. dicens, illam esse de jure veriorem. Et istam etiam esse magis communem, attestatur Alex. *consil.* 42 *lib.* 1. quia * fuit transactio in-
296
297 troducta, ut * sit litium finis, *l. fratris*, C. *de transact.*
298 Unde Abb. *in c.* 1. *de transact.* infert, quod * licet post transactionem appareant instrumenta, ex quibus constet transigentem deceptum fuisse, etiamsi sit gravis
299 deceptio, non * propter hoc debeat lis suscitari: quia magnum commodum consequitur, qui à lite recedit, *d. l. Lucus, § fin.* facit tex. *in l. sub prætextu,* C. *de transact.* quia ille, qui transigit, incertum remittit, videlicet dubium litis eventum, *l quod debetur, ff. de pecul.* & quia
300 transactio, & * res judicata æquiparantur, *l.* 2. *ff. de ju-*
301 *rejur.* dem ergo videtur in transactione, adeo * ut etiam hoc casu non detur restitutio, nisi constet de læsione enormi, non parva, idque manifeste & clare; quia ex tam enormi læsione dolus arguitur, ut tradit Corn. *cons.* 166. *in vers. & insup. dato, lib.* 1. Dec. *cons.* 216. & facit *c. penult. de reb eccles. non alien.* ubi textus dicit,
302 quod monasterium * restituatur, quando apparet e-
303 norme dispendium incurrisse. Multo * etiam minus restitutio conceditur, post tempus petendi restitutionem in integrum, scilicet quadriennium, *l. fin.* C. *de temp. in integr. restitu & c.* 1. *&* 2. *de in integr. restit. in* 6.
304 *clem.* 1. *eod. tit.* etiam data * ignorantia a principio, sed improbabili, ut tradit Rom. *cons.* 126. *in fin.* Aret. *consil.* 15. *in fine.*

305 Quarto declaratur hæc ampliatio * non precedere, quando pupillo magis expediret transigere, quam injuriam etiam patri illatam prosequi, ut tradit Castr. *in l. pactum curatoris*, ubi Dec. *num.* 6. *C. de pact.* ubi Bald.
306 Salic. Alexan. & plerique alii id * communiter tradidere, idemque voluit Bald. *in l. C. de in integ. restit.*

307 Causa autem dubia & * intricata dicitur, quando contra instrumentum aliquid prægnans objicitur, ut notat Ant. de Butrio *in c. cum contingat, de rescript. & in c. cum*

t. cum dilecti, de donat. Idem quoque * dicendum, quando semiplena probatio esset in contrarium, ut probatur *in l. admonendi, in verbis in dubiis causis, cum ibi notat. de jurejur.* Huc * facit etiam, quod per negationem res alioqui clara reddatur dubia, *l. post rem judicatam, ibi vel negetur judicatum, ff. de transact. l. 4. in princ. C. quib. ad libert. proclam. non lic. gloss. in l. 1. §. 1. ff. nihil novari, & in l. 1. C. de Procurat.* Verum * hoc non procedit in negatione juris, nec similiter * in negatione facti apparentis. Ideo, si quis ostendat instrumentum procuratorium, licet adversarius illud neget, non tamen redditur ex sola negatione res dubia. Ideo non tenetur cavere, *l. 1. C. de procurat.* Nec etiam * quando est improbabilis, nam talis negatio non reddit rem dubiã, vel * quando res est liquidata, ut dicit Bald. *in l. 1. ff. de transact.* & notatur *in l. post rem, eodem tit.* Idem quoque dicendum, si fuerit * negatio calumniosa, vel etiam non calumniosa, modo probatio sit in promptu, ut dicit Angel. *in l. post rem, ff. de transact.* ut refert Barbat. *cons. 53. lib. 4.* 308 309 310 311 312 313 314

Vigesimo octavo * ampliatur regula, quod etiam tutor sine solemnitatibus prædictis donare non possit, *l. prædia, C. de præd. minor.* Alex. *cons. 125. lib. 1.* Afflict. *decis. 87. num. 3. decis. Pedemont. 57. num. 31.* quia * donare petere est, *l. filiusfamilias, ff. de donat.* Roman. *cons. 290. num. 6.* Etiamsi tutor * haberet plenam administrationem cum libera, & si donat, tenetur de suo pecuniam restituere, ut tradit Ias. *in l. contra juris. §. si filius, num. 3. ff. de pact. l. creditor, §. Lucius, ff. mandati,* Petr. Duen. *reg. 31. verb. administratores,* & Iac. Novell. *regul. 91 in verb. mandatum.* Imo * etiam, nec tutor donare sine decreto poterit ob causam nuptiarum, *d. l. prædia, & l. ult. §. ult. C. si major fact.* Bartol. *in l. si constante, in princ. nu. 76. ff. solut. matr.* Curt. jun. *consil. 168. num. 20.* Nec * etiam ob piam causam, puta monasterio alienare poterit minor sine decreto & curatore, *arg. l. 2. §. voto, ff. de pollicit.* quod dictum bene notandum, dicit Panormit. *in c. in* 315 316 317 318 319

 præsen-

320 *præsentia, in ult. notab. extr. de probat.* Nisi minor * viginti quinque annis offerret monasterio se, & omnia sua bona, quod poterit facere absque curatore & decreto, *per text. in d. c. in præsentia*, & ibi Innoc. Ioan. Andr. & Abbas post alios. Et ratio secundum Abbatem est, quod talis acquisitio monasterio fiat per viam ultimæ voluntatis, cum ingressus pro mortuo habeatur, &
321 minor in ultima * voluntate integram habeat perso-
322 nam, *l. qua ætate, ff. de testam.* Ad quod * etiam facia, quod autoritas tutoris in testamento non requiratur, *l. Aurelio, §. Cajus, ff. de liberat. legat.* & quod ideo minor pos-
323 sit pro * executione ultimæ voluntatis in testamento permittere alienationem immobilium, secundum Bald. *in l. illud. in fin. ff. quand. decret. op. non est, & in l. 1. in 2. notab. ff. de reb. eor.* Alii autem dicunt, hoc potius ex contractu acquiri monasterio, attenta forma professionis, *arg. l. verba contraxerunt, ff. de verb. signif.* Quia licet habeatur pro mortuo post ingressum, ut Abbas dicit, ex hoc tamen non judicari qualitatem dispositionis præcedentis, cum illa dispositio iam præcesserit, & secundum qualitatem ejus judicetur: nam minor habilis reputatur in ultima voluntate ex eo, quod non lædatur, cum revocare testamentum possit, *d. §. quæsitum, l. 1. ff. ad Trebel.* Unde pro meliore ratione adducunt Bald. *in d. c. in præsentia*, dicentem alienationem
324 istam dici * alienationem juris, in quia minor ætas non attendatur, secundum textum, *Instit. de acquis. per arrog. in princ.* Imo amplius post multos concludit Rol. à Vall. *de luc. dot. quæst.* 45. & post eum Covar. *cap.* 28.
325 nec dotem à muliere * minore, constitui posse, sine judicis decreto, per text. gloss. & Dd. *in l. quæ tutores, C. de administrat. tutor.* & notatur *in l. 1. C. si advers. dot.*
326 Præterea etiam * minor cum decreto non potest donare; quia in decreto debet subesse justa causa, *l. magis puto, §. non passim, ff. de rebus eor.* Quæ justa causæ regulariter subesse non potest in donatione, ut dicit

Iac.

Iac. de Butr. *in l. 1. C. si advers. donat.* In tantum, ut nec etiam * possit dari curator ad autorandum in donatione, *l. ab agnato, ff. de curat. fur. l. fin. ff. eod.* cum curator * dandus sit justa causa, sed non est justa causa dandi curatorem in donandum, cum donare, sit perdere, *d. lib. contra juris, ff. de pact.* secundum Alexand. *consil. 125. num. 2. vers. quarto & ultimo, lib. 1.* Bald. *in l. 1. C. si advers. don:* Et dato, qui * non habuerit curatorem, nec fuerit facta donatio rei immobilis cum effectu, nihil tamen valuit donatio, ex quo potuit restitui in integrum contra illam, cum fuit læsa donando, *per tot. tit. Cod. si advers. donat.* Quia donationes, quas faciunt minores de hæreditate paterna, vel de juribus sibi pertinentibus, non sunt efficaces: quia cum eo ipso, quod renunciaverint juri suo, lædantur juvantur ope restitutionis in integrum, ut est casus in terminis, *in l. 1. C. de in integr. restit.* In tantum, ut * ubicumque minor renunciat juri sibi competenti ad hereditatem paternam, restituatur contra talem renunciationem, & ad obtinendam restitutionem in integrum, non habeat minor necesse probare de læsione, quia satis sit læsus, eo quod renunciat, secundum gl. singularem, *in l. 1. C. de in integr. restit. min.* quam ibi Baldus approbat, & sequuntur Moderniores; reputantes hoc singulare. 327 328 329 330

Declaratur hæc ampliatio, ut * non procedat primo in tutore Regis, Principis, aut virorum illustrium, ut per Lanfranc. de Oriano *in singulari 22.* Iasonem *in l. pactum curatoris, num. 2. vers. hinc est,* & ibi Alciat. *n. 1. C. de pact.* Roland. à Valle *consil. 18. num. 56. 59. 63. lib. 2.* Tiraq. *de nobilit. cap. 37. n. 43.* Idque hac ratione, ut dignitas ejus regalis conservetur, cujus proprium est donare, secundum Joan. Andr. *in cap. grandi, de suppl. neglig. Prælat. lib. 6. per l. filius, ff. de donat. versic. nonnunquam ex causa nobilitatis id permittere videtur, ibi; filium Senatoris, vel alterius dignitatis,* & facit textus 331

 in

in l. cum plures, §. fin. ff. de administ. tut. ibi, pro facultate patrimonii, pro dignitate natalium, constituet alimenta servis, liberisq; nonnunquam, & exteris, si hoc pupillo expediat præstabit, solemnia munera parentibus cognatisq; mittet.
332 Quo loco Iurisconsultus tutori *donare permittit ob nobilitatem pupilli, quæ opinio ab omnibus fere approbatur, licet non ignorem aliquos esse contrariæ opinionis, ex eo quod fraus fieri possit, cui dicunt obviandum esse, id quod probare conantur *d. l. cum plures, §. fin.*
333 Secundo * declaratur non procedere in donatione facta pro servitiis, videlicet, quando tutor facit causa remunerationis in eos, qui sunt bene meriti de minore, *l. filium, ff. ubi pup. educ. deb. & l. filius, in princ. ff. de procurat.* & voluit gloss. *in c. fin de offic. vicar. lib.* 6. Bart.
334 *in l. ambitiosa ff. de decret.* Aretin. *cons.* 24. ubi * appellat istam opinionem communem Rebuff. *de alianat. rer. Eccles.* & Iac. Cuiac. *Nov.* 6. quia non dicitur simplex
335 donatio, sed * recompensatoria, ut tradit Rol. à Vall. *cons.* 18. *n.* 61. *& seq.* ubi dicit etiam magistro pupilli
336 posse donari. Imo * etiam eo casu posse minorem ipsum absq; judicis decreto facere hujusmodi donationem secundum Rom. *in l. si ante nuptias, ff. solut. matr.* Mar. Soc. *cons.* 66. Bertrand. *cons.* 205. *l.* 2. & Alciat. *in l.*
337 *creditores, ff. de verb. signif.* licet * contrarium, & male, mea quidem sententia, firmet Jason *in l. si non sortem, §. libertus, ff. de condict. indeb. in l. ex hoc jure, ff. de just. & jur. & in l. cum filio, ff. de legat.* 1.
338 Tertio * declaratur non procedere hodie in donatione propter nuptias, in qua dispositio *l. ult. C. si major fact. alien. sine decrat. hab.* cessat, quandoquidē sine decreto constitui possit donatio illa propter nuptias, cū ex necessitate constituenda sit, *per authent. dos data, C. de donat. ant. nupt. & l. prædia, C. de præd. min.* & hæc est
339 communis * sententia, ut affirmat Afflict. *decis.* 242. *nu. ubi plures citat,* & sequitur Ruin. *cons.* 11. *n.* 2. *l.* 5.
Quarto

Quarto declaratur*non procedere, quando expediret minori donare, secundum Panormit. *in c. cæterum, ad fin. de donat.* Quia tutores & curatores possunt diminuere patrimonium minoris, pro illius salute, secundum Alex. *in l. præses, n. 5. C. de transact.* 340

Vigesimo nono * ampliatur regula, quod tutores 341
vel curatores debitum pupilli liquidum remittere non possunt, secundum Lud. Roman. *consil.* 28. *in princip.*
quia remittere est * donare, ut tradit Alex. *consil.* 22. 342
num. 7. lib. 1. Dec. *consil.* 689. *num.* 4. *& in l. si quis obligatione, ff. de reg. jur.* facit *l. contra juris, §. si filius, ff. de pact.*
& l 1. *ff. de transact.* Adeo, ut is, qui * non potest dona- 343
re, non possit etiam gratis facere remissionem debiti non liquidi, ut voluit Bald. *in l.* 1. *de pact.* & facit *l. præses, C. de transact.* Abb. *in c. veniens*, 1. *de testib.* Castr.
cons. 343. *lib.* 1. *& cons.* 32. *lib.* 2. Et hoc * adeo procedit, 344
etiamsi talis remissio fiat simpliciter, vel non expresso donationis verbo, sed per æquipollens tantum: puta, quia dicit instrumentum, & hanc refutationem fecit, quia sic voluit, & quod sic sibi placuit, quæ verba gratuitam causam sonant. Videtur enim quod sit tacita donatio, *l. Campanus, ff. de oper. libert.* quæ quidem verba generalia nullam determinationem habentia generaliter sunt intelligenda, *l. creditor, §. Lucius, ff. mand.*
Bald. *in l.* 1. *§.* 1. *ff. quib. mod. pig. vel hyp. sol.* Quin * etiam si 345
remissio fiat simpliciter, subintelligitur causa donationis, *d. l. Campanus.* Quæ quidem donatio nulli administratori competit, *l. contra, §. fin. ff. de pact.* cum ea administratio, ut succurratur imbecillitati ætatis, inducta sit, non ut is spolietur, *l. qui fundum, §. tutor, ff. pro*
emptor. quod * non in tutore tantum procedit, *l. pa-* 346
ctum curatoris, C. de pact. & tradit Roman. *cons.* 28. verum etiam in curatore Reipublicæ, *l. Imperatores, ff. de pact.* & in administratore publico, *l. Præses*, ubi Iason *n.* 15. C. *de transact.* & in gubernatore, ut notat Corn. *cons.* 253. *in princ. lib.* 3. & in coadjutore & visitatore, qui dicun-

 tur

tur habere liberam administrationem, ut notatur per gloss. *in cap.1. in verb. omnem, 7. quæst. 1.* & in Commissariis, ut notat Cuman. *consil. 75.* & Prælato, ut notat gloss, & Bald. *in d. l. Præses.* Nam Prælatus non potest conditionem Ecclesiæ deteriorem facere, *c. 1. de rest. in integr.* & tradit Abb. *consil. 45. lib. 1.* Id quod & in Commendatario quoque obtinet, si propter utilitatem, vel necessitatem Ecclesiæ mandatum sit, *c. nemo deinceps, de elect. in 6.*

347 Amplius * etiam tutor ne minimum quidem remittere potest, *l. creditor, §. Lucius, ff. mand. & cap. 2. de*
348 *donat.* & si remiserit, de suo * solvere tenetur, *l. omnes,*
349 *C. de annon. & tribut. lib. 10.* Et * hæc adeo procedunt, ut etiam non possint remittere jus redimendi, sive retractus conventionalis, ut si tutor in casu licito & permisso vendiderit rem minoris, aut alterius, cujus administrationem gesserit cum pacto de revendendo, non potest hujusmodi pactum emptori remittere libere, & sine solemnitate, ut tradit Alex. *consil. 27. vers. plus videtur,* & ibi Molin. *num. 6. lib. 3.* & Cagnol. *in l. 2. num. 59. C. de pact. int. empt. & vendit.* Idque hac ratione, quod idem judicandum sit de actione competente ad rem immobilem, quod & de ipsa re, eademque solemnitas requiratur in alienatione ejus actionis, ac ipsius rei, ut notant gloss. Bart. & alii, *in l. 1. C. si advers.*
350 *transact.* Quod * tamen non procedit in remissione tacita, quando ociose sinit labi tempus sine redemptione rei venditæ, *c. de quarta, & c. veniens, de præscrip.* & tradit Felin. *in c. cum accessissent, vers. tertio limita, extr.*
351 *de constit.* Idemque dicendum * de Præside civitatis, qui etiam licet non possit expresse civitati præjudicare, *l. Præses, C. de transact.* potest tamen tacite ex lapsu temporis, *l. adversus, cum gloss. C. de usur.* adeo ut etiam
352 minor * infans heres venditoris non possit restitui adversus hujusmodi tacitam remissionem, ut longe lateque ac subtiliter hanc quæstionem disputat Curt.

sen.

ſen. *conſ.* 59. Amplius * etiam prædicta ampliatio 353
procedit, etiamſi debitum non eſſet liquidum, modo facile liquidari poſſet, ut tradit Dec. *in d. l. pactum curatoris*, adeo, ut * etiam tutor remittere non poſſit exce- 354
ptionem peremptoriam, quia mera donatio ſit, *l. ſi quis delegaverit, ff. de novat.* niſi tacite fecerit per * ne- 355
gligentiam, ut ſi de ea non fuerit objectum, *l. præſcriptionem, C. de novat.* cum judex ad ulteriora progrediendo eum excluderet, ut tradit Bald. *in l. pactum curatoris, C. de pact.*

Declaratur hæc ampliatio, ut * non procedat pri- 356
mo, quando mutua eſſet remiſſio, quam minor feciſſet ſuo adminiſtratori, qui ei etiam remiſerit ea, quæ pro adminiſtratione pro eo impenderit, *l. de fideicommiſſo, C. de tranſact.* & facit *l. ſi ea, C. de uſur.*

Secundo non procedit, quando * dibitum eſſet 357
intricatum, illiquidum, vel difficilis probationis, ut eſt gloſſa ordinaria & ſingularis *in d. l. contra juris civilis, in §. ſi filius, in fin. ff. de pact.* & probatur *in l. mediterranea*, & ibi Bart. *C. de annon. & tribut. lib.* 10. ut tradit Nic. Everard. *conſ.* 108. in Prælato eccleſiæ. Idque hac ratione, quia ex quo debitum non poteſt liquidari, deficientibus probationibus, dicta remiſſio non videtur præjudicium adferre, *l. qui accuſare, C. de edendo*, Dec. *in l. pactum curatoris, C. de pact.* ubi etiam Iaſon confirmat, quando de præſenti non poterat probari, nec in futurum ſuberat veriſimilis ſpes, & tradit Abbas *conſ.* 39. dicens, eſſe communem, quem ſequitur Dec. *conſil.* 297. ejus enim remiſſio ad dationem non trahitur, ſed facti potius naturam habet, ut tradit Alex *in l. ſi mulier, ff. de condict. ob. cauſ.* Sunt tamen alii, qui contrarium frequentius teneant; quod etiam nec illiquidum remitti poſſit, quia in futurum poſſent probationes emergere, juxta *l. ſub prætextu, C. de tranſ.* ut tenent Bald. & Sal. *in l.* 1. *C. de pact.* quatenus permittant talem remiſſionem pro parte fieri, non in

 totum;

totum; moti hac ratione, quia reus forte stimulante conscientia solvet, vel introductus cum juramento, in judicio confitebitur id, quod probari non potest, *juxta c. 1. de confess. in 6.* quæ opinio magis communis videtur esse, licet Abbas & Dec. *in con. supra relatis*, contrarium affirment. Quam opinionem ego etiam confirmo; quia reus etiam actore nihil probante tenetur jurare, vel juramentum referre, alias habetur pro confesso, & est in manifesta turpitudine, *l. manifeste, ff. de jurejur*, Ias. *in repet. l. admonendi, n. 71. & seq. in fin.* attestatur esse communem, & in practica observari.

358 Tertio * non procedit, quando hæc remissio neces-
359 sario fieret, *l. si plures, ff. de pact.* ubi enim * subest necessitas, ibi nulla est liberalitas, *l. rem legatam, ff. de adimen.*
360 *legat.* Unde in * arbitratorem compromittere, quo jure, qua injuria tutor poterit, si lege municipii ita mandetur; compromissum enim id necessarium existimatur, quatenus scilicet lex arctat, ut tradit Angel. *consil. 92.* & Dec. *consil. 22.* idem *in l. pactum curatoris, C. de pact.*

361 Quarto * non procedit, quando per debitoris inopiam inanis esset, quæ remitteretur, actio, *l. nam. si, ff. de dolo, l. 1.* & ibi Angel. *C. de annon. & trib. lib. 10.* Nec multum refert, quod ditescere hic potuit, *l. Cura, §. 1. ff. de muner. & honos.* cum talis spex vix est, ut reperire possit emptorem, & ideo in jure, ex ea præsumptione, nulla in futurum probatio inducitur, ut tradit Alex. *in l. ex diverso, § fin. ff. solut. matr. in fin.* Sed advertendum est, licet exactio propter paupertatem videatur impediri, *l. illicit. § fin. ff de offic. præsid.* remissio tamen debiti non videtur fieri posse; quia illa exactio, quæ propter paupertatem impeditur, videtur tantum temporalis, cum præsumatur quis acquirere in futurum, *l. si. C. arb. tut. l cura, §. deficientium, ff. de mun. & hon.* quæ ratio cessat in remissione; & ita reperio Dec. declarantem, *d. l. pactum curatoris, in 3. limitat.*

Quinto

Quinto * non procedit, quando ageretur de utili- 362
tate animæ, vel corporis ipsius pupilli, quo casu tutor
potest remittere debitum liquidum ipsius pupilli; ut
tradit Barcat. *cons 7. num. 2. lib. 4.* Quo loco etiam di-
cit, quod * tutor potest facere pacem cum occisori- 363
bus patris ipsius pupilli, si hoc expediat pupillo: quia
forte illi occisores occiderent pupillum, & ita intelli-
gi debet dictum Dec. *in l. ut jurisiurandi gratia, in prin-
cip. ff. de jurejur.* ubi absolute dicit; quod cũ autoritate
tutoris pupillus possit facere pacem. Idem notat Bald.
in l, 1. vers. extra quaeritur, de rastit. in integr. licet regula-
riter tutor non possit facere pacem de morte pupilli,
vel adulti, cum tutor tueri debeat dignitatem pupilli,
& injuria sine rubore non remittat, ut tradit Angel.
cons. 257. per text. in l. miles, § socer, ff. de adult. Potest et-
iam * tutor remittere offensam illatam minori, vel e- 364
jus patri, secundum Bald. *in addit. ad Specul. tit. de homi-
cid. ad fin.* dummodo hoc fiat * adulto interveniente, 365
judicis decreto non aliter adhibito, secundum Panor.
consil. 108. per tot. lib. 2 veluti si * adversarius ejus erat 366
multum potens, ut tradit Panormit. *d. consil. 108. num.
3.* Idq; hac ratione, quod * tutoribus omnia jure ad- 367
ministrationis competant, quæ pupillo expediunt, *l.
à tutoribus, C. de administr. tut.* & tradit Roman. *cons. 441.
num. 3.* quia talis actio non est in bonis, *l. 2. §. emancipa-
tus, ff. de collat. bon.* & non * transit in heredem, *l. si cum,* 368
§. qui injuriarum, ff. si quis caut. Quod maxime procedit,
accedente jurament. ut tradit Abb. *cons. 108. in princ.
lib. 2.* Quibus * addendum est, quod reconciliatio in- 369
juriarumque remissio, non patrimonii eversionem,
sed virtutis opinionem inducat, *l. creditor, §. 1. ff. mand.
& §. fin. Instit. de injur.*

Hæc tamen * quæ dicta sunt de remissione injuria- 370
rum, non procedunt quando pecuniariter pupilli in-
teresset, propter jam illatum * damnum, *l. ex hac, ff. si* 371
quadr. paup. fec. vel quia alias * pupillus incideret in 372

 pœ-

quis,cum aliter,de verb. obligat. dicens, illam esse de jure veriorem. Et istam etiam esse magis communem, at-
296 testatur Alex.*consil.42 lib.1.* quia * fuit transactio in-
297 troducta, ut * sit litium finis, *l. fratris*, C. *de transact.*
298 Unde Abb. *in c. 1. de transact.* infert, quod * licet post transactionem appareant instrumenta, ex quibus constet transigentem deceptum fuisse, etiamsi sit gravis
299 deceptio, non * propter hoc debeat lis suscitari: quia magnum commodum consequitur, qui à lite recedit, *d.l. Lucus, § .fin.* facit tex. *in l. sub prætextu*, C. *de transact.* quia ille, qui transigit, incertum remittit, videlicet dubium litis eventum, *l quod debetur, ff. de pecul.* & quia
300 transactio, & * res judicata æquiparantur, *l. 2. ff. de ju-*
301 *rejur.* dem ergo videtur in transactione, adeo * ut etiam hoc casu non detur restitutio, nisi constet de læsione enormi, non parva, idque manifeste & clare; quia ex tam enormi læsione dolus arguitur, ut tradit Corn. *cons. 166. in vers. & insup. dato, lib. 1.* Dec. *cons. 216.* & facit *c. penult. de reb eccles. non alien.* ubi textus dicit,
302 quod monasterium * restituatur, quando apparet e-
303 norme dispendium incurrisse. Multo * etiam minus restitutio conceditur, post tempus petendi restitutionem in integrum, scilicet quadriennium, *l. fin.* C. *de temp. in integr. restitu & c. 1. & 2. de in integr. restit. in 6.*
304 *clem. 1. eod. tit.* etiam data * ignorantia à principio, sed improbabili, ut tradit Rom. *cons. 126. in fin.* Aret. *consil. 15. in fine.*

305 Quarto declaratur hæc ampliatio * non precedere, quando pupillo magis expediret transigere, quam injuriam etiam patri illatam prosequi, ut tradit Castr. *in l. pactum curatoris*, ubi Dec. *num. 6. C. de pact.* ubi Bald.
306 Salic. Alexan. & plerique alii id * communiter tradidere, idemque voluit Bald. *in l. C. de in integ. restit.*

307 Causa autem dubia & * intricata dicitur, quando contra instrumentum aliquid prægnans objicitur, ut notat Ant. de Butrio *in c. cum contingat, de rescript. & in*

c. cum

c. cum dilecti, de donat Idem quoque * dicendum, quan- 308
do semiplena probatio esset in contrarium, ut proba-
tur *in l. admonendi, in verbis in dubiis causis, cum ibi notat. de
jurejur*. Huc * facit etiam, quod per negationem res ali- 309
oqui clara reddatur dubia, *l. post rem judicatam, ibi vel
negetur judicatum, ff. de transact. l. 4. in princ.* C. *quib. ad li-
bert. proclam. non lic. gloss. in l. 1. §. 1. ff. nihil novari, & in l. 1.*
C. *de Procurat.* Verum * hoc non procedit in negatio- 310
ne juris, nec similiter * in negatione facti apparentis. 311
Ideo, si quis ostendat instrumentum procuratorium,
licet adversarius illud neget, non tamen redditur ex
sola negatione res dubia. Ideo non tenetur cavere, *l. 1.*
C. *de procurat.* Nec etiam * quando est improbabilis, 312
nam talis negatio non reddit rem dubiã, vel * quando 313
res est liquidata, ut dicit Bald. *in l. 1. ff. de transact.* & no-
tatur *in l. post rem, eodem tit.* Idem quoque dicendum,
si fuerit * negatio calumniosa, vel etiam non calumnio- 314
sa, modo probatio sit in promptu, ut dicit Angel. *in l.
post rem, ff. de transact.* ut refert Barbat. *cons.* 53. *lib.* 4.

Vigesimo octavo * ampliatur regula, quod etiam 315
tutor sine solemnitatibus prædictis donare non pos-
sit, *l. prædia*, C. *de præd. minor.* Alex. *cons.* 125. *lib.* 1. Afflict.
decis. 87. *num.* 3. *decis.* Pedemont. 57. *num.* 31. quia * donare 316
petere est, *l. filiusfamilias, ff. de donat.* Roman. *cons.* 290.
num. 6. Etiamsi tutor * haberet plenam administratio- 317
nem cum libera, & si donat, tenetur de suo pecuniam
restituere, ut tradit Ias. *in l. contra juris. §. si filius, num.* 3.
ff. de pact. l. creditor, §. Lucius, ff. mandati, Petr. Duen. *reg.*
31. *verb. administratores*, & Iac. Novell. *regul.* 91 *in verb.
mandatum.* Imo * etiam, nec tutor donare sine decre- 318
to poterit ob causam nuptiarum, *d. l. prædia, & l. ult. §.
ult.* C. *si major fact.* Bartol. *in l. si constante, in princ. nu.* 76.
ff. solut. matr. Curt. jun. *consil.* 168. *num.* 20. Nec * etiam 319
ob piam causam, puta monasterio alienare poterit mi-
nor sine decreto & curatore, *arg. l. 2. §. voto, ff. de pollicit.*
quod dictum bene notandum, dicit Panormit. *in c. in*

 præsen-

320 *præsentia, in ult. notab. extr. de probat.* Nisi minor * viginti quinque annis offerret monasterio se, & omnia sua bona, quod poterit facere absque curatore & decreto, *per text. in d. c. in præsentia,* & ibi Innoc. Ioan. Andr. & Abbas post alios. Et ratio secundum Abbatem est, quod talis acquisitio monasterio fiat per viam ultimæ voluntatis, cum ingressus pro mortuo habeatur, &
321 minor in ultima * voluntate integram habeat perso-
322 nam, *l. qua ætate, ff. de testam.* Ad quod * etiam facia; quod autoritas tutoris in testamento non requiratur, *l. Aurelio, §. Cajus, ff. de liberat. legat.* & quod ideo minor pos-
323 sit pro * executione ultimæ voluntatis in testamento permittere alienationem immobilium, secundum Bald. *in l. illud. in fin. ff. quand. decret. op. non est, & in l. 1. in 2. notab. ff. de reb. eor.* Alii autem dicunt, hoc potius ex contractu acquiri monasterio, attenta forma professionis, *arg. l. verba contraxerunt, ff. de verb. signif.* Quia licet habeatur pro mortuo post ingressum, ut Abbas dicit, ex hoc tamen non judicari qualitatem dispositionis præcedentis, cum illa dispositio iam præcesserit, & secundum qualitatem ejus judicetur: nam minor habilis reputatur in ultima voluntate ex eo, quod non lædatur, cum revocare testamentum possit, *d. §. quæsitum, l. 1. ff. ad Trebel.* Unde pro meliore ratione adducunt Bald. *in d. c. in præsentia,* dicentem alienationem
324 istam dici * alienationem juris, in quia minor ætas non attendatur, secundum textum, *Instit. de acquis. per arrog. in princ.* Imo amplius post multos concludit Rol. à Vall. *de luc. dot. quæst.* 45. & post eum Covar. *cap.* 28.
325 nec dotem à muliere * minore, constitui posse, sine judicis decreto, per text. gloss. & Dd. *in l. quæ tutores, C. de administrat. tutor.* & notatur *in l.* 1. C. *si advers. dot.*
326 Præterea etiam * minor cum decreto non potest donare; quia in decreto debet subesse justa causa, *l. magis puto, §. non passim, ff. de rebus eor.* Quæ justa causa regulariter subesse non potest in donatione, ut dicit

Iaca

Iac. de Butr. *in l. 1. C. si advers. donat.* In tantum, ut nec etiam * possit dari curator ad autorandum in donatione, *l. ab agnato, ff. de curat. fur. l. fin. ff. eod.* cum curator * dandus sit justa causa, sed non est justa causa dandi curatorem in donandum, cum donare, sit perdere, *d. lib. contra juris, ff. de pact.* secundum Alexand. *consil. 125. num. 2. vers. quarto & ultimo, lib. 1.* Bald. *in l. 1. C. si advers. don:* Et dato, qui * non habuerit curatorem, nec fuerit facta donatio rei immobilis cum effectu, nihil tamen valuit donatio, ex quo potuit restitui in integrum contra illam, cum fuit læsa donando, *per tot. tit. Cod. si advers. donat.* Quia donationes, quas faciunt minores de hæreditate paterna, vel de juribus sibi pertinentibus, non sunt efficaces: quia cum eo ipso, quod renunciaverint juri suo, lædantur juvantur ope restitutionis in integrum, ut est casus in terminis, *in l. 1. C. de in integr. restit.* In tantum, ut * ubicumque minor renunciat juri sibi competenti ad hereditatem paternam, restituatur contra talem renunciationem, & ad obtinendam restitutionem in integrum, non habeat minor necesse probare de læsione, quia satis sit læsus, eo quod renunciat, secundum gl. singularem, *in l. 1. C. de in integr. restit. min.* quam ibi Baldus approbat, & sequuntur Moderniores; reputantes hoc singulare. 327 328 329 330

Declaratur hæc ampliatio, ut * non procedat primo in tutore Regis, Principis, aut virorum illustrium, ut per Lanfranc. de Oriano *in singulari 22.* Iasonem *in l. pactum curatoris, num. 2. vers. hinc est,* & ibi Alciat. *n. 1. C. de pact.* Roland. à Valle *consil. 18. num. 56. 59. 63. lib. 2.* Tiraq. *de nobilit. cap. 37. n. 43.* Idque hac ratione, ut dignitas ejus regalis conservetur, cujus proprium est donare, secundum Joan. Andr. *in cap. grandi, de suppl. neglig. Prælat. lib. 6. per l. filius, ff. de donat. versic. nonnunquam ex causa nobilitatis id permittere videtur, ibi; filium Senatoris, vel alterius dignitatis,* & facit textus 331

in l. cum plures, §. fin. ff. de administ. tut. ibi, pro facultate patrimonii, pro dignitate natalium, constituet alimenta servis, liberisq; nonnunquam, & exteris, si hoc pupillo expediat præstabit, solemnia munera parentibus cognatisq; mittet.
332 Quo loco Iurisconsultus tutori *donare permittit ob nobilitatem pupilli, quæ opinio ab omnibus fere approbatur, licet non ignorem aliquos esse contrariæ opinionis, ex eo quod fraus fieri possit, cui dicunt obviandum esse, id quod probare conantur *d. l. cum plures, §. fin.*

333 Secundo * declaratur non procedere in donatione facta pro servitiis, videlicet, quando tutor facit causa remunerationis in eos, qui sunt bene meriti de minore, *l. filium, ff. ubi pup. educ. deb. & l. filius, in princ. ff. de procurat.* & voluit gloss. *in c. fin de offic. vicar. lib.* 6. Bart.
334 *in l. ambitiosa ff. de decret.* Aretin. *cons.* 24. ubi * appellat istam opinionem communem Rebuff. *de alianat. rer. Eccles.* & Iac. Cuiac. *Nov.* 6. quia non dicitur simplex
335 donatio, sed * recompensatoria, ut tradit Rol. à Vall. *cons.* 18. *n.* 61. *& seq.* ubi dicit etiam magistro pupilli
336 posse donari. Imo * etiam eo casu posse minorem ipsum absq; judicis decreto facere hujusmodi donationem secundum Rom. *in l. si ante nuptias, ff. solut. matr.* Mar. Soc. *cons.* 66. Bertrand. *cons.* 205. *l.* 2. & Alciat. *in l.*
337 *creditores, ff. de verb. signif.* licet * contrarium, & male, mea quidem sententia, firmet Jason *in l. si non sortem, §. libertus, ff. de condict. indeb. in l. ex hoc jure, ff. de just. & jur. & in l. cum filio, ff. de legat.* 1.

338 Tertio * declaratur non procedere hodie in donatione propter nuptias, in qua dispositio *l. ult. C. si major fact. alien. sine decrat. hab.* cessat, quandoquidē sine decreto constitui possit donatio illa propter nuptias, cū ex necessitate constituenda sit. *per authent. dos data, C. de donat. ant. nupt. & l. prædia, C. de præd. min.* & hæc est
339 communis * sententia, ut affirmat Afflict. *decis.* 242. *nu. ubi plures citat,* & sequitur Ruin. *cons.* 11. *n.* 2. *l.* 5.

Quarto

Quarto declaratur*non procedere, quando expedi- 340
ret minori donare, secundum Panormit. *in c. cæterum, ad fin. de donat.* Quia tutores & curatores possunt diminuere patrimonium minoris, pro illius salute, secundum Alex. *in l. præses, n. 5.* C. *de transact.*

Vigesimo nono * ampliatur regula, quod tutores 341
vel curatores debitum pupilli liquidum remittere non possunt, secundum Lud. Roman. *consil.* 28. *in princip.*
quia remittere est * donare, ut tradit Alex. *consil.* 22. 342
num. 7. *lib.* 1. Dec. *consil.* 689. *num.* 4. *& in l. si quis obligatione, ff. de reg. jur.* facit *l. contra juris*, §. *si filius, ff. de pact.*
& l 1. *ff. de transact.* Adeo, ut is, qui * non potest dona- 343
re, non possit etiam gratis facere remissionem debiti non liquidi, ut voluit Bald. *in l.* 1. *de pact.* & facit *l. præses*, C. *de transact.* Abb. *in c. veniens*, 1. *de testib.* Castr.
cons. 343. *lib.* 1. *& cons.* 32. *lib.* 2. Et hoc * adeo procedit, 344
etiamsi talis remissio fiat simpliciter, vel non expresso donationis verbo, sed per æquipollens tantum: puta, quia dicit instrumentum, & hanc refutationem fecit, quia sic voluit, & quod sic sibi placuit, quæ verba gratuitam causam sonant. Videtur enim quod sit tacita donatio, *l. Campanus, ff. de oper. libert.* quæ quidem verba generalia nullam determinationem habentia generaliter sunt intelligenda, *l. creditor*, §. *Lucius, ff. mand.*
Bald. *in l.* 1. §. 1. *ff. quib. mod. pig. vel hyp. sol.* Quin * etiam si 345
remissio fiat simpliciter, subintelligitur causa donationis, *d. l. Campanus.* Quæ quidem donatio nulli administratori competit, *l. contra*, §. *fin. ff. de pact.* cum ea administratio, ut succurratur imbecillitati ætatis, inducta sit, non ut is spolietur, *l. qui fundum*, §. *tutor, ff. pro*
emptor. quod * non in tutore tantum procedit, *l. pa-* 346
ctum curatoris, C. *de pact.* & tradit Roman. *cons.* 28. verum etiam in curatore Reipublicæ, *l. Imperatores, ff. de pact.* & in administratore publico, *l. Præses*, ubi Iason *n.* 15. C. *de transact.* & in gubernatore, ut notat Corn. *cons.* 253. *in princ. lib.* 3. & in coadjutore & visitatore, qui dicun-

tur habere liberam administrationem, ut notatur per gloss. *in cap.* 1. *in verb. omnem,* 7. *quæst.* 1. & in Commissariis, ut notat Cuman. *consil.* 75. & Prælato, ut notat gloss, & Bald. *in d. l. Præses.* Nam Prælatus non potest conditionem Ecclesiæ deteriorem facere, *c.* 1. *de rest. in integr.* & tradit Abb. *consil.* 45. *lib.* 1. Id quod & in Commendatario quoque obtinet, si propter utilitatem, vel necessitatem Ecclesiæ mandatum sit, *c. nemo deinceps, de elect. in* 6.

347 Amplius * etiam tutor ne minimum quidem remittere potest, *l. creditor, §. Lucius, ff. mand. & cap.* 2. *de*
348 *donat.* & si remiserit, de suo * solvere tenetur, *l. omnes,*
349 *C. de annon. & tribut. lib.* 10. Et * hæc adeo procedunt, ut etiam non possint remittere jus redimendi, sive retractus conventionalis, ut si tutor in casu licito & permisso vendiderit rem minoris, aut alterius, cujus administrationem gesserit cum pacto de revendendo, non potest hujusmodi pactum emptori remittere libere, & sine solemnitate, ut tradit Alex. *consil.* 27. *vers. plus videtur,* & ibi Molin. *num.* 6. *lib.* 3. & Cagnol. *in l.* 2. *num.* 59. *C. de pact. int. empt. & vendit.* Idque hac ratione, quod idem judicandum sit de actione competente ad rem immobilem, quod & de ipsa re, eademque solemnitas requiratur in alienatione ejus actionis, ac ipsius rei, ut notant gloss. Bart. & alii, *in l.* 1. *C. si advers.*
350 *transact.* Quod * tamen non procedit in remissione tacita, quando ociose sinit labi tempus sine redemptione rei venditæ, *c. de quarta, & c. veniens, de præscrip.* & tradit Felin. *in c. cum accessissent, vers. tertio limita, extr.*
351 *de constit.* Idemque dicendum * de Præside civitatis, qui etiam licet non possit expresse civitati præjudicare, *l. Præses, C. de transact.* potest tamen tacite ex lapsu temporis, *l. adversus, cum gloss. C. de usur.* adeo ut etiam
352 minor * infans heres venditoris non possit restitui adversus hujusmodi tacitam remissionem, ut longe lateque ac subtiliter hanc quæstionem disputat Curt. sen.

sen. *cons.* 59. Amplius * etiam prædicta ampliatio 353
procedit, etiamsi debitum non esset liquidum, modo facile liquidari posset, ut tradit Dec. *in d.l. pactum curatoris*, adeo, ut * etiam tutor remittere non possit exce- 354
ptionem peremptoriam, quia mera donatio sit, *l. si quis delegaverit, ff. de novat.* nisi tacite fecerit per * ne- 355
gligentiam, ut si de ea non fuerit objectum, *l. praescriptionem, C. de novat.* cum judex ad ulteriora progrediendo eum excluderet, ut tradit Bald. *in l. pactum curatoris, C. de pact.*

Declaratur hæc ampliatio, ut * non procedat pri- 356
mo, quando mutua esset remissio, quam minor fecisset suo administratori, qui ei etiam remiserit ea, quæ pro administratione pro eo impenderit, *l. de fideicommisso, C. de transact.* & facit *l. si ea, C. de usur.*

Secundo non procedit, quando * dibitum esset 357
intricatum, illiquidum, vel difficilis probationis, ut est glossa ordinaria & singularis *in d.l. contra juris civilis, in §. si filius, in fin. ff. de pact.* & probatur *in l. mediterranea*, & ibi Bart. *C. de annon. & tribut. lib.* 10. ut tradit Nic. Everard. *cons.* 108. in Prælato ecclesiæ. Idque hac ratione, quia ex quo debitum non potest liquidari, deficientibus probationibus, dicta remissio non videtur præjudicium adferre, *l. qui accusare, C. de edendo*, Dec. *in l. pactum curatoris, C. de pact.* ubi etiam Iason confirmat, quando de præsenti non poterat probari, nec in futurum suberat verisimilis spes, & tradit Abbas *cons.* 39. dicens, esse communem, quem sequitur Dec. *consil.* 297. ejus enim remissio ad dationem non trahitur, sed facti potius naturam habet, ut tradit Alex *in l. si mulier, ff. de condict. ob. caus.* Sunt tamen alii, qui contrarium frequentius teneant; quod etiam nec illiquidum remitti possit, quia in futurum possent probationes emergere, juxta *l. sub prætextu, C. de transf.* ut tenent Bald. & Sal. *in l. 1. C. de pact.* quatenus permittant talem remissionem pro parte fieri, non in

Quinto * non procedit, quando ageretur de utilitate animæ, vel corporis ipsius pupilli, quo casu tutor potest remittere debitum liquidum ipsius pupilli, ut tradit Barcat. *cons 7. num. 2. lib. 4.* Quo loco etiam dicit, quod * tutor potest facere pacem cum occisoribus patris ipsius pupilli, si hoc expediat pupillo: quia forte illi occisores occiderent pupillum, & ita intelligi debet dictum Dec. *in l. ut jurisiurandi gratia, in princip. ff. de jurejur.* ubi absolute dicit; quod cũ autoritate tutoris pupillus possit facere pacem. Idem notat Bald. *in l, 1. vers. extra quæritur, de rastit. in integr.* licet regulariter tutor non possit facere pacem de morte pupilli, vel adulti, cum tutor tueri debeat dignitatem pupilli, & injuria sine rubore non remittat, ut tradit Angel. *cons. 257. per text. in l. miles, § socer, ff. de adult.* Potest etiam * tutor remittere offensam illatam minori, vel ejus patri, secundum Bald. *in addit. ad Specul. tit. de homicid. ad fin.* dummodo hoc fiat * adulto interveniente, judicis decreto non aliter adhibito, secundum Panor. *consil. 108. per tot. lib. 2* veluti si * adversarius ejus erat multum potens, ut tradit Panormit. *d. consil. 108. num. 3.* Idq; hac ratione, quod * tutoribus omnia jure administrationis competant, quæ pupillo expediunt, *l. à tutoribus, C. de administr. tut.* & tradit Roman. *cons. 441. num. 3.* quia talis actio non est in bonis, *l. 2. §. emancipatus, ff. de collat. bon.* & non * transit in heredem, *l. si cum, §. qui injuriarum, ff. si quis caut.* Quod maxime procedit, accedente jurament. ut tradit Abb. *cons. 108. in princ. lib. 2.* Quibus * addendum est, quod reconciliatio injuriarumque remissio, non patrimonii eversionem, sed virtutis opinionem inducat, *l. creditor, §. 1. ff. mand. & §. fin. Instit. de injur.* 362 363 364 365 366 367 368 369

Hæc tamen * quæ dicta sunt de remissione injuriarum, non procedunt quando pecuniariter pupilli interesset, propter jam illatum * damnum, *l. ex hac, ff. si quadr. paup. fec.* vel quia alias * pupillus incideret in pœ- 370 371 372

pœnam, *l.* 1. *C. de his, quib. ut indig.* Vel quando minori, aut ejus familiæ esset dedecus inimicitias remittere, quia pro defensione honoris minoris, possunt omnia bona obligari, secundum Bartol. *in l. sancimus,*
373 *num. 6. C. de administrat. tut.* Idem * quoque dicendum, si secundum mores civitatis dedecus, vel infamia inde oriretur, *l. miles,* §. *socer,* & ibi Bald. *ff. ad leg. Iul. de adult.*

374 Tutor quoque, an dilationem * debitori concedere possit, dubitatum invenio? Et prima facie dicendum videretur non posse: minorem enim quantitatem pupillus reciperet, quia etiā tempore minus solvimus, §. *plus autem, Instit. de act.* & quia si ipsi in mora exigendi sint, de suo latæ culpæ nomine tenentur, *l.* 2. *arbit. tut.* Sed tamen verius videtur posse eos prorogare; cum & transigere valeant, & generalem administrationem cum libera potestate habeant, *l. fin.* §. *penul. de Publicanis.* Bald. *in rubr. extra, de transact* Dd. *in l. qui Roma,* §. *Callimachus, de verb. oblig.* Nec enim hujusmodi moratoria concessio gravis censetur ipsi pupillo, & verisimile est humanitatis potius intuitu, & probabili ex causa à tutore permissam, *l.* 2. *C. de precip. Imp. Offer.*

375 Sexto non * procedit ampliatio, quod tutor possit impedire debitum, & actionem oriri, ut tradit Corn. *consil.* 143. *num.* 4. *lib.* 4. *per text. in l. si unus,* §. 1. *ff. de injur.*

376 Vltimo declaratur * non procedere in tutore, qui potest remittere commissum nondum acceptatum, recipiendo canonem, atque ita præjudicare pupillo in jure commissi, ut tradit Molin. *ad consuet.* §. 14. *num.* 24. per gloss. Imol. Panormit. & omnes, *in cap. potuit, extr. locat.*

377 Trigesimo ampliatur, quod * nec minor poterit renunciare; quia illa renunciatio diceretur alienatio, in qua requiruntur debitæ solemnitates, ut probatur *in l. magis puto,* §. *fundum,* & ibi declarant Dd. maxime

Dynus

Dynus & Bald. *ff.de reb.eor.* facit *l.tutor*, *& ibi* Bart. *ff. de bon.poss.* Bald. *in l.contra juris*, §. 1. *ff. de pact.* maximè hereditati * paternæ; quia censetur quid immobile, 378
saltem habito respectu ad partem, quam in rebus immobilibus consequi potuisset, ideoq; restituitur, nec est opus aliter probare læsionem, quia satis est læsus eo, quod renunciat, & sic non habet necesse probare hereditatem patris esse locupletem, ut est gloss. singularis *in l.1.C. de in integr. min.* quam ibi Bald. approbat, & sequuntur Moderniores, reputantes hoc singulare. Nec etiam * agnoscendo legatum renunciare 379
legitimæ; quia ad hoc, ut filius sibi per renunciationem vel agnitionem præjudicet in legitima, requiritur ut specifica fiat mentio de legitima, ut probatur *in l.si quando*, §. *fin.C. de inoffic. test.* & notat Bart. & Ang. *in l de his ff.de transact.*

Declaratur * hæc ampliatio, ut non procedat quan- 380
do minor habet quatuordecim annos, quo casu poterit sine curatore renunciare beneficio Ecclesiastico; quia parificantur actiones movere & alienare, sive renunciare. Ideo prohibitus alienare non potest actiones movere in judicio, quia eo modo per indirectum alienatio sequi posset, *l, ait Prator*, ubi Bartol. *ff.de jure de lib.* facit *c.si annum, de jud.lib.* 6. Cravet. *cons.* 153. *in fin.*

Trigesimo primo ampliatur, quod * minor non 381
poterit repudiare fundum sibi legatum, *d.l, magis puto*, §. *fundum*, Cagnol. *in l. fæmina*, *num.* 4. *de reg. jur.* Rol. à Valle *consil.* 15. *num.* 30. *l.* 1. Zas. *in l. legatum, num.* 5. *&* 6. *ff. de legat.* 1. Alex. *cons.* 254. *n.* 5. *lib.* 6. Et hoc procedit * in legato, secus in cæteris; quoniam ante accepta- 382
tionem repudiari sine solemnitate potest, ut probat. *l.si ego*, ubi gl. & Dd. *de neg.gest. & in c.si tibi absēti, in ver. ut tuum, de præb. in* 6. Ratio * autem hujus ampliationis 383
est, quod repudiatio dicatur alienatio: nã quando minor repudiat, si res hæreditariæ non sunt integræ,

non

non poterit minor restitui, *l. quod si minor, §. Scævola, ff. de minor.* ut diximus *supra cap.* 30.

384 Declaratur hæc ampliatio, ut * non procedat in pupillo, qui poterit repudiare hereditatem cum autoritate tutoris, *l. tutor, ff. de bon. poss.* juncta *l. 1. §. tutor, ff. de success. edict. & in l. si pupillorum, C. de repud. hered.*

385 Trigesimo secundo ampliatur, quod * etiam solus tutor sine pupillo non possit hereditatem adire, sed pupillus cum autoritate tutoris potest, *l. penul. C. de jur. delib. & l. pupillus, ff. de acq. hered.*

386 Trigesimo tertio ampliatur, quod * nec tutor litem æstimare possit nomine pupilli, *l. 3. §. item quæri, l. litis, ff. pro empt.*

387 Trigesimo quarto ampliatur, quod * etiam mora non contrahatur per interpellationem factam adulto super re immobili, sine autoritate judicis, juxta *l. magnam, C. de contrah. & commit. stip.* Nam cum ex mora hoc casu sequatur, vel sequi dicatur alienatio rei immobilis, ex eo, quia creditor intendit, ut sibi adjudicetur in solutum res, quam ingressus est autoritate propria, non potuit hoc casu mora contrahi, saltem per interpellationem factam sine autoritate judicis, per ea quæ voluit Bart. & Alexan. *in l. si ex legati causa & verb. oblig.* & Ioan. Andr. *in c. constitutus, de rest.*
388 *in integr.* ubi concludunt, quod * adultus non habens curatorem non constituatur in mora per interpellationem factam, de re, quæ servando servari potest, sine judicis autoritate; quia talis res sine ejus decreto non potest alienari, *l. lex quæ tutores, C. de admin. tut.*

389 Trigesimo quinto ampliatur, quod * etiam minor non potest dare in solutum, sine decreto, *l. si minor, C.*
390 *de præd. minor.* quia * in solutum datio emptioni & venditioni æquiparatur, ut probat *l. si prædium, C. de evict. & l. vetustissima, C. de jur. dom. impet.* qua de re latissime Tiraq. *de retract. lig. gl. 14. n. 45.* cui accedit Boer. *q. 49. in fin. & cons. 118. num. 9. lib. 3.*

Tri-

Trigesimo sexto ampliatur, quod* eadem solemnitas, quæ requiritur in contractu, eadem in distractu requiratur, *l. si ad resolvendam, C. de præd. min.* ubi lex prohibens minorem contrahere super re immobili, sine autoritae & decreto judicis, locum habet & in distractu: quem textum ad hoc expendit, & dicit notabilem Bald. *in l. Præses, vers. idem apparet, C. de transact. & in l. 1. post princ. C. si advers. transact.* Hipp. de Marsil. *in rubr. de probat. n.* 345. *cum quatuor seq.* ubi plures citat autores ad hoc propositum. 391

Trigesimo septimo ampliatur, quod* tutor solus non poterit deferre juramentum adversario pupilli, nisi deficientibus omnibus probationibus pupillo, *l. tutor, ff. de jurejur.* Pupillus* tamen cum autoritate tutoris indistincte deferre potest jusjurandum, qui tamen si lædatur, in integrum restituitur, ut probatur *in l. jusjurandum, quod ex conventione, §. pupillus,* & ibi gl. & Dd. *ff. de jurejur. & in l. 1. §. 1. ff. quar. rer. act.* 392 393

Trigesimo octavo ampliatur, quod* qui non potest alienare, immediate nō possit etiam facere actum, per quem alienatio sequatur, ut notatur per gl. *in l. item quia, ff. de pact.* Bart. *in l. codicillis, §. matre, ff. de leg. 2. & in l. si ita quis, § si ea lege, ff. de verb. oblig.* & ideo ille, qui non potest alienare, non potest compromissum facere; quia potest sequi alienatio, *c. cum tempore de arb.* & qui* non potest alienare, non potest pati, ut præscriptio in præjudicium alterius sequatur, quia præscriptio est alienatio, *l. alienationis verbum ff. de verb sig.* & ita concludit Alvar. *in c. §. hoc quoq;, de succes. feud.* Dec. *cons.* 479. *num.* 4. & ibi Molin. de obligatione & compromisso, idem de compromisso *cons.* 300. *num.* 2. Blanc. *de compromiss. quæst.* 4. *num.* 28. Idque hac ratione, quia melius est à principio occurrere, quam postea, secuta alienatione providere, *l. fin. C. in quib. caus. in integ. restit.* & Tir. *post leges connubiales, gloss.* 6. *num.* 189. ubi dicit, quod debeat curare, ne ex actu, quem facit, sequatur 394 395

quatur alienatio, ex dispositione legali, vel statuaria. Alex. de promissione, *cons.* 17. *n.* 7. *lib.* 4. & noviss. Hip. Rim. *in princ. tit. quib. alien. lic.*

396 Trigesimo nono ampliatur; quod * nec locare po-
397 test ad longum tempus, ut* communem dicit Soares *in thes. recept. sent. lit.* C. *num.* 192. ex Angelo, post Fabrum *in* §. *adeo, in fin. num.* 1 *Inst. de locat.* & Alex. *consi.* 17. *lib.* 4. Boer. *decis.* 234. Idq; propter utilis dominii, & naturalis possessionis translationem, ut dicet Al. *consil.* 117. *num.* 1. *l.* 5. idem cum Molin. *cons.* 1. *num.* 6. & 15. *l.* 4. Aret. *cons.* 55. Felin. *cons.* 25. Jas. *in l. naturaliter; num.* 15. *ff. de acq. poss.* Dec. de re ecclesiæ, *cons.* 142. *n.* 3. Idem cum Molin. *cons.* 204. *n.* 12. Idem *consil.* 282. *n.* 1. & 2. de re ecclesiæ. Idem *cons.* 292 *nu.* 1. & ibid. Mol. Tiraq. *de retract. lig.* §. 1. *gl.* 14. *n.* 79. 80. 81. & *de jure const. lim.* 14. *nu.* 12. & noviss. Nic. Ever. *in loco, a feudo ad*
398 *emphyteusin, circa fin.* quo loco dicit, quod * turbatus in possessione longi temporis conductior, habeat interdictum *uti possidetis*; nec possit expelli ab emptore, cũ conductior longi temporis naturaliter possideat, allegans ad hoc Baldum *in c. querelam, de jurejur.* gloss. singularem *in l. si ut certo,* §. *si duob. vehiculum, ff. commod.*
399 Idem quoq; obtinet, si locaret* tantum pro uno, vel duobus annis, cum pacto, quod finitis illis, teneatur eidem vel ejus successoribus locare pro eodem pretio: id enim facere non potest, cum hæc sit quædam species alienationis, & ideo istud pactum rejicitur, ut tradit Angel. per text. *in* §. *neque, in authen. de non alienand.*
400 sequitur Alex. *cons.* 165. *lib.* 2. & * communem esse dicit Pinel. *in* 3. *part, leg.* 1, *num.* 63. *vers. dicitur etiam,* C. *de bon. mat.* qui ibidem alios allegat, contrarium tenentes, quos reprehendit.

401 Longum autem * tempus dicitur communiter tempus decem annorum, vel ab inde supra, *l. si cum fideicommissario,* §. *Aristo. ff. qui & à quib. l. penult. & fin.* C. *de præscript. long. temp.* glos. *in l. fin. ff. si ager vect. vel emphyt.*

& notat gloss. *in l. si filius*, C. *de petit. hered.* Alex. *consil.* 17. *n.* 1. 2. *&* 3. dicit * communem, & ibidem Molin. *lib.* 402
4. Dec. de re ecclesiæ, *consi.* 204. dicit communem, *& cons.* 292. *num.* 1. Ias. *cons.* 24 *&* 94. *lib.* 1. Paris. *cons.* 98. *lib.* 4. & Menoch. relictis septem opinionibus, dicit communem, quod relinquatur arbitrio judicis in re ecclesiæ, *lib.* 2. *cas.* 5. Nec etiam * talis locatio valet ad novem 403
annos & sit tempus utile, ut decidit Bart. *in l. quæcumque*, C. *de bon. quæ lib. & in auth. qui rem*, C. *de sacros. eccl.* Ang. *in* §. *emphyteusin, in auth. de non alien.* & Io. de Imol. *in l. quod dicitur, in fin. de verb. signif.* & de re ecclesiæ est text. apertus *in clem.* 1. *de reb. eccl. non alien.* ubi dicitur, quod nec recipiendi jus aliquod acquiratur, ut optime tradit Molin. *ad consuet.* §. 41. *num.* 47. *& seq.* Quinimo locatio * ad longum tempus æquiparatur emphyteusi, 404
ut communem * dicit Ias. *in l. naturaliter, num.* 15. *de acq.* 40[5]
poss. Angel. *in l. scire autem, in auth. de non alien.* Imol. *in c. nulli, vers. nota etiam*, & iterim *in c. ad audientiam, vers. idem adverte, de reb. eccles. non alien.* Ruin. *cons.* 156. *num.* 6. *lib.* 1. & satis probatur ex textu eas æquiparante, *in auth. qui rem ibi conductam, vel in emphyteusin acceptam*, C. *de sacros. eccl.* & est text. *in l.* 1. C. *de offic. com. sac. Pal. ibi, totius perpetuarii, hoc est, emphytencarii juris.* Nam jus * per- 406
petuarium id certe est, quod ex conductione perpetua competit, & * hinc *perpetuarii* dicti *conductores*, qui in 407
perpetuum rem ipsam conduxerant, ut constat ex *l.* 1. *&* 3. *& ult.* C. *de locat. præd. civil. lib.* 11. Etiam adæquatur & æquipollet * venditioni, iisdemq; regulis cõsistit, ut 408
scribitur *in l.* 2. *in prin. &* §. 1. *ff. locat. & in* §. 1. *&* §. *adeo. Inst. eod.* Etiam in statuto exorbitante & correctoriis, ut tradit glos. *in l. quod vero, ff. de legib. & in l. si quis servo*, & ibi Bart. C. *de furt.* Id * quod maximè procedit, quan- 409
do ea fieret unico pretio, non distributo pro singulis annis; nihil enim videtur interesse inter hujusmodi locationem & venditionem temporalem fundi, sive fructuum multorum annorum, de quo pet Bart. *in l.*
cotem

cotem, §. qui maximos, ff. de Public. & vectig. Idem quoque
410 dicendum * erit, quando fieret talis locatio ad vitam locantis & conducentis, *l. 1. ff. pro soc.* gloss. *in c. ea enim, §. perpetua, gl. 2. 10. quaest.* . . Dec. *cons. 204.* Alex. *cons. 19. n. 8. lib. 3* Verum Iac. Port. *lib. 4. com. opin. conclus.* 21. dicit quod ad vitam non dicatur perpetua, sed quod habeat tantum effectum temporalis locationis. Idque probat *per l. jubemus, §. sane, C. de sacros. eccles.* Quod tamen
411 non procedit, quando * est verisimile, illum, cujus vita locationi apponitur, non victurum ad decem annos, juxta computationem, *l. hereditatum, ff. ad leg. Falc.* ut tradit Couvar. *lib. 2. var. resolut. c. 16. n. 3.* Dicitur prae-
412 terea longum tempus locatio, quae fit eo pacto, vt duret quamdiu locator voluerit; ea enim incertitudo magis longum tempus, quam breve inducit, ut notat Bart. *in l. sufficit,* & ibi Ias. *ff. de condict. indeb. l. Iurisperitos, ff. de excus. tut.* Dec. *cons. 214.* Socin. Nepos, *cons. 63. n.*
413 *11. lib. 2.* etiamsi adiectum * esset de renovando, valet tamen eo casu usque ad tempus utile, ut firmat Specul. *tit. de locat. §. nunc aliqua.* Quia secundum eum, ex tali locatione non transfertur dominium, nec possessio, sed unda detentio, *l. non solum, ff locati, & l. non solum, §. 1. ff. de usu cap.* Alexand. *consil. 104.* & ibi Molin. *in prim.*
414 *lib. 3* idem *consil. 193. lib. 2.* Etiamsi expresse * adjectum fuisset, quod utile dominium non transferretur, quia commoditas fructuum, quae ad longum tempus transfertur, pro vera alienatione habetur in materia prohibitiva, ad evitandam fraudem, ut tradit Bald. *in auth. hoc jus porrectum, vers. sexto, C. de sacros. eccles.* & sequuntur Fab. de Monte *in tract. de empt. & vend. in 4. quaest. princ. quaest. ult. vers. super tertium.* Verum Alexand. *cons. 104. num. 3. vers. 4. lib. 2.* & Covar. *lib. 2. c. 16. num. 1. vers. ex quo apparet*, contrarios tenentes allegant, sed non sequuntur. Dicens amplius idem Covar. *d. loc. num. 6.*
415 *vers. quarto, eadem constitutio*, etiam * in generali mandato non venire potestatem, ita locandi in perpetuum, quia

quia est alienatio, quæ non venit in generali mandato, l. *Procurator totorum*, & l. *mandato generali, ff. de procurat.* & *clem. 1. de reb. eccles. non alien.* Panormit. *in c. nulli. c. ad audientiam. de reb. eccles. non alien.* & Dec. *cons.* 142. adeò, ut etiam non * possit locare ad modicum tempus; quando talis locatio fieret in potentem virum, ita ut non esset spes recuperandi: quo quidem casu prohibita alienatione, talis locatio ad modicum tempus etiam prohibita censetur, l. *qui habebat, ff. de legat.* 3. & ita tradit Franc de Curt. jun. *in 4. part. tractat. feud. in 3. quæst. ultima causæ privationis feudi.* 416

Verum * hæc ampliatio non procedit, quando fieret sine expressione certi temporis: quia intelligitur de brevi tempore; nempe de unico anno, juxta vulgarem regul. l. *boves, §. hoc sermone, ff. de verb. signif.* & l. *item quæritur, §. qui impleto, ff. locati.* & in terminis ita tradit Socin. nepos *cons. 25. n. 3. lib. 2.* 417

Quadragesimo * ampliatur regula, quod nec dotem constituere possit marito super bonis immobilibus, quæ cedat lucro mariti, stante statuto de lucro dotis; quia in tali constitutione dotis requiritur causæ cognitio, l. *si ex causa, §. in dotis, ff. de min.* scilicet an suppetant facultates, & an vir sit dignus tanta dote: ut tradit Bald. *in l. nulla, C. de jur. dot.* quæ causæ cognitio spectat ad judicem, l. *magis puto, §. non passim, ff. de reb. eo.* & l. *lex quæ tutores, C. de administr. tut.* Denique ista constitutio dotis non est necessaria, sed voluntaria, quæ sine decreto fieri non potest, & si fiat, erit nulla, & perinde atque si facta non esset, *arg. l. quoties, ff. qui satisd. cog.* ut remissivè tradit Tiraq. *post leges connubial. gloss. 6. num.* 195. 418

Quadragesimo primo * ampliatur, quod nec in emphyteusin dare poterit, cum dicatur alienatio, maximè ubi fuerit perpetua, *c. nulli*, ubi text. *de reb. eccles. non alien.* & *§. alienationis, in auth. de non alienando, in auth. hoc jus porrectum, C. de sacros. eccl.* Jac. Cujac. *Novell. 7. & 120.* 419

 Alex:

Alex. *conſ.* 79. *n.* 3. *lib.* 1. & propriè quidem dicitur alienatio, cum utile dominium transferatur, ut norat Bald. *in c.* 1. *§. aut ſi libellario, circa fin. quib. mod. feud. amit. & conſ.* 47 *verſ.* 2. *præmitto, lib.* 1.

420 Quadrageſimo ſecundo * ampliatur in omni ſpecie alienationis, *l. non ſolum, C. de præd. min.*

421 Quadrageſimo tertio * ampliatur, quod etiam minor in pias cauſas non poteſt alienare ſine curatore & decreto, *argum. l.* 2. *§. voto, de pollicit.* quod dictum ſequitur, & benè notandum dicit Panorm. *in c. in præſentia, in ult. notab. n.* 35. *de probat.* ut diximus, *ſupra hoc capite, num.* 319.

422 Id quod * etiam procedit in prohibitione ſtatuti ſine certa ſolemnitate, ut tradit Tiraq. *poſt leges connub. gl.* 6. *num.* 162. *& ſeq.* & de muliere, quæ non poteſt obligari ſine conſenſu proximorum, tradit Molin. ad Dec. *in d. c. in præſentia.*

423 Quadrageſimo quarto * ampliatur, quod etiam alienatio facta cum decreto, ſed vili pretio reſcindatur per in integrum reſtitutionem, *l. ſi quidem, C. de præd. minor.*

424 Idem quoq; * dicendum erit, quando fundus fuerit venditus juſto pretio, modo fuerit majorum pupilli, *l. ſi in emptionem, ff. de minor.* ob illud enim intereſſe fingitur minor enormiter lædi, ut tradit Alex. *conſ.* 67. *lib.* 5. Dec. *conſ.* 403. *verſ. quamvis.* Unde dicit gloſſ. *in l.*

425 *etſi æquo, ff. de legat.* 1. noſtra * admodum intereſſe, rem quæ majorum fuerit emere; intereſt enim pupilli etiam redimere fundum, qui fuit majorum, pluris quam valeat, ut dicit Jaſ. *in l.* 1. *verſ. ſecunda differentia, de legat.* 1. In his enim quæ fuerunt majorum noſtrorum nos eſſe cæteris ſingulari quadam in eos affectione præferendos, ut tradit Anchor. *conſ.* 171. *verſ. item quia dicta bona,* Inſpicitur enim intereſſe affectionis reſpectu rei, ut dicit Paul. de Caſtr. *conſ.* 288. *lib.* 1. ad quod facit inter cæteras, *l. quæ tutores, C. de admin. tut.* ubi hæc verba nuncupatim

tim ascribuntur: *Maxima habenda est ratio ejus domus, in qua pater defecit, filij creverunt, in qua majorum imagines aut non videre fixas, aut videre revulsas, satis est lugubre.* Ex quo textu apertè probatur domum resq; alias majorum nobis esse in maximo affectu, ac pretio, quod & comprobat text. *in d. l. libertus, qui solvendo est*, ob id tantum, quod in iis prædiis sint aliqua in quibus majorum nostrorũ sepulchra sunt, *& in l. 1, §. & alias videamus, ff. si quid in fraud. patr.* ubi ita scribitur: *Si dicat patronus rem quidem justo pretio venisse, verum tamen hoc interesse sua, non esse venundatam, inq; hoc esse fraudem, quod venerit possessio, in quam habet patronus affectionem vel opportunitatis, vel vicinitatis, vel zeli, vel quod illic educatus sit, vel parente sepulti.* Cui etiam admodum congruit text. *in fundo. ff. de rei vendit.* his verbis: *finge pauperem, qui si reddere id cogatur, laribus sepulchrisq; avitis carendum habeat:* quo in loco glossa dicit, non esse verisimile, quod quis hujusmodi lares avorum ob quidvis aliud alienaret. Ex quibus facilè quilibet intelligere potest, res majorum nostrorum nos pluris æstimare debere, quam alias, etiam multo meliores, ejusq; affectionis gratia, nos regum vel potentissimorum autoritatem contemnere, scribit Appian. Alexandrin. *lib. 1.* inter præcipuas causas, cur * legem Agrariam divites recusarint, apud Romanos hanc fuisse, quod impium ducerent monumenta majorum ad alios transire. 426

Sed hæc regula ita ampliata in multis casibus non procedit; & primò quidem * declaratur non procedere, quando alienatio fieret ex præcedente permissione testatoris, *l. 1. in princ. ibi, nisi ut id fieret parentes testamento, vel codicillis caverint, & l. magis puto, §. si fundus, & §. si pupillus, & l. ult. ff. de reb. eor.* Alex. de executorib. pupillo existente herede, *cons. 2. n. 1. & lib. 2. idem cons. 27. lib. 3.* & Gualdens. *tit. de tutore, & execut. testam. caut. 10.* 427

Ampliatur hęc limitatio * primò, ut procedat etiamsi talis permissio declaratoria, esset ex defectu alicujus 428

solemnitatis nulla, *l.ult.ff. de reb. eor.* qua clarè proba-
429 tur, ex actu * nullo testatoris voluntatem probari, atque ita eo loci textum illum notavit Bartol.

430 Secundò * ampliatur ut procedat, etiam si testator fuisset minor 25. annis, tamen adultus, qui licet inter vivos non posset alienare sine decreto, tamen per dispositionem ultimæ voluntatis, poterit non solum alienare, sed etiam alteri dare potestatem alienandi, ut tradit Bald. *in l. 1. ff. de reb. eor. arg. l. Aurelio §. Cajus, ff. de liberat. leg.* Bart. *in l. prædium. C. quand. decret. op. non est.* Tiraq. *in l. si unquam, verb. donatione, n. 25. in fin. C. de revoc. don.* Dec. cum Molin. *in l. fin. n. 5. C. de pact.* ubi alios contrarium tenentes allegant, sed non sequuntur, & novissimè Mynf. *cent. 3. obs. 5.*

431 Tertiò * ampliatur, etiamsi talis permissio sive preceptum non fiat pro executione contractus præcedentis, sed tantum per viam testamenti, ut tradunt Alexand. *cons. 215. num. 3 lib. 6.* & Dec. *in l. fin. in fin. C. de pact.*

432 Quartò * ampliatur, quod etiam hoc casu liceat alienare, non obstante prohibitione statuti in forensem, vel alias. Dec. & ibi Molin. *in d. l. fin. n. 5.* Alex. *d. cons. 215. n. 1. & 5. seq.* idem *in l. si dignum, ff. ad leg. Falcid.* communem dicit, quem refert Alciat. *in l. 2. n. 12. ff. de verb. oblig.* Ias. *in l. justè possidet, num. 29. ff. de acq. poss.* ubi quoque communem dicit, in herede cedente actionem forensi, contra statutum, nec eum incidere in pœnam statuti, hoc facientem ex mandato testatoris, ut tradit Hipp. Riminald. de forensi, *tit. quib. alien. lic. num. 147.*

Contrarium tamen quoad forensem, tenent Soar. *in thes. recept. sent. lit. A. n. 142.* allegans Fab. de Monte, *de empt. & vend. in ult quæst. n. 27.* dicens illam opinionem veriorem & communem esse, asseverantibus Fabiano & Francisco Vivio, *commun. opin. lit. S. incipiente, statutum imponens, fol. 350.* dicens, omnes Scribentes com-

communiter ita tenere *in l. cætera, §. final. de legat.* 1.

Quinto ampliatur ut * procedat, etiamsi mandatum esset tantum generale, non speciale, de vendenda re tali, ut tradit Alex. *cons.* 27. *n.* 1. *lib.* 3. idem *cons.* 215. *n.* 1. *lib.* 6. *per l. prædium. cum gl.* C. *quan. decret. op. non est, & l.* 1. *in pr. &* §. *si fundus, & l. fin. ff. de reb. eor.* licet Molin. ad Alex. *d. cons.* 27. *n.* 1. contrarium teneat. 433

Declaratur secundo, ut regula nō * procedat, quādo alienatio fieret ex necessitate, & cōsequentia actus permissi, qui propriè non dicitur contrahere, ut tradit Castr. super statuto de muliere, *cons.* 183. *n.* 2. *lib.* 1. sive illa necessitas ex * obligatione legali descendat, *l.* 1. §. *ult. & l.* 2. ubi Bart. *ff. de reb. eor.* sive ex obligatione consuetudinaria, vel statuaria, *l. sine herede,* §. *Lucius, ff. de admin. tut.* Hipp. Rim. *Instit. quib. alien. lic. vel non, n.* 148. 160. de confiscatione. Unde * bona minoris sunt tacitè obligata pro dote, licet non intervenerit tutoris autoritas, aut decretum judicis, ut voluit glossa ordinaria *in l. ult. in verb. teneri, secundum ultimum intellectum,* C. *de legit. tut.* quia hæc obligatio legalis est ex necessitate & consequentia actus permissi, ubi Joan. Faber dicit, hanc esse * communem opinionem. 434 435 436 437

Et simile est, quod * voluit Bald. *in l. certi, in* 8. *quæst.* C. *locati,* quod si minor conduxerit domum sibi conducibilem & utilem, & quædam bona invexerit in eam, quod ea sint domino tacitè obligata, ut & bona cæterorum illata, licet non intervenerit decretum judicis: quia non ipse est qui obligat, sed lex, nec dicitur lædi minor ex obligatione legali, & necessaria, vel etiam probabili, ut tradunt Jac. Aret. & Alberic. *in l. sed hic, ff. de reb. eor.* 438

Nec * admodum dissimile est, quod plerique voluerunt bona minoris intrantis religionem ipso jure, & sine aliqua solemnitate alias requisita, de jure communi vel municipali transferri in monasterium, quia hujusmodi translatio ex lege necessario resultat, ut 439

voluerunt Jo. Andr. *in c. in præsentia, in verb. minor annis*, & ibi quoque Panormit. *verſ. ult.* cum Dec. *n.* 35. *de probat.* & *conſ.* 86. *num.* 5. *in fin.* Hipp. Rimin. *tit. quib. alien. lic. num.* 148. pro qua ſententia optime facit *lex* 1. §. *ult.* cum *l.* 2. *ff. de reb. eor.* Quamquam * non ſim neſcius, mul-
439 tos eſſe, qui contrarium teneant eorum, quæ proxime diximus de obligatione bonorum minoris pro dote, & invectorum pro conductione, videlicet in priore caſu Bart. *in l. item quia ff. de pact.* & *in l. ſi conſtante, ff. ſolut. matr. per l. dos data, C. de donat. ante nupt. juncta* l. *Titia, de jur. dot.* De ſecundo gloſſ. & Salicet. & Fulgoſ. *in d.* l. *item quia.* & Cyn. *in* l. *certi, in* 4. *quæſt. C. locati.* Sed & contra tertium illum caſum de minore ingrediente religionem, tenuit Nicol. Caſtellan. *inter conſilia Bart. conſil.* 475. *verſ. item ratione*, & ante illum Cyn. *in auth. ingreſſi, C de ſacroſ. eccleſ.* & Molin ad Dec. *in c. in præſen-*
440 *tia, num.* 35. *de donat.* Sed quicquid * ſit in iſtis tribus caſibus, illud certum eſt, minorem aut tutorem illius poſſe ſine ſolemnitate decreti alienare prædium, quod teſtator juſſit vel promiſit ſe venditurum, quia hæc alienatio ejuſmodi eſt, quæ neceſſario ex voluntate teſtatoris dimanat, l. 1. §. 1. & l. *magis puto*, §. *ſi pupillus*, & l. *ult. ff. de reb. eor.*

Nec hinc longius diſtat, quod & pulchre conſuluit Socin. *conſ.* 80. *verſ. iſta concluſio, & paſſim per tot. lib.* 4. qui
441 ſtante * ſtatuto, quod mulier non poteſt contrahere ſine conſenſu Mandualdi, poterit tamen mulier, eo inſcio, in dotem dare ſecundo marito, quæ primo dederat; tũ quia hujuſmodi dotis conſtitutio venit ex diſpoſitione & interpretatione legis *per* l. *dotem, ff. de jur. dot.* tum quia mulier tenetur donare, etiamſi matrimonium contractum fuerit nulla dotis mentione facta, ut tradit Bald. *in l. ult.* C. *de ſent. quæ ſin. cert. quant.*

442 Et huc item quadrat, quod * licet non valeat pactum de ſucceſſione futura certo modo diſponenda ſine conſenſu ejus, de cujus ſucceſſione tractatur, l. *ult.* C. *de*

pact.

pact. tamen si hujusmodi pactum fiat ex necessitate præcedentis contractus liciti, valet, *per l. ultim.* & ibi Ias. *in 6. limit. ff. de pact.*

Adstipulatur * quoque quod dicit Angel. *in Auth. de hered. & Falcid. in fin.* quod si statuto caveatur, quod minor non possit se obligare sine certa solemnitate, potest tamen filius sine tali solemnitate hereditatem patris retinere, & ei objici non potest, quod hereditas non fuerit legitime adita, *l. more, in princ. juncto verb. de ea autem, ff. de acq. hered.* quia titulus pro herede non habet * locum in filio; qui etiam vivente patre, dicitur habere naturalem possessionem, *l. 2. §. fin. ff pro herede, l. cum miles, in princ. ff ex quib. caus. major.* Et * ideo statutum, ut solvatur gabella de hereditate, non habet locum in filio, qui non dicitur de novo hereditatem acquirere, sed illam continuare, ut dicunt Angel. Imola, & cum. *in l. in suis, ff. de lib. & posthum.* gl. *in c. pastoralis, de decim. in verb. quasi de lucro.* ubi * concludit, quod filius non teneatur solvere decimam de hereditate paterna, quia non de novo acquisita est. 443 444 445 446

Declaratur tertio * regula ut non procedat, quando alienatio fieret ex necessitate præcedentis contractus ejus, cui minor successit, *l. magis puto, §. si pupillus, vers. sed si pater, idem vers. idemq́ꝫ, & vers. eadem ratione, ff. de reb. eor.* Dec. *in l. si tibi pecuniam,* & ibid Molin. *nu. 5. ff. si cert. pet.* Afflict. *decis. 285. nu. 16. 17. 18 & 19.* licet Alciat. ibidem contrariæ sit opinionis, ut Molin. ibidem eum allegat. Imo talis * contrahens ex necessitate præcedentis obligationis non dicitur proprie contrahere, ut supra diximus, sed magis fidem absolvere, & obligationem implere, ut tradit Aretin. *in l. si ita quis, §. ea lege, ff. de verb. obl* per text. *in l. si tibi pecuniam, ff. si cert. pet. ibi, ex solvendi causa magis, quam alterius obligandi.* Ea enim alienatio nō dicitur nova & voluntaria, sed caussam habere veterem, & necessariam, *l. 3. §. item quæri, & l. magis puto, §. si pupillus, ff. de reb. eor. & l. fistulas, §.* 447 448

fundum, ff. de contrah. empt. facit text. *in l. voluntate, in fi. ff. quib. mob. pig. vel hyp. sol ibi; in pristinam causam res redit, soluta venditione.*
449 Idem * quoque dicendum, quando ea alienatio fieret jussu Prætoris in vim rei judicatæ, vel alias, quia dicitur necessaria alienatio judicis autoritate facta, & ob id proprie alienationis nomine non continetur, ut tradit Curt. sen. *cons.* 27. Paris. *cons.* 98. *n.* 79. *lib.* 1, & ideo absque alio decreto tenet alienatio, *d l.* 3. *in princ. vers. pignori, cũ v. sed & in possessione,* §. *item quæri, ff. de reb. eor. l.* 1, *&* 2, *C. de præd. min.* verum tamen facile restituitur, *d. l.* 1. *&* 2. *C. de præd. min.*
450 Declaratur * quarto regula ut non procedat, quan-
451 do alienatio minori non esset damnosa, ut * communem dicit Imol. *in l. cum lex, ad fin. ff. de fidejuss.* Socin. *in l. conditionibus pupillus, n.* 1. *in prin. ff. de cond. & demonstr.* Ias. *in l. contra juris, nu.* 8. *ff. de pact.* Soc. Iun. *cons.* 28. *n.* 11. *lib.* 2. Gomes. *in* §. *omnium. Instit. de act. l. ne que, C. de contrah. & com. stip.* Alex. *cons.* 59. *vers. secundo potest responderi, lib.* 2. facit text. *in l. is cui bonis,* & ibi Ias. *de verb. oblig. & in l. cui bonis, ff. d. novat. l. tutor ad utilitatem,* loquens de novatione, *ff. de admin. tut.* Rod. Suar. *tit. de las deudas, n.* 12. de muliere contrahente sine consensu mariti. Dec. in ecclesia, *cons.* 124. *n.* 3. & novissime Myns. *cons.* 45. *n.* 4. *&* 5. de divisione & transactione. Quod proce-
452 dit tam * in pupillo, quam in adulto per tex. *in* l. *contra juris in prin. ff. de pact. & in* l. 1. *C de autorit. præst. & in* §. 1.
453 *Instit. de autor. tut.* & id quidem * usque adeo procedit, ut pupillus etiam se obligare possit, si ipsi commodum sit & utile, per text. *in l. si pupilli, in princ. ff. de neg. gest. &*
454 *in l. pupillus,* §. 1. *ff. de aut. tut.* Idem quoq; * obtinet in alienatione rei ecclesiæ, quæ potest cogere adversariũ, ut contractui stet; nec per eundẽ potest ecclesiæ obiici nullitas, ut tradit Iac. Phil. Port. *lib.* 4. *com. opin. concl.* 13, dicens omnes admittere, quod ecclesia possit contractum, quamvis nullum, propter utilitatem ratificare, l. *Iulianus,* §. *si quis à pupillo, ff. de act. empt. ibi, ex uno latere constat*

constat contractus, & gloss. notab. in l. si fundus, §. eleganter, verb. exercere, ff. de leg. commiss. Contrarium vero, quod non valeat alienatio rerum ecclesiæ, licet utilis sit ipsi ecclesiæ, tradit Port. *loc. quo supra*, dicens communem, & tradit Soar. in minore *lit. M. n.* 184. & idem quod ecclesia potest dicere nullum, *lit. S. num.* 16. Pet. Steila *in l. si duob. §. si prius, num.* 25. *ff. de bon. poss. cont. tabul.* Maxime autem * procedit hæc quarta declaratio regu- 455
læ, quando constat de utilitate ecclesiæ, ut tradit gloss. *in l. cum hi, §. eam transactionem, ff. de transact.* Ioan. Faber *Instit. de eo, cui libert. caus. bon. addic. ad fin.* & Ant. Corset. *in sing. verb. pupillus*, & Dec. *consil.* 124. *num.* 3. Et alienatio sit tantum temporalis, non perpetua, *ut in auth. de alienat. & emphyt.* quia solemnitates illæ non sunt introductæ, ut Ecclesiasticis liceat decipere, sed duntaxat, ne Ecclesia decipiatur.

Verum hæc, quæ * dicta sunt de alienatione rerum 456
ecclesiæ, quod ecclesia possit cogere adversarium, ut contractui stet, non procedunt primo: quando pars adversa ante judicium, vel actum consummatum, opposuit defectum solemnitatis; quo quidem casu non erit electio personæ privilegiatæ volentis sustinere actum ob utilitatem, ut tradit Ias. *in l. non eo minus, num.* 1. *vers. limita, C. de procurat.* & Chassan. *in consuet. Burg. rubric.* 4. §. 1, *num.* 27.

Secundo non procedunt, quando * persona privi- 457
legiata talis esset, in qua intellectus prorsus deficeret, ut notat Bald. *in l.* 1. *C. de autor. præst.*

Tertio non procedunt, quia * etiam poterit pars 458
adversa agere, ut persona privilegata, vel alia, in cujus favorem actus irritatur, declaret, an velit stare conventioni, vel ab ea recedere, juxta *d. l. Iulianus, §. si quis colludente, ibi, hactenus agendum, ut aut stetur emptioni, aut ab ea discedatur.* Et hæc communis opinio est secundum Ias. *in §. actionum, n.* 42. *Instit. de act. & in l. transactione finita, ad fin. C. de transact.* Nisi * fieret contra pu- 459
pil-

pillum, quo casu cõtrahens cum pupillo nõ audiretur, petens eam declarationem, an pupillus stare velit contractui? ut tradunt Bart. Fulgos. & Salic. *in d.* l. *Julianus*, §. *si quis à pupillo*. & eam esse cõmunem opin. dicit Soar.
460 *in thes. recept. sent. lit.* C. *n.* 300. Sicuti* etiam talis declaratio fieri nõ potest à minore, nisi adhibita solemnitate, quæ ab initio actus intervenire debuisset, ut tradit Mathesil. *notab.* 156. *ibi, sit paratus facere intervenire solemnitatem*, alias eodem modo periclitaretur donatio minoris quo actus principalis, *arg.* l. *doli, vers. idemq́ue, ff. de novat. ibi, rursus circumvenitur minor*.

461 Quarto * non procedunt, quando contrahens cum minore, grave damnum pateretur per divisiones contractus, si in parte stare teneretur, vel ita non fuisset contracturus, ut eleganter tradit Molin. *ad consuet.* §. 41. *num.* 46.

462 Declaratur * quinto regula, ut non procedat in alienatione, quæ fit per adultum in ultima voluntate, in qua habet jura, & integrã personam, ut tradit Barbat. *c.* 23. *lib.* 4. & facit text. *in* l. *ab Aurelio*, §. *Cajus*, & ibi gl. *verb. intra legitimam*, & ibi Bart. *in princ. de liber. leg.* Dec. & ibi Mol. *in* l. *ult. n.* 5. C. *de pact.* & *in c. in præsentia*,
463 *n.* 14. *de probat.* l. 1. *ff. de tut. & rat. distrah.* adeo, ut * adultus curatorem habens possit libere donare causa mortis, inconsulto inscioque ipso curatore, ut voluit Bald. & post eum Alex. *in* l. *si curatorem habens*, C. *de in integr. restit. min.* & idem Bald. *in* l. 1. *in princ. circa medium, ff. de tut. & rat. dist.* Aliat. *in* l. 2. *n.* 11. *ff de verb. oblig.* Imo et-
464 iam * si is curator contradicat, l. *cum pater*, §. *curatoris, ff. de legat.* 2. Bald. & alii, *in* l. *si frater*, C. *qui test. fac poss.* Ias.
456 *in l. quæ de legato, ff. de leg.* 1. Idem * quoq; dicendum erit in donatione causa mortis, ut tradũt Bald. & Alex. *in d.* l. *si curat.* & Bald. *in l.* 1. *in princ. ff. de tut. & rat. dist.* quæ donatio causa mortis facilius liberiusque revocatur, nempe quæ ex sola pœnitentia revocatur, *l. non omnis, in pr. ff. si cert. pet.* & *l. mortis causa donatio etiam*, & *l. qui mortis*,

mortis ff. de don.cau.mort. & l. Seia, ff. de dot. præleg. nisi donatio * causa mortis fieret præsenti, & stipulanti, 466
quo casu dicitur contractus, ita ut statutum loquens in contractu habeat etiam locum in ea, ut tradit Petr. Anch. *cons.* 38 1. nam & talis donatio non requirit aditionem hæreditatis, quæ in legatis exigitur, ut not. Bald. *in l. si mortis, in princ.* C. *ad leg. Falcid.* nec pro tali etiam donatione competit* hypothecaria, quæ datur 467
pro legatis, ut concludit Alex. *in l. 2. ff. de leg. 1.* Ex quib. aperte intelligi potest, quod de hujusmodi donat. idem judicatur, quod de contractu, ut dicit Imol. *in l. ut heredibus, v. Item attende, ff. de leg. 2.* & Dec. *cons.* 197. Nec minori etiã* adversus testamẽtũ datur restitutio, quia 468
jure ordinario revocare potest, ut tradit Dec. *in d. l. ult. n. 5. C. de pact. per l. 1. §. fuit quæsitum, ff. ad Trebell.*

Declaratur sexto* regula, ut non procedat, quando 469
minor, obstante prohibitione legis vel statuti actum faceret nomine & periculo alterius, ut procurator, vel aliter, qui valet, cum id quod faciant, faciant in præjudicium domini, cui omnino imputandum est, quod talem elegerit, *l. cum mandato, ff. de minor.* nec * eo casu 470
restituitur, *l. sed et si quis, vers. pupillus, ff. de instat. act.* Unde videmus * quod casu, quo pupillus non obligatur, & 471
damnum non patitur, admittatur sine tutore, puta, in adeundo hæreditatem, periculo ejus cui per fideicommissum veniet restituenda, ut notat Angel. *in l. 2. ff. de acceptil.* quem refert & sequitur Dec. *in l. bonorum, C. qui admit*, vel in adeundo eam, jussu aut mandato patris, in cujus est potestate, *l. more in fin.* & ibi Jas. *ff. de acq hered.* Simile videmus in* minore, vel muliere prohibitis, ex 472
forma statuti contrahere, sine consensu duorum consanguineorum, qui tamen alieno nomine, veluti procuratorio possunt id facere sine dicta solẽnitate, cum ad damnum, vel utilitatem alterius contrahant, ut tradunt Rom. Alex. & Ias. *in l. quæsitum, ff. si quis cant.* Angel. & Alex. *in l. quamvis, ff. de acq. poss.*

Sed

473 Sed hæc locum * non habent primo, quo ad hoc, ut ipse minor privatum obligetur, nisi interveniat solemnitas requisita à lege vel statuto, ut expressim dicit Paul. Castr. *in l. cuicunque, §. si ab alio, ff. de instit. act.* Socin. *in l. quæsitum, ff. de in jus vac.* Corn. *cons. 16. lib. 2.*

474 Secundo * non procedit in mandato legis, ut quia non potest esse tutor legitimus, quod exercere non potest is, qui propria negotia non potest administrare, *l. ult. C. de legit. tut. & in l. non solum, §. si libertus, ff. de excus. tut.* Franc. Aret. *in l. quamvis, ff. de acq. poss.*

475 Tertio * non procedit in mandato hominis, quod tamen respicit publicam utilitatem, ut ad eligendum Prælatum, vel quid simile faciendum, ad quod nomine proprio est inhabilis, id quod pro singulari reputat Frāc. Aret. *in de l. quamvis,* & Io. Andr. *in reg. quod alicui. de reg. jur. lib. 6.*

476 Declaratur septimo regula, ut * non procedat, quando minor promitteret vel alienaret rem alienam domino consentiente, cui postea ipse succederet, ut tradit Bald. *in l. ult. in fin. C. de pact.* loquens in statuto disponente, ut non possit minor promittere, sine aliqua solemnitate, dicens, quod si minor quispiam promittat aliquid ex bonis alicujus, cui postea succedat, non posse talem minorem hujusmodi promissionem infringere per illud statutum, cum ista promissio non tantum robur accipiat ex promissione minoris, sed ex consensu majoris, ex quo principaliter dependeat: statutum enim est productum propter minoris imbecillitatem, sed hic jure communi utitur obsequendo voluntati majoris, ideo nullo pacto læditur, *arg. l. quidam cum filium, ff. de hæred. instit. & l. non videtur, ff. de integr. restit. min.* & hanc Baldi decisionem sequitur Ias. *in d. l. ult.* per illum text. ubi prohibitus disponere de re alicujus, potest eo consentiente disponere, quem sequitur Alex. *cons. 215. n.*
477 *4. lib. 6.* nisi minor * promitteret de rebus propriis, ut Molin. ibid. dicit, *n. 4. in lit. B.*

Decla-

Declaratur octavò*regulam non procedere,quan- 478
do communi opinione reputabatur major, ut tradit Innoc.*in c. consuluit, de procurat.* & Bald.*in l. Barbarius Philippus ff. de offic. Prææt.* &ibi Iaf.*verf. 2. limita.* nisi quãdo cum eo contrahens sciret hanc*opinionẽ esse fal- 479
sam, quo casu nihil illum juvaret communis opinio in contrarium,ut tradit Dec.*conf.* 407. Panorm. *in c. sciscitatus, de rescript. & in c si duob. verf. ad hoc, de appellat.* Roman *fing.* 763. & facit text. *in c. si qui Episcopum,* 1. *q.* 1. *& in c. si necesse, extr. de donat.* de qua materia latè Tiraq. *post leges connubiales, gl. 6. q.* 17.

Declaratur nono, ut*non procedat regula, quan- 480
do tutor,vel alius nulliter alienaverit, & post minori successerit, quo casu si velit vendicare, repelletur exceptione,per text. *in l. illicitæ, ff. de reb. eor.* Bart. *in l. cum vir, ff. de usucap.* Nam licet ex parte minoris non valuerit alienatio; tamen ex parte alienantis etiam nomine alieno, valuit, adeo ut talis alienans, factus dominus rei alienæ non poterit contravenire,cum ex facto suo valuerit accessoriè alienatio, unde ne alleget ejus turpitudinem, exceptione removeretur ab impetitione hujusmodi, juxta text. *in l cum quidam, §. 1. ff. de donat.* Bart. *in. d. l. cum vir.* Bald. *in l. etsi is, C. de præd. minor.* ubi
quando curator*distraxit prædium minoris nulliter, 481
si obligaverit bona propria, & prædium evincatur emptori, competit emptori hypothecaria in bonis curatoris; & sic licet alienatio principalis sit nulla, tamen consistit accessoria, in qua non militat ratio favoris, propter quam contractus principaliter irritatur. Nam ut dicit glossa ibi, curator est extra causam prohibitionis; quia non prohibentur alienari bona minoris in favorem curatoris, & quod teneat obligatio bonorum curatoris, illud minorem non onerat, pro quo etiã facit text. *in l. si servo, ff. qui & à quib.* juncta glossa ibi; ubi si manumittens servum alienũ succedat domino, licet ex jure supervenienti non obli-

ge-

getur, tamen si molestet servum in libertate data, repellitur exceptione, secundum gl. ibi, & idem tradit gl. *in l. si ab eo, C. de liber. caus.* quod perpetuo notandum est, quia millies evenire poterit in facto, attento
482 quod à principio * quilibet diceret contrarium, cum vivo minore, posset tutorio nomine venire contra factum proprium, sicut ipse minor potest, ut tradit Tiraq. *de retract. lign.* §. 26. *gl.* 2. *n.* 13. *& in l. si unquam, n.* 406. *&* 420. *C. de revoc. donat.* & facit text. *in l. tutorem, ff. de his, quib. ut indig.*

483 Declaratur decimò, ut* regula non procedat, quando alienatio fieret per patrem, vel alium de ejus consensu, quo casu in tali alienatione facta à patre de bonis filii decretum judicis non requiritur, ut voluit Azo in *sum. de bon. quæ lib in vers. habet autem pater,* ubi voluit, quod pater qui habet legitimam administrationem in bonis filii, possit alienare bona immobilia filii, etiam sine decreto; quia lex confidit multum de paterna pietate, & sequitur Bald. *in l.* 1. *ff. de reb. eor.* dicens, quod hoc dictum Azonis alibi non reperiatur, *& in l. Præses,* & ibi Fulgos. & Paul. Castr. dicunt hoc menti tenendum, *C. de transact.*

484 Idem quoq; dicendum, si * minor, vel similis cum patre contrahat, vel ei donet, ut tradunt Roman. *in l. si quis mihi bona,* §. *sed si mandavit, ff. de acq. hered.* Alex. *cons.* 106. *in fin. lib.* 1. *& cons.* 29. *lib.* 3. Iason *in l. transactionem, de transact. & in cons.* 133. *n.* 5 *lib.* 4. Dec. *cons.* 26. *& cons.* 80. *& cons.* 611. Paris. *cons.* 106. *lib.* 1. & Port. *lib.* 3 *com. opin. concl.* 15. dicit magis communem, *in vers.*
485 *tenendo primam,* ubi * contrarios tenentes allegat, & ibi de donatione facta filio, non servata solemnitate; quam magis communem opinionem procedere dicit etiam in quolibet alio conjuncto donante, allegans Roman. *cons.* 177. & Dec. *cons.* 501.

486 Verum hæc decima declaratio* locum non haberet quando pater non esset legitimus administrator bo-

no-

norum filiifamilias minoris, sed tantum tutor, qui alienare non potest sine decreto, *l. cum emancipatis*, C. *de præd. min. & passim per tot.* ex eo quod pater tutor filii emancipati, non tantum juris habeat, quam qui est legitimus administrator filiifamilias, quem habet in potestate, inque ipsius bonis usumfructum, *l. cum oportet*, C. *de bon. quæ lib.* adeò * ut etiam pater legitimus administrator filiorum suorum non possit opulentam hereditatem, quem ex successione matris acceperunt, inter filios ipsos minores dividere, sine decreto judicis, quia talis divisio est species alienationis, in qua requiritur decretum, *l. non solum*, C. *de præd. minor.* Sed & Bald. * *cons.* 448. *in ult. dub.* tradit, quod pater non possit sine decreto judicis transigere super bonis, in quibus habet usumfructum in præjudicium filii, nisi cautè & prudenter id faciat, propter dubium litis eventum, per *l.* 1. C. *de bon. patern.* & *l. pactum curatoris*, C. *de pact.* & *in l. Præses*, C. *de transact.* & Molin. ad Dec. *in l. pactum*, *n.* 20. *de collat.* sed contrarium tenet Dec. *ibid.* Et hoc * in tantum procedit, etiamsi ea bona à patre fuerint antea filio donata, *l.* 2. C. *si advers. don.* nisi fieret ob * æs alienum hereditarium, & legata vel fideicommissa solvenda, *l. ult.* §. *sin autem æs alienum*, C. *de bon. quæ lib.* facit gl. *in l. si quando*, C. *de inoffic. test.* Pinell. *in* 3. *part. l.* 1. *n* 21. licet hæc opinio non sit omninò certa, & expedita, eodem Pinell. teste, *d. n.* 21. *vers. sed contra Azonem*, ubi contrarios tenentes allegat, sed *in vers. ego à communi, eodem num.* à communi sententia non recedendum esse dicit. 487 488 489 490

Declaratur undecimo, ut * regula non procedat, quoad obligationem accessoriam, quando non est nullitas, nisi ex defectu solemnitatis, ut tradit Tiraq. de tertio promittente, quod adultus major factus ratum habebit, *in l. si unquam, in fin. num.* 6. C. *de revoc. don.* & Aym. *post tract. de antiq. temp. num.* 19. 20. & 21. de curatore se obligante pro adulto, & Alex. de tutore bo- 491

na sua pro observatione contractus obligante, *consil.* 66. *in fin.lib.*4. & facit, l. *etsi is*, C. *de præd. minor.* veluti
492 cum * ob evictionem rei pupillaris venditæ sine solemnitate, tutor vel curator, prædium proprium obligat, *d.*l.*etsi is*,§.*ult.* Licet enim alienatio rei minoris sit nulla, non tamen obligatio facta per tutorem, de proprio prædio.

493 Idem * generaliter quoque dicendum est, quando obligatio accessoria non esset æquè favorabilis, quo casu ea non irritatur, irritato principali aliquo speciali favore, ut ex text. *in d* l.*etsi is*, & notant Dd. *in* l.*non dubium*, C.*de legib.* facit l.1.§.1.*ff.quib.mod.pign. vel hyp. sol. &*
494 *l.si tibi*,§.*de pign.ff.de pact.* nisi * principalis obligatio esset nulla, alia ratione quam defectu solemnitatis, ut tradunt Petr. de Anchor, *cons.*330. Jas.133.*lib* 4. Rip. *in* l. *si unquam*,*q.*4.*n.*12. C.*de revoc.donat.* & Rebuff. latè declarat in materia restitutionis minoris: quando prosit fidejussori, *tit.de restit.artic.*2.*gl.*3.

495 Declaratur duodecimo, ut * regula non procedat, quia pupillus potest transferre possessionem rei immobilis cum tutore sine decreto, ut tradunt Menoch. *in* 5. *remed.adipisc.poss.num.*21. Hipp. Rim. *Instit. quib.alien.lic. num.*18.19.20. dicens communem, & Tiraq. *post leges connubiales,gl.*3.*num.*150.151.*&* 150. Verum idem Riminald.*d.num.*18.*vers.mihi verò*, & Tiraq. *ubi supra* contrarium tenent, & opposita solvunt, dicens idem Tiraq. *n.*149.151.*&* 153. hoc maximè procedere in prohibito administrare, ut in prodigo, *per l,is cui bonis, de verb. obligat.* Verum communis ampliatur, ut procedat, etiamsi statutum procederet ulterius, & diceret, quod traditio non valeret, non enim propterea impediretur possessionis translatio, ut tradit Franc. Aret.*in d.l.is cui bonis*, ut eum allegat Tiraq.*d.n.*151.

496 Declaratur decimo tertio, ut * non procedat regula, quando solennitas intervenerit in contractu præambulo, quo casu sufficit, & in consequentiam

ejusdem

ejusdem contractus, secundum Dec. *consil.* 558. *num.* 8. *& seq. & in l. mandata, num.* 4. *ff. de offic. ejus, cui mand. est jurisd.* Unde si mulier prius * cum consensu viri vendidisset fundum, & tradere vellet possessionem rei à se prius venditæ, in ista traditione non requiritur amplius viri consensus, sed trahetur ad consequentia, per id quod in * simili traditur in patre, qui consensit filio agenti, aut se defendenti in judicio, quem consensum necesse non erit præstari in excusatione sententiæ, ut voluit gl. *in l.* 3 §. *utrum, in verb. invito patre,* per illum text. *ff. de minor.* quam ibi sequitur, & dicit notabilem Bald. qui per eam dicit, quod * si pater consenserit filio contrahenti, in instrumento guarentigiato, quod habet executionem paratam, quod poterit hujusmodi instrumentum mitti executioni pro filio, aut contra ipsum, sine alio consensu patris, quem sequitur Barbat. *consil.* 85. *lib.* 3. ubi illam glossam dicit notabilem, & Alex. *cons.* 61. *vers. allegatur etiam, lib.* 5.

497

498

499

Simile est, quod consuluit Ang. *cons.* 180. quod si * 500
pater consensit matrimonio filiæ, non est amplius ejus consensus requirendus, cum uxor ducitur ad domum mariti, *l. si pupillorum,* §. *si pupillus, ff. de reb. eor.* ubi si pupillus * cum decreto judicis rem aliquam pignori dederit, poterit eam postea creditor alienare sine decreto.

501

A quo non longè abest, quod * scribit Bald. *in l. ult.* 502
§. *sin autem, in fin. C. de bon. quæ lib.* Quod si pater consensit in officio tutoris filii, non est necessarius alius consensus pro exercitio illius, allegans gloss. quam dicit singularem, *in l. Lucius Titius Cajum, in* 2. *gl. ff. de administr. tut.*

Ex quo * dicit Afflict. *in constit. Siciliæ, incip. constitutionem, vers. decimo quæro,* quod si in promissione vendendi feudum intervenerit consensus principis, non est necessarius, ut interveniat in venditione.

503

Sed & ad hoc optimè facit, *l. tutor rerum, ff. de admin. tut*. ubi Bartol. * dicit, quod sit casus singularis, ubi res
504 pupilli fuit vendita, uni cum solemnitate requisita, si prima venditio non habuit effectum, dicitur ibi, quod tutor ipse potuit pro eodem pretio absque alia solemnitate illam rem venditam retinere, quia sufficit illam solemnitatem adhibitam fuisse in prima venditione.

505 Verum hæc decima tettia * declaratio non procedit primo, quando tantum intervenit solemnitas generaliter, quæ quidem solemnitas non sufficit, sed debet esse specialis, & ad certum specialem & expressum casum, de qua expressa solemnitate latè Tiraq *post leg. connub. gloss.* 5. licet hic casus non sit sine dubio, referente eodem Tiraq. *d. loco, gl.* 3. *num.* 185. ubi hoc exemplificat.

506 Secundo non procedit, quando * æs alienum cessaverit ante executionem mandati, sive absolutionem contractus, ut tradit Molin. ad Alex. *cons.* 188. *num.* 8. *lit. A. lib.* 7.

507 Declaratur decimo quarto, ut * non procedat regula, quando delinquit, & alienatio solum sit prohibita favore prohibiti, ut in minore, prodigo, & similibus: quia tunc excluditur non alienatio, quæ fit delinquendo, sed propter delictum perdit delinquens favorem suum, ut tradit Bart. *in l. si quis in tantam, vers. quaro an dominus,* C. *unde vi.* idem *in l. si finita,* §. *si de vectigalibus, ff. de dam. infect.* Aret. *cons.* 14. Fab. de Mont. *de empt. & vend. in* 4. *part. princip.* q. 14. *ad fin.* Segut. *in tract. de bonis lucrat. constant. matrim. num,* 242.

508 Verum hæc declaratio * non procedit primo, quando alienatio prohibita esset favoae alterius, quam minoris, ut contingit in rebus peculii adventitii filiifamilias, qui prohibetur eas alienare favore patris, habentis usumfructum, *l. fin.* §. *filijs autem,* C. *de bon. quæ lib.* quia tunc excluditur omnis alienatio, non solùm voluntaria,

luntaria, sed etiam necessaria; & non solùm hominis, sed etiam legis; ut quando fieret propter factum, vel delictum prohibiti, ne sit in sua potestate alteri præjudicare, l. *Statius, §. ult. ff. de jur. fisci, & l. quæcumque, ff. de bon. damnat.* Quia nemo jure suo privatur, sine suo facto aut culpa, l. *id quod nostrum, ff. de reg. jur. & in c. quæ in ecclesiarum, de constit.* Deinde, quia pœna suos autores tenet, nec ad alios progreditur, l. *sancimus, C. de pœnis.* adeò* ut etiam hoc casu non valeat alienatio, etiam durante vita banniti, quando constat de voluntate prohi- 509
bentis, videlicet testatoris, qui voluit bona continuo remanere apud heredes, ut tradit Alex. *cons. 23. in vers. 3. respondeo, lib. 1.* licet aliàs pro tempore quo vivit bannitus, bona deberent esse apud fiscum, l. *cum pater, §. hæreditatem, ff. de leg. 2.* Quæ * quidem prohibitio et- 510
iam locum habet respectu legitimæ prohibito debitæ, ut tradit Dec. *consil. 442. num. 28.* allegans Alex. *cons. 23. in vers. tertio respondeo, lib. 1.* Bart. per text. *in l. filii matrem, C. de inoffic. test. & l. cum filio, ff. de vulg. & pupill.* dicens, communem esse opinionem.

Secundo non * procedit declaratio, quando minor 511
sine decreto judicis feudum vel emphyteusin alienaverit, quo quidem casu eo non privatur, ut tradit Bald. *cons. 9 vers. nunquid minor, lib. 1.*

Tertio non procedit, quia non * privatur feudo, 512
etiamsi denegaverit patronum, sive in judicio, sive extra principaliter ad hoc intentato, nisi probetur de vera & certa scientia, & dolo negantis: quo casu amittit feudum, nec potest restitui in integrum, quia * ad- 513
versus verum dolum minores non restituuntur, l. 1. C. *si advers. delict. & l. auxilium, ff. de minor.* & prædicta procedunt, etiamsi * faciat abnegationem in judicio 514
cum autoritate tutoris vel curatoris: quia autoritas curatoris non operatur, nisi circa legitimationem judicii, non autem circa substantiam & effectum confessionis vel negotiationis, ut notatur in l. *clarum, C. de*

auth. praest. per Bald. & Salicet. *in l. unic. C. de confessis.*
515 Nihil etiam* operatur, ubi agitur de donatione, vel delicto, vel ubi manifeste apparet non esse justam causam authorandi, *l. fin. C. si major. fact.* Ex prædictis ergo patet, quod non est differentia in minore, sive negaverit in judicio, sive extra, sive cum curatore, sive sine curatore: sed hoc solum attenditur, si ætatem idoneam ad fidelitatem præstandam adeptus, dolose & ex certa scientia, dominum abnegaverit, non vero si tantum probaverit de præsumpta scientia, vel quæ sufficeret ad latam culpam, quæ non sufficit ad obtinendum commissum.

516 Declaratur decimo * quinto, ut regula non procedat, quando minor major factus contractum per se validum (qui tamen rescindi potest beneficio ætatis, ut quia sui facilitate læsus est) expressis verbis, vel facto ratificaverit, *l. 1. & 2. C. si major fact. rat. hab. l. 3. §. 1. ff. de minor. & l. unic. §. 1. C. si in com. ead. causa.* Quæ quidem ratificatio facit, ut valeat contractus ex nunc, scilicet à die ratificationis, non tamen ab initio: idque hac ratione, quia actus is nullus, non legis dispositione, sed hominis, convalidatur, qui quidem homo cum fingendi potestatem facultatemque non habeat, minus efficere potest, ut in præteritum retroq; trahatur suus ille actus, ut tradit Bart. *in l. ab emptione, n. 14. ff. de pact. & in l. observare, num. 4. ff. de offic. pro cons.* Dec. *in l. semper qui non prohibet, num. 16 ff. de reg. jur. & consil. 367. num. 4.* idem *cons. 645. in fin.* dum affirmat, ratihabitionem nihil operari, cum contractus est omnino nullus, ab initio, intelligitur, ut nihil operetur in hominis ratihabitione expressa, ut is contractus sit validus, ut à
517 principio, non ut de novo. Et hæc declaratio * in tantum procedit, etiam si minoris bona communia sint ab altero minore alienata, sine suo consensu & mandato, & factus major, qui non vendidit, ratificet, & qui vendidit, restitui petat, non poterit etiam is, qui ratificavit restitui,

restitui, ut est text. notab. *l. unic.* §. 1. C. *si in com. ead. causa in integr. restit. post.* & facit gl. *in l. 2. C. si major fact.* Quod tamen intelligi * debet, nisi causa sit individua, 518
quia tunc unius restitutio alteri prodest, ut tradit Affl. *decis.* 213. Ias. *cons.* 238. *in fin. lib.* 4. Ruin. *cons.* 77. *lib.* 4. *& cons.* 121. *in fin. lib.* 5. *l.* 1. *C. si un. ex plurib. appel.* Marsil. *sing.* 180. & late Covar. *lib. pract. qu. c.* 34. *n.* 2.

Verum * hæc declaratio locum non habet, quando 519
gesta à minore per adversarii dolum gesta essent; illa enim per ratificationem sive ratihabitionem, à majore factam, non confirmantur, *d. l.* 1. *C. si maj. fact. rat. hab.* ibi: *facta sine dolo divisio est*, ut trad. Paris. *cons.* 49. *n.* 38. *l.* 1. Quod tamen intelligi * debet de dolo vero, *l.* 3. §. 1. 520
ff. de minor. 25. *ann* ibi; *sed si probaret calliditate adversarij, dum reddit rationem.* Neq; enim extremo (inquit) judicii die videtur solum deceptus hic minor, sed totum hoc structum, id est, toto judicio id actum & cogitatum, ut majore eo facto liberaretur; qui verus dolus à lege non inducitur præsumiturve, sed qui probationibus, vel conjecturis & indiciis detegitur, ut notant Bart. & Cast. *in l. dolum C. de dolo.* Secus verò in dolo 521
præsumpto, quia à lege sive aliis in medium adductis probationibus præsumitur, ut probant Bart. *in l. quod Nerva, num.* 14. *ff. depos.* Alex. *cons.* 18. *n.* 13. *l.* 1. Vel quando minor * factus sciverit dolum intervenisse, quia 522
tunc illi renunciare dicitur, ut tradit gl *in d. l.* 1. *C. si major fact. rat. hab.* & late Paris. *d. cons.* 49. *num.* 42. 43. *lib.* 1. Nec enim dubium est, dolum * etiam verum de 523
præterito remitti posse, *l. si quis rationes, ff. de liber. legat.* gloss. Ias. & alii *in l. si unus, §. illud, ff. de pact.* Dec. *cons.* 187. *num.* 3. idem *cons.* 192. *num.* 4. *vers. secundo principaliter, & in l. contractus, num.* 42 *ff. de reg. jur.*

Declaratur decimo sexto, ut * regula non proce- 524
dat, quando major factus contractum ipso jure nullum, expressis verbis & facto ratificavit, *l.* 1. *&* 2. *C. si major fact. rat. hab.* ubi Bart. Bald. Angel. Salicet. & alii

tradunt, & ponit Bald. *consil.47.lib.1.* Quod adeò verum
525 est, ut * non solùm procedat in terminis juris communis, sed etiam statuti, loquentis de contractu minoris, ut tradunt Roman. *consil.* 54 & Gozad. *cons.*
526 16.*n.7.* In tantum, ut * etiam tali casu non possit con-
527 travenire, obtento rescripto regio: nam tale * rescriptum nullo modo poterit præjudicare juri competenti alicui: quia in tali rescripto committitur justitia, prout est de natura rescripti, *l.falsam*, C.*de divers. rescript.* *l.rescripta*, C.*de precib. Imper. offer* & Bart. *in l.fin.* C. *de con-*
528 *stit. Princip.* & ideò * dicuntur esse modici præjudicii, ut
529 not. Bald. *in l.1.* C.*de divers. rescript.* Ideò * verba rescripti debent reduci ad jus commune, licet natura verborum non patiatur, ut notat gl. *in cap. paratus, 23 quæst.1.*
530 *in verb. si vera.* Eodem * quoque modo heres ejus
531 contravenire non potest, nec * etiam donatarius;
532 quia donator * non potuit plus juris in donatarium transferre quàm ipse haberet, *l. nemo plus juris, ff. de reg. jur. in 6.*

533 Dicitur autem * ratificare expressè, qui expressis
534 verbis & facto aliquo ratificat, quia * tantum est, facto quàm verbis animum & mentem declarare, gestaque rata habere, *l. Paulus respondit, ff. rem rat. hab.* Imo
535 plus * est facto quàm verbis mentem declarare, ut respondit Gram. *cons.13 num.3. per c. dilecte fili. 2. de appell.* Soc. jun. *consil.98. num.13. lib.1. & cons.42. num.14. libr.2.*
536 Imo ex * non facto declaratur voluntas, & animus, ut latè tradit Cravet. *cons.91.n.10.* idem *in respons. pro Repub. Saviliana, n.62. vers. sed & facto.*

537 Facta autem * ratihabitio inducitur primo; puta, si solvat vel recipiat solutionem, *l. Iulia, §. ult. cum l. seq. ff. ad Maced. l. cum fidem*, C. *de non num. pecun. l. si filius, ff. de minor. 25 annis.* Alex *consil.117.n.2. lib.5.* quem secuti sunt Dec. *consil.132.* Bellon. *cons.18 num.17.18. per text. in l. si proponas, §.1. ff. de inoffic. testam.* Cravet. *consil.237. vers. alibi, & consil. 276. num. 6. vers. rursus, & vers. & magis.*

Verum

Verum Molin. *quæst*. 27. *nu*. 237. *de usur*. ita distinguendum putat, videlicet, quod si major factus infra quinque annos continuos post impletam ætatem, id est, 25, annos annumerandos conqueratur, quod teneatur creditor probare, non obstantib. solutionib. factis à majore, sed post quinque annos nihil probare tenetur, si major interim solverit vel recognoverit, nec requiri quod singulis annis solverit, sed satis esse, quod aliquas solutiones fecerit, ita ut creditor fuerit, & mãserit in quasi possessione reditus, contra majoreẽ. Secus vero esse si major factus nihil solverit, nec aliter recognoverit, quia tunc simplici silentio (ex quo creditor nihil interim possidet) non dicitur approbare, etiamsi contractus erat de facto suo, & non de solo facto tutoris, vel curatoris.

Secundo inducitur * ratificatio, si annuos fructus, reditus, vel censum recipiat, ut tradit Nat. *consil*. 341. *n*. 4. *lib*. 2. Bald. *consil*. 184. *lib*. 2. Bellon. *consil*. 15. *n*. 11. 12. & Dec. *in l. semper qui non prohibet, num*. 9. 538

Contrarium tamen dicit Rebuff. *in tractat. de restit. artic*. 2. *gl. ult. num*. 5. in Senatu Pariensi provinciatum fuisse in muliere, quæ receperat fructus post mortem mariti suæ rei, venditæ sine ejus consensu, vel permutatæ, ut eo non obstante, rescissionem petere possit, *per l*. 3. §. *scio. ff. de minor*. quia fructus (inquiens) recipiendo non videtur contractum approbare; nam eos receperat ne in damno esset, videlicet ne pars adversa reciperet fructus, & rei, & pretii. Ideo in pretii compensationem receperat fructus rei, quod ei permittebatur, *per l. curabit, C. de act. empt*.

Tertio inducitur ratificatio, si * dilationem petierit, ut satisfaceret, ut tradit Grat. *consil*. 47. *num*. 22. *lib*. 1. Angel. *in l. cum te, C. quod met. caus. per. tex. in l. ad solutionem, C. de re jud*. 539

Quarto inducitur * ratificatio, si pretiũ alienatæ rei petierit effectus major sciẽs causam petitionis, *l. liberis*, 540

§.1.*ff.de liber.causa*,& idem respondit Cravet.*cons*.159. *n*.5. Ruin. *cons*.63.*n. in fin lib*.1.

541 Quinto* ratificatio inducitur in eo, qui agit ut rem ex celebrato contractu consequatur, ut tradit late Dec. *cons*. 480. *in fin*. in eo * qui fructus colligit, & Cravet.
542 *consil*. 237.*n*.2.& 3.& *cons* 261.*n*,3.& 4. Idem *cons*.276. *nu*.6. Alex. in agente ad * pensionem ex locatione, ad
543 longum tempus, *cons* 117.*n*.2 *lib*.5.*per l. Paulus respondit non tantum verbis*,*ff.rem rat. hab.& l. indebitum*, *C.de condict indeb.*

544 Sexto inducitur ratificatio, quando* quis mandando solvi de pretio emptionis se juvat ex ipso contractu emptionis, & illo utitur, ut tradit Bald. *consil*.349. *ad fin.lib*. 1.

545 Septimo inducitur ratificatio, quando * quis accipit bona sibi per laudum adjudicata, tum censetur ipsum laudum ratificare, ut consuluit Paul. de Castr. *cons*.116. *ad fin. lib*.1.& *consil*.386.*lib*. 2. quo loco dicit,
546 quod recipiens * pensionem pro contractu locationis censeatur ipsam locationem approbare, per tex. *in l*. 2. *C. de jur. emphyt*. & tradunt Cyn. & Bald. *in l*. 2. *C. de dot. promiss*.

547 Octavo inducitur * ratificatio, quando quis recipit instrumentum contractus, & tacet, ut tradit Cravet. *cons*. 276.*num*.6.*vers. fortius*.

548 Nono etiam * inducitur ratificatio in eo, qui exegit rationes administrationis, qui videtur ratificare gesta per illum qui administravit, ut tradit Dec. *in d. l. semper qui non prohibet*, *ff.de reg. jur*.

549 Verum contra * prædicta facere videtur, quod tradit Rebuff. *in proœm. constit. gl*. 5. *n*. 37. videlicet quod ad hoc, ut alienatio minoris rata haberi possit, requiratur specialis confirmatio, sive ratificatio, inspectis cognitisque verbis prioris contractus, nec sufficit dicere se ratificare contractum tali anno, mense, per talem Notarium confectum, *l. unic. C. si in com. ead. caus. in integr.*

integ.restit.post. dicens, ita judicatum fuisse in magno Regis consilio, *anno 1543. die 5. Novemb.* Id quod etiam sentire videtur Ruin. *cons.63. num.23.& 24.lib.1.* dicens, ultra expressam ratihabitionem etiam requiri, ut quis certificatus & plene instructus fuerit, & quod in nullo erraverit, allegans Spec. *tit. de empt.& vendit.§.3. ver.si vero,* & Paul.de Castr.*cons.350.* Et quod amplius est, etiam non sufficiat, si major factus tradat rem, quam minor vendidit, ut tradit Rebuff. *d. loc. n. 73.* adducens Barbat.*in c.literis, de rescript.*

Sed hæc decima sexta declaratio * locum nõ habet 550
primo, in contractu pupilli minoris quatuordecim annis, etiamsi * tutor intervenerit, ut tradit Molin.ad 551
Dec.*cons.209. num.1. lit.D.* contra Dec. *ibidem,* dicens l. final. C *si major fact. alien.* loqui simpliciter de minore, & extendi non debere ad pupillum.

Secundo * locum non habet in contractu curato- 552
ris, facto absente adulto, qui factum curatoris præsumitur ignorare, sicut dominus factum procuratoris, ut notat gloss. *in l. si res obligata ff. de legat. 1.* ut tradit Molin. *d.loco,* dicens, l.final. loqui * in contractu fa- 553
cto per puberem minorem, id quod procedit, etiamsi post alienationem supervenerit scientia, secundum gl. & Salic. *in d. l. fin.*

Tertio non procedit, quando * tutoris autoritas 554
non intervenit, vel intervenit, sed tempore incongruo, id est, ante confectionem inventarii, quod perinde est, ac si non intervenisset, *l.4.§. condemnatum, ff. de re jud. l non putavit, §. non quamvis, ff. de bon. poss. cont. tab.* cum * paria sint non facere, vel facere tempore incon- 555
gruo, *l. cum filius, §. fin. ff. de verb. oblig.*

Quarto non procedit, quando * contractus esset 556
nullus ex alio capite, quam ex defectu decreti, ut tradit Corn. *cons.207.n.7.lib.3.* qui post Salic. *in d.l. fin. vers.quæro quid si,* hanc sententiam dicit esse communem, quam confirmat ex verbis d.l fin. C. *si mai.fact.*

ibi, occasionem prætermissionis decreti; ergo à contrario sensu, quando alio defectu alienatio est nulla, non confirmatur ex dispositione illa. Accedit etiam quod is titulus præcedentesque solum in ea nullitatis specie loquantur, quæ provenit ex decreto non interposito. Subjecta ergo materia ostendit, ratihabitionem illam ex lapsu temporis cōfirmare solū alienationem nullam defectu decreti non interpositi. Quam Cornæi opinionem sequi videtur Capit. licet subobscure, *dec. 92. n. 2. & 3*. Verum licet hæc opinio videatur habere aliquem colorem, ego tamen longe aliter sentio, nēpe nullam esse in nullitatis specie constituendam differentiam, sed decretum, cujus fit mentio *in tit. C. si mai. fact. ali. sine decr. rat. hab*. accipi in genere, in specie,
557 & indistincte. Dicimus enim * in specie, esse judiciariæ autoritatis interpositionem, causa cognita super eo, quod petitum est, nec versatur in absolvendo, vel condemnando, ut diffinitiva, sed in affirmando justa ex causa quid actum esse, ut est in alienatione hac bonorum minoris, ut rectè declarat Alci. *lib. 2. Paradox. c. 3*. & post eum Coras. *in l. 1. n. 5. ff. de offic. assess*. quod sane decretum dicitur sententia, in causarum cognitionibus prolata, ut ostendit inscriptio *legis ult. ff. de jur. pa-*
558 *tron*. debet * enim decretum præcedere ut antecedens necessarium causæ cognitio, quæ in multis versatur.
559 Quare cum * decreto alienare intelligitur, cum omnibus adhibitis solemnibus, alienatio fit, ut probat tit. inscriptio, *ff. de reb. eor. qui sub tut. vel cur. sunt sine dec. non alien. vel sup*. & hoc in genere, sine decreto minorum bona non debere alienari. Sumitur ergo hoc casu alienare cum decreto, pro integra hac solemnitate, quæ adhiberi debet. Quare *in d. l. ult. C. si mai. fact. alien. sine decr. rat. hab*. non debent intelligi illa verba; *occasione intermissionis decreti*; pro singulari illo actu autoritatis interponendæ, sed pro integro decreto, juncta causæ cognitione, cæterisq; juris solemnitatibus, quę de-

decretum integrum constituant; & hanc sententiam sibi parum constans probavit ipsemet Corn. *cons.* 36. *n.* 22. *lib.* 2. & Paris. *cons.* 49. *nu.* 58. *lib.* 1. & Grat. *consil.* 47. *in fin. lib.* 1.

Declaratur decimo septimo, ut * regula non pro- 560
cedat, si major factus non expresse, sed tantum tacite ratificaverit tacendo per quinque annos in contractu oneroso, *l. fin. C si mai. fact. alien. fact. rat. hab.* optime Cravet. in materia divisionis & transactionis, *cons.* 19. *n.* 4. & Alex. de locatione ad longum tempus, *cons.* 117.
n. 2. *lib.* 5. Eaque * ratificatio tacita facit, ut valeat ab 561
initio, *d. l. fin* & tradit Alex. *d cons.* 117. *n.* 2. *lib.* 5. Dec. &
Cagnol. *in l. quod ab initio ff. de regul. jur.* Et * quod illud 562
quinquennium incipiat currere à die ætatis perfectæ
viginti quinq; annorum. Nisi * ex forma statuti pro- 563
nunciatus esset major, vel quando minor alia ratione haberetur pro majore, ut in spiritualib. ut tradit Anchor. *consil.* 38. *vers. postremo contra.*

Verum hæc * declaratio locum non habet primo, 564
quãdo intercessit dolus adversarii verus, ut tradit Soc. *in l. cũ filiusfam. in princ. n.* 1. *ff de verb. obl.* Nec enim tunc is ex superveniente ætate temporisve cursu diluitur, contractusve confirmatur, *l.* . *C. si mai. fact. rat. hab.* In
omni * enim dispositione semper intelligitur dolus 565
exceptus, *l. creditor, § Lucius, ff. Mand.* Sic * etiam dona- 566
tio dolosa à minore facta non ratificatur ex superveniente ætate, ut tradit Ruin. *cons.* 70. *n.* 29. *lib.* 1.

Secundo * non procedit, quando contractus esset 567
simulatus, ut respondit Bald. *cons.* 45. *lib.* 4. quẽ secutus
est Nat. *cons.* 162. *n.* 34. *lib.* . idq; hac * ratione, quod si- 568
mulatus contractus non sit contractus, *l. simulatæ nuptiæ ff. de rit. nupt. l. emptor, ff. de aq plu. arcend.* & plura tradit Rip. *in l. nemo potest, n.* 65. *de legat.* 1.

Tertio locum non habet, quando * tutor solus, vel 569
curat rem minoris, non ut minoris, sed ut propriam, alienaverit, quo casu non est locus beneficio *legis ult. C. si ma. fact.*

Quarto

570 Quartò non* procedit, quando contractus laboraret duplici vitio, nullitatis scilicet & læsionis; quia sublata causa nullitatis ex cursu temporis, nō est sublata causa læsionis, *d.l.* 1. C. *si mai. fact.* & ibi Bald Mynf. *cons.* 40. Quando est venditum feudum sine consensu domini. Quia contractus rescissio ex læsionis causa, etiam majori conceditur, *l.* 2. C. *de rescind. vend.* quam rationem consideravit Gord. Imperator *in d. l.* 1.

571 Quintò locum non habet, quando * minor major factus perfectè non novit, sed dubitavit quomodo celebratus esset contractus; quo quidem casu non dicitur ratum habuisse temporis cursu, ut tradunt Nat. *cons.* 162. *num.* 31. 32. *lib.* 1. & Ruin. *cons.* 63. *num.* 23. 24. *lib.* 1. quia dispositio *d.l. ult.* solum locum habet in mi-
572 nore sciente, non ignorante, & quod * dubitans ignoranti æquiparetur, *l. manifestissimi*, §. 1. ubi Bartol. C. *de furt.*

573 Declaratur decimo octavo, ut regula * non procedat, quando fundus esset pupillo tantum oppignoratus, *l. magis puto*, §. *fundus pupillo*, *ff. de reb. eor.*

574 Declaratur decimo nono, ut * regula non procedat, quando intervenit rescriptum Principis, quod tantum valet, quantum decretum judicis solemniter emanatum, ut dicit Bald. in term. *in l.* 2. C. *quand. decret. non est op.* per illum textum, dicens, legem illam quotidie practicari in Ecclesiis & hospitalibus impetrantibus à Papa alienationem alicujus rei. Qui enim (dicit ipse) habet verbum superioris, non indiget verbo inferioris.

575 Declaratur vigesimo, * ut non procedat regula, quando intervenit juramentum præstitum per puberem, ut tradit Nicol. Everard. *in loc. suis legal. in loc. à vi, energia, seu efficac. juramenti, effectu* 3. *vers. secundo ex isto, per l.* 1. *cum sua auth. sacramenta puberum*, C. *si advers.*
576 *vend.* dicens, hoc * communiter approbari.

577 Verum hæc declatio * non procedit primo, in regna

gno Franciæ, in quo Galli *auth. Sacramenta puberum*, non obſervant, ſed ſi minor læſus fuerit, quamvis juramentum interpoſitum fuerit in illo contractu, reſtituitur, & impetratis à Rege literis, vel ejus Cancellaria, diſpenſationem juramenti petit minor ab Epiſcopo, vel ejus vicario, quæ non ſolet denegari, ut tradit Rebuff. *in Proœm. conſtit. reg. gl.* 5. *num.* 50. dicens, ſe id in Curiis ſemper vidiſſe obſervari, quem ſequitur Molin. ad Alex. *conſ.* 27. *n.* 3. *lit. B. lib.* 1.

Secundo non procedit, data * enormi læſione; quia 578
tali caſu juramentum non impeditur, quo minus minor enormiter læſus contravenire poſſit, petendo ad cautelam abſolutionem à juramento: nam eo caſu juramentum eſſet iniquitatis vinculum, *c. quanto. de jurejur. & c. inter cætera*, 22. *quæſt.* 4. quod non debet obſervari, *c. ſi vero, de jurejur.* & Anchor. *conſil.* 82. *circa fin. &*
conſ. 180. *in fin.* ubi dicit *auth. ſacramenta * puberum*, non 579
habere locum, ſi dolo reipſa * contractus arguatur; 580
quia tales enormes deceptiones videntur à jurejurando exceptæ, *l. ſi libertus juraverit, ff. de oper. libert. c. Quin-*
tavallis, de jurejur. Et * ideo in minore, quem re ipſa 581
apparet læſum eſſe, juramentum debet relaxari, cum in minore, & muliere, ſimplicitas præſumatur, & ſi jurent, juramentum eſt captioſum, & debet per Epiſcopum relaxari, ut tradit Bald. *in rub. C. de rer. permut. verſ. idem quæritur.* Calder. *conſil.* 8. *in tit. de jurejur.* & cum,
conſil. 180. Quod * proceditr etiamſi juratum fuerit non 582
contravenire aliqua ratione, vel caſu, à quocumque: quia ab ipſis verbis (ut civili modo intelligantur) tales deceptiones debent & poſſunt excipi, *l. creditor*, §.
Lucius, ff. mand. & l. tres fratres, ff. de pact. Quod * etiam ve- 583
rum eſt, etiamſi juratum fuerit omnia & ſingula contenta in inſtrumento eſſe vera; quia conſtito de oppoſitione, talia poſſunt revocari, *c. cum in poſitionibus, de jurejur. in* 6. quia juramentum cenſetur eſſe præſtitum ſub confidentia, quod illa ſint vera, unde reperiens rem

aliter

aliter se habere, non est perjurus, licet temerè juraverit, *c. quemadmodum, & c. veniens, de jurejur. & 22. q. 2. per tot.* & ita dicit se consuluisse Ant, de Buti. *in c. cum*
584 *contingat, de jurejur.* Et hæc* declaratio secunda, etiam procedit sine absolutione, ut tradunt Alex. & ibidem Molin. *cons.* 42. *num.* 6. *lib.* 1. & Nicol. Bellon. latè *cons* 18.

585 Tertiò non procedit, quando * contraxit credens se majorem per errorem, cum tamen esset minor, quia nemo dicitur renunciare juri, quod se habere ignorat, *l. mater decedens, ff. de inoffic. test.* Et hinc est, quod
586 multi* Dd. non levis autoritatis voluerunt juramentum minori non obesse, nisi fuerit per prius certioratus de beneficio suo, & quod ipsum beneficium per juramentum amitteret, ut tradunt Dyn. *in l.* 3. §. 1. *ff. de contrar. & util act. tut.* Io. And. *in c. fin. de empt. & vend.* & Fulgos. *cons.* 237. tanquam magis securum dicit esse observandum, Alb de Ros *in d. auth. sacramenta puberum*, & ita observari in Francia, dicit Molin. ad Alex. *cons.* 27. *num.* 2. *lib.* 1.

587 Quartò non procedit, quando* statutum annullaret contractum minoris etiam juratum, ut latissimè tradit Hipp. Rim. *ad princ. tit. quib. alien. lic. num.* 293.
588 *usque ad* 300. & * si simpliciter annularet, juramentum etiam comprehenderetur, ut tradit Molin *d. cons.* 27. *num.* 6. contra Alex *ibid.* & Hipp. Rim. §. 2. *num.* 34. *quib. alien. lic.*

589 Quintò non procedit, * quando juramentum verè, vel præsumptivè diceretur dolo præstitum: quo casu non præjudicat minori, ut tradit Petr. de Anchor.
590 *cons.* 130. & Alex. *cons* 150. quæ communis* est opinio, secundum Ias. *in d. auth. sacramenta puberum*, dicens, ab ea non esse aliquo modo recedendum in judicando, licet aliqui contrarium teneant, & malè.

591 Sextò non procedit, quando * intervenit simulatio, ut tradit Gozad. *cons.* 16, *n.* 13. & novissimè Nic. Ever.

cons.

conf. 173. *in fin*. nam juramentum, quod super contractu simulato interponitur, est nullum, ut notat gloss. *in l. emptionem*, & ibi Bald. *C. plus val. quod agit*. ubi Angel. dicit, quod tali casu non est petenda absolutio à juramento, & idem Ang. *in l. 1. de dot. caut. non num*. Corn. *consil*. 135. *lib*. 1.

Septimo non procedit, quando * narrata Judici non sunt vera: juramentum enim intelligitur narratis veris existentibus; unde juramentum non astringit, *l. libertus, ff. de oper. lib. l. fin. C. de non num. pec. c. pervenit, & c. quemadmodum, de jurejur*. & facit text. *in l. oratio, §. inter locatorem, ff. loc*. 592

Octavo * non procedit in juramento assertorio, quo juravit omnia & singula esse vera: quo casu tale juramentum non valet, tanquam appositum in fraudem, ut tradit Bartol. *in l. cum quis decedens, §. Titia, ff de legat*. 3. *in Aurelius, §. fin. ff. de liber. legat*. Bald. *in l. 1. C. de inoffic. testam*. Idem * quoque dicendum in assertorio, quo dixerit se majorem, quo siquidem casu excluditur à beneficio ætatis, non tamen nullitatis, ob omissas solemnitates juris, vel statuti, ut tradit Hipp. Rim. *in §. 2. num*. 28. *usque* 34. *Instit. quib. alien. lic*. nisi * juramentum corporaliter esset præstitum, quo casu, inquit idem Riminald. ex Mariano Socin. *consil*. 3. *libr*. 2. omne auxilium excludi. Dicitur * autem corporaliter præstitum juramentum tactis sacrosanctis Evangeliis, ut tradit Brisson. *ad verb. corporaliter, de verb. signif*. 593 594 595 596

Nono non procedit, quando * minor non fuit certus de facto, quia non scivit valorem rei, & putavit subesse causam æris alieni, ut tradit Paul. de Castr. *cons*. 70. *in verb. quarto loco videndum est*. Imò etiam si sciverit jus, & factum, non tamen excluditur à beneficio legis, ut tradit Molin. ad Dec. *cons*. 403. *n*. 22. 597

Decimo non procedit, quando * præter minorem ætatem obstaret etiam alius defectus, ut tradit Hipp. 598

Rim.

Rim. *in princ. tit, quib. alien, lic. n.* 240. *usque ad* 239. nisi verba essent multum prægnantia; quia promitteret non contravenire ratione minoris ætatis, vel quacumque alia ratione, vel causa: quo casu juramentum supplet plures defectus, ut tradit Bart. *in l.* 2. *vers. quæro quid si minor, in fin. C. de rescind. vend* & Hip. Rim. *ubi supra.*

599 Undecimo non procedit, quando * ex parte contrahentis cum minore, versatur turpitudo: quia scivit eum verisimiliter consumpturum pretium; vel videbat eum ad hoc paratum. Quo quidem casu juramento minoris alienatio non confirmabitur, *l. si quis cum sciret, ff. pro empt.* ubi emens scienter servos à protinus consumpturo, velut à luxurioso, & statim scorto daturo, non eos usucapit; sicque contractus non valet.

600 Duodecimo non procedit, quando * minor prius juravit non alienare sine decreto, ut tradunt Jo. Andr. *in c. cùm contingat, de jurejur.* Alex. *in l. stipulatio hoc modo concepta, de verb. oblig.* & ita in materia dotis tradit communem Hip. Rim. *tit. quib. alien. lic. in prin. n.* 228. Quod

601 maximè procedit, quando * minor juravit non sibi, sed alteri, cujus interesse possit. Quo casu, licet postea consentiat alienationi, juretque, debet tamen præferri primum juramentum; quia juri alterius per secundum actum non potest præjudicare, *arg. l. fin ff. de pact.* Etiamsi emptor id ignoraverit; non enim consideratur in isto contractu contrahentis ignorantia, cujus naturæ lex resistit, *l. quemadmodum, C. de agric. & censit. lib.* 12. Imo verò imputandum est emptori, qui diligenter non perquisivit, an secundum juramentum esset tale, quod sine peccato servari posset, aut verò aliud præcessisset; cautus enim esse debuit, ex quo contractus erat de genere prohibitorum, arg. eorum quæ notantur *in l. qui cùm alio, ff. de reg. jur.* licet non ignorem aliquos esse, qui velint emptori non nocere primum juramentum, quando ignoravit, ut in dubio præsumitur, *arg. & liberis, ff. de contr. empt. & l. fin. ff. pro suo,* ut tradit

tradit Curt. jun. *in d. auth. Sacramenta puberum.* Verum à prædicta ampliatione de ignorantia emptoris non facile recedendum est, quæ tamen non procedit, quo ad consequendum interesse, quod rem sibi habere non liceat, ut notant Bald. Salic. Fulgos. & alii, *in d. l. & liberi.* & Jo. Fab. *Instit. quib. alien. lic.* Amplius etiam prædicta procedunt, quando is, cui præstatur secundum juramentum, scivit, aut scire debuit, vel facile scire potuit jurantem prius contrarium jurasse: quo casu non valebit secundum juramentum, *ut in c. intellecto, de jurejur.* ubi ille, cui res regni alienabatur cum juramento, sciebat, aut scire debebat, dictum regem prius contrarium jurasse, cum juramentum à Regibus, & cæteris Administratoribus solitum fuerit præstari palam, & publicè tempore coronationis, ita ut nullus præsumatur hoc ignorare, *c. si quis presbyterorum, de reb. eccles. non alien.* ubi juramentum à prælato præstitum de non alienando, est de jure communi, & omnibus notum, & sic derogat secundo juramento in alienatione præstito; licet secus sit, quando ille, cui præstabatur secundum juramentum, ignorasset istum sibi secundo jurantem prius jurasse contrarium, eo siquidem casu secundum juramentum prævalebit, ne detur facultas decipiendi, & locus fraudis relinquetur, ut singulariter dicit Bald. *in c. cum contingat, de jurejur. & in* l. *si prædium, in fin.* C. *de jur. dot.* & Jo. Fab. *in §. Instit. quib. alien. non lic.*

Decimo tertio non procedit, quando * contractus 602
esset factus, deinde ex intervallo juramentum intervenerit: Cum enim contractus ab initio fuerit nullus, ex post confirmari non potest, *l. quod ab initio, ff. de reg. jur.* Cast. *in d. auth. Sacramenta puberum,* & novissimè Hip. Rim. *ad rubr. quib. alien. lic. n. 282. usque ad n. 293.* ubi argumenta contraria satis dissolvit.

Decimo quarto non procedit, quoties * contractus 603
esset nullus ratione solemnitatis probatoriæ requisitæ

ex ſtatuto, vel aliàs, quo caſu juramento firmari non poteſt, cum tales ſolemnitates ſint requiſitæ ob publicam utilitatem, cui partes juramento non poſſunt renunciare, *l. juspublicum, ff. de pact.* & *l. nemo poteſt, ff. de legat.* 1. Bart. *in l. ſi quis pro eo, ff. de fidejuſs. memb.* 7. & Alex. *conſ* 95. *in fin. lib.* 1.

604 Verum hæc vigeſima declaratio, cum * ſuis reſtrictionibus non procedit, quando cum prohibitione legis concurreret prohibitio teſtatoris, ut tradit Molin. ad Alex. *conſ.* 93. *n.* 8. *lib.* 7. & *conſ ſuo* 7. *n.* 15. Tiraq. *ad fin. de retract. convent. n.* 15. & noviſſimè Benincaſ. de paupertate, *in* 4. *ſpeciali contractuum*, ad quod facit *l. tutelam*, C. *de adminiſt. tut.* quo caſu ex concurſu legis, & teſtatoris, prohibitio fortior videtur, ita ut alienatio, quæ in alios in quibuſdam caſibus fieri permittitur, non obſtante juris diſpoſitione, quando concurrit diſpoſitio teſtatoris, talis prohibitio præciſa reddatur, ut nullo modo alienatio fieri poſſit, ut notat gl. *in c. vero, de cond. appoſ.* quæ allegat text. *in* §. *ſanctiſſimas*, C. *de alien.* & *emphyt* & notat Imol. *in l. filiusfamilias*, §. *divi*, *ff. de le-*
605 *gat.* 1. Et hoc * adeò procedit, ut nec Imperator hoc caſu minorem habilitare poſſit, quia inſtrumentum Imperatoris contra teſtamentum non valet, *l. ſi teſtamentum*, C. *de teſtam.* & facit text. *in l. inſtrumenta*, C. *de pre-*
606 *cib. Imp. offer.* Nec etiam * eo caſu alienans, ſi voluit teſtator in eventum alienationis, bona ad alium devenire, minor reſtituitur in integrum, adverſus ejuſmodi alienationem, maximè ſi habuerit notitiam teſtamenti, ex eo quod deliquerit in faciendo contra prohibitionem expreſſam, *l. ſi ex cauſa*, §. *nunc videndum*, & §. *ſi in commiſſum*, *ff. de minor. l.* 1. C. *ſi adverſ. delict.* Qui e-
607 nim ſcienter * facit rem ſibi prohibitam, arguitur eſſe
608 in dolo vero, ut tradit Alex. *conſil.* 103. *lib.* 1. Simile * videmus, quod ſi tutor vendit bona pupilli ſine cauſa, præſumitur eſſe in dolo; quia facit rem prohibitam, ut
609 tradit Alex. *conſil.* 74. *lib.* 7. Sicut * dicimus præſumi dolum

dolum in eo, qui spreta prohibitione seu denunciatione sibi facta, ne quid tale faceret, illud faciat, *l. ait Prætor, §. si quis particeps, ff. de his quæ in fraud. cred. & l. virilis, §. penult. ff. de leg. præst.*

Declaratur vigesimo primo, ut * non procedat re- 610
gula in beneficialibus, quia ea minor * anno decimo 611
quarto ætatis resignat, & pro eis agit, sed læsus facile restituitur; quia minor in beneficalib. reputatur major, *c. ex parte, de restit. spol. & c. si annum, de jud. l. 6.* ubi
expresse * dicitur, quod in spiritualib. & beneficialib. 612
possit minor annis viginti quinque, major tamē quatuordecim annis, in judicio agere; vel se defendere, per se, vel per procuratorem suum, sine alia solemnitate, & sic sine aliquo curatore, & ita beneficio renun-
ciare, & illud à se abdicare. A pari * enim procedunt 613
actiones movere & alienare, seu renūciare. Vnde prohibitus alienare, non potest actiones movere in judicio, quia eo modo per indirectum alienatio sequi posset, *l. ait Prætor,* ubi Bart. *ff. de jur. de lib.*

Declaratur vigesimo secundo, ut * non procedat 614
regula in omnibus aliis actibus, quibus æque minores, ut majores admittuntur, ut tradit Rol. à Vall. *de luc. dotis, q. 45. de matrim. n. 5. per c. fin. de jud. in 6.*

Declaratur vigesimo tertio, ut * non procedat re- 615
gula, quando tutor errore lapsus vendidisset sine decreto, & pecuniam inde redactam creditoribus solvisset, quo casu vendicās, post repellitur exceptione doli, nisi offerat restituere cum medii temporis usuris *l. si fundus, §. quamquam ff. de reb. eor. l. non solum, l. prædiorum: l. utere, l. si prædium rusticum, C. de præd. & al. reb. minor. l. 1.*
C. si major fact. Quod * etiam procedit quoad sumptus 661
meliorati prædii, *d. l. si prædium.*

Declaratur vigesimo quarto, ut * non procedat re- 617
gula, quando pupillus actione tutelæ æstimationem consecutus fuit, ut eleganter tradit Vlp. *in l. illicite, ff. de eb. eor.* in hæc verba: *Illicite post Senatusconsultum pupilli*

 vel

vel adolescentis prædio venundato, si eo nomine apud judicem tutelæ, vel utilis actionis æstimatio facta est, eaque soluta, vendicatio prædii ex æquitate inhibetur.

618 Declaratur vigesimo quinto, ut * non procedat regula, quando statutum aliquem facit majorem ante vigesimum quintum annum, & dat ei potestatem se obligandi, contrahendi, & immobilia alienandi,
19 quod fieri potest, ut optimè tradit Tiraq. *de nobil. c. 20. n. 41. & seq. de potestate statut.* Quod * tamen non procedit, primò, quando statutum facit talem majorem tantum, nec ulterius disponit de alienatione, quo casu non censetur habilitatus ad alienandum, testibus eod. Tiraq. *d. loc. n. 42.* & Dec. *cons. 39. n. 3.* & ibi Molin. *idem in consuet. §. 21. n. 5.*

620 Secundò non procedit, quando * statutum facit aliquem majorem, & ultra dicit, quod non poterit alienare ante vigesimum annum, nisi certa solemnitate interveniente, ultra jus commune, quo casu etiam non videtur habilitare post illud tempus ante vigesimum quintum annum, secundum Dec. *cons. 110. n. 5.* Vel nisi interveniant juris solemnitates, ut consuluit idem Dec. *cons. 386. n. 4.* & ibid. Molin. Idem clarius cum Molin. *cons. 216. n. 6.* quia statutum alioqui tenderet ad diminuendum, & induceret contrarium effectum, scilicet augmentum, quod fieri non debet, ut tradit Alex. *cons. 17. n. 3. lib. 2.* per *l. planè, 1. in princ. ff. de legat. 1. & l. etsi transferam, ff. de adim. legat.*

621 Tertiò * etiam non procedit, quia tales facilè restituuntur, teste Afflict. *in constit. tit. de restit. art. 2. gl. 2*

622 Declaratur vigesimo sexto, ut * regula non procedat, quando minor donaret ei, à quo prius eandem rem ex donatione accepisset: cum hujusmodi donatio plus habeat favoris & privilegii, quàm si facta esset alteri, quàm donatori, vel de aliis bonis, quam donatis, *arg. l. si remunerandi. §. idem Papianus, in fin. ff. mand.* & notatur *in l. si fundũ per fideicommissum, in prin. ff. de leg. 1.*

& sin-

& singulariter voluit Castr. *cons.* 171. *lib.* 2. licet Ias. *in l. cum filiofamilias ff. de legat.* hoc nuncupatim reprobet *per not in l.* 2. C. *si adv. don.* ubi minor non potest sine decreto consentire patri alienanti rem immobilem ipsius filii minoris, quam ante à patre ipso dono habuit.

Ultimò non procedit regula * in majore 20. annis, 623
qui participandi pretii gratia sese venundari passus est, sciens prudensq;, §. *servi autem, Instit. de jur. person.* Sed dicet forte aliquis, minori 25. annis non esse permissum rerum suarum immobilium alienationem sine justa & legitima prævia causæ cognitione, & judicis decreto, *l.* 1. *& l. magis puto,* §. *nec passim, ff. de reb. cor.* neq; etiam mobilium, quæ servando servari possunt, *l. lex quæ tutores, & l. fin.* C. *de admin. tut.* Ergo longè minus permitti debere suum corpus, propriamq; personam vendere. Cui respondebimus, sui * venditionem, 624
quantumvis graviorem, permissam esse odio servilis, & degeneris animi, qui sordidi nescio cujus lucelli causa, sciens & prudens se ultro conjicit in voluntariæ servitutis pistrinum, meritoq; judicatur indignus libertate, cujus certam possessionem spontè abjicit, adeo ut non possit sperare ullam restitutionem in integrum ætatis minoris nomine, *l. si ex causa,* §. *Pomponius, (alias Papinianus) ff. de minor.* nec manumissus ad pristinum suum statum revertitur, quo se abdicavit, sed libertinæ conditionis efficitur, ex communi regula, quod ex justa servitute manumissus sit, idq; etiam jure novissimo, quo licet manumissus civis efficiatur Romanus, jura tamen patronatus dominis manumittentibus conservantur, §. 1. *&* §. *illud verò, in auth. ut libert. de cat. aur. non indig.* Quod tamen * non procedit, 625
quando quis status sui ignarus serviisset, & deinde manumissus fuisset: ingenuitas enim tum per manumissionem non læderetur, §. *fin. Instit. de ingen.* & benignè D. Hadrianus permisit, ut ad primam suam ingenuitatem redire posset, si pretium suum emptori parato recipere, redderet, *l.* 2. *ff. si liber. inge. esse dic.*

CAPUT XXXIV.

De eo quod falso tutore autore gestum esse dicitur.

SUMMARIA.

1 *Falsus tutor quis, num. 3. 4.*
2 *Quæ consideranda sint in dando tutore.*
5 *Falsus denarius non est denarius.*
6 *Pecunia falsa & reproba, non liberat solventem.*
7 *Falsus Iudex non est Iudex, nec falsa Iustitia Iustitia est.*
8 *Falsum testamentum non est testamentum.*
9 *Ex falso testamento nihil debetur.*
10 *Falsus vel iniquus modius, non est modius.*
11 *Statera falsa, sive injusta, non est statera.*
12 *Falsum instrumentum non est instrumentum.*
13 *Falsus testis non est testis.*
14 *Sententia falsa & nulla, non est sententia nisi abusive.*
15 *Falsus emptor non est emptor.*
16 *Falsus homo non est homo.*
17 *Falsus Procurator non est procurator.*
18 *Falsus Procurator non prodest, nec nocet domino.*

CONsequens est ut videamus de eo, quod falso tu-
1 tore autore gestum est. Quod * quidem caput ut plenius intelligatur, operæ pretium erit, imprimis, & ante omnia tractare, quis falsus tutor dicatur, ac deinde duabus regulis hoc caput cōcludere. Est igitur falsus tutor, qui vere tutor non est datus, *l. Paulus respondit,* & ibi Alciat *ff. de verb. sign. l. 1. ff. quod fals. tut.* Vel qui datus est, sed perperam & inutiliter, tutorem scilicet habenti, *d.* l. *Paulus.* Vel contra juris prohibitionem, positam *in §. interdum, Instit. de curat.* videlicet, quando non fuit datus à testatore vel à lege, nec a judice, sed ab illo qui dare non poterat habenti, ut patet in tit. C. *in quib,*

quib. casib. tut. vel curat. hab. tut. vel curat. dar. pot. Vel si datus fuit in minus solemni voluntate, quo ad effectum *l. 2. C. de confirm. tut.* Vnde eleganter * dicit text. 2
in l. naturali, §. 1. *ff. de confir. tut.* quatuor consideranda esse in dando tutore, videlicet, an hic dederit, qui dare potuit, & ille acceperit, cui fuerat dandus: & is datus, cujus dandi facultas erat, & pro tribunali decretum interpositum. In quibus * ergo casibus tutor jure dari 3
non potest, falsus dicitur, si datus fuerit habenti tutorem, etiam ab eo, qui dare potest. Sicut etiam falsus dicitur * tutor, qui in contrahendo autor minori 12. vel 4
14. annis fuit, *l. falsus, ff. de fals. tut.*

Ex quibus etiam probatur * falsum denarium, non 5
esse denarium secundum gloss. *in l. omnes*, per illum textum, loquentem de falsa fide, *C. de hæret.* quam sequitur Ioan. Plat. *in l. 1. circa medium, C. de veter. numism. potest. lib.* 11. & * ideo pecunia falsa & reproba 6
non liberat solventem, *l. eleganter*, §. *qui reprobos, ff. de pign. act.* ubi debitor non potest agere pignoratitia, ut ei reddatur pignus nummis reprobis solutis. Nec * falsum judicem esse judicem, nec falsam justi- 7
tiam esse justitiam, *cap. vera, 45. distinct.* Vel * falsum 8
testamentum esse testamentum, *l. 2. §. 1. ff. quemadm. testam. aper.* & ex * falso testamento nihil deberi, vel 9
executioni mitti, *l. fin. C. de edict. divi Hadrian. tollend.* Et * modium iniquum, id est, falsum, (ut Accurs. in- 10
terpretatur) non esse modium, quod de statera, modio proxima, tradit Galen. lib. Περὶ εὐεξίας, *id est, de bona habitudine: Statera*, inquit, *falsa*, * *sive in-* 11
justa, non est simpliciter statera, sed statera falsa. Sic falsum * instrumentum non esse instrumentum, se- 12
cundum Bald. *in l. si non sortem*, §. *indebitum, ff. de condict. indeb.* Nec falsum * testem esse testem, ut tradit i- 13
dem Bald. *in cap. licet causam, extr. de probat.* Præterea sententia falsa * & nulla, sententia nõ dicitur, nisi abu- 14
sive, *clement. Pastoralis, de judic.* & Barbat. *in repet. cap.*

15 *Raynutius, de testam.* Similiter * etiam falsus emptor non est emptor, *l. eum qui, §. cum igitur, ff. de in diem addict.* Et
16 falsus * homo non est homo, *l. nec infames, C. de decur.*
17 *lib.* 10 Et falsus Procurator * non est Procurator, *l. falsus, C. de furt.* & ibi Dd. *l.* 3. §. *falsus procurator, ff. rem. rat. hab.* l. *si vendidero, §. si Titius, ff. de furt.* Et ideo quo-
18 que falsus Procurator * non prodest, nec nocet domino, ut tradunt Dd. *in d. l falsus.*

SUMMARIA.

1 *Gestum à falso tutore non est alicujus momenti. Ampliatur num. 2. 3. 4. Limitatur num. 10. 11. 12.*

5 *Filius putativus institutus heres non tenetur adire hæreditatem favore patris, eo etiam jubente.*

6 *Scienti & consentienti, non subvenit Prætor. Limitatur num. 7. 8. 9.*

11 *Si falsus tutor cum vero autoritatem accommodaverit, valet quod gestum est.*

REGULA I.

1 Regula prima est, quod * gestum à falso tutore nõ sit alicujus momenti, nec minori præjudicet, *ut*
2 *tot. tit. ff. quod fals. tut. aut. gest. esse dic.* maxime * si ignoraverit actor cum eo contrahens, *l. 1. §. ait Prætor, ff. eod.*
3 etiamsi * ei dictum fuerit tantum, & ex bona fide non
4 crediderit, *l. 2. ff. eod.* Idem * quoque dicendum erit de putativo tutore, *l. si is qui, ff. de eo qui pro tut.* ubi dicit IC. non valere alienationem etiam factam cum decreto de re pupilli, cum autoritate tutoris putativi, ut tradunt Bartol. & Bald. per illum text. & idem *in l. 1.*
5 *versic. quod ad novum, C. qui admit.* ubi late * probat filium putativum institutum heredem, etiam favore patris putativi non teneri adire hereditatem, eo jubente, per text. *in l. justo, in pr. ff. de usu cap. & l. si pater, & l. nec apud., C. de hered. instit.* quo loco dicitur non valere institutionem de filio, aut fratre putativo, sive in-

stituens

ſtituens erraverit in jure, ſive in facto, id quod locum habet, etiamſi is communi opinione reputabatur tutor, cum non eſſet, l. 2. *ff. de eo qui pro tut. l. qui neque, ff. de reb. eor. &* l. 4. C. *de cur. fur.*

6 Declaratur prædicta regula, ut * non procedat primo, quādo is, quo cum geſtum eſt, ſcivit, cui non ſubvenit Prætor, & merito, quoniam ipſe ſe decepit, *d. l.* 1.
7 §. *ait Prætor, verſic. ſcient.* niſi * talis eſſet perſona, quæ axilio non indigeret, ut ſi pupillus contraheret cum pupillo, cui ſcienta non nocet. Nam cum nihil actum eſt, ſcientia nō nocet, cum pupilli ſcientia computanda non ſit, *l. plane, & l. pupilli, ff. eod.* Vel minor * ſit an-
8 nis 25. cui etiā ſuccurritur ſcienti, l. *minoribus, ff. eod.* Vel quando * tutor actoris ſcivit; quia licet pupillo cautū
9 ſit contra ſuum tutorem, tamen melius eſt, ei rem reſtitui debere, quam incertum cautionis eventum expectare, maxime quando pupillus circumventus fuit, & læſus, Iulian. ſcribit *in d. l. pupilli.*

10 Secundo declaratur * non procedere, quando quis fuit per Prætorem compulſus judicium accipere, ſaltem reſtituitur, *l. interdum, ff. hoc tit.*

11 Tertio declaratur non procedere, quando * falſus tutor cum vero autoritatem accommodavit, tum valet quod geſtum eſt, *l. 1. verſ. quid enim, ff. eod.*

12 Quarto declaratur non procedere, quo * ad eum, qui egit cum falſo tutore actione temporali, cujus dies interea exiit, vel res uſucapta fuit, quo caſu omnia incommoda perinde ſuſtinere debet, ac ſi illo tempore vero tutore autore egiſſet, l. *ſi falſo, ff. eod.*

S u m m a r i a.

1 *Falſus tutor dolo malo autor factus tenetur ſecum contrahenti, & decepto ad damna. Ampliatur num.* 2. 3. 4. 5. 6. 7. *Limitatur num.* 9. 10. 11. 12.

8 *Hoc edictum non datur in tutorem falſum poſt annum.*

11 *Pater non punitur hoc edicto, qui puellam minorem duodecim annis nuptum collocaverit.*

12 *Hoc edictum non datur contra heredes falsi tutoris.*

REGULA II.

1 Secunda regula est; Quod falsus * tutor dolo male autor factus teneatur secũ contrahenti, & decepto ad damna, & ad sumptus, quos facturus est actor restitutorio agendo, & etiam si plures fuerint, quod omnes conveniantur in solidum, sed perceptione ab uno facta, cæteri liberentur, l. *novissime, in princ. &* §. *si plu-*
2 *res, cum* l. *seq. ff. quod fals. tut.* Amplius * etiam tenentur minori læso, si forte eum suo tantum responso in ali-
3 quam captionem induxerint, l *fin. ff. eod.* adeo * ut etiam detur restitutio contrahenti adversus pupillum, ne vel pupillo prosit, vel ipsi noceat, quod actum est, si
4 contrahens ignoravit, l. 1. §. 1. *ff. eod.* In * tantum ut etiã detur tutori falso, qui alterius persuasione inductus
5 fuerit ad autorandum, l. *hujus actionis, ff. eod.* etiam * cujuscunq; conditionis fuerit tutor, sive sui, sive alieni
6 juris, l. *falsus, ff. eod.* etiamsi * autor fuisset filiofamil cõ-
7 trahenti, quasi suus fuisset pupillus, *d. l. falsus.* * Idemq; juris est, si ancillę cõtrahenti, quasi fuisset libera, tutore autore crediderit; nam omnib. istis modis propter tutorem decipitur is, qui contraxit: quia aliter cum impubere contracturus non fuisset, quam si tutoris autoritas intercessisset, *d. l. falsus.*

8 Verum hæc regula * non procedit primo post annum, contra falsum tutorem, vel eum qui dolum malum adhibuit, *l. hujus actionis, §. has in factum,* & ibi gl. *in verbis, nec in ipsum, ff. eod.*

9 Secundo * non procedit adversus eas personas, quæ alieno juri subjectæ sunt, quia tantum noxales sunt; puta adversus servos, qui gerentes se ut tutores autoritatem præstiterint pupillo mecum contrahenti, *d. §. has in factum,* & ibi gl. *in verb. persone.*

10 Tertio * non procedit, quando compulsus, aut metu,

metu, ne compelleretur, autoritatem accommodavit, l. *novissime, vers. quid enim, ff. hoc, tit.*

Quarto non procedit in * patre autore, qui minorem duodecim annis nuptum collocavit, cui ignoscendum erit propter præsumptionem doli cessantis; affectu enim propensiore magis, quam dolo malo id videtur fecisse, l. *falsus, §. Iulianus, ff. eod.* 11

Quinto * non procedit contra heredes falsi tutoris, l. *hujus, §. has in factum actiones, ff. hoc tit.* 12

CAPUT XXXV.

De excusatione tutorum vel curatorum. Et an à tutelæ delatione appellari possit, & quomodo sint proponendæ excusationes. Item an falsa excusatio liberet ab administratione.

Summaria.

1 *Tutor datur invitus, quia est munus publicum, à quo ut quis excusetur, requiritur aliqua excusatio legitima.*

2 *In generali remissione publicorum munerum non venit tutela vel cura.*

3 *Cur à publicis muneribus excusati non item à tutela statim excusentur?*

4 *Ædilis, qui à privatis muneribus excusatur, à tutela non excusatur, & num.* 109.

5 *Tutor vel curator, propter litem, quam cum pupillo, vel adulto habet, non excusatur. Limitatur num.* 7. 8. 9. 10.

6 *Debitum matris non excusat à tutela filij.*

11 *Debitor, vel creditor pupilli, non potest esse tutor. Ampliatur num.* 12. *Limitatur num* 13. 14. 15. 16.

17 *Tutor testamento datus si promiserit patri pupilli, se administraturum, non excusatur.*

18 Qui

18 *Qui sibi tutelam asscripsit in testamento, licet tutor esse non possit si tamen patris voluntate nitatur, non excusatur à tutela.*

19 *Promittens se tutorem fore, non debet promissum officium deserere.*

20 *Ignotus patri pupillorum à tutela non excusatur.*

21 *Ignotus heres instituitur.*

22 *Ignotus quis dicatur.*

23 *Nobilis an cogi possit ad suscipiendam ignobilis tutelam?*

24 *Libertus nullam habet excusationem à tutela, vel cura filiorum patroni. Ampliatur num. 25, 26, 27. Limitatur num. 29, 30, 31, 32, 33.*

28 *Libertus, qui jus aureorum annulorum impetravit pro ingenuo, & libertino habetur, ut tutoris datio teneat.*

34 *Spado non excusatur à tutela.*

35 *Spado quomodo hic accipiatur.*

36 *Iudæi non excusantur à tutela non Iudæorum.*

37 *Iudæi militiæ vacationem habuerunt, & quæ sit ratio?*

38 *Post sumptam administrationem ultro, frustra quis se excusat. Limitatur num. 39.*

39 *Maritus excusatur curam accipere uxoris suæ, etiam se immiscendo.*

40 *Maritus potest esse Procurator ad litem uxoris.*

41 *Procuratoris revocatio pendet ex mero arbitrio constituentis.*

42 *Inopia pupilli non excusat tutorem à tutela.*

43 *Propter liberos quomodo quis magis asciscatur ad tutelam, quam excusetur.*

44 *Discere in pupillis primum, patrem esse periculosum.*

45 *Distantia loci non excusat tutorem à tutela, nisi sit magna.*

46 *Tutores excusantur propter numerum liberorum.*

47 *Qui in Provinciis trium liberorum incolumium pater est, excusatur à legationis munere.*

48 Nu-

48 *Numerus liberorum ſedecim excuſat ab omnibus muneribus patrimonialibus.*
49 *Pluriũ liberorũ parens quæ privilegia habeat?*
50 *Sobolis numeroſæ patri cur faveant leges.*
51 *Quando dicatur Romæ datus tutor.*
52 *Cur Imperatoria conſtitutio Romæ tres tantũ, in Italia quatuor, in Provinciis quinque liberos à patribus exigat.*
53 *Inclyta nobilitas Italiæ domina, & Princeps Provinciarum ab Accurſio appellatur.*
54 *Numerus civium oppidi firmiſſimũ ornamẽtũ.*
55 *Liberi emãcipati præſtant patri excuſ. à tutela.*
56 *Nepotes filii defuncti avo proſunt, & ſupplent unius locum.*
97 *Liberi tam mares, quam fœminæ proficiunt ad excuſationem.*
58 *Adoptivi liberi patri naturali proſunt.*
59 *Curator datus à judice, mente capto, muto, ſeu ventri, ſe excuſare poteſt propter legitimum numerum liberorum.*
60 *Filii defuncti & ſuſcepti ante tutelam nõ proſunt ad excuſationem.*
61 *Liberi in obſidione mortui cur nõ proſint patrib.*
62 *Liberi in acie amiſſi, id eſt, in ipſo conflictu, patri proſunt ad excuſationem.*
63 *Pro patria morientes perpetuo vivere dicũtur.*
64 *An in acie vulnerati liberi, & poſt domi mortui, patri proſint ad excuſationem.*
65 *Filii capti ab hoſtibus patri non proſũt ad excuſ.*
66 *Flius captus mortuo ſimilis eſt.*
67 *Liberi addicti religioni, an patri proſint.*
68 *Addicti ſacris, ſervis æquiparantur.*
69 *Quid in liberis addictis pœnæ.*

70 *Adoptivi filii patri adoptivo non prosunt.*

71 *P. Scipio Censor quid in adoptione reprehẽderit.*

72 *Ne adoptio in aliqua parte publici muneris juvet, quare sit Senatusconsulto prohibitum.*

73 *Naturales liberi non prosunt ad excusationẽ.*

74 *Si omittatur causa vera in pronũciatione, & inseratur falsa, & judex juxta causã falsã pronũciaverit, nõ erit excusatus pater num. liberorũ.*

75 *Qui in utero est, non excusat patrem à tutela, & quando non habeatur pro jam nato.*

76 *Liberi nati post petitionẽ ante dationẽ, vel nati post petitionẽ, & dationẽ ante cognitionẽ allegatæ excusationis, nõ prosũt patri ad excusationẽ.*

77 *Nepotes ex filiis superstitibus non prosunt avo, sed filio, id est patri tantum.*

78 *Nepotes ex filia avo non prosunt.*

79 *Liberi, de quorum statu ambigitur, non prosũt patri ad excusationem.*

80 *Quando tutela cœpta est, supervenientes postea liberi patrem non excusant.*

81 *Pater emancipato filio tutor datus nõ debet uti excusatione trium liberorum.*

82 *Filii patri non prosunt, qui apud extremas orbis regiones peregrinantur. Limitatur num. 83.*

84 *Administrantes res fisci à tutela excusantur. Ampliatur num. 86.*

85 *Principũ res administrãtes excusãtur à tutela.*

87 *Proc. fisci prius susceptas tut. deserere nõ potest.*

88 *Absens causa Reipublicæ excusatur à tutela, & ab omnibus muneribus, & num. 90.*

89 *Paria sunt esse, vel de proximo sperare,*

91 *Annum vacationis habẽt absentes expleto mu-*

nere, licet festinantius præscripto reversi fuerint.

92 *Annus vacationis quomodo computetur.*

93 *Absentes municipii causa non habent annum vacationis, expleto munere.*

94 *Annus vacationis non datur postquam tutores reversi fuerint.*

95 *Procuratores absentium Reipublicæ causa vacationem non habent munerum civilium.*

96 *Absentes causa Reipublicæ non excusantur in perpetuum à cœpta tutela, sed tantum ad tempus, & interim ejus loco datur curator.*

97 *Reipublicæ causa absens debet petere curatorem dari, vel saltem proponere excusationem.*

98 *Trans mare Reipublicæ causa absentes in perpetuum excusantur, sive deponunt tutelam.*

99 *Excusatorum ad tēpus omnino, & in perpetuum differētia.*

100 *Habens aliquam potestatem, id est, Magistratum majorem, excusatur à tutela. Ampliatur n.* 103. 104. 105.

101 *Magistratus majores qui dicantur.*

102 *Merum imperium quid.*

106 *Magistratus futurus excusationem non habet à tutela.*

107 *Idem in eo qui desiit esse, licet se periculo obligaverit.*

108 *Propter Magistratum, quem quis in municipio administrat, non excusatur quis.*

110 *Occupatus rationibus civitatis à tutela non excusatur.*

111 *A civitate conducens vectigalia non excusatur à tutela.*

112 *Dignitas sine onere publico nemini tribuit excusationem tutelæ.*

113 *Potestatem habens prius susceptas tutelas deserere non potest.*

114 *Multa suscepta legitime recusantur, quæ incepta perfici debent.*

115 *Potestas vel Magistratus gravis, quæ impediat administrationē, vacationem etiam tribuit à suscepta tutela.*

116 *Assumpti in consilium Principis, & circa eorum latus agentes, in perpetuum excusantur.*

117 *Silentiarii, id est, consiliarii, excusatur à tutela.*

118 *Iurisperiti an excusentur à tutela.*

119 *Tres tutelas gerens, à quarta excusatur. Ampliatur numero 121.*

120 *Tutelæ res quomodo censeantur.*

122 *Quandoque una tutela excusat.*

123 *Qui unius pupilli susceperit tutelam, habentis domicilium in una Provincia, & bona in alia Provincia, non videtur duas habere tutelas.*

124 *Emancipati filii tutela an inter onera numeretur.*

125 *Tria tutelæ onera totam domum excusant.*

126 *Pater habens tres tutelas, filiusfamilias non vocabitur ad quartam, & econtra.*

127 *Si ex duobus fratribus in ejusdem patris potestate constitutis unus gravatus fuerit tribus tutelis, alter non vocabitur ad quartam.*

128 *Appellans à tertia tutela, ad quartam interim suscipiendam cogendus non erit.*

129 *Quæ censeatur quarta tutela, si plures tutelæ concurrant remissivè.*

130 *Vna tutela levissima & tenuissima, non numeratur inter tres tutelas.*

131 *Levissima tutela plerumque ambiri solet.*

132 *Tutela affectata non prodest ad excusationem.*

133 *Quod quis ultro affectavit, oneri esse non videtur.*

134 *Affectasse tutelam quis dicatur.*

135 *Vna tutela defunctoriè suscepta, non cedit in numero trium tutelarum.*

136 *Quis dicatur tutelam defunctoriè suscipere?*

137 *Vna tutela brevi finitura non numeratur in numero trium tutelarum.*

138 *Honorariæ tutelæ cur non numerentur in numero trium tutelarum?*

139 *Fratres consortes qui dicantur.*

140 *Paupertas oneri tutelæ impar cur tribuat vacationem à tutela vel cura.*

141 Im-

141 *Impar oneri injuncto quando quis dicatur.*

142 *Cui incumbat probatio aliquem esse imparem oneri injuncto.*

143 *Quæ sunt partes judicis ad cognoscendum aliquem esse imparem oneri injuncto.*

144 *Legatum relictum pro pupillis pauperibus maritandis, illi comprehenduntur qui necesse habeant laborare quotidie pro victu & vestitu.*

145 *Adversa valetudo est justa excusationis causa à tutela.*

146 *Adversa valetudo excusat arbitrum, & Iudicem à sententia dicenda.*

147 *Valetudo adversa est justa excusatio vadimonii deserti.*

148 *Valetudo adversa est justa causa alienationis mutandi judicii causa facta.*

149 *Valetudo adversa est longioris moræ ejus, qui Reipublicæ causa abest.*

150 *Emansorem militem excusat afflictæ valetudinis ratio.*

151 *Debilitas corporis præstat excusationem eorum munerum, quæ corpore sunt implenda.*

152 *Valetudo tam à suscepta, quam à nova tutela excusat.*

153 *Mutus, cæcus, surdus, & furiosus, post susceptam tutelam excusantur.*

154 *Infirmus tutor esse non potest, sed tanquam inhabilis ipso jure repellatur.*

155 *Excusatio valet, vel in perpetuum, vel ad tempus, prout valetudo est, vel furor.*

156 *Furiosus testamentarius non est tutor, antequam sanitatem recipiat.*

157 *Imperitia literarum immunitatem à tutela præstat, & quæ sit ratio.*

158 *Literarum inscitia quatenus à tutela excuset, vel non.*

159 *Prudentia negotiorum administrandorum ex quibus colligatur.*

160 *Literas nescire quis dicatur.*

161 *Literatus ad aliqua admittitur, ad quæ non admittitur illiteratus.*

162 *Inimicitiæ capitales cum patre pupilli à tutela excusant, & quæ sit ratio, & quomodo procedat num. 166.*

163 *Procurator, judex, arbiter & tutor, inimici facti post litem contestatam, rejiciuntur.*

164 *Magistratus providere debet, ne pupillum committat inimico.*

165 *Si Magistratus tutorem propter inimicitias dederit, quid juris.*

167 *Ficta inimicitia non excusat.*

168 *Gratiæ reconciliatio intervenisse videtur, quando inimicitia intervenerit ante testamentum, quo quis tutor datus fuerit.*

169 *Hæc excusatio quando locum non habeat.*

170 *Inimicitiæ capitales quando censeantur reconciliatæ remissive.*

171 *Major septuaginta annis excusationem habet.*

172 *Apud Lacedæmonios Senectus venerabilis fuit.*

173 *In senibus mens, ratio, & consilium est.*

174 *Majores septuaginta annis excusantur à cæteris muneribus personalibus.*

175 *Ætas quomodo probetur, & à quibus in genere.*

172 *Ætas quinquaginta, quinquaginta quinque, vel sexaginta annorum, excusat ab oneribus, sed à muneribus non, & quæ sit diversitatis ratio.*

177 *In Syria ætas sexaginta quinque annorum, tribuit vacationem capitationis.*

178 *Annus septuaginta annorum completus esse debet, antequam septuagenarius excusetur, licet supremum diem anni agat.*

179 *Olim minor viginti quinque annorum tutor legitimus, vel testamento datus, excusabatur, & quæ sit ratio.*

180 *Mi-*

180 *Minor viginti quinque annis hodiè non potest esse tutor, etiamsi velit, nec opus est excusatione.*

181 *Minor ante vigesimum quintum annum non admittitur ad munera & honores.*

182 *Mater jure Digest. non potuit esse tutrix, etiamsi Iudex eam confirmasset.*

183 *Minor in testamento scribi potest.*

184 *Milites à tutela excusantur. Declaratur num. 185.*

186 *Veteranus miles quis, & an excusatur à tutelis Paganorum?*

187 *Veterani ab una tutela filiorum* Conveteranorum *vacare non possunt post annum missionis,*

188 Conveterani *appellatione quis veniat.*

189 *Veterani ignominia dimissi immunitatem non habent à tutela.*

190 *Obtinens sacerdotium ethnicorum, dum ei muneri praeest, excusatur.*

191 *Asiarchia quid.*

192 *Alytarcha quis.*

193 *Ministri Ecclesiæ Christianæ, ut Episcopi, Diaconi, Subdiaconi, & Monachi à tutela excusantur.*

194 *Episcopi & Monachi etiam volentes non admittuntur ad dativas vel testamentarias tutelas.*

195 *Clerici unam tantum legitimam tutelam suscipere possunt ex jure cognationis, non tamen coguntur inviti.*

196 *Clerici in minoribus constituti excusantur à tutela.*

197 *Clerici cogi possunt pro miserabilibus personis ad tutelam in subsidium, alio tutore idoneo non existente.*

198 *Clerici non residentes, vel circa ministeria divina desides, non excusantur à tutela.*

199 *Clericus non excusatur, quoad tutelam, ante ordinem Clericalem susceptam.*

200 *Grammatici minoris momenti, gravioris que muneris excusantur à tutela.*

201 *Abecedarij immunitatem non habent à tutela.*

202 *Grammatici incipiunt ab Homero aut Virgilio.*

203 *Rhetores, Oratores, Medici, legum Doctores, & Philosophi docentes Romæ, vel in aliqua civitate regia, vacationem habent à tutela vel cura.*

204 *Olim jura non ubique docebantur, ut aliæ artes, sed tantum Romæ, Constantinopoli & Beryti.*

205 *Medici, Rhetores, Doctores legum, vel Philosophi, non probati decreto ordinis, non excusantur à tutela.*

206 *Idem obtinet quando non benè & sedulò suo munere funguntur.*

207 *Idem juris quando docent, vel medentur alibi, quam in patria.*

208 *Patria duplex.*

209 *Roma communis patria.*

210 *Poetæ nulla immanitatis prærogativa juvantur.*

211 *Calculator, qui numerandi artem docet, non excusatur.*

212 *Notarij & tabularij non excusantur.*

213 *Tutor pupilli non cogitur ejusdem curator esse, & quæ sit ratio. Ampliatur num. 214. Limitatur num. 218.*

215 *Libertus cogitur fieri patrini liberis curator, quorum fuerat & tutor.*

216 *Clericus habens beneficium in Ecclesia, ab onere ejusdem Ecclesiæ, se excusare non potest.*

217 *Ecclesia loco pupillæ est.*

219 *Tutor excusatur in parte, quando pupillus habet bona in alia Provincia, quam in qua tutor habitat. Ampliatur num. 222.*

220 *In locum eorum qui pro parte excusantur, datur alius tutor, quo ad ea bona, quæ in alia provincia sita sunt.*

221 *Intellectus regulæ; tutorem habenti alium tutorem non dari.*

223 *Qui ex permissu Principis domicilium suum transtulerit, excusatur à susceptis tutelis.*

224 *Colonus patrimonialis principis à tutela excusatur.*

225 *Colonus fisci & temporalis non excusatur.*

226 *Mensores frumentarij excusantur à tutela.*

227 *Frumentarij qui.*

228. Men-

228 *Mensor quis.*

229 *Habens excusationem non cogitur subire etiam tutelam fratris.*

230 *Voluntariæ tutelæ munera privilegiis nihil derogant.*

231 *Plura imperfecta non faciunt unum perfectum.*

232 *Acta inter alios habita, ad excusationem novæ tutelæ solum, nihil proficiunt, sed necesse erit excusationem profiteri, & probare intra tempora præfinita.*

233 *Habens excusationes supradictas, non potest propria autoritate se tutela vel cura exonerare, prætextu etiam justæ excusationis, sed debet hoc judici denunciare, ut det curatorem vel coadjutorem.*

SEquitur ut nunc videamus, quibus ex causis quis à tutela excusetur? An à tutelæ delatione appellari possit? Quomodo sint proponendæ excusationes? & an excusatio ex falsis causis liberet ab administratione? Quæ ut plenius intelligantur, constitui hisce quatuor sequentibus regulis discutere, quarum prima regula hæc est: Quod tutor detur invitus, quia est* mu- 1
nus publicum, à quo ut quis excusetur, requiritur aliqua excusatio legitima, ut pro regula tradit Corn. *cons.*164.*n* 2.*lib*.4. & facit §. 1. & ibi gl. *verb. publicum, Instit. de excus. tut.*

Quæ regula ampliatur 1. ut * procedat etiam, 2
quod in generali remissione publicorum munerum, non veniat tutela vel cura, ut tradit alleg. gloss. *in d. verb. publicum*. Nec enim qui à publicis muneribus excusatur, statim à tutela excusabitur: quia necesse* est 3
eas nominatim remitti & immunitatem impetrari, *l. non tantum*, §. *eos*, *cum* §. *seq. ff. de excus. tut. l. legato, in fin. ff. de vac. & excus. mun, l. in honoribus*, §. 1. *eodem*. Eodem modo pecuniaria * munera nominatim remitti o- 4
portet. Unde ædilis quoque, qui à privatis muneribus excusatur, à tutela non excusatur, *d. l. non tantum*, §. *is qui ædilitate.*

5 Secundò ampliatur, ut * procedat etiam in eo, qui litem habet cum pupillo vel adulto, §. *item propter.*
6 *Instit. hoc tit. l. si pupillum, cum l. seq. ff. hoc tit.* Vel * etiam, si contendat actionem habere contra matrem pupilli, *l. inusitatam, C. de excus. tut.*

7 Verum hæc ampliatio * non procedit primo, quando lis esset de omnibus bonis, vel plurima eorum parte, *d. §. item propter, & l. propter litem, ff. eod. l. si ut allegas,* C. *eod.* & Tiraq. *in l. si unquam, verb. omnia, num.* 12. C. *de*
8 *revoc. don.* Vel * si status controversiam à patre pupillorum passus fuisset, utputa, si pater pupillorum quandoq; dixerit, hunc quem modo daret tutorem, servū suum fuisse, vel libertum, §. *item is, qui status Instit. hoc tit. & §. præjudiciales, Instit. de act. & l. non solum, § si sta-*
9 *tus. ff. de procurat.* Idque * hac ratione, quod mortis accusationi similis sit hujusmodi status quæstio, *l. isti quidem, §. 1. ff. quod met. caus.* quod procedit etiam si ipse moverit ècontra pupillis status quæstionem, *l. Athletæ, §. amplius, ff. eo* dummodo tamen non studiose, nec per calumniam id fecerit, *l. 1. & 2. ff. de liber. caus.*

10 Secundò non procedit * ampliatio, quando non esset lis inter tutorem & pupillum, vel adultum, sed tantum inter sororem, vel filios sororis tutoris, aut fratrem tutoris cum pupillo, ne tutelæ occasione quis cogeretur adversus rationem humanitatis actionum necessitates contra suos suscipere, cum & ipsius etiam pupilli, cui tutor datus est, aliud exigere videatur utilitas, scil. ut eum tutorem potius habeat, qui ad defensionem ejus non inhibeatur affectu, ut est in rescripto Imper. Dioclet. & Maximin. *in l. humanitatis, C. de excus. tut.* & tradit Roman. *in repet. l. si vero, §. de viro, n. 83. ff. sol. matr.*

Tertiò non procedit ampliatio jure novo, quo causa debiti, & crediti, vel litis, non tam excusat quam removet. Nam Iustin. *in Novella* 72. non vult debito-
11 rem * vel creditorem pupilli, aut qui cum eo ullam litem

tem habet, ejus tutorem esse, *auth. minoris, C. qui dar. tut. vel cur.* Etiamsi * tantum habeant bona commu- 12
nia, secundum communem gl. *in l. quod res, in verb. possit, C. de excus. tut.* Quod * tamen locum non habet in 13
tutore testamentario, & per judicem dato. Tutor enim testamento scriptus, etsi debitor sit, vel creditor pupilli, non est tamen submovendus; quia cum ejus fides sit approbata à testatore, suspicio fraudis cessat, *l. propter litem ff. de excus. tut.* Azo *in summa Cod. qui dar. tut. poss. & argum. §. 1. Inst. de satisd. tut.* & Bart. *in d. auth. minoris.* Idem * quoque dicendum erit in tutore à ju- 14
dice per inquisitionem dato; nam & is tutelam suscipit, tametsi in ære sit pupilli, propter inquisitionem factam, quia judicatus est pupillo utilis esse, *l. nemo tutorem, §. 1. ff. de testam. tut. §. 1. in auth. ut hi qui oblig. se perhib. hab. res min. & auth. minoris, C. qui dari tut. poss.* Nec
etiam * locum habet in matre & avia, *Novell. 93.* Tam- 15
etsi enim debitum inter matrem aut aviam & pupillum quoquo modo vertatur, vel ipsæ sint pupilli creditrices, nihilominus ad tutelam admittendæ sunt, debito in sua natura remanente, quoniam affectionis ratio suspicionem omnem removet, *authent. ad hæc, C. quand. mul. tut. offic. fung. l. non solum, §. denuo, ff. de rit. nupt.*
Sicuti * etiam locum non habet, quando tutor post 16
susceptam administrationem tutelæ acquisierit obligationem adversus pupillum, forte adita hereditate creditoris pupilli, vel etiam si eodem modo incidat in obligationem pupilli, ei contutor aut concurator adjungatur, quod etiam olim fiebat litis causa, *l. neque, C. de excus. tut.* Licet diversum sit, quando tutor post susceptam, vel etiam depositâ tutelam, cessionis jure obligationem acquisierit. Cum cessiones actionum factę in personam tutoris vel curatoris donationis vēditionisve titulo, ipso jure nullæ sint, nec regressum habeāt adversus eū, qui cesserit, & pupillus ab utroq; liberetur licet olim valebant, *l. non fit, ff. de reb. eor, qui sub tut.* Itaq;
 mul-

multas leges Pandect. & Cod. Novella 72. tollit, & quidem merito: Eveniebat enim sæpe, ut tutores vel curatores, quorum in potestate erant omnia, redimerent inanes, infirmas, inutiles actiones adversus pupillum, vel ex causa donationis eas sibi cedi procurarent, ac deinde supprimerent apochas, quibus se defendere, & agentem excludere pupillus poterat. Accedebat etiam hoc incommodum, quod tutores pupillo obligati intercipiebant chirographa aliasve debiti probationes. Itaq; meritò visum est, utilius esse, si debitor creditoris, vel creditor debitoris tutelam curamve non susciperet, exceptis casibus, supra proximè relatis.

17 Tertiò ampliatur * prædicta regula, ut maximè procedat, quando tutor testamento datus promisit patri pupilli sese administraturum, expressim vel tacitè, *§. item si propter, & ibi gl. verb. promiserunt, Inst. hoc tit. l. Spadonem, ff. eod. l. ex sententia, ff. de test. tut.* etiamsi
18 sibi * ipsi testamento tutelam asscripsisset, modo pater manu sua approbasset, *l. uxori, §. qui se, ff. ad leg. Cornel. de fals. l. post legatum, §. amittere, ff. de his quib. ut indig. & d. l. ex sententia*, nec admittendam esse excusationem, quam jure publico habebat, quoniam promisisse vi-
19 detur se tutorem fore. Neque enim * debet promissum officium deserere, *l. si quis alicui, §. qui suscepit, ff. mand.* fidemque fallere, *l. 1. ff. de constit. pecun.* & tam pupillum, quam patrem ludificarier. Nec etiam ut suspectus, removeri debet, ut est optimus text. *in d. l. uxori, §. qui se ff. ad leg. Cornel. de fals. Qui se*, inquit Paulus, *filio impuberi tutorem adscripserit, et si suspectus esse præsumatur, quod ultro tutelam videatur affectasse, tamen si idoneus esse approbetur, non ex testamento, sed ex decreto tutor dandus, nec excusatio admittetur, quia consensisse videtur voluntati testatoris.*

20 Quartò ampliatur regula ut * procedat, etiamsi tutor testamento datus, dicat se ignotum fuisse testatori,

ri, §. *non esse, Instit. hoc tit. & spadonem*, §. *qui absolutus, vers. non erit, ff. eod.* nam * rectè ignotus heres instituitur, 21
§. *ult. Instit. de hered. instit. & l. extraneum*, C. *eod.* veluti si fratris filios peregrinantes, ignorans qui essent, heredes instituerit; ignorantia enim testantis inutilem institutionem non facit, sunt enim certi & cives Romani. Et est latens ac tacitus interdum erga ignotos instinctus, propter sanguinis copulam, ut in fratrum filiis, vel propter eruditionis aut virtutis celebritatem, ut tradunt duo præclarissimi JCti *in d.* §. *ult.* videlicet Viglius Zuichemus, & Francis. Balduin. Simili modo 22
etiam, rectè quoque ignoto donatur, rectè ignotus tutor datur; quod intelligi debet de ignoto facie, cujus tamen alioqui fides & probitas satis fuerat nota testatori, cum tutorem testamentarium eligeret, maximè si ibi domicilium habeat, ubi ad tutelam sumitur: quia potest quis esse ignotus visu*, sed notus universaliter, veluti ex testimonio proborum virorum de ipsius morum honestate & vitæ probitate. Sic diligere possumus invisa, incognita nequaquam: nam si legitimus sit tutor, saltem moneri debet naturali conjunctione sanguinis; Si Attilianus; saltem non est ignotus judici, qui eum delegit: Si testamentarius, quamquam fortassis non cognoverit testatorem, & ipsi de facie fuerit ignotus, tamen cum hominis proprium sit hominem beneficio afficere. *l. servus ea lege, ff. de serv. export.* non est illud satis ad deneganda humanitatis officia, & eludendam boni testatoris fiduciam, qui probitatis fama impulsus hunc delegit, cujus fidem tot modis collaudari, & uno omnium ore prædicari audiebat. Verum hæc ampliatio locum non habet in tutore ignoto testatori, & alibi domicilium habente, quam ubi ad tutelam sumitur, qui excusare se poterit, non tam quod ignotus fuerit, quam quod alibi habeat domicilium, *l. ult. ff. hoc tit.*

Quintò ampliatur, quod* etiam nobilis cogi possit ad

ad suscipiendam alterium ignobilis tutelam, saltem ob aliorum penuriam, ut tradit Tiraq. *in tract. de nobil. cap. 37. n. 17.* allegans Bald. & Iacob. Aretin. *in l. 1. in princ. ff. de excus. tut.*

24 Sexto ampliatur *regula in liberto dato tutore vel curatore liberis patroni, patronæve, *l. libertos, C. hoc tit.* Nam cum à patrono libertatem acceperit, quo nihil charius nihilque pretiosius sub sole esse possit, & sit res inæstimabilis, *juxta text. in §. cum vero, Instit. quib. ex caus. manumit. non lic.* æquum non videtur, ut ipse libertus se excuset, ita ut gratitudinis officia persolvere nequeat, vel nolit illi, à quo tanto munere affectus fuit.

25 Quæ ampliatio * etiam procedit, licet tutor tres tutelas, vel plures liberos habeat, vel si quæ alia allegetur ab eo excusationis causa, *l. libert. §. si plures. ff. hoc*
26 *tit. l. libertos, C. eod.* Et licet * administraverit tutelam,
27 non excusabitur tamen à cura, *d. l. libertos.* & in * tantum ampliatio procedit, etiãsi is libertus jus annulo-
28 rum aureorum impetraverit. Libertus enim, qui * jus aureorum annulorum impetravit, pro ingenuo habetur, ut datio teneat, id est, ut datus ei tutor ingenuus non excuset se, vel ut ipse, si habeat excusationẽ quasi libertus, pupillo datus tutor, ea non utatur, *l. cum ex oratione, §. quamvis, ff. hoc tit. l. libertum, eod.* Idem quoque libertus pro libertino habetur, ut tutoris datio teneat, id est, ut ipse tutor datus liberis patroni nulla juris publici excusatione utatur.

29 Declaratur hęc * sexta ampliatio, ut locum non habeat I. in eo, qui fidei commissariam libertatem consecutus fuit ex causa fidecõmissi, *l. nequaquam, ff. hoc tit.* quod in jus vocare nõ potest sine venia, *l. is quoq; ff. de in jus voc.* & ad bona liberti admittitur *l. qui ex causa, ff. de bon. quæ lib.* Et si eum instituerit cum libertate, necessarius heres non fit, *l. si serv. §. 1. ff. de acq. hæred.* & ali ab eo non debet, *l. si quis à liberis, § si quis à lib. ff. de lib. agnos.* & in-

& ingrati actionem, vel operarum petitionem nō habet, *l. 1. C. de libert. & eor. lib. & d. l. qui ex cauſ.* qui & plenum jus patronatus non habet, nec etiam liberi ejus, eaque de cauſa excuſatio liberti admittitur.

II. Non procedit, quando * libertus eſſet adverſa valetudine, ita ut ſuis negotiis ſupereſſe non poſſet, ne impoſſibile injungatur tutelæ munus, quod obiri à liberto non poſſit, cum incommodo pupilli, & adverſus utilitatem ejus, *l. Titius, §. tanta, ff. hoc tit.* 30

III. Locum * non habet, quando libertus eſſet minor, ſed interim dabitur curator, *l. non ſolum, §. ſi libertus, ff. hoc tit.* 31

IV. Non procedit in eo, qui * ſuis nummis emptus & manumiſſus fuit, *l. libertum, §. qui propria, ff. hoc tit.* qui & in pleriſque aliis cauſis jura patronatus manumiſſori non debet: nam & alere manumiſſorem non compellitur, *d. l. ſi quis à liberis, §. ſi quis à liberti, ff. de lib. agnoſc.* & operas non debet, & ingrati accuſari non poteſt, *l. ſi tuis nummis, C. de oper. libert.* & inſtitutus cum libertate heres neceſſarius non eſt. 32

V. Etiam * non procedit in liberto Senatorum, qui negotia patronorum procurat, qui vacationem habet tutelarum ex SC. *l. libertus, §. 1. ff. ad municip.* Niſi plures liberti procurarent, quia unus tantum libertus excuſatur, *l. ne Senatorum, C. hoc tit.* Vel niſi libertus fuerit, qui habeat jus aureorum annulorum, & tranſierit in ordinem ingenuorum, qui tali excuſatione uti non poterit, *l. cum ex oratione, ff. hoc tit.* Vel procuraverit negotia ſenatoriæ mulieris patronæ; deterior enim hac in re eſt (ut in multis aliis) fœminæ quam maris conditio, *l. Spadonem, §. liberti, ff. hoc tit.* At quando libertus Senatoris, patroni negotia non procurat, ſed tutelam filiorum ejus gerit, non vacat, *l. libertus, ff. hoc tit.* Senatuſconſulti enim privilegium ſtricte accipiendum eſt. 33

VII. Ampliatur * regula ut procedat, etiam in ſpadone,

mand. Tutor autem & curator certis tantum casibus ac modis revocentur, & eorum officium finiatur, *ut Instit. quib. mod. tut. finit. per tot.* Et licet oliquando contingat, ut revocentur, tamen id fit sæpè cum eorum infamiæ nota, secundum Bartol. *in d. l. 1. §. 1. ff. hoc tit.* & hoc quidem vendicat sibi locum, si fuit curator datus, postquam fuit sponsus, vel maritus: nam si prius fuisset ejus tutor vel curator, non posset postea ipsius maritus esse, *C. de interd. matrim. per tot.* Qui maritus si fuerit datus post matrimonium curator, ignorans forte, petere debet alium curatorem substitui, *l. amplissimi, & l. licet, C. eod.* & hoc de Jure civili, licet secus sit de Iure canonico, *c. penult. extr. de secund. nupt.* ut latè diximus *supra c. 31. effect. ult.*

X. Ampliatur regula, quod * etiam inopia pupilli 42
non excuset tutorem à tutela, quia datur principaliter personæ, *l. tutores, C. hoc tit.*

XI. Ampliatur regula, quod * etiam habens liberos 43
præferendus sit non habenti. Nam cum agatur de idoneo tutore, lex civilis inquirit an habeat liberos, ut ex pietate & affectu, quem erga eos gerit, judicetur idoneus, & qui jam didicerit esse pater bonus, credatur quoq; futurus tutor bonus: Periculosum * siquidem 44
est, ubi quis in aliis primum discit pater esse.

XII: Ampliatur, quod etiam * distantia loci non 45
excuset, nisi sit magna, id est, ultra centesimum lapidem, id est, centum milliaria Italica, quæ faciant 20. Germanica, ut tradit Myns. *cons. 54. n. 7. & 8.*

Declaratur regula * ut non procedat primo, quan- 46
do in urbe quis haberet tres liberos, in Italia quatuor, vel in provinciis quinque liberos, is à tutela excusatur, *l. 1. C. qui num. liber. lib. 10. § 1. Instit. hoc tit.* & optimè Alex. *cons. 123. libr. 5.* & novissimè Balduin. *in d. §. 1. in verb. si enim tres*, quo loco tradit quam vetus fuerit jus Tergeminorum, & quæ privilegia habuerint, qui tres peperissent liberos, dicens inter alia eum à legationis

munere

47 numere liberari, qui * in provinciis trium liberorum
48 incolumium pater esset, *l. 1. C. de legation.* & ab * omnibus etiam patrimonialibus qui haberet sedecim, *l. semper, §. 1. ff. de jur. immunit. l. nemo, C. de decurion. lib. 10.* Qui
49 plures liberos * habebat in curia, vel collegio prius sententiam rogabatur, in albo & in processu cæteris præferebatur, *l. in albo, C. de decur. lib. 10.* Consul quoq; qui liberos habebat collegæ orbo præferebatur ex lege Julia. Et hoc est quod Dion etiam scribit in Adriano eum mitiores pœnas reis liberos habentibus irrogasse. Fuit quoque lege Julia ager Campanus divisus habentibus liberos tantum, ut Appianus scribit *libr. 2.* plus tribuitur numero liberorum, quàm annorum. In honoribus quoque adipiscendis, lege Julia & Papia minoribus anni remittuntur beneficio liberorum, *l. 2. ff. de minor.* Mater quoque succedit liberis quasi legitima, si ter vel quater peperisset ex SC. Tertull. *§. 1. Instit. de SC. Tertull.* Ideò autem * leges patri favent, vel
50 matri numerosæ sobolis, quod Reipublicæ utilis sit, & maximè intersit civitatem liberis repleri & ampliari, *l. 1. ff. sol. matr.* Romæ * autem datus tutor dicitur, qui vel
51 à Præfecto urbis, vel à Prætore; vel testamento Romæ confecto, vel in continentibus ædificiis datus est, *l. Titius, §. si à Prætore, vers. Romæ datos, ff. hoc tit.*

52 Sed * hic explicare non inutile erit cur Imperatoria constitutio Romæ tres tantum, in Italia quatuor, in Provinciis quinque liberos à patribus exigat, cum moveat dubitationem quod ait III. *in Verr.* Cicero, *an aliud Romæ æquum est, aliud in Sicilia?* & quod dicit Justinianus, *in l. ult. C. de ædific. privat.* indignum esse nostro tempore putantes, aliud jus in hac Regia civitate, aliud apud nostros esse provinciales. Cur ergò Romæ ab Italia, & provinciis discrimen permisit referri Justinianus in Institut. civiles, & cur ex Severo & Antonino, quos Triumviri autores habent, differentia relata est in Cod. posteaquam in orbe Romano qui sunt

ex constitutione Imp. Antonini, cives Romani effecti sunt, id est, qui in terris, quas ex orbe Romani possident, *l. in orbe Rom. ff. de stat. hom.* (sicut etiam eo sensu & in Lucæ Evangelio orbis universi mentio fit, *c. 2.*) Si ergo idem jus civiũ omnes habent, quare non eodem jure utuntur? Verũ ego arbitror dici posse principio Rom. patrib. qui se circa proprios liberos occupatos causarentur, ubi tutores dati essent ex prudẽtũ sententia, tres natos necessarios fuisse, quatuor autem Italis, ad patrum Rom. discrimen, sed non tot ac provincialibus, propter conjunctionem originis Romanæ, ut ait Callistrat. *in l. non tantum, §. 1. ff. hoc tit.* & propter * inclytam nobilitatem Italiæ, quam dominã & principem provinciarum suo tempore asseveravit 53
Accurs. *in gl. auth. qua in provincia, C. ubi de crim. agi oport. l. vit. C. sine cens. vel reliq. fund.* Quinque verò sustulisse natos in provinciis, exigit constitutio: quoniã tutelã munus publicum esse, & personale placuit, & munerũ civilium personalium ut plurimum, non nisi quinq; liberi vacationem tribuunt. Sobole sane provincias numero locupletiores illi voluerunt, quo imperium firmius redderent, & seminarium juventutis, quasi fontes hominum Rom. exercitib. ministrarent: quare non inconcinne civium numerum oppidorũ firmissimum * ornamentum Plin. *epist. 7. ad Fabatum* scribit, ita 54
ut minus cum urbe communitatis haberent Provinciæ, quam Italia; nec in hac solum quæstione distinguuntur, sed & in alio Severi rescripto, *l. 1. ff. de colleg. illic.* Et eum qui provincia interdicitur, Italia quoque & urbe summorum Claud. Imper. censuit, ut tradit Suet. *in Claud. c. 23.* Neq; in proposito; diverso jure Italia, Roma & Provinciæ utuntur: liberorum enim jure utrobique excusatio est, licet solemnitas varia juris diversi umbram quandam inducat.

Verum ut ad id, unde * paululũ digressi sumus, revertamur, prędicta prima hujus reg. declaratio ampliatur 55

ut

ut procedat 1. etiamsi liberi fuissent emancipati, ut tradit Ulpian. *in l. 2. §. incolumes, ff. de vac. & excus. mun.* dicens; incolumes liberos, etiamsi in potestate patris sui desierint esse, excusationem à muneribus civilibus
56 præstare. 2. Procedit, quod * etiam nepotes filii defuncti avo prosint, sive soli sint, sive cum patruis, quorum tamen capita non numerantur, ut filiorum, sed stirpes, *l. 3. C. de iis, qui num. lib.* ut si duo sint nepotes ex filio iam defuncto, pro uno computantur, quia locum vicemque unius complent; nam & hic, ut in successionibus non numeramus capita, sed intuemur so-
57 lam stirpem. 3. Procedit, etiamsi * liberi fœminæ sint; neque enim in juris liberorum quæstione mares filios à fœminis leges distinguunt, *l. ult. C. de his, qui num. liber. excus. mer.* nec nos distinguere debemus, etsi masculos utiliores se præstare Reipublicæ ducat Theophilus *in §. cæterum, Instit. de legit. agnat. suc.* quod aut bella gerant, aut sacra faciant, aut publicis muneribus fungantur: illis enim deficientibus, mulieres fœcundæ alios semper suppeditant & sufficiunt. 4. Procedit,
58 quod * etiam in adoptionem dati à patre patri natu-
59 rali prosint, *l. 1. Instit. hoc tit.* 5. Procedit, quod * etiam excusetur numero liberorum curator datus mente capto, muto, vel ventri, *l. Titius, §. si à Prætore, ff. hoc. tit.*

60 Verum hæc prima declaratio non procedit I. in filiis defunctis, antequam pater crearetur, *§. filii autem,*
61 *Instit. hoc tit.* etiamsi fuerint * in obsidione amissi: Exempli causa, ponas indictum bellum civitati, & hostiles copias illam obsedisse, an qui à muris, portis, domibus, delubris divorum, sacris tum publicis, tum privatis, hostem irrumpentem averterit, non debeat, ut bello justissimo amissus, parentibus suis prodesse? Et Ulpian. *in l. bello amissi, ff. hoc tit.* negat; fortasse quod non tam publicæ salutis gratia, quam propriæ tuendæ causa, in obsidione pugnetur ab obsessis, indeque non

tam

tam pro republica videntur interire, qui moriuntur, quàm pro re familiari, & privata tuenda. Nisi * in acie 62
fuerint amissi, id est, in ipso conflictu, *d. § filii, & d.l. bello amissi, l. ult. ff. de vacat. mun.* qui solum prosunt ad excusationem: quia hi, qui pro republica ciciderunt, in perpetuum per gloriam vivere intelliguntur, *d. §. filij.* Magna enim cum gloria vita defuncti sunt, scilicet, quod Reipublicæ vitam impenderint, & qui * pro sa- 63
lute patriæ salutem neglexerint suam, vivere adhuc intelligantur, sempiterna gloria celebres, cum horum mortuorum vita in memoria vivorum posita fuerit. Et * hoc procedit, etiamsi tantum in acie vulnerati, 64
post domi mortui fuerint, ut tradit Angel. Aretin. *in §. 1. nu. 7. vers. quid si fuerint, per l. huic scripturæ, & l. ita vulneratus, ff. ad l. Aquil,* & not. Bart. *in l. quod ait lex; ff. de adult.* licet Jo. Faber per eundem Angelum ibidem allegatus contrarium teneat, *argum. l. si quid ex incendio; ff. de incend. ruin. nauf. & l. eum actum.* & ibi Dd *ff. de negot. gest. & l. non solum, §. sed ut reprobari; ff. de oper. novi nunciat.*

II. Non procedit * declaratio primæ regulæ in fi- 65
lio capto ab hostibus, qui non prodest patri ad excusationem, *l. 2. C. de iis, qui num. liber. lib. 10.* quia cives esse debent, ut * prosint: habetur enim captus pro quasi 66
mortuo, licet spes postliminii eum vivere præsumat, secundum Bart. *in l. 1. §. ex tribus, ff. de contra tabul.*

III. Non procedit secundum * quosdam in filiis ini- 67
tiatis sacris, veluti si pater filium religioni addixerit, Benedictinis puta, vel * Franciscanis; idque hac ratio- 68
ne, quod servis filii sacris addicti æquiparentur à primoribus autoritate, & excellentibus prudentia viris secundum Innoc. *in c. cum olim. de privileg.* Bald. *in l. 4. C. com. de success.* & scribentes *in §. 1. Instit. hoc tit.* & extra aciem principis sit. Sed magis puto, ut nihilo secius filius hujusmodi patrem adjuvet ad excusationem; cum sibi ipsi tantum mortuus fingatur, qui tacitè, vel

expressè sæculo renunciaverit, aliis verò non ite m Licet verò servis comparentur, & filii servi facti non prosint, quæ ut similia conferuntur, neq; eadem, neq; in omnibus similia sunt: nam quamvis rebus sæculi mortuus dicatur, *§. distrahunt, Novell. de his, qui iter. nupt. dant sacris op.* tamen patris emolumento vivere intelliguntur, ut tradit Angel. Aret. *in §. 1. num. 8. Instit. de excus. tut.*

69 Quarto etiam * non procedit, secundum quosdam; in liberis addictis pœnæ; veluti ubi capitalis pœna filium patri subduxerit, & servum pœnæ effecerit, cui miserrima relicta vita libertatem eripuerit, cum is mortui loco habeatur, *l. 1. §. ult. ff. de bon. poss. cont. tab. l. si necem, ff. de bon. liber.* & servus pœnæ dicatur, & filii servi facti non prosint; quia liberi homines non sint. Attamen quia neq; vere mortuus est, neq; ingenuus servus pœnæ fit amplius, *§. quod autem prius, Novell. de his, qui iter. nupt.* verius putarem hoc casu filium patri prodesse, licet non ignorem, inter majorum gentium Scriptores controversæ disceptationis esse, proficiatne is filius patri ad excusationem, nec ne, secundum Bald. & alios scribentes, *in l. Deo nobis, C. de Episc. & cler.*

70 Quinto non procedit in * filiis adoptivis, qui patri adoptivo non prosunt ex S C. decreto temporibus Neronis, *l. 2. §. adoptivi, ff. de vacat. mun.* Unde Aul. Gel.
71 *lib. 5 cap* 19. scribit, P. Scipionem * in ea orationē, quam Censor habuit ad populum de moribus, inter ea, quæ reprehendebat, id etiam culpavisse; quod filius adoptivus patri adoptatori inter præmia patrum prodesset. Et Cornel. Tacit. *lib.* 15 refert Neronis tempore
72 P. Mario, & L. Asinio * Consulibus factum Senatusconsultum, ne simulata adoptio in ulla parte publici muneris juvaret, ac ne usurpandis quidem hereditatibus prodesset. Nam tum (inquit) percrebuerat gravissimus mos, cum propinquis comitiis aut sorte provinciarum pleriq; orbi, fictis adoptionibus sibi filios adscisce-

ſciſcerent, Præturaſq; aut Provincias inter patres ſortiri, ſtatim emitterent manu, quos adoptarant: Itaq; veri parentes magna cum invidia Senatum adeunt, ibi naturæ jus, labores educandi, adverſus fraudem & brevitatem adoptionis enumerant: Satis pretii eſſe orbis, quod multa ſecuritate, nullis oneribus, gratiam, honores, cuncta prompta & obvia haberent. Sibi promiſſa legum diu expectata in ludibrium verti, quando quis ſine ſolicitudine parens, ſine luctu orbus, longa patrum vota repentè adæquaret.

Sextò non* procedit in liberis naturalibus tantũ, ut ſpuriis, & hujuſmodi, idque hac ratione, ne quis privilegiũ conſequatur ex minus probata ſuſceptione liberorum, *l. 2. §. 1. ff. hoc tit.* Publicè enim intereſt legitimis progenitis patriam augeri, *l. 2. de ind. vid. toll.* 73

Septimò non* procedit, quando excuſatus numero liberorum ultra eam cauſam, aliam allegat falſam; & Iudex juxta cauſam falſam pronunciaverit, non erit excuſatus propter vitium pronunciationis, *l. qui teſtamento ff. hoc tit.* 74

Octavo non* procedit in filiis nondum natis, licet ſint in utero; quia cum agitur, de commodo alieno & jure alterius, nempe patris, ſeparato & ſegregato à commodo ventris, non habetur pro jam nato, vel ſuperſtite, *l. quod dicimus, ff. de verb. ſign.* Undè rectè Modeſt ait, *in. l. 2. ff. hoc tit.* Qui in utero eſt, etſi in multis jam partib. æquiparetur jam natis, tamen neq; in hac quæſtione, neq; in cæteris civilibus munerib. prodeſt patri. Vnde etiam poſthumi non habentur pro natis, ut patri ad excuſationem proſint tutel[illegible]um & munerum civilium: niſi de poſthumi commodo quæratur, quo caſu in rem ſuam pro nato habetur, ut in Conſt. Adriani, qua pluribus liberis, id eſt, trib. vel quatuor, vel quinque, omnia damnatorum bona conceduntur, liberis adnumerantur, qui erant in utero damnationis tempore, & ita accipi debet, *l. qui in utero, ff. de ſtat. hom.* 75

76 IX. Non * procedit in filiis natis post petitionem, ante dationem, vel natis post petitionem, & dationem, ante cognitionem allegatæ excusationis, qui non prosunt, *l. tutor petitus, in princ. ff. hoc tit.*

77 X Non procedit in * nepotibus ex filiis superstitibus, qui avo non prosunt, *l. 2. C. qui num. lib.* sed filio, id est, patri tantum; nec enim possunt duobus parentibus simul prodesse.

78 XI. Non procedit * etiam in nepotibus ex filia, qui avo non prosunt, quia sunt in aliena familia, id est, familiam paterni avi mutant, *§. fin. Inst. de patr. potestat.* Unde hi tantum prosunt, qui sui sunt, vel qui sui futuri erant: nam ii soli liberorum appellatione continentur; cum & huic appellationi suorum appellatio comparetur, *l. liberorum, ff. de verb. sign.*

79 XII. Non * procedit in liberis, de quorum statu seu conditione ambigitur sintne servi, an liberi, legitimi vel naturales, superstites vel mortui, *l. 1. C. qui numer. liber. l. filium, ff. de iis, qui sui vel. al. jur. sunt, & l. 1. §. Iulianus. ff. de lib. agnos.*

80 XIII. Non procedit, quo ad * tutelam jam cœptam, à qua supervenientes liberi non excusant, *l. semper, §. hoc circa, ff. de jur. im.*

81 XIV. Non procedit * in patre habente tres liberos, quorum si unus emancipatus indigeat curatore, contra eundem filium uti non debet jure communi. Quin contra naturales stimulos faceret, ut gravissimè respondit Paulus, *in l. amicissimos, §. ult. ff. hoc tit.* Cujus verba hæc sunt: *Lucius Titius ex tribus filiis incolumibus, unum habet emancipatum ejus ætatis, ut curatores accipere debeat; quæro si idem Titius pater, petente eodem filio emancipato, curator à Prætore detur, an jure publico uti possit, & nihilominus trium liberorum nomine vacationem postulare? Respondi, præmium quidem patri, quod propter numerum liberorum ei competit, denegari non oportet: sed cum filio suo cura-*

curator petatur, contra naturales stimulos facit, si tali excusatione utendum sibi putaverit.

XV. Non procedit* in iis, qui apud extremas or- 82
bis regiones peregrinantur, cujus incerta vita & fortuna est etiam intra viginti annos, quorum spatio elapso; ut de rebus humanis variis & mutabilibus est judicium; filium mortuum Baldus conjicit, *cons.* 90. *incip. maritus, num,* 2. qui * patri non prosunt ad ex- 83
cusationem, nisi certò constiterit de statu legitimo & incolumitate filiorum, per testes, vel pater filios offerat judicis conspectui in auditorio, vel alias; tales enim patri proderunt ad excusationem.

Secundò non procedit prædicta prima regula in 84
administrante res fisci, quamdiu administrat, *l. administrantes, ff. hoc tit. l. exactores,* C. *eod.* & §. *item Divus, Instit. hoc tit.* idq; hac ratione, quod cura rerum fiscalium satis sit oneratus, & gravatus, & ne debita cura rebus fisci subtrahatur: nam dum rebus pupilli vel adulti operam daret, fiscus in multis læderetur, aut dum fiscum indemnem servare vellet, jura pupillorum vel adolescentium in multis minueretur, secundum Theophil. *in §. item Divus, Inst. hoc tit.*

Quod etiam procedit in eo, qui * non res fisci, sed 85
alias res Principum administrat, *d. l. administrantes, in princ.* & *l. benè à Zenone,* C. *de quadri. præscript. l. apud Iulianum, §. fin. ff. de legat.* 1.

Nec tantum tutor à * tutela deferenda, sed etiam à 86
delata tempore decretæ administrationis rerum fiscalium, excusatur, secundum Bart. *in d. l. administrantes.* Sed tutelam * jam cœptam, & non novam tutor dese- 87
rere non potest: & licet postea fiat administrator Principis, vel rei fisci, non tamen excusabitur, *l. propter Magistratum,* & *d. l. administrantes, ff. hoc tit.*

Tertiò non procedit * regula in absente causa Rei- 88
publicæ, & in profecturis, *d. l. administrantes, §. eorum, ff. hoc tit.* & *l.* 1. C. *de Profess.* & *Med. lib.* 10. idque quamdiu

abest, interim tamen loco ejus dabitur curator, *§. item qui Republica. Instit. hoc tit. l. filiusfamilias, § fin. ff. de procurat. l. 2 C. si tut. vel cur. Reipubl. caus.* quia paria sunt esse,
89 vel * de proximo sperare, *l. pen. ff. de test. milit.* Jas. *in l. 3. C. de transact. & l. 2. C. de inoffic. test.*
90 * Amplius etiam absens * Reipublicæ causa excusa-
91 tur ab omnibus muneribus, & postquam * desierit abesse expleto munere, habet annum vacationis, *l. 2. C. si*
92 *tut. vel cur. Reip. caus.* Est tamen * ille annus continuus, non utilis, & computatur, ex quo rediit, vel redire potuit, recta via, sine mora, aut circuitione, *l tempus vacationis, ff. de vacat. mun.* Qua in re viginti millia passuum definita sunt in dies singulos ad redeundum, l. Iulia & Papia, *l. si cui, §. 1. ff. ex quib. caus. mai.* Quod servatur & in cautione judicio sisti, & in excusationum temporibus, & in cautionibus & temporibus appellationum, & in vicesima hæriditatum.

* Quod autem diximus eos, qui Reipublicæ causa abesse desierunt, expleto munere, habere annum va-
93 cationis, non procedit in * absentibus municipii cau-
94 sa, qui vacationis annum non habent. Sicuti * etiam annus vacationis non datur postquam tutores reversi fuerint: nam eo siquidem casu revocantur ad veteres tutelas, quas recipiunt nullo intermisso spatio, §. *item qui Republica, in fin. Instit. hoc tit. l. Titius, ff. eod.* & Gord. Imp. *in l. 2. C si tut. vel cur. Reip. caus.* Vel etiam
95 in Procuratoribus * absentium Reipublicæ causa, qui etiam vacationem non habent munerum civilium, *l. Procuratores, C. de excus. mun. lib. 10.* & ibid. Cuiac.
96 Declaratur * tertia limitatio hujus regulæ, ut non procedat, quia tutor non excusatur omnino, & in perpetuum à cœpta tutela, sed tantum ad tempus, quatenus Reipublicæ causa abest, dato interim curatore ejus loco, §. *item qui Republica. Instit. hoc tit. l. in omnem rem, ff. de tut. & curat. dat. ab his,* ut supra proxime di-
97 ximus: quem * tutor Reipublicæ causa absens petere debet,

debet, vel ſaltem proponere excuſationem, ne medii temporis periculo obſtringatur, ut eſt in reſcripto Gordiani, *in l. 1. C. ſi tut. vel cur. Reip. cauſ. obeſ. deſ.* Sed hæc tamen * non procedunt in abſentib. ultra mare. 98
cauſa Reipublicæ: hi enim omnino ſive in perpetuum excuſantur, ſive deponunt tutelam, non ſecus atq; iī, qui circa principem ſunt occupati, ut tradit Vlp. *in l. verum, §. ex facto, ff. de minor. juncta l. Juriſperitos, ff. hoc tit.*

Multum autem intereſt, utrum * quis ad tempus, 99
vel omnino, an in perpetuū excuſetur. Nam ad tempus excuſati à nondum ſuſcepta tutela, eam ſuſcipiunt poſt tempus, Omnimodo excuſati finita cauſa excuſationis, eam non recipiunt, vacante tamen adhuc ea, denuo dari ſuo loco poſſunt, *l. cum ex oratione ff. hoc tut.* Item in locum eorum, qui ad tempus excuſantur, interim actor, vel curator datur, nō tutor: quia non deſinunt eſſe tutores nec in totum excuſantur: ut ecce in locū minoris ad tēpus excuſati, interim curator datur: in locum furioſi ad tempus excuſati, curator interim datur, *l. idem Vlpianus, ff hoc tit.* Idem in locum relegati ad tempus, *l. tutor petitus, §. tutorem, ff. hoc tit. l. ſive, §. ult. ff. de admin. tut.* Et in locum abſentis Reipublicæ cauſa poſt ſuſceptam tutelam, *l. in omnem, cum l. ſeq. ff. de tut, & cur. dat. ab his.* vel comitum ejus. In locum autem eorum, qui omnimodo ſive in perpetuum excuſantur, alius tutor datur, ut in locum perpetuo furioſi, cæci, muti, ſurdi, valetudinarii, *l. pen. ff. de tutel.* idque contra regulam juris, quæ tutorē habenti vetat tutorem dari. Nam qui excuſantur, ipſo jure tutores ſunt, proprium tamen eſt, ut deſinant eſſe per excuſationem perpetuam, *§. ultim. Inſtit. quib. mod. tut. fin.* & hoc colore ex SCto in eorum loco tutor datur, *d. l. penult. & l. ſi quis ſub conditione, ff. de teſtam. tut.* quod non ita dici de eis poterit, qui ad tempus ſolummodo excuſantur: quia tutores eſſe non deſinunt, ac proprie non

excusantur, unde & in locum relegati in perpetuum tutor dari potest, imo curator, *l quod si forte, ff de solut.* videlicet si non excusaverit se intra præstitutum diem, *arg. l. testamento, C. hoc tit.*

100 Quarto non procedit * supra dicta regula in habente aliquam potestatem, id est, Magistratum majorem vel minorem, *§ item qui potestatem, instit. hoc tit. l. Athleta, §. gentium, & §. remittuntur, ff hoc tit.* loquens de Præsidiatu & Magistratu civitatis, & de Præfectis annonæ vigilum, & administrantibus res Principum, facit *l. administrantes, ff. hoc tit.* & de exactoribus tributorum, facit *l. exactores, C. eod.* Magistratus * autem ma-

101

102 jores & minores intelligimus hoc loco, qui * habent merum Imperium: quod nihil aliud est, quam potestas animadvertendi in facinorosos homines, *l. Imperium ff. de jurisdict. om. jud.* Dicitur autem merum, quasi liberum, ut tradunt Dec. *in l. 1. n. 12. & 13. ff. quod quisq. jur.* Alciat. *in l. potestatis, ff. de verb. sign.* & novissime Brisson. *lib. 14. de verb. sign. in verb. potestatis.*

103 Ampliatur primo, ut * procedat etiam in Magistratu municipali, ut tradunt Cujac. ad *l. 5. fo l. mihi 15. in fin: de excus tut.* Balduin. *in § . item qui potestatem, in verb. potestatem, Instit eod.* & novissimè Mynſ. *cons. 54. n. 16.* ad quod facit *l. si duas, ff. hoc tit.*

104 Secundo ampliatur, ut * procedat etiam in Præfecto provinciæ, saltem quamdiu administratio durat, *d. l. Athleta, §. gentium, ff. eod.*

105 Tertio ampliatur, ut etiam * procedat in eo, cui Princeps alicuius rei curam injunxerit donec curam gerat, *l. Geometræ, & l. administrantes, ff eod.* idque hac ratione, quod absurdum esset eos cogi administrationem alienarum rerum subire, qui propter Reipublicæ ministeria suis rebus superesse non possunt, *l. ult. C. de silentiar.*

106 Verùm * hæc quarta limitatio regulæ non procedit primo, in futuro Magistratu, qui excusare se non

potest,

potest, *l. propter Magistratum, ff. hoc tit.* & tradit Balduin. *in verb. potestatem.*

Secundo non * procedit in eo, qui desiit esse Magistratus, licet in Magistratu se tutelarum periculo obligaverit, qui se excusare non potest, *l. Spadonem, §. qui absolutus, ff. hoc tit.* 107

Tertio non * procedit etiam in eo, qui in municipio administraverit, *l. propter Magistratum, ff. hoc tit.* 108

Quarto non procedit in ædilitate, quamvis habeat excusationem à privatis muneribus, *l. non tantum, §. is, qui ædilitate ff. hoc tit.* 109

Quinto non procedit in * occupata rationibus civitatis, *l. Spadonem, §. ratiocinatio, ff. hoc tit.* 110

Sexto non * procedit in conducente vectigalia à civitate, *d. l. Spadonem. § vestigalia, ff eod.* 111

Septimo non * procedit, quod nec honor vel dignitas sine alicujus publicæ administrationis onere & cura tribuat excusationem, ut tradit Modest. *in d. l. Spadonem, §. scire oportet, nulli dignitatem tribuere excusationem.* Angel. Aret. *in §. & qui potestatem, n. 2. in fin. Inst. hoc tit.* & ibid. Balduin. *in d. verbo, potestatem.* 112

Octavo non * procedit, quo ad tutelas susceptas, nam qui se miscuerint administrationi, ne tempore quidem Magistratus ab ea vacare possunt, *l. non tantum, §. sane, vers. vacare, ff. hoc tit.* ad quod facit quod Vlpianus scribit, *in l. verum, §. ex facto, ff. de minorib.* Curatorem quendam Salvianum perperam fuisse à quodã indocto Prætore excusatum, proter urbicam procurationem, quam postea fuerat adeptus, & facit §. *item qui potestatem, Instit. hoc tit.* multa enim suscepta legitimè * recusantur, quæ incepta perfici debent, §. *mandatum, Instit. mandati,* & Mynf. *cons.* 54. *num.* 16. Verum tamen * hæc octava declaratio locum non habet, quãdo potestas vel Magistratus esset tam gravis, ut impediret administrationem: nam eo casu à suscepta tutela vacationem habet, secundum Angel. Aretin. *in* 113 114 115

 d. §,

d.§. item qui potestatem, num. 2. l. tutela, C. de excus. mun. lib. 10.

116 Quinto non * procedit regula in assumptis in consilium Principis; quia honor delatus certi temporis & loci finem non habet: ut tradit Angel. Aretin. *in d.§. item qui potestatem, num. 2. per l. Iurisperitos, ff. hoc tit.* modo circa eorum latus agant, quia ipsi in perpetuum excusantur, *l. fin. C. eod. & l. quisquis, C. ad leg. Iul. majest.* ut dicit Mynf. *in §. item Divus, n. 3. Inst. eod.*

117 Sexto non * procedit in Silentiariis, id est, consiliariis, quia propter Reipublicæ ministeria, vix suis rebus superesse possunt, *l. ult. C. eod. & l. ult. C. de silent.* Quod tamen locum non habet in Iurisperitis: quia sola Iu-
118 risprudentia * magis debet vacare ad tutelam, quam ab ea excusari; cum non habeat justiorem campum in quo exerceatur, nec quicquam ei magis conveniat, quam pupillos tueri, ne videlicet illi, qui ad tutelam vel curam ob juris cognitionem maxime sint idonei, hoc munus subterfugiant, ut tradunt Fab. & Angel. *in §. item Romæ, Instit. hoc tit.*

119 Septimo non * procedit regula, quando quis habet tria onera tutelarum, vel curationum, vel permixtarum, tutelarum cum curis; ea enim quartæ excusationem præbent; non aliorum munerum civilium, modo non affectaverit, & quam diu eas administraverit, ita tamen ut plurium pupillorum tutela pro una computetur, *§. item tria, Instit. hoc tit. l. 3. ff. eod. & l. 3. C. eod.* & tradit Mynf. *cons.* 54, *n.* 16. id quod introductum fuit ob difficultatem rationum conficiendarum, *l. si is qui §. fin. ff. hoc tit.* & ne multitudine negotiorum tutores onerati res pupullares male administrent.

120 Tres autem tutelæ * tunc dicuntur, si in tria patrimonia fuerint divisæ, non enim diversitas personarum, sed patrimoniorum separationes, diversæque rationes conscribendæ expendi debent, *d. l. tria, & d. l. si is, ff. hoc tit.*

Amplia-

Ampliatur autem hæc * septima limitatio regulæ 121
primo, ut procedat, quod nec referat utrum tria hæc onera simplicia sint, hoc est, tres tutelæ, vel tres curæ, vel mixtæ, hoc est, duæ tutelæ, & una cura, vel econverso, *l. 2. §. amplius, ff. hoc tit.*

Secundo ampliatur, quod * etiam interdum una tu- 122
tela sola excuset, quando tam operosa, diffusa & molesta est, ut pro pluribus cedat, vel pluribus æquipolleat, *d. l. is. §. cæterum, 2. ff. hoc tit.* cujus rei inquisitio est in arbitrio Prætoris tutelaris; qui Prætor non pupillorum duntaxat numerum, sed difficultatem etiam conficiendarum rationum considerabit, eaque consideratione fratres consortes plurium loco non habebũtur, neque rursus plurium loco habebuntur pupilli, qui cum fratres non sint, idem tamen patrimonium habẽt, & ita quoque consortes sunt, si ratio administrationis pariter reddenda sit, *d. l. si is, qui tres, in fin.* Si tamen
* pupillus habitat in una provincia, & habeat bona in 123
alia provincia, non videntur habere duas tutelas, *l. Jurisperitos, §. placent, ff. hoc tit.* Inter quas * etiam pater po- 124
terit numerare tutelam filii sui emancipati, *l. Spadonem, §. idem Ulpianus, ff. hoc tit.* qua tamen de re dubitari poterat, propterea quod tutela filii onus non videatur esse, cum pietatis ratione ad eam tutelam compellatur pater, *l. amicissimos, in fin. ff. hoc tit.* & rem suam agere videatur cum agit filii, ut pater quidam apud Antiphanem ait.

Tertio ampliatur, quod * etiam tria onera in una 125
domo esse sufficiant, id est, familia sine pluribus personis ejusdem potestati subjectis, *d. l. tria onera in domo, ff. hoc tit. & l. 3. C. de filiisfam. & quemadm. pater, lib. 10. & l. C. de mun. & hon. lib. 10.* Itaque si* pater habeat tres tu- 126
telas, filiusfamilias non vocabitur ad quartam: nam & tutela, quam gerit filiusfamilias, patrem onerat, *l. si filiusfamilias, ff. de tutel.* Eademque ratione si filiusfamilias habeat tres tutelas, pater non vocabitur ad quar-

127 quartam. Et si duo * sint fratres in ejusdem patris potestate, & unus tribus tutelis gravatus, alter non vocabitur ad quartam: nam & familia una plus quam tribus tutelis non oneratur. Quod tamen non procedit, quando periculum tutelarum, quas filius administrat, non refertur ad patrem in solidum, quo quidem casu numerus tutelarum patri non prodest, nec ècontra *l.* 1. *& tot. tit. C. quod cum eo, qui in al. potest.*

128 Quarto ampliatur, quod * etiamsi non administretur tertia tutela, sed provocatione fuerit suspensa, interim non possit addi quarta tutela, sed erit expectandus finis excusationis illius tertiæ creationis, *l. diximus, ff. hoc tit.* idque ea ratione, ne ordine præpostero quis suscipiat quartam tutelam, & ne post tertiam extantem, apparente injusta appellatione, quis contra leges
129 gravetur quatuor oneribus. Quæ * autem dicatur quarta tutela, si fortè plures tutelæ concurrant, optimè tradit distinguendo, & exemplificando acutissimus interpres Cujac. ad *l. 2. de excus. tut. fol. mihi* 14. *vers. at quæritur,* ad quem lectorem remittimus.

130 Verum hæc * septima regulæ limitatio non procedit primo, quando una tutela esset levissima & tenuissima, quæ pro nulla reputetur, *d. l. Spadonem. §. fin. ff. hoc*
131 *tit.* qualis affectari * & ambiri plerumq; solet, & verò affectatæ illæ tutelæ videntur semper, quæ modicæ rei sunt, sive nullo sive exiguo cum onere; & ideò in numerum trium tutelarum non cedunt; nam tres tutelæ ex patrimonii, & oneris modo æstimantur, *l. 4. ff. de us. & habit. & l. Patronus, ff. de oper. libert.*

132 Secundo non * procedit, quando una tutela esset affectata, *d. l. Spadonem, §. fin.* quæ non prodest, ut latè tradit Hipp. de Mars. magnus Criminalista, *in l. 1. cum quis latrones, ff. de quæst.* & Roman. *in repet. l. si verò, §. de viro, ff. solut. matr.* quia ei, qui sponte & volens oneri se subjicit, non est succurrendum, *l. 2. §. si quis tamen, ff. si quis caut. l. 3. §. subvenitur, ff. ad SC. Sylan. & c. damnum, de reg.*

reg.jur.in 6. Nec enim * videtur esse oneri, quod ul- 133
tro captatum est, nec causari possumus esse grave, quod ipsi cupide ambivimus. Certè non favetur, nec quicquam indulgetur negotiis affectatis, quia vulgo dicitur.

Hoc portat leviter, quod portat quisque libenter.

Affectasse * autem dicitur qui se tutorem asscripsit, 134
l. uxori, §. ff. ad leg. Cornel. de fals.

Tertiò non * procedit, quando una tutela esset de- 135
functoriè suscepta, *l. unic. C. qui num. tut. se excus.* & Ho-
tomon *de verb. sign. in verb. defunctoriè.* Is autem * dici- 136
tur suscipere tutelam defunctoriè, qui data opera alicujus tutorem se simulat, cum tutor non sit, eamq; dicis causa ad hoc administrat, ut hac simulatione à nova tutela excusetur: diciturq; defunctoriè suscipere tutelam, ea ratione, qua matrem coerceri scripsit Ulpianus, quæ filiis tutores petiit defunctoriè data opera, *l. 2. §. non solum autem, ff. ad SC. Tertull.*

Quartò non * procedit, quando una earum esset 137
brevi finitura, videlicet intra semestre, *l. non tantum, ff. hoc tit.* & idem multò magis finito officio pubertate pupillorum, vel ætate adolescentium, licet nondum rationes sint redditæ, *l. unic. C. qui num. tutel.*

Quintò non * procedit, quando tutelæ non habent 138
onus saltem administrationis sed tantum periculum ex alterius administratione pendens, ut tutor honorarius, fidejussor tutoris, Magistratus qui nominavit, satisdationem exegit, vel Præsidem dantem instruxit. Periculum autem, quod ex alterius administratione pendet, non numeratur. Ideoque nec Magistratus, qui tutorem dedit, nec fidejussor tutoris potest id computare ad excusationem, *l. si is qui, vers. nec me movet, ff. hoc tit.* Nisi saltem administrare debuerit, quo casu satis est, si earum periculum ob cessationem sustineat, *l. si quis tutor, ff. de ritu nupt.*

Sextò declaratur non procedere, quando non es-

set

set diversitas patrimoniorum, sive domuum, sive conficiendarum, & reddendarum rationum difficultas: ut quia sunt plures fratres consortes, non diviso patrimonio, quæ tutela, ut supra diximus, reputatur una, *d.l.si is, qui tres, §.ultim. & d. l. tria onera, ff. hoc tit.*
139 Consortes* autem fratres dicuntur, qui pro indiviso commune aliquod patrimonium habent, nec refert fratres sint propinqui, an extranei, ut optimè tradit eruditiss. Cujac. *lib.5.obs.c.10.*
140 Septimò regula* non procedit, quãdo quis est pauper, & oneri injuncto sit impar, ut tutelæ administrationi superesse non possit, *§. sed & propter paupertatem, Instit. hoc tit. l. paupertas, & l. post susceptum, §. paupertas, ff. hoc tit.* quia satis est occupatus, ut suis victum quærat, & nisi rebus suis incumbat, penuria sit laboraturus, primaque cura, jure naturæ debeatur sibi ipsi, proxima Reipublicæ. Valde enim durum esset eum, qui vitæ necessaria non habet, sed sibi suisq; victum quærere cogitur, aliena tutela vel cura multum onerari, &
141 gravari. Dicitur* autem impar oneri injuncto, quandò onus adjunctum ex aliqua causa complere non potest, utpote, quia est pauper, & victum sibi propriis manibus quærere debet, & in diem vivere, atq; ob id non possit sufficere sibi & pupillo, vel qui ita sit laboribus implicatus, ut tutelæ administrationi superesse non possit, cum fortè eum in agro tota die manere oporteat, Quod tamen arbitrio judicis relinqui debet, ut distinguat hoc ipse, ut tradunt communiter Dd. attenta qualitate personarum & patrimoniorum, testib. Dec. *consil.163.n.7.* Ang. *in §. licet, num 3. Inst. quib. ex caus. manumit. lic.* & novissimè Menoch. *de arb. jud. lib. 2. casu 65.* Nisi tamen aliter nominatim cautum fuerit in jure, *l. si constante*, ubi Bart. *ff. unde vir & uxor* ex quibus reprobatur opinio Bart. *in l. 2. §. idoneus, ff. ad SC. Tertull.* & gl. *in l. paupertas, ff. de excus. tut.* dicentium, imparem esse oneri injuncto, si tantum tutor in bonis

bonis non haberet, quantum pupillus; cum non requiratur quod tutor tantum habeat, quantum pupillus: nec enmim verisimile est, quod tutor omnia bona pupilli deglutiet, & si aliqua bona sua respondere pro
consumptis poterunt. Qui autem * allegare velit ali- 142
quem esse imparem oneri injuncto, id probare debebit; quia neque divitiæ, neq; paupertates præsumuntur, atque ideò illi incumbit probatio, qui in divitiis, aut paupertate se fundat, in qua re Judex imploratus
curare debebit, ut * per viatores, vel alios in eam rem 143
datos inquiratur, quæ sint ejus hominis facultates, qui tutelam repudiare vult, secundum Bartol. *in l. in illa stipulatione, in fin. ff. de verb. oblig.* ne forte sub paupertatis colore & excusatione effugiat, atque detrectet publicum tutelæ munus subire.

Ex quo * infertur, quod si fuerit relictum aliquid 144
pro pupillis pauperibus maritandis, illi comprehendantur sub hoc legato, qui necesse habent laborare quotidiè pro victu, & vestitu, ut tradit Bellon. *cons.* 16. *per totum.*

Octavo non * procedit regula in valetudinariis, qui 145
negotiis etiam propriis interesse non possunt, *§. item si propter adversam, Instit. hoc tit.* Myns. *cons.* 54. *num.* 10. Idque hac ratione, ne impossibile ei injungatur tutelæ munus, quod obiri ab eo non possit, nisi cum incommodo pupilli, & adversus utilitatem ejus, *l. penul. & ult.*
ff. hoc tit. Unde * & hoc nomine arbiter excusatur à 146
sententia dicunda, *l. licet autem, cum l. seq. ff. de arbit.* Item & Judex, *l. si longius, ff. de judic.* Est etiam * hæc ex- 147
cusatio vadimonii deserti, *l.* 7. *§. si quis in judicio, ff. si quis*
caut. & * alienationis mutandi judicii causa factæ, *l.* 4. 148
§. si quis autem, ff. de alien. jud. mut. caus. fact. & longioris moræ ejus, qui * Reipublicæ causa abest, *l. si cui in pro-*
vincia, in fin. ff. ex quib. caus. major. Sed & * emansorem 149
militem excusat afflictæ valetudinis ratio, *§. ult. ff. de re* 150
milit. Quo pertinet id, quod Ulp. generaliter respondit,

dit, *in l.2.§. corporis, ff. de vacat. mun.* Corporis debilita-
151 tem eorum * munerum excusationum præstare, quæ corpore sunt implenda.

152 Ampliatur hæc limitatio * primo, ut valetudinarius non solum excusetur à nova tutela, sed etiam suscepta, *l. & non tantum, & l post susceptam, ff. hoc tit.* quia repellitur omninò ab ipsa tutela, *l.2. §. his illud, C. quand. mul. tut. offic. fung. poss.*

153 Secundo ampliatur, ut * etiam procedat in muto, cæco, surdo, & furioso, post susceptam tutelam, *d. l. post susceptam, ff. hoc tit. & l. unic. C. qui morb. se excus.* Soc. jun. *cons. 25. lib. 2.*

154 Tertio ampliatur; quod * etiam talis si velit, non debeat esse tutor, sed tanquam inhabilis repellatur ipso jure, maximè si ab initio talis existat ante susceptam tutelam, ut tradit gl. *in l. 1.* & ibi clarè Salic. & alii declarant, *C. qui morb. se excus.* & Aret. *in §. item propter adversam, Instit. hoc tit.* & novissimè Marian. Socin. *cons. 59. num. 33. lib. 3.*

Verum hæc * limitatio non procedit, quod excusa-
155 tio valeat ad tempus vel in perpetuum, prout est furor vel valetudo, *l. idem Vlpianus, ff. hoc tit.*

156 Secundo non * procedit in furioso testamentario, qui non est tutor antequam sanitatem receperit, *l. si hereditas, §. si furiosus, ff. de test. tut. & §. furiosus, Instit. qui testam. tut. dar. poss.*

157 Nono non procedit regula in eo, qui * literas nescit, seu literarum omninò est imperitus, § *similiter, Instit. hoc tit.* quamvis alias literarum imperiti possint sufficere ad negotiorum administrationem. Idque hac ratione, quia cum tutor teneatur conficere inventarium, & conscribere rationes, non poterit ipsemet hoc facere, si nec legere, nec scribere sciat, sed opus erit, ut per alium faciat, ex quo tam ipse, quàm pupillus posset
158 damnificari. Quod * tamen declaratur procedere, si simplex, vel rudis fuerit, secus verò si sagax & versutus

in

in negotiis peragendis. Nam talis licet sit ignarus, tutelæ onus subire nihil ominus compellitur: poterit enim uti vicaria amicorum opera, aut ministrorum in Commentariis suis, & Ephemeridibus conscribendis, cum hodie omnes fere rustici, licet literarum ignari, satis versuti & callidi sint in negotiis suis peragendis, secundum Bald. *in verb. quamvis imperiti literarum, Instit. hoc tit. per l. Athletæ, §. fin. ff. hoc tit.*

Prudentia † autem negotiorum administrandorum 159
plerumque rectius ex ipso rerum usu & foro, quam ex libris, vel ocioso studio colligi potest. Atque hæc quidem rerum peritia diligentius quoque tuetur rem familiarem, & rectius administrat Oeconomiam, quam ulla Philosophorum umbratilis sapientia. Notum est siquidem illud Ciceronis in officiis, de re familiari, de quærenda, de collocanda pecunia, etiam de utenda, commodius à quibusdam optimis viris ad Ianum medium sedentibus exerceri, quam ab ullis Philosohis ulla in Schola disputatur, ut dicit doctiss. I C, Franc. Balduin. *in §. sed & propter, in verb. quamuis & imperiti literarum, Instit. de excus. tut.* Literas autem nescire * dicitur, qui legere ac scribere non didicit, quod 160
vitium non mediocre est in eo, qui negotia administrat, ut optime tradit Duar. *lib. 1. disput. anniuers. cap. 3. l. libellorum, ff. de accus. & l. pen. C. de testam.* Ant: Cont. *in suis annotat. ad tit. Institut. de excus. tut.* Et ita ignorantiam literarum accipimus *in l. sed etsi pupillus, §. de quo, ff. de instit. act. l. pater, §. mutus ff. de acq. hæred. l. ult. §. sin autem dubius, C. de iure delib.*

Ex quibus * iam aperte colligitur, quod literatus, 161
cæteris paribus, ad dignitates & alia officia admitti debeat, ad quas non admitti oporteat illiteratos & ignaros, *l. 2. C. de pact. & §. 1. in auth. de iudic.* & quod melioris conditionis esse debeant sapientes, quam stulti & imperiti, cum sapientia pretiosior sit cunctis opibus: & hanc qui habeat, superet omnes Crœsos & Crassos,

tantumque interſit inter ſapientiam, & ſtultitiam, quantum inter lucem & tenebras: licet, proh dolor, hoc tempore ejus rei nulla habeatur ratio.

162 Decimo regula non * procedit in eo, cui cum patre pupilli interceſſit capitalis inimicitia, *§ item ſi propter, &* *§. inimicitiæ, inſtit. hoc tit. l. Athletæ, §. dat remiſſionem ff. hoc tit.* Idque hac ratione, quod publice interſit, ne ex inimicitia creationes fiant, ſed æſtimatione vera & commodo Reipublicæ, *l. vniç. C. ſi propt. inimicit.* Nam qui propter inimicitias & malevolentiam quandam tutorem dat, magis ſollicitus eſt, vt adverſarium his clanculariis inſidijs opprimat, quam vt liberorum tutelæ proſpiciat. Sed cum tutor quærendus ſit iudicio, non odio, non debet eſſe rata datio, ſi quis tutorem ſcribat, vt enim implicet periculo negotiorum, quæ fortaſſis eo nomine dolo malo relinquat intricatiora. Durum ſiquidem foret aliquem invitum eo neceſſitatis adigi, vt cogeretur tractare tam periculoſæ plenum opus aleæ, & quaſi incedere per ignes ſuppoſitos cineri doloſo. Deniq; hoc ideo ſtatutum fuit, vt omnis ſiniſtra ſuſpicio excluderetur: nam ſi inimicus adminiſtrat etiam bene geſtum negotium, propter autorem erit ſuſpectum. Ideoque iuſta ratione recipi debet illius excuſatio, & ad tutelã vel curã alius aſſumi debet.

163 Ampliatur primo, vt † procedat, etiam in procuratore poſt litem conteſtatam, ſi inimicus factus fuerit, *l. vel exilio ff. de procurat.* & in judice vel arbitro, *l. non diſtinguemus, §. cum quidam, ff. de recept. arbit.*

Secundo ampliatur, quod * Magiſtratus ſummopere providere debeat, ne temere pupillum committat inimico, cum expediat pupillo eos non recipere, etiamſi ſeſe non excuſent. Etſi propter inimicitias teſtamento datus fuerit à patre tutor, non vt liberis proſpiceret, ſed eum periculo negotiorum implicaret & opprimeret, hoc ipſum præſtabit ei excuſationem, *§. Item propter inimicitias, inſtit. hoc tit.*

Tertio

Tertio ampliatur, quod * etiam Magistratus dans, 165
forte vt onus & injuriam redimeret, seueriter puniatur, *l. severiter. C. eod.* Nam etiam tenetur lege Iulia repetendarum, *l. 3. & 4. ff. ad l. Iul. repet.* Item condictione ob turpem causam, quando accepisset pecuniam ob hoc, & concussionis crimine, *l. quod evitandi, C. de condict. ob turp. caus.* Verum actio in factum de calumnia locum non habebit, cum non nominaverit per pecuniam, vt tradit gl. *in d. l. severiter.*

Quarto ampliatur, ut * procedat solum in inimicitiis 166
capitalibus, & gravissimis, inter patrem pupilli, & ipsum tutorem datum, ob capitalem accusationem ortis, quas scil. sola mors diremptura videatur, quibus causam dederit tutor. vel quas ipse tutor concitaverit: ut si patrem accusaverit capitis, vel si status controversiam à patre pupilli passus fuerit, id est, si eum pater in servitutem petierit, §. *inimicitia, Instit. hoc tit. & §. item is, qui status, eod.* Idque hac ratione, quod ille, qui hanc injuriam à pupillorum, vel adultorum patre passus fuit, cogi non debeat, vt operam suam inimici sui liberis impendat. Pupilli quoque interest, ne admittatur: quia periculum est ultionis à pupillis vel adultis, quod avertere expedit. Metui enim potest, ne injuriam sibi factam à patre, pupillo, vel adulto rependat.

Declaratur hæc * undecima limitatio, primo vt non 157
procedat, quando inimicitia esset facta, *l. Athletæ, §. dat remissionem, vers. amplius, ff. hoc tit.*

Secundo non * procedit, quando inimicitia interve- 168
nisset ante testamentum: hoc enim ipso videtur facta gratiæ reconciliatio, quod is tutor datus sit, si modo datus sit bona mente, non ut negotijs implicaretur, nec si tutela delata ei subdole blandiatur, *l. 1. C. si propt. inimicit. lib. 10.*

Tertio non * procedit, quando de reconciliatione 169
constiterit, vel ex testamento, vel per dissimula-

tionem, & subsequentia merita, quæ videlicet gratiam
170 sarcierint, & simultatem * sempiterna deleverint oblivione. Quæ inimicitiæ, an reconciliatæ censeantur ex gratitudine siue remuneratione secuta, late tradit Iason, *in l. ex hoc iure, n. 6. ff. de iust. & iur.* ubi ponit plures effectus ipsius remunerationis.
171 Vndecimo regula * non procedit in maiore septuaginta annis iam completis, qui excusatur à tutela vel cura, *l. 2. ff. hoc tit. l. 3. ff. de iur. immun. §. item major. Instit, hoc tit.* Ratio est, quia ut refert Aul. Gel. *lib. 2. noct.*
172 *Attic. cap.* 19. apud Lacedæmonios * magno semper in honore habita fuit ipsa senectus: quæ reuerentia consistit in assurgendo, & in loco dando, accedendo, & domo deducendo ac reducendo, ut optime tradit Val. Max. *lib. 2. cap.* 1. dicens;

Esse grande nefas, & morte piandum,
Si juvenis vetulo non assurrexerit.

173 Et sicut inquit M. Tullius in * Catone, mens & ratio, & consilium est in senibus,
175 Ampliatur primo, quod * etiam eadem ætas excuset à cæteris muneribus personalibus, *l. 3. C. qui ætat. se*
176 *excus. lib.* 10. probanda autem * erit ab eo, qui se ejus beneficio excusatum dicit, siue sit actor, siue reus, ut tradit Duen. *reg.* 258. Mandos. *ad reg. Cancell.* 18. *quæst.* Postquam retulit quinq; opiniones, hanc dicit communem Vivius, *com. opin. n.* 11. Et probatur in genere, tabulis, ut professione natalium, testibus Mandosio, *d. reg.* 18. *q.* 9. *de libris publicis*, & Brissonio, *lib. antiq.* 1. *cap,* 5. Vel testibus, de testimonio patris, matris, consanguineorum, obstetricum & nutricum: optime Menoch. *de arbit. iud. lib. 2. casu* 116. *num.* 3. 4. late Mandos. *d. reg.* 18. *q.* 8. Mar. Socin. *cons.* 3. *num.* 9. 10. *lib.* 2. & Menoch. *de præsumpt.* 51. *num.* 23. 30. & aspectu, *l. minor, ff. de minorib. l. 3. C. si min. se maior.* quod tamen relinquitur arbitrio iudicis, ut optime declarat Menoch. *cas.* 117. *n.* 1. 2. & 3. Mandos. *d. reg. Cancell.* 18. *q.* 5. *num.* 7. *usq; ad fin.*
Pet-

Pet. Rebuff *de restit. artic. 1. gl. 3. num. 3. in fin.* & late Mascard. *conclus.* 667. *lib. 2. per tot.* & nouissime Borg. de Caualc. *de tut. & cur. num.* 295.

Secundo * ampliatur, quod etiam minor ætas, scilicet 50. 55. 60. 65. annorum, excuset ac honoribus; sed à muneribus non conceditur vacatio, nisi anno septuagesimo perfecto, idque hac diuersitatis ratione, quod munera detrectent fere omnes, honorum cupientes sunt omnes, licet eis cohæreant onera quædam, quo fit, ut qui munera gerant, desint sæpe, qui honores, vix unquam. 176

Verum hæc duodecima regulæ limitatio * locum non habet, primo, quando consuetudo, vel lex municipalis esset in contrarium, ut in Syriis annus 65. vacationem tribuit capitationis, *l. 3 ff. de censib.* 177

Secundo non * procedit, quando anni non essent completi, etiamsi agat supremum diem anni septuagesisimi: necesse est enim ut eo die, quo ad munera vocatur, sit major septuagenario, *l. 3. ff. de iur. immun.* Et ita quoque Modest. *in l. 2. ff. hoc tit.* scripsit in hanc sententiam: *Excessisse autem eos oportet septuaginta annos eo tempore, quo dantur, à Magistratu scilicet: nam si dati sint testamento, eos septuaginta excessisse exigimus, non testamenti, sed aditæ hereditatis tempore.* 178

Duodecimo non * procedit regula in minore viginti quinque annis, qui tutor legitimus à Iudice vel testamento datus olim se excusare poterat, *§. minores, Instit. hoc tit.* & Cuiac. *in suis notis, ad 1. libr. Instit. tit. de fiduciar. tutel. in verb. quod nostra constitutio*, & Nouella 118. *in fin.* & Myns. *consil.* 54. *num.* 12. Idque hac ratione ita statutum fuit, quod inciuile esse iudicarint, eos, qui alieno auxilio & consilio in rebus suis administrandis indigere noscuntur, & ab aliis reguntur, aliorum tutelam vel curam subire, *§. qua constitutione, vers. cum sit, instit. hoc tit.* 179

Quæ regulæ limitatio * ampliatur primo, quod et- 180

iam hodie non possit esse tutor minor 25. annis, etiamsi velit ad eam aspirare, nec opus sit excusatione *d. §. minores*, & ibi gl. *verb. nec excusatione, & l. vlt C. de*
181 *legit.tut.* Adeo vt etiam ante * vigesimum quintum annum minores admitti non potuerint ad munera & honores, quæ non patrimonii essent, *l. ad Rempublicam, ff. de muner. & honor. & l. 2. §. 1. ff. de vacat. §. mun.*

182 Secundo ampliatur, quod * etiam de jure Digest. mater non poterat esse tutrix, etiamsi Iudex eam confirmasset, *l. 2. C. quand. mul. tut. offic.* & Mar. Soc. *consil. 8. num. 7. & 9. lib. 1.*

183 Sed hæc * limitatio non procedit, quando minor in testamento tutor fuisset designatus, quod fieri poterit; sed tutelæ administratio tunc primum ei committetur, cum fuerit virilem adeptus vigorem, interim tamen substituitur alius, vt tradit gl. *in §. furiosus, Instit. qui testam. tut.*

184 Decimo tertio non * procedit regula in milite, qui nec volens ad tutelę onus admittitur, *§. idem & in milite, Instit. eod. & l. 4. C. qui dari tut.* Angel. Aret. de militibus nostri temporis *in §. item maior, num. 3. Instit. hoc*
185 *tit.* Quod tamen * intelligitur de milite existente actu & habitu in militia, qui si datus fuerit ipso jure, non tenet datio *d. l. 4. C. qui dar. tut.* Ratio autem, cur milites excusentur à tutela, ea est: nam cùm militarib. occupentur laboribus, impossibile est, ut possint muneribus civilibus præesse, & sic tutelã administrare. Nec enim debent milites his privatis negotijs abduci ab opera Reipublicæ præstanda, vt à signis, & castris, ne publica salus ob privatam tutelarum occupationem deseratur. Religio enim Sacramẽti militem eripit ab administratione tutelæ, *l. ab administratione, C. de leg.* cum sit murus Imperij, defensor Patriæ, gloriosa Servitus, & potestatis Indicium, vt traditur per Dd. *in l. neque, ff. de testament. milit.* & per Bald. *in l. militares, C. eod.*

186 Idem quoque in veterano † milite dicendum, qui scilicet

ſcilicet militia honeſte dimiſſus, & Sacramento ſolutus fuerit, qui ſe quoque à tutelis paganorum excuſare poterit, & à tutelis nepotum perpetuo. Verum ab una † tutela filiorum conveteranorum non poterunt 187
vacare poſt annum miſſionis, ſed intra annum bene vacare poſſunt. A pluribus vero eodem tempore vacant etiam poſt annum, *l. 2. C. de excuſat. veteran.*
Conveterani † autem appellatione commilito conti- 188
netur, qui in eadem legione militavit, ſed & veteranus quilibet, ut qui militaverit inter legionarios, non excuſatur à tutela, vel cura filiorum ejus, qui militavit inter vigiles. Itaque conveterani, & commilitones ſunt, etiamſi in diverſis numeris militarint; una enim eademque eſt Reſpublica pro qua militant.
Verum † cum ignominia & dedecore dimiſſi, pro 189
veteranis non habentur, & ideo immunitatem non habent, *l. nec infames, C. de decurionib. l. 1. C. de iys, qui non impleu ſtip.*

Decimoquarto * non procedit regula in obtinen- 190
te Sacerdotium Ethnicorum, dum ei muneri † præ- 191
eſt, cujuſmodi ſunt Aſiarchia, id eſt, Sacerdotium Provinciæ in Aſia, *l. in honoribus, § 1 ff. de vacat. muner.* Alytarchia, Sacerdos Antiochiæ in Syria, qui † ludis in ho- 162
norem Deorum Maſtigophoris præſit, de quibus optime Cuiac. *in l. 1. tit, 62. C. lib. 10. & obſervat. lib. 2. cap. 13.* & Anton Auguſtin. *ad l. Provinciæ Sacerdotium, fol. mihi 254.*

Amplia primo, vt procedat etiam † in miniſtris Ec- 193
cleſiæ, vt Epiſcopis, Diaconis, Subdiaconis, & Monachis, *l. generaliter, C. de Epiſc. & cler.*

Imo etiam † hodie Epiſcopi & Monachi etiam vo- 194
lentes, ad eas non admittuntur, ſcilicet dativas vel teſtamẽtaria, *vt Novell. 123. c. Cyprianus, 21. quæſt. 2. c. neque apud, 88. dinſtinct. ca. de præſentium, 16 q. 1. & §. Deo autẽ amabiles, in authent. de ſact. Epiſc. etc. generaliter, 16 q. l.* & Specul. *tit. de tutor. verſ. opponitur quod eſt Epiſco.*

 Cleri-

195 Clerici autem * unam tantum legitimam tutelam suscipere possunt ex iure cognationis, non tamen coguntur inviti, Borgn. de Caualc. *in tract. de tut. & curat. num.* 288. idque hac ratione, ne ministeriis Ecclesiasticis addicti occupentur aliis negotiis prophanis, ut tradit Cuiac. *Nouel.* 123. *& tit. de præscript. c.* 16. *in fin.* facit *c. pervenit*, & ibi gl. 86. *distinct. & c. irreligiosum.* 87.
196 *dist.* Quod * etiam procedit in clericis, in minoribus constitutis, *authent. presbyteros*, & ibi Bald. *C. de Episc. & cleric.*

197 Declaratur hæc * limitatio primo, ut locum non habeat, quando alius tutor idoneus non invenitur: quo casu cogi poterit pro miserabilibus personis, *c. pervenit*, 86. *dist. c.* 1. *&* 2. 87. *dist. & l. Orphanotrophos. C. de Episc. & cleric.* & ita intelligi debet *c. Cyprianus.* 21. *q.* 3. quod præsertim locum habet in Episcopis, qui subvenire tenentur orphanis Ecclesiæ præsidium implorantibus, ut dicit text. *in princ. distinct.* 87. *usque ad c. irreligiosum*, quod concordat cum Concilio Trident. *Sess.* 23. *cap.* 1. ubi dicitur, quod Episcopi debeant curam paternam gerere pauperum & aliarum miserabilium personarum.

198 Secundo non * procedit in non residente, vel circa ministeria deside, *l. generaliter, C. de Episc. & cler.*

199 Tertio non * procedit, quoad tutelam ante ordinem clericalem susceptam, ut tradit Specul. *tit. de tutore*, §. *generaliter*, *vers. sed quid si eam.* Qui etiam postmodum ad sacros ordines admitti non debent, nisi prius onere deposito, & reddita ratione administrationis, *c. unic. de oblig. ad ratioc.*

200 Decimo quinto non * procedit regula in Grammaticis majoris momenti, grauiorisque muneris, & qui publice iuvenibus prosunt, §. *item Romæ*, *Instit. hoc tit. l.*
201 *si duas*, §. *Grammatici*, *ff. hoc tit.* quod * tamen locum non habet in his, qui privatas literas docent, *l.* 2. §. *ult ff. de vacat. mun. l. ut gradatim*, §. *ult. ff. de muner. & honor.*

nam

nam vilior eorum opera visa est, quam ut mererentur ullam immunitatem, ut dicit Balduin. *in d. §. item Romæ, in verb. Grammatici*. Hi enim Grammatici * non sunt, 202
cum Grammatici incipiant ab Homero, aut Virgilio.

Decimo sexto* non procedit regula in Rhetoribus, 203
id est, Oratoribus, nec in Philosophis, Medicis, & legem Dd. docentibus Romæ, vel in aliqua civitate regia, non in Præsidiatu, *l. si duas, §. Grammatici, & §. Philosophi, ff. hoc tit.* Myns. *cons. 54. num. 6.* & optime Balduin. *Instit. hoc tit. in verbis, Rhetores & Medici*, dicens, interesse Reipublicæ juventutem diligenter erudiri, cũ in ea ætate, veluti herba, sit tota Reipublicæ spes omnisque vel boni, vel mali seminarium. Medici vero salutis hominum curam agunt, & eorum officium publice prodest, ut tradit Vlpianus *in l. 1. §. Medicorum, ff. de var. & extraord. cog.* & Modest. *in l. inter eos, §. 1. ff. ex quib. caus. maior*. Ideoque merito à muneribus civilibus excusantur, quo magis liceat iis sedulo præstare, quod profitẽtur, *l. in honorib. ff. de vac. & excus. mun.* Nec enim passim permittebatur, & ubique legi, & jura doceri, sicut alia scientia, & artes; quia jus fas tantum erat tradi Romæ, Constantinopoli, & Beryti, ut habetur *in §. hæc tria, in proœm. digest.* Vnde autem * originem habu- 204
erit Medicis concessa immunitas, & quales olim fuerint, optime tradit Brisson. *lib. 2. antiq. c. 3. & 4.*

Declaratur hæc * limitatio, ut non procedat primo, 205
quando essent probati decreto ordinis, *l. nec intra, C. de Profess. & Med. lib. 10.*

Secundo * non procedit, quando non bene & sedu- 206
lo suo munere fungerentur, nec se utiles adolescentibus præberent: nam tunc ab eodem ordine reprobantur, *l. 2. C. hoc tit. l. ut gradatim, §. reprobari, ff. de mun. & hon.* quod tamen nunquam fit temere, *l. penult. ff. de decret. ab ord. fac.*

Tertio non * procedit, quando docent, vel meden- 208
tur

208 tur alibi, quam in patria. Duplex siquidem * est patria,
209 originalis & communis, veluti Roma. Qui * Romæ docent, etiamsi Romæ nati non sint, immunitatem habent, siue salarium habeant siue non, *l. eos, ff. de vacat. mun. l. Roma, ff. ad municip. & l. in orbe, ff. de stat. homin.*

210 Commode hic quæri poterit, an * Poetæ gaudeant hac immunitate? Et non gaudere, tradit *l. Poetæ. C. de*
211 *Profess. & Med. lib.* 10. Sicuti * etiam excusationem non habent Calculatores, qui numerandi artem docent, *l. oratione, d. tit. C. de Profess. & Med. & l. Spadonem, §. neque librarios ff. hoc tit.* quibus addi * poterunt Notarii &
212 Tabularii, *l. 1. §. ludi, ff. de var. & extraord. cog.* qui etiam immunitatem non habent, & extra ordinem eis ius non dicitur, licet liberalia tractare videantur, numeros puta, & literas, vel ea quæ sunt literarum vice.

313 Decimo septimo non * procedit regula in eo, qui tutelam alicuius gesserit; is enim non cogitur acceptare curam eiusdem adulti. *§. qui tutelam, Instit. hoc tit. l. curator, C. eod. l. tutori negot. gest.* cum satis abundeque sit, vel in una specie per amici laborem domino consulere, *l. tutores, § qui se negotiis, ff. de administr. tut.* semel enim oneratus, non debet amplius cura eiusdem personæ onerari. Quod procedit * etiam, licet quis
214 se simpliciter immiscuerit tutelæ, nec protestatus fuerit de reficienda cura: nam nihilominus, finita tutela, poterit se à tutela excusare, *l. Caius, ff. hoc tit.*

215 Declaratur tamen * hæc limitatio, vt non procedat primo in libertis, qui hac excusatione vti non poterunt: nam patroni vel personæ liberis, etiam inuiti, curatores dari possunt, licet eorum fuerint tutores, *l. libertos, C. hoc tit.* nisi fuerit liberatus non sponte, sed per fideicommissum, *l. libertum, §. qui propria, & l. nequaquam, ff. hoc tit.*

219 Secundo non * procedit in clerico, habente beneficium in Ecclesia. qui ab onere eiusdem Ecclesiæ se

excusa

excusare quoque non potest, ut tradit gl. *in d. l. libertos*, dicens, Ecclesiam * esse loco pupillæ. *arg l. 2. C, de* 217
advoc. diuers. Iud.

Tertio non procedit, quod * quamuis tutor ad cu- 218
ram cogi non possit inuitus, tamen spe alicuius commodi eo allici & invitari poterit, *l. pater. Seuerianam*, §. *conditionum verba. ff. de cond. & demonstr.*

Decimo octauo non * procedit regula, quando pu- 219
pillus haberet bona in alia Prouincia, quam in qua tutor habitaret. Quo siquidem casu in parte excusatur, scilicet ab administratione bonorum extra Prouinciam sitorum, *l. non solum*, §. *ei qui testamento, l. illud*, l. *propter litem*, § *licet, ff. hoc tit. l. testamento tutor, C. eod. l. etiam, ff. de legat.* 1.

Quod ampliatur * primo, ut etiam eo casu dari pos- 220
sit alius tutor, quo ad ea bona, *d. l. propter litem*, §. *licet, ff. hoc tit. & d. l. testamento, C. eod.* Quia * quarum rerum 221
alius tutor datur earum nõ videtur pupillus tutorem habere, atque ita salua erit regula, *Tutorem habenti tutorem non dari* cuius hæc est ratio, quia actus legitimi non iterantur.

Secundo ampliatur, vt * procedat, etiamsi tutor 222
tempore creationis habitaverit in eadem Provincia, sed post ex rescripto, siue permissu Principis, alio migret, modo Princeps sciat eum tutorem, *l. idem Vlpianus*, §. *sunt & alii ff hoc tit.*

Tertio ampliatur, quod * etiam eo casu tutor libe- 223
retur à tutelis susceptis, *d. §. sunt & alii*. Si tamen se non excuset intra tempora constituta, adiungetur ei curator, si videbitur expedire, *d. l. testamento, C. hoc tit.*

Decimo nono non * procedit regula in Principis 224
colono patrimoniali, *l. vlt. C. qui dar. tut.* & Callistr. *lib* 1. *cognit. in l. semper*, §. *conductores vectigalium, ff. de iure immun.* Quod † tamen locum non habet in colono 225
fisci & temporali, *d. l. vlt.* vbi gloss. *& l. coloni, C. de excus. tut.*

Vige

226 Vigesimo non * procedit in mensoribus frumentariis, *l. mensores, ff. hoc tit.* ubi Paulus dicit, mensores frumentarios excusari à tutela, idque Præfecto annonæ Imperatores rescripsisse; quod tamen intelligitur de mensoribus frumentariis in urbe tantum, non vero in Provinciis, *l. his oneribus*, §. 1. *ff. de vacat. mun.* frumen-
227 tarii autem * sunt, qui annonam publicam admetiuntur, *l.* 1. C. *de condit. in publ. horr. Mensor*, inquit, *qui fru-*
228 *menta * modio metiatur.*

Ex prædictis autem notandum est ad confirmationem omnium prædictarum limitationum regulæ primæ excusationis tutelæ, illas in tantum procedere,
229 quod * habens excusationem etiam non cogatur subire tutelam fratris, *l. Iurisperitos*, §. *qui privilegio, ff. hoc tit.*
230 Vel quod * etiam habens excusationem, si suscipiat unam voluntarie, ei non obsit in aliis, *l. voluntariæ tutelæ*, C. *hoc tit.*

231 Verum * omnes præcedentes limitationes locum non habent primo, quod variæ species excusationis; si per se singulæ imperfectæ sunt, licet permixtæ, ad excusationem non proficiant, *l. uni* C. *qui num. tutel.*

232 Secundo non * procedunt, quod acta inter alios habita, ad excusationem novæ tutelæ sola nihil proficiant, sed quod rursus necesse erit excusationem profiteri, & probare intra tempora præfinita: *l.* 1. §. *qui ex-*
233 *cusationem, ff. de vacat. mun.* Nec enim * potest etiam is, qui habet excusationem, propria autoritate, se tutela vel cura exonerare, prætextu alicujus etiam justæ excusationis, sed debet hoc judici denuntiare, ut scilicet det curatorem vel coadiutorem, *l. solet, l. si quis alicui*, §. *si mandatum, ff. mand.* Castrens. *consil.* 302. *num.* 5. *lib.* 1. qui ideo dantur ut excusatio non reddatur nulla, tanquam lata contra minorem indefensum: quam practicam per tutores & curatores esse observandam, tradit Matthesil. *in suo notab.* 136.

SUM-

SVMMARIA.

1 *A tutelæ delatione appellari non potest, & quæ sit ratio. num. 3.*
2 *A reiecta excusatione appellari potest.*
4 *A muneribus publicis autoritate, & utilitate appellatur, ab ipsa nominatione, vel creatione, & quæ sit ratio.*
5 *Iure antiquo à decreto appellatur.*
6 *Tutor legitimus non appellat, sed tantum se excusat ad tempus: quæ proprie non est excusatio.*
7 *Appellatione pendente tutor de jure non administrabat, sed dabatur pupillo curator. Limitatur in Regno Franciæ. num. 8.*
9 *Arrestum ut sententia per contumaciam non exequatur.*

REGVLA II.

SEcunda regula est, quod à * tutelæ delatione appel- 1
lari non possit, ut si quis nominetur ad aliquam tutelam suscipiendam, vel ad aliud publicum munus autoritate, & utilitate priuatum, secundum Spec. *in tit. de appell. §. in quibus, vers. septimo*, per text. *in l. 1. §. si quis, ff. quand. appelland. sit*, qui ita inquit: Si quis tutor datus fuerit, vel à testatore, vel à quoquam alio, qui jus dandi habet, non oportet eum provocare: hoc enim Divus Marcus effecit: sed intra tempora præstituta excusationem allegandam habet: quæ si fuerit * repulsa, tunc de- 2
mum appellare debebit, si existimet suam excusationem injuria rejici: cæterum autem frustra appellatur. Ex juris itaque dispositione designatus tutor debebat causas excusationis allegare, & si Iudex eas repellebat, poterat tutor appellare, & nisi appellabatur, cogebatur omnino esse tutor, *l. 3. & l. quinquaginta, C. de excus. tut.* quæ vera decisio est, *d. §. qui autem, Instit. hoc tit. & d. §. si quis*, quam decisionem sequitur Myns. *in d:*

§. qui

§. *qui autem,num.* 1.*per l. scire oportet,in princip.ff.eod.* Atque ita intelligi debent *l. diximus. ff. hoc tit,l. cum in vna, §. tutor ff. de appellat. l. Romanus, ff. de tut. & curati de ab his, & l. tutor, vel curator, ff. de administr. tut.* dicentes, tutorem appellare posse, secundum gloss. *in d. §. si quis,* & glos. *in d. §. qui enim, Inst. hoc tit,*

3 Cur autem à † tutela, sicut à cæteris muneribus publicis non appelletur, variæ à Dd. adferuntur rationes, & Bartol. quidem *in l. 1. §. alia causa, ff. quand. appellan. sit,* ob id esse credidit, quod munus Reipublicæ non sit, *l. 1. §. si quis tutor, ff. quand. appell. sit.* Petr. vero Loriotus, *de tutel axiom.* 26. ob id fieri dicit, quod jurisdictionis non sit, *l. muto. §. tutoris, ff. de tutel.* ob quam corrigendam inventa sit appellatio, *l. 1. in princip. ff. de appellat.* quæ ideo in cæteris muneribus locum non habeat, quod illa à Præsidibus vel Decurionibus jurisdictionem habentibus imponantur, *l. 1. in princip. ff. si quis jus dic. l. 1. §. solet, ff. quand. appell. sit:* Alij vero dicunt quod tutor quidem testamentarius idcirco non appellet, quia à facto privati non detur appellatio, *l. 1. in princ. ff. de appell.* Legitimus autem, quia à dispositione legis nō liceat appellare, *l. si qua. ff. de verb. signif.* Sed mihi videtur hanc veram esse rationem in appellatione à delatione tutelæ, ne persona pupilli, & ejus bona interim sine gubernatore perirent, & ne pupilli traherentur ad judicem superiorem. Vnde D. Severus sic ait: Omnem se rationem adhibere subveniendi pupillis, cum ad curam publicam pertineat, *l, 3. ff. qui pet. tut.* Deinde, quia cum quis posset se excusare, non indiget remedio appellationis, ne tum quidem cum à Iudice datur: nec enim vereri debet apud eum judicem proponere excusationem, à quo datus fuerit, cum judicis non intersit, qui facile potest alium tutorem reperire, & ut non reperiat, ipse nihilominus à tutela liber erit, vel propter † publicam suam potestatem,
4 quod secus est in muneribus publicis autoritate, &

vtili-

utilitate, *l. 2 C. de decur. lib.* 10. *& l. 1. C. de temp. appel. l. hi qui. l. cives. l. si ad scribatum, C. de appell.* quia in his poterit appellari ab ipsa nominatione vel creatione, etiam infra decem dies, vt si non appellet ulterius, contradicere non possit, secundum Angel. *in d. §. si quis.* Idque hac ratione ita statutum fuit, propterea quod maius periculum sit in muneribus publicis utilitate & autoritate, eaque de causa vlterius expedire oporteat, *cap. ubi periculum, de elect. in 6. & l. 1. §. duæ causæ, ff. de Carb. edict.* Nam frustra excusatio proponeretur apud eos ipsos creationis autores, præcipue cum ad eos recasura sit necessitas ipsius publici muneris gerendi, si is excusetur, qui nominatus est, nec alius reperiatur. Nec enim temere fieri solet vlla nominatio, nisi audito eo qui nominandus est, quorsum igitur is repeteret excusationes semel reiectas.

Verum hæc regula non † procedit primo, iure an- 5
tiquo, quo iure à decreto † appellatur, nisi tutor 6
fuerit legitimus; quia illi nunquam appellari potuerunt, sed tantum se excusare ad tempus, quod proprie non est excusatio, vt quæ tutelam non solvant, ut tradit Iac. Cuiac. *in l. 13. in princ. ff. hoc tit.*

Secundo non procedit hodie, si malit genere appellationis causam excusationis allegare, ut idem tradit Iacob. Cuiac. *in. l. 4. vers. nunc transeamus, ff. hoc tit.* dicens, *in d. l.* 13. hoc tertio non procedere, quando vellet appellare à sententia non recipiente; vel
excludente excusationem: ea enim † pendente, o- 7
lim dabatur curator pupillo, *l. cum in vno, §. 1. ff. de
appellat.* Verum in regno † Franciæ, si tutor datus 8
appellet, interim non datur curator, sed ipse tutor administrat, vt tradit Rebuff. *de sentent. provis. artic. 3.
gloss. 2. num. 1.* limitans *num. 16.* prædictam † practi- 6
cam Galliæ in tutore dato per contumaciam, qui si appellet, non erit tutor appellatione durante, nec sententia ista in contumaciam lata executoria erit

alle-

allegans arrestum latum, Anno 1534. 27. April. nisi in fraudem se absentaverit in facie citatus, quia tunc pro præsente habetur, *l. properandum*, §. *C. de iud.* tum ne contumax sit melioris conditionis, quam comparens, tum ne contumacia sit ei lucrosa, quæ potius damno ei esse debeat, *l. contumacia*, ubi Dd. *ff. de re judic.*

SVMMARIA.

1 *Excusare se volens, debet testibus adhibitis declarare, & proponere causas ad professionē excusationis intra quinquaginta dies continuos, & intra quatuor menses prosequi, & ad finem perducere negotium, alioqui ejus exceptio non recipitur, & obstabit præscriptio.*

2 *Qui dicantur dies continui.*

3 *Curator testamentarius post confirmationem debet intra tempora constituta proponere excusationes.*

4 *Tutor vel curator in recusatione tutelæ, intra tempora præfinita, omnes excusationes proponere debet, alioqui post non auditur super non propositis. Limitatur num. 5. 8.*

6 *Expressa remissio ad aliam non extenditur.*

7 *Inducta ad aliquem effectum non debent contrarium operari.*

9 *An hæc excusatio proponi & peragi debeat per tutores legitimos, dativos, vel testamentarios.*

10 *Quid in Procuratore.*

11 *Excusatio non potest fieri per libellum.*

12 *Licet pupilli efficiantur adulti, super excusatione pendente, tamen causa propter periculum medii temporis debet determinari,*

13 *Terminus ad excusandum nō currit, nisi à die scientiæ.*

14 *Præses, qui tutorem dederit, debet ei in faciem, vel ad domum intimare se datum, post diem autem notitiæ habet datus tutor & alios triginta dies.*

15 *Pupillus probare debet tutorem cognovisse sibi tutelam esse delatam.*

16 *Tutori*

16. *Tutori dato testamento sub conditione non currit tempus quinquaginta dierum, ante conditionis eventum.*
17. *Curatori testamento dato non currit tempus, nisi post confirmationem.*
18. *Excusationes eorum, qui se intra præstituta tempora non sistunt.*
19. *Passuum in itinera computatio.*
20. *Tutor inutiliter datus testamento, vel ex persona dantis, vel ejus cui datur, vel ex modo dandi, excusatione non indiget, nisi ex die confirmationis.*

REGULA III.

TErtia regula est; Quod † excusare se volens de- 1
beat contestari, id est, testibus adhibitis declarare, ac profiteri, & proponere causas intra quinquaginta dies continuos, & intra quatuor menses prosequi, & ad finem perducere negotium, alioqui ejus exceptio non recipietur, & obstabit præscriptio, *l. quinquaginta, l. scire oportet, ff. hoc tit. l. quinquaginta, & l. tutores, C. eod. §. qui autem excusare, Instit. eod.* & ibi Angel. *arg. l. mariti, §. præterea, ff. ad leg. Iul. de adult.* Spec. *in tit. de tut. §. si autem num.* 8 Alioqui si se intra dictum tempus non excusaverit, videbitur tutelam vel curam acceptasse, ita ut amplius se excusare non possit, *l. pater, §. oportet, ff. hoc tit.* Vt enim non videatur acceptare, debet ab administratione se abstinere, secundum Curt. jun. *consil.* 29. *num.* 6.

Dicuntur autem † dies continui, qui nulla eorum 2
dierum, quibus experiundi potestas non fuit, subductione facta, currunt & ignorantibus quoq; cedunt, *l. genero. ff. de his, qui not. infam. l. quinquennium, ff. ad leg. Iul. de adult. l. nunquam, §. 1 ff. de usu cap. l. 1. C. de quadr. præscrip. l. ult. de temp. in integr. restit. l. 2. ff. de collus. deteg. l. si ususfructus, ff. de usu & usufr. leg. l. debitrix, §. ult. ff. ad SC. Velleian.* id est, qui currunt continuo, sive pro tribunali sederit Iudex, sive non; sive festus dies fuerit, sive non.

3 Ampliatur regula, ut* procedat primo, non solum in tutore, verum etiam in curatore testamentario post confirmationem, ut etiam intra tempora constituta proponere debeat suas excusationes, *l. Caius ff. hoc tit.*
4 Secundo ampliatur, quod* etiam tutor vel curator debeat intra 50. dies proponere omnes excusationes, alioqui post non auditur super non propositis, ut
5 tradit gl *in d. §. qui autem.* Nisi plura* competerent jura, de quibus simul agi non posset, quo casu interim dum agitur de uno, non currit alterius tempus, *l. denunciasse, §. queritur, l. quinquennium, ff. ad leg. Iul. de adult.* Vnde & interim dum testamentum accuso falsi, non effluet mihi tempus petendæ bonorum possessionis, *l cum quidam, ff. de bon. poss.* Et interim dum contendo testamentum esse nullum, non currit tempus querelæ inofficiosi, *l. contra maiores, C. de inoffic. test. l. propter, ff. hoc tit. & c. Pastoralis*, & ibidem gl. *in verb. audiant, extr. de except.* Idque hac ratione, qui cum excusationes sint separatæ, non præsumitur quis per propositionem unius alteri vellet renunciare *l quoties duplici, ff. de*
6 *reg. jur.* expressa* enim remissio ad aliam non extenditur secundum Bart. *in l. si domus ff. de servit. urb. præd.*
7 Præsertim* quia inducta ad excusandum (quemadmodum est unius causæ præpositio) non debet contrarium effectum inducere, *l legata inutiliter ff. de adimen. legat.* Quod quidem procedit secundum aliquos, dummodo omnes excusationes ab initio quis proposuerit, quia tunc dicunt sufficere, ut unam probet, & tempora currant, etiamsi ignoraverit sibi jus competere, alias autem secus, *l. scire oportet, §. scire autem, ff. eod.*
8 Idem quoque dicendum* erit, si de novo supervenerit ad ejus notitiam, & hoc jurare velit, ut tradit Port *in §. fin. num. 2. lit. B. in fin. Instit. hoc tit. per d. c. Pastoralis, extr. de except.*
9 Tertio ampliatur regula, ut* procedat, tam in legitimis, dativis, & testamentariis, ut tradit Balduin. *Instit. hoc*

hoc tit. in verb. id est qualitercumque. Sed quo ad legitimos, ejus sucessor in Gallia Iacob. Cuiac. *ad l. 13. ff. hoc tit in princ.* id non admittit, dicens, legitimos non dari, *legitimos ff. de legit. tut.* nec se excusare, vel abdicare posse, nisi *ad tempus tantum; eo quod ipso jure tutores existant, quæ ratio etiam efficit ut sui hæredes repudiare hæreditatem non possint, dicens quoque* contra glossam, *in l. excusare, ff. hoc tit.* hanc excusationem * proponi & peragi posse per procuratorem, sed per libellum hanc excusationem fieri non posse, cum decreto opus sit, *l. excusare, ff. hoc tit,* & ante eum Petr. Stella, Præceptor Molinæi vir apprime doctus, Gallus, & Aurelianensis, *in l. nec quicquam, §. vbi decretum, num. 32. ff. de offic. procons.* Etiamsi pupillus * lite pendente, pubes factus fuerit; eo enim non obstante, nihilominus lis erit prosequenda propter periculum medii temporis, *l. quamquam, C hoc tit.*

10 11 12

Declaretur regula, ut * non procedat primo, quod 13 tempora ad excusandum constituta non currant, nisi ex quo cognoverint se tutores, vel curatores datos; puta, publicato testamento, vel denuntiatione in domo facta, *l. 1. ff. de administr. tut. l. quinquaginta dies, C.* Quæ quidem * denuntiatio maxime fieri debet intra 14 triginta dies, si peregre agat tutor, *l. vlt. ff. de tut. & cur. dat. ab his, l. scire etiam oportet, §. qui autem ff. hoc tit.* Imo alias innotuisse ei qualitercumq; sufficiet etiam si citra testationem undecunq; cognoverit, *l. ita autem, § si tutor, cum § seq. de admin. tut.* Quod * autem 15 cognoverit tutor, pupillus probare debet, *l. hoc autem, ff. de admin. tut.* & si aliquæ fuerint conjecturæ, non ignorasse tutorem: ipse, si justa ignoratione se tueri voluerit, eam probet necesse est, *l. pen. C. de peric. tut.*

Secundo non * procedit regula, quo ad datum te- 16 stamento sub conditione, cui non currunt quinquaginta dies, ante cõditionis euentum, *l. pen. § procedit, ff.*

17 *hic tit.* Id quod etiam † obtinet in curatore, testamento dato, cui etiam non currit tempus, nisi post confirmationem, *d. l. scire*, §. *qui autem*, *ff. hoc tit.*

18 Tertio non procedit † in eo, qui adversarii mora fuerit impeditus, quo minus litem institueret, vel perageret *l. si cum*, *ff. hoc tit.* Vel quando alia justa causa invitus tutor venire prohibetur, valetudine puta, aut tempestate, aut vi fluminis, aut incursione latronum, aut quo alio casu fortuito, qui venia dignus habebitur, & ignoscendum ei erit, si sese intra statuta tempora sistere non potuerit, *d. l. scire*, §. *consequens autem*, *vers. si enim quis*, *ff. hoc tit.* & facit *l. 2. ff. si quis caut.*

19 Quarto * non procedit in tutorib. datis ultra centesimum lapidem, ab eo loco, vbi dati sunt, quibus dantur ad veniendum in singula viginti milliaria dies singuli, & præterea dies triginta ad professionem excusationes, nec vnquam minus sit, quamvis amplius esse possit: nam si itineri non impendatur, viginti dies, qui super sunt ex quinquaginta, semper indulgentur, *l. 3. ff. de verb. singnif.* & ibi Alciat. vt si quis absit quadringentis, & quadraginta milliaribus, hic quidem itineris nomine habebit dies viginti duos, & præterea triginta ad proponendam excusationem. Imo etiam qui absunt centum milliaribus ab eo loco, vbi situm est patrimonium pupilli, plenam habent excusationem, *l. propter litem*, §. *penult. l. plane*, *ff. hoc tit.*

20 Quinto non † procedit, quo ad eos, qui non jure dati sunt, qui ipso jure liberantur sine venia. Vt qui testamento dantur, à quibus non oportet: puta à matre vel avo, materno, vel paterno, vel extraneo quolibet; vel quibus non oportet, vt qui à patre dantur filio emancipato, vel naturali; vel quomodo non oportet, vt qui dantur verbis precariis, non directis, *l. 1. ff de confir. tut.* Qui necesse non habent se excusare, nisi confirmati fuerint, *l. 1. C. de testamen. tutel. & l. 1. C. de confirm. tut.* Et licet ante confirmationem inviti tutelam

am non gerant, tutelæve non obligentur, tamen sua ponte gerentes, æque pupillo tenentur atque confirnati. Sicut & alii sunt, qui gerentes quidem tenenur, sed confirmari non possunt, ut milites, cæci, mui, & mulieres.

SUMMARIA.

1 *Excusatio obtenta ex falsis causis, non liberat tutorem ab administratione & periculo tutelæ. Ampliatur num. 3. 4. 5.*

2 *Ex improbitate sua nemo commodum consequi debet.*

3 *Sententia ex falsis instrumentis lata non valet. Ampliatur num. 8.*

4 *Præscriptio nulla est rei judicatæ ex falsis instrumentis.*

5 *Sententia lata à judice pecunia corrupto, est ipso jure nulla, nec appellatio est necessaria.*

6 *Senentia per ambitionem obtenta, non valet, nec prodest ad excusationem.*

REGULA. IV.

QVarta regula est; Quod excusatio † obtenta ex fal- 1
sis causis non liberet tutorem ab administratioie, & periculo tutelæ, quia est nulla, §. *si quis autem. nstit. hoc tit. l. 1. C. si tutor vel curator.* Ratio autem est, ie quis ex † sua improbitate commodum consequa- 2
ur. Imo ex * tempore dationis tenetur *l. divus, ff. de re* 3
udic. l. si quis agnitis, ff. de except. & C. si ex fals. caus. per ot. Adeo, ut etsi decreto liberatus * sit, non tamen ex- 4
usetur, nec ulla restitutione pupillo opus si contra ic liberatum, ob id certe, quoniam tale decretum ex alsa causa, etiam in ipso decreto non expressa, imertitum, est ipso jure nullum, & nullius momenti, ecundum Bartol. *in l. Seia egressa. ff. de tut. & curat, dat. b his.* Quod * etiam procedit, non solum, si sit justa 5
ausa, sed etiam si causa fuerit minus competens, siue

minus justa in præjudicium minoris, ut tradit Balduin. *in §. fin. in verb. si falsis, Instit. hoc tit. per l. 1. C. si tutor*
6 *vel curat.* Sicuti etiam * sententia ex falsis instrumentis lata non valet. *l. 1. 2. & 3. C. si ex fals. instrum. & l. cum*
7 *precibus, C. de probat.* Nec ulla * ejusmodi rei judica-
8 tæ sit præscriptio, *d. l. si quis agnitis,* maxime * si judex fuerit corruptus, *l. venales, C. quand. provoc. non est ne-*
9 *cess.* Vel quando talis * sententia extorta fuerit ambitione, *l. ult. C. si tut. vel curat.*

CAPUT XXXVI.

De suspectis tutoribus vel curatoribus.

SUMMARIA.

1 *Tutor suspectus quis dicatur.*

2 *Administrator quacunque causa, quæ Prætori justa videtur, removetur.*

3 *Justa causa suspecti tutoris quæ.*

4 *Tutor inimicus patris pupilli ut suspectus removetur.*

5 *Ut tutor removeri possit, levissima causa sufficit.*

6 *Tutor, cujus improbitas tempore testamenti patris erat incognita, non debet à judice confirmari.*

7 *Prodigus tutor esse non potest.*

8 *Qui sibi non parcit, quo ad suam personam, minus aliis parcere creditur.*

9 *Viro constante matrimonio vergente ad inopiam potest uxor dotem repetere.*

10 *Tutor, qui inconsiderate, vel dolo fecit pupillum abstinere hæreditate, suspectus postulatur. & num.* 11.

11 *Tutor affectans administrationem bonorum, suspectus habetur, & ab administratione est removendus. Idem in curatore.*

13 *Testis sponte se offerens ad testificandum, censetur suspectus.*

14 Tutela

14 *Tutelarum nundinationem cur leges coerceant.*

15 *Præsides cur sine pecuniæ datione mittantur ad officia.*

16 *Non credendum Doctoribus, qui data pecunia scholares acquirant.*

17 *Qui nummis datis tutelam occupavit, vel pretio accepto operam dedit, ut non idoneus tutor daretur, is extra ordinem punitur.*

18 *Tutor non conficiens inventarium, pro suspecto habetur.*

16 *Tutor aliquid in inventario omittens, censetur suspectus.*

20 *Tutor removetur ut suspectus, qui aliquid intercepit ex rebus pupillaribus, vel in suos usus exposuit.*

21 *Tutor fraudulenter tutelam gerens, vel non ex fide, suspectus postulatur, licet soluendo sit.*

22 *Melius est damnum antevertere, quam per litium vexationem id postea consequi.*

23 *Tutor suspectus de indemnitate satisdationem licet offerat, tamen remouetur à tutela.*

24 *Tutor in tutela grassans, aut sordide agens, ut suspectus removetur.*

25 *Propter res male venditas tutor ut suspectus removeri potest. Ampliatur num. 26.*

27 *Tutor inferens vim personæ pupilli pro suspecto habetur.*

28 *In delictis dolus præsumitur.*

29 *Vis publica vel privata, quando dicatur, & quæ sit pœna vim inferentis.*

30 *Tutor dolo latitans, ac omittens decerni pupillo alimenta, ut suspectus removetur.*

31 *Pupillus cur in latitantis bonorum possessionem mittatur.*

32 *Tutor qui denegat alimenta indebite, potest ut suspectus removeri, & extra ordinem puniri.*

33 *Tutor mendax est in dolo præsumpto: & ob hoc uti suspectus ab administratione removeri potest.*

34 *Tutor actus sui rationem non communicans contutori, suspectus postulari potest.*

35 *Tutor cessans gerere fraude vel dolo, potest ut suspectus removeri.*

36 *Tutor, qui copiam sui pupillo agere volenti non praestiterit, tanquam suspectus removetur.*

37 *Suspectus dicitur tutor etiam ex moribus.*

38 *Iudex quomodo sciet bonine an mali sint mores tutoris.*

39 *Mater transiens ad secunda vota, ipso jure tutrix esse desinit.*

40 *Frater datus ad simplicem requisitionem matris convolantis ad secundas nuptias, suspectus est.*

41 *Consanguineus inimici suspectus reputatur.*

42 *Tutor, qui pecuniam pupillarem ad comparationem prædiorũ, casu occurente, nõ deposuerit pertinaciter, humilis vinculis coercetur, & pro suspecto habebitur.*

43 *Hostis noster est, & malus administrator, qui impedit nobis bene fieri.*

QVoniam præcedenti capite diximus de excusationibus tutorum & curatorum, conuenit ut hoc loco explicemus de suspectis tutoribus. Et 1. quidem, qui suspecti tutores dicantur. 2. An paupertas sola suspectum faciat? 3. An suspecti sint removendi? 4: Vnde crimen suspecti tutoris descendat. 5. Cui cognitio de suspectis tutoribus competat. 6. Adversus quos detur. 7. An omnibus licitum sit suspectum tutorem accusare. 8. An remotus à tutela, sit infamis nec ne? 9. An pendente accusatione, & quo ad cognitio ejus finiatur, interdicta sit administratio nec ne. Et vltimo, An suspecti postulatio extinguatur, si pendente lite, mors tutoris superueniat. Quod caput ut bene intelligatur, constituimus decem regulis sequentibus absolvere. Quarum prima
1 regula hæc est: Suspectus quis* dicitur ex quacunque causa

causa quæ Prætori justa visa fuerit; *arg. l. 3. §. si tutor. ff. hoc tit.* ibi, *& generaliter, si qua justa causa.* vbi dicitur, quod quis removeatur ab* administratione quacunque 2 causa, quæ Prætori justæ videatur; & ita per illum textum hoc firmat, & pro regula ponit fidelis consultor Philip. Corn. *consil. 175. num. 4. lib. 3.* Iustæ* autem 3 causę suspecti tutoris variæ in juræ reperiuntur; Quarum prima hæc est; si tutor * fuerit inimicus patris pu- 4 pilli, quæ facit vt ei sit deneganda administratio, *l. tutor, §. si tutor*, & ibi Bartol. & alii, *ff. hoc tit.* & facit *l. in confirmando, in fin ff. de confirm. tut.* Angel. *in §. fin. Instit. eod.* Adeo, vt * etiam levissima causa sufficiat, vt 5 tutor removeri à tutela possit, secundum Bartol. *in l. fin. ff. hoc tit.* & Bald. *in l. quæ fortuitis, C. de pignor. act.* quam inimicitiam si tutor habeat cum fratre pupilli, in arbitrio judicis erit, an velit eum removere nec ne, secundum Bartol. *in d. l. tutor, §. si tutor.*

Secunda causa est suspecti tutoris * justa, si impro- 6 bitas aliqua tutoris post testatoris mortem appareat, quam testator ignoraverit, quo etiam casu non debet talis tutor per judicem acceptari & confirmari, sed potius vtilitas pupilli inspici debet, quam testatoris ordinatio, *d. l. in confirmando, cum l. seq.*

Tertia causa est, si tutor * inceperit male uti pro- 7 pria substantia, seu vergat ad inopiam prodigaliter, & imprudenter vivendo, & bona dilapidando, vt dici possit, quo ad bona sua furiosum facere exitum, vt inquit Vlpianus, *in §. his qui, in fin. ff. de tut. & cur. dat. ab his.* Itaque quidem ut videatur* quodammodo admini- 8 stratore indigere, ad quod facit id, quod sicut dicimus, quod ille qui sibi non parcit, quo ad personam suam, minus alii parcere credatur, *l. 3. §. fin. ff. de bon. eor. qui sibi mort. consc.* vt notatur per gloss. *in l. cum autem, §. malus servus, ff. de ædil. edict.* Sicuti etiam dicimus respectu bonorum, ut scilicet qui bonis suis male utitur, & ita quo ad bona sibi non parcit, minus aliis parcere cre-

datur; & ita præsumendum sit, quod alterius bonis pejus utetur. Nemini enim sapit, qui sibi non sapit.
9 Vnde etiam ex eo, quum quis * incipit male uti substantia sua, datur uxori repetitio dotis, quæ tamen est mariti, & apud eum esse debet regulariter, *l. dotis fructus, in princ. & l. si is qui, §, 1. ff, de jur. dot. l. si constante in princ. ff. sol. matr. l. vbi adhuc, C. de jur. dot. & in §. illud quoque, in authent. de æqual. dot.* Idque ea ratione ne sequatur dotis perditio, ut in dictis juribus habetur, & maxime per Bartolum & alios repetentes, *in d. l. si constante*, quam quidem causam arbitror justam & honestam esse removendi tutorem & administratorem, non obstante, quod adhuc nihil gesserit; quoniam remotio siue impedimentum administrandi etiam ab initio fieri potest, subsistente causa, *§. suspectus, in vers. sed antequam, Instit, de suspect. tut.*

10 Quarta causa est, si * inconsiderate, vel dolo fecerit pupillum abstinere hæreditate, *l. tutor quoque, §. tutores, vers. is tutor, ff. hoc tit.*

11 Quinta causa est si * suaserit alicui ut se institueret, exclusis filijs proprijs, vel nepotibus pupilli: de tali
12 enim homine non potest non * dari sinistra suspicio, sicut dicitur de eo, qui se tutelæ ingerit, *l. scire, §. cum reliquis*, & ibi Bart. *ff. de tut. & cur. dat. ab his.* & tradit gl. *in verb. suspectus in l. quæ omnia, §. nec ferendus.* ita ex illo textu notando. *ff. de procurat.* ubi etiam Angel. & alii notant. & ita in curatore firmant. Quid enim homo ad malitiam semel deditus non adinveniat, ut minorum res proprias faciat, ut est text. *in authent. ut hi qui obligatas, post princ.* & in affectante tutelam, Crau. *consil.* 18. *num.* 19. & facit in affectante, *l. quæ omnia, §. sed etsi, vers. nec ferendus, ff. de procurat.* Hinc etiam est,
13 quod testis, qui * sponte accedit ad testificandum, censeatur suspectus, secundum gl. *in l. presbyteri, C. de Episc. & cleric.* & Bart. *in l. post legatum, §. penult. ff. de his quib. ut indign.*

Se-

Sexta causa est, si quis * data pecunia improbe tutelam nundinatus fuerit, §. *sed si quis præsens, Inst. hoc tit. l. tutor, §. tutor qui, in fin. ff. eod. l. 1. §. item solent, ff. de offic. Præf. urb.* Habet enim ea nundinatio non obscurũ meditati sceleris argumentum, ne dicam spoliandi pupilli quandam necessitatem, & prætextum: quis enim vereatur in suos usus convertere, quod suo emit impendio? Hinc profecta est * saluberrima Iustiniani constitutio, *Nov. 15. ut Præsides sine ulla pecuniæ datione ad officia mittantur.* Et optime tradit Port. *in §. suspectus, n. 2. vers. secundus casus,* & ibi *in add. Inst. hoc tit.* in Doctoribus, qui data pecunia, scholares acquirunt, illisq; promittunt eo prætextu maria & montes: dicens, illis non esse credendũ, *l. nõ omnes, §. a barbaris, ff. de re mil.* sed talia practicantes per eorum rectorem puniendos esse, etiam si tantum talis Doctor mutuaret pecuniam scholari, ut ea uteretur, per gl. *in l. quin etiam, ff. de calum.* Et hæc * quidem causa in tantum procedit, ut etiam in eos extra ordinem animadvertatur, qui probantur nummis datis, tutelam occupasse, vel pretio accepto, operã dedisse, ut non idoneus tutor daretur, vel consulto, in edendo patrimonio, quantitatem minuisse, vel evidenti fraude, pupillorum bona alienasse, *l. in eos, ff. de tutel. l. tutor quoque, §. tutores, ff. hoc tit.* 14 15 16 17

18 Septima causa est, si tutor * non confecerit inventarium, *l. vlt. §. fin. C. arbit. tut. & l. 3. §. tutores, ff. hoc tit.* & tradit Corn. *cons.* 175. *num.* 4. *l.* 3. & Afflict. *dec.* 207. *in fin.* ubi etiam ampliat ad testamentarium, & quod eo etiam casu non detur adjunctus: quod etiam procedit in matre, & avia, secundum Boer. *decis.* 33. *num.* 100. *& seq.* & Crauet. *cons.* 190. de qua re diximus, *supra regula: Omnis tutor.*

19 Octava causa est, si tutor * aliqua in inventario omiserit, secundum Cornæum, *cons. l.* 198. *num.* 2. *&* 3. *l.* 1. qui dicit clausulam illam; *salvo jure addendi;* non excusare, quo minus postea describere debeat in inventario

3 Ampliatur regula, ut * procedat primo, non solum in tutore, verum etiam in curatore testamentario post confirmationem, ut etiam intra tempora constituta proponere debeat suas excusationes, *l. Caius. ff. hoc tit.*
4 Secundo ampliatur, quod * etiam tutor vel curator debeat intra 50. dies proponere omnes excusationes, alioqui post non auditur super non propositis, ut
5 tradit gl *in d. §. qui autem.* Nisi plura * competerent jura, de quibus simul agi non posset, quo casu interim dum agitur de uno, non currit alterius tempus, *l. denunciasse, §. quaeritur, l. quinquennium, ff. ad leg. Iul. de adult.* Vnde & interim dum testamentum accuso falsi, non effluet mihi tempus petendae bonorum possessionis, *l. cum quidam, ff. de bon. poss.* Et interim dum contendo testamentum esse nullum, non currit tempus querelae inofficiosi, *l. contra maiores. C. de inoffic. test. l. propter, ff. hoc tit. & c. Pastoralis*, & ibidem gl. *in verb. audiant, extr. de except.* Idque hac ratione, qui cum excusationes sint separatae, non praesumitur quis per propositionem unius alteri vellet renunciare *l quoties duplici, ff. de*
6 *reg. jur.* expressa * enim remissio ad aliam non extenditur secundum Bart. *in l. si domus. ff. de servit. urb. praed.*
7 Praesertim * quia inducta ad excusandum (quemadmodum est unius causae praepositio) non debet contrarium effectum inducere, *l. legata inutiliter. ff. de adimen. legat.* Quod quidem procedit secundum aliquos, dummodo omnes excusationes ab initio quis proposuerit, quia tunc dicunt sufficere, ut unam probet, & tempora currant, etiamsi ignoraverit sibi jus competere, alias autem secus, *l. scire oportet, §. scire autem, ff. eod.*
8 Idem quoque dicendum * erit, si de novo supervenerit ad ejus notitiam, & hoc jurare velit, ut tradit Port. *in §. fin. num. 2. lit. B. in fin. Instit. hoc tit. per d. c. Pastoralis, extr. de except.*

9 Tertio ampliatur regula, ut * procedat, tam in legitimis, dativis, & testamentariis, ut tradit Balduin. *Instit.*

hoc

hoc tit. in verb. id est qualitercumque. Sed quo ad legitimos, ejus succesſor in Gallia Iacob. Cuiac. *ad l. 13. ff. hoc tit. in princ.* id non admittit, dicens, legitimos non dari, *legitimos ff. de legit. tut.* nec ſe excuſare, vel abdicare poſſe, niſi *ad tempus tantum; eo quod ipſo jure tutores exiſtant, quæ ratio etiam efficit ut ſui hæredes repudiare hæreditatem non poſſint, dicens quoque *contra gloſſam, *in l. excuſare, ff. hoc tit.* hanc excuſationem * proponi & peragi poſſe per procuratorem, 11
ſed per libellum hanc excuſationem fieri non poſſe, cum decreto opus ſit, *l. excuſare, ff. hoc tit,* & ante eum Petr. Stella, Præceptor Molinæi vir apprime doctus, Gallus, & Aurelianenſis, *in l. nec quicquam, §. vbi decretum, num. 32. ff. de offic. proconſ.* Etiamſi pupillus * lite pendente, pubes factus fuerit; eo enim 12
non obſtante, nihilominus lis erit proſequenda propter periculum medii temporis, *l. quamquam, C hoc tit.*

Declaretur regula, ut * non procedat primo, quod 13
tempora ad excuſandum conſtituta non currant, niſi ex quo cognoverint ſe tutores, vel curatores datos; puta, publicato teſtamento, vel denuntiatione in domo facta, *l. 1. ff. de adminiſtr. tut. l. quinquaginta dies, C.* Quæ quidem * denuntiatio maxime fieri debet intra 14
triginta dies, ſi peregre agat tutor, *l. vlt. ff. de tut. & cur. dat. ab his, l. ſcire etiam oportet, §. qui autem ff. hoc tit.* Imo alias innotuiſſe ei qualitercumq; ſufficiet etiam ſi citra teſtationem undecunq; cognoverit, *l. ita autem, § ſi tutor, cum § ſeq. de admin. tut.* Quod * autem 15
cognoverit tutor, pupillus probare debet, *l. hoc autem, ff. de admin. tut.* & ſi aliquæ fuerint conjecturæ, non ignoraſſe tutorem: ipſe, ſi juſta ignoratione ſe tueri voluerit, eam probet neceſſe eſt, *l. pen. C. de peric. tut.*

Secundo non * procedit regula, quo ad datum te- 16
ſtamento ſub conditione, cui non currunt quinquaginta dies, ante cõditionis euentum, *l. pen. §. procedit, ff.*

17 *hic tit.* Id quod etiam † obtinet in curatore, testamento dato, cui etiam non currit tempus, nisi post confirmationem, *d. l. scire, §. qui autem, ff. hoc tit.*

18 Tertio non procedit † in eo, qui adversarii mora fuerit impeditus, quo minus litem institueret, vel perageret *l. si cum, ff. hoc tit.* Vel quando alia justa causa invitus tutor venire prohibetur, valetudine puta, aut tempestate, aut vi fluminis, aut incursione latronum, aut quo alio casu fortuito, qui venia dignus habebitur, & ignoscendum ei erit, si sese intra statuta tempora sistere non potuerit, *d. l. scire, §. consequens autem, vers. si enim quis, ff. hoc tit.* & facit *l. 2. ff. si quis caut.*

19 Quarto * non procedit in tutorib. datis ultra centesimum lapidem, ab eo loco, vbi dati sunt, quibus dantur ad veniendum in singula viginti milliaria dies singuli, & præterea dies triginta ad professionem excusationes, nec vnquam minus sit, quamvis amplius esse possit: nam si itineri non impendatur, viginti dies, qui super sunt ex quinquaginta, semper indulgentur, *l. 3. ff. de verb. singnif.* & ibi Alciat. vt si quis absit quadringentis, & quadraginta milliaribus, hic quidem itineris nomine habebit dies viginti duos, & præterea triginta ad proponendam excusationem. Imo etiam qui absunt centum milliaribus ab eo loco, vbi situm est patrimonium pupilli, plenam habent excusationem, *l. propter litem, §. penult. l. plane, ff. hoc tit.*

20 Quinto non † procedit, quo ad eos, qui non jure dati sunt, qui ipso jure liberantur sine venia. Vt qui testamento dantur, à quibus non oportet: puta à matre vel avo, materno, vel paterno, vel extraneo quolibet; vel quibus non oportet, vt qui à patre dantur filio emancipato, vel naturali; vel quomodo non oportet, vt qui dantur verbis precariis, non directis, *l. 1. ff de confir. tut.* Qui necesse non habent se excusare, nisi confirmati fuerint, *l. 1. C. de testamen. tutel. & l. 1. C. de confirm. tut.* Et licet ante confirmationem inviti tutelam

lam non gerant, tutelæve non obligentur, tamen sua sponte gerentes, æque pupillo tenentur atque confirmati. Sicut & alii sunt, qui gerentes quidem tenentur, sed confirmari non possunt, ut milites, cæci, muti, & mulieres.

SVMMARIA.

1 *Excusatio obtenta ex falsis causis, non liberat tutorem ab administratione & periculo tutelæ. Ampliatur num. 3. 4. 5.*

2 *Ex improbitate sua nemo commodum consequi debet.*

6 *Sententia ex falsis instrumentis lata non valet. Ampliatur num. 8.*

7 *Præscriptio nulla est rei judicatæ ex falsis instrumentis.*

8 *Sententia lata à judice pecunia corrupto, est ipso jure nulla, nec appellatio est necessaria.*

9 *Senentia per ambitionem obtenta, non valet, nec prodest ad excusationem.*

REGVLA. IV.

QVarta regula est; Quod excusatio † obtenta ex fal- 1
sis causis non liberet tutorem ab administratione, & periculo tutelæ, quia est nulla, §. *si quis autem. Instit. hoc tit. l. 1. C. si tutor vel curator.* Ratio autem est, ne quis ex † sua improbitate commodum consequa- 2
tur. Imo ex * tempore dationis tenetur *l. divus, ff. de re* 3
iudic. l. si quis agnitis, ff. de except. & C. si ex fals. caus. per tot. Adeo, ut etsi decreto liberatus * sit, non tamen ex- 4
cusetur, nec ulla restitutione pupillo opus si contra sic liberatum, ob id certe, quoniam tale decretum ex falsa causa, etiam in ipso decreto non expressa, impertitum, est ipso jure nullum, & nullius momenti, secundum Bartol. *in l. Seia egressa. ff. de tut. & curat, dat. ab his.* Quod * etiam procedit, non solum, si sit justa 5
causa, sed etiam si causa fuerit minus competens, siue

minus justa in præjudicium minoris, ut tradit Balduin. *in* §. *fin. in verb. si falsis, Instit. hoc tit. per l.* 1. *C. si tutor* 6 *vel curat.* Sicuti etiam * sententia ex falsis instrumentis lata non valet. *l.* 1. 2. *&* 3. *C. si ex fals. instrum. & l. cum* 7 *precibus, C. de probat.* Nec ulla * ejusmodi rei judica- 8 tæ sit præscriptio, *d. l. si quis agnitis,* maxime * si judex fuerit corruptus, *l. venales, C. quand. provoc. non est ne-* 9 *cess.* Vel quando talis * sententia extorta fuerit ambitione, *l. ult. C. si tut. vel curat.*

CAPVT XXXVI.
De suspectis tutoribus vel curatoribus.

SVMMARIA.

1 *Tutor suspectus quis dicatur.*
2 *Administrator quacunque causa, quæ Prætori justa videtur, removetur.*
3 *Iustæ causæ suspecti tutoris quæ.*
4 *Tutor inimicus patris pupilli ut suspectus removetur.*
5 *Vt tutor removeri possit, levissima causa sufficit.*
6 *Tutor, cujus improbitas tempore testamenti patris erat incognita, non debet à judice confirmari.*
7 *Prodigus tutor esse non potest.*
8 *Qui sibi non parcit, quo ad suam personam, minus alijs parcere creditur.*
9 *Viro constante matrimonio vergente ad inopiam potest uxor dotem repetere.*
10 *Tutor, qui inconsiderate, vel dolo fecit pupillum abstinere hæreditate, suspectus postulatur. & num.* 11.
11 *Tutor affectans administrationem bonorum, suspectus habetur, & ab administratione est removendus. Idem in curatore.*
13 *Testis sponte se offerens ad testificandum, censetur suspectus.*

14 Tutelæ

14 *Tutelarum nundinationem cur leges coerceant.*

15 *Praesides cur sine pecunia datione mittantur ad officia.*

16 *Non credendum Doctoribus, qui data pecunia scholares acquirant.*

17 *Qui nummis datis tutelam occupavit, vel pretio accepto operam dedit, ut non idoneus tutor da[...]ur, is extra ordinem punitur.*

18 *Tutor non conficiens inventarium, pro suspecto habetur.*

16 *Tutor aliquid in inventario omittens, censetur suspectus.*

20 *Tutor removetur ut suspectus, qui aliquid intercepit ex rebus pupillaribus, vel in suos usus exposuit.*

21 *Tutor fraudulenter tutelam gerens, vel non ex fide, suspectus postulatur, licet soluendo sit.*

22 *Melius est damnum antevertere, quam per litium vexationem id postea consequi.*

23 *Tutor suspectus de indemnitate satisdationem licet offerat, tamen remouetur à tutela.*

24 *Tutor in tutela grassans, aut sordide agens, ut suspectus removetur.*

25 *Propter res male venditas tutor ut suspectus removeri potest. Amplia tur num. 26.*

27 *Tutor inferens vim personae pupilli pro suspecto habetur.*

28 *In delictis dolus praesumitur.*

29 *Vis publica vel privata, quando dicatur, & quae sit poena vim inferentis.*

30 *Tutor dolo latitans, ac omittens decerni pupillo alimenta, ut suspectus removetur.*

31 *Pupillus cur in latitantis bonorum possessionem mittatur.*

32 *Tutor qui denegat alimenta indebite, potest ut suspectus removeri, & extra ordinem puniri.*

33 *Tutor mendax est in dolo praesumpto, & ob hoc uti suspectus ab administratione removeri potest.*

34 *Tutor actus sui rationem non communicans contutori, suspectus postulari potest.*

35 *Tutor cessans gerere fraude vel dolo, potest ut suspectus removeri.*

36 *Tutor, qui copiam sui pupillo agere volenti non præstiterit, tanquam suspectus removetur.*

37 *Suspectus dicitur tutor etiam ex moribus.*

38 *Iudex quomodo sciet bonine an mali sint mores tutoris.*

39 *Mater transiens ad secunda vota, ipso jure tutrix esse desinit.*

40 *Frater datus ad simplicem requisitionem matris convolantis ad secundas nuptias, suspectus est.*

41 *Consanguineus inimici suspectus reputatur.*

42 *Tutor, qui pecuniam pupillarem ad comparationem prædiorũ, casu occurente, nõ deposuerit pertinaciter, humilis vinculis coercetur, & pro suspecto habebitur.*

43 *Hostis noster est, & malus administrator, qui impedit nobis bene fieri.*

QVoniam præcedenti capite diximus de excusationibus tutorum & curatorum, conuenit ut hoc loco explicemus de suspectis tutoribus. Et 1. quidem, qui suspecti tutores dicantur. 2. An paupertas sola suspectum faciat? 3. An suspecti sint removendi? 4: Vnde crimen suspecti tutoris descendat. 5. Cui cognitio de suspectis tutoribus competat. 6. Adversus quos detur. 7. An omnibus licitum sit suspectum tutorem accusare. 8. An remotus à tutela, sit infamis nec ne? 9. An pendente accusatione, & quo ad cognitio ejus finiatur, interdicta sit administratio nec ne. Et vltimo, An suspecti postulatio extinguatur, si pendente lite, mors tutoris superueniat. Quod caput ut bene intelligatur, constituimus decem regulis sequentibus absolvere. Quarum prima
1 regula hæc est: Suspectus quis* dicitur ex quacunque causa

causa quæ Prætori justa visa fuerit; *arg. l. 3. §. si tutor. ff. hoc tit.* ibi, *& generaliter, si qua justa causa.* vbi dicitur, quod quis removeatur ab* administratione quacunque 2
causa, quæ Prætori justæ videatur; & ita per illum textum hoc firmat, & pro regula ponit fidelis consultor Philip. Corn. *consil. 175. num. 4 lib. 3.* Iustæ* autem 3
causæ suspecti tutoris variæ in juræ reperiuntur; Quarum prima hæc est; si tutor * fuerit inimicus patris pu- 4
pilli, quæ facit vt ei sit deneganda administratio, *l. tutor, §. si tutor*, & ibi Bartol. & alii, *ff. hoc tit.* & facit *l. in confirmando, in fin ff. de confirm. tut.* Angel. *in §. fin. Instit. eod.* Adeo, vt * etiam levissima causa sufficiat, vt 5
tutor removeri à tutela possit, secundum Bartol. *in l. fin. ff. hoc tit.* & Bald. *in l. quæ fortuitis, C. de pignor. act.* quam inimicitiam si tutor habeat cum fratre pupilli, in arbitrio judicis erit, an velit eum removere nec ne, secundum Bartol. *in d. l. tutor, §. si tutor.*

Secunda causa est suspecti tutoris * justa, si impro- 6
bitas aliqua tutoris post testatoris mortem appareat, quam testator ignoraverit, quo etiam casu non debet talis tutor per judicem acceptari & confirmari, sed potius vtilitas pupilli inspici debet, quam testatoris ordinatio, *d. l. in confirmando, cum l. seq.*

Tertia causa est, si tutor * inceperit male uti pro- 7
pria substantia, seu vergat ad inopiam prodigaliter, & imprudenter vivendo, & bona dilapidando, vt dici possit, quo ad bona sua furiosum facere exitum, vt inquit Vlpianus, *in §. his qui, in fin. ff. de tut. & cur. dat. ab his.* Itaque quidem ut videatur* quodammodo admini- 8
stratore indigere, ad quod facit id, quod sicut dicimus, quod ille qui sibi non parcit, quo ad personam suam, minus alii parcere credatur, *l. 3. §. fin. ff. de bon. eor. qui sibi mort. cons.* vt notatur per gloss. *in l. cum autem, §. malus servus, ff. de ædil. edict.* Sicuti etiam dicimus respectu bonorum, ut scilicet qui bonis suis male utitur, & ita quo ad bona sibi non parcit, minus aliis parcere cre-

datur; & ita præsumendum sit, quod alterius bonis pejus utetur. Nemini enim sapit, qui sibi non sapit.
9 Vnde etiam ex eo, quum quis * incipit male uti substantia sua, datur uxori repetitio dotis, quæ tamen est mariti, & apud eum esse debet regulariter, *l. dotis fructus, in princ. & l. si is qui, §, 1. ff, de jur. dot. l. si constante in princ. ff. sol. matr. l. vbi adhuc, C. de jur. dot. & in §. illud quoque, in authent. de æqual. dot.* Idque ea ratione ne sequatur dotis perditio, ut in dictis juribus habetur, & maxime per Bartolum & alios repetentes, *in d. l. si constante*, quam quidem causam arbitror justam & honestam esse removendi tutorem & administratorem, non obstante, quod adhuc nihil gesserit; quoniam remotio siue impedimentum administrandi etiam ab initio fieri potest, subsistente causa, *§. suspectus, in vers. sed antequam, Instit, de suspect. tut.*

10 Quarta causa est, si * inconsiderate, vel dolo fecerit pupillum abstinere hæreditate, *l. tutor quoque, §. tutores, vers. is tutor, ff. hoc tit.*

11 Quinta causa est si * suaserit alicui ut se institueret, exclusis filijs proprijs, vel nepotibus pupilli: de tali
12 enim homine non potest non * dari sinistra suspicio, sicut dicitur de eo, qui se tutelæ ingerit, *l. scire, §. cum reliquis*, & ibi Bart. *ff. de tut. & cur. dat. ab his.* & tradit gl. *in verb. suspectus, in l. quæ omnia, §. nec ferendus.* ita ex illo textu notando. *ff. de procurat.* ubi etiam Angel. & alii notant. & ita in curatore firmant. Quid enim homo ad malitiam semel deditus non adinveniat, ut minorum res proprias faciat, ut est text. *in authent. ut hi qui obligatas, post princ.* & in affectante tutelam, Crau. *consil.* 18. *num.* 19. & facit in affectante, *l. quæ omnia, §. sed etsi, vers. nec ferendus, ff. de procurat.* Hinc etiam est,
13 quod testis, qui * sponte accedit ad testificandum, censeatur suspectus, secundum gl. *in l. presbyteri, C. de Episc. & cleric.* & Bart. *in l. post legatum, §. penult. ff. de his quib. ut indign.*

Se-

Sexta causa est, si quis * data pecunia improbe tutelam nundinatus fuerit, §. *sed si quis præsens, Inst. hoc tit. l. tutor, §. tutor qui, in fin. ff. eod. l. 1. §. item solent, ff. de offic. Præf. urb.* Habet enim ea nundinatio non obscurũ meditati sceleris argumentum, ne dicam spoliandi pupilli quandam necessitatem, & prætextum: quis enim vereatur in suos usus convertere, quod suo emit impendio? Hinc profecta est * saluberrima Iustiniani constitutio, *Nov. 15. ut Præsides sine ulla pecuniæ datione ad officia mittantur.* Et optime tradit Port. *in §. suspectus, n. 2. vers. secundus casus,* & ibi *in add. Inst. hoc tit.* in Doctoribus, qui data pecunia, scholares acquirunt, illisq; promittunt eo prætextu maria & montes: dicens, illis non esse credendũ, *l. nõ omnes, §. a barbaris, ff. de re mil.* sed talia practicantes per eorum rectorem puniendos esse, etiam si tantum talis Doctor mutuaret pecuniam scholari, ut ea uteretur, per gl. *in l. quin etiam, ff. de calum.* Et hæc * quidem causa in tantum procedit, ut etiam in eos extra ordinem animadvertatur, qui probantur nummis datis, tutelam occupasse, vel pretio accepto, operã dedisse, ut non idoneus tutor daretur, vel consulto, in edendo patrimonio, quantitatem minuisse, vel evidenti fraude, pupillorum bona alienasse, *l. in eos, ff. de tutel. l. tutor quoque, §. tutores, ff. hoc tit.* 14 15 16 17

Septima causa est, si tutor * non confecerit inventarium, *l. ult. §. fin. C. arbit. tut. & l. 3. §. tutores, ff. hoc tit.* & tradit Corn. *consil.* 175 *num.* 4. *l.* 3. & Afflict. *dec.* 207. *in fin.* ubi etiam ampliat ad testamentarium, & quod eo etiam casu non detur adjunctus: quod etiam procedit in matre, & avia, secundum Boer. *decis.* 33. *num.* 100. *& seq.* & Crauet. *consil.* 190. de qua re diximus, *supra regula: Omnis tutor.* 18

Octava causa est, si tutor * aliqua in inventario omiserit, secundum Cornæum, *consil.* 198. *num.* 2. *&* 3. *l.* 1 qui dicit clausulam illam; *salvo jure addendi;* non excusare, quo minus postea describere debeat in inventario 19

3 Ampliatur regula, ut * procedat primo, non solum in tutore, verum etiam in curatore testamentario post confirmationem, ut etiam intra tempora constituta proponere debeat suas excusationes, *l. Caius ff. hoc tit.*

4 Secundo ampliatur, quod * etiam tutor vel curator debeat intra 50. dies proponere omnes excusationes, alioqui post non auditur super non propositis, ut
5 tradit gl *in d. §. qui autem.* Nisi plura * competerent jura, de quibus simul agi non posset, quo casu interim dum agitur de uno, non currit alterius tempus, *l. denunciasse, §. quaeritur, l. quinquennium, ff. ad leg. Iul. de adult.* Vnde & interim dum testamentum accuso falsi, non effluet mihi tempus petendae bonorum possessionis, *l cum quidam, ff. de bon. poss.* Et interim dum contendo testamentum esse nullum, non currit tempus querelae inofficiosi, *l. contra maiores, C. de inoffic. test. l. propter, ff. hoc tit. & c. Pastoralis*, & ibidem gl. *in verb. audiant, extr. de except.* Idque hac ratione, qui cum excusationes sint separatae, non praesumitur quis per propositionem unius alteri vellet renunciare *l quoties duplici, ff. de*
6 *reg. jur.* expressa * enim remissio ad aliam non extenditur secundum Bart. *in l. si domus ff. de servit. urb. praed.*
7 Praesertim * quia inducta ad excusandum (quemadmodum est unius causae praepositio) non debet contrarium effectum inducere, *l. legata inutiliter ff. de adimen. legat.* Quod quidem procedit secundum aliquos, dummodo omnes excusationes ab initio quis proposuerit, quia tunc dicunt sufficere, ut unam probet, & tempora currant, etiamsi ignoraverit sibi jus competere, alias autem secus, *l. scire oportet, §. scire autem, ff. eod.*
8 Idem quoque dicendum * erit, si de novo supervenerit ad ejus notitiam, & hoc jurare velit, ut tradit Port. *in §. fin. num. 2. lit. B. in fin. Instit. hoc tit. per d. c. Pastoralis, extr. de except.*

9 Tertio ampliatur regula, ut * procedat, tam in legitimis, dativis, & testamentariis, ut tradit Balduin. *Instit. hoc*

hoc tit. in verb. id est qualitercumque. Sed quo ad legitimos, ejus sucessor in Gallia Iacob. Cuiac. *ad l. 13. ff. hoc tit. in princ.* id non admittit, dicens, legitimos non dari, *legitimos ff. de legit. tut.* nec se excusare, vel abdicare posse, nisi *ad tempus tantum; eo quod ipso jure tutores existant, quæ ratio etiam efficit ut sui hæredes repudiare hæreditatem non possint, dicens quoque *contra glossam, *in l. excusare, ff. hoc tit.* hanc excusationem * proponi & peragi posse per procuratorem, sed per libellum hanc excusationem fieri non posse, cum decreto opus sit, *l. excusare, ff. hoc tit,* & ante eum Petr. Stella, Præceptor Molinæi vir apprime doctus, Gallus, & Aurelianensis, *in l. nec quicquam, §. vbi decretum, num. 32. ff. de offic. procons.* Etiamsi pupillus * lite pendente, pubes factus fuerit; eo enim non obstante, nihilominus lis erit prosequenda propter periculum medii temporis, *l. quamquam, C hoc tit.*

10 (at "con-"), 11 (at "procuratorem"), 12 (at "enim")

Declaretur regula, ut * non procedat primo, quod 13
tempora ad excusandum constituta non currant, nisi ex quo cognoverint se tutores, vel curatores datos; puta, publicato testamento, vel denuntiatione in domo facta, *l. 1. ff. de administr. tut. l. quinquaginta dies, C.* Quæ quidem * denuntiatio maxime fieri debet intra 14
triginta dies, si peregre agat tutor, *l. vlt. ff. de tut. & cur. dat. ab his, l. scire etiam oportet, §. qui autem ff. hoc tit.* Imo alias innotuisse ei qualitercumq; sufficiet etiam si citra testationem undecunq; cognoverit, *l. ita autem. § si tutor, cum §. seq. de admin. tut.* Quod * autem 15
cognoverit tutor, pupillus probare debet, *l. hoc autem, ff. de admin. tut.* & si aliquæ fuerint conjecturæ, non ignorasse tutorem: ipse, si justa ignoratione se tueri voluerit, eam probet necesse est, *l. pen. C. de peric. tut.*

Secundo non * procedit regula, quo ad datum te- 16
stamento sub conditione, cui non currunt quinquaginta dies, ante cõditionis euentum, *l. pen. §. procedit, ff.*

 hoc

17 *hic tit*. Id quod etiam † obtinet in curatore, testamento dato, cui etiam non currit tempus, nisi post confirmationem, *d. l. scire*, §. *qui autem*, *ff. hoc tit.*

18 Tertio non procedit † in eo, qui adversarii mora fuerit impeditus, quo minus litem institueret, vel perageret *l. si cum*, *ff. hoc tit*. Vel quando alia justa causa invitus tutor venire prohibetur, valetudine puta, aut tempestate, aut vi fluminis, aut incursione latronum, aut quo alio casu fortuito, qui venia dignus habebitur, & ignoscendum ei erit, si sese intra statuta tempora sistere non potuerit, *d. l. scire*, §. *consequens autem*, *vers. si enim quis*, *ff. hoc tit.* & facit *l. 2. ff. si quis caut.*

19 Quarto * non procedit in tutorib. datis ultra centesimum lapidem, ab eo loco, vbi dati sunt, quibus dantur ad veniendum in singula viginti milliaria dies singuli, & præterea dies triginta ad professionem excusationes, nec vnquam minus sit, quamvis amplius esse possit: nam si itineri non impendatur, viginti dies, qui super sunt ex quinquaginta, semper indulgentur, *l. 3. ff. de verb. singnif.* & ibi Alciat. vt si quis absit quadringentis, & quadraginta milliaribus, hic quidem itineris nomine habebit dies viginti duos, & præterea triginta ad proponendam excusationem. Imo etiam qui absunt centum milliaribus ab eo loco, vbi situm est patrimonium pupilli, plenam habent excusationem, *l. propter litem*, §. *penult. l. plane*, *ff. hoc tit.*

20 Quinto non † procedit, quo ad eos, qui non jure dati sunt, qui ipso jure liberantur sine venia. Vt qui testamento dantur, à quibus non oportet: puta à matre vel avo, materno, vel paterno, vel extraneo quolibet; vel quibus non oportet, vt qui à patre dantur filio emancipato, vel naturali; vel quomodo non oportet, vt qui dantur verbis precariis, non directis, *l. 1. ff de confir. tut.* Qui necesse non habent se excusare, nisi confirmati fuerint, *l. 1. C. de testamen. tutel.* & *l. 1. C. de confirm. tut.* Et licet ante confirmationem inviti tutelam

lam non gerant, tutelæve non obligentur, tamen sua sponte gerentes, æque pupillo tenentur atque confirmati. Sicut & alii sunt, qui gerentes quidem tenentur, sed confirmari non possunt, ut milites, cæci, muti, & mulieres.

SUMMARIA.

1 *Excusatio obtenta ex falsis causis, non liberat tutorem ab administratione & periculo tutelæ. Ampliatur num. 3. 4. 5.*

2 *Ex improbitate sua nemo commodum consequi debet.*

6 *Sententia ex falsis instrumentis lata non valet. Ampliatur num. 8.*

7 *Præscriptio nulla est rei judicatæ ex falsis instrumentis.*

8 *Sententia lata à judice pecunia corrupto, est ipso jure nulla, nec appellatio est necessaria.*

9 *Senentia per ambitionem obtenta, non valet, nec prodest ad excusationem.*

REGULA. IV.

QVarta regula est; Quod excusatio † obtenta ex fal- 1
sis causis non liberet tutorem ab administratione, & periculo tutelæ, quia est nulla, §. *si quis autem. Instit. hoc tit. l.* 1. *C. si tutor vel curator.* Ratio autem est,
ne quis ex † sua improbitate commodum consequa- 2
tur. Imo ex * tempore dationis tenetur *l. divus, ff. de re* 3
judic. l. si quis agnitis, ff. de except. & C. si ex fals. caus. per
tot. Adeo, ut etsi decreto liberatus * sit, non tamen ex- 4
cusetur, nec ulla restitutione pupillo opus si contra sic liberatum, ob id certe, quoniam tale decretum ex falsa causa, etiam in ipso decreto non expressa, impertitum, est ipso jure nullum, & nullius momenti, secundùm Bartol. *in l. Seia egressa. ff. de tut. & curat, dat. ab his.* Quod * etiam procedit, non solum, si sit justa 5
causa, sed etiam si causa fuerit minus competens, siue

minus justa in præjudicium minoris, ut tradit Balduin. *in §. fin. in verb. si falsis, Instit. hoc tit. per l. 1. C. si tutor*
6 *vel curat.* Sicuti etiam * sententia ex falsis instrumen-
tis lata non valet. *l. 1. 2. & 3. C. si ex fals. instrum. & l. cum*
7 *precibus, C. de probat.* Nec ulla * ejusmodi rei judica-
8 tæ sit præscriptio, *d. l. si quis agnitis,* maxime * si judex
fuerit corruptus, *l. venales, C. quand. provoc. non est ne-*
9 *cess.* Vel quando talis * sententia extorta fuerit ambi-
tione, *l. ult. C. si tut. vel curat.*

CAPVT XXXVI.

De suspectis tutoribus vel curatoribus.

SVMMARIA.

1 *Tutor suspectus quis dicatur.*

2 *Administrator quacunque causa, quæ Prætori justa videtur, removetur.*

3 *Iustæ causæ suspecti tutoris quæ.*

4 *Tutor inimicus patris pupilli ut suspectus removetur.*

5 *Vt tutor removeri possit, levissima causa sufficit.*

6 *Tutor, cujus improbitas tempore testamenti patris erat incognita, non debet à judice confirmari.*

7 *Prodigus tutor esse non potest.*

8 *Qui sibi non parcit, quo ad suam personam, minus alijs parcere creditur.*

9 *Viro constante matrimonio vergente ad inopiam potest uxor dotem repetere.*

10 *Tutor, qui inconsiderate, vel dolo fecit pupillum abstinere hereditate, suspectus postulatur. & num.* 11.

11 *Tutor affectans administrationem bonorum, suspectus habetur, & ab administratione est removendus. Idem in curatore.*

13 *Testis sponte se offerens ad testificandum, censetur suspectus.*

14 Tutela

14 *Tutelarum nundinationem cur leges coerceant.*

15 *Præsides cur sine pecunia datione mittantur ad officia.*

16 *Non credendum Doctoribus, qui data pecunia scholares acquirant.*

17 *Qui nummis datis tutelam occupavit, vel pretio accepto operam dedit, ut non idoneus tutor daretur, is extra ordinem punitur.*

18 *Tutor non conficiens inventarium, pro suspecto habetur.*

16 *Tutor aliquid in inventario omittens, censetur suspectus.*

20 *Tutor removetur ut suspectus, qui aliquid intercepit ex rebus pupillaribus, vel in suos usus exposuit.*

21 *Tutor fraudulenter tutelam gerens, vel non ex fide, suspectus postulatur, licet soluendo sit.*

22 *Melius est damnum antevertere, quam per litium vexationem id postea consequi.*

23 *Tutor suspectus de indemnitate satisdationem licet offerat, tamen remouetur à tutela.*

24 *Tutor in tutela grassans, aut sordide agens, ut suspectus removetur.*

25 *Propter res male venditas tutor ut suspectus removeri potest. Amplia-tur num. 26.*

27 *Tutor inferens vim personæ pupilli pro suspecto habetur.*

28 *In delictis dolus præsumitur.*

29 *Vis publica vel privata, quando dicatur, & quæ sit pœna vim inferentis.*

30 *Tutor dolo latitans, ac omittens decerni pupillo alimenta, ut suspectus removetur.*

31 *Pupillus cur in latitantis bonorum possessionem mittatur.*

32 *Tutor qui denegat alimenta indebite, potest ut suspectus removeri, & extra ordinem puniri.*

33 *Tutor mendax est in dolo præsumpto, & ob hoc uti suspectus ab administratione removeri potest.*

34 *Tutor actus sui rationem non communicans contutori, suspectus postulari potest.*

35 *Tutor cessans gerere fraude vel dolo, potest ut suspectus removeri.*

36 *Tutor, qui copiam sui pupillo agere volenti non præstiterit, tanquam suspectus removetur.*

37 *Suspectus dicitur tutor etiam ex moribus.*

38 *Iudex quomodo sciet bonine an mali sint mores tutoris.*

39 *Mater transiens ad secunda vota, ipso jure tutrix esse desinit.*

40 *Frater datus ad simplicem requisitionem matris convolantis ad secundas nuptias, suspectus est.*

41 *Consanguineus inimici suspectus reputatur.*

42 *Tutor, qui pecuniam pupillarem ad comparationem prædiorũ, casu occurente, nõ deposuerit pertinaciter, humilis vinculis coercetur, & pro suspecto habebitur.*

43 *Hostis noster est, & malus administrator, qui impedit nobis bene fieri.*

QVoniam præcedenti capite diximus de excusationibus tutorum & curatorum, conuenit ut hoc loco explicemus de suspectis tutoribus. Et 1. quidem, qui suspecti tutores dicantur. 2. An paupertas sola suspectum faciat? 3. An suspecti sint removendi? 4: Vnde crimen suspecti tutoris descendat. 5. Cui cognitio de suspectis tutoribus competat. 6. Adversus quos detur. 7. An omnibus licitum sit suspectum tutorem accusare. 8. An remotus à tutela, sit infamis nec ne? 9. An pendente accusatione, & quo ad cognitio ejus finiatur, interdicta sit administratio nec ne. Et vltimo, An suspecti postulatio extinguatur, si pendente lite, mors tutoris superueniat. Quod caput ut bene intelligatur, constituimus decem regulis sequentibus absolvere. Quarum prima
1 regula hæc est: Suspectus quis* dicitur ex quacunque causa

causa quæ Prætori justa visa fuerit; *arg. l. 3. §. si tutor, ff. hoc tit.* ibi, *& generaliter, si qua justa causa.* vbi dicitur, quod quis removeatur ab* administratione quacunque 2
causa, quæ Prætori justæ videatur; & ita per illum textum hoc firmat, & pro regula ponit fidelis consultor Philip. Corn. *consil. 175. num. 4 lib. 3.* Iustæ* autem 3
causæ suspecti tutoris variæ in juræ reperiuntur; Quarum prima hæc est; si tutor * fuerit inimicus patris pu- 4
pilli, quæ facit vt ei sit deneganda administratio, *l. tutor, §. si tutor*, & ibi Bartol. & alii, *ff. hoc tit.* & facit *l. in confirmando, in fin ff. de confirm. tut.* Angel. *in §. fin. Instit. eod.* Adeo, vt * etiam levissima causa sufficiat, vt 5
tutor removeri à tutela possit, secundum Bartol. *in l. fin. ff. hoc tit.* & Bald. *in l. quæ fortuitis, C. de pignor. act.* quam inimicitiam si tutor habeat cum fratre pupilli, in arbitrio judicis erit, an velit eum removere nec ne, secundum Bartol. *in d. l. tutor, §. si tutor.*

Secunda causa est suspecti tutoris * justa, si impro- 6
bitas aliqua turoris post testatoris mortem appareat, quam testator ignoraverit, quo etiam casu non debet talis tutor per judicem acceptari & confirmari, sed potius vtilitas pupilli inspici debet, quam testatoris ordinatio, *d. l. in confirmando, cum l. seq.*

Tertia causa est, si tutor * inceperit male uti pro- 7
pria substantia, seu vergat ad inopiam prodigaliter, & imprudenter vivendo, & bona dilapidando, vt dici possit, quo ad bona sua furiosum facere exitum, vt inquit Vlpianus, *in §. his qui, in fin. ff. de tut. & cur. dat. ab his.* Itaque quidem ut videatur* quodammodo admini- 8
stratore indigere, ad quod facit id, quod sicut dicimus, quod ille qui sibi non parcit, quo ad personam suam, minus alii parcere credatur, *l. 3. §. fin. ff. de bon. eor. qui sibi mort. cons.* vt notatur per gloss. *in l. cum autem, §. malus servus, ff. de ædil. edict.* Sicuti etiam dicimus respectu bonorum, ut scilicet qui bonis suis male utitur, & ita quo ad bona sibi non parcit, minus aliis parcere cre-

 datur

datur ; & ita præsumendum sit, quod alterius bonis pejus utetur. Nemini enim sapit, qui sibi non sapit.
9 Vnde etiam ex eo, quum quis * incipit male uti substantia sua, datur uxori repetitio dotis, quæ tamen est mariti, & apud eum esse debet regulariter, *l. dotis fructus, in princ. & l. si is qui, §, 1. ff, de jur. dot. l. si constante in princ. ff. sol. matr. l. vbi adhuc, C. de jur. dot. & in §. illud quoque, in authent. de æqual. dot.* Idque ea ratione ne sequatur dotis perditio, ut in dictis juribus habetur, & maxime per Bartolum & alios repetentes, *in d. l. si constante*, quam quidem causam arbitror justam & honestam esse removendi tutorem & administratorem, non obstante, quod adhuc nihil gesserit ; quoniam remotio siue impedimentum administrandi etiam ab initio fieri potest, subsistente causa, *§. suspectus, in vers. sed antequam, Instit, de suspect. tut.*

10 Quarta causa est, si * inconsiderate, vel dolo fecerit pupillum abstinere hæreditate, *l. tutor quoque, §. tutores, vers. is tutor, ff. hoc tit.*

11 Quinta causa est si * suaserit alicui ut se institueret, exclusis filijs proprijs, vel nepotibus pupilli: de tali
12 enim homine non potest non * dari sinistra suspicio, sicut dicitur de eo, qui se tutelæ ingerit, *l. scire, §. cum reliquis*, & ibi Bart. *ff. de tut. & cur. dat. ab his.* & tradit gl. *in verb. suspectus, in l. quæ omnia, §. nec ferendus.* ita ex illo textu notando. *ff. de procurat.* ubi etiam Angel. & alii notant. & ita in curatore firmant. Quid enim homo ad malitiam semel deditus non adinveniat, ut minorum res proprias faciat, ut est text. *in authent. ut hi qui obligatas, post princ.* & in affectante tutelam, Crau. *consil. 18. num. 19.* & facit in affectante, *l. quæ omnia, §. sed etsi, vers. nec ferendus, ff. de procurat.* Hinc etiam est,
13 quod testis, qui * sponte accedit ad testificandum, censeatur suspectus, secundum gl. *in l. presbyteri, C. de Episc. & cleric.* & Bart. *in l. post legatum, §. penult. ff. de his quib. ut indign.*

Se-

Sexta causa est, si quis * data pecunia improbe tutelam nundinatus fuerit, §. *sed si quis præsens, Inst. hoc tit. l. tutor, §. tutor qui, in fin. ff. eod. l. 1. §. item solent, ff. de offic. Præf. urb.* Habet enim ea nundinatio non obscurũ meditati sceleris argumentum, ne dicam spoliandi pupilli quandam necessitatem, & prætextum: quis enim vereatur in suos usus convertere, quod suo emit impendio? Hinc profecta est * saluberrima Iustiniani constitutio, *Nov. 15. ut Præsides sine ulla pecuniæ datione ad officia mittantur.* Et optime tradit Port. *in §. suspectus, n. 2. vers. secundus casus,* & ibi *in add. Inst. hoc tit.* in Doctoribus, qui data pecunia, scholares acquirunt, illisq; promittunt eo prætextu maria & montes: dicens, illis non esse credendũ, *l. nõ omnes, §. a barbaris, ff. de re mil.* sed talia practicantes per eorum rectorem puniendos esse, etiam si tantum talis Doctor mutuaret pecuniam scholari, ut ea uteretur, per gl. *in l. quin etiam, ff. de calum.* Et hæc * quidem causa in tantum procedit, ut etiam in eos extra ordinem animadvertatur, qui probantur nummis datis, tutelam occupasse, vel pretio accepto, operã dedisse, ut non idoneus tutor daretur, vel consulto, in edendo patrimonio, quantitatem minuisse, vel evidenti fraude, pupillorum bona alienasse, *l. in eos, ff. de tutel. l. tutor quoque, §. tutores, ff. hoc tit.* 14 15 16 17

Septima causa est, si tutor * non confecerit inventarium, *l. ult. §. fin. C. arbit. tut. & l. 3. §. tutores, ff. hoc tit.* & tradit Corn. *cons.* 175. *num.* 4. *l.* 3. & Afflict. *dec.* 207. *in fin.* ubi etiam ampliat ad testamentarium, & quod eo etiam casu non detur adjunctus: quod etiam procedit in matre, & avia, secundum Boer. *decis.* 33. *num.* 100. *& seq.* & Crauet. *cons.* 190. de qua re diximus, *supra regula: Omnis tutor.* 18

Octava causa est, si tutor * aliqua in inventario omiserit, secundum Cornæum, *cons. l.* 198. *num.* 2. *&* 3. *l.* 1 qui dicit clausulam illam; *salvo jure addendi;* non excusare, quo minus postea describere debeat in inventario 19

tario res, quas postea invenerit, & quod contra eum, qui omiserit aliqua in inuentario, dolus præsumatur, secundum Grat. *cons. 25. num. 6. lib. 2.* & Iason. *cons. 2. vers. quarto moueor. lib. 2.*

20 Nona causa est, si tutor * aliqua interceperit ex rebus pupillaribus, vel in vsus suos exposuerit, *l. tutor. §. nunc videamus, ff. hoc tit.*

21 Decima causa est, si non ex * fide, id est, fraudulenter tutelam gesserit, licet soluendo sit, *l. si creditores, ff. de priuileg. credit. §. suspectũ, Instit, de suspect. tut.* Lon-
22 ge enim * melius est damnum antevertere, quam per litium vexationem, id postea consequi curare, *l. 1. C.*
23 *quand. lic. vnicuiq. sine iud. vend.* Nam qui * fraudulenter tutelam administrauit, etiamsi satis offerat, ut suspectus remouetur. Imo etsi iam satisdederit; nam & semper magis pupillo expedit rem suam saluã esse, quã tabulas cautionis habere, *l. suspectus fieri, ff. hoc tit. & l. plus cautionis, ff. de reg. iur.* aut incertum eius euentũ expectare, *l. pupilli, ff. quod fals. tut. aut.* Et post vulneratam causam (ut ait Iustinianus) remedium quærere, *l. vlt. C. in quib. caus. integr. restit. non est neces.* Præterea ut sint fortassis in tutore facultates pupilli, tamen morum saltem habenda est ratio, *l. cum plures, §. cum tutor, ff. de administr. tut.* ut suspecto homini nequaquam sit committenda pupilli uita: nam & plurimum refert, apud quos primam illam rudemque ætatem pupillus transigat. Tutorem enim non facultates. sed fraudulenta administratio, & callida conuersatio suspectum
24 faciunt. Itaque si in tutela * grassatus est, aut sordide egit iam, ut suspectus quoque remouetur, *d. l. tutor. §. nunc videamus, ff. hoc tit.*

25 Vndecima causa est, si quid * perniciose egerit tutor: puta, vendendo res pro ære alieno, quæ potest aliunde solui, vel alias non subsistente legitima causa, *l. tutor quoq;. §. Seuerus, ff. hoc tit. l. 1. in princ. & l. magis puto. §. ne passim, ff. de reb. eor.* & facit *l. quæ tutores. C. de administr.*

ministr. tut. Quod procedit, etiamsi * testator generaliter licentiam vendendi concessisset; quia debuerat vendere causa subsistente, alias interim vendendo cum vendere non posset, dicitur dolum facere, & pupillum spoliare: ut notat Bartol. *in l. in alio, ff. de alim. & cib. leg.* Angel. *consil. 75.* & Alex. *consil. 74. num. 2. & 3. lib. 7.* & facit *d. l. tutor quoque, §. Seuerus ff. hoc tit.* 26

Duodecima causa est, si tutor * vim intulerit personæ pupilli, quæ violentia incidit in crimen Legis Iuliæ de vi publica, si fuerit illa cum armis, quæ est pœna deportationis, *l. qui dolo, §. fin. ff. ad leg. Iul. de vi publ.* In delictis siquidem * præsumitur esse dolus, *c. 1. extr. de præsumpt. & in l. 1. C. ad leg. Cornel. de Sicar. & l. si non convitii, C. de iniur.* Secus vero * dicendum erit, si vis illata fuerit sine armis, cum illa censeatur vis priuata, §. *item lex Iulia de vi publica, Instit. de publ. jud.* ubi fit ista differentia inter vim publicam, & vim priuatam, & determinatur utriusque pœna, videlicet quod vis publica puniatur pœna deportationis, vis vero priuata pœna confiscationis tertiæ partis bonorum, ad quod etiam facit *l. 1. in princ. ff. ad leg. Iul. de vi priv.* 27 28 29

Decima tertia causa est, si sui * copiam non fecerit tutor latitans scilicet dolo, quo minus pupillo decernantur alimenta, §. *si quis tutor, Instit. hoc tit. l. tutor, §. tutor, & l. impuberibus, §. præterea, ff. hoc tit.* Ratio est, cum enim alimenta sint pupillo decernenda pro modo facultatum, *l. final. ff. ubi pupill. educ. deb.* ad eam rem recte expendendam, tutoris * præsentia omnino opus est: qui, si latitat, privatur usu, & possessione rerum suarum, ut hoc tædio & incommodo provocatus cumpareat, reique servandæ causa pupillus in possessionem bonorum tutores mittatur, *d. l. impuberibus, §. præterea.* Non quidem ut pupillus inde alatur sed ut ex bonis tutoris pupillo cautum sit, unde damna reposcat, si forte de sorte suarum, facultatum, dum certi sumptus pro alimentis ei non sunt constituti, cadat: 30 31

man

nam si tutor maneat contumax, contemnatque prædictam missionem, ut suspectus removeri poterit, *d. §. si quis tutor, & d. l. fin.* eritque jam prædicta missione pupillo magis prospectum; quia cum latitat tutor, non potest pupillus actione tutelæ commode experiri, ideoque jam utitur jure facili sui pignoris. Deinde qui copiam sui non facit, jam fuga condemnat fugientem, ut dici solet, *d. §. præterea.* Et prædicta pro-
32 cedunt multo magis, si tutor præsens est, nec latitans, dicat tamen tanquam inopi non posse decerni alimenta, qui post convictus de mendacio, etiam extra ordinem punitur, *d. §. sed si quis Inst. hoc tit. & l. tutor qui, ff. hoc tit.* Hic enim compertus dolus merito ejus fidem
33 elevat. Et generaliter * idem dicendum est in omni mendace, cum leges odio semper habeant mendaces, qui etiam tanquam dolosus & suspectus removeri debet ab administratione: ut tradit Socin. *con. 213. verb. convincitur, vers. quarto quia, & vers. quinto & ultimo, lib. 2.*

34 Decima quarta causa est, si tutor * administrationem non communicaverit contutori, *l. actus, ff. de ad-*
35 *ministrat. tut.* Vel si cessaverit * in tutela, vel nihil ges-
36 serit, *l. 2. & 3. C. hoc tit.* Vel si in * judicium vocatus non
37 comparuerit, *l. impuberib. §. item si tutor, ff. hoc tit.* Aut * si moribus talis sit, ut merito suspectus sit. *l. suspectum, ff. hoc tit. & §. fin. Instit. eod.* Mores siquidem tutoris maxime inspiciendi sunt, *l. cum plures. §. cum tut. ff. de administr. tut.* Ne improbo aut suspecto homini vita, & educatio pupilli committatur; cum referat plurimum apud quos, vel cum quibus pupillus rudem illam ætatem transigat, quibusque ea ætas credatur. Sed dicet
38 fortasse aliquis, quomodo * sciet Iudex boni-ne an mali sint mores tutoris? cum, qui jam candidis sint externis moribus, ut Angelos propemodum existimes, hi plerumque sint pessimi tutores; quia intus & in cute late venenum. Inter cætera quippe scelera, quæ malus

lus spiritus illis subministrat, artem quoque tradit ita nocendi, ut vix ipso rerum exitu (quamquam tum sero) percipias malum, qualis & Macedo fuit olim *l. 1. ff. ad S Ctum Maced.* Sed dicendum est tutissimum esse consilium, ut Iudex cogniturus de suspecto, exigat mores ejus, qui suspectus postulatur, ad normam boni & æqui, hoc est, ad formulam legum, imprimis naturalium, deinde civilium, quibus tota sanctio Romana scatet, si reiecta Commentatorum altercatione inspicias eam diligenter.

Decima quinta causa est, quando * mater convolauerit ad secunda vota, quæ suspecta est triplici ratione: Primo, ratione morum inhonestorum: Secundo, ratione immutatæ affectionis: Tertio, ratione præsumptæ de cætero dilapidationis: ut tradit Bald. *consil.* 96 *lib.* 4. Idem quoque dicendum * erit de fratre matris, qui convolaverit ad secundas nuptias, dato ad simplicem requisitionem ejusdem matris, ex abrupto, qui etiam suspectus est, *l. lex quæ tutores*, ubi Bart. *C. de administr. tut. arg. c. accedens, 2 ut lit. non contest.* ubi consanguineus * inimici, propter consanguinitatem suspectus reputatur, ad quod facit textus, in fratre, *in l. 1. C. si rect. provin.* & Bald. per illum textum, *ibi; propinquos, participes, consiliarios, domesticosque locum habeat. Clem. Pastoralis, §. Pisana, de re jud.* 39 40 41

Decima sexta causa est, si tutor pecuniam * non contulerit ad prædiorum comparationem, casu occurrente, quo casu etiam humilis vinculis coercetur publicis, & insuper suspectus habetur *l. 3. §. tutores, qui repertorium, ff. hoc tit.* Vel si falso * aliquid persuaserit tutor alicui, ne pupillo benefaceret, donando aut aliis modis, *arg. l. si legatarius, ff. de dol. mal.* qui enim impedit nobis benefieri, is ex animo est hostis noster, & malus administrator. 42 43

SUM-

SVMMARIA.

1 *Paupertas sola non facit quem suspectum, si alioqui fidelis sit, & diligens.*

2 *In tutore fidem & diligentiam, non opes aut fortunam requirimus. num. 11.*

3 *Tutor aut curator non tenetur quicquam de suo erogare, nec egenum de suo alere.*

4 *Divitiæ, ut probum quem non faciunt, imo fere improbum: sic nec paupertas facit quem improbum, sed fere probum.*

5 *Paupertas hominem in bonis moribus detinet, & industrium facit.*

6 *Paupertatis laudes.*

7 *Quæ leges optimæ.*

8 *Divitiæ probis & bonis absunt ingeniis.*

9 *Inopiæ pauca desunt, avaritiæ omnia.*

10 *Modicitas laudata.*

12 *Tutori testamentario magis confidunt jura, quam dativo.*

13 *Paupertas in initio tutelam quomodo impedire possit.*

14 *Paupertas non est justa causa, ut quis removeatur, sed ut alius ei curator, si judici videbitur, adjungatur.*

15 *Pauper ditescens, cur protinus non æstimetur spoliare pupillum.*

16 *In dubio honestiorem conjecturam sequimur.*

17 *Tutor pauper, reddita ratione, repertus dives, an præsumatur factus dives de bonis pupillis.*

REGVLA II.

1 REgula secunda est: Quod* paupertas sola non faciat quem suspectum, si alioqui fidelis est & diligens, §. *fin, Instit. hoc tit. l. suspectum, vers. enimvero, ff. eod. l. in postulandis, & l. pietatis, C. eod.* Neque enim, cùm de fide hominis agitur, culpanda est fortuna, si modo alioquin boni mores hominem commendent.

Nec

——*Nec si miserum fortuna Sinonem* (ait Maro)
Finxit, vanum etiam, mendacemq́ improba finget.

Deinde non efficit paupertas, quin sit aliquis bonus œconomus, & recte tueri sciat rem familiarem, prudenterque aliena negotia administrare. In tutore enim * fidem & diligentiam, non opes aut fortunas 2
requirimus ; Et quod tutor, aut * curator non coga- 3
tur in tutelam quicquam de suo erogare, nec egenum de suo alere compellatur, *l. jus alimentorum*, §. *sed si egeni. ff. ubi pupil. educ.* Præterea * quemadmodum divi- 4
tiæ probum quem non faciunt, imo vero improbum : sic nec paupertas facit quem improbum, sed fere probum, *l. scire*, §. *cum reliquis, ff. de tut. & curat.* Illa enim, ut dicit Ælianus, hominem in * bonis moribus deti- 5
net, & industrium facit, ut jam paupertatis * illud pro- 6
prium esse noris, quod homines bonos reddat : Magna siquidem possessio paupertas, sapienter ipsam ferentibus : thesaurus qui nequeat auferri, baculus firmissimus, inculpabilis possessio, diversorium ab insidiis tutum. Vnde * Diodor. Siculus *lib.* 2. eas docet o- 7
ptimas esse leges, quibus non divites, sed honesti prudentesque homines fierent. Paupertas enim honesta invincibilem legis * athletam constituit : ut ait Nilus 8
Philosophus. Peculiare etiam est, ut divitiæ bonis & probis absint ingeniis, ut Cicero *in fin. lib.* 1. *Offic.* rem difficilem putet, affluentibus copiis ditari sapientem. Proinde solidæ felicitatis loco ponimus, bonis viris abesse divitias, dummodo non premantur egestate. Inopiæ enim * pauca desunt, avaritiæ omnia : ut Pu- 9
blius Mimus habet. Modicitas * ergo ad naturæ legem 10
composita, sapientem tranquillat, & pro sententia Apulei, Philosophiæ est vernacula, frugi est, & sobria, habitu secura, ut quæ nec fastu se tollat, nec deprimat impotentia: quæ nec ventris, nec inguinum delicias, vel velit ullas, vel possit. Quæ cum ita sint, non immerito ICtus Sabinum eo maximo nomine commenda-

re perrexit, quod amplitudine facultatem non molestabatur. Sic olim Fabricii, Curii, Quintii, Attilii, aliique clarissimi Imperatores, paupertatis gloria excelluerunt. Legimus quoque apud Ælium Lampridium, Alexandrum Severum pauperes honorasse, & multis commodis eos auxisse. Similiter Antoninum Philosophum multis pauperibus dignitates Tribunitias ædilitiasque contulisse: ut scribit Iulius Capitolinus.
11 Plus * enim conferunt boni mores in paupere, quam divitiæ multæ in divite, ad fidem præstandam, secundum gl. *in l. adoptio, in fin. cum similib. ff. de adopt.* Ad quod facit illud Terentii:

Heu, heu, quamvis mihi mala paupertas est,
Hoc unum tamen curavi, ut esset fides.

12 Et hæc * regula maxime procedit in tutore testamentario, & affine: de quo tutore testamentario jura magis confidunt, quam de cæteris, juxta ea quæ habentur, *in l. de creationibus, C. de Ep. audient. & l. fin. sed cum antiquas, vers. etsi quidem pater, C. de curat. furios. & l. pen. ff. eod. tit.*

13 Declaratur hæc regula, ut * non procedat in paupere ab initio, ante cœptam administrationem, si non potest satisdare ob inopiam, rem pupilli salvam fore: quo casu non admittitur, non sane quasi suspectus, nec tanquam pauper, sed satisdationis defectu, id est, tanquam is, qui non satisdat, cum satisdare debeat, licet non sit removendus à tutela, quam ceperit administrare: secundum Port. *in §. suspectus, n. 9.* & ibi Balduin. *in verb. removendus non est. Instit. hoc tit.*

14 Declaratur * secundo non procedere; quando pauperi ex judicis arbitrio adjunctus fuerit curator, quod fieri potest, juxta *d. l. pietatis. C. eod.* Tutor quoque, si durante tutela ditescat, non ob hoc præsumitur su-
15 spectus, ut dives factus * ex rebus pupilli, sed aliunde: Nam cum leges nostræ fateantur, pauperibus non esse interdictum patrimonii augmentum, quod laboribus,

bus, & multis casibus quæritur, *l. si defunctus, C. arbit. tutel.* & velint nos, quamdiu vivimus, id sperare justis rationibus aliquando obventurum, *l. si creditores, in fin. ff. de separat.* Et è diverso nullam recipiant temere suspicionẽ turpis quæstus, *l. Quintus Mutius, ff. de donat. int. vir. & ux.* nos in dubio * sequemur honestiorem 16
conjecturam, nempe ut aliunde potius juste rem suam auxisse tutor credatur, *l. merito ff. pro soc.* & tradit Frãcisc. Cremon. *sing. 6.* Quod procedit * maxime, quan- 17
do tutor pauper reddiderit bonam rationem suæ administrationis: Licet enim iste tutor reperiatur factus dives, cum ante tutelam esset pauper; non tamen præsumitur per hoc factus locupletior, & dives de bonis pupilli, & domini sui, nisi probationib. & conjecturis manifestis hoc colligeretur; sed de bonis suis propriis hoc fecisse præsumeretur, secundum Rom. *cons. 159.* Fred. de Senis, *cons. 57.* Curt. *consil. 71. conclus. 7.* Alex. *consil. 62. num. 13. lib. 4. & consil. 51. lib. 6.* & late habetur per Crauet. *cons. 191. num. 8. & cons. 129. num. 3. l. 1.* ubi plures conjecturas ponit. Et dicunt quod erit conjectura contra eum, si non fecerit solemnia, inventarium, & librum rationum, vel si ejus facultates non sufficerent ad victum & vestitum totius familiæ, cum ejus exercitio, habita consideratione ad illius, & suorum filiorum vitam, & exercitium: ut pulchre tradit Roland. à Val. *cons. 49. num. 24. lib. 1.* & Paris. *cons. 80. num. 8. & 12. l. 1.* ad quæ faciunt, adducta per doctiss. Roderic. Suarẽ *tit. de las Ganancias, n. 30. & seq. charta 371.* ubi in simili loquitur de confessione dotis facta à marito mulieri, & de emptione bonorũ, facta à marito nomine uxoris, de pecuniis uxoris: dicens, non prodesse talem confessionem uxori, stantibus supradictis conjecturis in contrarium, ad quas conjecturas admonet judices, ut multum advertant, quibus cessantibus, tutor de suis bonis & ejus industria dives erit præsumendus: attento quod nemo locupletior factus ex re ali-

aliena, seu ex fructibus alienis præsumatur, nisi probetur, secundum Gomes. *in §. actiones, num. 21. Inst. de act.* & Menoch. *de recup. pos. remed. 15. q. 40. num. 586.* Suar. *alleg. 26. num.* ubi ponit, quando etiam quis dicatur factus locupletior indirecte.

SUMMARIA.

1 *Suspecti sunt removendi, & quare.*
2 *Ut judex, ita & tutor suspectus rejiciendus.*
3 *Iudex ex officio potest removere tutorem suspectum.*
4 *Dolus quid.*
5 *Culpa quid.*
6 *Tutor removeri potest ob latam negligentiam.*
7 *Quando dolus, vel lata negligentia est, circa rem modicam, adjungitur curator, nec tutor removetur.*
8 *An tutores ob levissimam culpam removeantur.*
9 *Levissima culpa quæ.*
10 *Tutor ob cessationem de dolo suspectus fieri potest, etiamsi nihil gesserit.*
11 *An ob solam ignavia culpam tutor removeri possit?*
12 *Suspecti datio, sive confirmatio, debet ab initio impediri.*
13 *Actus non potest incipere à casu, quo finiri debet.*
14 *Tutor non potest accusari suspectus criminaliter.*
15 *Tutor conjunctus, vel consanguineus pupilli, non removetur ut suspectus, sed illi curator adjungitur. Ampliatur num 16. Limitatur num. 17. 18.*
19 *Tutor allegatus suspectus an possit in totum removeri, vel sit associandus, & an lite pendente, super suspicione, debeat ei administratio interdici?*
20 *Patronus tutor non removetur ut suspectus.*
21 *Tutor non removetur ut suspectus, ob dolum extra tutelam commissum.*

REGULA III.

TErtia regula est; Quod * suspecti tutores regulariter sint removendi, *l. pietatis, & l. fin. C. hoc tit.* Idque

quæ hac ratione, ne malevoli grassentur in alienis bonis, *l. ex maleficiis, ff. de act. & oblig.* & ne sera nimium existat pœnitentia: si enim Iudex suspectus reijcitur, mirum esse non debet, si tutor * aut curator rejicia- 2
tur.

Ampliatur hæc regula, quod * etiam judex tuto- 3
rem suspectum removere poterit ex causa, quæ justa ei videbitur, *l. tutor quoque, §. præterea, ff. hoc tit.* Cravet. *cons.* 190. *num.* 8.

Secundo ampliatur, quod * tutor removeri pote- 4
rit, ut suspectus, non solum pro dolo, id est, aperta * ma- 5
chinatione fallaciter admissa, & circumventione fraudulenta, sed etiam pro culpa. id est, segnitia, desidia, vel negligentia, *l. 3. §. fin. ff. hoc tit.* & faciunt notata Baldi *in l. quæ fortuitis, C. de pign. act.* Christ. Porc. *Instit. de suspect. tut. num.* 8. *& ibi in addit. per l. hæ enim, §. final. ff. hoc tit.*

Tertio ampliatur, quod * etiam tutor ut suspectus 6
removeri poterit pro lata negligentia, quia prope fraudem accedit, *l. impuberibus, §. si non fraus, ff. eod. l. tutor, qui repertorium, §. competit, ff. de administr. tut.* ut cum quis in rebus suis diligens, alienas improbe negligit, quas tamen non minus, quam suas procurare deberet. Neq; enim (inquit Cels.) *in l. quod Narva, ff. de pos.* fraude caret, qui non eam curam præstat in alienis negotiis, quæ suscepit tuenda, quam in suis solet. Ve-
rum hæ * duæ præcedentes ampliationes locum non 7
habent, quando esse dolus, vel lata negligentia circa rem modicam: quo quidem casu ei adjungitur curator, secundum Corn. *consil.* 198. *num.* 7. *lib.* 1. *& cons.* 175. *num.* 6. *lib.* 3.

Quarto ampliatur, quod etiam tutor removeatur ob 8
levissimam culpam, *l. 3. §. fin. ff. hoc tit.* quæ * exactissimam rei custodiendæ diligentiam desiderat, *l. in lege Aquilia, ff. ad leg. Aquil.* Veluti quando quis quocunq; modo potuit prævidere, & non prævidit, vel quando

 non

non adhibuit solertissimam diligentiam, ut tradit Crauet. *cons. 97. num. 3.* per gl. *in §. praeterea, Inst. quib. mod. re contrah. oblig.* Verum hoc tamen relinquitur arbitrio judicis, *arg. l. 1. ff. de jur. delib. & c. de causis, de off. deleg.* Qui judex tanquam bonus vir debet arbitrari, *juxta l. vir bonus ff. judic. solvi*, & considerare circũstantias, & qualitatem personarum, & qualitatem culpae, utrum sint tales ut immineat suspicio considerabilis nec ne; alias enim fere omnes tutores facile removeri possent ut suspecti; quia rari reperiuntur, quibus nequeant aliqua impingi, juxta illud vulgatum: *Septies in die peccat justus*: Et, *Nemo sine crimine vivit*, ut tradit magni ingenii vir & exquisitae doctrinae Francisc. Duaren. *in l. si mora, in verbis, levissima culpa, ff. solut. matr. argum. l. mora, ff. de usur.*

10 Quarto ampliatur, quod * etiam tutor qui non gessit, sed dolo cessavit, ut suspectus removeri possit, *l. 2.* & ibi gl. *verbo, postula*, ubi declaratur, C. *hoc tit. & l. hae enim, § fin ff. hoc tit.* quia cessatio, peccatum est. Et siquidem tutor sciens hoc sibi munus esse demandatũ, cesset, dolo carere non videtur, sed tamen prius judicio admonebitur, ut tutelam gerat, quod si pertinacius recuset, jam ut suspectus removebitur, *l. impuberibus in fi. ff. hoc tit.* non secus atq; ubi apparet manife-
11 stus dolus, *d. l. 2. C. hoc tit.* Quod * si in cessatione solam ignaviae culpam deprehendimus, non ideo statim removebitur, priusquam aliquid ceperit gerere, *d. l. hae enim, §. qui nihil gesserunt. ff. hoc tit.* quamquam ubi cepit gerere, ob culpam deinde possit removeri.

12 Quinto ampliatur, quod * non solum suspecti sint removendi, sed etiam suspecti datio sive confirmatio, debeat magis ab initio impediri, quia;

Turpius ejicitur, quam non admittitur hospes.

c. quemadmodũ, de jureju. & multa impediunt cõtrahẽda, quae nõ tollunt jam cõtracta, *l. patre furioso ff de his, qui sunt sui vel alie. jur.* & ibi gl. & facit *c. ad Apostolicã,*

de

de reg. jur. Deinde* actus nunquam debet incipere à 13
casu, quo finiri debet, *l. Titio cum moreretur, ff. de usufr. legat.* & tradit Hieron. Grat. *consil.* 115. *num.* 4. *lib.* 1. & facit §. *suspectus, vers. sed & antequam, Instit. hoc tit.* Verum hoc* non procedit, quoad accusationem criminalem, secundum gloss. *in d. vers. sed & ante-* 14
quam, verbo, removeri.

Declaratur regula, ut non procedat* primo in con- 15
juncto, consanguineo, vel affine pupilli, qui licet suspectus, non tamen removetur à tutela, sed adjungitur ei curator, *l. si tutor ff. hoc tit.* ubi habetur; quod tutor suspectus non debeat removeri, sed potius curator adjungi, si est pupillo conjunctus aliquo vinculo necessitudinis, vel affinitatis. Et hoc* maxime pro- 16
cedit, quando tutor deberet removeri ob dolum: quia tunc infamat, *d. l. si tutor*, & ibi gl. Dyn. & Bartol. Verum hæc limitatio* non procedit, quando tutor re- 17
moveretur propter culpam: quia tunc, cum non infamatur, poterit removeri, *l.* 1. §. *ostendimus, ff. hoc tit.* Nec etiam* quando dolus non esset magnus, vel si su- 18
spicio sit debilis, & parvi momenti, secundum Bart. *in d. l. si tutor, & in l. quod vero procuratori, §. sunt quidam.* & ibi Paul. de Castr. *ff. de solut.* & Ang. Aret. *in §. sunt quidam, num.* 4. *in gl. in verb. dicendum, Instit. hoc tit.* Et ideo, pendente* lite, super suspicione hujusmodi non 19
debet ei administratio interdici, secundum Bart. *in d. l. si tutor, num.* 3. Licet Ang. Aret. *in §. suspectus autem, n.* 2. *Instit. hoc tit.* & Afflict. *decis.* 307. *num.* 5. teneant, in totum esse removendum, & lite contestata, administrationem interdicendam, ubi alios allegāt: tamen à prima opinione non est recedendum, quia est communis, quam sequitur Specul. *tit. de actore, vers. item quod si tutor, num.* 18. & præcipue, ut dixi, quādo tutor esset suspectus ex debili causa, ut tradit Castr. *cōs.* 355. *lib.* 2. Licet secus sit, si non fecerit inventarium, vel bona dilapidaverit, aut pupillam ante tempus, vel non

 con-

condigno maritare voluerit. Quo casu in totum erit removendus tutor, etiamsi mater aut avia esset, secundum Afflict. *decis.* 207. *in fin.* & Boer. *decis.* 33. *num.* 100. *& seq.* & ita poterit concordari *d. l.* 1. §. *ostendimus*, *ff. hoc tit.*

20 Declaratur secundo * regula in patrono tutore, quia æquiparatur consanguineo vel affini, *d. l. si tutor*, *ff. hoc tit.* qui etiam licet suspectus sit, non removetur, sed ei curator adjungitur.

21 Declaratur tertio regula, ut* non procedat, quando quid admisisset antequam esset tutor (quamvis in bonis pupilli, vel in tutela) non potest propterea suspectus tutor postulari: quia delictum tutelam præcessit; sunt enim aliæ actiones, *l. tutor quoque*, §. *nunc videamus*, *vers. quod si quid admisit*, *ff. hoc tit.*

SUMMARIA.

1 *Crimen suspecti tutoris, ex leg.* 12. *Tabularum descendit.*

2 *Suspecti crimen idem est quod criminalis accusatio, judicium turpe, actio & postulatio suspecti. num.* 4.

3 *Postulare quid.*

5 *Turpe judicium tutelæ adversus quem detur.*

6 *Iudicia summæ existimationis* Ciceronis *quæ.*

7 *Crimen suspecti tutoris etiam ad curatorem porrigitur.*

8 *Verba legis*, tutor quoque, §. tutoris ff. hoc tit. *ad quæ referantur.*

9 *Quid veniat in hanc actionem.*

10 *Distrahere rationes quid.*

11 *Participium*: distrahendis; *præsentis temporis significationem habet.*

REGVLA IV.

1 QVarta regula est; Quod crimen* suspecti tutoris, ex lege 12. tab. descendat, §. 1. *Inst. hoc t. l.* 1. §. *sciendum*,

dum ff. eod. Unde ſcribit Cicero *lib. 3. offic.* dolum in tutela fuiſſe vindicatum lege 12. tab. Ait enim lex 12. tabul. *tit. 3. ſuſpecti tutores removentur.* Et hoc * quidem 2
ſuſpecti crimen alias dicitur Accuſatio, Criminatio, alias Actiō, alias Poſtulatio ſuſpecti, *l. 1. §. cōſequens, l. tutor, §. quæri, ff. hoc tit. &* §. *conſequens, Inſt. eod.* Poſtulandi autem verbum frequens, & certe appoſitum eſt ad ſignificandam hanc perſecutionem: ſiquidem * Po- 3
ſtulare, eſt deſiderium ſuum, vel alterius apud judicem exponere, *l. 1. §. 1. ff. de poſtulan.* ſed ſuſpectos non niſi aliorum gratia facere ſolemus; ergo magis proprie dicimus, poſtulare quam agere. Præterea poſtulare is dicitur, qui rem per ſe juſtam exigit aliquanto inſtantius quam petens. Unde Curtius: *Poſtulabat* (inquit) *magis quam petebat.* Verum nihil eſt æquius, aut bono viro dignius, quam opponere ſe improbis adminiſtratoribus; igitur optima ratione dicimur poſtulare ſuſpectos tutores vel curatores. Dicitur * etiam hoc ſuſpe- 4
cti crimen, turpe judicium tutelæ, ut tradit Cicero *lib. 1. de Oratore.* Et quod Cicero eodem loco appellat judicium hoc tutelæ turpe. Idem * Cicero *pro Cæcinna* 5
ſcribit, turpe judicium dari adverſus eum, qui per tutelam, aut ſocietatem, aut rem mandatam fraudaſſet aliquem. Et pro *Roſcio* * *Comœdo: Si qua* (inquit) *ſunt ju-* 6
dicia ſummæ exiſtimationis, & pene capitis, tria ſunt hæc: Fiduciæ, Tutelæ, Societatis. Æque enim pernicioſum eſt, ac nefariū fidem frangere, quæ continet vitam: & pupillū fraudare, qui in tutela eſt: & ſocium fallere, qui ſe in negotio conjunxit. Rurſus, idē *pro Sexto Roſcio Amerino: In privatis* (inquit) *rebus, ſi quis rem mandatam non modo malitioſus geſſiſſet ſui quæſtus aut commodi cauſa, verum etiam negligentius: eum majores ſūmum dedecus admiſiſſe exiſtimabant, Itaq; mandati conſtitutum eſt judicium, non minus turpe, quam furti.* Et hæc * quidem actio etiā ad 7
curatorem porrigitur: ut tradit Cuiac. *in ſent. Iulii Pauli, lib. 2. t. 30. l. dolo tutores.* Id profecto certius eſt, quia ſu-
 ſpe-

8 specti tutoris* crimen descendit ex 12. tab. verba hæc, *l, tutor. §. tutores, ff. hoc tit.* (*quæ tutores vinculis publicis jubentur detineri*) referri debere ad 12. tab. quasi & specialiter eis suspecti tutores, qui repertorium non fecerunt, vinculis publicis contineri jubeantur; quam severitatem Vlpianus noluit porrigi ad omnes tuto-
9 res. Amplius* etiam hæc actio in duplũ, lege 12. tab. inducta est, *l. tres tutores, ff. de administr. tut. l. 1. §. de rationibus, ff. de tutel. & rat. dist.* ut tamen in simplo rei persecutio insit, neque tota dupli pœna sit, sed & rei tantum æstimatio dupli sit, *l. 1. §. considerandum, ff. de tut. & rat. distrah. l. 2. §. fin. eod.* Cæterum potest & furti actio, quatenus plus continet, concurrere, si furãdi animo tutor aliquid abstulerit, *d. l. 1. §. in tutela, & d. l. 2. §. 1.* Et alias etiam vocatur hæc actio, *de rationib. distrahendis*; id est, si tutor aliquid distraxerit. Distra-
10 here autem* rationes, est conturbare rationes, ut distrahere funus, *l. qui cœtu, ff. ad leg. Iul. de vi publ.* Illud
11 * autem participium: *distrahendis*; præsentis temporis significationem habet: ut cum dicimus, *testamenti faciendi, litis contestandæ, rei judicatæ tempore.* Rationibus ergo distrahendis intelligimus, id est, jam distractis & conturbatis.

SVMMARIA.

1 *Cognitio de Suspectis tutoribus Romæ Prætori, in Provinciis Præsidibus earum, & legato Proconsulis competit.*

2 *Removere potest tutorem, qui potest admittere.*

3 *Accusatio suspecti tutoris, quo loco examinari debeat, & quis pronunciare de hujusmodi quæstione possit.*

4 *Cognitio de suspectis tutoribus potest delegari. Declaratur num. 5.*

6 *Suspecti tutoris cognitio pertinet tam ad judicem causarum criminalium, quam civilium.*

7 *Ob facta atrocia tutor non solum removetur, sed etiam punitur.*

8 *Libertus fraudulenter administrans, removetur & punitur.*

9 *Factum atrocius, quod dicatur n. 10. 12. 13.*

11 *Negare pupillo alimenta, est pupillum velle necare.*

REGULA V.

QVinta regula est: Quod * cognitio de suspectis 1
tutorib. Romæ Prætori, in provinciis Præsidibus earum, & legato Proconsulis competat, §. *datum, Inst. hoc t. l.* 1. §. *damus, ff. eod.* Coras. *in l.* 1. §. *cum urbem, n.* 8. *ff. de offic. Præf. urb.* Prætor autem solum habebat jus removendi à tutela, sicuti & legatus Proconsulis. Vnde Severus & Antoninus ad Braduam Africæ Proconsulem, in hæc verba rescripserunt, *in l. cognitio, ff. de offic. ejus cui mand. est jurisd.* Cum propriam jurisdictionem legatis tuis dederis, consequens est, ut etiam de suspectis tutoribus possint cognoscere: Nam & mãdata generali jurisdictione, propter utilitatem pupillorum, cognitionem quoque de suspectis tutoribus contingere, constitutum est, facit etiam *d. l.* 1. §. *damus, &* §. *de cætero, in authen. de defensor. civit.* Ejus enim est
aliquem * removere, cujus est admittere, *l.* 2. *C. de vet.* 2
jur. enucl. Et hæc quidem * suspecti tutoris accusatio 3
pro tribunali tantum examinari potest, non autem de plano, nec ullus alius de hujusmodi quæstione, quam Præses provinciæ pronunciare potest: ut tradit Mar-
cellus, *in l.* 1. §. *suspecti, ff. ad SC. Turpill.* Eique * compe- 4
tit, cui à Prætore mandata fuerit jurisdictio, quia potest delegari: ut tradit Petr. Duen. *reg.* 104. amplians remissive tribus, & limitans uno modo ex Purpurato, *in l. cognitio, ff. de offic. ejus cui mand. est jurisd.* ubi Dec. *n.* 1. *&* 6. *d. l.* 1. §. *damus, & d. l. cognitio.* Et maxime hoc
procedit, quando * cognitio suspecti tutoris fieret pro 5
mera utilitate pupilli, ut tutor removeretur ab administratione, & tantum civiliter ageretur, *d. l. cognitio, & l.* 1. *ff. hoc tit.* Secus vero est, quando tutor removere-

tur

tur propter dolum ab administratione, & criminaliter ageretur & puniretur: eo siquidem casu, quia causa est meri imperii, non poterit delegare, sed solus Præses cognoscet, *d. l. 1. §. suspecti, ff. ad SC. Turpil.* Amplius
6 etiam* huiusmodi suspecti tutoris cognitio pertinet tam ad judicem causarum criminalium, quam ciuilium, si ratione doli agatur contra eum, secundum Bart. *in l. 1. §. solenti, num. 5. ff. de offic. Præfect. urb.*

7 Declaratur regula, ut* non procedat, quando opus esset graviore animaduersione, seu extraordinaria pœna, quam infamia: quibus casibus remittitur ad Præfectum urbi graviter puniendus, ob factum atrocius, ad quem pertinebat omnium criminũ cognitio & animaduersio, unde si removendus tutor mereatur graviorem pœnam, quam sit infamia, Præfectus urbi eam infliget, eoque nomine ad eum tutor remittetur, *l. 1. §. item solent, ff. de offic. Præfect. urb.* Coras. *d. l. 1. §. cum*
8 *urbem, num. 8.* Quod maxime* procedit in liberto, qui gravius punitur ob fraudem admissam in administratione tutelæ filiorum, vel nepotum patroni, gl. *in l. 1. §. final.* & ibi glossa, *verbo, atrociora, ff. hoc tit.* & facit *§. libertus, Instit. hoc tit. l. si liberti, & l. nisi, C. de administr. tut.* videlicet quando pecuniam non deponit, vel convertit in prædiorum emptionem, *l. libertus, & l. tutor quoque, §. tutores, ff. hoc tit.* cuius liberti ingratitudo, quo gravior est, & intolerabilior, propter acceptum illud summum collatæ libertatis beneficium, eo magis exaggerat huius perfidiæ scelus: sic ut mereatur graviorem, quam Prętor infligere possit, animadversionem; Cæterum mitius tamen punitur, nec vinculis publicis continetur positus in aliqua dignitate, *l. tutor quoque, §.*
9 *tutores vers. cæterum, ff. hoc tit.* Atrocius* factum dicitur, si probetur quem data pecunia ministerium tutelæ acquisivisse, *§. sed si quis, Instit. hoc tit. & l. tutor, §. tutor, in fin. ff. hoc tit. l. in eos, ff. de tutel.* cujus rei rationem diximus super *regula 1. conf. 6.*

Secun-

Secundo dicitur * factum atrocius, si tutor per 10
mendacium dixerit se non posse propter inopiam pupillo decernere alimenta, hoc est, si datis pupillo advocatis, tutor convincatur mendacii, quod animo fallendi improbe confixerit, *d. §. sed si quis, Instit hoc tit. & d.l. tutor, §. tutor ff. eod.* Hic enim compertus dolus merito ejus fidem elevat, & suspectam reddit. Cum enim jam de tutoris improbitate constet, qui per mendacium asseruit pupillo educando deesse facultates, graviore animadversione indiget, quam ut sufficiat ei suspecti infamia. *l. 1. §. item solent, ff. de offic. Praef. urb.*
Negare * enim pupillo alimenta, est pupillum necare, 11
l. necare, ff. de l. agnosc. l. si victum ff. de re jud. Nisi tutor aliqua justa causa sua opinione falsus fuisset, id enim fraudi ei esse non debet, *l. de aetate, §. si cum esset, ff. de interrog. act.*

Tertio dicitur * factum atrocius quando probatur, 12
quem pretio accepto, operam dedisse, ut non idoneus tutor daretur, *l. in eos ff. de tutel.* Vel si probatur consulto in edendo patrimonio quantitatem minuisse, vel evidenti fraude bona alienasse, *d.l. in eos.*

Quarto dicitur * factum atrocius, si probetur non 13
fecisse inuentarium, *l. 1. §. fin.* & ibi gl. *verb. atrociora, ff. de suspect. tut. & l. vlt. §. illo, C. arb. tut.*

Quinto & vltimo * dicitur factum atrocius, si pe- 14
cuniam, ad praediorum emptionem conferre noluerit iussus à iudice, sed pervicaciter quo ad emptionis occasio inveniretur, perstiterit, d. gl. *verb. atrociora, & l. tutor, §. tutores, ff. hoc tit.*

SVMMARIA.

1 *Aduersus omnes tutores haec actio exerceri potest, tam dativos, legitimos, quam testamentarios.*
2 *Magistratus virum arguit. adag.*
3 *Iudex potius sequi debet pupillorum vel minorum utilitatem, quam legis aut hominis judicium.*

4 *Me-*

4 *Melius est intacta servare pupillorum jura, quam post vulneratam causam, remedium quærere.*

5 *Hæc actio suspecti exerceri potest etiam adversus curatores adolescentium, prodigorum, furiosorum, & similium.*

6 *Hæc actio etiam datur adversus solam ventris curam, bonorumq; administrationem habentes.*

7 *Liberti nomine hæc actio suspecti etiam datur adversus patronum tutorem, dummodo parcatur famæ patroni.*

8 *Famæ patroni quomodo parcendum.*

9 *Libertus non potest accusare patronum suum crimine suspecti tutoris. Ampliatur num.* 10.

11 *Hæc actio suspecti etiam datur adversus libertum tutorem filiorum patroni, si fraudulenter gesserit. Limitatur num.* 12.

13 *Hæc actio suspecti etiam datur adversus tutorem divitem, licet solvendo sit.*

14 *Utilius est rem salvam, quam tabulas cautionis habere.*

15 *Satisdatio propositum tutoris malevolum non mutat, sed diutius grassandi facultatem præstat.*

REGULA VI.

1 SExta regula est: Quod * adversus omnes tutores hæc actio exerceri possit, sive dativos, legitimos, sive testamẽtarios, §. *ostendimus. Inst. hoc tit. l.* 1. §. *ostendimus ff. eod. l. etiã testamento, C. eod.* Et ratio est, quamvis enim fides tutorum testamentariorum ab ipso testatore approbata fuerit, ut ab onere satisdandi releventur, §. 1. *Inst. de satisdat. tut.* atq; ita videbatur eos quoque relevari à crimine suspecti, eo quod viri probi & frugi habiti fuerint, ac fideles: multa tamen accidere possunt, unde in suspicionem optimo jure vocentur; quia mores hominum in vita privata, vix satis cognosci possunt: quod si imperium aut majus aliquod ipsi

ipsi adueniat, tunc recte apparere solet, quo quis animo sit, quod demonstratur, ut opinor ex Adagio illo; *Magistratus virum arguit, & demonstrat.* Quid * enim 2
si morum ante celata vel incognita emerserit improbitas (inquit ICtus) *in l. in confirmando, cum duab. ll. seq. ff. de confirm. tut.* vel quid simile, debet* judex potius se- 3
qui pupillorum, & minorum utilitatem, quam legis aut hominis judicium, *l. vtilitatem, ff. de confir. tut.* ipsaque suspicio nos admonet, ne pupillos aut minores objiciamus periculo, quia jura * præstat intacta serva- 4
re, quam post vulneratam causam, remedium quærere, *l. fin. C. in quib. caus. in integr. restit. non est necess.* multi siquidem hoc tempore inveniuntur, qui candidis sunt externis moribus, ut Angelos propemodum existimes, qui tamen plerunque pessimi sunt administratores vel tutores, quia intus & in cute latet venenum, ut supra quoque diximus *reg. 1. num. 38.*

Ampliatur regula primo, ut * etiam procedat ad- 5
versus curatores adolescentium, prodigorum, furiosorum, & similium, *l. 3. §. non tantum, ff. hoc tit. & §. ostendimus, Instit. eod.*

Secundum ampliatur, ut * etiam procedat adversus 6
solam ventris curam, bonorumque administrationem habentes, *d. §. non tantum, vers. sed etsi quis.*

Tertio ampliatur, ut * etiam procedat aduersus pa- 7
tronum tutorem, liberti nomine, dummodo parcatur famæ patroni, *d. §. ostendimus, vers. quid si patronus, Instit. eod.* Quod* quidem tunc fiet, cum in sententia cau- 8
sa non exprimitur, ob quam revocetur, *l. hæ enim, in prin. ff. hoc tit.* vel quod ipsum reuocet ob culpam, vel similem causam; ita tamen ut doli mentionem minime faciat, vel exprimat in libello, sed temperatis aliquibus verbis utatur, habita bonæ fidei mentione, secundum Aretin. *in d. §. ostendimus, Instit. hoc tit.* alias enim si ob dolum damnaretur, infamis fieret, *§. suspectus, Instit. eo.* Libertus tamen * ad hanc excusationem aduersus pa- 6

tro-

tronum non admittitur, *l. tutor quoq;* §. *liberti, vers. sed*
10 *si, ff. hoc tit.* & multo* minus admittitur libertus adversus patronum, qui ejus tutelam gerit, eo quod sit impubes, §. *impuberes instit: hoc tit.*

11 Quarto ampliatur, ut etiam* hæc actio detur adversus libertum tutorem filiorum patroni, si fraudulenter gesserit, *l. libertus, ff. hoc tit. l.* 1. & ibi gl. *verbo fi-*
12 *nitum, C. eod.* ubi limitat* glossa hoc locum non habere, si datus fuerit ad tempus, & ea finita, à judice iterum datus fuerit, nec habuerit contutorem, qui prioris tutelæ nomine eum conveniat; quo casu locus erit accusationi, etiam finita tutela: nam accusabitur de suspecto pro primo administratione, ut etiã in hac male præsumatur eum acturum, & infametur, *l. tutor,* §. *item erit quaerendum, &* §. *si autem, &* §. *quod si quis, ff. hoc tit.*

13 Quinto ampliatur, quod * etiam detur hæc actio adversus tutorem divitem, vel qui solvendo est, & satisdare paratus sit, §. *suspectus* 1. *&* §. *novissime, Inst. eod. l. suspectus. cum l. seq. ff. eod.* etiamsi satisdederit, *d. l. su-*
14 *spectus*, expedit enim * pupillo rem suam salvam fore
15 magis, quam tabulas cautionis habere: quia* satisdatio propositum tutoris malevolum non mutat, sed diutius grassandi in re pupillari facultatem præstat, *d. l. suspectus fieri, cum l. seq. ff. hoc tit.*

SUMMARIA.

1 *Hæc actio suspecti est quasi publica, & omnibus patet, & quæ sit ratio. num.* 3.

2 *Actio suspecti cur quasi publica appelletur.*

4 *Tutor potest removeri ex officio judicii sine accusatione.*

5 *Multa delicta prodita vindicantur citra accusationum solemnia.*

6 *Suspecti judicium intendens, cur se in crimen subscribere non debeat.*

7 *Servus pupilli potest de fraude tutoris instruere Præt.*

8 *Mu-*

8 *Mulieres pietate ducta, accusare tutorem suspectum possunt.*

9 *Mulieres & accusare, & postulare prohibentur; & quare.*

10 *Mulier non potest procuratoris munus obire & ab omnibus civilib. aut publicis officiis remota est.*

11 *Accusatio suspecti cuilibet conceditur, maxime si sit de necessariis, ut pater, mater, auia, soror, nutrix.*

12 *Injuria vni illata, intelligitur illata toti cognationi.*

13 *Actio suspecti datur tutori aduersus contutorem, etiam satis offerentem.*

14 *Tutor potest accusare contutorem suspectum, etiamsi fuerit remotus.*

15 *Adulti possunt accusare curatorem de suspecto, cum consilio consanguineorum, & quæ sit ratio.*

16 *Intellectus legis*, si curatorem, C. de in integr. restitut.

17 *Adolescentis crimen suspecti temere intendentis mulcta, apud Athenienses.*

18 *Liberti possunt tutores patronorum suorum, siue filiorum patroni sui accusare de suspecto.*

19 *Actio suspecti datur hæredibus.*

20 *An hæc actio in hæredes detur.*

21 *Impuberes propter judicii imbecillitatem, non possunt tutores suspectos facere. Limitatur num. 22.*

REGVLA VII.

SEptima regula est; Quod * hæc actio siue cognitio 1
suspecti, quasi publica omnibus hominibus pateat,
§. *conseqens, Instit. hoc tit. eod. l. 1. § conseqnens ff. eod.* Nec
enim proprie publica dici poterit, cum nõ semper condemnatus
fidei & existimationis labe aspergatur, §. *suspectus, 2. Instit. hoc tit.* & Bart. *in l. 1. ff. de publ. jud.* Quasi
tamẽ publica* nuncupatur tum propter publicæ vtilita- 2
tis vindictã, tum quia cuilibet hæc actio competat. Ratio

3 tio autem hujus regulæ * est favor pupillorum, & minorum. Interest enim omnium civium, & Reipublicæ, non negligi hujus pupillaris, aut minoris ætatis curam, quæ seminarium est omnium ordinum civitatis.

4 ampliatur autem * hæc regula primo, quod etiam quando crimen est apertum, & expertissimis rerum argumentis liqueat suspectum aliquem esse, Iudex vel Prætor possit favore pupillorum ultro removere tutorem, nemine accusante, vel dicente eum suspectum, *l.* 3. §. *præterea, ff. hoc tit.* Nam & sunt multa delicta,
5 quæ si * iis constat, vindicantur citra solemnia accusationum, *l.* 1. *C. de calum. l.* 3. §. *unde quæritur, ff. ad leg. Iul. de adult.* nempe quorum atrocitas facit, ut non moretur Iudex vindicem accusatorem, quamquam alioqui non soleat temere sine accusatore ulla procedere criminis cognitio.

6 Secundo ampliatur, quod etiam * is, qui hoc judicium intentat, non cogatur se in crimen subscribere, nec etiam incidat in SCtum Turpilianum, si ab accusatione destiterit, *l.* 1. §. *Suspecti, ff. ad SCtum Turpil.* nam ejus est non criminalis, sed civilis semper intentio, quæ inscriptionem non exigit. *l. ult. ff. de privat. delict.* cum solum hic agatur, ut tutor removeatur, quæ privatam solum pupillorum utilitatem respiciat, nec ad pœnam vocat, *c. tuæ, & ibi not. de Procurat.* quamquam in eum aliquando gravius animadvertat ex officio Iudex, & remotum propter semper comitetur infamia, *l.* 1. §. *item solent, ff. de offic. Præfect. urb.*

7 Tertio ampliatur, quod * etiam servus pupilli poterit de fraude tutoris instruere religionem Prætoris, *l. nihil, ff. hoc tit.*

8 Quarto ampliatur, quod * etiam mulieres admittantur, modo pietate quadam, & non extra sexus verecundiam ducantur ad accusandum, *d.* §. *conseqens*, &
9 ibidem, gl. *verbo, egredientem*, licet alioquin illis * prohibeatur aliquem publico judicio reum facere, *l.* 1. *ff. de accusat.*

accusat. Atque adeo, vel simpliciter deferre, *l deferre, ff. de jur. fisci.* Vel pro alio postulare, *l.* 1. §. *sexum, ff. de postu.* ne contra pudorem, sexui muliebri maxime congruentem, virorum cœtibus immisceantur *l. maritus. C. de Procurat.* Aut * etiam procuratoris munus obire, 10
l. neque fœmina, ff. de Procurat. & denique ab omnibus civilibus, aut publicis officiis remotæ sint, *l.* 2. *ff. de reg. jur.* & ab omni luce fori Et maxime * admittuntur ad 11
hanc accusationem mulieres personæ necessariæ, quæ pietatis necessitudine ductæ, ad hoc procedunt, quamvis etiam sint impudicæ *l. pietatis,* §. *fin. C. eod. d. l.* 1. §. *consequens*, quales sunt mater, avia, nutrix, soror, & si qua alia fuerit mulier, quam prætor propensa quadam pietate intellexerit sexus verecundiam non egredientem, veluti Calphurnia, *d. l.* 1. §. *sexum, ff. de postul.* & sustinere non posse pupillorum injuriam; Eo casu ad accusationem ipsam admittet, favor enim pupillorum, & minorum, hoc maxime suadet: quoniam * injuria, 12
quæ fit sanguini, vel necessitate conjuncto, ad omnes conjunctos pertinet, *l. lex Cornelia,* in princ. ubi Bart. *ff. de injur. l.* 1. *&* 2. *ff. de liber. caus. l. uxor tua, C. de iis, qui accus. non poss.*

Quinto ampliatur, quod hæc * actio tutori quoq; de- 13
tur adversus contutorem, etiam satis offerentem, *l. tutor quoq; in princ. l. suspectus, vers. nec ferendus, ff. hoc tit.* §. *novissime, Instit. eod.* In tantum etiam, ut * tutori quoq; 14
jã remoto detur hæc actio, *d. l. tutor, ff. eo.* ut quomodo tractatus est, ipse alios tractet, & paris delicti parẽ pœnã esse procuret, si forte cõmunionẽ in malis desiderat.

Sexto ampliatur, quod etiam * adolescentibus vo- 15
lentibus suspectos facere curatores suos, id permittatur ex consilio necessariorum suorum, *l. impuberibus, in princ. ff. hoc tit.* §. *impuberes, Instit. eo* Port. *Inst. de suspect. tut. num.* 4. *& ibid. addit. & ibid.* Angel. *num.* 5 *l. pietatis, C. eod.* qui si abessent, nec assentiri possent, eo casu Iudex supplet, *l.* 3. §. *præterea, & l. fin. ff. hoc tit.* Si vero ad-

 sint

ſint, ſed conſentire nolint, ſiquidem id malitioſe & fraudulenter agant, tunc etiam poterit judex tutorem ſuſpectum removere, ſi ipſi videbitur juſta ſuſpicionis cauſa ſecundum Angel. Aret. *in d. §. impuberes*, poſt Bartol. *in l. ſi cum dotem, §. eo autem, ff. ſolut. matr.* Dec. *in c. ex parte, de conſtit.* Ratio autem hujus ampliationis eſt, quod in puberibus ſit aliquod animi & judicii robur, tantumque arbitrii à lege habeant, ut non detur illis invitis curator. Ideoque non debuit illis negari arbitrium reprobandi curatores, qui male adminiſtraverint. Illorum enim interventus facit ut res ex utilitate minoris eſſe videatur, quia lex non arbitratur eos curam ſuorum facile omiſſuros, *l. tranſactionem, C. de*
16 *tranſact.* Et quamvis * adoleſcens, qui curatorem habeat, ſimilis habeatur pupillo, *l. ſi curatorem habens, C. de in integr. reſtit.* Id tamen ſolum locum habet quoad patrimonii adminiſtrationem, non vero quo ad ea quæ pendent ex ætatis prudentia, ut eſt hoc indicium ſuſpecti tutoris, quod non pertinet ad patrimonii ad-
17 miniſtrationem. Apud Athenienſes vero * adoleſcens pubes non poterat intendere hanc actionem, niſi periculo pendente, abſoluto reo, ſextæ partis ſui cenſus, ſi temere & injuria hoc judicium moviſſe judicaretur, ut tradit doctiſs. Balduin. *Inſtit. de ſuſpect. tut. in verbo, conſilio.*

18 Septimo ampliatur, quod * etiam libertis pupillorum detur, adverſus tutores vel curatores, male gerentes rem patronorum, vel liberorum patronorum, niſi patronus eſſet accuſandus: quo caſu adverſus patronum non datur, *l. 3. § liberti quoque*, & ibi gl. *verbo, gravius, ff. hoc tit.*

19 Octavo ampliatur, quod * etiam hæc actio concedatur hæredibus volentibus facere ſuſpectos tutores, cum competat omnib. agere volentibus, igitur & hæ-
20 redibus, qui ex populo ſunt, & recte agunt. In * hæredes non competit, eo mortuo pendente judicio; quia cauſa

causa finalis hujus judicii est terminata: nam tutor qui petebatur removeri per judicem, remotus fuit per mortem, nisi quatenus ad eos pervenerit, *l. post finitũ, ff. de suspect. tut. §. sed si suspecti, Instit. eod. & l. ult. C. de hæred. tut. vel cur.*

Declaratur hæc regula, ut locum * non habeat in 21
impuberibus, §: *impuberes, Instit. eod. l. impuberib. ff. eo.* idque propter judicii vix dum nascentis imbecillitatem, cum nec satis intelligant verum officium suorum tutorum, & plerumque oderint salutarem severitatem amentque assentationem perniciosam, ut dicit Bal-
duin. *in verb. impuberes, Instit. eod.* nisi * alii pro eo 22
agere velint, quod permittitur, *l. pietatis. C. eod.*

SVMMARIA.

1 *Remotus à tutela, in dubio non fit infamis.*

2 *Si in sententia causa non exprimatur, non intelligitur ex causa famosa damnatus.*

3 *Remotus à tutela, in dubio censetur potius ob culpam remotus, quam ob dolum.*

4 *Condemnatus in dubio, quis censetur ex causa, quæ minus lædat.*

5 *Quid si pœna simpliciter imponatur.*

6 *Absens condemnatus, videtur magis condemnatus ob contumaciam, quam malam causam.*

7 *Bannitus condemnatus de falso, videtur magis condemnatus, ob contumaciam, quam falsitatem.*

8 *Pœnæ potius sunt molliendæ, quam exasperandæ.*

9 *In pœnis benignior interpretatio facienda.*

10 *Tutor ob dolum remotus, infamia notatur.*

11 *Lata versutiæ culpa, dolo proxima est.*

12 *In judiciis mandati, depositi, & simil. ipsa quoque negligentia non caret infamia.*

13 *Rustica simplicitas, vel inertia neminem reddit infamem.*

14 *Intellectus* l fin. & *ibi gl.* C. hoc tit.

 15 *Tu-*

15 *Tutor, nisi Iudex famosam remotionis causam exprimat non sit infamis.*

REGULA VIII.

1 OCtava regula est: Quod * remotus à tutela, in dubio non sit infamis; quia censetur potius re-
2 motus ob culpam, quam ob dolum, adeoque ex causa, quæ minus lædat, *l. hæ enim, ff. hoc tit.* ubi * textus dicit, quod si quis remotus fuerit à tutela, nec appareat an sit
3 ob dolum, & sic * ex causa famosa, an ob culpam, & sic non famosa, quod censeatur potius ob culpam remotus esse, quam ob dolum, ut sit integræ famæ; & ita intelligunt eum textum, ibi glossa, *in verb. & verum est, in fin. & ibi* Bart. & cæteri, & ita quoque voluit Franc. Cremon. *singul. 37. incip. pone quod sententia*, ubi in hoc dicit singularem illam glossam.

4 Nam & semper alias, si non * appareat ex qua causa judicatum sit, indubio præsumitur ex ea, quæ minus lædit condemnatum, secundum Imolam, *in l. si quis ad quem in fin. de acq. hæred.* per text. & gl. *in d. l. hæ etiam, & l. si quis ad exhibendum, ff. de except. rei jud. & c. si forte, de elect. lib. 6.* quod & ipsum voluit. Roman. *in ead. l. si is ad quem, vers. ex qua causa.*

5 Hinc etiam, si pœna * fuerit simpliciter apposita sine declaratione, an esset propter contumaciam, quæ intervenerit, an propter delictum, super quo contumacia facta sit, tamen in dubio censetur fuisse irrogata ob contumaciam, & non ob delictum, ut voluit Imola post Gofredum, *in c. ex literis, de const. in 6. in verb. ubi autem sit dubium, per not. in c. in pœnis, de reg. jur. lib. 6. & in l. si præses ff. de pœn.*

6 Quæ sententia ex * eo etiam confirmatur, quod in simili dicitur; absentem condemnatum, magis videri condemnatum ob contumaciam, quam propter malam causam, *l. si ideo, ff. de evict.* ex qua Bartolus notat;
7 quod * bannitus, & condemnatus de falso, videatur conde-

condemnatus magis ob contumaciam, quam quod falsum commiserit, atque ideo instrumenta conficere posse, & idem Bart, *in l. Papinianus, §. meminisse, in 3. notab. per eum text. ff. de inoffic. test. & in l. si superatus, circa medium, ff. de pignor.* Bald. *in l. 2. vers. quæro secundum, ibi, secundum est necessarium, & ibi etiam.* Salic. *in l. 1. oppos. C. quib. res jud. non noc.*

Ratio autem hujus regulæ * est, quod pœnæ potius 8 sint molliendæ, quam exasperandæ, ut inquit textus, *in l. penult. ff. de pœn. & l. si cum testamento, ff. de except. rei jud. l. cum quidam, ff. de lib. & posthum.* & quod * in 9 pœnis benignior facienda sit interpretatio, *c. in pœnis*, ubi Dyn. *de reg. jur. in 6.* & facit ad hoc, *in d. l. hæ enim,* & glossa opt. *in §. Suspectus, in verb. famosus, Inst. hoc t.*

Declaratur regula, ut * non procedat primo, quan- 10 do quis accusatus fuisset de dolo, qui enim de dolo aut fraude damnatur suo nomine, infamia notatur, maxime autem si tutelæ judicio, *l. 1. ff. eod.* & gl. *in d. verb. famosus.*

Secundo non procedit, quando * tutor accusare- 11 tur ob latam culpam dolo proximam, *l. impuberibus, §. 1. ff. hoc tit.* ut quia in reb. suis diligens, alienas improbe negligit, quas tamen non minus quam suas procurare deberet: Neq; enim (inquit Celsus) *in l. quod Nerva, ff. depos.* fraude caret, qui non eam curam præstat in alienis negotiis, quæ suscepit tuenda, quam in suis solet, & hanc quidem latam culpam à dolo non differre, variis legibus traditum est, ut *in d. l quod Nerva, l. magna, ff. de verb. signif. l. 1. §. is vero, l. fideiussor, ff. mand.*

Tertio non procedit, quando * tutor accusatus 12 fuisset ob negligentiam, quæ etiam infamia non caret. Infamis enim fieri dicitur, qui fidem non servat, quod negligentia non minus fieri potest, quam dolo, ut tradit Cicero *pro Cæcinna,* inquiens: *In privatis rebus, si qui rem mandatã, nõ modo malitiosius gessisset sui quæstus, aut cõmodi causa, sed etiã negligentius: eum majores nostri*

summum dedecus admisisse existimant. Quod tamen lo-
13 cum non * habet in leui negligentia, quæ dolo careat, secundum Vlp. *in l. 3. §. ult. ff. hoc tit.* inquiens: *Qui ob segnitiem, vel rusticitatem, vel inertiam, vel simplicitatem notus tutela fuerit, in ea causa est, ut integra existimatione abeat.* Nec enim immerito venia iis danda est, qui cõtinẽter operi incumbentes pro salute communi locum fecerint Græco Suidæ Adagio Αγρούπνην id est, agri fons, ab assidua Paganorum in agris vigilantia, atque
14 ita intelligi debet * text. *in l. fin.* & ibi gl. *C. hoc tit.*

15 Verum hæ limitationes hujus * regulæ locum non habent etiam, quando judex causam remotionis in sententia non expresserit, *l. hæ enim, ff. hoc tit.* Antequam enim judex remotionis causam in sententia sua exprimat, hoc est, antequam judicatum complectatur famosam causam remotionis, tutor remotus ob dolum, non fit infamis: Nec ad rem pertinet, si forte judex potuerit exprimere famosam causam: si enim nullam expresserit, nullam irrogat infamiam.

SVMMARIA.

1 *Pendente accusatione suspecti, & quoad cognitio finiatur, interdicitur administratio, & alius in ejus locum datur.*

2 *Accusatione pendente contra Officialem de delicto commisso in officio, debet ei administrationi interdici, & interim, alius in ejus locum surrogari.*

3 *Officialis syndicandus, cur debeat interim ab officio suspendi. & num.* 4.

5 *Quid in Prælato accusato.*

6 *Quid in Notario accusato.*

7 *Accusatione pendente, non debet quis promoveri ad dignitatem etiam sæcularem. Ampliatur num.* 8.

9 *Infamibus portæ dignitatum non patent.*

10 *Tutori statim ipso jure administratio interdicitur, cum suspectus postulatur.*

11 *Debi-*

11 *Debitor tutori postulato sciens solvens, non liberatur.*
12 *Accusato de crimine, de quo veniant bona publicanda, non videtur interdicta bonorum administratio, pendente accusatione, quo minus debitores ei solvendo liberentur.*
13 *Pendente causa suspecti, tutor non potest administrare, sed datur curator qui interim administrat.*
14 *Legitimo tutori suspecto, aut etiam damnato, non adimitur administratio.*

REGULA IX.

NOna regula est: Quod pendente hac accusatione, & quoad cognitio ejus finiatur, interdicitur administratio, & alius in ejus locum datur, *l. hæ enim, §. si Prætor, ff. hoc tit. & l. cum quem, C. eod.* Grat. *cons.* 44. *per tot. lib.* 1 *num.* 15. dicit esse regulam: Ratio autem hujus regulæ est justus periculi metus, ne videlicet tutor suspecti judicio irritatus, non satis ex fide negotia gerat, & ne incipiat esse, quod dicitur suspectus, idque magno pupilli damno, *l. si fidejussor, §. ult. qui satisd. cog.* parit enim ipsa lis ei dubitationem, *l. sed etsi, §. si ante, ff. de petit. hæred.* 1

Ampliatur regula primo, ut * procedat etiam in officiali, accusatione pendente de delicto commisso in officio, ut eidem administratio quoque interdicatur, & in ejus locū alius subrogetur, ut tradit Luc. de Pen. *in l. judices, C. de dignit. lib.* 12. *arg. l. cum quidem, & l. de certo, ff. hoc tit. & in c. scripsit, 7. distinct.* 1. Tiraq. *de pœn. temp. caus.* 58. *num.* 5. allegans *decis. Tholos.* 370. *incip. Si aliquis officiarius.* 2

Vnde Paris * de Puteo *in tract. Synd. in tit. de offic. Syndicatus*, tradit, quod Syndicatus ideo debeat suspēdi ab officio, quia distraheret testes scientes veritatem, vel minas inferret, *ut in c. tam literas, §. 1. extr. de testib. & in c. constitutus, extr. de excess. Prælat.* & idem Paris *in eod. tract. Synd. in ver. accusatus.* Vbi cōcludit, hoc * etiā 3 4

 lo-

locum habere, tam in officiali temporali, quam perpetuo, & idem in ſpecie tenet Bartol. *in l. ordine, §. quæſtionib. ff. ad munic.* Vbi in particulari tenet, quod quando accuſatur, qui deliquit in officio, interdicitur illi adminiſtratio, licet Aufr. *d. deciſ. Tholoſ.* contrariũ teneat, niſi concurrat enormitas vel ſcandalum, per gl. *in c. presbyter ſi à plebe, 2. quæſt. 5.*

5 Prout in ſimili etiam * dicimus in Prælato, *ut in c. venerabili, extr. de offic. deleg. & c. quia, 3. quæſt. 2. c. licet Heli, §. quia vero, extr. de ſimonia,* & plene Luc. de Pen. *in l. judices, C. de dignit. & d. deciſ. Tholoſ.* licet Aufrer. ibidem contrarium teneat declarando.

6 Sicuti etiam in ſimili * dicimus de Notario accuſato, *ut in l. ea,* per Bartol. *ff. ad leg. Iul. repetund. & in ſuo conſilio, incip. ſervus Ioannes.* Verum contrariũ tenet additio marginalis, ad *d. deciſ. Tholoſ.* ex Felin. *in c. omnipotens, extr. de accuſat.* qui dicit, Notarium accuſatum de falſo, poſſe conficere inſtrumentum.

7 Secundo ampliatur regula, quod * etiam accuſatione pendente, non debeat quis promoveri ad dignitatem etiam ſæcularem, ut tradit gl. pragmatica, *tit. de num. Cardinal. verb. infamiæ, fol. 190.* maxime quando
8 accuſatus * eſſet diffamatus : famoſus enim & notatis,
9 vel quos ſcelus, & * vitæ turpitudo inquinat, & quos infamia ab honeſtiore cœtu ſegregat, dignitatis portæ non patebunt, *l. 2. C. de dignit. lib. 12. c. inter dilectos, de exceſſ. Prælat. c. infamibus, de reg. jur. in 6.*

10 Tertio ampliatur, quod * tutori poſtulato ſuſpecto ſtatim ipſo jure interdicitur adminiſtratio, *l. eum quem, C. hoc tit.* Grat. *conſil. 44. num. 12. lib. 1.* & Port. *in §. ſuſ-*
11 *pectus, num. 1. & ibi addit.* Adeo, ut non * liberetur debitor, qui huic tutori poſtulato ſciens ſolverit *l. quod ſi*
12 *forte, §. 1. ff. de ſolut.* quamquam alioqui * creditori criminis alicujus reo etiam condemnato, rite ſolvatur,
13 *l. reo ff. de ſolut.* & ſi * hic tutor, pendente judicio, non abſtineat ab adminiſtratione, ipſo jure interdicta, Iudex

dex ipse interdicat, & alium interim dat curatorem, *d.l.eum quem.*

Quarto ampliatur, ut * etiam procedat in matre 14
tutrice, vel alia conjuncta persona, ut tradit Grat. *d.cons.* 44.*n.*12. & 13. dicens, hoc non * procedere, quando 15
per remotiores conjunctos infamaretur. Quo casu dicit adjungendū esse curatorem arbitrio judicis, maximè si legitimus suspectus fuerit postulatus, ut tradit Balduin *in §. suspectus autem, cum §§. seqq. in verb. si quis*, nisi statutum sit in contrarium, ut est Bononiæ, ut dicit Grat. *d.cons* 44. *num.* 13. 14. *lib.* 1.

SVMMARIA.

1 *Suspecti postulatio extinguitur, si pendente lite mors tutoris superveniat, & quæ sit ratio.*

2 *Suspecti postulatio etiam extinguitur, si pendente judicio tutela finiatur.*

3 *Simul ac tutelæ judicio locus est, cessat suspecti cognitio.*

4 *Actio tutelæ, & postulatio suspecti, non concurrunt, nisi cessante actione tutelæ.*

REGULA X.

VLtima regula est: Quod * suspecti postulatio extin- 1
guatur, si pendente lite, mors tutoris superveniat, *§. sed si suspecti, Instit. eod. l. 3. §. quæri, ff. hoc tit.* Ratio est; nam cum suspecti judicio agatur, ut tutores vel curatores removeantur, cujus morte tutela vel cura finiatur, frustra ageretur amplius de eo removendo, quem mors proprie jam removit, obtento enim fine actionis, merito cessat actio, propterea morte rei criminis quæstio quoque aboletur.

Idem quoque * dicendum erit, si pendente judicio 2
finiatur tutela, semper enim statim atq; tutelæ judicio locus est, cessat suspecti cognitio, *d.l. 3, §. quæri*, & gl. *in d. §. sed si suspecti, in verb.* *. *existinguitur, l. post finitam,* 3
& ibi gloss. *verb. solvitur, ff. hoc tit. & l. 1*, & ibi gl. *verbo,*

fini-

finitum, C. eod. quia actio * tutelæ, & postulatio suspecti non concurrunt. Quod tamen non procedit cessante actione tutelæ; quia solus est tutor, vel alius, *d. l. 3. §. quæri*, & ibi gl. *verb. conveniat, & §. si curator, in ead. l.* Cæterum cognitio de excusatione perficitur, etiam finita tutela, ut ex eventu judicii, & sententia palam fiat, ad quem pertineat periculum ejus temporis, quo cessatum est, ut dicit Balduin. *in d. §. sed si suspecti, in verb. extinguitur suspecti cognitio.*

CAPVT XXXVII.

Quomodo & quando tutela vel cura finiatur.

SVMMARIA.

1 *Tutela pubertate finitur, id est, anno decimoquarto masculis, & duodecimo in fœminis.*

2 *Qui ad generandum apti sunt, etiam creduntur ad tuitionem sui idonei.*

3 *Ætas pupillaris ad decimum quartum annum excurrit.*

4 *An sicut officium tutoris pubertate finitur, ita quoque & actoris à judice constituti.*

5 *An citatio facta de actore à judice constituto, finito officio, inducat litis pendentiam.*

6 *Curatoris tutori adjuncti potestas finitur pubertate.*

7 *Tutor finita tutela tenetur curatorem petere adulto.*

8 *Pubes in suam tutelam venire dicitur.*

9 *Intellectus leg.* hæc autem, §. ait Prætor, ff. ex quib. caus. in poss. eat.

10 *Verba hæc:* Cum in suam tutelam pervenerit: *diversimode intelliguntur, inspecta conditione proferentis, & ejus de quo proferuntur.*

11 *Pubes pubertate dicitur recipere tutelam.*

12 Pu-

12 *Pubes tutore invito potest exigere, seu reposcere tutelam.*

13 *Ætas pupillaris, id est, 14. annorum, dicitur secunda ætas.*

14 *Constituti in ætate 14. annorum, usque ad annum 25. quomodo in jure vocentur.*

15 *Iusta ætas, alias nubilis ætas, quando incipiat.*

16 *Verba testatoris sunt intelligenda secundum consuetudinem loci.*

17 *Nubilis ætas etiam ante duodecimum annum incipit: quando malitia supplet ætatem.*

18 *Tutor pubertate pupilli, tenetur tutelam reddere, id est, tutelæ rationes reddere.*

19 *Tutela absentis finita, tutor tenetur legitimis ejus hæredib. rationem reddere.*

20 *Tutor non potest absentis bona retinere sub prætextu mortis ejusdem puberis, & substitutionis, nisi probata morte.*

21 *Absentia longa æquiparatur morti.*

22 *Pubertas quomodo probetur & præsumatur.*

23 *Fœminæ cur citius pubescant, quam masculi.*

24 *Anno duodecimo, puellæ Romæ nuptui dabantur.*

25 *Spartæ adultiores demum virgines, & plenis nubiles annis, viris in matrimonium collocabant.*

26 *Quæ inferiora sunt, ea celerius perficiuntur.*

27 *Romani nomina fœminis octavo die imponi consueverunt, masculis vero nono.*

28 *Hodie præsumptio juris, & de jure est, quod pubertas in fœminis præsumatur, & probetur ex complemento 12. annorum, & in masculis 14. annorum, non admittens probationem in contrarium, ut in tutelis finiendis, & testamentis.*

29 *In materia contrahendi matrimonii probatio contraria admittitur, quo ad præsumptionem & probationem pubertatis.*

30 *Pubertas in causa alimentorum extenditur in fœmina,*

us-

usq; ad quatuordecim, in masculis, usq; ad octodecim annos.

31 Spado pubescit anno decimo octavo.

32 Consuetudo, vel statutum potest taxare ætatem.

33 Iure veteri pubertas æstimatur ex inspectione corporis.

34 Platonis de æstimanda pubertate lex.

35 Lycurgus nudas voluit exhiberi virgines puberes.

36 Cur leges antiquæ marem nudum inspici jusserunt, fœminam nudam nequaquam.

37 Quid habitus corporis sit.

38 Cassianorum & Proculianorum diversæ opiniones de pubertate.

39 Puberes qui secundum Priscum.

40 Cujus sententia obtinuerit circa definitionē pubertatis.

41 Antiquitus apud Romanos, masculis usque ad decimum quartum annum comæ solebant nutriri.

42 Annus completus quando dicatur.

43 Si per errorem tutor in officio duraverit, caret periculo.

44 Tutela finitur pubertate furiosi, vel mente capti.

45 Pubertate ilico finitur tutela ipso jure, & sine facto hominis.

46 Puberes possunt facere testamentum.

47 Puberes habiles sunt, ad dicendum vel ferendum testimonium.

48 Puberes habiles sunt ad jurandum.

49 Pubes decimo quarto anno, potest in judicio agere, vel se defendere, per se, vel procuratorem: in causis beneficialib. & spiritualib. sine Curatore.

50 In beneficialib. & spiritualib. annus completus, reputatur ætas 25. annorum. Ampliatur num. 51.

52 An ætas 14. annorum completa, reputetur integra & discreta, sicut ætas 25. annorum. num. 58.

53 Fictio est, quando id arguitur esse quod non est.

54 Dictio, ac si, fictionem importat.

55 Fictio in his, quæ sunt juris, non habet locum.

56 Filius ætate quatuordecim annorum, potest invito patre

tre ingredi religionem, & se eximere à patria potestate.

57 Major quatuordecim annis, potest facere votum sacri ordinis, & sibi eligere sepulturam.

58 Major 14. annis, potest in causa matrimoniali agere, & se defendere.

59 Pubes factus torqueri potest, non ante.

60 Pubes tenetur pœna legis Iuliæ, non ante.

61 Pubes deferens habitum novitiorum per annum, censetur professus.

62 A decimoquarto anno in Syria mares tributo obligantur.

63 Completa ætate 14. annorum, evanescit substitutio pupillaris.

64 Anni 14. subtrahuntur de medio ex omni præscriptione longiss. temporis.

65 Pubes potest præstare fidelitatem domino.

66 Si duob. impuberib. fratrib. tutor datus fuerit, pubertate alterius fratris finitur tutela dativa, & impubes reincidit in potestatē fratris. Limitatur nū. 67.

68 Tutela regis, an finiatur pubertate, & quamdiu ei dandus sit curator. num. 70.

69 Intellectus consilii Oldradi.

71 Autoris opinio.

72 Tutores Principis non debent esse Imperiosi.

73 Rufinus & Stilico perfidiosi tutores Arcadii & Honorii.

74 Tutor post finitum tempus sui officii, causam cœptam ante pubertatem prosequi potest, etiam post pubertatem.

75 Dominus litis causam cœptam etiam finito officio, prosequi potest, sine aliquo speciali mandato.

76 Post completam tutelam cogitur quis litem cœptam perficere maxime quando nondum rationes reddiderit, vel instrumenta.

77 Tu-

HActenus vidimus satis tutelæ ingressum, & progressum: nunc autem sequitur, ut de egressu ipsius videamus, hoc est, de fine, nempe de liberatione à tutela. Quod ut fiat commodius, duas regulas primo constituemus, ac deinde separatim dicemus de singulis modis, quibus tutela finiatur. Sciendum itaque est
1 constituendo primam * regulam, tutelam finiri anno ætatis pupilli decimo quarto, alias pubertate, duodecimo in fœminis, & decimo quarto in masculis, *l.* 1. & *fi. C. quã. tut. vel cur. esse desin. l. nisi, in prin. ff. de t. & rat. di-*

distr. §. 1. *Instit. quib. mod. tutel.* sequitur Dec. *consil.* 476. *num.* 2. *& consil.* 460. *num.* 22. & ratio est, cum enim tutela sit vis, & potestas, sequitur eam temporariam esse, & ætatis progressu finem accipere pubertate. Nam cum pupillus pubertatem attigerit, per ætatem jam se defendere potest, ad maturitatem aliquam ejus judicium pervenit, & incipit sapere, ut ei amplius non possit rebus suis interdici sine injuria; ideoque relinquenda est ei sui suorumque bonorum libera potestas: qui enim * ad progenerandum apti sunt, etiam creduntur 2 ad tuitionem sui idonei.

Quam quidem ætatem * pupillarem Dd. dicunt ad 3 14. annum excurrere, *l. Æmilius, ff. de minorib. l. ait Divus, ff. de jur. fisci l.* 1. *C. qui leg. person. hab. stand. in jud. l.* 1. *C. de Carbon. l.* 3. *C. de test. tutel. l. pen.* C. *quand. ex fact. tut. & l. si prædium, C. de præd. minor.*

Ampliatur regula primo, ut * procedat, etiam in a- 4 ctore per tutorem constituto; ut quemadmodum officium tutoris pubertate finitur, ita etiam officium actoris, §. *interdum, in verbo, idoneus. Instit. de curat & l. potuit, & l. propter, C. in quib. caus. tut. vel cur. dat. ab his.* nam finito officio principalis, etiam finitur illud coadjutoris conjuncti, *l.* 1. *C. quand. tut. vel curat. esse desin.* Dec. *d. cons.* 460. *num.* 22. dicens, citationem * factam de 5 tali actore, finito officio, non inducere litis pendentiam, per ea quæ habentur, *in clem.* 2. *ut lit. pend.* sed Molinæus ibidem contrarium tenet de actore, & adjuncto, *per tit. C. & fforum ut caus. post. pubert. adsit. tut.*

Secundo ampliatur etiam * in curatore tutori ad jun- 6 cto, ut videlicet pubertate finiatur utriusque potestas; sic enim Imperator Antoninus, *in d. l.* 1. *C. quand. tut. vel curat. esse des.* rescripsit in hæc verba: Si curatores tutoribus adjuncti sunt, pubertate pupilli, tam tutorum, quam curatorum adjunctorum officium finiri, ideoque alios propter ætatis infirmitatem esse dandos, manifestissimum est. Et Paul. *in l. curatorem,* 25. *ff.*

de tut. & curat. dat. ab l. is. Curatorem inquit, perseverare in diem pubertatis, in eadem cura respondi; ergo post pubertatem alium curatorem sibi petere debebit. Hic
8 etiam pubes * factus, dicitur venire in suam tutelam, & suæ tutelæ effici, *l. cum filiofamilias, in princ ff. de legat. 3. l. quoties, §. nequaquam, ff. de administr. tut. l. cum ex filio, ff. de vulg. & pupil. l. pater filio, in fin. ff. de hæred. instit. l. ult. ff. de jur. delib. l. si quis, ff. de legat. 1. in princ.*

9 Sic in edicto Prætoris * de missione in possessionem, verba hæc: *Si pupillus in suam tutelam venerit,* accipienda sunt, *l. hac autem, §. ait prætor, ff. quib. ex caus. in poss. eat.*

10 Proinde si filiæfamilias ita legatum fuerit: *Cum in tutelam suam pervenerit* tunc debebitur, cum viri potens facta fuerit, *l. cum filiofamilias, & l. si filiæfamilias ff. de leg. 3.* Quod tamem non procedit, quando constat de contraria mente testatoris: quo quidem casu etiam de viginti quinque annis intelligi poterit, *d. l. cum filiofamilias.*

11 Idem quoque * pubes, eo tempore dicitur recipere tutelam, ut tradit Suetonius *in Claudio cap. 2.* dicens: *Diu etiam, atque post tutelam receptam, alieni juris, &*
12 *sub Pædagogo fuit*, id est, post pubertatem. Quam * etiam tutelam pubes, tutore invito, exigere seu reposcere potest, id est, tutelæ rationes reposcere, *l. si tutor, ff. de tut. & rat. distr. l. maximeque, ff. de administ. tut.*

13 Amplius etiam * ætas pupillaris, id est, 14. annorum, dicitur secunda ætas, secundum Dec. *in l. bonorum, 7. n. 2. C. qui admit. ad bon poss. per l. cum quidam, in fin. C. de impub. & aliis substit.*

14 Et in hac ætate, usque ad * vigesimumquintum annum, passim vocantur Minores vel Puberes, aliqui vocant Adolescentes; quod cum sanguine simul perturbationes animi effrenatius crescant, & adolescant, *toto tit. ff. orum de minor* & facit §. *fin. 1. Instit. quib. ex caus. manumit. &* §. *1. Instit. quib. mod. tut. fin.*

Eadem

Eadem quoque * ætas dicitur justa ætas quo ad nuptias, alias nubilis ætas, idque statim post completum duodecimum ætatis annum, *l. minorem. ff. de rit. nupt. l. si uxor, §. fin. de adult. l. 2. §. fin. ff. de privileg. cred. c. cōtinebatur, de desponf. impub. §. 1 Instit. de nup.* Alexand. *consil. 20. num. 8. lib. 2.* Nisi * consuetudo loci esset in contrarium, ut tradit idem Alexand. *consil. 77. num. 1. lib. 5.* Vel nisi * malitia suppleret ætatem: quia tunc etiam ante dicerentur nubiles, *d. c. continebatur, & c. 1. de desponf. impub.* 15 16 17

Tutor quoque * pubertati pupilli tenetur tutelam reddere, id est, tutelæ rationes reddere, alias restituere tutelam, *l. 2. §. ei quoque. ff. de judic. l. cum pupillus, ff. de tutel. & rat. dist. l. vn. in fin. ff. si pen. appel. l. tutor qui §. fin. l. tutor, pro pupillo, §. 1. ff. de administr. tutor. l. 1. §. vlt. ff. de usur. l. liberto suo. §. pater duos, in fin. ff. de ann. legat. l. 1. §. ex illa, ff. ad leg. Cornel. de fals. & l. pen. C. de suspect. tut.* Idque non solum pubere jam facto petente, sed etiam eo forte absente, ejus legitimis hæredibus, per notata *in l. ab hostibus, ff. ex quib. cauf. maior & l. hæc autem, §. 1. & 2. ff. ex quib. cauf. in poss. eat. & in l. nec eos, ff. de cap. & post. reverf.* & ita tenet Bald. *consil. 256. lib. 2.* 18 19

Adeo, ut nec * idem tutor possit sub prætextu mortis ejusdem puberis, & substitutionis, eadem bona retinere, licet ignoretur, an sit mortuus, nisi probata morte: Quia interim non debent legitimi hæredes impediri, ut tradit Bald. *consil. 12. versic. sequitur aliud dubium, & consil. seq. lib. 3.* cum longe abesse * æquiparetur morti, *l. multa in princ. ff. de cond. & demonstrat.* Bald. *in l. mater, colum. ult. verf. idem longe abesse, ff. de cond. & demonst.* 20 21

Eadē quoq; pubertas præsumitur, & probatur ex cōplemento 12. annor. in fœminis, & 14. in masculis, *l. 2. C. quā. tut. vel cur. l. 5 ff. qui test. fac. poss. l. 2 ff. de vulg. & pup.* Coras. *ad l. precib. in verb. 14. annis, C. de imp. & al. subst.* 22

23 Cur autem fœminæ * citius existimentur, sintve citius puberes, & nuptiis idoneæ, quam masculi, Macrobius rationem adfert *lib. 1. Commentar. de somnio Scipionis*: Videlicet fœminas propter vororum festinationem maturius biennio legibus liberari, atque ita anno 12. pubertatem fœminas auspicari prudentib. placuisse,
24 eo quod tempore illo Romæ * puellæ nuptum dabantur; id quod ea ratione factum, Plutarchus interpretatur in Numa, ut celerius conjugum mores tenella adhuc ætate imbiberent, & ad obsequium virorum faci-
25 lius flecti fingique possent, aliter * atque Spartæ servabatur, in qua adultiores demum virgines, & plenis nubiles annis viris in matrimonium collocabantur. Ego vero id naturæ potius assigno, quæ mulieres citius admonet generationis, veluti naturæ inferioris: ut exilia poma celerius maturescunt, robusta serius, ut dicit
26 idem * Macrobius, *lib. 7. Saturnal. cap. 7.* quæ enim infirmiora sunt, ea facilius celeriusque perficiuntur, ut scribit Theophrast. *de causis plantarum, lib. 4. cap. 9. & 11.* Natura enim (ut Plutarchus in Problematibus tradit) causam sustinet, & augetur fœmina, & crescit, & adulta perficitur ante quam masculus; ideo fœminis
27 octavo die veteres Romani nomina * imponere consueverunt, quamquam in maribus in nonum differrent.

28 Et quod * pubertas præsumatur, & probetur ex complemento duodecim annorum in fœminis, & quatuordecim in masculis, est hodie præsumptio juris, & de jure, non admittens probationem in contrarium, secundum gloss. *in l. fin. ff. quod met. caus.* & facit *c. is qui fidem extr. de sponsal.* Maxime in materia tutelarum finiendarum, vel testamentorum *l. qua ætate ff. de test.*

29 Quod tamen locum * non habet, primo in materia matrimonii contrahendi, ubi probatio in contrarium admittitur, juxta *c. puberes, c. de illis, extr. de desponს. impub.*

Secun-

Secundo * non procedit in causa alimentorum, in 30
qua pubertas extenditur in fœmina, usque ad decimumquartum, in masculo, usque ad decimumoctauum annos, idque pietatis intuitu, *Mela ff. de aliment. & cib. legat.* ut dicunt Lud. Roman. *sing.* 600. & Francisc. Cremonens. *sing.* 77. quos sequitur Myns. *Observat.* 12. *cent.* 3. quæ constitutio etiam rationem habet; ante enim eam ætatem, ut plurimum videmus non sufficere pueris suam ipsorum artem, vel industriam, ut se alant, & tunc (ut Modestinus inquit) plenæ pubertatis esse incipiunt, *l. arrogato. non tantum, ff. de adopt.* §. *minorem Instit. eod.* & Paulus, *lib. 5. sent. tit.* 4. §. *ult. Instit. quib. ex caus. manumitt.*

Tertio non * procedit in spadone, qui pubescit de- 31
mum anno decimooctavo, ut tradit Iul. Paulus, *lib.* 3. *recept. sentent. tit.* 4. *l.* 2. *de testament.* & Iac. Cuiac, *de feud. lib.* 4. *tit.* 13.

Quarto non * procedit extante statuto, vel consue- 32
tudine contraria, ut tradit Cuiac. *d. tit.* 13.

Quinto non * procedit jure veteri, quo jure puber- 33
tas æstimatur ex inspectione corporis, si lanuginem habet, *c. puberes, de despons. impub.* sic enim constituit Pla-
to *lib.* 11. *de legib.* dum scribit, ætatem * ad nuptias ido- 34
neam æstimari inspectione nudi corporis, etiamsi virginum pudenda noli omnino nudari. Et apud Lace-
dæmonios, Lycurgus * etiã virgines omnino nudas pro- 35
ponebat oculis omniũ in publicis spectaculis. Sic apud Romanos olim observatum fuisse, testatur Iustinian. *in* §. 1. *Instit. quib. mod. tutel. l. fin. & l. un. C. quan. tut. vel cur.*
esse des. Nec abs * re antiquæ leges marem tantum in- 36
spici nudum jusserunt, ut proinde cognosceretur pubesne esset, an impubes: fœminas vero nudas ob id conspici non patiebantur, impudicum illud atque indecorum judicantes, *d. l. ult. & d.* §. 1. cum impudica suorum corporum nuditate, multos ad furorem turpis amoris & libidinis adigerent.

Verum Hieron. Maginus *Miscellan. primo, cap. 2. & Cuiac. in l. maior. 2. verbo, decreto, ff. de minor.* hanc opi-
37 nionem * reiiciunt, & contrarium tenent, intelligentes habitum corporis, non obscœnam quandam indagationem: sed de eo, qui habitu corporis maior fuisset declaratus, videlicet universi corporis dispositionem, figuram, ac formam, sive aliquam corporis totius ad liberorum procreationem, natura prorsus idoneam commoditatem referentes: Nec enim autores veteres usquam hujusmodi improbitatis meminisse, sed puberes ex corporis habitu, vel ex certo annorum nu-
38 mero, vel ex utroque judicandos. Puberem, inquit* Vlpianus, Cassiani eum esse dicunt, qui habitu corporis pubes apparet, & generare possit per ætatem; quasi dicat Vlpianus: Is ex Cassianorum sententia pubes appellandus est, cujus universa corporis dispositio satis ad liberorum procreationem facile videri cuiuis potest idonea. Proculiani autem eum dicebant esse puberem, qui quatuordecim annos expleverat:
39 Verum Priscus, ejusque * sectatores in quem utrumque concurrit, & habitus corporis, & annorum numerus, puberem definiunt. Et licet Vlpianus non ex-
40 presserit, cujus sententia obtinuerit, tamen receptam fuisse Proculianorum sententiam, non obscure docuit Tertullianus. *in libro de virginib. veland.* cujus verba recenset Balduin. *Inst. quib. mod. tut. finit. in verbis; nostra sancta constitutione.* Quam opinionem etiam confirmat Macrob. *in som. Scip. lib. 1.* & Vlp. *in l. 2. ff. de vulg. & pupil.*

41 Hinc etiam * antiquitus apud Romanos masculis usque ad decimumquartum annumcomæ solebant nutriri, idque clarissime testatur sic Martialis.

Et Pædagogo non jubente, lascivi
Parere gaudent villico capillati.

Tempore vero pubertatis, hoc est, statim lapso decimoquarto annorum spatio, comæ, in signum pubertatis,

bertatis, pueris præcidebantur, & detonsas comas aris alicujus Dei fuisse consecratas, ut tradit idem Martial. *lib. 6. Epig.* & Persius *Satyra* 3. Nec non Jul. Sabinus *in Virgilium*.

Tertio regula * ampliatur, ut procedat, quod etiam 42
satis pupillum attigisse ultimum diem decimi quarti anni, idque favore pupillorum, aspirantium ad honestam libertatem, quos longa premit custodia, & invidiosa vis tutorum, *l. qua ætate ff. de testam.* ubi Cujac. *& in l. 2. ff. de excus. tut.* dicit, id speciale esse in testamẽti factione, & pupillari substitutione, *argum. d. l. qua ætate*. Verum Boerius *ad consuetud. tit. 1. §. 8. vers. accõplis*, dicit, non sufficere annum decimum quartum inceptum esse, ut habeatur pro completo ad tutelam finiendam: sed opus esse, ut totus decimus quartus annus sit completus, per textum, *Instit. quib. mod. tut. fin. in verbis, annum completum*, & ibidem Angel. Aretin. *l. si cui, in princ.* & ibi Bart. *ff. de legat. 1.*

Quarto ampliatur * regula, quod etiam si tutor post finem tutelæ per errorem in officio duraverit, 43
& rerum administrationem retinuerit, non præstet periculum nominum paternorum, quæ post pubertatem adolescentis idonea fuerunt, quia actionem inferre non potuerit, *l. tutores, qui post, ff. de administr. tut.*

Quinto ampliatur, quod * etiam finiatur tutela pu- 44
bertate furiosi, vel mente capti: quia potius consideratur, & inspicitur causa naturalis, quam accidentalis: veluti insanitas, *arg. l. qui habent, §. si pupillus, ff. de tutel.*
Adeo ut etiam * ilico adveniente perfectione decimi 45
quarti anni in masculo, finiatur tutela ipso jure, & sine facto hominis, ut notat Bart. *in l. Imperator, ff. de jur. fisc.* & gl. *in l. in criminali*, & ibi Dd. *C. de jurisd. omn. jud.* & Tiraq. *in l. si unquam, verbo, revertatur, num. 115. C. de revoc. donat.*

Eadem quoq; * ætas quem facit habilem ad testan- 46

dum, *l. qua ætate, ff. de test. l. si pater, C. qui testam. fac. poss.*
47 Et ad* dicendum vel ferendum testimonium, *l. 3. §. Iulia, ff. de testib. & §. testes autem, Instit. de testam.* Similiter
48 & ad * jurandum; cum impubes non incidat in perjurium, *l. qui jurasse, ff. de jurejuran. ca. parvuli, & ca. pueri, 22. quæst. 5.*
49 Idem quoque * major quatuordecim annorum, potest in judicio agere, vel se defendere, per se, vel per Procuratorem, in causis beneficialibus & spiritualib. sine curatore, ut tenent Dominicus, & alii omnes, & ita ad hoc textum *in l. clarum, C. de autorit. præst.* allegat Abbas *in c. fin. num. 8. de confess.* Quo casu annus com-
50 pletus * reputatur ætas viginti quinque annorum, ut dicit textus, *in c. si annum, de judic. lib. 6.* Et hoc est regulare in spiritualibus, ut notat. Ias. *in auth. Sacramenta*
51 *puberum, C. si advers. vendit.* qui textus * etiam extenditur ad laicum: puta, ad decimas, & earum fructus, ad causam matrimonii, & dotis, Rota, *in decis. 46. cap. si annum, in novis,* Abb. *in c. ex parte, n. 7. de restit. spol.* ubi major quatuordecim annis, potest esse in judicio, in omnibus causis spiritualib. perinde ac si major viginti quinque annis esset, & ideo in tali ætate dolus non præsumitur intervenisse, Abb. *in cap. cum contingat. de jurejur.*
52 Eadem quoque * ætas quatuordecim annorum reputatur pro plena, casu prædicto vere, non ficte, ut tradit Bartol. *in l. si is qui pro emptore, versic. circa prædicta, ff. de usu cap.* & ita ad hoc textum adducit Cardinalis *in clem. quia circa, quæst. 17. de elect.* licet tamen non sit sine dubio: quia quamvis Princeps in materia juris liberam potestatem habeat, per hoc tamen nõ infertur,
53 quin fictionẽ inducere possit: Nam nemini* dubiũ est, quando illud quod verum non est, arguitur esse, illud dicitur fictio, ut colligitur *ex d. c. si annũ, in illis verbis, ac si, quæ fictionẽ important. l. si alterius, ff. de hæred. instit.*
54 Nec obstare videtur* doctrina Bart. *in d. l. si is, qui, pro em-*

emptore. Quia Bartolus loquitur * in fictione privativa, quæ non habet locum in his quæ sunt juris; per illam rationem, quod Princeps habeat liberam voluntatem, secus vero est in fictione inductiva, quæ bene fieri potest per Principem. 55

Hac quoque * ætate 14. annorum, filius potest, invito patre, intrare religionem, & se eximere à patria potestate, secundum gloss. *in c. 1. 20. quæst. 2.* & Dd. *in c. constitutus, de restit. in integr.* Abbatem *in c. ex parte, super gl. 3. num. 11. de restit. spol.* Et idem quoque * dicẽdum erit in voto sacri ordinis, & electione sepulturæ, secundum Abbat. *in d. c. ex parte, num. 11.* & facit *c. licet pater, num. 1.* cum gl. *in verbo, filiusfamilias, de sepult. lib. 6.* Fred. de Senis, *in responsione, quæ est post consil. 253. num. 3. versic. Præterea, quod ad jus Parochiale.* Quia * in omnibus prædictis, talis ætas quatuordecim annorũ pro plena & integra reputatur. Et propterea in causa matrimoniali agere poterit, & defendere, ut dicit Dominic. *in c. licet, vers. Quid si Seius, de sent. excom.* quia legitimam personam habet standi in judicio, ut tradit idem Dominic. *in c. qui generaliter, § final. ff, de proc. in 6.* quia reputatur major 25. annorum, ut dicit text. *in d. c. si annum*, & supra quoque diximus, *num. 52.* 56 57 58

Item pubes * factus poterit torqueri, non ante, *l. de minore, ff. de quæst.* Et tenetur pœna * legis Iuliæ, de adulteriis, non ante, *l. minor annis ff. de adult. l. auxilium, §. sed ad leges*, & ibi gl. *verb. minor, ff. de minor.* Et quod deferens * habitum novitiorum, per annum censeatur professus, *elem. eos*, & ibi gl. *verb. ætate, de regularib.* 59 60 61

A decimoquarto quoque * anno, in Syria mares tributo * obligantur, *l. ætatem, ff. de censib.* & evanescit substitutio pupillaris, *§. masculo*, & ibi Balduin. *in verb. excesserint. Instit. de pup. substit.* 62 63

Præterea quoque tempus * pupillaris ætatis, id est, anni quatuordecim subtrahuntur de medio ex omni præscriptione longissimi temporis. Bald. *in l. cum no-* 64

 tis-

tissimi, post princ. num. 1. vers. nota; quod in omni præscriptione longissimi temporis, ætas pupillaris subtrahitur. C. de præscript. 30. vel 40. ann. Bald. *in tract. præscript. in 1. parte, 6. part. princ. num.* 34.

65 Eadem quoque * ætas pubertatis, facit tempus idoneum ad fidelitatem præstandam, *l. imperialem, §. præterea, si quis, si de feud. defunct. controvers. sit int. dom. & agn. in usib. feudor.*

66 Pubertate quoque * alterius fratris, finitur tutela
67 dativa, & * impubes reincidit in potestatem fratris, nisi testamento datus fuerit tutor: quo casu non desinit esse tutor ejus, qui adhuc est impubes, quia semper legitima tutela testamentariæ cedit, *l. si tutor, §. si duobus, ff. de tut. & rat. distrah. l. si tutores, Cod. de testam. tutel.*

68 Declaratur prædicta * regula, ut non procedat primo, secundum Oldradum, *consil.* 52. in tutela Regis, quæ non finitur pubertate, sive decimoquarto anno, sed quod eo invito dandus sit curator usq; ad vigesimum quintum annum, dicitque nedum jurisdictionem, sed ne reliquam bonorum, jurium & negotiorũ regni administrationem per se exercere posse, nisi post vigesimum quintũ annum completum, idque hac ratione: quod fragile & infirmum sit hujus ætatis consilium, multis captionibus & multorum insidiis expositum, ideoq; iis rerum suarum administratio committi non debeat, etiamsi rem suam bene gerant, *l. 1. ff. de minor.* & multo minus negotia publica: puta, imperialia, quia ubi majus est periculum, cautius est agẽdum, *l. 1. §. sed si quis, ff. de Carb. edict.* Cum enim stabilem mentem nondum adeptus fuerit, in tam tenera ætate, non debet sapientium hominum jura pertractare, *l. fin. C. de testam. milit.* quam opinionem simpliciter, & expresse quoq; tenent Ioan. Andr. *in addit. ad Speculat. in rubr. de tutore,* Alber. *in rubr. C. quand. tut.*
69 *vel cur.* Verum recte * perpendẽdo, verba Oldradi nõ

lo-

loquuntur generaliter de quocunq; Rege, sed de certo Rege, scil. Legionis & Castellæ: ut patet *in d. consilio ibi, & maxime iste in quo discretio: & ibi in lib. Legionis*, ubi citat leges, & capitula constitutionũ regni Legionis *l. 3. C. de Orphanis l. 1. & fin. & in 1. par. l. 3. c. 15. leg. 3.* ubi dicitur quod tutela regis finiatur vigesimo demum anno, atque ita restitui debeat, litera vulgo corrupta.

Sunt quoque * qui teneant pubertate finiri tutelam regis, quos refert & sequitur Boer. *tit. 1. §. 8. circa fin. in consuet.* Sunt etiam quidam, qui dicant puberem posse ea facere, quæ sunt simplicis jurisdictionis, non vero ea, quæ concernunt administrationem regni: In qua opinione invenitur Bartol. *in l. quidam consulebant, ad fin. de re jud.* & Panormit. *in c. cum vigesimum, in fin. de offic. & potest. jud. deleg.* & cum opinione Bart. transeunt Anton. Corset. *in tractat. de excellent. & potestate regia, quest. 16.* Jas. *in l. fin. C. de test. milit.* & late Guil. Benedict. *in c. Raynutius, in verbis, adjectæ impuberi, n. 52. de test.* gl. pragmatica *in Proæmio, verbo, susceptione, fol. 4. verso.* Sed mihi videtur * utilius & consultius, quod tutela regis finiatur pubertate, ita ut non sit ei dandus curator, sive Regens aut alius quocunque nomine, loco regis administrator, sive unus, sive, plures: Non tamen quod solus debeat per se proprio motu & consilio administrare, sed per se, & nomine suo, cum consilio & directione delectorum prudentum & fidelium virorum, ut scilic. cesset invidiosa illa tutorum vis, potestasque; & adolescens Princeps potius nitatur communi suorum Principum consilio: & pro uno, plures habeat tutores, sed moderatiores, nec * eo potestatis evectos, ut quicquid iis lubeat, liceat: Periculosum enim est uni alicui tantam, tamque diuturnam esse potestatem in res alienas: idq; hac ratione statutum fuit, ne per longiorem tutelã, occasio incideret malevolis res novas excitãdi, id qd. etiã refert

glosf.

gloſſ. pragmat. *in Proœm. in verbo, ſuſceptione*, & ſequitur Bald. *in princ. tit. quib. mod. tut. fin.* ubi optime
73 id examplificat * in Stilicone & Rufino, perfidis tutoribus Arcadii & Honorii : qui cum diutius libere dominarentur, ſua perfidia autores fuere evertendi Imperii Romani.

74 Secundo non * procedit regula, quo ad cauſas ceptas ante pubertatem, quas tenetur proſequi tutor uſque ad finem, ut tradit Boer. *ad conſuet. tit.* 1. §. 8. *l. un.*
75 *C. ut cauſa pubert. adſit tutor* : quia eſt * dominus litis, unde poteſt hoc facere, etiam ſine ſpeciali mandato, ſecundum Alexand. *conſil.* 135. *num.* 2. *lib.* 2. Maxi-
76 me, quando nondum rationes * redditæ ſunt, nec ad cauſam pertinentia inſtrumenta : quo caſu fidei, ac verecundiæ curatorum convenit, ut conſilio ſuo ceptam litem perficiant, *l. ita autem*, §. *poſt completam, ff. de adminiſtr. tut.* ſed non * poterunt agere actione judica-
77 ti, *l. tutores, ff. eod. l. negotiorum*, §. *curator*, & *l. tutor. ff. de appellat. l. un. in fin. ff. ſi pend. appel. mors interven.*

78 Idem quoque * dicendum erit in Syndico vel Procuratore fabricæ Eccleſiarum parochialium, ut finito eorum officio, pendente lite, ſubrogari faciant modernos Procuratores & Syndicos, ſecundum Bart. *in l.*
79 *fin.* §. *fin.* & *l. negotiorum*, §. *fin. ff. de appellat.* Maxime * ſi non reddiderunt rationem, *d. l. tutor, ff. de appellat.* Et idem quoque in Rectore ſeu curatore alicujus Eccleſiæ, qui finito officio, licet deſinat illius eſſe Rector, tamen tenetur perſiſtere : ut tradit Rota, *deciſ.* 78. *tit. de Procurat. in novis.* & Innocent. *in c. gratum, de offic.*
80 *delegat.* Adeo, ut etiam * tutoris hæredes teneantur inchoata explicare, *l.* 1. *de fidejuſſ. & hæred. tut.* Niſi poſt finitam tutelam curarint puberi dari curatorem, & in eum admininiſtrationem transferri, *l. tutores*, §. *patruus, ff. de admin. tut.* & tradit Io. Fab. *in l.* 1. *C. ut cauſa poſt pubert.* & Angel. Aret. *in* §. *fin. Inſt. quib. mod. tut. fin.*

81 Tertio non * procedit regula, etiam quo ad cauſas

non

non inchoatas, quando non curavit puberi dari curatorem, & in eundem administrationem transferri. Quo casu non liberatur periculo tutelæ: ut tradit Boer. *ad consuet. d.* §. 8. Dec. *in c. ex parte* 2. *num.* 2. *in* 3. *notab. de appell.* & novissime Rævardus *variorum* 1. c. 17. & facit *l. à tutoribus*, §. *officium*, & *l. ita autem*, §. *si tutor*, *ff. de administr. tut. l. ac mone*, *C. qui pet. tut. vel cur.* Et nõ solum *tutor admonere debet puberem, ut sibi curatorem petat; ad quod simpliciter tenetur; sed etiam, si usuras vitare velit, & moram irregularem, debet non solum offerre se paratum rationes reddere, & reliqua solvere, sed etiam denunciationibus frequenter interpositis, puberem ad judicium provocare: Quod si pubes contemnat, & tempus extrahat, debet tutor apud acta in judicio protestari, per se videlicet non stare, quo minus tutelam restituat, qua solemni, seria, & judiciali oblatione, & interpellatione, vel protestatione securus erit tutor ab usuris, *l. fin. C. de usur. pup.* 82

Quarto non* procedit regula, quo ad jus obligationum recte contractarum, quarum vis collata est in tempus finitæ tutelæ. Itaque si tutor recte crediderit pecunias pupilli nomine, pupillus quantumvis pubes & à tutore liber, non poterit prius eas exigere, quam venerit dies earum exigendarum, *l. si tutelæ*, *ff. de administr. tut.* 83

Quinto non procedit, quando pupillus* inceperit furere, quo casu cessat cura, si tutela indigeat; quia cõcurrente causa naturali & accidentali, prævalet naturalis: ut tradit Ulp. *in l.* 3. *ff. de tutelis*, quia (inquit) in pupillorum furiosorum persona, agnatos curatores non admittimus: Idcirco putamus, si minor viginti quinque annis furiosus sit, curatorem ei non ut furioso, sed ut adolescenti dari, quasi ætatis sit impedimentum, & ita definiemus ei, quem ætas curæ vel tutelæ subjicit, non esse necesse, quasi dementi curatorem quæri: & ita Imperator Augustus rescripsit: cum 84

ma-

magis ætati quam dementiæ tantisper sit consulendum. Et tradit Christoph. Port. *Institu. de curat. num.* 13. & ibi Angel. Aret. *in prin. verb. ex inquisitione.*
85 Vnde Imperator * Antoninus quoque rescripsit, *in L. 1. C. de Curat. furiosi.* Curatores impleta legitima ætate, prodigis vel furiosis tribui.
86 Sexto & ultimo, non * procedit de generali consuetudine omnium regionum; qua officium administrationis, & per consequens periculum futuri temporis continuatur, & porrigitur usque ad legitimam ætatem adultorum: puta, viginti quinque annos. Nam qui semel legitimi dati sunt tutores, iidem plerumque & curatores permanent, & rebus minorum præsunt, usque ad majorem ætatem. Quam consuetudinem Andr. Gail. Cæs. Majest. Consiliarius, in Germania præcipue vigere dicit, *lib. 2. pract. observat. obser. 96. num. 1.* Et ex * statuto nostro Vltrajectino,
87 masculi demum fiunt puberes decimo octauo anno: fœminæ vero anno vigesimo. Verum neuter eorum potest bona sua alienare vel vendere ante vigesimum annum, nisi cum consensu suorum tutorum vel propinquorum, ut constat ex *Rubric. 28. artic. 6. & Rubr.* 31. *artic.* 1. Nec etiam * vigore hujus statuti poterunt
88 minores alienare, post vigesimum annum, non servata solemnitate statuti, secundum Dec. *consil.* 386. *num.* 4. *vers. ubi concludit, quod stante statuto,* & Petr. Rebuff. *tit. de restit. gloss. 2. artic. 2. in fin.* In agro vero Vltrajectino, masculi fiunt puberes decimo quinto anno, & fœminæ duodecimo: sed neuter eorum poterit bona sua vendere ante vigesimum annum, nisi cum consensu suorum propinquorum, iuxta ordinationem jurium pagorum sitorum in provincia Vltrajectina, vulgo, Het Landt recht/ de anno 1529. 23. Martii.

SVM-

SVMMARIA.

1 *Curatio finitur anno vigesimo quinto.*
2 *Puberes qui dicantur.*
3 *Puberes ab impuberibus & pupillis separantur.*
4 *Adolescens quis, Censorino.*
5 *Ætas viginti quinque annorum, legitima ætas appellatur, & quare.*
6 *Unde appellatio legitimæ ætatis fluxerit.*
7 *Minores viginti quinque annis stipulari non possunt.*
8 *Parvuli dicuntur usque ad annum vigesimum quintum.*
9 *Curatores sunt secundæ ætatis moderatores, & tutorum successores.*
10 *Legitimus curator quibus detur.*
11 *Honorarius curator quis, à quo detur, & quibus.*
12 *Cura furiosorum & prodigorum finitur, quando apparet eos ad sanitatem, vel sanos mores rediisse.*
13 *Prodigi & furiosi, si ad sanitatem vel sanos mores redierint, an ipso jure desinant esse sub cura, vel opus sit judicis declaratoria.*
14 *Magis communis opinio quod furiosi & prodigi cura finiatur ipso jure, si redierint ad sanos mores. Ampliatur num. 15.*
16 *Licet aliquis fuerit assumptus inter primores civitatis, non censetur per hoc sublatum interdictum administrationis.*
17 *Licet is, cui facta fuerit interdictio, non fuerit prodigus, valet tamen interdictio.*
18 *Communis opinio.*
19 *Minor viginti quinque annorum, non potest habere Ecclesiam parochialem.*
20 *Collatio facta Ecclesiæ minori, non valet tanquam facta inhabili.*
21 *Collatio facta minori 25. annorum, non convalescit, licet lite pendente fiat major & habilis.*

22 Ut

22 *Vt cura finiatur, requiritur extremum momentum anni 25. esse elapsum.*

23 *Minores ante annum 25. curatorum auxilio reguntur, nec eis committitur sua rei administratio, licet rem suam bene gerant.*

24 *Virilis vigor post annum vigesimum quintum completur.*

25 *Minor vigintiquinque annis non admittitur ad honores.*

26 *Ætas legitima status appellatur, & quare.*

27 *Ætas legitima dicitur perfecta, plena, integra, & robusta ætas, & quousq; duret.*

28 *Ætas vigintiquinque annorum, finis pubertatis dicitur.*

29 *Anno vigesimoquinto dicitur quis suæ ætatis fieri.*

30 *Minor vigintiquinque annorum, dicitur Exephebus Cuiacio.*

31 *Iusta ætas dicitur tempus viginti quinque annorum.*

32 *Adolescentes ante ætatem vigesimi quinti anni, nec beneficio liberorum, suarum rerum administrationem recipiunt à curatoribus.*

33 *Decreta Consulum vel Præsidum, quibus conceditur minoribus maturius res suas recipere à curatoribus, dicuntur ambitiosa.*

34 *Ambitiosa decreta quæ dicantur.*

35 *Tutorum curatorumque datio, olim ad Prætorem pertinuit.*

36 *Princeps veniam ætatis concedit.*

37 *Puberi viginti quinque annorum, restitutio non competit, qui ventum ætatis obtinuit antequam contraheret; & quæ sit ratio. Limitatur num. 38. 39. 40. 41. sublimit. num. 42.*

43 *Facti majores ficte restituuntur.*

44 *Simpliciter habilitatus, ut pro majore habeatur ad cõtrahendũ, non est habilitatus ad alienationem bonorum immobilium, vel illorum bona hypothecanda.*

45 *Prin-*

45 *Princeps de plenitudine potestatis, potest habilitare minorem viginti quinque annis ad contrahendũ, obligandum, & alienandum bona immobilia.*

46 *Civitas superiorē non recognoscens, an concedere possit alienationem bonorum immobilium minori.*

47 *Statutum an possit minorem habilitare ad alienandum.*

48 *Reservata Principi exercere possũt officiales perpetui.*

49 *Dux Mediolani habet plenitudinem potestatis, sicut Imperator.*

50 *Quando ultra prohibitionē juris concurrit prohibitio patris testatoris, qui voluerit liberos manere sub cura, usq; ad annũ vigesimũ quintum, non potest Princeps sine causa magna concedere minoribus viginti quinq; annis alienationem bonorum immobilium.*

51 *Venia ætatis à masculo impetrata ante annum vigesimum, & à fœmina ante annum decimumoctavum, est nulla.*

52 *Rescriptum veniæ ætatis, ab ipso impetrante præsentari debet, & non per procuratorem.*

53 *Veniam ætatis impetrans, debet probare honestatem morum vitæ, animi probitatem, & mentis solertiam.*

54 *Præfectus Vigilum, de quibus olim cognoverit.*

55 *In locum Præfecti Vigilum, Iustinianus substituit Prætorem plebis.*

56 *Venia ætatis, quis uti non potest, quamdiu literæ non fuerint comprobatæ, vel interinatæ.*

57 *Gratia impetrata à Principe intelligitur, si preces veritate nitantur.*

58 *In gratia incumbit onus probandi de veritate eorum, quæ dicta sunt in supplicatione.*

59 *Veniæ ætatis impetratio, licet ad quædam prosit, non tamen ad munera publica subeunda prodest.*

60 *Ætatis legitimæ appellatione non venit ætas dispensata.*

61 *Vbi fit mētio legitimæ ætatis, intelligitur de ætate natu-*

 rali

rali viginti quinque annorum, non de ætate dispensata à Principe per rescriptum.

62 Adultus curatorem habens, æquiparatur pupillo, vel ei, cui bonis interdictum est. n.66.

63 Curatoris potestas quæ.

64 Lex taxative loquens de pupillo, habet etiam locum in adulto, & e contra.

65 Taxativa nunquam excludit casus similes.

67 Adultus curatorem habens, pupillo non æquiparatur, quando agitur de adultis liberandis.

68 Adultus potest suo curatori, ac etiam extraneo, absq; alicujus autoritate, hæreditatem restituere.

69 Adultus sine curatore testamentum facere potest.

70 Adultus non restituitur adversus testamentum suum; & quæ sit ratio.

71 Adulto dolose inducto ad testandum, datur venienti ab intestato actio de dolo contra hæredem scriptum; vel in factum ad interesse.

72 Communis opinio.

73 Adultus habens curatorem, potest etiam per viam testamenti alienare, & executoribus potestatem dare alienandi bona immobilia sine decreto.

74 Adultus testari potest etiam invito curatore.

75 Adultus curatorem habens, potest facere contractus, qui sapiant ultimam voluntatem sine curatoris autoritate: ut dedicare se, & sua monasterio.

76 Curator nuptias cur impedire non possit.

77 Autoritas curatoris non est necessaria, in negotiis publicis, ut in nuntiatione novi operis, causa juris publici.

78 Curatoris autoritas non requiritur in his, quæ contra ipsum curatorem aguntur.

79 In his, quæ concernunt salutem animæ adulti, ut in observatione juramenti, nõ curatur potestas curatoris.

80 Adultus si juraverit conventa adimplere, potest conveniri ex juramento sine curatore.

81 Adul-

81 *Adulto non datur curator, nisi volenti.*

82 *Adultus potest agere contra curatorem pro mala administratione, ante finitam tutelam, secus in pupillo.*

83 *Puberi datur curator ab eisdem Magistratibus, à quibus datur tutor.*

84 *Iudex delegatus potest dare tutorem, quando lis movetur adulto coram delegato.*

85 *Iudex delegatus in beneficialibus, dat curatorem.*

86 *Iudex delegatus potest in integrum restituere, quando restitutio in integrum venit coram eo incidenter.*

87 *Ante rescriptum D. Marci invitis nulli curatores dabantur, nisi redditis causis.*

88 *Curatorem minori 25. annis à Præside, vel à Consulibus postulans, veteri jure causam, cur eum dari desideraret, exprimere debebat.*

89 *Quæ erant causæ justæ lege Latoria expressæ.*

90 *Lascivia quid.*

91 *Dementia quid.*

92 *Hodie curatores dantur etiam non redditis causis.*

93 *Curatores hodie non dantur invitis adultis, sed possunt illi, si volunt arbitrio suo administrare, salvo beneficio restitutionis.*

94 *Curator ad certam causam vel negotium datus, eo finito finitur cura.*

95 *Pupillus si furere cœperit, non dabitur ei curator, si tutorem habeat.*

96 *Statuta aliter loquentia de pupillis, & aliter de furiosis, quænam servari debeant.*

97 *Adolescenti furioso curator datur ut adolescenti, non ut furioso, & quæ sit ratio.*

98 *Tutela finitur arrogatione impuberis.*

99 *Arrogatus transit in potestatem arrogantis.*

100 *Arrogatio dicitur minima capitis diminutio.*

101 *Quomodo quis arrogatus esse debeat, ut tutela arrogatione impuberis finiatur.*

102 *Quod omnes tangit, ab omnibus debet comprobari.*

103 *Deportatione pupilli finitur tutela; & quæ sit ratio.*

104 *Deportatio est media capitis diminutio.*

105 *Tutela legitima tollitur capitis minutione pupilli.*

106 *Tutela finitur omnibus capitis pupillaris diminutionibus.*

107 *Servitute pupilli finitur tutela.*

108 *Pupillo ab hostibus capto, finitur tutela.*

109 *Item ingratitudine pupilli, vel pro delicto in metallum dato.*

110 *Morte pupilli tutela finitur: & quæ sit ratio.*

111 *Relativorum talis est natura, ut posita seponant, & seposita se perimant.*

112 *Pupillo mortuo, tutor statim debet hæredibus pupilli reddere rationem, eoque nomine poterunt hæredes tutorem convenire.*

113 *Minore mortuo absque hæredibus, & venientibus ab intestato, quis succedat, fiscus ne, an tutor vel curator.*

114 *Communis opinio, quod fiscus succedat.*

115 *Autoris opinio.*

116 *In dubio contra fiscum in favorem privati est judicandum. Ampliatur num.* 117.

118 *Tutoris capitis diminutione, per quam libertas vel civitas amittitur, perit tutela, & quæ sit ratio. num.* 120. *Ampliatur num.* 122. 123.

119 *Item tutore bannito cum confiscatione bonorum.*

121 *Civitatis jure pereunte, perit & tutela.*

124 *Tutoris minima capitis diminutione legitima tantum tutela perit, cæteræ non pereunt.*

125 *Vbi agnationis non habetur ratio, non finitur tutela minima capitis diminutione tutoris. Ampliatur numero* 126.

127 *Ex Novella Iustiniani* 118. *tutelæ, nec minima capitis diminutione pereunt.*

128 *Exilio tutoris quando tutela finiatur.*

129 *Morte tutoris finitur tutela.*

152 *Fœminæ olim liberabantur tutela, quando virgines Vestales essent captæ.*
153 *Finita conditione, ad quam fuit tutor datus, tutela finitur.*
154 *Voluntas testatoris ubiq; servanda est.*
155 *Propter voluntatem testatoris servandam, receditur quandoque à verborum proprietate.*
156 *Vt mens testatoris servetur, dispositio facta in uno casu, trahitur ad similem. Ampliatur num.* 157.
158 *Finito tempore, ad quod fuerunt dati tutores, finitur tutela.*
159 *Limitata causa, limitatum producit effectum.*
160 *Ad tempus permissa, postea censentur prohibita.*
161 *Excusatio tutoris justa, finit tutelam.*

1 SEcunda regula est; quod * curatio non finiatur, nisi anno demum vigesimoquinto, §. 1. *Instit. de curat.*
2 *& l.* 1 *ff. de minor.* ut * puberes, id est, adolescentes, juvenes, sive adulti, *l. si judex. l. si res pupillaris. ff. de minor. l. si sine, §. interposito. l. tutores qui, §. adolescēs, & §. ult. ff. de admin. tut. l. quod si minor, §. non semper. l. pœtri, §. prædiū, ff. de minor. l. Papinianus, in fin. eod. l. ult. §. ult. ff. de app.*
3 *& l.* 1. *§. in caussis, ff. de administ. tut.* Et ideo * hi ab impuberibus pupillisque separantur, *tot. tit. rem pupil. vel adolesc. sal. for. l. impuberibus, ff. de suspect. tut. l.* 1. §. 1. *ff. de cont. & util. act. tut. l.* 5. *§. si actor, ff. de constit. pec. l. penult.*
4 *ff. de appell.* Censorinus * tamen in libro die natali, adolescentem ad ecimo quarto anno, ad trigesimum dici scribit ab eo, quod ad id usque tempus adolescat. Et
5 hæc * quoque ætas viginti quinque annorum legitima ætas appellatur, *l. ex duobus, ff. de negot. gest. l. quæro, in fin ff. de testam. tut. l.* 1. *ff. de fidejuss. tut.* Idq; hac ratione, quod lege aliqua adolescentibus id spatium ætatis ad res suas recipiendas præscriptum fuerit, indu-
6 ctumque id fuit lege * Lætoria, quam de minoribus vigintiquinque annis scriptam, totamque in eo argumento

mento versatam, ex ejus legis capitibus, quæ ad nos pervenerunt, facilis conjectura capi potest, ut colligi poterit ex Cicerone *lib.* 3. *Offic.* quo circumscriptio adolescentium vindicabatur, ætatique fraudibus expositæ succurrebatur. Et ex Spartiano in M. Antonini Philosophi vita, quo minoribus vigintiquinque annis curatores dandos continebatur. Nec non ex Suetonio *lib.4. Prætorum*, quo minores * vigintiquinque 7
annis stipulari vetabantur, id est, spondendo obligari, ut nostri autores loquuntur: in qua quidem * ætate 8
constituti parvuli adhuc dicuntur, *l.2.C.de fund. patrimon. lib.* 11. Vocantur etiam * secundæ ætatis curato- 9
res, & quasi tutores in officio naturalis erga minorem ætatem pietatis: ut tradit Justinian. *in Novell.*155.

Ampliatur autem hæc regula primo, ut procedat, quod etiam hæc cura sive curatio, duret usq; ad annum vigesimum quintum, tam * in legitimo curatore, id 10
est, eo, qui datur iis, quibus lex 12. Tabularum *dari 11
jubet, nempe furiosis & prodigis, quam in honorario, scilicet, qui à Prætore datur ei, qui nuper pubes factus idonee sua negotia gerere non potest, item surdis, mutis, & perpetuo morbo affectis: ut tradit Harmenopulus, *tit. de curat.* & Hotoman. *de verb. signif. in verbo, curator.*

Verum hæc ampliatio * non procedit, si furiosus 12
vel prodigus ante vigesimumquintum ætatis annum, ad sanos mores redierit: quo casu statim eorum cura finitur, §. *furiosi, Instit. de curat. l.* 1 *ff. de curat. furios.* & ibi hoc pulchre tenet Bald. per illum textum celebrē, & Ang. Aret *in §. item prodigus, in ult. quæst. Inst. quib. non est permiss. fac. test.* Cynus *in l. 2. C. quand. provoc. nō est necess.* & Boertius late *ad consuetud. tit.* 1. §. 8. Quod procedit * etiam ipso jure, absque declaratione ju- 13
dicis, secundum Iacob. de Aretio, & Bartol. *in l. is cui bonis, ff. de verb. obligat.* Quorum opinionem sequuntur asseverantes esse magis communem, Iason ibid.

14 & Jaffredus *decis.* 62. & Dd. post * Bald. *in l.* 1. *C. de curat. furiosi.* & ibi text. de furioso & idem Bald. *in l. humanitatis,* & ibi Dd. *C. de imp. & aliis subst.* Guid. Pap. *dec.* 240. & novissime Cujac. *in sentent. Pauli, in l. prodigus, de testament.* Soares *lib. cõmun. opin. lit. P. nũ.*
15 328. Maxime quando * biennio aut triennio post steterit prudens & discretus: ut tradit Guid. Pap. *d. decis.* 240. Verum Decius *con.* 274. *num.* 1. *vers. nec admitti debet, & vers. & hoc, cum vers. & in tantum,* dicit non cessare curam, ex eo quod quis per aliquod tẽpus steterit prudens & sapiens, postquam alicui interdictum fuerit bonis, & curator datus sit ut prodigo: nisi prius adhibita causæ cognitione hoc per sententiam judicis declaretur, allegans Bartol. post Angel. *in d. l. is cui bonis.* Et hoc procedit, quando non est notorium, secundum Paul. de Castr. Alexand. & moderniores, *in d. l. is cui bonis,* argum. text. *in c. cum ad secundam, de heret. in 6. & in l. ejus qui delatorem,* ubi Bart. *ff. de jure fisci,* Sed Rebuffus, *de sentent. provisional.* dicit, quod in regno Franciæ præsentetur judici supplicatio, ut removeatur illi curator, qui auditis testibus & consanguineis & vocato curatore, decernit, *art.* 3 *gloss.* 2. *n.* 13. Quia omnis, inquit, res, per quæcunque causas nascitur, per easdem & dissolvitur, *per c. primum, de reg.*
16 *jur.* Et hoc in tantum * procedere, dicit idem Decius *d. loc.* ut licet ille, cui fuit, uti prodigo, bonis interdictum, postea sit assumptus inter primores civitatis, non per hoc videatur tolli interdictum administrationis, quasi ad sanos mores pervenerit, secundum Bart.
17 *in l.* 1. *in fin. C. qui & advers. quos.* Imo * quod plus est, etiamsi is, cui facta fuit interdictio, non fuisset prodigus: valet tamen datio curatoris, & interdictio, secundum Bartol. *in d. l. is cui bonis,* post gl. ibi *in verbo, ego distinguo.* & idem Bart. *in l. Seia egressa, in fin. de tut. & cur. dat. ab his.* Bald. *in l.* 1. *in fin. C. de cur. furios.* Dicens,
18 istã esse cõmunem * opinionem Advocatorum. Sequitur

tur Angel. Aret. *in* §. I. *Instit. de tutel.* & Alex. *consil.* 182. *in princ. lib.* 5.

Secundo ampliatur, quod * etiam minor viginti 19
quinque annorum non possit habere Ecclesiam parochialem, *c. licet canon.* & ibi gl. & Dd. *de elect. in* 6. & notatur *in cap. cum in cunctis,* §. *inferiora, eod. tit. in antiq.* unde si fiat * collatio Ecclesiæ minori, non valet 20
tanquam facta inhabili, secundum Bald. *in l.* 2. *C. de his, qui ven. ætat.* Quinimo etiamsi * lite pendente ma- 21
jor fiat, & habilis, non convalescit collatio ei facta, secundum Bart. *in l. excusantur, in princ. ff. de excus. tut.*

Tertio ampliatur, quod * etiam requiratur extre- 22
mum momentum vigesimi quinti anni esse elapsum, ut cura finiatur: secundum Balduin. *in* §. I. *Instit. de curat. in verb. completum & in tit. quib. mod. tut. fin. in verbo, completum l.* 3. §. *minorem autem, ff. de minor.*

Quarto ampliatur, quod etiam * ante annum vige- 23
simum quintum, minores curatorum auxilio regantur, & eis suæ rei administratio non committatur, quamvis rem suam bene gerentibus, quas demum recipiebant legitima ætate completa, qua ætate * virilis 24
vigor constat, idque inductum videtur lege Lætoria, de qua supra diximus, & facit *l.* I. §. *ult. ff. de minor.* & constat *ex l.* 2. *C. Theodosiani de donat.* In qua ita scriptum est; *donec annos Lætoriæ legis egressus, legitimam compleverit ætatem.*

Ante hanc * etiam ætatem viginti quinque anno- 25
rum, minor non admittitur ad honores, *l. ad Rempublicam, ff. de mun. & hon.* & Bart. *in l. de ætate, ff. de minor.* Ideo hæc * ætas legitima status appellatur, *l. cum pater,* 26
§. *curatoris, ff. de legat.* 2. Quia scil. fit crescendi finis, *l. cum de ætate ff. de prob. l. pen. C. quan. dies leg. ced.* Quãobrem etiam dicitur * perfecta, *l. minor* 25. *annis, ff. de* 27
mino. l. cum de indebito, §. I. *de pr. l. si in rem, C. si aliẽ. res pig. &* §. I. *ult. Inst. de At. tut.* & plena integra, & robusta ætas, alias cõstans, *l. si maritus,* §. *lex Iulia, ff. de adul.* idq;

multis in locis. Hotom. *de verb. signif. in verb. ætas*. quæ durat usq; ad annum quinquagesimum. Eadem quo-
28 que ætas * vigintiquinque annorum autore Hippocrate, dicitur finis pubertatis, dum *lib. 5. Aphoris.* ait, comitiales morbos accidentales ante pubertatem, ætatis mutatione sanari, accidentes anno vigesimoquinto
29 non item. Ideo etiam eo * tempore dicitur quis suæ ætatis fieri, nisi constet de contraria mente disponentis, *l. ex duobus fratribus, ff. de neg. gest. l. cum. filiofamili-*
30 *as, ff. de legat. 3.* In hac ætate * constitutus dicitur Exephebus, secundum Cuiac. *tit. de præscript. c. 27.* Hęc
31 * quoque ætas justa appellatur, *l. quod servus, ff. de condict. caus. dat.*

32 Quinto ampliatur, quod * etiam ante vigesimum quintum annum adolescentes, nec beneficio liberorum, suarum rerum administrationem recipiant à curatoribus: Quod enim legibus cavetur, ut singuli anni, per singulos liberos remittantur: ad honores D. Severus pertinere ait, non ad rem suam recipiendam, *l. 2. ff. de minorib.*

33 Sexto ampliatur, quod * nec ex decretis consulum, vel Præsidum minores maturius res suas à curatoribus recipiunt; sed quod eadem decreta Severi & Antonini constitutione pro ambitiosis censeantur, *l. deni-*
34 *que, ff. de minorib.* Ambitiosa * ibidem pro gratiosis intelligens *l. ambitiosam, ff. de decret. ab ord. fac. l. servo, §. cum Prætor, ff. ad Treb.* Ideo autem Consulum
35 non Prætorum fit mentio, quoniam ad * consulẽ olim tutorum curatorumq; datio pertinebat, *l. 1. ff. de confir. tut. l. tutores, §. tutores, ff. de administr. tut. §. sed ex his legib. Inst. de Attil. tut.* & Sueton. *in Claudio: Sanxit,* inquit, *ut pupillis extraordinẽ tutores à consulib. darentur.*

36 Declaratur hæc ampliatio, ut * non procedat, quando minor à Principe obtinuisset veniam ætatis; quod potest, & plerunq; faciunt masculis vigesimo anno, & fœminis decimo octavo. Cujus formula extat apud Cassio-

Cassiodor. *lib. 7. varior.* & facit *l. 2. C. de his, qui ven. at. Imp.* Quæ declaratio etiam procedit, quod licet minor curatorem habens vel non habens, læsus, facile restituatur, non tamen * restituatur is, qui obtinuit veniam 37 ætatis: ut tradit Balduin. *Instit. de curat. in §. dantur, cũ §§. seqq. in verbis, inviti adolescentes, Instit. de curat.* ne beneficio Principis quis decipiatur, *l. 1. C. de his, qui vẽ. ætat.* Nisi quis læsus * fuerit in impetrando veniam æ- 38 tatis, secundum gl. *in d. l. 1, C. de his, qui ven. æt.* Vel * si 39 fuerit læsus post impetrationem, tamen ante purificationem, sive interinationem literarum, secundum gl. & Dd. *in d. l. 1.* quia rescriptum non verificatum, & ut dicunt Romani non fulminatum, & Galli interinatum, non prodest. Sicuti etiam * minores 25. annis restitu- 40 untur, usque ad annum utilem, computandum à venia ætatis, secundum gl. & Dd. *in l. ea quæ, C. de temp. integ. restit. pet.* Et pariter * etiam, quando statutum, vel con- 41 suetudo aliter taxaret legitimam ætatem, eo etiam casu restituitur intra quadriennium, ab eo tempore, quo reputatur major, quia illa ætas taxata est loco ætatis legitimæ, videlicet vigintiquinque annorum: ut tradit Rebuff. *in tract. de restit. artic. 2. gl. 2.* dicens * tamen 42 id non procedere, quo ad ea, quæ quis gessisset, pendente dicto quadriennio, non ante; sed contrarium idem Rebuff. *d. loc.* dicit se vidisse observari, videlicet, literas restitutionis concessas fuisse, etiam de his, quæ quis gessisset, postquam factus fuisset major ficte, allegans Castrens. *consil. 161. lib. 2.* Licet * enim (in- 43 quit) consuetudo faciat eum majorem, & contractum ab eo factum validum, tamen non excludet restitutionem, si intra 25. annos factus sit, secundum gl. *in l. 1. C. si de moment. poss. fuer. app.*

Verum hæc declaratio * ampliationis sextæ, loquẽs 44 de venia ætatis, & ejus effectu, locum non habet, primo, quo ad alienationem bonorum immobilium, quæ alienare, vel hypothecare non potest, l. 1. & 3. *C. de his*

his, qui ven.æt.imp. Castrens. *in l.* 2. *C.eod.& cons.* 102.
45 Dec. *consil.* 403. *num.* 10. nisi* Princeps de plenitudine potestatis ei specialiter concessisset ad contrahendum, obligandum, & alienandum bona immobilia: ut notat gl. *in rubr. C. quæ sit long.consuet.* & Angel. *consil.* 63. &
46 Alex. *consil.* 101. *lib.* 1. Vel * si concessisset civitas superiorem non recognoscens, secundum Dec. *d.cons.* 403. *num.* 1. 2. 3. *&* 8. & Angel. Aretin. *Instit.de curat.num.*
47 4. Vel si statutum* minorem habilitaret, censetur enim generalis concessio veniæ ætatis: ut tradit Dec. *d.consil.* 403. *num.* 2. Verum Angel. Aret. *d.num.* 4. quo ad concessionem factam à ciuitate superiorem non recognoscente, & statutum minorem habilitantem, contrarium tenet, cujus argumenta & rationes Dec. *d. loc.*
48 solvit, dicens, *num.* 6. *&* 7. idem esse, si concessisset* officialis perpetuus, ut Comes, Marchio, vel Dux, neminem recognoscens; cum isti Domini constituantur, & reservata Principi exercere possint, secundum Castrens. *consil.* 227. *super primo dubio, in fin.* & idem concludit Angel. Aret. *consil.* 212 *vers. unde sicut Impera-*
49 *tor*, ubi loquitur * de Duce Mediolani, qui habet plenitudinem potestatis, sicut Imperator: ut in simili tradit Roman. *consil.* 59. Sed hæc, quæ de speciali
50 Principis concessione diximus, non* procedunt, quando ultra prohibitionem juris communis, concurreret prohibitio patris testatoris, qui voluerit liberos manere sub cura, usque ad vigesimumquintum annum, quo casu ex tali concursu legis & testatoris, prohibitio fortior videtur, ita ut alienatio, quæ in alios in quibusdam casibus fieri permittebatur, non obstante juris depositione, quando concurit dispositio testatoris, talis prohibitio redditur præcisa, ut nullo modo alienatio fieri possit à Principe, sine magna causa: secundum gl. *in c.verum, de condit appo sit.* & notat. Imol. *in l.filiusfamilias, §.divi, ff. de legat.* 1.

51 Secundo * non procedit prædicta declaratio sextæ amplia-

ampliationis, de venia ætatis quando eo esset impetrata à masculo ante annum vigesimum, vel ante decimum octavum à fœmina, *l.2. C.de his, qui ven.at.* quia non poterant ad honores aspirare minores in tam tenera ætate, qua facta eis fuit provisio, propter defectũ naturæ: vt tradit doctissimus Roderic. Suares Hispanus, *allegat. 12. vers. 1. per d.l.2. in fin. ibi, Hi vero qui contra memoratã dispositionem, veniã ætatis à principali clementia impetraverint, sciant illas nullas vires obtinere.*

Tertio non procedit, quando * non præsentaverit 52
per se, sed per Procuratorem, suum beneficium ad hoc allegaverit, *c. 1. de judic. in 6.* ubi dicit textus, quod ubicunque venit examinanda qualitas personæ, utpote an sit literatus, honestæ vitæ: quod tunc teneatur personaliter comparere. Nam licet regulariter, quis possit præsentare suum rescriptum per procuratorem, hoc tamen locum non habet in veniæ ætatis rescripto.

Quarto non procedit, quando * non probaverit 53
honestatem morum, vitæ & animi probitatem, & mentis solertiam: de quibus * olim cognoscebat Præfectus 54
Vigilum, *l. 1. C. Theodos. qui ven. at. impetrar.* Pro * quo 55
Iustinianus substituit Prætorem plebis, *ut Novella* 13. & ibi optime Cuiac. *& l. 2. C. eod.* sed hodie cognoscunt summa tribunalia.

Quinto non procedit, quando * literæ non fuerint 56
comprobatæ vel interinatæ, *l. ea quæ, C. de tem. p. in integ. restit. pet.* Ruin. *cons. 126. n. 1. lib. 5.*

Sexto non procedit * multo magis, quando preces 57
veritate non nitantur, & gratia in supplicatione contenta fuerit subreptitia, quæ ipso jure non valet, *c. 2. de rescript. l. præscriptione, C. si cont. jus vel util. publ. c. ad aures, in fin. c. ad audientiam, de rescript.* ubi Abbas post alios, Bald. *consil. 495. l. 4.* Oldrac. *cõsil. 81.* & facit textus *in c. si motu proprio, de præbend. in clem. 1. de præbend.* Vnde in gratia * incumbit onus probandi de veritate 58
co-

eorum, quæ dicta sunt in supplicatione, secundum Io. Andr. *in c. 1. de litis contest. in 6*: Abbatem *in c. 2. de rescript. & in c. quia circa, de consang. & affin.*

59 Septimo non procedit, quod * licet impetratio veniæ ætatis prosit, quo ad administrationem sui patrimonii, & quo ad judicia, ad hoc ut admittatur ut maior, non tamen prodest quo ad munera publica, licet de facto aliquando id fiat, secundum gl. *in l. 1. C. qui ætat. lib.* 10. & facit *l. 2. C. de his, qui ven. æt. impet.*

60 Octavo non procedit, quod etiam* ætas ista dispensata non veniat appellatione ætatis legitimæ, secundum Alex. *consi. 2. n. 1. & 16. lib. 1 per l. fin. C. de his, qui*
61 *ven. æt.* Vbi quando * fit mentio de legitima ætate, intelligitur de ætate naturali 25. annorum, non autem de ætate dispensata à Principe per rescriptum.

62 Septimo ampliatur * secunda regula superius posita, quod adultus habens curatorem, æquiparetur pupillo, *l. si curatorem habens, C. de in integr. restit.* Maxi-
63 me, quando* agitur de obligando; ita ut nihil possit sine curatoris autoritate, eaque niti debeat, *l. cum quadam, C. de adm tut.* ut cõmuniter tenẽt Dd. *in. l. 1. §. fuit quæsitum, ff. ad Treb. & in l. impuberibus, ff. de acq. hæred.* Imo
64 etiam lex taxative loquens de* pupillo, habet etiam lo-
65 cũ in adulto; & e contra: quia * taxativa nunquã excludit casus similes, secundum gloss. vulgatam, *in l. ob æs, C.*
66 *de præd. min.* Adeo, ut * etiam æquiparetur prodigo, cui bonis interdictum est, *d. l. si curatorem habens.*

67 Declaratur ampliatio, ut non procedat primo, quando ageretur de eis liberandis, secundum gl. *in d. l. 1. §. fuit. quæsitum.* Quæ hanc declarationem videtur voluisse comprobare per quinque similia.

68 Secundo non procedit, quando * agitur de restitutione fideicommissariæ hæreditatis, quam etiam suo curatori possint restituere, absque alicujus autoritate, *d. l. 1. §. fuit quæsitum, versic. curatori.* Idque non solum restituere potest suo curatori, sed etiam-

jam cuivis extraneo. *l. regula*, §. *cum quis*, *ff. de jur. & facti ignor.*

Tertio non * procedit in actibus morientium, ut in 69
testamento, quod sine curatore facere possunt, *l. cum pater* §. *curatoris*, *ff. de legat.* 2. Quia non pertinet ad administrationem bonorum, cui administrationi præficitur curator, *l. in copulandis*, *C. de nupt.* Adeo, ut etiam
adversus * suum testamentum adultus petere non pos- 70
sit restitutionem in integrum: quia minori adversus testamentũ succursum est remedio ordinario, ut possit revocare, *l. 3. ff. de aliment. legat.* ita ut ei non debeat competere remedium restitutionis subsidiarium, *l. in causa ff. de minor.* nec etiam læditur ex factione testamenti, cum possit illud ad lubitum revocare, *l. si quis*, *in princ. ff. de legat. 3. & per tot. tit. de testam. & quib. mod.*
testam. infirm. Nisi minor * dolo fuisset inductus ad te- 71
standum, quo casu datur venienti ab intestato actio, de dolo contra hæredem scriptum, vel in factum ad interesse, *l. Lucius*, §. *Sempronia*, *ff. de legat. 2. l. non est enim*, ubi Angelus dicit se ita consuluisse & obtinuisse,
ff. de inoffic. test. Quæ est * communis sententia Dd. *in* 72
d. l. 1. §. fuit quæsitum, *& in l. si frater*, *C. qui testam. fac. possunt.* Quam etiam firmat gl. & Cyn. *in l. quicquid*, *C.*
arbit. tut. Adeo, ut etiam * hoc casu adultus habens cu- 73
ratorẽ, possit per viam testamenti etiã alienare, & executorib. dare potestatem alienandi bona immobilia sine decreto, secundum Bald. *in l. 2. C. quand. decret. op.*
non est, *& in l. 1. ff. de reb. cor.* & quod * etiam testari 74
possit, invito & contradicente curatore, secundum Bald. Castrens. & alios *in d. l. si frater*, ut optime tradit
Tiraq. *post leges connub. gl. 3. n. 66. 67.* Sicut etiam * po- 75
test facere contractus, qui sapiant naturam ultimæ voluntatis; ut dedicare se & sua monasterio, secundum Alb. de Rosat. & ibi Jason, & moderni, *in authent. ingressi*, *C. de Sacros. Eccl.* Quia talis dedicatio censetur fieri per modũ ultimæ voluntatis: ut dicunt Dd. prædicti.

Quar-

Quarto non procedit, quantum ad ea, quę non concurunt ad ministrationem, sed sunt extra eandem administrationem, *d. l. in copulandis, C. de nupt.* juncto textu *in §. 1. Instit. de nupt.* & facit text. *in c. fin. de judic.* loquens in copulandis nuptiis, in quibus nihil sit autori-
76 tas curatoris, utpote * qui solam rei familiaris sustineat administrationem.

Quinto non procedit, etiam * in negotiis publicis, ut in nunciatione novi operis causa juris publici, *l. popularis, ff. de popul. act.* Vel in his, quæ aguntur * contra ipsum curatorem *l. non quasi, §. hanc stipulationem: ff. rem pup. sal. fore, §. impuberes: Instit. de susp. tut.*

Sexto non procedit in his, quæ * concernunt salutem animæ, vt in observatione juramenti; in quibus non curatur potestas curatoris, quia in his obligatur adultus habens curatorem, etiam sine consensu ipsius curatoris; tamen non obligatur pupillus, *authent. Sacramenta puberum, C. si advers. vendit. l. si quis major, C. de transact. c. quamvis, de pact in 6.* Et ideo, si * adultus juraverit conventa adimplere, valet contractus, & potest conveniri non obstante *d. l. si curatorem habens,* secundum Geminian. *cons.* 68. quia juramento legatur anima, quæ extra curatoris autoritatem est.

Septimo non procedit, quantum * ad dationem curatoris ipsi adulto, cui non datur curator nisi volenti, non autem invito, *§. item inviti, instit. de curat.*

Octavo non procedit, quia * adultus potest agere contra curatorem, pro mala administratione, ante finitam tutelam, non autem pupillus, *l. non quasi, §. hoc autem, ff. rem pupil. sal. for.* Quod tamen Cyn. *in d. anth. Sacramenta puberum*, distinguit.

Octavo ampliatur * prædicta secunda regula, quod etiam puberi detur curator, ab iisdem Magistratibus, à quibus datur tutor, ut tradit Porc. *Instit. de curat. n. 2. in princ. in vers. dantur* Adeo, ut * etiam Iudex delegatus possit dare tutorem, quando lis movetur adulto coram

coram delegato, *arg. l. fin.* §. 1. & ibi Bart. & Dd. *C. ac administr. tut.* & quod * etiam in beneficialibus indistincte curator per delegatum dari possit, *c. si annum quartum decimum, de judic. in 9.* quia * potest in integrum restituere, quando restitutio in integrum venit coram delegato incidenter, *ut l. fin. C. ubi & apud quos.* 85 86

Hæc autem ampliatio * non procedit primo, jure veteri ante rescriptum D. Marci, quo tempore iis invitis nulli curatores dabantur, nisi redditis causis. Proinde, qui * curatorem minori viginti quinque annis à Præside vel Consulibus postulabat, causam cur eum dari desideraret, exprimere debebat, eaque cognita, si justa videretur, dabat Magistratus curatorem: sin injusta, denegabat. Causæ justæ * erant expressæ, ut videtur lege Lætoria, inter quas causas continebantur, scilicet necessaria rerum * alienatio, lites, & jurgia necessaria, lascivia * etiam, hoc est, prodigalitas, & dementia, id est, manifestus furor. Verum * hodie dantur etiam non redditis causis, idque magis ætatis, quam alicujus actus ratione, *l. 3. §. 1. ff. de tutel.* Quia hæc ætas multorum obnoxia est captionibus & insidiis, eoque spectat quod Cajus *Instit. lib. 1.* scribit; sub curatore sunt minores ætate, majores eversores, insani. 87 88 89 90 91 92

Secundo non procedit; quia * etiam hodie non dantur etiam invitis adultis, sed possunt si volunt, suo arbitrio administrare, salvo beneficio restitutionis: ut tradit Balduin. *ad tit. Instit. de curat in princ. in verbis, inviti adolescentes.* 93

Tertio non procedit, quando * datus fuit tutor vel curator, ad certam causam vel negotium; quo finito etiam finietur tutela, Boer. *in consuet. tit. 1. §. 8.* & facit §. *fin. Instit. de autor. tut.* 94

Quarto non procedit, quando * pupillus furere cœperit, quo casu ei non dabitur curator, si tutorem habeat, *l. 3. ff. de tutel.* etiam si furor accesserit pupillo non 95

 habenti

habenti tutorem, nihilominus tutor datur, *d. l.3.* &
96 Christoph. Port. *tit. de curat. n.13.* ubi infert * ad statuta, aliter de pupillo, & aliter de furioso loquentia, quod debeat servari statutum de pupillis loquens. Imo et-
97 iam adolescenti furioso * curator datur, ut adolescenti, non ut furioso: quia magis consideratur causa naturalis, quam accidentalis: ut tradit Port. *d. n.13.* & Angel. *in princ. gloss. verb. ex inquisitione.*
98 Nunc deveniendum * est ad reliquas causas & modos, quibus tutela finitur. Et finitur secundo, arrogatione impuberis, §. *item finitur*, juncto §. *sed pupilli. Inst. hoc tit.* & ibi gl *in verb. adhuc impuberes, l. si arroga-*
99 *ti, ff. de tut. &* §. *illud, Inst. de adopt.* Et ratio est, quia * arrogatus transit in potestatem & familiam arrogantis, cujus curâ gubernari possit, ideo non habet necesse opera tutoris, sed ejus potestatem egreditur, *d.* §. *illud, de adopt. l. cũ in adoptivis,* §. *fin. C. de adopt.* Tutorẽ autẽ habere aliena res est ab his, qui in aliena potestate sunt, §. 1. *Instit. de tut.* ut optime tradit Joan. Ramus *l. 2. tit. 22. quib. mod. tut. fin. fol. 63.* Eaq; arrogatio dicitur mi-
100 nima * capitis diminutio, §. *minima, & ibi gl. verbo, licet minima, Instit. hoc tit. l. 1.* & ibi gl. *ff. de legit. tut.* Verum tamen id, quod de arrogatione diximus, locum non
101 habet, quando * quis arrogatus non fuerit de consensu omnium tutorum. Qui consensus ideo requiritur, quia cum hac arrogatione finiatur tutela, ne aliis ignorantib. tutela pereat, omnium autoritas necessaria est: ut
102 quod * omnes similiter tangit, ab omnibus comprobetur: ut inquit Iustinianus, *in l. ult. C. de autor. præst.*
103 Tertio finitur * tutela deportatione pupilli, *l. si arrogati, ff. de tutel.* Quia cum cives esse desinant, non possunt amplius habere tutores. Tutela autem juris civilis est, & inter cives introducta, *ut Instit. de tutel. in*
104 *princip.* Eaque dicitur * media capitis minutio: ut tradit Balduin. *Instit. hoc tit. in verbis, item finitur.*
105 Quarto finitur * tutela capitis minutione pupilli etiam,

etiam ea, quæ salva civitate *l 2 ff. de legit. tut.* Nec solum legitima, sed etiam cæteræ, *d l. 2.* & ibi gl. Imo etiam omni capitis minutione pupilli: sive ea sit * minima, ut est arrogatio: sive media, ut est deportatio: sive maxima, ut est servitus: ut tradit Balduin. *in d. verb. item finitur.* 109

Quinto finitur tutela * servitute pupilli, secundum Portium, *Instit. hoc tit. num*, 7. & ibi * in additione loquitur de ingratis, vel ab hostibus captis, ad quod facit text. *in l si arrogator, ff. de adopt.* & gloss. *in l. curatores C. de capt. & in l. ab hostibus in, princip. ff. ex quib. caus. major. l. si arrogati, de tutel.* & ibi gloss. *in verbo, redigantur*, ubi exemplificat in ingratitudine, vel prædicto in metallum dato; veluti * si libertus pupillus, quod esse erga suum patronum ingratus, in pristinam retrahatur servitutem. 107 108 109

Sexto finitur tutela * morte pupilli, § *simili modo*, *Instit. hoc tit.* Idque ea ratione, quod mors omnia solvat, §. *deinceps, in authen. de nupt.* & quia * relativorum talis est natura, ut posita se ponant, & perempta se perimant, *l. finali, C. de indict. vid. tit. toll.* & Baldus *in l. conventicula, C. de Episcop. & cleric.* Quorum * hæredibus statim reddenda erit à tutore ratio, eoque nomine poterunt heredes pupillorum tutorem convenire, *l. 2. C. communia, de success.* 100 111 112

Sed hic dubitari contigit, quis * debebat succedere minori mortuo absque hæredibus & venientibus ab intestato; an tutor vel curator, an fiscus? Et glossa quidem, *in l. quo tutela, ff. de reg. jur.* tenet tutorem, & non fiscum succedere debere, quam sequentur Bald. *sing. 8.* Pet. de Ravenna *singul.* 590. & Traq. *in tractat. Le mort saisit le vif. in 2. part.* 14. *declarat. num.* 4. & 5. ubi quam plures allegat. Bartolus vero *in d. l. quo tutela, & in singulari* 57. teneat fiscum, & non tutorem succedere debere, quem sequitur Cagnol. *in d. l. quo tutela, n.* 6. 113

114 *n.6.ver.infertur etiam*, dicens, opinionem* Bartoli esse communem contra glossam, & *d.l.quo tutela*, loqui de tutela legitimæ, quæ defertur venientibus ab intesta-
115 to, & non de * tutela dativa & testamentaria. Verum ego putarem & judicarem, si causa mihi commissa esset, hæreditatem hanc dividendam fore, inter tutorem & fiscum, propter varietatem Doctorum & glossæ, cum utraque opinio graviorib. autoritatibus munita sit: quamuis plerumque fiscus omnia pro se rapiat & in dubio velit reportare sententiam in sui fauorem,
116 contra regulas juris; cum in * dubio contra fiscum in favorem priuati sit iudicandum: ut tradit gl. *in l. 1. C. de pact.* & Ias. *in l. 2. num. 38. C. de iure emphyt.* Et
117 maxime in causa * lucratiua, ut tradit Ant. Neguf. *in tract. de pign. & hypoth. in 2. part. 4. memb. num. 117.* & Suares *in proœmio fori, num. 28.* Vnde bonus iudex in tanta varietate Doctorum, poterit judicare cum bona conscientia in favorem vtriusque per medium, ut consuluit Petr. Anchor. *consil. 20.* Nicol. Boerius *decis. 42. num. 39. & decis. 155. num. 27. & sed.* Capit. *decis. 176. n. 34.* & novissime Gualdensis *de art. testandi,*
118 *tit. de substit. cautel. 6. num. 3.*

119 Septimo finitur * tutela tutoris capitis minutione, per quam libertas vel ciuitas amittitur, §. *sed & capitis. Instit. hoc tit. l. ad agnatos, C. de leg. tut.* veluti* si tutor bãniatur, & sic desinat esse tutor, dummodo omnia bona banniti publicentur ut dicit Bartol. *in l. tutores, ff. de administ. tut.* & est text. *in l. si tutor, §. fin. ff. de tutel. & rat. distrah. & l. si quis tutor, ff. de tutelis,* & gl. *in §. inter-*
120 *dum. Instit. de curat.* Ratio autem est, nam * cuiuscunque tandem generis tutela sit, semper ex iure ciuili est, & inter ciues introducta, cuius capite minuti non sunt
121 participes, ut cum ciuitatis iure, non possit non perire.
122 Quod procedit, sive sit * testamentaria, sive * datiua
123 tutela: ut tradit gl. *in §. simili, in verbo, omnis, Inst. hoc tit.* Nec prodest eam esse delatam * ante omnem capitis diminu-

diminutionem, quia tractum habet & continuam actionem: ut tradit Balduin. *in d. §. simili, in verbo, omnis tutela.*

Insuper quoque tutoris minima* capitis minutio- 124
ne legitima tutela tantum perit: cæteræ non pereunt, *§. sed & capitis, Inst. hoc tit.* Quia agnatio perit minima capitis diminutione, *§. fin. Inst. de legit. agnat. tut.* & le-
gitima* tantum inter agnatos consistit, sed ubi agna- 125
tionis non habetur ratio, non finit tutelam ea* capitis 126
diminutio, etiamsi ab aliqua lege deferatur tutela, modo non nitatur agnationis jure: Et maxime hodie ubi ita cognatis, ut agnatis defertur tutela, cum *Novel. Iustin. constit.* 118. tollatur* discrimen agnationis & 127
cognationis, & tam agnatos, quam cognatos vocet ad tutelam; unde nulla tutela peribit minima capitis diminutione.

Octavo solvitur tutela* exilio tutoris, modo in per- 128
petuum exilium datus fuerit tutor, *l. tutor petitus, cum l. seq.* & ibi gl. *verbo, tempus, ff. de excus. tut.* ubi dicit hoc non procedere in exilio temporali, quo casu dicit dandum esse curatorem.

Nono finitur tutela* morte quoque tutoris, *§. simili* 129
modo, Inst. hoc tit. idque ratione superius allegata de
morte pupilli. Sed ex* legibus Platonis *lib.* 6. si or- 130
phanorum tutor obierit, cognati, & affines ex utriusque parentibus usque ad consobrinos & patrueles, qui præsentes sunt, alium intra decem dies constituere jubentur, alioqui drachmate singuli, singulis quibusque diebus mulctantur, donec tutorem præficiant. Et non solum prædicta procedunt in morte tutoris, verum
etiam* in morte contutoris, quo ad suam partem, nec 131
accrescit superstiti, maxime si testator hoc testamento expresserit, secundum Specul. *tit. de instrū. edit. §. nunc*
vero aliqua, n. 13. *& ibi in addit. litera D.* Et hac* ratio- 132
ne tutoris hæredes erunt liberati, ad quos onus tutelæ
non transit, *l. tutela plerumque, ff. de tutel.* Nisi quo* ad 133

negotia per defunctum inchoata, quæ per hæredem, si legitimæ ætatis & masculus sit, explicari debent, *l. 1. ff. de fidejuss. & hæred. tut.*
134 Sed ea, quæ de morte * tutoris diximus, non procedunt, quo ad pupillum, qui non liberatur, sed datur alius; sæpe enim diversi generis sunt tutores, ut si testamentarius moriatur tutor, succedat legitimus vel dativus.
135 Decimo finitur tutela * remotione tutoris ut suspe-
136 cti, §. *fi. Inst. hoc tit. l. si arrogati ff. de tut.* Quod * intelligi debet de vero suspecto: nam si aliquis tutor faceret se allegari tanquam suspectum, ad hoc, ut non cogeretur ad tutelam suscipiendam, nihil ageret, secundum Ang. *in l. quamvis, n.* 1. *C. de decur. lib.* 10. Vel nisi detur adjunctus ob augmentum facultatum, quo casu prius dati tutores ab administratione non liberantur, *l. cum ob augmentum, C. in quib. casib. tut. hab.*
137 Furore vero, vel alio * simili morbo, vel vitio superveniente, tutela non finitur, sed in locum furiosi, muti & surdi tutoris, alii tutores dantur, *l. complura,*
138 *ff. de tutel.* Cessante * ergo causa furoris, ipso jure desi-
139 nit, *l. 1. ff. de curat. furiosi,* nisi * habeat dilucida intervalla, *l. cum aliis, C. de curat. furiosi.* Quo casu non desinit curator esse tempore, quo ille sanæ mentis efficitur, sed exercitium administrationis ei non competit; & potest tunc ille, cui curator est datus, omnia per se agere, sed furore superveniente, exercitium restituitur curatori, *d. l. cum aliis.*
140 Nec etiam captivitate tutoris * apud hostes finitur, sed suspenditur tutela, propter spem postliminii, & interim providetur pupillo de Attiliano tutore, *l. muto, §. ult. verbo, substantia, ff. de tut. §. ab hostib. Inst. de Attil. tut.* ne scilicet medio tempore bona pupilli pereant: quando enim captus est tutor, pupillus domi permanens, adhuc indiget tutore, qui suæ personæ curam suscipere debeat, & ideo lex assignavit ei Attilianum tu-

tutorem, donec sit spes, ut reversurus recuperet tutelam à qua, nec culpa, nec facto suo ciderit.

Sed hoc * non procedit in pupillo, cujus captivitate statim finitur tutela. §. *item finitur, Instit. hoc tit.* Nihil enim pupillus habet juris in tutorem, quod possit recuperare postliminio reversus: Pupillus enim captus non indiget amplius tutore, quia datur personæ liberæ, & qui sui juris sit; & ille servus hostium efficitur, §. *si ab hostib. Instit. quib. mod. jus pat potest. sol.* Plerunque tamen * curator bonis pupilli datur, ne medio tempore pereant, *l. ab hostibus, §. 1. ff. ex quib. caus. major. & d. l. muto, §. ult. ff. de tutel.* 141 142

Undecimo finitur * tutela secundo matrimonio matris tutricis, ipse, §. *quia vero, in auth. ut sine prohibit. matres, & debit. & credit. tutel. minor. gerant; ibi, mox, ut secundas nuptias contraxit, eam repente expelli à tutela, & auth. Sacramenta, C. quand. mul. tutel. offic. fung. pot.* idque hac ratione, quod lex plus de ea non confidat, imo præsumat quod vitæ librorum insidiabitur, *l. lex quæ tutores, §. fin. C. de administ. tut.* & ita quotidie etiã servatur in judiciis. Nec judex quoq; hoc casu debet sequi voluntatẽ testatoris, qui eam cõstituit tutricẽ testamento, quamdiu vixerit; quia lex tali casu de matre diffidit, *l. in confirmando & l. utilitatem ff. de confir. tut.* Utilitatem enim * liberorum Prætor sequi tenetur, & non scripturam testamenti, vel codiciliorum: si enim testator cogitasse quod ipsa ad secundas nuptias convolasset, ipse sic de ea quamdiu viveret, non providisset: Quia igitur in eodem statu non remansit, ei tutela remanere non debet, *arg. l. cum quis, in princ. ff. de solut.* De qua re late diximus supra *cap. 15. regula, tutela est officium virile.* 143 144

Duodecimo finitur * etiam tutela fœminarum, per conventionem in manum veri, autore Boetio: Nec mirum quidem, erat enim conventio in manum species capitis minutionis, quæ omnes tutelas solvit Cũ 145

 enim

enim eo modo capite minuerentur, statum ac familiam mutabant, & in virorum mancipium redigebantur, in quorum manu eas fuisse, etiam Cato apud Li-
146 vium, *lib.* 44. dicit. Quin etiam * in manum conveniendo mulierem, cum capite, fortunas quoq; suas in familiam ac domum mariti transtulisse sciendum est.
147 Nam, ut* Cicero *in Topic. in loco ab effectis*, scribit, cum mulier viro in manum conveniebat, omnia quæ ejus fuerant, viri fiebant dotis nomine. Vnde Boetius, uxore defuncta, quæ in manum convenisset, bona ejus
148 ad virum pertinuisse, bene collegit; adeo, ut * etiam mulier quæ maritum habeat, & in ejus manu est, tuto-
149 rem non habeat; & ita arresto * quoque Curiæ Vltrajectinæ Provinciæ decisum fuit 9. *Maii, Anno* 1580. *inter Ioannem & Paulum Gosevvini actores ex una, contra Iasparum Martini tutorem, neptis suæ reum, ex altera*
150 *partibus*. Amplius etiam * post conventionem in manum, quia tutore carebant, & ea in re tutoris autoritas necessaria erat, non obligabantur civiliter, ne marito quidem autore, exemplo pupilli, qui patre, cujus in
151 potestate est, autore, non obligatur. Tutore * vero autore bene, *l.* 2. §. *his qui ff. de capit. dim. inut. & l. ult.* §. *pu-*
152 *pillus ff. de verb. oblig.* Fœminæ quoq; * liberabantur tutela, quando virgines Vestales essent captæ, teste Boetio *in Top. Ciceronis*. Quo quidem iure, etiam Pauli & Vlpiani temporibus usum fuisse populum Romanum, satis ex Vlpiani fragmentis constat.

153 Decimotertio, tutor * quoque testamento datus sub conditione ea eveniente, desinit esse tutor, §. *sed etsi*, & ibi gl. *verbo, testamento, Instit. hoc tit. l. tutor datus*, §. *si tutorem, ff. de test. tut l. si tutor*, §. *si testamento, ff. de tut. & rat. dist. l si arrogati ff. de tutel.* Idque hac ratione:
154 quia volūtas * testatoris semper est seruāda, veluti regulatrix dispositorum in testamento, *l. in conditionibus, ff. de cond. & dem. &* §. *disponat, in auth. de nupt.* Quin-
155 imo propter voluntatem testatoris * seruandam, receditur

ditur quandoque à verborum proprietate, secundum Bart. *l. ambiguo, ff. de reb. dub.* Dec. *in l. non omnis, n. 3. ff. si cert. pet.* & ad hoc, ut mens* testatoris observetur, 156
dispositio facta in uno casu, trahitur ad similem, *l. fin. C. de instit. & subst.* Quod maxime * procedit, si non 157
contrarietur juris dispositioni, *l. nemo potest*, ubi Jas. *n. 2. ff. de legat.* 1. Dec. *in l. 1. num. 6. C. de pact.* & Guid. Pap. *decis.* 515.

Decimoquarto etiam * finitur tutela, si ad certum 158
tempus datus fuerit tutor, quia eo finito, desinit, §. *praeterea*, & ibi gl. & §. *sed etsi. Inst. eod. l. si arrogati, ff. de tut.* quod quidem tempus tam ad esse, quam ad non esse se habere potest, §. *conditionet, Instit. de verb. oblig.* Quia * limitata causa, limitatum producit effectum: 159
& tutela, quæ ad certum tempus restringitur, ulterius progredi non debet *l. in agris, ff. de acq. rer. dom. & l. age*, ubi Baldus, Iason, & cæteri Scribentes, *C. de transact.* vel quia * ad tempus permissa ab eo tempore, po- 160
stea censentur prohibita. *l. si ita, ff. de vulg. & pupil.*

Decimoquinto * finitur tutela, vel quia suspecti 161
visi sunt, vel quia ex justa causa se excusant, & onus administrandæ tutelæ deponunt, secundum ea, quæ diximus supra, *c. 35.* & facit §. *fin. Instit. hoc tit.*

CAPVT XXXVIII.

Administratores alienarum rerum, quomodo rationem reddere, quid in reddendis rationibus observare, an semel redditæ rationes iterum reddi debeant, & an remitti possint, vel quando, plena manu declaratur.

SVMMARIA.

1 *Actus sui rationem reddere, tenetur tutor finita tutela.*

2 *Ratio reddi debet finita tutela, sive finiatur morte pupilli, tutoris, vel alias.*

3 *Nomine rationum continentur rationes in scriptis redactæ & non scriptæ.*

4 *Tutor debet rationes legendas offerre, cum universi actus sui instrumento.*

5 *Rationes in folle exhibere quid sit.*

6 *Tutor rationes reddens, tenetur edere adversaria, id est, volumina rationum.*

7 *Tutor an teneatur libros rationum tradere, quos ipso confecerit propria pecunia.*

8 *Tutor tenetur cautiones & instrumenta omnia actus sui exhibere. Ampliatur num. 9.*

10 *Tutor licet à testatore liberatus fuerit à rationibus exigendis: tenetur tamen reddere chartas, in quibus rationes conscriptæ sunt.*

11 *Conditio reddendarum rationum non impletur, nisi de iis quæ scripta sunt in Codice rationum, fiat omnib. fides, quæ ab eo gesta sunt.*

12 *Iudicis arbitrio reliquitur, quando perfecte dicantur redditæ rationes.*

13 *Tutor rationem reddens, debet solvere reliqua.*

14 *Reliquorum appellatione, quid veniat remissive.*

15 *Reliquorum illatio & persolutio, annexa est redditioni rationum.*

16 *Reliquatio, & reliquatum facere, quid, num. 17. Et reliqua quæ. num. 18. 19. 20. 21. 22. & 23.*

24 *Reliquari, & reliquis obnoxium esse.*

25 *Reliquare amplam summam, quid.*

26 *Liberatione facta tutori generaliter, an conveniri possit ratione reliquorum.*

27 *Tutori à testatore liberato à redditione rationis non censentur remissa quæ dolo, vel fraude facta sunt.*

28 *Liberatio etiam ampla se non extendit ad dolum futurum, & verum.*

29 *In*

29 *In generali liberatione non venit id quod potest vendicari, & apud tutorem adhuc est.*

30 *Liberatio facta tutori generaliter, non impedit, quo minus conveniri possit ratione doli, qui consistit in faciendo.*

31 *An mater tutrix non obstante prohibitione testatoris, de redditione rationis, teneatur solvere reliqua.*

32 *Tutor cui ultra liberationem vel prohibitionem legatum factum fuit à testatore, quo remittit ei id in quod eum contingeret condemnari, an teneatur etiam ad reliqua.*

33 *Prohibitio sive liberatio testatoris de non reddendis rationibus non relevat, quando quis administravit ante inventarii confectionem, vel decretum administaationem.*

34 *Licet uni relicta fuerit liberatio reddendarum rationum, non tamen prohibetur pupillus ex ejus persona convenire contutorem, si eum suspectum facere neglexerint.*

35 *Damna quæ casu contigerunt ad reliquorum onus non pertinent.*

36 *Liberatio, vel prohibitio de reddenda ratione, non excusat tutorem à dolo vel fraude. Ampliatur num.* 38.39.40.

37 *Communis opinio.*

41 *Stante statuto, quo quis tenetur de dolo, & lata culpa, sufficit dolus in omittendo tantum, non in faciendo.*

42 *Expromissor minoris non obligatur tutori pupilli, ex quitatione iniqua & dolosa à pupillo extorta.*

43 *Dolus præsumptus consistens in omittendo, censetur remissus, stante liberatione & prohibitione testatoris tribus concurrentibus.*

44 *De jure tenetur tutor reddere rationem, etiam non requisitus.*

45 *Magis communis opinio.*

46 *Pa-*

46 *Pactum non valet quo promittit quis nunquam exigere rationes.*

47 *Conventio facta cum pacto, quod non possum revocare administratorem, non valet.*

48 *Procurator constitui non potest cum pacto, quod revocari non possit, etiam juramento interveniente.*

49 *Pœna promissa in casu revocationis procuratoris non debetur.*

50 *Redditio rationis, etiam hæredem tutoris vel administratoris astringit.*

51 *Hæres universalis tenetur reddere rationem fideicommissario, de rebus hæreditatis, si illis se immiscuerit, & fructus receperit.*

52 *Curator tenetur reddere rationem administrationis.*

53 *Curator ad lites, gestorum rationes reddere tenetur.*

54 *Filiusfamilias patris sui curator rationes reddit.*

55 *Communis opinio.*

56 *Mater quæ filii negotia tractavit, tenetur reddere rationem filio, & tenetur de dolo & negligentia. Ampliatur num. 57. 58. Limitatur num. 59.*

60 *Adversus matrem datur restitutio in integrum, si liberos in gestu circumvenerit.*

61 *Matris bona filiis tacite sunt obligata pro administratione.*

62 *Pro administratione bonorum filii, dos matris retineri potest.*

63 *Avia etiam rationem reddere tenetur.*

64 *Frater, qui fratris sui negotia gessit, rationem reddere tenetur. Ampliatur num. 65. 66.*

67 *Patruus, qui administravit bona nepotis, vel neptis, tenetur reddere rationem.*

68 *A Consanguineis, quomodo exigenda sit ratio.*

69 *Præceptor sive Pædagogus, quomodo & quãdo rationẽ reddere teneãtur de receptione pecuniæ, a patre pupilli.*

70 *Thesaurarius sive exactor plene reddere debet rationem, licet habuerint liberationem à Rege.*

71 Pre-

71 *Procurator ad negotia, rationem reddere tenetur.*

72 *Socius administrans bona communia, rationem reddere tenetur.*

73 *Negotiorum gestor, rationem reddere tenetur.*

74 *Gubernatores hospitalium tenentur reddere rationem, & cui.*

75 *Consules & Scabini rationem reddere tenentur, de pecuniis civitatis receptis.*

76 *Institores & factores, tenentur reddere rationem, & librum rationum habere; & quid continere debeat.*

77 *Factores tenentur, mortuo rationum domino, restituere libros & omnia, & exhibere hæredibus debita, & credita, apotheca sui magistri.*

78 *Sequester tenetur reddere rationem de fructibus, quos percepit ex beneficio apud eum sequestratis, & perceptis.*

79 *Curatus in Synodo Episcopo reddere debet rationem de animabus parochianorum, & cura.*

80 *Idem in coadjutore.*

81 *Capitulum gerens negotia, sede vacante, reddere tenetur rationem novo Episcopo.*

82 *Omnis Provisor, receptor, sive bonorum administrator, rationem reddere tenetur, sicut quoque hæredibus eorum tenentur.*

83 *Executor ultimæ voluntatis rationem reddere tenetur. Ampliatur num. 85.*

84 *Idem in executore sententiarum, qui fructus seu bona recepit.*

85 *Actores, qui mandato curatoris administraverunt, & omnis alius substitutus a tutore vel alio administratore, rationem reddere tenentur.*

87 *Tutor rationem non reddens, dicitur esse in dolo præsumpto: imo etiam vero; & quando.*

88 *Pluribus existentibus tutoribus, unus non potest rationem reddere sine altero.*

89 *Cui sit reddenda ratio.*

90 Tu-

90 *Tutor rationem fructuum & redditum, bona fide perceptorum reddere debet.*

91 *Ratio reddenda est in loco, ubi bona gesta sunt.*

92 *Argentarius rationem reddere debet argentariæ, ubi illam exercuit.*

93 *Ratio plene reddenda est, non pro parte.*

94 *Redditio rationis est quid individuum, quod pro parte præstari non potest.*

95 *Tutor etiam rationem reddere tenetur de non gestis, ut quia omiserit culpa, negligentia, ut alias.*

96 *Tutor etiam reddere debet rationem de gestis, post finitam tutelam, si probetur eum administrationem continuasse.*

97 *Nomina debitorum à tutore taliter præstari debent, quod fuerint idonei tempore, quo illis creditũ est.*

98 *Tutor tenetur, si bona nomina ob ejus negligentiam, vel non exactionem mala facta fuerint, nisi facti fuerint non solvendo debitores post finitã tutelã.*

99 *Tutor tenetur reddere rationem post viginti vel triginta annos.*

100 *Tutor vel curator, pupillum in tutela fraudens, vel rem pupilli sibi appropriens, tenetur actione de rationibus distrahendis in duplum.*

101 *Tutor pupillum in tutela fraudans, si non est solvendo, punitur extra ordinem, & si furandi animo facit, tenetur furti.*

102 *Tutor non jure datus, non tenetur, si pupillum in tutela fraudaverit.*

103 *Quibus detur hæc actio de rationibus distrahendis.*

104 *Actio de rationibus distrahendis in hæredem, cæterosque successores non datur, quia pœnalis est.*

105 *Hæc ratio de rationibus distrahendis in duplum est, licet in simplo rei persecutionem contineat.*

106 *Quando hæc actio competat, & quamdiu. num.* 107.

108 *Athenienses moram quinquennii tribuebant rationibus tutorum.*

109 *Pa-*

109 *Pater non tenetur reddere rationem administrationis filio, de adventitiis: & quæ sit ratio num.* 111.

110 *Pater in rebus filii, actu & habitu, plenam habet administrationem.*

112 *Pater dolose administrans bona filii, rationem reddere debet.*

113 *Pater administrans res filii, in quibus non habet usumfructum, rationem reddere tenetur.*

114 *Pater administrans ut tutor filii emancipati bona, rationem reddere tenetur.*

115 *Pater tenetur reddere rationem, quando pleno jure bona perveniunt ad liberos.*

116 *Ad removendum patrem ab administratione, sufficit negligentia & culpa.*

117 *Magis communis opinio.*

118 *Rationem semel reddens, non tenetur iterato reddere.*

119 *Sermo simpliciter prolatus intelligitur de primo.*

120 *Probatio affirmative concepta recipit consummationem in primo actu, qui celebratur.*

121 *Dispunctio rationis, non nisi semel concedenda est. Limitatur num.* 122.

123 *Qui reddidit rationem, & absolutus fuit, non poterit ulterius molestari.*

124 *Qui reddidit semel rationem, si liberationem juramento firmatam consecutus fuerit, ad iterum reddendas rationes, compelli non potest.*

125 *Stante statuto jurata, de non iterum reddenda ratione, minor læsus non restituitur.*

126 *Communis opinio.*

127 *Liberatio geminata & ratificata ex intervallo à minore facit, ut tutor qui semel reddidit rationem non teneatur iterato reddere.*

128 *Ratihabitio & ratificatio facta ex intervallo, tollit omnem nullitatem, & allegationem doli etiam ex proposito.*

129 *Trans-*

fuerit deventum ad pactum & stipulationem. Limitatur num. 157.

158 *Error calculi cessat, quando est transactum. Item quando est sententiatum. num. 159.*

160 *Iuramentum interpositum in contractu, facit quod calculus non possit retractari.*

161 *Non conceditur absolutio à juramento, maxime ubi juratum fuit, omnia vera esse.*

162 *Error allegari non potest, quando confessio est geminata.*

163 *Confessio geminata inducit probationem etiam inter absentes, licet verba sint enunciativa.*

164 *Cõfessio geminata tollit præsumptionem erroris juris.*

165 *Gratiosa computatio retractari non potest.*

166 *Curator Reipublicæ, Procurator, tutor, vel alius administrator, non possunt facere gratiosas computationes, & quæ sit ratio.*

167 *Computatio à Iudice probata, non retractatur.*

168 *Decretum interpositum, sine causæ cognitione, nullum est.*

169 *Error in calculo temporis, non vitiat computationẽ.*

170 *Confirmata calculatio non retractatur. Limitatur numero 171.*

172 *Calculator à judice datus, impedit retractationem.*

173 *Liberans debitorem ex intervallo post calculum factum, non potest retractare computationem: secus si incontinenti remiserit.*

174 *Liberatio generalis dolose facta, nihil valet, nec comprehendit ea, quæ extant penes liberatum, & quæ tenebatur restituere.*

175 *Etiamsi liberatio juramento esset vallata.*

176 *Etiamsi facta esset per actum inter vivos.*

177 *Et quando contineret iniquitatem, ad illam non extenditur.*

178 *Nec comprehendere debet exorbitantia.*

179 *Promittens nõ contravenire, tenetur observare quæ gessit.*

180 *Qui non reperitur, nec est debitor, non tenetur rationes reddere.*

181 *Socius semel reddens rationem administrationis societatis, non tenetur iterum illam reddere. Ampliatur numero* 182.

183 *Confessio extorta per dolum, & deceptive, nihil operatur.*

184 *Pro laudo præsumitur.*

185 *A laudo post modum emologato, non est recedendum.*

186 *Laudum & arbitramentum emologatum, habetur ut transactio.*

187 *Calculatores electi de consensu partium, dicuntur legitime electi.*

188 *Calculis, & computationibus factis à deputatis, & electis quandoque non est standum.*

189 *Ex statuto Vltrajectino, tutor singulis annis tenetur reddere rationem amicis, & proximioribus pupilli, vel deputatis civitatis.*

190 *Actio tutelæ demum exercetur finita tutela, & quæ sit ratio.*

PEracta & finita tutela & cura, restat nunc, ut discutiamus, qui teneantur rationem reddere; quæ in rationibus exigantur: an is, qui semel reddidit rationem, iterum teneatur reddere: an rationes remitti possint, ut non reddantur; & quando. Quod caput, ut plenius cognoscatur, una regula expediemus, videlicet: Quod * actus sui rationem reddere teneatur tutor, finita tutela, actione tutelæ, 5. *fin. Instit. de At. tut. l.* 1. §. *officio, ff. de tut. & rat. distr.* Bartholom. Soc. *cons.* 92. *nu.* 5. & 17. *lib.* 4. Dec. *consil.* 100. *num.* 7. *in tutore, curatore, & omni administratore, & cons.* 178. *nu.* 1. Idem cum Molinæo *cons.* 274. *num.* 3. & *consil.* 533. *n.* 2. Gratus, ponens regulam in omni administratore, *cons.* 135. *num.* 29. 30. *lib.* 1. Chassan. *tit. des enfans*, §. 6. *verbo, de rendre compte.* Berous *quæst.* 15. & Paris. *consil.* 96. *n.* 12.
1

34.

34. *lib.* Et ratio hujus est, ne cum aliena jactura tutor locupletetur, *l. nam hoc natura, ff. de condict. indebit. l. jure naturæ, ff. de reg. jur.*

Ampliatur primo, ut * procedat quod ratio reddenda sit, finita tutela, sive ea finiatur morte pupilli, 2
vel tutoris vel alias, secundum Balduin. *in* §. *fin. in verb. post pubertatem. Instit. de Attil. tut.*

Secundo ampliatur, quod * tutor teneatur, non 3
solum scriptam tantum rationem reddere, sed & eam, quæ sine scriptura ab eo administrata fuerit, *l. libertate, ff. de stat. lib.*

Tertio ampliatur, quod * etiam non sufficiat sola 4
editio, id est, inspiciendi facultas, sed quod debeat tutor rationes legendas offerre, & discutiendas, cum universi actus sui instrumento, ut examinari possint computationes probe an improbe referantur, & an accepta recta relata, an non recte sint, *l. cum servus, l. qui sub conditione, ff. de cond. & demonst. l. si statu libera,* §. *ult. ff. de stat. liber. l. si ita fuerit,* §. *quæstio hæc, ff. de manumis. test.* Bart. Soc. *cons.* 92. *nu.* 7. *l.* 4. Barbat. *cons.* 62. *n.* 1. *l* 2. & Chassan. §. 6. *tit. des enfans des plusieurs litz, in verbo, d'en rendre compte, nu.* 6. *usq; ad* 19. Non autem in folle, id est, inexplorate, inexplicate, atq; con- 5
fuse rationes exhibere tutor debet, quales solent ii, qui pecunias in marsupio ostentant, nec qualis quantave sit, sciri volunt, ut egregie exponit Alci. *l.* 4. *de verb. sig. n.* 4. & Eras. Roterod. *cent.* 9. *Chiliad.* 4. *Prov.* 37.

Quarto ampliatur, quod * tutor ad eundem etiam 6
finem cogatur edere adversaria, id est, volumina rationum, *l. si ita fuerit,* §. *quæstio, in fin. ff. de manumis. test.* Maxime si librum * rationum fecerit ex pecuniis pu- 7
pilli, vel domini: secus vero si ex propria pecunia; quia tunc si sua interesset, non teneretur illos libros tradere, nisi soluto eo, quod interest & facto sibi acceptilationis publico instrumento, ut tradit Barbat. *cons.* 91. *lib.* 3. *per l.* 1. §. *penult. ff. de edendo.*

 Quin-

8 Quinto ampliatur, quod etiam * teneatur tutor cautiones, & instrumenta omnia actus sui exhibere, *l. cum servus, ff. de cond. & demonstr. l. fin. §. inter cætera, ff. de liberat. legat. & l. si ita fuerit, §. quæro, ad fin. ff. de manumiss. test. & l. si cui libertas, ff. de cond. & demonstr.* Maxi-
9 me autem * tenetur edere tutor instrumenta, quæ pertinent ad res administratas, *d. l. si cui libertas, ff. de condit. & demonst.* quæ si dolo, lata culpa, vel levi non restituat, adversus eum in litem jurare poterit, *l. alia, l. is qui, C. de in lit. jur.*

10 Sexto ampliatur, quod * etiamsi vetitum fuerit ab eo rationes exigi, quod nihilominus teneatur reddere chartas, in quibus rationes conscriptæ sint, *d. §. inter ca-*
11 *tera.* & quod etiam * docere debeat, constare fidem omnibus, quæ ab eo gesta fuerint, ut neque subtraxerit quid ex iis, quæ acceperit, neque expensum rationibus præscripserit, quod non dederit, *l. qui sub conditione, ff. de cond. & demonstr.*

12 Quando autem * recte ac perfecte rationes redditæ censeantur, in dubium revocatur, & tandem Bald. *in l. voluntatis, n. 2. C. de fideicōmiss.* Paris. *cons. 82. n. 21. & cons. 84. n. 17. & cons. 87. n. 16. & cons. 96. n. 31. lib. 1.* Iudicis arbitrio id relinquendum putant. *per l. Thais, §. sorore, ff. de fideic. libert. & c. contingit, de fide instrum.*

13 Septimo ampliatur, quod * etiam tutor reliqua solvere debeat, *l. quamvis. l. cum servus, l. qui sub conditione, ff. de cond. & demōstr. l. qui libertatis, §. servus. ff. de evict. l. si statu liberum, in fin. l. si servo, ff. de statu liber l. 4. C. de test manumiss. l. non solum, §. is qui, ff. de liberat legat.* Chassan. *d. tit. des enfans, §. 6. in verbo, & reliqua, num. 3. & 4.*
14 & ibi, quid * reliquorū appellatione cōtineatur, & Alc.
15 *in l. potest, ff. de ver. sig.* Reliquorum * enim illatio, & persolutio omnino annexa est redditioni rationum, nec eæ aliter redditæ videntur, *l. non solum, §. is qui reddere,*
16 *ff. de liberat. leg.* Est enim * reliquatio residuum illud, quod post redditas rationes apud ipsum admini-
strato

ſtratorem ſupereſt, *l. ſi cui libertas, ff. de con. & demonſtr. l. Iulius Paulus, & l. qui ſub conditione. eod. l. Sticho libertas & l. ult. §. inter, ff. de liberat. leg. & l. 3. C. de ſuſcept. lib.* 10. Inde etiam* reliquatum facere, id eſt, paria facere, 17
d. l. Sticho libertas, §. ult. & l. ſemper, §. conductores, ff. de jur. immum. Reliqua etiam* ſunt debitæ præteriti tem- 18
poris penſiones, ſic* reliqua colonorũ, ſunt penſiones à 19
colonis debitæ *l. quæſitum eſt, §. peto, & l. Offidius, & l. qui habebat, in fin. ff. de leg. 3. l. Seia in princ. & l. prædia. §. affini ſuo, ff. de inſtruct. vel inſtrum. legat.* Sic & reliqua
conductionis* accipiuntur, *in l. ſi adverſarius, C. ad Vell.* 20
Sunt & reliqua* vectigalis, *l. Moſchis, ff. de jur. fiſci.* Et 21
reliqua pro reliquis* cenſuum debitorum, *in Rubr. ſine* 22
cenſu, vel reliquis. & reliqua* collegarum *in l. Lucius* 23
Titius, ff. ad munici. Inde reliquari, & reliquis* obnox- 24
ium eſſe, *l. conſtitutionibus, ff. ad municip. l. reſcripto, §. ſed eos demum, ff. de muner. & honor.* Vndequoque* dici- 25
mus, reliquatus eſt amplam ſummam, id eſt, manſit amplæ ſummæ reliquator ac debitor, *l. ſi qis ratione. ff. de liberat. legat.*

Prædicta autem ampliatio* procedit, etiamſi veti- 26
tum fuerit rationes exigi: eo enim non obſtante, non impedietur reliqua exigere, quas quis ſe relinquavit, *l. non ſolum, in fin. cum l ſeq. ff. de liber. leg. l. Thais, §. Stichus, & Damas. ff. de fideic. lib. l. cum tale, §. quin ergo, ff. de cond. & de monſt.* Grat. *conſil. 23. num. 9 lib. 1.* Ruin. *conſil. 70. n. 8 lib. 4.* Corn. *conſil. 313. num. 7. & 8 lib. 1.* & Pharis. *conſ. 21. nũ. 57. lib. 2* quia cẽſetur* tantũ ſcrupu- 27
loſa inquiſitio remiſſa, non autẽ ut id remittatur, quod dolo, vel fraude factũ fuerit, *l. ſi ſervus vetitus. ff. de legat. 1. l. non ſolum debitorem, §. ult ff. de liber. leg.* Vnde ſi teſtator legaverit* liberationem tutori, ſeu uxori, vel prohibuerit ne redderet rationem, & reliqua; Imo, ſi contingeret dictum adminiſtratorem in quoquam condemnari, id leget dicto adminiſtratori, gravãdo hæredes, ut habeant hoc reſtituere, adhuc ſi condemnetur ex

dolo futuro, & vero, non se ad hoc extendet liberatio, ut consuluerunt Ang. *consf.* 175. & Anch. *consf.* 117. Jo. de Anan. *consf.* 80. & Salic. *in l. cum necessitatem. C. de fideicom.* Adeo ut etiam * hoc casu quis non impediatur
29 petere pecuniam, quæ tutori remanserit, *l. ult.* §. *inter cætera, &* §. *Titia ff. de liber. legat. l. si servus, ff. de leg.* 1. & eleganter Alex. *consf.* 62. *n.* 9. *lib.* 4. Idem quoque dicendum erit in eo, quod * apud tutorem non remanserit, sed tamen abesse desierit ejus dolo, qui consistat in faciendo, ut optime tradit subtilis Decius, *consf.* 394. *in fin.* Amplius * etiamsi mater esset tutrix, ea non ob-
30 rit, sed tamen abesse desierit ejus dolo, qui consistat in faciendo, ut optime tradit subtilis Decius, *consf.* 394. *in fin.* Amplius * etiamsi mater esset tutrix, ea non ob-
31 stante tali prohibitione, reliqua solvere debet, ut tradit Alex. *consf.* 62. *n.* 3. 9. 10. *&* 11. *l.* 4. Bald. *in l. cum oportet.* §. *sed cum tacitas, C. de bon. quæ lib.* Verum Menoch. *de arbit. jud. l.* 2. *cent.* 3. *cas.* 209. *nu.* 26. *&* 27. in patre, matre, & patruo, relinquit arbitrio judicis. Etiam
32 ad reliqua tenetur * tutor, secundum quosdam; si ultra liberationes, vel prohibitionem legaverit tutori, id in quod eum contigerit condemnari, ut tradit Alex. *consf.* 192. *in fin. l.* 7. Molin. ad Alex. *con.* 54. *n.* 5. *l.* 2. *&* §. 6. *gl.* 6. *n.* 20. licet non sit sine dubio, cum inveniam eundem Alexandrum, *d. consf.* 192. *in fin. lib.* 7. *consf.* 54. *n.* 5. *lib.* 2. *& consf.* 164. *n.* 1. *&* 2. *lib.* 5. contrarium tenere, qui *n.* 3. *& trib. seq. d. consil.* 164. ampliat id etiam procedere, si promisisset rationem reddere, ad quem Lectorem remittimus.

33 Denique eadem * quoque prohibitio, sive liberatio, tum maxime non prodest, quando quis administravit ante Inventarii confectionem, vel decretam administrationem, quod facere non potuit tutor. *l.* 4. *ff. de auth. tut. l. fin. in fin. C. arbit. tut.* & plene per Bartolum, *in l. legitimos, in princ. ff. de legit. tut.* Quia cum spreverit legem sibi datam à testatore in testamento, conficiendo inventarium, indignus est beneficio ipsius testamenti, *l. Nesennius*, §. *fin. ff. de exc. tut. c. qui frustra, de usur.* & optime tradit Ruin. *con.* 70. *l.* 4. Nec etiã eadẽ pro-

prohibitio * prodest contutoribus ut Papinian. scri- 34
ptum reliquit, *in l. qui plures, ff. de admin. tut.* Qui plures, inquit, tutores habuit, unum, qui solvendo non fuit, rationem actus sui vetuit reddere, quoniam ejus liberatio, quod ex tutela percepit, aut dolo contraxit, non est relicta: contutores, qui suspectum facere neglexerunt, ex culpa recte conveniuntur.

Verum hæc * septima ampliatio non procedit, quo 35
ad damna, quæ casu contigerunt, quæ ad onus reliquorum non pertinent, sed debet ratio ita computari, *l. Thais, §. Titius Sticho, ff. de fideic. libert.*

Octavo ampliatur * regula, quod etiam liberatio 36
vel prohibitio relicta tutori testamento, de non reddendo rationem, non se extendat ad ea, quæ dolo, vel fraude commissa sunt per tutorem, *l. non solum, cum l. sect. ff. de liber. leg. l. cum tale, §. quid ergo ff. de con. & demonstrat. l. si servus ff. de legat.* 1. Barb. *cons.* 68. *l.* 1. Dec. *cons.* 178. dicit * communem, & ibi Molinæ. Chassan. 37
tit. des enfans, §. 6. *verbo, d'en rendre compte, n.* 21. late Berous *quæst.* 21. Crauet. *con.* 193. *num.* 9. & Nic. Ever. Præses, *cons.* 211. quia dolus talis futurus non potuit à testatore remitti tutori, ne daret materiam delinquē- 38
di, *l. quidam decedens, ff. de administr. tut.* & plene per Bart. *in l. Aurelic, §. Caius ff. de liber. legat. in vers. sed quid si relinquitur liberatio.* Etiamsi * dictum fuerit per testatorem, quod non teneretur reddere rationem, & quod omne velit restitui per hæredem, in quod fuerit condemnatus, ut tradit Dec. *d. consil.* 349. *in fin.* Alex. *cons.* 52. *num.* 5. *lib.* 2. Idem *consil.* 164. *num.* 2. *vers. tamen.* Salicet. *lib.* 5. Molin. ad Dec. *cons.* 192. & novissime Alc. *in tract. præsumpt. reg.* 1. *præs.* 6. *nu.* 2. dicens communem. Sed contrarium tenet idem Alex. *d. consil.* 164. *num.* 1. *lib.* 5. Grat. *cons.* 23. *num.* 1. & 2. *l.* 1. Dec. *d. consil.* 192. *nu.* 1. Verum * communis opinio procedit 39
etiamsi mater esset tutrix, quæ non excusatur à tali dolo, secundum Alex. *d. consil,* 62. *num.* 9 10. & 11 *l.* 4.

40 Maxime quando * statutum dicit, tutorem teneri de dolo, & lata culpa, non obstante tali liberatione, vel
41 prohibitione. Imo stante * tali statuto, sufficit dolus in omittendo tantum, non in faciendo, ut tradit Gra-
42 tus, *consil.* 23. *n.* 10. 11. & 12. *lib.* 1. Nec etiam * eo casu obligatur expromissor minoris, maxime si constiterit minorem dedisse tutori suo quitationem iniquam*, quæ in se reipsa dolum habeat: nam conventus, ex sua promissione, poterit excipere de dolo, & iniquitate obligationis principalis, sicut fidejussor conventus posset excipere, & principaliter agere de rescissione suæ fidejussionis, si minoris obligatio propter dolum irritaretur, ut consuluit Anchor. *consil.* 330. *n.* 7. & 8. *vers. moveor principaliter.*

43 Sed hæc ampliatio * non procedit in dolo præsumpto, nisi tria concurrant, scilic. conjunctio sanguinis, quod non sit factus locupletior, & quod arguatur de dolo præsumpto tantum, ut optime tradit Crauet. *consil.* 193. *n.* 9. allegans* Dec. *cons.* 607. & novissime Gozadin. *cons.* 47. & *cons.* 94.

44 Nono ampliatur * regula, quod quando ex statuto est præfixum tempus, (ut de jure finita tutela) ad reddendam rationē, *l.* 1. *in fin.* & *l. si finita*, & *l. si tutor, in fin. ff. de tut. & rat. distr.* tutor teneatur rationem reddere etiam non requisitus, ut voluit gloss. *in verbis, singulis*
45 *annis*, quam approbant magis * communiter Dd. *in clem. quia contingit. de relig. domib.*

46 Decimo ampliatur, quod * etiam non valeat pactum, quo promittat quis nunquam exigere rationes,
47 ut tradit Alexand. *consil.* 18. *lib.* 2. ubi inquit, quod* non valeat conventio, per quam constituam aliquem administratorem cum pacto, quod non possum illum revocare, allegans Bartol. *in l. cum precario ff. de precar.* Angel. *in l. Stichum*, §. *usumfructum, ff. de solut.* ubi dicit
48 idem * esse in Procuratore, qui eo modo constitui non possit, quod revocari non possit; etiāsi juramentū interve-

nenerit,per gl.*in c.fi. de proc. in 6.* & late tradit Ang. *conf.*225.ubi in fine * cõcludit,quod pœna promissa,in 49
casu revocationis nõ debeatur,per *l.nõ dubiũ,C. de leg.*

Vndecimo ampliatur etiã in hęrede * tutoris vel alterius administratoris,contra quem actio transeat,quæ 50
contra administratorẽ competebat.*l.tutela, & l. omnes, C.arb.tutel.l.3.§. hæc autem actio ff.de neg.gest.*Roman. *conf.*413.& Dec.*consil.*110.*n.*7. Adeo,ut*etiam hęres 51
universalis teneatur reddere rationem fideicõmissario, de rebus hæreditatis,si in illis se immiscuit, & fructus receperit, ut est text. *in l. cum tali,§. Titius,* ubi gl. & Bart.*ff.de cond.& demonst.l. mulier,§.sed etenim,ff. ad Trebell.*& Bald. *in l filium,in fin.C.famil. ercis.*

Duodecimo ampliatur etiam * in curatore, *l. rationes l.adversus,C. de administ.tut.*gl.*in c.fin de stat. Monach. in verb.& eorum.* Specul.*in tit.de judic. in §.secundo,vers.sequitur videre,de act.tutel.*Quod etiam*procedit in curatore ad lites, ut gestorũ rationẽ reddere teneatur,ut tradit Soc.*conf.*46.*lib.*1.*& conf.*213.*l.* 2. sed hoc finita cura,per text.& ibi gl. *in d.l,adversus,* quam sequitur Bald.*conf.*211.*lib.*2.Etiam*filiusfamilias patris sui curator, non minus rationes reddere cogitur, quam quivis alius extraneus, qui * eo officio fungitur, ut commune ponit post Firmianum, de Episcopo, *nu.* 64. præclarus juris Doctor Arius Pinellus *in l.1.part.* 2,*num.*39.*C.de bon.mater.*Barthol.Soc.*conf.*92.*nu.* 5. *lib.*4.Bertach.*in tract.de Episc.lib.*4.*part.*6.*quæst.* 29. *n.*34.& facit gl.*in l.is qui,ff.de tut & curat.dat.ab his.* 52 53 54 55

Decimotertio ampliatur * etiam in matre, quæ etiam tenetur reddere rationem filio, & tenetur de culpa & negligentia,*l.hac edictali.§.his illud,C.de sec.nup.* gl.*in l.is qui, ff.de tut.& cur.dat.ab his.* Alex.*con.*110.*l.* 3.Chas.*in §.6.tit.des enfans,in verbo,D'en rendre cõpte,* & gloss.notab.*in l.si quis prioris, §.fin. in fin. C.de sec. nupt.*Corn.*consil.*198.*n.& 21.lib.*1.Sive ea * fuerit tutrix, sive non:quia eadem est ratio ; vel administraverit 56 57

ri: non observata juris forma, ut tradit Bald. *in l. cum oportet, §. fin. C. de bon. quæ lib.* & late Petr. de Anchor. in matre, *conf.* 317. & late Molinæ, *in consuetud. Paris.* §.
58 6. *gl.* 7. Maxime autem* tenetur reddere rationem mater, quæ convolavit ad secunda vota, quo casu etiam de modicis debet reddere rationem, *Nov.* 22. & 155. & ibidem latissime Cuiac. Joan. de Garronib. *in rubr. C. de secund. nupt. & in auth. eisdem, num.* 35. *eod. tit.* Ni-
59 si mater * habitaret in montibus, seu locis remotis à peritorum consilio, quo casu excusatur ab omissis circa tutelam, ut tradit Bart. *in l.* 1. *ff. si tabul. testam. nul. ext.* per text. *in auth. sed novo jure, in fin ibi, in agris autem, C. si cert. pet. & in l.* 1. *ff. de exerc. act. ibi, nam interdũ locus, vel tempus non patitur plenius deliberandi consiliũ,* & Paul. de Castr. *in l.* 2. *C. de injus vocando,* dicit se alias ita consuluisse, & voluit etiam Boer. *decis.* 124. *n.* 20.

60 Adeo, ut etiam* adversus talem matrem, quæ liberos in gestu circumvenerit, detur restitutio in integrum, contra *l.* 2. *C. qui & à quib. & d. Nov.* 155. Am-
61 plius etiam bona * matris pro ea administratione sunt tacite obligata liberis, *l. si mater, C. in quib. caus. pig. tac. cont.* & notanter Dec. *conf.* 591. & facit *l. pro officio, C.*
62 *de adm. tut.* & dos etiã* ipsius matris pro tali obligatione retinere potest, ut tradit Barthol. Socin. *conf.* 180.

63 Decimo quarto ampliatur* regula etiam in avia, ut concluditur, *in auth. matri & aviæ, C. quand. mul. tut. offic. fung. pot.* & tradit Socin. *conf.* 2. *lib.* 1. Corn. *conf.* 198. *in fin. lib.* 1. Anchor. *conf.* 316. Bald. *in l. cum oportet, §. sed cum tacitus, C. de bon. quæ lib.*

64 Decimo quinto * ampliatur etiam in fratre, ut tradit Dec. *conf.* 110. *num.* 7. & ibid. Molin. *conf.* 255. *n.* 1. & *consil.* 274. *num.* 3. Hippol. *sing.* 493. Aymo *con.* 218.
65 *in princ.* maxime * frater major, pro quo facit text. *in l. fin. ff. de fid. instr.* Et nominatim scribit Curt. sent. *conf.* 67. *quæst.* 3. *num.* 44. & Socin. *consil.* 72. *quæst.* 3. *lib.* 3. & latius *conf.* 40. *l.* 4. Qui si specialiter id promiserit, tenebitur

nebitur ad ſtrictiorem, & magis diligentem rationis redditionem, ut tradit Dec. *conſ.* 274. *num.* 3. & ibi Molin. etiamſi * adminiſtraverit vivo patre, ſecundum 66
Panorm. *conſil.* 12. *quaſt.* 16. *lib.* 1. & ſequitur Jaſ. *in l. ſi hæres, in fin. ff. de cond. cauſ. dat.* ubi refert ſe ita conſuluiſſe in civitate Piſauri, licet de eo aliqui dubitent, quãdo vivo patre adminiſtrat, ex eo, quod quemadmodum pater non tenetur rationem reddere de adventitiis bonis filiorum, *l. cum oportet, §. cum autem, C. de bon. quæ lib.* ita quoq; nec frater; ſed in his, in quibus rationem pater reddere tenetur, frater quoque teneatur.

Decimo ſexto ampliatur, quod * etiam patruus, qui 67
adminiſtraverit bona nepotis, vel neptis, tenetur reddere rationem ſuæ adminiſtrationis, ut tradit Cuman. *conſil.* 87. Purpurat. *in l.* 1 *in fin. C. de edend.* Dec. *conſ.* 178. & *conſil.* 192. Quæ autem veniant, & debeant conſiderari in tali redditione rationis, proſequitur Roman. *conſil.* 413.

Ab his tamen * conſanguineis non ita ſtricta exi- 68
genda eſt ratio, ſicut ab extraneis, ſed ſatis erit, quod generaliter oſtendatur quantum in familia, & aliis ſumpti ut veriſimiliter potuerint expendere, ut firmat Panormitan. *d. conſil.* 12. *lib.* 1. ubi dicit, hoc non procedere, quando conjuncta perſonã adminiſtraret, ut tutor vel curator: nam tunc diligentem tenetur reddere rationem, ut quivis alius, ut tradit Soc. *conſ.* 190. & *conſ.* 213 *lib.* 2. Poterit tamen Judex multa capita rationis, neceſſitudinis ergo recipere, quæ extraneis non eſſent concedenda.

Decimo ſeptimo tenetur * quoque rationem red- 69
dere Pædagogus, ſive Præceptor, qui recepit pecuniam à patre pupilli, ut aleret ſe, & pupillum in ſtudio, dum audirent jura, atque conficere librum rationum, *l. ſi ita, verſ. in reliquis,* & ibi Ang. *ff. de manumiſ. teſt.* niſi conventum eſſet, ut ſingulis annis certa ei pecunia daretur: quo quidem caſu de illa rationem non reddet.

Quem-

Quemadmodum etiam si plus expenderet, non teneretur pater ei reddere, postquam ita conventum est, ut plus non daret; ait enim Prætor, pacta servari debere, *l juris gentium*, §. *Prætor ait. ff. de pact.* & hoc ita convenire tutius foret utrisque.

70 Decimo octavo quoque * procedit in Thesaurario sive exactore, *l. apparitores, & per tot. tit. C. de exact. trib. l.* 10. qui plene reddere debet rationem, licet habuerit liberationẽ à Rege, *arg. l. quoties. ff. qui satis. cog.* Luc. de Pen. *in l. ordinariorum, C. de cohortal. lib.* 12.

71 Decimo nono etiam * procedit in procuratore ad negotia, *l. qui proprio*, §. *Procurator, ff. de procurat. l. si remunerandi, & l si Procuratorem*, §. 1 *ff. mandat.* & Socin. *consil.* 73 *num.* 1.

72 Vigesimo ampliatur * etiam in socio administrante bona communia, *l. quædã, in princ. ff. de eden. l. si quando, ff. de compens.* Bero. *q.* 15. *n.* 1. Bald. *con.* 152. *l.* 3. & Cornæus *cons.* 24 *in fin. l.* 1. *& cons.* 196. *l.* 2. & Par. *cons.* 89.

73 Vigesimo primo * ampliatur etiam in negotiorum gestore, *l.* 2. §. *& sane, ff. de neg. gest.* Corn. *con.* 255. *n.* 3. *l.* 1. & ut compellatur, competit actio negotiorum gestorum, secundum Bald. *cons.* 449. *lib.* 2. & tenetur edere librum rationum, secundum Alex. *consil.* 32. *lib.* 5. & Corn. *d. cons.* 255. *lib.* 1. & Bart. *cons. ult. lib.* 3.

74 Vigesimo secundo * ampliatur etiam in gubernatoribus Hospitalium, qui tenentur etiam reddere rationem præsidentibus illi hospitali, ut Consulib. Scabinis, fundatoribus, seu Episcopo loci, § *fin in auth. de Ecclesiast. titul & in* § *Oeconomus, in auth. de sanct. Episc. & in clem.* 2. *de relig. dom. l. Orphanotrophos, C. de episc & cler.* sed non pauperibus, secundum gloss. *in d clem.* 2. §. 1.

75 Vigesimo tertio * ampliatur in Consulibus & Scabinis, qui etiam rationem reddere tenentur, de pecuniis civitatis receptis: bonumque foret, si in singulos annos redderent, ut concludit Socin. in socio, *cons.* 73. *in prin. lib.* 1. sed quoniam in hac civitate Vltrajectina,

non

non recipiunt pecunias civitatis Scabini, sed habent suos receptores, isti in locum Consulum, & Scabinorum rationes singulis annis reddunt, & in locum eorum alii singulis annis substituuntur.

Vigesimo quarto * etiam ampliatur in Institore & 76
Factore, qui etiam tenentur reddere rationem administrationis, & diligenter libros rationum habere debent, in quibus clare appareant data & accepta, introitus & exitus. *l.* 1. §. *officio, ff. de tut. & rat. distr.* & ibi Bart. in quo libro sigillatim omnia describenda sunt, & non per compendium, *arg. l. cum servus, ff. de cond. & demonst.* & Bart. *cons.* 150. quo loco dicit librum debere esse cōscriptum sic: *Tantum ex tali fundo recepi.* Item, *Tantum à tali colono*, ut probat Socin. *cons.* 46. *in 2. quæst. vers. secunda pars, & cons.* 109. *lib.* 1. alioqui falsitas non posset apparere, si sub nube, & generaliter affirmaretur sic esse, vel non, *l. argentarius.* §. *edi, ff. de eden* plene Bar. *in l. comperimus, C. de naviculib.* 10. Debet ergo * de singu- 77
lis instruere, *l. si pater*, §. *fin. ff. de fideicom. hæred.* mortuoq; rationum domino, poterit factor compelli ad restituendum libros, & alia, teneturq; exhibere hæredib. debita & credita apothecæ sui magistri, *l. cum in testamento*, & ibi gl. *C. de testamen. manumiss.*

Vigesimoquinto * ampliatur etiam in Sequestro, 78
qui etiam tenetur reddere rationem de fructib. quos percepit ex beneficio apud eum sequestratis, vel ex alia re, ut notatur *in clem. unde sequest. poss. & fruct. & in l. sequester, ff. de verb. sign.*

Vigesimosexto * ampliatur etiam in Curato, in 79
Synodo, qui etiam tenetur rationem reddere Episcopo, non de rebus prophanis vel temporalibus, sed de animabus Parochianorum & cura, *c. sane is, dist.* 2.

Vigesimoseptimo ampliatur * etiam in coadjuto- 80
re, *c. unic.* §. *præsenti, de cler. ægrot. lib.* 6. Et * capitulū ge- 81
rens negotia sede vacante, tenetur etiam reddere rationem novo Episcopo, secundum Rubæum *cons.* 131.

num.

82 *num.* 3. Et generaliter * omnis provisor, seu receptor, atque omnis alius bonorum administrator, & non solum isti, sed etiam hæredes illorum, si ipsi rationem non reddiderint, secundum Angel. *in l. si ita, vers. in reliquis ff. de manumiss. test. l.* 1. §. *idem Principis, ff. de fals.*

Vigesimo octavo ampliatur * etiam in executore
83 ultimæ voluntatis, *c. tua, de testam. & in l. si hæres.* & ibi
85 Bald. & Jas. *ff. de cond. caus. dat.* Et in executore * sententiarum; facit *l. executorem C. de exec. rei jud.* qui fructus vel bona recepit. Socin. *cons.* 46. *lib.* 1. & est text. *in clem.* 1. *de test.* adeo, ut etiam * executor testamentorum teneatur reddere rationem Episcopo, & consocio executori, ut tradit Bald. *in l. nulli, C. de episc. & cler.* & Spec. plene *in tit. de instr. edit.* §. *nunc aliqua, vers. sed an simplex, quæst.* 47.

86 Vigesimo nono * ampliatur etiam in actore, qui mandato curatoris administravit, & omni alio substituto à tutore vel alio administratore secundum Barb. *cons. ult. lib.* 3. per text. *in l.* 1. §. *item eorum, &* §. *si decuriones, ff. quod. cujusq. univers. nom.*

87 Trigesimo ampliatur, quod tutor non reddens rationem, dicatur esse in dolo præsumpto, imo etiam vero, *l.* 1. §. *officio, ff. de tut. & rat. distr. l. si procuratorem,* §. *si fin. cum l. seq. ff. mand.* maxime si miscuerit suas rationes cum rationibus pupilli, quas separatas à rationibus pupilli tenere debebat, secundum Innoc. Imol. & Ant. de But. *in c. cum in officio de restit.*

88 Trigesimo primo * ampliatur, quod si plures sint tutores, unus non possit reddere rationem sine altero, ne ratio dividatur, sed quod tota debeat reddi ab omnib. secundum Bald. *in l. si plures, C. de cond. insert.* & Chassan. §. 6. *tit. des enfans, in verb. en rendre compte, n.* 3.

Trigesimo secundo * ampliatur, quod non solum
26 pupillo reddi debeat ratio, sed etiam agnatis, ejus hæredibus ab intestato successuris, nt tradit Chassan. *d. loco, n.* 4. *l. si pater,* & ibi Bald. *C. com. de success.*

Tri-

Trigesimo tertio * ampliatur, quod etiam tutor ra- 90
tionem reddere debeat de fructibus & reditibus, qui bona fide percipi potuerunt, *l. si sine*, §. *Modestinus*, *ff. de admin. tut.* Bald. *in l. cum testamento*, *ff. de test. man.*

Trigesimo quarto* ampliatur, quod etiam reddi de- 91
beat ratio in loco, ubi bona gesta sunt, *l.* 1. & ibi gl. & Dd. *C. ubi de ratiocin. agi oport.* Unde * argentarius ibi 92
cogitur rationem reddere argentariæ, ubi exercuit illam, *l. Prætor*, §. *his etiam*, *ff. de eden.*

Trigesimo quinto*ampliatur, quod etiam reddi de- 93
beat plene, & non pro parte, secundum Bald. *in l. si plures. n.* 17. *C. de condit. insert. l. cui fundus. ff. de cond. & demonst.* Est enim rationes reddere quid* individu- 94
um, quod pro parte præstari non potest, ut tradit idem Bald. *in d. l. si plures.*

Trigesimo sexto * ampliatur, quod etiam tutor ra- 95
tionem reddere debeat eorum, quæ administrata non fuerunt; ut quia omisit culpa negligentia, vel alias, *l.* 1. *in prin.* & ibi gl *ff. de tut. & rat. dist. & l.* 1. *&* 2. *C. de hæred. tut. l.* 2. *C. si tut. vel curat. non gess.* Bartol. Soc. *con.* 92. *n.* 7. *vers. quinto, lib.* 4 *& ibi vers. septima ratio.* Chass. *tit. des enfans*, §. 6 *in verb. d'en rendre compte, n.* 14. Dec. de fructibus, *consil.* 274. *num.* 4.

Trigesimo septimo * ampliatur, quod tutor quoq; 96
reddere rationem debeat de gestis post finitam tutelam, si probetur eum administrationem continuasse, secundum Cornæ. *cons.* 255. *n.* 2. 3. 6. 7. *&* 8. *lib.* 1. ubi optime declarat.

Trigesimo octavo * ampliatur quod etiam nomina 97
debitorum debeant præstari taliter, ut essent idonei, tempore quo illis creditum est, hoc est, quod diligens paterfamilias illis crediturus fuisset. *l. qui sub conditione, vers. cæterum, ff. de cond. & demonst.* Bartol. Soc. *consil.* 92. *num.* 7. *vers.* 3.

Trigesimo nono ampliatur, quod * etiam si bona 98
nomina mala facta sunt ob ejus negligentiam, seu non exa-

exactionem, ipse tutor præstare debeat, *l. si tutor petitus, ff. de admin. tut.* ubi dicitur, quod si tutor non exegit à debitoribus, & per hoc minus idonei efficiantur, tutor ipse teneatur, *l. 2. C. arb. tut.* Roman. *conf. 425. ver. octavo.* Nisi facti fuerint non solvendo demum post finitam tutelam, secundum Roman. *d. conf.* 425. ad quod facit text. *in l. litis, §. si pecunia, ff. de neg. gest.* Ubi ille, qui credit pecunias domini, non tenetur, si à principio debitores erant idonei, licet postea efficiantur non solvendo: ad quod facit etiam text. *in l. negotium alienum, C. de neg. gest. & l. sive hæreditaria, ff. de neg. gest.*

99 Quadragesimo ampliatur, quod * etiam teneatur reddere rationem tutor, post 20. vel 30. annos, ut notatur *in l. maxime, ff. de admin. tut.* & est bonus text. *in l. tutores*, & ibi Dd. *C. arbit. tut.* Bald *in rubr. ext. de procur. vers. nunquid post longum tempus.*

100 Quadragesimoprimo * ampliatur, quod si tutor vel curator pupillum in tutela fraudarit, teneatur actione de rationibus distrahendis in duplum: ut quia pupilli rem sibi appropriat, vel de bonis pupilli intervertat, ut tradit Corn. *conf. 1. n. 11. lib. 1. l. 2. ff. de tut. &*
101 *rat. distr.* Eoque* casu si non est solvendo, punitur extra ordinem, & si furandi animo fecerit, tenetur etiam
102 furti, *d. l.* 2. Nec refert cujus * generis tutor sit, nisi tutor fuerit non jure datus, *l. 1. §. rationibus, ff. de tut. &*
103 *rat. dist.* Et hæc quidem* actio de rationibus distrahendis, tanquam perpetua, datur hæredibus, similibusque
104 personis, ex eo, quod vivo pupillo captum est; sed.* in hæredem cæterosq; successores non datur, quia pœna-
105 lis est, *d. l. 1. §. hanc actionem* 2. Deniq; *hæc actio quoque in duplum est, licet in simplo rei persecutionem cõtineat, nec tota dupli pœna sit *d. l. 2. §. fin.* Verum rei pretium duplicatur, non quanti interest pupilli, sed rei
106 tantũ ęstimatio, *d. l. 1. §. considerandum.* Eaq; * actio tunc demum competit, cum & tutelæ actio est, hoc est finita demum tutela, *d. l. 1. §. fin. vers. hæc actio.* Eaque quoque

quæ perpetua * eſt, *d. l.* 1. §. *hanc actionem*, quod tamen 107
non procedit, quando eo nomine, vel tutelæ actum
fuerit, vel de rationibus diſtrahendis, quo caſu altera
conſumitur, *d. l.* 1. §. *in tutela.*

DECLARATUR prædicta* regula, ut non procedat 108
primo, ex legib. Platonis, *lib.* 9. quibus jubetur, finita
tutela, rationes reddi, ſed tribuit moram quinquennii.
Idque legibus Athenienſium publicis olim etiam tri-
butum fuiſſe, tradit Balduin. *in* §. *fin. in verbis, poſt pu-
bertatem, Inſtit. de Attil. tut.*

Secundo declaratur * non procedere, in patre, qui 109
non tenetur reddere rationem adminiſtrationis filio
de adventitiis, ſecund. Dec. *con.* 55. *n.* 1. dicentem, hoc
ſpeciale eſſe in patre, *per l. cum oportet*, §. *non autem*, &
ibi Dd. & Bart. *C. de bon. quæ lib.* & quod * pater ha- 110
beat plenã adminiſtrationem actu & habitu: licet eam
non recipiat judicis decreto, nec faciat inventarium,
ſubdens pro ratione, quod inventarium concernat eos,
qui rationem reddere tenentur, non alios, *arg. l. Or-
phanotrophos, C. de epiſc. & cler.* & idem in patre tenet,
Alex. ponent regulam *con.* 110. *n.* 18. *l.* 3. Chaſſ *ad con-
ſuet. Burg.* §. 7. *n.* 3. *in rub. des enfans*, & Tiraq. *in præ-
fat. l. ſi unquam, n.* 39. & noviſſime Mynſ. *cent.* 2. *obſ.* 93.
Et ratio * hujus eſt, quia cum pater in rebus filii, ſo- 111
lus ſit legitimus adminiſtrator, in quibus habet uſum-
fructum, non eſt veriſimile, quod illa temere aliena-
bit, cum ſuum uſumfructum amitteret, *arg. l. cum de in-
debito, ff. de probat.* & ſic ultra affectionem paternam
concurrit etiam ſui ipſius commodum.

Verum * hæc declaratio locum non habet, primo, 112
quando pater doloſe adminiſtravit, quo caſu rationem
reddere tenetur, ut tradunt Bart. Bald. Ang. & alii, *in
d. l. cum oportet*, §. *non autẽ, C. de bon. quæ l.* & Ang. Ar.
con. 72. *in* 6. *dub.* & Soc. *con.* 34. *n.* 15. & *ſeq. lib.* 1. Al. *in
l. Imperator, ff. ad Treb.* & noviſſ. Crauet. *conſ.* 218. *in
prin.* & facit gl. notab. *in l. ſi quis prioris, in fin. C. de ſec.
nupt.* & Bero. *q.* 15. *n.* 1.

113 Secundo, declaratio non * procedit, si pater administraret res filii, in quibus ipse non habet usumfructum, ut notat Bald. *in d.l.eum oportet*, §. *fin.& in l.filiæ cujus, C.fam.ercis.* Angel. Aret.*conf.*72. Socin.*conf.*2.*l.* 1. Bart. Bal. & Ang.*in l.litis*, §.*pater ff.de neg.gest.* Ber. *d.quæst.*15.*n.*1.& novissime Crauet.*d.conf.* 218.*n.prin.*

114 Tertio declaratio non * procedit, quando pater administrasset, ut tutor filii emancipati, *l. Aurelius*, §.*Titio, ff.de liberat.leg.l.si superstite, C. de dolo* Bald. *in l.licet, C.ad leg.Fal.& in l.Orphanotrophos, C.de Epis.& Cler.* Glos.& Bart.*in l.si is qui, ff.de tut.& curat.dat. ab his.* &
115 Boer.*decis.Burdegal.quæst.*61.ubi plus dicit, quod * ubi pleno jure bona perveniunt ad liberos, quod tunc pater rationem administrationis reddere teneatur.

116 Quarto non procedit, quoad * removendum patrem ab administratione, quo casu sufficit negligentia &
117 culpa, secundum * magis communem resolutionem: ut tradunt Bart.& alii, & maxime Alex.*in d.l.Imperator*, & gl.*in d.l.si quis prioris*, §.*fin.ibi; de fraude*, ut eleganter tradit subtilis Arius Pinel.*in* 2.*part.legis* 1.*n.*33.*& trib.seq.* dicens communem, solvens contraria, & declarans exemplificando.

118 Tertio declaratur * prædicta regula, ut non procedat, quando quis semel reddidit rationem, quo casu non tenetur iterum reddere, *l. semel*, & ibi Bart. *C.de apoch.publ.l.*10. Jo. Andreæ & cæteri, *in c.un.de cler. ægrot.l.*6. quem secuti sunt Soc.sen.*conf.*92.*num.*1.*l.*4. Dec.*conf.*94.*num.*4.& Chass.*tit. des enfans*, §. 6. *verbo, d'en rendre compte, nu.*5. facit *l. quamvis, ff. de cond.& demonst.* Bart. *in l.fin.ff.de pact.* Idque hac * ratione, quia sermo simpliciter prolatus, intelligitur de primo, *l. bo-*
119 *ves*, §.*hoc sermone, ff.de verb.sig.*& probatio * actus affirmative concepta, recipit consummationem in primo
120 actu, qui celebratur, *l.fideicommissa*, §.*si quis decem, ff.de leg.*3. ut scilicet infinitum evitetur. *c.de* 2.*de rescript.in* 6. Unde pulchre scribit Ulp.*in l.fin.ff.de bon. auth. jud. poss.*

poss. Amplius quam semel * dispunctionem non esse 121
concedendam, nisi quis * juraverit se non calumniæ 122
causa postulare, neq; habere quæ dispunxerit; & tunc iterum ei faciendam potestatem ait, sed non amplius quam bis. Id quod * maxime procedit, quando secuta 123
fuerit absolutio, sive liberatio, & pactum de non contraveniendo. Quo casu, prætextu solius erroris, rationes iterum reddendæ non sunt: ut tradit Bart. *in l. 2. in fi. C. de jur. fisc. l. 10.* Soc. sen. *d. con. 92. n. 4. l. 4.* Ruin. *con. 16. in fin. lib. 5.* Paul. de Castr. *in l. 1. in prin. C. de error. cal.* Bald. *cons. 47. & cons. 264. l. 2.* & Dec. *cons. 94. n. 4.* Et idem * multo magis, quando intervenerit li- 124
beratio jurata etiam à minore: juxta notab. gloss. *in l. 8. §. 1. in verb. liberationem, ff. de contrar. & ut. act. tut.* quam citat Castr. *con. 242.* & facit *auth. sacramenta puberum, C. si advers. vend.* Quam constitutionem in hisce liberationib. locũ habere censuit, & illam singularẽ dixit Tiraq. *de leg. connub. gl. 3. n. 7.* Imo etiam * stante tali 125
liberatione jurata, minor læsus non restituitur: ut tradunt Bart. & Dd. *in d. auth. Sacramenta puberum,* per gl. *in l. 3. §. contrario, ff. de contr. jud. tut.* cum aliis adductis per Jasonem *in dict. authent.* & facit gloss. communiter * approbata, *in l. si quis major, C. de transact.* Idque 126
maxime si ea fuerit geminata & ratificata * ex interval- 127
lo: ut est decisio in terminis dominor. de consilio Neapolitano, *decis. 220. in 3. dub. in fin.* ubi dicunt ita fuisse judicatum: cum ratihabitio & ratificatio * facta ex in- 128
tervallo, tollat omnem nullitatem, & allegationem doli, etiam ex proposito: ut tradit Bart. *in l. si mater. §. hoc jure. ff. de excep. rei jud. & in l. Pompon. vers. venio, ff. de neg. gest.* quæ ratificatio valde operatur, & talis geminatio actus facta ex intervallo, ẽt valde operatur, *ar. l. Bal. ff. ad Treb. c. si. ext. de off. de leg.* & multo * prædicta 129
procedunt, quando desuper fuit transactũ in præsentia judicis vel amicorum, cujus præsentia tollit omnem suspicionem & fraudem, *argum. l. omnium, C. de testam.*

& in c.1.de constit.l.6. Bald.*in l.fin. C. de contrah. empt.*
130 ubi vult, quod si consiliarius principis * emat rem à subdito in præsentia Principis, non præsumatur venditor in aliquo deceptus, cum præsentia & autoritas Principis tollat omnem allegationem deceptionis; et-
131 iamsi esset ultra * dimidiam justi pretii, & excludit omnem suspicionem doli, & fraudis secundum Bart. *in l. frater à fratre. ff. de cond. indeb. vers. 3. quæro quid de contractu emptionis,* & Alex. *in l. pacta novissima, C.*
132 *de pact.* Amplius * etiam prędicta procedunt, quando tutor, qui reddidit rationem, habet apocham de ratione reddita, *l. semel etiam,* & ibi Bart *C. de apoch. publ.* ut tradit Chas. *tit. des enfans, verbo, d'en rendre compte, n. 5.*
133 Verum hæc tertia * regulæ declaratio, non procedit primo, quando constat dolo esse redditam rationem, quo casu habetur pro non reddita, & de novo reddi debet, *arg. l. quoties, ff. qui satisd. cog. l. & per salutem, cum ibi notatis, ff. de jureju. & l. 1. C. de err. calc.* Jas. *cons. 219. n. 2. l. 2. & cons. 14. l. 3.* Barb. *cons. 62. n. 2. l. 2.*
134 Dec. *cons. 110. n. 9.* Maxime * ubi constiterit de dolo vero; secundum Barth. Soc. *con. 92. l. 4.* & Rol. à Valle,
135 *cons. 49. n. 22. & 23.* Idem quoque * dicendum, quando probatur liberationem fuisse dolo obtentam: secundũ
136 gl. *in l. 3. §. 1. ff. de contr. jud. tut.* etiamsi * talis liberatio esset jurata: prout voluit glossa communiter approbata, *in d. l. 3. §. contrarium,* & consuluit Castrens. per illam gl. *in suo consil. 360*
137 Probatur autem * dolus liberationis primo, quando non exhibenter rationes calculatæ: ut tradit Barth. Soc. *cons. 92. n. 9. 10. & 11. vers. quinto & ultimo. & n. 13.* idem *con. 190. n. 4. vers. probatur.* Etiam non obstante assertione majoris, quãdo ea nõ est verisimilis ex qualitate asserentis rationem esse redditam, ex vicinitate & brevitate tẽporis & qualitate negotii, saltem adversus eum restituitur: ut optime tradit Barth. Soc. *d. cons. 92. n. 10. ver. confirmatur, & n. 11. & 12. l. 4.* idem late *con. 190. n. 4. ver. 3. & ver. 4. lib. 2.*
Se-

Secundo probatur dolus* liberationis, ex præce- 138
dente administratione, ut quia non confecit librum rationum de acceptis, & datis; propter quod versatur in dolo *l. 1. §. officio ff. de tut. & rat. distrah.* Barth. Soc. *d. cons. 92. n. 12. vers. quarto, ex præcedente administratione, l. 4. & cons. 190. n. 1. & 2. lib. 2.* Vel si quidem confecit librum rationum, sed confuse, inordinate & defectuose, ex quibus deceptoria, & dolosa ostenditur administratio, in damnum dominorum suorum: Est * enim 139
dolus falsa asseveratio scienter facta, cum intentione fallendi, *l. 1. ff. de dolo,* ut tradit Socin. *d. cons. 190. num. 2. vers. 2. lib. 2.*

Tertio probatur dolus* liberationis, si constat, quod 140
multa omiserit, quæ ponere debuisset, juxta notata per gl. & omnes, *in l. 2. de errore advoc.* & Bart. & alios, *in l. fin. C. de reb. cred. & in l. tutor, qui repertorium, ff. de admin. tut.* Socin. *d. cons. 190. n. 2. vers. 3. & 4. vers. confirmatur, & n. 5. vers. postremo respondetur.* Dec. *cons. 94. in prin.* de debito non comprehenso in calculo.

Quarto probatur * dolus liberationis, quando ad- 141
ultus, vel etiam major fecit liberationem, non visis inventario, nec rationibus: ut tradunt Castrens. *cons. 342. lib. 1.* Anchor. *cons. 330.* Alex. *cons. 186. lib. 6.* Jas. *cons. 219. lib. 2.* & Ruin. *con. 135. lib. 1. arg. l. cum Aquilana, ff. de transact.*

Quinto probatur * dolus liberationis, vel rationis, 142
quando non est observata forma statuti, in his & similibus requisita: Et ideo non valet, etiam si desuper esset juratum, vel transactum: secundum communem opinionem Bartoli & aliorum, *in l. omnes populi, in 3. quæst. prin. ff. de justit. & jur. cum aliis plene adductis,* per Jasonem *in d. auth. Sacramenta puberum, colum. 13. ver. quid tenendum,* & per Canonistas, *in c. cum causa. extr. de empt. & vend.* Juramentũ enim non debet esse vinculum iniquitatis. *c. cum cætera, 22. quæst. 4. c. advertendum, & c. quinto, extr. de jurejur.* Non enim firmatur

 ju-

juramento transactio dolosa ex proposito; cum dolo futuro non possit renunciari, *l. si unus, §. illud, ff. de pact.*
143 *& l. 4. ff. de pact. con.* Quoniam * dolus ex proposito, & re ipsa à pari videntur procedere secundum Panorm. *in c. pen. extr. de empt. & vend.* Barth. Socin. *d. cons.* 92. *n.* 14. 15. *&* 16. *vers. præterea, lib.* 4.

144 Sexto probatur * dolus liberationis, quando constat de enormi læsione; ut tradunt Pet. de Anch. *in disput. sup. c. Laicus. & in repetit. c. statuta in* 11. *quæst. prin.* Dec. *cons.* 216. Corn. *cons.* 27. *& consil.* 147. *in lit. D. lib.* 4. Etiamsi juratum & transactum esset: ut optime tradit Paris. *cons.* 96. *num.* 21. *&* 48. ubi declarat usque ad *num.* 112. *lib.* 1.

145 Secundo non procedit * prædicta tertia regulæ declaratio, quando probatur error calculi, *l.* 1. *C. de error. calc. l. emptor, §. Lucius, ff. de pact.* Ubi liberatio facta ratione calculi, non excludit, quo minus quis conveniri possit ad debitum, quod in calcnlo comprehensum non fuit, & in simili casu de tutore tradit Paul. de Cast. *in cons.* 206. *per tot.* Dum allegat gl. *in l. quæsitum, ff. quan. act. de pec. est annal.* & late Pet. de Anchor.
146 *cons.* 331. cum enim * calculatio & computatio reddita fuerit insufficienter, & erronee, denuo & reiterato revidenda est, secundum Jo. Andreæ, Gemin. & alios modernos, *in c. unic. de cler. ægrot. lib.* 6. & per Lapum, Cardinalem, & Imol. *in clem quia contingit, de relig. domib.* & plene per Socin. *cons.* 190. *lib.* 1. *& con.* 92. *nu.* 8.
147 *lib.* 4. Calculatio enim * male composita & facta, denuo reducenda est ad rectam compositionem, & veritatem, *l. error, C. de jur. & fact. ignor. l. calcula ff. de admin. rer. ad. civit. pertin.* Soc. *consil.* 25. *n.* 9. *lib.* 4. Adeo, ut et-
148 iam * talis error semper possit allegari, etiam si sæpius rationes initæ proponantur, *l. unic. ibi, veritati non afferre præjudicium; & ibi: sæpe computatis. C. de err. cal.* eaq; sententia receptissima est ex Barr. Ang. Iason. & Dec. *n.* 2. *ad illam leg.* ex gl. *in l.* 4. *C. de jur. fisc. l.* 10. & tradunt Alex.

Alex. *cons.* 145. *n.* 4. *lib.* 6. Ias. *cons.* 210. *lib.* 2. & ibidem, quid in aliis erroneis calculi rationibus: & nouissime Cuiac. *in l.* 2. *C de jur. fisci, lib.* 10. & Borg. Caualcan. *in tract. suo de tut. & cur. num.* 205. Ratio * autem huius 149
est, quod errantis nulla sit voluntas, *l. nihil consensui.* & ibi Dec. *ff. de reg. iur. & in l. si per errorem* vbi Alex. *ff. de iurisd. omn. iud.* Quam regulam late exornat Sebast. Medic. *in tractat. suo de casib. fortuit. quæst.* 2. *primæ partis.* Probabitur enim error * eo ipso, quod contrarium 150
ostenditur, scilicet rem aliter se habere, *l. post divisionē, C. de iur. & fact. ignor.* ubi Bald. & alii, late Maurica, *de coiect. ult. volunt. lib.* 3. *tit.* 13. *n.* 5. & Mascard. *concl.* 638. 641. 642. 643. 645. *& sed* qui quidem error etiā in * fa- 151
cto proprio poterit adaptari, cū quis calculando possit errare, *d. l. vnic. C. de error. calc.* & facit * talis error com- 152
putationem ipso iure nullam: ut est gloss. communiter recepta, *in l.* 2. *C. de iur. fisci. lib.* 10. Amplius *, etiam 153
error calculi poterit allegari in * causa appellationis, 154
siue sit deductus in causa principali, siue nō, secundum Paul. de Castr. *in cons.* 34. *quod incip. In casu præsenti.*

Verum hæc, quæ de * errore calculi diximus, non 155
procedunt primo, quando quis velit intentare actionem non ciuilem, sed criminalem: Quæ actio pro dicto errore non competit: ut probatur *in l. vn. potissime in fin. C. de err. calc. & C. vbi de rat. agi oport. per tot.* nō enim patitur æquitas, ut quis prosequatur causam criminis, & instet conuentionē impleri; repellitur enim tanquam contrarius, ut dicit text. *in l.* 1. *C. de furt.*

Secundo non * procedunt, quando post calculatio- 156
nem deuentum est ad pactum & stipulationem per partes, expresse volentes standum esse prædictis, quo fit ut prætextu erroris non possit vlterius calculus, & computatio retractari, secundum Ruin. *cons.* 134. *nu.* 1. *l.* 1. *ar. l. emptor, l. Lucius, ff. de pact. & l. siquidem, C. de tran.* Bart. *in l.* 2. *C. de iur. fisci, lib.* 10. Ias. *in d. l. vnic. C. de err. cal. n.* 6. Nisi pacta * & stipulationes fuerint evidēter 157

iniqua, & dolose extorta: ut tradit Socin. *cons. 92. n. 19. & cons. 190. lib. 2.* & in continenti apposita, quæ non obstant, cum eodem errore, quo facta fuerit calculatio, censeantur etiam ista apposita, & sic utrumque retractabitur, *l. doli mali, §. diversum, ff. de novat.*

158 Tertio non procedunt, quando * intervenit transactio, *d. l. unic. C. de error. calc.* Corn. *cons. 62. lib. 4.* Bart. & alii *in l. 2. C. de jur. fisci, lib. 10.* Socin. *consil. 92. n. 4. lib. 4.* Ruin. *cons. 134. n. 1.* & Dec. *cons. 350. n. 2.* & limitat. *n. 7.* Quando non fuit lis super calculo.

159 Quarto non procedunt, quando desuper * lata est sententia, quo casu ulterius de errore calculi dici non potest, ut tenent omnes, *in d. l. 2. C. de jure fisci, lib. 10. & l. unic. C. de err. calc.* & plene Corn. *cons. 62. lib. 4.* Dec. *d. cons. 350. num. 7. in fin.*

160 Quinto non procedunt, quando * intervenit juramentum de non contraveniendo & observando: quo casu propter juramentum calculus retractari non potest, secundum Dec. *cons. 350. n. 8.* Quia potest servari sine interitu salutis æternæ, *c. cum contingat, de jurejur.*
161 *& c. quamvis, de pact. in 6.* Et tanto magis * procedunt prædicta, si juraverint partes, omnia & singula fuisse & esse vera: quia dicta casu jurans, errorem non potest allegare, quia contra propriam confessionem juratam veniret, & sic suam turpitudinem detegerit: ut notatur & probatur per Ant. de Butr. *in c. cum contingat, in 7. n. emb. de jurejur.* cum quo transit Imola, *ibi, in 8. memb. & in c. ad nostram, circa fi. de empt. & vend.* & Bart *in l. fin. C. de non num. pec.*

162 Sexto non procedunt, quando * confessio esset geminata; quo etiam casu error allegari non potest, cum præsumatur deliberata confessio, juxta notata, *in c. ex literis, divort.* per gl. & Dd. *in c. fin. de jurejur. lib. 6.* Un-
163 de ex tali * confessione geminata, inducitur probatio, etiam si facta fuisset parte absente: secund. Bart. *in l. cum scimus, C. de agric. & censit. l. 11.* Quod procedit, etiamsi ver-

verba essent enunciativa: secundum Bart. *in d. l. cum scimus*, & Angel. *in l. 1. C. de plus petit.* & Abbat. *in c. per tuas. de arbitr.* Et quia talis geminatio presupponit deliberationem, *c. si quis*, & ibi gl. *verbo, reiteratio, 2. quæst. 3.* Tollitur etiã ex hoc præsumptio* erroris juris; 164
& non præsumitur confessio erronea, sed facta ex certa scientia; Saltem eo casu non est satis probare errorem in genere, sed debet probari causa erroris, secundum Bald. *in l. error, C. de jur. & fact. ignor. & in l. jusjurandum, & ad pecunias, ff. de jurejur.*

Septimo * non procedunt, quando * calculatio & 165
computatio facta fuisset per gratiam à parte: utpote tutor meus remanserat mihi vere obligatus, ex administratione tutelæ vel curæ: Ego major factus computando cum eo, gratiam facio illi multorum capitum, quæ cancellare poteram: tamen computatio concluditur: postea ejus me pœnitet, & volo illam calculationem gratiosam retractare, prætextu gratiæ illi factæ, quia forte remiseram ei multa, an possim? & text. *in l. calculi, vers. sed etsi gratiosæ, ff. de administ. rer. ad civit. pert.* respondet retractari non posse; quæ lex sic intelligenda est, quicquid ibi scribant gloss. & Dd. *& in l. 2. C. de jure fisci lib. 10.* Quia jus non prohibet gratiam facere vel donare, imo permittit bonis suis uti & abuti, *l. sed etsi lege, §. consuluit, ff. de pet. hæred.* Et res judicatæ, si sub prætextu minus justæ computationis infringantur, nullus erit litium finis, *l. res judicatæ, C. de re jud.*

Quod tamen* non procedit in curatore Reipublicę, 166
Procuratore, tutore, vel alio administratore, qui non possunt gratiosas computationes facere, in quibus multa remittantur: & si fecerint non nocebit civitati, minori, vel domino, qui hujus rei potestatem non fecit, *l. curatoris, C. de pact. l. præses, de transact.* Quia ista remissio foret donatio, quæ non potest fieri per habentẽ etiam generalem administrationem, *l. cõtra, §. si. ff. de pact.* Jas. & alii, *in d. l. præses*, facit *l. 2. §. si plures,*

ff. de usucap. pro emp. nec donatio alieni fieri potest, quin sit species furti, *l. si pignore. §. ff. de furtis*.

167 Octavo * non procedunt, quando calculatio fuit à judice approbata, quæ retractari non poterit, secundũ Bart. *in l. 2. C. de jur. fisci, lib.* 10. & Innoc. *in c. 1. de confirm. util.* ubi dicit, quod postquam Judex approbaverit aliquid tanquam rite factum, illud non posse postea retractari: ideo solent cauti, post computationem factam curare, ut judicis autoritas interveniat ad approbandum eam, & confirmandum: & est utile; habet etiam vim sententiæ talis computatio, & quando sententia prolata est, ulterius de errore calculi dici non potest: ut firmant omnes, *in d. l. 2. C. de jure fisci, lib.* 10. *& l. un.*
168 *C. de err. calc.* Quod tamen * locum non habet, quando calculatio à judice non fuit approbata cum causæ cognitione, sed ex abrupto, & præcipitanter; ut tradit Paris. *cons.* 89. *num.* 58. *lib.* 1.

169 Nono non procedunt, quando * erratum fuit in calculo temporis, quæ calculatio etiam non vitiat computationem, *l. fin. §. & cum antea, C. de temp. appell.* Unde cum fieret computatio Calend Aprilis, si scribam factam esse Idibus, non ob hoc tetractabitur, quia quo tempore facta sit, non interest, dum tamen sit conclusa.

170 Decimo non procedunt, quando * allegatus fuit error, & iterum fuit calculatum & confirmatum, quo casu non potest iterum retractari; nam semel cognitio & dispunctio concedenda est, *l. fin. ff. de bon. aut. jud. possid.* Alioqui in infinitum procederetur, contra *c.* 2.
171 *de rescript in* 6. Nisi esset appellatum ab * illa sententia confirmationis, quo casu judex appellationis poterit primam confirmationem injustam pronunciare, *l. eos, C. de appell.* Et imputetur ei, qui appellationis remedium ordinarium non est prosecutus: Ideoque ab hoc extraordinario reppelletur, *l. in causa, ff. de minor.*

172 Undecimo non procedunt, quando * præstitutus fuit

fuit calculator à judice de consensu partium, quo casu stabitur illius calculo, donec probetur error, *l. 2. C. de vsur. & fruct. rei leg. l. penul. ff. de confess.* Bart. *in l. 2. C. de jur. fisc. lib.* 10. Debebit tamẽ hic calculator electus iurare, officium suum legitime & fideliter se exequuturũ, *l. hac edictali, §. is illud, C. de secund. nupt.* & ibi Bald.

Duodecimo non procedunt, si post calculum * factum, ex interuallo pars remiserit, aut liberauerit debitorum. Quo casu non potest ex postfacto computatio retractari, quia censetur de liberate processum, & non erronee, *l. si mulier. ff. ad Velleiã.* & Bart. *in d. l. 2.* Id quod tamen locum non habet, si incontinenti remiserit; quia tunc eodẽ errore censetur actus secũdus factus, sicut primus, *arg. l. doli, §. diuersum, ff. de nov. l. 3.* vbi Dd. *C. de non num. pec.* Nec * etiam quoad gesta dolo fraude & deceptiue per tutorem, nec ad ea quæ remanserunt penes eum, & quæ tenebatur restituere: nam, à prædictis non videtur liberatus, nec absolutus, etiam si liberatio iuramento fuisset vallata, *l. 1. §. officio,* vbi Bar. & * Bald. *ff. de tut. & rat. dist. & l. creditor, §. Lucius. ff. mandat.* & traditur *in auth. Sacramenta puberum, C. si adv. vend. & in c. quamuis. de pact. lib. 6.* Etiamsi * facta esset per actum inter viuos, tamen non extenditur ad ista, secundũ Bart. *in l. Aurelio, §. Caius, ff. de lib. leg.* & per Dd. *in l. actione, & in l. sub prætextu specierũ, C. de transact.* Continet * enim manifestam iniquitatem & errorem, ad quæ extendenta minime est, secundum Pet. Anchoran. *consil.* 175. & Dec. *consil.* 178. qui asserit hanc esse communem, quando dolus consistit in faciendo, sequitur Soc. *cons.* 159. *vers. ex quibus, & consil.* 214. *lib.* 2.. Maxime, cum talis * liberatio reduceretur exorbitantissima, si ad prædicta referenda esset, & per eam ipse dolosus consequeretur lucrum, & commodum, cum damno, & incommodo minorum, contra regulam *l. nemo, ff. de reg. iur.*

173 174 175 176 177 178

Decimo tertio non * procedunt, quando quis pro- 179
mi-

misit expresse rationibus redditis non contravenire, additis aliis verbis & clausulis generalibus: ut tradunt Dd. *in l.2. de rescind. vend.* Bart. & alii, *in l. si societatem, §. arbitrorum, ff. pro soc.* Canonistæ *in c. Quintavallis de jurejur.*
180 Idque maxime * locum habet, quando ille qui reddidit rationem suæ administrationis, non invenitur debitor illius, cujus bona administravit, sed creditor: quo casu alia computatio, seu rationum redditio, non venit exigenda, cum cesset causa, propter quam dispositum fuit rationem reddi debere: secundum gloss. Bald. & alios, *in l. cum testamento, C. de test. manumiss.* Quod tamen limitatur, quando rationes redditæ fuerunt dolosæ, erroneæ, plenæ iniquitatis & fraudis: ut tradunt Jo. Andreæ & Gemin. & alii moderni, *in c. un. de cler. ægrot. lib. 6.* Imol. *in clem. quia contingit. de relig. domib.*

181 Decimo quarto non * procedunt, in socio administrante societatem, qui semel reddidit rationem suæ administrationis: secundum Jo. Monach. Archidiac. Jo. Andreæ, & alios, *in c. 1. de cler. ægrot. lib. 6.* & Lapum, *in clem quia contingit, de relig. dom.* Bart. & alios, *in l. fin ff. de pact.*
182 maxime, quando * fuerunt plene redditæ & sufficienter, bona fide & sine fraude, & quando constitit de ratione reddita, per publicum instrumentum & confessiones partium, quæ probant, juxta notata *in l. cum precib. C. de probat.* & per canonistas, per illum text. *in l. licet causam, cum similib. eod. tit.* junctis notatis *in l un. C. de confess. & in l. generaliter, C. de nom. num. pec.*
183 nisi confessiones fuissent extortæ * dolose, & fraudulenter, quæ non præjudicant minoribus ignorantibus, tanquam ex illis enormissime læsis: secundum Soc. *cons. 92. n. 10. & trib. seq. & n. 20. lib. 4. & consil. 190. lib. 2.* & ea quæ superius diximus.

184 Decimo quinto non procedunt, quando * constat de laudo arbitratorum electorum & deputatorum per ipsas partes, pro quo præsumendum est, secundum Bald

Bald. *in l.fin.C.de contrah.empt.c. nisi essent de prab.* Et tale laudum* fuerit ab ipsis partib. emologatum & ap- 185
probatum,à quo recedendum non est, *l.ne in arbitris, l.cum antea, C.de arbit.* Cum tale * laudum per dictam 186
approbationem habeatur,ut vera transactio,secundum Pet.de Anch. *in sua disput.c.cum Laicus,* & Jo. Bapt. Caccialup. *in tract.de transact.quæst. 3.circa fin.*

Ultimo prædicta non *procedunt,quando calcula- 187
tores & cōputatores electi fuissent de consensu partiū legitime,secund. Bart. & alios *in l.si cui libertas, ff. de cond.& demon.& l.2.C.de jur.fisci,l.10.* Ubi tamē Bart. dicit talem * calculationem per ipsos electos factam, 188
officio judicis de retractandā esse & revocandam, & denuo reiterandam,quem sequitur ibidem Io.de Plat. *q.3* volens talē calculationem non debere exequi docto de errore,vel quando adest alia legitima defensio, per *l.1.C.de apoch.publ.* Vel etiam quando adversus talem cōputationem petitur restitutio, per *l. servo invito,§.cum Prætor, ff. ad Treb.* Vel calculatores deputati fuissent decepti per tutorem, non plene, sed insufficienter in fraudem & dolose exhibentem rationes, nec notificando lucra, pecunias & bona per eum recepta,inque proprium usum conversa, in damnum ipsorum minorum;& talis deceptiva & dolosa calculatio & computatio per ipsos deputatos facta, nulla fuerit:cum in omni actu & dispositione dolus dicatur exceptuatus, *l.creditor, § Lucius, ff. mandat.*

Quarto non procedit regula * principalis ex statu 189
to Ultrajectino, quo tutor dativus de bonis pupilli singulis annis rationem reddere debet amicis, & proximiorib.pupilli,vel deputatis à civitate, ut patet *rub. ejusdem statuti 31.art.4* Idq; contra jus;cum* illa actio 190
demum exerceatur finita tutela. Absurdum enim erat à tutore administrationis rationem negotiorum pupilli exposce[illegible]huc perseveraret, *l.si tutor Reipubl.§.si testamento,& l.nisi finita,ff de tut. & rat.dist.*

CAPUT

CAPUT XXXIX.

De actione tutelæ directa & utili.

SUMMARIA.

1 *Actio tutelæ directa datur contra tutorem, qui non fecit officium suum.*

2 *Tutor statim quis efficitur, atque ei innotuit se tutorem datum.*

3 *Tutor, qui scit se tutorem datum, & administrare cessat, suo periculo cessat, indemnemq; pupillum servare tenetur.*

4 *Tutor absens datus decreto, sciens, & se non excusans, tenetur.*

5 *Tutor sciens se tutorem, statim periculo tutelæ obligatur, etiam nulla præcedente interpellatione.*

6 *Curator cessans vel negligens convenire tutores, finita tutela, tenetur periculo tutelæ.*

7 *Tutor vel curator, debet petere & instare, ut sibi decernatur administratio, alioqui suo periculo cessat.*

8 *Qui tutelam non gessit, etiamsi fuit verus tutor, non tenetur actione tutelæ directa, sed utili.*

9 *Tutor ante confectionem inventarii, vel decretum, tenettur omnia facere, quæ non admittunt dilationem, & concernunt commodum pupilli.*

10 *Tutor, quo ad distractionem rerum, quæ dilationem non admittunt, potest contemnere voluntatem defuncti, nec excusatur, si contutores differentes, vel se excusare volentes expectaverit.*

11 *Temporarius tutor, quando detur.*

12 *Tutor cessans gerere vel administrare tutelam, extra ordinem ad hoc cogi potest officio judicis. Limitatur num. 13.*

14 *Gessisse dicitur, qui modicum attigit per se, vel per alium, & si cessat, ut suspectus poterit accusari.*

15 Tu-

15 *Tutor tenetur de dolo, lata vel levi culpa, quando quid omisit, vel cum posset, non acquisivit, cum conditio quærendi existeret.*

16 *Tutor pecuniam pupilli in suos usus convertens, vel negans se pecuniam pupilli penes se habere, convictus de mendacio, legitimis usuris mulctatur.*

17 *Tutor negans se habere pecunias ad alendos pupillos, mulctatur gravissimis usuris, quo ad negata.*

18 *Magis delinquit, qui delinquit circa personam, & vitam pupilli, quam si res male administraret.*

19 *Tutor negans se habere pecunias ad alendos pupillos, ad Præfectum urbi remittitur puniendus. Limitatur numer. 20.*

21 *Tutor, quando teneatur periculo tutelæ, remissive.*

22 *Tutor tenetur, faciens contra præceptum patris pupilli.*

23 *Tutor vel curator negligens tueri corpus, ac salutem pupilli, vel furiosi, tenetur.*

24 *Protutor eandem fidem & diligentiam præstare debet, quam præstat tutor.*

25 *Quis dicatur pro tutore negotia gerere.*

26 *Adversus dominum utile datur judicium, si servus quasi tutor egerit. Et ante pubertatem agi potest contra protutorem. n. 27. Et contra eum, qui cum tutor non esset, tamen gessit, putans se tutorem. num. 28.*

29 *Etiam patronus tutor liberti tenetur. Item mater. numero 30.*

31 *Tutoris hæres de quibus teneatur. & num. 85.*

32 *Tutor in rebus pupilli de dolo, lata culpa, & levi tantum tenetur.*

33 *Omnis administrator rei alienæ, de levi culpa tenetur, Ampliatur num. 34.*

35 *Curator bonorum, an teneatur de levi culpa.*

36 *Tutor, quando teneatur de levissima culpa. numero 41. 42.*

37 *In contractibus nullum verbum debet esse superfluũ.*

38 Tu-

38 *Tutor etiam non legitimus, tenetur de levissima culpa, qui promisit tenere bonum computum, & reddere rationem administrationis.*

39 *Tutor non legitimus, si debita minoris ad tempus non solverit, ipse, & non minor erit constitutus in mora.*

40 *Negligentia tutoris quomodo articulanda & probanda. remissive.*

43 *Tutoris officium est necessarium, non vuluntarium.*

44 *Quando tutor teneatur de casu fortuito.*

45 *Tutor tenetur ad lucrum cessans. Ampliatur num. 46.*

47 *Tutor, quando de dolo, & lata culpa teneatur.*

48 *Statutum loquens indistincte de dolo, & lata culpa, debet sibi vendicare locum, tam in dolo commisso, & lata culpa commissa in omittendo, quam in faciendo. Ampliatur num. 49.*

50 *Hæredes tutorum, de lata culpa tantum tenentur, non de levi.*

51 *Tutor, nec ejus hæres, tenetur de levi culpa, si liberatus fuerit à redditione administrationis tutelæ.*

52 *Tutor non tenetur de re minoris furto subtracta, licet fuerit in levi culpa, nisi probetur dolus ejus, vel lata culpa.*

53 *Tutor administrans propria autoritate ante decretam sibi administrationem, omnino tenetur de mala administratione.*

54 *Qui tutor verus non est, si administrat negotia pupilli, obligatur ut tutor verus.*

55 *Tutor emens prædia minus idonea, præstat tantum latam culpam.*

56 *Tutor tenetur de lata culpa, quando nomina debitorum ejus negligentia minus idonea esse ceperint.*

57 *Tutor tenetur de damno dato in re alterius provinciæ, nisi curaverit ibi dari alium tutorem.*

58 *Tutor simpliciter datus, censetur ad universum patrimonium datus.*

59 *Tutor tenetur de damno dato in augmento pupillo obve-*

veniente, etiamsi ad id augmentum alius tutor datus fuerit.

60 *Tutor tenetur ex die creationis, licet appellaverit, & ejus appellatio injusta fuerit pronunciata.*

61 *Periculum temporis currentis, pendente appellatione, frustra interposita, ad heredem tutoris pertinet.*

62 *Tutor, si antequam vere tutor esset, pro tutore tamen negotia gesserit, deinde cœperit ut tutor gerere, tenebitur periculo tutelæ.*

63 *Tutor finita tutela, tenetur curare, ut pupillo provideatur de curatore, aliàs tutelæ judicio tenebitur.*

64 *Tutor post completam tutelam cogitur litem cœptam perficere, instrumenta litis & rationes reddere, alioqui tenetur negotiorum gestorum judicio.*

65 *Pupillus heres tutoris, non tenetur ad perficienda negotia per tutorem cœpta.*

66 *Tutor qui post pubertatem gerit negotia connexa, negotiis inceptis ante pubertatem, poterit conveniri actione tutelæ, etiam de his, quæ tutela finita gessit.*

67 *Quas usuras tutores pecuniæ pupilli utentes debent, easdem finita tutela, eadem pecunia utentes, pendere coguntur, donec solverint sortem.*

68 *Actor datus in locum tutoris absentis, vel aliàs impeditus, datur periculo tutoris.*

69 *Tutor qui administravit negotia pupilli, obligatur, licet in nullo autoritatem interposuerit.*

70 *Tutor si alteri tutelam gerendam mandavit, & is gesserit, tenetur actione tutelæ directa: Idem si alium substituerit.*

71 *Ex duobus tutoribus si cum altero actum fuerit, alter non liberabitur. Ampliatur num. 72.*

73 *Transactio facta cum uno ex tutoribus, non liberat alium, cum quo non fuit transactum. Ampliatur num. 74. Limitatur n. 75. 76.*

iniqua, & dolose extorta: ut tradit Socin. *cons.* 92. *n.* 19. *& cons.* 190. *lib.* 2. & in continenti apposita, quæ non obstant, cum eodem errore, quo facta fuerit calculatio, censeantur etiam ista apposita, & sic utrumque retractabitur, *l. doli mali, §. diversum, ff. de novat.*

158 Tertio non procedunt, quando * intervenit transactio, *d. l. unic. C. de error. calc.* Corn. *cons.* 62. *lib.* 4. Bart. & alii *in l.* 2. *C. de jur. fisci, lib.* 10. Socin. *consil.* 92. *n.* 4. *lib.* 4. Ruin. *cons.* 134. *n.* 1. & Dec. *cons.* 350. *n.* 2. & limitat. *n.* 7. Quando non fuit lis super calculo,

159 Quarto non procedunt, quando desuper * lata est sententia, quo casu ulterius de errore calculi dici non potest, ut tenent omnes, *in d. l.* 2. *C. de jure fisci, lib.* 10. *& l. unic. C. de err. calc.* & plene Corn. *cons.* 62. *lib.* 4. Dec. *d. cons.* 350. *num.* 7. *in fin.*

160 Quinto non procedunt, quando * intervenit juramentum de non contraveniendo & observando: quo casu propter juramentum calculus retractari non potest, secundum Dec. *cons.* 350. *n.* 8. Quia potest servari sine interitu salutis æternæ, *c. cum contingat, de jurejur.*
161 *& c. quamvis, de pact. in* 6. Et tanto magis * procedunt prædicta, si juraverint partes, omnia & singula fuisse & esse vera: quia dicta casu jurans, errorem non potest allegare, quia contra propriam confessionem juratam veniret, & sic suam turpitudinem detegerit: ut notatur & probatur per Ant. de Butr. *in c. cum contingat, in* 7. *memb. de jurejur.* cum quo transit Imola, *ibi, in* 8. *memb. & in c. ad nostram, circa fi. de empt. & vend.* & Bart *in l. fin. C. de non num. pec.*

162 Sexto non procedunt, quando * confessio esset geminata; quo etiam casu error allegari non potest, cum præsumatur deliberata confessio, juxta notata, *in c. ex literis, divort.* per gl. & Dd. *in c. fin. de jurejur. lib.* 6. Un-
163 de ex tali * confessione geminata, inducitur probatio, etiam si facta fuisset parte absente: secund. Bart. *in l. cũ scimus, C. de agric. & censit. l.* 11. Quod procedit, etiamsi ver-

verba essent enunciativa: secundum Bart. *in d. l. cum scimus*, & Angel. *in l. 1. C. de plus petit.* & Abbat. *in c. per tuas. de arbitr.* Et quia talis geminatio presupponit deliberationem, *c. si quis*, & ibi gl. *verbo, reiteratio, 2. quæst. 3.* Tollitur etiã ex hoc præsumptio* erroris juris; 164
& non præsumitur confessio erronea, sed facta ex certa scientia: Saltem eo casu non est satis probare errorem in genere, sed debet probari causa erroris, secundum Bald. *in l. error, C. de jur. & fact. ignor. & in l. jusjurandum & ad pecunias, ff. de jurejur.*

Septimo * non procedunt, quando * calculatio & 165
computatio facta fuisset per gratiam à parte: utpote tutor meus remanserat mihi vere obligatus, ex administratione tutelæ vel curæ: Ego major factus computando cum eo, gratiam facio illi multorum capitum, quæ cancellare poteram: tamen computatio concluditur: postea ejus me pœnitet, & volo illam calculationem gratiosam retractare, prætextu gratiæ illi factæ, quia forte remiseram ei multa, an possim? & text. *in l. calculi, vers. sed etsi gratiosæ, ff de administ. rer. ad civit. pert.* respondet retractari non posse; quæ lex sic intelligenda est, quicquid ibi scribant gloss. & Dd *& in l 2. C. de jure fisci lib.* 10. Quia jus non prohibet gratiam facere vel donare, imo permittit bonis suis uti & abuti, *l. sed etsi lege, §. consuluit, ff de pet. hæred.* Et res judicatæ, si sub prætextu minus justæ computationis infringantur, nullus erit litium finis, *l. res judicatæ, C. de re jud.*

Quod tamen* non procedit in curatore Reipublicę, 166
Procuratore, tutore, vel alio administratore, qui non possunt gratiosas computationes facere, in quibus multa remittantur: & si fecerint non nocebit civitati, minori, vel domino, qui hujus rei potestatem non fecit, *l. curatoris, C. de pact. l. præses, de transact.* Quia ista remissio foret donatio, quæ non potest fieri per habentẽ etiam generalem administrationem, *l. cõtra, §. fi. ff. de pact.* Jas. & alii, *in d. l. præses*, facit *l. 2. §. si plures, ff.*

ff. de usucap. pro emp. nec donatio alieni fieri potest, quin sit species furti, *l. si pignore. §. ff. de furtis.*

167 Octavo * non procedunt, quando calculatio fuit à judice approbata, quæ retractari non poterit, secundũ Bart. *in l. 2. C. de jur. fisci, lib.* 10. & Innoc. *in c. 1. de confirm. util.* ubi dicit, quod postquam Judex approbaverit aliquid tanquam rite factum, illud non posse postea retractari: ideo solent cauti, post computationem factam curare, ut judicis autoritas interveniat ad approbandum eam, & confirmandum: & est utile; habet etiam vim sententiæ talis computatio, & quando sententia prolata est, ulterius de errore calculi dici non potest: ut firmant omnes, *in d. l. 2. C. de jure fisci, lib.* 10. *& l. un.*
168 *C. de err. calc.* Quod tamen * locum non habet, quando calculatio à judice non fuit approbata cum causæ cognitione, sed ex abrupto, & præcipitanter: ut tradit Paris. *conf.* 89. *num.* 58. *lib.* 1.

169 Nono non procedunt, quando * erratum fuit in calculo temporis, quæ calculatio etiam non vitiat computationem, *l. fin. §. & cum antea, C. de temp. appell.* Unde cum fieret computatio Calend Aprilis, si scribam factam esse Idibus, non ob hoc tetractabitur, quia quo tempore facta sit, non interest, dum tamen sit conclusa.

170 Decimo non procedunt, quando * allegatus fuit error, & iterum fuit calculatum & confirmatum, quo casu non potest iterum retractari; nam semel cognitio & dispunctio concedenda est, *l. fin. ff. de bon. aut. jud. possid.* Alioqui in infinitum procederetur, contra *c.* 2.
171 *de rescript. in* 6. Nisi esset appellatum ab * illa sententia confirmationis, quo casu judex appellationis poterit primam confirmationem injustam pronunciare, *l. eos, C. de appell.* Et imputetur ei, qui appellationis remedium ordinarium non est prosecutus: Ideoque ab hoc extraordinario reppelletur, *l. in causæ, ff. de minor.*

172 Undecimo non procedunt, quando * præstitutus fuit

fuit calculator à judice de consensu partium, quo casu stabitur illius calculo, donec proberut error, *l. 2. C. de vsur. & fruct. rei leg. l. penul. ff. de confess.* Bart. *in l. 2. C. de jur. fisc. lib.* 10. Debebit tamẽ hic calculator electus iurare, officium suum legitime & fideliter se exequuturũ, *l. hac edictali, §. is illud, C. de secund. nupt.* & ibi Bald.

Duodecimo non procedunt, si post calculum * factum, ex interuallo pars remiserit, aut liberauerit debitorum. Quo casu non potest ex postfacto computatio retractari, quia censetur de liberate processum, & non erronee, *l. si mulier. ff. ad Velleiã.* & Bart. *in d. l. 2.* Id quod tamen locum non habet, si incontinenti remiserit; quia tunc eodẽ errore censetur actus secũdus factus, sicut primus, *arg. l. doli, §. diuersum, ff. de nov. l. 3.* vbi Dd. *C. de non num. pec.* Nec * etiam quoad gesta dolo fraude & deceptiue per tutorem, nec ad ea quæ remanserunt penes eum, & quæ tenebatur restituere: nam, à prædictis non videtur liberatus, nec absolutus, etiam si liberatio iuramento fuisset vallata, *l. 1. § officio,* vbi Bar. & * Bald. *ff. de tut. & rat. dist. & l. creditor, §. Lucius. ff. mandat.* & traditur *in auth. Sacramenta puberum, C. si adv. vend. & in c. quamuis. de pact. lib. 6.* Etiamsi * facta esset per actum inter viuos, tamen non extenditur ad ista, secundũ Bart. *in l. Aurelio, §. Caius, ff. de lib. leg.* & per Dd. *in l. actione, & in l. sub prætextu specierũ, C. de transact.* Continet * enim manifestam iniquitatem & errorem, ad quæ extendenta minime est, secundum Pet. Anchoran. *consil.* 175. & Dec. *consil.* 178. qui asserit hanc esse communem, quando dolus consistit in faciendo, sequitur Soc. *cons.* 159. *vers. ex quibus, & consil.* 214. *lib.* 2.. Maxime, cum talis * liberatio reduceretur exorbitantissima, si ad prædicta referenda esset, & per eam ipse dolosus consequeretur lucrum, & commodum, cum damno, & incommodo minorum, contra regulam *l. nemo, ff. de reg. iur.*

173 174 175 176 177 178

Decimo tertio non * procedunt, quando quis promi- 179

misit expresse rationibus redditis non contravenire, additis aliis verbis & clausulis generalibus: ut tradunt Dd. *in l. 2. de rescind. vend.* Bart. & alii, *in l. si societatem, §. arbitrorum, ff. pro soc.* Canonistæ *in c. Quintavallis de jurejur.*
180 Idque maxime * locum habet, quando ille qui reddidit rationem suæ administrationis, non invenitur debitor illius, cujus bona administravit, sed creditor: quo casu alia computatio, seu rationum redditio, non venit exigenda, cum cesset causa, propter quam dispositum fuit rationem reddi debere: secundum gloss. Bald. & alios, *in l. cum testamento, C. de test. manumiss.* Quod tamen limitatur, quando rationes redditæ fuerunt dolosæ, erroneæ, plenæ iniquitatis & fraudis: ut tradunt Jo. Andreæ & Gemin. & alii moderni, *in c. un. de cler. ægrot. lib. 6.* Imol. *in clem. quia contingit. de relig. domib.*

181 Decimo quarto non * procedunt, in socio administrante societatem, qui semel reddidit rationem suæ administrationis: secundum Jo. Monach. Archidiac. Jo. Andreæ, & alios, *in c. 1. de cler. ægrot. lib. 6.* & Lapum, *in clem quia contingit, de relig. dom.* Bart. & alios,
182 *in l. fin ff. de pact.* maxime, quando * fuerunt plene redditæ & sufficienter, bona fide & sine fraude, & quando constitit de ratione reddita, per publicum instrumentum & confessiones partium, quæ probant, juxta notata *in l. cum precib. C. de probat.* & per canonistas, per illum text. *in l. licet causam, cum similib. eod. tit.* junctis notatis *in l. un. C. de confess. & in l. generaliter, C.*
183 *de nom. num. pec.* nisi confessiones fuissent extortæ * dolose, & fraudulenter, quæ non præjudicant minoribus ignorantibus, tanquam ex illis enormissime læsis: secundum Soc. *cons. 92. n. 10. & trib. seq. & n. 20. lib. 4. & consil. 190. lib. 2.* & ea quæ superius diximus.

184 Decimo quinto non procedunt, quando * constat de laudo arbitratorum electorum & deputatorum per ipsas partes, pro quo præsumendum est, secundum

Bald

Bald. *in l. fin. C. de contrah. empt. c. nisi essent de praeb.* Et tale laudum* fuerit ab ipsis partib. emologatum & ap- 185
probatum, à quo recedendum non est, *l. ne in arbitris, l. cum antea, C. de arbit.* Cum tale * laudum per dictam 186
approbationem habeatur, ut vera transactio, secundum Pet. de Anch. *in sua disput. c. cum Laicus,* & Jo. Bapt. Caccialup. *in tract. de transact. quaest. 3. circa fin.*

Ultimo praedicta non *procedunt, quando calcula- 187
tores & cõputatores electi fuissent de consensu partiũ legitime, secund. Bart. & alios *in l. si cui libertas, ff. de cond. & demon. & l. 2. C. de jur. fisci, l. 10.* Ubi tamẽ Bart. dicit talem * calculationem per ipsos electos factam, 188
officio judicis de retractandã esse & revocandam, & denuo reiterandam, quem sequitur ibidem Io. de Plat. *q. 3.* volens talẽ calculationem non debere exequi docto de errore, vel quando adest alia legitima defensio, per *l. 1. C. de apoch. publ.* Vel etiam quando adversus talem cõputationem petitur restitutio, per *l. servo invito, §. cum Praetor, ff. ad Treb.* Vel calculatores deputati fuissent decepti per tutorem, non plene, sed insufficienter in fraudem & dolose exhibentem rationes, nec notificando lucra, pecunias & bona per eum recepta, inque proprium usum conversa, in damnum ipsorum minorum; & talis deceptiva & dolosa calculatio & computatio per ipsos deputatos facta, nulla fuerit: cum in omni actu & dispositione dolus dicatur exceptuatus, *l. creditor, § Lucius, ff. mandat.*

Quarto non procedit regula * principalis ex statu 189
to Ultrajectino, quo tutor dativus de bonis pupilli singulis annis rationem reddere debet amicis, & proximiorib. pupilli, vel deputatis à civitate, ut patet *rub. ejusdem statuti 31. art. 4.* Idq; contra jus; cum* illa actio 190
demum exerceatur finita tutela. Absurdum enim erat à tutore administrationis rationem negotiorum pupilli exposce[illegible] [illegible]huc perseveraret, *l. si tutor Reipubl. § si testamento, & l. nisi finita, ff de tut. & rat. dist.*

CAPUT

CAPUT XXXIX.

De actione tutelæ directa & utili.

SVMMARIA.

1 *Actio tutelæ directa datur contra tutorem, qui non fecit officium suum.*

2 *Tutor statim quis efficitur, atque ei innotuit se tutorem datum.*

3 *Tutor, qui scit se tutorem datum, & administrare cessat, suo periculo cessat, indemnemq; pupillum servare tenetur.*

4 *Tutor absens datus decreto, sciens, & se non excusans, tenetur.*

5 *Tutor sciens se tutorem, statim periculo tutelæ obligatur, etiam nulla præcedente interpellatione.*

6 *Curator cessans vel negligens convenire tutores, finitæ tutela, tenetur periculo tutelæ.*

7 *Tutor vel curator, debet petere & instare, ut sibi decernatur administratio, alioqui suo periculo cessat.*

8 *Qui tutelam non gessit, etiamsi fuit verus tutor, non tenetur actione tutelæ directa, sed utili.*

9 *Tutor ante confectionem inventarii, vel decretum, tenettur omnia facere, quæ non admittunt dilationem, & concernunt commodum pupilli.*

10 *Tutor, quo ad distractionem rerum, quæ dilationem non admittunt, potest contemnere voluntatem defuncti, nec excusatur, si contutores differentes, vel se excusare volentes expectaverit.*

11 *Temporarius tutor, quando detur.*

12 *Tutor cessans gerere vel administrare tutelam, extra ordinem ad hoc cogi potest officio judicis. Limitatur num. 13.*

14 *Gessisse dicitur, qui modicum attigit per se, vel per alium, & si cessat, ut suspectus poterit accusari.*

15 Tu-

15 *Tutor tenetur de dolo, lata vel levi culpa, quando quid omisit, vel cum posset, non acquisivit, cum conditio quærendi existeret.*

16 *Tutor pecuniam pupilli in suos usus convertens, vel negans se pecuniam pupilli penes se habere, convictus de mendacio, legitimis usuris mulctatur.*

17 *Tutor negans se habere pecunias ad alendos pupillos, mulctatur gravissimis usuris, quo ad negata.*

18 *Magis delinquit, qui delinquit circa personam, & vitam pupilli, quam si res male administraret.*

19 *Tutor negans se habere pecunias ad alendos pupillos, ad Præfectum urbi remittitur puniendus. Limitatur numer. 20.*

21 *Tutor, quando teneatur periculo tutelæ, remissive.*

22 *Tutor tenetur, faciens contra præceptum patris pupilli.*

23 *Tutor vel curator negligens tueri corpus, ac salutem pupilli, vel furiosi, tenetur.*

24 *Protutor eandem fidem & diligentiam præstare debet, quam præstat tutor.*

25 *Quis dicatur pro tutore negotia gerere.*

26 *Adversus dominum utile datur judicium, si servus quasi tutor egerit. Et ante pubertatem agi potest contra protutorem. n. 27. Et contra eum, qui cum tutor non esset, tamen gessit, putans se tutorem. num. 28.*

29 *Etiam patronus tutor liberti tenetur. Item mater. numero 30.*

31 *Tutoris hæres de quibus teneatur. & num. 85.*

32 *Tutor in rebus pupilli de dolo, lata culpa, & levi tantum tenetur.*

33 *Omnis administrator rei alienæ, de levi culpa tenetur, Ampliatur num. 34.*

35 *Curator bonorum, an teneatur de levi culpa.*

36 *Tutor, quando teneatur de levissima culpa. numero 41. 42.*

37 *In contractibus nullum verbum debet esse superfluũ.*

38 Tu-

veniente, etiamsi ad id augmentum alius tutor datus fuerit.

60 *Tutor tenetur ex die creationis, licet appellaverit, & ejus appellatio injusta fuerit pronunciata.*

61 *Periculum temporis currentis, pendente appellatione, frustra interposita, ad heredem tutoris pertinet.*

62 *Tutor, si antequam vere tutor esset, pro tutore tamen negotia gesserit, deinde cœperit ut tutor gerere, tenebitur periculo tutelæ.*

63 *Tutor finita tutela, tenetur curare, ut pupillo provideatur de curatore, alias tutelæ judicio tenebitur.*

64 *Tutor post completam tutelam cogitur litem cœptam perficere, instrumenta litis & rationes reddere, alioqui tenetur negotiorum gestorum judicio.*

65 *Pupillus heres tutoris, non tenetur ad perficienda negotia per tutorem cœpta.*

66 *Tutor qui post pubertatem gerit negotia connexa, negotiis inceptis ante pubertatem, poterit conveniri actione tutelæ, etiam de his, quæ tutela finita gessit.*

67 *Quas usuras tutores pecuniæ pupilli utentes debent, easdem finita tutela, eadem pecunia utentes, pendere coguntur, donec solverint sortem.*

68 *Actor datus in locum tutoris absentis, vel aliàs impeditus, datur periculo tutoris.*

69 *Tutor qui administravit negotia pupilli, obligatur, licet in nullo autoritatem interposuerit.*

70 *Tutor si alteri tutelam gerendam mandavit, & is gesserit, tenetur actione tutelæ directa: Idem si alium substituerit.*

71 *Ex duobus tutoribus si cum altero actum fuerit, alter non liberabitur. Ampliatur num. 72.*

73 *Transactio facta cum uno ex tutoribus, non liberat alium, cum quo non fuit transactum. Ampliatur num. 74. Limitatur n. 75. 76.*

142. *Divisio*

112 *Divisione administrationis à tutoribus facta, unus alium admonere, & notificare debet sua negotia.*

114 *Tutor in solidum conventus, tenetur ad usuras ejus, quod à contutore debebatur, vel pro contutore debet.*

115 *Eodem modo, quo unus tutor tenetur pro alio, eodem modo tenetur fideiussor ejus. Ampliatur n. 116. 117.*

118 *Heres pupilli potest unum ex pluribus tutoribus eligere.*

119 *Pluribus existentib. tutoribus, si quidam ex eis idonei non sint, cæteri sine dubio onerabuntur.*

120 *Tutores testamento inutiliter dati, nec decreto Prætoris confirmati, si negotia pupilli gesserint, tenentur tutelæ judicio.*

123 *Tutores improprii, ut sunt Præfecti alicujus civitatis, habent beneficium ordinis; ut prius veri tutores, vel eorum heredes, & deinde fideiussores, si qui forte accesserint, conveniantur.*

125 *Transigens cum aliquo, videtur ejus personam approbare, & eum pro idoneo habere.*

126 *Uno ex duobus tutoribus transigente cum pupillo, & ex vi transactionis aliquid solvente pupillo, ea transactio alteri tutori proderit.*

127 *Pupillus pubes factus, si unum ex tutoribus liberaverit, alterum non poterit convenire, etiamsi tempore fuerit liberatus.*

128 *Liberatio tutoris à reddendis rationibus non extenditur ad dolo quæsita.*

129 *Tutor munitus exceptione transactionis, si non excipiat de transactione sed patiatur se conveniri, & excussus reperiatur non solvendo, alter non liberabitur.*

130 *Tutor non tenetur ex facto contutoris, qui fuit solvendo tempore depositæ, sive finitæ administrationis.*

131 *Beneficium cedendarum actionum, est tertium remedium: quo tutore convento ex culpa contutoris, competit exceptio, ut sibi cedantur actiones.*

132 *Exceptioni cedendarum actionum non censetur renunciatum ex generali renunciatione omnium beneficiorum, & omni juris auxilio.*

133 *Nec etiam juramento renunciatur exceptioni cedendar. act.*

134 *Exceptio hæc etiam opponi potest in executione sententiæ.*

135 *Et opponi potest, licet statutum dicat, quod contra instrumentum publicum nulla defensio admittatur.*

136 *Uni tutorum in solidum exacto, competit ipso jure utilis actio tutelæ contra collegas. Ampliatur num. 137.*

138 *Utilis actio tutelæ ejusdem est potestatis, cujus est directa.*

139 *Beneficium cedendarum, cur introductum.*

140 *Habens jus cedendarum, simpliciter solvens, censetur solvere sub reservatione cessionis.*

141 *Fisco urgenti pro alio solvens, potest ex intervallo petere à fisco persecutionem bonorum ejus, pro quo solvit.*

142 *Convento pro culpa alterius tantum, cessio fieri debet in solidum, convento autem pro communi, pro parte.*

143 *Beneficium cedendarum datur contutoribus, uno non existente solvendo, licet forte post fiat solvendo.*

144 *An exceptio cedendarum competat ei, qui ex communi dolo convenitur, & num. 146.*

145 *Communis opinio.*

147 *Tutori convento ex propria culpa, non competit beneficium cedendarum.*

148 *Cessio, quando fiat.*

149 *Beneficium divisionis competit tutoribus & curatoribus conventis pro communi administratione.*

150 *Beneficium divisionis est secundum remedium tutoribus competens.*

151 *Administratores civitatis habent beneficium divisionis.*

152 *Ex persona tutoris, qui fuit solvendo tempore finiti officij, non potest quis conveniri.*

153 *Exceptio divisionis æquissima vocatur à Iurisconsulto.*

154 *Exceptio divisionis, an possit opponi in executione, qua omnes sunt in solidum condemnati.*

155 *Tutoribus de dolo conventis, an competat beneficium divisionis, controvertitur.*

156 *Licet divisio administrationis ab ipsis tutoribus facta fuerit, ea tamen non obstante in solidum tenentur; sed tutor in solidum conventus, potest proponere beneficium divisionis.*

157 *Tutores habent beneficium divisionis, sive omnes administraverint, sive non.*

158 *An beneficium divisionis tutoribus statim competat, antequam conveniantur.*

159 *Tutores habent beneficium divisionis, sive sint testamentarij, legitimi vel dativi.*

160 *Tutor non habet beneficium divisionis, quando ex proprio dolo, vel culpa convenitur.*

161 *Communis opinio.*

162 *Tutor conventus ex communi dolo, si non excipiat de beneficio divisionis, sed per viam petitionis, petat tale beneficium, implorando ad hoc officium judicis, an habeat beneficium divisionis.*

163 *Causa naturalis, & originalis magis consideranda est. quam accidentalis.*

164 *Tutor conventus ex communi dolo, an habeat beneficium divisionis.*

165 *Magis communis opinio.*

166 *Iuramentum in tutelis interpositum, facit ut locus non sit beneficio divisionis.*

167 *Divisione administrationis facta à judice, quilibet tutorum tenetur pro parte administrationis tantum, nec unus pro facto alterius convenitur.*

168 *Communis opinio.*

169 *Notificatio fieri debet tutori, si qua facienda est.*

170 *Si unus ex tutoribus non instruat alterum tutorem, super eo, quod alter nescit ad suam gestionem pertinere, tenetur tutelæ judicio in solidum.*

171 *Tutor non exigens satisdationem à contutore suo rem pupilli salvam fore, videns eum non esse solvendo, in solidum tenetur.*

172 *Tutor si contutorem suum suspectum dolosum non faciat removeri, in solidum tenetur.*

173 *Tutor tarde rationem suspicionis movens, cum alter contutor non est solvendo, in solidum tenetur.*

174 *Tutor si suspicionis causam agendo, sua sponte jura pupilli prodiderit, colludendo cum suspecto, & patiens se ab eo superari, in solidum tenetur.*

175 *Administratio divisa per testatorem, quilibet tutorum pro parte tenetur.*

176 *Communis opinio.*

177 *Factum judicis, & testatoris aquiparantur.*

178 *Tutor, qui tutelam gessit, prius est conveniendus, quam ille qui non gessit, & est communis opinio. num.* 101.

179 *Beneficium ordinis est primum remedium tutoribus competens.*

180 *Hac exceptio ordinis non dicitur, de apicibus juris, sed est fundata in summa aquitate.*

182 *Ut Magistratus, qui tutores minus idoneos constituerunt, primo loco conveniantur, in usu non est.*

183 *Exceptio ordinis competit convento tutori, tam pro gestis, quam pro non gestis, vel qua gestis connexa sunt.*

184 *Connexa qua dicantur.*

185 *Utrum tutor qui non gessit, approbare possit sententiam latam adversus eum, qui gessit, sic ut ipsi quoque prajudicet.*

186 *Administratores civitatis habent beneficium ordinis.*

187 *Si plures tutores omnes gesserint, & unius dolo damnum evenerit, perinde est, ac si unus gessisset, & alter non, ita ut locum habeat beneficium ordinis.*

188 *Communis opinio.*

189 *Honorarii tutores non possunt conveniri, nisi prius excussis iis, qui gesserunt.*

190 *Honorarij tutores qui.*

191 *Tutor Reipublica causa absens, licet periculo obstringatur, quod se ad tempus non excusaverit, excutietur tamen prius is, qui gesserit.*

192 *Pacto non obstante prius convenitur gerens, & ejus heres, quam non gerens.*

193 *Administrantes si gesserint tutelam de mandato eorum, qui non administrabant, beneficio ordinis locus non est. Ampliatur num.* 194.

195 *Tutore qui gessit, solvendo non existente, tenetur is, qui non gessit, in solidum, nec est locus beneficio ordinis.*

196. *Man-*

196 *Mandans gerere, vel patiens alium gerere, cum ipse facere debuisset, sine illius discussione recta conveniri potest, & quæ sit ratio. num. 197.*

198 *Administratores voluntarii in solidum obligati, non habent exceptionem ordinis vel excussionis.*

199 *Necessariæ & voluntariæ administrationis in plures collatæ, discrimen.*

200 *Pro neglectis non cohærentibus, sive connexis gestis, quilibet tutorum æqualiter tenetur, & non gerens, non habet exceptionem ordinis.*

201 *Communis opinio.*

202 *An beneficia ordinis, divisionis, cedendarum, & utilis actionis, competant tutori convento neganti se esse tutorem, & postea de mendacio vincatur.*

203 *Tutor datus causa notitiæ, æque tenetur ut alius.*

204 *Curatores tenentur, qui tutelam vel curam sua negligentia, ad se non transtulerunt.*

205 *Pater consentiens filio tutori dativo, in solidum tenetur.*

206 *Pater, quando tutelam filij tutoris agnovisse dicatur.*

207 *Pater tenetur de dolo filii tutoris commisso ante emancipationem, si filius continuaverit administrationem.*

208 *Pater non tenetur de dolo filii tutoris, quem commisit, postquam emancipatus esset.*

209 *Pater non tenetur, nisi de peculio, vel de in rem verso tantum, si filio tutori testamentario consenserit, ut tutelam administraret, eoque sciente administraverit.*

210 *Pater intercedens pro filio, & expresse in se periculum recipiens, tenetur in solidum.*

211 *Filiusfamilias emancipatus, si tutelam administraverit, etiam directo tenetur.*

212 *Filiusfamilias non tenetur de actis ante emancipationem, nisi in quantum facere potest.*

213 *Tutor matri pupilli vel avo administrationem committens, & ab eis indemnitatis promissionem recipiens, officio finito, convenitur, sed ipse ab eis conservabitur indemnis.*

214 *Contra tutorem debet pupillus agere, non contra eum, qui indemnitatem promisit.*

215 *Fiscus succedens tutori per confiscationem, tenetur creditoribus confiscati, pro ea parte, qua succedit.*

216 *Tutores omnes, & eorũ heredes corã uno eodẽque judice debent conveniri ex eadem tutela.*

217 *Ratio administrationis reddi debet à tutore coram judice loci ubi administratio gesta est.*

218 *An coram judice domicilii.*

219 *Quid veniat in hanc actionem.*

220 *Interesse pupilli, quomodo æstimetur.*

221 *Tutor obligatur in singulas res & tempora.*

222 *Tutor tenetur ad usuras, si per eum steterit quo minus fœneraret, vel prædia cõpararet.*

223 *Protutor qui gessit, tenetur ad usuras, tam de gestis, quam non gestis.*

224 *Heres tutoris tenetur ad usuras ejus pecuniæ, quam ipse agitaverit, arbitrio judicis.*

225 *Actio tutelæ non datur contra tutorem durante tutela, sed ea finita.*

226 *Actio tutelæ datur finita tutela, licet adhuc quis tutor maneat fratris & coheredis impuberis.*

227 *Actiones inter tutorem & pupillum cessant, quarum causa & origo post tutelam demum orta fuit.*

228 *Durante administratione, tutor non potest petere à contutore, ut reddat sibi rationem administrationis, sed potest eum suspectum postulare.*

229 *Durante administratione, curator non cogitur rationes reddere.*

230 *Tutor non tenetur restituere pecuniam, quã credidit finita tutela, nisi adveniẽte die pecuniæ creditæ, si non est quod tutori imputetur.*

231 *Curator furiosi tenetur rationem reddere durante cura, licet secus sit in curatoribus aliorum: & quæ sit ratio. Ampliatur num. 232.*

233 *Officiales perpetui poterunt per superiorem semper syndicari, secus vero in officialibus temporalibus, qui demum syndicantur, finito officio.*

234 *Cum eo qui pro tutore negotia gessit, etiam ante pubertatem agi potest tutelæ.*

235 *Quãdo actio est vetustior tutela, non descendens ex administratione, tutor conveniri poterit etiam durante officio.*

236 *Item si tutor promiserit rationem reddere in annos singulos, poterit ex tali promissione cogi reddere rationes, durante officio tutelæ.*

237 *A tutela remotus tutor, in eo statu est, ac si pubertate pupilli finita esset tutela.*

238 *Qui tutoris ob Rempublicã absentis vicarius fuit, tutelæ conveniri, reverso tutore potest.*

239 *Tutela finita per captivitatem tutoris, potest conveniri ejus defensor; si tamen tutor postliminio reversus fuerit, recipiet pristinã tutel.*

240 *Actiones furti, damni, injuriæ condictio, exerceri possunt adversus tutorem, etiam durante tutela.*

241 *Actio tutelæ directa perpetua est, nec præscribitur longo tempore.*

242 *Tutor inutiliter testamento datus, per errorem gerens, si alium dari curaverit, non tenebitur de periculo futuri temporis.*

243 *Tutor inutiliter, vel non jure datus testamento, nec confirmatus, non tenetur si non administraverit, si vero administraverit, tenetur actione negotiorum gestorum.*

244 *Tutori non imputatur damnum absque sua culpa contingens.*

245 *Tutor allegans justam & necessariam causam non confecti inv[illegible]arij, excusatur.*

246 *Tutor ignorans se tutorem datum, periculo tutelæ non subjicitur.*

247 *Tutor datus patrimonio supervenienti, non tenetur de anteriori, sed prior tenetur de augmento obvenienti.*

248 *Tutor datus inutiliter testamento, non tenetur de periculo ante confirmationem contingente.*

249 *Tutore gerente negotia puberis, vel ejus qui nondum natus est, non agitur adversus eum pro tutela, sed actione negotiorum gestorum.* Limitatur num. 250.

251 *Tutela finita, finitur periculum administrationis.*

252 *Administrata post finitam tutelam prioribus connexa, veniunt in actione tutelæ.*

253 *Tutor post finem tutelæ, per errorem in officio durans, non tenetur de periculo, quo ad ea quæ idonea fuerunt post pubertatem adolescentis.*

254 *Tutor licet finita tutela causam cœptam peragere teneatur, tamen judicatum non prosequens, periculo culpæ non subjicitur.*

255 *Fidejussor tutoris non tenetur ad ea, quæ tutor post pubertatem sponte gessit.*

256 *Si mortuo pupillo nomen pupilli desinat esse idoneum, liberatur tutor à periculo.*

257 *Pupillo sine tutore stipulante rem pupilli salvam fore, & post pubere eo facto ratificante tollitur tutelæ actio.*

258 *Tutor datus posthumo, qui natus non fuit, cessat tutelæ actio, vel protutelæ & negotiorum gestorum, & datur in eum actio utilis.*

159 Cura-

259 *Curator datus certæ rei vel liti, non tenetur de alia gestione.*

260 *Periculum tutelæ non spectat ad eum, cujus excusatio fuit approbata.*

261 *Post remotionem non spectat ad tutorem periculum tutelæ.*

262 *Curator non tenetur pro tutore, nec econtra.*

263 *Qui nomina, quæ sibi à priore administratore assignantur, agnoscit, eorum periculo est astrictus.*

264 *Mater licet petat tutorem dari filio ejus periculo, non tamen tenetur ex illo facto, nisi hoc expressum fuerit judicis decreto.*

265 *Contra Magistratum non agitur actione tutelæ, nisi excussis tutoribus collegis & fidejussoribus.*

SUperest ut nunc agamus de actione tutelę directa, & utili: quæ actiones, ut plenissime intelligantur, una reg. expediemus; & hæc est, quæ sequitur: Quod actio * tutelæ directa datur contra tutorem, qui non 1
fecit officium suum, id est, qui non fecit quod debuit facere, vel fecit quod facere non debuisset, *l. si pater*, C. *de test. tut. l. 1. ff. de tut. & rat. distr.* Et tutor quidem statim est; atque * ei innotuit se tutorem datum, nec ex- 2
cusationem proposuit, *l. 1. in prin. ff. de adm. tut.* Et * ideo, 3
ex quo scit se tutorem datum, si cesset tutor, suo periculo cessat. Idem enim à D. Marco constitutum est, ut qui scit se tutorem datum, nec excusationem, si quam habet, allegat intra tempora præstituta, suo periculo cesset, *l. quidam decedens, § fin ff. eod.* ac indemnem pupillum servare teneatur, *l. qui jussus*, cum gl. *& l. tutor vel curator.* & ibi Bart. *l. etsi scisses, C. eod.* Id quod etiam * procedit, etiamsi absens decreto datus fuerit tu- 4
tor, modo sciat, nec se excuset: nam æque obnoxius erit administrationi, *l. tutor, C. de administ. tut.* Denique etiam hoc casu * non sufficit, nec requiritur inter- 5
pellatio, sed sufficit quomodocunque innotescere, non

non utique testato eum conveniri, sed satis est, si citra testationem undecumque cognoverit, *l. ita autem, in fin.*
6 *ff. de administ. tut.* Idem quoque * dicendum erit in curatore cessante, vel negligente convenire tutores, finita tutela, *l. tutor, qui repertorium, §. pecuniæ, quæ in arca, & l. Æ-*
7 *milius, ff. de administ. tut.* Qui etiam * petere & instare debet, ut sibi decernatur administratio, alioqui suo periculo cessat, *d. l. ita autem, in fin. ff. de admin. tut.* & notat Bart. *in l. legitimos, in princ. ff. de administ. tut.* Bald. *in l. si tutor, in princ. C. in quib. caus. in integr. restit. non est necess.* Fulgos. *consil. 51. & consil. 149.* & Angel. *consil. 103.* Sed
8 sciendum est, eum * qui non gessit, non teneri actione tutelæ directa, sed tantum utili actione conveniendum esse; quia suo periculo cessavit, *l. non quasi, §. illud, ff. rem*
9 *pupill. salvam for.* Amplius * etiam tutor ante confectionem inventarii, vel decretum tenetur omnia facere, quæ non admittunt dilationem, ut distrahere res tempore perituras, alias suo periculo cessat, atque etiam omnia ea facere, quæ concernunt commodum pupilli; aliàs tenetur: *l. fin. C. de tut. qui non satisd.* & Bart.
10 *in l. qui duos, ff. de reb. dub.* Adeò, ut etiam * quo ad earum rerum distractionem, quæ dilationem non admittunt, tutor possit contemnere voluntatem defuncti, *l. quidam decedens, §. usque adeò, ff. de admin. tut.* Nec excusetur, si contutores differentes, vel se excusare volentes, expectaverit, *l. tutor, qui repertorium, §. si tutor, vers. quid*
11 *si contutores, ff. de administ. tut.* Et si omnes * se excusant, vel quidam, aliis absentibus interim datur temporarius tutor, quis tutela fungatur, si tutoric autoritas sit necessaria, aliàs curator, *l. 2. ff. de tut. & cur. dat. ab his. l. cum in una, §. 1. ff. de app.*

12 Ampliatur primò, quod tutor * cessans gerere vel administrare, extra ordinem, ad hoc cogi possit officio judicis, prævio scilicet juramento, satisdatione & confectione inventarii, *l. 1.* & ibi gloss. *verb. extra ordinem & effectum creationis, ff. de administr. tut. & l. non quasi,*

si, §. illud, ff. rem pupill. sal. for. Nisi tutor quid* pupillare 13
attigerit, quo casu etiamsi modicum sit, cessant partes cogentis, id est, eorum, qui solent cessantes cogere administrare. Videtur enim * gessisse, sive per se, sive per 14
alium attigerit, atque etiam gestu abstinens postquam semel gerere cœperit, postulatur, ut suspectus, l. *ita autem, §. gessisse, & §. quid si quis, ff de admin. tut.*

Secundo ampliatur, quod * etiam tutor teneatur, si 15
quid omiserit, vel cum possit, non acquisierit dolo, lata culpa, vel levi, l *quicquid*, & ibi gloss. C. *arbit. tutel.* Quam glossam ad hoc notabilem esse dicit Nic. Everard *in loc. legalib: loco, a pupillo, ad ecclesiam, num.* 6. vel si pecuniam pupillarem * in usus suos converterit, & 16
multo magis, si negaverit pecuniam pupillarem penes se esse. Quo casu victus de mendacio, pendet legitimas usuras, l. *tutor, qui repertorium, §. sed et si, & seq. ff. de admin. tut.* & Bald. *Novel.* 18. *vers. porro Iustinianus.* Nisi * negaverit se habere ad alendos pupillos, quo 17
casu pendet gravissimas usuras quo ad negata, *d. l. tutor, §. idem*: quia * hic magis delinquit, quia delinquit cir- 18
ca personam & vitam pupilli, quam si res male administraret; quia denegando alimenta, videtur necare pupillum, l. *vel necare, ff. de lib. agnos.* l. *si victum, ff. de re jud.* unde non mirum si gravius puniatur; Adeo, ut etiam eo casu * ad Præfectum urbi remittatur puni- 19
endus, l 3. §. *tutor, ff. de suspect. tut.* & ut suspectus removeatur, *d. §. tutor.* Cæterum, si * propter aliquam ju- 20
stam causam opinione sua falsus fuerit, eo casu etiam negatio sua fraudi ei non erit, *l. de ætate, §. si cum esset, ff. de interrog. act.*

Tertiò ampliatur, quod etiam * tutor teneatur, si 21
non adhibuerit eandem diligentiam in rebus pupilli, quam bonus pater familias in suis adhibuisset: Vel si non egerit nomine pupilli, ubi opus fuerit, & debitores pupilli exegerit: Si contutorem suspectum non fecerit, ubi debuerit; Si non defenderit pupillum, vel

adul-

Pap. de privileg. in 6. Unde dicit Bald. *in rubr. Cod. de contrah. empt. in 9. quæst.* quod in * contractibus, nullum
37 verbum debeat esse superfluum, & sequuntur Ruin. *consil. 89. num. 8. lib. 5. & consil. 108. lib. 1.* Cravet. *consil. 18.*
38 *num. 15.* ubi dicunt, hoc * etiam procedere in tutore non legitimo, qui non debeat esse melioris conditionis; cum contra eum omnia jura exclament, & maximè cum hoc fiat in favorem pupillorum, pro quibus facienda est interpretatio, ut per Dec. *consil 232. in fin.*
39 *num. 6.* Unde si debita * minoris ad tempus non solverit, ipse, & non minor erit constitutus in mora, secundum Jas. *in l. qui Romæ, §. coheredes, num. 14. ff. de verb.*
40 *oblig.* Quæ quidem * negligentia, quomodo sit articulanda, & probanda, tradit Menoch. *de recup. poss. in 7. remed. quæst. 5. vers. quæro quinto, qualis esse debeat, num. 18.*
41 *& seq.* Maximè autem * tenetur de levissima culpa tutor, quando se obtulit, *l. 1. §. sæpè, ff. depos. c. 2. extr. depos.* ubi Abbas notat, per gloss. *in l. contractus, ff. de reg. jur.* & tradit Bart. *in d. l. quod Nerva, vers. 12. quæro*, quia contra affectantem est sinistra suspicio, *l. scire, §. final. ff. de tut. & curat. dat. ab his.*

42 Præterea quoque tutor * tenetur de levissima culpa, quando culpa præcessit casum, secundum Joan. Igneum, Gallum, olim Præsidem Rothomagiensem, doctissimum *in l. contractus, num. 27. ff. de reg. jur. per l. si pupillaris, C. de peric. tut. & l. negotium, C. de neg. gest.* Licet non ignorem multos esse, qui teneant tutorem nullatenus
?? de levissima culpa teneri, inter quos est Bartol. & Alex. *in apostilla, ad d. l. quod Nervæ,* & Aretin. *in §. actionum, Instit. de act. versic. 18.* & latius, *in §. suspectus autem, Instit. de*
43 *suspect. tut.* Id que ea * ratione, quod tutoris officium sit necessarium, non voluntarium, quos sequitur novissimè Hieron. Cagnol. vir sanè doctiss. *in d. l. contractus, num. 61.*

44 Denique quoque * tenetur tutor de casu fortuito, quando dolus vel culpa præcessit casum, *l. in rebus, in princ.*

princ.ff. commod.l.si ut certo, §.commodatum, ff. eod. & ibi gl.*l.si res, cum l.seq.C.de peric.tut.l.si res*, & ibi gl.*ff. de administ. tut.*

Amplius etiam tutor † tenetur ad lucrum cessans, 45
l.pupillorum, C.de administ.tut. & l.quicquid.C.arbit.tut.
Maxime, quãdo ex re pupilli lucrum † provenerit, vel 46
occasione pupilli aliquid detur. Quò siquidem casu si impediatur lucrum per tutorẽ, tenebitur ad interesse pupillorum, actione tutelæ, vel actione injuriarum, *d.l.pupillorum, & d.l. quicquid.* Tutor quoque de
dolo & lata † culpa tenetur, si ei relicta fuerit libera- 47
tio à reddẽdis rationibus, & factum legatum de omni eo, in quo contingeret illum condemnari ratione tutelæ, secundum communem opinionem, ut late tenent Pet.de Anchor.*consil.*117. Alexand.*consil.62.lib.*4. Angel.*consil.*180. Joan.de Annan.*cons.*8. Fulgos.*consil.*103. Jas.*in l. actione, de transact.* & hanc attestatur esse communẽ opinionẽ Dec.*consil.*179 *&* 192. Quæ
communis opinio † maxime procedit, stante statuto, 48
quod tutor teneatur de dolo & lata culpa, non obstãte tali liberatione, & legato: quod statutum etiam intelligi debet, nõ solum de dolo, & lata culpa commissa in faciendo, sed etiam in omittẽdo; Maxime, quan-
do † loquitur generaliter, quo casu etiam generaliter 49
debet intelligi, etsi major ratio militaret in uno casu, quam in alio, *l.1.§.quid autem, ff.de aleat.* & præcipue quando esset favorabile, ut evitentur fraudes, ut tradit Hier. Grat. *cons.*23.*n.*11. *&* 12.*lib.*1.

Verum prædicta non † procedunt primo in here- 50
dibus tutorum, qui tantum de lata culpa conveniri possũnt, *l.1. & 2. & per tot. C. de hered. tut.* & tradit Dec.*in d.l.contractus,n.*32. & ibi Cagnol. *n.* 6.

Secundo non procodunt † ubicunque relicta fuis- 51
set liberatio à redditione administrationis tutelę, quo casu non tenetur pro culpa, secundum Alexand. & ibi Molin.*cons.*45 *lib.*1.*l.si servus vetitus*, & ibi notat Bar-

 tolus

175 *Administratio divisa per testatorem, quilibet tutorum pro parte tenetur.*

176 *Communis opinio.*

177 *Factum judicis, & testatoris æquiparantur.*

178 *Tutor, qui tutelam gessit, prius est conveniendus, quam ille qui non gessit, & est communis opinio. num. 181.*

179 *Beneficium ordinis est primum remedium tutoribus competens.*

180 *Hæc exceptio ordinis non dicitur, de apicibus juris, sed est fundata in summa æquitate.*

182 *Ut Magistratus, qui tutores minus idoneos constituerunt, primo loco conveniantur, in usu non est.*

183 *Exceptio ordinis competit convento tutori, tam pro gestis, quam pro non gestis, vel quæ gestis connexa sunt.*

184 *Connexa quæ dicantur.*

185 *Vtrum tutor qui non gessit, approbare possit sententiam latam adversus eum, qui gessit, sic ut ipsi quoque præjudicet.*

186 *Administratores civitatis habent beneficium ordinis.*

187 *Si plures tutores omnes gesserint, & unius dolo damnum evenerit, perinde est, ac si unus gessisset, & alter non, ita ut locum habeat beneficium ordinis.*

188 *Communis opinio.*

189 *Honorarii tutores non possunt conveniri, nisi prius excussis iis, qui gesserunt.*

190 *Honorarij tutores qui.*

191 *Tutor Reipublicæ causa absens, licet periculo obstringatur, quod se ad tempus non excusaverit, excutietur tamen prius is, qui gesserit.*

192 *Pacto non obstante prius convenitur gerens, & ejus heres, quam non gerens.*

193 *Administrantes si gesserint tutelam de mandato eorum, qui non administrabant, beneficio ordinis locus non est. Ampliatur num. 194.*

195 *Tutore qui gessit, solvendo non existente, tenetur is, qui non gessit, in solidum, nec est locus beneficio ordinis.*

196. Man-

196 *Mandans gerere, vel patiens alium gerere, cum ipse facere debuisset, sine illius discussione recta conveniri potest, & quæ sit ratio. num. 197.*

198 *Administratores voluntarii in solidum obligati, non habent exceptionem ordinis vel excussionis.*

199 *Necessariæ & voluntariæ administrationis in plures collatæ, discrimen.*

200 *Pro neglectis non cohærentibus, sive connexis gestis, quilibet tutorum æqualiter tenetur, & non gerens, non habet exceptionem ordinis.*

201 *Communis opinio.*

202 *An beneficia ordinis, divisionis, cedendarum, & utilis actionis, competant tutori convento neganti se esse tutorem, & postea de mendacio vincatur.*

203 *Tutor datus causa notitiæ, æque tenetur ut alius.*

204 *Curatores tenentur, qui tutelam vel curam sua negligentia, ad se non transtulerunt.*

205 *Pater consentiens filio tutori dativo, in solidum tenetur.*

206 *Pater, quando tutelam filij tutoris agnovisse dicatur.*

207 *Pater tenetur de dolo filii tutoris commisso ante emancipationem, si filius continuaverit administrationem.*

208 *Pater non tenetur de dolo filii tutoris, quem commisit, postquam emancipatus esset.*

209 *Pater non tenetur, nisi de peculio, vel de in rem verso tantum, si filio tutori testamentario consenserit, ut tutelam administraret, eoque sciente administraverit.*

210 *Pater intercedens pro filio, & expresse in se periculum recipiens, tenetur in solidum.*

211 *Filiusfamilias emancipatus, si tutelam administraverit, etiam directo tenetur.*

212 *Filiusfamilias non tenetur de actis ante emancipationem, nisi in quantum facere potest.*

213 *Tutor matri pupilli vel avo administrationem committens, & ab eis indemnitatis promissionem recipiens, officio finito, convenitur, sed ipse ab eis conservabitur indemnis.*

214 *Contra tutorem debet pupillus agere, non contra eum, qui indemnitatem promisit.*

215 *Fiscus succedens tutori per confiscationem, tenetur creditoribus confiscati, pro ea parte, qua succedit.*

216 *Tutores omnes, & eorũ heredes corã uno codẽque judice debent conveniri ex eadem tutela.*

217 *Ratio administrationis reddi debet à tutore coram judice loci ubi administratio gesta est.*

218 *An coram judice domicilii.*

219 *Quid veniat in hanc actionem.*

220 *Interesse pupilli, quomodo æstimetur.*

221 *Tutor obligatur in singulas res & tempora.*

222 *Tutor tenetur ad usuras, si per eum steterit quo minus fœneraret, vel prædia cõpararet.*

223 *Protutor qui gessit, tenetur ad usuras, tam de gestis, quam non gestis.*

224 *Heres tutoris tenetur ad usuras ejus pecuniæ, quam ipse agitaverit, arbitrio judicis.*

225 *Actio tutelæ non datur contra tutorem durante tutela, sed ea finita.*

226 *Actio tutelæ datur finita tutela, licet adhuc quis tutor maneat fratris & coheredis impuberis.*

227 *Actiones inter tutorem & pupillum cessant, quarum causa & origo post tutelam demum orta fuit.*

228 *Durante administratione, tutor non potest petere à contutore, ut reddat sibi rationem administrationis, sed potest eum suspectum postulare.*

229 *Durante administratione, curator non cogitur rationes reddere.*

230 *Tutor non tenetur restituere pecuniam, quã credidit finita tutela, nisi adveniẽte die pecuniæ creditæ, si non est quod tutori imputetur.*

231 *Curator furiosi tenetur rationem reddere durante cura, licet secus sit in curatoribus aliorum: & quæ sit ratio. Ampliatur num. 232.*

233 *Officiales perpetui poterunt per superiorem semper syndicari, secus vero in officialibus temporalibus, qui demum syndicantur, finito officio.*

234 *Cum eo qui pro tutore negotia gesßit, etiam ante pubertatem agi potest tutelæ.*

235 *Quãdo actio est vetustior tutela, non descendẽns ex administratione, tutor conveniri poterit etiam durante officio.*

236 *Item si tutor promiserit rationem reddere in annos singulos, poterit ex tali promißione cogi reddere rationes, durante officio tutelæ.*

237 *A tutela remotus tutor, in eo statu est, ac si pubertate pupilli finita esset tutela.*

238 *Qui tutoris ob Rempublicã absentis vicarius fuit, tutelæ conveniri, reverso tutore potest.*

239 *Tutela finita per captivitatem tutoris, potest conveniri ejus defensor; si tamen tutor postliminio reversus fuerit, recipiet pristinã tutel.*

240 *Actiones furti, damni, injuriæ condictio, exerceri possunt adversus tutorem, etiam durante tutela.*

241 *Actio tutelæ directa perpetua est, nec præscribitur longo tempore.*

242 *Tutor inutiliter testamento datus, per errorem gerens, si alium dari curaverit, non tenebitur de periculo futuri temporis.*

243 *Tutor inutiliter, vel non jure datus testamento, nec confirmatus, non tenetur si non administraverit, si vero administraverit, tenetur actione negotiorum gestorum.*

244 *Tutori non imputatur damnum absque sua culpa contingens.*

245 *Tutor allegans justam & necessariam causam non confecti inv[illegible]arij, excusatur.*

246 *Tutor ignorans se tutorem datum, periculo tutelæ non subjicitur.*

247 *Tutor datus patrimonio supervenienti, non tenetur de anteriori, sed prior tenetur de augmento obvenienti.*

248 *Tutor datus inutiliter testamento, non tenetur de periculo ante confirmationem contingente.*

249 *Tutore gerente negotia puberis, vel ejus qui nondum natus est, non agitur adversus eum pro tutela, sed actione negotiorum gestorum. Limitatur num. 250.*

251 *Tutela finita, finitur periculum administrationis.*

252 *Administrata post finitam tutelam prioribus connexa, veniunt in actione tutelæ.*

253 *Tutor post finem tutelæ, per errorem in officio durans, non tenetur de periculo, quo ad ea quæ idonea fuerunt post pubertatem adolescentis.*

254 *Tutor licet finita tutela causam cœptam peragere teneatur, tamen judicatum non prosequens, periculo culpæ non subjicitur.*

255 *Fidejussor tutoris non tenetur ad ea, quæ tutor post pubertatem sponte gessit.*

256 *Si mortuo pupillo nomen pupilli desinat esse idoneum, liberatur tutor à periculo.*

257 *Pupillo sine tutore stipulante rem pupilli salvam fore, & post pubere eo facto ratificante tollitur tutelæ actio.*

258 *Tutor datus posthumo, qui natus non fuit, cessat tutelæ actio, vel protutelæ & negotiorum gestorum, & datur in eum actio utilis.*

259 *Curator datus certa rei vel liti, non tenetur de alia gestione.*

260 *Periculum tutela non spectat ad eum, cujus excusatio fuit approbata.*

261 *Post remotionem non spectat ad tutorem periculum tutelæ.*

262 *Curator non tenetur pro tutore, nec econtra.*

263 *Qui nomina, quæ sibi à priore administratore assignantur, agnoscit, eorum periculo est astrictus.*

264 *Mater licet petat tutorem dari filio ejus periculo, non tamen tenetur ex illo facto, nisi hoc expressum fuirit judicis decreto.*

265 *Contra Magistratum non agitur actione tutela, nisi excussis tutoribus collegis & fidejussoribus.*

SUperest ut nunc agamus de actione tutelę directa, & utili: quæ actiones, ut plenissime intelligantur, una reg. expediemus; & hæc est, quæ sequitur: Quod actio * tutelæ directa datur contra tutorem, qui non 1
fecit officium suum, id est, qui non fecit quod debuit facere, vel fecit quod facere non debuisset, *l. si pater, C. de test. tut. l.* 1. *ff. de tut. & rat. distr.* Et tutor quidem statim est; atque * ei innotuit se tutorem datum, nec ex- 2
cusationem proposuit, *l.* 1. *in prin. ff. de adm. tut.* Et * ideo, 3
ex quo scit se tutorem datum, si cesset tutor, suo periculo cessat. Idem enim à D. Marco constitutum est, ut qui scit se tutorem datum, nec excusationem, si quam habet, allegat intra tempora præstituta, suo periculo cesset, *l. quidam decedens, §. fin ff. eod.* ac indemnem pupillum servare teneatur, *l. qui jussus,* cum gl. *& l. tutor vel curator.* & ibi Bart. *l. etsi scisses, C. eod.* Id quod etiam * procedit, etiamsi absens decreto datus fuerit tu- 4
tor, modo sciat, nec se excuset: nam æque obnoxius erit administrationi, *l. tutor, C. de administ. tut.* Denique etiam hoc casu * non sufficit, nec requiritur inter- 5
pellatio, sed sufficit quomodocunque innotescere, non

non utique testato eum conveniri, sed satis est, si citra testationem undecumque cognoverit, *l. ita autem, in fin.*
6 *ff. de administ. tut.* Idem quoque * dicendum erit in curatore cessante, vel negligente convenire tutores, finita tutela, *l. tutor, qui repertorium, §. pecuniæ, quæ in arca, & l. Æ-*
7 *milius, ff. de administ. tut.* Qui etiam * petere & instare debet, ut sibi decernatur administratio, alioqui suo periculo cessat, *d. l. ita autem, in fin. ff. de admin. tut.* & notat Bart. *in l. legitimos, in princ. ff. de administ. tut.* Bald. *in l. si tutor, in princ. C. in quib. caus. in integr. restit. non est necess.* Fulgos. *consil. 51. & consil. 149.* & Angel. *consil. 103.* Sed
8 sciendum est, eum * qui non gessit, non teneri actione tutelæ directa, sed tantum utili actione conveniendum esse; quia suo periculo cessavit, *l. non quasi, §. illud, ff. rem*
9 *pupill. salvam for.* Amplius * etiam tutor ante confectionem inventarii, vel decretum tenetur omnia facere, quæ non admittunt dilationem, ut distrahere res tempore perituras, alias suo periculo cessat, atque etiam omnia ea facere, quæ concernunt commodum pupilli; aliàs tenetur; *l. fin. C. de tut. qui non satisd.* & Bart.
10 *in l. qui duos, ff. de reb. dub.* Adeò, ut etiam * quo ad earum rerum distractionem, quæ dilationem non admittunt, tutor possit contemnere voluntatem defuncti, *l. quidam decedens, §. usque adeò, ff. de admin. tut.* Nec excu-
* setur, si contutores differentes, vel se excusare volentes, expectaverit, *l. tutor, qui repertorium, §. si tutor, vers. quid*
11 *si contutores, ff. de administ. tut.* Et si omnes * se excusant, vel quidam, aliis absentibus interim datur temporarius tutor, quis tutela fungatur, si tutoric autoritas sit necessaria, aliàs curator, *l. 2. ff. de tut. & cur. dat. ab his, l. cum in una, §. 1. ff. de app.*

12 Ampliatur primò, quod tutor * cessans gerere vel administrare, extra ordinem, ad hoc cogi possit officio judicis, prævio scilicet juramento, satisdatione & confectione inventarii, *l. 1.* & ibi gloss. *verb. extra ordinem & effectum creationis, ff. de administr. tut. & l. non quasi,*

si, §. *illud*, *ff. rem pupill. sal. for.* Nisi tutor quid* pupillare 13
attigerit, quo casu etiamsi modicum sit, cessant partes cogentis, id est, eorum, qui solent cessantes cogere administrare. Videtur enim * gessisse, sive per se, sive per 14
alium attigerit, atque etiam gestu abstinens postquam semel gerere cœperit, postulatur, ut suspectus, l. *ita autem*, §. *gessisse*, & §. *quid si quis*, *ff de admin. tut.*

Secundo ampliatur, quod * etiam tutor teneatur, si 15
quid omiserit, vel cum possit, non acquisierit dolo, lata culpa, vel levi, l *quicquid*, & ibi gloss. C. *arbit. tutel.* Quam glossam ad hoc notabilem esse dicit Nic. Everard *in loc. legalib. loco, a pupillo, ad ecclesiam, num.* 6. vel
si pecuniam pupillarem * in usus suos converterit, & 16
multo magis, si negaverit pecuniam pupillarem penes se esse. Quo casu victus de mendacio, pendet legitimas usuras, l. *tutor, qui repertorium*, §. *sed et si*, & *seq.* *ff. de admin. tut.* & Bald. *Novel.* 18. *vers. porro Iustinianus.*
Nisi * negaverit se habere ad alendos pupillos, quo 17
casu pendet gravissimas usuras quo ad negata, *d. l. tutor*,
§. *idem*: quia * hic magis delinquit, quia delinquit cir- 18
ca personam & vitam pupilli, quam si res male administraret; quia denegando alimenta, videtur necare pupillum, l. *vel necare*, *ff. de lib. agnos.* l. *si victum*, *ff. de re jud.* unde non mirum si gravius puniatur; Adeo, ut
etiam eo casu * ad Præfectum urbi remittatur puni- 19
endus, l 3. §. *tutor*, *ff. de suspect. tut.* & ut suspectus removeatur, *d.* §. *tutor*. Cæterum, si * propter aliquam ju- 20
stam causam opinione sua falsus fuerit, eo casu etiam negatio sua fraudi ei non erit, *l. de ætate*, §. *si cum esset*, *ff. de interrog. act.*

Tertiò ampliatur, quod etiam * tutor teneatur, si 21
non adhibuerit eandem diligentiam in rebus pupilli, quam bonus paterfamilias in suis adhibuisset: Vel si non egerit nomine pupilli, ubi opus fuerit, & debitores pupilli exegerit: Si contutorem suspectum non fecerit, ubi debuerit; Si non defenderit pupillum, vel

adul-

adultum: Si non solverit creditoribus minorũ: Si donaverit alicui rem pupilli: Si erogaverit, vel sumptus fecerit, ubi non debuit: Si res tempore perituras, non distraxerit: Si pecuniam pupillarem non fœneravit, vel deposuit ad honestum lucrum: Si pecuniã pupillarem non converterit in emptionem idoneorum prædiorum: Si non redemerit pecunia pupillari res pupilli aliis obligatas, cum expediret: Si adversus seipsum non præstiterit, quod adversus alios præstare debuisset: Si non subministraverit alimenta pupillo: Si non curaverit pupillum liberaliter institui: Si ædificia deformata non curaverit refici *l. lex qui tutores*, §. *ergo & domus*, C. *de admin. tut.* Si hereditatem damnosam adierit, vel lucrosam repudiaverit: Si non coegerit heredem ut adiret, & restitueret: Si aliquid fecerit contra utilitatem pupilli, vel data occasione non acquisierit: Si non appellaverit, vel appellationem deseruerit,
22 rit, *l. si bonam fidem*, C *de admin. tut*. Si aliquid * fecerit contra præceptum patris pupilli, *l. tutor*, §. *usque adeo*, *ff. de admin. tut. & tutelam*, C. *eod. de alienante contra formam*
23 *mam testamento datam*. Et si fuerit * negligens in tuendo corpore, & salute pupilli vel furiosi, l. *cons. ff. de cur. fur.* de quibus omnib. latè diximus, supra *c.* 32

24 Quartò ampliatur, quod etiam * is teneatur, qui pro tutore negotia gessit, licet esse non possit, qui eandem fidem & diligentiam præstare tenetur, quam tutor præstaret, *l. qui pro tutore, ff. de eo qui pro tut. & l.* 1. *C.*
25 *eod.* Pro tutore * autem negotia gerere videtur, qui munere tutoris fungitur in re impuberis, sive se putet tutorem esse, sive non esse, fingit tamen esse *l.* 1. §. *pro tu-*
26 *tore, ff. de eo qui pro tut.* Proinde et si * servus quasi tutor egerit, D. Severus rescripsit dandum in dominum utile judicium, *d. l.* 1. §. *proinde, ff. de eo qui pro tut.* Adeo, ut
27 etiam * ante pubertatem agi possit tutelæ contra protutorem, detecto errore, quia tutor non est, *d. l.* 1. §.
28 *cum eo.* Et multo * magis dabitur contra eum, qui cum

tu-

tutor non esset, tamen compulsus gesserit tutelam, putans se tutorem, *d.l. 1. §. si quis tamen*. Sicuti etiam tenetur * patronus, tutor liberti sui, *l. patronus, ff. de tutelis*, 29
atque etiam * mater, *ut Novell.* 155. Et pariter etiam 30
tutoris heres, quo ad impleta, quæ * fuere inchoata per 31
defunctum tutorem, *l. si tutoris, ff. de admin. tut. & l. 4. in princ. ff. de fidejuss. & mand. l. tutor, ff. de appell. & l. un. §. si tutor, ff. si pend. appell. mors.*

Quinto ampliatur, quod etiam * tutor in rebus pu- 32
pilli de dolo, lata & levi culpa tantùm teneatur, *l. contractus*, & ibi Dec. *num.* 32. *ff. de reg. jur. l. quicquid, C. arbit. tut. l. tutori. C. de neg. gest. l. 3. §. tutores, ff. de susp. tut.* Alex. *consil.* 45. *num.* 1. ponit regulam, *lib.* 1. *l. tutor, qui repertorium, §. competit, ff. de administr. tut.* Bart. *in l. quod Nerva, in* 10. *quæstione, ff. depos.* Ruin. ponit regulam, *consil.* 70. *num.* 3. *lib.* 4. Purpurat. *in l.* 1. *num.* 32. *C. de transact.* & Canonistæ, *in c. bona fides, extra depos.* Adeò, ut etiam * o- 33
mnis administrator rei alienæ, de levi culpa teneatur, secundum Dec. de curatore prodigo, *consil.* 274. *num.* 3. *d. l. tutori, C. de neg. gest.* Id quod * procedit etiam in 34
quocunque administratore, sive genenerali, sive particulari, sive privatum officium, sive publicum munus gerente; ex eo quod cum susceperit tale officium, scire debuerit, se suscipere curam rei alienæ, ad commodum alienum, atque ita se obligare ad custodiam, & gubernationem fidam & diligentem, & culpam à se exigendam, *l. etiam, §. licet, l. si constante, §. maritus, ff. sol. mat.* Nisi fuisset curator * bonorum, maximè invitus ex 35
causa factus, *arg. l. 2. in fin. ff. de curat. bon. dand. l. si fidejussor, §. si necessaria, ff. qui satisd. cog.* Quæ communis est, secundum Molin. *ad consuet. §. 6. gl. 7. n. 9.* sed contrarium tenet, *d. loco, num.* 10. ad quem Lectorem brevitatis causa remittimus.

Amplius etiam * tutor tenetur de levissima culpa, 36
quando promisit tenere bonum computum, & reddere rationem; *argum. l. si quando, in princ. ff. de legat. 1. c. si*

Papa,

175 *Administratio divisa per testatorem, quilibet tutorum pro parte tenetur.*
176 *Communis opinio.*
177 *Factum judicis, & testatoris æquiparantur.*
178 *Tutor, qui tutelam gessit, prius est conveniendus, quam ille qui non gessit, & est communis opinio. num. 101.*
179 *Beneficium ordinis est primum remedium tutoribus competens.*
180 *Hæc exceptio ordinis non dicitur, de apicibus juris, sed est fundata in summa æquitate.*
182 *Ut Magistratus, qui tutores minus idoneos constituerunt, primo loco conveniantur, in usu non est.*
183 *Exceptio ordinis competit convento tutori, tam pro gestis, quam pro non gestis, vel quæ gestis connexa sunt.*
184 *Connexa quæ dicantur.*
185 *Vtrum tutor qui non gessit, approbare possit sententiam latam adversus eum, qui gessit, sic ut ipsi quoque præjudicet.*
186 *Administratores civitatis habent beneficium ordinis.*
187 *Si plures tutores omnes gesserint, & unius dolo damnum evenerit, perinde est, ac si unus gessisset, & alter non, ita ut locum habeat beneficium ordinis.*
188 *Communis opinio.*
189 *Honorarii tutores non possunt conveniri, nisi prius excussis iis, qui gesserunt.*
190 *Honorarij tutores qui.*
191 *Tutor Reipublicæ causa absens, licet periculo obstringatur, quod se ad tempus non excusaverit, excutietur tamen prius is, qui gesserit.*
192 *Pacto non obstante prius convenitur gerens, & ejus heres, quam non gerens.*
193 *Administrantes si gesserint tutelam de mandato eorum, qui non administrabant, beneficio ordinis locus non est. Ampliatur num. 194.*
195 *Tutore qui gessit, solvendo non existente, tenetur is, qui non gessit, in solidum, nec est locus beneficio ordinis.*

196. Man-

196 *Mandans gerere, vel patiens alium gerere, cum ipse facere debuisset, sine illius discußione recta conveniri potest, & quæ sit ratio. num. 197.*

198 *Administratores voluntarii in solidum obligati, non habent exceptionem ordinis vel excußionis.*

199 *Necessariæ & voluntariæ administrationis in plures collatæ, discrimen.*

200 *Pro neglectis non cohærentibus, sive connexis gestis, quilibet tutorum æqualiter tenetur, & non gerens, non habet exceptionem ordinis.*

201 *Communis opinio.*

202 *An beneficia ordinis, divisionis, cedendarum, & utilis actionis, competant tutori convento neganti se esse tutorem, & postea de mendacio vincatur.*

203 *Tutor datus causa notitiæ, æque tenetur ut alius.*

204 *Curatores tenentur, qui tutelam vel curam sua negligentia, ad se non transtulerunt.*

205 *Pater consentiens filio tutori dativo, in solidum tenetur.*

206 *Pater, quando tutelam filij tutoris agnovisse dicatur.*

207 *Pater tenetur de dolo filii tutoris commisso ante emancipationem, si filius continuaverit administrationem.*

208 *Pater non tenetur de dolo filii tutoris, quem commisit, postquam emancipatus esset.*

209 *Pater non tenetur, nisi de peculio, vel de in rem verso tantum, si filio tutori testamentario consenserit, ut tutelam administraret, eoque sciente administraverit.*

210 *Pater intercedens pro filio, & expreße in se periculum recipiens, tenetur in solidum.*

211 *Filiusfamilias emancipatus, si tutelam administraverit, etiam directo tenetur.*

212 *Filiusfamilias non tenetur de actis ante emancipationem, nisi in quantum facere potest.*

213 *Tutor matri pupilli vel avo administrationem committens, & ab eis indemnitatis promißionem recipiens, officio finito, convenitur, sed ipse ab eis conservabitur indemnis.*

175 *Administratio divisa per testatorem, quilibet tutorum pro parte tenetur.*

176 *Communis opinio.*

177 *Factum judicis, & testatoris æquiparantur.*

178 *Tutor, qui tutelam gessit, prius est conveniendus, quam ille qui non gessit, & est communis opinio. num.* 101.

179 *Beneficium ordinis est primum remedium tutoribus competens.*

180 *Hæc exceptio ordinis non dicitur, de apicibus juris, sed est fundata in summa æquitate.*

182 *Ut Magistratus, qui tutores minus idoneos constituerunt, primo loco conveniantur, in usu non est.*

183 *Exceptio ordinis competit convento tutori, tam pro gestis, quam pro non gestis, vel quæ gestis connexa sunt.*

184 *Connexa quæ dicantur.*

185 *Utrum tutor qui non gessit, approbare possit sententiam latam adversus eum, qui gessit, sic ut ipsi quoque præjudicet.*

186 *Administratores civitatis habent beneficium ordinis.*

187 *Si plures tutores omnes gesserint, & unius dolo damnum evenerit, perinde est, ac si unus gessisset, & alter non, ita ut locum habeat beneficium ordinis.*

188 *Communis opinio.*

189 *Honorarii tutores non possunt conveniri, nisi prius excussis iis, qui gesserunt.*

190 *Honorarij tutores qui.*

191 *Tutor Reipublicæ causa absens, licet periculo obstringatur, quod se ad tempus non excusaverit, excutietur tamen prius is, qui gesserit.*

192 *Pacto non obstante prius convenitur gerens, & ejus heres, quam non gerens.*

193 *Administrantes si gesserint tutelam de mandato eorum, qui non administrabant, beneficio ordinis locus non est. Ampliatur num.* 194.

195 *Tutore qui gessit, solvendo non existente, tenetur is, qui non gessit, in solidum, nec est locus beneficio ordinis.*

196. Man-

196 *Mandans gerere, vel patiens alium gerere, cum ipse facere debuisset, sine illius discußione recta conveniri potest, & quæ sit ratio. num. 197.*

198 *Administratores voluntarii in solidum obligati, non habent exceptionem ordinis vel excußionis.*

199 *Necessariæ & voluntariæ administrationis in plures collatæ, discrimen.*

200 *Pro neglectis non cohærentibus, sive connexis gestis, quilibet tutorum æqualiter tenetur, & non gerens, non habet exceptionem ordinis.*

201 *Communis opinio.*

202 *An beneficia ordinis, divisionis, cedendarum, & utilis actionis, competant tutori convento neganti se esse tutorem, & postea de mendacio vincatur.*

203 *Tutor datus causa notitiæ, æque tenetur ut alius.*

204 *Curatores tenentur, qui tutelam vel curam sua negligentia, ad se non transtulerunt.*

205 *Pater consentiens filio tutori dativo, in solidum tenetur.*

206 *Pater, quando tutelam filij tutoris agnovisse dicatur.*

207 *Pater tenetur de dolo filii tutoris commisso ante emancipationem, si filius continuaverit administrationem.*

208 *Pater non tenetur de dolo filii tutoris, quem commisit, postquam emancipatus esset.*

209 *Pater non tenetur, nisi de peculio, vel de in rem verso tantum, si filio tutori testamentario consenserit, ut tutelam administraret, eoque sciente administraverit.*

210 *Pater intercedens pro filio, & expreße in se periculum recipiens, tenetur in solidum.*

211 *Filiusfamilias emancipatus, si tutelam administraverit, etiam directo tenetur.*

212 *Filiusfamilias non tenetur de actis ante emancipationem, nisi in quantum facere potest.*

213 *Tutor matri pupilli vel avo administrationem committens, & ab eis indemnitatis promißionem recipiens, officio finito, convenitur, sed ipse ab eis conservabitur indemnis.*

230 *Tutor non tenetur restituere pecuniam, quã credidit finita tutela, nisi advenięte die pecuniæ creditæ, si non est quod tutori imputetur.*

231 *Curator furiosi tenetur rationem reddere durante cura, licet secus sit in curatoribus aliorum: & quæ sit ratio. Ampliatur num. 232.*

233 *Officiales perpetui poterunt per superiorem semper syndicari, secus vero in officialibus temporalibus, qui demum syndicantur, finito officio.*

234 *Cum eo qui pro tutore negotia gessit, etiam ante pubertatem agi potest tutelæ.*

235 *Quãdo actio est vetustior tutela, non descendens ex administratione, tutor conveniri poterit etiam durante officio.*

236 *Item si tutor promiserit rationem reddere in annos singulos, poterit ex tali promissione cogi reddere rationes, durante officio tutelæ.*

237 *A tutela remotus tutor, in eo statu est, ac si pubertate pupilli finita esset tutela.*

238 *Qui tutoris ob Rempublicã absentis vicarius fuit, tutelæ conveniri, reverso tutore potest.*

239 *Tutela finita per captivitatem tutoris, potest conveniri ejus defensor; si tamen tutor postliminio reversus fuerit, recipiet pristinã tutel.*

240 *Actiones furti, damni, injuriæ condictio, exerceri possunt adversus tutorem, etiam durante tutela.*

241 *Actio tutelæ directa perpetua est, nec præscribitur longo tempore.*

242 *Tutor inutiliter testamento datus, per errorem gerens, si alium dari curaverit, non tenebitur de periculo futuri temporis.*

243 *Tutor inutiliter, vel non jure datus testamento, nec confirmatus, non tenetur si non administraverit, si vero administraverit, tenetur actione negotiorum gestorum.*

244 *Tutori non imputatur damnum absque sua culpa contingens.*

245 *Tutor allegans justam & necessariam causam non confecti inventarij, excusatur.*

246 *Tutor ignorans se tutorem datum, periculo tutelæ non subjicitur.*

247 *Tutor datus patrimonio supervenienti, non tenetur de anteriori, sed prior tenetur de augmento obvenienti.*

248 *Tutor datus inutiliter testamento, non tenetur de periculo ante confirmationem contingente.*

249 *Tutore gerente negotia puberis, vel ejus qui nondum natus est, non agitur adversus eum pro tutela, sed actione negotiorum gestorum. Limitatur num. 250.*

251 *Tutela finita, finitur periculum administrationis.*

252 *Administrata post finitam tutelam prioribus connexa, veniunt in actione tutelæ.*

253 *Tutor post finem tutelæ, per errorem in officio durans, non tenetur de periculo, quo ad ea quæ idonea fuerunt post pubertatem adolescentis.*

254 *Tutor licet finita tutela causam cœptam peragere teneatur, tamen judicatum non prosequens, periculo culpæ non subjicitur.*

255 *Fidejussor tutoris non tenetur ad ea, quæ tutor post pubertatem sponte gessit.*

256 *Si mortuo pupillo nomen pupilli desinat esse idoneum, liberatur tutor à periculo.*

257 *Pupillo sine tutore stipulante rem pupilli salvam fore, & post pubere eo facto ratificante tollitur tutelæ actio.*

258 *Tutor datus posthumo, qui natus non fuit, cessat tutelæ actio, vel protutelæ & negotiorum gestorum, & datur in eum actio utilis.*

159 Cura-

259 *Curator datus certæ rei vel liti, non tenetur de alia gestione.*

260 *Periculum tutelæ non spectat ad eum, cujus excusatio fuit approbata.*

261 *Post remotionem non spectat ad tutorem periculum tutelæ.*

262 *Curator non tenetur pro tutore, nec econtra.*

263 *Qui nomina, quæ sibi à priore administratore assignantur, agnoscit, eorum periculo est astrictus.*

264 *Mater licet petat tutorem dari filio ejus periculo, non tamen tenetur ex illo facto, nisi hoc expressum fuirit judicis decreto.*

265 *Contra Magistratum non agitur actione tutelæ, nisi excussis tutoribus collegis & fidejussoribus.*

SUperest ut nunc agamus de actione tutelę directa, & utili: quæ actiones, ut plenissime intelligantur, una reg. expediemus; & hæc est, quæ sequitur: Quod
actio * tutelæ directa datur contra tutorem, qui non 1
fecit officium suum, id est, qui non fecit quod debuit facere, vel fecit quod facere non debuisset, *l. si pater, C. de test. tut. l. 1. ff. de tut. & rat. distr.* Et tutor quidem statim est; atque * ei innotuit se tutorem datum, nec ex- 2
cusationem proposuit, *l. 1. in prin. ff. de adm. tut.* Et * ideo, 3
ex quo scit se tutorem datum, si cesset tutor, suo periculo cessat. Idem enim à D. Marco constitutum est, ut qui scit se tutorem datum, nec excusationem, si quam habet, allegat intra tempora præstituta, suo periculo cesset, *l. quidam decedens, §. fin ff. eod.* ac indemnem pupillum servare teneatur, *l. qui jussus*, cum gl. & *l. tutor vel curator.* & ibi Bart. *l. et si scisses, C. eod.* Id quod etiam * procedit, etiamsi absens decreto datus fuerit tu-
tor, modo sciat, nec se excuset: nam æque obnoxius 4
erit administrationi, *l. tutor, C. de administ. tut.* Denique etiam hoc casu * non sufficit, nec requiritur inter- 5
pellatio, sed sufficit quomodocunque innotescere, non

non utique testato eum conveniri, sed satis est, si citra testationem undecumque cognoverit, *l. ita autem, in fin.*
6 *ff. de administ. tut.* Idem quoque * dicendum erit in curatore cessante, vel negligente convenire tutores, finita tutela, *l. tutor, qui repertorium, §. pecuniæ, quæ in arca, & l. Æ-*
7 *milius, ff. de administ. tut.* Qui etiam * petere & instare debet, ut sibi decernatur administratio, alioqui suo periculo cessat, *d. l. ita autem, in fin. ff. de admin. tut.* & notat Bart. *in l. legitimos, in princ. ff. de administ. tut.* Bald. *in l. si tutor, in princ. C. in quib. caus. in integr. restit. non est necess.* Fulgos. *consil. 51. & consil. 149.* & Angel. *consil. 103.* Sed
8 sciendum est, eum * qui non gessit, non teneri actione tutelæ directa, sed tantum utili actione conveniendum esse; quia suo periculo cessavit, *l. non quasi, §. illud, ff. rem*
9 *pupill. salvam for.* Amplius * etiam tutor ante confectionem inventarii, vel decretum tenetur omnia facere, quæ non admittunt dilationem, ut distrahere res tempore perituras, alias suo periculo cessat, atque etiam omnia ea facere, quæ concernunt commodum pupilli; aliàs tenetur: *l. fin. C. de tut. qui non satisd.* & Bart.
10 *in l. qui duos, ff. de reb. dub.* Adeò, ut etiam * quo ad earum rerum distractionem, quæ dilationem non admittunt, tutor possit contemnere voluntatem defuncti, *l. quidam decedens, §. usque adeò, ff. de admin. tut.* Nec excusetur, si contutores differentes, vel se excusare volentes, expectaverit, *l. tutor, qui repertorium, §. si tutor, vers. quid*
11 *si contutores, ff. de administ. tut.* Et si omnes * se excusant, vel quidam, aliis absentibus interim datur temporarius tutor, quis tutela fungatur, si tutoric autoritas sit necessaria, aliàs curator, *l. 2. ff. de tut. & cur. dat. ab his, l. cum in una, §. 1. ff. de app.*

12 Ampliatur primò, quod tutor * cessans gerere vel administrare, extra ordinem, ad hoc cogi possit officio judicis, prævio scilicet juramento, satisdatione & confectione inventarii, *l. 1. & ibi gloss. verb. extra ordinem & effectum creationis, ff. de administr. tut. & l. non quasi,*

si, §. *illud*, *ff*. *rem pupill*. *sal*. *for*. Nisi tutor quid* pupillare 13
attigerit, quo casu etiamsi modicum sit, cessant partes cogentis, id est, eorum, qui solent cessantes cogere administrare. Videtur enim * gessisse, sive per se, sive per 14
alium attigerit, atque etiam gestu abstinens postquam semel gerere cœperit, postulatur, ut suspectus, l. *ita autem*, §. *gessisse*, & §. *quid si quis*, *ff de admin*. *tut*.

Secundo ampliatur, quod * etiam tutor teneatur, si 15
quid omiserit, vel cum possit, non acquisierit dolo, lata culpa, vel levi, l *quicquid*, & ibi gloss. C. *arbit*. *tutel*. Quam glossam ad hoc notabilem esse dicit Nic. Everard *in loc*. *legalib*. *loco*, *a pupillo*, *ad ecclesiam*, *num*. 6. vel si pecuniam pupillarem * in usus suos converterit, & 16
multo magis, si negaverit pecuniam pupillarem penes se esse. Quo casu victus de mendacio, pendet legitimas usuras, l. *tutor*, *qui repertorium*, §. *sed et si*, & *seq*. *ff*. *de admin*. *tut*. & Bald. *Novel*. 18. *vers*. *porro Iustinianus*. Nisi * negaverit se habere ad alendos pupillos, quo 17
casu pendet gravissimas usuras quo ad negata, *d*. *l*. *tutor*, §. *idem*: quia * hic magis delinquit, quia delinquit cir- 18
ca personam & vitam pupilli, quam si res male administraret; quia denegando alimenta, videtur necare pupillum, l. *vel necare*, *ff*. *de lib*. *agnos*. l. *si victum*, *ff*. *de re jud*. unde non mirum si gravius puniatur; Adeo, ut etiam eo casu * ad Præfectum urbi remittatur puni- 19
endus, l 3. §. *tutor*, *ff*. *de suspect*. *tut*. & ut suspectus removeatur, *d*. §. *tutor*. Cæterum, si * propter aliquam ju- 20
stam causam opinione sua falsus fuerit, eo casu etiam negatio sua fraudi ei non erit, *l*. *de ætate*, §. *si cum esset*, *ff*. *de interrog*. *act*.

Tertiò ampliatur, quod etiam * tutor teneatur, si 21
non adhibuerit eandem diligentiam in rebus pupilli, quam bonus paterfamilias in suis adhibuisset: Vel si non egerit nomine pupilli, ubi opus fuerit, & debitores pupilli exegerit: Si contutorem suspectum non fecerit, ubi debuerit; Si non defenderit pupillum, vel adul-

adultum: Si non ſolverit creditoribus minorũ: Si donaverit alicui rem pupilli: Si erogaverit, vel ſumptus fecerit, ubi non debuit: Si res tempore perituras, non diſtraxerit: Si pecuniam pupillarem non fœneravit, vel depoſuit ad honeſtum lucrum: Si pecuniã pupillarem non converterit in emptionem idoneorum prædiorum: Si non redemerit pecunia pupillari res pupilli aliis obligatas, cum expediret: Si adverſus ſeipſum non præſtiterit, quod adverſus alios præſtare debuiſſet: Si non ſubminiſtraverit alimenta pupillo: Si non curaverit pupillum liberaliter inſtitui: Si ædificia deformata non curaverit refici *l.lex qui tutores*, §. *ergo & domus*, C.*de admin.tut.* Si hereditatem damnoſam adierit, vel lucroſam repudiaverit: Si non coegerit heredem ut adiret, & reſtitueret: Si aliquid fecerit contra utilitatem pupilli, vel data occaſione non acquiſierit: Si non appellaverit, vel appellationem deſeruerit, *l.ſi bonam fidem*, C *de admin. tut.* Si aliquid * fecerit
22 contra præceptum patris pupilli, *l. tutor*, §. *uſque adeo*, *ff.de admin.tut.& tutelam*, C.*eod.de alienante contra formam teſtamento datam.* Et ſi fuerit * negligens in tuen-
23 do corpore, & ſalute pupilli vel furioſi, l.*conſ.ff.de cur. fur.* de quibus omnib. latè diximus, ſupra *c.* 32

24 Quartò ampliatur, quod etiam * is teneatur, qui pro tutore negotia geſſit, licet eſſe non poſſit, qui eandem fidem & diligentiam præſtare tenetur, quam tutor præſtaret, *l.qui pro tutore,ff.de eo qui pro tut.& l.* 1. C.
25 *eod.* Pro tutore * autem negotia gerere videtur, qui munere tutoris fungitur in re impuberis, ſive ſe putet tutorem eſſe, ſive non eſſe, fingit tamen eſſe *l.* 1. §. *pro tu-*
26 *tore, ff.de eo qui pro tut.* Proinde etſi * ſervus quaſi tutor egerit, D.Severus reſcripſit dandum in dominum utile judicium, *d.l.*1.§. *proinde, ff.de eo qui pro tut.* Adeo, ut
27 etiam * ante pubertatem agi poſſit tutelæ contra protutorem, detecto errore, quia tutor non eſt, *d. l.* 1. §.
28 *cum eo.* Et multo * magis dabitur contra eum, qui cum

tu-

tutor non esset, tamen compulsus gesserit tutelam, putans se tutorem, *d.l.* 1. *§. si quis tamen*. Sicuti etiam te-
netur * patronus, tutor liberti sui, *l. patronus, ff. de tutelis,* 29
atque etiam * mater, *ut Novell.* 155. Et pariter etiam 30
tutoris heres, quo ad impleta, quæ * fuere inchoata per 31
defunctum tutorem, *l. si tutoris, ff. de admin. tut. & l.* 4. *in princ. ff. de fidejuss. & mand. l. tutor, ff. de appell. & l. un. §. si tutor, ff. si pend. appell. mors.*

Quinto ampliatur, quod etiam * tutor in rebus pu- 32
pilli de dolo, lata & levi culpa tantùm teneatur, *l. contractus,* & ibi Dec. *num.* 32. *ff. de reg. jur. l. quicquid, C. arbit. tut. l. tutori. C. de neg. gest. l.* 3. *§. tutores, ff. de susp. tut.* Alex. *consil.* 45. *num.* 1. ponit regulam, *lib.* 1. *l. tutor, qui repertorium, §. competit, ff. de administr. tut.* Bart. *in l. quod Nerva, in* 10. *quæstione, ff. depos.* Ruin. ponit regulam, *consil.* 70. *num.* 3. *lib.* 4. Purpurat. *in l.* 1. *num.* 32. *C. de transact.* & Canonistæ, *in c. bona fides, extra depos.* Adeò, ut etiam * o- 33
mnis administrator rei alienæ, de levi culpa teneatur, secundum Dec. de curatore prodigo, *consil.* 274. *num.* 3. *d. l. tutori, C. de neg. gest.* Id quod * procedit etiam in 34
quocunque administratore, sive generali, sive particulari, sive privatum officium, sive publicum munus gerente; ex eo quod cum susceperit tale officium, scire debuerit, se suscipere curam rei alienæ, ad commodum alienum, atque ita se obligare ad custodiam, & gubernationem fidam & diligentem, & culpam à se exigendam, *l. etiam, §. licet, l. si constante, §. maritus, ff. sol. mat.* Nisi fuisset curator * bonorum, maxime invitus ex 35
causa factus, *arg. l.* 2. *in fin. ff. de curat. bon. dand. l. si fidejussor, §. si necessaria, ff. qui satisd. cog.* Quæ communis est, secundum Molin. *ad consuet. §.* 6. *gl.* 7. *n.* 9. sed contrarium tenet, *d. loco, num.* 10. ad quem Lectorem brevitatis causa remittimus.

Amplius etiam * tutor tenetur de levissima culpa, 36
quando promisit tenere bonum computum, & reddere rationem; *argum. l. si quando, in princ. ff. de legat.* 1. *c. si*

Papa,

Pap. de privileg. in 6. Unde dicit Bald. *in rubr. Cod. de contrah. empt. in 9. quæst.* quod in * contractibus, nullum
37 verbum debeat esse superfluum, & sequuntur Ruin. *consil. 89. num. 8. lib. 5. & consil. 108. lib. 1.* Cravet. *consil. 18.*
38 *num. 15.* ubi dicunt, hoc * etiam procedere in tutore non legitimo, qui non debeat esse melioris conditionis; cum contra eum omnia jura exclament, & maximè cum hoc fiat in favorem pupillorum, pro quibus facienda est interpretatio, ut per Dec. *consil 232. in fin.*
39 *num. 6.* Unde si debita * minoris ad tempus non solverit, ipse, & non minor erit constitutus in mora, secundum Jas. *in l. qui Romæ, §. coheredes, num. 14. ff. de verb.*
40 *oblig.* Quæ quidem * negligentia, quomodo sit articulanda, & probanda, tradit Menoch. *de recup poss. in 7. remed. quæst. 5. vers. quæro quintò, qualis esse debeat, num. 18.*
41 *& seq.* Maximè autem * tenetur de levissima culpa tutor, quando se obtulit, *l. 1. §. sæpè, ff. depos. c. 2. extr. depos.* ubi Abbas notat, per gloss. *in l. contractus, ff. de reg. jur.* & tradit Barr. *in d. l. quod Nerva, vers. 12. quæro*, quia contra affectantem est sinistra suspicio, *l. scire, §. final. ff. de tut. & curat. dat. ab his.*

42 Præterea quoque tutor * tenetur de levissima culpa, quando culpa præcessit casum, secundum Joan. Igneum, Gallum, olim Præsidem Rothomagiensem, doctissimum *in l. contractus, num. 27. ff. de reg. jur. per l. si pupillaris, C. de peric. tut. & l. negotium, C. de neg. gest.* Licet non ignorem multos esse, qui teneant tutorem nullatenus de levissima culpa teneri, inter quos est Bartol. & Alex. *in apostilla, ad d. l. quod Nerva,* & Aretin. *in §. actionum, Instit. de act. versic. 18.* & latius, *in §. suspectus autem, Instit. de*
43 *suspect. tut.* Idque ea * ratione, quod tutoris officium sit necessarium, non voluntarium, quos sequitur novissimè Hieron. Cagnol. vir sanè doctiss. *in d. l. contractus, num. 61.*

44 Denique quoque * tenetur tutor de casu fortuito, quando dolus vel culpa præcessit casum, *l. in rebus, in princ.*

princ.ff. commod.l.si ut certo, §.commodatum,ff. eod. & ibi gl.*l.si res,cum l.seq.C.de peric.tut.l.si res,*& ibi gl.*ff. de administ. tut.*

Amplius etiam tutor † tenetur ad lucrum cessans, 45
l.pupillorum, C. de administ. tut. & l.quicquid.C.arbit.tut. Maxime,quãdo ex re pupilli lucrum† provenerit,vel 46
occasione pupilli aliquid detur. Quò siquidem casu si impediatur lucrum per tutorẽ, tenebitur ad interesse pupillorum,actione tutelæ, vel actione injuriarum,*d.l.pupillorum,& d.l. quicquid.* Tutor quoque de dolo & lata† culpa tenetur,si ei relicta fuerit libera- 47
tio à reddẽdis rationibus,& factum legatum de omni eo,in quo contingeret illum condemnari ratione tutelæ, secundum communem opinionem, ut late tenent Pet.de Anchor.*consil.*117.Alexand.*consil.62.lib.*4.Angel.*consil.*180.Joan.de Annan.*cons.*8.Fulgos.*consil.*103. Jas.*in l. actione, de transact.* & hanc attestatur esse communẽ opinionẽ Dec.*consil.*179.*&* 192.Quæ communis opinio † maxime procedit, stante statuto, 48
quod tutor teneatur de dolo & lata culpa,non obstãte tali liberatione,& legato:quod statutum etiam intelligi debet,nõ solum de dolo,& lata culpa commissa in faciendo,sed etiam in omittẽdo;Maxime,quando † loquitur generaliter,quo casu etiam generaliter 49
debet intelligi,etsi major ratio militaret in uno casu, quam in alio,*l.1.§.quid autem,ff.de aleat.*& præcipue quando esset favorabile,ut evitentur fraudes,ut tradit Hier.Grat.*cons.23.n.11.& 12.lib.1.*

Verum prædicta non † procedunt primo in here- 50
dibus tutorum, qui tantum de lata culpa conveniri possunt,*l.1.& 2.& per tot. C. de hered. tut.* & tradit Dec.*in d.l.contractus,n.32.*& ibi Cagnol.*n.6.*

Secundo non procodunt † ubicunque relicta fuis- 51
set liberatio à redditione administrationis tutelę,quo casu non tenetur pro culpa,secundum Alexand.& ibi Molin.*cons.45.lib.1.l.si servus vetitus,*& ibi notat Bartolus

tolus & Angel. *ff. de legat. 1. & l. cũ tale*, §. 1. *ff. de condit.*
52 *& demonst.* qui ex hoc † concludit, quod si res minoris sint furto subtractæ, quod non teneatur tutor, etiamsi fuerit in levi culpa, si non probetur dolus eius, vel culpa lata, eo quod fuerit liberatus: Nisi tutor admi-
53 nistrauerit † propria authoritate ante decretam sibi administrationẽ, qui tenetur de mala administratione; quia melioris cõditionis esse non debet tutor delinquens, quam non delinquens, imo deterioris. Vnde
54 videmus quod † ille, qui non est tutor vere, si administrat negotia pupilli, obligetur perinde ac si tutor vere fuisset, *l. 1. & ibi notat. ff. De eo qui pro tut.*

55 Tertio † non procedunt, quando Tutor emisset prædia minus idonea, quo casu tantum latam culpam præstat Tutor, *l. Si Tutor*, §. *Competit.* vbi gl. & Bart. *ff. de administ. tut.*

56 Quarto, † & vltimo non procedunt, quando nomina debitorum eius negligentia minus idonea esse cœperint, quo casu tenetur solum de lata culpa, *l. 2.* vbi gl. & Dd. *C. arbit. tut.* de quo vide Decium, plura allegantem, *in l. periculum, ff. Si cert. pet.* & Barbat. *consil. vitim. lib.* 3. Socin. *consil. 2 lib. 1. & consil. 122. & consil. 132. lib. 2.*

57 Sexto † ampliatur regula, quod etiam tutor teneatur de damno dato in re alterius prouinciæ, nisi curauerit ibi dari alium tutorem, *l. Tutores*; §. *Rerum, & §. Patruus, ff. de administ. tut* quia simpliciter datus, cen-
58 setur ad † vniuersum patrimonium datus, §. *datus, Instit. de excus. tut. l. non solum*, §. *ei qui testamento, l. illud, l. propter litem, ff. de excus. tut.*

59 Septimo ampliatur regula, quod † etiam tutor teneatur de damno dato, quod pupillo postea obuenit, etiamsi ad id alius tutor datus fuerit, quia censentur coniunctim dati, *l. quoties*, §. *constat. ff. de administ. tut. l. cum furiosus*, §. *tali, C. de curat. furios. l. cum ob augmentum. C. In quibus caus. tut. haben.*

Octauo

Octauo ampliatur, quod † etiam tutor teneatur ex 60
die creationis, licet appellauerit, & eius appellatio
iniusta fuerit pronunciata, *l. tutor, l. tutores, §. tutor, ff. de administ. tut.* Quo† loco dicit Papinianus; heredem 61
quoq; tutoris postea victum, præteriti temporis currentis periculum, pendente appellatione, frustratorie
à tutore interposita, præstare, cum non videatur leuis
culpa, contra iuris authoritatem mandatum tutelæ
officium detrectare, *d. §. tutor.*

Nono ampliatur, quod etiam † tutor teneatur, si 62
antequam vere tutor esset, pro tutore negotia gessit,
post deinde cœpit vt tutor gerere, *l. 1. §. cum eo, vers. sed etsi, ff. de eo qui pro tut.*

Decimo ampliatur, quod etiam† tutor teneatur fi- 63
nita tutela, si non curauerit dari pupillo curatorem, *l. ita autem, §. si tutor, ff. de admin. tut.* Vel si post† finitam 64
tutelam, nondum restituta tutela, & instrumentis ad
causam pertinentib. cœptã litem nõ perfecerit, *d. l. ita autem, §. post completũ, & l. vn. C. vt caus. post pubert.* Nisi pupillus fuerit heres † tutoris, qui non tenetur cœ- 65
pta per tutorem perficere, sed tutor proprio nomine
negotiorum gestorum conuenietur, *l. qui aliena, §. tutoris, ff de neg. gest.* Idem quoque tutor, si post finem tutelæ † administrationem retinuerit, tenebitur quo ad 66
actus posteriores, prioribus cohærentes, *l. tutorem, in princ. ff. de administ. tut. l. si tutor, & l. si post pubertatẽ, ff. de tut. & rat. distr.* Sicuti etiam† idem tutor, si durante 67
tutela aliquid in se verterit ex re pupillari, eadẽ finita, soluere debebit similes vsuras atque ante soluisset,
donec obtulerit sortẽ, *l. Lucius, § quæsitũ, ff. de adm. tut.*

Vndecimo ampliatur, quod etiam † tutor tenetur, 68
si tutore absente, vel alias impedito, actor datus fuerit, quia censetur tutoris periculo datus, *l. tutorem, C. qui dar. tutor.*

Duodecimo ampliatur, quod † etiã tutor teneatur, 69
quoad ministrauerit negotia pupilli, licet in nullo

actu authoritatē suam interposuerit; quid enim prohibet ita patrimonium pupilli cōpositum esse, ut nihil gerere necesse sit, in quo tutoris authoritas interponi debeat, *l. qui tutor, ff. de admin. tut.*

70 Decimo tertio ampliatur, quod † etiam teneatur tutor tutelæ actione, qui non gessit per se, sed per alium: ut quia alteri mandavit gerendam tutelam, gestaque fuerit ab eo, cui mandatum fuit, *l. ita autem, §. quod si quis, ff. de administ. tut.* Vel si alium substituerit, *l. curator, C. qui dar. tut.*

71 Decimo quarto ampliatur, quod † etiam duobus existentibus tutoribus, si eo nomine cum uno tutore actum fuerit, alter nō liberetur, *l. qui tutor, in fi. ff. de adm. tut. l. convēto, ff. de tut. & rat. dist.* Etiāsi tutor con-
72 vētus † absolutus fuerit, vel per dolū, vel quia nulliter actū, idq; nondum finita tutela, *l. Lucius, §. tutelæ, ff. de*
73 *admin. tut. & l. nisi, ff. de tut. & rat. distr.* Vel si ex † duo-
74 bus tutoribus cum altero quis transegisset. Etiamsi † transactum esset ob dolum communē; talis enim trāsactio nihil alteri proderit: nec immerito, cum unusquisque doli sui pœnam sufferre debeat, *l. qui tutor.* & ibi gl. *ff. de administ. tut. l. si ex duob. ff. de tutel. & rat.*
75 *distr.* Nisi actum † vel transactum, & totum exactum, vel solutum fuisset: quo casu alter tutor in totum liberatur, *d. l. qui tutor,* & ibi gl. *in verbis, non liberabitur, & d. l. si ex duobus.* quia, inquit, sufficit unum satisfacere.
76 Vel nisi † pupillus pubes factus, alterum ex tutoribus eo nomine, authoritate curatoris liberaverit, quo casu alterum improbe conaretur interpellare, *l. si. pupillus, ff. de administ. tut.*

77 Decimo quinto ampliatur, quod † etiam teneatur curator, licet adultus major factus debitorem suum procuratorem constituerit, quia eo ipso non censetur liberare curatorem, *l. Lucius, in prin. ff. de admin. tut.*

78 Decimo sexto ampliatur, quod † etiam actio tutelæ directa cōpetat heredibus pupilli, & similib. personis,

sonis, *l.1.§.hanc actionem, 1.& §.fin.ff.de tutel.& rat. dist.* Verum non datur † heredibus pupilli, cum privilegio pupilli, quod in personalibus cæteris creditoribus præferatur; non enim causæ, sed personæ succurritur, quæ meruit præcipuum favorem, *l.ex pluribus, ff. de admin. st. tut.* Nec † etiam datur heredi minori viginti quinque annis, sine curatore agenti, *l. de iis, C. de administ. tut.* 79 80

Decimo septimo ampliatur, quod etiã † hæc actio tutelę directa detur adversus heredes tutoris, *l.tutela, C.arbit.tut.l.1.§.hanc actionẽ.ff.de tut.& rat.distr.* Etiã de † nõ gesto, vel neglecto; nã & cessationis ratio reddẽda est, *l.pater vester, cũ duab.ll.seq.C.de hered.tut.* Maxime, quando heres † perseveraverit gerere negotia, *l.cũ ostendimus, ff.de fidejuss.nomin.& hered.tut.& curat.* Adeo, ut † etiam præstent usuras pecuniæ, quæ in arca est, donec tutelam restituerint, *l.tutor, qui repertorium, §.pecunia, qua in arca, ff.de administ.tut.& d.l.cũ ostẽdimus, vers.quam in arca invenit.* Amplius etiam, si heres executus † fuerit, quæ tutor inchoaverit, eo nomine quoq; tenebitur, *l.si tutoris, ff.de admin.tut.& d.l.cum ostẽdimus, vers.vel eam pecuniã, quã tutor stipulatus fuerat, exegerit.* Et multo † magis tenetur heres tutoris proprio dolo, *d.l.cum ostendimus, vers.apparet enim.* 81 82 83 84 85 86

Verum hæc ampliatio † non procedit primo in actione tutelæ de rationibus distrahendis; quæ in heredem cæterosque successores non datur; quia pœnalis est, *l.§.hanc actionem, 2.ff.de tut.& rat.dist.* 87

Secundo non † procedit, quia heres nõ tenetur de propria negligentia, sive levi culpa, *d.l.cum ostendimus,* & ibi gl. *verbo, negligentia, l. non similiter, ff.de Magistrat.con.* 88

Tertio non procedit, quia † ex persona defuncti non tenentur de levi culpa, sed tantum de dolo, & lata culpa, *d.l.nõ similiter,* & ibi gl.*verb.negligẽtia, & l.1.* & ibi gl.*verb.nõ oportet, C.de hered.tut.* Nisi lis fuisset inchoa- 89

non utique testato eum conveniri, sed satis est, si citra testationem undecumque cognoverit, *l. ita autem, in fin.*
6 *ff. de adminiſt. tut.* Idem quoque * dicendum erit in curatore cessante, vel negligente convenire tutores, finita tutela, *l. tutor, qui repertorium, §. pecuniæ, quæ in arca, & l. Æ-*
7 *milius, ff. de adminiſt. tut.* Qui etiam * petere & instare debet, ut sibi decernatur administratio, alioqui suo periculo cessat, *d. l. ita autem, in fin. ff. de admin. tut.* & notat Bart. *in l. legitimos, in princ. ff. de adminiſt. tut.* Bald. *in l. si tutor, in princ. C. in quib. cauſ. in integr. reſtit. non eſt neceſſ.* Fulgos. *conſil. 51. & conſil. 149.* & Angel. *conſil. 103.* Sed
8 sciendum est, eum * qui non gessit, non teneri actione tutelæ directa, sed tantum utili actione conveniendum esse; quia suo periculo cessavit, *l. non quaſi, §. illud, ff. rem*
9 *pupill. ſalvam for.* Amplius * etiam tutor ante confectionem inventarii, vel decretum tenetur omnia facere, quæ non admittunt dilationem, ut distrahere res tempore perituras, alias suo periculo cessat, atque etiam omnia ea facere, quæ concernunt commodum pupilli; aliàs tenetur; *l. fin. C. de tut. qui non ſatiſd.* & Bart.
10 *in l. qui duos, ff. de reb. dub.* Adeò, ut etiam * quo ad earum rerum distractionem, quæ dilationem non admittunt, tutor possit contemnere voluntatem defuncti, *l. quidam decedens, §. uſque adeò, ff. de admin. tut.* Nec excu-
* setur, si contutores differentes, vel se excusare volentes, expectaverit, *l. tutor, qui repertorium, §. ſi tutor, verſ. quid*
11 *ſi contutores, ff. de adminiſt. tut.* Et si omnes * se excusant, vel quidam, aliis absentibus interim datur temporarius tutor, quis tutela fungatur, si tutoric autoritas sit necessaria, aliàs curator, *l. 2. ff. de tut. & cur. dat. ab his. l. cum in una, §. 1. ff. de app.*

12 Ampliatur primò, quod tutor * cessans gerere vel administrare, extra ordinem, ad hoc cogi possit officio judicis, prævio scilicet juramento, satisdatione & confectione inventarii, *l. 1. &* ibi gloſſ. *verb. extra ordinem & effectum creationis, ff. de adminiſtr. tut. & l. non quaſi,*

si, §. illud, ff. rem pupill. sal. for. Nisi tutor quid* pupillare 13 attigerit, quo casu etiamsi modicum sit, cessant partes cogentis, id est, eorum, qui solent cessantes cogere administrare. Videtur enim * gessisse, sive per se, sive per 14 alium attigerit, atque etiam gestu abstinens postquam semel gerere cœperit, postulatur, ut suspectus, l. *ita autem, §. gessisse, &* §. *quid si quis, ff de admin. tut.*

Secundo ampliatur, quod * etiam tutor teneatur, si 15 quid omiserit, vel cum possit, non acquisierit dolo, lata culpa, vel levi, l. *quicquid,* & ibi gloss. C. *arbit. tutel.* Quam glossam ad hoc notabilem esse dicit Nic. Everard *in loc. legalib. loco, a pupillo, ad ecclesiam, num. 6.* vel si pecuniam pupillarem * in usus suos converterit, & 16 multo magis, si negaverit pecuniam pupillarem penes se esse. Quo casu victus de mendacio, pendet legitimas usuras, l. *tutor, qui repertorium, §. sed et si, & seq. ff. de admin. tut.* & Bald. *Novel.* 18. *vers. porro Iustinianus.* Nisi * negaverit se habere ad alendos pupillos, quo 17 casu pendet gravissimas usuras quo ad negata, *d. l. tutor, §. idem*: quia * hic magis delinquit, quia delinquit cir- 18 ca personam & vitam pupilli, quam si res male administraret; quia denegando alimenta, videtur necare pupillum, l. *vel necare, ff. de lib. agnos.* l. *si victum, ff. de re jud.* unde non mirum si gravius puniatur; Adeo, ut etiam eo casu * ad Præfectum urbi remittatur puni- 19 endus, l. 3. §. *tutor, ff. de suspect. tut.* & ut suspectus removeatur, *d. §. tutor.* Cæterum, si * propter aliquam ju- 20 stam causam opinione sua falsus fuerit, eo casu etiam negatio sua fraudi ei non erit, *l. de ætate, §. si cum esset, ff. de interrog. act.*

Tertiò ampliatur, quod etiam * tutor teneatur, si 21 non adhibuerit eandem diligentiam in rebus pupilli, quam bonus pater familias in suis adhibuisset: Vel si non egerit nomine pupilli, ubi opus fuerit, & debitores pupilli exegerit: Si contutorem suspectum non fecerit, ubi debuerit; Si non defenderit pupillum, vel

adul-

tutor non esset, tamen compulsus gesserit tutelam, putans se tutorem, *d.l. 1. §. si quis tamen*. Sicuti etiam tenetur * patronus, tutor liberti sui, *l. patronus, ff. de tutelis*, 29
atque etiam * mater, *ut Novell.* 155. Et pariter etiam 30
tutoris heres, quo ad impleta, quæ * fuere inchoata per 31
defunctum tutorem, *l. si tutoris, ff. de admin. tut. & l. 4. in princ. ff. de fidejuss. & mand. l. tutor, ff. de appell. & l. un. §. si tutor, ff. si pend. appell. mors.*

Quinto ampliatur, quod etiam * tutor in rebus pu- 32
pilli de dolo, lata & levi culpa tantùm teneatur, *l. contractus*, & ibi Dec. *num.* 32. *ff. de reg. jur. l. quicquid, C. arbit. tut. l. tutori. C. de neg. gest. l. 3. §. tutores, ff. de susp. tut.* Alex. *consil.* 45 *num.* 1. ponit regulam, *lib.* 1. *l. tutor, qui repertorium, §. competit, ff. de administr. tut.* Bart. *in l. quod Nerva, in* 10 *quæstione, ff. depos.* Ruin. ponit regulam, *consil.* 70. *num.* 3. *lib.* 4. Purpurat. *in l. 1. num.* 32. *C. de transact.* & Canonistæ, *in c. bona fides, extra depos.* Adeò, ut etiam * o- 33
mnis administrator rei alienæ, de levi culpa teneatur, secundum Dec. de curatore prodigo, *consil.* 274 *num.* 3. *d. l. tutori, C. de neg. gest.* Id quod * procedit etiam in 34
quocunque administratore, sive genenerali, sive particulari, sive privatum officium, sive publicum munus gerente; ex eo quod cum susceperit tale officium, scire debuerit, se suscipere curam rei alienæ, ad commodum alienum, atque ita se obligare ad custodiam, & gubernationem fidam & diligentem, & culpam à se exigendam, *l. etiam, §. licet, l. si constante, §. maritus, ff. sol. mat.* Nisi fuisset curator * bonorum, maximè invitus ex 35
causa factus, *arg. l. 2. in fin. ff. de curat. bon. dand. l. si fidejussor, §. si necessaria, ff. qui satisd. cog.* Quæ communis est, secundum Molin. *ad consuet. §. 6. gl. 7. n. 9.* sed contrarium tenet, *d. loco, num.* 10. ad quem Lectorem brevitatis causa remittimus.

Amplius etiam * tutor tenetur de levissima culpa, 36
quando promisit tenere bonum computum, & reddere rationem; *argum. l. si quando, in princ. ff. de legat. 1. c. si*

Papa,

Pap. de privileg. in 6. Unde dicit Bald. *in rubr. Cod. de contrah. empt. in 9. quæst.* quod in * contractibus, nullum
37 verbum debeat esse superfluum, & sequuntur Ruin. *consil. 89. num. 8. lib. 5. & consil. 108. lib. 1.* Cravet. *consil. 18.*
38 *num. 15.* ubi dicunt, hoc * etiam procedere in tutore non legitimo, qui non debeat esse melioris conditionis; cum contra eum omnia jura exclament, & maximè cum hoc fiat in favorem pupillorum, pro quibus facienda est interpretatio, ut per Dec. *consil 252. in fin.*
39 *num. 6.* Unde si debita * minoris ad tempus non solverit, ipse, & non minor erit constitutus in mora, secundum Jas. *in l. qui Romæ, §. coheredes, num. 14. ff. de verb.*
40 *oblig.* Quæ quidem * negligentia, quomodo sit articulanda, & probanda, tradit Menoch. *de recup poss. in 7. remed. quæst. 5. vers. quæro quintò, qualis esse debeat, num. 18.*
41 *& seq.* Maximè autem * tenetur de levissima culpa tutor, quando se obtulit, *l. 1. §. sæpè, ff. depos. c. 2. extr. depos.* ubi Abbas notat, per gloss. *in l. contractus, ff. de reg. jur.* & tradit Bart. *in d. l. quod Nerva, vers. 12. quæro*, quia contra affectantem est sinistra suspicio, *l. scire, §. final. ff. de tut. & curat. dat. ab his.*

42 Præterea quoque tutor * tenetur de levissima culpa, quando culpa præcessit casum, secundum Joan. Igneum, Gallum, olim Præsidem Rothomagiensem, doctissimum *in l. contractus, num. 27. ff. de reg. jur. per l. si pupillaris, C. de peric. tut. & l. negotium, C. de neg. gest.* Licet non ignorem multos esse, qui teneant tutorem nullatenus de levissima culpa teneri, inter quos est Bartol. & Alex. *in apostilla, ad d. l. quod Nervæ,* & Aretin. *in §. actionum, Instit. de act. versic. 18.* & latius, *in §. suspectus autem, Instit. de*
43 *suspect. tut.* Idque ea * ratione, quod tutoris officium sit necessarium, non voluntarium, quos sequitur novissimè Hieron. Cagnol. vir sanè doctiss. *in d. l. contractus, num. 61.*

44 Denique quoque * tenetur tutor de casu fortuito, quando dolus vel culpa præcessit casum, *l. in rebus, in princ.*

princ.ff. commod.l.si ut certo, §.commodatum,ff. eod. & ibi gl.*l.si res,cum l.seq.C.de peric.tut.l.si res*,& ibi gl.*ff. de administ. tut.*

Amplius etiam tutor † tenetur ad lucrum cessans, 45
l.pupillorum,C.de administ.tut.& l.quicquid.C.arbit.tut.
Maxime,quādo ex re pupilli lucrum† provenerit,vel 46
occasione pupilli aliquid detur. Quò siquidem casu si impediatur lucrum per tutorē, tenebitur ad interesse pupillorum,actione tutelæ, vel actione injuriarum,*d.l.pupillorum,& d.l. quicquid.* Tutor quoque de dolo & lata† culpa tenetur,si ei relicta fuerit libera- 47
tio à reddēdis rationibus,& factum legatum de omni eo,in quo contingeret illum condemnari ratione tutelæ, secundum communem opinionem, ut late tenent Pet.de Anchor.*consil.*117.Alexand.*consil.62.lib.*4.Angel.*consil.*180.Joan.de Annan.*cons.*8.Fulgos.*consil.*103. Jas.*in l. actione, de transact.* & hanc attestatur esse communē opinionē Dec.*consil.*179.*&* 192.Quæ communis opinio † maxime procedit, stante statuto, 48
quod tutor teneatur de dolo & lata culpa,non obstāte tali liberatione,& legato:quod statutum etiam intelligi debet,nō solum de dolo,& lata culpa commissa in faciendo,sed etiam in omittēdo;Maxime,quando † loquitur generaliter,quo casu etiam generaliter 49
debet intelligi,etsi major ratio militaret in uno casu, quam in alio,*l.1.§.quid autem,ff.de aleat.*& præcipue quando esset favorabile,ut evitentur fraudes,ut tradit Hier.Grat.*cons.23.n.11.& 12.lib.1.*

Verum prædicta non † procedunt primo in here- 50
dibus tutorum, qui tantum de lata culpa conveniri possunt,*l.1.& 2.& per tot.C.de hered.tut.* & tradit Dec.*in d.l.contractus,n.32.*& ibi Cagnol.*n.6.*

Secundo non procodunt † ubicunque relicta fuis- 51
set liberatio à redditione administrationis tutelę,quo casu non tenetur pro culpa,secundum Alexand.& ibi Molin.*cons.45.lib.1.l.si servus vetitus*,& ibi notat Bartolus

tolus & Angel. *ff. de legat. 1. & l. cũ tale*, §. 1. *ff. de condit.*
52 *& demonst.* qui ex hoc † concludit, quod si res minoris sint furto subtractæ, quod non teneatur tutor, etiamsi fuerit in levi culpa, si non probetur dolus eius, vel culpa lata, eo quod fuerit liberatus: Nisi tutor admi-
53 nistrauerit † propria authoritate ante decretam sibi administrationẽ, qui tenetur de mala administratione; quia melioris cõditionis esse non debet tutor delinquens, quam non delinquens, imo deterioris. Vnde
54 videmus quod † ille, qui non est tutor vere, si administrat negotia pupilli, obligetur perinde ac si tutor vere fuisset, *l. 1. & ibi notat. ff. De eo qui pro tut.*

55 Tertio † non procedunt, quando Tutor emisset prædia minus idonea, quo casu tantum latam culpam præstat Tutor, *l. Si Tutor*, §. *Competit.* vbi gl. & Bart *ff. de administ. tut.*

56 Quarto, † & vltimo non procedunt, quando nomina debitorum eius negligentia minus idonea esse cœperint, quo casu tenetur solum de lata culpa, *l. 2.* vbi gl. & Dd. *C. arbit. tut.* de quo vide Decium, plura allegantem, *in l. periculum, ff. Si cert. pet.* & Barbat. *consil. vltim. lib.* 3. Socin. *consil.* 2 *lib.* 1. *& consil.* 122. *& consil.* 132. *lib.* 2.

57 Sexto † ampliatur regula, quod etiam tutor teneatur de damno dato in re alterius prouinciæ, nisi curauerit ibi dari alium tutorem, *l. Tutores*; §. *Rerum, &* §. *Patruus, ff. de administ. tut* quia simpliciter datus, cen-
58 setur ad † vniuersum patrimonium datus, §. *datus, Instit. de excus. tut l. non solum*, §. *ei qui testamento, l. illud, l. propter litem, ff. de excus. tut.*

59 Septimo ampliatur regula, quod † etiam tutor teneatur de damno dato, quod pupillo postea obuenit, etiamsi ad id alius tutor datus fuerit, quia censentur coniunctim dati, *l. quoties*, §. *constat. ff. de administ. tut. l. cum furiosus*, §. *tali, C. de curat. furios. l. cum ob augmentum. C. In quibus caus. tut. haben.*

Octauo

Octauo ampliatur,quod † etiam tutor teneatur ex 60
die creationis, licet appellauerit, & eius appellatio
iniusta fuerit pronunciata, *l. tutor,l. tutores,§. tutor,ff. de administ.tut.* Quo † loco dicit Papinianus; heredem 61
quoq; tutoris postea victum,præteriti temporis currentis periculum,pendente appellatione,frustratorie à tutore interposita,præstare,cum non videatur leuis culpa, contra iuris authoritatem mandatum tutelæ officium detrectare, *d. §. tutor.*

Nono ampliatur, quod etiam † tutor teneatur, si 62
antequam vere tutor esset,pro tutore negotia gessit, post deinde cœpit vt tutor gerere, *l.1.§. cum eo, vers. sed etsi, ff. de eo qui pro tut.*

Decimo ampliatur, quod etiam † tutor teneatur fi- 63
nita tutela,si non curauerit dari pupillo curatorem,*l. ita autem,§.si tutor,ff.de admin.tut.* Vel si post † finitam 64
tutelam, nondum restituta tutela, & instrumentis ad causam pertinentib.cœptã litem nõ perfecerit,*d.l.ita autem,§.post completũ,& l.vn.C.vt caus.post pubert.* Nisi pupillus fuerit heres † tutoris,qui non tenetur cœ- 65
pta per tutorem perficere, sed tutor proprio nomine negotiorum gestorum conuenietur, *l. qui aliena,§.tutoris,ff de neg.gest.* Idem quoque tutor,si post finem tutelæ † administrationem retinuerit,tenebitur quo ad 66
actus posteriores,prioribus cohærentes,*l. tutorem, in princ.ff.de administ.tut.l.si tutor,& l.si post pubertatẽ,ff. de tut.& rat.distr.* Sicuti etiam † idem tutor,si durante 67
tutela aliquid in se verterit ex re pupillari, eadẽ finita,soluere debebit similes vsuras atque ante soluisset, donec obtulerit sortẽ,*l.Lucius,§.quæsitũ,ff.de adm.tut.*

Vndecimo ampliatur,quod etiam † tutor tenetur, 68
si tutore absente,vel alias impedito,actor datus fuerit,quia censetur tutoris periculo datus,*l tutorem, C. qui dar. tutor.*

Duodecimo ampliatur,quod † etiã tutor teneatur, 69
quoad ministrauerit negotia pupilli, licet in nullo

actu authoritatẽ ſuam interpoſuerit; quid enim prohibet ita patrimonium pupilli cõpoſitum eſſe,ut nihil gerere neceſſe ſit,in quo tutoris authoritas interponi debeat, *l. qui tutor, ff. de admin. tut.*

70 Decimo tertio ampliatur, quod † etiam teneatur tutor tutelæ actione,qui non geſſit per ſe, ſed per aliũm:ut quia alteri mandavit gerendam tutelam,geſtaque fuerit ab eo,cui mandatum fuit,*l. ita autem, §. quod ſi quis, ff. de adminiſt. tut.* Vel ſi alium ſubſtituerit,*l. curator, C. qui dar. tut.*

71 Decimo quarto ampliatur, quod † etiam duobus exiſtentibus tutoribus,ſi eo nomine cum uno tutore actum fuerit, alter nõ liberetur, *l. qui tutor, in fi. ff. de adm. tut. l. convẽto, ff. de tut. & rat. diſt.* Etiãſi tutor con-
72 vẽtus † abſolutus fuerit,vel per dolũ,vel quia nulliter actũ,idq; nondum finita tutela,*l. Lucius, §. tutelæ, ff. de*
73 *admin. tut. & l. niſi, ff. de tut. & rat. diſtr.* Vel ſi ex † duo-
74 bus tutoribus cum altero quis tranſegiſſet. Etiamſi † tranſactum eſſet ob dolum communẽ;talis enim trãſactio nihil alteri proderit:nec immerito, cum unuſquiſque doli ſui pœnam ſufferre debeat,*l. qui tutor.* & ibi gl. *ff. de adminiſt. tut. l. ſi ex duob. ff. de tutel. & rat.*
75 *diſtr.* Niſi actum † vel tranſactum,& totum exactum, vel ſolutum fuiſſet:quo caſu alter tutor in totum liberatur, *d. l. qui tutor,* & ibi gl. *in verbis, non liberabitur, & d. l. ſi ex duobus.* quia, inquit, ſufficit unum ſatisfacere.
76 Vel niſi † pupillus pubes factus,alterum ex tutoribus eo nomine, authoritate curatoris liberaverit, quo caſu alterum improbe conaretur interpellare,*l. ſi. pupillus, ff. de adminiſt. tut.*

77 Decimo quinto ampliatur, quod † etiam teneatur curator, licet adultus major factus debitorem ſuum procuratorem conſtituerit,quia eo ipſo non cenſetur liberare curatorem,*l. Lucius, in prin. ff. de admin. tut.*

78 Decimo ſexto ampliatur,quod † etiam actio tutelæ directa cõpetat heredibus pupilli, & ſimilib. perſonis,

ſonis, *l.* 1. §. *hanc actionem*, 1. *&* §. *fin. ff. de tutel. & rat. diſt.* Verum non datur † heredibus pupilli, cum pri- 79
vilegio pupilli, quod in perſonalibus cæteris credito-
ribus præferatur; non enim cauſæ, ſed perſonæ ſuc-
curritur, quæ meruit præcipuum favorem, *l. ex plu-
ribus, ff. de adminiſt. tut.* Nec † etiam datur heredi 80
minori viginti quinque annis, ſine curatore agenti, *l.
de iis, C. de adminiſt. tut.*

Decimo ſeptimo ampliatur, quod etiã † hæc actio 81
tutelę directa detur adverſus heredes tutoris, *l. tutela,
C. arbit. tut. l.* 1. §. *hanc actionẽ, ff. de tut. & rat. diſtr.* Etiã
de † nõ geſto, vel neglecto; nã & ceſſationis ratio red- 82
dẽda eſt, *l. pater veſter, cũ duab. ll. ſeq. C. de hered. tut.* Ma-
xime, quando heres † perſeveraverit gerere negotia, 83
l. cũ oſtendimus, ff. de fidejuſſ. nomin. & hered. tut. & curat.
Adeo, ut † etiam præſtent uſuras pecuniæ, quæ in arca 84
eſt, donec tutelam reſtituerint, *l. tutor, qui repertorium,
§. pecuniæ, quæ in arca, ff. de adminiſt. tut. & d. l. cũ oſtẽdi-
mus, verſ. quam in arca invenit.* Amplius etiam, ſi heres
executus † fuerit, quæ tutor inchoaverit, eo nomine 85
quoq; tenebitur, *l. ſi tutoris, ff. de admin. tut. & d. l. cum
oſtẽdimus, verſ. vel eam pecuniã, quã tutor ſtipulatus fue-
rat, exegerit.* Et multo † magis tenetur heres tutoris 86
proprio dolo, *d. l. cum oſtendimus, verſ. apparet enim.*

Verum hæc ampliatio † non procedit primo in a- 87
ctione tutelæ de rationibus diſtrahendis; quæ in he-
redem cæteroſque ſucceſſores non datur; quia pœna-
lis eſt, *l.* §. *hanc actionem*, 2. *ff. de tut. & rat. diſt.*

Secundo non † procedit, quia heres nõ tenetur de 88
propria negligentia, ſive levi culpa, *d. l. cum oſtendi-
mus*, & ibi gl. *verbo, negligentia, l. non ſimiliter, ff. de
Magiſtrat. con.*

Tertio non procedit, quia † ex perſona defuncti 89
non tenentur de levi culpa, ſed tantum de dolo, & la-
ta culpa, *d. l. nõ ſimiliter*, & ibi gl. *verb. negligẽtia, & l.* 1.
& ibi gl. *verb. nõ oportet, C. de hered. tut.* Niſi lis fuiſſet

 incho-

90 inchoata cum † tutore, vel ex damno pupilli lucrum captauerint, vel aliquid gratiæ præstitũ fuerit: ut quia potuit aliquid acquirere pupillo, & alii permisit, *l.* 1. & ibi gl. *verbo, præstitum, C. de hered. tut.*

91 Quarto non procedit, quando † tutor non jure datus, se non immiscuisset: quo casu culpam, & dolum heres ejus præstare non debet, *l. heres, ff. de fidejuss. mandat. & hered. tut. & cur.*

92 Quinto non procedit, quia † unus heres non tenetur ex persona sua, si non exegit heredem alterius, qui fuit solvendo, tempore finitæ tutelæ, *l. tutores, §. tutorib. ff. de administ. tut.*

93 Decimo octavo † ampliatur regula, quod omnes, & singuli tutores teneãtur in solidũ, *l.* 1. *C. de transact. l. Divus, l. tres tutores, in princ. ff. de admin. tut. l.* 2. *C. de diuid. tut. l.* 1. *§. nunc tractemus, ff. de tut. & rat. distr.* & optime Cujac. *de muner & Magist. tit.* 36. *lib.* 11. *Cod.* Id-
94 que quatuor † rationibus, quarũ prima est, quod quilibet tutor habeat potestatem in solidum administrandi regulariter, etiamsi essent mille, ideo eorũ obligatio est individua, *l.* 1. *C. si ex plurib. tut.* & declarat Bart. *in l* 1. *§. si plures, ff. de exercit. act. vers. ut igitur liqueat*, Angel. *in §. actionum; in materia actionis tutelæ. Instit. de act.*
95 Secunda ratio est, quod tutela † ipsa individua sit, etiãsi à testatore, vel judice divisio fiat, *l. inter tutores, ff. de admin. tut.* & ibi Bart. qui declarat etiam quos effectus pariat hujusmodi divisio à tutoribus facta. Tertia ra-
96 tio † est, quod unius factum imputetur collegæ, qui potuit, & debuit suspectum facere, vel satis petere, *l. etiam contutoris, ff. de admin. tut. l.* 2. *C. de usur. pupill. l. cum interdictæ, §.* 1. *C arbit. tut.* Quarta ratio est, ut magis consultum foret pupillis, propter majorem exigentiam & facilitatem, & quod ei debebat, ut tradit Ronchegall. *in l.* 9. *num.* 218. *de duob. reis.*

97. Quæ ampliatio procedit primo, etiam † in Commissariis deputatis per Judicẽ administrationi rei, seu rerum

rerum præhensarum: quia habent munus authoritate publicum, licet utilitate privatum, & singuli possunt agere, & gerere in solidũ, *l. 2. in fin. cum l. seq. ff de curat. bon. dand.* Nisi in † ipsa commissione esset divisa 98
administratio, vel aliter cautum, *d. l. 2. § si plures.*

Secundo etiam † procedit in Commissariis deputa- 99
tis, non authoritate publica, sed privata, cum potestate administrandi in solidum, vel si ex qualitate rei, vel aliis circumstãtiis appareat, talem potestatẽ eis fuisse datam, quamvis ea in commissione non fuerit expressa, ut tradit Bart *in l. si plures, ff. de curat. bon. dand.* & *in l. 1. §. sed si duo, ff. depos.*

Tertio procedit, quod † etiam unus ex his Com- 100
missariis conventus, non possit opponere beneficium ordinis, excussionis, vel divisionis, quæ nõ habent locũ in hoc casu, ut est textus *in d. l. 2. in fin.* & tradit Aretin *cons. 29.* Nisi † invitus quis per superiorem con- 101
stitutus fuerit una cum alio, qui solus gessit. Quo quidem casu is, qui solus gessit prius urgeri, & excuti debebit, & alius qui non gessit, tenebitur tantũ in subsidium, ut tradit gl. *in d. l. 2. verbo, veriorem.* Et si ille, qui
non † gessit & de socio gerente confidat pro rationi- 102
bus reddendis, & reliquis solvendis; forte jam captus, & incarceratus fuerit, triplici via juris succurri poterit; Primo satisfaciendo actori, mediante cessione actionũ, & sic statim liberabitur, & dictũ socium, cessis actionibus, per incarcerationem personæ, velo levato, urgebit & cõpellet, sicut fieri potuisset à domino. Secundo summando, & requirendo eum, qui administravit ad reddendas rationes, vel se exonerandũ, ad quod poterit habere brevem dilationem, sine alia retardatione processus: Et poterit ad hoc corã eodem judice, & per eandem viam & capturã personæ, per quam cõpellitur, urgere socium, qui solidum administravit *arg. l. 2 C. ubi caus. fiscal.* Et hoc judicis officio, etiã sine cessione actionũ actoris, etiã cessãte cautio-

 ne,

ne, qua administrans specialiter obligatus fuit non gerenti, ad omne onus rationis reddendæ, eumque exonerandum & indemnem reddendum, prout solent sibi cavere, qui omnem administrationem sociis relinquunt. Tertio ex æquitate, *l. unde quæritur, ff. cõmod.* si offerat actori, & requirat illum qui gessit, suo periculo, & impensis urgeri & compelli, & ad hoc offerat, & subministret impensas. Hoc enim remedium debet admitti, & habet locum, etiam ubi cessat beneficium ordinis, secundum Bart. & Bald. *in d. l. unde quæritur.* Castrens. *in l. sed & Julianus, ff. ad Maced. & in l. si pro patre, in fin. ff. de in rem verso.* Dummodo id fiat cũ securitate actoris, & sine aliquo ejus incõmodo: Unde is qui non gessit, hoc prætextu, non liberabitur à carcere, nisi alter qui gessit, sit solvendo, & sit captus, vel cœperit, quod rationum redditio exposcit facere, ita ut æque plene sit consultum actori.

103 Quarto procedit † decima octava ampliatio regulæ principalis, etiam quo ad eos, qui vere tutores vel actores non sunt, putant tamen, licet falso, se esse tutores, & ita administrant bona alicujus pupilli, qui vice mutua periculum præstare coguntur, cum officium sponte citra juris adminiculum intulerint, *l. tutores, § curatores, 2. ff. de admin. tut.*

104 Quinto procedit etiam † in pluribus actoribus, ab uno vel pluribus tutoribus constitutis, *argum. l. ex facto, in fin. ff de neg. gest.* ut tradit Ronchegall. *in d. l. 9. nu. 215. & seq. de duob. reis.*

105 Sexto procedit maxime, quod, licet † tutores administraverint simul, vel non administraverint, æque teneantur in solidum, sive inter se diviserint administrationẽ, & exercitium tutelæ, sine non, *l. 2. C. de divid. tut. & l. 1. §. nunc tractemus, ff. de tut. & rat. dist.* gloss. Cynus, Joan. Faber, Bart. Bald. Angel. Alberic. Salic.
106 & Jason communiter † sequuntur, *in l. 1. C. de transact.*
107 Adeo, ut etiam † hoc casu non habeant beneficium ordi-

ordinis : ſive tales tutores adminiſtraverint cũ dolo, ſive abque dolo : quia carentia doli non parit hujuſmodi beneficiũ ordinis, ut dicit Bart. *in l. 1. C. de transact.* Etiamſi aliqui † ſine dolo, vel culpa adminiſtrave- 108
rint, aliqui cum dolo: quia carentes dolo non poſſunt excipere, ut prius doloſi excutiantur, niſi peterẽt doloſos, prius excuti ſuo periculo ; quo caſu exceptio ordinis competit; maxime quando illi, qui culpa carent, oſtenderent probationibus, quod unius, quem excuti poſtulant, culpa, vel dolo tantum, damnum evenerit; atque ita intelligi debet dictũ Pauli de Caſt. *in l. 1.* & ibi Alexand. *C. de trãsact.* Ut in pluribus reis, ad quorum alterum tota pecunia pervenit, juxta *l. unde quæritur, ff. commod.* & tradit Bartol. *in l. 3. §. 1. in 7. quæſt. ff. de duob. reis.* Et hoc † procedit, etiamſi diviſio 109
adminiſtrationis tutelæ ab ipſis tutoribus vel curatoribus facta fuiſſet, *l. 2. C. de divid. tutel. l. duo tutores, ff. de Magiſtr. conven.* Quia diviſio tutelæ non juris, ſed juriſdictionis eſt, *l. inter tutores, ff. de adminiſt. tut.* id eſt, licet dividatur adminiſtratio ſola, tamẽ jus tutelæ remanet in ſolidum & individuum apud quemlibet tutorum. Et ideo, ſi agatur per unum ex tutoribus, cui aſſignata fuerit adminiſtratio certi loci, contra debitorem illius loci, poterit opponere compenſationem de eo, quod ſibi debetur ex adminiſtratione alterius loci : quia quo ad effectum juris, maxime contra jus actionum, active & paſſive, nihil immutatur, per dictam diviſionem adminiſtrationis, ut tradit Salic. *in l. cunctos populos, C. de ſum. Trin. & fid. Cathol.* Hoc tamẽ quod † de diviſione adminiſtrationis diximus, non 110
procedit, quando conventi peterent malum adminiſtratorem, vel negligentem præſentem excuti eorum periculo, ut late tradit Barbat. *conſil. 43. lib. 2.* quæ videtur æqua opinio ; Vel quando † non eſſent omnes 111
ejuſdem, ſed diverſi ordinis: quo caſu ſi dativus male adminiſtravit, prius ille convenitur, qui adminiſtra-

 vit,

vit,& ſecundo Magiſtratus, à quo datus eſt, antequã ad legitimũ vel teſtamẽtarium perveniatur, *l. Lucius*, 2. §. *cum teſtamẽto, ff. de adminiſtr. tut.* & Alex. & omnes communiter approbant, *in l. 2. C. de tranſact.* Illud hic
112 omittendum non eſt, quod ſi à tutorib. † diviſio facta fuerit in diverſas Provincias, quod opus ſit notificare illi, cujus Provinciam negotiũ reſpicit, *l. 2.* & ibi Io. Faber, *C. de peric. tut, & l. ſi pluribus, ff. de authorit. tut.* Verum ſi adminiſtratio ſit in eadem Provincia, tunc ſufficit alterutri notificare, cum non ſit in conſideratione diviſio ab ipſis facta, *d. l. 2.* dummodo tamẽ de-
113 nuncians careat fraude. Præterea etiã † ea, quæ de diviſione adminiſtrationis diximus, non procedunt in his, qui negotia Reipublicæ adminiſtrant, quorum ſi aliqui deſierint eſſe idonei, alii non cõveniuntur, ſed Magiſtratus. Alia enim cauſa eſt tutorũ, alia eorum, qui Reipublicæ negotia adminiſtrant, *l. Lucius Titius, §. Sempronii*, & ibi gloſ. *in verb. conveniri, ff. de adminiſtr. tut.*

114 Septimo procedit decima octava † ampliatio regulæ, quod conventus in ſolidũ, etiã ad uſuras eo nomine teneatur, *l. tutor, qui repertorium, §. ſi tutor, ff. de admin. tut. & l. 2. C. de uſur. pup. ll.*

115 Octavo procedit, quod † etiam eodem modo, quo unus tutor tenetur pro alio, eodẽ modo & fidejuſſor ejus, *l. ſine herede, in princ. l. ſi duo, ff. de admin. tut. l. etiã, ff. de fidejuſſ. tut. l. 1. §, uſque adeo, & ibi gl. accipiendum,*
116 *ff. de tut. & rat. diſtrah.* Etiamſi † ſtipulatio non fuerit interpoſita ſed, paſſus fuerit nomen ſuũ in acta referri: quo caſu ęque tenetur, ac ſi jure legitimo ſtipulatio fuiſſet interpoſita, *l. cum oſtendimus, §. fidejuſſores, ff. de*
117 *fidejuſſ. nom. & hered. tut. & cur.* ubi textus † etiam hoc procedere dicit in affirmatoribus, qui ſcilicet cũ idoneos eſſe tutores affirmaverint, fidejuſſorum vicem ſuſtinent.

118 Nono procedit, quod † etiã heres pupilli poterit unum

unum ex tutoribus eligere, in quo potissimum consistere velit, quia non est privilegium, *l. à tutoribus*, §. *heredibus ff. de admin. tut.*

119 Decimo maxime † procedit, quando quidam sunt inidonei, quo casu cæteri sine dubio onerantur, neq; inique, cum singulorum cõtumacia pupillo damnum in solidum dederit, *l. si plures, ff. de admin. tut.*

120 Undecimo procedit, etiamsi † fuerint inutiliter testamento dati tutores, nec decreto Prætoris cõfirmati; modo tamẽ negotia pupilli gesserint, tutelæ judicio tenentur, *l. tutores qui*, § *curatores testamento, & ibid.* gl. *ff. de admin. tut.*

121 Declaratur decima octava † ampliatio regulæ, ut non procedat primo, quando unus tutor est dativus, in locum defuncti datus, alter vero alterius speciei; puta testamentarius, quo casu testamentarius non administrans, nõ tenetur de mala administratione illius dativi, secundum Alex. *in l. 1. n. 3. C. de transact.* & facit *l. Lucius, §. cum testamento, ff. de administ. tut.* sed convenitur Magistratus.

122 Secundo declaratur non † procedere, quando unus eorum administrasset finita tutela, quo casu, quod ad eam administrationem, non poterit cõveniri, nisi administrans; quia tunc incipit gerere ex privato: *arg. l. tutores, C. de neg. gest.* & est casus *in l. Divus, ff. de adm. tut.* & facit *l. 1. & 2. C. si tut. non gess.*

123 Tertio declaratur, non † procedere in tutore improprio, qualis hodie est Præfectus alicujus civitatis, qui Flandrice dicitur Opper voocht/cui cõpetit beneficium ordinis, ut prius veri tutores conveniantur, vel eorum heredes, & deinde fidejussores, si forte accesserunt; ut optime tradit Nic. Everardi, olim Præses Parlamẽti Mechliniensis meritiss. *cons. 91.* per §. *sciendum*, & ibi gl. Ioan. Faber, & Dd. *Inst. de satisdat.* & Bart. & Dd. *in l. 1. C. de transact.* & facit text. *in l. si plures, 1. §. si parens, ff. de administ. tut.*

Quar-

124 Quarto declaratur non† procedere, quando adultus transegit cum aliquo tutorum, quem prius convenire debuisset: quo casu alii non tenẽtur, secundum

125 Alex. *in l.1. C. de transact.* quia † transigendo cum aliquo, videtur ejus personã approbare, & eum habuisse pro idoneo, ut voluit Cyn. *in d. l. 1. C. de transact. arg. l. vir ab eo, ff. de jur. dot.* quod intelligẽdum est, quatenus in veritate primus solvendo reperiatur: quia alter nõ potest cõveniri eatenus, quatenus primus est solvendo, ut tradit Dec. cum Mol. *in d. l. 1. n. 5. & 6.* ubi idem Dec. in contrarium multa allegat.

126 Verum prædicta † declaratio, maxime procedit, quando ex vi transactionis aliquid fuisset solutum, quæ quidem solutio proderit tertio ratione extenuationis debiti, ad quod omnes in solidum tenebantur, *l. si ex duobus, ff. de tut. & rat. dist.* & ita gloss. Bartol. & omnes concludunt, *in d. l. 1. C. de transact.* quia solutio solidi unius alios liberat, secundum Cornæ. *consil. 33. nu. 21. lib. 2.* Sed eo tamẽ casu confessio sola de soluto nõ proderit tertio tutori absenti secundũ Dd. *in d. l. 1. C. de transact.* licet hoc tamen non sit sine dubio. Et i-

127 dem† dicendum erit, si pubes factus alterum tutorem liberaverit, quo casu non poterit ex ejus facto alios interpellare, etiamsi tẽpore fuerit liberatus: quia licet male gesserit tẽpore, liberatus tamen alter pro eo nõ convenietur; quia perinde est, ac si soluisset pro parte

128 sua tẽpore liberatus: Quod tamẽ † non procedit quoad dolo quæsita, ad quę liberatio nõ extenditur, ut dicit Papinianus, *in l. qui plures, ff. de administ. tut.* in hæc verba: Qui plures tutores (inquit) habuit, si unum, qui solvendo non fuit, rationem actus sui vetuit reddere, quoniam ejus liberatio, quod ex tutelá percepit, aut dolo contraxit, non est relicta, contutores qui suspectum facere neglexerunt, ex culpa recte conveniun-

129 tur. Nec etiam procedit † quando non exciperet de transactione, sed pateretur se conveniri, & excussus repe-

reperiretur non solvendo, secundum Bartol. & Alex. *in d.l.1. C. de transact.*

Quinto declaratur † non procedere, quando tempore depositi officii omnes essent idonei, *l. si plures, ff. de administ. tut. l. 1. C. de divid. tutel.* vitium enim alienæ cessationis ad dispendium alterius pertinere juris ratio non patitur, *id. l. 1.* 130

Sexto declaratur † non procedere, quando convento in solidum, competeret beneficium cedendarũ, ut tradit Alexan. *consil. 196. num. 9. lib. 6.* & optime Ronchegall. *in l. 9 num. 219 de duob. reis*, per *l. 1. §. nunc tractemus, ff. de tut. & rat. dist. & l. 2. C. de divid. tut.* ubi dicit hoc esse tertium remedium; quod procedit, sive conveniatur ex culpa contutoris, sive ex culpa communi, *d. l. 1. §. nunc tractemus, versic. etsi forte.* Adeo, ut etiam huic † exceptioni non censeatur renunciatum per generalem renunciationem omnium beneficiorum, & omni juris auxilio, ut probat Bald. *in l. si divisa, C. locati.* Alex. cũ Molin. *consil. 196. num. 9. lib. 6. & consil. 196. eod. lib.* ubi Molinæus contrarium tenentes allegat, *num. 9.* sed reprehendit Decius cum Molinæo, *consil. 27. num. 1. & ibid. num. 2, & 6. seqq.* tradit, quãdo dicatur specialiter renunciatum, & quod non requiratur individua. Idem Dec. *consil. 99. num. 3. & consil. 104. num. 3.* Idem *consil. 446. num. 1.* & nominatim in exceptione cedendarũ, tradit Lud. Roman. *cons. 472.* & Marsil. *de fidejuss. num. 29. & trib. seqq.* Id, quod etiã amplius † procedit, si fuisset renunciatum cum juramento: huic enim beneficio non videtur esse renunciatum, ut tradit Ludovic. Roman. *d. consil. 472.* Angel. *in l. 2. C. de fidejuss.* Dec. *d. consil. 27.* & Marsil. *ubi supra, num. 33.* Imo etiam † talis exceptio opponi potest in executione sentẽtiæ, *l. alterius, §. fin. ff. de tut. & rat. dist.* & ibi Bald. notat, Aretin. *in l. ex duobus, 2. ff. de duob. reis.* Dec. *consil. 99 num. 3 & consil. 446. num. 1.* & ibi Molin. Idẽ *de usur. num. 677, & in Lectura, l. error, C. de jur. & fact.*

131 132 133 134

135 *fact.ignor.* Etiam ſtante † ſtatuto, quod contra inſtrumentum nulla defenſio admittatur, tamen jus petendi ceſſionem à creditore, cui ſolvitur, non videtur tolli, ſecundum Bald. *in auth. præſente, verſ. quæro, dicit ſtatutum, C. de fidejuſ.* quia nunquam videtur remota exceptio, quæ ex eodem fonte cauſatur, ut tradit Bart. *in l. eum qui, §. qui ita, ff. de verb. oblig.* & facit quod notat Bald. *in l. ex prædiis, C. de evict. ibi, pone quod dicit ſtatutũ.*

136 Amplius etiam † uni tutorum in ſolidum exacto, competit ipſo jure utilis actio tutelæ, cõtra collegas, & adverſus tutorem perperam, vel calumnioſe abſtinentem pupillum ab hereditate paterna, non ita damnoſa, *l. cum tutor, ff. de tut. & rat. diſt.* Etiam ſi nihil a-
137 ctum † ſit de ceſſione; quæ eſt ejuſdem poteſtatis, cu-
138 jus † eſt directa, *l. actio, ff. de neg. geſt. l. 1. §. nunc tractemus, ff. de tut. & rat. diſt. l. 2 in fin. C. de contr. jud. tutel.* Et hoc, inquit Fulgoſius, eſt quartũ beneficium hac in re à jure proditũ, ut tradit Ronchegall. *in l. 9. num. 219. de duob. reis,* cujus utilitates & effectus tradit Jaſ. *in l. 1.*
139 *num.* 8. *C. de tranſact.* Quod † beneficium cedendarum introductum fuit contra eos, qui tanquam ſibi debitum, & exigibile recipiunt, & receperunt, & his, qui quod ſive in totum, ſive in parte ab aliis, & à ſe exigi poteſt, vel poterat, ſolvunt, vel ſolverũt. Hinc
140 ſimpliciter ſolvẽs cenſetur † tacite paciſci de omni alio jure ſuo reſervãdo, id eſt, reſervato jure ceſſionis: & ſic ſemper ineſt tacitũ pactũ; cum hoc ſit de natura actus, *l. ſi uno, in princ. ff. locati, l. Papinianus, ff. mand. l. cum is, ff. de fidejuſ.* ubi habẽs jus cedendarum, præſumitur ſolvere animo ceſſionis habẽdæ, & nominis emendi. Cui ſimile eſt, quod traditur *in l. in fraudem, §.*
141 *qui alio, ff. de jur. fiſci,* ubi qui fiſco † urgente, pro alio perſolvit, poterit etiã ex intervallo petere à fiſco perſecutionem bonorum ejus, pro quo ſolvit; ergo & ceſſionẽ jurium fiſcalium. Nam ſi pactum privatum extranei de cedendo ſufficit ad conſervandam actionem,

nem,& ad cessionem ex intervallo faciendam;multo fortius hoc poterit pactum tacitũ,& obligatio legis, per quam non minus creditor obligatur ad cedendum actiones,quam per pactum expressum extranei. Et sic quoq;,sive cõtutor,vel alter correus principalis,sive confidejussor,vel alter correus accessorius interveniant,eo ipso censentur ab initio tacite pacisci de omni remedio juris,sibi semper salvo,& sic de cedendis actionibus. Denique † etiam cessio fieri debet 142
convento pro culpa alterius tantum,in solidum,convento vero pro communi, pro parte, non solum dimidia,sed pro ea parte,seu partibus,pro quibus ex aliorum facto, vel neglecto convenitur,*l.nomen,§.portionis,ff.de verb.signif.* quia causa cessionis attẽdi debet: *arg.l.cum pater,§.dulcissimis,ff.de legat.*2.Adeo,ut etiã cõtutorib.† non existendo solvendo, detur beneficiũ 143
cedendarum, licet forte post fiat solvendo, ut tradit Nic.Everar.*consil.*191.*circa fin.*per *d.l.*1.§.*nunc tractemus,ff.de tut.& rat.dist.*vbi pulchre Paul.Castrens.hoc declarat.

Declaratur hæc ampliatio,ut † non procedat, pri- 144
mo in eo, qui ex communi dolo convenitur, cui talis exceptio cedendarum non competit, *l.* 1.*§.plane,ff. de tut.& rat.distr.* quia proprii delicti pœnam subiit, quæ res indignum eum fecit, ne à cæteris quid doli participibus consequeretur; nec enim ulla societas est maleficiorum, vel justa communicatio damni ex maleficio; quem textum notabilem dicit Alexand. *in l.si quis, nec causam,ff.si cert.pet.* quam † commu- 145
nem esse,dicit Boer.*decis.*59.adversus Azonem,allegans *l.*1.*C.de transactio.* & authoritatem Ioan.Fabri & Alberici, *l.* 2. *ff. de divid. tutel.* & novissime Ronchegall. *in dict. l.* 9. *numero* 221. dicit communem, *ff. de duobus reis*, dicens tamen eodem loco contrariam opinionem esse magis communem: Sed communis procedit, etiamsi dolus tantum

sit

146 sit in omittendo, *d. l. si plures, in fin.* quæ † talem dolum contumaciam appellat, & per eam dicit Alexand. *in l. si mora, ff. solut. matr.* quod contumacia dicatur maleficium.

147 Declaratur secundo, ut non † procedat etiam in eo, qui ex propria culpa convenitur, cui tale beneficium cedendarum non competit, ut tradit Bart. *in l. 1. C. de transact.* & est indubitatum; quia nullus est contra quẽ cessio fieri posset, nisi contra ipsum conventum, in quo cadere etiam non potest; tum quia actio & passio non stant in eodẽ subjecto, & eodem respe-
148 ctu, *l. debitori, C. de transact.* tum, quia cessio † fit cum solvitur id, ad quod quis convenitur, *l. Modestinus, ff. de solut.* qua solutione facta, solvens amplius conveniri non potest, *ut Instit. quib. mod. toll. oblig. in princ.*

149 Septimo declaratur † prædicta decima octava ampliatio regulæ, ut non procedat; quia inter plures tutores vel curatores, qui pro cõmuni administratione conveniuntur, competit beneficium divisionis, ut scilicet actio dividatur inter eos, qui solvendo sunt, pro portionibus virilibus, *l. 1. §. nunc tractemus, ff. de tut. & rat. distr. argum. l. si contendat fidejuss. ff. de fidejuss.* & tenet Angel. *in l. 1. C. quo quisq. ord. conven. lib. 11.* & facit *l. 1. & 2. C. si unus ex plurib. appell.*
150 Et hoc esse † secundum remedium, dicit Ronchegall. *in d. l. 9. num. 219. de duob. reis.*

151 Ampliatur hæc † declaratio, ut procedat primo, etjam in pluribus administratoribus alicujus civitatis, secundũ Boer. *decis. 60. num. 1. & 2.* per text. glos. Bart. & Alberic. *in l. Imperat. cum duab. ll. seqq. ff. ad municip.* qui dicit ita arresto conclusum fuisse in Curia, *die 23.*
152 *mens. Iunii, An.* 1523. Adeo, ut etiam † sufficiat tutori convento probare contutores suos solvendo fuisse tempore finitæ tutelæ, *l. ex persona. C. de. probat.* Licet non probet eos fuisse solvendo tempore litis contestatæ, ut tradit Francisc. Aretin, *consil. 66.* & sequitur

Ronche-

Ronchegall *in d. l. num. 9. 223.* Quæ * quidem exce- 153
ptio, *in l. 1. §. nunc tractemus, ff. de tut. & rat. distrah.* per Iureconsultum æquissima vocatur, & ratio æquitatis esse potest, secundum Aretin. *d. consil. 66. col. 6. vers. confirmatur.* Quia quantum ad effectum, idem est beneficium divisionis, quo ad gerentem, qui pro facto alterius convenitur, quod est beneficium ordinis, quo ad non gerentem, *l. qua de tota, ff. de rei vendic.*

Secundò ampliatur, quod hæ * exceptiones divisio- 154
nis, excussionis, vel ordinis, possint etiam opponi in executione sententiæ, qua omnes sunt in solidum condemnati, ut voluit Bartol. *in l. Paulus,* quem ibi sequuntur Bald. Angel. Paul. de Cast. Alex. & Jas. *ff. de re jud.* & ita quoq; fuisse judicatum per Arrestum, mense Julii, Anno 1519. dicit Boer. *decis. 59. num. 9.* sed *nu. 10.* dicit sibi videri opponi debere has exceptiones divisionis vel excussionis, ante litem contestatam.

Tertiò ampliatur, quod * etiam tutores de dolo 155
conveniantur, nihilominus hæc exceptio competat, sive is sit in committendo, sive in omittendo, secundum communem opinionem Bart. & Bald. *in d. §. nunc tractemus,* & facit *l. si plures, ff. de admin. tut.* Boer. *d. decis. 59. num. 3.* Verum Purpurat. *in l. 1. C. de transact.* quantum ad dolum in omittendo, dicit contrariam opinionem esse magis communem, secundum Alex. Bald. Castrens. Salic. & Jas. *in d. l. & in l. si Insulam, ff. de verb. oblig.* pro qua opinione adducunt textum *in l. in Magistratus, ff. de Magistrat. conven.* Idque ex eo, quod *l. si plures, ff. de administ. tut.* solum loquatur de dolo in omittendo, qui adeò gravis non reputatur, sicut in commitendo, secundum gl. *in l. si mora, in verb. culpam, ff. sol. matr.* & gloss. *in d. §. nunc tractemus.*

Quartò ampliatur, ut * procedat, etiamsi divisio 156
administrationis facta fuerit ab ipsis contutoribus, quod fieri potest, *l. 2. C. de divid. tut. l. 3. §. ult. cum l. seq. ff. de administrat. tut.* Quia cum eo non obstante in

solidum teneantur, poterit tamen tutor in solidum conventus de beneficio divisionis excipere, *d.l.2.* & ibi gl. *verbo, in solidum*, secundum Bald. *in d.l.1.C.de transact.* Pro qua facit regula, NON *præstat impedimentum, libr.6.*
157 Quod procedit etiam, sive * omnes administraverint, sive non, secundum Boer. *d.decis.59.n.2.& 3.*
158 Quintò ampliatur, quod * etiam tale beneficium tutoribus statim competat, antequam conveniantur Unde quod dicitur, *in l. si testamento, §.1. ff. de fidejuss.* in tutoribus non procedit, licet aliqui contrarium teneant, ex eo quod fidejussor, etsi habeat beneficium *authent, præsente, C. de fidejuss.* tamen dicatur debitor, *l. & magis, ff. de solut.* ut tradunt Bartol. & Alex. *in l.1.ff.si cert.pet.* & novissimè Molinæus *de divid. part.2. num.55.*
159 Sextò ampliatur, * sive omnes sint testamentarii, legitimi vel dativi, secundum Boer. *decis.59 num.3.per l.si plures,2.ff.de administ.tut.*
160 Declaratur prædicta septima * declaratio, ut non procedat secundum communem opinionem gloss. & Dd. in eo, qui convenitur, non ex communi, sed ex proprio dolo, vel culpa, ut tradit Boer. *d.l.num.4.* & Ronchegall. *in d.l.9.num.220.& seq.* dicens, commu-
161 nem * esse opinionem.
162 Secundo declaratur * non procedere, quando conventus ex communi dolo non excipit, sed per viam petitionis petit, implorando officium judicis, quod non potest: & hoc casu limitatur glossa *in l.si*
163 *contendat, ff. de fidejuss.* Verum * hoc dictum Alexand. *in l.1.C. de transact.* reprobat, ex quo talis petitio, quæ fit implorando officium judicis, tendat ad eundem effectum, ad quem exceptio divisionis; pro quo facit, quod causa naturalis & originalis, quæ defensionem procurat, sit magis consideranda, quam causa accidentalis, *l.3.§.qui habet, ff.de tut.* & in specie tradit Alexan. *consil.103.lib.5*

Tertio

Tertio declaratur non * procedere, quando convenitur ex communi dolo vel culpa: quia nisi in solidum 164
delinqui non potest, ut tradit Ronchegall. *in d.l.9.num. 221.de duob.reis*, dicens, tamen * contrariam opinionem esse magis communem. 165

Quarto declaratur non * procedere, quando in hujusmodi tutelis adesset juramentum, quod servandum est in sua forma specifica, nec adimpleri potest per æquipollens. Propter hujusmodi enim juramentum censetur expresse conventum, de non petendo beneficium divisionis, secundum Bald. *in l. 1. C. quemad.test.aper.* & ita quoque tradit Francisc. Marc. *decis.217.* 166

Octavo declaratur * prædicta decima octava ampliatio regulæ principalis, ut non procedat, quando administratio fuisset divisa per Judicem, quo casu quilibet tenetur pro parte sua, nec unus pro facto alterius convenitur, ut communiter tradunt Dd. & est casus, *in l. si duo, ff. de administr.tut.* & *in l.2. C. de divid. tutel.* & 167
tradit * Fulgos. *cons.178.n.1.* & Zas. *in l. periculum, n.7. ff. si cert.pet.* Adeò, ut * etiam huic tutori notificatio sive denunciatio fieri debeat, si qua facienda sit, secundum Molinæ. *ad consuetud. §.13. gl.11. n.10.* 168
169

Verum hæc * declaratio non procedit, primò, quando unus tutorum non instrueret alterum, super eo, quod alter nescit ad suam gestionem pertinere, ut tradit gloss. *in d.l.2. in verb. providerunt, C. de divid. tut.* & facit *l. Titium, §. tutores, ff. de adm. tut.* 170

Secundo * non procedit, quando tutor non exegit satisdationem rem pupilli salvam fore à contutoribus, cum videret eos fieri non solvendo, *d.l.2.* & ibi gl. per *l. tres tutores, ff. de admin. tut.* 171

Tertio * non procedit, si per dolum alium suspectũ removeri non fecerit, *d.l.2. C. de divid. tutel.* Vel * si tardè suspicionis rationem moverit, cum alter non solvendo effectus esset; Aut si * suspicionis causam agendo, sua sponte jura pupilli prodiderit, colludendo cum 172
173
174

suspecto, & patiente se ab eo superare, *d.l.2.* C. *de divid. tutel.*

175 Nono declaratur prædicta * decima octava regulæ ampliatio, ut non procedat, quando administratio divisa fuisset per testatorem, quo casu quilibet pro parte sua tenetur, nec unus pro facto alterius conveniri potest, *l. si duo, ff. de administr. tut. & d. l. 2.* C. *de divid. tut.*
176 quæ est * communis Dd. opinio. Pro qua facit regu-
177 la; quod * factum judicis, & testatoris æquiparentur, *l. non est mirum, ff. de pignorat. act.* Alex. *in l. filiusfamilias, §. Divi, ff. de legat.* 1.

178 Decimo declaratur * prædicta decima octava regulæ ampliatio, ut non procedat, quando unus ex pluribus tutoribus gesserit, quo casu si alii conveniantur, habent beneficium ordinis, ut scilicet is, qui gessit, & solvendo est, prius conveniatur, *l. 3. ff. de administr. tut. & l. fin.* C. *si tut. non gess. l. 2. §. fin. ff. de cur. bon. dan.* Nicol. Everar. *consil* 91. & Marsil. *consil.* 191. idem Marsil. *de fidejuss. num.* 371. & ibidem in duobus reis exemplificat, facit *l. 1. §. nunc tractemus, ff. de tut. & rat. distr.* Ronche-
179 gall. *in d. l. 9. num.* 219. *de duob. reis*, dicit, esse * primum remedium sive beneficium tutoribus competens. Et hæc
180 quidem * exceptio, in quadam naturali æquitate fundatur, nec dicitur de apicibus juris, secundum Bald. *in l. 1.* C. *de transact.* & Bart. *in l. Quintus, ff. mand.* Quæ æquitas suggerit, ut ad gerentem manus prius porrigantur, & primo reddat rationem qui administravit, deinde adversus eum, qui non gessit, & tertio loco Magistratus, *l. 1. §. nunc tractemus, ff. de tut. & rat. dist.* id quod
181 etiam communiter approbatur. Nisi * quod Ronchegall. *in d. l. 9. num.* 224. *de duob. reis*, dicat, contra Magistratum hodie de consuetudine non servari, ut Magistratus qui tutores minus idoneos constituerunt,
182 primo * loco conveniantur, ut ante eum tradit Aret. *cons.* 29. Et ideo cum moribus utentium non sint receptæ hujusmodi leges, quod Magistratus convenian-

tur,

tur, videtur sufficere, quod gerens excussus fuerit, ut non gerens possit conveniri, ut tradit Bartol. *in* l. *fin.* §. *sed cum antiquitas*, C. *de curat. furios.* & Ias. *in* l. *rem non novam*, C. *de judic.*

Ampliatur hæc * declaratio primò, quod hæc exceptio ordinis etiam competat convento, non solum 183
pro gestis, verum etiam pro non gestis, quæ tamen gestis connexa sint, l. *tutorem, qui tutelam, & l. tres tutores, vers. Item in eo, ff. de administr. tut.* & tradit Aretin. *cons. 29. vers. 59. num. 6.*

Connexa autem * dicuntur in his terminis, quæ 184
gestis cohærent, & separata propriam rationem non habent, ut dicitur *in d. l. tutorem, qui tutelam, ff. de admin. tut.* Vel quæ gestis ita sunt conjuncta, ut separari non debuerint, l. *tres tutores, vers. in eo, ff. de administ. tut.* & ibi gl. *in verbo separari.* Ubi ponit exemplum hoc tempore oportunum in labore excutiendorum granorum, qui actui collectæ segetis conjunctus est, de quibus connexis latè Menoch *de arbitr. jud. lib. 2. centur. 1. casu 95.*

Secundò ampliatur, etiamsi * sententia lata contra 185
eum esset, qui gessit, & tutor qui non gessit, eam approbasset, & promisisset se curaturum, ut eadem sententia haberet effectum. Nam eo non obstante, talis confessio non gerentis nihil ei præjudicabit: quia licet fateatur eam rectè latam, tamen non fuit fassus eam sibi, uti res inter alios acta præjudicare, ut tradit Bald. *cons. 227. lib. 2.* juxta *tit. Cod. quib. res judic. non prodest.* Et quia non potuit ratam habere sententiam latam adversus eum qui gessit, cum nihil ejus nomine actum foret, l. *si pupilli*, §. *sed si ego, ff. de neg. gest. & ibid:* latè Bald.

Tertiò ampliatur, ut * etiam procedat in admini- 186
stratoribus civitatis, juxta allegata supra de beneficio divisionis.

Quartò ampliatur, quando * omnes tutores gesse- 187
runt

runt, ſed tamen unius dolo damnum evenerit: quo caſu idem eſt, ac ſi unus geſſiſſet, alter non, ita ut ille qui geſſit, ſolum teneatur, *l.* 1. §. *nunc tractemus, ff. de tut. & rat. diſt. l. ſi plures,* 2. *ff de adminiſt. tut.* & ita conveni-
188 unt* in hoc omnes Dd. *in l.* 1. & ibi Alexand. *num.* 3. C. *de tranſact.*

189 Quintò* ampliatur maximè procedere in honorariis tutoribus, qui non poſſunt conveniri, niſi prius excuſſis iis, qui geſſerunt, *l. ſi plures,* §. *ſi parens, ff. de adminiſt. tut. & Novell.* 118. *verſic. ſed ſi multi.* Dicti enim
190 ſunt* honorarii, quaſi obſervatores actus ejus, & cuſtodes, imputaturq; eis quandoque, cur, ſi male eum verſari videbant, ſuſpectum non fecerint; quod notandum eſt contra Epiſcopos, qui tutores honorarios ſe creari lubenter patiuntur, ut ad prædicta quoque teneantur, ut dicit Rebuff. *in l. ſolvendo eſſe, verſ. ſexta cum tutores, & in l. Paulus, ff. de verb. ſign.*

191 Sexto ampliatur etiam* in eo, qui Reipublicæ cauſa abfuit, ſi ſe ad tempus non excuſavit, qui medii tēporis periculo obſtringitur, excuſſo tamen prius eo,
192 qui geſſit, *l.* 1. C. *ſi tut. vel. cur. Reipubl. cauſ.* Etiam* non obſtante pacto tutorum, tamen prius convenitur gerens, vel ejus heres, *l. licet, C. de adm. tut. l. tutores, §. in eum ff. de adm. tut. & l. cum interdicta,* §. 1. C. *arbit. tut.*

193 Verum hæc decima * declaratio non procedit primo, quando quis geſſiſſet mandato aliorum, ſcil. non gerentis, quo caſu ſi conveniantur non gerentes, non habent beneficium ordinis, *d. l. tres tutores, in verbis, non ſolum,* & Salic. *in l.* 1. C. *de tranſact.* quia omnes per alios geſſiſſe videntur: ſecundum Boer. *d. deciſ.* 59. *n.* 6. *in prin.*
194 Adeo, ut etiam* ſufficiat tacitum mandatum, licet non ſimplex permiſſio, *l. qui patitur, ff. mand.*

195 Secundo non* procedit, quando is, qui geſſit, non fuit ſolvendo, vel male conſtat; quo quidem caſu non eſt locus beneficio ordinis, ut dicit tex. *in l.* 2. C. *ſi tutor non geſſ.* ubi contutor tenetur pro cōtutore, pro geſtis

in

in subsidium, ergo tutore gerente non existente solvendo, habetur recursus adversus non gerentem, *l. Lucius, §. cum testamento, ff. de administr. tut.* Quibus etiam accedit, quod * cum ambo fuerint constituti in solidum ad administrandum, eo ipso quod permiserit nō gerens, socium & collegam administrare, videatur ei mandasse administrationem, maxime ubi constiterit, eos simul habitasse per duos annos, *arg. l. Cajus, ff. de pig. act. l. fidejussor, §. pater Sci, ff. de fidejuss.* Sibi enim * imputare non gerens debet, cur malam administrationem gerentis non accusaverit, cum supra ejus humeros ista cuderetur faba. Cum ergo fuerit in culpa, non accusando illius gerentis malam administrationem, tenebitur in solidum; quia ad officium ejus non gerentis spectabat investigare administrationem gerentis. Ideoque perinde est, ac si scivisset: ut probat text. *in c. innotuit. ext. de elect.* 196 197

Tertio * non procedit in administratorib. voluntariis, in quibus non admittitur exceptio ordinis, vel excussionis: secundum Sal. ex mente gloss. *in l. 2. C. de divid. tut.* & Aret. *con.* 29 & Barbat. *cons. 91. lib. 3.* & est text. *in l. 2. §. fin. ff. de curat. bon. dand.* & Bart. *in l. 3. §. ubi duo. in penult quæst. de duod. reis,* quatenus interpretatur, *d. §. fin. l. 2. C. de curat bon. dand. & in l. si ut certo, §. si duob. ff. commod.* ubi constituit * discrimen inter reos ex voluntate, & ex necessitate obligatos. Et late tradit Aret. *cons. 66.* videlicet reos obligatos ex voluntate non habere beneficium prælationis, secus in obligatione ex necessitate, & ante eum Ioan. Andreæ, *in tit. de instrum. edit, §. nunc, vers. aliqua.* 198 199

Quarto non * procedit in neglectis non cohærentibus, sive non connexis gesti: quia is, qui nullo modo gessit, conventus in solidum, non habet exceptionem ordinis, *l. tutores qui tutelam, §. in eum,* & ibi gl. *in verb. æqualiter, ff. de admin. tut.* & Dd. * sequuntur communiter Bartolum, idque hac ratione, quia in his 200 201

neglectis, quæ à gestis separata sunt, communis est culpa gerentis, *l.* 2. *in fin.* C. *si tut. vel cur.* Ideo nulla ratio est, propter quam unus prior altero possit conveniri; unde tali casu, magis de beneficio divisionis, quam ordinis quærendum est.

202 Verum hæc, quæ dicta * sunt de beneficiis, tutoribus vel curatoribus competentibus, scilicet ordinis, divisionis, cedendarum, & utilis actionis, non procedunt in tutore vel curatore convento: qui si negaverit se esse tutorem, vel curatorem, & postea convincatur de mendacio, non poterit excipere de aliquo ex dictis beneficiis, quia lex æquiparat tutores & fidejussores, *l.* 1. §. *nunc tractemus, ff. de tut. & rat distr.* Sed fidejussor negans se fidejussisse, convictus de mendacio, perdit privilegia fidejussori à lege data, *l. si dubitetur*, §. *ita demum, ff. de fidejuss.* Ergo idem in tutore, *arg. gl. in l. sciendum, ff. qui satisd. cog.* maxime in casib. in quibus æquiparantur tutores & fidejussores, arg. gl. *in l. si quis servo*, C. *de furt.*

203 Decimo nono * ampliatur regula principalis; quod etiã tutor notitiæ causa datus æque teneatur, ut alii, *l. quæro*, §. *idem Paulus. ff. de test. tut, & l.* 1. C. *de peric. tut.*

204 Vigesimo ampliatur; quod etiam * curatores teneantur, si tutelam, vel curam sua negligentia, ad se non transtulerint, *l. tutores qui*, §. *adulescens, ff. de adm. tut.*

205 Vigesimo primo ampliatur, quod * etiam pater teneatur, si agnovit filii tutoris dati tutelam in solidum, alias de peculio, *l. si filiusfamilias, ff. de tutel.* Agnovisse
206 autem pater * videtur, sive gessit, sive gerenti filio consensit, sive omnino tutelam attigit, *d. l. si filiusfa-*
207 *milias.* Id quod procedit, etiamsi filiusfamilias * postea emancipetur, & continuet administrationem, pater tenetur de dolo commisso, ante emancipationem fi-
208 lii; nisi filius dolum * commiserit post emancipatio-
209 nem, quo quidem casu, pater non * tenetur de dolo filii sui tutoris, *l. si filiusfamilias, ff. de tut. & rat. distr.* Sicuti etiam

etiam non tenetur pater, si filio tutori testamentario consenserit: ut tutelam administraret, & administraverit, nisi de peculio, vel de in rem verso tantum: nisi forte * contutore, vel quo alio volente filium facere 210
suspectum, pater pro eo intercesserit, & quasi in se periculum susceperit, eo siquidem casu, pater in solidum tenebitur, *l. Lucius Titius, ff. de admin. tut.*

Vigesimo secundo * ampliatur, quod etiam filiusfamilias emancipatus, si tutelam administraverit, directo teneatur, *l. nisi ff. de tut. & rat. dist.* Maxime dolo 211
commisso ante * emancipationem, *l. si filiusfamilias tutelam, 6. & l. si filiusfamilias, 11. ff. de tut. & rat. dist. & l. tutorem, ff. de admin. tut.* de quibus filius non tenetur, nisi in quantum facere potest, *d. l. tutorem.* 212

Vigesimo tertio ampliatur, quod etiam * teneatur 213
tutor, qui matri vel avo administrationem commisit, & ab eis habet indemnitatis promissionem, salvo tamen suo regressu, l. 2. C. *si mat. indem. promis.* Adeo, ut si pupillus contra promissionem * indemnitatis agere 214
velit, nihil obtinere possit, sed agere debeat adversus tutorem, *l. tutorem, C. arbit. tut.*

Vigesimo quarto ampliatur, quod * etiam fiscus 215
succedens tutori per confiscationem, teneatur creditoribus confiscati, pro ea parte qua succedit, *l. 2. C. ad leg. Iul. ne vi.*

Vigesimo quinto ampliatur, quod * omnes tuto- 216
res, vel eorum heredes, coram uno eodemque judice vocari debeant, ne continentia causæ dividatur, *l. omnes C. arbit. tut.* Adeo, ut etiam * coram eo judice, si- 217
ve ejus loci, ubi gesserint, ratio reddi debeat, l. 1. C. *ubi de ratiocin.* Imo etiam * coram judice domicilii, ut Cu- 218
ria Trajectensis provinciavit *Anno 73. in Februario inter Fopum Cornelij, & Arnoldum Iodoci.*

Vigesimo sexto ampliatur, quod etiam * in hanc a- 219
ctionem veniat, id quod interest pupilli factum esse, vel non, *l. eum qui, C. arbit. tut. l. tutelæ, ff. loc. l. 1. §. conside-*

220 *randum, ff. de tut. & rat. distr.* Quod * quidem interesse æstimatur per juramentum in litem, tam contra tutorem, quam ejus heredem, *l. tutor qui repertorium, in prin. ff. de administ. tut. l. tutores, 2. C. de administ. tut. & tot. tit.*
221 *C. de in lit. jur.* Tutorem quoque, qui * tutelam gerit, Sabinus & Cassius, prout gerit in singulas res, & tempora, velut ex pluribus caussis obligari putaverunt, *l.*
222 *tutorem, in princ. ff. de admin. tut.* Eumq; etiam * teneri ad usuras, si per eum stetit, quo minus feneraret, vel prę-
223 dia compararet, *l. tutor, §. si post. ff. de adm. tut.* Sicuti * etiam protutor tenetur qui gessit, ad usuras, tam de gestis, quam non gestis, si alius gesturus fuisset, *l. 1. §. in*
224 *protutelæ, ff. de eo, qui pro tut.* Pari modo * etiam heres tutoris ejus pecuniæ usuras præstare debet, quam ipse agitavit, arbitrio judicis, *l. cum ostendimus, §. usuras, ff. de fidejuss. nom. & hered. tut. & curat.*

225 Vigesimo septimo ampliatur, quod * actio tutelæ non detur coutra tutorem, durante tutela, sed demum ea finita, *l. nisi finita, ff. de tut. & rat. dist. & l. tutores, §. tutelæ ff. de admin. tut.* Absurdum enim erat, à tutore administrationis rationem negotiorum pupilli exposcere, in qua adhuc perseveraret, *l. si tutor Reipublicæ, §.*
226 *si testamento, ff. de tut. & rat. distr.* Etiam * finita tutela datur, licet fratris & coheredis impuberis adhuc tutor
227 maneat, *l. tutores. §. tutelæ, ff. de admin. tut.* Imo * etiam omnes actiones, quæ post tutelam primum ortæ sunt, cessant inter tutorē & pupillum, *l. sed non dantur, ff. de*
228 *tut. & rat. dist.* Amplius * etiam contutor non potest agere ad rationem administrationis durāte tutela: sed poterit, & debet tutorem suspectum postulare, si nolit administrationis consilia communicare, *l. si non, C. de suspect. tut. l. cum plures. in princ. & l. actus sui, ff. de adm.*
229 *tut.* Nec etiā curator * rationes curæ administratæ ante impletum quintum & vigesimum annum, durante officio, reddere cogitur, *l. si cui, §. fin. ff. de tut. & rat. dist.*
230 *l. cum curatore, ff. de adm. tut.* Et quod * etiam finita tutela,

tela, si tutor pecuniam crediderit, debeat expectari dies pecuniæ creditæ, si non est quod tutori imputetur, *l. si tutelæ*, & ibi gl. *verb. creditæ pecuniæ, & verb. credere, ff. de administ. tut.*

Declaratur hæc ampliatio, ut* non procedat primo in curatore furiosi, cum quo non tutelæ, sed negotiorum gestorum actio est, quę competit etiam, dum negotia gerit: quia non idem in hac actione, quod in tutelæ actione (dum impubes est is, cujus tutela geritur) constitutum est, *nisi, §. cum furiosi, ff. de tut. & rat. dist.* & ratio est secundum glossam & Dd. ibi: quia in pupillo & adulto est determinatum & specificatum certum tempus; secus vero in furioso, cujus officium certum finem annorum non habet: ut tradit Ruin. *cons. 89. n. 14. lib. 5.* dicens hac ratione * id etiam procedere in curatore dato bonis absentis, & curatore prodigi. Vnde dicit Bald. *in d. §. cum furiosi.* quod * officiales temporales non debeant syndicari, nisi in fine sui officii, secus verò si sint officiales perpetui, quia tunc poterunt syndicari per superiorem. 231 232 233

Secundò non * procedit in eo, qui pro tutore negotia gessit, cum quo etiam ante pubertatem tutelæ agi potest, quia tutor non est, *l. 1. §. cum eo, ff. de eo qui pro tut. l. 1, §. finita, vers. sed si,* & ibi gl. *verb. hoc casu, ff. de contraria act. tutel.* 234

Tertiò non procedit, quando * actio est vetustior tutela, non descendens ex administratione, quo casu cōvenitur etiam tutor durante officio; veluti si tutor incepérit quid debere ante tutelam vel curā, ut ex mutuo, vel furto: ut tradit optima gl. *in l. adversus, in verb. non potest, C. de adm. tut. si plures ff. de testam. tut.* 235

Quarto non procedit, quando tutor * promisit rationem reddere in annos singulos, quæ promissio valet; cum quilibet possit favori suo renunciare, *l. si quis in conscribendo, C. de pact. c. ad apostolicam, c. porrectum. de Regal.* Vnde etiā potest esse, & stare, quod quis conveniа- 236

niatur ante eventum diei, l. *cedere diem, ff. de verb. signif.* Et idem dicendum, quando hoc continet statutum loci administrationis tutelæ, ut hic Ultrajecti, cujus statuti mentionem fecimus *supr. c. 38. circa fin.*

237 Quintò * non procedit, quando quis à tutela remotus fuisset tanquam suspectus, is enim eo loco haberi debet, quo esset finita tutela, l. *à tutela, ff. de cont. tut. & util. act.*

238 Sextò * non procedit, si tutor Reipubl. causa abesse cœperit, ac per hoc fuerit excusatus, quod Reipub. causa aberit tutelæ judicio locus erit, *l. si tutor Reipubl. ff. de tut. & rat. distr.*

239 Septimò * non procedit, quando tutor in hostium potestatem pervenerit, & habuerit aliquem, qui paratus fuerit judicium tutelæ suscipere; quo casu rectè convenietur; quia finita tutela intelligitur, quamvis jure postliminii tutelam pristinam possit redintegrare, l. *si pupillus, §. si tutor, & l. seq. ff. de tut. & rat. dist.*

240 Octavò * non procedit in cæteris actionibus, veluti furti, damni, injuriæ, *d.* l. *si tutor Reipublicæ, §. fin.* & ibi gloss. explicat. *ff. de tut. & rat. dist. & l. cum curatore. ff. de administ. tut.*

241 Vigesimo octavo * ampliatur regula, quod hæc actio perpetua sit, cui non præscribatur longo tempore, l. *tutores,* C. *arbit. tut. & l. neque,* C. *quib. non obst. long. temp. præscript.*

242 Sed hæc regula * principalis multis modis venit declaranda. Et primò quidem declaratur non procedere, quando tutor inutiliter testamento à patre dâtus fuisset, & per errorem se immiscuisset impuberis negotiis; quo casu, si post comperto errore, abstineat, & alium dari curet, non tenebitur de periculo futuri temporis ille, qui postea nihil gesserit, l. *tutores, §. curator, ff. de admin. tut. l. 1. in fin. ff. de eo qui pro tut.*

243 Secundo declaratur non procedere, quando tutor esset inutiliter, vel nõ jure datus testamento, nec confirma-

firmatus, quo casu non tenetur, si non administraverit, *l. impuberi, ff. de admnist. tut. l. scire, §. Divi Severus, ff. de excus. tut. l. heredes ejus, ff. de fidejuss. nom. & hered. tut. & curat. l. 1. & l. mater., C. de testam. tutel.* Si verò administraverit, tenebitur: *l. 1. §. si curator, & §. si quis tamen, ff. de eo, qui pro tut. l. 2. C. de confir. tut. & d. l. 1. C. de test. tut.*

Tertio declaratur * non procedere, quando nulla culpa tutoris intervenisset, *l. sine herede, §. Modestinus 1. ff. de admin. tut.* 244

Quarto declaratur * non procedere, quando necessaria & justa causa allegatur, cur non fecerit inventarium tutor. *l. tutor, qui repertorium, in princip. ff. de administ. tut.* 245

Quinto declaratur * non procedere, quando tutor ignoravit se tutorem datum, *l. 1. §. ex quo, l. ita antem, §. ex quo innotuit, ff. de admin. tut. l. etsi scisses, C. de admin. tut. & l. si tutor, C. quand. ex fact. tut.* 246

Sexto declaratur non * procedere in tutore dato ad augmentum, quod pupillo postea obvenerit, *l. quoties, §. constat, ff. de administ. tut.* Qui non tenetur de anteriori, sed prior tenetur de augmento obveniente. 247

Septimo declaratur, non * procedere in tutore dato ex testamento, quod ruptum videbatur, quod non tenet, nisi à die confirmationis, sive jussu judicis, *l. qui jussus, & l. qui negotiationem, §. testamento, ff. de administr. tut.* 248

Octavo declaratur * non procedere, quando quis gessisset negotia puberis, vel ejus, qui nondum natus esset: quo casu cessat actio protutelæ, sed datur actio negotiorum gestorũ, *l. 1. §. si quis quasi*, & ibi gl. *in verbis natus est, ff. de eo qui pro tut.* Nisi pater * testamento posthumo tutorem dedisset, & is interim tutelam administrasset, nec posthumus natus esset: quo casu cum eo non tutelæ, sed negotiorum gestorum agendum erit: & si natus fuerit posthumus, tutelæ erit actio, in qua utrumque tempus veniet, & quo antequam nasceretur infans, 249 250

fans, gessit, & quo posteaquam natus fuit, l. *cum pater ff. de neg. gest.* & l. 1. § *cum eo, ff. de eo, qui pro tut.*

251 Nono declaratur * non procedere, quo ad acta finita tutela; quando enim quis desinit esse tutor, transfert ad pupillum & actionem, & omnia, quæ contracta erant in administratione, l. *temporis*, & ibi gl. *in ver. translationem*, C. *de peric. tut.* l. 1. C. *in quib. caus. tut. hab.* l.
252 *tutor, & ibi* bona gl. C. *arbit. tut.* Nisi * connexa fuerit administratio, quo quidem casu administrata post finitam tutelam veniunt in actione tutelæ: ut tradit gl. *in d. l. temporis, per l. 1. C. ut causæ post pubert.* & *l. 1. ff. de hered. tut.* & *l. si tutor, ff. de tut.* & *rat. dist.*

253 Decimo declaratur * non procedere in eo, qui post finem tutelæ per errorem in officio duraverit, qui non tenetur de periculo, quoad ea, quæ idonea fuerunt post pubertatem adolescentis, l. *tutores, qui post, in prin. ff. de admin. tut.*

254 Undecimo declaratur * non procedere, si litem appellationis inchoatam jussu Consulum, ob rei notitiam perfecerunt, nec judicatum persecuti sunt; quia non potuerunt; quo casu ejus periculo non subjiciuntur, *d. l. tutores qui, §. tutores. ff. de admin. tut.* & quia etiã non sunt connexa: ut tradit gl. ibid. *verb. Iudicatum.*

255 Duodecimo declaratur * non procedere in fidejussore tutoris, qui non tenetur ad ea, quæ finita tutela tutor sponte gesserit, l. *Lucius, §. quæsitum. in fin. ff. de administ. tut.*

256 Decimo tertio * declaratur non procedere, quando post mortem pupilli nomen desinit esse idoneum, quo casu tutor periculo eximitur, l. *cum post mortem, ff. de admin. tut. l. cum ad augmentum, C. in quib. caus. tut. hab.*

257 Decimo quarto * declaratur non procedere, quando pupillus sine tutore stipulatus fuisset, rem pupilli salvam fore, & post pubes factus, ratum habuisset, quo casu tollitur tutelæ actio, l. *si pupillus, ff. de novat.*

258 Decimo quinto * declaratur non procedere, quando

do posthumus, cui datus esset tutor, non fuisset natus, quo casu cessat tutelæ actio, quia nullus pupillus est: vel etiam protutelæ actio, quia nulla significatio est protutelæ; neq; etiam negotiorum gestorum judicio tenetur, quia administrasse negotia ejus, qui natus non est, non videtur, sed dabitur in eum utilis actio, l. *posthumo, ff. de tut. & rat. dist.* l. *cum pater, ff. de neg. gest.*

Decimo sexto declaratur, non* procedere in curatore certæ rei, vel litis, qui de alio non tenetur, nec subjicitur periculo administrationis, l. *ad protegendam, C. de in lit. dand. tut.* 259

Decimo septimo declaratur * non procedere in eo, qui tutor nominatus decreto Præsidis, habens excusationem, absolutus fuit, ad quem non pertinet periculum administrationis tutelæ, l. *si tutor de excus. tut.* 260

Decimo octavo etiam* periculum futuri temporis non timet, qui remotus fuit ut suspectus, decreto Prætoris. Iniquum enim videretur removeri quem à tutela, vel cura, in futurum autem non esse securum, l. *decreto Prætoris, ff. de suspect. tut.* 261

Decimo nono declaratur non procedere in * curatore, qui tenetur pro tutore, nec econtra tutor pro curatore, l. 1. C. *de administ. tut.* l. *tutor, sive curator, ff. de administ. tut.* Nisi nomina* assignata agnoverint, vel susceperint: quo casu suscipiendo nomina, periculum in se transferunt, sed tunc imminens, non verò si aliud superveniat sine ejus culpa, ut est gloss. *in d. l. tutor, & l. qui nominib.* & ibi gl. *ff. de administ. tut. l. si probatum est, ff. de tut. & rat. dist.* 262 263

Vigesimo declaratur*non procedere in matre, quæ licet tutorem petierit dari filio, tamen non tenetur, nisi hoc decreto magistratus fuerit comprehensum, l. 1. & 3. C. *si mat. indem. promis.* 264

Vigesimo primo declaratur*non procedere in nominatore tutoris vel curatoris minus idonei, ut magistratibus, adversus quos non ante pervenire pote- 265

rit,

rit, quam bonis nominati, itemq: fidejussoris ejus, nec non collegarum, ad quorum periculum consortium administrationis spectat, excussis, *l. adversus nominatorem, C. de magistrat. conven.*

CAPUT XL.

De actione tutelæ contraria.

SUMMARIA.

1 *Tutor, si quid erogaverit de propria pecunia in gerenda tutela, illam repetit cum usuris actione tutelæ contraria.*

2 *Quod à tutorib. vel curator. bona fide erogatur, potiꝰ justitia, quā aliena authoritate firmatur.*

3 *Quo authore constet hæc actio tutelæ contraria.*

4 *Officium suum nemini debet esse damnosum.*

5 *Tutor repetit, quod ipso nomine cambiorum, pro aliis solvit: sive vice sortis, sive interesse.*

6 *Tutor hac actione repetit, quod bona fide fecit, licet adv. eventum habuerit, quod gestum fuit.*

7 *Tutor cum pupillo habeat contrariam tutelæ actionem, si impenderit in aliquem rem pupilli.*

8 *Tutor pro pupillo se obligans, habet contrariam actionem tutelæ, etiam antequam solvat.*

9 *Tutor rem suam creditoribus pupilli obligans, hanc actionem contrariam habet.*

10 *Pater pupilli, si tutori aliquid debeat, consequitur tutor hac actione.*

11 *Tutor salarium à judice constitutum, hac actione repetit.*

12 *Tutor finita tutela, agit pro pecunia, quæ ei abest, etiam cum usuris.*

13 *Tutori agēti cōtrario tutelæ judicio, caveri debet, arbitratu judicis, quod nom. tutelæ ei abest.*

14 *Expensas repetit tutor à pupillo, quas in lite*

bona fide fecit, etiamsi succumbat, modo justam litigandi causam habeat, alias secus, num. 16. 17.
17 *Defensio pupilli est unum de substantialibus tutelæ.*
18 *Tutor in ratione pupilli reputabit etiam viatica.*
19 *Quando quis dicatur habere bonam vel malam causam, remissive.*
20 *Condemnatus in dubio præsumitur habuisse malam causam.*
21 *Pro sententia præsumitur.*
22 *Doctorum virorum communis opinio est justa causa litigandi, & excusat à calumnia præsumpta.*
23 *Tutor rerum Italicarum conventus à creditore provinciali, & solvens quod ad alterum tutorem pertinebat, tutelæ judicio reputari potest.*
24 *Hæc actio etiam ei datur, qui pro tutore negotia gessit.*
25 *Curatoribus adolescentis, furiosi, prodigi, datur hæc actio.*
26 *Idem in curatore ventris.*
27 *Heredibus quoque tutorum datur hæc actio.*
28 *Tutor etiam repetit hoc judicio, quod ante tutelam impendit, modo versum fuerit in rem pupilli; sive connexum fuerit, sive non.*
29 *Tutor etiam repetit, quod post tutelam impensum fuit, modo connexum sit.*
30 *Hæc actio quoque datur, etiamsi pupillus judicio tutelæ non experiatur, quia forte ei nihil debeatur, sed ipse debeat.*
31 *Tutori suspecto remoto, datur quoque hæc actio, ad repetendum quod in rem pupilli impendit.*
32 *Heredibus quoque datur hæc actio.*
33 *Fidejussoribus tutoris conventis ex stipulatione rem salvam fore, competunt eædem restitutiones sive reputationes, quæ tutoribus.*
34 *Adversus quos detur hæc actio.*
35 *Quid persequimur hac actione.*

36 *Tutor consequitur usuras à pupillo, etiam post finitam tutelam. Ampliatur n. 37. Limitatur n. 38.*

39 *Tutor pro pupillo se obligans, habet hanc actionem antequam solvat.*

40 *Tutor hac actione agit, ut mandentur sibi actiones à pupillo adversus contutores.*

41 *Quamdiu duret hac actio.*

42 *Hac actio non datur durante tutela.*

43 *Tutor sumptus quos in rem pupilli mala fide impendit, hoc judicio non repetit.*

44 *Tutor, si sumptus non expedientes pupillo fecit, ipsi, non pupillo imputantur.*

45 *Impensas magnas factas à tutore in causa pupilli, non semper Judex admittit.*

46 *Impensas immodicas à tutore factas in funere patris pupilli, non semper Judex admittit.*

47 *Impensæ turpes à tutore, in causam pupilli factæ, à judice admittendæ non sunt.*

48 *Impensas simoniacas non repetit tutor, qui pro pupillo suo eas fecit.*

49 *Tutor non exigens à debitoribus pupilli, ubi potest, tenetur.*

50 *Tutor pro contutore judicato pecuniam solvens, hac actione non repetit à pupillo, sed ab eodem, vel ejus heredibus.*

51 *Expensæ factæ circa personam tutoris, non imputantur, nisi per judicem salarium ei fuerit constitutum.*

52 *Quid si tutor in rem pupilli plus impenderit, quam est in facultatibus.*

53 *Judicis arbitrio relinquitur utilis sit impensa pupillo, & tutori computanda, nec ne.*

54 *Sumptuum petitio, si fuerit rejecta, & tutor acquieverit, Judex id resarcire non potest contrario judicio.*

55 *Actio tutelæ confunditur, quando pupillus tutori succedit, pro ea parte, pro qua succedit.*

56 Heres

56 *Heres non tenetur servare factum defuncti, nisi pro ea parte, pro qua est heres.*
57 *Quando dicatur confundi obligatio.*
58 *Confusione actionis civiliter liberari dicimur.*
59 *Pro ea parte, qua debitor creditori succedit, vel econtra, confunditur obligatio, pro aliis vero partibus competit actio contra coheredes.*
60 *Confusio solutionis exemplo liberat.*

DIximus Capite præcedenti de actione tutelæ directa, & utili, nūc restat, ut postremo videamus, de actione tutelæ contraria, in qua talis regula constituenda est: Quod † tutor, si quid erogaverit de pro- 1
pria pecunia in gerenda tutela, illud repetat cum usuris, actione tutelæ cōtraria, §. *tutores, Instit. de oblig. quæ ex quas. cont. l. quid ergo, §. contrariū judicium. ff. de cont. tut. & ut. act.* Maxime, quando † erogavit tutor bona 2
fide; nam id quod à tutoribus vel curatoribus bona fide erogatur, potius justitia, quam aliena authoritate firmatur, *l. 3. C. de administrat. tut.* Quam † quidem 3
contrariam tutelæ actionem Prætor proposuit induxitq; in usum, ut facilius tutores ad administrationem accederent, scientes pupillum quoque sibi obligatum fore ex sua administratione: quamquam enim sine tutoris authoritate pupilli non obligentur, nec in rem suam tutor obligare pupillum possit; attamen receptum est, ut tutori suo pupillus, sine tutoris authoritate, civiliter obligetur, ex administratione scil. Etenim provocandi erant tutores, ut promptius de suo aliquid pro pupillis impenderent, dum scirent se recepturos id, quod impendissent. *l. 1. ff. hoc tit.* Æqualitas enim servanda est inter tutorem & pupillum, ut sicut tutor ad suscipiēdum onus quasi publicum, plerumq; compelli potest; ita vicissim æquum erat, ut haberet hāc de indemnitate actionē, ad consequendū id, quod expēdisset: Alioquin † enim diceremus, quod officium 4
suum

suum fuisset ei damnosum, contra *l. si quis ex signatoribus, ff. quemad. test. aper. & l. si servus, §. quod vero, ff. de furt. & l. si mandassem, in fin. ff. mand.*

5 Amplia regulam primo, ut † procedat, sive tutor solverit quid aliis vice sortis, sive, & multo magis, nomine cambiorum pro interesse. Adeo, ut etiam suffi-
6 ciat, ut tutor † hoc bona fide fecerit, etsi adversum eventum habuerit, quod gestum fuit, *l. quid ergo, § sufficit, ff. hoc tit.* ut in simili de mandatario dicitur, *in l. si quis alicui, §. impendia, ff. mand.*

7 Secundo ampliatur etiam, si † tutor aliquid impenderit in rem pupilli, *d. §. tutores, & d. l. 1. § an in hoc, ff. hoc tit.*

8 Tertio ampliatur etiã, si tutor † pro pupillo se obligaverit, ut liberetur ab obligatione, *d. § tutores, & d. l. 1. § an in hoc, & l. 3. §. contrarium, ff hoc tit.* quo quidem casu habet tutor contrariam actionem, etiam antequam solvat, *l. si tutor, ff. hoc tit.* Quasi nihilominus ei absit, cujus nomine obligatus est, *d. l. 1. & 2. & l. si quis mandante, ff. de neg. gest. l. si mandato, ff. mand.*

9 Quarto ampliatur, ut † procedat etiam, si tutor rem suam creditori pupilli obligaverit, *d. §. an in hoc.*
10 aut si tutori aliquid debeat † pater pupilli, quorũ exactionem ideo distulerit, quia tutor erat. Æquum enim est, ut indemnitatem consequatur, nisi integram adhuc habeat actionem adversus heredes, quæ adversus parentem competebat, *d l. §. an in hoc, versic. quid tamen.* Nam sicuti quodcunque aliud quod gessit pro utilitate pupilli, contrario judicio consequitur; ita etiam id, quod sibi debetur, consequi debet, vel ejus securitatem. Ergo etsi ex causa, quæ tempore finitur, obligatio aliqua fuit, tutelæ contrarium judicium esse ei opinor.

11 Quinto ampliatur, quod † etiam tutor hac actione salarium petere possit à judice constitutum, *l. à tutori-*
12 *bus, § fin. ff. de admini st. tut.* Et generaliter † si quid tutori

tori abfuerit propter tutelam, repetit cum usuris, *d. l. quid ergo, §. contrarium, ff. hoc tit.*

Sexto ampliatur, quod † si tutelę à tutore agatur, & 13
incertum sit, quantum ab adversariis debeatur, quod eo nomine tutori caveri debeat, mota lite, arbitratu judicis, quod eo nomine ei absit, *l. si tutelæ, ff. de tut. & rat. dist.*

Septimo ampliatur, quod † etiam tutor agens cau- 14
sam pupilli, si justam litigandi rationem habeat, etiāsi succumbat, expensas, quas bona fide in lite fecit, à pupillo repetere possit, secundum Bart. *in l. 1. §. si pupillus, in 3. lectura, num. 1 ff. de tut. & rat. dist. l. quoties, §. sicut, ff. de administ. tut. l. 3. §. sufficit, ff. hoc tit. l. sumptus, C. de administ. tut.* Idem Bart. *in l. si pupilli, ff. de neg. gest. l. 4. C. de in lit. dand. tut.* & ita quoque consuluit
Ruin. *consil. 1. num. 23. & 24. lib. 3.* Nam † cum unum 15
de substantialibus tutelæ sit, pupillum indefensum non relinquere, *l. fin. & ibi not. C. de curat. fur. & l. fin. §. defensionem, C. de admin. tut.* Potest tutor pro defensione pupilli, omnes opportunas impensas tanquam
debitas, & utiles, imputare, quia adimplet id, ad † 16
quod ex officio est obligatus, & hoc si pupillus bonā & justam causam fovebat: quo casu etiam, si contrariam sententiam reportaverit, tenetur appellare, solemnia adimplere, alioquin si cessaret, judicio tutelæ tenetur, *l. quoties, § sicut, ff de admin. tut.* & est text. opt. *in l. si bonam, C. de administ. tut.* & tradit Specul. *in tit. de Advocato, §. utriusque quamquam, num. 15. vers.*
item etiam caveat. & Ruin. *consil. 119. lib. 5.* Secus† vero 17
si malam causam institueret, quo casu non debet talis impensa acceptari, nec pupillo imputari, ut *in d. §. sicut,* & est text. expressus, *in l. non est ignotum, C. de admin. tut.* & notat Cyn. *in l. fin. eod. tit.*

Octavo ampliatur, quod etiam † tutor sumptus li- 18
tis, & viatica reputabit in ratione pupilli, *l. 1. §. pupillus, ff. de tut. & rat. dist.* Quando autem dicatur habere bo-

 nam,

19 nam, vel † malam causam litigandi tutor, tradit gloss.
20 *in l. Herennius, ff. de evict. in fin.* Ubi dicit, quod † in dubio, quando quis est cōdemnatus, præsumatur habere
21 malam causam, *c. 1. de elect. in 6.* Quia presumitur † pro sententia, secundum Decium *in c. quoniam, num. 32. & aliquot seqq. ext. de probat.* Si tamen ex evidentia facti aliud appareret, & omnis Doctorum sententia contra res prius judicatas militaret, tunc aliud esset dicendum: quia diceretur habere bonam causam, quantumcunque contrariam primam sententiam reportaverit, forte ex imperitia judicantis vel alterius motu; & hoc est, quod voluit textus, *in d. l. si bonam causam. C. de adm. tut.* quæ tutorem instruit ut appellet. Nam
22 proborum † & eminentiorum Doctorū opinio communis est justa causa litigandi, & excusat alios à calumnia præsumpta, secundum Innocent. *in cap. ne innitaris, de constitut.*

23 Nono ampliatur, quod etiam † tutor rerum Italicarum conventus à creditore provinciali, ubi rem pupillus habuit, si solverit, quod ad alterum tutorem pertinebat, id tutelæ judicio reputari potest, *l. Titium & Mævium, §. fin. ff. de admin. tut.*

24 Decimo ampliatur, quod hæc † actio non solum detur tutori, verum etiam ei, qui pro tutore negotia gessit, *l. 1. §. hæc actio, ff. hoc tit. & l. ei qui, ff. de eo, qui pro tut.*

25 Undecimo ampliatur, quod † etiam hæc actio detur curatori pupilli, adolescentis, furiosi vel prodigi, *d. l. 1. §. hæc actio, vers. sed et si, ff. hoc tit. & l. ait Prætor, §. 1. vers. etsi furiosi, ff. de neg. gest.*

26 Duodecimo ampliatur etiam † in curatore ventris, hoc est, mulieris, propter spem partus in possessionem missæ, quæ sententia Sabini fuit, existimantis cæteris quoque curatoribus, ex iisdem causis dandum contrarium judicium, *d. l. 1. §. hæc actio, vers. idem in curatore.*

Decimo

Decimo tertio heredibus † quoque tutoris datur 27 hæc actio contraria tutelæ, si eam summã soluerint, in quam obligati pupilli fuerunt, *l. heredem tutoris, ff. hoc. tit.*

Decimo quarto ampliatur, quod † etiam judicio 28 contrario tutelæ prȩstetur id, quod in rẽ pupilli versum fuerit ante tutelam, sive connexum fuerit, sive non, *l. quid ergo, §. judicio,* & ibi gl. *verbo, ante impensũ, ff. hoc tit.* Vel † etiamsi post tutelã impensum fuerit, 29 dummodo tamen connexum probetur, *d. l. quid ergo, §. judicio contrario,* & ibi gl. *d. verb. ante, ff. hoc tit.*

Decimo quinto ampliatur, quod † etiam hæc a- 30 ctio detur, etsi pupillus judicio tutelæ non experiatur, quia forte nihil ei debeatur, sed ipse debeat, *l. 1. §. ult. ff. hoc tit. l. 3. C. eod.*

Decimo sexto ampliatur, quod † etiam is contra- 31 rio judicio tutelæ agere poterit, qui ut suspectus remotus fuit ad repetendũ, quod in rem pupilli impendit, *l. à tutela, ff. de contrar. & ut. tutel. act.*

Decimo septimo ampliatur, quod hæc † actio et- 32 jam heredibus competat, *l. 3. §. hanc actionẽ, ff. hoc tit.*

Decimo octavo ampliatur, quod† etiam fidejusso- 33 ribus tutoris ex stipulatione rem salvã fore conventis, competant eædem restitutiones seu reputationes, quæ tutoribus, *l. si cum fidejussoribus, ff. de fidejuss. & nom. & hered. tut.*

Decimo non ampliatur, quod etiam † hæc actio 34 detur in heredes, cæterosque successores pupillorum quorundam, vel adolescentium, & in eos quoque ad quos ea res pertinet, *l. quid ergo, §. ult. ff. hoc tit.*

Vigesimo ampliatur, quod etiam † tutor repetit, 35 quod impendit, cum usuris, quæ in regione observantur, vel his, quib. mutuatus est, (si necesse habuit mutuare, ut pro pupillo ex justa causã erogaret) vel his à quibus pupillum liberavit, vel quibus caruit tutor, si nimirum profuit pupillo pecuniam esse exolutam:

36 Quas etiam † usuras consequitur tutor post finitam tutelam, quoad ei pecunia reddatur, nec enim debet sterilis esse pecunia.

37 Quod procedit † etiam, si pupillus non habeat pecuniam promptam, vel otiosam, sed tantum depositam ad prædiorum comparationem, quam ille desideravit, ut promeretur, nec obtinuit: nisi tutor non
38 postulaverit à † Prætore, ut pecunia deposita promeretur, vel hoc minus deponeretur: quod casu ei imputari potest, *d l. 3. §. usuras*, etiam si aliquid pecuniæ pupillaris debuit fœnerare, nec fecerit; Vel aliquid in suos usus verterit, quo casu nec ipse usuras consequetur, nec pupillo præstabit, *l. quid ergo, §. usuras, & §. plane. ff. hoc tit.*

39 Vigesimo primo ampliatur, quod † etiam tutor agere hoc judicio poterit, ad liberationem obligationis, quam fecit pro pupillo, antequam solveret, *l. ult. ff. hoc tit.*

40 Vigesimo secundo ampliatur, quod † etiam agere possit tutor, ut mandentur sibi actiones à pupillo, adversus contutores, *l. si non ex propria, C. hoc tit.*

41 Vigesimo tertio ampliatur, quod † etiam hæc actio perpetua sit, *l. quid ergo, §. fin. ff. hoc tit.*

42 Declaratur regula primo, ut non procedat † durante tutela, sed demum finita cura, id est, finito tutelæ, vel curationis officio: Sed si pro tutore negotia gessit, vel etiam curã administraverit, locus erit judicio etiam statim; quia hoc casu in ipsum quoque statim actio cõpetit, *l. 1. §. finito, & l à tutela, in princ. ff. hoc tit.*

43 Secundo declaratur † non procedere, si sumptus mala fide impenderit in rem pupilli, *l. quid ergo, §. judicio, vers. deducuntur, ff. hoc. tit.*

44 Tertio declaratur † non procedere, quando fecerit sumptus pupillo non expedientes, qui tutori, non pupillo imputãtur, *l. 1. §. præterea, ff. de tut. & rat. dist. & l. quid ergo, in princip. ff. hoc tit.* Sicuti † etiam non
45 repe-

repetit tutor, nec admittet Judex impensas immodice factas in lite prosequenda, licet obtineat tutor, ut tradit Bart. *in l. 2. num. 1. ff. ubi pupill educ. deb. ex gl. l. generaliter, C. de episc. & cleric.* sed Judex eas taxabit.
Nec pariter admittet Judex † immodicas impensas, 46
quas fecit tutor in funere patris, vel aliorũ, quorum impensa spectabat ad pupillum, ut tradit gloss. *in d. l. 2. in verbo, pro modo facultatũ*, citans *l. si quis sepulchrũ, §. sumptus, ff de relig. & sumpt. fun.* Nec quoque judex
admittet † impensas, quas fecit tutor in re turpi: puta 47
in alendo fratrem spurium ipsius pupilli, quod in negotiorum gestore, respondit Aretin. *consil. 48. num. 3.* & facit gloss. *in l. quæ utiliter, ff. de neg. gest.* quam notabilem dixit Corsetus *in suo singulari, in verbo; Simonia.* quo loci scribit; quod
† si quis simoniace impen- 48
dit etiam ex mandato, ut alteri beneficium conferatur, non posse eum impensas illas repetere.

Quarto † declaratur non procedere, quando pu- 49
pillus habuit multos debitores, quos tutor potuit exigere, & non exegit, ut optime tradit Mar. Soc. *cons. 148. n. 24 & 7. seq. lib. 1.* per text. expressum, *in l. quid ergo, § usuras, ff. hoc tit.* ubi clare probatur, quod ubi aliquo modo ex substantia, & facultatibus pupilli potest exsolvi æs alienum, nunquam debeat pupillus usuris gravari.

Quinto declaratur † non procedere, quando tutor 50
pro contutore judicato, pecuniam solverit, quo casu ei nullum judicium contra pupillum competit, sed ab eodem, vel ejus heredibus repetit, *l. 1. C. hoc tit.*

Sexto declaratur † non procedere, quoad sum- 51
ptus factos in ipsos tutores, excepto salario constituto à judice, *l. à tutoribus, in fin. ff. de admin. tut.*

Septimo declaratur non † procedere, quando tutor 52
plus impendit, quam est in facultatibus pupilli, nisi tamen expediret pupillo, ita tutelam administrari: cæterum si non expedit, dicendum erit absolvi pupil-

 lum

lum oportere: neque enim in hoc tutelas administrari, ut mergantur pupilli, *l. quid ergo, in princip. ff. hoc tit.* Consistit itaque in judicis consideratione, an expensa, quæ excedit introitus & facultates pupilli, utilis sit, & cõputanda tutori, nec ne, *d. l. quid ergo, in princ.*

54 Octavo † non procedit, quando horum sumptuum reputatio vel petitio fuerit rejecta seu reprobata, & tutor ei acquieverit, quo casu Judex non debet contrario judicio id sarcire, *l. 1. §. præterea ff. hoc tit.*

55 Nono & ultimo non procedit, quando pupillus tutori successit, quo casu extinguitur actio tutelæ, & pro ea parte confunditur, *l. si pater. C. hoc tit. l. licet. C. ad leg. falcid. & l. si ab eo. C. de negot. gest.* quia heres non
56 tenetur servare † factũ defuncti, nisi pro ea parte, pro qua est heres, *l. cum à matre. C. de rei vendic.* nã licet heres & defunctus dicantur una & eadẽ persona, ut in §. 1. *in Authent. de jurejur. à morient. præstit.* Hoc tamen verũ est pro ea parte, pro qua est heres, & non ultra,
57 ut est glossa finalis, *in l. 2. de heredit. act.* Confundi † autem dicitur obligatio, quotiens debitor creditori, vel creditor debitori heres existit: in eandem enim personam utriusque jure concurrente, in eum res redit locum, ut manere obligatio non possit, *l. sicut. l. Stichum. § aditio. ff. de solution.* Alioquin sibi ipse debere quis videretur, quod nec naturalis nec civilis ratio
58 patitur, *l. debitori. C. de pactis.* Sed eo modo † civiliter liberari dicimur, *l. penult. ff de solut.* nimirũ, quod sola juris ratione, absque naturali pecuniæ numeratione, vel rei promissæ præstatione, liberatio contingat, inefficaxq; ita constituatur obligatio, ut jam peti quod
59 debetur non possit, *l. 3 ff. de separat.* Verum † si debitor heres à creditore relictus fuerit casu quo supra, pro hereditaria tantum portione debito liberatnr, de reliquo salvæ manebunt coheredibus, & in coheredes actiones, *dict. l. si ab eo. C. de negot. gest. & l. si debitori, ff. de fidejuss.* & erogata à tutore bona fide, possũt per cohere-

heredem pupillo compensari, vel contrario judicio repeti, *dict. l. si pater. C. de contr. jud. tut.* Confusio † aute solutionis exemplo liberat, *l. si id quod. ff. de liberat. leg.* & quod plus est solutionis potestate, *l. si debitori creditor. & l. Uranius. ff. de fidejuss.* Nam cum debitor creditori suo heres existit, ratio inter heredem & hereditatem ponitur, eoque amplior & locupletior hereditas, quasi soluta pecunia, quæ debebatur, ad creditorem pervenisse intelligitur, *l. si ei cui. § si is qui. ff. de evict.* Et vice versa, cum debitori suo creditor succedit, minus in hereditate esse videtur, tanquam ipsa hereditas heredi solverit. 60

FINIS.

INDEX VERBORUM ET RERUM OMNIUM LOCUPLETISSIMUS, QUÆ IN HOC tractatu continentur.

Cu-

Dos

E

Filius-

G.

Igno-

I.

L

vali-

M.

Ma-

Mu-

N

Pater

Pau-

Præ-

Pro-

Prodi-

proba-

deque

Tu-

nus

 esse,

Tu-

Tu-

V

FINIS.

